

KONULARINA GÖRE

KUR'AN

(Sistemantik Kur'an Fihristi)

Prof. Dr. Ömer Özsoy / Prof. Dr. İlhami Güler

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Anlaman yalnızca tarih ile kurtarılabileceğine inanan,
doğru fikri/doğru fiili (hikmeti) ve
Kur'an'ın sayfaları arasında titreyen ince akli arayan
zihni açık, kalbi diri
herkese...

FECR YAYINEVİ: 44

KONULARINA GÖRE KUR'AN
(SistematiK Kur'an Fihristi)

Prof.Dr. Ömer ÖZSOY
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
e-mail: ozsoy@divinity.ankara.edu.tr

Prof.Dr. İlhami GÜLER
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
e-mail: guler@divinity.ankara.edu.tr

©FECR YAYINEVİ

Mizanpaj
Mehmet Ali KIRCA

Kapak
Nurullah ÖZBAY

Kapak Hattı
Hişâm el-Ğarâvî
"İnne hâze'l-Kur'âne yehdî illelî hiye akvamu"
"Gerçekten bu Kur'an en doğru yola iletir. (17İsra, 9)"

Baskı / Cilt
Kalkan
(0312) 3419234

Redaksiyon
Ömer ÖZSOY

1. Baskı: Kasım 1996
12. Baskı: Mart 2006

297.1227
Kur'an

Konularına Göre Kur'an (SistematiK Kur'an Fihristi),
Ömer Özsoy - İlhami Güler, Ankara: Fecr 2006,
(XXIV+856 s.), 16 x 24 cm. (Fecr Yayınevi No: 44)

ISBN 975-7138-10-X

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. Ve TİC. LTD. ŞTİ.

Rüzgarlı Cad. Rüzgarlı İşhanı No: 2/5 Ulus - ANKARA
Tel: (0312) 3100860 (pbx) - Fax: 3114789
Web: www.fcr.com.tr - e-mail: fcr@fcr.com.tr

Muhammed Sakin TAŞ
Ankara İlahiyat

KONULARINA GÖRE KUR'AN

(SistematiK Kur'an Fihristi)

Kur'an'ın Bütün Ayetleri
Metin ve Meâl Birarada
Nüzul Sırasına Göre

Hazırlayanlar

Prof. Dr. Ömer ÖZSOY

Prof. Dr. İlhami GÜLER

ANKARA 2006

YAYINCIDAN

Tarih boyunca gönderilen peygamberlerle ayakta kalan Din, Allah'ın Hz. Muhammed'e (as) vahyettiği Kur'an'la yeniden hayat bulmuştur. Bu yüzden; O'nun vahyedilmesinden sonra, zamanın ve mekanın herhangi bir kesitinde, gerek sadece bilgi sahibi olmak, gerekse inanmak ve yaşamak için İslam'a yönelenlerin ilk müracaat edecekleri kaynak şüphesiz Kur'an'dır.

Kur'an, tertibi, üslubu, dili vs. özellikleriyle kendine has, ilahi bir kitaptır. Bu nedenle, onun doğru anlaşılması, özgün özelliklerinin hesaba katılmasıyla mümkündür. Kur'an'ın oluşturduğu inanç ve düşünce dünyasının kavranabilmesi için gerekli olan çalışmalardan biri de bünyesinde dağınık halde bulunan çeşitli konulardaki ayetlerin bir araya getirilerek konusal bütünlüğünün yakalanmasıdır.

Yayınlamakla kıvanç duyduğumuz bu eserin, sözünü ettiğimiz konusal bütünlüğe ulaşmada ve Kur'an'ın dünyasını kavramada önemli katkıları olacağı kanaatindeyiz.

İncelendiğinde de görüleceği gibi, bu çalışma, sadece aynı konudaki ayetlerin bir araya getirilmesinden ibaret değildir. Gerek konu başlıklarının belirlenmesi, gerek konularla ilgili kısa açıklamalarda bulunulması, gerekse ayetlerin farklı yorumlarıyla ilgili dipnotların verilmesi ve tercihler yapılması itibarıyla tam bir telifdir. Kısa sürede onikinci baskıyı yapmış olması da onun ne denli başarılı bir emek ürünü olduğunu göstermeye yetmektedir.

Fecr Yayınevi, ilk yayınladığı Esbâb-ı Nüzûl adlı kitaptan bu yana, Kur'an'la ilgili eserler sunmakta ve bir 'Kur'an Kitaplığı' oluşturmaya çalışmaktadır. Bundan amacımız, bugün insanlığın elinde bozulmamış halde bulunan tek ilahî kitabın daha iyi anlaşılmasına ve Kur'an merkezli bir İslam düşüncesinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktır.

"Konularına Göre Kur'an" isimli elinizdeki bu eserin Türkiye'de önemli bir boşluğu dolduracağı kanaatindeyiz. Faydalanacağınızı ümid ettiğimiz bu çalışmayı, her Salih amel gibi, karşılığını Rabbimizin vereceğine inanarak sizlere sunuyoruz.

Onikinci baskısını sunduğumuz "Konularına Göre Kur'an" isimli esere gösterdikleri ilgiden dolayı tüm okuyucularımıza teşekkür ederiz.

ALTINCI BASKININ ÖNSÖZÜ

Konularına Göre Kur'an (*Sistematiik Kur'an Fihristi*), ilk basımının yapıldığı 1996 Kasımından bu yana, kısmi ilavelerin dışında, büyük ölçüde hiçbir değişiklik yapılmaksızın gerçekleştirilen beş baskı ile okura arz edildi. Bütün basımlarının beklentilerimizin üzerinde ilgi görmesi, çalışmamızın önemli bir boşluğu doldurduğunu göstermektedir. Gösterdikleri teveccühle, bize, insanımızın Kur'an'la daha kolay ve sağlıklı ilişki kurmasına haddimiz nispetinde hizmet etmiş olma hissini yaşatan değerli okurlarımıza müteşekkirimiz.

Çalışmamızı, daha ilk basımında günün teknik imkânları ölçüsünde azami titizlikle hazırladığımız hâlde, zaman içerisinde, çalışmamızın ilk hâlinin bazı eksiklikler ve yanlışlar içerdiğini gördük. Her basımda bir yenilik yapmayı okura karşı saygısızlık olarak değerlendirdiğimiz için, ileriki bir baskıda topluca gidermek üzere not aldığımız bu eksiklik ve yanlışları, bu basımda gidermeye çalıştık. Bu çerçevede, öncelikle, daha önceki basımlarda yanlışlıkla yer vermediğimizi farkettiğimiz az sayıda ayeti metin içinde ait olduğu yere koymuş – önceki basımlarda bu ayetlere notlarla işaret etmiştik–, kısmen de olsa harekeleme hataları içeren ve okuma zorluğuna yol açan Arapça metni tamamen hatasız ve daha okunaklı bir hâle getirmiş ve okurlardan aldığımız olumlu tepkileri göz önünde bulundurarak, yeni açıklama notları eklemiş bulunuyoruz. Ayrıca, Fihrist'in ilk basımının üzerinden geçen yedi yıl zarfında gerek akademisyen dostlarımızdan gerekse okurlardan gelen eleştiri ve önerileri de bu baskıda imkân ölçüsünde değerlendirmeye çalıştık. İsimlerini tek tek zikredemediğimiz dostlarımıza, gösterdikleri alâkadan ve bahsettikleri katkıdan dolayı en kalbî teşekkürlerimizi sunuyoruz. Bu çerçevede, Sayın Saim Yeprem'in ismini özellikle anmak isteriz. Kendileri, yaptıkları meal çalışması vesilesiyle, bilgisayar ortamına taşıdıkları Fihrist'te önemli sayıda ayetin çevirisinin farklı yerlerde farklı verildiğini tespit etmişler. Bu sayede, elinizdeki baskıda söz konusu farklılıkların tamamı giderilmiş bulunmaktadır. Durumdan bizi haberdar etme ve söz konusu farklılıkları içeren dosyayı kullanmamıza izin verme nezaketi gösteren Hocamıza ve meal çalışmasında kendilerine yardımcı olan Günay Haral ve Feyza Dağdeviren Hanımefendilere minnettarız.

Son olarak, çalışmamızın önceki basımlarındaki katkılarını unutamayacağımız, Giriş'te isimlerini andığımız dostlarımızın yanı sıra, bu son basımın hazırlık aşamalarında titizlikle emek sarfederek Kur'an metninin dağıtımını ve kitabın mizanpajını gerçekleştiren genç meslekdaşımız Hafız Mehmet Ali Kırca'ya; yalnızca teknik konularda değil, içerikle ilgili konularda da ilgilerini esirgemeyen Fecr Yayınevi yetkilileri sevgili arkadaşlarımız Hüseyin Nazlıaydın ve Tuncer Namli'ya ve onların şahsında tüm yayınevi çalışanlarına şükranlarımızı arz ediyoruz.

6 Ağustos 2003

Ömer Özsoy - İlhami Güler

İÇİNDEKİLER

YAYINCIDAN	V
ALTINCI BAŞIMI SUNARKEN	VII
İÇİNDEKİLER	IX
GİRİŞ	XVII

BİRİNCİ BÖLÜM YARATILIŞ VE VARLIKLAR

A. YARATMA	3
B. VARLIĞIN YÖNETİMİ (MÜLK)	5
C. TABİAT (GÖKLER VE YER)	16
1. Tabiatın Yaratılışı	16
2. Tabiatın Düzeni	19
3. Tabiatın İnsanın Hizmetine Verilmesi	25
D. İNSAN	33
1. İnsanın Yaratılışı	33
2. İnsanın Donanımı	38
a) İnsanın Yetenekleri	39
b) İnsanın Zaafıları	40
3. İnsanın Eceli ve Ölüm	44
E. MELEKLER	47
F. CİNLER	52
1. Genel Olarak CİNLER	52
2. İblis (eş-Şeytân)	54

İKİNCİ BÖLÜM BİLGİ

A. İLAHÎ BİLGİ	61
B. HİKMET	64
C. GAYB BİLGİSİ	67
D. BÜYÜ (SİHİR)	72
E. ŞİİR	74
F. RÜYA YORUMU	75
G. BİLGİ EDİNME YOLLARI	77
1. Doğru Bilginin (İlm) Kaynakları	77
a) Bilgi Kaynağı Olarak Vahiy	77
b) Bilgi Vasıtalarını Etkin Kullanmak	79
2. Bilgisizliğin (Cehâlet) Kaynakları	81
a) Sorgulama Yetersizliği (Taklit)	81
aa) Çoğunluğa (Topluma) Uymak	81
ab) Atalara (Geleneğe) Uymak	81
b) Bilgi Vasıtalarını Etkin Kullanmamak	82
ba) Zanna Uymak	82
bb) Aklın, Arzuların Güdümüne Girmesi (Hevâya Uymak)	83
H. BİLGİNİN GETİRDİĞİ SORUMLULUKLAR	85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DİN

A. İNSANIN YARATILIŞ AMACI: DENENME (İMTİHAN)	91
B. İNSANIN İKİ TEMEL TERCİHİ: İMAN VE KÜFÜR	95
1. İmanı (Hidâyet) ve Küfrü (Dalâlet) Doğuran Etkenler	95
a) İnsanın Kendinden Kaynaklanan Etkenler	96
b) Allah'ın Yol Göstermesi ve Saptırması	104
c) Çevrenin Etkisi	109
2. İki Temel İnanç Grubu	114
a) İnananlar (Mü'minler) ve Nitelikleri	114
b) İnanmayanlar (Kafirler) ve Nitelikleri	124
C. MEVCUT DİNİ GRUPLAR	139
1. Putatapanlar (Müşrikler)	139
2. Ehl-i Kitap	146
a) Yahudiler	147
b) Hristiyanlar	158
3. Sâbiîler ve Mecûsîler	163
D. FITRAT DİNİ İSLAM (HANİFLİK)	164

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM İTİKAD

A. İMAN ESASLARI	173
B. ALLAH	174
1. Allah'ın Varlığı ve Varlığının Delilleri	175
2. Allah'ın Birliği (Tevhîd)	179
3. Allah'ın Sıfatları (Ne Olduğu, Neler Yaptığı)	183
4. Allah'ın İsimleri	195
C. PEYGAMBERLİK (NÜBÜVVET)	196
1. Genel Olarak Peygamberlik	197
2. Vahiy	207
3. Kitaplar	211
a) Aslî Kitap (el-Kitâb)	211
b) Kur'an'dan Önce Vahyedilen Kitaplar	213
c) Kur'an	216
ca) Genel Olarak Kur'an ve Hz. Peygamber'e İndirilişi	216
cb) Kur'an'ın Kendinden Önceki Kitaplarla Bağlantısı	222
cc) Kur'an'ın Nitelikleri	224
cd) Nesh	234
4. Tebliğ	235
a) Peygamberlerin Tebliğ Görevi	235
b) Tebliğde Yöntem	238
5. Peygamberlerin Mucizeleri ve Diğer Olağanüstülükleri	240
D. AHİRET	243
1. Genel Olarak Ahiret Hayatı	243
2. Kıyamet	246
3. Yeniden Dirilme ve Allah'ın Huzurunda Toplanma (Haşır)	255
4. Yargılanma (Hesap)	266
a) Genel Olarak Hesap	267
b) Amellerin Dünyada Tesbiti	287
c) Dünya Varlığının Ahirette İşe Yaramaması	289

d) Şefa'at	290
e) Allah'ın Bağışlaması (Af)	292
5. Cezalandırma ve Ödüllendirme	294
a) Genel Olarak Cezalandırma ve Ödüllendirme	294
b) Cennet ve Cennetlikler	299
c) Cehennem ve Cehennemlikler	312
d) A'râf	324
E. BATIL İNANÇLAR	325
1. Allah'a Eş Koşma (Şirk)	325
2. Tağût	339
3. Hurafeler	340

BEŞİNCİ BÖLÜM İBADET

A. ALLAH'A KULLUK	345
B. DÜZENLİ İBADETLER (İBÂDÂT-I MERSÜME)	347
1. Namaz	347
a) Genel Olarak Namaz	347
b) Namazın Farziyeti ve Namaz Vakitleri	352
c) Gusûl, Abdest ve Teyemmüm	354
d) Kible	355
e) Cuma Namazı	357
f) Cenaze Namazı	357
g) Zorluk Halinde Namaz	358
2. Oruç	358
3. Hac	360
a) Haccın Farziyeti ve Menasiki	360
b) Kâbe	363
c) Kurban Kesmek	364
C. KEFFARETLER	366
1. Yemin Keffareti	366
2. İhram Keffareti	367
3. Zihar Keffareti	368
4. Yanlışlıkla Adam Öldürme Keffareti	368
D. MABEDLER	368
E. DİN ADAMLARI	371

ALTINCI BÖLÜM AHLÂK

A. İNSAN DAVRANIŞLARININ OLUŞMASI	375
1. İnsan Davranışlarının Allah Tarafından Belirlenmesi	375
2. İnsanın Davranış Özgürlüğü ve Sorumluluğu	379
3. Ahlâki Davranışın Oluşmasında Çevrenin Rolü	386
B. İNSANIN ALLAH'A KARŞI AHLAKİ SORUMLULUKLARI	388
1. İyi ve Övülen Tutum ve Davranışlar	388
a) Allah'a Karşı Saygılı Olmak ve O'nun Azabından Sakınmak (Takvâ)	388
b) Allah'ı Sevmek ve O'nu Anmak (Zikr)	391
c) Allah'a Karşı Minnettarlık (Şükr)	393
d) Allah'a İçten Bağlılık (İhlâs)	396
e) Allah'tan Özür ve Bağışlanma Dilemek (Tevbe ve İstiğfâr)	399
f) Allah'ı Yardıma Çağırma (Duâ)	401

g) Allah'a Güvenmek ve O'na Dayanmak (Tevekkül)	406
2. Kötü ve Yerilen Tutum ve Davranışlar	407
a) Allah'a Karşı Büyüklenmek ve Kendini Yeterli Görmek (Tekebbür ve Istighnâ)	407
b) Allah'a Karşı Nankörlük ve O'na Düşmanlık (Küfr)	409
c) Allah'dan Ümit Kesmek	412
d) Allah'ı ve İsmiyle İstismar Etmek	413
e) Dinde Aşırı Gitmek	413
C. İNSANIN KENDİSİNE VE ÇEVRESİNE KARŞI AHLÂKÎ SORUMLULUKLARI	414
1. İyi ve Övülen Tutum ve Davranışlar	414
a) Genel Olarak İyilik ve Doğruluk	414
b) İyilerle Dost Olmak	419
c) İyilikte Yardımlaşmak ve Kötülüğe Karşı Koymak	421
d) Başkalarına Maddi Yardımda Bulunmak (İnfâk)	422
e) Namuslu Olmak (İffet-i Korumak)	427
f) Arabuluculuk Yapmak	428
g) Emanete Riayet Etmek	429
h) Adil Olmak	430
i) Kardeşlik	431
j) Hoşgörü ve Bağışlama	432
k) Olumsuzluklara Karşı Dayanıklı Olma ve Direnme (Sabr)	433
l) Alçakgönüllülük (Tevâzu)	435
m) Sözünde Durmak ve Yeminini Yerine Getirmek	435
n) Köleyi Özgürleştirmek	437
o) Görgülü Olmak	438
p) Dünya-Ahiret Dengesini Korumak	439
q) İnsanlara İyi Davranmak ve Güzel Söz Söylemek	440
2. Kötü ve Yerilen Tutum ve Davranışlar	441
a) Genel Olarak Kötülük	441
b) Cimrilik	443
c) İftira	444
d) Yapılan İyiliği Başa Kakmak	444
e) Başkalarını Çekiştirmek (Gıybet)	445
f) Kendini Beğenmişlik (Kibir)	445
g) Bozgunculuk (İfsâd)	446
h) Çekememezlik (Hased)	447
i) Savurganlık (İsraf)	447
j) Adam Öldürmek	448
k) Yalan Söylemek	449
l) İnsanları Küçük Düşürmek	449
m) Gösteriş Yapmak (Riyâ)	450
n) Zina ve Fuhuş	450
o) Eşcinsellik	451
p) Önyargılı Olmak (Sû-i Zan)	452
q) Sarhoşluk ve Kumar	452
r) Dünyaya Aşırı Düşkünlük (Sekülerlik)	453
s) Büyücülük ve Büyüye Başvurmak	460
t) Rüşvet Almak ve Vermek	460

YEDİNCİ BÖLÜM TOPLUMSAL DÜZEN VE HUKUK

A. AİLE HAYATI	463
1. Ana-Baba	463
2. Karı-Koca	465
3. Çocuklar	468
4. Akrabalık ve Akrabalar	470
5. Sütanneliği ve Süt Kardeşliği	471
6. Evlat Edinme	472
7. Kardeşlik Akdi	473
8. Yetimler ve Vesayet	474
B. HUKUK	475
1. Yasama Yetkisi	475
2. Kamu Hukuku	478
a) Ceza Hukuku	479
aa) Cezaların Şahsiliği	479
ab) Cezalar (Hadler)	479
Adam Öldürme ve Müessir Fiiller	480
Zina	481
Eşcinsellik	482
Hırsızlık (Sirkat)	482
Zina İftirası (Kazif)	482
Terör (Hirabe)	482
b) Muhakeme Usulü	483
ba) Yargıçlık	483
bb) Tanıklık	484
c) Köle Hukuku	486
3. Özel Hukuk	487
a) Evlenme-Boşanma (Nikah-Talak)	487
b) Miras ve Vasiyet	495
C. İKTİSAT	498
1. Rızık	498
a) Allah'ın Rızık Vermesi	498
b) İnsanın Rızıkını Temin İçin Çalışması	501
c) Helaller ve Haramlar	503
d) Ruhsatlar	507
2. Ticaret	508
a) Alışverişler (Ticaret)	508
b) Anlaşmalar (Akitler)	509
c) Borçlaşma	509
d) Rehin	510
3. İktisadi Sorumluluklar	510
a) Zekat ve Sadaka	511
b) Vergiler	512
c) Miras Bırakma (Verâset)	513
4. Gayri Meşru İktisadi Davranışlar	513
a) Aldatma	514
b) Gasb ve Hırsızlık	514
c) Tefecilik (Ribâ)	515
D. SİYASET	516
1. Siyasal Egemenlik	517

2. Yönetim İlkeleri.....	518
a) Danışma (Şûrâ).....	518
b) Adaleti Sağlamak.....	519
c) Görevi Ehline Vermek.....	521
d) İyliliği Ayakta Tutmak ve Kötülüğü Engellemek (el-emru bil-ma'rûf ve'n-nehyu 'anil-munker).....	521
3. Temel Hak ve Özgürlükler.....	522
a) İnanç ve Düşünce Özgürlüğü.....	522
b) Yaşama Hakkı.....	522
c) Aklın ve İnsan Onurunun Korunması.....	523
d) Neslin ve İffetin Korunması.....	524
e) Mülkiyet Hakkı.....	524
4. Başka Topluluklarla İlişkiler.....	525
a) Barışın Esas Oluşu.....	526
b) Savaşı Zorunlu Kılan Nedenler.....	527
c) Savaş (Cihad).....	529
ca) Gerektiğinde Savaşmaya Teşvik.....	529
cb) Ordu Kurma ve Askerî Donanım.....	535
cc) Savaş Esirleri.....	536
cd) Fey' ve Ganimet.....	537
ce) Şehitlik ve Gazilik.....	538
cf) Savaşta İlahî Yardım.....	538
cg) Savaşta Katılmamasına İzin Verilenler.....	541
ch) Savaşmanın Yasak Olduğu Zamanlar.....	541
d) Antlaşma (Sulh).....	542
f) Hicret Etmek.....	544
g) Sığınmacı Almak (Eman).....	546
h) İnanmayanlarla Dostluk.....	546

SEKİZİNCİ BÖLÜM HZ.MUHAMMED (SİRET)

A. HZ. MUHAMMED'İN BEŞERÎ YÖNÜ.....	551
B. HZ. MUHAMMED'İN AYRICALIKLI YÖNÜ.....	553
C. HZ. MUHAMMED'İN PEYGAMBERLİĞİ, YETKİ VE SORUMLULUKLARI.....	555
1. Peygamberliği.....	555
2. Yalnızca Allah'tan Aldığı Talimata Uyma Yükümlülüğü.....	561
3. Allah'tan Aldığını İletme ve Hakikatı Duyurma (Tebliğ) Görevi.....	563
4. Uyarma (İnzar) ve Müjdeleme (Tebşir) Görevi.....	565
5. Müslümanlar'ın Hz.Peygamber'e İtaat Yükümlülükleri.....	567
D. HZ. PEYGAMBER VE MUCİZE.....	569
1. Hz.Peygamber'e Yöneltilen Mucize Talepleri.....	569
2. İsrâ Olayı.....	574
E. HZ. PEYGAMBER'İN AİLE HAYATI VE EŞLERİ.....	575
F. HZ.PEYGAMBER'E YÖNELİK UYARILAR.....	580
G. HZ.PEYGAMBER'E YÖNELİK TESELLİLER.....	585
H. HZ. PEYGAMBER'İN VE MÜSLÜMANLAR'IN MÜCADELELERİ.....	590
1. Hicret Öncesi Dönem.....	590
a) Hz.Peygamber'in Kavmiyle İhtilafı.....	590
b) Habeşistan'a Hicret.....	606
c) Mekke'de Kitap Ehli İle İlişkiler.....	606
2. Hicret.....	608
a) Hicret, Muhacirler ve Ensar.....	608

b) Hicret Etmeyenler ve Mekke Devri Münafıkları.....	610
3. Hicret Sonrası Dönem.....	612
a) Hz.Peygamber'in Müslümanlar'la İlişkileri.....	612
aa) Müslüman Cemaatin Medine'deki Genel Durumu.....	612
ab) Müslüman Cemaatin Hz.Peygamber'le İlişkileri.....	617
b) Münafıklar ve Bedeviler'le İlişkiler.....	621
c) Medine'de Kitap Ehli İle İlişkiler.....	635
d) Mekke'li Müşrikler'le İlişkiler.....	648
da) Bedir.....	648
db) Uhud.....	653
dc) Hendek.....	657
dd) Hudeybiye Barış Antlaşması.....	659
dg) Mekke'nin Fethi.....	661
e) Mekke'nin Fethinden Sonraki Savaşlar.....	663
ea) Huneyn.....	663
eb) Tebük.....	664
f) Dinden Çıkma (İrtidat) Olayları.....	667

DOKUZUNCU BÖLÜM TARİH VE KISSALAR

A. TARİH.....	673
1. Kur'an'da Tarihin Anlatılış Amacı.....	673
2. Tarihin İşleyişinde Yasallık (Sünnetullâh).....	676
3. Topluların Yok Oluşları (Helak).....	680
4. Topluların Yok Oluşlarını Doğuran Nedenler.....	685
5. Allah'ın Tarih İçinde İnananlara ve İyilere Yardımı.....	688
6. Hz.Muhammed'in Karşıtlarına Yönelik Helak ve Azap Tehditleri.....	691
B. PEYGAMBER KISSALARI.....	703
1. Hz.Âdem ve Ailesi.....	704
2. Hz.İdris.....	708
3.Hz.Nuh.....	708
4. Hz.Hud ve Ad Kavmi.....	715
5. Hz. Sâlih ve Semûd Kavmi.....	719
6. İbrâhim Ailesi.....	724
a) Hz.İbrahim, İsmail ve İshak.....	724
b) Hz.Yakub ve Yusuf.....	734
7. Hz.Lut.....	743
8. Hz.Eyyub.....	747
9. Hz.Şuayb ve Medyenliler.....	748
10. Hz.Musa, Harun ve İsrailoğulları.....	751
11. Hz.Davud ve Süleyman.....	786
12. Hz.İlyâs, Elyese'a ve Zülkifl.....	791
13. Hz.Yunus.....	792
14. İmrân Ailesi.....	793
a) Hz. Zekeriyâ ve Yahyâ.....	793
b) Hz. İsâ ve Meryem.....	795
C. DİĞER TARİHİ ŞAHSİYETLER, TOPLULUKLAR VE OLAYLAR.....	802
1. Lokman.....	802
2. Zülkarneyn ve Ye'cüc-Me'cüc.....	803
3. Ashâb-ı Kehf.....	804
4. Ashâb-ı Uhdûd.....	806
5. Ashâb-ı Karye.....	806

6. Tübba' Kavmi	807
7. Ress Halkı	808
8. Sebeliler	808
9. Romalılar	810
10. Fil Olayı	811

ONUNCU BÖLÜM MESELLER

MESELLER	815
1. Allah	816
2. Allah'ın İlmî	816
3. Kur'an'ın Mesajının Ağırlığı	816
4. Hz. Peygamber ve Arkadaşlarının Durumu	817
5. Hakkın Kalıcılığı, Batıl'ın Geçiciliği	817
6. İyiliğin Bereketliliği, Kötülüğün Kısırlığı	817
7. İnsanın Çevresini Aşabilme Gücü	818
8. Ölümden Sonra Dirilme	818
9. Dünya Nimetlerinin Geçiciliği	819
10. Malını Allah Yolunda Harcayanların Durumu	819
11. Malını Gösteriş İçin Harcayanların Durumu	819
12. Mü'min-Kafir Karşılaştırması	820
13. Kalbin Katılaşması	821
14. İnkarcıların, İlahî Çağrı Karşısındaki Durumları	821
15. İnkarcıların Yapmış Oldukları İyiliklerin Boşa Çıkması	821
16. Putları Yardıma Çağırانların Durumu	822
17. Peygamberini Yalanlayan Toplumun Durumu	822
18. Allah'a Eş Koşanların Durumu	822
19. Münafıkların Durumu	823
20. Bilginin Gerektirdiği Sorumluluğu Yerine Getirmeyenlerin Durumu	824
21. Allah'ı Unutarak Kendini Yeterli Görenlerin Durumu	824
22. Allah'ı Unutarak Malından İnfak Etmeyenlerin Durumu	825

EKLER

TABLÖLAR	
Tablo 1: Mushaf Tertibine Göre Nüzul Sıraları	827
Tablo 2: Alfabetik Sıraya Göre Mushaf ve Nüzul Sıralamaları	828
Tablo 3: Mekkî Surelerdeki Medenî Ayetler	829
Tablo 4: Osman Mushafına Göre Bilinen Nüzul Tarihleri	830
Tablo 5: Theodor Nöldeke'ye Göre Surelerin Kronolojik Sırası	830
Tablo 6: Bâzerğân'a Göre Kur'an Pasajlarının Nüzul Sıralaması	831
Tablo 7: Sure İsimlerinin Türkçe Karşılıkları	834
DİZİNLER	
Dipnotlarda Açıklanan Ayetler Dizini	835
Alfabetik Konu Dizini	839
Ayetler Dizini	846

GİRİŞ

Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in (as) 22 yıldan fazla süren (610-632) peygamberliği zarfında aldığı vahiyleri ihtiva etmektedir. Hz. Peygamber'in kendisi, çevresindeki mü'minler, müşrikler ve Ehl-i Kitap topluluklardan oluşan hitap çevresiyle canlı bir diyalog olarak vahyedilen ilahî sözler, Müslümanlar'ın ilk vahiyyle başlayan mücadelelerine kimi zaman rehberlik, kimi zaman refakat etmiştir. Hz. Muhammed'in peygamberliğinin ilk dönemlerinden beri Kur'an, Müslümanlar tarafından, yalnızca ilahî kelâmın yaşanan olgusal tarihe bir tür katılımı/müdahalesi olarak değil, aynı zamanda bir ibâdet/tilâvet kitabı olarak algılanmış olduğu için, inen vahiy parçaları büyük bir titizlikle kayda geçilerek geniş kitlelere intikal ettirilmiş ve sürekli okunmuştur. Hatta, ilk Müslümanlar arasında, gelen vahiyleri gücü nisbetinde ezberleyenlerin yanısıra, kendisi için özel mushaf yazarların da bulunduğunu biliyoruz. Gerek vahyin yaşanan hayatla bu sıkı bağı, gerek Hz. Peygamber'in ve vahye tanık olan neslin hayatta oluşu, gerekse Kur'an'ın tilâvetine verilen önem Kur'an'ı sürekli aktüel tuttuğu için, Hz. Peygamber hayattayken Müslümanlar arasında Kur'an'ın bazı pasajlarının unutulması, değişmesi veya ona vahiy ürünü olmayan sözler karışması gibi endişeler gözlemlenmemektedir.

İlk kez I. Halife Ebû Bekr döneminde Yemâme savaşında Kur'an'ın nüzulüne tanık olmuş ve hafızasında Kur'an'dan çeşitli bölümler bulunan çok sayıda sahâbînin şehid düşmesi üzerine, Hilâfet merkezinde muhafaza olunmak üzere resmî bir mushaf hazırlama ihtiyacı duyulmuştur. 633 yılında, Hz. Peygamber'in vahiy katiplerinden Zeyd b. Sâbit'in başkanlığında oluşturulan bir komisyon, Hz. Peygamber'in yazdırdığı fragmanlara ve Kur'an hafızlarının tanıklığına başvurmak suretiyle resmî bir mushaf hazırlamıştır (*cem'u'l-kur'ân*). Bu komisyon, çalışmalarını muhtemel itirazlara ve şüphelere mahal vermeyecek bir açıklıkta ve herkesin gözleri önünde sürdürmüştür.¹ Fütuhât faaliyetinin sınır tanımadığı III. Halife Osman zamanında, İslâm coğrafyasının, farklı bölgelerde Kur'an'ın farklı şekillerde telaffuz edilmesinin –özellikle ilk Müslümanlar'la İslâm'a yeni girenler arasında– yarattığı sıkıntılara sahne olduğunu görüyoruz. Kısmen, henüz sessiz harfleri birbirinden ayıran noktaların ve sesli harfleri gösteren hareketlerin bulunmadığı Arap yazısının o günkü yetersizliğinden, kısmen de mahallî lehçe farklılıklarından kaynaklanan bu kıraat ihtilâfı, esasen Hz. Peygamber'in izin verdiği doğal bir durum olmasına rağmen, o günkü siyasî irade, muhtemel karışıklıkları gidermek amacıyla kıraat farklılıklarını en aza indireyecek bir redaksiyon faaliyeti öngörmüştür. Yine Zeyd b. Sâbit'in görev aldığı bir komisyon birkaç yıl süren çalışmaları sonucunda bir Hilâfet merkezinde kalmak, diğerleri devletin farklı

¹ İlgili rivayetler için bkz. el-Buhârî, *el-Câmi'u's-Sahîh*, Mısır 1345, VI. 225; İbn Ebî Dâvûd, *Kitâbu'l-Masâhîf* (ed. Arthur Jeffry), Mısır 1936, s. 4 vd.

bölgelerine gönderilmek üzere mushaflar hazırlamış ve yazımı veya tertibi resmî mushaftan farklı olan özel mushaflar imha edilmiştir.²

Sözkonusu redaksiyon heyeti, Kur'an'ı tertib ederken ayetlerin iniş sıralarını veya konu bütünlüğünü esas almamış, baştan beri bilinen ve Hz. Peygamber tarafından tesbit edildiğine –hatta Allah tarafından belirlendiğine (*tevkîfî* olduğuna)– inanılan tilavet sırasına riayet etmiştir. Bu nedenle, elimizdeki Kur'an metni, herhangi bir kitaptan farklı olarak, ne tematik, ne sistematik, ne de kronolojik bir tertibe sahiptir. Kur'an'da yanyana duran pekçok pasaj, esasen çok farklı dönemlerde inmiş vahiylerdir. Bu nedenle, Kur'an'ı okuyanlar birden bire bir konudan diğerine geçildiğine sık tanık olurlar. Nitekim, bir konunun Kur'an'da nasıl değerlendirildiğini öğrenmek isteyenler, aynı konunun farklı yönlerinin farklı surelerde ele alındığını görürler. Bütün bunlar, Kur'an'ı anlamak için, onun tertibini aşan araştırmalar yapmayı gerekli kılmaktadır. Bu yüzden Kur'an'ı pratik hayatın sorunlarına çözüm üretmek amacıyla okuyan Fukahâ, ancak onun farklı konulardaki ayetlerini biraraya getirip, bu ayetler arasındaki kronolojik sırayı tesbit ettikten sonra hüküm çıkarmaya çalışmışlardır. Bununla birlikte, Tefsir ilmi başlangıç itibarıyla Fıkıh ilminden bağımsız olarak geliştiği için, doğuş dönemi itibarıyla Tefsir disiplini, Kur'an'ı konu bütünlüklerine veya nüzul sırasına göre tefsir etme şeklinde bir gelenek oluşmamıştır.

Tefsir ilminin kökeni haklı olarak Hadis literatüründe aranır.³ Zira ilk hadis mecmualarında, –daha sonra Tefsir ilminin temel malzemesini teşkil edecek olan– tefsirle ilgili rivayetlere yer verildiği gibi,⁴ ilk müstakil tefsir kitapları da Sahabe'nden rivayet edilen açıklamalardan oluşmaktadır.⁵ Bu derlemelerin rivayet yönünden sıhhatlerine yönelik eleştiriler gözönünde bulundurulduğunda, bunlarda yer alan açıklamaların Sahabe dönemine kadar ulaştığına kesin gözüyle bakmak mümkün olmasa da, H. II. Yüzyılda yaşamış –Alî b. Ebî Talha (ö. 143/760), Mukâtil b. Süleymân (ö. 150/767), Süfyân es-Sevrî (ö. 161/778), Yahyâ b. Sellâm (ö. 200/815) vb.– kişilerce telif edilen bu eserlerin bizi en azından H. II. asrın başlangıçlarına kadar götürdüklerinde şüphe yoktur. Rivayetleri haber kaynaklarının isimlerine göre sıralayan tefsirler de bulunmakla birlikte,⁶ bu ilk dönem tefsirleri genellikle mushaf tertibini esas alarak, sırasıyla ayetler hakkındaki rivayetleri nakletmektedirler.

Hiç şüphe yok ki, Tefsir ilminin doğduğu ilk dönemlerde, bu etkinlik hedeflenen, –dönemin ihtiyaçlarının belirlediği ilim anlayışı gereği– tevârûs olunan bilgilerin daha geniş kitlelere ve gelecek nesillere intikal ettirilmesidir. Tefsir ilminin

² İlgili rivayetler için bkz. Buhârî, VI. 226; *Kitâbu'l-Masâhif*, s. 18 vd.

³ bkz. Emîn el-Hüfî, *Kur'an Tefsirinde Yeni Bir Metod* (çev. Mevlüt Güngör), İstanbul 1995, s. 17 vd. (Bu kitap, Hüfî'nin *Dâ'iratu'l-Ma'ârif-i İslâmiyye* için hazırladığı 'Tefsir' maddesinin çevirisidir.

⁴ Örneğin bkz. el-Buhârî, *el-Câmi'u's-Sahih*, *kitâbu'l-efsir* ve *fadâ'ilu'l-kur'ân* bölümleri.

⁵ Bunlar arasında *tercümânü'l-kur'ân* olarak şöhret bulan Abdullâh b. 'Abbâs'dan yapılan rivayetleri özellikle anmak gerekir. Alî b. Ebî Talha'nın *Sahife*'si onun İbn Abbas'tan yaptığı rivayetleri içermektedir; ayrıca Firûzâbâdî, *Tenvîru'l-Mikbâs* adlı tefsirinde İbn 'Abbâs'dan gelen rivayetleri toplamıştır.

⁶ Örneğin Abdullâh b. Vehb'in *el-Câmi'* adlı eseri bu şekilde telif edilmiştir.

Kur'an'ı açıklama görevini üstlenmesi ise daha geç bir gelişmedir. Bu çerçevede ilk tefsir çalışmaları dilcilere aittir (el-Ferrâ' (ö. 207/822) ve Ebû 'Ubeyde (ö. 210/825) gibi). Onlar kelimelerin ve terkiplerin anlamlarını açıklamayı amaçladıkları için, hemen her ayet hakkında söyleyecek şey bulmuşlar ve açıklamalarını mushaf tertibini esas almak suretiyle sunmuşlardır. Zamanla, bir ayet hakkında söylenen her şeyi toplayıp nakletme şeklini alan Tefsir ilmi, bugün minnetle başvurduğumuz değerli bilgiler içeren (İbn Cerîr et-Taberî (ö. 310/922)'nin *Câmi'u'l-Beyân*'ı gibi) dev eserler yazılmasına imkan vermiştir. Bu eserlerin 'rivayet tefsiri' olarak nitelenmeleri, bunlarda rivayetin ağırlıklı yer tutmasından kaynaklanmaktadır; zira bu eserler naklin yanı sıra, uzun dilsel tahliller, isrâiliyyât ve kelâmî-fihî meseleler üzerine derin tartışmalara da yer vermektedirler. Aynı şekilde, 'dirayet tefsiri' olarak nitelenen eserler de, re'y ağırlıklı olmakla birlikte, nakilden müstağni kalmamışlardır. Gerek rivayet tefsiri olarak değerlendirilen, gerekse dirayet tefsiri olarak değerlendirilen klasik tefsirlerde, müfessirin fikrî eğilimi, uzmanlık alanı ve siyasî tutumu ne olursa olsun, Kur'an'ı baştan sona tefsir etmeyi amaçlayan ve parçacı yaklaşımı esas alan bir yöntem izlenmiştir. Tefsir geleneği içerisinde, Ortaçağ boyunca da Kur'an'ı nüzul sırasına veya konularına göre tefsir etme şeklinde bir teamül ortaya çıkmamıştır.

Kur'an'ın tamamını tefsir etmesi itibarıyla bu geleneği sürdürmekle birlikte, Kur'an'ı nüzul sırasına göre tefsir etmesi bakımından Kur'an tefsirciliğine yeni bir boyut katan ilk eserin, Derveze'nin *et-Tefsîru'l-Hadîs*'i olduğu söylenebilir. Esbâb-ı Nuzûl, Mekki-Medenî ve Nâsih-Mensûh konularıyla ilgili geleneksel bilgiler, Kur'an metnini oluşturan pasajların farklı tarihlere ait olduğunu gösterse de, Kur'an metninin tamamını tarihlendirme girişimi oldukça yenidir ve bu tarz çalışmalar daha çok batılı Kur'an ve Muhammed tedkikleri içerisinde gelişmiştir. Batılı anlamda Kur'an üzerine yapılan ilk kronolojik çalışma, Theodor Nöldeke'nin *Geschichte des Qorans*'daki denemesidir. Nöldeke Kur'an surelerini –büyük ölçüde– 'ayetlerin uzunluğu' ölçütünü esas alarak ve her sureyi bir bütün kabul ederek sıralamıştır. İzleyen dönemlerde R. Bell ve R. Blachère sureleri müstakil pasajlara bölüp, bu pasajların da kronolojisini tespit etmeye çalışmışlardır.⁷ Kur'an'ın tarihlendirilmesi çalışmaları arasında, daha ayrıntılı belirlemelere girişmesi bakımından en iddialı çalışma, İranlı Mehdi Bâzergân'ın *Seyr-i Tahavvül-i Kur'ân* adlı kitabıdır.⁸ Kuşkusuz, Kur'an pasajlarının nüzul tarihleriyle ilgili nakledilen bilgilerin yanı sıra, modern dönemde ortaya konan bu çalışmalar da Kur'an araştırmaları alanına önemli katkılar getirmiştir. Tarihsel bakış açısının Müslüman ilim adamlarının yeni yeni dikkatini çekmeye başladığı gözönünde bulundurulacak olursa, Kur'an araştırmalarında gözlemlenen bu yeni dönemin, Kur'an pasajlarının tarihlendirilmesi yolunda pek çok girişimi ürün vereceğini tahmin etmek güç olmasa gerektir.

Kur'an'ın konularına göre incelenmesi tarzındaki çalışmalar ise, çok daha yeni bir gelişmedir ve bu tarz çalışmalara, büyük ölçüde edebî tefsir akımı öncülük etmiştir. Bu akımın önde gelen ismi Şeyh Emîn el-Hüfî, hazırlanacak bir Kur'an

⁷ Daha geniş bilgi için bkz. W. Montgomery Watt, *H. Muhammed'in Mekke'si* (çev. M. Akif Ersin), Ankara 1995, s. 14-16.

⁸ Bu eser Fecr Yayınevi tarafından Ocak 1998'de yayınlanmıştır.

tefsirinin taşınması gereken nitelikleri gerekçeleriyle şöyle sıralamaktadır: "Kur'an'ın mushaftaki tertibi, ne konu bütünlüğüne riayet etmektedir, ne de ayetlerin ortaya çıkışlarının kronolojik sırasını gözetmektedir. Bir tek konuyla ilgili söylenenler, farklı ortamlarda ortaya çıkan farklı bölümler ve bağlamlarda ve dağınık olarak yer almaktadır. Bütün bunlar, açıkça, Kur'an'ın konularına göre tefsir edilmesini, aynı konuyla ilgili ayetlerin eleştirel ve istatistiksel olarak biraraya getirilmesini, bunların kronolojik sıralarının ve onları çevreleyen şartların bilinmesini ve ondan sonra incelenmesini gerektirmektedir. İşte bu tefsir, 'anlam'a ulaşmak için daha elverişli ve anlamın belirlenmesi bakımından daha güvenilir bir yoldur"⁹.

Bugüne kadar, Kur'an'ın tamamını içermemekle birlikte, belli başlı konularla ilgili Kur'an pasajlarını biraraya toplayan çeşitli hacimlerde fihristler hazırlanmıştır. Bunlar arasında en kapsamlısı Jules La Beaume'un *Le Coran Analyse* adlı çalışmasıdır. Bu eser, M. Fu'ad 'Abdübâkî tarafından 1924'de Arapça'ya çevrilmiş ve 1935'de yayınlanmıştır (*Tafsîlu Âyâtî'l-Kur'ânî'l-Hakîm*); bütün Arap dünyasında yaygın bir tarzda kullanılan Arapça fihristin ikinci baskısına (1954) Edouard Montet'in Fransızca Kur'an çevirisi için hazırlamış olduğu Kur'an fihristi de eklenmiştir (*Mustedrek*). İslam dünyasında, mezkur çalışmadan sonra en kapsamlı Kur'an fihristi Dr. Ahmed İbrâhîm Muhannâ'nın hazırladığı *Tebvîbu Âyî'l-Kur'ânî'l-Kerîm mine'n-Nâhiyetî'l-Mevdû'îyye* (Kahire, Dâru's-Şa'b) adlı çalışmadır. Söz konusu çalışmanın başında (s. 7-62) La Beaume'un fihristinin geniş bir eleştirisi ve değerlendirmesine de yer verilmektedir.

Türkiye açısından bakıldığında, dinî düşüncenin kaynağı olarak Kur'an'a başvurma eğiliminin tarihi daha gerilere gitse de, son onbeş yirmi yılda bu eğilimin daha yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Türkçe olarak yayınlanan gerek Meâl ve Tefsirlerin, gerekse Kur'an üzerine yapılmış çalışmaların sayılarının giderek artması, bunun bir sonucu ve göstergesidir. Kuşkusuz, yüzyıllardır Kur'an'ı Arapça olarak, anlamaksızın, ibadet veya dua amacıyla okuyan ve dinleyen ülkemiz insanı için bu hayırlı bir gelişmedir. Bu çerçevede Kur'an'ı konularına göre ele alan çalışmalar da yapılmıştır. Bunların en kapsamlıları olarak, La Beaume'un hazırladığı fihristin *Mevzularına Göre Ayet-i Kerimeler ve Mealleri* adıyla 2 cilt halinde yayınlanan Türkçe çevirisini ve Nevzat Yüksel tarafından hazırlanan *Kur'an Fihristi*'ni zikredebiliriz. Bu ikinci çalışmada, çok sayıda başlık altında, o konuyla ilgili görülen ayet veya ayet gruplarının numaraları verilmekte olup, metin verilmemektedir. Bunların dışında da farklı hacim ve biçimlerde, telif ve tercüme Kur'an fihristleri okuyucunun hizmetine sunulmuş bulunmaktadır.

Bizi yeni bir Kur'an fihristi hazırlama düşüncesine sevkeden, hem bu tür eserlerin azlığı, hem de mevcut örneklerin içerik açısından yetersizliğidir. Zira, herşeyden önce, yukarıda anılan çalışmaların hiçbiri Kur'an'ın tamamını tasnif etmemektedir. Ayrıca, adı geçen çalışmalar dikkatle incelendiğinde, bunların 'konularına göre' Kur'an fihristi olmaktan çok, Kur'an'da bahsi geçen bütün unsurları içerdikleri görülür. Bu ikisi birbirinden farklıdır. Örneğin; sözkonusu çalışmalarda

karınca, arı, gemi, demir vb. başlıklar yer almaktadır (örneğin bkz. *Tafsîl*, s. 375, 643, 647). Bu yaklaşım, fihristi, Kur'an'da ele alınan ana konuları biraraya getiren fikrî bir bütünlük olmaktan çok, kelime dizinine yaklaştırmaktadır. Kuşkusuz, bu da okurun ihtiyaç duyduğu önemli bir hizmettir, ancak Kur'an'ın fikrî bakımından ana konularına göre tasnifinin 'kelime dizini'nden farklı olduğu da açıktır.

Elinizdeki çalışma on ana başlıktan oluşmaktadır. Kur'an'ın bütün ayetleri, bu on bölüm altında dağıtılmış bulunmaktadır. Bölüm başlıklarını ve alt başlıkları oluştururken, Kur'an'ın dünyasını temel almaya çalıştık. Bizim çıkardığımız konu sistemi, sonuçta öznel olmak durumundadır. Kuşkusuz, aynı yaklaşıma sahip olsalar bile farklı şahıslar, daha farklı bir konu sistemi çıkarabileceklerdir. Bu itibarla, konu başlıklarını tesbit ederken, fazla ayrıntıya varan belirlemelerde bulunmaktan kaçındık. VIII. ve IX. Bölümler (Hz. Muhammed ve Tarih Bölümleri) büyük ölçüde, Kur'an'ın esasen konu edinmediği, ancak dolaylı olarak bilgi verdiği altbaşlıklardan oluşmaktadır. Esasen, Kur'an'ın ne Hz. Peygamber'in hayatını, ne de diğer peygamberlerin veya kavimlerin hayatını/tarihini anlatmak gibi bir gayesi vardır. Kur'an'da kıssalara yer verilmektedir kuşkusuz, ancak bunların hiçbirinde asıl gaye sözkonusu olayları eksiksiz anlatmak değildir. Bununla birlikte, Kur'an metninin önceki peygamberlerle ilgili verdiği, Hz. Peygamber'in sîreti ile ilgili yansıttığı bilgiler, tarihçilik açısından kaçınılmazdır. Hz. Peygamber'in mücadelesi ve kıssalar, Kur'an'da önemli bir yer kapladığı için -Kur'an'ın ana konuları arasında yer almadıklarını düşündüğümüz halde-, bunları birer bölüm olarak ele aldık.

Bu çalışmanın, teknoloji, sanayi, sibernetik, nükleer enerji, astronomi, tıp, embrioloji vb. konular ve demokrasi, laiklik, sosyalizm, Nato içindeki konumumuz veya çevre kirlenmesi gibi çağdaş sorunlarla ilgili ayetleri arayan okuyucuya hizmet sunamayacağını daha baştan belirtmeliyiz. Zira bütün bu sayılanlar ve benzer hususlar ya Kur'an'ın doğrudan ilgilendiği, ya da Kur'an'ın nüzul döneminde sözkonusu olmayan olay ve olgulardır. Kur'an'daki bugün astronomi ve tıp bilimlerinin araştırma alanına dahil edilebilecek kimi değiniler, bilimsel veya bilgisel katkı amaçlı atıflar değil, Allah'ın kudret ve azametini vurgulayan dinî amaçlı atıflardır. Kanımız o ki, Kur'an'ı onunla çağdaş olmayan konu ve olgularla ilgilenen bir kitap gibi göstermek, tarihi iki kez çarpıtmak anlamına gelecektir; ilkin, ilgili ayeti tarihsel bağlamından koparmakla ve ikinci olarak, herhangi bir ayeti, bugünün verili durumuna yamamakla... Bu mülahazayla, bu yönde çok yoğun bir talep olduğunu bildiğimiz halde, popülizmin cazibesine kapılarak Kur'an'ı konuşmadığı konularda konuşturmadan özenle kaçınmaya çalıştık. Kur'an'ı çözümöna evrenselleştirmek, onu ta'zim ve takdis etmek amacıyla, Kur'an ifadelerine dilin kaldıramayacağı anlamlar yükleyerek ayetleri istismar edenleri esefle karşıyoruz. Kur'an, ilahî iradenin tarih boyunca peygamberler vasıtasıyla tekrar ettiği evrensel mesajın yedinci yüzyıl Arap yarımadasına yoneltmiş bir formudur. Bu itibarla, onun içeriği itikat ve ahlak alanlarında önceki vahiylerde de bulunan evrensel ilkelerin yanısıra, indirdiği dönemin sosyal ve kültürel yapısını baz alan hukuk, iktisat, siyaset vb. ile sınırlıdır. Büyük alim Şâtıbî'nin tesbit etmiş olduğu gibi, Kur'an'da, nüzul dönemi Arabî'na yabancı olan hiçbir şey yer almamakta-

⁹ *Menâhicu't-Tecdîd fî'n-Nahv ve'l-Belâğa ve'l-Tefsîr ve'l-Edeb*, Kahire 1961, s. 306.

dir.¹⁰ Kur'an'ın hitabının bu anlamda indiği dönem ve toplumun gerçekliğiyle sınırlı olması, bu söylemin diriltmeye çalıştığı içeriğin (mesajın) başka zaman ve mekanlara taşınabilirliğini (evrenselliğini) engellememektedir. Örneğin, Kur'an'ın konu edindiği Bedir savaşı, tarihsel bir olgudur; ancak, Bedir'de savaşan tarafların ideolojik ve ahlakî saikleri, haklılıkları-haksızlıkları vb. insanî olgular olmaları itibarıyla, her tarih diliminde karşılaşılabilecek öğeler taşımaktadırlar. Aynı şekilde, Kur'an'da zikri geçen Ebû Leheb, tarihsel bir kişiliktir, yani yaşamış ve ölmüş bir bireydir; ancak, onun Kur'an'a ve Hz. Peygamber'e karşı ahlakî ve ideolojik tutumu ve Kur'an'ın onun bu tutumunu değerlendiriş biçimi, yorum (*te'vîl*) yoluyla evrensel ilkeler çıkarabilmemize elvermektedir.

Bu çalışmanın amacı, okuyucuya Kur'an'ın belli başlı konulara bakışını yansıtmak, takibi kolay bir kompozisyon sunmak değildir. Böyle bir amaca hizmet etmek için Kur'an metninin çok elverişli olduğu söylenemez. Nitekim, elinizdeki çalışmaya son şeklini vermeden önce, herbir başlık altında yer alan pasajları, kendi aralarında belli bir kompozisyon esasına göre sıralamayı denediğimizde, bu konuda başarılı bir sonuç alınamayacağını gördük (Şüphesiz, bunun bir nedeni de, çalışmaya başlarken ilke olarak, ayetlerden ilgili ifadeyi çekip almak yerine, ayet metinlerini bütün olarak vermeyi tercih etmiş olmamızdır). Bir başka ve en kolay seçenek de, ayetleri mushaf tertibine göre sıralamaktır. Ancak böyle bir terip de, okura bu anlamda bir kolaylık sağlamamış olacaktı. Bu mülâhazalarla ve herhangi bir konuyu ele alırken Kur'an'ın izlediği seyir hakkında okuyucuya bir fikir vermek amacıyla, herbir konu başlığı altındaki pasajları kendi aralarında kronolojik olarak sıralamanın, bizler için çok yorucu olsa da, daha yerinde ve anlamlı bir hizmet olacağını düşündük. Hiç kuşkusuz, bunun objektif ve mutlak doğru bir sıralama olduğu iddia edilemez. Bununla birlikte, böyle bir sıralamanın, Kur'an'a, sıradan bir okurun ötesinde bir ilgiyle yaklaşan okurlara önemli bir kolaylık sağlayacağı gibi, ayetlerden çıkarılacak fikrî bir kompozisyonun sakıncalarından uzak olacağı da açıktır. Zira pek çok örnekte gördüğümüz gibi, belli bir konudaki ayetleri, adeta o konuda ardarda söylenmiş 'sözler' veya bütünlüklü bir biçimde yazılmış bir 'metin' gibi, belli bir mantığa göre peşpeşe sıralama yöntemi, Kur'an'ın mahiyetine ilişkin yanlış tasavvurları beslemektedir. Oysa, herkesçe malum olduğu üzere, Kur'an bir çırpıda söylenmiş bir söz veya bir anda kaleme alınmış bir metin değildir. Onu teşkil eden ayetler ve ayet grupları (pasajlar), belli olaylar veya durumlarla ilgili olarak farklı zamanlarda inmiş, ancak Kur'an metninde bu iniş sırasına göre dizilmemiştir. Kitapta her bir pasajın hangi durumla ilgili olarak ve ne zaman indiğine dair ayrıntılı bilgi verilmemiş olmakla birlikte, en azından birbiriyle ilgili gördüğümüz ayetlerin kendi aralarındaki kronolojik sırayı görmeye imkan tanıyan bir sıralama yapmaya ve imkan ölçüsünde, ilgili pasajın iniş sebebine veya tarihsel bağlamına ilişkin kısa açıklamalar yapmaya çalıştık. Bu sıralama klasik kaynaklarımızda Osman mushafının nüzul sıralaması olarak bilinen tertibe göre yapıldı. Bu sıralamada, teknik zorunluluklar nedeniyle, yalnızca sureler-arası sırayı esas aldık. Oysa, —nüzulü Mekke'de başladığı için— mekkî olarak nitelenen pek çok surenin, Medine döneminde nazil olan ayetler de içerdiği bilinmektedir. Okurun bu konudaki ihtiyacını

giderebilmek amacıyla, Ekler bölümünde farklı nüzul sıralamalarının yanısıra, mekkî surelerde yer alan medenî ayetleri gösteren bir tablo ekledik.

Konularına Göre Kur'an'ın en özgün ve okuyucuya önemli katkıda bulunacağını düşündüğümüz bir özelliği de, gerekli gördüğümüz yerlerde kısa açıklamalar eklemiş olmamızdır. Konu başlıklarının pek çoğunun altında, o konuyla ilgili kısa açıklamalara yer vermekle yetinmeyip, ayetlerdeki kapalılıkları, muhtemel yanlış anlamaları giderebilmek için gerekli gördüğümüz yerlerde dipnotlara da yer verdik. Okuyucunun hangi ayetlerin dipnotla açıklandığını ve birden fazla yerde geçen ayetlerin dipnotlarının nerede bulunacağını görmesini teminen Ekler bölümünde bir dipnotlar dizinine yer verdik. Açıklamaları ve dipnotları hazırlarken, mevcut birikimimizin yanısıra, kaynak tefsirlerden ve diğer çalışmalardan imkan ölçüsünde yararlanmaya çalıştık. Bu çerçevede Taberî, Zemahşerî, Mevdudî, Hamdi Yazır ve Derveze'nin tefsirleri ve Fazlur Rahman'ın *Ana Konuları ile Kur'an*'ı (çev. A. Açıkgenç - M. H. Kırbaşoğlu, Ankara 1993), Derveze'nin *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı* (çev. M. Yolcu, İstanbul 1989) adlı eseri ve T. Izutsu'nun çalışmaları sık başvurduğumuz referanslar arasında sayılabilir.

Bu tür çalışmalarda önemli konulardan birisi de, kullanılan Kur'an çevirisi/meâl sorundur. Biz kendimizi Kur'an'ın tamamını sağlıklı bir biçimde Türkçe'ye çevirme konusunda yeterli görmediğimiz için, çalışmalarımıza başlarken çevirenin iznini alarak, mevcut Kur'an çevirilerinden birisini kullanmanın yerinde olacağını düşündük. Nitekim saygıdeğer Hocalarımızdan Prof. Dr. Hüseyin Atay ve mealinin naşiri Sayın Mustafa Çakır'dan böyle bir izin aldık; bu vesileyle kendilerine şükranlarımızı arz ederiz. Ancak, çalışmamızın ilerleyen safhalarında, bazı pasajların, ifadelerin veya kelimelerin çevirisinde Sayın Hocamız'la mutabık kalmadığımızı gördük. Durumu kendilerine arz ederek, gerekli gördüğümüz değişiklikleri yapma konusunda izin talep ettik; kendileri birçok noktada bize katılmasalar da, bize bu yetkiyi verdiler. Sonuçta, kullanmış olduğumuz çeviri metninde özellikle sözdizimi bakımından kısmî değişiklikler yapılmış bulunmaktadır. Bu esnada müracaat ettiğimiz pek çok kaynak arasından Râğıb'ın *Mufredât*'ını, Taberî ve Mevdudî'nin tefsirlerini, Muhammed Esed'in İngilizce, Rudi Paret'in Almanca ve Sayın Süleyman Ateş Hocamız'ın Türkçe Kur'an çevirilerini ve Mısır'da yetkin bir komisyon tarafından hazırlanmış bulunan *Mu'cemu Elfâzî'l-Kur'ânî'l-Kerîm* adlı Kur'an sözlüğünü özellikle anmak durumundayız. Bu esnada, Kur'an çevirilerine ilişkin yazılı ve sözlü eleştirileri de gözönünde bulundurmaya özen gösterdiğimizizi belirtmeliyiz. Amacımız, emek verdiğimiz bu çalışmayı, asla uygunluk ve dil açısından mümkün olduğunca sağlıklı ve fihristimizin sistematiği ile bağdaşacak bir çeviriyle sunmaktır. Bu itibarla, değerli okurlardan alacağımız eleştirilerin, gerek kurduğumuz sistematiği, gerekse çeviriyi daha da yetkinleştirmeye katkıda bulunacağını belirtmeliyiz. Bütün bu çabalarımıza rağmen, Kur'an pasajlarının orijinal metinlerini de vermenin, Arapça bilen okurlar açısından gerekli, başka meallerle karşılaştırmak isteyen okurlar için de yararlı olacağını düşündük.

Müelliflerin hangisinin nerede ne kadar katkıda bulunduğunun gösterilmesinin neredeyse imkansız olduğu böyle bir çalışmada, zorunlu olarak, ancak her iki

¹⁰ el-Muvâfakât fî Usûlî'l-Ahkâm, Dâru'l-Fikr 1341, II. 52 vd.

müellifin de uzlaştığı fikirler yansıtılabildi. Bu nedenle, gerek konu başlıklarının altındaki, gerekse dipnotlardaki açıklamalarda, yalnızca, her iki müellifin de üzerinde uzlaştıkları bilgi ve yorumlara yer verilmiştir. Dolayısıyla, bu çalışmanın sistematığının, konu başlıklarının, konu başlıkları altında yer alması gereken ayetlerin tesbitinden, açıklamaların içeriklerine varıncaya kadar, müellifler müştereken sorumluluk üstlenmektedirler. Kuşkusuz, uzun bir süreye yayılan böyle bir çalışmada müelliflerin dışında da pek çok kişinin doğrudan veya dolaylı katkıları olmuştur. Gerek eleştirileri, gerek teşvikleri, gerekse bilgisel katkılarını esirgemeyen bütün dostlarımızın yanısıra, çalışmamızın bilgisayarla ilgili aşamalarında gece gündüz demeden yardıma koşan değerli meslekdaşımız Dr. İbrahim Özdemir ve Osman Selvi'ye, Arapça metinlerin tashihini gerçekleştiren sevgili M.Akif Koç'a, kitabın mizanpajını titizlikle yürüten sevgili Kürşat Demirtaş ve bu çalışmanın basım ve yayımını üstlenen Fecr Yayınevi editörü Osman Kayaer dostumuza kalbî şükranlarımızı arz ediyoruz.

Konularına Göre Kur'an, Şeyh el-Hülî'nin gereğine haklılıkla işaret ettiği tefsir girişimi için mütevazı bir adım olmaya taliptir ve okuyucusuna Kur'an'ın dünyasını yakınlaştırdığı ve Kur'an'ın anlaşılması yolunda hizmet sunabildiği ölçüde müellifleri kendilerini başarılı addedeceklerdir.

Eylül 1996

BİRİNCİ BÖLÜM YARATILIŞ VE VARLIKLAR

Kur'an'a göre, kâinatın yaratıcısı, sonsuz ilim, kudret ve hikmet sahibi Allah'tır. Yaratma, O'na aittir. Allah'ın yaratması, Kur'an'da ayrıntılarıyla ele alınan bir konu değildir. Kur'an'ın bu konuda sık sık tekrarladığı tek nokta, Allah'ın bir şeyi yaratmayı dilediğinde ona "Ol!" demesinin yeterli olduğudur. Allah'ın mutlak yaratma gücünü ifade etmeyi amaçlayan Kur'an ifadeleri, İslam düşünce tarihinde, yaratma sürecini tasvire yönelik açıklamalar olarak değerlendirilmek suretiyle, anlaşılması güç metinler hâline getirilmiştir. Bu çerçevede bütün mahlukatın aslı olan ilk şeyin (heyule) 'yok'tan mı yaratıldığı, yoksa zât bakımından Allah'dan sonra, fakat zaman bakımından Allah ile birlikte ezeli mi olduğu sorunu da, tarih boyunca kelamcılarla felsefeciler arasında tartışma konusu olagelmıştır. Dikkat edildiğinde, bu pasajlarda genellikle, yeniden dirilmeye yönelik itirazlara cevap verilmekte olduğu görülür. Bununla birlikte, yaratma/yaratılış ile ilgili ayetlerin bütünü birlikte göz önünde bulundurulduğunda, yaratılışın bir anda yokluktan varlığa çıkma şeklinde değil de, bir süreç içinde tedrici olarak gerçekleştiği şeklindeki yorumun Kur'an'daki anlatıma daha uygun düştüğü görülür. "Görmüyorlar mı, Allah yaratmaya nasıl başlıyor ve onu tekrarlıyor? Şüphesiz bu Allah'a kolaydır" (29.Ankebut/ 19). Kur'an'da Allah'ın yaratma fiilinin nesnesi olarak anılan yeryüzü (*el-ard*) ve gökler (*es-semâvât*) bütün yaratılmış varlıkları içermektedir. Kur'an, yeryüzündeki bütün varlık kategorilerini / katlarını (insan, hayvan, cinn, tabiat vb.) Allah'ın kudretinin ve iradesinin bir ürünü olarak yarattığını belirtir. Uzay sistemleri içerisinde güneş sistemi teşekkül edip, yeryüzü yaşamaya elverişli bir hâle geldikten sonra yeryüzündeki türler ve en son insan yaratılmıştır.

A. YARATMA

87/2. O yaratıp şekil vermiştir. 3. O her şeyi ölçüyle yapıp, ona yolunu göstermiştir. 4. O yeşillikleri bitirmiştir. 5. Sonra da onları siyah çerçöpe çevirmiştir.

(۲/۸۷) الَّذِي خَلَقَ فُسْوَى (۳) وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى (۴) وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَى (۵) فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَى

50/15. Biz ilk yaratışta yorgun mu düştümüştük? Hayır, onlar yeniden yaratılmaktan şüphe etmemektedirler.

(۱۵/۵۰) أَفَعِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ

54/49. Şüphesiz, Biz her şeyi bir ölçüye göre yaratmışsınız. 50. Bizim işimiz bir göz kırpması gibi anidir.

(۴۹/۵۴) إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ (۵۰) وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ

36/82. Bir şeyi dilediği zaman O'nun buyruğu sadece, o şeye "Ol!" demektir; o hemen oluverir.

(۸۲/۳۶) إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

19/35. Çocuk edinmek Allah'a yaraşmaz. O (bundan) yücedir. Bir işe hükmederse, ona sadece "ol" der, o da oluverir.

(۳۵/۱۹) مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

56/62. Andolsun ki, siz ilk yaratmayı bilirsiniz. Düşünüp ders almanız gerekmez mi? 63-64. Söyleyin; ektiklerinizi yerden bitirenler sizler misiniz, yoksa Biz mi bitiriyoruz? 65-67. Dilesek Biz onu çerçöp yaparız; şaşar kalırsınız da, şöyle dersiniz: "Doğrusu, borç altına girdik, hatta yoksun kaldık". 68-69. Söyleyin; içtiğiniz suyu buluttan indirenler sizler misiniz, yoksa onu Biz mi indiriyoruz? 70. Dileseydik onu acılaştırırdık; hâla şükretmez misiniz? 71-72. Söyleyin; yaktığınız ateşin ağacını var eden sizler misiniz, yoksa onu Biz mi var ederiz? 73. Biz onu hem bir ibret, hem de çölde konaklayanlar için yararlı kıldık. 74. Ey Muhammed! Çok büyük Rabbinin adını tesbih et!

(۶۲/۵۶) وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ (۶۳) أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ (۶۴) أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ (۶۵) لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلَلْتُمْ تَتَكَبَّرُونَ (۶۶) إِنَّا لَمُعْرِضُونَ (۶۷) بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ (۶۸) أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ (۶۹) أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ (۷۰) لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أَجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ (۷۱) أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ (۷۲) أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِئُونَ (۷۳) نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذَكُّرًا وَفِتْنًا (۷۴) فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ

11/7. Arş' su üzerinde iken¹, hanginin daha güzel iş işleyeceğini denemek için, gökleri ve yeri yaratan O'dur. Ey Muhammed! Andolsun ki, "Siz ölümden sonra dirileceksiniz" desen, inkar edenler "Bu apaçık büyüden başka bir şey değildir" derler.

37/11. Onlara sor; kendilerini yaratmak mı daha zordur, yoksa Bizim yaratığımız (gökleri yaratmak) mı? Biz onları yapışkan çamurdan yaratmışızdır.

39/62. Allah herşeyin Yaratanı'dır. O herşeyin vekilidir.

40/57. Göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyük bir şeydir. Fakat insanların çoğu bilmezler.

44/38. Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları oyun olsun diye yaratmadık. 39. Biz onları, ancak ve ancak bir gayeyle yarattık, ama (insanların) çoğu bilmezler.

46/3. Biz, gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları ancak bir gayeyle ve belirli bir süre için yarattık; inkâr edenler uyanıldıkları şeylerden yüz çevirmektedirler.

16/3. O, gökleri ve yeri gerektiği gibi yarattı. O, onların ortak koşmalarından yücedir.

21/30. İnkâr edenler, gökler ve yer bitişik iken onları ayırdığımızı ve her canlı şeyi sudan meydana getirdiğimizi görmezler mi? Hâla inanmıyorlar mı?

(٧/١١) وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سَبْعَةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَلَئِنْ قُلْتُمْ إِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ

(١١/٣٧) فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ

(٦٢/٣٩) اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ

(٥٧/٤٠) لَخَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَكْبَرَ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

(٣٨/٤٤) وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِأَعْيُنٍ (٣٩) مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

(٣/٤٦) مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُّعْرِضُونَ

(٣/١٦) خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ

(٣٠/٢١) أَوَلَمْ يَرَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ

¹ 'arş, 'taht' demektir. Kur'an'da sık geçen "tahta oturdu" (istevâ 'alâ'-'arş) ifadesi klasik tefsirlerin hemen hepsinde, Allah'ın yaratıkları üzerindeki mutlak hakimiyetini, kontrol ve yönetim gücünü ifade eden mecazi bir anlatım olarak ele alınmıştır. "Arş' su üzerinde iken..." ifadesi de, 21.Enbiya/30. ayeti ("İnkâr edenler görmediler mi ki, göklerle yer bitişik idi, Biz onları ayırdık ve her canlı şeyi sudan yarattık") ile birarada düşünülürse, bu ayetin Allah'ın bütün varlığı sudan yaratmasıyla ilgili olduğu görülür.

21/33. Geceyi ve gündüzü, güneşi ve ayı yaratan O'dur. Herbiri bir yörüngede yüzer.

52/35. Onlar, bir yaratan olmaksızın mı yaratıldılar, yoksa yaratanlar kendileri midir? 36. Yoksa gökleri ve yeri kendileri mi yarattılar? Hayır; onlar (Allah'a) kesin olarak inanmıyorlar.

(٢٣/٢١) وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

(٣٥/٥٢) أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِقُونَ (٣٦) أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ

B. VARLIĞIN YÖNETİMİ (MÜLK)

Kur'an'a göre, Allah'ın kendisine ortak kabul etmediği alanlardan birisi de, 'varlığın yönetimi'dir. Bütün varlık alemini yöneten, mutlak ilim, kudret ve hikmet sahibi Allah'tır. Kur'an'da genellikle *mulk/mâlik* ve *hukm/hâkim* kelimeleriyle ifade edilen Allah'ın kainat üzerindeki egemenliği, Kur'an'da bir 'kral' benzetmesiyle anlatılır: O kraldır (*melik*), tahtı vardır ('arş, *kursî*), yönetiminde (*mulk*) ortağı yoktur, kendisine mutlak itaat gösteren, emrine amade görevlileri vardır (*melâ'ike*) ve evreni bu görevlileri aracılığıyla ve buyruklarıyla (*emr*) yönetmektedir. Canlı, cansız bütün varlık üzerinde Allah'ın mutlak egemenliği fikrini –aşağıda görüleceği gibi– çok yoğun olarak işleyen Kur'an, biyolojik yönüyle Allah'ın egemenliği dışına çıkamayan insanoğlunu, iradî boyutuyla da Allah'a teslim olmaya çağırılmaktadır. İnsanın bu çağrı karşısında direnmesi, onun kendi öz varlığına yabancılaşması ve beşeri bütünlüğünü parçalamasıyla sonuçlanmaktadır.

92/13. Şüphesiz, son da, başlangıç da Bize aittir.²

(١٣/٩٢) وَإِنَّا لَنَا لِلْآخِرَةِ وَالْأُولَى

97/3. Ölçüm gecesi bin aydan daha hayırlıdır. 4. Melekler ve Rûh (Cebrâil) o gecede Rablerinin izniyle her türlü iş için iner dururlar. 5. O gece, tanyerinin ağarmasına kadar süren bir esenliktir.

(٣/٩٧) لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنَ الْفِ شَهْرِ (٤) تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ (٥) سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ

50/43. Biz can verir, Biz öldürürüz; dönüş Bizedir.

(٤٣/٥٠) إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِنَّا لَالمَصِيرُ

54/50. Bizim işimiz bir göz kırpması gibi anidir.

(٥٠/٥٤) وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ

38/66. Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbi güçlüdür, çok bağışlayandır.

(٦٦/٣٨) رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ

² Başlangıç ve son, her işin başı ve sonu olabileceği gibi, özellikle dünya ve ahiret olarak da anlaşılabilir.

7/158. (Ey Muhammed!) De ki: "Ey insanlar! Ben, göklerin ve yerin hükümranı, kendisinden başka tanrı bulunmayan, diriltlen ve öldüren Allah'ın hepiniz için gönderdiği Elçisi'yim. Öyleyse Allah'a inanın, Allah'a ve O'nun sözlerine inanan, O'nun ümmi³ Elçisi Peygamber'e de inanın ve doğru yolda olabilemeniz için ona uyun!"

7/54. Sizin Rabbiniz gökleri ve yeri altı günde yaratan,⁴ sonra tahtına kurulup gündüzü, onu durmadan kovalayan gece ile örten; güneşi, ayı ve yıldızları buyruğuna baş eğdiren Allah'tır. İyi bilin, yaratma ve buyruk O'na aittir. Alemlerin Rabbi Allah yücedir.

72/12. (Cinler şöyle dediler:) "Yeryüzünde (kalsak da) Allah'ı aciz bırakamayacağımızı, (başka yere) kaçsak da O'nu aciz kılamayacağımızı anladık".

36/83. Herşeyin hükümranlığı elinde olan ve sizin de kendisine döndürüleceğiniz Allah Yüce'dir.

25/1-2. Göklerin ve yerin hükümranlığı kendisinin olan, çocuk edinmeyen, hükümranlıkta ortağı bulunmayan, herşeyi yaratıp bir ölçüye göre düzenleyen ve dünyaları uyarmak üzere kuluna (Muhammed'e) Furkân⁵ indiren Allah yücelerin yücesidir.

³ *ummi*, 'anasından doğduğu gibi duran kişi' anlamında okur-yazar olmayanlar için kullanılan bir kelimedir; dilimize de bu anlamıyla geçmiştir. Ancak, Kur'an'ın nazil olduğu dönemde, Ehl-i Kitab (özellikle Yahudiler) herhangi bir 'kitab'a inanmayan müşrik Araplar'ı 'ummi' olarak nitelemektedirler. Kur'an da bu kelimeyi bu anlamda kullanmıştır. Dolayısıyla, Hz. Peygamber'in *ummi* olarak nitelenmesinin anlamı, onun herhangi bir kitabı din (Yahudilik ve Hristiyanlık) geleneğine mensup olmadığını vurgulamaktır.

⁴ "Altı gün'ün bizim zaman ölçümümüze göre altı gün mü, yoksa "...Rabbin katında bir gün, sizin saymakta olduğunuzdan bin yıl gibidir"(22.Hacc/47) ayetinde ifade edildiği gibi, Allah'ın ölçüsüne göre altı gün mü olduğu belli değildir. Her iki durumda da, bu ifade yaratmanın belli bir süreç içinde gerçekleştiğini ifade etmektedir. 'Altı gün'ün, kainatın yaratılmasında geçirilen altı ayrı aşama olduğu yorumu da yapılmıştır.

⁵ *furkân*, 'ayırıcı, farkı ortaya koyan' demektir. Hakkı batıldan ayırma vasfından dolayı Kur'an böyle isimlendirilmiştir.

(١٥٨/٧) قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَكُونَ

(٥٤/٧) إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

(١٢/٧٢) وَأَنَا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ نُعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًا

(٨٣/٣٦) فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

(١/٢٥) تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا (٢) الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقْدَرَهُ نَقْدِيرًا

25/59. Gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri altı günde yaratan, sonra da tahtına kurulan, Rahmân'dır. Bunu, bir bilene sor!

35/1. Övgü, gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikiye, üçer, dörder kanatlı elçiler kılan Allah'adır. O yaratmada dilediğini artırır. Allah'ın gücü herşeye yeter. 2. Allah'ın insanlara verdiği rahmeti önleyebilecek yoktur. O'nun önlediğini de ardından salıverecek yoktur. O Güçlü'dür, Bilge'dir.

35/10. Kim güç (ve şeref) isterse (bilsin ki), güç (ve şeref) tümüyle Allah'ındır. Güzel sözler O'na yükselir; o sözleri yararlı iş yükseltir. Kötülük yapmakta düzensiz kuranlar için çetin azap vardır. Bunların kuraklukları düzenler de boşa çıkar.

35/15. Ey insanlar! Siz Allah'a muhtaçsınız; Allah ise müstağnidir, övmeye lâyıktır. 16. Dilerse sizi yok eder, yeniden başkalarını yaratır. 17. Bu, Allah'a göre zor değildir.

35/41. Yok olurlar diye gökleri ve yeri tutan Allah'tır. Eğer onlar bozulurlarsa, onları O'ndan başka kimse tutamaz. Şüphesiz, O halîmdir, bağışlayıcıdır.

19/93. Göklerde ve yerde olan herkes, Rahmân'a ancak kul olarak gelecektir.

20/5. Rahman arşa kurulmuştur. 6. Göklerde, yerde, bu ikisinin arasında ve topağın altında bulunanlar O'nundur.

17/44. Yedi gök, yer ve bunlarda bulunanlar O'nu yüceltirler. O'nu övgüyle yüceltmeyen hiç bir şey yoktur. Fakat siz onların yüceltmelerini anlamazsınız. O

(٥٩/٢٥) الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَانُ فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا

(١/٣٥) الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنَحَةٍ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يُرِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٢) مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكُ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

(١٠/٣٥) مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَئِكَ هُوَ يُنِيرُ

(١٥/٣٥) يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (١٦) إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ (١٧) وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ

(٤١/٣٥) إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا

(٩٣/١٩) إِنَّ كُلَّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا

(٥/٥٠) الرَّحْمَانُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى (٦) لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى

(٤٤/١٧) تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ

halîmdir, çok bağışlayıcıdır.

10/3. Sizin Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra tahtına kurulup işleri yöneten Allah'tır. O'nun izni olmadan kimse aracılık edemez. Rabbiniz Allah işte budur. O'na kulluk edin! Hâlâ düşünüp öğüt almayacak mısınız?

10/31. (Ey Muhammed!) De ki: "Gökten ve yerden size rızık veren kimdir? Kulak ve gözlere hükmeden kimdir? Diriyi ölüden çıkaran ve ölüyü diriden çıkaran kimdir? Her işi yöneten kimdir?" Onlar: "Allah'tır" diyecekler. "O hâlde, (O'na) saygılı olmaz mısınız?" de.

10/55. İyi bilin ki, göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır ve iyi bilin ki, Allah'ın verdiği söz gerçektir. Fakat onların çoğu (bunu) bilmez. 56. Yaşatan da öldüren de O'dur. Sizler O'na götürüleceksiniz.

6/3. Göklerde ve yerde Allah O'dur; gizlinizi, açığınızı bilir; kazandıklarınızı da bilir.

6/59. Gaybın anahtarları Allah'ın katındadır. Onları O'ndan başkası asla bilemez. O, karada ve denizde olanı bilir. O'nun bilgisi dışında bir yaprak düşmez. Yerin karanlıklarında olan tane, yaş ve kuru hiç bir şey yoktur ki, bunlar apaçık bir kitapta olmasın. 60. O sizi geceleyin öldürür, gündüzün yaptıklarınızı bilir. Sonra belirli süre⁶ bitsin diye, sizi gündüzün canlandırır. Sonra dönüşünüz O'na olur ve sonra da yapmış olduklarınızı size bildirir. 61. O kullarının üstünde

⁶ Bu ayet, Allah'ın kainat ve yeryüzü ile olan ilişkisindeki içkinliği ifade etmektedir. Ne yazık ki, İslam uleması, geleneksel olarak Allah'ın aşkınlığını vurgulayarak (*tenzih*) Kur'an'da kurulmuş olan aşkınlık-içkinlik dengesini içkinlik aleyhine bozmuştur. "O, hem göklerde, hem yerde Allah'tır" ifadesi, Allah'ı yeryüzüne içkin kılmakta ve oradaki ahlaki muhtevalı her insan/toplum fiilinde O'nu bir taraf yapmaktadır.

⁷ Uykuda insan şursuz olduğu için uyku halî ölüme benzetilmiştir.

⁸ Tabii ömrünüz.

تَقْفُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا

٣/١٠ إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ذَلِكَ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

٣١/١٠ قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمْ مَنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدِيرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ

٥٥/١٠ أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَلَا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٥٦ هُوَ الْخَبِيرُ وَيَمِيتُ وَإِلَيْهِ تَرْجَعُونَ

٢/٦ وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَهَجْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ

٥٩/٦ وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنَ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظِلْمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ٦٠ وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَى أَجَلٌ مُسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ٦١ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً

yegâne güç sahibidir. Size koruyucular gönderir. Birinize ölüm geldiği zaman, elçilerimiz onun canını, bir eksiklik yapmadan alırlar. 62. Sonra onlar gerçek sahipleri olan Allah'a geri verilirler. Hüküm yalnız O'nundur ve O hesaba çekenlerin en hızlısıdır. 63. De ki: "Sizler gizlice ve açıkça: «Eğer bizi bundan kurtarırsa, andolsun, şükredenlerden olunuz» diye O'na yakanırken, sizi karanın ve denizin karanlıklarından kim kurtarır?" 64. De ki: "Sizi ondan ve her sınırdan Allah kurtarır. Bir de tutup O'na ortak koşarsınız". 65. De ki: "O üstünüzden ve ayaklarınızın altından size azap göndermeye, sizi fırka fırka yapıp kiminize kiminizin hıncını tattırmaya güç yetirir". Anlasınlar diye hükümleri nasıl yerli yerince açıkladığımızı bak!

6/95. Taneyi ve çekirdeği yaran, Allah'tır. O, ölüden diriyi çıkarır ve diriden ölüyü çıkarır. İşte Allah budur; öyleyse nasıl ayartılıyorsunuz? 96. Tan yerini ağartan, geceyi dinlenme zamanı, güneşi ve ayı vakit ölçüsü yapan O'dur. İşte bu, Yüce ve Bilen Allah'ın düzenlemesidir.

37/5. O göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbi'dir; O doğuların Rabbidir.

31/26. Göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. Allah hiç bir şeye muhtaç değildir, övgüye layıktır.

31/29. Allah'ın geceyi gündüze ve gündüzü geceye kattığını, herbiri belirli bir süreye kadar hareket edecek olan güneşi ve ayı buyruk altında tuttuğunu ve Allah'ın yaptıklarınızdan haberdar olduğunu bilmiyor musun? 30. Bu böyledir; çünkü yalnızca Allah haktır, onların

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفْرِطُونَ ٦٢ ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقُّ أَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ ٦٣ قُلْ مَنْ يُنْجِيكُمْ مِنَ ظِلْمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَنْ أُنْجِيَنَّ مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ٦٤ قُلْ اللَّهُ يُنْجِيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ ٦٥ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيْعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ انْظُرْ كَيْفَ نَصَرَفَ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ

٩٥/٦ إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْغَابِ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ذَلِكَمُ اللَّهُ فَأَنَا تَوَفَّاكُونَ ٩٦ فَالِقُ الْإِنْسَانِاج وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

٥/٣٧ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ

٢٦/٣١ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

٢٩/٣١ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلَّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ٣٠ ذَلِكَ بَأْسَ اللَّهِ هُوَ الْحَقُّ وَأَنْ مَا يَدْعُونَ مِنْ

⁹ "Doğular", güneşin bir senelik 360 ayrı doğuş yeri olsa gerektir. Bilindiği gibi, her gün güneşin doğuş yeri değişmektedir. Bu olay çöde kolay farkedildiği ve bir olağanüstünlük şeklinde görüldüğü için, Allah'ın "Rabb" sıfatıyla ilişkilendirilmiştir.

O'nun dışında taptıkları ise batıldır. Allah yüce ve uludur.

34/1. Övgü, göklerde ve yerde bulunanlar kendisinin olan Allah içindir. Övgü ahirette de O'nadır. O bilgedir, herşeyden haberdardır.

39/63. Göklerin ve yerin kilitleri O'nundur. Allah'ın ayetlerini inkâr edenler, işte onlar ziyandadırlar.

40/68. Dirilten ve öldüren O'dur. Bir şeye karar verirse "Ol!" der ve dediği hemen olur.

42/12. Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Rızkı dilediğine yayar, dilediğine kısıp bir ölçüye göre verir. O herşeyi bilir.

42/4. Göklerde olanlar da, yerde olanlar da O'nundur. O yücelerin yücesidir.

18/26. De ki: "Onların (Ashâb-ı Kehf'in mağarada) ne kadar kaldığını, göklerin ve yerin gaybı kendisinin olan Allah bilir. O ne kadar güzel görür ve ne kadar güzel işitir. İnsanların O'ndan başka himayecileri yoktur. O kendi hükmüne kimseyi ortak etmez".

21/19. Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. O'nun katında olanlar O'na kuluk etmekten büyüklemezler ve bıkamazlar. 20. Gece gündüz, hiç ara vermeksizin O'nu yüceltirler.

23/17. Andolsun ki, üstünüzde yedi tabaka yarattık. Biz yarattığımızdan habersiz değiliz.

32/5. Gökten yere kadar, işleri Allah düzenleyip yönetir; sonra, saydığınızdan bin yıl kadar tutan bir gün içinde işler O'na yükselecektir. 6. O görülme-yeni

دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ

(١/٣٤) الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْآخِرَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ

(٦٣/٣٩) لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

(٦٨/٤٠) هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

(١٢/٤٢) لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَنْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

(٤/٤٢) لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

(٢٦/١٨) قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا

(١٩/٢١) وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ (٢٠) يَسْبُحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ

(١٧/٢٣) وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ وَمَا كُنَّا عَنْ الْخَلْقِ غَافِلِينَ

(٥/٣٢) يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ

de, görüleni de bilir; O üstündür, merhametlidir.

52/37. Yoksa Rabbinin hazineleri onların yanında mıdır? Yoksa onlar mı işe hakimdirler?

67/1. Hükümrânlığı elinde bulunduran (Allah) yücedir ve O'nun gücü herşeye yeter.

67/19. Üzerlerinde kanat çırpın kuşları görmezler mi? Onları havada Rahmân'dan başkası tutmuyor; O herşeyi görmektedir. 20. Rahmân dışında size yardımda bulunabilecek ordularınız kimlerdir? İnkârcılar sadece bir aldanış içindedirler.

30/26. Göklerde ve yerde olanlar O'nundur, hepsi O'na boyun eğmiştir. 27. Yaratmaya başlayan ve sonra onu tekrar eden O'dur; bu O'nun için daha kolaydır. Göklerde ve yerde en üstün sıfatlar O'nundur. O Güçlü'dür, Bilge'dir.

3/109. Göklerde olanlar ve yerde olanlar Allah'ındır. İşler Allah'a götürülür.

3/189. Göklerin ve yerin hükümrânlığı Allah'a aittir. Allah'ın gücü herşeye yeter.

3/26-27. De ki: "Mülk¹⁰ sahibi Allahım! Hükümrânlığı dilediğine verisin, hükümrânlığı dilediğinden çekip alırsın. Dilediğini yükseltirsin, dilediğini alçaltırsın. İyilikler Senin elindedir, Senin herşeye gücün yeter. Geceyi gündüze sokarsın, gündüzü geceye sokarsın. Ölüden diri çıkarırsın, diriden ölü çıkarırsın;

تَعْدُونَ ٦) ذَلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

(٣٧/٥٢) أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُسْتَطِرُونَ

(١/٦٧) تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمَلَكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(١٩/٦٧) أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يَمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ (٢٠) أَمْنَ هَذَا الَّذِي هُوَ جُنْدُ لَكُمْ يَنْصَرِكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِنَّ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي غُرُورٍ

(٢٦/٣٠) وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَهُ قَانِتُونَ (٢٧) وَهُوَ الَّذِي بِنَاءَ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

(١٠٩/٣) وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ

(١٨٩/٣) وَلِلَّهِ مَلَكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(٢٦/٣) قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٢٧) تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ

¹⁰ mülk, "hükümrânlık" demektir. Allah için sözkonusu edildiğinde, bütün evrenin yönetimi anlamına gelir.

dilediğini de hesapsız rızıklandırırın".¹¹

3/83. Onlar Allah'ın dininden başkasını mı arzu ediyorlar? Oysa göklerde ve yerde kim varsa, ister istemez O'na teslim olmuştur. Zaten O'na döndürüleceklerdir.

4/126. Göklerde olanlar ve yerde olanlar Allah'ındır. Allah herşeyi kuşatmıştır.

4/131. Göklerde olanlar ve yerde olanlar Allah'ındır. Andolsun, sizden önce Kitap verilenlere ve size, Allah'a saygılı olun diye öğüt verdik. Eğer inkâr ederseniz, (bilin ki) göklerde ve yerde olanlar Allah'a aittir. Allah muhtaç değildir, övül-meye lâyıktır. 132. Göklerde olanlar ve yerde olanlar Allah'ındır. Allah vekil olarak yeter. 133. Ey insanlar! Allah dilerse, sizi yok eder ve başkalarını getirir. Allah'ın buna gücü yeter.

57/1-2. Göklerde ve yerde olanlar Allah'ı yüceltilir. O Güçlü'dür, Bilge'dir. Göklerin ve yerin hükümrânlığı O'nundur; diriltir ve öldürür. O'nun herşeye gücü yeter.

57/4. Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşa kurulan, yere giren ve ondan çıkan, gökten ineni ve oraya yükseleni bilen O'dur. Nerede olursanız olun, O sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür. 5. Göklerin ve yerin hükümrânlığı O'nundur. Bütün işler Allah'a döndürülür. 6. O geceyi gündüze katar, gündüzü

وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

٨٣/٣ أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْتَغُونَ وَلَهُ اسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ

١٢٦/٤ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطًا

١٣١/٤ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا ١٣٢ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ١٣٣ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ قَدِيرًا

١/٥٧ سُبْحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ٢ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

٤/٥٧ هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلْجِ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ٥ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

¹¹ Bu pasajdan, hiç bir ahlaki kurala dikkat etmeden, sadece gücüyle hareket eden despot bir Tanrı imajı çıkmamak yanlıştır. Evet, bu pasaj Allah'ın mutlak gücünü ifade eder; fakat o, "hükümrânlığı" birilerine verirken veya birilerinden alırken, bu kişilerde bulunan ahlaki niteliklere ve onların hakedişlerine bakar. Burada, Allah'ın tasarrufunun ahlaki gerekçeleri anılmamıştır, çünkü Kur'an'ın hitap ettiği müşrik toplumda Allah'ın gücü gereği gibi değerlendirilmemektedir. Bu ve benzeri ayetler Allah'ın mutlak gücünü önplana çıkarmaya yöneliktir.

geceye katar; O kalplerde olanı bilir.

13/12. Korku ve ümide düşüren şimşegi size gösteren ve ağır bulutları yaratan O'dur. 13. Gökğürlemesi ve melekler, O'nun korkusuyla O'nu övgüyle yüceltirler. O yıldırımları gönderir de, onlarla dilediğini çarpar.¹² Yine de onlar Allah hakkında tartışmaktadırlar. Oysa ki, O'nun tuzağı çetindir.

13/15. Göklerde ve yerde bulunanlar ve onların gölgeleri, sabah akşam, ister istemez Allah'a secde ederler.

13/2. Gökleri, sizin göreceğiniz direkler olmaksızın yükselten, sonra tahtına kurulum, herbiri belli bir süreye kadar hareket edecek olan güneşe ve aya boyun eğdiren, işleri yöneten Allah, Rabbinize kavuşacağınızı kesinkes bilebilmeniz için, (kendî varlığının delili olan) bu işaretleri açık açık anlatıyor. 3. Yeri yayan ve orada sabit dağlar, ırmaklar var eden, her türlü üründen çift çift yetiştiren ve gündüzü geceye çeviren O'dur. Bunlarda, düşünen toplum için belirtiler vardır. 4. Yeryüzünde, birbiriye komşu toprak parçaları, üzüm bağları, ekinler, çatalı ve çatalsız hurma ağaçları vardır. Hepsi de aynı su ile sulanır, fakat onları lezzetçe birbirinden farklı kılarız. Bunlarda, aklını kullanan toplum için işaretler vardır.

وَاللَّهُ تَرْجَعُ الْأُمُورُ ٦ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

١٢/١٣ هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ النَّبْرَقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ ١٣ وَيَسْجُرُ الرِّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ

١٥/١٣ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُمْ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ

٢/١٣ اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى يُدَبِّرُ الْأُمْرَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ ٣ وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِي اللَّيْلُ النَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُتَفَكَّرُونَ ٤ وَفِي الْأَرْضِ قَطْعُ مَتَجَاوِرَاتٍ وَجَنَاطٍ مِنْ أَغْطَابٍ وَزُرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ وَنُفْصَلٌ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْأُكُلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

¹² Bu ve bunu izleyen pasajda (13.Ra'd/15 ayrıca bkz. 17.Isra/44) iradesiz tabiat varlıklarının tümünün Allah'ı övdüğü, ona secde ettiği ifade ediliyor. 'Övmek' ve 'secde etmek' aslında iradî varlık olan insanın fiilleridir. Fakat bu fiiller mecaz yolu ile tabiata atfedilerek, tabiatın Allah'ın buyruklarına boyun eğdiği, onun emrinde olduğu belirtiliyor. Amaç ise, sembolik anlatımlarla dinsel bir şuur, manevi bir atmosfer yaratmaktır. Fakat hayvanların Allah'ı övmesi cansız maddenin O'na boyun eğmesinden farklı olabilir. Onların Allah idraklerinin olup olmadığını bilemiyoruz. "Sıra sıra uçan kuşların Allah'ı yücelttiğini görmez misiniz?" (24.Nur/41).

55/17. O iki doğunun Rabbidir, iki batının Rabbidir.¹³ 18. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

55/29. Göklerde ve yerde olanlar herşeyi O'ndan isterler; O her an bir iştedir. 30. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

55/33. Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çevresini aşıp geçmeye gücünüz yetiyorsa geçin! Ama (Allah'ın verdiği) bir güç olmaksızın geçemezsiniz. 34. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

65/12. Yedi göğü ve yerden de bir o kadarını yaratan Allah'tır. Allah'ın gücünün herşeye yettiğini ve Allah'ın ilminin herşeyi kuşattığını bilmeniz için, Allah'ın buyruğu bunlar arasında iner durur.

24/41. Göklerde ve yerde olanların ve kanatlarını açmış (süzülerek uçan) kuşların Allah'ı yücelttiğini görmez misin? Herbiri kendi yakarışını ve yüceltmesini bilir. Allah da onların yaptıklarını bilmektedir. 42. Göklerin ve yerin hükümrânlığı Allah'ındır. Dönüş Allah'adır. 43. Bilmez misiniz ki, Allah bulutları sürer, sonra onları biraraya getirir, sonra üstüste yığar; sen de onların arasından yağmurun çıktığını görürsün. Gökten, içinde dolu bulunan (bulut) dağları indirir, onu dileğine uğratar, dilediğinden de uzak tutar; şimşeginin parıltısı neredeyse gözleri alır! 44. Allah geceyi gündüze, gündüzü geceye çevirir. Görebilenler için bunlarda ibretler vardır.

22/18. Göklerde olanlar ve yerde olanlar; güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve birçok insanın Allah'a boyun eğdiklerini görmüyor musun? İnsan-

(١٧/٥٥) رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ (١٨) فَيَا أَيُّهَا رَبُّكَ تَكْذِبَانِ

(٢٩/٥٥) يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ (٣٠) فَيَا أَيُّهَا رَبُّكَ تَكْذِبَانِ

(٣٣/٥٥) يَامَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُتُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانْفُتُوا لَا تَنْفُتُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ (٣٤) فَيَا أَيُّهَا رَبُّكَ تَكْذِبَانِ

(١٢/٦٥) اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنْ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا

(٤١/٢٤) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَافَاتٍ كُلِّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ (٤٢) وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ (٤٣) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنِ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ (٤٤) يَغْلِبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لَأُولِي الْأَبْصَارِ

(١٨/٢٢) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ

¹³ 'İki doğu' ve 'iki batı', farklılaşmanın en belirgin olduğu yaz ve kış mevsimlerinde güneşin doğup-battığı yerler olsa gerektir.

lardan bir çoğu da azabı haketmiştir. Allah'ın alçalttığı kişiye kimse değer vermez. Allah dilediğini yapar.

22/61. Bu böyledir. Çünkü Allah geceyi gündüze katar, gündüzü geceye katar. Allah işitir ve görür.

22/64. Göklerde olanlar ve yerde olanlar O'nundur. Allah zengindir, övgüye layıktır.

64/1. Göklerde olanlar ve yerde bulunanlar Allah'ı yüceltirler. Hükümrânlık O'nundur, övgü O'nadır. O'nun herşeye gücü yeter.

64/11. Başa gelen hiç bir olay Allah'ın izni olmadan gerçekleşmez. Kim Allah'a inanırsa, O onun gönlünü doğruya yönlendirir. Allah herşeyi bilmektedir.

61/1. Göklerde olanlar da, yerde olanlar da Allah'ı yüceltirler. O Güçlü'dür, Bilge'dir.

62/1. Göklerde olanlar ve yerde bulunanlar, hükümrân, çok kutsal, güçlü ve bilge olan Allah'ı yüceltirler.

48/7. Göklerdeki ve yerdeki ordular Allah'ındır. Allah güçlüdür, bilgedir.

5/120. Göklerin, yerin ve onlarda bulunanların hükümrânlığı Allah'a aittir. O'nun herşeye gücü yeter.

5/17. Andolsun "Allah ancak Meryem oğlu Mesih'tir" diyenler kafir olmuşlardır. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah, Meryem oğlu Mesih'i, anasını ve yüzünde olanların hepsini yok etmek istese, kim Allah'a karşı koyabilir? Gökle-

وَالنَّجْمُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقٌّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يَهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ

(٦١/٢٢) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

(٦٤/٢٢) لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

(١/٦٤) يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(١١/٦٤) مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

(١/٦١) سُبِّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

(١/٦٢) يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

(٧/٤٨) وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

(١٢٠/٥) لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(١٧/٥) لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَأُمُّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا

rin, yerin ve ikisi arasındakilerin hükümrancılığı Allah'a attır. O dilediğini yaratır. Allah'ın gücü herşeye yeter".

5/40. Göklerin ve yerin hükümrancılığının Allah'a ait olduğunu bilmiyor musun? O dilediğine azap eder, dilediğini bağışlar. Allah'ın gücü herşeye yeter.

وَاللَّهُ مَلِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(٤٠/٥) أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مَلِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

C. TABİAT (GÖKLER VE YER)

Kur'an'ın tabiatı söz ederken en çok üzerinde durduğu konular, tabiatın yaratılışı, insanın hizmetine verilmesi ve orada bir nizamın varlığıdır. Kur'an, tabiattaki nizamı, evreni yöneten gücün birliğine bağlamaktadır. Bu nizam, yaratılışla birlikte herşeye hareket kanunlarının ve potansiyel güçlerinin verilmesiyle kurulmuştur (20.Taha/50). Evrendeki bu düzenlilik, onun insanlığın hizmetine sunulmuş olması itibarıyla bir nimettir. Diğer yönüyle de, insanın imtihanında iki zıt işlevi yerine getirebilen bir müşahede alanıdır. Zira evrendeki bu düzenlilik, insanı Allah'a ulaştırabileceği gibi, bu düzenin gerisindeki mutlak gücü gölgeleyebilmektedir de. İşte, Kur'an'da evrenden sözeden pasajların büyük bölümü, aşağıda da görüleceği gibi, muhataplarını bu konuda uyarmaktadır.

1. Tabiatın Yaratılışı

Tabiatçı filozofların ve materyalist felsefenin, tabiatın kadim olduğu, sonradan yaratılmadığı iddiasının aksine, Kur'an, tabiatın ve evrenin, Allah tarafından, yok iken, sonradan yaratıldığını söyler. Yalnız, yaratmanın bir defada aniden mi olduğu yoksa bir süreç (evrim) içinde mi gerçekleştiği, İslam filozofları ve kelamcıları arasında tartışılmaktadır. Evrimi kabul eden Müslüman alimlere göre, örneğin, "De ki: 'Yeryüzünde dolaşın ve Allah'ın yaratmaya nasıl başladığına bir bakın...'" (29. Ankebût, 20) ve "Gökleri, yeri ve her ikisinin arasında bulunanları altı günde yarattık..." (50. Kâf, 38) gibi ayetler, yaratmanın bir süreç içinde gerçekleştiğinin Kur'anı ipuçlarıdır.

50/38. Gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları altı günde yarattık ve bir yorgunluk da duymadık.

(٣٨/٥٠) وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ

50/6. Onlar, üstlerindeki göğü nasıl yapmışız ve süslemişiz, bakmazlar mı? Ona hiç bir çatlak yoktur. 7-8. Allah'a yönelen her kula bir öğüt ve bir belge olarak yeryüzünü yaydık, oraya sabit dağlar yerleştirdik, orada gönül açıcı her güzel türden yetiştirdik. 9-11. Gökten bereketli bir su indirdik, kullara rızık olmak üzere onunla bahçeler, biçilecek taneli ekinler, küme küme tomurcukları olan boylu

(٦/٥٠) أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ٧ وَالْأَرْضِ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَیْعٍ ٨ تَبَصَّرْهُ وَذَكَرَى لَكُمْ عَبْدٌ مُنِيبٌ ٩ وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ ١٠ وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ ١١ رَرَقَا

hurma ağaçları yetiştirdik. O suyla ölü yeri dirilttik. İşte (yeniden) diriliş de böyledir.

25/61. Gökte burçlar vareden, orada bir kandil (güneş) ve (gece) ayı aydınlatan bir ay vareden Allah yücedir.

15/85. Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri bir gaye ile yarattık. Şüphesiz kıyamet saati gelecektir. Onun için, güzel ve yumuşak davran!

6/38. Yerde yürüyen hayvanlar ve iki kanadıyla uçan kuşlar da, sizin gibi birer toplumdurlar. Kitap'ta Biz hiç bir şeyi eksik bırakmadık. Sonra onlar Rablerine toplanacaklardır.

6/97. Karanın ve denizin karanlıklarında yolunuzu kendileriyle bulduğunuz yıldızları var eden O'dur. Anlayacak olan bir topluma belgeleri uzun uzun açıklıyoruz.

6/99. Gökten su indiren O'dur. Her çeşit bitkiyi onunla bitirdik. Ondan yetiştirdiğimiz yeşilden, benzeşen ve benzeşmeyen yığın yığın taneler, hurmanın tomurcuklarından sarkan salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar çıkardık. Ürün verdikleri zaman onların ürünlerine ve olgunlaşmalarına bakın. İşte bunlarda, inanan toplum için belirtiler vardır.

31/10. Allah gökleri sizin görebileceğiniz direkler olmaksızın yaratmış, sizi sallar diye yeryüzüne sabit dağlar koymuş ve orada her türlü canlıyı yaymıştır. Gökten su indirip orada her hoş çiftten yetiştirmişizdir. 11. İşte bu Allah'ın yarattığıdır. O'ndan başkasının ne yarattığını bana gösterin. Hayır; haksızlık edenler apaçık sapıklık içindedirler.

21/16. Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık. 17. Eğlence edinmek dileseniz, kendi katımızda bir eğlence edinirdik; şayet

لِلْعِبَادِ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلَدَةً مَيِّتًا كَذَلِكَ الْخُرُوجُ

(٦١/٢٥) تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا

(٨٥/١٥) وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَإِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ فَاصْصَبْ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ

(٣٨/٦) وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمٌّ أُمْتَلِكُ مَا فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ

(٩٧/٦) وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

(٩٩/٦) وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ أَغْطَابٍ وَالزَّيْتُونِ وَالرَّهْمَانِ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ انظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

(١٠/٣١) خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَقَالُوا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ (١١) هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

(١٦/٢١) وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِينَ (١٧) لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهْوًا لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ

(böyle bir şey) yapacak olsaydık.

لَدُنَّا إِن كُنَّا فَاعِلِينَ

32/4. Allah gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları altı günde yaratan, sonra tahta kurulandır. O'ndan başka bir dostunuz ve aracınız yoktur. Düşünüp öğüt almıyor musunuz?

55/19. O, iki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir.¹⁴ 20. Aralarında bir engel vardır, aşamazlar. 21. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz? 22. İkisinden de inci ve mercan çıkar. 23. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz? 24. Denizde yüzen, dağlar gibi kocaman gemiler O'nundur. 25. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

65/12. Yedi göğü¹⁵ ve yerden de bir o kadarını yaratan Allah'tır. Allah'ın gücünün herşeye yettiğini ve Allah'ın ilminin herşeyi kuşattığını bilmeniz için, Allah'ın buyruğu bunlar arasında iner durur.

24/45. Allah bütün canlıları sudan yaratmıştır. Bunların kimi karnı üzerinde sürünür, kimi iki ayakla yürür, kimi dört ayakla yürür. Allah dilediğini yaratır. Şüphesiz Allah herşeye güç yetirir.

٤/٣٢) اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ

١٩/٥٥) مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ (٢٠) بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ (٢١) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢٢) يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ (٢٣) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢٤) وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ (٢٥) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

١٢/٦٥) اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا

٤٥/٢٤) وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَىٰ أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

¹⁴ 'Deniz' olarak çevrilen *bahr* kelimesi arapçada deniz, su kütlesi, nehir ve göl anlamlarına da gelir. 25. Furkan suresinin 53. ayetinde bu iki su kütesinin nitelikleri verilmiştir. "Birinin suyu tatlı ve su-suzluğu giderici, diğerinki tuzlu ve acı". Bu ayet tuzlu okyanus sularından buharlaşma-yağmur yoluyla tatlı su kaynaklarının oluşumunu anlatmış olabileceği gibi, yeraltı sularının denizlere aktığı yerlerde bizzat iki su kütesinin ayrı duruşlarını da ifade edebilir. Bazı sufi yorumcular, bu ayetin sembolik olarak iyi ve kötü insanın özelliklerini anlattığını belirtmişlerdir.

¹⁵ Yedi Gök (*Seb'u Semâvât*) tabiri lafzi anlamında anlaşılabilir birçok yorum yapılmıştır. Yedi ve yedili sayılar (70, 700) Arapça ve bağlı olduğu semitik dillerde kesretten kinayedir. Nitekim Kur'an'da da 7 ile ifade edilmiş başka kullanımlar vardır. (2/261; 12/43; 23/17; 15/87)

2. Tabiatın Düzeni

Tabiatın düzenine ilişkin aşağıdaki ayetler, Allah'ın varlığına ilişkin kanıt sunma amacı taşımaz; zira nüzül döneminde Allah'ın varlığına inanmayan hiç bir topluluk yoktur. Tabiatın düzenine atıfta bulunan ayetler, Allah'ın insana karşılıksız inayetini, rahmetini, lütfunu ortaya koymayı ve insanı hidayete, imana ve Allah'a şükran duymaya teşvik etmeyi hedeflemektedir.

87/2. O yaratıp şekil vermiştir. 3. O herşeyi ölçüyle yapıp, ona yolunu göstermiştir.

٢/٨٧) الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّىٰ (٣) وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ

50/6. Onlar, üstlerindeki göğü nasıl yapmışız ve süslemişiz, bakmazlar mı? Onda hiç bir çatlak yoktur.

٦/٥٠) أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ

54/49. Şüphesiz, Biz herşeyi bir ölçüye göre yaratmışızdır. 50. Bizim işimiz bir göz kırpması gibi anidir.

٤٩/٥٤) إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ (٥٠) وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ

25/1-2. Göklerin ve yerin hükümlanlığı kendisinin olan, çocuk edinmeyen, hükümlanlıkta ortağı bulunmayan, herşeyi yaratıp bir ölçüye göre düzenleyen ve dünyaları uyarmak üzere kuluna (Muhammed'e) Furkân'ı indiren Allah yücelerinin yücesidir.

١/٢٥) تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا (٢) الَّذِي لَهُ مَلَأُكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمَلِكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقْدَرَهُ تَقْدِيرًا

25/45-46. Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını –isteseydi onu durdururdu–, sonra güneşi ona delil kılıp, onu yavaş yavaş kendimize çektiğimizi görmez misin?

٤٥/٢٥) أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسُ عَلَيْهِ دَلِيلًا (٤٦) ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا

25/53. Birinin suyu tatlı ve serinletici, diğerinki tuzlu ve acı olan iki denizi salıverip, aralarına, karışmalarını önleyen bir sınır koyan Allah'tır.

٥٣/٢٥) وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا

25/61. Gökte burçlar vareden, orada bir kandil (güneş) ve (geceleri) aydınlatan bir ay vareden Allah yücedir.

٦١/٢٥) تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا

35/13. Allah, geceyi gündüze katar, gündüzü geceye katar; herbiri belirli bir süre için hareket eden güneşi ve ayı buyruk altına almıştır. İşte bu Rabbiniz

١٣/٣٥) يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ

olan Allah'tır, hükümrânlık O'nundur. O'nu bırakıp taptıklarınız ise, bir çekirdek kabuğuna bile sahip değillerdir.

20/50. (Musa:) "Rabbimiz herşeye ayrı bir özellik veren, sonra ona yol gösterir" dedi.

27/88. Dağları, görür de donmuş (gibi durur) sanırsın, oysa onlar bulutlar gibi geçerler. Bu, herşeyi sağlam yapan Allah'ın yapısıdır. Doğrusu, O yaptıklarınızdan haberdardır.

17/12. Gece ve gündüzü iki işaret yaptık. Gecenin belirtisini karartıp, gündüzün belirtisini aydınlık kıldık ki, Rabbinizin bolluğunu arayasınız ve yılların sayısını ve hesaplamayı bilesiniz. Herşeyi açık açık anlatıyoruz.

10/5. O, güneşi ışık kaynağı ve ayı aydınlık yapan, yılların sayısını ve hesaplamayı bilmeniz için aya konak yerleri belirleyendir. Allah, bunları ancak hikmeti uyarınca yaratmıştır. O, bu belirtileri, bilecek olanlar için açık açık anlatmaktadır.

15/16. Andolsun, gökte burçlar meydana getirdik¹⁶ ve seyredenler için onları donattık. 17. Onları, kovulmuş her türlü şeytandan koruduk.¹⁷ 18. Ancak, kulak hırsızlığı yapan olursa, parlak bir alev onu kovalar. 19. Yeryüzünü yaydık, oraya sabit dağlar diktik ve orada herşeyi ölçülü bitirdik. 20. Orada sizin için ve rızık veremeyeceğiniz kimseler için geçimlikler varetтік. 21. Hazinesi kayıtlı olmayan hiç bir şey yoktur. Biz onu ancak bilinen bir ölçüye göre indiririz. 22. Biz rüzgarları aşılayıcı olarak

مُسَمًّى ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ

٥٠/٢٠ قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى

٨٨/٢٧ وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتَقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

١٢/١٧ وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَاتَيْنِ فَمَحْوًا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لَتَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابِ وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَلَّنَاهُ تَقْصِيلًا

٥/١٠ هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابِ مَا يَخْلُقُ اللَّهُ ذَلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

١٦/١٥ وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ ١٧ وَحَفَظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ١٨ إِلَّا مَنْ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاتَّبَعَهُ شَيْطَانٌ مُبِينٌ ١٩ وَالْأَرْضُ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ ٢٠ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَاشٍ وَمَنْ لِسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ ٢١ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنْزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ ٢٢ وَأَرْسَلْنَا الرِّيَّاحَ لَوَاقِحَ فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً

gönderdik ve böylece gökten su indirdik de, sizi onunla suladık; o suyu siz depolamadınız. 23. Doğrusu, Biz diriltiriz, öldürürüz ve (hepsinin gerisinde) varis olarak Biz kalırız.

6/96. Tan yerini ağartan, geceyi dinlenme zamanı, güneşi ve ayı vakit ölçüsü yapan O'dur. İşte bu, Yüce ve Bilgen Allah'ın düzenlemesidir.

31/10. Allah gökleri sizin görebileceğiniz direkler olmaksızın yaratmış, sizi salar diye yeryüzüne sabit dağlar koymuş ve orada her türlü canlıyı yaymıştır. Gökten su indirip orada her hoş çiftten yetiştirmiştir.

31/29. Allah'ın, geceyi gündüze ve gündüzü geceye kattığını, herbiri belirli bir süreye kadar hareket edecek olan güneşi ve ayı buyruk altında tuttuğunu ve Allah'ın yaptıklarınızdan haberdar olduğunu bilmiyor musun?

39/5. (O) gökleri ve yeri gereğince yaratmıştır. Geceyi gündüze dolar gündüzü geceye dolar. Herbiri belirli bir süreye kadar hareket edecek olan güneşi ve ayı buyruk altında tutar. Dikkat edin; güçlü olan, çok bağışlayan O'dur.

41/10. O dört gün içinde yeryüzüne sabit dağlar yerleştirdi, orayı bereketli kıldı¹⁸ ve (rızkılarını) arayanlar için yeryüzünün bitkilerini takdir etti.¹⁹ 11. Sonra, duman hâlinde bulunan göğe yöneldi, ona ve yeryüzüne: "İsteyerek veya istemeyerek gelin!" dedi. İkisi de: "İsteyerek geldik" dediler.²⁰ 12. (Allah bunu izleyen) iki gün

فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ فَاسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ ٢٣ وَإِنَّا لَنَحْنُ خَيْرُ نَاحِيَةٍ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ

٩٦/٦ فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

١٠/٣١ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بَغِيرَ عَمَدٍ تَرْوَاهَا وَالْقَفَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ

٢٩/٣١ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

٥/٣٩ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ يَكُونُ اللَّيْلُ عَلَى النَّهَارِ وَيَكُونُ النَّهَارُ عَلَى اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ

١٠/٤١ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِلنَّاتِلِينَ ١١ ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا

¹⁶ Bereketle kastedilen yeryüzünü insanın yaşaması için elverişli kılan hava, su, güneş, hayvanlar, bitkiler ve bütün yeraltı zenginlikleridir.

¹⁹ Bu pasaja şöyle anlam verenler de olmuştur: "... yeryüzünün bitkilerinin dört mevsimde yetişmesini takdir etti". Ancak bu ayetle bütün teşkil eden sonraki ayetler de gözönünde bulundurulursa, dört günde yeryüzünün, izleyen iki günde de göklerin yaratıldığının, dolayısıyla evrenin yaratılmasının toplam altı günde tamamlandığının anlatılmakta olduğu görülecektir.

²⁰ Bu pasajın tamamı, sembolik olarak kainatın teşekkülünü anlatmaktadır.

¹⁶ Büyük takım yıldızları.

¹⁷ Bu ayet, cinlerin de içinde bulunduğu şeytanların, dünyada bulunduklarını ve uzaya yükselmediklerini ifade etmektedir. Bu bilginin verilmesinin amacı ise, cinlerin ve şeytanlarının gayb bilgisine sahip olabilecekleri inancını yıkmaktır.

içinde onları yedi gök olarak öngördü ve her göğün işini kendisine bildirdi. Yakın göğü süslemek ve korumak amacıyla 1-şıklarla donattık.²¹ İşte bu, bilen ve güç-lü olan Allah'ın kanunudur.

42/11. Göklerin ve yerin Yaratanı, size kendi cinsinizden eşler ve çift çift hayvanlar var etmiş —O'nun benzeri hiç bir şey yoktur ve O işitendir, görendir— ve bu suretle, çoğalmanızı sağlamıştır.

43/10. O, size yeri beşik kılmış ve orada, doğru gidesiniz diye yollar var etmiştir. 11. O, suyu gökten bir ölçüye kadar indirir. Biz onunla ölü memleketi diriltiriz. İşte siz de böyle diriltileceksiniz.

45/12. Buyruğu gereğince orada gemilerin yüzmesi, lutfedip verdiği rızık aramanız ve (kendisine) şükretmeniz için denizi buyruğunuz altına veren Allah'tır.

46/3. Biz, gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları ancak bir gayeyle ve belirli bir süre için yarattık; inkâr edenler uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmekte-dirler.

51/20-21. Kesin olarak inananlara, yer-yüzünde ve kendinizde Allah'ın varlığına nice deliller vardır; görmez misiniz? 22. Rızığınız da, size söz verilen azap da gökyüzündendir. 23. Göğün ve yerin Rabbine andolsun ki, bu, sizin konuşuyor olmanız kadar (kesin bir) gerçektir.

51/47. Göğü gücümüzle Biz kurduk ve Biz onu genişletmekteyiz.²² 48. Yeryü-

طَائِعِينَ (۱۲) فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

(۱۱/۴۲) فَاطْرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذُرُكُمْ فِيهِ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ شَيْءًا وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

(۱۰/۴۳) الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

(۱۲/۴۵) اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لَتَجْزِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

(۳/۴۶) مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُّعْرِضُونَ

(۲۰/۵۱) وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُؤْمِنِينَ (۲۱) وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ (۲۲) وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ (۲۳) فَوَرَبُّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ مَا أَنْكُمْ تُنطِقُونَ

(۴۷/۵۱) وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ (۴۸)

²¹ Yakın gök ile çıplak gözle görülebilen gökyüzü kastedilmektedir. Arapça metindeki "koruma amacıyla" (hıfzan) ifadesi, yeryüzünün atmosferle korunması, yeryüzünde yaşamı mümkün kılan güneş sistemindeki çekim dengesinin korunması gibi anlamlara da yorumlanmıştır. Ancak, Kur'an'da yıldızların genellikle gayb haberlerini dinlemek isteyen şeytanlara karşı bir koruma unsuru olarak nitelendiğini biliyoruz (krş. 67.Mülk/5, 15.Hicr/17). Bununla birlikte Kur'an'daki bu anlatım tarzının gezegenlerin işlevlerini açıklamayı değil, müşriklerin, şeytanların gayb haberlerini dinlediklerine dair batıl inançlarını ortadan kaldırmayı amaçladığını da unutmamak gerekir.

²² Çağdaş Astronominin verilerine göre, gök cisimlerinin (gezegenlerin) arasındaki mesafe gittikçe artmakta, yani kainat genişlemektedir.

zünü biz yayıp döşedik; ne güzel döşeyiciyiz! 49. İbret alınız diye herşeyi çift çift yaratmışızdır.

51/7-8. İçinde yollar²³ bulunan göğ-e andolsun ki, (ey inkarcılar!) siz, şüphesiz farklı görüşlerdesiniz.²⁴

14/32-33. Gökleri ve yeri yaratan, gökten su indirip onunla size rızık olarak ürünler yetiştiren, emri gereğince denizde yüzünler diye gemileri buyruğunuza veren, ırmaklara da sizin için boyun eğdiren, daimi yörüngelerinde yürüyen güneşi ve ayı sizin için boyunduruk altında tutan, gece ile gündüzü sizin hizmetinize koyan Allah'tır.

21/33. Geceyi ve gündüzü, güneşi ve ayı yaratan O'dur. Herbiri bir yörüngede yüzer.

23/18. Gökten suyu ölçüyle indirdik de, onu yerde durdurduk. Şüphesiz onu gidermeye de gücümüz yeter.

32/5. Gökten yere kadar, işleri Allah düzenleyip yönetir; sonra, saydığınızdan bin yıl kadar tutan bir gün içinde işler O'na yükselcektir. 6. O görülmeyen de, görüleni de bilendir; O güçlüdür, merhametlidir.

67/3. Yedi göğü, kat kat yaratan O'dur. Rahman'ın yaratmasında bir düzensizlik göremezsin. Gözünü bir çevir bak, bir çatlaklık görebilir misin? 4. Gözünü tekrar tekrar çevir bak; göz umduğunu bulamamış ve bitkin bir hâlde sana dönecektir. 5. Andolsun ki, en yakın göğü 1-şıklarla donattık, onlarla şeytanların taşlanmasını sağladık ve onlara çılgın alev azabını hazırladık.²⁵

²³ Gök cisimlerinin yörüngeleri kastedilmektedir.

²⁴ Hz. Muhammed'in peygamberliği ve onun okuduğu Kur'an'ın mahiyetine ilişkin çeşitli görüşler ileri sürüyorsunuz.

²⁵ Araplar şeytanların kahinlere hizmet ettiklerine, onlara semadan dinledikleri gayb haberlerini getir-

وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ (۴۹) وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

(۷/۵۱) وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ (۸) إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ

(۳۲/۱۴) اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلُكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ (۳۳) وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَلِيلَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ

(۲۱/۳۳) وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

(۱۸/۲۳) وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ

(۵/۳۲) يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ (۶) ذَلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

(۳/۶۷) الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَافُوتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ (۴) ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ (۵) وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ

78/6-7. Yeryüzünü bir beşik, dağları da onun için birer direk kılmadık mı?

2/189. Ey Muhammed! Sana hilal haliindeki ayları sorarlar. De ki: "Onlar, insanlar için ve hac için belirlenmiş zamanların işaretidir"²⁶ İyilik, evlere arkalarından girmenizde değildir; iyi kimse, (Allah'a) saygılı olan kimsedir. Evlere kapılarından girin! Allah'a saygılı olun, ki başarıya ulaşasınız.

13/2. Gökleri, sizin göreceğiniz direkler olmaksızın yükselten, sonra tahtına kurulup, herbiri belli bir süreye kadar hareket edecek olan güneşe ve aya boyun eğdiren, işleri yöneten Allah, Rabbinize kavuşacağınızı kesinkes bilebilmeniz için, (kendi varlığının delili olan) bu işaretleri açık açık anlatıyor.

55/19. O, acı ve tatlı sulu iki denizi birbirine kavuşmamak üzere salıvermiştir. 20. Aralarında bir engel vardır, aşamazlar. 21. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

55/5. Güneş ve ayın hareketleri bir hesaba göredir. 6. Yıldızlar ve ağaçlar O'na boyun eğderler. 7. O, göğü yükseltmiş ve dengeyi koymuştur.

24/43. Bilmez misiniz ki, Allah bulutları sürer, sonra onları bir araya getirir, sonra üstüste yığar; sen de onların arasından yağmurun çıktığını görürsün. Gökten, içinde dolu bulunan (bulut) dağları indirir, onu dilediğine uğratar, dilediğinden de uzak tutar; şimşeginin parıltısı neredeyse gözleri alır! 44. Allah geceyi gündüze,

٦/٧٨) أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ٧) وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا

١٨٩/٢) يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَلْهَةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

٢/١٣) اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى يُدَبِّرُ الْأَمْرَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ

١٩/٥٥) مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ٢٠) بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْتَغِيَانِ ٢١) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

٥٥/٥٥) الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ٦) وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ٧) وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ

٤٣/٢٤) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَلَقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَيُنَزَّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنِ مَنْ يَشَاءُ يَكَاذِبُ سَنًا يَرْقَهُ يَتَذَكَّرُ بِالْأَبْصَارِ ٤٤) يَغْلِبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ

diklerine ve kahinlerin de bu bilgiler sayesinde insanların geleceğini bildiklerine inanırlardı. Kur'an bunun mümkün olmadığını belirtmek için bu tip sembolik anlatımlara başvurmuştur. Yoksa meteor taşlarının uzayda şeytan kovaladığı düşünülmemelidir.

²⁶ Araplar, ayın duraklarıyla ilgili bir çok batıl ilikât üretmişlerdi. Kur'an bu durakların, insanın zamanı bölümlenme ve ölçme ihtiyacı açısından işlevine dikkat çekmektedir. Bu ayet şimdilerde moda olan Bilimsel Tefsirin anlamsızlığını en güzel bir şekilde ortaya koymaktadır. Çünkü soru, ayın büyümesi ile ilgili bilgi amaçlı bir soru iken cevap 'işlevsel'dir.

gündüzü geceye çevirir. Doğrusu, görebilenler için bunlarda ibretler vardır. 45. Allah bütün canlıları sudan yaratmıştır. Bunların kimi karnı üzerinde süründür, kimi iki ayakla yürür, kimi dört ayakla yürür. Allah dilediğini yaratır. Şüphesiz Allah herşeye güç yetirir.

22/65. Allah'ın yerde olanları ve emriyle denizlerde yüzen gemileri buyruğunuz altına vermiş olduğunu ve kendi izni olmadan yerin üzerine düşmesin diye göğü tuttuğunu görmüyor musun? Doğrusu, Allah insanlara karşı şefkatli ve merhametlidir.

فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ٤٥) وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

٦٥/٢٢) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفَلَكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَّءُوفٌ رَحِيمٌ

3. Tabiatın İnsanın Hizmetine Verilmesi

Kur'an, evrenin insanın hizmetine sunulduğu fikrini çok yoğun bir biçimde işlemektedir. Henüz insanlığın ulaşmadığı ve belki hiç ulaşamayacağı parçalarıyla bütün bir evrenin insan içinliği ne israf, ne de insanın abartılmasıdır. Evrenin insan içinliğinin anlamı, insanın yaşamasına elverişli bir dünyanın varoluşunda, evrendeki her bir cüzün ihmal edilemez rolü bulunduğudur. O hâlde, bu durum, evrende insan dışında sorumlu yaratıklar bulunmasını ilke olarak engellemez. Öte yandan, kendisi de yaratılmış olması itibarıyla, insan da bu gâi sebebler zincirinin son halkası değildir. Evrenin niçinliğinin cevabı, insanın niçinliğinde aranmalıdır: "Ben insanları ve cinleri, ancak Bana kulluk etmeleri için yarattım".

74/11-14. (Ey Muhammed!) Tek olarak yaratıp, kendisine bol bol mal, çevresinde bulunan oğullar verdiğim ve nimetleri yadıkkça yadıdığım kimseyi Bana bırak!

١١/٧٤) ذُرِّيَّتِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ١٢) وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْلُوكًا ١٣) وَبَنِينَ شُهَدَاءَ ١٤) وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا

80/23. Hayır; (Allah'ın) kendisine buyurduğunu, (insan) hâla yerine getirmemiştir. 24. İnsan, yiyeceğine bir baksın; 25. Suyu bol bol indirmektedir. 26-32. Sonra yeryüzünü iyice yarıp sizin ve hayvanlarınızın istifadesi için orada tâneli ekinler, üzümler, sebzeler, zeytin ve hurma ağaçları, koca koca ağaçlı bahçeler, meyveler ve çayırılar bitirmektedir.

٢٣/٨٠) كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ ٢٤) فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ ٢٥) أَنَا صَبَّبْتُ الْمَاءَ صَبًّا ٢٦) ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ٢٧) فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ٢٨) وَعِنَبًا وَقَضْبًا ٢٩) وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ٣٠) وَحَدائقَ غُلْبًا ٣١) وَقَافِيَةً وَلَبًّا ٣٢) مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ

77/25-26. Biz yeryüzünü, dirilerin ve ölümlerin toplantı yeri yapmadık mı? 27. O-rada yüksek yüksek sabit dağlar var edip sizi tatlı sularla sulamadık mı?

٢٥/٧٧) أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كَفَاتًا ٢٦) أَحْيَاءَ وَأَمْواتًا ٢٧) وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِي شَامِخَاتٍ وَأَسْقَيْنَاكُمْ مَاءً فُرَاتًا

7/10. Biz sizi yeryüzünde yerleştirdik ve orada size geçimlikler verdik. Öyle iken pek az şükrediyorsunuz.

7/26. Ey Ademoğulları! Size, gizlenecek yerlerinizi örtecek ve sizi süsleyecek giysiler indirdik –takvâ giysisi bunlardan daha iyidir–; bunlar Allah'ın işaretlerindendir, düşünüp öğüt alınız diye.

36/71. Onlar için kendi elimizle hayvanlar yarattığımızı görmeyenler mi? Onlara sahip de olmaktadırlar. 72. Onları kendilerinin buyruğuna verdik; kimine binerler, kiminin etini yerler. 73. Onlarda kendileri için (daha) nice faydalar ve içecekler vardır. Şükretmezler mi?

25/45-46. Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını –isteseydi onu durdururdu–, sonra güneşi ona delil kılıp, onu yavaş yavaş kendimize çektiğimizi görmez misin? 47. Size geceyi örtü, uykuyu dinlenme, gündüzü de dağılıp çalışma zamanı yapan O'dur. 48-49. Rüzgârları rahmetinin önünde müjdeci olarak gönderen de O'dur. Ölü bir yeri diriltmek ve yarattığımız nice hayvan ve insanları sulamak için gökten tertemiz su indirmişizdir. 50. Düşünüp öğüt almaları için, suyu aralarında dağıtmışızdır. Buna rağmen insanların çoğu inkârcılıkta direnmıştır.

35/12. İki deniz bir değildir. Birinin suyu tatlı, serinletici ve içilmesi kolay; diğeri tuzlu ve acıdır. Herbirinden taze et yersiniz ve takındığınız süsler çıkarırsınız; Allah'ın bolluğunu aramanız ve (O'na) şükretmeniz için gemilerin onu yararak gittiğini görürsün.

20/52-53. Mûsa: "Onların bilgisi Rabbinin katında bir kitabdadır. Rabbinin şaşırılmaz ve unutmaz. Sizin için yeryüzünü döşeyen, onda yollar açan, gökten su indiren O'dur." dedi. Biz o su ile türlü türlü, çift çift bitkiler yetiştiririz. 54. İster yiyecek, ister hayvanlarınızı otlatın, onlarda akıl sahipleri için dersler vardır. 55. Sizi

(١٠/٧) وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ

(٢٦/٧) يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوَاتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ

(٧١/٣٦) أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ (٧٢) وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ (٧٣) وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ

(٤٥/٢٥) أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسُ عَلَيْهِ دَلِيلًا (٤٦) ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا (٤٧) وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا (٤٨) وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا (٤٩) لِنُخْرِجَ بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا (٥٠) وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كَثُورًا

(١٢/٣٥) وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمَنْ كُلٌ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حُلِيَّةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفَلَكَ فِيهِ مَوَازِيرَ لِيَتَذَكَّرُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

(٥٢/٢٠) قَالَ عَلِمْتُهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى (٥٣) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَّكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتَّى (٥٤) كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَى

yerden yarattık; oraya döndüreceğiz ve sizi tekrar oradan çıkaracağız.

27/86. Geceyi dinlenmelerine elverişli, gündüzü de aydınlık kıldığımızı görmediler mi? Doğrusu bunda, inanan millet için dersler vardır.

28/73. (Allah) rahmeti gereği, dinlenmeniz ve lütfunu arayıp (kendisine) şükretmeniz için geceyi ve gündüzü var etmiştir.

17/12. Gece ve gündüzü iki işaret yaptık. Gecenin belirtsini karartıp, gündüzün belirtsini aydınlık kıldık ki, Rabbinizin bolluğunu arayasınız ve yılların sayısını ve hesaplamayı bilesiniz. Herşeyi açık açık anlatıyoruz.

17/66. Bol nimetinden elde edesiniz diye, Rabbiniz sizin için denizde gemiler yüzdürür. Doğrusu, O size acır.

17/70. Andolsun, Biz Ademoğullarına değer verdik. Onları karada ve denizde taşıdık ve onları temiz şeylerle rızıklandırdık. Onlara yarattıklarımızın bir çoğundan daha çok iyilikte bulunduk.

10/5. O, güneşi ışık kaynağı ve ayı aydınlık yapan, yılların sayısını ve hesaplamayı bilmeniz için aya konak yerleri belirleyendir. Allah, bunları ancak hikmeti uyarınca yaratmıştır. O, bu belirtileri, bilecek olanlar için açık açık anlatmaktadır.

10/67. Sizin için, geceyi dinlenmenize elverişli, gündüzü de (göresiniz diye) aydınlık yaratan O'dur. Bunlarda (söz) dinleyenler için işaretler vardır.

15/16. Andolsun, gökte burçlar meydana getirdik ve seyredenler için onları donattık. 17. Onları, kovulmuş her türlü şeytandan koruduk. 18. Ancak, kulak hırsızlığı yapan olursa, parlak bir alev

(٥٥) مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى

(٨٦/٢٧) أَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا اللَّيْلَ لَيْسَكُنَّ فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

(٧٣/٢٨) وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِيَسْكُنُوا فِيهِ وَلِيَتَذَكَّرُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

(١٢/١٧) وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ فَمَحْوُتَ آيَةِ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّيَتَذَكَّرُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السَّعِيرِ وَالْحَسَابِ وَكُلُّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلًا

(١٦/١٧) رَبُّكُمْ الَّذِي يُزْجِي لَكُمُ الْفَلَكَ فِي الْبَحْرِ لِيَتَذَكَّرُوا مِنْ فَضْلِهِ إِنَّه كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

(٧٠/١٧) وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَخَلَقْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْصِيلًا

(٥/١٠) هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَرَهُ مَنَازِلَ لِّيَتَعْلَمُوا عَدَدَ السَّعِيرِ وَالْحَسَابِ مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَٰلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

(٦٧/١٠) هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِيَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ

(١٦/١٥) وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاطِرِينَ (١٧) وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ (١٨) إِلَّا مَنْ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاتَّبَعَهُ شَهَابٌ مُبِينٌ

onu kovalar. 19. Yeryüzünü yaydık, oraya sabit dağlar diktik ve orada herşeyi ölçülü bitirdik. 20. Orada sizin için ve rızık veremeyeceğiniz kimseler için geçimlikler varedtik. 21. Hazinesi katımızda olmayan hiç bir şey yoktur. Biz onu ancak bilinen bir ölçüye göre indiririz. 22. Biz rüzgarları aşılayıcı olarak gönderdik ve böylece gökten su indirdik de, sizi onunla suladık; o suyu siz depolamadınız. 23. Doğrusu, Biz diriltiriz, öldürürüz ve (hepsinin gerisinde) varis olarak Biz kalırız.

6/99. Gökten su indiren O'dur. Her çeşit bitkiyi onunla bitirdik. Ondan yetiştirdiğimiz yeşilden, benzeşen ve benzeşmeyen yığın yığın taneler, hurmanın tomurcuklarından sarkan salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar çıkardık. Ürün verdikleri zaman ürünlerine ve olgunlaşmalarına bakın. İşte bunlarda, inanan toplum için belirtiler vardır.

31/20. Allah'ın göklerde olanları da, yerde olanları da buyruğunuz altına verdiğini ve nimetlerini açık ve gizli olarak size bolca ihsan ettiğini görmüyor musunuz? İnsanlar arasında, hiç bir bilgisi, rehberi ve aydınlatıcı bir kitabı bulunmadan Allah hakkında tartışanlar vardır.

40/61. Sizin için, geceyi dinlenmenize elverişli ve gündüzü aydınlık kılan Allah'tır. Doğrusu, Allah insanlara karşı lütfkârdır, ama insanların çoğu şükretmezler.

40/64. Sizin için yeri durak, göğü bina yapan, size şekil veren -ki şeklinizi güzel yapmıştır- ve sizi temiz şeylerle rızıklandıran Allah'tır. İşte sizin Rabbiniz olan Allah budur. Âlemlerin Rabbi Allah yücedir.

40/79. Binek olarak kullanasınız diye hayvanları sizin için yaratan Allah'tır; onlardan bazısını da yersiniz. 80. Onlarda

۱۹) وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ ۚ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنْزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ ۚ (۲۲) وَأَرْسَلْنَا الرِّيَّاحَ لَوَاقِحَ فَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ ۚ (۲۳) وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ

۹۹/۶) وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ انظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ إِنَّ فِي ذَٰلِكُمْ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

۲۰/۳۱) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُبِينٍ

۶۱/۴۰) اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ لَتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ

۶۴/۴۰) اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

۷۹/۴۰) اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَنْعَامَ لَتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ۚ (۸۰) وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبَلَّغُوا عَلَيْهَا

sizin için daha nice faydalar vardır; gönüllerinizdeki arzulara, onlara binerek ulaşsınız. Onlarla ve gemilerle taşınırsınız.

43/10. O, size yeri beşik kılmış ve orada, doğru gidesiniz diye yollar var etmiştir. 11. O, suyu gökten bir ölçüye kadar indirir. Biz onunla ölü memleketi diriltiriz. İşte siz de böyle diriltileceksiniz. 12-14. Her sınıf varlığı yaratan O'dur. O, gemiler ve hayvanlardan size binekler var etmiştir. Bütün bunlar, üzerlerine oturunca Rabbinizin nimetini anarak: "Bunları buyruğumuza veren ne yücedir; zaten bizim takatımız bunlara yetmezdi. Şüphesiz, biz Rabbimize döneceğiz" demeniz içindir.

45/12. Buyruğu gereğince orada gemilerin yüzmesi, lutfedip verdiği rızık a-ramanız ve (kendisine) şükretmeniz için denizi buyruğunuz altına veren Allah'tır. 13. O, göklerde olanların ve yerde olanların hepsine sizin için boyun eğdirmiştir. Doğrusu, bunlarda, düşünen kimseler için dersler vardır.

16/5. O, hayvanları da yaratmıştır. Onlarda sizi sıcak tutacak ve daha bir çok faydalı şeyler vardır. Onlardan kimini de yersiniz. 6. Onları (akşamleyin) getirirken ve (sabahleyin) salıverirken onlarda sizin için bir güzellik vardır. 7. Onlar, (kendi başınıza) ancak meşakkatle varacağınız kentlere sizin ağırlıklarınızı taşırlar. Rabbiniz şefkatli ve merhametlidir. 8. Atları, katırları ve eşekleri binmeniz ve süs için yarattı. O sizin bilmediğiniz nice şeyler yaratmaktadır. 9. Yolun doğrusu Allah'ındır. Yolun eğrisi de vardır. O dileseydi, hepinizi doğru yola iletti. 10. Gökten size su indiren O'dur; ondan içersiniz; hayvanları otlattığınız bitkiler de onunla biter. 11. Allah o suyla size ekinler, zeytin ve hurma ağaçları, bağlar ve her türlü ürünü yetiştirir. Düşünen topluma bunda ders vardır. 12. O geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin için boyunduruk altına almıştır. Yıldızlar onun

حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا تُلْقُونَ

۴۳/۱۰) الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۚ (۱۱) وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا كَذَٰلِكَ تَخْرُجُونَ ۚ (۱۲) وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفَلَكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ ۚ (۱۳) لَتَسْتَوْفُوا عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مَقْرِنِينَ ۚ (۱۴) وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ

۱۲/۴۵) اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لَتَجْرِي الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۚ (۱۳) وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

۵/۱۶) وَالْأَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ۚ (۶) وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ ۚ (۷) وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَّءُوفٌ رَحِيمٌ ۚ (۸) وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۚ (۹) وَعَلَىٰ اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَانِبٌ ۚ وَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ ۚ (۱۰) هُوَ الَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ۚ (۱۱) يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ۚ (۱۲) وَسَخَّرَ لَكُمْ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۚ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۚ (۱۳) وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ

buyruğuna boyun eğmektedir. Aklını kullananlara bunlarda ibretler vardır. 13. Yeryüzünde sizin için bitirdiği rengârenk şeyleri de (boyunduruk altına almıştır). Öğüt alacak olanlar için bunlarda bir işarettir. 14. Oradan taze et yemeniz, takınacağınız süsler çıkarmanız, Allah'ın bol nimetini aramanız ve O'na şükretmeniz için, gemilerin yara yara gittiğini gördüğün denize boyun eğdiren de O'dur. 15-16. Sizi sallar diye yeryüzüne sabit dağlar, doğru yolda olmanız diye ırmaklar, yollar ve işaretler yerleştirdi. Onlar yıldızlarla da yol bulurlar. 17. Hiç yaratan, yaratmayan gibi olur mu? Düşünüp öğüt almaz mısınız? 18. Allah'ın nimetini sayacak olsanız onu numaralayamazsınız. Muhakkak ki Allah çok bağışlayan ve merhamet edendir.

16/80. Allah, evlerinizi sizin için huzur yeri kılmıştır. Hayvanların derilerinden size yolculuk günlerinizde ve ikamet günlerinizde size yük olmayacak barınaklar; yünlerinden, tüylerinden ve kıllarından, bir süreye kadar kullanabileceğiniz giyimlikler ve geçimlikler varetmiştir. 81. Allah, yaratıklarından size gölgeler yapmış, dağlarda barınaklar var etmiş, sizi sıcaktan koruyacak giysiler ve sizi savaşta koruyacak giysiler var etmiştir. O, (kendisine) teslim olmanız diye, size olan nimetini böyle tamamlıyor.²⁷

14/32-34. Gökleri ve yeri yaratan, gökten su indirip onunla size rızık olarak ürünler yetiştiren, emri gereğince denizde yüzüstüler diye gemileri buyruğunuza veren, ırmaklara da sizin için boyun eğdiren, daimi yürüngelerinde yürüyen güneşi ve ayı sizin için boyunduruk altında

فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَذْكُرُونَ (١٤) وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفَلَكَ مَوَازِيرَ فِيهِ وَلِتَلْبِتُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (١٥) وَالَّذِي فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَانْهَارًا وَسَبِيلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (١٦) وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ (١٧) أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذْكُرُونَ (١٨) وَإِنْ تَعْدُوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصَوْهَا إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

٨٠/١٦ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَابِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثْنَا وَمِئَاتًا إِلَى حِينٍ (٨١) وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْبَأْسَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ

٣٢/١٤ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفَلَكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ (٣٣) وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ

²⁷ Bu pasajda da açıkça görüldüğü gibi, oluşumunda ve işleyişinde insanın hiç bir katkıda bulunmadığı; evrenin parçaları ve tabiatın yanısıra, insanın kendi çabasıyla elde ettiği şeyler de Kur'an'da Allah'ın insana olan nimetleri arasında sayılmakta ve Allah'ın fiili olarak anılmaktadır. Bu Allah merkezli üslub Kur'an'ın insan fiilleriyle ilgili diğer konuları ele aldığı pasajlarda da hakim olan bir anlatım tarzıdır. Bunun Kur'an'a özgü bir ifade biçimi olduğu unutulduğunda, tarihin ve insan fiillerinin işleyişiyle ilgili yanlış yorumları Kur'an'a maletme tehlikesi ortaya çıkmaktadır.

tutan, gece ile gündüzü sizin hizmetinize koyan, size kendisinden istediğiniz herşeyden veren, Allah'tır. Allah'ın nimetini sayacak olsanız, onu numaralayamazsınız. Doğrusu, insan pek zalim ve çok nankördür.

21/31. Yeryüzüne, insanlar sarsılır diye dağlar yerleştirdik; doğru gitsinler diye geniş yollar var ettik.

23/18. Gökten suyu ölçüyle indirdik de, onu yerde durdurduk. Şüphesiz onu gidermeye de gücümüz yeter. 19-20. Onunla, yediğiniz birçok meyvanın bulunduğu hurma ve üzüm bağlarını ve Tür-i Sinâ'da yetişen, yiyeceğe yağ ve katık veren (zeytin) ağacı var ettik. 21. Hayvanlarda size ibret vardır; karınlarındakinden size içiririz; onlarda daha birçok menfaatiniz vardır; onlardan yersiniz. 22. Hem onların, hem de gemilerin üzerinde taşınırsınız.

32/27. Kuru yerlere suyu gönderip onunla hayvanlarının ve kendilerinin yedikleri ekinleri çıkardığımızı görmediler mi? Bunlar hiç görmeyiz mi?

67/15. Yeryüzünü size boyun eğdiren O'dur. Öyleyse, yerin sırtlarında dolaşın ve Allah'ın verdiği rızıktan yiye; sonunda dönüş O'nadır.

78/6-7. Yeryüzünü bir beşik, dağları da onun için birer direk kılmadık mı? 8. Sizi çift çift yarattık. 9. Uykunuzu dinlenme vakti kıldık. 10. Geceyi bir örtü yaptık. 11. Gündüzü çalışma vakti kıldık. 12. Üstünüze yedi kat sağlam gök bina ettik. 13. Işık veren bir kandil (güneş) var ettik. 14-16. Taneler, bitkiler, ağaçları sarmaş dolaş bahçeler yetiştirmek için, yoğunlaşmış bulutlardan bolca su indirdik.

وَالْقَمَرَ دَائِبِينَ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ (٣٤) وَأَتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعْدُوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصَوْهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ

٣١/٣١ وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سَبِيلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ

١٨/٢٣ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ (١٩) فَأَنْشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِنْ نَحِيلٍ وَأَعْطَيْنَاكُمْ فِيهَا فَوَاكِهَ كَثِيرَةً وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ (٢٠) وَشَجَرَةً تُخْرُجُ مِنْ طُورٍ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِالذَّهْنِ وَصَبْغٍ لِلْكَلْبِ (٢١) وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ (٢٢) وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفَلَكَ تَحْمَلُونَ

٢٧/٣٢ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرْزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ

١٥/٦٧ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

٦/٧٨ أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا (٧) وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا (٨) وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا (٩) وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا (١٠) وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا (١١) وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا (١٢) وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا (١٣) وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا (١٤) وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا (١٥) لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا (١٦) وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا

79/27. Ey İnkarcılar! Sizi yaratmak mı daha zordur, yoksa Allah'ın diktiği göğü yaratmak mı? 28. Onun tavanını yükseltmiş ve ona şekil vermiştir. 29. Gece-sini karanlık yapmış, gündüzünü aydınlatmıştır. 30. Ardından yeri düzenlemiştir. 31. Ondan suyunu çıkarmış ve otlarını meydana getirmiştir. 32. Dağları yerleştirmiştir. 33. Sizin ve hayvanlarını-zın istifadesi için.

30/48. Allah, bulutları kaldırmaları için rüzgarları gönderip, onları gökte dilediği gibi yayan ve onları bölük bölük yapandır. Artık sen de, onların arasından yağmurun çıktığını görürsün. (Allah) onu kullarından dilediğine uğrattınca hemen sevinirler. 49. hâlbü ki, daha önceden kendilerine yağmur indirilmesinden ümitlerini kesmişlerdi.

2/189. Ey Muhammed! Sana hilal halindeki ayları sorarlar. De ki: "Onlar, insanlar için ve hac için belirlenmiş zamanların işaretidir"²⁸ İyilik, evlere arkalarından girmenizde değildir; iyi kimse, (Allah'a) saygılı olan kimsedir. Evlere kapılarından girin! Allah'a saygılı olun, ki başarıya ulaşasınız.

2/22. O, yeryüzünü size döşek ve göğü bina yapan, gökten su indirip onunla size rızık olarak ürünler yetiştirendir. Artık bile bile Allah'a ortaklar koşmayın.

2/29. Yerde olanların hepsini sizin için yaratan, sonra göğ'e doğru yönelip onları yedi gök olarak düzenleyen O'dur. O herşeyi bilir.

55/10. (Allah) yeri de insanlar için meydana getirmiştir. 11-12. Orada meyveler, salkımlı hurma ağaçları, yapraklı tane-

(۲۷/۷۹) أَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا (۲۸) رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّاهَا (۲۹) وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا (۳۰) وَالْأَرْضُ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا (۳۱) أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا (۳۲) وَالْجِبَالِ أَرْسَاهَا (۳۳) مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ

(۴۸/۳۰) اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ فَتَنبُثُ سَحَابًا فَيُبْسِطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسْفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ (۴۹) وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ يُنْزَلَ عَلَيْهِمْ مِنَ قَبْلِهِ لُمُوسِينَ

(۱۸۹/۲) يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ النَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا النِّبْيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مِنْ اتَّقَى وَآتَى النِّبْيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

(۲۲/۲) الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

(۲۹/۲) هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

(۱۰/۵۵) وَالْأَرْضُ وَضَعَهَا لِلْأَنْعَامِ (۱۱) فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ (۱۲) وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ

²⁸ Araplar, ayın duraklarıyla ilgili bir çok batıl itikat üretmişlerdi. Kur'an bu durakların, insanın zamanı bölümlleme ve ölçme ihtiyacı açısından işlevine dikkat çekmektedir (krş. 10.Yunus/5).

ler, güzel kokulu otlar vardır. 13. Ey insanlar ve cinler! Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

22/63. Allah'ın gökten su indirdiğini ve yerin yeşerdiğini görmez misin? Doğrusu Allah lutfeden, haberdâr olandır.

وَالرِّيَّانَ (۱۳) فَيَايَ الْأَمِّ رَبُّكُمْ تَكْذِبَانِ

(۱۳/۲۲) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ

D. İNSAN

1. İnsanın Yaratılışı

Kur'an'da ilk insanın yaratılışı ve insan cinsinin yaratılışı ile ilgili ifadeler çoğu kez içiçe girmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla, insanın yaratılışından bahseden bir pasajı okurken, sözkonusu olanın, Hz. Âdem mi, yoksa insan türü mü olduğuna dikkat etmek gerekir.

96/1-2. (Ey Muhammed!) Yaratan, insanı yapışkan bir nesneden yaratan Rabbinin adıyla oku!

(۱/۹۶) اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (۲) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

53/45-46. Akıtılan damladan iki çifti, erkek ve dişi yaratan O'dur.

(۴۵/۵۳) وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى (۴۶) مِنْ نُطْفَةٍ إِذَا تُمْنَى

80/18. (Allah) onu hangi şeyden yaratmış? 19-20. Onu bir damla sudan yaratıp ona şekil vermiş; sonra ona yolu kolaylaştırmıştır.

(۱۸/۸۰) مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ (۱۹) مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَرَهُ (۲۰) ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ

75/37. O, akıtılan bir meni damlası değil miydi? 38. Sonra yapışkan bir nesne oldu, (Allah) onu yaratıp, ona şekil verdi. 39. Ondan iki cinsi, erkeği ve dişi yarattı.

(۳۷/۷۵) أَلَمْ يَكْ نُطْفَةٍ مِنْ مَنِيٍّ يُمْنَى (۳۸) ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّى (۳۹) فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى

77/20-23. Sizi bayağı bir sudan yaratmadık mı? Sonra onu belli bir süreye kadar sağlam bir yere yerleştirdik, sonra biçim verdik, ne güzel biçim verenez!

(۲۰/۷۷) أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ (۲۱) فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَكِينٍ (۲۲) إِلَى قَدَرٍ مَعْلُومٍ (۲۳) فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ

50/16. İnsanı Biz yarattık, kendi kendine ne fısıldadığını da biliriz; (çünkü) Biz ona şah damarından daha yakınız.

(۱۶/۵۰) وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ

86/5. Öyleyse insan hangi şeyden yaratıldığına bir baksın. 6-7. O, belkemiği ile kaburga kemikleri arasından çıkan bir sudan yaratılmıştır.

38/71-72. Rabbin meleklerle şöyle demişti: "Ben çamurdan bir insan yaratacağım. Onu yapıp ruhumdan ona üflediğim zaman ona secdeye kapanın!" 73-74. İblis'ten başka bütün melekler secde etmişlerdi. O büyüklük taslamış ve inkârcılardan olmuştu.

7/11. Andolsun, sizi yarattık, sonra size şekil verdik, sonra meleklerle: "Adem'e secde edin!" dedik, hemen secde ettiler; ancak İblis secde edenlerden olmadı.

7/189. Sizi tek bir nefisten yaratan ve gönlünün huzura kavuşacağı eşini de ondan var eden Allah'tır. (Erkek,) eşine sarılınca, eşi hafif bir yük yüklendi ve onu taşıdı. Yükü ağırlaşınca, karı-koca birlikte Rableri Allah'a: "Bize kusursuz bir çocuk verirken, andolsun, şükredenlerden olacağız" diye yalvardılar.

25/54. Sudan insan yaratarak ona soy sop veren O'dur. Rabbinin herşeye gücü yeter.

35/11. Allah sizi topraktan, sonra bir damla sudan yaratmış, sonra da sizi çiftler hâlinde var etmiştir. Dışının gebe kalması ve doğurması, ancak O'nun bilgisine göredir. Ömrü uzun olanın çok yaşaması ve ömürlerinin kısalması şüphesiz bir kitaptır. Doğrusu, bu Allah'a kolaydır.

56/57. Sizi yaratan Biziz; (bunu) tasdik etseniz olmaz mı? 58-59. Söyleyin; akitliğiniz meniden insanı yaratan siz misiniz, yoksa Biz mi yaratmaktayız?

15/26. Andolsun, biz insanı düzgün çamurun kuru balçığından yarattık. 27.

٥٨/٦ (قَلْبَتُطِرُ الْإِنْسَانَ مِمَّ خَلَقَ ٦) خَلَقَ مِنْ مَاءٍ دَافِقٍ ٧) يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ

٧١/٣٨ (إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ ٧٢) فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ٧٣) فَسَجَدَ الْمَلَأِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ٧٤) إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ

١١/٧ (وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَأِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ

١٨٩/٧ (هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَوَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْنَا صَالِحًا لَتَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ

٥٤/٢٥ (وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا

١١/٣٥ (وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

٥٧/٥٦ (نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ٥٨) أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ ٥٩) أَلَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ

٢٦/١٥ (وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَلٍ

Cinleri de daha önce kavurucu bir ateşten yaratmıştık. 28-29. Rabbin meleklerle: "Kara düzgün çamurun tıkrıdayan balçığından bir insan yaratacağım. Onu kılığına koyduğum ve ruhumdan ona üflediğim zaman ona secdeye kapanın!" demişti. 30-31. Bunun üzerine bütün melekler topluca secde ettiler. Ancak İblis secde edenlerle beraber olmayı reddetti.

6/2. Sizi çamurdan yaratan, sonra bir süre koyan O'dur. Belirli bir süre de kendi katındadır. Bir de tutup şüphe edersiniz.

6/98. Sizi, tek bir nefisten yaratan O'dur. Sizin, bir sürekli ve bir de süreli bulunacağınız yer vardır. Anlayacak olanlara bu belgeleri açık açık anlatıyoruz.

39/6. Sizi bir tek nefisten yaratmış, sonra ondan eşini var etmiştir; sizin için hayvanlardan sekiz çift indirmiştir; sizi de annelerinizin karınlarında üç karanlık içinde, yaratılıştan yaratılışa geçirerek yaratıyor. İşte bu, Rabbi'niz olan Allah'tır. Hükümrânlık O'nundur, O'ndan başka tanrı yoktur. Öyleyken, nasıl olur da (O'nu bırakıp başkasına) döndürölürsünüz?

40/67. Sizi topraktan, sonra bir damla sıvıdan, sonra yapışkan bir nesneden yaratıp, sonra ergenlik çağına ulaşmanız, sonra da yaşlanmanız için sizi bebek olarak dünyaya getiren O'dur. Kiminiz daha önce öldürülür, kiminiz de belirtilmiş bir süreye ulaşırsınız. Belki artık aklınızı kullanırsınız.

42/49-50. Göklerin ve yerin hükümrânlığı Allah'ındır; dilediğini yaratır. O, dilediğine kız çocuk, dilediğine de erkek çocuk verir; yahut hem kız, hem erkek çocuk verir; dilediğini de kısır bırakır. O

مَسْنُونٍ ٢٧) وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلِ مِنْ نَارِ السَّمُومِ ٢٨) وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَلٍ مَسْنُونٍ ٢٩) فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ٣٠) فَسَجَدَ الْمَلَأِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ٣١) إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى أَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ

٢/٦ (هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَى أَجَلًا وَأَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ

١٨/٦ (وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ

٦/٣٩ (خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَانزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثَ ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَى تَصَرُّفُونَ

٦٧/٤٠ (هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يَتَوَفَّى مِنْ قَبْلٍ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُسَمًّى وَلِعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

٤٩/٤٢ (لِلَّهِ الْمُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَآثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذَّكَورَ

bilendir, (herşeye) gücü yetendir.²⁹

23/12. Andolsun ki, insanı süzme çamurdan yarattık. 13. Sonra onu bir damla su olarak sağlam bir yere yerleştirdik. 14. Sonra bir damla suyu yapışkan bir nesneye çevirdik, yapışkan nesneden bir çiğnemlik et yarattık, bir çiğnemlik etten kemikler yarattık, kemiklere de et giydirdik. Sonra onu bambaşka bir yaratık olarak inşa ettik. Yaratanların en güzeli olan Allah ne uludur. 15. Sizler, bütün bunlardan sonra öleceksiniz.³⁰

32/7-9. Allah yarattığı herşeyi güzel yapan, insanı başlangıçta çamurdan yaratan, sonra onun soyunu, bayağı bir suyun özünden yapan, sonra onu şekillendirip ruhundan ona üfleyen, size kulaklar, gözler ve gönüller verendir. Öyleyken, pek az şükrediyorsunuz.

52/35. Onlar, bir yaratan olmaksızın mı yaratıldılar yoksa yaratanlar kendileri midir?

67/23. (Ey Muhammed!) De ki: "Sizi yaratan, sizin için kulaklar, gözler ve kalpler var eden O'dur. Ne az şükrediyorsunuz!" 24. De ki: "Sizi yeryüzünde yayan O'dur ve Sizler O'na toplanacaksınız".

30/54. Sizi güçsüz olarak yaratan, güçsüzlükten sonra kuvvetli kılan, sonra da kuvvetliliğin ardından güçsüz ve ihtiyar yapan Allah'tır. O dilediğini yaratır. O bilendir, kudretli olandır.

2/30. Rabbin meleklere: "Ben yeryüzünde bir halife³¹ yapacağım" demişti.

٥٠) أَوْ يَرْوِجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَّا نَجْعَلُ مِنْ يَشَاءُ عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ

١٢/٢٣) وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سَلَالَةٍ مِنْ طِينٍ
١٣) ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ١٤) ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ
فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ١٥) ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ

٧/٣٢) الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ٨) ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سَلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَيِّينٍ ٩) ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ

٣٥/٥٢) أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ

٢٣/٦٧) قُلْ هُوَ الَّذِي أَنشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ٢٤) قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

٥٤/٣٠) اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ

٣٠/٢) وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي

Onlar: "Orada bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi yaratacaksın? Oysa, biz Seni överek yüceltiyor ve Seni ulu tutuyoruz" dediler. (Allah:) "Ben sizin bilmediklerinizi bilirim" dedi.

4/1. Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan, ondan eşini³² yaratan ve ikisinden pek çok erkek ve kadın türeten Rabbinize saygılı olun. Adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'a ve yakın hısımlara saygılı olun. Doğrusu sizi Allah gözetmektedir.

55/14. O, insanı pişmiş çamur gibi kuru balçıktan yaratmıştır.

55/3-4. İnsanı yarattı, ona konuşmayı öğretti.

76/1. İnsanın üzerinden, onun henüz anılmaya değer bir şey olmadığı uzun bir zaman geçmemiş midir?³³ 2. Biz insanı katışık bir damladan yarattık; onu deneyeceğiz. Bu yüzden, onun işitmesini ve görmesini sağladık. 3. Ona (insana) doğru yolu da gösterdik; artık ister şükreder, ister nankörlük eder.

76/28. Onları Biz yarattık ve mafsallarını pekiştirdik. Dilersek onları benzerleri ile değiştiririz.

22/5. Ey insanlar! Tekrar dirilmekten şüphede iseniz, (bilin ki) Biz sizi top-

الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

١/٤) يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

١٤/٥٥) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ

٣/٥٥) خَلَقَ الْإِنْسَانَ ٤) عَلَّمَهُ الْبَيَانَ

١/٧٦) هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا ٢) إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ٣) إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا

٢٨/٧٦) نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَنَيْنَا أَمْثَالَهُمْ تَبْدِيلًا

٥/٢٢) يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ

san Allah'ın temsilcisidir ve kendisine gerçek Hâkim tarafından verilenler dışında hiç bir güce sahip değildir. Allah kendinde sınırsız bir düzeyde bulunan sıfatlarından sınırlı bir seviyede vererek insanı yaratmıştır.

³² Müfessirlerin çoğu, bu ayetteki *nefs* kelimesini Hz. Âdem, zevce (eş) kelimesini de Havva olarak yorumlamaktadırlar. Kitab-ı Mukaddes'teki, Havva'nın Âdem'in ege kemiğinden yaratıldığı yolundaki ifade esas alınacak olursa, bu yorum doğru kabul edilebilir. Ancak, Ebu Muslim'den rivayet edildiği şekliyle *minhâ* (ondan) ifadesini *min cinsihâ* (aynı cinsten) olarak yorumlayacak olursak, kadın ve erkeğin, bir tek biyolojik varlıktan yaratıldığı sonucuna varabiliriz. Bu yoruma göre, önce Âdem sonra ondan eşi Havva yaratılmış değildir. Ancak, yaratılışla ilgili diğer Kur'an pasajları da gözönünde bulundurulacak olursa (bkz. 7. A'raf/189), klasik yorumun da bir çırpıda atılamayacağı görülür.

³³ Önce kainat, sonra yeryüzü ve içinde insanın yaşamasına imkan sağlayacak bütün canlı-cansız mahlukat yaratılıp hazırlandıktan sonra insan yaratılmıştır.

²⁹ Dikkat edilirse bu iki ayette çocuğun doğumu ve cinsiyetiyle ilgili kanunun bütün alternatifleri sayılmıştır (kız, erkek, hem kız hem erkek, kısırlık). Bu kanunu koyan ve işlemesini sağlayan Allah'tır.

³⁰ 12. Ayet ilk insanın yaratılışını; 13-14. ayetler ise insanın ana rahmindeki gelişim sürecini anlatmaktadır.

³¹ *halife*, otorite sahibi tarafından kendisine verilen yetkileri, onun yerine kullanan kişidir. O halde in-

raktan³⁴, sonra bir damla sudan, sonra yapışkan bir nesneden, sonra da yaratılışı belli belirsiz bir çiğnemlik etten yaratık ki, size (kudretimizi) açıkça göstereyim.³⁵ Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde tutarız; sonra sizi çocuk olarak çıkartırız, böylece yetişip ergenlik çağına varırsınız. Kiminiz öldürülür, kiminiz de ömrünün en fena zamanına ulaştırılır da, bilir hâldeyken, bir şey bilmez olur. Yeryüzünü kupkuru görürsün, fakat biz ona su indirdiğimiz zaman yeryüzü kıpırdanır, kabarır ve her güzel türden yetiştirir.

49/13. Ey insanlar! Biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanıyasınız diye sizi milletler ve kabileler hâline koyduk. Allah katında en değerliniz O'na en çok saygılı olanınızdır. Allah bilendir, haberdardır.

64/3. O, gökleri ve yeri gerektiği gibi yaratmıştır. Size şekil vermiş ve şeklinizi de güzel yapmıştır. Dönüş O'nadır.

2. İnsanın Donanımı

Kur'an'a göre insanoğlu, Allah'ın yeryüzündeki halifesi/temsilcisidir. Yani, insanoğlu yeryüzünü imar ve ıslah etmek görevini üstlenmiştir. İnsanın yüklendiği bu emaneti anlamlı kılan hüriyeti, onun olumlu ve olumsuz birtakım güçlerle (yetenekler ve zaafarla) dona-

³⁴ Bazı İslam bilginlerine göre toprak, çamur, süzölmüş çamur, kuru balçık, su vd. gibi, insanın yaratıldığı ham maddeye ilişkin ifadeler, ilk insan Hz. Âdem'in Allah'ın iradesiyle kemale erişinceye kadar bir evrim geçirdiğini ifade etmektedir. Yoksa insanın yaratılışı, heykel çamurundan heykel yapma gibi olmamıştır. Bu görüşü, insanın maymundan evrildiği şeklindeki Darwinci evrim kuramı ile karıştırmamak gerekir.

³⁵ Herbir insanın yaratılışındaki aşamaları anlatan *nutfе*, *'alaka*, *mudğa* gibi kelimelere çok çeşitli anlamlar verilir (*nutfе*: sperma, *'alaka*: embrio vb.). Bu anlamlar genellikle, bu kelimelerin neye delalet ettiği sorusuna çağdaş biyolojinin verileri ışığında verilen cevaplardır. Müslüman müfessirler öteden beri böyle bir tutumu benimsemişlerdir. Nitekim, insanın geçirdiği aşamalar arasında 'kanpıhtısı' evresinin de bulunduğu inanıldığı dönemlerde, bugün 'embrio'ya tekabül ettiği düşünülen *'alaka* kelimesine 'kanpıhtısı' anlamı verilmekteydi. İnsanın ana karnında böyle bir safha geçirmedeği ilmen ortaya konduktan sonra, bu anlam belirlemesinin yanlışlığı ortaya çıktı (bununla birlikte *'alaka* kelimesi hala çok yaygın bir biçimde 'kanpıhtısı' olarak çevrilebilmektedir). Sadece Kur'an çevirisiyle ilgili olarak değil, aynı zamanda Kur'an'a yaklaşımla ilgili çok temel bir sorun teşkil ettiğini düşündüğümüz bu konuda biz, Kur'an'ın ilk muhataplarının bu kelimelerden anlamış olabilecekleri şeyi, yani kelime karşılığını vermeyi tercih ettik (*nutfе*: bir damla su/sıvı, *'alaka*: yapışkan bir nesne, *mudğa*: bir çiğnemlik et).

فَبِأَنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تَرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لَنَبَيِّنَ لَكُمْ وَنَقْرُ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نَخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لَتَبَلِّغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لَكُمْ لَعْنٌ يَعْلَمُ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ

(13/49) يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

(3/64) خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ

tilmiş olmasının sonucudur. İnsanda bu iki zıt kutubun potansiyel olarak içiçe bulunması, onun yeryüzündeki sınırı açısından kaçınılmazdır. Şöyle ki, insanın bir şeyle sorumlu tutulması, o şeyi yapmaya kabiliyetli olması hâlinde anlamlıdır. Bir şeyi yapma kabiliyetine sahip olmak ise, o şeyi yapmama özgürlüğünü de beraberinde getirir. Şayet bu içiçelik sözkonusu olmasaydı, bir sınavdan değil, zorunlu bir rolden söz etmek gerekirdi.

a) İnsanın Yetenekleri

Kur'an'da insan cinsi hakkındaki değerlendirmeler, Hz. Adem'den başlayarak tarihsel bir perspektiften bakarak, onun en genel ahlaki yapı özellikleri üzerinde durmaktadır. Bu yüzden "insanların çoğu..." veya "insan....dır" şeklindeki cümleler, aynı zamanda antropolojik tespitlerdir. Aşağıda görüleceği gibi, Kur'an'ın tasvir ettiği insan, ne pesimist filozofların ve Hristiyanlığın iddia ettiği gibi bütünüyle günahkar ve olumsuz bir varlıktır ne de hümanistlerin güvendiği kadar pür olumlu ve yüceltilecek bir yerdedir; belki ikisinin arasında bir yerdedir.

92/1. Kararıp ortalığı бүрүдүү zaman geceye andolsun. 2. Açılıp aydınlatıldığı zaman gündüze andolsun. 3. Erkeği ve dişiyi yaratana andolsun. 4. Ey insanlar! Doğrusu, sizin çalışmalarınızın çeşitlidir.

91/1-9. Güneşe ve onun ışığına, onu izleyen aya, güneşi ortaya koyan gündüze, onu örten geceye, göğe ve onu bina edene, yere ve onu yayana, nefse ve onu şekillendirene, sonra da ona iyilik ve kötülük yapma kabiliyeti verene andolsun ki, kendini arıtan kurtuluşa ermiştir.

95/1. Andolsun incire ve zeytine 2. Andolsun Sina dağına 3. Andolsun bu güvenli Mekke şehrine. 4. Biz insanı en güzel şekilde yarattık. 5. Sonra onu aşağıların en aşağısına yuvarladık.³⁶ 6. Yalnız, inanıp yararlı iş işleyenler bunun dışındadır. Onlara kesintisiz ecir vardır.

90/1-4. Hayır hayır, senin oturduğun bu şehre, babaya ve oğluna yemin ederim ki, Biz insanı sıkıntı içinde³⁷ yarattık.

³⁶ "Aşağıların en aşağısına yuvarladık" ifadesinin tefsirlerdeki en muteber yorumu şöyledir: İnsan, kendisine verdiğimiz irade ile, isyanı, küfrü ve ahlaksızlığı seçerek en adi bir varlık konumuna düşebilir.

³⁷ Yani insanoğlu yaratılışı gereği, hayatta çeşitli sıkıntılarla içiçe yaşayacaktır.

23/78. Oysa sizin için kulaklar, gözler ve gönüller var eden O'dur. Ne az şükrediyorsunuz.

32/7-9. (Allah) yarattığı herşeyi güzel yapan, insanı başlangıçta çamurdan yaratan, sonra onun soyunu bayağı bir suyun özünden yapan, sonra onu şekillendirip ona ruhundan üfleyen, size kulaklar, gözler ve gönüller verendir. Öyleyken pek az şükrediyorsunuz.

67/23. (Ey Muhammed!) De ki: "Sizi yaratan, sizin için kulaklar, gözler ve kalpler var eden O'dur. Ne az şükrediyorsunuz!"

2/31. Ve Âdem'e isimlerin tümünü öğretti, sonra onları meleklerle gösterip: "Eğer doğru sözülü iseniz şunların isimlerini Bana söyleyin!" dedi.³⁸

33/72. Doğrusu, Biz sorumluluğu göklerle, yere ve dağlara sunmuşuzdur da, onlar bunu yüklenmekten çekinmiş ve ondan korkup titremişlerdir. Onu insan yüklenmiştir. Gerçekten insan pek zalim ve çok cahildir.

76/2. Biz insanı katışık bir damladan yarattık; onu deneyeceğiz. Bu yüzden, onun işitmesini ve görmesini sağladık. 3. Ona (insana) doğru yolu da gösterdik; artık ister şükreder, ister nankörlük eder.

b) İnsanın Zaafırları

100/1-5. Nefes nefese koştukça koşanlara, kıvılcımlar saçanlara, sabah sabah akın edenlere, toz kaldıranlara ve topluluğun ortasına girenlere and olsun. 6. İnsan Rabbine karşı gerçekten pek nan-

۷۸/۲۳) وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ

۷/۳۲) الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِن طِينٍ ۝۸ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِن سُلَالَةٍ مِّن مَّاءٍ مَّهِينٍ ۝۹ ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ

۲۳/۶۷) قُلْ هُوَ الَّذِي أَنشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ

۳۱/۲) وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

۷۲/۲۳) إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

۲/۲۶) إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ۝۳ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا

۱۰۰/۱) وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ۲) فَالْمُورِيَّاتِ قَدْخًا ۳) فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ۴) فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ۵) فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ۶) إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ۷)

³⁸ İnsanın en ayırdedici özelliği, şuuru (aklı) ile çevresindeki şeylere isim vermesidir. Allah insanın bu kabiliyetini meleklerle göstererek, "insan" diye ayrı bir varlık yaratmasının hikmetini onlara ikna yoluyla kabul ettirmektedir.

kördür. 7. Buna kendisi de tanıktır. 8. Ve insan mala çok düşkündür.

80/17. Canı çıksın insanın, o ne nankördür!

91/7-10. Nefse ve onu şekillendirene, sonra da ona iyilik ve kötülük yapma kabiliyeti verene andolsun ki, kendini arıtan kurtuluşa ermiş; kendini kötülüğe düşüren de ziyana uğramıştır.

75/20. Hayır, hayır! Sizler çabuk olanı (bu dünyayı) seversiniz. 21. Daha sonrakini (Ahireti) ise bırakırsınız.

17/100. De ki: "Rabbimin rahmet hazinelerine siz sahip olsaydınız, harcamaktan korkarak (elinizde) tutardınız. İnsan gerçekten pek cimridir.

17/11. İnsan iyiliği istercesine kötülüğü ister. İnsan gerçekten çok acelecidir.

17/67. Denizde bir sıkıntıya düştüğünüz zaman O'ndan başka yalvardıklarınız ortadan kaybolur. Ama O sizi karaya çıkarıp kurtardığı zaman, yine yüz çevirirsiniz. Zaten insan pek nankördür.

17/83. İnsana iyilikte bulunduğumuz zaman yüz çevirir ve yan çizer. Ona bir kötülük dokununca da, umutsuz kesilir.

10/12. İnsana bir darlık değince, yan yarken, otururken veya ayakta iken Bize yakarır durur. Ancak, Biz onun darlığını kaldırıncı, sanki başına gelen darlıktan ötürü Bize hiç yakarmamış gibi olur.³⁹ İşlerinde aşırı gidenlere, yapmış oldukları böylece süslü gözükür.

وَأَنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لِشَهِيدٌ ۝۸ وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ

۱۷/۸۰) قَتَلَ الْإِنْسَانَ مَا اكْفَرَ

۷/۹۱) وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ۝۸ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ۝۹ قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا ۝۱۰ وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا

۲۰/۷۵) كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ۝۲۱ وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ

۱۰۰/۱۷) قُلْ لَوْ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا

۱۱/۱۷) وَيَذِغُ الْإِنْسَانُ بِالْأَشْرِ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا

۶۷/۱۷) وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّا إِلَٰهًا فَلَمَّا نَجَّاکُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا

۸۳/۱۷) وَإِذَا أُنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَىٰ بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَكُورًا

۱۲/۱۰) وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبَيْهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَذْعُرْنَا إِلَىٰ ضُرِّهِ مَسَّهُ كَذَٰلِكَ زَيْنٌ لِّلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

³⁹ İnsanın en büyük zaafırlarından birisi de, başı darda kaldığında Allah'ı hatırlayıp, O'na sığınması; işler yoluna girince de, O'nu unutmakta gecikmeyişidir.

10/21. Kendilerine dokunan bir darlığın ardından insanlara bir bolluk tattırdığımızda, hemen âyetlerimize yönelik bir tuzak kurarlar. De ki: "Allah tuzak kurmakta daha çabuktur". Elçilerimiz kurduğunuz tuzakları yazıyorlar. 22. Sizi karada ve denizde yürüten O'dur. Bulduğunuz gemi, içindekileri hoş bir rüzgarla götürürken, yolcular neşelenirler. Bir kasırga çıkıp da onları her yönden dalgaların sardığı ve çepeçevre kuşatıldıklarını sandıkları anda ise, dîni sırf Allah'a halis kılarak: "Bizi bu tehlikeden kurtarırsan, andolsun ki, şükredenlerden olacağız" diye O'na yalvarırlar. 23. Allah onları kurtarıncaya, hemen yeryüzünde haksız yere taşkınlıklara başlarlar. Ey insanlar! Bu hayatınızda menfaat (elde etmek) için yaptığınız taşkınlık kendi aleyhinizedir. Sonra dönüşünüz bizedir; yapmış olduklarınızı size bildireceğiz.

11/9. İnsana katımızdan bir rahmet tattırıp, sonra da onu ondan çekip alsak, umutsuz bir nanköre döner. 10. Başına gelen bir sıkıntıdan sonra, ona bir nimet tattırırsak: "Kötülükler benden gitti" der. Gerçekten, o böbürlenene bir şımarıktır.

12/53. (Yusuf:) "Ben kendimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin esirgemesi dışında, nefis kötülüğü emreder. Rabbim çok bağışlayıcı ve merhametlidir" dedi.⁴⁰

43/15. Tutup, kullarından bazılarını O'nun bir parçası saydılar.⁴¹ İnsan gerçekten açıkça nankördür.

16/4. O, insanı bir damla sudan yarattı, ama o apaçık bir hasım olup çıktı.

(21/10) وَإِذْ أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَتْهُمْ إِذَا لَهُمْ مَكْرٌ فِي آيَاتِنَا قُلِ اللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ (22) هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّى إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلِكِ وَجَرَيْنَ بِهِمْ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرَحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنْ أَجَبْنَاهُ مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ (23) فَلَمَّا أَنجَاهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ يَأْتِيهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

(9/11) وَلَئِنْ أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مَتَا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ إِنَّهُ لَيَكُونُ مِنْكُمْ كَفُورًا (10) وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ نِعْمَاءَ بَعْدَ ضَرَاءٍ مَسَتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتِ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورًا

(53/12) وَمَا أُنْزِلُ نَفْسِي إِنْ النَّفْسَ لَأَمَّارَةً بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ

(15/43) وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌ

(4/16) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ

⁴⁰ Hz. Yusuf kıssasında geçen bu cümlelerin Hz. Yusuf'a mı yoksa Melik'in karısına mı ait olduğu noktasında yorumcular arasında ihtilaf vardır. Sözün içeriğini göz önünde bulunduranlar cümlelerin Hz. Yusuf'a ait olduğunu, konuşmanın bağlamını göz önünde tutanlar ise Melik'in karısına ait olduğunu iddia etmişlerdir.

⁴¹ Bilindiği gibi, Hristiyanlar Hz. İsa'ya, Yahudiler'den bir grup Uzeyr'e 'Allah'ın oğlu', müşrikler de meleklerle 'Allah'ın kızları' diyorlardı.

21/37. aceleci olarak yaratılmıştır. Size âyetlerimi göstereceğim, bunu Benden acele istemeyin.

30/33-34. İnsanlar bir darlığa uğrayınca Rablerine dönerek O'na yalvarırlar, sonra Allah, katından onlara bir rahmet tattırınca, içlerinden birkısmı kendilerine verdiklerimizi inkâr ederek Rablerine eş koşarlar. Zevklerin bakalım; yakında bileceksiniz.

30/36. İnsanlara bir rahmet tattırdığımız zaman ona sevinirler, ama kendi elleriyle yaptıklarından ötürü başlarına bir kötülük gelince, hemen umutsuzluğa düşerler.

2/30. Rabbin, meleklerle: "Ben yeryüzünde bir halife var edeceğim" demişti. Onlar: "Orada bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi yaratacaksın? Oysa, biz Seni överek yüceltiyor ve Seni ulu tutuyoruz" dediler. (Allah:) "Ben sizin bilmediklerinizi bilirim" dedi.

3/14. Kadınlara, oğullara, kantar kantar altın ve gümüşe, nişanlı atlara, hayvanlara ve ekinlere karşı düşkünlük insanlara süslü gösterilmiştir. Bunlar dünya hayatının nimetleridir.⁴² Oysa dönüp gidilecek en güzel yer Allah katındadır.

4/28. Allah yükünüzü hafifletmek istiyor; çünkü insan zayıf yaratılmıştır.

(21/37) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَجَلٍ سَأَرِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ

(30/33-34) وَإِذَا مَسَّ النَّاسُ ضَرْبُ دَعْوَى رَبِّهِمْ مُبِينٍ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَقْنَاهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ (34) لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ

(30/36) وَإِذْ أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرَحُوا بِهَا وَإِنْ تَصْبِهِمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ

(2/30) وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

(3/14) زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَالِ

(4/28) يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يَخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخَلَقَ الْإِنْسَانَ ضَعِيفًا

⁴² Aslında dünya hayatının nimetleri cazibelerini, insanın fıtrî (yaratılıştan gelen) ihtiyaçlarına cevap verici olmalarından almaktadırlar; bu itibarla, bizzat kötü ve kötülüğe itici değildirler. Bunların ahlakî değerini belirleyecek olan, insanın hürriyetini kullanma biçimidir. İnsandan beklenen, dünya nimetlerinin cazibesinin peşine takılıp, onları varoluş gayesi haline getirmesi değil, bunlara, görevini yerine getirmesi için emrine verilmiş araçlar olmanın ötesinde bir tavır takınmasını istememektir; aksine, onun önerdiği hayat tarzı, bu nimetlerden yararlanmanın belli bir ölçüye göre olmasıdır. Aksini iddia etmek, Kur'an'ın insanı kendisiyle karşı karşıya getirdiğini söylemekten farksız olur. Oysa, Kur'an tam aksine, getirdiği ölçüler ve sınırlamalarla, insanın kendisiyle, toplumla ve tabiatla zıtlaşmasının önünü almayı hedeflemektedir.

76/27. Doğrusu, insanlar çabuk olanı severler de, ağır(lığı çekilmez) bir günün arkalarına atarlar.

22/66. Size can veren, sonra öldürecek, sonra yine diriltecek olan O'dur. İnsan gerçekten pek inkarcıdır.

3. İnsanın Eceli ve Ölüm

80/21. Sonra (Allah) onu öldürür⁴³ ve kabre koyar. 22. Sonra, dilediği zaman onu (tekrar) diriltir.

75/26-27. Dikkat edin; can (boğaza gelip) köprücük kemiklerine dayandığı zaman: "Çare bulan yok mudur?" denir. 28. Artık ayrılık vaktinin geldiğini anlar. 29. Bacaklar birbirine dolaşır. 30. O gün sevk Rabbinin huzurudur.

50/19. Ölüm sarhoşluğu gerçekten gelir.⁴⁴ (Ey insan!) İşte bu, senin öteden beri kaçtığın şeydir.

36/68. Biz kimi uzun ömürlü kılsak o-nun yaratılışını tersine çeviririz.⁴⁵ A-kıllarını kullanmazlar mı?

35/11. Allah sizi topraktan, sonra bir damla sudan yaratmış, sonra da sizi çiftler hâlinde var etmiştir. Dışının gebe kalması ve doğurması, ancak O'nun bil-

٢٧/٢٦) إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذْرَوْنَ
وَرَأَوْهُمْ يَوْمًا يُفِيلًا

٢٦/٢٢) وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ
الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ

٢١/٨٠) ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ (٢٢) ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ

٢٦/٢٥) كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ (٢٧) وَقِيلَ مَنْ
رَاقٍ (٢٨) وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ (٢٩) وَالتَّفْتِ السَّاقُ
بِالسَّاقِ (٣٠) إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسَاقُ

١٩/٥٠) وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا
كَنتَ مِنْهُ تَحِيدُ

٦٨/٣٦) وَمَنْ نَعْمَرَهُ نُنْكَسُهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْلَمُونَ

١١/٣٥) وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ
جَعَلَكُمْ أَرْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ نَثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا

⁴³ Arapça'da öldürme fiili üç türlü ifade edilir. Ölüm nedenlerini hazırlayarak canın çıkmasını sağlayacak bir fiili gerçekleştirmek anlamında öldürme, *katt* kelimesiyle ifade edilir. Organizmanın tabii ölümünün Allah tarafından gerçekleştirilmesi ise, *mevt* (doğal ölüm) kelimesiyle aynı kökten gelen *imâte* kelimesiyle ifade edilir. Bir de *vefat* kökünden gelen *teveffa* fiili vardır. Bu da "can almak" anlamına gelir ve Kur'an'da genellikle ölüm meleğinin yaptığı işi ifade etmek için kullanılır. Bu ayette *emâtehü* ifadesi kullanılmıştır; bütün insanların sonuç itibarıyla Allah'ın kanununa uyarak ölmesi demektir.

⁴⁴ Kur'an'da anlam verilmesi en zor ifadelerden birisi de *bi'l-hakk* kullanımıdır. Bu zorluk hem *hakk* kelimesinin, hem de başındaki *bâ* harfi cerinin pek çok anlama gelebilmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, bu pasajı "... gerçekten gelir" şeklinde çevirebileceğimiz gibi, "... bir ölçüye göre gelir (rasgele gelmez)" şeklinde çevirmek de mümkündür. Aynı şekilde, buradaki harf-i ceri *câ'e* fiiliyle bağlantılı düşünenecek olursak, a-yete şöyle bir anlam vermemiz de mümkün olur: "Ölüm sarhoşluğu şu hakikati beraberinde getirir: İşte kaçıp durduğün şey budur!"

⁴⁵ Uzun yaşama hırsı taşıyanlara, uzun yaşayan insanın, yaşlandıkça çocuklaştığı gerçeği hatırlatılmaktadır.

gisine göredir. Ömrü uzun olanın çok yaşaması ve ömürlerinin kısalması şüphesiz bir kitaptadır. Doğrusu, bu Allah'a kolaydır.

56/60-61. Ölümü aranızda Biz tayin ettik⁴⁶; sizin yerinize benzerlerinizi getirme ve sizi de bilmediğiniz şekilde (yeniden) var etme konusunda kimse önümüze geçemez.

56/83-87. Can boğaza dayanınca –ki siz o zaman bakıp kalırken, Biz ona sizden daha yakınızdır, ama siz göremezsiniz–, siz de aynı ölüm kanununa tâbi değilseniz ve eğer bu sözünüzde samimî iseniz, o (çıkma üzere olan) canı geri çevirsenize!

6/2. Sizi çamurdan yaratan, sonra bir süre koyan O'dur. Belirli bir süre de kendi katındadır.⁴⁷ Bir de tutup şüphe ederseniz.

6/61. O, kullarının üstünde yegâne güç sahibidir. Size koruyucular gönderir. Birinize ölüm geldiği zaman, elçilerimiz onun canını bir eksiklik yapmadan alırlar.⁴⁸ 62. Sonra, onlar gerçek sahipleri olan Allah'a geri verilirler. Hüküm yalnız O'nundur ve O hesaba çekenlerin en hızlısıdır.

39/42. Allah, insanların canlarını ölümleri anında, ölmeyenlerinkini de uyularında alır; sonra, ölmesine hükmettiklerinin (ölümünü gerçekleştirdiklerinin) ruhlarını tutar, diğerlerini ise bir sü-

بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

٦٠/٥٦) نَحْنُ قَدَرْنَا بَيْنَكُمْ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمُسْبِقِينَ (٦١) عَلَىٰ أَنْ نُبْذَلَ أَمْثَالُكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ

٨٣/٥٦) فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْخُلُقُومَ (٨٤) وَأَنْتُمْ حِينَتُمْ تَنْظُرُونَ (٨٥) وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ (٨٦) فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ (٨٧) تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

٢/٦) هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ مَمْرُورُونَ

٦١/٦) وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفْرِطُونَ (٦٢) ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقُّ أَأَلَا لَهُ الْخُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ

٤٢/٣٩) اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فِيمِنْكُمْ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى إِنَّ فِي ذَلِكَ

⁴⁶ Bu ifadeyi birçok çevirmen ve yorumcu, "ne zaman öleceğinizi tayin eden Biziz" şeklinde anlamaktadır. Oysa, ibarenin yalın anlamı şöyledir: "Ölme kanununu ve ölüm gerçeğini insanların arasına koyan Biziz". Yani, insanların belli sebepler ve hastalıklar sonucu veya metabolizmanın maksimum süresini doldurduktan sonra tabii olarak -mumun yanarak bitmesi gibi- ölmesi kanununu koyan, insan yaşamı için belli bir üst sınır belirleyen (takdir eden) Allah'tır.

⁴⁷ Birinci süre insan cinsinin ömrü için tayin edilmiş maksimum sınırdır, tek tek bireylerin yaşama süreleri değil; ikinci süre ise, (*ecel musemmâ*) dünyanın ömrüdür.

⁴⁸ Ölüm meleği (Azrail), kişinin ölümünün nedenlerini hazırlayan fail değildir; o ancak kişinin kendinin, başka insanların veya doğal gelişmelerin hazırlamış olduğu nedenler sonucu (ölüm geldiği zaman) Allah'ın izniyle canı (ruh) almayı gerçekleştirmektedir.

reye kadar salıverir. Doğrusu bunda düşünen kimseler için dersler vardır.

40/67. Sizi topraktan, sonra bir damla sıvıdan, sonra yapışkan bir nesneden yaratıp, sonra ergenlik çağına ulaştırmanız, sonra da yaşlanmanız için bebek olarak dünyaya getiren O'dur. Kiminiz daha önce öldürülür, kiminiz de belirtilmiş bir süreye⁴⁹ ulaşırsınız. Belki artık aklınızı kullanırsınız.

16/70. Allah sizi yaratmıştır, sonra sizi öldürecektir. İçinizden kimileri, biraz bilginin ardından, hiç bir şey bilmez hale gelecekleri, ömrün en güçsüz çağına ulaştırılırlar. Doğrusu, Allah bilir ve herşeye güç yetirir.

21/34. (Ey Muhammed!) Senden önce de hiç bir insana ölümsüzlük vermedik. Sen öleceksin de, onlar temelli mi kalacaklar? 35. Ölümü herkes tadacak. Bir imtihan olarak sizi iyilik ve kötülükle denersiz. Sonunda Bize geri döndürüleceksiniz.

23/15. Sizler, bütün bunlardan sonra öleceksiniz.

32/11. De ki: "Sizden sorumlu olan ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz".

29/57. Herkes ölümü tadacaktır. Sonunda Bize döndürüleceksiniz.

3/145. Hiç bir kimse, Allah'ın izni olmadan ölmez. O, belli bir süreye bağlanmıştır.⁵⁰ Kim dünya kazancını isterse, ona ondan veririz. Kim de ahiret

لَا يَأْتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

٦٧/٤٠ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يَتُوفَىٰ مِنْ قَبْلٍ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُّسَمًّى وَلَكُمْ تَعْقُلُونَ

٧٠/١٦ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتُوفَاكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْثَالِ الْعُمُرِ لَكُمْ لَا يَعْلَمُ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ

٣٤/٢١ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ ٣٥ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ

١٥/٢٣ ثُمَّ إِلَيْكُمْ يَعْدُ ذَلِكَ لَمِيتُونَ

١١/٣٢ قُلْ يَتُوفَاكُمْ مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ

٥٧/٢٩ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ

١٤٥/٣ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُّوجَّلًا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ

kazancını isterse, ona da ondan veririz. Şükredenleri ödüllendireceğiz.

3/185. Herkes ölümü tadacaktır ve kıyamet günü (hakettiğiniz) karşılıklar kesinlikle ödenecektir. Kim ateşten uzaklaştırılıp cennete sokulursa, artık o kurtulmuştur. Bu (yaşadığınız) hayat ise, aldatici bir eğlenmeden başka bir şey değildir.

33/16. (Ey Muhammed!) De ki: "Eğer ölmekten veya öldürülmekten kaçırıyorsanız, (bilin ki) kaçmak size fayda veremeyecektir; kaçsanız bile az bir zamandan fazla yaşatılmazsınız". 17. De ki: "Allah size bir kötülük dileyecek veya bir rahmet dileyecek olsa, sizi O'na karşı kim koruyabilir?" Kendilerine Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı bulabilirler.

4/78. Nerede olursanız olun, sağlam kaleler içinde olsanız bile, ölüm size ulaşır. Onlara bir iyilik gelse: "Bu Allah katındandır" derler. Onlara bir kötülük gelse: "Bu senin yüzündendir" derler. De ki: "Hepsi Allah katındandır". Bunların nesi var; neredeyse hiç bir söyleneni anlamıyorlar?

55/26. Onun (yeryüzünün) üzerinde bulunan herşey fanidir.

63/11. Bir kimsenin eceli gelip çatınca Allah onu asla geri bırakmaz⁵¹; Allah işlediklerinizden haberdardır.

يُرِيدُ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُوْتِهِ مِنْهَا وَسَتَجْزِي الشَّاكِرِينَ

١٨٥/٣ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ أَجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ

١٦/٣٣ قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِنِ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوْ الْقَتْلِ وَإِذَا لَا تَمُوتُونَ إِلَّا قَلِيلًا ١٧ قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِيكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

٧٨/٤ إِنَّمَا تَكُونُوا يَذْرُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشِيدَةٍ وَإِنْ تُصِيبُهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا

٢٦/٥٥ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ

١١/٦٣ وَلَنْ يُؤَخَّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

E. MELEKLER

Melekler Kur'an'da, varlıklarına inanılması gereken gaybî varlıklar olarak yer aldıkları için, geleneksel Akâid kitaplarında bu konu bir iman ilkesi olarak işlenmiştir. Kur'an'da meleklerin aynı zamanda bir varlık kategorisi olarak karşımıza çıkması hasebiyle, biz bu bölümde ele aldık. Melekler Allah'ın varlığı yaratması ve kainattaki düzeni sürdürmesinde

⁵¹ Ölüm nedenleri insanın kendisi ve çevresi tarafından hazırlanmış ise Allah koyduğu kanunu bozmadı.

⁴⁹ İnsan cinsi için tayin edilen tabii sınırı.

⁵⁰ Yani hiç bir ölüm olayı Allah'ın bilgisi, iradesi ve izni dışında değildir. Ömrün süresi ve ölüm anının bilgisi Allah katında kesindir. Çok kere yapıldığı gibi, bu ayetten ömrün süresini ve dolayısıyla ölümün şeklini Allah'ın önceden "belirlediği" sonucunu çıkarmak yanlışır. Burada sadece ölüm olayının, Allah'ın onayı ile ve bilgisi dahilinde gerçekleştiği vurgulanmaktadır.

görev yapan memur varlıklardır. Onların mahiyetleri, bünyeleri (neden yaratıldıkları, nasıl oldukları) ve sayıları hakkında detaylı bilgilere sahip değiliz. Kur'an'da sadece bazı meleklerin isimleri geçmektedir. Araplar cahiliyye döneminde melekler ve onların Allah ile ilişkisi hakkında bir sürü batıl itikat ve hurafe üretmişlerdi. Kur'an bunları temizleyerek onlar hakkında sağlam bir inanç oluşturmuştur.

74/30. (Cehennem) başında ondokuz (bekçi) vardır. 31. Cehennem bekçilerini yalnız meleklerden yaptık. Onların sayıları, ancak inkar edenlerin denenmesini, kendilerine Kitab verilenlerin kesin bilgi edinmesini ve inanların da imanlarının artmasını sağladık. Kendilerine Kitab verilenler ve inananlar şüpheye düşmesinler. Kalblerinde hastalık bulunanlar ve in-karcılar: "Allah bu misalle neyi murad etti?" desinler. İşte Allah, böylece, di-lediğini saptırır, di-lediğini de doğru yola eriştirir. Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez. Bu, insanoğluna bir öğütten ibarettir.

53/26. Allah, dilediğine ve hoşnut olduğuna izin vermedikçe, göklerde bulunan nice meleklerin aracılık etmeleri bir şeye yaramaz.

53/5-8. Onu (Kur'an'ı) çok güçlü ve sağlam kavrayışlı olan (Cebrail) öğretmiştir; en yüksek ufukta iken doğruluvermiş, sonra yaklaşmış ve aşağı inmiştir. 9. (İkisinin arası) iki yay aralığı kadar, belki daha da az kalmıştı. 10. (Allah) o anda kuluna vahyedeceğini vahyetti. 11. Onun gördüğü, gönlünün uydurması değildi. 12. Ey inkarcılar! Gördüğü şey hakkında ondan kuşkulaniyor musunuz? 13-14. Andolsun ki, (Muhammed) onu (Cebrail'i) en uzaktaki sedir ağacının yanında⁵², başka bir inşinde (bir kere daha) görmüştü.

97/3. Ölçüm gecesi bin aydan daha hayırlıdır. 4. Melekler ve Ruh (Cebrail) o

(۳۰/۷۴) عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ (۳۱) وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عَدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيَقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيزدادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ

(۲۶/۵۳) وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى

(۵/۵۳) عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى (۶) ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى (۷) وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى (۸) ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى (۹) فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى (۱۰) فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى (۱۱) مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى (۱۲) أَفَتَمَارُونَهُ عَلَى مَا يَرَى (۱۳) وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَى (۱۴) عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى

(۳/۹۷) لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ (۴) تَنَزَّلُ

gecede Rablerinin izniyle her türlü iş için iner dururlar. 5. O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir.

7/206. Rabbinin katında olanlar, ona kul-luk etmekte kibirlenmezler. O'nu yüceltir-ler ve O'na secde ederler.

35/1. Övgü, gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler kılan Allah'adır. O yaratmada, dilediğini artırır. Allah'ın gücü herşeye yeter.

19/64. Biz ancak Rabbinin buyruğuyla ineriz. Önümüzde, arkamızda ve bunların arasında ne varsa hepsi O'na aittir. Rabbin aslâ unutmaz.

37/164-166. (Melekler şöyle derler:) "Bizim herbirimizin bilinen bir makamı vardır. Şüphesiz biz sıra sıra duranlarız, şüphesiz biz (Allah'ı) tesbih edenleriz".

39/75. Melekleri, arşın etrafını çevirmiş oldukları hâlde, Rablerini överek yüceltirken görürsün. Artık insanların aralarında adaletle hükmolunmuştur. "Övgü, dünyaların Rabbi olan Allah'adır" denir.

40/7-9. Arşı yüklenenler ve çevresinde bulunanlar, Rablerini övgü ile yüceltirler, O'na inanırlar. Onlar, inananlar için (şöyle) bağışlanma dilerler: "Rabbimiz! İlmî ve rahmetin herşeyi kuşatmıştır. Tövbe edip Senin yoluna uyanları bağışla; onları cehennem azabından koru. Rabbimiz! Inananları ve onların babalarından, eşlerinden, soylarından iyi olanları kendilerine söz verdiğin devamlı mutluluk cennetlerine koy; şüphesiz Güçlü olan, Bilge olan ancak Sensin. Onları kötülüklerden koru! O gün kötülüklerden kimi korursan ona şüphesiz rahmet etmiş olursun. Büyük kurtuluş budur".

الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ۝ سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ

(۲۰۶/۷) إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ

(۱/۳۵) الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنَحَةٍ مَثْنًى وَثَلَاثَ وَرُبَاعَ ۚ يُزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(۱۹/۶۴) وَمَا نَنْتَزِلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا

(۳۷/۱۶۴) وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ (۱۶۵) وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ

(۳۹/۷۵) وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

(۷/۴۰) الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ (۸) رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عِدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۹) وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِيَ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

⁵² sidretu'l-muntehânın mahiyetine ilişkin çok şey söylenmiştir (görme sınırı, beşerî bilginin sınırı vb.). "Sıra sıra dizili ağaçların en sonundaki ağaç" anlamındaki bu ifadenin, sembolik bir dille, insanın ulaşabileceği en son sınırı anlatmak için kullanıldığı anlaşılmaktadır.

41/38. Eğer büyüklük tasarlarsa (bil-sinler ki), Rabbinin katında bulunanlar hiç usanmadan, O'nu gece gündüz yü-celtirirler.

42/5. Melekler Rablerini överek yücel-tip, yeryüzünde bulunanlar için O'ndan bağışlanma dilerlerken, neredeyse gök-ler üstünden parçalanacak! İyi bilin ki, Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

43/80. Yoksa kendilerinin sırlarını ve giz-li görüşmelerini duymadığımızı mı sanır-lar? Hayır, öyle değil; yanlarındaki bekçi-lerimiz yazmaktadırlar.

16/49. Göklerde bulunanlar ve yerde bu-lunan bütün canlılar ve melekler büyü-lük taslamadan Allah'a secde ederler. 50. Üstlerindeki Rablerinden korkarlar ve kendilerine emredileni yaparlar.

21/26. Onlar: "Rahmân çocuk edindi" dediler. Haşâ; melekler şerefli kılınmış kullardır. 27. Allah'tan önce söz söyle-mezler; O'nun emrini yerine getirirler. 28. (Allah) onların geçmişlerini ve gele-ceklerini bilir. Bunlar O'nun râzı olduğu kimseden başkası için aracılık edemez-ler, O'nun korkusundan titrerler.

69/16. O gün gök yarılr ve gevşer. 17. Melekler onun çevresindedirler. O gün Rabbinin tahtını onlardan sekizi başları üstünde taşır.

70/4. Melekler ve Ruh (Cebrâil), miktarı ellibin yıl olan bir gün içinde O'na yükse-lirler.

82/10-12. Yaptıklarınızı bilen değerli ya-zıcılar sizi gözetlemektedirler.

2/102. Onlar Süleyman'ın hükümdarlığı aleyhine şeytanların söylediklerine - oysa Süleyman kâfir değildi, fakat insan-lara büyücülüğü öğreten şeytanlar kafir

(٣٨/٤١) فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ

(٥/٤٢) تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَّقَطْنَ مِنْ فَوْقَيْنِ وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَلَا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

(٨٠/٤٣) أَلَمْ يَحْشُرُوا أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ

(٤٩/١٦) وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ (٥٠) يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

(٢٦/٢١) وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ (٢٧) لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ (٢٨) يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ

(١٦/١٩) وَأَنْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ وَالْمَلَكُ عَلَىٰ أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ

(٤/٧٠) تَخْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ

(١٠/٨٢) وَإِنْ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ (١١) كِرَامًا كَاتِبِينَ (١٢) يَكْتُبُونَ مَا تَفْعَلُونَ

(١٠٢/٢) وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سَلِيمٍ وَمَا كَفَرَ سَلِيمًا وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينُ كَفَرُوا

olmuşlardı- ve Babil'deki iki meleğe, Hârut ve Mârut'a indirilene uydular. Bu ikisi: "Biz ancak denemek içiniz; sakın inkâr etme!" demedikçe kimseye bir şey öğretmezlerdi. Ama insanlar bu ikisinden karıkocayı ayıracak şeyler öğreniyorlar-dı. Ne var ki, Allah'ın izni olmadıkça o-nunla kimseye zarar veremezlerdi. In-sanlar kendilerine zararı dokunacak ve fayda vermeyecek şeyleri öğreniyorlardı. Onlar büyüü satın alanların ahirette bir nasipleri olmadığını biliyorlardı. Keşke karşılığında kendilerini sattıkları şeyin ne kadar kötü olduğunu bilselerdi.

2/32. Melekler: "Sen yücesin! Senin öğ-rettiğinden başka bir bilgimiz yoktur. Bilen Sensin, bilge Sensin" dediler.

2/97-98. De ki: "Kendinden öncekini doğrulayan, inananlara yol gösteren ve müjdeleyen Kur'an'ı senin kalbine Al-lah'ın izni ile indiren Cebrail'e kim düş-man olursa; kim Allah'a, meleklerine, el-çilerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşman olursa, bilsin ki, Allah inkar edenlere düşmandır".

13/11. (İnsanın) ardında ve önünde onu izleyenler vardır. Allah'ın buyruğundan ötürü onu gözetirler.⁵⁴ Bir toplum kendini değiştirmedikçe, Allah da onların duru-munu değiştirmez. Allah bir topluma kö-tülük dilediği zaman, artık o geri çevrilemez. O'ndan başka bir koruyan-ları da yoktur.

22/75. Allah meleklerden ve insan-lardan elçiler seçer.⁵⁵ Allah işitir ve gö-rür.

يَعْلَمُونَ النَّاسَ السَّخِرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يَعْلَمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

(٣٢/٢) قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

(٩٧/٢) قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ (٩٨) مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ

(١١/١٣) لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ

(٧٥/٢٢) اللَّهُ يَصْنَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنْ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

⁵³ Bu pasajın bağlamı gözönünde bulundurulduğunda, meleklerin "Senin öğrettiğinden başka bilgi-miz yoktur" şeklindeki yakarışları, onların tabiatlarının ve yeteneklerinin, -kendisine verilen bilgiden hareketle- bilgi üretebilen insandan farklı olduğunu göstermektedir.

⁵⁴ Sayısı belli olmamakla beraber insanın ahlaki muhtevalı bütün fiillerini meleklerin yazarak kaydet-tikleri ve -şeytanın aksine- insanı korumaya çalıştıkları, inanılması gereken bir husustur (ayrıca bkz. 82. İnfitar/ 10-12).

⁵⁵ Peygamberlere Allah'ın vahyini melekler getirmektedir. Hz. Muhammed'e vahiy getiren meleğin

66/6. Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, oldukça sert, şiddetli, Allah'ın buyruğuna karşı gelmeyen ve kendilerine emredileni yapan melekler vardır.

F. CİNLER

Kur'an'da cinler, Allah'ın dumsansız (yanıp karbondioksit çıkarmayan) bir ateşten (*nâr*) yarattığı, insanları gören, fakat onlara görünmeyen bir varlık kategorisi olarak anılmaktadır. Aşağıdaki ayetlerde de görüleceği gibi, cinler irade sahibi varlıklardır ve onlar da insanlar gibi denenmektedirler. Onların yer yer insanlarla ilgilendikleri, Kur'an'ın haberlerinden ve bu ilişki üzerine üretilen edebiyattan anlaşılmaktadır. Cahiliyye döneminde yaygın olan, cinlerin yüksek semalara çıkarak Allah'dan bilgi aldıkları veya çaldıkları, dolayısıyla gaybî bilgilere muttali oldukları yolundaki yanlış inancı Kur'an şiddetle reddetmiştir. Kur'an'da cinlerden bahseden pasajlarda, üzerinde en fazla titizlik gösterilen konu, onların gaybî bilemeyecekleridir.

1. Genel Olarak Cinler

72/1-15. (Ey Muhammed!) De ki: "Cinlerden bir topluluğun Kur'an'ı dinleyip şöyle dedikleri bana vahyolundu: «Biz, doğru yolu gösteren, harika bir Kur'an dinledik ve ona inandık; biz Rabbimize hiç bir şeyi ortak koşmayacağız. Rabbimizin şanı yücedir. O eş ve çocuk edinmemiştir. Meğer bizim beyinsiz, Allah hakkında saçmalayıp duruyormuş. hâlbuki, biz insanların ve cinlerin Allah'a karşı yalan uyduramayacaklarını sanırdık. Gerçekten, birtakım insanlar, bazı cinlere sığınarlardı da, onların kötülüklerini artırırıldılar. Onlar da sizin sandığınız gibi, Allah'ın kimseyi yeniden diriltmeyeceğini sanırlardı. Biz göğü yokladık, onu sert bekçiler ve alevlerle doldurulmuş bulduk. hâlbuki, biz göğün dinlenebileceği bir yerde oturuyorduk, ama şimdi kim dinlemeye yeltense, kendisini gözleyen bir ateş buluyor. Yeryüzünde olanlara kötülük mü istendi, yoksa Rableri onlara bir iyilik mi dilemiştir, biz bilmeyiz. Aramızda iyiler de vardır, başka türlü olan-

٦٦/١ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قُوْا اَنْفُسَكُمْ وَاٰهْلِيْكُمْ نَارًا وَقُوْذَهَا النَّاسُ وَالْحَيٰوةُ عَلَیْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غٰلَطٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُوْنَ اللّٰهَ مَا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُوْمَرُوْنَ

١٧٢/١ قُلْ اُوْحِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوْا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا عَجَبًا ۙ يَّهْدِيْٓ اِلَى الرُّشْدِ فَاَمَّا بِهٖ وَلَنْ نُّشْرِكَ بِرَبِّنَاۤ اَحَدًا ۙ وَاَنَّهُ تَعَالٰى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَّلَا وَلَدًا ۙ وَاَنَّهُ كَانَ يَقُوْلُ سَفِيْهُنَا عَلٰى اللّٰهِ شَطَطًا ۙ وَاَنَّا ظَنَنَّا اَنْ لَّنْ تَقُوْلَ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى اللّٰهِ كَذِبًا ۙ وَاَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْاِنْسِ يَعُوْذُوْنَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَرَاَدُوْهُمْ رَهَقًا ۙ وَاَنَّهُمْ ظَنُّوْا كَمَا ظَنَنْتُمْ اَنْ لَّنْ يَّعْبَثَ اللّٰهُ اَحَدًا ۙ وَاَنَّا لَمَسْنَا السَّمَآءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلْتَأَتٍ حَرَسًا شَدِيْدًا ۙ وَشَهِتْنَا ۙ وَاَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْمَعُ اَلَانَ يَجِزْ لَهٗ شِهَابًا رَّصَدًا ۙ وَاَنَّا لَا نَدْرِيْ اَشْرٰۤا رَّيْدُۢمِنْ فِى الْاَرْضِ اَمْ اَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ۙ وَاَنَّا مِنَّا الصّٰلِحُوْنَ وَمِنَّا ذُوْنَ ذٰلِكَ كُنَّا طَرَائِقَ قِدْدًا ۙ وَاَنَّا ظَنَنَّا اَنْ لَّنْ نُّعْجِزَ اللّٰهَ فِى

lar da. Biz çeşitli yollara ayrıldık. Yeryüzünde (kalsak da) Allah'ı aciz bırakamayacağımızı, (başka yere) kaçsak da O'nu aciz kılamayacağımızı anladık. Doğruluk rehberini (Kur'an'ı) dinlediğimizde ona inandık. Kim Rabbinin inanırsa, ne hakkının yenmesinden, ne de (başka bir) kötü muamele görmekten korkar. İçimizde kendini Allah'a vermiş olanlar da var, yoldan çıkanlar da. Kendini Allah'a verenerler, işte onlar doğru yolu aramaktadırlar; yoldan çıkanlar ise, cehenneme odun oldular".

27/39. Cinlerden bir İfrit (Süleyman'a): "Sen yerinden kalkmadan önce, onu (Saba kraliçesinin tahtını) sana ben getiririm; ben buna gücü yetecek güvenilir biriyim" dedi.

15/27. Cinleri de daha önce kavurucu bir ateşten yaratmıştık.

6/100. Cinleri Allah yaratmışken, onları Allah'a ortak yaptılar. Ona, oğullar ve kızlar uydurdular. Hâşâ; O onların nitelmelerinden yücedir.

6/128. Allah hepsini toplayacağı gün: "Ey cin topluluğu! İnsanlardan çok kimseyi ayardıp kendi tarafınıza aldınız" der. İnsanlardan cinlerle dost olanlar: "Rabbimiz! Birbirimizden geçindik ve bize verdiğin sürenin sonuna ulaştık" derler. Allah: "Allah başka türlü dilemedikçe, temelli kalacağınız yer ateştir" der. Doğrusu Rabbin bilge ve bilendir. 129. Haksızlık yapanları kazanıp durduklarından dolayı birbirinin dostu yaparız. 130. "Ey cin ve insan topluluğu! Size ayetlerimi anlatan ve bugüne karşılaştığımızı bildiren, kendi içinizden elçiler gelmedi mi?" dendiğinde: "Kendi aleyhimize tanığız" derler. Dünya hayatı onları aldatmış da, inkârcı olduklarına dair kendi aleyhlerine tanıklık ettiler.

37/6. Biz, yakın göğü bir süsle, yıldızlarla süsledik. 7. Onu, her isyankar şeytandan koruduk. 8-9. Onlar en yüce topluluğu asla dinleyemezler. Her yönden kovularak atılırlar. Onlara sürekli bir azap

الْاَرْضِ وَلَنْ نُّعْجِزَهٗ هَرَبًا ۙ وَاَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدٰى اٰمَنَّا بِهٖ فَمَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهٖ فَلَا يَخَافُ خَسًا وَلَا رَهَقًا ۙ وَاَنَّا مِّنَ الْمُسْلِمِيْنَ وَمِنَ الْقٰسِطِيْنَ فَمَنْ اٰسَلَمْ فَاُوْلٰٓئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا ۙ وَاَمَّا الْقٰسِطُوْنَ فَكَانُوْا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا

٣٩/٢٧ قَالَ عِفْرِيتٌ مِّنَ الْجِنِّ اَنَا اَتِيْكَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ تَقُوْمَ مِّنْ مَّامِكَ وَاِنِّىْ عَلَيْهِ لَقَوِيْۤ اٰمِيْنٌ

٢٧/١٥ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَّارِ السَّمُوْمِ

١٠٠/٦ وَجَعَلُوْا لِلّٰهِ شُرَكَآءَ الْجِنِّ وَخَلَقْنَاهُمْ وَخَرَقُوْا لَهٗ بَيِّنٍ وَبَيِّنَاتٍ يَّغَيِّرُ عِلْمَ سُبْحٰنَهٗ وَتَعَالٰى عَمَّا يَصِفُوْنَ

١٢٨/٦ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيْعًا يَّامَعْشَرَ الْجِنِّ قَدْ اسْتَكْبَرْتُمْ مِّنَ الْاِنْسِ وَقَالَ اَوْلٰٓئَاؤُهُمْ مِّنَ الْاِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمَعَ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا اِلَيْكَ الَّذِىٓ اٰجَلْتُمْ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِيْنَ فِيْهَا اِلَّا مَا شَاءَ اللّٰهُ اِنَّ رَبَّكَ حَكِيْمٌ عَلِيْمٌ ۙ وَكَذٰلِكَ نُوَلِّىْ بَعْضَ الظّٰلِمِيْنَ بَعْضًا بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ۙ يَّامَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اَلَمْ يَأْتِكُمْ رَسُوْلٌ مِّنْكُمْ يَقْصُوْنَ عَلَيْكُمْ اٰيٰتِىْ وَيُنْذِرُوْكُمْ لِقَآءِ يَوْمِكُمْ هٰذَا قَالُوْا شَهِدْنَا عَلٰى اَنْفُسِنَا وَغَرَّبْنَاهُمْ الْحَيٰةَ الدُّنْيَا وَشَهِدُوْا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوْا كٰفِرِيْنَ

٦/٣٧ اِنَّا زَيْنًا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِرِيْنَةِ الْكَوْكَبِ ۙ وَحِفْظًا مِّنْ كُلِّ شَيْطٰنٍ مَّارِدٍ ۙ لَا يَسْمَعُوْنَ اِلَى الْمَلٰٓئِ الْاَعْلٰى وَيَقْدِفُوْنَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ۙ دُحُوْرًا

vardır.10. Hele bir tek söz kapan olsun; delici bir alev onun peşine düşüverir.

34/14. (Süleyman'ın) ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun ölümünü cinlere, onun deyneğini yiyen bir ağaç kurdu farkettiler. O ölü olarak yere düşünce ortaya çıktı ki, şayet cinler gaybı bilmiş olsalardı, bu alçak düşüren azap içinde kalmazlardı.

46/29. (Ey Muhammed!) Bir zamanlar Kur'an'ı dinlemek üzere cinlerden bir grubu sana yöneltmiştik; ona geldiklerinde (birbirlerine): "Susun!" dediler; (Kur'an'ın okunması) bitince, birer uyarıcı olarak milletlerine döndüler. 30-31. Şöyle dediler: "Ey kavmimiz! Biz, Mûsa'dan sonra indirilen, kendinden öncekileri doğrulayan, gerçeği ve doğru yolu gösteren bir kitab dinledik. Ey kavmimiz! Allah'a çağırın Muhammed'e uyun ve ona inanın ki, (Allah da) sizin günahlarınızı bağışlasın ve sizi can yakıcı azabdan korusun".⁵⁶

21/82. Onun (Süleyman) için dalgıçlık ve bundan başka işler de yapan bazı şeytanları da (onun emrine vermiştik). Onların hepsini gözetiyorduk.

55/15. Cini de yalın bir ateşten yaratmıştır. 16. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz.

2. İblis (eş-Şeytân)

İblis, Hz. Âdem'in yeni bir iradeli varlık olarak yaratılmasından sonra, Allah'ın melekleri ve cinleri ona saygıya ve onun üstünlüğünü kabule çağırdığında, bunu reddederek Allah'a isyan eden ilk cinin ismidir. Kur'an'ın açık beyanına göre o cinlerdendir (18.

⁵⁶ Rivayetlere göre bu olay Hz. Peygamber Taif'ten üzgün olarak Mekke'ye dönerken 'Batn-ı Nahle' denen yerde vuku bulmuştur. Cinlerin dinledikleri Kur'an'ı Hz. Peygamber namazda okumuş olabileceği gibi, tilâvet amacıyla da okumuş olabilir. Ancak, onun cinleri karşısına alarak, onlara öğretmek veya tebliğ etmek amacıyla Kur'an takrir etmediği açıktır, çünkü o, okuduğu Kur'an'ın cinler tarafından dinlenildiğinin farkında değildir (72.Cin/1-2).

وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ۝۱۰) إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ

(۱۴/۳۴) فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَأَتَهُ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنَّ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبِ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ

(۲۹/۴۶) وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنَّ يَشْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ ۝۳۰ قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ ۝۳۱ يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ

(۸۲/۲۱) وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ

(۱۵/۵۵) وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ ۝۱۶ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

Kehf/50). İblis, insanın yaratılmasından sonra, insanın denenme sürecinde sapıncı, negatif bir rol istemiş; Allah da buna müsaade etmiştir. İlk denemesinde de başarılı olup, Hz. Âdem ve eşinin cennetten çıkmasına vesile olmuştur. Kur'an onun soyundan olsun, insan cinsinden olsun, onunla aynı rolü üstlenenleri de "şeytan" olarak nitelemektedir.

38/71-72. Hani Rabbin meleklerle şöyle demişti: "Ben çamurdan bir insan yaratacağım. Onu yapıp rûhumdan ona ülediğim zaman ona secdeye kapanın!" 73-74. İblis'ten başka bütün melekler topluca secde etmişlerdi. O büyüklük taslamış ve nankörlerden olmuştu. 75. (Allah:) "Ey İblis! Benim kendi ellerimle yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir? Bu yaptığın büyüklük taslamak mı, yoksa sen zaten ululardan mısın?" dedi. 76. İblis: "Ben ondan daha üstünüm. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın" dedi. 77-78. Allah: "Çık oradan! Sen artık kovulmuş birisin. Ceza gününe kadar lânetim senin üzerindedir" buyurdu. 79. (İblis:) "Rabbim! Dirilecekleri güne kadar beni beklet" dedi. 80-81. (Allah:) "Sen bilinen güne kadar bekletileceklerdensen" dedi. 82-83. (İblis:) "Senin kudretine andolsun ki, onlardan Sana içten bağlı olan kulların bir yana, onların hepsini azdıracağım" dedi. 84-85. (Allah:) "İşte bu doğru; Ben de gerçeği söylüyorum, seni ve sana uyanların hepsini cehenneme dolduracağım" dedi.

7/11. Sizi yarattık, sonra size şekil verdik, sonra meleklerle: "Adem'e secde edin" dedik. Hemen secde ettiler. Ancak, İblis secde edenlerden olmadı. 12. Allah İblis'e: "Sana emrettiğim hâlde seni secde etmekten alıkoyan nedir?" dedi. O: "Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın. Ben ondan üstünüm" dedi. 13. Allah ona: "İn oradan! Orada büyükmek sana düşmez. Defol; sen alçaklardansın" dedi. 14. İblis: "İnsanların tekrar dirilecekleri güne kadar beni beklet" dedi. 15. Allah: "Artık sen bekletileceklerdensen" dedi. 16-17. İblis: "Öyleyse, beni azgınlığa

(۷۱/۳۸) إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ ۝۷۲ فَإِذَا سُوِّيتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ۝۷۳ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ۝۷۴ إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ۝۷۵ قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيدِي اسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ ۝۷۶ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ۝۷۷ قَالَ فَأَخْرِجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ۝۷۸ وَإِنْ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ۝۷۹ قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ۝۸۰ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ۝۸۱ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ۝۸۲ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ۝۸۳ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ۝۸۴ قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقُّ أَقُولُ ۝۸۵ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ

(۱۱/۷) وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قَلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ۝۱۲ قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ۝۱۳ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ۝۱۴ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ۝۱۵ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ۝۱۶ قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ۝۱۷

ittiğin için⁵⁷, Senin doğru yolunda onlara karşı oturacağım. Sonra, onlerinden, ardlarından, sağlarından veollarından onlara sokulacağım ve çoğunu sana şükredenler olarak bulamayacaksın" dedi. 18. Allah: "Yerilmiş ve kovulmuş olarak oradan çık! Andolsun, onlardan sana kim uyarsa, hepinizi cehenneme dolduracağım" dedi. 19. Allah: "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette kalın ve istediğiniz yerden yiye, yalnız şu ağaca yaklaşmayın, yoksa, haksızlık edenlerden olursunuz" dedi. 20. Şeytan, gizlenecek yerlerini kendilerine göstermek için onlara fısıldadı ve: "Rabbimizin, bu ağacı size yasaklaması, melek olmanızı veya burada temelli kalmanızı önlemek içindir" dedi. 21. "Ben size öğüt verenlerdenim" diye onlara yemin etti. 22. Böylece onları aldattı. Ağaçtan tattıklarında, gizlenecek yerlerini kendilerine gördü ve cennet yapılarıyla kendilerini örtmeye koyuldular. Rableri onlara: "Ben size o ağacı yasaklamamış mıydım? Şeytan'ın size apaçık bir düşman olduğunu söylememiş miydim?" diye seslendi. 23. "Rabbimiz! Kendimize yazık ettik. Bizi bağışlamaz ve bize acımazsan, şüphesiz kaybedenlerden oluruz" dediler. 24-25. "Birbirinize düşman olarak aşağı inin! Yeryüzünde yerleşecek ve bir süreye kadar geçineceksiniz; orada yaşayacak, orada ölecek ve oradan (diriltilip) çıkartılacaksınız" dedi.

7/27. Ey Ademoğulları! Şeytan, gizlenecek yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak anababanızı cennetten çıkardığı gibi, sizin size de şaşırtmasın. Zira o ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden, sizi görürler. Biz şeytanları, inanmayanlara dost yaptık.

ثُمَّ لَا تَجِدُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ (١٨) قَالَ أَخْرَجَ مِنْهَا مَذْمُومًا مَذْهُورًا لِمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ (١٩) وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ (٢٠) فَوَسَّوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوَاتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَتَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ (٢١) وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ (٢٢) فَدَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوَاتُهُمَا وَطَفَفَا بِخِصْفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ رَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلْتُ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ (٢٣) قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٢٤) قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ (٢٥) قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ

٢٧/٧ (يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكَ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكَ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوَاتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

19/83. Kâfirlerin üzerine, kıskırtıkça kıskırtan şeytanlar gönderdiğimizizi bilmiyor musun?

17/61. Bir zamanlar meleklere: "Adem'e secde edin!" demiştik. İblis'ten başka hepsi secde etmişti. O ise: "Çamur olarak yarattığına mı secde edeceğim?" demişti. 62. Şeytan: "Şu benden çok değer verdiğin var ya, eğer kıyamet gününe kadar beni bekletirsen, andolsun, — azı bir yana— onun soyunu tirpanlayacağım" dedi. 63-64. (Allah:) "Çekil git! Onlardan kim sana uyarsa, yaptığının karşılığı, tam bir ceza olacak olan cehennemdir. Onlardan gücünün yettiğini sesinle yerinden oynat, yayalarınla ve atılarınla onlara haykır, onların mallarına ve çocuklarına ortak ol, onlara vaadlerde bulun" dedi. Şeytan sadece onları aldatmak için vaadde bulunur. 65. "Doğrusu, Benim kullarıma senin bir etkin olmaz. Rabbin vekil olarak yeter".

15/28-29. Rabbin meleklere: "Düzgün çamurun kuru balçığından bir insan yaratacağım. Onu kılığına koyduğum ve ruhumdan ona üflediğim zaman ona secdeye kapanın!" demişti. 30-31. Bunun üzerine bütün melekler topluca secde ettiler. Ancak İblis secde edenlerle beraber olmayı reddetti. 32. Allah: "Ey İblis! Secde edenlerle beraber olmaktan seni alıkoyan nedir?" dedi. 33. İblis: "Düzgün çamurun kuru balçığından yarattığın insana secde edecek değilim" dedi. 34-35. Allah: "Öyleyse yıkıl oradan! Şüphesiz, sen kovulmuş buluyorsun. Ceza gününe kadar lânet sanadır" dedi. 36. İblis: "Rabbim! Beni, diriltilecekleri güne kadar beklet" dedi. 37-38. Allah: "Sen, bilinen gün gelene kadar bekletileceklerdensin" dedi. 39-40. (İblis:) "Rabbim! Beni azgınlığa ittiğin için, andolsun, yeryüzünde olan şeyleri onlara süslü göstereceğim ve onların hepsini azdıracağım. Ancak, Sana içten bağlanmış kulların bunların dışındadır" dedi. 41-43. (Allah şöyle) buyurdu: "Üzerime aldığım doğru yol şudur: Kullarımın üzerine senin bir gücün yoktur. Ancak sana uyacak az-

١٩/٨٣) أَلَمْ تَرَ أَنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَؤْزُهُمْ أَزًّا

١٧/٦١) وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ قَالَ أَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا (٦٢) قَالَ أَرَأَيْتَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَنْ أُوخِّرَ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا (٦٣) قَالَ اذْهَبْ فَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاءُ مَوْفُورًا (٦٤) وَاسْتَغْفِرْ مَنْ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصُوتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْبِكَ وَرَجْلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ وَعِدْهُمْ وَمَا يَعْلَمُهُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا (٦٥) إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ وَكَفَى بِرَبِّكَ وَكِيلًا

١٥/٢٨) وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَلٍ مَسْنُونٍ (٢٩) فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ (٣٠) فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ (٣١) إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى أَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ (٣٢) قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ (٣٣) قَالَ لَمْ أَكُنْ لَأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَلٍ مَسْنُونٍ (٣٤) قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ (٣٥) وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ (٣٦) قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يَبْعَثُونَ (٣٧) قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ (٣٨) إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ (٣٩) قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ (٤٠) إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُ الْمُخْلَصِينَ (٤١) قَالَ هَذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ (٤٢) إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنْ اتَّبَعَكَ

⁵⁷ Bu, İblis'in kendi kanaatidir. Allah onu azgınlığa itmemiş, o kendi özgür iradesi ile Allah'ın bir buyruğuna yanlış bir kıyasla karşı gelmiştir. Bu yanlışından sonra şayet Hz. Âdem'in yaptığı gibi tövbe etseydi, affedilebilirdi; fakat o direndi, büyüklendi ve kâfirlerden (inkarcılardan/nankörlerden) oldu (2. Bakara/34).

gınlara bunun dışındadır ve onların hepsinin toplanacağı yer cehennemdir".

18/50. Bir zamanlar meleklerle: "Adem'e secde edin!" demiştik. İblis'ten başka hepsi secde etmişti. O cinlendirdi ve Rabbinin buyruğu dışına çıkmıştı. Ey insanlar! Beni bırakıp size düşman olan İblis'i ve soyunu mu dost ediniyorsunuz? Kendilerine yazık edenler için bu ne kötü bir değiş tokuştur! 51. Ben onları, ne göklerin ve yerin yaratılmasında, ne de kendilerinin yaratılmasında hazır bulundurdum. Saptıranları (hiç bir işte) yardımcı tutmuş değilim.

16/63. (Ey Muhammed!) Allah'a yemin olsun ki, senden önce de milletlere elçiler gönderdik. Şeytan o milletlerin yaptıklarını kendilerine süsledi. Bugün de onların yakın dostudur. Ama onlara acıklı azap vardır.

2/34. Bir zamanlar meleklerle: "Âdem'e secde edin!" demiştik. İblis'in dışında hepsi secde ederken, o kaçındı, büyüklük tasladı ve inkârcılardan oldu. 35. "Ey Âdem! Eşin ve sen cennete yerleşin ve orada olanlardan istediğiniz yerde bol bol yiyecek, fakat şu ağaca yaklaşmayın, yoksa haksızlık edenlerden olursunuz" dedik. 36. Şeytan ikisinin ayağını da oradan kaydırarak ve onları bulundukları yerden çıkardı. Biz de: "Birbirinize düşman olarak inin! Yeryüzünde yerleşip bir süreye kadar geçineceksiniz" dedik.

4/118-119. Allah onu (Şeytan'ı) lanetlemiş, o da: "Kulların arasından belli bir pay alacağım, onlara yollarını şaşırtacağım, onlara kuruntu vereceğim ve onlara develerin kulaklarını kesmelerini emredeceğim ve onlara Allah'ın yaratışını değiştirmelerini emredeceğim" demişti. Kim Allah'ı bırakıp da Şeytan'ı dost edinirse, apaçık bir kayba uğramış olur.

مِنَ الْغَاوِينَ ٤٣) وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ

٥٠/١٨) وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا ٥١) مَا أَشْهَدْتُهُمْ خَلْقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنْفُسِهِمْ وَمَا كُنْتُمْ مُتَعَدِّينَ ٥٢) وَمَا أَشْهَدْتُهُمْ خَلْقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنْفُسِهِمْ وَمَا كُنْتُمْ مُتَعَدِّينَ ٥٣)

٦٣/١٦) تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَرِئَانٌ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمْ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

٣٤/٢) وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ٣٥) وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ٣٦) فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ

١١٨/٤) لَعَنَهُ اللَّهُ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا ١١٩) وَلَاضِلٌ لَهُمْ وَلَأَمْنٌ لِي بِهِمْ وَلَأَمْرٌ لَهُمْ فَلْيَتَنَزَّلْ أَذَانُ الْأَنْعَامِ وَلَأَمْرٌ لَهُمْ فَلْيَتَنَزَّلْ خَلْقَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا

İKİNCİ BÖLÜM BİLGİ

Kur'an başka bilgi türlerinden de söz etmekle birlikte, 'ilm kelimesini Hz. Peygamber'e vahiy yoluyla verilen bilgi anlamında ve zannın zıddı olarak kullanmaktadır. Müşrikler bu anlamda zanna (kitabî bir dayanağı olmayan yanlış bilgiye) uydukları için kınanmakta ve ilme (Kur'an'ın getirdiği ve sağduyunun onayladığı bilgiye) uymaya çağırılmaktadırlar. Kur'an, insanların kendi çabalarıyla ve beşerî yetileriyle elde edebilecekleri bilgi türleri (bilimsel bilgi) ile ilgilenmemekte; bu alanı tamamen insanlara bırakmaktadır. Bu konuda Kur'an'ın ilgilendiği tek konu işin ahlaki yönü, yani bilginin nasıl bir amaç için kullanıldığıdır. Kur'an'ın amacı insanlara ahlak, hukuk, teknik vs. alanlarda bilgi vermek değil onları özellikle itikad, ahlak alanlarında akıllarını doğru kullanmaya teşvik ve doğru davranışa ikna faaliyetidir (*inzâr, tenzîr*); Kur'an'da aynı temaların çokça tekrarı bunun kanıtıdır. Fakat tarih boyunca ona genellikle hukuk ve ahlak alanında bir bilgi kaynağı olarak bakıldığı için ayetler, cümleler, ifadeler, kelimeler haddinden fazla istismar edilmiş, onlar birer anlam hazinesi olarak görülerek binlerce anlamlar yüklenmiş; böylece yalın, açık ve basit ifadeler içinden çıkılmaz bir hâle sokulmuştur. Bunun temelinde insanın küçümsenmesi yatmaktadır. hâlbuki Kur'an'ın vurgusu insanın bilgi yeteneklerinin zayıflığına değil, ahlaki iradesinin zayıflığına aittir. Son iki yüzyıldır Kur'an'ın bilimsel yorumu da yukardaki gibi onun lafızlarının bir tür istismarıdır. Aklını kullanarak teknik ve bilimsel bilgiyi geliştiremeyen, iktisab edemeyen Müslümanlar onu hazır olarak Kur'an'da aramaya kalkmışlardır. Dikkat edilirse Kur'an Allah'ın insana öğretilmesinden (*'alleme*) ziyade, ona yol göstermesinden (*hedâ*) bahseder. Bu da Kur'an'ın bilgi kaynağı bir kitap olmaktan çok, akli doğru kullanmak için bir tür usul kaynağı olduğunu gösterir. Bu nedenle Kur'an her çağda insanların ihtiyaç duyacakları bilgileri şifreli olarak taşıyan bir kitap değil, her çağda insanların hakikati bulmalarına rehberlik eden bir kitaptır.

A. İLAHÎ BİLGİ

Kur'an'da ilahî bilgi, zaman zaman Allah'ın ezeli ve herşeyi kapsayan bilgisinin yazılı bulunduğu bir 'kitap' veya 'korunmuş levhalar' (*levh-i mahfûz*) benzetmesiyle anlatılır. Burada amaç, Allah'ın bilgisindeki kesinliğin ve O'nun bilgisinin değişmeyeceğinin vurgulanmasıdır. Bilgi bölümü altında yer verdiğimiz bu başlıkta bu tür pasajlar derlenmiştir. Allah'ın bilme (*ilm*) sıfatına ilişkin pasajlar ise, IV. İTİKAD Bölümü'nde "Allah'ın Sıfatları" başlığı altında yer almaktadır.

85/21-22. (Ey Muhammed!) Bu (Kur'an), korunmuş bir levhada bulunan şanlı bir okumdur. (٢١/٨٥) بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ (٢٢) فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ

50/4. Onlardan kimlerin ölüp toprağa karıştığını biliyoruz. Katımızda her şeyi unutulmaktan koruyan bir kitab vardır. (٤/٥٠) قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَقِيقٌ

35/11. Allah sizi topraktan, sonra bir damla sudan yaratmış, sonra da sizi çiftler hâlinde var etmiştir. Dişinin gebe kalması ve doğurması, ancak O'nun bilgisine göredir. Ömrü uzun olanın çok yaşaması ve ömürlerinin kısalması şüphesiz bir kitaptır. Doğrusu, bu Allah'a kolaydır. (١١/٣٥) وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمِّرُ مِنْ مَعْمَرٍ وَلَا يَنْقُصُ مِنْ عُمُرٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

20/7. Sen sözü ister açığa vur (ister vurma); O, gizli tutulana da, daha gizlisini de bilir. (٧/٢٠) وَإِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى

20/52-53. Mûsa: "Onların bilgisi Rabbin katında bir kitabdır. Rabbin şaşır-maz ve unutmaz. Sizin için yeryüzünü döşeyen, onda yollar açan, gökten su indiren O'dur." dedi. Biz o su ile türlü türlü, çift çift bitkiler yetiştiririz. (٥٢/٢٠) قَالَ عَلِمْتُهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسَى (٥٣) الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَوَّلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتَّى

56/77-80. Bu, sadece arındırılmış olanların dokunabileceği, saklı bir Kitab'da iken âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiş olan değerli bir Kur'an'dır. (٧٧/٥٦) إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ (٧٨) فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ (٧٩) لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ (٨٠) نَزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ

27/75. Gökte ve yerde, gizli olan herşey apaçık Kitap'tadır.

17/4. Kitap'ta İsrailoğulları'na: "Andolsun, yeryüzünde iki defa bozgunculuk yapacaksınız ve kibirlendikçe kibirleneceksiniz" diye bildirmiştik.

17/58. Kıyamet gününden önce yok etmeyeceğimiz veya çetin bir azaba uğratmayacağımız hiç bir kasaba yoktur. Bu, Kitap'ta yazılıdır.⁵⁸

10/61. (Ey Muhammed!) Hangi durumda olursan ol ve Kur'an'dan ne okursan oku, siz de ne iş yaparsanız yapın, yaptıklarınıza daldığınız an, şüphesiz Biz sizi görmekteyizdir. Yerde ve gökte hiç bir zerre Rabbine gizli değildir. Bundan daha küçüğü de, daha büyüğü de, apaçık bir kitaptadır.

11/6. Yeryüzünde yaşayan bütün canlıların rızıkı, şüphesiz Allah'a aittir. O, canlıların durup dinlenecek yerlerini ve saklanacak yerlerini bilir. Hepsisi apaçık bir kitaptadır.

6/38. Yerde yürüyen hayvanlar ve iki kanadıyla uçan kuşlar da, sizin gibi birer toplumdurlar. Kitap'ta Biz hiç bir şeyi eksik bırakmadık. Sonra onlar Rablerine toplanacaklardır.

6/59. Görünmeyenin anahtarları⁵⁹ Allah'ın katındadır. Onları O'ndan başkası asla bilemez. O, karada ve denizde olanı bilir. O'nun bilgisi dışında bir yaprak düşmez. Yerin karanlıklarında olan tane,

۷۵/۲۷ وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

۴/۱۷ وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِنَنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوقًا كَبِيرًا

۵۸/۱۷ وَإِنْ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا

۶۱/۱۰ وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ وَمَا يَعْرُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

۶/۱۱ وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

۳۸/۶ وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ

۵۹/۶ وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظِلْمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ

yaş ve kuru hiç bir şey yoktur ki, bunlar apaçık bir kitapda olmasın.

31/27. Eğer yeryüzündeki her bir ağaç kalem, yedi denizle desteklenen bir deniz de mürekkep olsaydı, yine de Allah'ın sözleri yazmakla bitmezdi. Doğrusu Allah güçlüdür, bilgedir.

34/3. İnkâr edenler: "Kıyamet bize gelmeyecektir" dediler. (Ey Muhammed!) De ki: "Hayır; gaybı bilen Rabbime andolsun ki, kıyamet size muhakkak gelecektir. Göklerde ve yerde zerre kadar olanlar bile O'nun ilminin dışında değildir. Bundan daha küçüğü de, daha büyüğü de, apaçık bir kitaptadır".

43/2-3. Apaçık Kitap'a andolsun ki, an-lamanız için biz onu (Kur'an'ı) Arapça bir okuyuş kılмышızdır. 4. Şüphesiz o (Kur'an), Bizim katımızdaki Ana Kitap'tadır; yüce ve hikmetlidir.

30/56. Kendilerine ilim verilenler "And olsun ki siz Allah'ın kitabında yazılan yeniden dirilme gününe kadar kaldınız. İşte bu, yeniden dirilme günüdür, fakat sizler anlamıyordunuz" derler.

57/22. Ne yeryüzünde vuku bulan, ne de sizin başınıza gelen hiç bir musibet yoktur ki, onu yaratmamızdan önce, bir kitapta (yazılı) bulunmasın. Bu, Allah için kolaydır.

13/39. Allah dilediğini siler, dilediğini bırakır. Ana Kitap onun katındadır.

22/70. Gökte ve yerde olanı Allah'ın bildiğini bilmez misin? Bunlar hiç şüphesiz Kitap'tadır ve şüphesiz bunlar Allah'a kolaydır.

إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

۲۷/۳۱ وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

۳/۳۴ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

۲/۴۳ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ۳ إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۴ وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيَّ حَكِيمٌ

۵۶/۳۰ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَذَا الْبَعْثُ وَلَكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

۲۲/۵۷ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

۳۹/۱۳ يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ

۷۰/۲۲ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

⁵⁸ Burada kıyametten önce yerleşim merkezlerinin insanlarıyla birlikte maruz kalacağı iki durumdan bahsedilmektedir. Birinci ihtimal günahlarından dolayı cezalandırılmaları, ikinci durum ise yeryüzündeki herşeyin geçici, sınırlı ve yokolmaya mahkum olması hasebiyle tabii olarak yok olması.

⁵⁹ Gayb alemi, kapağı veya kapısı kilitli bir mekana benzetilerek anahtarlarının Allah'da olduğu, dolayısıyla ondan başka veya onun mücade verdiklerinden başka hiç kimsenin buna muttali olamadığı vurgulanmaktadır. Fakat gayb aleminin sınırlarının nerede başladığı her zaman soruludur.

B. HİKMET

Kur'anda kullanılan 'hikmet' kavramını bütünlük içinde değerlendirecek olursak, onun doğru inanç, doğru pratik (amel) ve doğru düşünme kabiliyeti olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda peygamberlerin bildirdiği vahyin içeriği aynı zamanda hikmettir (bkz. 17. İsrâ/23-39). Bu anlamda hikmet vahyedilmiş ve vahyedilmemiş bütün sahih inanç, iyi amel ve sağlıklı düşünceleri kapsar. Zira bazı ayetlerde 'hikmet'in 'Kitap'tan ayrı olarak anılması, onun ahlaken ve aklen cesaret gösterip Allah'a yönelen insanlara verilmiş bir doğru muhakeme, keskin görüş ve ince düşünme kabiliyeti olduğunu çağırıştırılmaktadır.

54/1-2. Kıyamet vakti yaklaşıyor, ay yarıyor. Onlar bir delil görünce hâlâ yüz çevirirler ve: "Süregelen bir büyü" derler. 3. Yalanlarda kendi heveslerine uyarlar. Ama her işin varacağı bir sonucu vardır. 4-5. Oysa onlara caydırıcı (olaylar ve) engin bir hikmet içeren haberler gelmiştir. Yine de (bütün) bu uyarılar fayda vermiyor.

19/12-14. "Ey Yahya! Kitab'a kuvvetle sarıl!" deyip daha çocuk iken ona hikmet, katımızdan bir gönül inceliği ve temizlik verdik. O (Allah'a) saygılı ve ana-babasına iyilik eden biriydi; başkaldıran bir zorba değildi.

17/23. Rabbin, yalnız kendisine tapmanıza ve ana-babaya iyi davranmanıza hükmetmiştir. Eğer ikisinden biri veya her ikisi senin yanında kocayacak olursa, onlara "Öf!" bile deme ve onları azarlama; onlara güzel söz söyle. 24. Onlara acıyarak alçak gönüllülük kanatlarını ger ve "Rabbim küçükken beni büyüttükleri gibi sen de onlara acı" de. 25. İçinizde olanı en iyi bilen Rabbinizdir. Eğer iyi kimselerseniz, (bilin ki) O kendisine başvuranları bağışlar. 26. Yakınlara, düşküne, yolcuya hakkını ver, ama saçıp savurma. 27. Doğrusu, saçıp savuranlar, şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise, Rabbine karşı çok nankördür. 28. Rabbinden umduğun iyiliği elde etmek için bir şey veremeyeceğinden ötürü hak sahiplerinden yüz çevirecek olursan, hiç değilse onlara hoş söz söyle. 29. Elini boynuna bağlayıp cimri kesilme ve bütünü de açık tutumsuz olma, yoksa

١/٥٤ (١) اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ (٢) وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ (٣) وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ أَمْرٍ مُسْتَقَرٌّ (٤) وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأَنْبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ (٥) حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النَّذْرَ

١٢/١٩ (١) يٰيَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَ صَبِيًّا (١٣) وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَاةً وَكَانَ تَقِيًّا (١٤) وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُن جَبَّارًا عَصِيًّا

٢٣/١٧ (١) وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا لِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا آفٌ وَلَا تُنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا (٢٤) وَخَفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا (٢٥) رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غُفُورًا (٢٦) وَآتَٰ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تَبْذُرْ تَبْذِيرًا (٢٧) إِنَّ الْمُبْذِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا (٢٨) وَإِمَّا تَعْرِضْ عَنْهُمْ إِبْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مِّنْهُنَّ (٢٩) وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا (٣٠) إِنْ

pişman olur, açıkta kalırsın. 30. Rabbin, dilediği kimsenin rızkını genişletir, dilediğine de yetecek kadar verir. O kullarını görmektedir, onlardan haberdardır. 31. Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Sizi de onları da biz rızıklandırıyoruz. Doğrusu, onları öldürmek büyük günahıdır. 32. Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, çirkin bir iştir ve kötü bir yoldur. 33. Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın. Haksız yere öldürülenin velisine kesin bir belge vermişizdir. Artık o da öldürmekte aşırı gitmesin; ne de olsa yardım görmüştür. 34. Yetim malına, (büyüyüp) olgunlaşınca kadar, ancak en güzel şekilde yaklaşın. Antlaşmayı yerine getirin. Çünkü verilen söz(den dolayı) hesap sorulacaktır. 35. Bir şeyi ölçtüğünüz zaman, tam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu en iyisi ve sonu bakımından en güzeldir. 36. Bilmediğin şeyin ardına düşme. Doğrusu, kulak, göz ve yürek, işte bunların hepsi ondan sorguya çekilir. 37. Yeryüzünde böbürlenerek yürümeye; ne yeri delebilirsin, ne de boyca dağlara erişebilirsin. 38. Bunların hepsi, Rabbinin katında beğenilmeyen kötü şeylerdir. 39. Bunlar, Rabbinin sana bildirdiği hikmetlerdir. Sakın, Allah'tan başka tanrı edinme, yoksa yerilmiş ve kovulmuş olarak cehenneme atılırsın.

6/89. İşte kendilerine Kitap, hüküm ve peygamberlik verdiklerimiz bunlardır. Şimdi şunlar (Ehl-i Kitap) bunu inkâr ederlerse, onun temsilciliğini, onu inkâr etmeyecek bir topluma veririz.

31/12. "Allah'a şükret" diye Lokmân'a hikmeti verdik. Şükreden kimse ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim inkâr ederse (bilsin ki), Allah muhtaç değildir, övgüye layıktır.

43/63. İsa açık belgeleri getirdiği zaman: "Size hikmeti getirdim ve ayrılığa düştüğünüz şeylerin bir kısmını açıkla-

رَبِّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا (٣١) وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِلَيْكُمُ إِن قَتَلْتُمُوهُمْ كَانَ خَطِئًا كَبِيرًا (٣٢) وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْنَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا (٣٣) وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَن قَتَلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا (٣٤) وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالْبَيِّنِ هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا (٣٥) وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كَلَّمْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطِ الْمُسْتَقِيمِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا (٣٦) وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا (٣٧) وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا (٣٨) كُلُّ ذَلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِندَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا (٣٩) ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا

٨٩/٦ (١) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ

١٢/٣١ (١) وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ

٦٣/٤٣ (١) وَلَمَّا جَاءَ عِيسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ

mak üzere geldim. Allah'a karşı saygılı olun ve bana itaat edin" demişti.⁶⁰

45/16. Biz İsrailoğulları'na Kitab'ı, hükümlerini ve peygamberliği verdik; onları temiz şeylerle rızıklandırdık; onlara (bütün) insanlardan fazla iyilikte bulunduk.

16/125. Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır; onlarla en güzel biçimde tartış. Rabbin, kendi yolundan kimin saptığını en iyi bilendir. Doğru yolda olanları da en iyi bilen O'dur.

2/129. "Rabbimiz! İçlerinden kendilerine, senin ayetlerini okuyacak, kitabı ve düşünmeyi öğretecek ve onları artıracak bir elçi gönder. Çünkü Yüce ve Bilge olan ancak Sensin.

2/251. Allah'ın izni ile onları bozguna uğrattılar. Dâvud da Calût'u öldürdü. Allah Dâvud'a hükümdarlık, bilgelik verdi ve ona dilediğinden öğretti. Allah, insanları birbirleriyle savmamış olsaydı, yeryüzü bozgunculukla dolardı. Fakat, Allah âlemlere karşı bol lütuf sahibidir.

2/269. O hikmeti dilediğine verir. Kime de hikmet verilmişse, ona çok iyilik verilmiştir. Bunu ancak akıl sahipleri anlar.

8/29. Ey inananlar! Allah'a saygılı olursanız, O size (iyiyi kötüden) ayırtma yeteneği verir, kötülüklerinizi örter ve sizi bağışlar. Allah büyük nimet sahibidir.

3/164. Allah inananlara, kendi aralarından, onlara âyetlerini okuyan, onları temize çıkaran, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir elçi göndermekle iyilik yap-

بِالْحِكْمَةِ وَالْأَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلَفُونَ فِيهِ فَأَتَوْا اللَّهَ وَأَطِيعُوا

١٦/٤٥ وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَزَرَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ

١٦/١٢٥ أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

٢/١٢٩ رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

٢٥١/٢ فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ

٢٦٩/٢ يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ

٢٩/٨ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

١٦٤/٣ لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ

miştir. Oysa onlar, önceleri apaçık şaşkınlık içinde idiler.⁶¹

3/79. Allah'ın kendisine Kitap, hükümlerlik ve peygamberlik verdiği kimsenin, insanlara : "Allah'ı bırakıp bana kul olun" demesi yakışmaz. Ancak Kitab'ı öğrettiğinize ve okumakta olduğunuza göre: "Rabbe kul olun" (demesi yaraşır).

3/81. Allah peygamberlerden "Ben size Kitab'ı ve hikmeti verdikten sonra size, sizde bulunanı doğrulayan bir peygamber geldiğinde, ona inanacaksınız ve ona yardım edeceksiniz" diye ahit aldığı onlara: "Kabul ediyor ve buna dair Bana söz veriyor musunuz?" demiş, (onlar da:) "Kabul ettik" demişlerdi. (Allah:) "O hâlde, Benim de sizinle beraber şahitlerden olduğuma tanıklık edin" dedi.

33/34. Evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini ve hikmetini hatırdı tutun. Şüphesiz Allah herşeyin özüne nüfuz eder, haber alır..

4/54. Yoksa Allah lütfundan kendilerine bahsettiği için bu insanları mı çekemiyorlar? Biz, İbrahim ailesine de Kitab'ı ve hikmeti vermiştik, onlara büyük bir hükümlerlik vermiştik.

وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

٧٩/٣ مَا كَانَ لِشَيْءٍ أَنْ يُوْتِيَ اللَّهَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ

٨١/٣ وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَى ذَلِكَ إِصْرِي قَالُوا أَأَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ

٣٤/٣٣ وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا

٥٤/٤ أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا

C. GAYB BİLGİSİ

Kur'an'da varlık, bilgiye konu olması itibarıyla iki ana kategoriye ayrılır: *şehâdet* (görünenler alemi) ve *gayb* (görünmeyenler alemi). Bu bakımdan gayb kelimesi yer yer, 'görünmeyen' şeklinde çevrilmiştir. Kur'an, Allah'ın peygamberlere vahiy yoluyla verdiği bilgiler dışında, hiç kimsenin gaybı bilemeyeceği konusunu ısrarla vurgulamaktadır. Bu noktada gaybın tanımı önem arz etmektedir. Gayb kelimesi, müşahade alanı dışında kalan herşeyi ifade etmekle birlikte, Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği gayb, ahiret ahvalı, melekût aleminin mahiyeti ve istikbalde vuku bulacak olaylar şeklinde belirlemektedir.

⁶¹ Kur'an'da Hz. Peygamber'e Kitab'la birlikte hikmetin de verildiğine dair başka pasajlar da vardır. Ancak bunlara, gerek Peygamberlik, gerekse Hz. Muhammed'in Peygamberliği başlıkları altında yer verileceğinden, burada hepsi derlenmemiştir (bkz. 2.Bakara/151, 231; 4.Nisa/113; 62.Cuma/2).

⁶⁰ Hz. İsa'ya hikmet verildiğine dair diğer pasajlar şunlardır: 3.Al-i İmran/48; 5.Maide/110

68/47. Yoksa, gayb yanlarında da, onlar yazıyorlar mı?

38/69. "En yüce toplulukta geçen tartışmalara dâir bir bilgim yoktur",⁶² 70. "Bana sadece benim ancak apaçık bir uyarıcı olduğum vahyolunuyor".

7/187. (Ey Muhammed!) Sana kıyamet saatinin ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi ancak Rabbimin katındadır. Onu zamanında açığa ancak O çıkarır. Göklerin ve yerin ağırlığını çekemeyeceği o saat size an-sızın gelecektir". Sanki sen onu biliyor-muşsun gibi sana soruyorlar. De ki: "O-nun bilgisi Allah katındadır. Fakat insan-ların çoğu bunu bilmez". 188. De ki: "Al-lah dilemedikçe ben kendime bir fayda ve zarar verecek güce sahip değilim. Eğer gaybı bilseydim, daha çok iyilik ya-pardım ve bana kötülük de dokunmazdı. Ben ancak, inanan insanlar için bir uya-ricı ve müjdeciyim".

72/26-28. O, gaybı bilendir ve gaybını, kendisinden razı olduğu elçileri dışında kimseye bildirmez. (Onların da) Rablerinin elçiliğini yerine getirip getirmediğini bil-mek için, (herbirinin) önünden ve ardından gözçüler salar; onların yaptıklarını çep-çevre kuşatır ve herşeyi bir bir sayar.

72/8-10. (Cinler şöyle dediler:) "Biz göğü yokladık, onu sert bekçiler ve alevlerle doldurulmuş bulduk. hâlbuki, biz göğün dinlenebileceği bir yerde oturuyorduk, ama şimdi kim dinlemeye yeltense, ken-disini gözleyen bir ateş buluyor. Yeryü-zünde olanlara kötülük mü istendi, yok-sa Rableri onlara bir iyilik mi dilemiştir, biz bilmeyiz."

⁶² 'En yüce topluluk' (el-mele'u'l-a'â) melekler alemidir. Burada melekler kendi aralarında veya Allah ile çeşitli işleri görüşmektedirler. Örnek olarak, insan türünün atası olan Hz. Adem'in yaratılması hu-susundaki tartışmaya bakılabilir (2.Bakara/30-33). Bu pasajda ayrıca, Hz. Peygamber'in bu gibi gaybı bilgilerden doğrudan haberi olmadığı ve gayb konusunda kendisine ne vahyediliyorsa sadece onu bildirdiği hususu da vurgulanmaktadır.

(47/68) أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ

(69/38) مَا كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَأِ الْأَعْلَى إِذْ يَخْتَصِمُونَ (70) إِنْ يُوْحَىٰ إِلَيَّ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ

(187/7) يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَقِيٌّ عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (188) قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبُ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسْبِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

(26/72) عَالَمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا (27) إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا (28) لِيُعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا رَسُولَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَخْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا

(8/72) وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلْتَأَتٍ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا (9) وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْمَعُ آلَانِ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا (10) وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا

35/38. Allah, göklerin ve yerin gaybını bilir. O gönüllerde olanı bilendir.

(38/35) إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

27/65. De ki: "Göklerde ve yerde, gaybı Allah'tan başka bilen yoktur". Ne zaman diriltileceklerini de bilemezler.

(65/27) قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ

28/44. (Ey Muhammed!) Mûsa'ya em-rimizi bildirdiğimiz zaman sen batı yö-nünde (Mûsa'yı bekleyenler arasında) değildin, onu görenler arasında da yok-tun. 45. Ama Biz (ondan sonra) nice ne-siller var ettik. Üzerlerinden yıllar geçti. Medyen halkı arasında bulunup onlara âyetlerimizi okumuyordun, fakat (seni) Biz elçi olarak gönderdik.⁶³ 46. Sen (Mûsa'ya) seslendiğimiz zaman Tûr'un yanında da değildin. Ama Rabbinden bir rahmet olarak senden önce kendilerine uyarıcı gelmeyen bir toplumu, düşünüp ders alsınlar diye uyarman için (gönde-rildin).

(44/28) وَمَا كُنْتُ بِجَانِبِ الْعَرَبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى الْأَمْرَ وَمَا كُنْتُ مِنَ الشَّاهِدِينَ (45) وَلَكِنَّا أَنشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ وَمَا كُنْتُ ثَاوِيًا فِي أَهْلِ مَدْيَنٍ تَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَلَكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ (46) وَمَا كُنْتُ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

10/39. Onlar, ilmini kavrayamadıkları şe-yi yalanladılar. Çünkü o henüz başlarına gelmedi.⁶⁴ Onlardan öncekiler de böyle yalanlamışlardı. Haksızlık yapanların sonlarının nasıl olduğuna bir bak!

(39/10) بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَّابٌ كَذَّابٌ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ

11/49. (Ey Muhammed!) Bunlar, sana bildirdiğimiz, gayb haberlerindendir.⁶⁵ Sen de kavmin de bundan önce bunları bilmezdiniz. Öyleyse sabret; çünkü so-nuç, (Allah'a) saygılı olanlarındır.

(49/11) تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ

12/3. Ey Muhammed! Biz, bu Kur'an'ı

(3/12) نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا

⁶³ Ayetin son cümlesine "fakat (sana bu haberleri) Biz göndermekteyiz" şeklinde anlam verenler de vardır. Biz 46. ayetin bitiş cümlesini gözönünde bulundurarak yukarıdaki anlamı tercih ettik.

⁶⁴ Burada "henüz başlarına gelmedi" diye çevrilen *fe-lemmâ ye'lihîm te'vîluh* ifadesine, "henüz yo-rumu onlara gelmedi" şeklinde anlam verildiği de olmaktadır. Kur'an'ın burada işaret ettiği şeyin, Müşriklerle yönelik azap tehdidi olduğu düşünülecek olursa, 'yorumunun gelmesi'nin ne anlama gel-diği kapalı kalmaktadır. Te'vîl kelimesi yorum anlamına geldiği gibi, bir rüyanın veya bir haberin gerçekleşmesi, çıkması anlamlarına da gelmektedir. Ayetin devamı da bizim verdiğimiz anlama uy-gun düşmektedir.

⁶⁵ Bu ayetten önce, Hz. Nuh kıssasının anlatıldığı bir bölüm yer almaktadır. Burada da olduğu gibi, geçmiş dönem olayları Kur'an'da "gayb haberleri" olarak nitelenmektedir.

sana vahyederek, sana kıssaların en güzelini anlatıyoruz. Oysa, daha önce, sen bunlardan habersiz olanlardan idin.

6/59. Gaybın anahtarları⁶⁶ Allah'ın katındadır. Onları O'ndan başkası asla bilemez. O, karada ve denizde olanı bilir. O'nun bilgisi dışında bir yaprak düşmez. Yerin karanlıklarında olan tane, yaş ve kuru hiç bir şey yoktur ki, bunlar apaçık bir kitapda olmasın.

37/6. Biz, yakın göğü bir süsle, yıldızlarla süsledik. 7. Onu, her isyankar şeytandan koruduk. 8-9. Onlar en yüce topluluğu asla dinleyemezler. Her yünden kovularak atılırlar. Onlara sürekli bir azap vardır. 10. Hele bir tek söz kapan olsun; delici bir alev onun peşine düşüverir.⁶⁷

31/34. Kıyamet saatini bilmek Allah'a mahsustur. Yağmuru O indirir, O rahimlerde bulunanı bilir. Kimse yarın ne kazanacağını bilmez, hiç kimse nerede öleceğini de bilmez.⁶⁸ Şüphesiz Allah, bilendir, (herşeyden) haberdardır.

34/14. (Süleyman'ın) ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun ölümünü cinlere, onun dayneğini yiyen bir ağaç kurdu farkettiler. O ölü olarak yere düşünce ortaya çıktı ki, şayet cinler gaybı bilmiş olsalardı, bu alçak düşüren azap içinde kalmazlardı.

18/26. De ki: "Onların (Ashâb-ı Kehf'in mağarada) ne kadar kaldığını, göklerin

أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الْغَافِلِينَ

٥٩/٦ وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظِلْمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

٦/٣٧ إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَكِبِ وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ ٨ لَا يَسْمَعُونَ إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَى وَيَقْفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ٩ دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ١٠ إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَاتَّبَعَهُ شَيْطَانٌ فَاقْبِ

٣١/٣٤ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيَنْزِلُ الْغَيْثُ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مِمَّاذَا تَكْسِبُ عَذَابًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

١٤/٢٤ فَلَمَّا فَصَّيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَأَتَهُ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنَّ أَنْ لَوْ كَانَُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ

٢٦/١٨ قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ

⁶⁶ Bkz. 3 nolu dipnot.

⁶⁷ Araplar cinlerin Allah'tan bilgi çalarak gayba muttali olduklarına inanıyorlardı. Cinler yapıları gereği melekler alemine yaklaşıpalar bile, Allah'ın meleklerine verdiği bilgiye erişemedikleri Kur'an'ın çok yerinde açıkça belirtilmektedir.

⁶⁸ Burada insanın şu üç hususu bilemeyeceği bildirilmektedir: 1. Kıyametin ne zaman kopacağı, 2. Yarın ne olacağı, 3. Kişinin nerede öleceği. Dikkat edilirse, yağmurun ne zaman yağacağını ve rahimlerde olan çocukların erkek mi, kız mı olacağını insanların 'bilmediği' söylenmemektedir. Burada söylenen, bugün bilinebilir -en azından tahmin edilebilir- olan bu hususları Allah'ın bildiğidir. O dönemin insanları bunları kuşkusuz bilmiyorlardı.

ve yerin gaybı kendisinin olan Allah bilir. O ne kadar güzel görür ve ne kadar güzel işitir. İnsanların O'ndan başka himayecileri yoktur. O kendi hükmüne kimseyi ortak etmez".

16/77. Göklerin ve yerin gaybı Allah'a aittir. Kıyametin kopuşu bir göz kırpması kadar veya daha kısa bir zaman işidir. Allah'ın gücü herşeye yeter.

52/38. Yoksa (müşriklerin) üzerine çıkıp (vahiy) dinledikleri bir merdivenleri mi var? Öyleyse, onların dinleyenleri açık bir delil getirsin.

52/41. Gayb'ın bilgisi) kendilerinin katında da, onlar mı yazıyorlar? 42. Yoksa bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Ama o tuzığa yakalanacak olanlar inkar edenlerdir.

67/5. And olsun ki, en yakın göğü ışıklarla donattık, onlarla şeytanların taşlanmasını sağladık ve onlara çılgın alev azabını hazırladık.

30/2-3. Rumlar en yakın bir yerde yenildiler; onlar, bu yenilgilerinden sonra bir kaç yıl içinde yeneceklerdir.⁶⁹

3/179. Allah, inananları, şimdi şu bulduğunuz durumda bırakacak değildir. Temizi pisten ayıracaktır. Allah gaybı size bildirecek değildir. Ama, elçilerinden istediğini seçer. Öyleyse, Allah'a ve elçilerine inanın. İnanırsanız ve (Allah'a karşı) saygılı olursanız, size büyük ödül vardır.

3/44. Ey Muhammed! Bu, sana bildir-
diğimiz gayb haberlerindendir. Mer-

وَالْأَرْضِ أَنْبَرُ بِهِ وَالسَّمْعُ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا

٧٧/١٦ وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا أُمِرَ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

٣٨/٥٢ أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْمَعُونَ فِيهِ فَلْيَاتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ

٤١/٥٢ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ٤٢ أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمْ الْمَكِيدُونَ

٥/٦٧ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ

٢/٣٠ غُلِبَتِ الرُّومُ ٣ فِي آدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ

١٧٩/٣ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُنْزِلَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ فَأَمُونُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَإِنْ تَوَمَّنُوا وَتَتَّقُوا فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ

٤٤/٣ ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ

⁶⁹ Bu haber Allah'ın Hz. Peygamber'e bildirdiği geleceğe ilişkin bir 'gayb' haberidir. Ayet, Kur'an'ın müşriklere karşı Kitap Ehli'ni -birçok noktada yanlış yolda olsalar da- ortak cepheye tuttuğunu gösteriyor ve bu yenilgi karşısında, kendileri de Kitap Ehli olan Müslümanlar'ı teselli etmek için, yakında onların başka bir savaşta galip geleceklerini bildiriyor.

yem'e hangisi bakacak diye oklarıyla kurra çekerlerken sen yanlarında değildin. Onlar çekişirlerken de yanlarında bulunmadın.⁷⁰

33/63. (Ey Muhammed!) İnsanlar sana kıyametin vaktini soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi ancak Allah'ın katındadır. Kimbilir, belki de kıyamet vakti yaklaşmaktadır".

9/78. (İkiyüzlüler) Allah'ın, onların sırlarını ve gizli görüşmelerini bildiğini ve Allah'ın bütün gizlilikleri çok iyi bildiğini bilmiyorlar mı?

D. BÜYÜ (SİHİR)

Büyü, İslam'la ilgili en çok istismar edilen konulardan biri olagelmıştır. Adeta Kur'an'ın büyü yapmayı ve yaptırmayı onayladığı gibi temelsiz bir anlayış, çeşitli çevrelerce sürekli gündeme getirilir. Oysa, aşağıdaki pasajlarda açıkça görüleceği gibi, Kur'an 'büyü' diye bir olgunun varlığını kabul etmekte, ancak onun kullanılmasını onaylamamaktadır.

113/1-5. (Ey Muhammed!) De ki: "Yarattıklarının şerrinden⁷¹, bastırıldığı zaman karanlığın şerrinden, düğümlere üfleyen⁷² büyücülerin şerrinden, çekekmemelik ettiği zaman kıskancın şerrinden, sabahın Rabbine sığınırım".

7/111-112. Firavun'un adamları: "Onu ve kardeşini egle, şehirlere bütün bilgin büyücülerini getirecek toplayıcılar gönder" dediler. 113. Büyücüler, Firavun'a gelip: "Yenen biz olursak, bize bir ödül var, değil mi?" dediler. 114. (Firavun:) "Evet, o zaman siz de gözdelelerden olacaksınız" dedi. 115. (Büyücüler:) "Ey Mûsa! (Önce) sen mi atacaksın, yoksa biz mi atalım?" dediler. 116. (Mûsa:) "Siz atın!"

لَدَيْهِمْ إِذْ يَقُولُ أَفْلَاحَهُمْ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرِيَمَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ

٦٣/٣٣ يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا

٧٨/٩ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ

١/١١٣ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ (٢) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ (٣) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ (٤) وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ (٥) وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ

١١١/٧ قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ خَاشِعِينَ (١١٢) يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ (١١٣) وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ (١١٤) قَالَ نَعَمْ وَإِنكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ (١١٥) قَالُوا يَامُوسَى إِنَّمَا أَنْتَ تُنْقِى وَلِيَّمَا أَنْتَ نَكُونُ نَحْنُ الْمُلْكِيُّ (١١٦) قَالَ لَقُوا فَلَمَّا لَقُوا سَحَرُوا

dedi. (Büyücüler) atınca, insanların gözlerini büyülediler, onları ürküttüler ve büyük bir büyü ortaya koydular. 117. "Asâ-nı ativer!" diye seslendik. Asâ, birden onların uydurduklarını yutmaya başladı. 118. Gerçek ortaya çıktı ve onların yapmış oldukları boşa gitti. 119. İşte orada yenildiler ve küçük düştüler. 120. Büyücüler secdeye kapandılar.

72/6-7. "Gerçekten, birtakım insanlar, bazı cinlere sığınarlardı da, onların kötülüklerini artırırlardı. Onlar da sizin sandığınız gibi, Allah'ın kimseyi yeniden diltmeyeceğini sanırlardı".

20/65. (Büyücüler:) "Ey Musa! Sen mi atacaksın, yoksa önce biz mi atalım?" dediler. 66. Musa: "Siz atın" dedi. Birden, değnekleri ve ipleri, sihirleri yüzünden, Musa' ya sanki yürüyorlarmış gibi göründü. 67. Musa bu yüzden içinde bir korku hissetti. 68-69. "Korkma, sen muhakkak daha üstünsün. Sağ elindeki ni at da, onların yaptıklarını yutsun; onların yaptıkları sadece sihirbaz düzenidir. Sihirbaz nereye giderse gitsin başarı kazanamaz" dedik. 70. Sonunda sihirbazlar: "Biz Musa ve Harun'un Rabbine inandık" deyip secdeye kapandılar.

2/102. Onlar Süleyman'ın hükümdarlığı aleyhine şeytanların söylediklerine uydular oysa Süleyman kâfir değildi, fakat insanlara büyüculuğu öğreten şeytanlar kafir olmuşlardı ve Babil'deki iki meleğe, Hârut ve Mârut'a indirilene uydular. Bu ikisi: "Biz ancak denemek içiniz; sakın inkâr etme!" demedikçe kimseye bir şey öğretmezlerdi. Ama insanlar bu ikisinden karıkocayı ayıracak şeyler öğreniyorlardı. Ne var ki, Allah'ın izni olmadıkça onunla kimseye zarar veremezlerdi. İnsanlar kendilerine zararı dokunacak ve fayda vermeyecek şeyleri öğreniyorlardı. Onlar büyüyü satın alırların ahirette bir nasipleri olmadığını biliyorlardı. Keşke karşılığında kendilerini sattıkları şeyin ne

أَعْيَنَ النَّاسَ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاءُوا بِسِحْرِ عَظِيمٍ (١١٧) وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ لَأَقْ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ (١١٨) فَوَقَعَ الْحَقُّ وَيَبْطُلُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١١٩) فَغَلَبُوا هَٰذَاكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ (١٢٠) وَأَلْقَى السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ

٦/٧٢ وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا (٧) وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا

٢٠/٦٥ قَالُوا يَامُوسَى إِنَّمَا أَنْتَ تُنْقِى وَلِيَّمَا أَنْتَ نَكُونُ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَى (٦٦) قَالَ بَلْ لَأَقُوا فَإِذَا جِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى (٦٧) فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةٌ مُوسَى (٦٨) فَلَمَّا لَا تَخَفْ إِنَّمَا أَنْتَ الْأَعْلَى (٦٩) وَأَلْقَى مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفَ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدٌ سَاحِرٌ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى (٧٠) فَأَلْقَى السَّحَرَةُ سَجْدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَى

١٠٢/٢ وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سَلِيمٍ وَمَا كَفَرَ سَلِيمَانٌ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السَّحَرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (١٠٣) وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنَ

⁷⁰ Hz. Meryem, annesi tarafından Allah yolunda Mabel'e adanmış bir kız olduğu için, cinsiyeti nedeniyle onun koruyuculuğunu kimin yapacağı konusu Mabel'deki görevliler arasında bir problem olmuş, görevliler sorunu çözmek için kurra çekmişlerdi.

⁷¹ Dikkat edilirse, burada şerr (zarar, eziyet, acı, elem, keder vb.) Allah'a değil, onun yaratıklarına izafe edilmiştir. Şerrin kaynakları, doğa olayları, hayvanlar ve insanların iradî fiilleridir. Allah ise bu kötülükler karşısında sığınılacak mutlak iyilik ve güvenlik kaynağıdır.

⁷² 'Düğümlere üfürme' ifadesi 'sihir' olayını anlatır.

kadar kötü olduğunu bilselerdi. 103. E-ğer inansalar ve saygılı olsalardı, Allah katından alacakları ödül daha iyi olurdu. Keşke bunu bilselerdi!⁷³

E. ŞİİR

Cahiliye Arapları, şiiri bir bilgi türü olarak görmekteydiler. Onlar, şairlerin cinlerle ve şeytanlarla bir tür ilişki içinde bulunduklarına ve onlardan gaybe dair bilgiler aldıklarına inanıyorlardı. Kur'an'ın cinlerin gaybı bilmedikleri konusunu çok yoğun bir şekilde vurgulamasının önemli bir hedefi de, şairlerin halk üzerindeki bu otoritelerinin sarılmasıdır. Kur'an'ın şiir ve şairler hakkındaki bu olumsuz tutumunu, o dönemin şiir ve şair olgusundan soyutlayıp bugüne taşımak, kuşkusuz önemli yanlıgıları yol açar.

36/69. Biz ona (Muhammed'e) şiir öğretilmedik, zaten bu ona yaraşmazdı. Bu bir öğüt ve apaçık bir Kur'an'dır.⁷⁴

26/221. Şeytanların kime indiğini size haber vereyim mi? 222. Onlar, her günahkâr yalancıya iner. 223. Bunlar (şeytanlara) kulak verirler, çoğu da yalancıdır. 224. Şairlere ancak azgınlara uyar. 225-226. Baksana, onlar her vâdide şaşkın şaşkın dolaşırlar ve yapmayacakları şeyleri söylerler.⁷⁵ 227. Ancak, inanan ve yararlı iş işleyenler, Allah'ı çok çok ananlar ve haksızlığa uğratıldıklarında haklarını arayanlar bunun dışında-dır. Haksızlık edenler nasıl bir dönüşle (Allah'a) döneceklerini göreceklerdir.⁷⁶

⁷³ Hz. Peygamber döneminde yaşayan Yahudiler Hz. Süleyman'ın krallığını ve bütün servetini sihirle elde ettiğine, onun cinlere ve hayvanlara büyü ile hükmettiğine inanıyorlardı. Bu iki ayet bu konu hakkında inmiştir. Ayetler bu inancı reddediyor. Fakat o dönemde Harut ve Marut adında iki meleğin sihrin mahiyetini insanlara açıkladıklarını, insanları bunu kötü amaçlara alet etmemeleri noktasında uyardıkları bildiriliyor.

⁷⁴ Müşriklerin Hz. Peygamber'i reddederken öne sürdükleri gerekçelerden birisi de, onun deli bir 'şair' olduğu şeklindeydi. Kur'an bu iddiayı reddetmekte ve bu iddiada Hz. Peygamber'i tanıyan müşriklerin samimi olamayacaklarını belirtmektedir (krş. 21.Enbiya/5; 37.Saffat/36; 52.Tur/30; 69.Hakka/41).

⁷⁵ Veya "yapmadıkları şeyleri (yaptıklarını) söylerler". Burada eleştirilen, sanat ve edebiyatın bir kolu olan 'şiir' değildir. Eleştirilen, onun insanı sapırtıcı, insanın manevî-duygusal yanının gelişmesine katkıda bulunmayan ideolojik özüdür. Bu arada, şiirin Cahiliyye Arabı nezdindeki anlamını da gözden uzak tutmamak gerekir.

⁷⁶ Bu ayetin son cümlesi "Zalimler nasıl bir devrimle devrileceklerini göreceklerdir" şeklinde de çevrilmektedir. Böyle bir çeviri içerik bakımından ne kadar cazip gelse de, kanımızca *inkalebe* fiilinin Kur'an'da kullanılış biçimi ve 'devrim' olgusunun Kur'an'a bakarak çok geç bir zamanda ortaya çık-mış olması, bu çevirinin kabul edilebilirliğini ortadan kaldırmaktadır. Bununla birlikte, böyle bir çeviri

عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

٦٩/٣٦ وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ

٢٢١/٢٦ هَلْ أَنْتُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ (٢٢٢) تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ (٢٢٣) يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثُرُهُمْ كَاذِبُونَ (٢٢٤) وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ (٢٢٥) أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ (٢٢٦) وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ (٢٢٧) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ

F. RÜYA YORUMU

Bilindiği kadarıyla rüyayı ortaya çıkaran iki sebep vardır. Bunlardan biri 'şuuraltı'dır. Çağdaş psikoloji bu olayın nasıl meydana geldiğini araştırmaktadır. Diğeri de aşağıdaki ayetlerde görüleceği gibi, Allah'ın emri ile meleklerin gayba ait bazı bilgileri sembolik olarak insana bazı senaryolarla vermesidir. Çağdaş batılı araştırmacılar dini önemsemedikleri için, böyle bir ayırım yapmadan bütün rüyaları aynı kategoride görmektedirler. hâlbuki, İslam kültüründe bu tip rüyaları yorumlamak için ayrı bir ilim oluşturulmuştur. Müslümanlar'a göre, Allah insanlara ahlaki gidişatlarıyla ilgili birçok uyarıyı rüya ile yapmaktadır. Bu tip ilahi kaynaklı rüyalar doğru yorumlandığı takdirde bir tür subjektif "bilgi" kaynağıdır.

17/60. Sana: "Rabbin insanları kuşatmıştır" demiştik. Sana gösterdiğimiz rüyayı ve Kur'an'da lânetlenen ağacı sadece insanları sınamak için meydana getirdik. Biz onları korkutuyoruz, ama bu, ancak onların büyük azgınlığını artırıyor.

12/21. Onu satın alan Mısırlı, karısına: "Ona iyi bak, belki bize yararı dokunur, belki de onu evlat ediniz" dedi. Böylece Biz Yûsuf'u o yere yerleştirdik ve ona rüyaların yorumunu öğrettik. Allah, işine hakimdir. Fakat, insanların çoğu bilmez.

12/36. Onunla (Yusuf'la) beraber hapse iki genç daha girmişti. Biri: "Rüyamda şaraplık üzüm sıkığımı görüyorum" dedi. Öbürü de: "Başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm" dedi. "Bize bunu yorumla, senin güzel davrananlardan olduğunu görüyoruz" (dediler).

12/4. Yusuf babasına: "Babacığım! (Rüyamda) onbir yıldız, güneş ve ayın bana secde ettiklerini gördüm" demişti. 5-6. (Babası:) "Oğlum! Rüyanı kardeşlerine anlatma, sonra sana tuzak kurarlar. Şeytan insanın apaçık düşmanıdır. Böylece, Rabbin seni seçecek, sana rüyaları yorumlamayı öğretecek, daha önce ataların İbrâhim ve İshâk'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yâkub soyuna da ta-

riyle verilmek istenen mesaj Kur'an'ın anlam dünyasına yabancı değildir.

٦٠/١٧ وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا

٢١/١٢ وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوَاهُ عَسَىٰ أَنْ يَفْعَمَ أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

٣٦/١٢ وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانِ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرَانِي أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْرًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبُنَّا بِنَاقِيلَةٍ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

٤/١٢ إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ (٥) قَالَ يَبْنَئِي لَآ تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ (٦) وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ آلِ يَعْقُوبَ كَمَا

mamlayacaktır. Senin Rabbin bilendir ve bilgedir" dedi.

12/41. (Yusuf): "Ey hapis arkadaşlarım! Biriniz efendisine şarap sunacak; diğeri ise asılacak ve kuşlar başından yiyecek. Sorduğunuz işin olacağı budur" dedi. 42. İkisinden, kurtulacağını sandığı kimseye: "Efendinin yanında beni an" dedi. Ama Şeytan, efendisine hatırlatmayı ona u-nutturdu ve Yusuf, bir kaç yıl daha hapi-
piste kaldı. 43. Hükümdar: "Ben yedi semiz ineği, yedi cılız ineğin yediğini, yedi yeşil başak ve bir o kadar da kuru başak görüyorum. Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumlamasını biliyorsanız, şu rü-
yam hakkında bana bilgi verin!" dedi. 44. "Birtakım karma karışık düşler, biz böyle düşleri yorumlamayı bilmeyiz" dediler. 45. İki kişiden kurtulmuş olanı, nice za-
man sonra Yusuf'u hatırladı ve "Ben bu-
nu size yorumlayacağım, ama beni gön-
derin!" dedi. 46. "Yûsuf! Ey doğru sözlü! Yedi cılız ineğin yediği, yedi semiz inek; yedi yeşil başak ve o kadar da kuru ba-
şak hakkında bize bilgi ver ki, insanlara döneyim ve onlar da öğrensinler" dedi. 47-49. (Yûsuf) dedi ki: "Yedi sene, adet olduğu üzere ekin ekersiniz. Biçtiğiniz ekinin yediğinizden arta kalanını başa-
ğında bırakın. Bunun ardından yedi ku-
rak yıl gelecek ve saklayacağınız bir miktarı dışında, bu yıllar için önceden biriktirdiklerinizin tamamını yiyip bitirecek-
tir. Sonra onun ardından insanların bol yağmura kavuşacağı bir yıl gelecek ve o zaman kurtulacaklar".

37/102. (İsmail) onunla beraber yürü-
meye başlayınca (İbrahim): "Bak oğlum, ben uyumda seni boğazladığımı görü-
yorum; bir düşün, ne dersin?" dedi. (İs-
mail): "Babacığım, sana emredilene yap; inşaallah, sabredenlerden olduğumu gö-
receksin" dedi. 103-105. İkisi de (Al-

أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

٤١/١٢) يَا صَاحِبِي السَّجْنِ أَمَا أَحْذَكُمَا فَيَسْقِي رَبُّهُ خَمْرًا وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ (٤٢) وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِنْهُمَا اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ فَأَنَسَاءَ الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِي السَّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ (٤٣) وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَىٰ سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُؤْيَايَ إِن كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبِرُونَ (٤٤) قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَحْلَامِ بِعَالَمِينَ (٤٥) وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَالْآخَرُ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ فَأَرْسِلُونِ (٤٦) يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ (٤٧) قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرَوْهُ فِي سُنْبُلَةٍ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ (٤٨) ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَحْصِنُونَ (٤٩) ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْرِشُونَ

١٠٢/٣٧) فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ يَا بَنِيَّ افْعَلْ مَا تَأْمُرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ (١٠٣) فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ (١٠٤) وَتَادِيَاهُ أَنْ يَابِرَ إِبْرَاهِيمَ (١٠٥) قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا

lah'a) teslimiyet gösterip, (babası) onu alını üzerine yatırınca, Biz: "Ey İbrahim! Rüya'yı doğruladın, işte Biz iyi davranan-ları böyle ödüllendiririz" diye seslendik. 106. Gerçekten, bu apaçık bir deneme idi.

8/43. Uykunda Allah onları (sayılarını) sana az gösteriyordu. Eğer sana onları çok göstermiş olsaydı, yılacak ve bu ko-nuda (onlarla savaşıma konusunda) çeki-
şecektiniz. Ama Allah sizi (çekişmekten) kurtardı. Çünkü O, gönüllerde olanı bilir.

48/27. Allah, Elçisi'nin rüyasının gerçek olduğunu doğruladı. İnşaallah, siz güven içinde, başlarınızı tıraş etmiş veya saçla-rınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mes-cidi Harâm'a gireceksiniz. O, sizin bil-mediğinizi bilir. Size, bundan başka, ya-kın bir zafer verecektir.

G. BİLGİ EDİNME YOLLARI

Tabiat kanunları, tecrübe, sağduyu ve vicdana dayanma anlamında akıl, vahyin (Kur'an'ın) temelidir. Vahiy, Allah'ın insan aklını ve insan dilini kullanarak insana hitap etmesidir. Vahiyle insan aklı arasında bir mahiyet farkı yoktur; olsa olsa derece farkı o-labilir. Bundan dolayı, dinî veya tabii gerçeklik, açıklık sınırları içindedir; idrak edilebilir, kavranabilir, muhakeme edilebilir. Cehalet, şüphe, zan, hayal, vehim ve ilham, bilgi kay-nağı olarak reddedilmiştir. Kur'an'da iman, aklın ve iradenin ortak bir aksiyonu olarak be-timlenir; heva (arzular) akıldan ayrılmış; geleneğe, yerleşik kültüre ve dogmaya bağlılık reddedilmiş; eleştiri, sorgulama ve bilgi aktarını etkin bir şekilde kullanma teşvik edilmiş ve vakıa (esbâb-ı nüzûl) alabildiğine dikkate alınmıştır. Vahiy, kendini ilim, kitap, furkan, hidayet ve okuma gibi isim-sıfatlarla nitelemektedir.

1. Doğru Bilginin (İlm) Kaynakları

a) Bilgi Kaynağı Olarak Vahiy⁷⁷

96/3-5. Oku! Kalemle öğreten, insana bilmediğini öğreten Rabbin en büyük ke-rem sâhibidir. (٣/٩٦) اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ (٤) الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ (٥) عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

⁷⁷ krş. IV, C, 2: Vahiy

10/108. De ki: "Ey insanlar! Rabbinizden size gerçek gelmiştir. Doğru yola giren kendisi için doğru yola girmiş, sapan da, kendi zararına sapmış olur. Ben, sizin bekçiniz değilim".

10/94. (Ey Muhammed!) Sana indirdiğimizden şüphede isen, senden önce Kitab'ı okuyanlara sor. Andolsun, sana Rabbinden gerçek geldi. Sakin, şüphelenenlerden olma. 95. Asla Allah'ın âyetlerini de yalanlayanlardan olma. Yoksa kaybedenlerden olursun.

6/91. "Allah hiç bir insana bir şey indirmedir" demekle Allah'ı gereği gibi değerlendiremediler. De ki: "Musa'nın insanlara aydınlık ve rehber olarak getirdiği -ki siz onu kağıtlara yazıp birkısmını gösteriyor ve bir çoğunu gizliyorsunuz- ve a-talarınızın ve sizin bilmediğiniz şeylerin size öğretildiği Kitab'ı indiren kimdir?" De ki: "Allah'tır". Sonra onları, daldıkları çıkmaz tartışmalarda bırak oyalansınlar.

39/23. Allah sözün en güzelini, (âyetleri) birbirine benzeyen ve yer yer tekrar eden Kitab'ı indirmiştir. Rablerinden korkanların, bu Kitab'dan derileri ürperir, sonra hem derileri ve hem de gönülleri Allah'ı anmaya yatıştır. İşte bu (Kitab), Allah'ın doğruluk rehberidir, onunla dile-diyiğini doğru yola kor. Allah kimi de sap-tırırsa artık ona yol gösteren bulunmaz.

45/6. Ey Muhammed! İşte sana gerçek olarak bu anlattıklarımız, Allah'ın (varlığının) delilleridir. Artık Allah'tan ve O'nun delillerinden sonra hangi söze inanırlar?

21/18. Hakkı batılın başına çarparız, o-nun beynini parçalar; böylece batıl orta-dan kalkar. (Allah'a) yakıştırmalarınız-dan ötürü yazıklar olsun size!

(10/8/10) قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ

(94/10) فَإِنْ كُنْتَ فِي شكٍ مِمَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ فَاسْأَلِ الَّذِينَ يَقْرَأُونَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ (95) وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الَّذِينَ كَذَبُوا بآيَاتِ اللَّهِ فَتَكُونُوا مِنَ الْخَاسِرِينَ

(91/6) وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ قُلْ مَنْ أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ

(23/39) اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانًى تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدًى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

(6/45) تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ

(18/21) بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ

2/147. (Ey Muhammed! Bu Kur'an) Rabbin katından gelen gerçektir. Sakin şüphelenenlerden olmayasın.

3/60. Ey Muhammed! Bu, Rabbin ka-tından gelen gerçektir; şüphelenenler-den olma!

b) Bilgi Vasıtalarını Etkin Kullanmak

İnsanın bilgi vasıtaları beş duyusu ile sınırlı değildir. İnsanın doğru bilgiye ulaşabilmek için kullanabileceği her imkan, onun için bilgi vasıtasıdır. Olaylar üzerinde düşünmesi, okuduğu ve duyduğu fikirlerin doğruluğunu araştırması vs. hep bu cümledendir. Kur'an insanoğlundan, doğru bilgiye ulaşabilmesi için, bütün bu bilgi edinme yollarını etkin bir biçimde kullanmasını beklemektedir.

74/54. Hayır; şüphesiz bu Kur'an bir ö-ğüttür. 55. Dileyen kimse öğüt alır.

54/17, 22, 32, 40. And olsun ki Kur'an'ı, öğüt olsun diye kolaylaştırdık; öğüt alan yok mudur?

17/36. Bilmediğin şeyin ardına düşme. Doğrusu, kulak, göz ve yürek, işte bun-ların hepsi ondan sorguya çekilir.⁷⁸

6/36. Ancak işitenler çağrıya cevap ve-rir. Ölüler ise, Allah diriltir ve sonra O'na döndürülürler.

6/50. (Ey Muhammed!) De ki: "Size: "Al-lah'ın hazineleri elimdedir" demiyorum; gaybı da bilmiyorum; size: "Ben bir me-leğim" de demiyorum. Ben, ancak bana vahyolunana uyuyorum". De ki: "Kör ile gören bir midir? Hiç düşünmüyor musu-nuz?"

(147/2) الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ

(60/3) الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَرِينَ

(54/74) كَلَّا إِنَّهُ تَذَكُّرَةٌ (55) فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ

(54/17, 22, 32, 40) وَلَقَدْ يَسِّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْرِكٍ

(17/36) وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا

(6/36) إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ

(6/50) قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبِ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنَّا تَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ

⁷⁸ Bu ayeti bazı Kur'an yorumcuları "bilmediğin şey hakkında soru sorma" şeklinde anlamaktadırlar. Bu yorum, "... şayet bilmiyorsanız Kitab'ı bilenlere sorun" diyen Kur'an'ın bilgi konusundaki temel tezine aykırıdır. Genel olarak, Kur'an'ın insanı öğrenmeye, bilmediğini bilenlere sormaya, düşünme-yeye ve soruşturmaya yönelttiği çok açıktır. Yukarıdaki ayet, hakkında bilgi vasıtalarını etkin olarak kullanıp sağlam bilgi edinmeden herhangi bir şeye uymayı, bir görüşü benimsemeyi veya bir şeye inanmayı eleştirmekte ve bilgi vasıtalarının bundan sorumlu tutulacağını bildirmektedir.

39/17-18. Tağut'a kulluk etmekten kaçınıp, Allah'a yönelenlere müjdelere olsun. (Ey Muhammed!) Sözleri dinleyip de en güzeline uyan kullarımı müjdele! İşte onlar, Allah'ın doğru yola erıştirdiği kimselerdir ve akıllı selim sahipleridir.

16/78. Allah sizi annelerinizin karnından bir şey bilmez hâlde çıkarmış ve şükredesiniz diye size kulak, gözler ve yürekler vermiştir.

2/31. Ve Âdem'e isimlerin tümünü öğretti,⁷⁹ sonra onları meleklerle gösterip: "Eğer doğru sözlü iseniz şunların isimlerini Bana söyleyin!" dedi. 32. (Melekler:) "Sen yücesin! Senin öğrettiğinden başka bir bilgimiz yoktur. Bilen Sensin, Bilge Sensin" dediler. 33. (Allah:) "Ey Adem! Onlara, şunların isimlerini söyle" dedi. (Adem nesnelerin) isimlerini onlara bildirince, (Allah:) "Ben size: «Ben göklerin ve yerin gaybını bilirim, ayrıca sizin açıkladığınız ve gizlemekte olduğunuzu da bilirim» dememiş miydim?" dedi.

4/83. Kendilerine güven veya korku ile ilgili bir haber gelince, hemen onu yayarlar. Eğer onu Peygamber'e ve kendilerinden yetki sahiplerine götürmüş olsalar, içlerinde ondan hüküm çıkarabilecek durumda olanlar onu bilirler.⁸⁰ Allah'ın size bol nimeti ve acıması olmasaydı, pek azınız dışında şeytana uyardınız.

49/6. Ey inananlar! Eğer yoldan çıkmışın biri, size bir haber getirirse, onu araştırın; yoksa, bilmeden bir topluma çatarsınız da, yaptığınız pişman olursunuz.

(۱۷/۳۹) وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَبَشِّرْ عِبَادَ ۚ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمْ أَصْلَابُ الْأَلْبَابِ

(۷۸/۱۶) وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

(۳۱/۲) وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَٰؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۳۲) قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (۳۳) قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ

(۸۳/۴) وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ نَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَ الَّذِينَ يُسْتَنَاطُونََهُ مِنْهُمْ وَلَوْ أَنَّ فَضْلَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا

(۶/۴۹) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ

⁷⁹ Burada sembolik bir dille anlatılan husus, insan türüne kavramsal düşünme yeteneğinin verilmiş olduğudur.

⁸⁰ Bu ayet, -yalnızca dinî konularda değil- herhangi bir konuda doğru bilgi elde edebilmek için, o konunun ehline başvurulması gerektiğini ortaya koymaktadır.

2. Bilgisizliğin (Cehâlet) Kaynakları

a) Sorgulama Yetersizliği (Taklit)

aa) Çoğunluğa (Topluma) Uymak

6/116. Yeryüzündekilerin çoğuna uyar-san, seni Allah'ın yolundan saptırırlar. Onlar ancak zanna uymaktadırlar ve onlar sadece tahminde bulunuyorlar. 117. Rabbin, yolundan sapanları en iyi bilendir; yolunda olanları da en iyi bilen O'dur.

5/100. De ki: "Kötü şeylerin çokluğu seni cebzetse de, kötü ile iyi bir değildir". Ey akıl sahipleri! Allah'a saygılı olun ki, kurtulasınız.

ab) Atalara (Geleneğe) Uymak

7/28. Onlar, çirkin bir şey yaptıkları zaman, "Babalarımızı böyle yapar bulduk; Allah da bize bunu emretti" derler. De ki: "Allah çirkin şeyler emretmez. Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?"

10/78. Onlar (Musa'ya): "Siz bizi babalarımızı üzerinde bulduğumuz yoldan çeviresiniz de, bu ülkede⁸¹ ululuk sizin olsun diye mi bize geldiniz? Biz size inanmıyoruz" dediler.

11/109. Bunların taptıkları şeyler konusunda şüphen olmasın; onlar da daha önce babalarının tapmış oldukları gibi (putlara) tapmaktadırlar. Hiç şüphesiz, onlara paylarını eksiksiz olarak ödeyceğiz.

(۱۱۶/۶) وَإِنْ تُطِيعُوا أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ خُضِبُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ (۱۱۷) إِنْ رَبُّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

(۱۰۰/۵) قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ

(۲۸/۷) وَإِذَا قُلُوا فَاخْشَعُوا قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ اتَّقُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا لَا تَعْلَمُونَ

(۷۸/۱۰) قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَكَ وَأَجِئْتَنَا مِنَّا وَعَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا وَتَكُونُ لَكُمُ الْكِبْرِيَاءُ فِي الْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمْ بِمُؤْمِنِينَ

(۱۰۹/۱۱) فَلَا تَكُنْ فِي مِرَّةٍ مِمَّا يَعْبُدُ هَٰؤُلَاءِ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْْبُدُ آبَاؤُهُمْ مِنْ قَبْلُ وَإِنَّا لَمُوقِفُهُمْ نَصِيبُهُمْ غَيْرُ مَقْصُوصٍ

⁸¹ Arapça'da arz kelimesi yeryüzü anlamına geldiği gibi, herhangi bir yeryüzü parçası için de kullanılmaktadır. Kur'an'da her iki kullanımın da örnekleri vardır.

37/69. Onlar, babalarını sapık kimseler olarak bulmuşlardı. 70. Öyleyken yine de onların izlerinden kovalanırcasına koşuyorlardı.

31/21. Onlara: "Allah'ın indirdiğine uyun!" denince: "Hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız" derler. Ya Şeytan, ataların alevli ateşin azabına çağırması idiyele!

43/21. Yoksa onlara daha önce bir kitap verdik de ona mı sarılıyorlar? 22. Hayır, sadece: "Biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerinden gitmekteyiz" diyorlar.

2/170. Onlara: "Allah'ın indirdiğine uyun!" denildiği zaman: "Hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız" derler. Ya ataları bir şey düşüneyemeyen ve doğru yolda olmayan kimseler idiyseler!

5/104. Onlara: "Allah'ın indirdiğine ve Allah'ın elçisine gelin!" dendiği zaman: "Atalarımızı üzerinde bulduğumuz yol bize yeter" derler. Ya ataları bir şey bilmeyen ve doğru yolda olmayan kimseler idiyseler! 105. Ey inananlar! Siz kendinize bakın. Siz doğru yolda olduktan sonra, (yoldan) sapanın size bir zararı dokunmaz. Hepinizin dönüşü Allah'adır, O yapmakta olduklarınızı size bildirecektir.

b) Bilgi Vasıtalarını Etkin Kullanmamak

ba) Zanna Uymak

68/36. Neyiniz var? Ne biçim hükmediyorsunuz? 37-38. Yoksa okuduğu nuz ve her istediğiniz şeyi içinde bulduğunuz bir kitabınız mı var? 39. Yoksa size: "Dilediğiniz gibi hükmedin" diye, ki-

٦٩/٣٧) إِنْهُمْ لَفَوْا آبَاءَهُمْ ضَالِّينَ (٧٠) فَهُمْ عَلَى آثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ

٢١/٣١) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أُولَئِكَ كَانُوا لَشَيْطَانٍ يَدْعُوهُمْ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ

٢١/٤٣) أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ (٢٢) بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ

١٧٠/٢) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أُولَئِكَ كَانُوا لَآبَائِهِمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَتَذَكَّرُونَ

١٠٤/٥) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أُولَئِكَ كَانُوا لَآبَائِهِمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَتَذَكَّرُونَ (١٠٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

٣٦/٦٨) مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (٣٧) أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَنزِيلٌ (٣٨) إِنْ لَكُمْ فِيهِ لَمَّا تَخْيِرُونَ (٣٩) أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَّا

yamete kadar sürecek bir ahit mi verdik? 40. (Ey Muhammed!) Onlara sor, bunu hangisi üzerine alır? 41. Yoksa onların ortakları mı vardır? Doğru sözlü iseler ortaklarını getirsinler.

53/23. Bunlar (putlar) sizin ve atalarınızın taktığı birtakım isimlerden başka bir şey değildir. Allah buna dair bir delil indirmemiştir. Kendilerine Rablerinden doğruluk rehberi gelmiş olduğu hâlde, onlar sadece zanna ve canlarının istediğine uymaktadırlar.

53/27. Ahirete inanmayanlar, meleklerle dişi adları takarlar. 28. Oysa onların bu hususta bir bilgileri yoktur, sadece zanna uymaktadırlar, zan ise gerçek karşısında hiç bir yarar sağlamaz.

10/36. Onların çoğu ancak zanna uyarlar. Zan ise, gerçek karşısında hiçbir yarar sağlamaz.⁸² Doğrusu Allah onların yaptıklarını bilmektedir.

10/68. "Allah çocuk edindi" dediler – Haşa, o muhtaç değildir, (çünkü) göklerde olanlar ve yerde olanlar O'nundur–; Buna dair elinizde bir belgeniz yoktur. Allah'a karşı bilmediğiniz şeyler mi söylüyorsunuz?

43/20. "Eğer Rahman dilemiş olsaydı, biz bunlara (putlara) kulluk etmezdik" derler. Buna dair bir bilgileri yoktur; onlar sadece tahmin yürütüyorlar.

bb) Aklın, Arzuların Güdümüne Girmesi (Hevâya Uymak)

74/49. Bunlara ne oluyor ki, öğütten yüz çeviriyorlar? 50-51. Arslardan ürkerek

⁸² Bu pasaj genellikle "... zan ise, gerçeklikten bir şey ifade etmez" şeklinde çevrilmiştir. Oysa, *ağnâ* fiili hiç bir zaman "bir şey ifade etmek" anlamına gelmez. Kur'an'da bu fiilin (*min* ve *'an* harf-i cerleriyle) kullanıldığı ifade kalıbının pek çok örneği vardır ve hepsinde de, "bir şeye karşı korumak, yarar sağlamak" veya "bir şeyden müstağni kılmak" gibi anlamlara gelmektedir.

تَحْكُمُونَ (٤٠) سَلِّمْ لَهُمْ بِذَلِكَ رَجِيمٌ (٤١) أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ

٢٣/٥٣) إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمْ الْهُدَى

٢٧/٥٣) إِنْ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيَسْمُوهَنَّ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةً الْأَنْثَى (٢٨) وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا

٣٦/١٠) وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ

٦٨/١٠) قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهَذَا أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

٢٠/٤٣) وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا لَكُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ

kaçan yabancı merkeplere benzerler.

7/179. Andolsun, cehennem için, bir çok cin ve insan yarattık.⁸³ Onların kalpleri vardır, onlarla anlamazlar; gözleri vardır, onlarla görmezler; kulakları vardır, onlarla işitmezler. İşte bunlar hayvanlar gibidirler; hayır, hayır, bunlar daha da şaşkındır. İşte bunlar bön kimselerdir.

28/50. (Ey Muhammed!) Eğer senin bu talebine karşılık veremezlerse,⁸⁴ onların sadece heveslerine uyduklarını bil. Allah'tan bir yol gösterici olmadan hevesine uyandan daha sapık kim vardır? Şüphesiz Allah, haksızlık edenleri doğru yola erdirmez.

10/42. İşlerinden seni dinleyenler vardır. Onlar akıllarını kullanmıyorsa, sen hiç sağırlara işittirebilir misin? 43. İşlerinden sana bakanlar vardır. Onlar görmüyorlarsa, sen hiç körlere yol gösterebilir misin?⁸⁵

6/119. Allah'ın adının üzerine anıldığı şeylerden niye yemiyesiniz ki? Oysa, zorunlu kalmanız dışında, size haram kıldığı şeyleri (Allah) size açıklamıştır. Çoğu kimse bilmeden hevalarına uyarak insanları şaşırtıyorlar. Şüphesiz senin Rabbin aşırı gidenleri çok iyi bilir.

46/26. (Ey Mekkeki putperestler!) Biz onları (Ad kavmini), sizi yerleştirmediğimiz yerlere yerleştirmiş ve onlara kulaklar, gözler ve kalpler bahşetmiştik; ama Allah'ın ayetlerini bile bile inkar ettikleri i-

كَانَهُمْ خَمْرٌ مُسْتَفِرَّةٌ (٥١) فَرَتٌ مِنْ قَسْوَرَةٍ

(١٧٩/٧) وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

(٥٠/٢٨) فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا يُنْصَرُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

(٤٢/١٠) وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تَسْمَعُ الصَّهْمَ وَلَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ (٤٣) وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تَهْدِي الْعُمْمَى وَلَوْ كَانُوا لَا يُبْصِرُونَ

(١١٩/٦) وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنْ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَاءِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ

(٢٦/٤٦) وَلَقَدْ مَكَنَّاهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَانَكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْنِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْنِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا

çin kulakları, gözleri ve kalpleri onlara bir fayda sağlamadı ve alaya aldıkları şeyler onları kuşatıp yokediverdi.

52/32. Bunu⁸⁶ onlara akılları mı buyuruyor? Yoksa onlar azgın bir millet midirler?

30/29. Hayır; haksızlık edenler, bilgisizce kendi heveslerine uymuşlardır. Allah'ın saptırdığını kim yola getirebilir? Onların yardımcıları da yoktur.

47/14. Rabbinin katından bir belgesi olan kimse, kötü işi kendisine güzel gösterilen kimseye benzer mi? Bunlar heveslerine uymuşlardır.

22/46. Yeryüzünde dolaşmıyorlar mı ki, akledecekleri kalpleri, işitecekleri kulakları olsun. Görmeyen, gözler değil, fakat göğüslerde olan gönüller görmemektedir.

يَجْحَنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَخَاقٍ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

(٣٢/٥٢) أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَخْلَامُهُمْ بِهَذَا أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ

(٢٩/٣٠) بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ فَمَنْ يَهْدِي مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

(١٤/٤٧) أَفَمَنْ كَانَ عَلَى يَبِينَةٍ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زَيْنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ

(٤٦/٢٢) أَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونُ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ

H. BİLGİNİN GETİRDİĞİ SORUMLULUKLAR

Kur'an, teori-pratik ayırımını aşan, bu ikisinin birlikteliğini (praksis) öngören takvâ ilkesini getirmiştir. Ne davranışa yansımayan sözde imanın, ne de insanın ahlaki gelişimine katkısı olmayan bilginin Kur'an açısından bir önemi vardır. İnsanın yeryüzündeki imtihanının konusunu, onun 'insan' olma potansiyelini gerçekleştirilmesi olarak tanımlayacak olursak, bu sürecin yarısı doğru bilgiyi elde etme çabası, diğer yarısı da, bu doğru bilginin gerektirdiği pratiktir (sâlih amel). Bu açıdan bakıldığında, Ahlak bölümünde ele alınacak konular, baştan sona bilginin getirdiği sorumluluklar olarak görülebilir. Bu başlık altında ise, sadece Kur'an'ın bilgi sahiplerine kendi toplumlarına karşı ne gibi sorumluluklar yüklediğine işaret eden pasajlara yer verilmiştir.

7/175. (Ey Muhammed!) Onlara, kendisine ayetlerimizi verdiğimiz, sonra onlardan sıyrılan ve Şeytan'ın kendi peşine taktığı ve böylece azgınlardan olan kişinin haberini de oku. 176. Dileseydik onu âyetlerimizle üstün kılardık. Fakat o

(١٧٥/٧) وَأَنْزَلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَاسْلَخَ مِنْهَا فَأَتَيْنَاهُ الشَّيْطَانَ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ (١٧٦) وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثُ أَوْ

⁸³ Bazı cinler ve insanların cehennemini hak etmelerinin nedenleri ayetin devamında belirtilmektedir.

⁸⁴ Müşriklerden talep edilen şey, Hz. Musa'ya ve Hz. Muhammed'e verilenlerden daha doğru bir kitap getirmeleridir (bkz. 28.Kasas/48-49).

⁸⁵ Mekke müşrikleri Hz. Peygamber'i tanıyor, tebliğ ettiği Kur'an'ı dinliyorlardı. Ancak, onu ve mesajını kabul etmeme konusunda peşin hüküm vermiş olanlar, Kur'an'ın söyledikleri kendilerine ne kadar makul ve haklı gelse de, inançlarını ve yaşamlarını değiştirmiyorlardı.

⁸⁶ Burada söz konusu olan, Hz. Peygamber'in şair olduğu yolundaki iddiadır. Kur'an bu iddianın bilimsel bir temeli olmadığını hatırlatmaktadır.

dünyaya meylett ve hevasına uydu. Bunun durumu, köpeğin durumuna benzer; üstüne varsan da dilini sarkıtıp solur, bırıksan da dilini sarkıtıp solur. İşte, âyetlerimizi yalanlayanların durumu budur. Bu kıssaları anlat da düşünsünler.⁸⁷ 177. Âyetlerimizi yalanlayan ve kendilerine yazık eden topluluk ne kötü bir örnektir. 178. Allah'ın doğru yola koyduğu kimse, yolunda olur. Ama kimi saptırırsa, işte onlar kaybedenlerdir.

35/28. İnsanlar, yerde yürüyenler ve da varlar da böyle çeşit çeşit renktedirler. Kulları arasında, Allah'tan (gerçekten) korkanlar ancak bilginlerdir. Allah üstündür, çok bağışlayıcıdır.

28/79. (Kârun) tüm debdebesiyle kavminin karşısına çıkınca, dünya hayatını isteyenler: "Keşke Kârun'a verildiği gibi bize de verilse; gerçekten o çok şanslı biri" demişlerdi. 80. Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise: "Size yazıklar olsun; inanan ve yararlı iş işleyenler için Allah'ın ödülü daha iyidir. Ona da ancak sabredenler kavuşabilir" demişlerdi.

11/116. Sizden önceki nesillerin içinde, kendilerini kurtardıklarımızdan bir kısmı dışında da yeryüzünde bozgunculuğa engel olacak erdem sahipleri⁸⁸ bulunmalı değil miydi? Ama zalimler, kendilerine verilen bolluğa kapılıp azdılar ve suçlu oldular.

2/44. Siz, Kitab'ı okuyup dururken, kendinizi unutarak, insanlara mı iyilik yap-

تَتْرَكُهُ يَهْتَفِ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصْ الْقِصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ (١٧٧) سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَالْأَنفُسُ كَانُوا يَظْلَمُونَ (١٧٨) مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِي وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَا تِلْكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

(٢٨/٣٥) وَمِنَ النَّاسِ وَالذَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ

(٧٩/٢٨) فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ (٨٠) وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ

(١١٦/١١) فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أُتْرِفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ

(٤٤/٢) أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ

malarını emrediyorsunuz? Hiç düşünmez misiniz?

22/54. Bu, kendilerine ilim verilenlerin, Kur'an'ın Rabbinden bir gerçek olduğunu bilip de, ona inanmaları ve gö-nüllerini bağlamaları içindir. Allah inan-ları şüphesiz doğru yola erdştirir.

62/5. Kendilerine Tevrat yüklendiği hâlde, onu taşıyamayanların durumu, sırtına kitap yüklenmiş eşegin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini yalanlayan topluluğun durumu ne kötü bir örnektir. Allah haksızlık eden toplumu doğru yola erdştirmez.

5/63. Rabbanilerin ve Hahamların, on-lara günah söz söylemeyi ve haram ye-meyi yasak etmeleri gerekmez miydi? Yapmakta oldukları şey ne kötüdür.

تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

(٥٤/٢٢) وَلَيَعْلَمَنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

(٥/٦٢) مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

(٦٣/٥) لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السَّخْتِ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

⁸⁷ Tefsirlerde yer alan rivayetlerde, bu âyetlerde söz konusu edilen kişinin Umeyye b. Ebî's-Salt olduğu zikredilmektedir. Ancak, bu tipten bunun kıyamete kadar karşılaşılabilecek bir tip ve tutum olduğu da bir gerçektir.

⁸⁸ Burada 'erdem sahipleri' olarak çevirdiğimiz *ulû bakıyye* ifadesindeki *bakıyye* kelimesine, akıl, ahlaki güç, üstünlük gibi anlamlar da verilmiştir. Bu kelime her halükarda toplumun bütün bireylerinde bulunmayan, ancak kendisine sahip olanların da topluma rehberlik etmelerini gerektiren bilgi-sel/ahlaki bir donanımı ifade etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DİN

Din, en geniş anlamıyla dünya görüşüdür. Ferdin hayatını anlamlandıran, ona meşruiyet kazandıran bir bilgi-inanç sistemidir. İlahî din (*ed-dîn*), Hz. Adem ile Hz. Muhammed arasında çok sayıda peygamberin Allah'dan vahiy yoluyla alıp, insanlara açıkladıkları öğretilerdir. Garaudy'nin ifade ettiği gibi, "Hepsi için ortak olan şey, sık sık tahrif olan, fakat çok sade bir öğreti olarak yeniden getirilen ilahî mesajdır. Bu mesaj şudur: Tevhid, O'nsuz dünyanın kaos olacağı Allah'ın birliği; takva dışında hiç bir insanın diğerinden üstün olmadığı insanların birliği; tabiat olaylarından ve tarihî olgulardan peygamberlerin sözlerine kadar ayetleriyle Allah'ın bize işaret ettiği hayatın anlamının birliği; Allah'ın iradesine uyarak insan toplumlarını ve dünyayı yeniden şekillendirmek için insanın sorumluluğu ve eylem yapma ödevi". Bu dinin evrensel ismi, Kur'ana göre 'İslam'dır. Bu bölümde, Kur'an'ın indiği dönemde o coğrafyadaki dinî grupların genel yapılarını ele alan pasajlara yer verilecektir. Hz. Muhammed'in bu ilahî dini son defa diriltici çağrısına müspet cevap veren Müslümanlar, daha önce bu dinin özünden uzaklaşmış iki fraksiyonuna müntesip olan Yahudiler, Hristiyanlar ve asıl ana gövdeyi oluşturan müşriklerin aldıkları karşıt tutumlar. İslam dininin özünü oluşturan İtikat, İbadet, Ahlak ve Toplumsal Düzen ise, bundan sonraki bölümlerde müstakil olarak ele alınacaktır.

A. İNSANIN YARATILIŞ AMACI: DENENME (İMTİHAN)

İslamî dünya görüşünün temel tezi, insanın yeryüzünde denenmekte olduğudur. Denenme, Kur'an'a göre, insanoğlunun yeryüzündeki serüveninin adıdır. Bu ise, denenmekte olan 'insan' açısından zorunlu olarak birtakım donanımları gerektirmektedir. Bunların başında ahlaki özgürlük ve denemenin konusunu gerçekleştirebilme kabiliyeti gelir. Kur'an'ın, yeryüzünde denendiğini/sınandığını belirttiği insan bu iki donanıma da sahiptir. O, ahlaki anlamda iyi ve kötü davranışları tanıma, tasarlama, seçme ve yapma konusunda hem yetkin, hem de özgürdür. Kur'an'da insanoğlunun yeryüzünde nelerle denendiğine de temas edilir. Bunların hepsini 'darlık/sıkıntı' ve 'bolluk/rahatlık' şeklinde özetleyebiliriz. Denenmenin zorunlu sonucu ise, kazanma veya kaybetme, dolayısıyla da ödüllendirilme veya cezalandırılmadır. Ahiret hayatı, işte bu denenme dolayısıyla vardır.

53/31. Göklerde olanlar ve yerde olanlar Allah'ındır. O, kötü davrananlara, işlediklerinin karşılığını verir; iyi davrananlara ise, daha iyisiyle karşılık verir. 32. Ufak tefek kabahatler bir yana, büyük günahlardan ve hayasızlıklardan sakınanlar(a gelince), Rabbinin başışı boldur. Sizi yerden var ederken ve siz annelerinizin karınlarında cenin hâlinde iken sizleri en iyi bilen O'dur. Kendinizi temize çıkarmayın; O kimin sakındığını en iyi bilendir.

٣١/٥٣ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَسٰءُوْا بِمَا عَمِلُوْا وَيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا بِالْحُسْنٰى (٣٢) الَّذِيْنَ يَجْتَنِبُوْنَ كِبٰىرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ اِلَّا اللَّغْوَ اِنَّ رَبَّكَ وَّاسِعٌ الْمَغْفِرَةِ هُوَ اَعْلَمُ بِكُمْ اِذْ اَنْشَاَكُمْ مِّنَ الْاَرْضِ وَاِذْ اَنْتُمْ اَجْنَّةٌ فِيْ بُطُوْنِ اُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُرْكُوْا اَنْفُسَكُمْ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى

86/1. Göğe ve gece ortaya çıkana andolsun. 2. Gece ortaya çıkanın ne olduğunu sen bilir misin? 3. O, ışığıyla karanlılığı delen yıldızdır. 4. Üzerinde gözetici bulunmayan kimse yoktur.

٨٦/١ وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ (٢) وَمَا اَنْذَاكَ مَا الطَّارِقُ (٣) النُّجْمُ الثَّاقِبُ (٤) اِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ

7/172-173. Kıyamet günü: "Bizim bundan haberimiz yoktu" veya "Daha önce babalarımız ortak koşmuşlardı, biz de onlardan sonra gelen bir nesildik, (hakı) batıl sayanların yaptıklarından ötürü bizi yok mu edeceksin?" demeyesiniz diye, Rabbin Ademoğullarının bellerinden soylarını alıp onları kendilerine tanık tutmuş ve: "Ben sizin Rabbiniz değil mi-

١٧٢/٧ وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي اٰدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوْا بَلٰى شَهِدْنَا اَنْ تَقُوْلُوْا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غٰفِلِيْنَ (١٧٣) اَوْ تَقُوْلُوْا اِنَّمَا اُشْرِكُ اٰبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنْ بَعْدِهِمْ اَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُوْنَ

yim?" (demişti). Onlar da: "Evet, (biz buna) tanışız" demişlerdi.⁸⁹ 174. (Hakka) dönsünler diye âyetleri böyle açık açık anlatıyorsunuz.

35/39. Sizleri yeryüzünde halifeler kılan O'dur. Kafirin küfrü kendi aleyhinedir. Kafirlerin küfürleri Rableri katında yalnız kendilerine olan öfkeyi artırır. Kafirlerin küfürleri ancak kayıplarını artırır.⁹⁰

11/118-119. Rabbin dileseydi, insanları tek bir millet yapardı. Ama Rabbinin esirgedikleri harîç esasen onları bunun için yaratmıştır, onlar hâla ayrılıktadırlar. Rabbinin: "Andolsun cehennemi hep insanlar ve cinlerle dolduracağım" sözü yerine gelmiştir.⁹¹

11/7. Hanginizin daha güzel iş işleyeceğini denemek için, arşı su üzerinde iken gökleri ve yeri yaratan O'dur. (Ey Muhammed!) "Siz ölümden sonra dirileceksiniz" desen, inkar edenler: "Bu apaçık büyüden başka bir şey değildir" derler.

6/165. Sizi yeryüzünün halifeleri kılan ve size verdikleri ile sizi denemek için, mer-

(١٧٤) وَكَذَٰلِكَ نَفْصَلُ الْآيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

(٣٩/٣٥) هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا

(١١٨/١١) وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ (١١٩) إِلَّا مَن رَّجِمَ رَبُّكَ وَلَٰذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

(٧/١١) وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَلَٰكِن قَلَّتْ إِيَّكُمْ مَّتَاعُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ يَقُولْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِن هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ

(١٦٥/٦) وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ

⁸⁹ Bazı Kur'an yorumcuları bu olayın aynıyla gerçekleştiği kanaatindedir. Fakat bu yorum Platoncu felsefenin ruh-beden ayırımına dayanmaktadır. Oysa, Kur'an'a dayanarak ruh-beden ayırımı yapmak pek mümkün görünmemektedir. Ayrıca, ayete dikkatle bakıldığında, insanların ruhları alınıp ta onlara hitap edilmeyi, bellerinden soyları alınıp, onlara hitap edildiği görülür. Bu itibarla, burada, Kur'an'da sık sık başvurulan sembolik anlatımın sözkonusu olduğu söylenebilir. Her halükarda, ayetin işlediği fikir şudur: İnsanoğlu Allah'ın varlığını ve en temel ahlaki gerçekleri görebilme yeteneğine sahiptir; Allah ona bu yeteneği yaratışta vermiştir. Dolayısıyla, peygamberle karşılaşmasa da, her insan denemenin konusu olan en temel gerçekleri aklıyla, vicdaniyle görebilecek donanımdadır ve bunlardan ahirette sorumlu tutulacaktır.

⁹⁰ 'kufır' kelimesi, Kur'an'ın başka dillere çevrilmesi en zor kelimelerindendir. Bu kelime esasen bir şeyi örtmek anlamına gelir. Örneğin, tohumun üzerini toprakla örttüğü için 'çiftçi', yapılan iyiliği görmezden geldiği için 'nankör', başkalarının ayıbını örttüğü için 'bağışlayan' kâfir olarak nitelenir. Aynı şekilde Kur'an, ilahî hakikatları tanımadıkları ve Allah'ın kendilerine bahşettiği nimetlere karşı nankörlük ettikleri için inkarcıları da kâfir olarak nitelermektedir. Arapça kullanımda bu kelimenin farklı anlamlarından biri ön plana çıksa da, kelime diğer anlamları da bünyesinde barındırmaktadır; ancak çeviride yalnızca bir anlamı seçme ve kelimeyi 'inkarcı' veya 'nankör' şeklinde çevirme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Yukarıdaki pasajın çevirisinde her iki anlam da uygun düştüğü için, kâfir ve küfür kelimelerini çevirmedik.

⁹¹ Allah insanları, özgür iradeleriyle O'na yönelsinler, O da yardım ederek onları cennetine koysun diye yaratmıştır. Fakat Allah isyanı seçenleri de cehenneme dolduracağını ta başından bildirmektedir. Son ifade, bu vaadin tarihsel olarak gerçekleştiğini, birçok insanın cehennemi hak ettiğini ifade etmektedir.

tebe bakımından kiminizi kiminizden üstün kılan O'dur. Rabbin cezalandırmada çabuktur. O bağışlar ve merhamet eder.

6/44. Kendilerine hatırlatılan şeyi unuttuklarında, herşeyin kapısını onlara açtık. Kendilerine verilenlerle sevindikleri sırada, ansızın onları yakalayiverdik; şaşkın kalakaldılar.

6/53. "Allah, aramızdan bunlara mı iyilikte bulundu?" desinler diye, onları birbiriyle denedik. Şükredenleri en iyi bilen Allah'tır, değil mi?

45/22. Allah gökleri ve yeri bir amaç için yaratmıştır; herkese, kazandığının karşılığı verilir, onlara haksızlık edilmez.

51/56. Ben cinleri ve insanları bana kulluk etmelerinden başka bir şey için yaratmadım.

18/7. (İnsanların) hangisinin daha iyi iş işleyeceğini denemek için, yeryüzünde olan şeyleri oranın süsü yaptık.

16/65. Allah gökten su indirir ve onunla, yere ölümünden sonra (yeniden) hayat verir. İşitenler için bunda bir ibret vardır. 66. Hayvanlarda da sizin için bir ibret vardır. Size onların karınlarındaki fışkı ile kan arasından, içimi kolay, hâlis bir süt içiriyoruz. 67. Kendisinden içki ve güzel rızık elde ettiğiniz hurma ağacının ürünlerinden ve üzümlerden (de içiriyoruz). Aklını kullananlar için bunda bir işaret vardır. 68-69. Rabbin bal arısına: "Dağlarda, ağaçlarda ve (insanların) kurdukları kovanlarda yuvalar edin; sonra her türlü üründen ye ve Rabbinin işlek olan yollarından yürü!" diye seslendi. Onların karınlarından, insanlara şifa olan farklı renklerde bir içecek çıkar. Düşünenler için bunda bir ibret vardır.

16/93. Allah dileseydi, sizi tek bir millet

بَعْضُكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ

(٤٤/٦) فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمُ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ

(٥٣/٦) وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا أَهَٰؤُلَاءِ مِنَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ

(٢٢/٤٥) وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

(٥٦/٥١) وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

(٧/١٨) إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لِّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

(٦٥/١٦) وَاللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْبَأَ بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ (٦٦) وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ (٦٧) وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (٦٨) وَلَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ (٦٩) ثُمَّ كُلِي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سَبِيلَ رَبِّكَ ذَٰلِكَ يُخْرِجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

(٩٣/٦) وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِن

yapardı. Ama O, dilediğini saptırır ve dilediğini doğru yola kor. Andolsun ki, yapmakta olduklarınızdan sorgulanacaksınız.

23/114-115. (Allah cehennemliklere): "Pek az kaldınız; keşke (bunu) bilseydiniz. Yoksa sizi boşuna yarattığımızı ve Bize döndürülmeyeceğinizi mi sanıyordunuz?" der.

67/2. Hanginizin daha iyi iş işleyeceğini denemek için, ölümü ve yaşamı yaratan O'dur. O güçlüdür, çok başlıyıcıdır.

29/1. Elif, Lâm, Mîm. 2-3. Biz kendilerinden öncekileri denemişken, insanlar denenmeden, "İnandık" demekle bırakacaklarını mı sanırlar? Elbette, Allah doğruları bilecek ve elbette, yalancıları da bilecektir. 4. Yoksa kötülükleri işleyenleri Bizi geçeceklerini mi sanırlar? Ne kötü hüküm veriyorlar! 5. Kim Allah'a kavuşmayı umuyorsa (bilsin ki), Allah'ın (belirttiği) süresi mutlaka gelecektir. O iştir, bilendir. 6. Kim çaba gösterirse, ancak kendisi için çaba göstermiş olur. Allah kimseye muhtaç değildir.

2/155. Andolsun ki, sizi biraz korkuyla, biraz açlıkla, mal, can ve ürün ekilmesiyle deneyeceğiz.⁹² Dayananları müjdele! 156. Onlar, başlarına bir musibet geldiği zaman: "Kuşkusuz biz Allah'a aitiz ve elbette O'na döneceğiz" derler.

8/28. Mallarınızın ve çocuklarınızın bir sınama (vesilesi) olduğunu ve büyük ödülün Allah katında bulunduğunu bilin.

يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَلَتَسْأَلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

(١١٤/٢٣) قَالَ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (١١٥) أَفَصَبْتُمْ أَمْ آتَيْنَاكُمْ عَيْنًا وَآتَيْنَاكُمْ الْإِنِّ لَا تَرْجِعُونَ

(٢/٦٧) الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ

(١/٢٩) أَلَمْ يَأْتِ الْبَشَرِ أَنْ يَتَرَكُوا أَنْ يَقُولُوا أَمَّا وَهُمْ لَا يَفْتَنُونَ (٣) وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ (٤) أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ (٥) مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَاتَ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٦) وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

(١٥٥/٢) وَلَتَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ (١٥٦) الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِلَى إِلَهِهِ رَاجِعُونَ

(٢٨/٨) وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَ أَجْرٍ عَظِيمٍ

⁹² Burada sayılan imtihan konuları hayatın gerçekleridir ve bu anlamda insanlığın kaderidir. Ancak, bunlara dūçar olmak, toplumsal, siyasal, ekonomik vb. birtakım insanî nedenlere dayanır. Ayetin ortaya koyduğu gerçek, bu sınavın, karşılaşılan bütün bu durumlarda doğruyu ve ahlaki olanı seçerek kazanılacağıdır.

3/186. Mallarınız ve canlarınız konusunda sinanacaksınız ve sizden önce kendilerine Kitap verilenlerden ve (Allah'a) ortak koşanlardan, incitici çok söz işiteceksiniz. Eğer buna dayanır ve Allah'a saygılı olursanız, (bilin ki) bunlar, üzerinde durulmaya değer işlerdir.

47/31. İçinizden cihad edenleri⁹³ ve dayananları öğrenmek ve durumunuzu ortaya koymak için sizi deneyeceğiz.

64/15. Doğrusu, mallarınız ve çocuklarınız bir imtihandır. Büyük ödül ise Allah katındadır.

(١٨٦/٣) لَتَبْلُوَنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

(٣١/٤٧) وَلَتَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَتَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ

(١٥/٦٤) إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَ أَجْرٍ عَظِيمٍ

B. İNSANIN İKİ TEMEL TERCİHİ: İMAN VE KÜFÜR

V. AHLAK bölümünde ele alacağımız olumlu ve olumsuz ahlaki tutum ve davranışlar, bundan daha öncelikli ve daha önemli, birbirine karşıt iki dinî-ahlaki değere dayanmaktadır. Bunlar iman ve küfürdür. İman ve küfür, Allah'ın vahdaniyetine, ahirete ve Hz. Muhammed'in peygamberliğine (nübüvvet) yöneliktir. Bu iki temel ayırım, Kur'an'ın baştan sona hemen her sayfasına, her satırına sinmiştir. Kur'an'ın kullandığı diğer tüm ahlaki terminoloji, bu iki kavram ve kategori etrafında dönmektedir. Bu iki inanış biçimi/tercih anlaşılabilir mahiyettedir; yani her ikisinin de kültürel, ahlaki, psikolojik, ekonomik ve ilahî nedenleri vardır. Aşağıda, önce bunları belirleyen pasajlara, daha sonra da, bu tercihleri yapanların (mü'min-kafir) ahlaki niteliklerinin serdedildiği pasajlara yer verilecek.

1. İmanı (Hidâyet) ve Küfrü (Dalâlet) Doğuran Etkenler⁹⁴

Tarih ve ahlak felsefesi çerçevesinde süregelen tartışmalarda, insanın davranışlarını ve bu davranışlarının gerisinde yatan tercihlerini belirleyen-etkileyen faktörler konusunda çok farklı tezler ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda kimi düşünce okulları insan iradesinin haricî faktörler tarafından belirlendiğini öne sürerken, kimi ekoller insan iradesi için bir özgürlük alanı aralamaya çalışmışlardır. Aynı tartışma Müslüman kelimacılar arasında da yapılmış ve yapılagelmektedir. Kur'an'da bu soruna ışık tutacak nitelikte pek çok pasaj vardır. Ancak bu pasajları okurken, Kur'an'ın bu felsefî/kelamî sorunu çözme gibi bir hedefi olmadığını unutmamak gerekir. Onun ifadelerini biçimlendiren temel amacı, dindar

⁹³ Cihad, kısaca didinmek, çaba sarfetmek anlamına gelmektedir. Kur'an'da bu kelime, vahiy tarihini ilk dönemlerinde, '(Allah uğrunda) didinmek ve çaba sarfetmek' anlamında kullanılmış olmakla birlikte, belli bir dönemden sonra ve Medine dönemi boyunca, Allah için didinmenin o zaman için en gerekli biçimi olan '(Allah uğrunda) savaş'ı ifade etmek için kullanılmıştır. Bu kelimeyi sürekli 'savaşmak' veya 'didinmek' şeklinde çevirmek, kelimenin kullanımındaki bu farklılaşmayı görmezden gelmek olur. Cihad kelimesi Türkçe'de sadece "(Allah uğrunda) çarpışmak" anlamına geldiği için, gerek yukarıdaki pasajın gerekse diğer pek çok pasajın çevirisi esnasında 'savaşmak' yerine 'cihad etmek' fiilini kullandık.

⁹⁴ krş. VI, A: Ahlaki Davranışın Oluşması.

bir dünya görüşü telkin etmektir. Aşağıdaki pasajları, bu özellikleri gözönünde bulundurarak okuduğumuzda görüyoruz ki, insan inanma veya inanmama konusunda tamamen özgürdür ve bu yüzden, yaptığı tercihten dolayı hesap verecektir.

a) İnsanın Kendinden Kaynaklanan Etkenler

96/6-7. İnsanoğlu (hiç bir şeye) muhtaç olmadığını düşünmekle azgınlık etmek tedir.

73/19. Bu bir öğüttür. Dileyen, Rabbine varan bir yol tutar.

74/11-14. (Ey Muhammed!) Tek olarak yaratıp, kendisine bol bol mal, çevresinde bulunan oğullar verdiğim ve nimetleri yaydıkça yaydığım kimseyi Bana bırak! 15. Bir de (verdiğim nimetleri) artırmamı umar. 16. Hayır, hayır; o, Bizim âyetlerimize karşı son derece inatçıdır. 17. Ben onu sarp bir yokuşa sardıracağım. 18. O düşündü, ölçtü biçti. 19. Canı çıkası; ne biçim ölçüp biçti! 20. Canı çıkası; sonra yine ne biçim ölçüp biçti! 21. Sonra baktı. 22. Sonra kaşlarını çatı, suratını astı. 23. Sonra da, sırt çevirip büyüklük tasladı. 24-25. "Bu sadece öğretilегelen bir sihirdir. Bu Kur'an yalnızca bir insan sözüdür" dedi. 26. İşte bu adamı yakıcı bir ateşe yaslayacağım.⁹⁵

92/4. Ey insanlar! doğrusu sizin çalışmalarınız çeşitlidir. 5-7. Elinde bulunduranın, Allah'a karşı saygılı olanın ve en güzel sözü doğrulayanın işlerini kolaylaştırırız. 8-10. Ama, cimrilik eden, kendini zengin sayan, en güzel sözü yalanlayan kimsenin de güçlülere uğramasını kolaylaştırırız.

7/146. Yeryüzünde haksız yere büyüklenenleri, belgelerimden yüz çevirteceğim. Her belgeyi görseler, yine ona inanmayacaklar. Doğru yolu görseler,

٦/٩٦) كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَآفٍ سَجْدًا ۖ أَن رَّآهُ اسْتَغْنَىٰ

١٩/٧٣) إِنَّ هَذِهِ تَذَكُّرَةٌ ۖ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا

١١/٧٤) ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ۖ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا ۖ (١٣) وَتَيْنِينَ شُهودًا ۖ (١٤) وَمَهَيْتُ لَهُ نَهْيًا ۖ (١٥) ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ۖ (١٦) كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا ۖ (١٧) سَأَرْفَعُهُ ۖ صَعُودًا ۖ (١٨) إِنَّهُ فَكَرَ وَقَدَّرَ ۖ (١٩) فَقَتَلَ كَيْفَ قَدَّرَ ۖ (٢٠) ثُمَّ قَتَلَ كَيْفَ قَدَّرَ ۖ (٢١) ثُمَّ نَظَرَ ۖ (٢٢) ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ۖ (٢٣) ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ۖ (٢٤) فَقَالَ إِنِّي هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَىٰ ۖ (٢٥) إِنَّ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ۖ (٢٦) سَأَصْلِيحُ سَفَرًا

٤/٩٢) إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ۖ (٥) فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ۖ (٦) وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ۖ (٧) فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ ۖ (٨) وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ ۖ (٩) وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ ۖ (١٠) فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَىٰ

١٤٦/٧) مَأْصُرْفٌ عَنْ آيَاتِي الَّذِينَ يَنْكَرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا

onu yol olarak benimsemeyecekler. Azgınlık yolunu görseler, hemen onu yol edinecekler. Bu, onların âyetlerimizi yalanlamaları ve ondan habersiz olmalarından ileri gelir.

7/172-173. Kıyamet günü: "Bizim bundan haberimiz yoktu" veya "Daha önce babalarımız ortak koşmuşlardı, biz de onlardan sonra gelen bir nesildik, boşa çalışanların yaptıklarından ötürü bizi yok mu edeceksin?" demeyesiniz diye, Rabbin Ademoğullarının bellerinden soylarını alıp onları kendilerine tanık tutmuş ve: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" (demişti). Onlar da: "Evet, (biz buna) tanımız" demişlerdi. 174. (Hakka) dönsünler diye âyetleri böyle açık açık anlatıyor.⁹⁶

7/176. Dileseydik onu⁹⁷ âyetlerimizle üstün kılardık. Fakat o dünyaya meyletti ve hevasına uydu. Bunun durumu, köpeğin durumuna benzer; üstüne varsan da dilini sarkıtıp solur, bıraksan da dilini sarkıtıp solur. İşte, âyetlerimizi yalanlayanların durumu budur. Bu kıssaları anlat da düşünsünler.

7/179. Andolsun, cehennem için, bir çok cin ve insan yarattık. Onların kalpleri vardır, onlarla anlamazlar; gözleri vardır, onlarla görmezler; kulakları vardır, onlarla işitmezler. İşte bunlar hayvanlar gibidirler; hayır, hayır, bunlar daha da şaşkındır. İşte bunlar bön kimselerdir.

25/44. Yoksa sen onların çoğunun söz dinlediklerini veya akıllarının erdiğini mi sanırsın? Onlar davarlar gibidirler, hatta

بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ

١٧٢/٧) وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ۖ (١٧٣) أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ

١٧٦/٧) وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثُ أَوْ تَتْرَكْهُ يَلْهَثُ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

١٧٩/٧) وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

٤٤/٢٥) أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ

⁹⁶ Bu âyetlerde, insanın hangi kültürel/dini kapalı ortamda olursa olsun, evrensel dinin en temel hakikatlarını görebilecek donanımında yaratıldığı ve bunlardan ahirette sorumlu tutulacağı, sembolik bir dille anlatılmaktadır.

⁹⁷ Rivayetlere göre bu şahıs Hz. Musa'nın kavminden Bel'am isimli biridir. Önceden dindar birisi iken daha sonra yoldan çıkmıştır.

⁹⁵ Bu şahıs, Mekke'nin ileri gelenlerinden Velid b. Muğire'dir.

yolca daha da sapıktırlar.

25/62. Düşünüp öğüt almak isteyen veya şükretmek isteyenler için gece ile gündüzü birbiri ardınca getiren O'dur.

35/18. Hiç bir günahkar başkasının günahını çekmez. Günah yükü ağır olan kimse, onun taşınmasını istese, yakını bile olsa yükünden bir şey taşınmaz. (Ey Muhammed!) Sen ancak, görülmediği hâlde, Rablerine yürekten saygı duyanları ve namazı kılanları uyarırsın. Kim arınırsa, ancak kendisi için arınmış olur, dönüş Allah'adır. 19-21. Kör ile gören, karanlıklarla aydınlık ve gölgelikle sıcaklık bir değildir. 22. Dirilerle ölümler de bir değildir. Doğrusu, Allah dilediğine işittirir. Sen kâbirlerde olanlara işittiremezsin.

35/39. Sizleri yeryüzünde halifeler kılan O'dur. Kafirin küfrü kendi aleyhinedir. Kafirlerin küfürleri Rableri katında yalnız kendilerine olan öfkeyi artırır. Kafirlerin küfürleri ancak kayıplarını artırır.

17/15. Kim doğru yola gelirse ancak kendisi için yola gelmiş olur; kim de sarparsa, ancak kendi zararına sapmış olur. Kimse kimsenin yükünü taşımaz. Biz bir elçi göndermedikçe (kimseye) azap etmeyiz.

10/101. De ki: "Göklerde ve yerde olanlara bakın!" İnanmayan bir topluma âyetler ve uyarılar fayda vermez.

10/108. De ki: "Ey insanlar! Rabbinizden size gerçek gelmiştir. Doğru yola giren kendisi için doğru yola girmiş, sapan da, kendi zararına sapmış olur. Ben, sizin bekçiniz değilim".

إِنَّ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا

٦٢/٢٥ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَن أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا

١٨/٣٥ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جَمْلَةٍ لَا يُحْمَلُ مِنْهَا شَيْءٌ وَتَوَكَّلْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَن تَرَكِيَ فَاِنَّمَا يَتَرَكَ لِنَفْسِهِ وَلِلَّهِ الْمَصِيرُ ١٩ وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ٢٠ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ ٢١ وَلَا الظُّلُّ وَلَا الْحُرُورُ ٢٢ وَمَا يَسْتَوِي الْأَخْيَاءُ وَلَا الْأُمَوَاتُ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ

٣٩/٣٥ هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا

١٥/١٧ مَن اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا

١٠١/١٠ قُلْ أَنْظَرُوا مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا تُغْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ

١٠٨/١٠ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ فَمَن اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ

10/31. (Ey Muhammed!) De ki: "Gökten ve yerden size rızık veren kimdir? Kulak ve gözlerle hükmeden kimdir? Diriyi ölüden çıkaran ve ölüyü diriden çıkaran kimdir? Her işi yöneten kimdir?" Onlar: "Allah'tır" diyecekler. "O hâlde, (O'na) saygılı olmaz mısınız?" de. 32. İşte gerçek Rabbiniz Allah, budur. Haktan sonra sapıklık dışında ne var? Öyleyse, nasıl döndürülüyorsunuz.

10/42. İşlerinden seni dinleyenler vardır. Onlar akıllarını kullanmıyorsa, sen hiç sağırlara işittirebilir misin? 43. İşlerinden sana bakanlar vardır. Onlar görmüyorlarsa, sen hiç körlere yol gösterebilir misin?

10/6. Gece ile gündüzün gidiş gelişinde, Allah'ın göklerde ve yerde yarattıklarında, sakinler için ibretler vardır.

10/96-97. Rabbinin söz verdiği azabı hakedenler, can yakıcı azabı görene kadar, her türlü belge kendilerine gelse bile inanmazlar.

11/20. İşte bunlar, yeryüzünde (Allah'ı) aciz bırakamazlar. Onların Allah'tan başka himayecileri de yoktur. Onlara azap kat kat olacaktır. Çünkü onlar işitemiyorlardı ve onlar görmüyorlardı. 21. İşte bunlar kendilerine yazık edenlerdir. Uydurup durdukları şeyler de yanlarından kaybolmuştur.

12/105. Göklerde ve yerde, yanlarından yüzlerini çevirerek geçtikleri nice işaretler vardır. 106. Onların çoğu, ortak koşmaksızın Allah'a inanmazlar.

6/104. Rabbinizden size gözle görülecek belgeler gelmiştir. Kim görürse kendi yararına, kim görmemezlikten gelirse kendi zararına olur. Ben sizin bekçiniz değilim.

٣١/١٠ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يَدِيرُ الْأَمْرَ فَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ٣٢ فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّا تُصْرَفُونَ

٤٢/١٠ وَمِنْهُمْ مَّن يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ ٤٣ وَمِنْهُمْ مَّن يَنْظُرُ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تَهْدِي الْعُمْيَ وَلَوْ كَانُوا لَا يَبْصُرُونَ

٦/١٠ إِنَّ فِي اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ

٩٦/١٠ إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ٩٧ وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّىٰ يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ

٢٠/١١ أُولَٰئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانْ لَهُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ يَصَاحِفُ لَهُمْ الْعَذَابُ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يَبْصُرُونَ ٢١ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

١٠٥/١٢ وَكَانَ مِن آيَةِ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ١٠٦ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُّشْرِكُونَ

١٠٤/٦ قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِن رَّبِّكُمْ فَمَن أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَن عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ

6/36. Ancak işitenler çağrıya cevap verir. Ölüler ise, Allah diriltir ve sonra O'na döndürülürler.

6/39. Ayetlerimi yalanlayanlar, karanlıklarda kalmış sağır ve dilsizdirler. Allah, dilediğini şaşırtır ve dilediğini doğru yola kor.

31/20. Allah'ın göklerde olanları da, yerde olanları da buyruğunuz altına verdiğini ve nimetlerini açık ve gizli olarak size bolca ihsan ettiğini görmüyor musunuz? İnsanlar arasında, hiç bir bilgisi, rehberi ve aydınlatıcı bir kitabı bulunmadan Allah hakkında tartışanlar vardır.

31/7. Ayetlerimiz o (sapık) kimseye okunduğu zaman kulaklarında ağırlık varmış gibi ve işitmemişçesine büyülenerek sırt çevirir. İşte onu can yakıcı azap ile müjdele.

39/59. (Ey İnsan!) Hayır; âyetlerim sana gelmişti de, onları yalanlamış, büyüklük taslamış ve inkârcılardan olmuşsun.

40/35. (Firavun ailesinden bir mü'min:) Bunlar, Allah'ın âyetleri üzerinde kendilerine gelmiş bir delil bulunmadan tartışıyorlar. Bu, Allah katında da, inanana-
rın yanında da öfkeyi artırır. Allah, büyüklük taslayan her zorba kalbi işte böyle mühürler" (dedi).

40/56. Allah'ın âyetleri üzerinde kendilerine gelen bir delil olmadan tartışanların gönüllerinde, ulaşamayacakları bir büyükleme vardır. Sen Allah'a sığın. Çünkü O işiten'dir, Gören'dir.

40/63. Allah'ın âyetlerini bilerek inkâr edenler işte böyle döndürülüyorlar.

43/22. Hayır, sadece: "Biz babalarımızı

(۳۶/۶) إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ

(۳۹/۶) وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ مَنْ يَشَأِ اللَّهُ يُضِلَّهُ وَمَنْ يَشَأِ يُجْعَلْهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

(۲۰/۳۱) أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُبِينٍ

(۷/۳۱) وَإِذَا تَنَادَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَن فِي أُذُنَيْهِ وَقْرًا فَبَشَّرَهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

(۵۹/۳۹) بَلَىٰ قَدْ جَاءَكَ آيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ

(۳۵/۴۰) الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كِبَرٌ مِّمَّا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْنِعُ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبٍ مُّكْبِرٍ جِدَارٍ

(۵۶/۴۰) إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ إِن فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبَرٌ مَّا هُمْ بِبَالِيهِ فَاستَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

(۶۳/۴۰) كَذَلِكَ يُؤَفِّكُ اللَّهُ الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ

(۲۲/۴۳) بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا

bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerinden gitmekteyiz" diyorlar. 23. (Ey Muhammed!) Senden önce, herhangi bir kasabaya uyarıcı gönderdiğimizde, o kasabanın varlıkları da sadece: "Doğrusu, babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerini izlemekteyiz" derlerdi. 24. (Gönderilen uyarıcı:) "Ben size, babalarınızı üzerinde bulduğunuz dinden daha doğrusunu getirmiş olsam da mı?" derdi. (Onlar:) "Biz size gönderilen şeyi inkâr ediyoruz" derlerdi. 25. Bunun üzerine Biz de onlardan üç aldık. Yalancılardan sonunun nasıl olduğuna bir bak!

43/40. (Ey Muhammed!) Sağırlara sen mi duyuracaksın? Körleri ve apaçık sapıklıkta olanları doğru yola sen mi eriştireceksin?

45/23. Heva ve hevesini tanrı edinen, bilgili olmasına rağmen Allah'ın şaşırttığı, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözünü perdelediği kimseyi görüyor musun? O'nu Allah'tan sonra kim doğru yola eriştirebilir? Hiç ders almaz mısınız?

18/55. İnsanlara doğruluk rehberi gelmişken, onları inanmaktan ve Rable-rinden bağışlanma dilemekten alıkoyan, öncekilere uygulananın kendilerine de gelmesini veya azabın karşılına gelmesini beklemeleridir.

16/23. Şüphesiz, Allah onların gizlediklerini ve açığa vurduklarını bilir. Doğrusu, O büyüklük taslayanları sevmez. 24. Onlara: "Rabbiniz ne indirdi?" diye sorulsa: "Öncekilere masalları" derler. 25. Kıyamet günü kendi yüklerinin tamamını, bilmeden saptırdıkları kimsele-rin yüklerinin de bir kısmını çekerler. Dikkat! Çektikleri yük ne kadar kötü!

21/30. Inkâr edenler, gökler ve yer bitişik iken onları ayırdığımızı ve her canlı şeyi

عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ (۲۳) وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ (۲۴) قَالَ أُولُو جِنَّتِكُمْ يَأْمُرُكُمْ بِمَا هُمْ مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ (۲۵) فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ

(۴۰/۴۳) أَفَأَنْتَ تَسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْغَمَىٰ وَمَنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

(۲۳/۴۵) أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

(۵۵/۱۸) وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا

(۲۳/۱۶) لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ (۲۴) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَاذَا أُنْزِلَ لَكُمْ فَيَقُولُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (۲۵) لِيُخْلِبُوا أَوزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلَا سَاءَ مَا يَزُرُونَ

(۳۰/۲۱) أَوَلَمْ يَرَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ

sudan meydana getirdiğimizi görmezler mi? hâla inanmıyorlar mı?

21/32. Göğü korunmuş bir tavan kıldık, oysa onlar bundaki delillerden yüz çeviriyorlar.

23/66-67. Size ayetlerim okunuyordu da, siz büyüklük taslayıp, gece ağzınıza geleni söyleyerek ardınıza dönüyordunuz. 68. Onlar söyleneni hiç düşünmezler mi? Yoksa, onlara önceki atalarına gelmeyen bir şey mi geldi? 69. Veya elçilerini tanımıyorlar da, bu yüzden mi onu inkâr ediyorlar?

30/52. (Ey Muhammed!) Sen ölümlere iştiremezsin; dönüp giden sağırlara da çağırıp duyuramazsın. 53. Sen körleri sapıklıklarından doğru yola döndüremezsın; sen ancak ayetlerimize inananlara iştirebilirsin ve onlar da teslim olurlar.

29/69. Bizim uğrumuzda gayret edenleri elbette yollarımıza eriştireceğiz. Allah şüphesiz, iyi davrananlarla beraberdir.

83/14. Hayır, hayır; onların kazanıp durdukları kalplerini paslandırmıştır.

8/22. Allah katında, yeryüzündeki canlıların en kötüsü, düşünmeyen sağır ve dilsizlerdir. 23. Eğer Allah onlarda bir iyilik görseydi onlara iştirtirirdi. İştirtirmiş olsaydı, onlar yine de yüz çevirip dönerlerdi.

3/191. Onlar ayakta iken, otururken ve yan yatarken Allah'ı anarlar ve göklerin ve yerin yaratılmasını düşünürler. "Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın, Sen eksiklikten uzaksın, bizi ateşin azabından koru" (derler).

4/155-158. (Bu, İsrailoğulları'nın sözleşmelerini bozmaları, Allah'ın ayetlerini

وَالْأَرْضَ كَانَتْ رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ

۳۲/۲۱ وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ

۶۶/۲۳ قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تَتْلَى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ تُكْمِنُونَ ۶۷ مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سَامِرًا تَهْجُرُونَ ۶۸ أَقْلَمَ يَذَّبِرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُمْ مَا لَمْ يَأْتِ آبَاءَهُمُ الْأَوَّلِينَ ۶۹ أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ

۵۲/۳۰ فَإِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْوَعْدَ وَلَا تَسْمَعُ الصِّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ۵۳ وَمَا أَنْتَ بِهَادِي الْعُمَى عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تَسْمَعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ

۶۹/۲۹ وَالَّذِينَ جَاءُوا فِينَا لِنَهْدِيَنَّهُمْ سَبِيلَنَا وَإِنْ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ

۱۴/۸۳ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

۲۲/۸ إِنْ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ۲۳ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ

۱۹۱/۳ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

۱۵۵/۴ فِيمَا نَقُصُّهُمْ مِنْهَا قَوْمٌ وَكُفْرَهُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ

inkâr etmeleri, haksız olarak peygamberleri öldürmeleri, "Kalplerimiz perdelidir" demeleri, —oysa ki, Allah onların kalplerini inkârlarından dolayı mühürlemiştir; bunun için pek az inanıyorlar— bir de inkârları, Meryem'e büyük iftiraları ve: "Biz Allah'ın Elçisi Meryem'in oğlu İsa Mesih'i öldürdük" demelerinden ötürüdür. Oysa, onu öldürmediler ve asmadılar, fakat kendileri öyle sandılar. Doğrusu, onlar anlaşmazlığa düştükleri şeyde şüphededirler. Bu hususta zanna uymaktan başka kesin bir bilgileri yoktur. Onu kesinkes öldürmüş değillerdi. Bilakis Allah onu kendisine yükseltti. Allah güçlüdür, bilgedir.

13/19. (Ey Muhammed!) Rabbinden sana indirilenin gerçek olduğunu bilen kimse, kör kimse gibi midir? Ancak akıl sahipleri, öğüt alırlar.

22/8-9. İnsanlardan kimi de, Allah'ın yolundan saptırmak için, ne bir bilgisi, ne bir rehberi, ne de aydınlatıcı bir kitabı olduğu hâlde, yanını dönerek Allah hakkında tartışır. Dünyada rezillik onadır; ona kıyamet günü de yangın azabını tatıracağız.

66/10. Allah, inkar edenlere Nûh'un karısıyla Lût'un karısını misal gösterir. Bunlar, kullarımızdan iki iyi kulun nikâhında iken, onlara ihanet etmişlerdi de, onlar (iki peygamber) Allah'a karşı bunlar için hiç bir şey yapamamışlardı. Bunlara: "Cehenneme girenlerle beraber siz de girin" dendi. 11. Allah, inananlara da Firavun'un karısını misal gösterir. O: "Rabbim! Katında, cennette bana bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun işlediklerinden kurtar; beni bu zâlim millettten kurtar" demişti. 12. Yasak yerini korumuş olan İmran kızı Meryem de bir misaldir. Ona ruhumuzdan üfle-

وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بَغْيًا حَقًّا وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ۱۵۶ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا ۱۵۷ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَّوْهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا ۱۵۸ بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

۱۹/۱۳ أَفَمَنْ يَعْلَمُ لَمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ مِنَ رَبِّكَ الْحَقَّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَى إِنَّمَا يَنْتَكِرُ الْوَلُوفَ الْأَلْبَابِ

۸/۲۲ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُبِينٍ ۹ ثَابِتٍ عِطْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنَذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ

۱۰/۶۶ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَةً زَوْجًا وَامْرَأَةً لُوطٍ كَانَتْ تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ ۱۱ وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَةً فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ۱۲ وَمَرْيَمَ ابْنَتْ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَقْتَ

miştik; Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etmişti; o Bize gönülden itaat edenlerdendi.⁹⁸

9/124. Ne zaman bir sûre indirilse, onlardan kimi: "Bu hanginizin imanını artırdı?" der. İnananlara gelince, bu onların imanını artırır ve onlar (bununla) sevinirler. 125. Kalplerinde hastalık bulunanlara gelince, bu onların pisliklerine pislik katar ve onlar inkârcı olarak ölürler. 126. Onlar yılda bir iki defa (sıkıntıyla) denendiklerini görmüyorlar mı ki, ne tövbe ediyorlar, ne de öğüt alıyorlar? 127. Bir sûre indiği zaman: "Hiç kimse sizi görüyor mu?" diye birbirlerine bakarlar, sonra dönüp giderler. Anlamaz bir topluluk olduklarından, Allah onların kalplerini çevirmiştir.

b) Allah'ın Yol Göstermesi ve Saptırması

Yolgösterme ve saptırma fiillerinin Allah'a izafe edildiği ayetleri okurken dikkat edilmesi gereken en önemli nokta şudur: Sözkonusu yolgösterme veya saptırma, aşağıdaki pasajlarda da görüleceği gibi, mutlak surette, öncelikle insanın özgür iradesi ve seçimiyle başlayan bir yönelime bağlanmaktadır (Nitekim aşağıdaki pasajların bir kısmının bir önceki bölümde de zikredilmiş olduğu görülecektir). Dolayısıyla, Allah'ın yolgöstermesi veya saptırması, insanla Allah arasında, temeli ilahî adalete dayanan evrensel ahlak kurallarını ihlal etmemektedir.

92/12. Bize düşen sadece doğru yolu göstermektir.

(۱۲/۹۲) إِنْ عَلَيْنَا لِهْدَى

7/178. Allah'ın doğru yola koyduğu kimse, yolunda olur. Ama kimi saptırırsa, işte onlar kaybedenlerdir.

(۱۷۸/۷) مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِي وَمَنْ يُضِلِلْ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

7/186. Allah'ın saptırdığına yol gösteren çıkmaz. Onları taşkınlıkları içinde bocalamaya bırakır.

(۱۸۶/۷) مَنْ يَضِلِلِ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَيَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ

7/30. (Allah insanlardan) bir kısmını doğ-

(۳۰/۷) فَرِيقًا هَدَى وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ

بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ عَلَيْهَا مِنَ الْقَانُونِ

(۱۲۴/۹) وَإِذَا مَا أَنْزَلْنَا سُورَةً فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَلَيْكُمُ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَأَدَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ (۱۲۵) وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَرَأَدَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ (۱۲۶) أُولَئِكَ يَزُورُونَ أَنَّهُمْ يَقْتُلُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذْكُرُونَ (۱۲۷) وَإِذَا مَا أَنْزَلْنَا سُورَةً نَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ هَلْ يَرَاكُمُ مِنْ أَحَدٍ ثُمَّ انصَرَفُوا صَرَفَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ

ru yola koydu. Birkısmı da şaşkınlığı haketti. Çünkü bunlar, Allah'ı bırakıp şeytanları dost kabul ettiler. Bir de kendilerinin doğru yolda olduklarını sanıyorlar.

7/43. (Cennetliklerin) gönüllerinden kin adına ne varsa söküp çıkarırız; altlarından ırmaklar akar; "Bizi buraya gönderen Allah'a övgüler olsun. Eğer Allah bize yol göstermeseydi, biz (doğru) yolu bulamazdık. Andolsun, Rabbinizin elçileri gerçeği getirmiştir" derler. Onlara: "Yapmış olduklarınıza karşılık mirascısı yapıldığınız cennet işte budur" diye seslenilir.

17/97. Allah kimi doğru yola koymuşsa, o yolundadır. Kimleri de şaşırtmışsa, onlara artık Allah'dan başka himayeciler bulamazsın. Onları kıyamet günü yüzleri üstüne, körler, dilsizler ve sağırklar olarak toplayacağız. Yurtları cehennemdir. (Onun ateşi) sönmeye yüz tuttukça biz onları tutuşturarak alevini artırırız.

17/45. Kur'an okuduğun zaman, seninle ahirete inanmayanlar arasına gizli bir perde koyarız. 46. Kur'an'ı onlarlar diye kalplerine örtüler ve kulaklarına da ağırlık koyarız.⁹⁹ Kur'an'da yalnız Rabbin andığın zaman, onlar ardlarına dönüp kaçarlar.

10/25. Allah esenlik yurduna çağırır ve dilediğini doğru yola erıştırir.

10/32. İşte gerçek Rabbiniz Allah, bu-

إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ

(۴۳/۷) وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأُنْهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولٌ رَبِّنَا بِالْحَقِّ وَتَوَدُّوا أَنْ تُلْكَمُ الْجَنَّةَ أَوْرَثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ

(۹۷/۱۷) وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِي وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى وَجُوهِهِمْ عُمِّيًّا وَبَكَمَا وَصْمًا مَاوَاهُمْ جَهَنَّمَ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا

(۴۵/۱۷) وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا (۴۶) وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ وَلَوَّا عَلَى أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا

(۲۵/۱۰) وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

(۳۲/۱۰) فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا

⁹⁹ Kureys kabilesinin bazı önderleri, Hz. Peygamber kendilerine Kur'an'ı tebliğ ederken ona: "Senin söylediklerine kulaklarımız tıkalı, kalplerimiz kapalı" vs. gibi laflar ediyordı. Ayetlerde bu konuşmaların telmih vardır. "Kulaklarına ağırlık koyduk" ifadesi, özgür iradesiyle Allah'a isyan eden kişinin bir hidayet çağırısı karşısındaki psikolojisini, ahlaki ve bilgisel tutumunu ifade etmektedir. Bu bir kuldur. Her ahlaki özgür karar, ona bağlı bilgisel bir şuur durumunu ortaya çıkarır.

⁹⁸ Burada, imanı veya küfrü tercih etmede -çevrenin olumlu ve olumsuz şartlarına rağmen- ferdi iradenin önceliği, çok çarpıcı üç örnekle ortaya konmaktadır.

dur. Haktan sonra sapıklık dışında ne var? Öyleyse, nasıl döndürülüyorsunuz. 33. Böylece yoldan çıkanların inanmayacaklarına dair Rabbinin sözü gerçekleştirdi.

10/99. Rabbin dileseydi yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı. Öyle iken, sen insanları inanmaya mı zorlayacaksın? 100. Allah'ın izni olmadan hiç kimse inanmaz. O, düşünmeyenlere iğrenç bir azap verir.

6/125. Allah kimi doğru yola koymak isterse onun gönlünü İslam'a açar. Kimi de şaşırtmak isterse, göğze yükseliyormuş gibi onun gönlünü dar ve sıkıntılı yapar. İşte Allah inanmayanların üzerine pisliliği böylece koyar.

6/39. Ayetlerimi yalanlayanlar, karanlıklarda kalmış sağır ve dilsizdirler. Allah, dilediğini şaşırtır ve dilediğini doğru yola kor.

39/22. Allah kimin gönlünü İslam'a açmışsa, o, Rabbi katından bir ışık üzere olmaz mı? Kalpleri Allah'ı anmak hususunda katılmış olanlara yazıklar olsun, işte bunlar apaçık sapıklık içindedirler.

39/36. Allah, kuluna yetmez mi? Ey Muhammed! Seni O'ndan başka şeylerle korkutuyorlar. Allah'ın saptırdığını doğru yola koyacak yoktur. 37. Allah'ın doğru yola erıştirdiğini de saptıracak yoktur. Allah, Güçlü ve öc alan değil midir?

42/44. Allah kimi saptırırsa, artık onun bundan sonra bir sahip çıkkanı olmaz. Azabı gördüklerinde, zalimlerin: "Dönerek bir yol yok mudur?" dediklerini görürsün.

الضَّلَالُ فَأَلَّا تَصْرَفُونَ ۚ كَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوا أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

۱۰/۹۹ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَآمَنَ مَن فِي الْأَرْضِ كُلُّهُم جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تَكْرَهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ۚ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَجْعَلُ الرَّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ

۶/۱۲۵ فَمَنْ يَرِدِ اللَّهُ أَن يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يَرِدْ أَن يَضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرَّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

۶/۳۹ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ مَن يُشَأِ اللَّهُ يَضِلَّ لَهُ وَمَن يَشَأِ اللَّهُ يَجْعَلْهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

۳۹/۲۲ أَفَمَن شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّن رَّبِّهِ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِّن ذِكْرِ اللَّهِ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

۳۹/۳۶ أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِّن دُونِهِ وَمَن يُضِلَّ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۚ وَمَن يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ

۴۴/۴۲ وَمَن يُضِلَّ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِّن بَعْدِهِ وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَى مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ

42/46. Onların, Allah'tan başka kendilerine yardım edecek himayecileri de yoktur. Allah'ın saptırdığı kimsenin çıkar yolu olmaz.

45/23. Heva ve hevesini tanrı edinen, bilgili olmasına rağmen Allah'ın şaşırttığı, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözünü perdelediği kimseyi görüyor musun? O'nu Allah'tan sonra kim doğru yola erıştirebilir? Hiç ders almaz mısınız?

18/57. Rabbinin ayetleri kendisine hatırlatılmışken onlardan yüz çeviren ve önceden yaptıklarını unutan kimseden daha zalim kim vardır? (Kur'an'ı) an-larlar diye Biz onların yüreklerine örtüler ve kulaklarına ağırlık koyduk. Sen onları doğru yola çağırırsan da, artık asla doğru yola girmezler.¹⁰⁰

16/104. Allah'ın ayetlerine inanmayanlara Allah yol göstermez. Onlara acı bir azap vardır.

16/37. (Ey Muhammed!) Sen onların doğru yola gelmelerini ne kadar arzu-lasan da, Allah saptırdığına yol göstermez ve onların yardımcıları da yoktur.

14/27. Allah, inananları, dünya hayatında ve ahirette sarsılmaz bir sözle pekiştirir. Allah, zalimleri de saptırır. Allah dilediğini yapar.

32/13. Biz dileseydik herkese hidayetini verirdik, ancak Benden çıkan şu söz gerçekleşecektir: "Cehennemi insanlar ve cinlerden birkısmıyla tamamen doldu-

۴۶/۴۲ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِّنْ أَوْلِيَاءَ يَصْرِفُونَهُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ وَمَن يُضِلَّ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ

۲۳/۴۵ أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَن يَهْدِيهِ مِّنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

۱۸/۵۷ وَمَن أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِن تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَى فَلَن يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا

۱۶/۱۰۴ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

۱۶/۳۷ إِن تَحْرِصْ عَلَى هُدَاهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَن يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِّنْ نَّاصِرِينَ

۱۴/۲۷ يَثْبُتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ

۳۲/۱۳ وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِن حَقَّ

¹⁰⁰ Allah burada hidayete erme ve dalalette kalma kanununa sahip çıkmaktadır. Ayette de ifade edildiği gibi önyargı, inat ve ahlaksızlığı nedeniyle Peygamber'den ve çağrısından yüz çevirmiş bir şahsı doğru yola çağırarak onun üzerinde hiç bir etki yaratmamaktadır.

racağım.¹⁰¹

30/59. Allah bilmeyenlerin kalblerine işte böylece mühür basar.

29/69. Bizim uğrumuzda gayret edenleri elbette yollarımıza eristireceğiz. Allah şüphesiz, iyi davrananlarla beraberdir.

2/257. Allah inananların hâmisidir, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Inkârcıların hâimleri ise Tağut'tur.¹⁰², onları aydınlıktan karanlıklara götürür. İşte bunlar ateşliklerdir, onlar orada kalıcıdır- lar.

2/6. İnkâr edenleri uyarsan da, uyar- masan da onlara göre eşittir; onlar i- nanmazlar. 7. Allah onların kalblerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerinde de perde vardır. Artık büyük azap onlardır.

8/23. Eğer Allah onlarda bir iyilik gör- seydi onlara iştirtirdi. İştirtirmiş olsaydı, onlar yine de yüz çevirip dönerlerdi.

49/7-8. Bilin ki, içinde Allah'ın Elçisi bulunmaktadır. Eğer o bir çok işlerde si- ze uymuş olsaydı, şüphesiz kötü du- ruma düşerdimiz; ama Allah size imanı sevdirmiş, onu gönüllerinizde süsle- miştir; inkârcılığı, yoldan çıkmayı ve baş kaldırmayı ise size iğrenç göstermiştir. İşte böyle olanlar, Allah katından bir lü- tuf ve nimet sayesinde doğru yolda bu- lunanlardır. Allah bilendir, bilgedir.

الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

۵۹/۳۰) كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

۶۹/۲۹) وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ

۲۰۷/۲) اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

۶/۲) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۷ خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

۲۳/۸) وَلَوْ عِلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُّعْرِضُونَ

۷/۴۹) وَعَلَّمُوا أَنْ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبِيبٌ إِلَيْكُمْ إِلَّا إِيْمَانٌ وَزَيْنَةُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَهِتُمْ إِلَيْكُمْ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ۸ فَضَلَّأَ مِنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

¹⁰¹ Allah insanlara hidayete ulaşacak gücü vermiştir. Eğer herkese hidayeti verseydi o zaman insa- nın özgürlüğü ortadan kalktığı gibi denenmesinin de bir anlamı kalmazdı. Cehennem cinler ve in- sanlardan özgür iradesiyle hidayet yerine dalaleti seçenlerle doldurulacaktır (krş.7.A'raf/18, 11.Hud/119).

¹⁰² bkz. IV, E: 2. Tağut

64/11. Başa gelen hiç bir olay Allah'ın izni olmadan gerçekleşmez. Kim Allah'a inanırsa, O onun gönlünü doğruya yö- neltir. Allah herşeyi bilmektedir.

۱۱/۶۴) مَا أَصَابَ مِنْ مُّصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

c) Çevrenin Etkisi

İnsan irade özgürlüğüne sahip olmakla birlikte, çevresi tarafından da belirlenmektedir. Kur'an'a göre görünmeyen varlıklar da (şeytanlar, melekler) ona etki etmeye çalışmaktadırlar. Bu nedenle Kur'an, taklit yoluyla topluma uymayı şiddetle reddederken, kendi ide- alleri çerçevesinde manevi ve kültürel bir yapı oluşturmaya çalışmaktadır. Kur'an bir mi- salle bunu şöyle anlatır. "Güzel olan memleketin bitkisi Rabbin izniyle çıkar, kötü olan- dan ise yararsız olan bitkiden başka bir şey çıkmaz. İşte şükreden bir toplum için ayet- lerimizi böyle açıklıyoruz". (7.A'raf/58)

7/200. Şeytan'dan sana bir dürtü gelirse, Allah'a sığın, çünkü O iştir ve bilir. 201. Allah'a saygılı olanlara Şeytan'dan bir vesvese dokunduğunda hatırlarlar ve hemen (gerçeği) görürler. 202. (Şeytan- ların) kardeşleri onları azgınlığa sürük- lerler, onlar bundan hiç geri durmazlar.

۲۰۰/۷) وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۲۰۱) إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ۲۰۲) وَإِخْوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي الْغِيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ

7/30. (Allah insanlardan) bir kısmını doğ- ru yola koydu. Birkısmı da şaşkınlığı haketti. Çünkü bunlar, Allah'ı bırakıp şeytanları dost kabul ettiler. Bir de ken- dilerinin doğru yolda olduklarını sanıyor- lar.

۳۰/۷) فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ

36/59-61. (Allah:) "Ey suçlular! Bugün ayrılın bakayım. Ey Âdemoğulları! Ben size: «Şeytan'a kul olmayın, o size a- paçık bir düşmandır. Bana kulluk edin, bu doğru yoldur» diye bildirmedim mi? 62. O sizden nice nesilleri saptırmıştı. Siz bunu düşünememiş miydiniz?

۵۹/۳۶) وَامْتَارُوا النَّيْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ۶۰) لَمْ أَعْهِذْ إِلَيْكُمْ يَابَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ۶۱) وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ۶۲) وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

19/83. Kâfirlerin üzerine kıskırtıkça kış- kırtan şeytanlar gönderdiğimizizi bilmiyor musun? 84. Öyleyse, onlar için acele etme! Biz onların günlerini saydıkça sa- yıyoruz.

۸۳/۱۹) لَمْ تَرَ أَنَا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَوْرَهُمْ أَزْأُ ۸۴) فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَذَابًا

26/72-73. (İbrâhim: "Bu putlar, çağır-
dığınız zaman sizi duyarlar mı veya size
bir fayda ve zarar verirler mi?" demişti.
74. Onlar: "Hayır, ama babalarımızı da
böyle yaparken bulduk" demişlerdi.

6/128. Allah hepsini toplayacağı gün:
"Ey cin topluluğu! İnsanlardan çok kim-
seyi ayartıp kendi tarafınıza aldınız" der.
İnsanlardan cinlerle dost olanlar:
"Rabbimiz! Birbirimizden geçindik ve bi-
ze verdiğin sürenin sonuna ulaştık" der-
ler. Allah: "Allah başka türlü dilemedik-
çe, temelli kalacağınız yer ateştir" der.
Doğrusu Rabbin bilge ve bilendir. 129.
Haksızlık yapanları kazanıp durdukların-
dan dolayı birbirinin dostu yaparız.

6/43. Onlara baskınımız geldiğinde ol-
sun yakarsalardı ya! Ama kalpleri katı-
laştı ve Şeytan da onların yaptıklarını
kendilerine süslü gösterdi.

6/66. (Ey Muhammed!) Senin kavmin,
gerçek olduğu hâlde onu (Kur'an'ı) ya-
lanladı. "Ben sizden sorumlu değilim"
de. 67. Her haberin gerçekleşeceği bir
zaman vardır, (yakında) bileceksiniz. 68.
Ayetlerimize sataşanları gördüğün za-
man, başka bir söze dalmalarına kadar
onlardan yüz çevir. Ancak, Şeytan sana
unuturacak olursa, hatırladıktan sonra,
artık o zalimlerle oturma. 69. (Allah'a
karşı gelmekten) sakınanlara, onları he-
saba çekmek düşmez, onlara düşen,
sakınmaları için öğüt vermektir.

6/71. De ki: "Arkadaşları kendisini «Bi-
ze gel!» diye doğru yola çağırırken, yer-
yüzünde şeytanların¹⁰³ ayartarak şaşkın
bıraktıkları kimse gibi biz de, Allah bizi
doğru yola koyduktan sonra geriye mi
dönelim, Allah'tan başkasına, bize fay-

۷۲/۲۶) قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكَ إِذْ تَدْعُونَ ۙ أَوْ
يَنْفَعُونَكَ أَوْ يَضُرُّونَ ۙ (۷۴) قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا
كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ

۱۲۸/۶) وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا يَامَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ
اسْتَكْبَرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ وَقَالَ أَوْلِيَاؤُهُمْ مِنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا
اسْمَعْ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا آلَئِنَّا الَّذِي أَجَلْت لَنَا
قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ
رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ (۱۲۹) وَكَذَلِكَ نُكَلِّمُ بَعْضَ
الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

۴۳/۶) فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ
قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

۱۶/۶) وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَنْسِتَ
عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ (۶۷) لِكُلِّ نَبِيٍّ مُسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ
(۶۸) وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا
فَاعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ
وَإِمَّا يَنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ
الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (۶۹) وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ
حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَكِنْ ذِكْرِى لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

۷۱/۶) قُلْ أَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا
يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَانَا اللَّهُ كَالَّذِي
اسْتَوْتُهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانًا لَهُ أَصْحَابٌ

dası olmayan ve zarar da veremeyenle-
re mi yalvaralım?" De ki: "Yol ancak Al-
lah'ın yoludur. Bize alemlerin Rabbine
teslim olmamız emredildi".

34/31. İnkâr edenler: "Bu Kur'an'a da,
ondan öncekilere de inanmayacağız"
dediler. Sen bu zalimleri, Rablerinin hu-
zurunda tutulduklarında, birbirine laf atıp
dururken bir görsen! Horlananlar büyük-
lenenlere: "Siz olmasaydınız biz inanmış
olacaktık" derler. 32. Büyüklenenler hor-
lananlara: "Size doğruluk rehberi geldik-
ten sonra, ondan sizi biz mi alıkoyduk?
Hayır, siz zaten suçlu kimselerdiniz" der-
ler. 33. Horlananlar büyüklenenlere:
"Hayır; gece gündüz hile kuruyor ve bize
Allah'ı inkâr etmemizi, O'na eşler koş-
mamızı emrediyordunuz" derler. Büyük-
lenenler ve horlananlar, azabı gördükle-
rinde, ettiklerine içleri yanar. İnkâr eden-
lerin boyunlarına demir halkalar vururuz.
Yaptıklarından başka bir şeyin cezasını
mı çekerler?

41/36. Şeytandan sana bir dürtü ge-
lirse, Allah'a sığın! Çünkü O İşiten'dir,
Bilen'dir.

43/36. Kim Rahman'ı anma konusunda
körük ederse, yanından ayrılmayacak
bir şeytanı ona sardırır. 37. Artık onlar
bunları yoldan alıkoılar, bunlar da doğru
yolda olduklarını sanırlar.

43/62. Sakın Şeytan sizi alıkoymasın;
şüphesiz o size apaçık bir düşmandır.

16/98. Kur'an okuduğun zaman, taş-
lanmış Şeytan'dan Allah'a sığın. 99.
Doğrusu, onun inananlar ve sadece
Rablerine güvenenler üzerinde bir o-
toritesi yoktur. 100. Onun otoritesi an-
cak onu dost edinenler ve Allah'a ortak
koşanlar üzerindedir.

يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَىٰ ائْتِنَا قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ
وَأْمَرْنَا لِنُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

۳۱/۳۴) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهَذَا الْقُرْآنِ
وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ
مُوقِفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ
الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتَضَعُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا
أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ (۳۲) قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ
اسْتَضَعُوا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذٍ
جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ (۳۳) وَقَالَ الَّذِينَ
اسْتَضَعُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَندَادًا وَأَسْرَأُ
النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْقَابِ
الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

۳۶/۴۱) وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ
بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

۳۶/۴۳) وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَانِ نُقِضْ لَهُ
شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ (۳۷) وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ
السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ

۱۶/۹۲) وَلَا يَصُدُّكُمْ الشَّيْطَانُ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ

۹۸/۱۶) فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ
الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ (۹۹) إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (۱۰۰) إِنَّمَا
سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ

¹⁰³ Pekçok pasajda olduğu gibi, burada da 'şeytanlar' ibaresi, İblis ve onun soyundan gelenleri de-
ğil, onlarla aynı misyonu üstlenmiş bulunan kötülüğe çağırın insanları ifade etmektedir.

14/22. İş bittikten sonra, Şeytan der ki: "Allah size gerçek sözü vermişti. Ben de size söz verdim, ama caydım. Aslında sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım; siz de geldiniz. O hâlde beni yermeyin, kendinizi kınayın. Ben sizi kurtaramam siz de beni kurtaramazsınız. Daha önce de beni (Allah'a) ortak koşmanızı inkâr etmiştim. Doğrusu, haksızlık yapanlara can yakıcı azap vardır".

2/168. Ey insanlar! Yeryüzündeki pâk ve temiz şeylerden yiye. Şeytan'a ayak uydurmayın. O sizlere apaçık bir düşmandır. 169. O size ancak kötülüğü, hayasızlığı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi tavsiye eder.

3/100. Ey inananlar! Kitap verilenlerin birtakımına itaat ederseniz, inanmanızdan sonra sizi inkârcılığa döndürürler. 101. Size Allah'ın âyetleri okunurken ve Elçisi de aranızda bulunurken, nasıl inkâr edersiniz? Kim Allah'a sınırsız tutunursa, doğru yola iletilmiş olur.

3/149. Ey inananlar! Inkâr edenlere itaat ederseniz, sizi gerisin geriye çevirirler de, kaybedenlere dönersiniz. 150. Oysa, sahibiniz Allah'tır ve yardımcılarının en iyisi de O'dur.

4/120. (Şeytan) onlara söz verir, onları umutlandırır, (fakat) Şeytan'ın onlara verdiği söz sadece aldatmacadır. 121. İşte onların varacağı yer cehennemdir. Oradan kaçacak yer bulamayacaklardır.

4/140. Allah Kitap'ta size şunu indirdi: "Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve alaya alındığını işittiğiniz zaman, başka bir söze geçmedikçe onlarla oturmayın, yoksa siz de onlar gibi olursunuz". Allah ikiyüzlülerin ve inkarcıların hepsini ce-

۲۲/۱۴) وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُمُونِي وَلُومُوا أَنْفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِي إِنْ كَفَرْتُمْ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِي مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

۱۶۸/۲) يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ۱۶۹) إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

۱۰۰/۳) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ ۱۰۱) وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تَتْلُوا آيَاتِ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

۱۴۹/۳) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَرُدُّوكُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ فَتَقْتُلُوا خَاسِرِينَ ۱۵۰) بَلِ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ

۱۲۰/۴) يَعِدُّهُمْ وَيُؤْتِيهِمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا ۱۲۱) أُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَخْرِصًا

۱۴۰/۴) وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلَهُمْ إِنَّ

hennemde toplayacaktır.

اللَّهُ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا

4/89. (Münafıklar) keşke onların inkâr ettikleri gibi siz de inkâr etseniz de, kendileriyle aynı olsanız isterler. Öyleyse, onlar Allah yolunda göç etmedikçe onlardan dost tutmayın. Eğer yüz çevirirlerse, onları yakalayın, bulduğunuz yerde öldürün. Onlardan dost ve yardımcı edinmeyin.

22/25. Inkâr edenlere, Allah'ın yolundan ve yerli-yolcu bütün insanlar için (ibadet yeri) kıldığımız Mescid-i Haram'dan alıkoynlara ve orada zulm ile yanlış yola saptırmak isteyenlere, can yakıcı bir azap tattırırız.

22/3. Allah hakkında bilmeden tartışan ve her azılı şeytana uyan insanlar vardır. 4. Onun hakkında şöyle yazılmıştır: O kendisini dost edinen kimseyi saptıracak ve alevli azâba götürecektir.

58/19. Şeytan, onların başlarına dikilip Allah'ı anmayı unutturmuştur. İşte onlar Şeytan'ın yandaşlarıdır. İyi bilin ki, Şeytan'ın yandaşları ziyandadırlar.

37/69. Onlar, babalarını sapık kimseler olarak bulmuşlardı. 70. Öyleyken yine de onların izlerinden kovalanırcasına koşuyorlardı.

۸۹/۴) وَذُوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّى يُهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

۲۵/۲۲) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يَرِدْ فِيهِ بِالْهَادِ بِظُلْمٍ نَذَقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ

۳/۲۲) وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ ۴) كَتَبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَإِنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ إِلَى عَذَابٍ سَعِيرٍ

۱۹/۵۸) اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ

۶۹/۳۷) إِنَّهُمْ لَأَفْوَاهُ آبَاءِهِمْ ضَالِّينَ ۷۰) فَهُمْ عَلَى آثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ

2. İki Temel İnanç Grubu

İslam geleneğinde, 'İman' ile 'İslam'ı birbirinden ayırma eğilimi vardır. Genel kabule göre, *islām* (müslüman oluş) sosyal bir aidiyetin ifadesi iken, *imān* (mü'min oluş) aşağıdaki pasajlarda da rahatlıkla gözlemlenebileceği gibi, birinci derecede insanın Allah ile ilişkisini O'nunla arasındaki varoluşsal bağı ifade etmektedir. Aşağıda, mü'minler ve kafirlerin en genel anlamda inanç yapıları, buna bağlı olarak ortaya koydukları ahlaki davranışları ve bu davranışlarının uhrevi sonuçlarını konu edinen Kur'an pasajlarına yer verilmektedir.

a) İnananlar (Mü'minler) ve Nitelikleri

92/5-7. (Elinde bulunandan) verenin, (Allah'a karşı) saygılı olanın ve en güzel sözü doğrulayanın işlerini kolaylaştırırız.

(٥/٩٢) فَلَمَّا مَنَ أَعْطَى وَاتَّقَى (٦) وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى (٧) فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى

103/1. Vaktin bitimine andolsun. 2. İnsan, hiç şüphesiz ziyan içindedir. 3. Ancak inananlar, yararlı iş işleyenler, birbirine hakkı tavsiye edenler ve sabırlı olmayı tavsiye edenler (bunun dışındadır).

(١/١٠٣) وَالْعَصْرِ (٢) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ (٣) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ

7/157. Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları, kendilerine uygun olanı emreden ve kötülüğü yasaklayan; onlara temiz şeyleri helal eden., murdar şeyleri haram eden; ağır yüklerini ve üzerlerindeki zincirleri kaldıran ümmî Peygamber Elçi'ye inanan, onu destekleyen, ona yardım eden ve ona indirilen ışığa uyan kimseler, işte bunlar kurtulacaklardır.

(١٥٧/٧) الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

25/63. Rahmân'ın kulları yeryüzünde ağırbaşlı yürürler. Bilgisizler kendilerine takıldıkları zaman, onlara güzel sözler söylerler. 64. Onlar, gecelerini Rablerinin huzurunda secdeye vararak ve ayakta durarak geçirirler. 65-66. Onlar: "Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır; doğrusu onun azabı sürekli, orası da kötü bir yer ve kötü bir duraktır" derler. 67. Onlar harcadıkları zaman, ne israf ederler ne de cimrilik, ikisi arasında orta bir yol (tutarlar). 68-69. Onlar Allah'ın yanısıra başka bir tanrıya yalvar-

(٦٣/٢٥) وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا (٦٤) وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا (٦٥) وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا (٦٦) إِنَّهَا سَاعَتٌ مُّسْتَقَرَّةٌ وَمَقَامًا (٦٧) وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا (٦٨) وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ

mazlar, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar, zina etmezler, - bunları yapan günaha girmiş olur; kıyamet günü azabı kat kat olur, orada temelli horlanarak kalır.

وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا (٦٩) يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا

35/29-30. Allah'ın Kitabı'nı okuyanlar, namazı kılanlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli ve açık verenler, (Allah'ın) kendilerine kazançlarını ödeyeceği ve lütfundan onlara fazlasını da vereceği - çünkü Allah çok bağışlayıcı ve yapılan iyiliklerin karşılığını verendir- zarar etmeyecek bir alışveriş umabilirler.

(٢٩/٣٥) إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَلْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّنْ تَبُورَ (٣٠) لِيُوفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ

27/2-3. (Bunlar) namazı kılan, zekâtı veren ve âhiretten kesin olarak emin olan mü'minler için bir rehber ve müjdedir.

(٢٧/٢) هَذَى وَيُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ (٣) الَّذِينَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

28/52. Kendilerine bundan önce Kitab verdiklerimiz buna da inanırlar. 53. Kur'an onlara okunduğu zaman: "Ona inandık, doğrusu o Rabbimizden gelen gerçektir; biz şüphesiz daha önce de Müslüman idik" derler. 54. İşte onlara, sabırlarından dolayı, ecirleri iki defa verilir; onlar kötülüğü iyilikle savarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan da sarfederler. 55. (Onlar,) boş söz işittikleri vakit ondan yüz çevirirler. "Bizim işlediğimiz bize, sizin işlediğiniz sizdedir. Size selam olsun; cahillerle ilgilenmeyiz" derler.

(٥٢/٢٨) الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ (٥٣) وَإِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ (٥٤) أُولَئِكَ يُؤْتُونَ أُجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ (٥٥) وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا تَبْتَغِ الْجَاهِلِينَ

17/107-109. De ki: "Kur'an'a ister inanın, ister inanmayın. O, kendinden önce bilgi verilenlere okunduğu zaman, çene üstü secdeye kapanırlar ve: «Rabbimiz uludur. Rabbimizin sözü yerine gelecektir» derler. Ağlayarak yüzleri üzerine kapanırlar ve bu onların Allah'a saygılarını artırır".

(١٧/١٧) قُلْ آمَنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا (١٠٨) وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبَّنَا إِنَّا كُنَّا وَعَدًا رَبَّنَا لَمَفْعُولًا (١٠٩) وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَنْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا

11/17. Rabbinin katından bir belgesi ve onu okuyan, O'ndan gelen bir tanığı bulunanlar ve önlerinde önder ve rahmet olarak Mûsa'nın Kitabı bulunanlar (kafir-

(١١/١٧) أَمَّنْ كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ قَالُوا

lerle bir olur mu)? İşte onlar Kur'an'a inanırlar. Hangi grup onu inkâr ederse, ona söz verilen yer ateştir. Senin de bundan şüphen olmasın. O, Rabbinden bir gerçektir. Fakat insanların çoğu inanmaz.

11/23. İnanıp yararlı işler yapanlar ve Rablerine saygıyla boyun eğenler, işte onlar cennetliklerdir. Onlar orada kalıcıdır.

6/48. Elçileri sadece müjdeci ve uyarıcı olarak gönderiyoruz. Kim inanır ve düzeltirse, onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.

6/82. İnananlar ve inançlarına bir zulüm¹⁰⁴ karıştırmayanlar, işte onlara güven vardır ve onlar doğru yoldadırlar.

31/4. O kimseler ki, namazı kılarlar, zekatı verirler. Ahireti de kesinkes bilirler. 5. Onlar Rablerinin yolunda olanlardır. İşte onlar murada erenlerdir.

39/33. Doğruyu getirene ve onu doğru-
layana gelince, işte onlar, saygılı olan-
lardır. 34-35. Onlara, Rablerinin katında
diledikleri şeyler vardır, iyi davrananların
ödülü budur, ki (böylece) Allah, onların
yaptıklarının en kötüsünü örtsün, onlara
işledikleri şeylerin en güzeli ile karşılık
versin.

41/33. Allah'a çağıran, yararlı iş işle-
yen, ve "Ben ancak Müslüman-
lar'danım" diyen kimseden daha güzel
sözlü kim vardır?

مَوْعِدُهُ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ

(٢٣/١١) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ

(٤٨/٦) وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ
فَمَنْ آمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ

(٨٢/٦) الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ
لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ

(٤/٣١) الَّذِينَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ
بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ٥ أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ
وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

(٢٣/٣٩) وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَٰئِكَ
هُمُ الْمُتَّقُونَ ٣٤ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ
جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ٣٥ لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي
عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ

(٣٣/٤١) وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ
وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ

42/36-39. Size verilmiş bulunan her-
hangi bir şey, sadece dünya hayatının
menfaatidir; inanıp Rablerine güve-
nenler, büyük günahlardan ve haya-
sızlıklardan çekinenler, öfkeli oldukla-
rında bile bağışlayanlar, Rablerinin ça-
rısına cevap verenler, namazı kılanlar iş-
leri(ni) aralarında danışma ile (görenler),
kendilerine verdiğimiz rızıkta sarfeden-
ler ve bir saldırıya uğradıklarında ka-
zanmaya çalışanlar için Allah'ın katında
bulunan daha iyi ve daha kalıcıdır.

51/15-16. (Allah'a karşı gelmekten) sa-
kınanlar, Rablerinin kendilerine ver-
diğini almış olarak bahçelerde ve pınar
başlıklarındadırlar. Çünkü onlar, bundan
önce iyi davranırlardı. 17. Onlar, geceleri
az uyurlardı. 18. Seher vakitlerinde ba-
ğışlanma dilerlerdi. 19. Onlar (dünyada
iken) mallarında muhtaç ve yoksula bir
hak ayırmışlardı.

16/30. (Allah'a karşı gelmekten) sakı-
nanlara: "Rabbiniz ne indirdi?" dendi-
ğinde: "İyilik" derler. İyi davrananlara bu
dünyada iyilik vardır. Ahiret yurdu ise
daha iyidir. Saygılı olanların yurdu ne
güzelidir!

23/1-11. Namazlarında saygılı olan, boş
sözden yüz çeviren, zekatı veren, eşleri
ve ellerinin altında bulundurdıkları (carı-
yeleri) dışındakilere karşı ırzlarını koru-
yan, -(bundan dolayı) onlar zaten kına-
namazlar; ancak kim bunun ötesini arzu-
larsa, işte onlar haddi aşmış olurlar-,
emanetlerini gözetir, sözlerini yerine
getiren ve namazlarını koruyan mü'min-
ler murada ermişlerdir. İşte onlar, temelli
kalacakları Firdevs'e varis olan mirasçı-
larıdır.

(٣٦/٤٢) فَمَا أَوْتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَّاعِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُونَ ٣٧ وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كِبَارَ الْإِثْمِ
وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ ٣٨
وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ
شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ٣٩ وَالَّذِينَ
إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ

(١٥/٥١) إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ١٦
أَخَذِينَ مَا أَتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ
١٧ كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ١٨
وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ١٩ وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ
لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ

(٣٠/١٦) وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا
خَيْرًا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ
الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ

(١/٢٣) قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ٢ الَّذِينَ هُمْ فِي
صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ٣ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ اللَّغْوِ
مُعْرِضُونَ ٤ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ٥ وَالَّذِينَ
هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ٦ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا
مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ٧ فَمَنْ ابْتَغَىٰ
وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ٨ وَالَّذِينَ هُمْ
لِأَمَانَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ٩ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ
صَلَوَاتِهِمْ حَافِظُونَ ١٠ أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ١١
الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

23/57-61. Rablerinin korkusundan titre-

(٥٧/٢٣) إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ

¹⁰⁴ Rivayetlere göre, bu ayette geçen zulmün ne olduğu Hz. Peygamber'e sorulduğunda, bunun 'şirk' olduğunu belirtmiş ve şu ayeti okumuşlardı: "... gerçekten şirk büyük bir zulümdür" (31.Lok-
man/13).

yenler, Rablerinin âyetlerine inananlar, Rablerine ortak koşmayanlar, vereceklerini, -Rablerine dönecekleri için- kalpleri ürpererek verenler, işte onlar iyi işlerde yarış ederler ve o uğurda ileri geçerler.

70/22-35. Ancak, namazı kılanlar ve namazlarında devamlı olanlar, mallarında muhtaca ve yoksula belirli bir hak tanıyanlar, ceza gününü doğrulayanlar, yalnız Rablerinin azabından korkanlar - Rablerinin azabından kimse güvende değildir-, eşleri ve ellerinin altında bulundurdıkları (cariyeleri) dışındakilere karşı ırzlarını koruyanlar -(bundan dolayı) onlar zaten kınanamazlar; ancak kim bunun ötesini özlerse, işte onlar haddi aşmış olurlar-, emanetlerini ve sözlerini yerine getirenler, tanıklığı gereği gibi yapanlar, namazlarına riayet edenler; işte onlar, cennetlerde kendilerine ikramda bulunulacak kimselerdir.

84/25. Yalnız, inanıp yararlı işler işleyenlere; onlara kesintisiz ecir vardır.

29/9. İnanan ve yararlı iş işleyenleri, kesinlikle iyilerin arasına katacağız.

2/218. İnananlar ve hicret edip Allah yolunda savaşanlar, işte bunlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

2/277. İnananlar, yararlı işler yapanlar, namazı kılanlar ve zekatı verenlerin ödülleri Rableri katındadır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.

(٥٨) وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ (وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ٦٠) وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ (٦١) أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ

(٢٢/٧٠) إِلَّا الْمُصَلِّينَ (٢٣) الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَأِمُونَ (٢٤) وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ (٢٥) لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ (٢٦) وَالَّذِينَ يُصَلُّونَ بَيُّوتِهِمْ الَّذِينَ (٢٧) وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ (٢٨) إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ (٢٩) وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ (٣٠) إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ (٣١) فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ (٣٢) وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ (٣٣) وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ (٣٤) وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ (٣٥) أُولَٰئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُّكْرَمُونَ

(٢٥/٨٤) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

(٩/٢٩) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ

(٢١٨/٢) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

(٢٧٧/٢) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

2/3. Onlar, gayba inanır, namazı kılar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan harcarlar. 4. (Muhammed!) Onlar sana indirilene ve senden önce indirilenlere inanırlar. Ve bunlar ahireti kesinkes bilirler. 5. Rablerinin gösterdiği yolda olanlar bunlardır. Ve işte bunlar murada ermişlerdir.

2/62. Mü'minler, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiiler'den Allah'a ve ahiret gününe inanıp yararlı iş yapanların ecirleri Rablerinin katındadır. Artık onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir de.

2/82. İnanıp yararlı işler yapanlar, işte onlar cennetliklerdir. Onlar orada kalıcıdırlar.

8/2. İnananlar öyle kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman kalpleri titrer ve Allah'ın âyetleri kendilerine okunduğunda imanlarını artırır; onlar Rablerine güvenirlir. 3. Onlar namazı kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan verirler. 4. İşte gerçekten inanmış olanlar bunlardır. Rablerinin katında onlar için dereceler, bağışlanma ve bol bol rızık vardır.

3/104. Sizden, iyiye çağırın, uygun olanı emreden ve kötülüğü yasaklayan bir topluluk olsun. İşte onlar başarıya ulaşanlardır. 105-106. Kendilerine açık belgeler geldikten sonra, ayrılığa düşen ve anlaşılamayanlar gibi olmayın. Birtakım yüzlerin ağaracağı ve birtakım yüzlerin kararacağı günde büyük azap işte onlardır. Yüzleri kararanlara: "İnanmanızdan sonra inkâr mı ettiniz? Öyleyse, inkâr etmiş olmanızdan dolayı azabı tadın" denecektir.

3/113-114. Onların da hepsi bir değildir. Kitap Ehli'nin içinde secdeye kapanarak, geceleri Allah'ın âyetlerini okuyup duran bir topluluk vardır, çünkü bunlar Allah'a

(٢/٢) الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ (٤) وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمِمَّا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (٥) أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

(٦٢/٢) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلُوا صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

(٨٢/٢) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

(٢/٨) إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُ رَبِّهِمْ يَقُولُونَ سُبْحَانَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (٤) أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

(١٠٤/٣) وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (١٠٥) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١٠٦) يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

(١١٣/٣) لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ (١١٤)

ve ahiret gününe inanır, uygun olanı emreder, kötü olanı yasaklar ve iyiliklere koşarlar. İşte bunlar iyilerdendir. 115. Yaptıkları herhangi bir iyilikleri inkar edilmeyecektir. Allah saygılı olanları bilir.

3/134. Bunlar, bollukta ve darlıkta verirler, öfkelerini yutkunurlar, insanların kusurlarını affederler. Allah iyi davrananları sever. 135. Onlar, kötü bir şey yaptıkları veya kendilerine haksızlık yaptıkları zaman, Allah'ı anarlar ve günahlarının bağışlanmasını dilerler. – Allah'tan başka günahları kim bağışlayabilir?– Onlar yaptıkları işlerde bile bile diretmezler. 136. İşte bunların ödülleri, Rablerinden bağışlanma ve temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetlerdir. Çalışanların ne güzel ödülleri vardır!

3/16-17. Bunlar, (sıkıntılara karşı) dayananlar, doğru olanlar, gönülden kul olanlar, (iyilik için) harcayanlar ve seher vakitlerinde: "Rabbimiz! Şüphesiz biz inandık, günahlarımızı bize bağışla, bizi ateşin azabından koru!" diye bağışlanma dileğinde bulunanlardır.

3/195. Rableri bunların dualarını kabul etti. Sizlerden erkek, kadın –zaten birbirinizden meydana gelmişsinizdir– hiç birinizin işini boşa çıkarmam. Hicret edenlerin, yurtlarından çıkarılanların, Allah yolunda incitilenlerin ve savaşarak öldürülenlerin kötülüklerini elbette örteceğim. Allah katından bir karşılık olarak, onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Karşılığın güzeli Allah katındadır.

3/198. Rablerine saygılı olanlara, altlarından ırmaklar akan, içinde Allah katından nimetler bulunan ve temelli kalacakları cennetler vardır. Allah katında olan-

يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ (١١٥) وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ

١٣٤/٣ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ (١٣٥) وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ الذَّنْبَ إِلَّا لِلَّهِ وَلَمْ يَصِرُوا عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ (١٣٦) أُولَئِكَ جَزَاءُ هُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ

١٦/٣ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِنَّا أَمْنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (١٧) الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ

١٩٥/٣ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَأَلَّزِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُودُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ

١٩٨/٣ لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نَزُلًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

lar, iyi insanlar için daha iyidir.

وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ

33/35. Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, inanan erkekler ve inanan kadınlar, itaat eden erkekler ve itaat eden kadınlar; doğru sözlü erkekler ve doğru sözlü kadınlar, sabırlı erkekler ve sabırlı kadınlar, gönülden saygılı erkekler ve gönülden saygılı kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, iffetlerini koruyan erkekler ve iffetlerini koruyan kadınlar, Allah'ı çok anan erkekler ve Allah'ı çok anan kadınlar; işte bunlara Allah bağış ve büyük bir ecir hazırlamıştır.

4/152. Ancak, Allah'a ve elçilerine inananlar ve onlardan hiç birini diğerlerinden ayırmayanlar, işte onlara ödülleri vereceğiz. Allah çok bağışlayıcı ve çok merhametlidir.

4/162. Fakat onlardan ilimde derinleşmiş olanlar ve sana indirilene ve senden önce indirilenlere inanıp, namazı kılan, zekatı veren, Allah'a ve ahiret gününe inanan mü'minler (var ya), işte bunlara büyük bir ödül vereceğiz.

4/175. Allah'a inananları ve O'na bağlananları, (Allah) kendi rahmetine ve bolluğuna kavuşturacak ve onları kendisine varan doğru yola koyacaktır.

4/69. Allah'a ve Elçisi'ne kim itaat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberler, dosdoğru olanlar, şehitler ve iyi kimselerle beraber olurlar. Bunların yoldaşlığı ne kadar güzeldir. 70. Bu nimet Allah'tandır ve Allah'ın bilmesi yeter.

٣٥/٣٣ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

١٥٢/٤ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ أُولَئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أَجْرُهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

١٦٢/٤ لَكِنَّ الرَّاكِبُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا

١٧٥/٤ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ وَقَضَىٰ وَيَهْدِيهِمْ إِلَىٰ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

٦٩/٤ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا (٧٠) ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عَلِيمًا

47/17. Doğru yolu bulanların ise, (Allah) doğruluklarını artırır ve (karşı gelmekten) sakınmalarını sağlar.

13/19. (Ey Muhammed!) Rabbinden sana indirilenin gerçek olduğunu bilen kimse, kör kimse gibi midir? Ancak akıl sahipleri, öğüt alırlar. 20. Onlar Allah'la antlaşmalarını yerine getirir ve sözleşmeyi bozmazlar. 21. Onlar Allah'ın birleştirilmesini emrettiği bağları birleştirirler. Rablerinden korkarlar ve hesabın kötüsünden de ürkerler. 22-24. Onlar Rablerinin rızasını isteyerek zorluklara dayanırlar, namazı kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizlice ve açıktan verirler, kötülüğü iyilikle savarlar. İşte bunlara bu (dünya) evinin sonucu olarak, ana-babalarından, eşlerinden ve soylarından iyi olanlarla birlikte girecekleri Adn cennetleri vardır. Melekler her kapıdan yanlarına girip: "Sabretmenizden dolayı size selam olsun. Burası dünyanın ne güzel sonucudur" derler.

13/29. İnanan ve yararlı işler işleyenlere ne mutlu; (onlara) güzel bir gidecek yer vardır.

98/7. İnanıp yararlı iş işleyenler, işte onlar yaratıkların en iyileridirler. 8. Onların Rableri katındaki ödülleri, içinde temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Adn cennetleridir. Allah onlardan râzıdır; onlar da Allah'tan râzıdırlar. Bu, Rabbinden korkanlar içindir.

59/9. Onlardan önce oraya (Medine'ye) ve imana yerleşmiş olanlar, kendilerine göç edip gelenleri severler; onlara verilenler içlerinde bir arzu duymazlar, kendileri zorluk içinde bulunsalar bile, onları kendilerinden önde tutarlar. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa ulaşanlardır. 10. Onlardan sonra gelenler: "Rabbimiz! Bizi ve biz-

۱۷/۴۷) وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ

۱۱/۱۳) أَفَمَنْ يَعْلَمُ لَمَّا أَنْزَلَ إِلَيْكَ مِنَ رَبِّكَ الْحَقَّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ الْأَنْبَاءُ (۲۰) الَّذِينَ يُؤْفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ (۲۱) وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ (۲۲) وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَذِرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةِ أُولَئِكَ لَنُحِبَّ لَهُمْ عَقْبَى الدَّارِ (۲۳) جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ (۲۴) سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ

۲۹/۱۳) الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحَسَنَ مَا بُدِئَ لَهُمُ

۷/۹۸) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ (۸) جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ

۹/۵۹) وَالَّذِينَ تَبَوَّعُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَخْصَ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۱۰) وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا

den önce inanmış olan kardeşlerimizi bağışla; kalbimizde mü'minlere karşı kin bırakma. Rabbimiz! Şüphesiz Sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin" derler.

24/51. İnananlar Allah'a ve aralarında hüküm vermesi için O'nun Elçisi'ne çağırıldıklarında, sözleri sadece: "İşittik ve itaat ettik" demekten ibarettir; işte saadete erenler onlardır. 52. Kim Allah'a ve Elçisi'ne itaat eder, Allah'ı sayar ve O'na karşı gelmekten sakınırsa, işte onlar kurtulmuşlardır.

22/41. Onları orada iktidar sahibi kılsak, namazı kılarlar, zekatı verirler, uygun olanı emrederler ve fenalığı yasaklar. İşlerin sonucu Allah'a aittir.

58/22. Allah'a ve ahiret gününe inanan bir topluluğun -babaları, oğulları, kardeşleri ya da akrabaları olsa bile- Allah'a ve Peygamberi'ne karşı gelenlere sevgi beslediklerini görmezsin. İşte Allah, imanı bunların kalblerine yazmış, katından bir nur ile onları desteklemiştir. Onları, içlerinden ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetlere koyacaktır. Allah onlardan hoşnut olmuştur, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. İşte bunlar, Allah'ın taraftarlarıdır. İyi bilin ki, saadete erecek olanlar, Allah'ın taraftarlarıdır.

5/7. Allah'ın size olan nimetini ve "işittik, itaat ettik" dediğinizde size bağladığı antlaşmayı hatırlayın. Allah'tan sakının. Allah gönüllerde olanı bilmektedir.

9/111. Allah, Tevrat, İncil ve Kur'an'da üzerine aldığı gerçek bir söz olarak, Allah yolunda çarpışıp öldürülen ve öldüren mü'minlerin canlarını ve mallarını cennete karşılık satın almıştır. Verdiği sözü, Allah'tan daha çok tutan kim vardır? Öyleyse, yaptığınız bu alışverişe

تَجَلَّ فِي قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ

۵۱/۲۴) إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۵۲) وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشِ اللَّهَ وَيَتَّقِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ

۴۱/۲۲) الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ

۲۲/۵۸) لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

۷/۵) وَادْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ بِهِ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

۱۱۱/۹) إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَغَدَا عَلَيْهِ حَقٌّ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ

sevinin. İşte bu, büyük kurtuluştur. 112. Bunlar, tövbe edenler, kullukta bulunanlar, Allah'ı övenler, gezenler, rükû edenler, secde edenler, uygun olanı emredenler, kötü olanı yasaklayanlar ve Allah'ın yasalarını koruyanlardır. Mü'minleri müjdele!

9/44. Allah'a ve ahiret gününe inananlar, canları ve malları ile savaşmaktan geri kalmak için senden izin istemezler. Allah sakınanları bilir.

9/71. İnanmış erkekler ve inancı kadınlar birbirlerinin himayecisidirler. İyiliği emreder, kötülüğü yasaklarlar. Namazı kılar, zekâtı verir, Allah'a ve Elçisi'ne itaat ederler. İşte bunlara Allah rahmet edecektir. Doğrusu Allah üstündür, bilgedir. 72. Allah inancı erkeklerle ve inancı kadınlara, altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetler ve Adn cennetlerinde hoş konutlar söz vermiştir. Allah'ın hoşnutluğu (bunlardan) daha yücedir. İşte büyük kurtuluş budur.

9/88. Elçi ve onunla beraber bulunan mü'minler, mallarıyla, canlarıyla cihad ederler. Bütün iyilikler bunlarındır ve işte bunlar mutluluğa erişeceklerdir. 89. Allah, onlara içinde temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Büyük kurtuluş işte budur.

b) İnanmayanlar (Kafirler) ve Nitelikleri

96/9-13. Rabbine yakaran kulu bundan alıkoymak isteyene ne dersin? Ne dersin, ya o doğru yol üzere idi veya (Allah'tan) sakınmayı emrettiyse; ve ne dersin, (diğeri de) yalanlayıp yüz çevirdiy-

فَاسْتَبْشِرُوا بِنَجْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (١١٢) التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّاجِدُونَ الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

٤٤/٩ لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ

٧١/٩ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٧٢ وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِينٍ طَيِّبَةٍ فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ وَرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

٨٨/٩ لَكِنَّ الرُّسُولَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ٨٩ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

٩/٩٦ أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى (١٠) عَنِ إِذَا صَلَّى (١١) أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَى (١٢) أَوْ أَمَرَ بِالْقَوَى (١٣) أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى (١٤) أَلَمْ يَعْلَمْ

se? 14. (Peki o) Allah'ın görmekte olduğunu bilmiyor muydu?

92/8-10. Cimrilik eden, kendini yeterli gören ve en güzel sözü yalanlayan kimsenin de, güçlüklerle uğramasını kolaylaştırırız. 106

107/1. (Ey Muhammed!) Dini yalanlayan ne dersin? 2-3. Öksüzü kakıştıran, yoksulu doyurmaya özendirmeyen kimse işte odur.

85/8-9. Sadece göklerin ve yerin hükümlanlığı kendisinin olan övgüye lâyık ve Üstün Allah'a inancı olmalarından dolayı onlardan öc alıyorlardı. Allah herşeye tanıktır. 10. İnanmış erkek ve kadınları dinlerinden çevirmeye uğraşanlar, eğer tövbe etmezlerse onlara cehennem azabı vardır. Yakıcı azap da onlarıdır.

75/31-33. O, Peygamber'i doğrulamamış, namazı kılmamış, ama yalanlayıp yüz çevirmiş, sonra da salına salına ailesine gitmişti. 34. Sana yazıklar olsun, yazıklar! 35. Daha ne olsun, sana yazıklar olsun, yazıklar!

7/182. Ayetlerimizi yalanlayanları, bilmedikleri yönden ağır ağır sonuca yaklaştıracamız. 183. Onlara süre veriyorum; Benim tuzağım çetindir.

36/44. Ama katımızdan bir rahmet ve bir

بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى

٨/٩٢ وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى (٩) وَكَذَّبَ بِالْحَسَنَى (١٠) فَسَنَسْأَلُهُ لِلْعُسْرَى

١/١٠٧ أَرَأَيْتَ الَّذِي يَكْذِبُ بِالَّذِينَ (٢) فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ (٣) وَلَا يُخْضِ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ

٨/٨٥ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ (٩) الَّذِي لَهُ مَلَكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (١٠) إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ

٣١/٧٥ فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى (٣٢) وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى (٣٣) ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى (٣٤) أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى (٣٥) ثُمَّ أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى

١٨٢/٧ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ (١٨٣) وَأَمْلَى لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ

٤٤/٣٦ إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ (٤٥) وَإِذَا

¹⁰⁵ Bu metin, anlaşılması en güç Kur'an pasajlarından birisidir. Bu güçlük, cümlelerdeki zamirlerin sözkonusu iki şahıstan hangisine ait olduğunun kapalılığından ve in edatı ile e-ra'ayle ifadesinin pek çok anlama gelebilmesinden kaynaklanmaktadır. Bütün bu ihtimaller hesaplanarak yukarıdaki pasaja çok sayıda anlam verilebilir. Ancak, ilgili pasajın tarihsel bağlamı gözönünde bulundurulduğunda, yukarıda tercih edilen anlamın yanısıra şöyle bir anlamın da uygun düşüğü görülür: "... Ne dersin, (şimdi) bu doğru yol üzere miydi, yoksa (Allah'tan) sakınmayı mı emrediyordu? Ne dersin, (yoksa) o yalanlayıp yüz mü çevirmişti?"

¹⁰⁶ Bahsi geçen ahlaksızlıkları gerçekleştiren kişi, bu davranışları her yapışında onu tekrarlama kolaylaştır, terketmesi güçleşir; çünkü anılan davranışlar insanın hevasına uygundur. Ancak, bu davranışların sonuçları insanın fitratıyla çelişkili olduğu için, güçlük karşılığında kaçınılmazdır. Örneğin, içki içen bir kişi giderek buna alışır (kolaylaşır), fakat bu davranışın sonucu felâketlidir.

süreye kadar geçinmeleri için (onları boşmuyoruz). 45. Onlara: "Önünüzdekinden de arkanızdakinden de sakının, belki size acınır" dediği zaman (yüz çevirirler). 46. Zaten onlara ne zaman Rabbinin ayetlerinden bir ayet gelse, ondan hep yüz çeviregelmişlerdir. 47. Kendilerine: "Allah'ın size verdiği rızıktan sarfedin" denildiğinde, inkâr edenler inananlara: "İstese Allah'ın doyuracağı kimseyi, biz mi doyuralım? Doğrusu, siz apaçık bir sapıklıktasınız" derler.

35/10. Kim güç (ve şeref) isterse (bilsin ki), güç (ve şeref) tümüyle Allah'ındır. Güzel sözler O'na yükselir, o sözleri yararlı iş yükseltir. Kötülük yapmakta düzen kuranlar için çetin azap vardır. Bunların kurdukları düzenler de boşa çıkar.

19/83. Kâfirlerin üzerine, kışkırtıkça kışkırtan şeytanlar gönderdiğimizizi bilmiyor musun? 84. Öyleyse, onlar için acele etme, Biz onların günlerini saydıkça sayıyoruz.

26/198-199. Biz onu (Kur'an'ı) yabancı dil konuşan birine indirseydik de, onlara onu okusaydı, ona yine inanmazlardı. 200-202. Suçluların kalplerine onu böyle sokarız da, yine can yakıcı azabı görmedikçe ona inanmazlar. Bu azap onlara farkında değilken ansızın gelivercektir.

17/97. Allah kimi doğru yola koymuşsa, o yolundadır. Kimi de şaşırtmışsa, onlara artık Allah'dan başka himayeciler bulamazsın. Onları kıyamet günü körler, dilsizler ve sağır olarak yüzleri üstüne toplarsın. Yurtları cehennemdir. (Onun ateşi) sönmeye yüz tuttukça onları alevi arttırırız.

10/96-97. Rabbinin söz verdiği azabı

قِيلَ لَهُمْ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (٤٦) وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ (٤٧) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْطَعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَطَعَمَهُمْ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

(١٠/٣٥) مَنْ كَانَ يَرْيُ الْغَزَا فَلَهُ الْغَزَا جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَئِكَ هُوَ يُبَيِّرُ

(٨٣/١٩) أَلَمْ تَرَ أَنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَوْرَهُمْ أَزْأَ (٨٤) فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَذَابًا

(١٩٨/٢٦) وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ (١٩٩) فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ (٢٠٠) كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ (٢٠١) لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتَّى يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ (٢٠٢) فَيَأْتِيهِمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

(٩٧/١٧) وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَبْهُوَ الْمُهْتَدِي وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى وَجْهِهِمْ عُمِّيًّا وَتَكَمَّلَا وَصْمًا مَا وَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا

(٩٦/١٠) إِنْ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَا

hakedenler, can yakıcı azabı görene kadar, her türlü belge kendilerine gelse bile inanmazlar.

11/18. Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir? Bunlar, Rablerine sunulacaklar ve tanıklar: "Rablerine karşı yalan söyleyenler bunlardır" diyecekler. Bilin ki, Allah'ın lâneti bu zalimleredir. 19. Bunlar, Allah'ın yolundan alıkoşur ve onun eğriliğini arzularlar. Ve bunlar ahireti de inkar etmektedirler. 20. İşte bunlar, yeryüzünde (Allah'ı) âciz bırakamazlar. Onların Allah'tan başka himayecileri de yoktur. Onlara azap kat kat olacaktır. Çünkü onlar işitemiyorlardı ve görmüyorlardı. 21. İşte bunlar kendilerine yazık edenlerdir. Uydurup durdukları şeyler de yanlarından kaybolmuştur. 22. Kuşkusuz ahirette de en çok kaybedenler bunlar olacaktır.

11/5. Haberiniz olsun ki, onlar, Kur'an okunurken gizlenmek için iki büküm olurlar. Bilin ki, elbiselerine büründüklerinde bile, Allah onların gizlediklerini ve açığa vurduklarını bilmektedir. O gönüllerde olanı bilir.

15/2. Belki de inkâr edenler: "Keşke Müslüman olsaydık" diye arzulayacaklardır. 3. Onları bırak; yesinler, menfaatleninler ve emelleri onları avundursun; ilerde (böyle yaşamamanın sonucunu) bileceklerdir.

6/112-113. Böylece, aldatmak için birbirine yaldızlı sözler fısıldayan cinlerin ve insanların şeytanlarını, her peygambere düşman yaptık. Rabbin dilerse, bunu yapamazlar. Öyleyse, onları uydurdukları şeylerle başbaşa bırak ki, ahirete inanmayanların kalpleri bu fısıltılara kansın, onlardan hoşnut olsunlar ve işlemekte oldukları suçları işleyip dursunlar.

يُؤْمِنُونَ (٩٧) وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّى يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ

(١٨/١١) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أُولَئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَى رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ (١٩) الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ (٢٠) أُولَئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانْ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ يُضَاعِفُ لَهُمْ الْعَذَابَ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ (٢١) أُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٢٢) لَا جَرَمَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمْ الْخَاسِرُونَ

(٥/١١) أَلَا إِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

(٢/١٥) رَبِّمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ (٣) ذَرُّهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَلْتَمُونَ

(١١٢/٦) وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرَفَ الْقَوْلِ غَرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ (١١٣) وَلِتَصْنَعِيَ إِلَيْهِ أَفْنَدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَلِكَيْتَرَفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ

6/4. Onlara ne zaman Rablerinin âyetlerinden bir âyet gelse ondan yüz çevirirlerdi. 5. Gerçek kendilerine gelince onu yalanladılar. Alaya alıp durdukları şeyin haberleri kendilerine gelecektir. 6. Kendilerinden önce nice nesilleri yok ettiğimizi görmediler mi? Onlara yeryüzünde, size vermediğimiz imkanlar vermiş, gökten üzerlerine bol bol yağmur göndermiş ve altlarından ırmaklar akıtmıştık. Ama onları günahlarından ötürü yok ettik ve onlardan sonra başka bir nesil yarattık. 7. (Ey Muhammed!) Sana kağıtta yazılı bir kitap indirseydik de elleriyle ona dokunsalardı, inkâr edenler yine de "Bu apaçık bir büyüdür" derlerdi. 8. Ona bir melek indirilmeli değil miydi? dediler. Eğer bir melek indirmiş olsaydık, iş bitirilmiş olurdu ve artık hiç bekletilmezlerdi. 9. Ama şayet onu bir melek yapacak olsaydık, adam (suretinde) yapardık ve onları yine (şu anda) içinde bulundukları şüpheye düşürürdük. 10. Senden önce de bir çok elçi alaya alınmıştı, ama onlarla alay edenleri, alaya aldıkları şey çeviriverdi. 11. De ki: "Yeryüzünde dolaşın da yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bir bakın".

6/49. Ayetlerimizi yalanlayanlara, yoldan çıkmış olmalarından dolayı azap diyecektir.

31/6. İnsanlar arasında, bir bilgisi olmadığı hâlde, insanları Allah'ın yolundan saptırmak için, gerçeği boş sözlerle değişenler ve Allah'ın yolunu alaya alanlar vardır. İşte alçaltıcı azap onlar içindir. 7. Ayetlerimiz o (sapık) kimseye okunduğu zaman kulaklarında ağırlık varmış gibi ve işitmemişcesine büyülenerek sırt çevirir. İşte onu can yakıcı azap ile müjdele.

39/32. Allah'a karşı yalan söyleyenden ve kendisine gelmiş olan doğruyu ya-

(٤/٦) وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ٥) فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ٦) أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّانُهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نَمُكِّنْ لَهُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِطْرًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ ٧) وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَىكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ٨) وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكَ لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ ٩) وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكَ لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِ مَا يَلْبَسُونَ ١٠) وَلَقَدْ اسْتَهْزَأُ بِرَسُولٍ مِنْ قِبَلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ١١) قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ

(٤٩/٦) وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

(٦/٣١) وَمَنْ النَّاسُ مَنِ يَسْتَهْزِئُ لَهْوُ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ٧) وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَكُنَّا مُسْتَكْبِرِينَ كَانُوا لَمْ يَسْمَعُهَا كَانُوا فِي أَذُنِهِ وَقَرَأَ فَبِشْرَةٍ بَعْدَ الْبِئْسَاءِ

(٣٢/٣٩) فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ

lanlayandan daha zalim var mıdır? Inkârcılar için cehennemde bir durak olmaz olur mu?

40/4. (Ey Muhammed!) Allah'ın âyetleri üzerinde, inkâr edenlerden başkası tartışmaya girmez. Inkârcıların memlekette gezip dolaşması seni aldatmasın.

40/69. (Ey Muhammed!) Allah'ın âyetleri üzerinde tartışanları görmez misin? Nasıl da çevriliyorlar? 70. Kitab'ı ve elçilerimizle gönderdiklerimizi yalanlayanlar, elbette bileceklerdir.

41/5. Onlar: "(Ey Muhammed!) Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz kapalıdır; kulaklarımızda ağırlık, bizimle senin aranda anlaşmamıza engel vardır; (istediğini) yap, biz de yapacağız" derler.

42/16. Allah'ın çağrısına icabet edildikten sonra, hâla O'nun hakkında tartışmaya girişenlerin delilleri, Rableri katında hükümsüzdür. Onlara öfkele-nilmiştir, onlara çetin bir azap vardır.

42/35. Ayetlerimiz üzerinde tartışanlar, kaçacak yerleri olmadığını bilsinler.

45/7-8. Kendine okunan Allah'ın âyetlerini dinleyip, sonra onları hiç duymamış gibi büyüklük taslamakta direnen, pek yalancı ve günahkâr kişinin vay hâline! Ona can yakıcı bir azabı müjdele. 9-10. Ayetlerimizden bir şey öğrendiğinde onu alaya alır. İşte bunlara alçaltıcı bir azap ve ardından da cehennem vardır. Kazandıkları şeyler de, Allah'ı bırakıp edindikleri dostlar da onlara bir fayda vermez. Büyük azâb onlardır.

46/32. Kim Allah'a çağırana (Muhammed'e) karşılık vermezse, ne (Allah'ı) yeryüzünde aciz bırakabilir, ne de

بِالصَّدَقِ إِذْ جَاءَهُ الْبَيِّنَاتُ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ

(٤/٤٠) مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْرُرُكَ تَقْلُبُهُمْ فِي الْبِلَادِ

(٦٩/٤٠) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ أَنَّى يُصْرَقُونَ ٧٠) الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رَسُولَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ

(٥/٤١) وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِمَّا نَدْعُونَ إِلَيْهِ وَفِي أَذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّا عَامِلُونَ

(١٦/٤٢) وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتَجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ

(٣٥/٤٢) وَيَعْلَمُ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِنَا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ

(٧/٤٥) وَيَلِكُلُ أَفَّاكَ أَيْمٍ ٨) يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُتْلَى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَمْ يَسْمَعْهَا فَبَشْرَةً بَعْدَ الْبِئْسَاءِ ٩) وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ١٠) مِنْ وَرَثَتِهِمْ جَهَنَّمَ وَلَا يَغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

(٣٢/٤٦) وَمَنْ لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُنْجَرٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُولَئِكَ فِي

O'ndan başka bir hâmisi vardır. İşte onlar apaçık sapıklıktadırlar.

88/23-24. Kim yüz çevirir, inkâr ederse, Allah onu en büyük azaba uğratar. 25. Doğrusu, onların dönüşü Bizedir. 26. Sonra onların hesabını görmek de Bize aittir.

18/100-101. Gözleri Benim öğüdüme karşı kapalı olan ve öfkelerinden onu dinlemeye tahammül edemeyen kafirlere o gün cehennemi öyle bir gösteririz ki! 102. Inkâr edenler, Beni bırakıp da kullarımı hâmi edindiklerini mi sandılar? Biz cehennemi inkarcılara konak olarak hazırladık.

18/56. Biz elçileri sadece müjdeleyici ve uyarıcı olarak göndeririz; inkarcılar ise, onunla hakkı tepelemek için batıl uğruna mücadele verirler. Âyetlerimizi ve uyarıldıkları şeyleri alaya alırlar. 57. Rabbinin âyetleri kendisine hatırlatılmışken onlardan yüz çeviren ve önceden yaptıklarını unutan kimseden daha zalim kim vardır? (Kur'an'ı) anlarlar diye Biz onların yüreklerine örtüler ve kulaklarına ağırlık koyduk. Sen onları doğru yola çağırırsan da, artık asla doğru yola girmezler.

16/105. Yalanı, ancak Allah'ın âyetlerine inanmayanlar uydururlar. İşte yalancılar onlardır.

16/83. Allah'ın nimetini bilirler, sonra da inkâr ederler. Onların çoğu zaten nankördür.

16/88. Inkâr edenler ve Allah yolundan alıkoyanlara, yaptıkları bozgunculuğa karşılık azap üstüne azap veririz.

14/13-14. Inkâr edenler, elçilerine: "Ya bizim dinimize dönersiniz, ya da sizi yurdumuzdan çıkarırız" dediler. Rableri,

ضَلَالٍ مُّبِينٍ

(۲۳/۸۸) إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ (۲۴) فَعَذَابُ اللَّهِ الْعَذَابُ الْأَكْبَرُ (۲۵) إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ (۲۶) ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ

(۱۰۰/۱۸) وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِلْكَافِرِينَ عَرْضًا (۱۰۱) الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَنْ ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا (۱۰۲) أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِنْ دُونِي أَوْلِيَاءَ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا

(۵۶/۱۸) وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَيَجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُولًا (۵۷) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَى فَلَنْ يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا

(۱۰۵/۱۶) إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

(۸۳/۱۶) يَعْرِفُونَ نِعْمَةَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ

(۸۸/۱۶) الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ زَيْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ

(۱۳/۱۴) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ

peygamberlere: "Andolsun, Biz haksızlık edenleri yok edeceğiz ve sizi onlardan sonra yeryüzüne yerleştireceğiz. Bu, makamımdan korkan ve tehdidimden korkan içindir" diye vahyetti. 15. (Peygamberler) Rablerinden yardım istediler ve her inatçı zorba kaybetti.

14/28. Allah'ın nimetini nankörlükle değiştirenleri ve toplumlarını helak olacakları yere götürenleri görmedin mi? 29. Bir cehennem ki, hepsi oraya atılacaklar. Orası ne kötü duraktır!

14/3. Onlar dünya hayatını ahirete tercih ederler, Allah'ın yolundan alıkoyarlar ve onun eğriliğini arzularlar; işte onlar derin bir şaşkınlık içindedirler.

21/39. Inkâr edenler ateşi yüzlerinden ve sırtlarından savamayacakları ve yardım da göremeyecekleri zamanı keşke bilseler. 40. Ama o ansızın gelecek ve onları şaşırtacaktır. Artık ne onu geri çevirebilecekler, ne de kendilerine süre verilecektir.

23/99-100. Onlardan birine ölüm gelince: "Rabbim! Beni geri çevirir de, bıraktığım yerde iyilik edeyim" der. Hayır; bu sadece onun söylediği bir sözdür. Tekrar diriltilecekleri güne kadar arkalarında (geriye dönmekten alıkoyan) bir engel vardır.

32/22. Rabbinin âyetleri kendisine hatırlatılıp da, onlardan yüz çevirenden daha zalim var mıdır? Şüphesiz suçlulardan öc alacağız.

82/9. Hayır, hayır; doğrusu, siz dini yalanlıyorsunuz. 10-12. Oysa, yaptıklarınızı bilen, değerli yazıcılar sizi gözetlemektedirler.

لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ (۱۴) وَلَنَسْكَنَنَّكُمْ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ (۱۵) وَاسْتَغْنَوْا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ

(۲۸/۱۴) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَةَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبُورِ (۲۹) جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا وَبِئْسَ الْقَرَارُ

(۳/۱۴) الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ

(۳۹/۲۱) لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكُونُونَ عَنْ وَجْهِهِمْ النَّارُ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ (۴۰) بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ

(۹۹/۲۳) حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ (۱۰۰) لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ

(۲۲/۳۲) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ

(۹/۸۲) كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالَّذِينَ (۱۰) وَإِنْ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ (۱۱) كِرَامًا كَاتِبِينَ (۱۲) يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ

84/20. Onlara ne oluyor da inanmıyorlar? 21. Onlara Kur'an okunduğu zaman neden secde etmiyorlar? 22. Aksine, inkarcılar yalanlıyorlar. 23. Oysa, Allah onların sakladıklarını çok iyi bilir. 24. Ey Muhammed! Onlara can yakıcı azabı müjde et.

30/51. Bir rüzgâr göndersek de (yeşillikleri) sararmış görsele, ardından hemen inkâr etmeye başlarlar. 52. (Ey Muhammed!) Sen ölümlere işittiremezsin; dönüp giden sağırlara da çağırıcı duyduramazsın. 53. Sen körleri sapıklıklarından doğru yola döndüremezsin; sen ancak ayetlerimize inananlara duyurabilirsin ve onlar da teslim olurlar

30/7. Onlar dünya hayatının görünen kısmını bilirler. Ahiret hayatından ise habersizdirler. 8. Kendi kendilerine Allah'ın gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları ancak bir gaye ile ve belirli bir süre için yaratmış olduğunu düşünemiyorlar mı? İnsanların çoğu Rablerine kavuşacaklarını inkâr ederler. 9. Yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna bakıyorlar mı? (Kaldı ki,) onlar kendilerinden daha kuvvetli idiler ve yeryüzünü işleyip onlardan daha çok îmar etmişlerdi. Onlara da açık belgelerle elçiler gelmişti. Allah onlara haksızlık edecek değildi; ama onlar kendilerine haksızlık ediyorlardı. 10. Sonra Allah'ın âyetlerini yalanlayıp, onları alaya almak suretiyle kötülük yapanların sonu pek kötü oldu.

29/12. Inkâr edenler inananlara: "Bizim yolumuza uyun da, sizin günahlarınızı biz çekelim" derler. Oysa onların günahlarından hiç birini yüklenecek değillerdir. Onlar yalancılardır. 13. Onlar, kendi yüklerini, kendi yüklerinin yanında daha nice yükleri yüklenecikler¹⁰⁷ ve

(٢٠/٨٤) فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (٢١) وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ (٢٢) بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يَكْذِبُونَ (٢٣) وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ (٢٤) فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

(٥١/٣٠) وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ (٥٢) فَإِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْوَعْدَ وَلَا تَسْمَعُ الْمِصْمَ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ (٥٣) وَمَا أَنْتَ بِهَادِي الْعُمَى عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تَسْمَعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ

(٧/٣٠) يَظُنُّونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنْ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ (٨) أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ (٩) أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (١٠) ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ آسَأُوا السُّوءَ أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ

(١٢/٢٩) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (١٣) وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ وَلَيُسْأَلُنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَمَّا

uydurup durdukları şeylerden kıyamet günü sorguya çekileceklerdir.

29/23. Allah'ın âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr edenler, işte onlar, benim rahmetimden ümitlerini kesmişlerdir. Onlar için can yakıcı azap vardır.

83/13. Ayetlerimiz ona okunduğu zaman: "Öncekilerin masalları" der. 14. Hayır, hayır; onların kazanıp durdukları kalplerini paslandırmıştır.

83/29. Suçlular, inananlara gülerlerdi. 30. Yanlarından geçtikleri zaman da göz kırparlardı. 31. Taraftarlarına vardıklarında bununla eğlenirlerdi. 32. Inananları gördükleri zaman: "Doğrusu bunlar sapık olanlardır derlerdi. 33. Oysa kendileri, inananlara gözcü olarak gönderilmemişlerdi.

2/105. Ne Kitaplılar'dan olan inkârcılar, ne de Putatapanlar, Rabbinizden size bir iyilik inmesini isterler. Oysa Allah rahmetini dilediğine tahsis eder. Allah büyük nimet sahibidir.

2/114. Allah'ın mescitlerinde O'nun adının anılmasını engelleyen ve oraların yıkılmasına uğraşan kimseden daha zâlim kim vardır? Onların, oralara ancak korkarak girmeleri uygun düşer. Dünyada alçaklık onlarıdır, onlara ahirette de büyük azap vardır.

2/161. Inkâr edenler ve inkârcı olarak ölenler, işte Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onlarıdır. 162. Onlar ebediyyen lânetlikdirler. Onlardan ne azap eksiltilir, ne de kendilerine süre verilir.

كَانُوا يَقْتُلُونَ

(٢٣/٢٩) وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَئِكَ يَكُونُوا مِنْ رَحْمَتِي وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

(١٣/٨٣) إِذَا تَنَزَّلَتْ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (١٤) كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

(٢٩/٨٣) إِنَّ الَّذِينَ أُجِرُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ (٣٠) وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ (٣١) وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ (٣٢) وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَؤُلَاءِ لَضَالُّونَ (٣٣) وَمَا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ

(١٠٥/٢) مَا يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

(١١٤/٢) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى فِي خَرَابِهَا أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

(١٦١/٢) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ (١٦٢) خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يَنْظُرُونَ

¹⁰⁷ Ahlakî bakımdan iyi ve kötü davranışlar toplumda aynı cinsten davranışlar doğurur. Dolayısıyla,

sorumlu bir insan, bunlardan hangisine sebebiyet verirse, o davranışın veya fiilin etkinliği ve yaygınlığı ölçüsünde sorumluluk yüklenir (mükafat veya ceza alır).

2/212. Dünya hayatı inkarcılara süslü görülür. Onlar da inananlarla alay ederler. Oysa (Allah'a) saygılı olanlar, kıyamet gününde onlardan üstün olacaklardır. Allah dilediğine hesapsız şekilde rızık verir.

2/257. Allah inananların hâmisidir, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Inkârcıların hamileri ise Tağut'tur, onları aydınlıktan karanlıklara götürür. İşte bunlar ateşliklerdir, onlar orada kalıcıdır.

2/27. Onlar, akdedilmesinden sonra Allah'la olan antlaşmayı bozarlar, Allah'ın birleştirilmesini buyurduğu bağı koparırlar ve yeryüzünde bozgunculuk yaparlar. İşte onlar, kaybedenlerdir. 28. Cansız iken size can veren, sonra sizi öldürüp sonra tekrar diriltecek olan ve en sonunda Kendisine götürüleceğiniz Allah'ı nasıl inkâr edersiniz?

2/6. Inkâr edenleri uyarırsan da, uyarırsan da onlara göre eşittir, onlar inanmazlar. 7. Allah onların kalblerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerinde de perde vardır. Artık büyük azap onlarıdır.

2/81. Evet, her kim suçu kendisini kuşatacak kadar kötülük işlerse, işte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada temelli kalırlar.

2/99. (Ey Muhammed!) Sana apaçık âyetler indirdik. Onları ancak yoldan çıkmış olanlar inkâr eder. 100. Onlar her ne zaman bir antlaşma yapmışlarsa, içlerinden bir bölük onu bir kenara atmamış mıdır? Doğrusu, onların çoğu inanmaz. 101. Elleriyle olanı doğrulayan bir peygamber Allah katından onlara gelince, Kitap verilenlerden bir bölük, bilmiyorlarmış gibi, Allah'ın Kitabı'nı arkalarına atırlar.

٢١٢/٢ زَيْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

٢٥٧/٢ اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الظُّلُمَاتُ يَخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

٢٧/٢ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ٢٨ كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمُوتًا فَلَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

٦/٢ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ٧ خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

٨١/٢ بَلَىٰ مِنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

٩٩/٢ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ ١٠٠ أَوَكَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ١٠١ وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَأَوْا ظُهُورَهُمْ كَأَنَّهم لَا يَعْلَمُونَ

8/36. Inkâr edenler, mallarını (insanları) Allah yolundan çevirmeye harcıyorlar; daha da harcayacaklar. Sonra bu onlara yürek acısı olacak, mağlup olacaklar. Inkâr edenler cehennemde toplanacaklardır. 37. Bu, Allah'ın temizi pisten ayırması ve pis olanı üst üste koyup yığarak hepsini cehenneme koyması içindir. İşte bunlar kaybedeceklerdir. 38. Inkâr edenlere, eğer vazgeçerlerse, geçmişlerinin bağışlanacağını; yok yine devam ederlerse, öncekilerle ilgili uygulamamızın geçerli olduğunu söyle.

8/55. Allah katında yeryüzünde yaşayanların en kötüsü, inkâr edenlerdir. Onlar artık inanmazlar.

8/59. Inkâr edenler, asla öne geçtiklerini sanmasınlar. Doğrusu, onlar aciz bırakamayacaklardır.

3/10. Inkâr edenlerin ne malları ne de çocukları, Allah'a karşı kendilerine bir yarar sağlar. İşte onlar ateşin yakıtıdır. 11. Tıpkı Firavun'un adamları ve onlardan öncekilere yapılan gibi; onlar belgelerimizi yalanlamışlar, Allah da onları suçüstü yakalamıştı. Allah'ın cezalandırması çetindir. 12. (Ey Muhammed!) Inkâr edenlere şöyle söyle: "Yenileceksiniz ve cehennemde toplanacaksınız. Orası ne kötü dölçektir!"

3/116. Inkâr edenlerin malları ve çocukları onları Allah'a muhtaç olmaktan asla kurtaramaz. İşte onlar ateşliklerdir ve orada temelli kalacaklardır. 117. Onların bu dünya hayatında sarfettikleri şeylerin durumu, kendilerine haksızlık eden topluluğun ekinlerine vurup yok eden soğuk rüzgarın durumu gibidir. Allah onlara zulmetmemiş, ama onlar kendilerine zulmetmişlerdir.

٣٦/٨ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصْنُوعُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيَفْقَهُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُخْشَرُونَ ٣٧ لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ٣٨ قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ

٥٥/٨ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

٥٩/٨ وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا إِيَّاهُمْ لَا يُعْجِزُونَ

١٠/٣ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ ١١ كَذَّابِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَآخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ١٢ قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَتُغْلَبُونَ وَتُخْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ

١١٦/٣ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ١١٧ مَثَلٌ مَا يَنْفِقُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرَثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

3/176. (Ey Muhammed!) Kûfûrde koşanlar seni üzmesin. Şüphesiz, onlar Allah'a bir zarar veremezler. Allah onlara ahirette bir pay vermemek istiyor. Ayrıca, onlara büyük bir azap vardır. 177. İmana karşılık inkârı satın alanlar, şüphesiz Allah'a bir zarar veremezler. Onlara elem verici bir azap vardır. 178. İnkâr edenler, kendilerine süre vermemizin kesinlikle kendilerinin iyiliğine olduğunu sanmasınlar. Biz onlara yalnızca günahları çoğalsın diye süre veriyoruz. Onlara aşağılayıcı bir azap vardır.

3/196. İnkâr edenlerin memleketlerde dolaşmaları seni aldatmasın. 197. Az bir geçimliliğin ardından gidecekleri yer cehennemdir; orası ne kötü bir dölşektir.

4/150-151 Allah'ı ve elçilerini inkâr edenler, Allah ile elçilerinin arasını ayırmak isteyerek: "Kimine inanır ve kimini inkâr ederiz" diyenler ve ikisi arasında bir yol tutmak isteyenler; işte bunlar gerçekten inkârcılardır. Biz de inkârcılara aşağılık bir azap hazırladık.

4/167. İnkâr edenler ve Allah yolundan alıkoyanlar derin bir şaşkınlığa saplanmışlardır. 168-169. İnkâr edenleri ve haksızlık yapanları Allah bağışlayacak değildir ve onları, içinde temelli kalacakları cehennem yolundan başka bir yola koyacak da değildir.

47/34. İnkâr edip Allah yolundan alıkoyanları, sonra da inkârcı olarak ölenleri Allah kesinlikle bağışlamayacaktır.

13/25. Akdedilmesinden sonra Allah'la olan andlaşmayı bozanlar, Allah'ın birleştirilmesini emrettiği bağı koparanlar, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar; işte bunlar lanetlenmişlerdir ve kötü yurt da onlarındır.

(١٧٦/٣) وَلَا يَحْزَنُكَ الَّذِينَ يَسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا يُرِيدُ اللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حِطًّا فِي الْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١٧٧) إِنَّ الَّذِينَ اشْتَرَوْا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٧٨) وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمَتِّي لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ إِنَّمَا نُمَتِّي لَهُمْ لِيُذَادُوا إِثْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ

(١٩٦/٣) لَا يَغْرِبُكَ ثَقَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ (١٩٧) مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ

(١٥٠/٤) إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَيُرِيدُونَ أَن يُغْرَقُوا بَيْنَ يَدَيْهِ وَيَقُولُونَ نَحْنُ بِبَعْضِ وَتَكَفَّرُ بِبَعْضِ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا (١٥١) أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

(١٦٧/٤) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا (١٦٨) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لَهُمْ فِيهِمْ طَرِيقًا (١٦٩) إِلَّا طَرِيقٌ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا

(٣٤/٤٧) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ

(٢٥/١٣) وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِن بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ

13/34. Onlara dünya hayatında azap vardır. Ama ahiret azabı daha ağırdır. Allah'a karşı onları bir koruyan da yoktur.

13/5. Eğer şaşacaksan, onların: "Biz toprak olduğumuz zaman mı? Biz mi yeniden yaratılacağız?" demelerine şaşmak gerekir. Bunlar, Rablerini inkâr edenlerdir ve işte bunların boyunlarında demir halkalar vardır. Bunlar ateşliklerdir, orada temelli kalacaklardır.

98/1-3. Kitablılar'dan ve ortak koşanlardan inkâr edenler, kendilerine açık bir belge, içinde değerli kitapların, bulunduğu arınmış sayfeleri okuyan, Allah katından bir elçi gelene kadar (inkârlarını) bırakacak değillerdir.¹⁰⁸

98/6. Kitab Ehli'nden ve ortak koşanlardan inkâr edenler, içinde temelli kalacakları cehennem ateşindedirler. İşte bunlar yaratıkların en kötüsüdürler.

24/57. İnkâr edenlerin Bizi yeryüzünde âciz bırakacaklarını sanmayasın. Varamacakları yer ateştir. Ne kötü gidiş yeridir.

22/25. İnkâr edenlere, insanları Allah'ın yolundan ve yerli-yolcu bütün insanlar için (ibadet yeri) kıldığımız Mescid-i Haram'dan alıkoyanlara ve orada zulm ile yanlış yola saptırmak isteyenlere, can yakıcı bir azap tattırırız.

22/55. İnkâr edenler, kendilerine o saat ansızın gelene veya gecesi olmayan günün azabı çatana kadar, Kur'an'dan şüphe etmeye devam ederler.

(٣٤/١٣) لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَقُّ وَمَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِن وَاقٍ

(٥/١٣) وَإِن تَعْجَبَ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ إِذْ ذَا كُنَّا تُرَابًا إِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّهُمْ وَأُولَئِكَ الْأَغْلَالُ فِي أَعْقَابِهِمْ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

(١/٩٨) لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُتَفَكِّينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ (٢) رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُطَهَّرَةً (٣) فِيهَا كُتِبَ قِيمَةٌ

(٦/٩٨) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ

(٥٧/٢٤) لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ مِنَ النَّارِ وَلَبِئْسَ الْمَصِيرُ

(٢٥/٢٢) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِي وَمَنْ يَرِدْ فِيهِ بِالْهَادِ يَظْلَمْ نَفْسَهُ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ

(٥٥/٢٢) وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرَّةٍ مِنْهُ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يَوْمٌ عَقِيمٌ

¹⁰⁸ 1. ayetteki *munfekkîn* ifadesinin ism-i fail veya ism-i meful kalıbında kabul edilmesine göre anlam değişmektedir. Dolayısıyla bu pasaja şöyle anlam vermek de mümkündür: "... kadar bırakılacak değillerdir".

22/72. Onlara âyetlerimiz apaçık okunduğu zaman ,inkâr edenlerin memnuniyetsizliklerini yüzlerinden anlarsın. Neredeyse, kendilerine âyetlerimizi okuyanlara saldıracaklardır. De ki: "Size bundan daha kötüsünü haber vereyim mi? Allah'ın inkâr edenlere vâdettiği ateş! Gidilecek ne kötü yerdir!"

64/10. İnkâr edip, âyetlerimizi yalanlayanlar, işte onlar da ateşliklerdir, orada temellidirler. Ne kötü gidiş yeridir.

61/7. İslam'a çağırılmışken, Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim vardır? Allah zalim toplumu doğru yola erdirmez. 8. Ağızlarıyla Allah'ın ışığını söndürmek isterler. İnkârcılar istemese de, Allah ışığını tamamlayacaktır.

48/5. O, inanan erkek ve kadınları, içinde temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar, onların kötülüklerini örter. Allah katında olan büyük kurtuluş işte budur. 6. Allah hakkında kötü zanda bulunan ikiyüzlü erkek ve kadınlara, ortak koşan erkek ve kadınlara Allah azap etsin; kötülükler kendi başlarına gelsin! Allah onlara öfkelenmiş, onları lânetlemiş ve onlara cehennemi hazırlamıştır. Ne kötü gidiş yeridir.

5/86. İnkâr edip âyetlerimizi yalanlayanlar, işte onlar cehennemliklerdir.

9/32. Allah'ın ışığını ağızlarıyla söndürmek isterler. Kafirler hoşlanmasalar da, Allah nurunu tamamlamaktan başka bir şey istememektedir.

٢٢/٧٢ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا قُلْ أَفَأَنْتُمْ بِشِرِّهِمْ مِنْ ذَلِكَ أَلَّا تَعْلَمُونَ وَعَذَابُ اللَّهِ الَّذِي كَفَرُوا وَبَشِّرِ الْمَصِيرُ

١٠/٦٤ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبَشِّرِ الْمَصِيرُ

٧/٦١ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰ إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ٨ يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

٥/٤٨ لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفَّرُ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ٦ وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظُنُّ السُّوءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السُّوءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

٨٦/٥ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ

٣٢/٩ يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

C. MEVCUT DİNİ GRUPLAR

Kur'an, indiği Arap yarımadasında (öncelikle Mekke ve çevresinde), o tarihte hangi dini gruplar varsa onlarla polemige girmiş; bu polemik zaman zaman siyasî mücadeleye dönüşmüştür. Kur'an'ın nazil olduğu dönemde, o bölgede mevcut dinî gruplarla yürütülen siyasî mücadeleyi yansıtan pasajlar VIII. Hz. Muhammed bölümünde ele alınacaktır. Burada, yalnızca, sözkonusu grupların inanış ve davranış biçimlerinden ve zamanla dinî hakikatleri nasıl çarpıttıklarından sözeden pasajlara yer verilmiştir.

1. Putatanlar (Müşrikler)

Şirk, Allah'a inanmak ile birlikte Allah'ın bazı sıfatlarının kendilerine atfedildiği nesne ve semboller, Allah ile insan arasında aracı (şefaathçi) kılma halidir. Bu durum, ahlaki ve zihni düzlemde bir insani zaafıdır. Tevhid inancına ulaşabilmek de bu anlamda ahlaki ve zihni düzeyde bir cesaret ve başarıdır. Şirk, bir anlamda, insanın kendi kendine yabancılaşmasıdır. İnsanın kendi kudretini ve yeteneğini dışındaki bir nesneye aktararak onu yüceltmesi, sonra da ona tapınmasıdır. Kur'an, sahte ilah yaratmanın, insanın 'arzu'sunun (heva) ürünü olduğunu söyler (25. Furkân, 43). Dolayısıyla, bu, insanın sınırsız bir şekilde ilah üretme yeteneği (yeteneksizliği) olduğunu gösteriyor. Nitekim, devlet, lider, ırk, ülke, para, altın, kadın, star, makam, mevki vb. pek çok şey birer put hâline gelerek insanın yeteneklerini felç edebilmektedir. Aşağıdaki ayetlerde müşrik Arapların inançları ve Hz. Muhammed'e itirazları aktarılmakta; onlara yönelik cevap ve eleştirilere yer verilmektedir.

68/10-14. (Ey Muhammed!) Diliyle iğneleyen, kovuculuk eden, iyiliği sürekli olarak önleyen, saldırgan, suç işleyen, çok yemin eden, aşağılık zorbaya, bütün bunlar dışında bir de soysuzlukla damgalanmış hiç bir kimseye, malı ve oğulları vardır diye uymayasın. 15. Ayetlerimiz ona okunduğu zaman: "Öncekilerin masalları" der. 16. Onun havada olan burnunu yakında yere sürteceğiz.¹⁰⁹

١٠/٦٨ وَلَا تَطْعُمْ كُلَّ حَلَائِفٍ مَهِينٍ ١١ هَمَزَ مَشَاءَ بَنِمِيمٍ ١٢ مَنَاحٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ١٣ عُلَّ بَعْدَ ذَلِكَ زَيْمٍ ١٤ أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ١٥ إِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا أَأَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ١٦ سَتَسِمُهُ عَلَى الْخُرُطُومِ

7/37. Allah'a karşı yalan uyduran veya âyetlerini yalanlayandan daha zalim kim vardır? İşte bunlara kitaptan payları ulaşır. Elçilerimiz canlarını almak üzere onlara geldiği zaman: "Allah'tan başka tapıklarınız neredeler?" derler. Onlar da: "Bizden kayboldular" derler ve böylece inkârcı olduklarına kendi aleyhlerine tanıklık ederler.

٣٧/٧ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ أُولَٰئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُمْ مِنَ الْكِتَابِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمْ رَسُولُنَا يُخَوِّفُهُمْ قَالُوا بَلْ أَتَيْنَا مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ

¹⁰⁹ Bu şahıs Mekkenin ileri gelenlerinden Velid bin. Muğire'dir. Fakat bu kişilik aynı zamanda tarihin her döneminde karşılaşılabilecek bir tiptir.

25/55. Allah'ı bırakıp, kendilerine fayda da zarar da veremeyen şeylere kulluk ederler. İnkâr eden, Rabbine karşı (durana) arka çıkar.

25/60. Onlara: "Rahmân'a secdeye varın" dendiği zaman "Rahmân da nedir? (Ey Muhammed!) Emrettiğine secde mi edeceğiz?" derler. Bu onların uzak durmalarını artırır.

27/66. Hayır; âhirete dair bilgileri kendilerine erişmiştir; ama onlar ondan şüphe etmektedirler; hatta ona karşı kördürler. 67-68. İnkâr edenler: "Biz ve babalarımız toprak olmuşken tekrar mı çıkarılacağız? Andolsun ki, bununla biz de, önceki atalarımız da tehdit edilmiştik. Bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir" dediler. 69. De ki: "Yeryüzünde gezin, suçluların sonunun nasıl olduğuna bir bakın".

17/41. Andolsun, bu Kur'an'da düşünüp öğüt almaları için, (bunları) türlü biçimlerde anlattık, fakat bu, onların sadece uzak durmalarını artırdı.

12/106. Onların çoğu, ortak koşmaksızın Allah'a inanmazlar.

6/136. Allah'ın yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan Allah'a pay çıkardılar. Zanlarınca: "Bu Allah'ın, bu da (Allah'a koştuğumuz) ortaklarımızın" dediler. Ortakları için olan Allah'a erişmez. Ama Allah için olan ortaklarına ulaşıyor. Ne kötü hüküm veriyorlar.¹¹⁰ 137. Böylece or-

٥٥/٢٥ وَيَتَّبِعُونَ مِنَ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَى رَبِّهِ ظَهِيرًا

٦٠/٢٥ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَانُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نفُورًا

٦٦/٢٧ بَلْ إِذْكَرَكْ عَلَيْهِمْ فِي الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمِينَ ٦٧ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَذَا كُنَّا تَرَابًا ٦٨ وَأَبَاؤُنَا إِنَّا لَمُخْرَجُونَ ٦٩ لَقَدْ وَعَدْنَا هَذَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ إِن هَذَا إِلَّا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ٦٩ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ

٤١/١٧ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِيَذَكَّرُوا وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نفُورًا

١٠٦/١٢ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ

١٣٦/٦ وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ١٣٧ وَكَذَلِكَ

¹¹⁰ Müşrikler tüm tabiat olayları gibi, ürünlerin de Allah tarafından bildirildiğine inandıklarından, O'na şükürlerini ifade etmek için bu ürünlerin bir kısmını hayır işlerine sarfetmek üzere ayırıyorlardı. Putları da Allah katında şefaathiler olarak gördükleri için, bir kısmını da onlara ayırıyorlardı; bunları da putların huzurunda yaptıkları ayinlerde kendileri tüketiyorlardı. Gerektiğinde, Allah'a ayrılan paydan ayinlerde kullanıyorlar, ama putların payından öbür tarafa aktarmama konusunda titizlik gösteriyorlardı. Bu pasajlar, asilsiz da olsa, kendi uydurdukları bu uygulamada gösterdikleri samimiyetsizlikten dolayı, onları kınamaktadır.

tak koşanların çoğuna (Allah'a koştukları) ortakları, onları mahvetmek ve dinlerini karma karışık etmek için, çocuklarını öldürmelerini iyi gösterdiler. Allah dileseydi, bunu yapamazlardı. Öyleyse, onları uydurdukları ile başbaşa bırak. 138. Onlar zanlarına göre: "Bunlar dilediğimizden başkasının yemesi yasak olan hayvanlar ve ekinlerdir" dediler. Birtakım hayvanların sırtlarına yük vurulmasının yasaklanmasını ve geri kalan hayvanlar üzerine de Allah'ın adının anılmamasını uydurdular. (Bunları) uydurmalarına karşılık (Allah) onları cezalandıracaktır. 139. Onlar: "Bu hayvanların kamında olan yavrular yalnız erkeklerimize özeldir, eşlerimize yasaktır, eğer ölü doğarsa hepsi ona ortak olur" dediler. (Allah) bu nitelemelerini cezalandıracaktır. Çünkü O, bilgedir, bilendir. 140. Beyinsizlikleri yüzünden, körü körüne çocuklarını öldürenler ve Allah'ın kendilerine verdiği rızıkları -Allah'a iftira ederek- haram sayanlar kaybetmişlerdir. Onlar (yollarını) şaşırılmışlardır; doğru yolda değillerdir.

6/21. Allah'a karşı yalan uyduran veya O'nun âyetlerini inkâr edenden daha zalim kim vardır? Zalimler kurtuluşa ulaşamazlar.

6/107. Allah dileseydi, onlar ortak koşmazlardı. Biz seni onlara bekçi yapmadık; onların vekili de değilsin.

37/11. Onlara sor; kendilerini yaratmak mı daha zordur, yoksa Bizim yarattığımız (gökleri yaratmak) mı? Biz onları yapıpkan çamurdan yaratmışızdır. 12. Evet sen onlara şaşıyorsun, onlar da seni alaya alıyorlar. 13. Onlara öğüt verildiğinde, öğüdü dinlemezler. 14. Bir mucize gördüklerinde onu eğlenceye alırlar. 15-17. "Bu apaçık bir büyüdü; biz öldüğümüz, toprak ve kemik olduğumuz zaman

رَبِّكَ لَكَثِيرٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادَهُمْ شُرَكَائُهُمْ لِيَزْنُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ١٣٨ وَقَالُوا هَذِهِ الْأَنْعَامُ وَحَرِّثُ جَبْرٌ لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ بِزَعْمِهِمْ وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءٌ عَلَيْهِ سَيِّئُ بِهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ١٣٩ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَى أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ مِنْتَهُ فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيِّئُ بِهِمْ وَصَفَّهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ١٤٠ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ

٢١/٦ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ

١٠٧/٦ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ

١١/٣٧ فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَّازِبٍ ١٢ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ١٣ وَإِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ ١٤ وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخَرُونَ ١٥ وَقَالُوا إِن هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ١٦ إِنَّا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا إِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ١٧ أَوَابَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ١٨ قُلْ نَعَمْ

mı diriltileceğiz, önceki atalarımızda mı?" derler. 18. Ey Muhammed! De ki: "Evet; hem de horlanmış olarak (diriltileceksiniz)". 19. O iş tek bir çılgınlıktır; (o zaman) bakakalırlar. 20. (Müşrikler:) "Vay bize! İşte bu ceza günüdür" derler. 21. (Onlara:) "İşte bu, yalanladığınız hüküm günüdür" (denir).

37/69. Onlar, babalarını sapık kimseler olarak bulmuşlardı. 70. Öyleyken yine de onların izlerinden kovalanırcasına koşturuyorlardı. 71. Onlardan önce geçenlerin çoğu sapıtmıştı. 72. Kendi aralarından (onlara) uyarıcılar göndermiştik. 73. (Ey Muhammed!) Uyarılan fakat yola gelmeyenlerin sonunun nasıl olduğuna bir bak! 74. Allah'ın (O'na) içten bağlanan kulları bunun dışındadır.

39/15. (De ki:) "Siz de O'ndan başka dilediğinize kulluk edin". De ki: "Kıyamet günü kendilerini ve ailelerini ziyana uğratanlar, ziyandadırlar". Dikkat edin, işte apaçık zıyan budur.

39/38. (Ey Muhammed!) Andolsun ki, onlara: "Gökleri ve yeri yaratan kimdir?" diye sorsan, kesinlikle: "Allah'tır" derler. De ki: "Öyleyse bana bildirin, Allah bana bir zarar vermek isterse, Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, O'nun verdiği zararı giderebilirler mi? Yahut O bana bir rahmet dilerse, O'nun rahmetini önleyebilirler mi?" De ki: "Allah bana yeter; güvenenler ancak O'na güvenir".

39/45. Allah, tek olarak anıldığı zaman, âhirete inanmayanların yürekleri nefretle çarpar, ama Allah'dan başka putlar anıldığı zaman hemen yüzleri güler.

41/7. Onlar zekâtı vermezler; âhireti inkâr edenler de onlardır.

وَأَنْتُمْ دَلَّخُونَ (١٩) فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ (٢٠) وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هَذَا يَوْمُ الدِّينِ (٢١) هَذَا يَوْمُ الْقَصَلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَكْذِبُونَ

(٦٩/٣٧) إِنَّهُمْ لَقَالُوا أَبَاءَهُمْ ضَالُّينَ (٧٠) فَهُمْ عَلَى آثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ (٧١) وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ (٧٢) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنْذِرِينَ (٧٣) فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ (٧٤) إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ

(١٥/٣٩) فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ

(٣٨/٣٩) وَلَنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لِيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّي أَوْ أَرَادَنِيَ بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِي قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ

(٤٥/٣٩) وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَسْبِرُونَ

(٧/٤١) الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ

42/6. Allah'tan başka hâmler edinenlerin işlediklerini Allah gözetlemektedir. (Ey Muhammed!) Sen, onları savunacak değilsin.

43/9. (Ey Muhammed!) Onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, kesinlikle: "Onları Üstün ve Bilen (Allah) yaratmıştır" derler.

46/17. Ana-babasına: "Öf size! Benden önce nice nesiller gelip geçmişken, beni tekrar diriltilememle mi tehdit ediyorsunuz?" diyen kimse, (ana-babası) Allah'a sığınarak: "Sana yazıklar olsun! İnan; Allah'ın sözü gerçektir" dedikleri hâlde: "Bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir" diye cevap verir. 18. İşte onlar kendilerinden önce cinlerden ve insanlardan ge-lip geçmiş ümmetler içinde, Allah'ın azab va'dinin aleyhlerinde gerçekleştiği kimselerdir. Doğrusu onlar hüsranda olanlardır.

16/116. Allah'a karşı yalan uydurmak için¹¹¹ dillerinizin yalan yere nitelemesiyle: "Şu helaldir, bu haramdır" demeyin! Allah'a karşı yalan uyduranlar kurtuluşa eremezler. 117. Az bir geçişme, (ardından) onlara can yakıcı bir azap vardır.

16/20. Allah'ın dışında taptıkları şeyler hiç bir şey yaratamazlar. Aslında kendileri yaratılmaktadırlar. 21. Onlar öldürler, diri değildirler. Ne zaman diriltileceklerini de bilmezler.

(٦/٤٢) وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ اللَّهُ حَفِظَ عَلَيْهِمْ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ

(٩/٤٣) وَلَنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لِيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ

(١٧/٤٦) وَالَّذِي قَالَ لِوَلَدَيْهِ أَفْ لَكُمْ أَنْتَعِدَانِي أَنْ أَخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي وَهُمَا يَسْتَعْجِلَانِ اللَّهَ وَيْلَكَ آمِينَ إِنْ وَعَدَ اللَّهُ حَقَّ قِيَمُ مَا هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (١٨) أُولَئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ

(١١٦/١٦) وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا خَلَلٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِيَقْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَقْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يَفْلَحُونَ (١١٧) مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

(٢٠/١٦) وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ (٢١) أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ

¹¹¹ Dillerin yalana alışmış olmasından dolayı "Şu helaldir, bu haramdır" demekle; bir şeye, mahiyetini araştırarak helaldir veya haramdır demek birbirinden farklı şeylerdir. Bu ayeti dar yorumlayanlar bir şeyi 'helal' veya 'haram' kılma yetkisini yalnız Allah'a has kılarlar -bazıları buna Hz. Peygamber'i de dahil ederler-. Halbuki, ister yenecek şeylerde olsun, isterse davranışlarda olsun, önemli olan Allah'ın haram ve helal kılma hikmetini kavramaktır. Bundan sonra, Kur'an'ın veya Sünnet'in bahsetmediği yeni sorunlar karşısında da rahatça hüküm verilebilir. İslam sadece Kur'an ve Sünnet'in helal ve haram kıldıkları değil, tüm tarih boyunca bu helal ve haram kılma faaliyetinin, yani hayatın tanımlanmasının ümmet tarafından dinamik olarak sürdürülmesidir.

16/56. Kendilerine verdiğimiz rızıktan ne olduğunu bilmedikleri tanrılarına pay ayırırlar. Vallahi, uydurup durduğunuz şeylerden sorulacaksınız. 57. Allah'a, haşa kızları veriyor, kendilerine erkekleri ayırıyorlar.¹¹² 58. Onlardan birine kızı olduğu müjdelendiği zaman, yüzü kapkara kesilir ve yutkunur. 59. Kendisine verilen kötü müjde yüzünden, milletten gizlenmeye çalışır; şimdi onu utana utana tutsun mu, yoksa onu toprağa mı gömsün? Ne kötü hüküm veriyorlar!

16/62. Beğenmedikleri şeyleri Allah'a malederler. En güzel şeylerin kendilerinin olduğunu dilleri yakıştırır. Şüphesiz onlara ateş vardır ve onlar orada unutulacaklardır.

16/73. Allah'ı bırakıp, kendilerine göklerden ve yerden rızık veremeyen ve veremeyecek olan şeylere (mi) tapıyorlar?

14/30. Allah'ın yolundan saptırmak için ona eşler koşmuşlardı. De ki: "Geçinin bakalım. Ama varacağınız yer ateş olacaktır".

29/61. Andolsun ki onlara: "Gökleri ve yeri yaratan, güneşi ve ayı buyruğu altında tutan kimdir?" diye sorsan, şüphesiz: "Allah'tır" derler. Öyleyse niçin döndürülüyorlar?¹¹³

29/63. Andolsun ki, onlara: "Gökten su indirip onunla, ölümünden sonra yeri diriltene kimdir?" diye sorsan, şüphesiz: "Allah'tır" derler. De ki: "Övgü Allah'a aittir",

٥٦/١٦ وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيْبًا مِّمَّا رَزَقْنَاهُمْ ثَالِثَةً تِلْكَ لِمَنِ اسْتَأْذَنُوا عَنْهَا كُنتُمْ تَقْتَرُونَ ٥٧ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ ٥٨ وَإِذَا بَشَّرَ أَحَدَهُمْ بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ٥٩ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ

٦٢/١٦ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ السَّبْتِ الْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ الْحُسْنَىٰ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَأَنَّهُمْ مُّفْرَطُونَ

٧٣/١٦ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ

٣٠/١٤ وَجَعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا لِّيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعُوا فَإِن مَصِيبَكُمْ إِلَى النَّارِ

٦١/٢٩ وَلَكِن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَخَرَجَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ

٦٣/٢٩ وَلَكِن سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ

fakat çoğu bunu düşünemezler.

29/65-66. Gemiye bindikleri zaman, dini yalnız Allah'a has kılarak O'na yalvarırlar; ama Allah onları karaya çıkararak kurtarıncı, kendilerine verdiklerimizi inkâr edip, hemen O'na eş koşarlar. Menfaatlenedursunlar; yakında bileceklerdir. 67. Çevrelerinde insanlar kapılıp götürülürken Bizim, (Mekke'yi) güvenli ve kutsal bir yer kıldığımızı görmediler mi? Hâla bâtıla inanıyor ve Allah'ın nimetini inkâr mı ediyorlar? 68. Allah'a karşı yalan uydurandan veya gerçek kendisine gelmişken onu yalanlayandan daha zâlim kimdir? Cehennemde inkârcılar için bir durak yok mudur?

2/165. İnsanlar içinde Allah'tan başkasını (O'na) denk tutan ve onları Allah'ı sever gibi sevenler bulunmaktadır. Ama inananlar, en çok Allah'ı severler. Zâlimler, azabı gördüklerinde, bütün kuvvetin Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın azabının çetin olduğunu keşke bilseler.

3/151. (Allah'ın,) hakkında hiç bir delil indirmedığı şeyi¹¹⁴ Allah'a ortak koşmalarından ötürü, inkâr edenlerin kalplerine korku salacağız. Onların varacağı yer ateştir. Haksızlık edenlerin yerleri ne kötüdür.

4/116. Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz, ama bundan başkasını dilediğine bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa, derin bir sapıklığa sapmış olur. 117. Onlar, Allah'ı bırakıp yalnızca dışılere¹¹⁵ yalvarıyorlar ve yalnız dik kafalı şeytana yalvarıyorlar.

الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ

٦٥/٢٩ فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ٦٦ لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ٦٧ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيَتَخَفَتِ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِالْغَيْبِ يَكْفُرُونَ ٦٨ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ

١٦٥/٢ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ

١٥١/٣ سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَأْوَاهُمُ النَّارُ وَبِئْسَ مَثْوًى لِّلظَالِمِينَ

١١٦/٤ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ١١٧ إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا إِنَاثًا وَإِنْ يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَرِيدًا

¹¹² Burada da müşriklerin melekleri Allah'ın kızları olarak nitelemeleri, kendi değer yargıları açısından sorgulanmaktadır. Kendileri kız çocuk sahibi olmak istemezken, Allah'a kız çocuklar isnad etmeleri, Allah'a karşı tutumlarındaki samimiyezsizlik ve O'na karşı saygısızlık olarak değerlendirilmektedir.

¹¹³ Bilindiği gibi, müşrikler Allah'ı inkâr etmiyorlardı. Hatta Kur'an'da kıssası anlatılan peygamberli toplumların hiç birisi Allah'ı inkâr etmemektedir. Ancak, tevhid inancı, soyut düşünceyi ve akli kullanmayı gerektirir. Bunu başaramayanlar, Allah'ın bazı sıfatlarını atfettikleri mücessem varlıkları (putları) aracı yapmışlardır.

¹¹⁴ Burada 'delil' olarak çevirdiğimiz *sultân* kelimesi 'otorite' ve 'güç' anlamlarına da gelir. Dolayısıyla bu pasajın anlamı şöyle de olabilir: "(Allah'ın) kendilerine hiç bir otorite indirmedığı şeyleri Allah'a ortak koşmalarından ötürü..."

¹¹⁵ Putlara.

22/11. İnsanların içinde Allah'a bir kardan kulluk eden vardır. Başına bir iyilik gelirse gönlü yatışır, başına bir kötülük gelirse yüz üstü döner. Dünyayı da âhireti de kaybeder. İşte apaçık kayıp budur. 12. Allah'ı bırakıp, kendisine fayda da zarar da veremeyen şeylere yalvarır. İşte derin sapıklık budur. 13. Kendisine zararı faydasından daha yakın olana yalvarır. (Yalvardığı şey) ne kötü bir dost, ne kötü yoldaştır.

22/74. Allah'ı gereği gibi değerlendirmediler. Allah güçlüdür üstündür.

48/6. Allah hakkında kötü zanda bulunan ikiyüzlü erkek ve kadınlara, ortak koşan erkek ve kadınlara Allah azap etsin; kötülükler kendi başlarına gelsin! Allah onlara öfkelenmiş, onları lâ-netlemiş ve onlara cehennem hazırlamıştır. Ne kötü gidiş yeridir.

(١١/٢٢) وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ (١٢) يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا نُنْفَعُهُ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ (١٣) يَدْعُوا لَمَنْ ضَرُّهُ أَقْرَبُ مِنْ نَفْعِهِ لَيْسَ الْمَوْلَى وَلَيْسَ الْعَشِيرُ

(٧٤/٢٢) مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ

(٦/٤٨) وَيَعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنُّ السُّوءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السُّوءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعْنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

2. Ehl-i Kitap

Kur'an'da İslam dışında hiç bir din ismiyle anılmaz. Dolayısıyla, Yahudilik ve Hristiyanlık, Kur'an'ın konuları arasında yer almamaktadır. Kur'an yalnızca bu dinlerin müntesipleri ile ilgilenmekte ve onlarla polemiğe girmektedir. Kur'an'ın doğrudan dinlerin kendileriyle değil de, bağlılarıyla ilişkiye girmesi, onun bu din mensupları hakkında söyledikleri arasında farklılıklara yol açmıştır. Bu farklılığı doğuran, mensuplarının davranış ve düşünüş biçimlerinden başkası değildir. Dolayısıyla, Kur'an'ın bu dinlerin mensupları hakkında söylediklerinin genelgeçer bir yargı niteliği taşımaz. Kur'an'ın Kitap Ehli ile ilgili ifadelerini doğru anlayabilmek için, bunların herbirinin tarihsel arka-planını tahlil etmek gerekir. Bununla birlikte, Kur'an'ın itikad noktasında Yahudiler'i, amel ve ahlaki davranış noktasında da Hristiyanlar'ı İslam'a daha yakın gördüğünü rahatlıkla söyleyebiliriz. Aşağıda da görüleceği gibi, Kur'an Yahudiler'le daha çok davranışları konusunda, Hristiyanlar'la ise, daha çok itikadî yapıları konusunda polemiğe girmektedir.

a) Yahudiler

Mekki ayetlerde Yahudilere herhangi bir atfın bulunmayışına ve tarihi belgelerin şahitliğine dayanarak, nüzül dönemi Mekkesinde bir Yahudi topluluk bulunmadığını söyleyebiliriz. O dönemde Yahudilerin yoğun olarak Medine'de oturdukları bilinmektedir. Müslümanlar Medine'ye gelince Hz. Peygamber, onlarla bir antlaşma imzaladı (Medine Sözleşmesi). Aradan bir zaman geçince Yahudiler Müslümanlarla yaptıkları anlaşmalarını ihlal edip Mekkeli müşriklerle aktif işbirliğine giriştiler. Aşağıdaki ayetler, Yahudilerin din konusunda Müslümanlara itirazları ve Kur'an'ın bu konuda onları eleştirilerini içermektedir. Kur'an'da Yahudiler yer yer 'Yahudiler' (yehûd) yer yer de Kitap Ehli (ehlul-kitâb) olarak anılırlar. Kur'an'da Yahudilere yapılan atfılar, çoğu zaman da, bölgede yaşayan bütün Yahudi toplulukları değil, belli bir topluluğu kastetmektedir. Bu nedenle, Kur'an'ın Yahudilerle ilgili pasajlarını doğru anlayabilmek için, nüzül dönemi tarihi (siyer) bilgisi eşliğinde okumak bir gereklilik teşkil etmektedir.

35/32. Sonra bu Kitab'ı kullarımızdan seçtiğimiz kimselere miras bırakmışızdır —onlardan kimi kendine yazık eder, kimi orta davranır, kimi de Allah'ın izniyle iyiliklere koşar—. İşte bu büyük lütuftur.¹¹⁶

10/68. "Allah çocuk edindi" dediler —Haşa, o muhtaç değildir, (çünkü) göklerde olanlar ve yerde olanlar O'nundur—; Buna dair elinizde bir belgeniz yoktur. Allah'a karşı bilmediğiniz şeyler mi söylüyorsunuz? 69. De ki: "Allah'a karşı yalan uyduranlar, kurtuluşa erişemezler". 70. Dünyada (bir süre) geçindikten sonra dönüşleri Bizedir. İnkâr etmiş olmaları karşılığında, onlara çetin azabı tattıracağız.

42/14. Onlar yalnızca kendilerine ilim geldikten sonra aralarında (doğan) çökememezlikten dolayı ayrılığa düştüler. Eğer Rabbinin belirli bir süre için vermiş bir sözü olmasaydı, aralarında hemen hükmedilirdi. Onların ardından Kitab'a varis kılınanlar da, ondan kuşku verici bir şüphe içindedirler.

(٣٢/٣٥) ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ إِنَّ اللَّهَ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ

(١٠/٦٨) قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَ اللَّهِ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهَذَا أْتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (٦٩) قُلْ إِنْ الَّذِينَ يَقْتُلُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يَقْلِحُونَ (٧٠) مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نَذِقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ

(١٤/٤٢) وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعَثْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى لِّقَضِي بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ

¹¹⁶ Bu ayetin son cümlesindeki *zâlike* (bu) işaret zamiri, iyiliğe koşma fiiline atfedilecek olursa, cümleye şöyle anlam vermek gerekir: "İşte bu büyük erdemdir".

16/118. Yahudi olanlara, sana daha önce anlatmış olduklarımızı haram kılmıştık. Biz onlara haksızlık yapmadık, fakat onlar kendilerine yazık ettiler.

16/124. Cumartesi (yasağı), yalnızca onun hakkında ayrılığa düşenlere koyulmuştu.¹¹⁷ Rabbin, ayrılığa düştükleri hususta, kıyamet günü aralarında hükmedecektir.

2/111. "Yahudî veya Hristiyan olmayan kimse elbette cennete girmeyecek" dediler. Bu, onların kuruntulandır. De ki: "Doğru sözlü iseniz, delilinizi getirin". 112. Hayır, iyi davranarak kendini Allah'a verenin ücreti Rabbi'nin katındadır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir de. 113. Yahudiler: "Hristiyanlar'ın bir temeli yoktur" dediler. Hristiyanlar da: "Yahudiler'in bir temeli yoktur" dediler. Oysa hepsi de Kitab'ı okuyorlar. Bilmeyenler de tıpkı onların konuştuğu gibi konuşur. Ancak Allah, anlaşılamayıp durdukları şeylerde kıyamet günü aralarında hüküm verecektir.

2/122. Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimeti ve insanlardan fazla olarak size iyilikte bulunduğumu hatırlayın. 123. Kimsenin kimseye bir yararı dokunmayacağı, kimseden fidye alınmayacağı, kimseye şefaatin yarar sağlamayacağı ve kimsenin yardım görmeyeceği günden korunun.

2/159. İndirdiğimiz açık belgeleri ve yol göstericiyi —onu Kitab'ta insanlara açıklamamızdan sonra— gizleyenlere hem Allah lânet eder, hem lânet edebilecekler lânet eder.

١١٨/١٦ وَعَلَى الَّذِينَ هَآؤُوا حَرَمًا مَّا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

١٢٤/١٦ إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

١١١/٢ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ١١٢ بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ١١٣ وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

١٢٢/٢ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ١٢٣ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يَقْبَلَ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

١٥٩/٢ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ

2/174. Allah'ın Kitab'dan indirdiklerini gizleyen ve onu az bir bedel karşılığında satanlara gelince, işte onların yedikleri, karınlarında ancak ateş olur. Kıyamet günü Allah onlarla ne konuşur, ne de onları temize çıkarır. Can yakıcı azap onlarıdır. 175. İşte bunlar, doğru yola karşılık sapıklığı ve bağışlanma yerine azabı satın alanlardır. Ateşe ne kadar dayanıklıymışlar! 176. Bu böyledir, çünkü Allah Kitab'ı gerçek olarak indirmiştir. Kitap hakkında anlaşmazlığa düşenler ise, kuşkusuz, derin bir ayrılık içindedirler.

2/211. İsrailoğulları'na bir sor: Onlara apaçık nice belgeler verdik. Allah'ın nimetini, kendisine geldikten sonra kim değiştirirse, şüphesiz Allah'ın onu cezalandırması çetin olur.

2/40. Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi anın, sözleşmemi yerine getirin, Ben de size verdiğim sözü yerine getireyim. Yalnız Benden korkun. 41. Sizde olanı onaylayarak indirdiğimiz Kur'an'a inanın, onu ilk inkâr eden siz olmayın! Ayetlerimi az bir bedel karşılığında satmayın. Benden sakının. 42. Hakkı batıla karıştırmayın ve bile bile gerçeği gizlemeyin. 43. Namazı kılın, zekatı verin ve Allah'a boyun eğenlerle beraber boyun eğin. 44. Siz, Kitab'ı okuyup dururken, kendinizi unutarak, insanlara mı iyilik yapmalarını emrediyorsunuz? Hiç düşünmez misiniz? 45-46. Sabrederek ve namazı kılarak Allah'tan yardım isteyin. Doğrusu, namaz, Rablerine kavuşacaklarını ve O'na döneceklerini uman alçakgönüllülerden başkasına ağır gelir. 47. Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi ve sizi diğer toplumlara tercih ettiğimi hatırlayın.¹¹⁸ 48. Kimsenin kimseye

١٧٤/٢ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْكِتَابِ وَيَتَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ١٧٥ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَىٰ وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ١٧٦ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ

٢١١/٢ سَلْ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمْ آتَيْنَاهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

٤٠/٢ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أَوْفَ بِعَهْدِكُمْ وَإِلَيَّي فَارْهَبُونِي ٤١) وَأَمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِلَيَّ فَاتَّقُون ٤٢) وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ٤٣) وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَبُوا مَعَ الرَّاكِبِينَ ٤٤) أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ٤٥) وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ٤٦) الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ٤٧) يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ٤٨) وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يَقْبَلَ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا

¹¹⁸ Allah'ın diğer toplumlardan fazla olarak İsrailoğulları'na verdiği nimetlerin başında, onlardan peygamberler göndermesi gelir. Bu ayrıcalık onlara bir sorumluluk da yüklemiştir. Allah'ın vahyini ve di-

¹¹⁷ Cumartesi gününü saygı ve ibadet günü yapmak Yahudiler'e farz kılınmıştır.

bir yararı dokunmayacağı, kimseden bir şefa'at kabul edilmeyeceği, kimseden fidye alınmayacağı ve kimsenin yardım görmeyeceği günden korunun.

2/75. Bunların size inanacaklarını mı umuyorsunuz? Onlardan bir grup Allah'ın sözünü dinler, ona akılları yatıktan sonra da, onu bile bile tahrif ederlerdi. 76. İnananlarla karşılaştıkları zaman "İnandık" derler, birbirleri ile yalnız kaldıklarında ise: "Rabbimizin katında size karşı delil getirsinler diye mi Allah'ın size bildirdiğini onlara anlatıyorsunuz. Buna aklınız ermiyor mu?" derler. 77. Bunlar, gizlediklerini ve açığa vurduklarını Allah'ın bildiğini bilmiyorlar mı? 78. Onların bir kısmı, bir takım kuruntular dışında Kitap bilmeyen ümmî kimselerdir; onlar sadece zannedip durmaktadırlar. 79. Ellerile Kitap'ı yazıp, sonra onu az bir bedel karşılığında satmak için: "Bu Allah katındandır" diyenlerin vay hâline! Ellerin yazdıklarından dolayı onlara yazıklar olsun! Kazandıklarından dolayı onlara yazıklar olsun! 80. "Bir kaç sayılı günün dışında ateş bize düşmeyecektir" derler. De ki: "Allah katından bir söz mü aldınız –(eğer öyleyse) Allah sözünden caymaz–, yoksa Allah'a karşı bilmediğiniz bir şey mi söylüyorsunuz?"¹¹⁹

2/94. De ki: "Eğer ahiret yurdu başka insanlara değil de, yalnız size özel ise ve (bunda) samimî iseniz, o hâlde ölümü dileseniz!" 95. Önceden işlediklerinden

يُؤْخَذُ مِنْهَا عَذَابٌ وَلَا هُمْ يَنْصَرُونَ

(٧٥/٢) افْتَحْتُمُونِ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (٧٦) وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بِغُسْطِهِمْ إِلَى بَعْضِ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (٧٧) أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ (٧٨) وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِي وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ (٧٩) قَوْلَ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيُشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا قَوْلَ لَهْمُ مِمَّا كَتَبْتُ بِيَدِيهِمْ وَيَوَّلَ لَهْمُ مِمَّا يَكْسِبُونَ (٨٠) وَقَالُوا لَنْ نَمَسَّنَا النَّارَ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلَفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

(٩٤/٢) قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَتَّعُوا بِالْمَوْتِ إِنْ كُنْتُمْ

ötürü, bunu dilemeyeceklerdir. Allah zâlimleri bilir. 96. Andolsun, onları yaşamaya en düşkün insanlar –(Allah'a) ortak koşanlardan bile düşkün– bulursun. Her biri ömrünün bin yıl olmasını ister. Oysa uzun ömürlü olması onu azaptan uzaklaştırmaz. Allah onların yaptıklarını görmektedir.

3/181. Andolsun ki, "Allah fakir biz zenginiz" diyenlerin sözünü Allah işitmiştir.¹²⁰ Dediklerini ve haksız yere peygamberleri öldürdüklerini yazacağız ve: "Yakıcı azabı tadın!" diyeceğiz. 182. Bu, ellerinizle sunduğunuzun karşılığıdır. Yoksa Allah kullara kesinlikle haksızlık etmez. 183. Onlar: "Ateşin yiyeceği bir kurbanı getirmediği sürece hiç bir elçiye inanmamamız konusunda Allah bize ahid verdi"¹²¹ dediler. Sen de de ki: "Benden önce elçiler size açık belgeleri ve bu dediğiniz şeyi getirmişti. Doğru sözlü idiyerseniz, onları niçin öldürdünüz?" 184. Ey Muhammed! Eğer seni yalancı sayıyorlarsa, senden önce açık belgeler, sayfalar ve aydınlatıcı Kitap getiren elçiler de yalanlanmışlardır.

3/187. Allah, Kitap verilenlerden, "Onu gizlemeden mutlaka insanlara anlatacaksınız" diye kesin söz almıştı, ama onlar o Kitap'ı arkalarına attılar ve az bir paraya sattılar; satın aldıkları şey ne kötüdür. 188. Sanmayasın ki, yaptıklarına sevinenler ve yapmadıkları şeylerle övülmeyi sevenler azaptan kurtulacaklardır. Onlar için can yakıcı bir azap vardır.

صَادِقِينَ (٩٥) وَلَنْ يَمْتَنُوهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ (٩٦) وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاةٍ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ

(١٨١/٣) لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلَ دُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ (١٨٢) ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ (١٨٣) الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عَهْدٌ إِلَيْنَا أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّى يَأْتِيَنَا بِقُرْآنٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (١٨٤) فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ

(١٨٧/٣) وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنَنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبَيِّنَ مَا يَشْتَرُونَ (١٨٨) لَا تُحْسِنِ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَلُتُوا وَيَحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسِبْنَهُمْ بِمَقَارَةِ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

¹²⁰ Bakara suresinin 215. ayeti: "İçinizde Allah'a güzel bir borç veren kimse..." diye başlamaktadır. Bu ayet inince, Yahudiler Müslümanlar'la alay etmeye başladılar. Şöyle diyorlardı: "Allah servetini kaybetti, şimdi de insanlardan borç istiyor". Ayet bu olay üzerine inmiştir.

¹²¹ Kitap-ı Mukaddes'te, sunulan kurbanların kendiliğinden sunakta yanması, kurbanın kabul edildiğinin işareti veya peygamberin bir mucizesi olarak anlatılmaktadır: "...Allah'ın nuru kurbanı yakıtı ve bütün İsraili bunu seyretti, Yine de İlyas'a karşı çıktılar ve o hayatını kurtarmak için kaçmak zorunda kaldı" (I. Krallar, 18,19). Böyle bir mucizeye rağmen, İlyas Peygamber'i öldürmeye kalkışan İsrailoğulları, aynı mucizeyi samimiyetsizce Hz. Muhammed'den de isteme cüretini göstermişlerdir.

nini diğer insanlara tebliğ etmesi için neden Yahudiler'i seçtiği sorusuna gelince; bu seçim elbette sebepsiz yere bir imtiyaz tanıma değildir. Allah rahmetini, nimetini dilediğine verir, fakat O rahmetini kime vereceğini de bilir. Yani, bireyin veya toplumun kendi kazanımı olan bazı olumlu ve yüksek özellikler, Allah'ın tercihi belirler. Yoksa Allah hikmetsiz, rastgele hareket etmemektedir. Bu (görev için) seçilmişliği, Yahudiler bir rıka tahsis edip, mutlak seçkinlik olarak yorumladıkları için, görev Hz. Muhammed'le birlikte onlardan alınıp, Müslümanlar'a verilmiştir.

¹¹⁹ Yahudiler'in vahiy mahsulü saydıkları Talmud'un Roş Ha-Şana bölümünde, günah işleyen bir Yahudi'nin cehennemde oniki ay kalacağı ve sonra cennete gireceği belirtilir. Burada bu inanca işaret edilmektedir.

3/19. Allah katında din İslâm'dır. Ne var ki, Kitap verilenler, kendilerine bilgi geldikten sonra sırf aralarındaki çekememezlikten ötürü anlaşmazlığa düştüler. Allah'ın âyetlerini kim inkâr ederse, (bilsin ki) Allah'ın hesaba çekmesi çabuk olur.

3/199. Kitaplılar'dan, Allah'a, size indirilene ve kendilerine indirilene, -Allah'a saygıyla boyun bükerek- inanan ve Allah'ın âyetlerini az bir değere satmayanlar vardır. İşte onların ödülleri Rablerinin katındadır. Allah hesabı çabuk görür.

3/21. Allah'ın âyetlerini inkâr edenlere, haksız yere peygamberleri öldürenlere ve insanlardan adaleti emredenleri öldürenlere can yakıcı bir azabı bildir. 22. İşte, dünya ve ahirette işleri boşa çıkacak olanlar bunlardır. Onların bir yarımçıkları da olmayacaktır. 23. Kitap'tan kendilerine bir pay verilmiş olanlar, aralarında hüküm vermek için Allah'ın Kitab'ına çağırıldıklarında, onlardan bir kısmının yüz çevirerek dönüp gittiğini görmedin mi? 24. Bu, onların: "Ateş bize ancak sayılı birkaç gün degecektir" demelerindendir. Uydurup durdukları şeyler, onları dinlerinde yanıltmıştır. 25. Pek, şüphe götürmeyen günde kendilerini topladığımızda ve herkese kazandığı haksızlığa uğratılmaksızın ödendiğinde nasıl olacak?

3/75. Kitap Ehli arasında, bir yük altın emanet etsen onu sana ödeyecek olan da vardır; bir altın emanet bıraksan, tepesine dikilmedikçe onu sana ödemeyecek olan da vardır. Bu, onların "Kitapsızlar'a karşı üzerinize bir sorumluluk yoktur" demelerindendir. Onlar, bile bile Allah'a karşı yalan söylüyorlar. 76. Hayır, kim ahdini yerine getirir ve Allah'tan sakınırsa, Allah sa-

19/3) إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ اللَّهِ الْأَسْلَامَ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أَوْتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعْيَا يَنْتَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

19/3) وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتَرُونَ بآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

21/3) إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (22) أُولَئِكَ الَّذِينَ خَبَطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ (23) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أَوْتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ وَهُمْ مُعْرِضُونَ (24) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْقَهُونَ (25) فَكَيْفَ إِذَا جُمِعْنَا لَهُمْ لَيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

75/3) وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِطَارٍ يُؤَدُّ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بدينارٍ لَا يُؤَدُّ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتُ عَلَيْهِ قَاتِمًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (76) بَلَى مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ وَاتَّقَى فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ (77) إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ

kinanları sever. 77. Allah'ın antlaşmasını ve yaptıkları yeminleri az bir değere satanlar, işte onların ahirette bir payları olmayacaktır. Allah kıyamet günü onlarla konuşmayacak, onlara bakmayacak ve onları temize çıkarmayacaktır. Elem verici azap da onlaradır. 78. Kitaplılar'dan birtakımı, Kitap'ta olmadığı hâlde Kitap'tan olduğunu sanmanız için, dilleri ile Kitab'ı çarpıtırlar ve o Allah katından olmadığı hâlde "Bu Allah katındandır" derler ve bilerek Allah'a karşı yalan söylerler.¹²²

4/153. Kitaplılar, gökten kendilerine bir kitap indirtmeni isterler. Andolsun, Mûsa'dan, bundan daha büyüğünü istemişlerdi de: "Allah'ı bize apaçık göster" demişlerdi. Haksızlıklarından dolayı onları yıldırım çarpmıştı. Daha sonra, açık belgeler kendilerine geldikten sonra, buzağıyı (tanrı olarak) benimsediler. Ama bunu da affettik ve Mûsa'ya apaçık bir belge verdik. 154. Kendilerinden kesin söz (almak) için Tûr'u üzerlerine yükselttik ve onlara: "Şu kapıdan secde ederek girin!" dedik, "Cumartesi yasağını çiğnemeyin!" dedik ve onlardan sağlam, kesin bir söz aldık. 155-158. (Bu, İsrailoğulları'nın) sözleşmelerini bozmaları, Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri, haksız olarak peygamberleri öldürmeleri, "Kalplerimiz perdelidir" demeleri -oysa ki, Allah onların kalplerini inkârlarından dolayı mühürlemiştir; bunun için pek az inanıyorlar-, bir de inkârları, Meryem'e büyük iftiraları ve: "Biz Allah'ın Elçisi Meryem'in oğlu İsa Mesih' öldürdük" demelerinden ötürüdür. Oysa, onu öldürmediler ve asmadılar, fakat kendileri böyle sandılar. Doğrusu, onlar an-

وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يَكْلَمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُرْكِبُهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (78) وَإِنْ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُودُونَ أَسْنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

153/4) يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تَنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَى أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرَنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ وَأَتَيْنَا مُوسَى سُلْطَانًا مُبِينًا (154) وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمْ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا (155) فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ وَكَفَرَهُمْ بآيَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا (156) وَيَكْفُرُهُمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا (157) وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا (158) بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا (159) وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ

¹²² Yahudi din bilgileri olan Hahamlar (Rabbiler), kendi Tevrat yorumları olan Mişna ve Talmud'u Allah'a atfetmişler ve bu kitapların Hz. Musa'ya Allah tarafından sözlü olarak vahyedildiğini söylemişlerdir. Yahudi Hahamlar, kendi yorumlarını ihtiva eden bu kitapların Tevrat'tan daha üstün ve daha değerli olduğunu bile iddia etmişlerdir.

laşmazlığa düştükleri şeyde şüphede-
dirler. Bu hususta zanna uymaktan baş-
ka kesin bir bilgileri yoktur. Onu kesin-
kes öldürmüş değillerdi. Bilakis Allah
onu kendisine yükseltti. Allah güçlüdür,
bilgedir. 159. Kitaplılar'dan, hiç bir kimse
yoktur ki, ölümünden önce (İsa'ya) i-
nanmasın. Kıyamet günü o da onların
aleyhine tanıklık edecektir. 160-161.
Yahudi olanların, haksızlık yapma-
larından, çocuklarını Allah yolundan alıko-
ymalarından, kendilerine yasaklanmış ol-
an fâizi almalarından ve insanların mal-
larını haksız olarak yemelerinden ötürü,
kendilerine helal kılınmış olan temiz şey-
ler onlara haram kılındı. Onlardan inkâr
edenlere can yakıcı bir azap hazırladık.
162. Fakat onlardan ilimde derinleşmiş
olanlar ve sana indirilene ve senden ön-
ce indirilenlere inanıp, namazı kılan, ze-
katı veren, Allah'a ve ahiret gününe ina-
nan mü'minler (var ya), işte bunlara bü-
yük bir ödül vereceğiz.

4/44. Kendilerine Kitab'tan bir pay ve-
rilenlerin, sapıklığı satın aldıklarını ve si-
zin de yoldan sapmanızı istediklerini
görmüyor musun? 45. Allah düşman-
larınızı daha iyi bilir. Himayeci olarak da
Allah yeter; yardımcı olarak da Allah ye-
ter. 46. Birtakım Yahudiler, sözleri yerle-
rinden kaydırarak, dillerini eğip bükerek
ve dini çekiştirerek: "İşittik, ama karşıyız.
Dinle, dinlemez olası; bize de kulak ver!"
derler. Oysa, onlar: "İşittik ve kabul ettik.
Bizi dinler misin, bize de bakar mısın!"
deselerdi, onlar için daha iyi ve daha
doğru olurdu. Fakat, inkârları yüzünden
Allah onları lânetlemiştir; onlardan pek
azı inanır. 47. Ey Kitap verilenler! Birta-
kım yüzleri enselere çevirerek dümdüz
yapmadan ve Cumartesi sahiplerini lâ-
netlediğimiz gibi sizi de lânetlemeden
önce, sizde olan Kitab'ı doğrulayıcı ola-
rak indirdiğimiz Kur'an'a inanın, Allah'ın

يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا (١٦٠) فَبُظِّلَ مِنَ الدِّينِ هَٰذَا
حَرَمًا عَلَيْهِمْ طَبِيبَاتٌ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبُصِّدَهُمْ عَنْ سَبِيلِ
اللَّهِ كَثِيرًا (١٦١) وَأَخَذَهُمُ الرَّبُّ وَقَدْ نَهَوْا عَنْهُ
وَأَكْلَهُمْ أَمْوَالُ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ
مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (١٦٢) لَكِنَّ الرَّاكِبِينَ فِي الْعِلْمِ
مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ
مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ
وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَٰئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا
عَظِيمًا

(٤٤/٤) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ
يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ وَيُرِيدُونَ أَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ (٤٥)
وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَانِكُمْ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَى بِاللَّهِ
نَصِيرًا (٤٦) مِنَ الَّذِينَ هَٰذَا يُحَرِّقُونَ الْكَلِمَ عَنْ
مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمَعْ غَيْرَ
مُسْمَعٍ وَزَاعِنَا لَيًّا بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنَا فِي الدِّينِ وَلَوْ
أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاسْمَعْ وَانْظُرْنَا لَكَانَ
خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا
يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا (٤٧) يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
آمَنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ
نَطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَىٰ أَدْبَارِهَا أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا
لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا

buyruğu daima yapılagelmiştir.

4/49. Kendilerini temize çıkaranları gör-
medin mi? Oysa Allah istediğini temize
çıkartır ve onlara kıl kadar haksızlık
yapılmaz. 50. Bir bak, nasıl Allah'a karşı
yalan uyduruyorlar. Bu, apaçık bir günah
olarak (onlara) yeter. 51. Kendilerine Ki-
tap'tan bir pay verilmiş olanların, puta ve
Tağut'a inanıp inkâr edenler için: "Bunlar
inananlardan daha doğru yoldadırlar"
demelerine ne dersin? 52. İşte bunlara
Allah lanet eder. Allah kime lanet ede-
se, ona bir yardımcı bulamazsın. 53.
Yoksa, onların hükümlerinden bir payı
mı vardır? Öyle olsa insanlara, çekirde-
ğin çukuru kadar bile vermezler. 54.
Yoksa Allah lütfundan kendilerine bah-
şettiği için bu insanları mı çekemiyorlar?
Biz, İbrahim ailesine de Kitab'ı ve hikme-
ti vermiştik, onlara büyük bir hükümler-
lik vermiştik. 55. Onlardan kimi ona i-
nanmış, kimi de ondan yüz çevirmişti.
Artık çılgın bir alev olarak cehennem ye-
ter.

57/16. Inananların, Allah'ı anmaya ve
inen gerçeğe gönülden saygı duymala-
rının zamanı daha gelmedi mi? Onlar,
daha önce kendilerine Kitap verilenler
gibi olmasınlar; onların üzerinden uzun
zaman geçmiş ve yürekleri katılaşıp-
tı. Onların çoğu, yoldan çıkmış kimselerdi.

98/4. Kitap verilenler, ancak apaçık bel-
genin kendilerine gelmesinden sonra ayrı-
lığa düştüler. 5. Oysa, onlar doğruya
yöneler ve dini yalnız O'na has kılarak
Allah'a kulluk etmek, namazı kılmak ve
zekatı vermekle emrolunmuşlardı. Bu i-
se, dosdoğru olan dindir.

62/6. (Ey Muhammed!) De ki: "Ey Ya-
hudî olanlar! Bütün insanlar bir yana,
(yalnız) sizin Allah'ın dostları olduğu-
nuzu iddia ediyorsanız ve bunda sa-

(٤٩/٤) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنْفُسَهُمْ بَلِ اللَّهُ
يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا (٥٠) أَنْظُرْ كَيْفَ
يَقْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَفَى بِهِ إِثْمًا مُبِينًا (٥١)
أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ
بِالْجَنِّ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَٰؤُلَاءِ
أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا (٥٢) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ
لَعَنَهُمْ وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا (٥٣) أَمْ
لَهُمْ نَصِيبٌ مِنَ الْمُلْكِ إِذَا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا
(٥٤) أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ
فَضْلِهِ فَقَدْ أَتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَأَتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا (٥٥) فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ
مَنْ صَدَّ عَنْهُ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا

(١٦/٥٧) أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ
لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِ فَطَال عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ
قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

(٤/٩٨) وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ
مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَةُ (٥) وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيُعْبَدُوا اللَّهَ
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا
الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ

(٦/٦٢) قُلْ يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ هَٰذَا إِنِ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ
أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَتَّوْا الْمَوْتَ إِنِ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ (٧) وَلَا يَمْنُونَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ لِأَيْدِيهِمْ

mimî iseniz, ölümü dilesenize!" 7. Yaptıklarından ötürü, ölümü asla dileyemezler. Allah haksızlık edenleri bilir. 8. De ki: "Kendisinden kaçtığınız ölüme mutlaka yakalanacaksınız; sonra görüleni de, görülmeyeni de bilen Allah'a döndürüleceksiniz. O size işlediklerinizi haber verecektir.

5/13. Verdikleri sözde durmamalarından dolayı onları lanetledik ve kalplerini katılaştırdık. Onlar sözcükleri yerlerinden kaydırmakta ve kendilerine hatırlatılardan hisse almayı unutmuş bulunmaktadırlar. Pek azı dışında, onlardan hainlik görüp durursun. Onları geç ve aldırma. Allah iyi davrananları sever.

5/41. Ey Elçi! Kalpleri inanmamışken ağızlarıyla inandık diyenlerden ve yalana çok kulak veren, sana gelmeyen topluluğa kulak kesilen, kelimeleri yerlerinden kaydıran Yahudiler'den inkâra koşanlar seni üzmesin. "Size verilirse alın; verilmezse kaçının" derler. Allah kimin şaşırmasını dilerse, Allah'a karşı onun için bir şeye gücün yetmez. İşte onlar, Allah'ın gönüllerini arıtmak iste-mediği kimselerdir. Dünyada aşağılık onlardır. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır. 42. Onlar yalana çok kulak verirler, hep haram yerler. Eğer sana gelirlirse, ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir. Onlardan yüz çevirirsen, sana bir zarar veremezler. Eğer hüküm verirsen aralarında adaletle hüküm ver. Allah, âdil olanları sever. 43. Allah'ın hükmünün bulunduğu Tevrat'ın yanlarında iken nasıl seni hakem yapar, sonra da ondan vazgeçerler? Bunlar inanıyor değiller. 44. İçinde rehberlik ve ışık olan Tevrat'ı Biz indirdik. Kendini (Allah'a) teslim etmiş peygamberler, Hahamlar ve bilginler – Allah'ın Kitabı'nı korumakla görevlendirildikleri ve onun gözetleyicisi oldukları için– Yahudiler'e Tevrat'la hüküm

وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ۝٨) قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَقْرُونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

۝١٣) فِيمَا نَقُضِبِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

۝٤١) يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزَنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝٤٢) سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّخْتِ فَإِنْ جَاءَكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ۝٤٣) وَكَيْفَ يُحْكُمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ۝٤٤) إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يُحْكَمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّيَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا

verirlerdi. Artık insanlardan korkmayın, Benden korkun; âyetlerimi pek az bir değere satmayın! Kim Allah'ın indirdiği ile hüküm vermezse, işte onlar inkârcılardır. 45. Tevrat'ta onlara, cana karşı can, göze karşı göz, buruna karşı burun, kulağa karşı kulak, dişe karşı diş ve yaralara karşılık ödeşme yazdık. Kim onu bağışlarsa, kendi günahına örtü olur. Kim Allah'ın indirdiği ile hüküm vermezse, işte onlar zalimlerdir.

5/64. Yahudiler: "Allah'ın eli sıkıdır" dediler. Dediklerinden ötürü elleri bağlandı ve lanetlendiler. Hayır, onun iki eli de açıktır, nasıl dilerse öyle verir. Andolsun, Rabbinden sana indirilen onların azgınlığını ve inkârını artıracaktır. Onların arasına, kıyamet gününe kadar sürecek düşmanlık ve kin saldık. Her ne zaman savaş ateşini körükleseler, Allah onu söndürür. Yeryüzünde bozgunculuğa çalışırlar. Oysa Allah bozguncuları sevmez. 65. Kitaplılar inansalar ve Allah'a saygılı olsalardı, onların kötülüklerini silerdik ve onları nimet cennetlerine korduk. 66. Eğer onlar Tevrat'ı, İncil'i ve Rablerinden kendilerine indirileni gereğince uygulasalardı üstlerinden ve ayaklarının altından yiyecek elde ederlerdi. İçlerinde orta yolu tutan bir ümmet vardı. Ama onların çoğunluğu öyle kötü işler yapıyorlardı ki!..

5/78. İsrailoğulları'ndan inkâr edenler, başkaldırmış ve (haddi) aşmış bulunmalarından dolayı Dâvud'un ve Meryem oğlu İsa'nın dilinde lanetlenmişlerdi. 79. Yaptıkları kötülükten geri durmuyorlardı. Ne kötü şey yapıyorlardı. 80. Onların çoğunun, inkâr edenleri gönülden dost edindiklerini görürsün. Nefislerinin onlara önerdiği şeyler ne kötüdür. Allah onlara öfkelenmiştir. Azapta da onlar temelli kalacaklardır. 81. Eğer onlar Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilene inanmış olsalardı, onları candan dost edinmezlerdi. Fakat onların çoğu yoldan çıkmış-

تَخَشَّوْا النَّاسَ وَأَخْشَوْنِي وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ۝٤٥) وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنْ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأَذْنَ بِالْأَذْنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

۝٦٤) وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلَعْنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَالْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَذَابَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ۝٦٥) وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكُنَّا عَنْهُمْ سِتَاتِيمٌ وَلَا دُخْلَانَاكُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ ۝٦٦) وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكْلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ

۝٧٨) لَعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ۝٧٩) كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۝٨٠) تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ ۝٨١) وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنْ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ۝٨٢)

tır. 82. İnananlara en acımasız düşmanlar olarak Yahudiler'i ve Allah'a ortak koşanları bulursun. İnsanların içinde inananlara en sevgili olanların da, "Biz Hristiyanız" diyenler olduğunu görürsün. Çünkü onların içinde keşişler ve papazlar vardır ve bunlar büyüklük taslamazlar.

b) Hristiyanlar

Kur'an'ın nazil olduğu esnada Medine'de Yahudilerin yanı sıra, hatırı sayılır oranda bir Hristiyan topluluk vardı. Nüzül döneminde Müslümanlarla Hristiyanlar arasındaki ilişkiler, Yahudilerle olduğu kadar sorunlu olmamıştır. Bu durumun Kur'an'daki yansımaları gözden kaçmayacak kadar açıktır. Kur'an Hristiyanlardan bazen 'Kitap Ehli' (ehlul-kita) olarak, bazen de 'Hristiyanlar' (Nasâra) olarak söz eder. Teslis gibi yanlış bir itikada sahip olmaları –ki, Kur'an bu yüzden onları bazen müşrik olarak niteleyecek kadar sert bir şekilde eleştirir– dışında, genel olarak dindarlıkları nedeniyle takdir ifadeleriyle anılırlar. Kabilevi bir toplumsal dokunun hakim olduğu nüzül dönemi Arap Yarımadasında Hristiyanlar da farklı gruplardan oluşmaktaydı. Bu nedenle, Kur'an'da Hristiyanlarla ilgili pasajların herbirinin nüzül döneminde yaşayan bütün Hristiyanlara atıfta bulunduğunu düşünmek yanıltıcı olur. Bu nedenle, diğer dinî topluluklarla ilgili pasajlar gibi, bu tür pasajları da nüzül dönemi tarihi (siyer) bilgisi eşliğinde okumak bir gereklilik teşkil etmektedir.

35/32. Sonra bu Kitab'ı kullarımızdan seçtiğimiz kimselere miras bırakmışızdır – onlardan kimi kendine yazık eder, kimi orta davranır, kimi de Allah'ın izniyle iyiliklere koşar–; işte bu büyük lütuftur.

10/68. "Allah çocuk edindi" dediler – Haşa, o muhtaç değildir, (çünkü) göklerde olanlar ve yerde olanlar O'nundur–; Buna dair elinizde bir belgeniz yoktur. Allah'a karşı bilmediğiniz şeyler mi söylüyorsunuz? 69. De ki: "Allah'a karşı yalan uyduranlar, kurtuluşa erişemezler". 70. Dünyada (bir süre) geçindikten sonra dönüşleri Bizedir. İnkâr etmiş olmaları karşılığında onlara çetin azabı tattıracağız.

42/14. Onlar yalnızca kendilerine ilim geldikten sonra aralarında (doğan) çekememezlikten dolayı ayrılığa düştüler. Eğer Rabbinin belirli bir süre için veril-

تَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ
أَشْرَكُوا وَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ
قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ذَلِكَ بَأْسٌ مِنْهُمْ قِسْيسِينَ وَرَهْبَانًا
وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ

٣٥/٣٢ ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ
عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ
سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُؤْتِنُ اللَّهُ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ

١٠/٦٨ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ
مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ
سُلْطَانٍ بِهَذَا أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ٦٩
قُلْ إِنْ الَّذِينَ يَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُفْبُ لَا يَفْلَحُونَ
٧٠ مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُنْفِخُ
الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ

٤٢/١٤ وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ
بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ

miş bir sözü olmasaydı, aralarında hemen hükmedilirdi. Onların ardından Kitab'a varis kılınanlar da, ondan kuşku verici bir şüphe içindedirler.

2/111. "Yahudî veya Hristiyan olmayan kimse elbette cennete girmeyecek" dediler. Bu, onların kuruntularıdır. De ki: "Doğru sözlü iseniz, delilinizi getirin". 112. Hayır, iyi davranarak kendini Allah'a verenin ücreti Rabbi'nin katındadır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir de. 113. Yahudiler: "Hristiyanların bir temeli yoktur" dediler. Hristiyanlar da: "Yahudiler'in bir temeli yoktur" dediler. Oysa, hepsi de Kitab'ı okuyor. Bilmeyenler de tıpkı onların konuştuğu gibi konuşur. Ancak, Allah anlaşılamayıp durdukları şeylerde kıyamet günü aralarında hüküm verecektir.

2/116. Onlar: "Allah oğul edindi" dediler. Haşa; bilakis, göklerde ve yerde olanlar O'nundur; hepsi O'na boyun eğmiştir.

2/253. Biz bu elçilerin kimine kiminden fazla iyilikte bulunduk. Allah, içlerinden kimine konuştu, kimini de merteye bakımından yükseltti. Meryemoğlu İsa'ya açık belgeleri verdik ve onu Kutsal Ruh'la destekledik. Allah dileseydi, onlardan sonrakiler kendilerine açık belgeler geldikten sonra birbirlerini öldürmezlerdi. Fakat anlaşmazlığa düştüler ve onlardan kimi inandı, kimi de inkâr etti. Allah dileseydi, birbirlerini öldürmezlerdi, fakat Allah istediğini yapar.¹²³

3/19. Allah katında din İslâm'dır. Ne var ki, Kitap verilenler, kendilerine bilgi geldikten

مُسَمًّى لِقَضَائِهِمْ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكِتَابَ مِنْ
بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَرِيْبٍ

١١١/٢ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا
أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ١١٢ بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ
مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ١١٣ وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى
عَلَى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى
شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا
يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

١١٦/٢ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَهُ مَا
فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَانُونٌ

٢٥٣/٢ تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ
مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا
عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ
شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا
جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ
مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا
يُرِيدُ

١٩/٣ إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ

¹²³ Ayette geçen *irâde* ve *meşîet* fiilleri arasındaki ince fark dikkate alındığı zaman, Allah için –tabir caizse– canının istediğini veya aklına geleni yapmak gibi bir irade-kudret ilişkisi düşünülemeyeceği sonucuna ulaşılır. Kur'an bu pasaja olduğu gibi, sık sık "Allah dileseydi (şâ'e)..." ifadelerine yer verir; ancak burada açıkça belirtildiği gibi, O'nun ezeli 'irade'siyle koyduğu kanunlara aykırı hareket etmesi beklenemez: "Allah istediğini (irâde) yapar".

sonra, sırf aralarındaki çekememezlikten ötürü anlaşmazlığa düştüler. Allah'ın âyetlerini kim inkâr ederse (bilsin ki), Allah'ın hesaba çekmesi çabuk olur.

3/199. Kitaplılar'dan, Allah'a, size indirilene ve kendilerine indirilene, -Allah'a saygıyla boyun bükerek- inanan ve Allah'ın âyetlerini az bir değere satmayanlar vardır. İşte onların ödülleri Rablerinin katındadır. Allah hesabı çabuk görür.

4/171. Ey Kitap Ehlil! Dininizde taşkınlık etmeyin. Allah hakkında ancak gerçek olanı söyleyin. Meryem oğlu İsa Mesih, Allah'ın Elçisi, Meryem'e verdiği kelimesi ve kendinden bir rûhtur. Allah'a ve elçilerine inanın. "Üçtür" demeyin; iyiliğiniz için bundan vazgeçin. Allah, ancak tek bir Tanrı'dır, O çocuk sahibi olmaktan yücedir. Göklerde olanlar ve yerde olanlar O'nundur. Vekil olarak Allah yeter. 172. Mesih de, gözde melekler de Allah'a kul olmaktan çekinmezler. Ona tapmaktan kim çekinir ve büyüklük tasalarsa, (bilsin ki) O onların hepsini huzurunda toplayacaktır.

57/16. Inananların, Allah'ı anmaya ve inen gerçeğe gönülden saygı duymalarının zamanı daha gelmedi mi? Onlar, daha önce kendilerine Kitab verilenler gibi olmasınlar; onların üzerinden uzun zaman geçmiş ve yürekleri katılaşmıştı. Onların çoğu, yoldan çıkmış kimselerdi.

57/27. Onların izleri üzerinden elçilerimizi ardarda gönderdik; Meryemoğlu İsa'yı da peşlerinden gönderdik ve ona İncil'i verdik; ona uyanların gönüllerine şefkat ve merhamet duyguları ve kendilerine Bizim yazmadığımız, fakat Allah'ın rızasını kazanmak için kendilerinin icat ettikleri Ruhbanlığı -ona da gereği gibi riayet etmediler- koyduk. İç-

الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعْيَا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

(199/3) وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنْ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

(171/4) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً انْتَهَوْا خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا (172) لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرْهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا

(16/57) أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلَ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

(27/57) ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ (28) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ

lerinde inananmış olanlara karşılıkları niverdik; ama onların çoğu yoldan çıkmıştır. 28. Ey inananlar! Allah'a saygılı olun ve Elçisi'ne inanın ki, Allah size rahmetini iki kat versin; sizin için, kendisiyle yürüyeceğiniz bir ışık var etsin; sizi bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 29. (Böylece) Kitap Ehli de bilmiş ola ki; onlar, Allah'ın lütfundan bir şeye güç yetiremezler ve lütfu Allah'ın elindedir; onu dilediğine verir. Allah büyük lütfu sahibidir.

98/4. Kitab verilenler, ancak apaçık belgenin kendilerine gelmesinden sonra ayrılığa düştüler. 5. Oysa, onlar doğruya yönelerek ve dini yalnız O'na has kılarak Allah'a kulluk etmek, namazı kılmak ve zekatı vermekte emrolunmuşlardı. Bu ise, dosdoğru olan dindir.

5/14. "Biz Hristiyanız" diyenlerden de sağlam söz almıştık. Onlar da kendilerine hatırlatıldan hisse almayı unuttular. Biz de kıyamete kadar aralarında düşmanlığı ve kini kıskırttık.¹²⁴ Allah, yapmakta olduklarını kendilerine bildirecektir.

5/17. Andolsun "Allah ancak Meryem oğlu Mesih'tir" diyenler kafir olmuşlardır. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah, Meryem oğlu Mesih'i, anasını ve yeryüzünde olanların hepsini yok etmek istese, kim Allah'a karşı koyabilir? Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin hükümrancılığı Allah'a aittir. O dilediğini yaratır. Allah'ın gücü herşeye yeter".

وَأْمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (29) إِلَّا لَا يَعْلَمُ أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

(4/98) وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَةُ (5) وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ خُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ

(14/5) وَمَنْ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى أَخَذْنَا مِنْآفِهِمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ

(17/5) لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَأُمُّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

¹²⁴ Bu, dalalette olmaktan doğan tabii bir sonuçtur. Burada yine, Allah'ın kendi şanına ve adaletine bağlı olarak koyduğu bir ahlaki kuraldan söz edilmektedir. Bir başka ayette şöyle deniyor: "Kafirlerin aralarında çatışmaları şiddetlidir. Sen onları toplu sanırsın. Oysa onların kalpleri dağınıktır. Bu böyledir, çünkü onlar aklını kullanmayan bir topluluktur" (59-Haşr/14). Nitekim tarih boyunca Hristiyanlığın üç büyük mezhebi ve Hristiyan toplumlar, savaşımadan birarada yaşamanın yolunu bulamamışlardır. Sadece son iki dünya savaşında 20 milyon insan ölmüştür.

5/65. Şayet Kitaplılar inansalar ve Allah'a saygılı olsalardı, onların kötülüklerini silerdik ve onları nimet cennetlerine korduk. 66. Eğer onlar Tevrat'ı, İncil'i ve Rablerinden kendilerine indirileni gereğince uygulasalardı üstlerinden ve ayaklarının altından yiyecek elde ederlerdi. İçlerinde orta yolu tutan bir ümmet vardı. Ama onların çoğunluğu öyle kötü işler yapıyorlardı ki!..

5/72. Andolsun "Allah, Meryem oğlu Mesih'in kendisidir" diyenler kâfir olmuştur. Oysa Mesih: "Ey İsrailoğulları! Benim de Rabbiniz, sizin de Rabbiniz olan Allah'a tapın; kim Allah'a ortak koşarsa, Allah cenneti ona haram eder; onun varacağı yer ateştir; haksızlık edenlerin yardımcısı yoktur" demişti. 73. Andolsun, "Allah üç taneden biridir" diyenler kâfir olmuştur. Oysa tek Tanrı'dan başka tanrı yoktur. Onlar dediklerinden vazgeçmezlerse, onlardan inkar edenlere can yakıcı bir azap dokunacaktır. 74. Allah'a dönüp O'ndan bağışlanma dilemeyecekler mi? Allah bağışlayandır, esirgeyendir. 75. Meryem oğlu Mesih sadece bir elçidir. Önce de elçiler gelip geçmiştir. Onun annesi de dosdoğrudur. Her ikisi de yemek yedi. Onlara âyetleri nasıl açıkladığımıza bir bak; sonra, nasıl (ayarlılarak) döndürüldüklerine de bir bak. 76. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah'tan başka size zarar da, fayda da veremeyecek birine mi tapacaksınız?" Allah iştikte ve bilmektedir.

5/82. İnananlara en acımasız düşmanlar olarak Yahudiler'i ve Allah'a ortak koşanları bulursun. İnsanların içinde inananlara en sevgili olanların da, "Biz Hristiyanız" diyenler olduğunu görürsün. Çünkü onların içinde keşişler ve papazlar vardır ve bunlar büyüklük taslamazlar. 83-84. Allah'ın Elçisi'ne ineni dinledikleri zaman, tanıdıkları hakikatlardan

٦٥/٥ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَرْنَا عَنْهُمْ سِتَاتِهِمْ وَلَآدْخُلْنَآهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ٦٦ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ

٧٢/٥ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ٧٣ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابُ الْيَوْمِ ٧٤ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٧٥ مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَأَنَّا بِكُلِّ لَاحِظٍ الطَّعَامِ أَنْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ أَنْظِرْ أَنَّى يُؤْفَكُونَ ٧٦ قُلْ اتَّبِعُونِ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

٨٢/٥ لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ذَلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِيَسِينَ وَرُهْنَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ٨٣ وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنَهُمْ تَفِضُ مِنْ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا

dolayı, gözlerinin yaşla dolduğunu ve şöyle dediklerini görürsün: "Rabbimiz! İnandık; bizi hazır bulunanlarla beraber yaz. Rabbimizin, bizi iyi insanlar arasına koymasını umarken, niçin Allah'a ve bize gelen gerçeğe inanmayalım?" 85. Onların (böyle) söylediklerinden dolayı, Allah onlara içinde temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler verdi. İşte bu iyi davranışların ödülüdür.

فَاكْتَبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ٨٤ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَتَطْمَنُّ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ٨٥ فَاتَّبَعَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ

3. Sâbiiler ve Mecûsiler

Kur'an'da Sâbiiler hakkında, sadece isim olarak yapılan üç atfın dışında, hiç bir bilgi verilmemektedir. Müfessirler bu din grubunun kimliği ve tam olarak nerede yaşadıkları konularında farklı bilgilere yer verirler. Onların, Müslüman, Hristiyan ve Yahudiler'in dışında olup, hiç bir dine bağlı olmadıkları (tabii din); Kitap Ehli'nden bir fırka olup, Zebur'u okudukları; Hz. İbrahim'in soyundan gelip, zamanla yıldızlara tapan bir topluluk oldukları, gibi değişik iddialar vardır. Mecûsiler ise sadece bir ayette anılmaktadır.

2/62. Mü'minler, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sâbiiler'den Allah'a ve ahiret gününe inanıp yararlı iş yapanların ecirleri Rablerinin katındadır. Artık onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir de.

٦٢/٢ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

22/17. Mü'minler, Yahudiler, Sâbiiler, Hristiyanlar, Mecûsiler ve Müşrikler arasında kıyamet günü Allah kesin hüküm verecektir; Allah herşeye tanıktır.

١٧/٢٢ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

5/69. Mü'minler, Yahudiler, Sâbiiler ve Hristiyanlar'dan Allah'a ve ahiret gününe inanan ve yararlı işleyen kimselere korku yoktur ve onlar üzülmeceklerdir.

٦٩/٥ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارَى مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

D. FITRAT DİNİ İSLAM (HANİFLİK)

İslam, özel anlamda Hz. Muhammed'e vahyedilen dini gerçekliklerin ismi olduğu gibi, genel anlamda Hz. Adem'den beri vahiy yoluyla tekrar edilegelen dinin de ismidir. Kur'an, Yahudiler'i, Hristiyanlar'ı ve Müslümanlar'ı Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği evrensel islami gerçekler (Hanifilik) ortak paydasında birleştirmeye çalışmıştır. Fakat o tarihteki mevcut Yahudi ve Hristiyan inanışları o kadar dogmatik idi ki, Kur'an'ın tüm çabalarına rağmen, bu ideal gerçekleştirilemedi. Evrensel İslam, tarih ve toplum içinde, peygamberlerin somut şeriatlarında tebellür eden, her nebevi çağrıda tekrar edilen metafizik ve ahlaki öz-dür: Şirk ve küfürden uzak olarak Allah'a yönelme (Haniflik). Fakat bu özün formu (şeriat), her tarihsel ve toplumsal duruma göre farklılık arz etmiştir. "Sizden her biriniz için bir şeriat ve bir yol belirledik. Allah isteseydi, hepinizi bir tek ümmet yapardı. Fakat size verdikleriyle sizi sınamak istedi..." (5.Maide/48).

103/1. Vaktin bitimine¹²⁵ andolsun. 2. İnsan, hiç şüphesiz ziyan içindedir. 3. Ancak inananlar, yararlı iş işleyenler, birbirine hakkı tavsiye edenler ve sabırlı olmayı tavsiye edenler (bunun dışındadır).

6/126. Rabbinin doğru yolu işte budur. Düşünen topluma ayetleri açık açık anlatmaktayız. 127. Rablerinin katında onlara barış yurdu vardır; O, yaptıklarından dolayı onların hâmisidir.

6/161. (Ey Muhammed!) De ki: "Rabbim beni doğru yola, gerçek dine, doğruya yönelen İbrahim'in dinine koymuştur". O ortak koşanlardan değildi. 162-163. De ki: "Yakarmam, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun hiç bir ortağı yoktur. Böyle emrolundum ve ben Müslümanlar'ın ilkiyim".

6/71-72. De ki: "Arkadaşları kendisini: «Bize gel» diye doğru yola çağırırken, yeryüzünde şeytanların ayartarak şaşkın bıraktıkları kimse gibi biz de, Allah bizi doğru yola koyduktan sonra, geriye mi dönelim? Allah'tan başkasına; bize faydası olmayan ve zarar da veremeyenlere mi yalvaralım?" De ki: "Yol ancak Allah'ın yoludur. Bize âlemlerin

(۱/۱۰۳) وَالْعَصْرِ (۲) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ (۳) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ

(۱۲۶/۶) وَهَذَا صِرَاطٌ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا قَدْ فَصَّلْنَا آيَاتٍ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ (۱۲۷) لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

(۱۶۱/۶) قُلْ إِنِّي هَدَانِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (۱۶۲) قُلْ إِن صِلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۶۳) لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ

(۷۱/۶) قُلْ أَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرْثِ عَلَى أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَانَا اللَّهُ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانٌ لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَى انْتَظِرْ قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى وَأْمُرْنَا لِنُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ (۷۲) وَأَنْ أَقِيمُوا

Rabbine teslim olmamız emredildi ve (bize): «Namazı kılın ve Allah'a saygılı olun, çünkü O'nun huzurunda toplanacaksınız» (buyuruldu)".

31/22. İyi davranarak kendini Allah'a veren kimse, en sağlam kulpa tutunmuş olur. İşlerin sonucu Allah'a aittir.

42/13. (Allah) Nuh'a buyurduğunu, sana indirdiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya buyurduğumuzu size din kıldı¹²⁶: "Dine bağlı kalın,¹²⁷ onda ayrılığa düşmeyin". Putperestleri çağırдыңın şey onların gözünde büyüktedir. Allah ona dilediğini seçer, (kendisine) yöneleni ona erdirtir.

16/123. (Ey Muhammed!) Sana: "Doğruya yönelen İbrahim'in dinine uyl" diye vahyediyoruz. O, ortak koşanlardan değildi.

21/92. İşte sizin bu dininiz (İslâm), tek dindir ve Ben de Rabbinizim, öyleyse Bana kulluk edin. 93. Ne var ki, kendi aralarında parçalandılar; hepsi de bize dönecektir. 94. Mü'min olarak yararlı iş işleyenin çabası inkâr edilmeyecektir. Biz onu yazmaktayız.

23/51. Ey elçiler! Temiz şeylerden yiye, yararlı iş işleyin! Doğrusu, Ben yaptığınızı bilirim. 52. İşte sizin bu dininiz (İslam) tek dindir ve Ben de Rabbinizim, öyleyse Bana saygılı olun. 53. Ne var ki, kendi aralarında kitap kitap parçalandılar. Her bölük kendisinininkiyle sevinmektedir.

30/30. (Ey Muhammed!) Hakka yönelerek kendini Allah'ın insanları yaratış

الصَّلَاةَ وَاتَّقُوهُ وَهُوَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

(۲۲/۳۱) وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ

(۱۳/۴۲) شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ

(۱۲۳/۱۶) ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

(۹۲/۲۱) إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ (۹۳) وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلٌّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ (۹۴) فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ

(۵۱/۲۳) يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ (۵۲) وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ (۵۳) فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلٌّ حِزْبٌ بِمَا لَتَيْهِمْ فَرِحُونَ

(۳۰/۳۰) فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي

¹²⁶ Bu pasaj şöyle de anlaşılabilir: " (Allah) din'den Nuh'a buyurduğunu, sana indirdiğimizi (...) size de yol olarak belirledi".

¹²⁷ veya "Dini doğru tutun".

¹²⁵ Burada 'vaktin bitimi' olarak çevrilen 'asr' kelimesi, 'zaman', 'devir (çağ)' ve 'ikinci vakti' anlamlarına da gelir.

biçimi olan dine ver. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur, fakat insanların çoğu (bunu) bilmiyorlar. 31-32. Allah'a yönelerek O'na karşı saygılı olun, namazı kılın; dinlerini parçalayarak bölük bölük olan –her grup kendi elindekiyle sevinir– müşriklerden olmayın.

30/43. Allah katından, kaçınılmaz günün gelmesinden önce, kendini dosdoğru dine yönelt. Oğün (insanlar iki gruba) ayrılırlar.

2/130. Kendini bayağılaştırandan başka kim İbrahim'in dininden yüz çevirir? Biz dünyada onu seçtik, şüphesiz o ahirette de iyilerdendir. 131. Zira, Rabbi ona: "Teslim ol!" buyurduğunda, o da: "Alem-lerin Rabbine teslim oldum" demişti. 132. İbrahim, bunu kendi oğullarına da vasiyet etti. Yâkub da: "Oğullarım! doğrusu size bu dîni Allah seçti. Siz de ancak Allah'a teslim olarak canverin!" dedi. 133. Yoksa Yâkub'a ölüm geldiğinde siz yanında mıydınız? Oğullarına: "Benden sonra neye tapacaksınız?" diye sormuştu. Onlar da: "Senin Tanrına, ataların İbrahim, İsmâil, İshâk'ın Tanrısı olan Tek Tanrı'ya tapacağız ve biz O'na teslim olmuşuzdur" demişlerdi.

2/135. (Ey Muhammed!) "Yahudî veya Hristiyan olursanız doğru yolda olursunuz" derler. "Hayır, doğruya yönelen İbrahim'in dininden oluruz; o müşriklerden değildir" de. 136. (Ey Müslümanlar!) "Allah'a, bize indirilene, İbrahim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve (İsrailî) boylara indirilene, Musâ'ya ve İsâ'ya verilene, Rableri tarafından peygamberlere verilenlere inandık. Onları birbirinden ayırmayız. Biz Allah'a teslim olmuşuzdur" deyin. 137. Eğer sizin inanmış olduğunuza aynen inanırlarsa, şüphesiz, doğru yolda olurlar. (Yok eğer) yüz çevirirlerse,

فَطَرِ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٣١) مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ (٣٢) مِنَ الدِّينِ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ

٤٣/٣٠ فَاقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يُصَدِّعُونَ

١٣٠/٢ وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ (١٣١) إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسَلَّمْتُ لِلرَّبِّ الْعَالَمِينَ (١٣٢) وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (١٣٣) أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ

١٣٥/٢ وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (١٣٦) قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (١٣٧) فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (١٣٨) صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ

yalnızca anlaşmazlığa düşerler. Onlara karşı Allah sana yetecektir. O hem işitir, hem bilir. 138. Allah'ın boyası (ile boyanın) –boyası Allah'inkinden daha güzel olan var mıdır?– ve "İşte biz O'na taparız" (deyin)! 139-140. (Deyin ki:) "Bizim de Rabbiniz, sizin de Rabbiniz olan Allah hakkında bizimle mi tartışıyorsunuz? Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz de size aittir. Biz O'na özden bağlıyız. Yoksa, İbrahim, İsmâil, İshak, Yâkub ve (İsrailî) boyların, Yahudî veya Hristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz?" De ki: "Siz mi daha iyi biliyorsunuz, yoksa Allah mı?" Allah'ın kendisine verdiği tanıklığı gizleyenden daha zâlim var mıdır? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.

3/19. Allah katında din İslâm'dır. Kitap verilenler, ilim kendilerine geldikten sonra aralarındaki çekememezlikten ötürü anlaşmazlığa düştüler. Allah'ın âyetlerini kim inkâr ederse, doğrusu Allah'ın hesaba çekmesi çabuk olur.

3/67. İbrahim Yahudî de, Hristiyan da değildi. O ancak, doğruya yönelmiş bir Müslümandı; o Putatapanlar'dan da değildi.

3/83. Onlar Allah'ın dininden başkasını mı arzu ediyorlar? Oysa göklerde ve yerde kim varsa, ister istemez O'na teslim olmuştur. Zaten O'na döndürüleceklerdir. 84. (Ey Muhammed!) "Biz Allah'a, bize indirilene, İbrahim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve (İsrailî) boylara indirilene, Musa'ya, İsâ'ya ve peygamberlere Rableri tarafından verilenlere inandık; onlardan hiç birini diğerinden ayırmayız. Biz Allah'a teslim olmuşuzdur" de. 85. Kim İslâm'dan başka bir din arzu ederse, o din ondan kabul edilmeyecektir. O, ahirette kaybedenlerden olacaktır.

3/95. De ki: "Allah doğru söyledi. Öyleyse, doğruya yönelik olan İbrahim'in di-

اللَّهُ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ (١٣٩) قُلْ أَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ (١٤٠) أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمْ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

١٩/٣ إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بَيِّنَاتٍ مِنَ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

٦٧/٣ مَا كَانَ إِبْرَاهِيمَ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

٨٣/٣ أَفَغَيِّرَ دِينَ اللَّهِ يَتَّبِعُونَ وَلَوْ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ (٨٤) قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (٨٥) وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

٩٥/٣ قُلْ صَدَقَ اللَّهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا

nine uyun! O Putatapanlar'dan değildi".

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

4/125. İyi davranarak, kendisini Allah'a teslim eden ve doğruya yönelen İbrahim'in dinine uyandan, din bakımından daha güzel kim olabilir? Allah İbrahim'i dost edinmişti.

(١٢٥/٤) وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا

22/30-31. İşte böyle; Allah'ın yasaklarına kim saygı gösterirse, bu Rabbinin katında onun iyiliğindedir. Size, size bildirilenlerin dışındaki hayvanlar helal kılınmıştır. Allah'a yönelmiş olarak ve O'na ortak koşmaksızın putların pisliğinden kaçınınız, yamuk sözden de kaçınınız. Allah'a ortak koşan kimse, gökten düşüp de kuşların kapıştığı veya rüzgarın bir derin uçuruma attığı şeye benzer

(٣٠/٢٢) ذَلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرْمَاتَ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمْ الْآنْعَامُ إِلَّا مَا يَتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ (٣١) خُنْفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ

22/78. Allah uğrunda gereği gibi cihad edin. O sizi seçmiş, babanız İbrahim'in yolu olan dinde sizin için hiç bir zorluk kılmamıştır. Daha önce ve bunda (Kur'an'da), Peygamber'in size örnek olması, sizin de insanlara örnek olmanız için, O size 'Müslüman' adını vermiştir. Artık namazı kılın, zekâtı verin, ve sahibiniz olan Allah'a tutununuz. O ne güzel sahip, ne güzel yardımcısıdır!

(٧٨/٢٢) وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ

61/9. Ortak koşanlar istemeseler de, dinini bütün dinlerden üstün kılmak için, Elçisi'ni doğruluk rehberiyle (Kur'an'la) ve hak dinle gönderen O'dur.

(٩/٦١) هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ

5/3. Size leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası uğrunda kesilenler, —canları çıkmadan kesmemişseniz— boğulmuş, vurularak öldürülmüş, düşüp ölmüş, süsülerle ölmüş, yırtıcı hayvan tarafından yenmiş hayvanların ve dikili taşlar üzerine boğazlanan hayvanların etlerini yemeniz ve fal oklarıyla kısmet aramanız haram kılındı. Bunları işlemek yoldan çıkmadır. Bugün, inkâr edenler dininizden umutlarını kesmişlerdir. Artık onlar-

(٣/٥) حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلٍ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكَ فُسْقُ الْيَوْمِ بَيْتِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنْ

dan korkmayın, Benden korkun. Bugün size dininizi ikmâl ettim ve size olan nimetimi tamamladım. Size din olarak İslâmı beğendim. Açlıktan darda kalan, isteyerek günaha yönelmeden bunlardan yiyebilir. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

اضْطُرُّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

5/69. Mü'minler Yahudî olanlar, Sabiiler ve Hristiyanlar'dan, Allah'a ve ahiret gününe inanan ve yararlı iş işleyen kimselere korku yoktur ve onlar üzülmeyecelerdir.

(٦٩/٥) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئُونَ وَالنَّصَارَى مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM İTİKAD

İslam'da inanç esasları, örneğin Hristiyanlık'ta olduğu gibi irrasyonel birtakım dogmalar değildir. İnsan, iman edilecek hususları aklı ile bedahetle görür ve onlara kalbiyle coşku-
lu bir biçimde yönelir ("Rahman'ın ayetleri onlara okunduğu zaman ağlayarak secdeye
kapanırlar" 19.Meryem/58). Ebû Hanîfe bu alanı incelemeyi *Fıkıh-ı Ekber* olarak isimlen-
dirmektedir. Bu isimlendirme/niteleme işin anlama ve kavrama boyutuna verilen önemin
bir göstergesidir. Kur'an dikkatle okunduğunda, onun iman ve ameli farklı ama birbirine
etkileri kaçınılmaz iki unsur olarak görüldüğü hemen farkedilir. İman, insanın yeryüzündeki
serüveninin dinamosudur. İlk Müslümanlar da bunu böyle algılamışlardı. Ancak zaman
içerisinde, olumsuz birtakım siyasi gelişmeler sonucunda ortaya çıkan Haricilik, bu
imanamel birlikteliğini, büyük günah işleyenin kafir olduğu ve dolayısıyla öldürülmesi ge-
rektiği noktasına kadar götürmek suretiyle istismar etmişti. Buna karşı, iman ile amelin
farklı şeyler olduğu tezini öne sürerek, bu terörün önünü almaya çalışanlar oldu
(Mürciiler). Ne var ki, bunun uzun vadeli sonucu da, imanla amel arasındaki bağın yiti-
lmesi oldu. M. İkbal'in dediği gibi, "Tevhid, yeryüzünde hayat için bir kuvvet iken, Kelam
ilminde üzerinde tartışılan teorik bir konu hâline geldi". Kur'an'da inanç esasları irrasyo-
nel ve kör inancı şart koşan bir yapıdan uzaktır. Muharref Hristiyanlık'ta olduğu şekliyle,
sorgulamadan kabul anlamında kör inanç, tarihte bağnazlığı ve Ortaçağ boyunca görü-
len şiddeti üretmiştir. Kur'an'da insanın inanması beklenen şeyler, insanın mantığında
ve vicdanında temelini bulan, bilgi temelli inanç ilkeleridir. Böyle bir itikad ise, özgüven,
anlayış ve Ortaçağ İslam tarihinde görüldüğü gibi, hoşgörü üretir.

A. İMAN ESASLARI

Kur'an'da, genel anlamda iman edilmesi istenen hususlar beş tanedir: 1. Allah'ın Varlığı ve Birliği, 2. Peygamberlik ve Peygamberler, 3. Kitaplar, 4. Melekler ve 5. Ahiret Hayatı. Meleklerle ve Kitaplara inanmanın, Peygamberlik kurumuna imanın zorunlu unsurları oldukları düşünülerek iman esaslarının üç ana unsura indirildiği de olmuştur: Tevhid (Allah'ın Birliği), Nübüvvet (Peygamberlik) ve Me'ad (Yeniden Dirilme ve Hesap). Bunlardan Melekler'le ilgili pasajlara 1.Bölüm'de yer verildi. Bu bölümde ise, önce genel olarak iman esaslarını belirleyen pasajlara yer verilecek, daha sonra her bir iman esası müstakil olarak ele alınacaktır.

2/285. Rabbinden kendisine indirilene, Allah'ın Elçisi de, inananlar da inandı. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına, elçilerine inandı. "Biz elçilerinden hiç birini diğerinden ayırmayız. İşittik, itaat ettik. Rabbimiz bizi bağışlamayı dileriz; dönüş ancak Sanadır" (dediler).

(٢٨٥/٢) آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نَفَرَقَ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ

2/62. Mü'minler, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiiler'den Allah'a ve ahiret gününe inanıp yararlı iş yapanların ecirleri Rablerinin katındadır. Artık onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir de.

(٦٢/٢) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

3/84. (Ey Muhammed!) "Biz, Allah'a, bize indirilene, İbrahim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve (İsraili) boylara indirilenlere, Musa'ya, İsa'ya ve peygamberlere Rableri tarafından verilenlere inandık, onlardan hiç birini diğerlerinden ayırmayız. Biz Allah'a teslim olmuşuzdur" de.

(٨٤/٣) قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نَفَرَقَ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ

4/136. Ey inananlar! Allah'a, Elçisi'ne, Elçisi'ne indirilen Kitab'a ve daha önce indirilen Kitab'a inanın! Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, elçilerini ve ahiret gününü inkar ederse, derin bir sapıklığa sapmış olur.

(١٣٦/٤) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

4/150-151. Allah'ı ve elçilerini inkâr edenler ve Allah ile elçilerinin arasını a-

(١٥٠/٤) إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ

yırmak isteyerek: "Kimine inanır ve kimi ni inkâr ederiz" diyenler, ikisi arasında bir yol tutmak isteyenler; işte bunlar gerçekten inkârcılardır. Biz de inkârcılara aşağılık bir azap hazırladık. 152. Ancak, Allah'a ve elçilerine inananlar ve onlardan hiç birini diğerlerinden ayırmayanlar, işte onlara ödülleri vereceğiz. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

4/170. Ey insanlar! Elçi, size Rabbinizden gerçeği getirdi. Kendi iyiliğiniz için inanın. Eğer inkâr ederseniz, (bilin ki) göklerde ve yerde olanlar Allah'a aittir. Allah bilgidir, bilgedir.

57/28. Ey inananlar! Allah'a saygılı olun ve Elçisi'ne inanın ki, Allah size rahmetini iki kat versin; sizin için, kendisiyle yürüyeceğiniz bir ışık var etsin; sizi bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

57/8. Peygamber, sizi Rabbinize inanmaya çağırdığı hâlde niçin Allah'a inanzmazsınız? Hem O sizden inanacaksınız diye sağlam söz almıştı.

64/8. Öyleyse, Allah'a, Peygamberi'ne ve indirdiğimiz ışığa (Kur'an'a) inanın! Allah işlediklerinizden haberdardır.

5/69. Mü'minler, Yahudî olanlar, Sabiiler ve Hristiyanlar'dan, Allah'a ve ahiret gününe inanan ve yararlı iş işleyen kimselelere korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.

B. ALLAH

Allah ve insan iki temel odaktırlar. Cahiliyyenin dünya görüşü insan merkezli iken, Kur'an'ın dünya görüşü Allah merkezlidir. İnsan, Allah'ın karşısında sorumlu olan, ikincil bir varlıktır. Kainatta Allah'a denk ikinci bir varlık yoktur. Kur'an, Hz. Nuh ve Hz. İbrahim'le başlatılan monoteist devrimi sürdürür. Allah birdir, aşkındır ve kozmik yaratıcı olmanın yanında insana ahlaki ve siyasi buyruklar (şeriat) veren ahlaki bir öznedir. Allah, panteist teorilerde olduğu gibi, evrenin içinde erimiş değildir; ondan ayırdır, onunla sürekli yaratma, tedbir ve takdir ilişkisi içindedir. Aynı şekilde, O insanı da yaratmıştır ve

أَنْ يَفْرُقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا (١٥١) أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا (١٥٢) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يَفْرُقُوا بَيْنَ اللَّهِ مِنْهُمْ أُولَئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أَجْرُهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

١٧٠/٤ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَآمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

٢٨/٥٧ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

٨/٥٧ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالرَّسُولِ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

٨/٦٤ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

٦٩/٥ إِنْ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئُونَ وَالْأَنْصَارَى مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

onunla haberleşmektedir (vahiy). O, insanın Efendisidir (*rabb*) ve insanla ilişkisi ahlaki bir temele dayanmaktadır (*sunnetullah*): Yukarıdan aşağıya rahmet, şefkat, ihsan, gazap ve her hâlükârda adalet; aşağıdan yukarıya ise, minnettarlık ve takvâ veya nankörlük ve azgınlık.

1. Allah'ın Varlığı ve Varlığının Delilleri

İslam düşünürleri (özellikle kelimacılar) Allah'ın varlığı hakkında birtakım deliller geliştirmişlerdir. Bunların bir bölümü halkın anlayabileceği seviyede olmayıp birçok teknik bilgiyi öngörmektedir. Kur'an'da Allah'ın varlığının doğrudan bir sorun olarak ele alındığı söylenemez, çünkü Kur'an'ın doğrudan muhatapları olan müşrikler Allah'a inanıyorlardı. Fakat Kur'an, insanların Allah'ı doğru olarak takdir etmelerini ve onların içinde bulundukları negatif ahlaki konularından çözümlere Hz. Peygamber'e ve Kur'an'a inanmalarını sağlamak amacıyla, 'nedensellik/düzen delili' ile 'inayet delili'ni kullanmıştır. Inayet delili, tabiattaki (yeryüzündeki) bütün nimetlerin insanın emrine verilmesinin (insanın yaşamasına imkân sağlamasının) Allah'ın işi olduğudur.

36/33. İşte şu ölü yeryüzü onlara bir delildir. Onu diriltir ve oradan taneler çıkarırız da ondan yerler. 34-35. Orada hurmalıklar ve üzüm bağları var ederiz, aralarından pınarlar fışkırtırız ki, onun ve eleriyle yaptıklarının ürünlerini yesinler; hiç şükretmezler mi? 36. Yerin yetiştirdiklerinden, kendi cinslerinden ve daha bilmediklerinden çift çift yaratan Allah Yüce'dir. 37. Onlara bir delil de gecedir: Gündüzü ondan sıyrırız da, karanlıkta kalıverirler. 38. Güneş de yörüngesinde yürüyüp gitmektedir. Bu, güçlü ve bilgin olan Allah'ın kânunudur. 39. Ay için de sonunda kuru bir hurma dalına döneceği konaklar tayin etmişizdir.¹²⁸ 40. Aya erişmek güneşe yaraşmaz. Gece de gündüzü geçemez. Her biri belli bir yörüngede yüzerler. 41-42. Onlara bir delil de, soylarını dolu gemiyle taşımamız ve kendileri için bunun gibi nice binekleri yaratmış olmamızdır. 43. Dilesek, onları suda boğarız; ne (kimseyi) çağırabilir, ne de kurtarırlar. 44. Ama katımızdan bir rahmet ve bir süreyle kadar geçinmeleri için (onları boğmuyoruz).

٣٦/٣٦ وَآيَةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيِّتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ (٣٤) وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ (٣٥) لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ (٣٦) سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تَنْبَتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ (٣٧) وَآيَةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَإِذَا هُمْ مُظْلَمُونَ (٣٨) وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (٣٩) وَالْقَمَرَ قَدَرْنَا مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ (٤٠) لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ (٤١) وَآيَةٌ لَهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفَلَكِ الْمَشْحُونِ (٤٢) وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ (٤٣) وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ (٤٤) إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ

35/27. Allah'ın gökten su indirdiğini görmez misin? Biz onunla renkleri çeşit

¹²⁸ 'urcûn, 'hurma salkımının sapı' veya 'hurma dalı' demektir. Eski bir hurma dalının biçimi, ayın aldığı hilal şeklini andırıldığı için bu benzetme kullanılmıştır.

çeşit ürünler yetiştiririz, dağlarda da beyaz, kırmızı ve simsiyah, değişik renklerde tabakalar varetmişizdir. 28. İnsanlar, yerde yürüyenler ve davarlar da böyle çeşit çeşit renktedirler. Kulları arasında, Allah'tan (gerçekten) korkanlar ancak bilginlerdir. Allah üstündür, çok bağışlayıcıdır.

26/7. Yeryüzüne bakmazlar mı? Orada, bitkilerden nice güzel çiftler yetiştirmişizdir. 8. Şüphesiz, bunlarda (Allah'ın kudretine) işaret vardır, ama onların çoğu inanmazlar.

27/93. De ki: "Övgü Allah'adır. O âyetlerini size gösterecek, siz de onları tanıyacaksınız". Rabbin yaptıklarınızdan habersiz değildir.

10/6. Gece ile gündüzün gidiş gelişinde, Allah'ın göklerde ve yerde yaratıklarında, sakınanlar için ibretler vardır.

31/31. Gemilerin denizde Allah'ın lüt-fuyla yürüdüğünü görmez misin? Allah böylece size varlığının delillerini gösterir. Bunlarda, çok sabreden ve çok şükreden herkese dersler vardır.

39/21. Allah'ın, gökten bir su indirip, onu yerdeki kaynaklara yerleştirdiğini, sonra onunla türlü türlü ekinler yetiştirdiğini görmez misin? Sonra onlar gürleşir, kurur ve sen de onları sapsarı görürsün, sonra da onları çer çöpe çevirir. Şüphesiz, bunlarda, akli olanlar için bir öğüt vardır.

40/81. Allah size delillerini gösteriyor. Allah'ın delillerinden hangisini inkar edersiniz?

41/37. Gece ile gündüz, güneş ile ay Allah'ın belgelerindendir. Güneşe ve aya secde etmeyin; eğer O'na kulluk etmek istiyorsanız, bunları yaratan Allah'a secde edin.

فَأَخْرَجْنَا بِهٖ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيَضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودَ (٢٨) وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ وَأَلْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَٰلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ

٧/٢٦ أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ (٨) إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ

٩٣/٢٧ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سَيَرْبِّكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

١٠/٦ إِنَّ فِي اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

٣١/٣١ أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَةِ اللَّهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ

٣٩/٢١ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفًّراً ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَبْصَارِ

٨١/٤٠ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَأَيَّ آيَاتِ اللَّهِ تُنْكِرُونَ

٣٧/٤١ وَمِنَ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِتَاءَ تَعْبُدُونَ

41/39. Yeryüzünü kupkuru görmeyen, Allah'ın belgelerindendir. Biz ona su indirdiğimiz zaman harekete geçip, kabarıyor. Ona can veren Allah, şüphesiz ölümleri de diriltir. O herşeye kadirdir.

41/53. Onun hak olduğu meydana çıkıncaya kadar onlara hem uzaklardaki, hem de kendi içlerindeki delillerimizi göstereceğiz. Rabbinin herşeye şahid olması yetmez mi?

42/29. Gökleri, yeri ve ikisinde yaydığı canlıları yaratması, O'nun delillerindendir. O dileyince bunları bir araya toplamaya da güç yetirir.

42/32. Denizde yüce dağlar gibi yürüyen (gemi)ler O'nun delillerindendir. 33. O dilerse rüzgarı durdurur da yelkenliler denizin yüzünde durakalırlar. Bunlarda, çok sabırlı ve çok şükreden herkes için deliller vardır. 34. Yahut yaptıklarına karşılık onları ortadan kaldırır bir ve çoğunu da bağışlar.

45/3. Göklerin ve yerin yaratılmasında, inananlara dersler vardır. 4. Sizin yaratılmanızda ve canlıların yeryüzünde yayılmasında, kesin olarak inanan kimseler için âyetler vardır. 5. Gece ile gündüzün birbiri ardından gelmesinde, gökten Allah'ın rızık vermek için yağmur indirip, ölümünden sonra yeri onunla diriltmesinde ve rüzgârları yönetmesinde, aklını kullanan kimseler için dersler vardır. 6. (Ey Muhammed!) İşte bu sana gerçek olarak anlattıklarımız, Allah'ın varlığının delilleridir. Artık Allah'tan ve O'nun delillerinden sonra hangi söze inanırlar?

88/17-20. Devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yerin nasıl düzeltildiğine hiç bakmazlar mı?

16/79. Göğün boşluğunda buyruk altında (uçan) kuşları görmüyorlar mı? On-

٣٩/٤١ وَمِنَ آيَاتِهِ أَنْتَ تَرَى الْأَرْضَ خَاسِئَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُخْبِي الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

٥٣/٤١ سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

٢٩/٤٢ وَمِنَ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا مِنْ دَابَّةٍ وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ

٣٢/٤٢ وَمِنَ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ (٣٣) إِنَّ يَشَاءُ يُسَكِّنُ الرِّيحَ فَيَظْلِلْنَ رَوَاكِدَ عَلَىٰ ظَهْرِهِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ (٣٤) أَوْ يُوقِفُهُنَّ يَمَآ كَسَبُوا وَيَعْفَىٰ عَنْ كَثِيرٍ

٣/٤٥ إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ (٤) وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبْتِثُّ مِنْ دَابَّةٍ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ (٥) وَاختِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفُ الرِّيَّاحِ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (٦) تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ قِبَآئِ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ

١٧/٨٨ أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ (١٨) وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ (١٩) وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ (٢٠) وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ

٧٩/١٦ أَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوْ

ları Allah'dan başka kimse tutamaz. Bunlarda inanan topluma dersler vardır.

23/80. Diriltten de, öldüren de O'dur. Gece ile gündüzün birbiri ardından gitmesi de O'nun eseridir. Düşünmez misiniz?

30/20. Sizi topraktan yaratması, O'nun (varlığının) belgelerindendir. Sonra hemen birer insan olup yeryüzüne yayılırsınız. 21. İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, O'nun belgelerindendir. Bunlarda, düşünen toplum için dersler vardır. 22. Gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinize değişik olması, O'nun belgelerindendir. Bunlarda bilenler için dersler vardır. 23. Geceleyin uyumanız, gündüz de lütfundan (rızk) aramanız, O'nun (varlığının) belgelerindendir. Bunlarda, dinleyen toplum için dersler vardır. 24. Size korku ve ümit veren şimşegi göster-mesi, gökten su indirip ölümünden sonra yeri onunla diriltmesi, O'nun (varlığının) belgelerindendir. Bunlarda, aklını kullanan toplum için dersler vardır. 25 O'nun buyruğu ile göğün ve yerin ayakta durması, O'nun belgelerindendir. Sonra O sizi kabirlerinizden bir çağırmayagörsün; hemen çıkıverirsiniz.

30/46. Size rahmetini tattırması, buyruğu ile gemileri yürütmesi, lütfundan rızık istemeniz ve (O'na) şükretmeniz için rüzgarları müjdeciler olarak göndermesi O'nun (varlığının) belgelerindendir.

29/19. Allah'ın yaratmaya nasıl başlayıp, sonra onu nasıl tekrar ettiğini görmüyorlar mı? Şüphesiz, bu Allah'a kolaydır. 20-21. De ki: "Yeryüzünde dolaşın; Allah'ın yaratmaya nasıl başladığına bir bakın. İşte Allah son yaratmayı da yapacaktır. Allah'ın herşeye gücü yeter. O dilediğine azap eder, dilediğine mer-

السَّمَاءَ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

(٨٠/٢٣) وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

(٢٠/٣٠) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ (٢١) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (٢٢) وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ (٢٣) وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ (٢٤) وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (٢٥) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ

(٤٦/٣٠) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيَذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَلِيَجْزِيَ الْفُلْكَ بِأَمْرِهِ وَلِيَبْتَلُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

(١٩/٢٩) أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ (٢٠) قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٢١) يُدَبِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحِمُ مَنْ يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ

hamet eder. Sizler O'na çevrileceksiniz.

29/44. Allah gökleri ve yeri gerektiği gibi yaratmıştır. Doğrusu, bunda inananlara ders vardır.

2/164. Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün gidip gelmesinde, insanlara yarar sağlayan şeyleri denizde taşıyan gemilerde, Allah'ın gökten su indirip, ölümünden sonra yeri onunla diriltmesinde ve orada her türlü canlıyı yaymasında, rüzgarları ve gökle yer arasında boyun eğdirilen bulutları yönetmesinde, aklını kullananlar için belgeler vardır.

3/190. Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün gidip gelişinde, akıllı olanlara dersler vardır.

57/17. Bilin ki, ölümünden sonra yere Allah can vermektedir; aklınızı kullanırsınız diye, size belgeleri açıkladık.

2. Allah'ın Birliği (Tevhîd)

Müşrik bir ortamda nazil olan Kur'an'ın en temel tezi, evrensel İslam öğretisinin ve vahiy geleneğinin temeli olan Allah'ın birliği (tevhîd) ilkesidir. Kur'an'ın da açıkça tanıklık ettiği gibi, putperest Araplar Allah'ın varlığına inanıyorlardı (23.Mü'minûn/84-89). Kur'an'ın onlara yönelik en temel eleştirilerinden birisi, Allah'ı gereği gibi takdir edememişleri idi (6.En'am/91). Onlar Allah'ı kabul etmekle birlikte, Allah'ın bazı sıfatlarını putlara vermekle Allah'ın ulûhiyyetini parçalamışlardı. Kur'an, Mekki ayetler başta olmak üzere çok yoğun bir biçimde, başından sonuna kadar Tevhid'i kökleştirmeye çalışmıştır.

73/9. O, doğunun ve batının Rabbidir; O'ndan başka tanrı yoktur. Öyleyse O'nu vekil tut!

112/1. De ki: "O Allah biriciktir". 2-4. "Allah, doğurmamış, doğmamış olan, hiç bir dengi bulunmayan, hiç bir şeye muhtaç olmayan ve herşey kendisine muhtaç olandır".

38/65. (Ey Muhammed!) De ki: "Ben sadece bir uyarıcıyım. Gücü herşeye yeten

(٤٤/٢٩) خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ

(١٦٤/٢) إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

(١٩٠/٣) إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ

(١٧/٥٧) اَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

(٩/٧٣) رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا

(١/١١٢) قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (٢) اللَّهُ الصَّمَدُ (٣) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (٤) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

(٦٥/٣٨) قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ

tek Allah'tan başka tanrı yoktur.

الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

35/3. Ey insanlar! Allah'ın size olan nimetini anın; size gökten ve yerden rızık veren Allah'tan başka bir yaratan mı var? O'ndan başka tanrı yoktur. Nasıl da ayartılıyorsunuz?

٣٥/٣ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ قَالُوا تَوْفَكُونَ

20/98. Sizin Tanrınız, ancak, kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır. O bilgice herşeyi kuşatmıştır.

٢٠/٩٨ إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا

27/59-60. (Ey Muhammed!) De ki: "Övgü Allah'adır. Seçtiği kullarına selam olsun". Allah mı daha iyidir, yoksa O'na koştukları ortaklar mı? Yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten size su indirip, onunla, bir ağacını bile bitirmeye gücünüzün yetmediği ferahlatıcı bahçeler meydana getiren mi? Allah'ın yanında bir tanrı mı?" Hayır; onlar (haktan) sapan bir topluluktur. 61. Yeri, oturmaya elverişli kılan, arasında ırmaklar meydana getiren, oraya sabit dağlar yerleştiren ve iki deniz arasına engel koyan kimdir? Allah'ın yanında bir tanrı mı? Hayır; çoğu bilmezler. 62. Darda kalana, kendisine yakardığı zaman karşılık veren, başındaki sıkıntıyı gideren ve sizi yeryüzünün sahipleri yapan kimdir? Allah'ın yanında bir tanrı mı? Pek az düşünüyorsunuz. 63. Karanın ve denizin karanlıklarında size yol bulduran ve rüzgarları rahmetinin önünde müjdecisi olarak gönderen kimdir? Allah'ın yanında başka bir tanrı mı? Allah onların koştukları eşlerden Yüce'dir. 64. Yaratmaya başlayan, sonra da onu tekrar edecek olan; size gökten ve yerden rızık veren kimdir? Allah'ın yanında bir tanrı mı?¹²⁹ De ki: "Eğer doğru sözlü iseniz, açık delilinizi getirin!"

٥٩/٢٧ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا يَشْرِكُونَ ٦٠ أَمْنَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنبِتُوا شَجَرَهَا أَأَنْتُمْ مَعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ٦١ أَمْنَ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِي وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَتِلَّةٌ مَعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٦٢ أَمْنَ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَتِلَّةٌ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذْكُرُونَ ٦٣ أَمْنَ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلِ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَتِلَّةٌ مَعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ٦٤ أَمْنَ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَتِلَّةٌ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

17/111. De ki: "Övgü, çocuk edinmemiş olan, hükümrانlığında ortağı bulunmayan, acizlikten ötürü bir himayeciye ihtiyacı olmayan Allah'adır". O'nu gereğince yücelt.

١١١/١٧ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذَّلِّ وَكَبِيرَةٌ تَكْبِيرًا

17/42. (Ey Muhammed!) De ki: "Eğer – onların dedikleri gibi– Allah'la beraber tanrılar bulunsaydı, o durumda hepsi arşın sahibi olmaya yol ararlardı". 43. Haşa; O, onların söylediklerinden çok çok yücedir.

٤٢/١٧ قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَابْتَغَوْا إِلَى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا ٤٣ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا

10/68. "Allah çocuk edindi" dediler – Haşa, o muhtaç değildir, (çünkü) göklerde olanlar ve yerde olanlar O'nundur; Buna dair elinizde bir belgeniz yoktur. Allah'a karşı bilmediğiniz şeyler mi söylüyorsunuz?

١٠/٦٨ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهَذَا أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

6/164. De ki: "Allah herşeyin Rabbi iken, O'ndan başka bir Rab mı arayayım?" Herkesin kazandığı sadece kendisinin. Hiç bir günahkar başkasının günah yükünü yüklenmez. Sonra dönüşünüz Rabbinizedir. O, ayrılığa düştüğünüz şeyleri size bildirecektir.

١٦٤/٦ قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

37/1-5. Sıra sıra dizilenlere¹³⁰, bir haykırış koparanlara¹³¹ ve uyarı okuyanlara¹³² andolsun ki, sizin Tanrınız birdir; O göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbi'dir. O doğuların Rabbi'dir.

١/٣٧ وَالصَّافَّاتِ صَفًّا ٢ فَالْزَّاجِرَاتِ زَجْرًا ٣ فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا ٤ إِنَّ إِلَهُكُمْ لَوَاحِدٌ ٥ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ

37/180. Senin izzet sahibi Rabbin, onların vasıflandırmalarından münezzehdir.

١٨٠/٣٧ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ

39/4. Allah çocuk edinmek isteseydi, yaratıklarından dilediğini seçerdi. O bundan yücedir. O, karşı konulmaz güce sahip tek Allah'tır.

٤/٣٩ لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَانَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

¹²⁹ Bu pasajdaki *em-men* ifadelerini ism-i mevsul olarak kabul edecek olursak, "... eden kimdir?" şeklindeki bütün ifadeleri 59. ayetteki "Allah mı daha iyidir, yoksa onların koştukları ortaklar mı?" sorusunun devamı olarak çevirmek gerekir: "(onlar mı daha iyidir) yoksa ... eden mi?" Bu durumda *el-ilâhun ma'a'l-ilâh* sorularını da, "Allah'ın yanında (başka) bir tanrı daha mı var?" şeklinde çevirmek mümkündür.

¹³⁰ Melekler kastediliyor olmalı; krş. 37.Saffat/165; 78.Nebe/38.

¹³¹ krş. 37.Saffat/19.

¹³² krş. 77.Mürselat/5-6. Bu ifadeye şöyle de anlam verilebilir: "(Allah'ı) andıkça ananlara" (krş. 39.Zümer/ 75; 41.Fussilet/38 vb.).

40/62. İşte herşeyin yaratıcısı olan Rabbiniz Allah budur. O'ndan başka tanrı yoktur. Nasıl ayartılıyorsunuz?

٦٢/٤٠ ذِكُّمُ اللَّهِ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّا تُؤْفَكُونَ

40/65. O diridir, O'ndan başka tanrı yoktur. Dini yalnız O'na has kılarak O'na yalvarın. Övgü, Âlemlerin Rabbi Allah'adır.

٦٥/٤٠ هُوَ الْحَيُّ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

43/45. (Ey Muhammed!) Senden önce gönderdiğimiz peygamberlerimize sor; Biz, Rahman'dan başka, kulluk edecekleri tanrılar (meşru) kılmış mıyız?

٤٥/٤٣ وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ

43/81. (Ey Muhammed!) De ki: "Eğer Rahman'ın çocuğu olsaydı, (ona) kulluk edenlerin ilki ben olurum". 82. Göklerin ve yerin Rabbi, arş'ın Rabbi, onların vasıflandırmalarından münezzehtir.

٨١/٤٣ قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ ٨٢ سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ

43/84. Gökte de Tanrı, yerde de Tanrı O'dur. O Bilge'dir, Bilen'dir.

٨٤/٤٣ وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌ وَفِي الْأَرْضِ إِلَهٌ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ

44/8. O'ndan başka tanrı yoktur; diniltilir ve öldürür. O sizin de Rabbiniz, önceki babalarınızın da Rabbidir.

٨/٤٤ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ

51/50-51. (Ey Muhammed! De ki:) "Öyleyse, Allah'a koşuşun; ben sizin için O'nun katından bir uyarıcıyım. Allah'ın yanında başkasını tanrı kılmayın; ben sizin için O'nun katından bir uyarıcıyım".

٥٠/٥١ فَفِرُّوْا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ٥١ وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ

18/110. (Ey Muhammed!) De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Ancak, bana Tanrınız'ın tek bir Tanrı olduğu vahyolunuyor. Rabbine kavuşmayı uman kimse yararlı iş işlesin ve Rabbine kullukta (O'na) kimseyi ortak koşmasın".

١١٠/١٨ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا

16/22. Tanrınız tek bir tanrıdır. Ama, ahirete inanmayanların kalpleri inkar içindedir ve kendileri de büyüklük taslamaktadırlar.

٢٢/١٦ إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكَرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ

16/51. Allah: "İki tanrı edinmeyin. O, tek

٥١/١٦ وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَهَيْنِ اثْنَيْنِ إِنَّمَا هُوَ

bir Tanrı'dır; yalnız Benden korkun" dedi.

إِلَهٌ وَاحِدٌ فَلْيَايَ فَاَرْمُونِ

21/108. De ki: "Bana Tanrınız'ın tek bir Tanrı olduğu vahyolundu. Artık Müslüman olacak mısınız?"

١٠٨/٢١ قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَبَلِّغْهُمْ لَنُؤْمِنُوا

21/22. Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka tanrılar olsaydı, ikisi de bozulurdu. Arş'ın Rabbi olan Allah, onların nitelendirmelerinden yücedir.

٢٢/٢١ لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ

21/25. (Ey Muhammed!) Senden önce gönderdiğimiz her elçiye: "Benden başka tanrı yoktur, Bana kulluk edin" diye vahyetmişizdir. 26. Onlar: "Rahmân çocuk edindi" dediler. Haşâ; melekler şerefli kılınmış kullardır.

٢٥/٢١ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَّا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ ٢٦ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَانُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ

2/163. Tanrınız tek bir Tanrı'dır. O esirgeyen ve merhamet edenden başka tanrı yoktur.

١٦٣/٢ وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَانُ الرَّحِيمُ

3/18. Allah, melekler ve adaleti yerine getiren ilim sahipleri, Allah'tan başka tanrı olmadığına tanıklık ederler. O Üstün ve Bilge olandan başka tanrı yoktur.

١٨/٣ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَانِمًا بِالْقِسْطِ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

3. Allah'ın Sıfatları (Ne Olduğu, Neler Yaptığı)

Kur'an'ın anlatımına uygun bir Allah tasavvuruna sahip olmak, Müslüman bireyin ahlaki dinî yaşamı açısından çok önemlidir. Tenzih gayretiyle haddinden fazla aşkınlaştırılmış bir Allah tasavvuru ferdin duygusal ve düşünsel dünyasını zayıflatır. hâlbü ki, Kur'an'a göre O hem göklerde, hem de yeryüzünde ilahtır (43.Zuhruf/84) ve O insana şah damarından daha yakındır (50.Kaf/16). Yine 'tenzihi' uğruna Allah'ı her türlü ahlaki kayıttan bağımsız olarak tasavvur etmek, mutlak anlamda ahlaki zatiyete sahip bir Allah tasavvurunu zayıflatır. İslam ümmeti, hiç tenzih kaygusu taşımayan doğrudan doğruya çarpıklıkları da yaşayarak görmüştür. Ancak Müslüman kitlenin en büyük kesiminin inanış biçimi olan Ehl-i Sünnet'in Allah tasavvurunun oluşmasında, Maturidî gelenekten çok, yukarıda anılan zaafı taşıyan Eş'arilik belirleyici olmuştur. Kelam ekollerinin düşünce yapıları üzerinde tarihsel şartların ve siyasi gelişmelerin etkisi de gözönünde bulundurulacak olursa, Müslüman ferdin, kültürel mirasın kendisine sunmuş olduğu Allah tasavvurunu, sık sık Kur'an'ın vermek istediği Allah tasavvuruyla karşılaştırma zarureti kendisini gösterir. Allah'ın sıfatlarını kelamcılar genellikle zafî sıfatlar ve subutî sıfatlar olarak iki grupta tasnif etmişlerdir. Allah'ın sıfatları burada da tasnif edilerek verilebilirdi. Ne var ki, bir ayette genellikle birkaç sıfat birden ifade edildiğinden, böyle bir tasnif çok sayıda tekrara yol açardı. Bu yüzden, Allah'ın sıfatlarını konu edinen pasajların hepsini toplu hâlde vermek zorunda kaldık.

53/43. Güldüren de, ağlatan da O'dur. 44. Dirilten de, öldüren de O'dur. 45-46. Akıtılan damladan iki çifti, erkek ve dişiyi yaratan O'dur. 47. Son yaratma da O'nun işidir. 48. Doğrusu, zengin eden de, varlıklı kılan da O'dur. 49. Şi'râ yıldızının Rabbi O'dur. 50-54. İlk Âd'ı ve Semûd'u yok edip, geri bırakmayan, daha önce de Nûh toplumunu (yok eden) – onlar daha zalim ve daha azgındı – ve altüst olmuş kasabaları yere batıran, onları gömdükçe gömen O'dur.

85/12. Rabbinin yakalaması şiddetlidir. 13. Önce yaratıp sonra tekrar eden O'dur. 14-16. Her dilediğini mutlaka yapan, Arşın Yüce sahibi, çok seven, bağışlayan O'dur.

50/16. İnsanı Biz yarattık, kendi kendine ne fısıldadığını da biliriz; (çünkü) Biz ona şah damarından daha yakınız. 17-18. Çünkü onun sağında ve solunda oturan iki alıcı (melek), kaydetmektedir. Her ne söz söylese, yanında hazır bulunan bir gözcü vardır.

7/156. (Mûsa:) "Bu dünyada ve ahirette bize güzel olanı yaz. Biz sana yö-neldik" dedi. (Allah şöyle buyurdu:) "Azabıma dilediğim kimseyi uğrattırım. Ama rahmetim herşeyi kaplamıştır. Onu, sakınanlara, zekatı verenlere ve âyetlerimize inanmış olanlara yazacağım".

36/12. Şüphesiz ölüleri dirilten, işlediklerini ve bıraktıkları eserleri yazan Biziz. Biz herşeyi apaçık bir sicilde (bir bir) saydık.

35/38. Allah, göklerin ve yerin gaybını bilir. O gönüllerde olanı bilendir.

19/35. Çocuk edinmek Allah'a yaraşmaz. O (bundan) yücedir. Bir işe hükmederse, ona sadece "ol" der, o da olur. 36. Doğrusu, Allah benim de

۴۳/۵۲) وَأَنَّهُ هُوَ أَصْحَاكُ وَلَيْكِي ۙ وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا ۙ ۴۵) وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ۙ ۴۶) مِنْ نُّطْفَةٍ إِذَا تُمْنَىٰ ۙ وَأَنَّهُ عَلَيهِ النَّشْأَةُ الْآخَرَىٰ ۙ ۴۸) وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ ۙ ۴۹) وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشُّعْرَىٰ ۙ ۵۰) وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَىٰ ۙ ۵۱) وَثَمُودَ فَمَا أَبْقَىٰ ۙ ۵۲) وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَىٰ ۙ ۵۳) وَالْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَىٰ ۙ ۵۴) فَغَشَّاهَا مَا عَشَىٰ

۱۲/۸۵) إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ۙ ۱۳) إِنَّهُ هُوَ يَبْدِئُ وَيَعِيدُ ۙ ۱۴) وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ۙ ۱۵) ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ۙ ۱۶) فَعَالٌ لِمَا يَرِيدُ

۱۱/۵۰) وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ ۙ ۱۷) إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ۙ ۱۸) مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ

۱۵۶/۷) وَكَتَبْنَا لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هُنَا إِلَيْكَ قَالِ عَذَابِي أَصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ

۱۲/۳۶) إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَنَّمُوا وَآثَارَهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ

۳۸/۳۵) إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

۳۵/۱۹) مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ۙ ۳۶) وَإِنَّ اللَّهَ

Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Bu yüz-den O'na tapın. Bu, dosdoğru yoldur.

20/110. (Allah) onların geçmişlerini de, geleceklerini de bilir. Onların ilmi ise O'nu kuşatamaz.

20/82. Ben, tövbe edeni, inanıp yararlı iş işleyerek doğru yola gireni bağışlarım.

26/217-220. (Ey Muhammed!) Senin (namazda) durduğunu ve secde edenler arasında dolandığını gören Üstün ve merhamet sahibi Allah'a güven. O işiten'dir Bilen'dir.

26/75-83. (İbrâhim şöyle demişti:) "Eski atalarınızın ve sizin neiere taptıklarınızı görüyor musunuz? Doğrusu, onlar benim düşmanımdır. Dostum ancak âlemlerin Rabbidir. Beni yaratan da, doğru yola eristiren de O'dur. Beni yediren de, içiren de O'dur. Hasta olduğumda bana O şifâ verir. Beni öldürecek, sonra da diriltecek olan O'dur. Ceza gününde yanılgılarımı bana bağışlamasını umduğum O'dur. Rabbim! Bana hüküm (gücü) ver ve beni iyiler arasına kat".

26/9. Rabbin şüphesiz Üstün'dür, Merhametli'dir.

27/73. Rabbin, insanlara karşı lütuf sahibidir. Fakat onların çoğu şükretmezler. 74. Şüphesiz, Rabbin onların gönüllerinin gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilmektedir.

28/68. Rabbin dilediğini yaratır ve seçer; onlar için seçim hakkı yoktur. Allah onların koştukları ortaklardan uzaktır ve Yüce'dir. 69. Rabbin, gönüllerinin gizlediklerini ve açığa vurduklarını bilir. 70. Allah O'dur, O'ndan başka tanrı yoktur. Övgü dünyada da, ahirette de O'nadır; hüküm O'nundur. Sizler O'na döndürüleceksiniz.

رَبِّي وَرَبِّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ

۱۱۰/۲۰) يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا

۸۲/۲۰) وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ

۲۱۷/۲۶) وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ۙ ۲۱۸) الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ ۙ ۲۱۹) وَتَقْلِبُكَ فِي السَّجَدِ ۙ ۲۲۰) إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

۷۵/۲۶) قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ۙ ۷۶) أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ الْأَقْدَمُونَ ۙ ۷۷) فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ ۙ ۷۸) الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ۙ ۷۹) وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ۙ ۸۰) وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ۙ ۸۱) وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ۙ ۸۲) وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ۙ ۸۳) رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَالْحَقِّقْ بِالصَّالِحِينَ

۹/۲۶) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

۷۳/۲۷) وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ۙ ۷۴) وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ

۶۸/۲۸) وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ ۙ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۙ ۶۹) وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ۙ ۷۰) وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْخَمْدُ فِي الْأُولَىٰ وَالْآخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

17/25. İçinizde olanı en iyi bilen Rabbinizdir. Eğer iyi kimselerseniz, (bilin ki) O kendisine başvuranları bağışlar.

17/54. Sizi en iyi Rabbiniz bilir. Dilerse size acır, dilerse size azap eder. (Ey Muhammed!) Biz seni onlara koruyucu göndermedik. 55. Göklerde ve yerde olanları en iyi Rabbin bilir. Peygamberlerin kimine kiminden fazla iyilikte bulunduk ve Davud'a Zebur'u verdik.

17/60. Sana: "Rabbin insanları kuşatmıştır" demiştik. Sana gösterdiğimiz rüyayı ve Kur'an'da lanetlenen ağacı, sadece insanları sınamak için meydana getirdik.¹³³ Biz onları korkutuyoruz, ama bu, ancak onların büyük azgınlığını artırıyor.

17/99. Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, onların benzerlerini de (tekrar) yaratabileceğini görmüyorlar mı? Allah onlara şüphe götürmeyen bir süre belirledi. Böyleyken, bu zalimler inkarcılıktan başka bir şey istemezler.

10/107. Allah, sana bir sıkıntı verirse, onu O'ndan başkası gideremez. Sana bir iyilik dilerse, O'nun nimetini engelleyecek yoktur. Onu kullarından dilediğine verir. O çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

10/44. Allah insanlara hiç zulmetmez. Fakat insanlar kendilerine zulmetmektedirler.

10/61. (Ey Muhammed!) Hangi durumda olursan ol ve Kur'an'dan ne okursan oku, siz de ne iş yaparsanız yapın, yaptıklarınıza daldığınız an, şüphesiz Biz si-

۲۵/۱۷) رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِن تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غُفُورًا

۵۴/۱۷) رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ إِن يَشَأْ يُرْزِقْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ۝۵۵ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَى بَعْضٍ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا

۶۰/۱۷) وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا

۹۹/۱۷) أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَا رَيْبَ فِيهِ فَإِنِّي الظَّالِمُونَ إِلَّا كُفُورًا

۱۰۷/۱۰) وَإِن يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِن يُرِيدَكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

۴۴/۱۰) إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ

۶۱/۱۰) وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ

zi görmekteyizdir. Yerde ve gökte hiç bir zerre Rabbin gizli değildir. Bundan daha küçüğü de, daha büyüğü de, apaçık bir kitaptadır.

10/64. Onlara dünya hayatında da, ahirette de müjde vardır. Allah'ın sözleri değiştirilmez. İşte büyük kurtuluş budur. 65. (Ey Muhammed!) Onların sözü seni üzmesin. Güç (ve şeref) bütünüyle Allah'a aittir. O İşiten'dir, Bilendir.

15/24. Andolsun, sizden önce geçenleri biliriz ve andolsun geri kalanları da biliriz.

15/86. Senin Rabbin çok bilgili Yaratıcı'dır.

6/101. Gökleri ve yeri yoktan vareden, O'dur. O'nun karısı olmadan nasıl çocuğu olabilir? Oysa herşeyi O yaratmıştır ve O herşeyi bilir. 102. Rabbiniz Allah, işte budur. O'ndan başka tanrı yoktur, O herşeyin yaratıcısıdır. Öyleyse O'na tapın. O herşeyin vekilidir. 103. Gözler onu algılayamaz, O ise gözleri kavrar, çünkü O (herşeye) nüfuz eder¹³⁴ ve haberdar olur.

6/115. Rabbinin sözü doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirebilecek yoktur. O İşiten'dir, Bilendir.

6/12. De ki: "Göklerde ve yerde olanlar kimindir?" De ki: "Allah'ındır". O, merhameti kendi üzerine almıştır. O sizi, şüphe götürmeyen kıyamet gününde toplayacaktır. (O gün) kendilerini yitirenler ise inanmayanlardır. 13. Gece ve gündüz barınan herşey O'nundur. O İş-

تَفِيضُونَ فِيهِ وَمَا يُعْزَبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِّقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

۱۰/۶۴) لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝۶۵ وَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

۲۴/۱۵) وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ

۸۶/۱۵) إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ

۱۰۱/۶) بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَلَيْسَ بِكَوْنٍ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةً وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝۱۰۲ ذَلِكَ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۝۱۰۳ لَا تَدْرِكُهُ الْبَصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْبَاصِرَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ

۱۱۵/۶) وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

۱۲/۶) قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ لِيَجْزِيَكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۝۱۳ وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ

¹³³ Bu ayet mekkî olduğundan dolayı, bahsi geçen 'Rüya Olayı' Mi'rac olmalı. Bilindiği gibi Miracın bedenen olmadığını ileri sürenlerin onun bir 'rüya' olduğunu kabul ederler. Hz. Muhammed bunu anlatınca müşrikler inkar etmişlerdi. Ayette bahsi geçen 'lanetli ağaç' ise 'zakkum'dur. Cehennemde ağaç olduğunu bildiren bu ayet inince müşrikler Hz. Muhammed ile alay etmeye başladılar. Telmihi bu olaydır.

¹³⁴ latif kelimesi, letâfet anlamında kullanıldığında 'kavranması güç olan' veya 'nüfuz eden' anlamına gelir. Bu kelime genellikle 'lütuf sahibi' olarak çevrilmektedir; oysa, buradaki bağlamı açısından düşünüldüğünde, yukarıda verilen anlamın daha doğru olduğu görülür.

ten'dir, Bilen'dir. 14. De ki: "Gökleri ve yeri yaratan, beslenmeyip besleyen Allah'tan başka himayeci mi edineyim?" De ki: "Bana Müslümanlar'ın ilki olmam emrolundu". Asla Allah'a ortak koşanlardan olma!

6/147. Seni yalanlıyorlarsa, de ki: "Rabbiniz geniş rahmet sahibidir. Ama onun azabı da suçlu toplumdaki geri çevrilemez".

6/18. O, kullarının üstünde karşı konulmaz güce sahiptir. O Bilge'dir, Haberdar'dır.

6/3. Göklerde ve yerde Allah O'dur, gizlinizi, açığınızı bilir, kazandıklarınızı da bilir.

6/73. Gökleri ve yeri bir gaye ile yaratan O'dur. Ve "ol" dediği gün, hemen olur. O'nun sözü gerçektir. Sûr'a üfleneceği gün hükümlerlik O'nundur; görülmeyeni de, görüleni de bilir. O Bilge'dir, Haberdar'dır.

34/2. (O) yere gireni ve oradan çıkana, gökten ineni ve oraya yükseleni bilir. O merhametli ve çok bağışlayıcıdır.

39/53. (Ey Muhammed! Benim adıma) de ki: "Ey kendilerine karşı tutumsuz davranan kullarım! Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Doğrusu, Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü çok bağışlayıcı ve merhametlidir."

40/19. (Allah) hain gözleri ve gönüllerin gizlediğini bilmektedir. 20. Allah, hakka göre hükmeder. O'nu bırakıp da yalvardıkları putlar ise, hiç bir şeye göre hüküm vermezler. Şüphesiz, Allah İşiten'dir, Gören'dir.

40/2. Kitab'ın indirilmesi, Güçlü ve Bil-

الْعَلِيمِ ۝۱۴) قُلْ أَغْنِيَ اللَّهُ عَنْكَ فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يَطْعَمُ قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أكونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

۱۴۷/۶) فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ

۱۸/۶) وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ

۳/۶) وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ يَعْلَمُ سِرُّكُمْ وَجَهْرُكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ

۷۳/۶) وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ

۲/۳۴) يَعْلَمُ مَا يَلْجِ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ

۵۳/۳۹) قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

۱۹/۴۰) يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّوُورُ ۝۲۰) وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

۲/۴۰) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ۝۳

gini olan Allah katındandır. 3. O, günâhı bağışlayan, tövbeyi kabul eden, ce-zası şiddetli, lütfu bol olandır. O'ndan başka tanrı yoktur, dönüş O'nadır.

41/47. Kıyametin (ne zaman kopacağı-nın) bilgisi O'na aittir. O'nun bilgisi dışın-da hiç bir ürün kabuğundan çıkmaz, hiç bir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. Onlara: "Bana ortak koştuklarınız nerede?" diye seslendiği gün: "Sana, (buna dair) bizden hiç bir şahid olmadığını arzederiz" derler.

42/11. Göklerin ve yerin Yaratanı, size kendi cinsinizden eşler ve çift çift hayvanlar var etmiş –O'nun benzeri hiç bir şey yoktur ve O işitendir, görendir– ve bu suretle, çoğalmanızı sağlamıştır.

42/19. Allah, kullarına lütfu bol olandır; dilediğini rızıklandırır. O Güçlü'dür, Üstün'dür.

42/25-26. Kullarının tövbesini kabul eden, kötülükleri affeden, yaptıklarını bil-en, inanıp yararlı iş işleyenlere karşılık verecek, lütfuyla onlara fazlaca verecek olan O'dur. İnkârcılara gelince, onlar için çetin bir azap vardır.

42/31. Yeryüzünde (O'nu) âciz bırakamazsınız, Allah'tan başka bir sahip çikanınız da, yardımcınız da yoktur.

42/49. Göklerin ve yerin hükümlerliği Allah'ındır; dilediğini yaratır. O, dilediğine kız çocuk, dilediğine de erkek çocuk verir; yahut hem kız, hem erkek çocuk verir; dilediğini de kısır bırakır. O bilendir, (herşeye) gücü yetendir.

42/9. Yoksa onlar, Allah'tan başka hâmil mi edindiler? Oysa, himaye eden O'dur. O ölüleri diriltir. O'nun herşeye gücü yeter.

غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَهُ الْمَصِيرِ

۴۷/۴۱) إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ نَثَى وَلَا تَصْنَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ إِيْنِ شُرَكَائِي قَالُوا أَدْنَاكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ

۱۱/۴۲) فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذُرُوكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

۱۹/۴۲) اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ

۲۵/۴۲) وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ۝۲۶) وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ

۳۱/۴۲) وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

۴۹/۴۲) لِلَّهِ الْمُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذَّكَورَ

۹/۴۲) أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ فَإِنَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

43/85. Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların hükümrânlığı kendisinin olan Allah ne yücedir! Kıyamet saatini bilmek O'na aittir. O'na döndürüleceksiniz.

45/36. Övgü, göklerin Rabbi, yerin Rabbi ve alemlerin Rabbi olan Allah içindir. 37. Göklerde ve yerde azamet O'nundur. O Güçlü'dür, Bilge'dir.

18/109. De ki: "Rabbimin sözlerini yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadarını da katsak, Rabbimin sözleri tükenmeden denizler tükenirdi".

16/19. Allah gizlediğinizi de, açığa vurduğunuzu da bilir.

14/38. (İbrahim şöyle demişti): "Rabbimiz! Sen gizlediğimizi ve açığa vurduğumuzu bilirsin. Yerde ve gökte hiç bir şey Allah'a gizli değildir".

21/110. O, sözün açığa vurulanını da bilir, gizlediklerinizi de bilir.

21/23. O yaptıklarından sorguya çekilmez, onlar ise sorguya çekileceklerdir.

23/116. Gerçek hükümdar olan Allah yücedir. O'ndan başka Tanrı yoktur, O şanlı arşın Rabbidir.

23/92. O görülmeyeni de, görüleni de bilir. Koşukları ortaklardan yücedir.

67/13. Sözlerinizi ister gizleyin, ister açığa vurun; O gönüllerde olanı bilir. 14. Yaratıcı bilmez olur

وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ
تَرْجَعُونَ (٨٥/٤٣)

فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ (٣٧) وَلَهُ الْكِبَرِيَاءُ فِي السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٤٥/٣٦)

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِذَابًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفَذَ
الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَذَ كَلِمَاتِ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا (١٠٩/١٨)

وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَمَا تَعْلَنُونَ (١٩/١٦)

رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ وَمَا
يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي
السَّمَاءِ (٣٨/١٤)

إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا
تَكْتُمُونَ (١١٠/٢١)

لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ (٢٣/٢١)

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ (١١٦/٢٣)

عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَى عَمَّا
يُشْرِكُونَ (٩٢/٢٣)

وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ (١٣/٦٧)

mu?¹³⁵ Kaldı ki, O nüfuz eden ve bilgi alandır.

29/20-21. De ki: "Yeryüzünde dolaşın; Allah'ın yaratmaya nasıl başladığına bir bakın. İşte Allah son yaratmayı da yapacaktır. Allah'ın herşeye gücü yeter. O dilediğine azap eder, dilediğine merhamet eder. Sizler O'na çevrileceksiniz. 22. Siz yeryüzünde de, gökte de (Allah'ı) âciz bırakamazsınız. Allah'tan başka ne bir himayeciniz, ne bir yardımcınız vardır".

29/42. Allah, onların Kendini bırakıp da yalvardıkları şeyleri bilir. O Güçlü'dür, Bilge'dir.

2/116. Onlar: "Allah oğul edindi" dediler. Haşa; bilakis, göklerde ve yerde olanlar O'nundur; hepsi O'na boyun eğler.

2/117. Gökleri ve yeri (örneksiz) var eden O'dur. O, bir işin olmasını dileyince ona ancak "ol!" der; o da olur.

2/255. (O) kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır. O diridir, varlıkları ayakta tutarak gözetip durandır. O'nu ne uyuklama, ne de uyku tutar. Göklerde olanlar ve yerde olanlar O'nundur. O'nun izni olmadan katında aracılık edecek kimdir? Onların geçmişlerini ve geleceklerini bilir. O'nun dilemesinin dışında ilminden bir şey kavrayamazlar. O'nun tahtı gökleri ve yeri kuşatmıştır ve onların korunması Allah'a yük olmaz. O Yüce'dir, Ulu'dur.

3/1. Elif, Lâm, Mîm. 2. Kendisinden başka tanrı olmayan Allah diridir, her an varlıkları gözetip durandır.¹³⁶

بَذَاتِ الصُّدُورِ (١٤) أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ
الْخَبِيرُ

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ
الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ (٢١) يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ
وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ (٢٢) وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ
وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا
نَصِيرٍ (٢٩/٢٠-٢١-٢٢)

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ
شَيْءٍ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٤٢/٢٩)

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَمْ
يَكُنْ لَهُ كُفُوًا شَيْءٌ يَخْفَى عَلَى الَّذِينَ لَا يَرْوُونَ
فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَه قَانِتُونَ (١١٦/٢)

يَدْبِغُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ
أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (١١٧/٢)

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ
سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ
وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا
شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ
حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ (٢٥٥/٢)

الْم ٢) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ

¹³⁵ Bu ibare "O yarattığını bilmez mi?" şeklinde anlaşılmalıya da elverişlidir.

¹³⁶ kayyûm kelimesi '(tek başına) ayakta duran' veya 'varlığını (tek başına) sürdürebilen' şeklinde de çevrilebilir.

3/129. Göklerde olan ve yerde olan Allah'a aittir. Dilediğini bağışlar ve dilediğine azap eder. Allah bağışlayıcı ve merhametlidir.

3/26-27. (Ey Muhammed!) De ki: "Mülkün sahibi Allahım! Sen hükümranlığı dilediğine verirsin, hükümranlığı dilediğinden çekip alırsın. Dilediğini yükseltirsin, dilediğini alçaltırsın. iyilikler Senin elindedir. Senin herşeye gücün yeter. Geceyi gündüze sokarsın, gündüzü geceye sokarsın. Ölüden diri çıkarırsın ve diriden ölü çıkarırsın ve dilediğini de hesapsız rızıklandırırırsın".

3/29. De ki: "İçinizde olanı gizleseniz de, açıklasanız da, Allah onu bilir. O, göklerde ve yerde bulunanları da bilir ve Allah'ın gücü herşeye yeter".

3/5. Yerde ve gökte Allah'a hiç bir şey gizli değildir. 6. Rahimlerde sizi dilediği gibi biçimlendiren O'dur. O'ndan başka tanrı yoktur. O Üstün'dür, Bilge'dir.

33/43. O sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size melekleriyle birlikte hayır dua okuyan ve inananlara merhamet edendir.

33/54. Bir şeyi açıklasanız da gizleseniz de (bilin ki), Allah herşeyi bilmektedir.

4/87. (O), kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır. Andolsun ki, O (geleceğinden) şüphe olmayan kıyamet gününde sizi toplayacaktır. Kim Allah'tan daha doğru sözlüdür?

١٢٩/٣ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ

٢٦/٣ قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَن تَشَاءُ وَتَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعْزِزُ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ٢٧ تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرزُقُ مَن تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

٢٩/٣ قُلْ اِنْ تَخْشَوْنَ مَا فِيْ صُدُوْرِكُمْ اَوْ تُبْدُوْهُ يَعْزِمُ اللّٰهُ وَيَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ

٥/٣ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَخْفٰى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَآءِ ٦ هُوَ الَّذِيْ يُصَوِّرُكُمْ فِي الْاَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ

٤٣/٣٣ هُوَ الَّذِيْ يُصَلِّيْ عَلَيْكُمْ وَعَلٰى كُنُوْتِكُمْ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِيْنَ رَحِيْمًا

٥٤/٣٣ اِنْ تُبْدُوْا شَيْئًا اَوْ تَخْشَوْهُ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمًا

٨٧/٤ اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ اِلَى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيْهِ وَمَنْ اٰصَدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدِيْثًا

57/3. O hem İlk'tir, hem Son'dur; hem Aşikar'dır, hem Gizli'dir; O herşeyi bilir.¹³⁷

13/41. Yeryüzünü yanlarından eksiltmeye aldığımızı görmüyorlar mı?¹³⁸ Allah hükmediyor. Onun hükmünü bozacak kimse bulunmaz. O hesaplaşmayı çabuk görür. 42. Onlardan önce geçenler de düzenbazlık yaptılar. Oysa düzenler bütünüyle Allah'a aittir, (çünkü) O herkesin ne elde ettiğini bilir. İnkarcılar da dünyanın sonunun kimin olduğunu bileceklerdir.

13/8. Allah, her dışının taşındığını, döl yaptıklarının attığını ve alıkoyduğunu bilir. O'nun katında herşey bir ölçüye göredir. 9. O, görüleni de, görülmeyeni de bilen, yücelerin yücesidir. 10. Sözü gizleyen ile açığa vuran ve geceleyin gizlenen ile gündüzün açıkta yürüyenin arasında (O'nun açısından) fark yoktur.

55/26. Onun (yeryüzünün) üzerinde bulunan herşey fanidir. 27. Ancak, yüce ve cömert olan Rabbinin varlığı bakidir. 28. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

59/1. Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ı yüceltirler. O Güçlü'dür, Bilge'dir.

59/22. O, görüleni de, görülmeyeni de bilen, kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır. O, esirgeyen ve merhamet edendir. 23. O, kendisinden başka tanrı olmayan, hükümrân, çok kutsal, esenlik

٣/٥٧ هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ

١٣/٤١ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا نَاتِي الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَا وَاللّٰهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقَّبَ لِحُكْمِهِ وَهُوَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ٤٢ وَكَذٰلِكَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلّٰهِ الْمَكْرُ جَمِيْعًا يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ وَسَيَعْلَمُ الْكٰفٰرُ لِمَن عَقَّبٰى الْذَّارِ

٨/١٣ اللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ اُنْثٰى وَمَا تَغِيصُ الْاَرْحَامُ وَمَا تَرْزُقُ كُلَّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ ٩ عَالَمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيْرُ الْمُتَعَالِ ١٠ سَوَآءٌ مِنْكُمْ مَّنْ اَسْرٰ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهٖ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ

٢٦/٥٥ كُلُّ مَن عَلٰیهَا فَاِنَّ ٢٧ وَيَبْقٰى وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ ٢٨ فَبَايَ الْاَءِ رَبُّكُمْ تَكْتَبَانِ

١/٥٩ سَبِّحْ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ

٢٢/٥٩ هُوَ اللّٰهُ الَّذِيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَالَمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ ٢٣ هُوَ اللّٰهُ الَّذِيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقَدُوْسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ

¹³⁷ Bu ayet daha açık bir biçimde şu şekilde tercüme edilmektedir: "O herşey kendisinden olan İlk'tir ve herşeyin kendisine varacağı Son'dur; varlığının delilleri aşikardır; gerçek mahiyeti gizlidir. O herşeyi bilir."

¹³⁸ Müfessirlerin çoğu, bu ayetteki *etrâf* kelimesine 'yan, kenar' anlamı vererek, ayeti Medine'deki Müslümanlar'ın Allah'ın yardımıyla Mekkeli müşriklerin topraklarını kendi hakimiyetlerine almalarına yorumlamışlardır. Bazı müfessirler ise, *etrâf* kelimesinin 'esraf' (ileri gelenler) anlamında kullanılmış olabileceği düşüncesinden hareketle, ayeti Allah'ın Müslümanlar eliyle müşriklerin önde gelenlerini ortadan kaldırmasına yorumlamışlardır. Ayetin nüzul dönemi ve içinde bulunduğu metinsel bağlam (siyak ve sibak) her iki anlama da elverişlidir.

veren, güvenlik veren, görüp gözeten, güçlü, buyruğunu her şeye geçiren, ulu Allah'tır. Allah onların koştukları eşlerden yücedir.

24/35. Allah göklerin ve yerin ışığıdır. O'nun ışığı, içinde lamba bulunan bir oyuğa benzer. O lamba bir cam içindedir; cam ise, sanki inciden bir yıldızdır; bu, doğuya da batıya da ait olmayan, kutlu bir zeytin ağacından yakılır. Ateş değmese bile, neredeyse yağının kendisi aydınlatır! Pırıl pırıldır. Allah diletiğini ışığına iletir; Allah insanlara örnekler verir. O herşeyi bilir.¹³⁹

24/64. Dikkat edin! Göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. O, içinde bulunduğunuz durumu da, kendisine döndürüleceğiniz günü de bilir. O gün onlara işlediklerini haber verecektir. Allah herşeyi bilir.

22/6. Bunlar, yalnız Allah'ın hak olduğunu gösterir. O, ölüleri diriltir. O'nun herşeye gücü yeter.

22/70. Gökte ve yerde olanı Allah'ın bildiğini bilmez misin? Bunlar, hiç şüphesiz bir kitaptadır ve bunlar Allah'a kolaydır.

22/76. O, geçmişlerini ve geleceklerini bilir. Bütün işler Allah'a götürülür.

58/7. Allah'ın göklerde olanları da, yerde olanları da bildiğini görmüyor musun? Üç kişinin gizli görüştüğü yerde dördüncüleri mutlaka O'dur; beş kişinin gizli görüştüğü yerde altıncıları mutlaka O'dur; bundan az olsunlar, çok olsunlar ve nerede bulunur-

الْمُهَيَّمِينَ الْعَزِيزِ الْجَبَّارِ الْمُتَكَبِّرِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ

٣٥/٢٤ اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضْيِئُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارُ نُورٍ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

٦٤/٢٤ أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

٦/٢٢ ذَلِكَ بَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُخَيِّ الْمَوْتَى وَأَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

٧٠/٢٢ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

٧٦/٢٢ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ

٧/٥٨ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ إِنْ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ

larsa bulunsunlar, O mutlaka onlarla beraberdir. Sonra, kıyamet günü, işlediklerini onlara haber verecektir. Doğrusu Allah herşeyi bilendir.

49/18. Allah, göklerin ve yerin gaybını bilir. Allah yaptıklarınızı görmektedir.

64/18. (Allah) görüleni ve görülmeeyeni bilendir; Üstün'dür, Bilge'dir.

64/4. (O) göklerde ve yerde olanları bilir; gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da bilir; Allah gönüllerde olanı da bilendir.

5/98. Bilin ki, Allah hem cezalandırmada serttir, hem çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

9/116. Göklerin ve yerin hükümlerini Allah'ındır. Dirilten de öldüren de O'dur. Allah'tan başka ne bir hâminizin, ne de bir yardımcınız vardır.

9/78. (İkiyüzlüler) Allah'ın, onların sırlarını ve gizli görüşmelerini bildiğini ve Allah'ın bütün gizlilikleri çok iyi bildiğini bilmiyorlar mı?

بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

١٨/٤٩ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

١٨/٦٤ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

٤/٦٤ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَمَا تَعْلَنُونَ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

٩٨/٥ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

١١٦/٩ إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُخَيِّ وَيُمِيتُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

٧٨/٩ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ

4. Allah'ın İsimleri

Allah'ın özel ismi 'Allâh'tır. Kur'an'da *el-esmâ'u'l-husnâ* (güzel isimler) olarak nitelenen isimler aslında fil kökenli sıfatlardır. Yani bunların herbiri O'nun mükemmel zatının bir yönünü anlatmaktadır. Halk arasında 99 isim olarak yaygınlık kazanmış bulunan isimlerin hepsi Kur'an'da yer almamakta olup, bir kısmı hadislerden derlenmiştir. Bu başlık altında bu isim/sıfatların tamamına yer vermemiz mümkün değildir. Burada sadece Allah'ın isminden ve isimlerinden sözeden pasajlar derlenmiş bulunmaktadır.

87/1. Ey İnsan! Yüce Rabbinin adını tesbih et!

١/٨٧ سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى

7/180. En güzel isimler Allah'ındır. O'na o isimlerle seslenin. O'nun isimleri hususunda eğriliğe sapanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasını göreceklerdir.

١٨٠/٧ وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

¹³⁹ Burada Allah'ın varlığı, filleri ve tezahürü güzel bir sembol ile mecazi olarak anlatılmaktadır. Benzetmede kullanılan unsurların (nur, lamba, cam, inci, yıldız ve zeytinyağı), Allah'ın mahiyeti ve filleri ile ilgili neye takabül ettiği noktasında, yüzlerce değişik edebî, tasavvufî, kelâmî yorumlar yapılmıştır. En doğrusunu Allah bilir.

20/8. Allah'tan başka tanrı yoktur, en güzel isimler O'nundur.

٨/٢٠) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى

56/96. Yüce Rabbinin adını tesbih et!

٩٦/٩٦) فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ

17/110. De ki: "İster Allah diye seslenin, ister Rahman diye seslenin, Hangisiyle seslenirseniz seslenin, (bütün) güzel isimler O'nundur". (Ey Muhammed!) Namazında sesini ne yükselt, ne de kıs; bu ikisinin ortası bir yol ara.

١١٠/١٧) قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَانَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتُ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا

55/78. Azamet ve cömertlik sahibi Rabbinin adı ne yücedir!

٧٨/٥٥) تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

59/22. O, görüleni de, görülmeiyeni de bilen, kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır. O, esirgeyen ve merha-met edendir. 23. O, kendisinden baş-ka tanrı olmayan, hükümrân, çok kut-sal, esenlik veren, güvenlik veren, gö-rüp gözetin, güçlü, buyruğunu her şe-ye geçiren, ulu Allah'tır. Allah onların koştukları eşler-den yücedir. 24. O, yaratan, vareden, biçim veren, en güzel adlar kendisinin olan Allah'tır. Göklerde ve yerde olanlar O'nu yüceltirler. O Güçlü'dür, Bilge'dir.

٢٢/٥٩) هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ (٢٣) هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقَدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهِمِّنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ (٢٤) هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

C. PEYGAMBERLİK (NÜBÜVVET)

Kur'an'dan anladığımız kadariyle, tarih boyunca Allah peygamberler göndermek suretiyle insanlara sürekli yardımda bulunmuştur. Kur'an'ın peygamberler ve peygamberlikle ilgili pasajları okunduğunda, Allah'ın peygamber göndermesinin sebebinin insanoğlunun doğruyu bulma konusunda aklı yetersizliği değil, ahlaki yetersizliği ve irade zayıflığı olduğunu görürüz. İnsan kolayı ve hoşuna gideni tercih etmeye eğilimlidir. Doğruyu bulmak ve iyi olmak ise bazı yükler getirmektedir. Bunların başında, bireyin bilgi vasıtalarını etkin kullanması ve tercihini bu istikamette yapması gelmektedir. İşte peygamberler Allah'ın desteği (vahiy) ile insanın bu zorlukları aşmasına yardımcı olmuşlardır. Ne yazık ki, tarih boyunca eleştiri geleneğinin en büyük ustaları olan peygamberlerin mesajları, zamanla bağnazlığın ve şiddetin malzemesi hâline getirilebilmiştir. Kur'an'ın 'tahrif' olarak nitelediği bu sapmalar, geri dönüşü olmayan bir hâl alınca da, peygamberler zincirine yeni halkalar eklenmiştir. Ta ki, getirdiği mesaj bir belge olarak elimizde bulunan son Peygamber'e gelinceye kadar.

1. Genel Olarak Peygamberlik

Kur'an, Hz. Muhammed'in peygamberliğini temellendirirken, Arapların da dahil olduğu Sami kültürün peygamberlik kurumuna yoğun atıflar yapar. Bu çerçevede, Yahudilere ve Hristiyanlara, Hz. Peygamber'in köksüz bir türedi, bir bidatçı olmadığı söylenir. Onda birtakım olağanüstü nitelikler arayıp, onun beşer olmasını garipseyen Araplar da, bu tutumlarından dolayı eleştirilirler. Ayrıca, geçmiş peygamberlerin verdiği mücadeleler, Hz. Muhammed'e, Müslümanlara ve diğer dinî topluluklara örnek ve ibret olsun diye anlatılır. Aşağıda, Allah'tan aldığı mesajı insanlara iletmek üzere Allah tarafından elçiler gönderilmesi anlamında 'peygamberlik' kurumu ile ilgili ayetler biraraya getirilmiş bulunmaktadır.

7/35. Ey Ademoğulları! Aranızdan â-yetlerimizi size okuyan elçiler geldiği zaman, kim sakınır ve (kendini) düzel-tirse, onlara korku yoktur ve onlar ü-zülmeyeceklerdir. 36. Ayetlerimizi ya-lanlayıp onlara karşı büyüklük tasla-yanlar, işte onlar cehennemliklerdir, ora-da temelli kalacaklardır.

٣٥/٧) يَا بَنِي آدَمَ إِنَّمَا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي فَمَنْ اتَّقَى وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (٣٦) وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

36/30. Bu kullara yazıklar olsun! Ken-dilerine ne zaman bir elçi gelse onu a-laya alıyorlardı.

٣٠/٣٦) يَا حِزْرَةَ عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

25/20. (Ey Muhammed!) Senden önce gönderdiğimiz bütün elçiler de yemek yerler, sokaklarda yürürlerdi. Sabredecek misiniz diye sizi birbirinizle sınarız. Rabbin (herşeyi) görmektedir.

٢٥/٢٠) وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا

25/31. (Ey Muhammed!) Her peygam-ber için, böylece suçlulardan bir düş-man ortaya koyarız. Yolgösterici ve yar-dımcı olarak Rabbin yeter.

٣١/٢٥) وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفَى بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا

25/51. Dileseydik, her kasabaya bir u-yarıcı gönderirdik.¹⁴⁰

٥١/٢٥) وَلَوْ شِئْنَا لَغَتْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا

19/51. (Ey Muhammed!) Kitab'da Mu-sa'yı da an! O seçkin kılınmış biri ve (ta-rafımızdan) gönderilmiş bir peyg-amberdi. 52. Ona Tur'un sağ yanından seslenmiş ve konuşmak için onu yaklaşt-

٥١/١٩) وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا (٥٢) وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ

¹⁴⁰ Bu ayet her kavme bir peygamber gönderilmediğini göstermektedir. Allah her topluma ayrı bir peygamber göndermek yerine, peygamber gönderdiği toplumlara, peygamberin mesajını diğer yerleşim bölgelerine ve diğer milletlere tebliğ etme sorumluluğu yüklemektedir. Son olarak Müslüman-lar Hz. Muhammed'in mesajını bütün insanlığa duyurmakla yükümlü tutulmuşlardır.

tırmıştık. 53. Rahmetimizden, kardeşi Harun'u bir peygamber olarak ona bağışlamıştık. 54. Kitab'da İsmail'i de an! O sözünde doğru biri ve (tarafımızdan) gönderilmiş bir peygamberdi. 55. Kendi adamlarına namazı ve zekatı emrederdi. O Rabbinin katında kendisinden hoşnut olunmuş birisiydi. 56. Kitab'da İdris'i de an! O dosdoğru bir insan ve bir peygamberdi. 57. Onu yüce bir yere yükseltmiştik. 58. İşte onlar Âdem'in ve Nuh'un beraberinde yaşadıklarımızın soyundan; İbrahim ve İsrail'in (Yakub'un) soyundan gelen, kendilerini seçip doğru yola erıştirdiğimiz, Allah'ın kendine nimet verdiği peygamberlerdendir. Rahman'ın ayetleri onlara okunduğu zaman, ağlayarak secdeye kapanırlardı. 59. Onların ardından, namazı bırakan, şehvetlerine uyan bir nesil geldi. İşte bunlar azgınlıklarının karşılığını göreceklidir. 60-61. Ancak tövbe eden, inanıp yararlı iş yapanlar bunun dışındadır. Bunlar, hiç bir haksızlığa uğratılmadan, Rahman'ın kullarına gıyaben vadettiği cennete – O'nun sözü yerini bulur–, Adn cennetlerine gireceklerdir.

17/55. Göklerde ve yerde olanları en iyi Rabbin bilir. Peygamberlerin kimine kiminden fazla iyilikte bulunduk ve Davud'a Zebur'u verdik.

17/94. İnsanlara doğruluk rehberi geldiği zaman, inanmalarına engel olan "Allah elçi olarak bir insan mı gönderdi?" demeleridir. 95. De ki: "Eğer yer yüzünde yerleşip dolaşanlar melek olsalardı, Biz de onlara gökten elçi olarak bir melek gönderirdik".

10/74. Onun (Nuh'un) ardından, bir çok elçiyi kendi kavmine gönderdik de, onlara açık belgeleri getirdiler. Önceden yalanlamış oldukları şeye inanacak değillerdi. Aşırı gidenlerin gönüllerini böyle mühürlüyoruz.

12/109. Senden önce de yalnızca, kasabalar halkının içinden, kendilerine

الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ٥٣) وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا ٥٤) وَانْكِرُ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ٥٥) وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ٥٦) وَانْكِرُ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ٥٧) وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ٥٨) أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا ٥٩) خَلَقَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفَ أَصَاغُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا ٦٠) إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا ٦١) جَنَّاتٍ عَذْنٌ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَٰنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا

٥٥/١٧) وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَى بَعْضٍ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا

١٧/٩٤) وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَى إِلَّا أَنْ قَالُوا اتَّبَعْتُ اللَّهَ بُشْرًا رَسُولًا ٩٥) قُلْ لَوْ كُنَّا فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةً يَمُشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا

١٠/٧٤) ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ كَذَلِكَ نَطْبَعُ عَلَى قُلُوبِ الْمُعْتَدِينَ

١٢/١٠٩) وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِي

vahyettiğimiz birtakım adamlar göndermişizdir. Yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna bakmazlar mı? Ahiret yurdu, saygılı olanlar için daha iyidir. Düşünmez misiniz?

15/10. Senden önce de önceki bazı topluluklara (elçiler) gönderdik. 11. Onlar, gelen her elçiyi mutlaka alaya alırlardı. 12. Biz onu (Kur'an'ı) suçluların kalplerine böyle sokarız. 13. Öncekilerle ilgili uygulamamız ortada iken, yine de ona inanmazlar.

6/112. Böylece, aldatmak için birbirine yaldızlı sözler fısıldayan cinlerin ve insanların şeytanlarını, her peygambere düşman yaptık. Rabbin dilerse, bunu yapamazlar. Öyleyse, onları uydurdukları şeylerle başbaşa bırak.

6/130. "Ey cin ve insan topluluğu! Size ayetlerimi anlatan ve bugünle karşılaşacağınızı bildiren, kendi içinizden elçiler gelmedi mi?" dendiğinde: "Kendi aleyhimize tanıdık" derler. Dünya hayatı onları aldattı da, inkârcı olduklarına dair kendi aleyhlerine tanıklık ettiler. 131. Bu, Allah'ın, kasabaların halkını haberleri yokken haksız yere yok etmeyeceğinden dolaydır.

6/48. Elçileri sadece müjdeciler ve uyarıcı olarak gönderiyoruz. Kim inanır ve iyi davranırsa, onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.

6/84-86. Ona (İbrahim'e) İshâk'ı ve Yakub'u bağışladık; her birini doğru yola erıştirdik. Daha önce Nuh'u ve onun soyundan olan Dâvud'u, Süleyman'ı, Eyyüb'u, Yûsuf'u, Mûsâ'yı ve Hârûn'u –Biz iyileri böyle ödüllendiririz–, Zekeriya'yı, Yahya'yı, İsa'yı ve İlyâs'ı –hepsi de iyilerdendi–, İsmail'i, Elyesa'ı, Yunus'u ve Lût'u da doğru yola erıştirmiştik. Bunların hepsini bütün insanlardan üstün tuttuk. 87. Onların atalarından, soylarından

لَهُمْ مِنَ أَهْلِ الْقُرَىٰ أَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا أَفَلَا تَعْقِلُونَ

١٥/١٠) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شَيْعِ الْأَوَّلِينَ ١١) وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ١٢) كَذَلِكَ نَسْلُكُهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ ١٣) لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ

١١٢/٦) وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ

١٣٠/٦) يَامَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُزَكُّونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَىٰ أَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ ١٣١) ذَلِكَ أَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ

٤٨/٦) وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ فَمَنْ آمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

٨٤/٦) وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ٨٥) وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ ٨٦) وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَىٰ الْعَالَمِينَ ٨٧) وَمِنْ آبَائِهِمْ

ve kardeşlerinden bazılarını da... Onları seçtik ve doğru yola ilettik. 88. Bu, Allah'ın yol göstermesidir; kullarından dilediğine onunla yol gösterir. Eğer ortak koşsalardı, işleri boşa çıkardı. 89. İşte kendilerine Kitap, hüküm ve peygamberlik verdiklerimiz bunlardır. Şimdi şunlar (Ehl-i Kitap) bunu inkâr ederlerse, onun savunuculuğunu, onu inkâr etmeyecek bir topluma veriz. 90. (Ey Muhammed!) İşte bunlar (peygamberler), Allah'ın doğru yola koyduğu kimselerdir. Sen de onların yolundan git. De ki: "Sizden buna karşılık bir ücret istemem. O, sadece alemlere bir hatırlatmadır".

46/9. (Ey Muhammed!) De ki: "Ben (diğer) elçilerden (farklı) türedi biri değilim; ne benim ne de sizin başınıza gelecekleri bilirim; ben ancak bana vahyolunana uymaktayım; ben sadece apaçık bir uyarıcıyım".

51/52. Aynı şekilde onlardan öncekilere de ne zaman bir elçi gelse, (onun için) 'büyücü' veya 'deli' derlerdi. 53. Bunu birbirlerine mi tavsiye ettiler? Hayır; bunlar azgın bir toplumdur.

18/56. Biz elçileri sadece müjdeleyici ve uyarıcı olarak göndeririz; inkarcılar ise, onunla hakkı tepelemek için batıl uğruna mücadele verirler. Ayetlerimizi ve uyarıldıkları şeyleri alaya alırlar.

16/2. (Allah) melekleri kullarından dilediğine -O'nun işi olan- vahiyle indirir: "Benden başka tanrı olmadığı uyarısında bulunun ve Benden sakının!"

16/36. Her millete: "Allah'a tapın, azgınlardan kaçının" (diyen) bir elçi göndermişizdir. Allah onların kimini doğru yola erdirdi, kimi de sapıklığı hak etti. Yeryüzünde gezin ve yalanlayanların sonlarının nasıl olduğuna bakın.

16/43-44. (Ey Muhammed!) Senden önce de kendilerine vahyettiğimiz bir takım

وَذُرِّيَّتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَالْجَنِّيَّتَانِمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ٨٨) ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ٨٩) أُولَئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّوْرَ فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَؤُلَاءُ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيُؤْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ ٩٠) أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ أَقَدَّهُمْ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ

٩/٤٦) قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَيْتُمْ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ

٥٢/٥١) كَذَلِكَ مَا أَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مُجْنُونٌ ٥٣) أَتَوَاصَوْا بِهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ

٥٦/١٨) وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَيَجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُولًا

٢/١٦) يَنْزِلُ الْمَلَكَةُ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ

٣٦/١٦) وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ

٤٣/١٦) وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِي

adamları kitaplar ve belgelerle göndermiştik -bilmiyorsanız Zikr'i (Kitab'ı) bilenlere sorun-. İnsanlara kendilerine gönderileni açıklayasın ve düşüneler diye, sana da Zikr'i indirdik.

16/63. (Ey Muhammed!) Allah'a yemin olsun ki, senden önce de milletlere elçiler gönderdik. Şeytan o milletlerin yaptıklarını kendilerine süsledi. Bugün de onların yakın dostudur. Ama onlara acıklı azap vardır.

14/4. Kendilerine açıkça anlatabilmesi için, her peygamberi kendi kavminin dili ile gönderdik. Allah dilediğini şaşırtır, dilediğine yol gösterir. O üstündür, bilgedir.

14/9. Sizden önce geçenlerin, Nuh'un kavmi, Âd ve Semûd ve -Allah'tan başkasının bilmediği- onlardan sonrakilerin haberi size gelmedi mi? Onlara elçileri açık belgelerle geldiklerinde hemen ellerini ağızlarına götürerek: "Biz sizinle gönderilen şeyi inkâr ediyoruz ve biz bizi çağırdığınız şeye karşı kuşku verici bir şüphe içindeyiz" dediler. 10. Peygamberleri: "Gökleri ve yeri yaratan, sizi günahlarınızdan bağışlamaya ve belli bir süreye kadar size süre vermeye çağıran Allah hakkında mı şüphedesiniz?" dediler. Onlar: "Siz de sadece bizim gibi insansınız. Bizi babalarımızın taptığından alı-koymak istiyorsunuz. Bize kesin bir delil getirsenize" dediler. 11. Elçileri onlara: "Evet, biz de ancak sizin gibi insansınız, ama Allah kullarından dilediğine iyilikte bulunur. Allah'ın izni olma-dan biz size bir delil getiremeyiz. İna-nanlar Allah'a güvensinler" dediler.

21/25. (Ey Muhammed!) Senden önce gönderdiğimiz her elçiye "Benden başka tanrı yoktur, Bana kulluk edin" diye vahyetmişizdir.

21/41. (Ey Muhammed!) Senden önce bir çok elçi alaya alınmıştı da, onları alaya alanları, alay ettikleri şey çevre-

إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ٤٤) بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نَزَّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

٦٣/١٦) تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَرِيقٌ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمْ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

٤/١٤) وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

٩/١٤) أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا أُنُفُسَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ ١٠) قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِئَ اللَّهُ شَكََّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخَّرَكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى قَالُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصْنَعُوا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ١١) قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

٢٥/٢١) وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ

٤١/٢١) وَلَقَدْ اسْتَفْزَرَىٰ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ

leyivermişti.

21/7. (Ey Muhammed!) Senden önce de, ancak kendilerine vahyettiğimiz adamlar gönderdik –bilmiyorsanız, Zikr'i (Kitab'ı) bilenlere sorun–. 8. Biz onları yemek yemez birer ceset kılmadık, onlar ölümsüz de değillerdi. 9. Sonra Biz onlara verdiğimiz sözü yerine getirdik, kendilerini ve dilediklerimizi kurtardık; aşırı gidenleri ise yok ettik.

23/31. Bunların (Nuh kavminin) ardından başka nesiller varedtik. 32. Onlara aralarından: "Allah'a kulluk edin, O'ndan başka tanrınız yoktur, O'na saygılı olmaz mısınız?" diyen bir elçi gönderdik. 33-38. Kavminin inkârcı ve ahirete kavuşmayı yalanlayan ileri gelenleri –ki Biz kendilerine dünya hayatında nimet vermiştik– şöyle dediler: "Bu, yediğinizden yiyen, içtiğinizden içen sizin gibi bir insandan başka bir şey değildir. Kendiniz gibi bir insana itaat ederseniz hüsrana uğrayacağınızda hiç şüphe yoktur. Sizi, öldüğünüz, toprak ve kemik yığını olduğunuz zaman tekrar dirilmenizle mi tehdit ediyor? Tehdit edildiğiniz şey ne kadar, hem de ne kadar uzak!" 37. "Hayat ancak bu dünyadadır. Ölüyoruz ve yaşarız; tekrar diriltilecek değiliz. Bu sadece Allah'a karşı yalan uyduranın biridir. Biz ona inanmayız" dediler. 39. (O peygamber:) "Rabbim! Beni yalanlamalarına karşılık bana yardım et" dedi. 40. (Allah:) "Az sonra pişman olacaksınız" buyurdu. 41. Gerçekten, onları bir çılgın yakaladı ve onları süprüntü yığını hâline getirdik. Bu zalim kavim kahrolsun! 42. Ardlarından başka nesiller var ettik. 43. Hiç bir ümmet, kendi süresini ne öne alabilir, ne de geciktirebilir. 44. Sonra bir-biri peşinden elçilerimizi gönderdik. Her ümmete elçisi geldikçe onu yalanladılar. Onları birbiri peşinden yok edip, hepsini birer efsane yaptık. İnanmayan kavim ırak olsun!

بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

(٧/٢١) وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (٨) وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ (٩) ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَاءُ وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ

(٣١/٢٣) ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ (٣٢) فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ (٣٣) وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِإِيقَاعِ الْآخِرَةِ وَالْتَفَقْنَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ (٣٤) وَلَكِنْ أَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذَا لَخَاسِرُونَ (٣٥) أَلَيْدَكُمْ أَنْكُمْ إِذَا مِتُمْ وَكُنْتُمْ تَرَابًا وَعِظَامًا أَنْكُمْ مُخْرَجُونَ (٣٦) هَيِّاتِ هَيِّاتِ لِمَا تُوعَدُونَ (٣٧) إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ (٣٨) إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ (٣٩) قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كُذِّبْتُ (٤٠) قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ (٤١) فَأَخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غَنَاءً فَبِعَذَابِنَا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (٤٢) ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ (٤٣) مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ (٤٤) ثُمَّ أَرْسَلْنَا رَسُولَنَا تَتَرَى كُلُّ مَا جَاءَ أُمَّةً رَسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَاتَّبَعْنَاهُمْ بِغَضَبٍ وَبَغْضَا وَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ فَبِعَذَابِنَا لِقَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ

2/147. (Ey Muhammed! Bu Kur'an) Rabbin katından gelen gerçektir. Sakın şüphelenenlerden olmayasın.

2/213. İnsanlar tek bir ümmet idi. Allah müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberleri gönderdi. Anlaşmazlığa düştükleri hususlarda insanların arasında hüküm vermek için, onlarla birlikte, gerçeği içeren Kitab'ı indirdi. Ancak, kendilerine belgeler gelmişken aralarındaki çekeme- mezlikten dolayı onda anlaşmazlığa düşenler, yalnızca (Kitap) kendilerine verilenler oldu. İnananları ise, Allah kendi izniyle, onların hakkında anlaşmazlığa düştükleri gerçeğe ilettiler. Allah dilediğini doğru yola iletir.

2/253. Biz bu elçilerin kimine kiminden fazla iyilikte bulunduk. Allah, içlerinden kimine konuştu, kimini de merteye bakımından yükseltti. Meryem oğlu İsa'ya açık belgeleri verdik ve onu Kutsal Ruh'la destekledik. Allah dileseydi, onlardan sonrakiler kendilerine açık belgeler geldikten sonra birbirlerini öldürmezlerdi. Fakat anlaşmazlığa düştüler ve onlardan kimi inandı, kimi de inkâr etti. Allah dileseydi, birbirlerini öldürmezlerdi; ama Allah istediğini yapar.

3/161. Hiç bir peygambere (ganimetten) aşırması yakışmaz. Kim aşırırsa, kıyamet günü aşırıldığı ile gelir. Sonra herke- se kazandığı ödenir. Onlara haksızlık da yapılmaz.¹⁴¹

3/184. (Ey Muhammed!) Eğer seni yalancı sayıyorlarsa, senden önce açık belgeler, sayfalar ve aydınlatıcı Kitab'ı getiren elçiler de yalanlanmışlardı.

3/33-34. Allah Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini –birbirlerinden gelen bir soy olarak– bütün insanların

(١٤٧/٢) الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ

(٢١٣/٢) كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

(٢٥٣/٢) تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضُهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتُلُوا الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتُلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ

(١٦١/٣) وَمَا كَانَ لِلْبَيْتِ أَنْ يَغْلُ وَمَنْ يَغْلُ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

(١٨٤/٣) فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ

(٣٣/٣) إِنَّ لِلَّهِ اصْطَفَى آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ

¹⁴¹ Uhud savaşında stratejik bir tepeye yerleştirilen okçular İslam ordusunun savaşı kazanma belirtisi göstermesi üzerine peygamberin alınan ganimetleri adil olmayan bir tarzda dağıtacağı endişesiyle yerleri terk etmişlerdi. Bu ayet bu kişilerin peygamber hakkındaki kötü zanlarını reddetmektedir.

başına seçti.¹⁴² Allah işitir, bilir.

3/73-74. Kitaplılar'dan bir grup: "İnananlara indirilmiş olana günün başında inanın ve günün sonunda inkâr edin! Belki dönerler. Dininize uyandan başkasına inanmayın" demişti. De ki: "Yol göstermek, ancak Allah'a mahsustur. (Sorun) size verilmiş olan şeyin bir benzerinin başkasına da verilmiş olması veya Rabbinizin katında size karşı deliller getirecek olmalarıdır".¹⁴³ De ki: "Lütuf Allah'ın elindedir. Ondan dilediğine verir. Allah herşeyi kuşatan ve bilendir. Rahmetini dilediğine özel kılar. Allah, büyük ve bol kerem sahibidir".

3/79. Allah'ın kendisine Kitap, hükümlerlik ve peygamberlik verdiği kimse-nin, insanlara : "Allah'ı bırakıp bana kul olun" demesi yakışmaz. Ancak, Kitab'ı öğrettiğinize ve okumakta olduğunuza göre: "Rabbe kul olun" (demesi yaraşır).¹⁴⁴ 80. O size, melekleri ve peygamberleri rab olarak benimsemenizi de emreder. Siz Müslüman olduktan sonra size inkâr etmeyi mi emreder? 81. Allah peygamberlerden "Ben size Kitab'ı ve hikmeti verdikten sonra size, sizde bulunanı doğrulayan bir peygamber geldiğinde, ona inanacaksınız ve ona yardım edeceksiniz" diye ahit aldığında onlara: "Kabul ediyor ve buna dair Bana söz veriyor musunuz?" demiş, (onlar da:) "Kabul ettik" demişlerdi. (Allah:) "O hâlde, Benim de sizinle beraber şahitlerden olduğuma tanıklık edin" de-

وَأَلَّ عِمْرَانُ عَلَى الْعَالَمِينَ (٣٤) ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

(٧٣/٣) وَلَا تَوَمَّنُوا إِلَّا لِمَنْ نَبَعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنَّ الْهُدَىٰ هَدَىٰ اللَّهُ أَنْ يُوْتَىٰ أَحَدٌ مِّثْلَ مَا أُوتِيْتُمْ أَوْ يُحَاجُّوْكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (٧٤) يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

(٧٩/٣) مَا كَانَ لِشَيْءٍ أَنْ يُوْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنَّبُوءَةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَتَذَكَّرُونَ (٨٠) وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (٨١) وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ (٨٢) فَمَنْ تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ قَاُولًا هُمْ الْقَاسِقُونَ

di.¹⁴⁵ 82. Kim bundan sonra yüz çevirirse, işte onlar yoldan çıkanlardır.

33/38. Allah'ın Peygamber için öngördüğü şeylerde ona bir güçlük yoktur. Bu, Allah'ın öncekilere ilişkin uygulamasıdır –Allah'ın emri şüphesiz gereği gibi yerine gelir–. 39. Onlar Allah'ın göndermiş olduklarını tebliğ ederler, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar. Allah hesap görücü olarak yeter.

33/7. (Ey Muhammed!) Hani Biz peygamberlerden söz almıştık; senden, Nuh'dan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan. Biz bunlardan sağlam bir söz almışızdır. 8. (Allah) doğrulardan doğruluklarını soracaktır. İnkarcılara ise can yakıcı bir azap hazırlamıştır.

4/163. (Ey Muhammed!) Biz, Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik; İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, (İsraili) boylara¹⁴⁶, İsa'ya, Eyyüb'a, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a da vahyettik –Dâvud'a da Zebur'u verdik–. 164. Daha önce sana anlattığımız elçilere ve sana anlatmadığımız elçilere de (vahyetmiştik). Allah Musa'yla ise konuşmuştu. 165. (Onları) müjdeleyici ve uyarıcı elçiler olarak (gönderdik) ki, elçilerin gelmesinden

(٣٨/٣٣) مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا (٣٩) الَّذِينَ يُلَاقُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا

(٧/٣٣) وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا (٨) لِيَسْأَلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا

(١٦٣/٤) إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْفَاطِ وَعِيسَى وَيُوسَىٰ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا (١٦٤) وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْنَاهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا (١٦٥) رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِأَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ

¹⁴⁵ Bu ayet üzerinde tefsirlerde çok değişik yorumlara yer verilir. Burada sorun şudur: Bir peygamber, kendinden sonra gelecek bir peygambere nasıl yardım edebilir? Bu ahit her peygamber için geçerli midir? (Bilindiği gibi, son yüzyıl da dahil olmak üzere tarih boyunca, bu ayele dayanarak peygamberlik iddiasında bulunanlar olmuştur). Bir diğer sorun da, 82. ayetin içeriğiyle ilgilidir. Eğer kendilerinden söz alınanlar peygamberler ise, "Kim bundan yüz çevirirse, işte onlar fasıklardır" ifadesi de peygamberlere yönelik bir ifade olmaktadır. Halbuki Übeyy ve İbn Mes'ud kiraati benimsemek suretiyle bütün bu zorluklar ortadan kaldırılabilir, zira bu okuyuş biçimine göre kendilerinden söz alınanlar peygamberler değil, Ehl-i Kitap'tır: *misâka'llezîne ütül-Kitâb*. Eğer ayetin metni önyargısız okunacak olursa, peygamberlerden, kendilerinden sonra gelecek bir peygamberi desteklemeleri değil, tam aksine kendi dönemlerinde bir peygamber gelmesi durumunda onu desteklemelerinin istendiği görülür. Tarihte bunun bilinen örnekleri vardır: Hz. İbrahim ile Lut, Hz. Musa, Harun ve Şuayb vb. 82. ayetin içeriğine gelince, burada bir şart cümlesi vardır; kaldı ki, benzer ifadeler defaatle Hz. Muhammed'e de yöneltilmiştir (örneğin bkz. 3. Ali İmran/101).

¹⁴⁶ Bu ayetteki *esbât* kelimesi, torun, boy anlamlarına gelen *sibt* kelimesinin çoğulu olup, Hz. Yakub'un oniki oğlunun soyunu ifade eder. Allah, peygamber göndermediği dönemlerde bu oniki boya vahyetmek suretiyle İsrailoğulları'nı doğru yolda tutmaya çalışmıştır.

¹⁴² Buradaki 'seçme' onların genetik özelliklerinden dolayı değil, aldıkları aile terbiyesi ve taşıdıkları asaletten dolayıdır. Unutulmamalı ki, babasının misyonuna ters düşen peygamber evladları da olmuştur.

¹⁴³ Bu cümle'nin Kitaplılar'a ait bir ifade olduğu düşünülürse, şöyle çevrilmesi gerekir: "Size verilmiş olanın bir benzerinin başkasına da verildiğine veya Rabbinizin katında size karşı deliller getireceklerine (inanmayın dediler)".

¹⁴⁴ Hz. İsa'nın gerçek mesajı da bu olmuştur.

sonra insanların Allah'a karşı bahaneleri kalmasın. Allah üstün ve bilgedir.

4/64. Biz her elçiyi ancak Allah'ın izni ile kendisine itaat olunması için gönderdik. Eğer onlar kendilerine yazık ettikleri zaman, sana gelerek Allah'tan bağışlanma dileselerdi ve Peygamber de onlar için bağışlanma dileseydi, Allah'ın tövbeleri kabul ettiğini ve merhametli olduğunu görürlerdi.

57/25. Elçilerimizi açık belgelerle gönderdik; insanların doğru hareket etmeleri için peygamberlerle beraber Kitab'ı ve ölçüyü indirdik; pek sert olan ve insanlara bir çok faydası bulunan demiri de indirdik. Bu, Allah'ın dinine ve elçilerine görmeksizin yardım edenleri bilmesi içindir. Allah güçlüdür, üstündür. 26. Nûh'u ve İbrahim'i Biz gönderdik; ikisinin soyundan gelenlere peygamberliği ve Kitab'ı verdik; onların kimi doğru yoldadır, çoğu da yoldan çıkmıştır. 27. Onların izleri üzerinden elçilerimizi ardarda gönderdik; Meryemoğlu İsa'yı da peşlerinden gönderdik ve ona İncil'i verdik; ona uyanların gönüllerine şefkat ve merhamet duyguları ve kendilerine Bizim yazmadığımız, fakat Allah'ın rızasını kazanmak için kendilerinin icat ettikleri Ruhbanlığı —ona da gereği gibi riayet etmediler— koyduk. İçlerinde inanmış olanlara karşılıklarını verdik; ama onların çoğu yoldan çıkmıştır.

13/38. Senden önce de nice elçiler gönderdik. Onlara da eşler ve çocuklar verdik. Allah'ın izni olmadan hiç bir elçi bir mucize getiremez. Her sürenin bir kaydı vardır. 39. Allah dilediğini siler, dilediğini bırakır. Ana kitap onun katındadır.

61/9. Ortak koşanlar istemeseler de, dinini bütün dinlerden üstün kılmak için, Elçisi'ni doğruluk rehberiyle (Kur'an'la) ve hak dinle gönderen O'dur.

حُجَّةَ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

٦٤/٤ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا

٢٥/٥٧ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ٢٦ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ٢٧ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاتَّبَنَاهُ الْإِنجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهَابَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

٣٨/١٣ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ لِرَّسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ٣٩ يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ

٩/٦١ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ

2. Vahiy

Vahiy, Allah'ın kullarına, onlar arasından seçtiği elçiler aracılığıyla mesajını iletme biçimidir. Vahiy ile Kitab birbirinden farklıdır. Her peygambere vahyedilmiş olmakla birlikte, her peygambere kitap verilmemiştir. Kur'an'ın vahiyden sözeden pasajlarında işlenen ana konular, Allah'ın vahiy yoluyla tarih boyunca insanlara mesaj gönderdiği ve vahyin yegane kaynağının Allah olduğudur.

73/5. (Ey Muhammed!) Biz sana, ağır bir söz indireceğiz.

٥/٧٣ إِنْ سَأَلْتَنِي عَلَيْكَ قَوْلًا تَقِيلًا

81/15-21. Hayır! O gizlenenlere, akıp gidenlere ve sinenlere,¹⁴⁷ kararmaya başlayan geceye ve ağarmaya başlayan sabaha andolsun ki, bu Kur'an, arşın Sâhibi katında değerli, güçlü, sözü dinlenen ve güvenilir bir elçinin sözüdür.

١٥/٨١ فَلَا أَقْسِمُ بِالْخَنَسِ الْجَوَّارِي ١٦ الْكُنُزِ ١٧ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَسَ ١٨ وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ١٩ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ٢٠ ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ٢١ مُطَاعٌ ثَمَّ أَمِينٍ

53/1-2. Batmakta olan yıldızla andolsun ki, arkadaşınız Muhammed sapmamış ve azmamıştır. 3. O hevasından konuşmamaktadır.¹⁴⁸ 4. O (Kur'an) ancak, vahyedilmekte olan bir vahiydir. 5-8. Onu çok güçlü ve sağlam kavrayışlı olan (Cebrâil) öğretmiştir; en yüksek ufukta iken doğruluvermiş, sonra yaklaşmış ve aşağı inmiştir. 9. (İkisinin arası) iki yay aralığı kadar, belki daha da az kalmıştı. 10. (Allah) o anda kuluna vahyedeceğini vahyetti. 11. Onun gördüğü, gönlünün uydurması değildi. 12. (Ey inkârcılar!) Gördüğü şey hakkında ondan kuşkulaniyor musunuz? 13-14. Andolsun ki, (Muhammed) onu (Cebrail'i) en uzakdaki sedir ağacının yanında, başka bir inişinde (bir kere daha) görmüştü. 15. Orada varılacak olan cennet vardır. 16. O ağacı örten örtmüştü. 17. Muhammed'in gözü (oradan) ne kaydı, ne de (onu) aştı. 18. Rabbinin en büyük delillerini gördü.

١/٥٣ وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ٢ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ٣ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ٤ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ٥ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ٦ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ ٧ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ٨ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى ٩ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ١٠ فَأَوْخَىٰ إِلَىٰ عِذِهِ مَا أَوْخَىٰ ١١ مَا كَذَّبَ الْفَوَاحِشَ مَا رَأَىٰ ١٢ أَفْتَمَارُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ١٣ وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ١٤ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَىٰ ١٥ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ ١٦ إِذْ يَغْشَى السِّدْرَ مَا يَغْشَى ١٧ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ ١٨ لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى

75/16. (Ey Muhammed!) Onu (Kur'an'ı) acele okumak için onunla dilini oynatma. ١٦/٧٥ لَا تَحْرَكَ بِهِ لِمَنَّا لِكَيْلَ لِيُحْجَلَ بِهِ ١٧ إِنْ

¹⁴⁷ Gök cisimleri kastedilmektedir.

¹⁴⁸ Bu ayet zaman zaman, Hz. Peygamber'in bütün konuşmalarını niteleyen bir beyan olarak iktibas edilir. Oysa burada kastedilenin Kur'an'ın kendisi olduğu, başka delile gerek duyurmayacak kadar açıktır.

birak oyalansınlar.¹⁵³

6/93. Allah'a karşı yalan uydurandan veya kendisine bir şey vahyolunmamışken "Bana vahyolundu" diyenden ve: "Allah'ın indirdiği gibi ben de indiririm" diyenden daha zalim kimdir? Ölüm sancılarını çekerken, meleklerin ellerini uzatıp kendilerine: "Canlarınızı çıkarıp verin! Allah'a karşı gerçek dışı konuşmanızdan, O'nun âyetlerine büyüklük taslayıp durmanızdan ötürü, bugün alçaltıcı bir azapla cezalandırılacaksınız" dediklerinde bu zalimlerin hâlini bir görsen!

40/15. Mertebeleri yükselten, arşın sahibi (Allah), buluşma gününe karşı uyarması için, kendi işi olan Ruh'u kullarından dilediğine indirir.

42/1. Hâ, Mîm. 2. Ayn, Sîn, Kâf. 3. (Ey Muhammed!) Üstün ve Bilge (olan Allah), sana na, senden öncekilere de işte böyle vahyeder.

42/51. Allah bir insanla ancak vahiy suretiyle veya perde arkasından konuşur, yahut bir elçi gönderip, izniyle dilediğini vahyeder. Doğrusu, O yücedir, bilgedir.

16/102. (Ey Muhammed!) De ki: "Kur'an'ı, inananları pekiştirmek ve Müslümanlar'a rehber ve müjde olmak üzere Rabbinin katından hak ile Kutsal Ruh"¹⁵⁴ indirmiştir. 103. Onların: "Ona (Muhammed'e) bir insan öğretiyor" dediklerini biliyoruz. İma ettiklerinin dili yabancıdır; oysa bu (Kur'an) düpedüz Arapça'dır"¹⁵⁵.

خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ

(٩٣/٦) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرَجُوا أَنْفُسَكُمْ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ

(١٥/٤٠) رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ

(١/٤٢) (حَمَّ ٢) عَسَىٰ ٣) كَذَلِكَ يُوحِي إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

(٥١/٤٢) وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكْلِمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ

(١٠٢/١٦) قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ (١٠٣) وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ

¹⁵³ Hz. Muhammed'e vahiy gelmeye başlayınca, müşrikler bu konuda Yahudiler'i otorite kabul ettikleri için durumu onlara sordular. Onlar da ayette yer verilen birinci cümledeki cevabı verdiler. Burada Kur'an onların salt inat, kin ve kıskançlıktan kaynaklanan bu cevaplarına bizzat 'Tevrat'ı delil getirerek karşılık vermektedir.

¹⁵⁴ Yani vahiy meleği Cebrail. Cebrail, meleklerin insanlarda bulunan zaafılardan uzak olduğunu vurgulamak için böyle nitelenmiştir. O Allah'tan aldığı vahiy, olduğu gibi Hz. Muhammed'e iletilmiştir.

¹⁵⁵ Bu kişinin kim olduğuna dair tefsirlerde bir çok isim vardır. Fakat ortak özellikleri yabancı kökenli

69/44-47. Eğer (Muhammed) Bize (kendi uydurduğu) birtakım sözler isnad etseydi, Biz onu kuvvetle yakalardık, sonra onun şah damarını koparırdık; hiç biriniz de onu koruyamazdınız.

22/52. (Ey Muhammed!) Senden önce gönderdiğimiz hiç bir elçi ve peygamber yoktur ki, bir şeyi arzuladığı zaman, Şeytan onun arzusuna (kendinden bir şey) katmamış olsun. Allah, Şeytan'ın kattığını giderir, sonra Allah kendi âyetlerini sağlamlaştırır. Allah Bilgin'dir, Bilge'dir. 53-54. Bu, Allah'ın Şeytan'ın kattığı şeyi, kalplerinde hastalık bulunan ve kalpleri kaskatı olan kimseleri sinamaya vasıta kılması – zâlimler şüphesiz derin bir ayrılık içindedirler – ve kendilerine ilim verilenlerin Kur'an'ın Rabbinden bir gerçek olduğunu bilip on inananları ve gönüllerini ona bağlamaları içindir. Allah inananları şüphesiz doğru yola eristirecektir.¹⁵⁶

(٤٤/٦٩) وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ (٤٥) لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ (٤٦) ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ (٤٧) فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ

(٥٢/٢٢) وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكُمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (٥٣) لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ (٥٤) وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

3. Kitaplar

Kutsal kitaplar, Allah'ın peygamberlerine vahyettiği buyrukları içeren belgelerdir. Sözlü kültürün ve mitolojik düşüncenin egemen olduğu eski çağlarda bu buyruklar korunamamıştır. Eski ve Yeni Ahit (Kitab-ı Mukaddes) çalışmalarının ortaya koyduğu üzere, bu kitaplara insan sözü ve mitoloji karışmıştır; fakat bu kitaplar, içinde ilahi vahiy unsurlarının da bulunduğu kitaplardır. Kur'an ise, korunmuşluğu, tarihsel ve bilimsel olarak kesinleşmiş yegâne vahiy metnidir. Bu bölümde genel olarak kitaplardan, özel olarak da Tevrat, İncil ve Kur'an'dan bahseden pasajlara yer verilmektedir.

a) Aslî Kitap (el-Kitâb)

Kur'an'da tahlil ve tasnif edilmesi en zor ifadelerden birisi de *kitâb* kelimesidir. Çünkü bu kelime, birbirine yakın ama farklı birçok anlamda kullanılmıştır. 'Ana Kitap' veya 'Levh-i Mahfuz' Allah'ın sonsuz ilmini sembolize eder. Fakat *el-kitâb* tabiri, son vahiy olan Kur'an'ı ifade ettiği gibi, tarih boyunca peygamberlere indirilen bütün vahiyleri de ifade eder. "Sonra Kitab'a kullarımız arasından seçtiklerimizi varis kıldık" (35.Fatır/32) ayetinde olduğu gibi... *el-kitâb*, çoğu kez bütün kitapların vahyedildiği kaynağı ifade etmektedir. A-

oluşlarıdır. Mekkeli müşrikler, Hz. Muhammed'in Tevrat ve İncil okuyan bir insanla ilişki kurmasını veya bir iki defa konuşmasını, ona iftira atmak için basitçe kullanmaya kalkmışlardır.

¹⁵⁶ Bu pasaj, dinin tek kaynağının vahiy olduğunu öğretmektedir. Vahyin menşei ise, tamamen ve doğrudan doğruya Allah'tır. Vahiy alan peygamber'in de, din üzerine kişisel düşünceleri olabilir, ancak bu düşünceler beşeri olduğu için yanlıya (Şeytan'ın müdahalesine) açıktır. Bu yüzden, Allah tarafından teyid edilmedikçe, peygamberlerin görüşleri vahiy olarak değerlendirilemez.

şağıdaki pasajların yanısıra, peygambere (hikmetle birlikte) verildiği belirtilen kitap da bu 'Asli Kitab'dır.

85/21-22. (Ey Muhammed!) Bu (Kur'an), korunmuş bir levhada¹⁵⁷ bulunan şanlı bir okumadır. (٢١/٨٥) بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ (٢٢) فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ

56/77-80. Bu, sadece arındırılmış olanların dokunabileceği,¹⁵⁸ saklı bir Kitab'da bulunan değerli bir Kur'an'dır ve âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir. (٧٧/٥٦) إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ (٧٨) فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ (٧٩) لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ (٨٠) تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ

27/1. Tâ, Sîn. Bunlar Kur'an'ın ve apaçık bir Kitab'ın âyetleridir.¹⁵⁹ (١/٢٧) طَسَّ تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ

28/1-2. Tâ, Sîn, Mîm. Bunlar apaçık bir Kitab'ın âyetleridir. (١/٢٨) طَسَمَ (٢) تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ

10/1. Elif, Lâ, Râ. İşte bunlar, hikmetli Kitab'ın âyetleridir. (١/١٠) الرَّ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ

10/37. Bu Kur'an, Allah'tan başkası tarafından ortaya konacak bir şey değildir. O, ancak kendinden öncekinin doğrulanması ve Kitab'ın açıklanmasıdır; onda şüphe yoktur ve o âlemlerin Rabbi katındadır. (٣٧/١٠) وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يَقْتَرَى مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ

12/1. Elif, Lâ, Râ. Bunlar apaçık Kitab'ın âyetleridir. (١/١٢) الرَّ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ

15/1. Elif, Lâ, Râ. Bunlar Kitab'ın ve apaçık Kur'an'ın âyetleridir. (١/١٥) الرَّ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْآنٍ مُبِينٍ

¹⁵⁷ Kur'an'ın da yazılı bulunduğu yer olarak zikredilen 'korunmuş (bir) levha' (*levh mahfûz*) ve 'saklı Kitap' (*kitâb meknûn*) gibi ifadeler, vahyin cinlerin tasallutundan korunmuşluğunu anlatmaya yönelik sembolik ifadeler olmakla birlikte, aynı zamanda, vahyolunan kitapların müşterek kaynağına atıfta bulunmaktadır.

¹⁵⁸ Buradaki "arındırılmış/arınmış olanlar" meleklerdir. Bu ifadeyle, gayb haberlerine ve vahye cinlerin ve şeytanların ulaşamayacağı ve bir müdahalede bulunamayacağı vurgulanmaktadır. Bu ayetten, Kur'an'a abdestsiz dokunulamayacağı hükmünü çıkarmak, ancak ayetin kasdının ne olabileceğinin soruşturulmamasından kaynaklanmaktadır.

¹⁵⁹ Bu ayet, Kur'an'da 'Kitap' tabirinin kullanımıyla ilgili çok önemli ipuçları içermektedir. Çoğu kez Kur'an için kullanılan *kitab* ifadesi burada, Kur'an'ın ve daha önce vahyedilen kitapların hepsinin özünü içeren, Allah katındaki 'Asli Kitab'a işaret etmektedir.

43/4. Şüphesiz o (Kur'an), Bizim katımızdaki Ana Kitab'dadır; yüce ve hikmetlidir. (٤/٤٣) وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيَّ حَكِيمٌ

32/23. Biz Mûsa'ya Kitab'ı verdik. (Ey Muhammed!) Sakın ona kavuşmaktan şüphe etme.¹⁶⁰ Onu İsrailoğulları'na da doğruluk rehberi kıldık. (٢٣/٢٢) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ هَذَى لِبَنِي إِسْرَآئِيلَ دَوْرُلُوكَ رَهْبَرِي

2/53. Doğru yola giresiniz diye, Mûsa'ya Kitab'ı¹⁶¹ ve (doğruyu yanlış) ayırtılma gücü vermiştik. (٥٣/٢) وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

13/1. Elif, Lâ, Mîm, Râ. İşte bunlar Kitab'ın âyetleridir. Rabbinden sana indirilen gerçektir. Fakat, insanların çoğu inanmazlar. (١/١٣) الْمَرْ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ

b) Kur'an'dan Önce Vahyedilen Kitaplar

87/18-19. Bu (hükümler), ilk sahifelerde, İbrâhim ve Mûsa'nın sahifelerinde de vardır. (١٨/٨٧) إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى (١٩) صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى

53/36-37. Yoksa, Musa'nın ve sözünü yerine getiren İbrahim'in sahifelerinde olanlar, ona bildirilmedi mi? (٣٦/٥٣) أَمْ لَمْ يُنَبِّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَى وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَى

20/133. "(Muhammed) Rabbinden bize bir mucize getirseydi ya" dediler. Onlara, önceki kitaplarda bulunan belgeler gelmedi mi? (١٣٣/٢٠) وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِنْ رَبِّهِ أَوَلَمْ تَأْتِهِمْ بَيِّنَةٌ مَا فِي الصُّحُفِ الْأُولَى

26/196. Bu (Kur'an'ın anlattığı şey) daha öncekilerin kitaplarında da vardır. (١٩٦/٢٦) وَإِنَّهُ لَفِي زَكْرٍ الْأَوَّلِينَ

¹⁶⁰ Bu cümleye farklı anlamlar vermek mümkündür: "... Musa'nın onu almış olmasından şüphe etme" veya ara cümle olarak "... Allah'a kavuşacağından şüphe etme". Ancak gerek metinsel bağlam, gerekse Hz. Peygamber'in Hz. Musa'ya Kitab'ın ulaşıp ulaşmadığı konusunda bir kuşku beslemiş olmasının ihtimal dışı olması, yukarıda tercih ettiğimiz anlamı desteklemektedir.

¹⁶¹ Buradaki *el-kitâb* hemen bütün tefsirlerde 'Tevrat' olarak açıklanmıştır. Halbuki, Kur'an'ın hiç bir ayetinde Hz. Musa'ya Tevrat'ın verildiği belirtilmemektedir. Hz. Musa'ya kitap verildiğini bildiren onaltı ayette de Tevrat lafzı geçmez. Tevrat'ın Hz. Musa'ya verilmiş bir kitap olduğuna dair Kur'an'da en ufak bir ipucu yoktur. Tevrat, bütün Benî İsrail peygamberlerine indirilmiş vahiylerin genel adıdır. Hz. Musa'ya verilen kitap, Tevrat'ın bir bölümüdür, fakat bütünüyle Tevrat'ın kendisi değildir.

28/43. Biz, ilk nesilleri yok ettikten sonra, öğüt alsınlar diye insanlar için açık deliller, rehber ve rahmet olarak Mûsa'ya Kitab'ı verdik.

17/55. Göklerde ve yerde olanları en iyi Rabbin bilir. Peygamberlerin kimine kiminden fazla iyilikte bulunduk ve Davud'a Zebur'u verdik.

11/110. Musa'ya Kitab'ı vermiştik de onda ayrılığa düşülmüştü. Rabbinin verilmiş bir sözü olmasaydı, aralarında hükmedilmiş olurdu. Doğrusu onlar, onun hakkında kuşku verici bir şüphe içindedirler.

40/53-54. Biz Mûsa'ya doğruluk rehberi verdik ve, akıl sahipleri için bir öğüt ve doğruluk rehberi olan Kitab'a ve Tevrat'a İsrailoğulları'nı vâris kıldık.

41/45. Musa'ya Kitab'ı vermiştik de onda ayrılığa düşmüşlerdi. Rabbinin verilmiş bir sözü olmasaydı, aralarında hükmedilmiş olurdu. Doğrusu onlar, onun hakkında kuşku verici bir şüphe içindedirler.

45/16. Biz İsrailoğulları'na Kitab'ı, hükümleri ve peygamberliği verdik; onları temiz şeylerle rızıklandırdık; onlara (bütün) insanlardan fazla iyilikte bulunduk. 17. İşler konusunda onlara açık belgeler verdik; ancak, onlar kendilerine ilim geldikten sonra aralarında (doğan) çekememezlikten dolayı ayrılığa düştüler. (Ey Muhammed!) Rabbin, kıyâmet günü, ayrılığa düştükleri şeyler hakkında aralarında hükmedecektir. 18. Sonra, seni de bu işler konusunda bir şeriat sahibi kıldık, ona uy; bilmeyenlerin hevalarına uyma.

21/48. Biz Mûsa'ya ve Hârun'a (doğruyu yanlış) ayıran (Kitab'ı), sakınanlar için bir ışık ve öğüt olarak verdik.

(٤٣/٢٨) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَىٰ بَصَائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

(٥٥/١٧) وَرَبِّكَ أَعْلَمُ بِمَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَتَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا

(١١٠/١١) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقَضَيْنَا بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ

(٥٣/٤٠) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدًى وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ (٥٤) هُدًى وَذِكْرَىٰ لِلْأُولَىٰ الْأَلْبَابِ

(٤٥/٤١) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقَضَيْنَا بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ

(١٦/٤٥) وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ (١٧) وَآتَيْنَاهُمْ يَتِينَاتٍ مِنَ الْأَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (١٨) ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

(٤٨/٢١) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ

23/49. Mûsa'ya Kitab'ı, onlar doğru yola girsinler diye vermiştik.

32/23. Biz Mûsa'ya Kitab'ı verdik. (Ey Muhammed!) Sakın ona kavuşmaktan şüphe etme. Onu İsrailoğulları'na da doğruluk rehberi kıldık.

3/184. Ey Muhammed! Eğer seni yalancı sayıyorlarsa, senden önce açık belgeler, sayfalar ve aydınlatıcı Kitab'ı getiren elçiler de yalanlanmışlardı.

4/163. Ey Muhammed! Biz, Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. İbrahim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a, (İsrail'i) boylara, İsa'ya, Eyyûb'a, Yunus'a, Hârun'a ve Süleyman'a da vahyettik – Dâvud'a da Zebur'u vermiştik–.

61/6. Meryem oğlu İsa: "Ey İsrailoğulları! Ben, benden önce gelmiş olan Tevrat'ı doğrulayan, benden sonra gelecek ve adı Ahmed olacak bir elçiye müjdeleyen, Allah'ın size gönderilmiş bir elçisiyim" demişti. Ama o (Muhammed) kendilerine açık belgelerle geldiği zaman: "Bu apaçık bir büyüdür" dediler.

5/43. Allah'ın hükümünün bulunduğu Tevrat¹⁶² yanlarında iken nasıl seni hakem yapar, sonra da ondan vazgeçerler. Bunlar inananıyordular değil. 44. İçinde rehberlik ve ışık olan Tevrat'ı Biz indirdik. Kendini (Allah'a) teslim etmiş peygamberler, Hahamlar ve bilginler –Allah'ın Kitab'ını korumakla görevlendirildikleri ve onun gözetleyicisi oldukları için– Yahudiler'e Tevrat'la hüküm verirdi. Artık insanlardan korkmayın, Benden korkun; âyetlerimi pek az bir değere satmayın! Kim Allah'ın indirdiği ile hüküm vermezse, işte onlar inkârcılardır. 45. Tevrat'ta onlara, cana karşı can, göze

(٤٩/٢٣) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ

(٢٣/٢٢) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِي إِسْرَائِيلَ

(١٨٤/٣) فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ

(١٦٣/٤) إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا

(٦/٦١) وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ

(٤٣/٥) وَكَيْفَ يُحْكُمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ (٤٤) إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّهْبَانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَخَشَوْنِي وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي شَيْئًا قَلِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ (٤٥) وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ

¹⁶² Gerek buradaki gerek diğer ayetlerdeki Tevrat, bütün Benî İsrail peygamberlerine verilmiş olan vahiyleri içeren kitaptır. Kur'an'daki Tevrat lafızıyla, sadece Hz. Musa'ya verilen kitap kastedilmektedir.

karşı göz, buruna karşı burun, kulağa karşı kulak, dişe karşı diş ve yaralara karşılık ödeşme yazdık. Kim onu bağışlarsa, kendi günahına örtü olur. Kim Allah'ın indirdiği ile hüküm vermezse, işte onlar zalimlerdir. 46. Onların izleri üzerine, önünde bulunan Tevrat'ı doğrulamak üzere Meryem oğlu İsa'yı gönderdik. Ona içinde yol gösterici ve ışık bulunan önündeki Tevrat'ı doğrulayan, (Allah'a karşı) saygılı olanlara yol gösteren ve öğüt olan İncil'i verdik. 47. İncil sahipleri Allah'ın onda indirdiği ile hüküm versinler. Kim Allah'ın indirdiği ile hüküm vermezse, işte onlar yoldan çıkanlardır.

c) Kur'an

Kur'an'da en çok bahsi geçen konulardan birisi de Kur'an'ın kendisidir. Kur'an'dan sözeden pasajları çok farklı şekillerde tasnif etmek mümkündür. Biz, tekrara en az yol açacağı ve Kur'an'ın tanınmasına katkıda bulunacağını düşündüğümüz bir tasnife yer verdik.

ca) Genel Olarak Kur'an ve Hz. Peygamber'e İndirilişi

87/6. (Ey Muhammed!) Sana (Kur'an'ı) Biz okutacağız ve Allah'ın dilediğinden başkasını asla unutmayacaksın.¹⁶³ 7. O, açığı da, gizli olanı da bilir. 8. Senin için kolay olsun diye (bu Kur'an'ı) kolaylaştıracacağız.¹⁶⁴

97/1. Biz Kur'an'ı ölçüm gecesi¹⁶⁵ indirmişizdir.¹⁶⁶ 2. Ölçüm gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? 3. Ölçüm gecesi bin aydan daha hayırlıdır.

وَالْأُنْزِلَ بِالْأُنْزِلِ وَالسَّنِّ وَالسَّنِّ وَالْجُرُوحِ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ٤٦) وَقَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَأَنبَيَاةَ الْإِنْجِيلِ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ٤٧) وَلَيَحْكَمْ أَهْلُ الْإِنْجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

٦/٨٧) سَنُقَرِّئُكَ فَلَا تَنسَى ٧) إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَى ٨) وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَى

١/٩٧) إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ٢) وَمَا أَذْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ٣) لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ

¹⁶³ Buradaki istisnadan ("Allah'ın dilediğinden başkası..."), Allah'ın bazı ayetleri unutturduğu sonucu çıkarılamaz. İstisnaıyla vurgulamak istenen, Allah'ın mutlak gücüdür. Sözün gramer mantığı dışında, bir de edebî yönü vardır.

¹⁶⁴ Krş. 92. Leyl/7, 10.

¹⁶⁵ "Ölçüm gecesi" anlamındaki *leyletu'l-kadr* ifadesinin 'Kadir Gecesi' şeklinde kavramlaşması daha sonraki dönemlere ait bir gelişmedir. Bu nedenle yukarıdaki ayeti "Biz Kur'an'ı Kadir Gecesi indirdik" şeklinde tercüme etmenin doğru olmayacağını düşündük. Ayrıca, bu ifadeye "değerli bir gece" şeklinde anlam verenler de vardır.

¹⁶⁶ Kur'an'ın hepsi bir anda inmediğine göre, burada sözü edilen 'indirme' –müfessirlerin de genel olarak kabul ettikleri gibi– Kur'an'ın indirilmeye başlaması anlamındadır.

7/1. Elif, Lâ, Mîm, Sâd. 2. (Ey Muhammed! Bu) kendisiyle uyarman ve inananlara öğüt olması için sana indirilen bir kitaptır. Bu yüzden gönlüne bir darlık gelmesin. 3. Rabbinizden size indirilene uyun ve O'ndan başka himayeciler edinmeyin. Ne kadar az öğüt alıyorsunuz!

36/5-6. (Bu,) babaları uyarılmayan bir kavmi uyarman için Üstün ve Merhametli olan (Allah)'ın indirmesidir.

36/69. Biz ona (Muhammed'e) şilir öğretmedik, zaten bu ona yaraşmazdı. Bu bir öğüt ve apaçık bir Kur'an'dır. 70. Yaşayanları uyarın ve verilen söz inkarcıların aleyhine gerçekleştin diye...

25/1-2. Göklerin ve yerin hükümlerini kendisinin olan, çocuk edinmeyen, hükümlerinde ortağı bulunmayan, herşeyi yaratıp bir ölçüye göre düzenleyen ve dünyaları uyarmak üzere kulumu (Muhammed'e) Furkân'ı indiren Allah yücelerin yücesidir.

25/4. İnkâr edenler: "Bu Kur'an ancak onun (Muhammed'in) uydurduğu bir yalandır; başka bir topluluk da kendisine yardım etmiştir" dediler; böylece bir hak-sızlık ve iftira etmiş oldular. 5. "(Kur'an) öncekilerin masallarıdır; onları yazdırmış sabah akşam kendisine okunuyor" dediler. 6. (Ey Muhammed!) De ki: "Onu, göklerdeki ve yerdeki gizlilikleri bilen indirmiştir. O çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

26/1. Tâ, Sîn, Mîm. 2. Bunlar apaçık bir Kitab'ın âyetleridir.

27/6. (Ey Muhammed!) Şüphesiz, sen Kur'an'ı Bilge ve Bilgin olan (Allah) katından almaktasın.

17/105. Kur'an'ı hak olarak indirdik ve o da hak olarak indi. (Ey Muhammed!) Seni yalnız müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik. 106. (Bu,) insanlara ağır ağır okuman için bölüm bölüm ayırdığımız ve parça parça indirdiğimiz bir Kur'an'dır. 107. "Ona (Kur'an'a) ister inanın, ister

١/٧) الْمَصِّ ٢) كِتَابٌ أَنْزَلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنَذِرَ بِهِ وَتُذَكِّرَ لِلْمُؤْمِنِينَ ٣) اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ

٥/٣٦) تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ٦) لِيُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ

٦٩/٣٦) وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُّبِينٌ ٧٠) لِيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ

١/٢٥) تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ٢) الَّذِي لَهُ مَلَكُوتُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمَلَكُوتِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا

٤/٢٥) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرَاهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا ٥) وَقَالُوا سَاطِرُ أَوَّلَيْنِ وَآخَرَيْنِ أَكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ٦) قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

١/٢٦) تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ

٦/٢٧) وَإِنَّكَ لَتَلْقَى الْقُرْآنَ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ

١٠٥/١٧) وَيَلْقَى أَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ١٠٦) وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مَكْثٍ وَنَزَلْنَاهُ تَنْزِيلًا ١٠٧) قُلْ آمِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِن

inanmayın" de. Ondan önce kendilerine ilim verilenlere okunduğu zaman, onlar çeneleri üzeri secdeye kapanırlar.

10/15. (Ey Muhammed!) Ayetlerimiz, onlara açık açık okunduğu zaman Bize kavuşmayı ummayanlar (sana): "Bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir" dediler. Sen de ki: "Onu kendiliğimden değiştiremem. Ben ancak bana vahyolunana uyarım. Rabbime karşı gelecek olursam, büyük bir günün azabından korkarım". 16. De ki: "Allah dileseydi, onu size ne ben okurdum, ne de size bildirilirdi. Nitekim daha önce yıllarca aranızda bulundum. Aklınızı kullanmıyor musunuz?"

10/37. Bu Kur'an, Allah'tan başkası tarafından ortaya konacak bir şey değildir. O, ancak kendinden öncekinin doğrulanması ve Kitab'ın açıklanmasıdır; onda şüphe yoktur ve o alemlerin Rabbi katındandır. 38. (Ey Muhammed! Senin hakkında:) "Onu uyurdu" mu? diyorlar. De ki: "Doğru sözlü iseniz, ona benzer bir sûre getirin ve Allah'tan başka kime gücünüz yeterse onu da çağırın". 39. Onlar, ilmini kavrayamadıkları şeyi yalanladılar, çünkü o henüz başlarına gelmedi. Onlardan öncekiler de böyle yalanlamışlardı. Haksızlık yapanların sonlarının nasıl olduğuna bir bak! 40. Aralarında ona inanan da vardır, inanmayan da. Bozguncuları en iyi bilen Rabbidir.

11/13. (Ey Muhammed!) Yoksa "Onu (Muhammed) uyurdu" mu diyorlar? De ki: "Sözünüzde doğru iseniz, onun süreleri gibi on uyurma süre getirin. Allah'tan başka kime gücünüz yetiyorsa onu da çağırın". 14. Eğer bu talebinizi yerine getiremezlerse, bilin ki, o ancak Allah'ın ilmiyle indirilmiştir ve O'ndan başka tanrı yoktur. Artık (Bana) teslim oldunuz, değil mi?

قَبْلَهُ إِذَا يَتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا

10/10. وَإِذَا تَنَلَّى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا إِنَّكَ بَقْرَانٌ غَيْرٌ هَذَا أَوْ بَنُّكَ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ تَلْقَاءِ نَفْسِي إِنْ أَتَيْتُ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابٌ يَوْمَ عَظِيمٍ ١٦ قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُمْ عَلَيْهِمْ وَلَا أَزِيدُهُمْ بِهِ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

37/10. وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يَقْتَرَى مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنَ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٣٨ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا مَنْ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ٣٩ بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَّابٌ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ٤٠ وَمِنْهُمْ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهِ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِينَ

13/11. أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِثْلِهِ مُفْتَرِيَاتٍ وَادْعُوا مَنْ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ١٤ فَلَا تِلْكَ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنْزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

15/87. (Ey Muhammed!) Sana, tekrarlanan yediyl¹⁶⁷ ve yüce Kur'an'ı verdik.

15/9. Doğrusu, Kur'an'ı Biz indirdik, elbette onun koruyucusu da Bizizdir.

6/114. "Allah size Kitab'ı açıklanmış biçimde indirmişken, O'ndan başka hakem mi arayayım?" de. Kendilerine Kitap verdiklerimiz, Kur'an'ın, gerçekten Rabbin katından indirilmekte olduğunu bilirler. Öyleyse, hiç şüpheye düşenlerden olma.

6/155. Bu, indirdiğimiz mübarek Kitab'dır, ona uyun ve (Allah'a) saygılı olun ki, size merhamet edilsin. 156-157. "Bizden önce ancak iki gruba Kitap indirildi.¹⁶⁸ Bizim onların okumalarından haberimiz yoktu" veya: "Bize Kitap indirilseydi, onlardan daha doğru yolda olurduk" demeyesiniz diye, size de Rabbinizden açık bir belge, rehber ve rahmet gelmiştir. Allah'ın âyetlerini yalanlayan ve onlardan yüz çevirenden daha zalim kim vardır? Ayetlerimizden yüz çevirenleri, yüz çevirmelerinden ötürü azabın kötüsü ile cezalandıracağız.

39/1. Bu Kitab'ın indirilmesi, Güçlü ve Bilge olan Allah katındandır. 2. (Ey Muhammed!) Biz sana Kitab'ı hak ile indirdik. Öyleyse, dîni Allah'a has kılarak O'na kulluk et!

39/41. (Ey Muhammed!) Biz sana Kitab'ı insanlar için hak ile indirdik. Kim doğru yolda giderse, kendi yararınadır; kim de sapıtırsa, kendi zararına sapıtmış olur. Sen onlardan sorumlu değilsin.

40/1. Hâ, Mîm. 2. Kitab'ın indirilmesi, Güçlü ve Bilgin olan Allah katındandır.

41/53. O'nun hak olduğu meydana çıkıncaya kadar, onlara hem uzaklardaki, hem de kendi içlerindeki belgelerimizi

١٥/٨٧) وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ

٩/١٥) إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ نَحَافِظُونَ

١١٤/٦) أَفَغَيْرَ اللَّهِ أَبْتَغِي حَكْمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنْزَلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُمْتَرِينَ

١٥٥/٦) وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مَبَازِلَةً فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ١٥٦) أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَنْزَلَ الْكِتَابَ عَلَى طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ ١٥٧) أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدَىٰ مِنْهُمْ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُذِيَ وَرَحْمَةً فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ

١/٣٩) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ٢) إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ

٤١/٣٩) إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنْ اهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهِ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ

١/٤٠) حَمْدٌ ٢) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

٥٣/٤١) سَتَرْنَاهُمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ

¹⁶⁷ Kur'an yorumcularının çoğuna göre, namazlarda tekrarlanan yedi ayetlik 'Fatiha' suresi.

¹⁶⁸ Yahudiler'e ve Hristiyanlar'a.

göstereceğiz. Rabbinin her şeye şahid olması yetmez mi?

42/52-53. (Ey Muhammed!) İşte sana da kendi işimizden olan Ruh'u vahyettik; sen önceleri Kitab nedir, iman nedir bilmezdin, fakat Biz onu, kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle doğru yola erdirdiğimiz bir ışık kıldık. Şüphesiz, sen de (insanlar) doğru yolu, göklerde olanlar ve yerde olanlar kendisinin olan Allah'ın yolunu göstermektesin. İyi bilin ki, işler sonunda Allah'a döner.

42/7. (Ey Muhammed!) Böylece ana kenti (Mekke) ve çevresinde bulunanları uyarman¹⁶⁹ ve hiç bir şüphe bulunmayan toplanma günü ile uyarman için, sana Arapça bir okuyuş vahyettik. (O gün) insanların birtakımı cennette, birtakımı da çılgın alevli cehennemdedir.

43/43. (Ey Muhammed!) Sana vahyolunana sarıl! Sen, şüphesiz doğru yol üzerindesin. 44. Bu Kur'an sana ve kavmine bir öğüttür; (ondan) sorguya çekileceksiniz.

45/1; 46/1. Hâ, Mîm. 2. Bu Kitab'ın indirilmesi Güçlü ve Bilge olan Allah katındandır.

46/10. De ki: "Ya (bu Kitab) Allah katından olduğu hâlde onu inkâr ediyorsanız; İsrailoğulları'ndan bir tanık bunun bir benzerine tanıklık edip inandığı hâlde, siz büyüklük taşıyorsunuz?" Doğrusu, Allah haksızlık eden kavmi doğru yola erdirmez.

18/1-4. Övgü, O'nun katından çetin bir azabı bildirmesi, iyilikler işleyen müminlere, içinde temelli kalacakları güzel bir ödül olduğunu müjdelemesi ve "Allah çocuk edindi" diyenleri uyarması için,

كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

٥٢/٤٢ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحَنَا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ٥٣ صِرَاطُ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ

٧/٤٢ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ

٤٣/٤٣ فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ٤٤ وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ

١/٤٥, ١/٤٦ (حَمَّ) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

١٠/٤٦ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِ فَأَمْ يُكَذِّبُتُمْ إِنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

١/١٨ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ٢ قِيمًا لِلْذِّكْرِ بَأْسًا شَدِيدًا مِنْ لَدُنْهُ وَيُنَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَمْعَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنْ

eğri bir yan bırakmadığı dosdoğru Kitab'ı kuluna (Muhammed'e) indiren Allah'adır.

لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا ٣ مَا كُنْتُمْ فِيهِ أَبْدًا ٤ وَتُنْذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا

16/89. (Ey Muhammed!) Her milletin içinden, kendisine tanıklık edecek birini gönderdiğimiz gün, seni de bunlara tanık getireceğiz. Çünkü sana, herşeyi açıklayıcı, Müslümanlar'a rehber, rahmet ve müjde olarak Kur'an'ı indirdik.

٨٩/١٦ وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ

14/1-2. Elif, Lâ, Râ. (Ey Muhammed!) Bu, Rablerinin izniyle, insanları karanlıklardan aydınlığa, yüce ve övgüye lâyık (Allah'ın) yoluna götürmen için, sana indirdiğimiz kitaptır. Allah, göklerde ve yerde olanların sahibidir. Çetin azaptan dolayı vay inkârcıların hâline!

١/١٤ الرَّأْيُ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ٢ اللَّهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ

32/1. Elif, Lâ, Mîm. 2. Ey Muhammed! İçinde şüphe olmayan bu Kitab, alemlerin Rabbi'nin indirmesidir. 3. Yoksa "Onu kendisi uydurdu" mu diyorlar? Hayır; o senden önce kendilerine bir uyarıcı gelmemiş olan bir kavmi doğru yola gelsinler diye uyarman için, Rabbinden gelen gerçektir.

١/٣٢ (الْم) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٣ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مِمَّا أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ

52/33. Yoksa: "Onu (Muhammed) kendi uydurdu" mu diyorlar? Hayır; onlar inanmıyorlar. 34. Eğer iddialarında samimi iseler, Kur'an'ın benzeri bir söz meydana getirsinler.

٣٣/٥٢ أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ ٣٤ فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ

29/47. (Ey Muhammed!) Böylece sana Kitab'ı indirdik, işte, kendilerine Kitab verdiklerimiz ona inanırlar; bunlardan (müşriklerden) da ona inanılar vardır. Ayetlerimizi, ancak kafirler (bile bile) inkar ederler. 48. (Ey Muhammed!) Sen daha önce bir kitaptan okumuş ve elinle de onu yazmış değildin. Öyle olsaydı, (Kur'an'ı) batıl sayanlar (haklı olarak) şüpheye düşerlerdi. 49. Hayır; bu (Kur'an), kendilerine ilim verilenlerin gönüllerinde bulunan apaçık âyetlerdir. Ayetlerimizi de zalimlerden başka kimse (bile bile) inkâr etmez.

٤٧/٢٩ وَكَذَٰلِكَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمِنْ هَٰؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمِمَّا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ ٤٨ وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُّهُ بِمِيمِنِكَ إِذَا لِأَرْكَابِ الْمُطَبِّلُونَ ٤٩ بَلْ هُوَ آيَاتُ بَيِّنَاتٍ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمِمَّا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ

¹⁶⁹ Bu ayet mekkî olup, peygamberliğin erken dönemlerinde inmiştir. Elbette ki, peygamberlerin ilk hitap çevreleri, kendi sosyal çevreleri ve ilk planda kendi kavimleridir. Bu ifadelerden Kur'an mesajının sadece Araplar'a has olduğu sonucu çıkarılamaz. Şayet mesajın özü evrensel ise, onun ulaştırıldığı insan kitlesi arttıkça, mesajın biçimi de evrenselleşecektir. Nitekim öyle olmuştur. Ayrıca Kur'an mesajının evrenselliğini açıkça vurgulayan ayetler de vardır (örn. bkz. 25.Furkan/1, 34.Sebe/28).

2/23. Kulumuza (Muhammed'e) indirdiğimizden (Kur'an'dan) şüphede iseniz ve eğer bunda samimi iseniz, Allah'tan başka tanıdıklarınızı da çağırın ve onun sürelerine benzer bir süre getirin. 24. Şayet yapamazsanız, -ki yapamayacaksınız- o hâlde inkârcılar için hazırlanan, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten sakının.

2/97-98 De ki: "Kendinden öncekini doğrulayan, inananlara yol gösteren ve müjdeleyen Kur'an'ı senin kalbine Allah'ın izni ile indiren Cebrail'e kim düşman olursa; kim Allah'a, meleklerine, elçilerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşman olursa, bilsin ki, Allah inkâr edenlere düşmandır".

57/9. Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna (Muhammed'e) apaçık âyetler indiren O'dur. Allah size karşı çok şefkatli ve merhametlidir.

13/1. Elif, Lâ, Mîm, Râ. İşte bunlar Kitab'ın âyetleridir. Rabbinden sana indirilen gerçektir. Fakat, insanların çoğu inanmazlar.

55/1-2. Rahmân, Kur'an'ı öğretti.

76/23. (Ey Muhammed!) Kur'an'ı sana parça parça indiren elbette Biziz.

cb) Kur'an'ın Kendinden Önceki Kitaplarla Bağlantısı

Kur'an, net olarak Tevrat ve İncil ile olan kaynak birlikteliğini, ana çizgi ortaklığını ısrarla vurgular; bu kitaplar arasındaki söylem ve konu benzerliğinin temeli de budur. Bu benzerlikten kalkarak birçok Yahudi ve Hristiyan oryantalist, Hz. Muhammed'in Kur'an'ı Tevrat ve İncil'den aldığı öne sürmüştür. Kur'an'ın amacı, oluştuğu tarih itibarıyla hemen yazıya geçirilememiş ve tarihî süreç içinde çeşitli nedenlerden dolayı (gerek metin olarak, gerekse anlam itibarıyla) tahrif olmuş bulunan ilahî mesajı asıl mecrasına sokmaktır. "Sana da kendinden öncekileri doğrulayıcı ve onları koruyucu olarak bu Kitab'ı hak ile indirdik..." (5.Maide/48).

87/18-19. Bu (hükümler), ilk sahafelerde, İbrâhim ve Mûsa'nın sahafelerinde de vardır.

٢٣/٢ وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ٢٤ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

٩٧/٢ قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ٩٨ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ

٩/٥٧ هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَعَوَفٌ رَحِيمٌ

١/١٣ الْمَرَّا تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ

١/٥٥ (الرَّحْمَانُ ٢) عَلَّمَ الْقُرْآنَ

٢٣/٧٦ إِنْ نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَفْرِيلًا

١٨/٨٧ إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى ١٩ صُحُفٍ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ

7/157. Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları, kendilerine uygun olanı emreden ve kötülüğü yasaklayan; onlara temiz şeyleri helal eden, murdar şeyleri haram eden; ağır yüklerini ve üzerlerindeki zincirleri kaldıran ümmî Peygamber Elçi'ye inanan, onu destekleyen, ona yardım eden ve ona indirilen ışığa uyan kimseler, işte bunlar kurtulacaklardır.

35/31. (Ey Muhammed!) Bu sana vahyettiğimiz Kitab, kendinden öncekileri doğrulayan gerçeğin ta kendisidir. Allah, şüphesiz kullarından haberdardır, (onları) görmektedir.

26/196. Bu (Kur'an'ın anlattığı şey) daha öncekilerin kitaplarında da vardır. 197. İsrailoğulları bilgilerinin bunu bilmesi onlar için bir belge değil miydi?

10/37. Bu Kur'an, Allah'tan başkası tarafından ortaya konacak bir şey değildir. O, ancak kendinden öncekinin doğrulanması ve Kitab'ın açıklanmasıdır; onda şüphe yoktur ve o alemlerin Rabbi katındandır.

12/111. Onların (peygamberlerin) kıssalarında akli olanlar için bir ibret vardır. O, ancak kendinden öncekinin doğrulanması, herşeyin açıklanması ve inanan bir toplum için bir rehber ve rahmettir.

41/43. (Ey Muhammed!) Senin için söylenenler, senden önceki elçiler için de söylenenlerden farklı değildir. Senin Rabbin hem bağışlayan, hem de can yakıcı azap verendir.

46/10. De ki: "Ya (bu Kitab) Allah katından olduğu hâlde onu inkâr ediyorsanız; İsrailoğulları'ndan bir tanık bunun bir benzerine tanıklık edip inandığı hâlde, siz büyüklük taşıyorsanız?" Doğru-

١٥٧/٧ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَاَلَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۙ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

٣١/٣٥ وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ

١٩٦/٢٦ وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأُولَٰئِينَ ١٩٧ أَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَةٌ أَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَٰئِيلَ

٣٧/١٠ وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَىٰ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ

١١١/١٢ لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

٤٣/٤١ مَا يَقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ إِنْ رَّبُّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ

١٠/٤٦ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَٰئِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِ فَأَمَّا

su, Allah haksızlık eden kavmi doğru yola erdirmez.

46/12. Bundan (Kur'an'dan) önce, önder ve rahmet olarak Mûsa'nın Kitabı vardı. Bu (Kur'an) onu doğrulayan ve haksızlık edenleri uyarmak ve iyi davrananlara müjde olmak üzere Arap diliyle (indirilen) bir Kitab'tır.

29/48. (Ey Muhammed!) Sen daha önce bir kitaptan okumuş ve elinle de onu yazmış değildin. Öyle olsaydı, (Kur'an'ı) batıl sayanlar (haklı olarak) şüpheye düşerlerdi.

3/3-4. (Ey Muhammed! Allah) sana, kendinden öncekileri doğrulayan Kitab'ı hak ile indirdi. İnsanlara yol göstermek üzere daha önce de Tevrat'ı ve İncil'i indirmişti. Furkan'ı da indirdi. Allah'ın âyetlerini inkâr edenlere çetin bir azap vardır. Allah üstündür, öc alandır.

5/48. (Ey Muhammed!) Kendinden önceki Kitab'ı doğrulayıcı ve onu gözetleyici olarak sana Kitab'ı indirdik. Öyleyse, aralarında Allah'ın indirdiği ile hüküm ver. Sana gelen gerçekten (ayrılarak) onların heveslerine uyma. Her biriniz için bir yol ve yöntem ortaya koyduk. Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı. Lâkin size verdiği şeylerde sizi sınamak için (böyle yaptı). Siz iyi işlerde yarışın. Hepinizin dönüşü Allah'adır ve O sizin anlaşılmadığınız hususları size haber verecektir.

cc) Kur'an'ın Nitelikleri

Kur'an'da Hz. Peygamber'e gönderilen vahiy çok değişik açılardan nitelenmektedir. Bunlardan kimi onu kaynağı açısından, kimi amacı ve işlevi açısından vb. nitelemektedir. Bu nitelikler çoğu kez ayetlerde içiçe geçmiş olduğundan, Kur'an'ı niteleyen pasajları kendi aralarında gruplandırmak pek çok tekrara yol açardı; bu nedenle Kur'an'ı niteleyen pasajların hepsine birden bu başlık altında yer vermek zorunda kaldık. Aşağıdaki pasajları okurken, Kur'an'ı niteleyen ifadelerin herbirisinin gerisinde, Kur'an'ın indirdiği dönemde ona karşı takınılan tutumun ve onunla ilgili şüphelerin dikkate alındığını unutmamak gerekir.

وَأَسْكَنْتُمْ إِنْ أَلَّاهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

۱۲/۴۶ وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً
وَهَذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ لِيُنْذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا
وَيُبَشِّرَ الْمُحْسِنِينَ

۴۸/۲۹ وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا
تَخْطُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ

۳/۳ نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ
يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ ۚ مِنْ قَبْلِ هَٰذَا
لِلنَّاسِ وَأَنزَلَ الْفُرْقَانَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ
لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ

۴۸/۵ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ
يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِمَا
أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ
لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ
لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ
فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ
بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

68/52. Bu (Kur'an), alemler için bir öğütten başka bir şey değildir.

74/54. Hayır; şüphesiz bu Kur'an bir öğüttür.¹⁷⁰ 55. Dileyen kimse öğüt alır.

81/25. Bu (Kur'an), kovulmuş Şeytan'ın sözü değildir. 26. Nereye gidiyorsunuz? 27-28. Kur'an âlemler içinde, ancak aranızdan doğru yola girmeyi dileyene bir öğüttür.

80/13-14. O, kutsal kılınmış, yüceltilmiş, arındırılmış sahafeler üzerindedir. 15-16. İyi kimselerin, saygıdeğer elçilerin elindedir.¹⁷¹

86/11-13. Dönüşü olan göğ'e ve yarılacak yeryüzüne andolsun ki, bu (Kur'an) kesin bir sözdür. 14. O eğlence için değildir.

54/17, 22, 32, 40. And olsun ki, Kur'an'ı, öğüt olsun diye kolaylaştırdık; öğüt alan yok mudur?

38/29. (Ey Muhammed! Bu,) ayetleri üzerinde düşünsünler ve akli olanlar ders alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır.

38/67-68. De ki: "Bu Kur'an büyük bir haberdur, ama siz ondan yüz çeviriyorsunuz".

38/87. Bu Kur'an ancak dünyalara bir öğüttür. 88. Onun verdiği haberi bir zaman sonra öğreneceksiniz.

7/203. (Ey Muhammed!) Onlara bir ayet getirmediğin zaman "Bir tane

۵۲/۶۸ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ

۵۴/۷۴ كَلَّا إِنَّهُ تَذَكُّرَةٌ ۝۵۵ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ

۲۵/۸۱ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ۚ قَالَيْنِ
تَذَهَّبُونَ ۚ (۲۷) إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ۚ (۲۸) لِمَنْ
شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ

۱۳/۸۰ فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ ۚ (۱۴) مَرْفُوعَةٍ
مُطَهَّرَةٍ ۚ (۱۵) بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ۚ (۱۶) كِرَامٍ بَرَرَةٍ

۱۱/۸۶ وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ۚ (۱۲) وَالْأَرْضِ
ذَاتِ الصُّدُوعِ ۚ (۱۳) إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ۚ (۱۴) وَمَا هُوَ
بِالْهَزْلِ

۵۴/۱۷, ۲۲, ۳۲, ۴۰) وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ
فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ

۲۹/۳۸ كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ
وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ

۳۸/۶۷ قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ ۚ (۶۸) أَنْتُمْ عَنْهُ
مُعْرِضُونَ

۸۷/۳۸ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ۚ (۸۸) وَلَتَعْلَمُنَّ
نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ

۲۰۳/۷ وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بِآيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا قُلْ

¹⁷⁰ *zikr* ve *tezkire* kelimeleri 'öğüt' anlamına geldiği gibi 'hatırlatma' anlamına da gelir. Kur'an'ın işlevinin, daha önceki kitaplarla duyurulan ilahî mesajı hatırlatma olduğu gözönünde bulundurulursa, bu kelimeleri 'hatırlatma' şeklinde çevirmek de mümkündür.

¹⁷¹ veya "... elçilerin eliyle (yazılmıştır)".

der-leseydin ya!" derler. De ki: "Ben ancak Rabbim tarafından bana vahyolunana uyarım. Bu (kitap) Rabbinizden gelen belgeler olup, inanmış bir toplum için bir rehber ve rahmettir. 204. Kur'an o-kunduğu zaman ona kulak verin ve susun ki, merhamet olunasınız.

7/52. Biz onlara, bir bilgiye göre açıkladığımız, inanan bir topluma rahmet ve rehber olan bir kitap getirdik.

25/32. İnkâr edenler: "Kur'an ona bir defada indirilmeli değil miydi?" dediler. Oysa, Biz onunla senin kalbini pekiştirmek için, onu ağır ağır okuyoruz.

19/97. (Ey Muhammed!) Biz onu (Kur'an'ı), onunla (Allah'dan) sakınanları müjdelemen ve inatçı toplumu uyarmak için, senin dilinde (indirerek) kolaylaştırdık.

20/1. Ta, Ha. 2-4. (Ey Muhammed!) Biz sana Kur'an'ı, sen sıkıntıya düşesin diye değil, ancak (Allah'tan) korkanlara bir öğüt olarak, yeri ve yüce gökleri Yaratan'ın katından indirdik.

20/113. Böylece onu Arapça bir okuyuş olarak indirdik ve onda her türlü tehdide yer verdik ki, sakınsınlar yahut bu onlara ibret versin.

56/75-80. Hayır; yıldızların yerleri üze-rine yemin ederim ki -bunun ne büyük bir yemin olduğunu bir bilseniz-, bu, sadece arındırılmış olanların dokuna-bileceği, saklı bir Kitab'da bulunan değerli bir Kur'an'dır ve âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir. 81. Siz bu sözü mü küçümsüyorsunuz? 82. Bundan payınızı yalanlamakla mı alıyorsunuz?

26/198-199. Biz onu (Kur'an'ı) yabancı dil konuşan birine indirseydik de,

إِنَّمَا اتَّبَعَ مَا يُوْحَىٰ إِلَيْنَا مِنْ رَبِّنَا هَذَا بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٢٠٤) وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

(٥٢/٧) وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هَدَىٰ وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

(٣٢/٢٥) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا

(٩٧/١٩) فَإِنَّمَا يَسْرُنَا بِلِسَانِكَ لِنُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَنُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لَّدَا

(١/٢٠) مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَىٰ (٣) إِلَّا تَذَكُّرًا لِّمَن يَخْشَىٰ (٤) تَنْزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَاوَاتِ الْغَلَا

(١١٣/٢٠) وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا

(٧٥/٥٦) فَلَا أَقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ (٧٦) وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ (٧٧) إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ (٧٨) فِي كِتَابٍ مَكْتُومٍ (٧٩) لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ (٨٠) تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٨١) أَفَبِعَذَابِنَا أَنْتُمْ مُدْمِنُونَ (٨٢) وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكَذِّبُونَ

(١٩٨/٢٦) وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَىٰ بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ

onlara onu okusaydı, ona yine inanzmazlardı.

27/1. Tâ, Sîn. Bunlar Kur'an'ın ve apaçık Kitab'ın âyetleridir. 2-3. (Bunlar) namazı kılan, zekâtı veren ve âhiretten kesin olarak emin olan mü'minler için bir rehber ve müjdedir.

27/76. Bu Kur'an, Israiloğulları'na, ayrılığa düştükleri şeylerin çoğunu anlatmaktadır. 77. Bu (Kur'an), inananlar için bir rehber ve rahmettir.

17/81. De ki: "Hak geldi, batıl yok oldu. Zaten batıl yok olucudur". 82. Biz, Kur'an'ı inananlara şifa ve rahmet olarak indiriyoruz. O haksızlık yapanların ise sadece kaybını artırır.

17/88. De ki: "İnsanlar ve cinler bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak üzere bir araya gelseler ve birbirlerine arka çıksalar da, onun bir benzerini ortaya koyamazlar". 89. Biz bu Kur'an'da insanlara her çeşit örneğe yer verdik. Öyle iken, insanların çoğu yalnızca küfre razı oldular.

17/9-10. Bu Kur'an en doğru olana iletir ve yararlı işler yapan mü'minlere, kendileri için büyük bir ödül olduğunu ve ahirete inananmayanlara acı bir azap hazırladığımızı müjdeler.

10/57. Ey insanlar! Rabbinizden size bir öğüt, gönüllerde olana bir şifa, inananlara bir rehber ve rahmet gelmiştir. 58. De ki: "Bunlar Allah'ın bol nimeti ve acımasıyladır". Buna sevinisinler. Bu, onların topladıklarından daha iyidir.

11/1. Elif, Lâ, Râ. Bu, âyetleri keskinleştirilmiş, sonra da uzun uzun açıklanmış, Haberdar ve Bilge olan Allah katından bir ki-

(١٩٩) قَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ

(١/٢٧) طَسَ تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ (٢) هُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ (٣) الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

(٧٦/٢٧) إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَقْصُ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (٧٧) وَإِنَّهُ لَهْدَىٰ وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ

(٨١/١٧) وَقَدْ جَاءَ الْحَقُّ وَرَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا (٨٢) وَنَزَّلْنَا مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا

(٨٨/١٧) قُلْ لِّمَنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا (٨٩) وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا

(٩/١٧) إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا (١٠) وَأَنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ أَغْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

(٥٧/١٠) يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ (٥٨) قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ

(١/١١) الرَّاءِ كِتَابَ أَحْكَمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ (٢) أَلَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ

taptır. 2. (Ey Muhammed!) "Ondan başkasına tapmayasınız diyer; ben de O'ndan size bir uyarıcı ve müjdeciyim" (de).

12/2. Düşünesiniz diye onu (Kur'an'ı) Arapça bir okuyuş olarak indirdik.¹⁷²

6/105. Sana: "Sen okumuşsun" desinler diye ve bilen bir topluma onu (Kur'an'ı) açıklamak için ayetleri böyle türlü türlü anlatıyoruz.

6/55. Suçluların yolu açığa çıksın diye, ayetleri böylece açıklıyoruz.

6/92. (Ey Muhammed!) Bu, ana kenti (Mekke'yi) ve dolayında olanları uyarman için indirdiğimiz, kendinden öncekileri doğrulayan, mübarek bir Kitab'dır. Ahirete inananlar ona da inanırlar ve onlar namazlarını korurlar.

31/1. Elif, Lâ, Mîm. 2-3. Bunlar iyi davranan kimselere rahmet ve rehber olan hikmetli Kitab'ın ayetleridir.

39/23. Allah, en güzel sözü, (âyetleri) birbirine benzeyen ve tekrar eden¹⁷³ Kitab'ı indirmiştir. Rablerinden korkanların, bu Kitab'dan derileri ürperir, sonra Allah'ı anmakla hem derileri, hem de gönülleri yatışır. İşte bu Kitab, Allah'ın yol göstermesidir; onunla istediğini doğru yola kor. Allah kimi de saptırsa, artık ona yol gösteren bulunmaz.

نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ

٢/١٢ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

١٠٥/٦ وَكَذَلِكَ نُنْصِرُ الْآيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنَبَيِّنَ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

٥٥/٦ وَكَذَلِكَ نَفْصَلُ الْآيَاتِ وَلِنَسَبِّحَ سُبُلَ الْمُجْرِمِينَ

٩٢/٦ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ

١/٣١ (الْم ٢) تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ٣ هُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُحْسِنِينَ

٢٣/٣٩ اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانٍ تَقْشَعِرُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدًى لِّلَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

¹⁷² Bu ayette, Allah'ın kitap indirmesinin amacı belirtilmektedir: Muhatab alınan insanların gönderilen mesaj üzerinde ve o mesajın hatırlatmalarıyla eşya üzerinde düşünüp doğruyu bulmalarını sağlamak. Bu katkı, doğal olarak muhatapın diliyle gerçekleşecektir; bu dil, Kur'an vahyi için Arapça'dır, çünkü Kur'an'ın ilk muhatapları ve Elçi'nin kendisi Arap'tır. Yoksa Kur'an'ın Arapça oluşunun nedeni -tarihte ve günümüzde bazıların önüne sürdükleri gibi-, Arapça'nın, Allah'ın mesajını anlatmasına ve bütün insanların anlamasına en elverişli dil olması değildir.

¹⁷³ Burada 'tekrar eden' şeklinde çevirdiğimiz *mesâni* kelimesi Kur'an'da bir kez daha geçmektedir (15. Hicr/87). Her iki pasajda da kelimenin ne anlamda kullanıldığı konusunda farklı görüşler serdedilmiştir. Bu çerçevede önerilen bir diğer anlam da, 'ikili' veya 'ikişerli'dir. Kur'an'da ikili bir üslubun (tehdit-müjde, rahmet-azap, iyi-kötü, cennet-cehennem, iman-küfür vb.) hakim olduğu düşüncesiyle bu anlamı tercih edenler de vardır.

39/28. (Bu insanlar) sakınsınlar diye, pürüzsüz, Arapça bir okuyuş...

41/1. Hâ. Mîm. 2-5. (Bu Kitab) Esirgeyen ve merhamet eden (Allah) katından indirilmiştir; anlayan bir toplum için müjdeci ve uyarıcı olmak üzere, âyetleri Arapça bir okuyuş¹⁷⁴ olarak açıklanmıştır. Ama çoğu yüz çevirmiştir, onlar işitmezler de: "(Ey Muhammed!) Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz kapalıdır; kulaklarımızda ağırlık, bizimle senin aranda anlaşmamıza engel vardır; (istediğini) yap, biz de yapacağız" derler.

41/41-42. Zikr (Kur'an) kendilerine gelince, onlar onu inkar etmişlerdir;¹⁷⁵ oysa o, değerli bir Kitab'dır. Geçmişte ve gelecekte onu batıl kılacak yoktur. Bilge ve övülmeye layık olan (Allah) katından indirilmiştir. 43. (Ey Muhammed!) Senin için söylenenler senden önceki peygamberler için de söylenenlerden farklı değildir. Senin Rabbin hem bağışlayan, hem de can yakıcı azab verendir. 44. Onu yabancı dille bir Kur'an yapmış olsaydık: "Ayetleri açıklanmalı değil miydi? Bir Arab'a yabancı bir dille (söylenir) mi?" derlerdi. Ey Muhammed! De ki: "Bu, inananlara doğruluk rehberi ve gönülleri şifadır". İnanmayanların kulaklarında ağırlık vardır ve onlara kapalıdır; sanki bunlara uzak bir mesafeden sesleniliyor da anlamıyorlar.

42/17. Kitab'ı ve ölçüyü hak ile indiren Allah'tır. Ne bilirsin, belki de kıyamet vakti yakındır.

٢٨/٣٩ قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

١/٤١ (حَمْ ٢) نَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ٣ كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ٤ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ٥ وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِمَّا نَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَأَعْمَلْ إِنَّا عَامِلُونَ

٤١/٤١ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالنِّذْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ٤٢ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ٤٣ مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ ٤٤ وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ أَأَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَبَيِّنَاتٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَئِكَ يُنَادُونَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ

١٧/٤٢ اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ

¹⁷⁴ Kur'an kelimesi 'okuma', 'okuyuş', 'okunan', 'devşirilmiş', 'toplanan' gibi anlamlara gelir. Kelimenin sözlük anlamına bağlı kalarak bu ifadeyi "Arapça bir okuyuş olarak..." veya "Arapça okunuşla..." şeklinde çevirmek doğru olur. Kur'an'da *kur'an* kelimesi ancak belli bir dönemden sonra Kur'an'a delalet edecek şekilde kullanılmıştır.

¹⁷⁵ Bu cümle, Kur'an'daki anlaşılması zor ifadelerden birisidir. İbare, yazılı bir metin olarak adeta yarım bırakılmış bir cümle izlenimi vermektedir. Bu zorluk, büyük bir ihtimalle sözlü bir ifadenin yazıya aktarılmasının yol açtığı anlam kaybından kaynaklanmaktadır, ki Kur'an'da bunun örnekleri çoktur. Metnin tam çevirisi şöyledir: "Zikir (Kur'an) kendilerine geldiğinde onu inkar edenler..."

43/1. Hâ, Mîm. 2-3. Apaçık Kitab'a andolsun ki, anlamanız için biz onu (Kur'an'ı) Arapça bir okuyuş kılmışızdır.

44/1. Hâ, Mîm. 2-7. Apaçık Kitab'a andolsun. Biz onu kutlu bir gecede indirdik. Biz insanları uyarmaktayız. Her hikmetli işe o gecede hükmedilir. (Kur'an) Bizim katımızdan bir iştir. Biz (elçiler) göndermekteyiz. Eğer kesin olarak biliyorsanız, (Kur'an) senin Rabbinden –O İşiten'dir, Bilendir–, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbinden bir rahmettir.

44/58-59. (Ey Muhammed!) Biz, düşü-nüp öğüt alsınlar diye, Kur'an'ı senin dilinde (indirerek) kolaylaştırdık. Sen bekle, onlar da beklemektedirler.

45/11. İşte bu (Kur'an) doğruluk rehberidir. Rablerinin ayetlerini inkâr edenlere, tiksindiren, can yakan bir azab vardır.

45/20. Bu (Kur'an), insanlar için belgeler, kesin olarak bilen toplum için bir rehberi ve rahmettir.

46/12. Bundan (Kur'an'dan) önce, önder ve rahmet olarak Mûsa'nın Kitabı vardı. Bu (Kur'an) onu doğrulayan ve haksızlık edenleri uyarmak ve iyi davrananlara müjde olmak üzere Arap diliyle (indirilen) bir Kitab'tır.

18/1-4. Övgü, O'nun katından çetin bir azabı bildirmesi, iyilikler işleyen mü'minlere, içinde temelli kalacakları güzel bir ödül olduğunu müjdelemesi ve "Allah çocuk edindi" diyenleri uyarması için, eği bir yan bırakmadığı dosdoğru Kitab'ı kuluna (Muhammed'e) indiren Allah'adır.

١/٤٣ (حَمَّ ٢) وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ٣) إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

١/٤٤ (حَمَّ ٢) وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ٣) إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ ٤) فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ٥) أَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ٦) رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ٧) رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ

٥٨/٤٤ (فَإِنَّمَا يَسْتَأْذِنُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ٥٩) فَارْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ

١١/٤٥ هَذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رَجَرٍ أَلِيمٍ

٢٠/٤٥ هَذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ

١٢/٤٦ وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ لِيُنْذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَيُبَشِّرَ الْمُحْسِنِينَ

١/١٨ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ٢) قَيِّمًا لِيُنْذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِنْ لَدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا ٣) مَا كَثُرَتْ فِيهِ آيَاتُ ٤) وَيُنْذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا

18/54. Biz bu Kur'an'da insanlar için her çeşit örneğe yer verdik. (Ama) insan tartışmaya en düşkün varlıktır.

14/52. Bu (Kur'an insanların) kendisiyle uyarılmaları, O'nun tek bir Tanrı olduğunu bilmeleri ve akıl sahiplerinin öğüt almaları için insanlara bir bildiri-dir.

21/10. Size, içinde size öğüt¹⁷⁶ olan bir Kitab indirdik; hiç düşünmüyor musunuz?

21/50. Bu (Kur'an) Bizim indirdiğimiz mübarek bir öğüttür. Siz mi onu inkâr ediyorsunuz?¹⁷⁷

69/38-40. Hayır; Görebildikleriniz ve göremedikleriniz üzerine yemin ederim ki, Kur'an şerefli bir elçinin (getirdiği) sözdür. 41. O, şair sözü değildir; ne az inanıyorsunuz! 42. Kâhin sözü de değildir; ne az düşünüyorsunuz! 43. O, alemlerin Rabbinden indirilmedi.

69/48. Bu (Kur'an) Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir öğüttür. 49. İçinizde yalanlayanlar bulunduğunu şüphesiz bilmekteyiz. 50. Bu, inkarcılar için de bir üzüntüdür. 51. O şüphesiz kesin gerçektir. 52. Öyleyse, çok büyük Rabbinin adını tesbih et!

30/58. Bu Kur'an'da insanlar için her türlü örneği vermişizdir. Sen onlara bir mucize getirmiş olsan, inkar edenler: "Siz ancak saçma şeyler ortaya atanlırsınız" derler.

١٨/٥٤) وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا

١٤/٥٢) هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنْذِرُوا بِهِ وَيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذْكُرُوا آلَافِيَابِ

٢١/١٠) لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

٥٠/٢١) وَهَذَا ذِكْرُ مُبَارَكٍ أَنْزَلْنَاهُ أَفَأَنْتُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ

٦٩/٣٨) فَلَا أَقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ٣٩) وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ٤٠) إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ٤١) وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ ٤٢) وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ٤٣) تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ

٦٩/٤٨) وَإِنَّهُ لَتَذَكُّرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ٤٩) وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ ٥٠) وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ٥١) وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ٥٢) فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ

٣٠/٥٨) وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَنْ يَجْتَنِبَهُمْ بِآيَةٍ لَيَقُولُنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ

¹⁷⁶ Zıkr kelimesi, 'öğüt', 'hatırlatma' anlamlarına geldiği gibi, 'anma', 'şan' vb. anlamlara da gelen bir kelimedir. Bu ikinci anlamda kullanıldığını düşünenler ayete şöyle anlam vermektedirler: "... içinde anıldığınız bir kitap..." veya "... içinde şanınız olan...".

¹⁷⁷ Bu ayetin son cümlesinin anlamı, telaffuz ederken yapılan vurguya göre değişebilmektedir. Yazılı metinden bu vurguyu çıkarma imkanı yoktur. Kur'an'da buna benzer pek çok örnek vardır. Bu ifade "siz mi onu inkar ediyorsunuz?" anlamına gelebileceği gibi, "siz onu inkar mı ediyorsunuz?" anlamına da gelebilir.

2/1. Elif, Lâ, Mîm. 2. Şüphe götürmeyen bu Kitap, (Allah'tan) sakınanlara bir rehberdir.

3/138. Bu, insanlara bir açıklama, sakınanlara bir rehber ve bir öğüttür.

3/7. Sana Kitab'ı indiren O'dur. Onda kesin (anlamalı)¹⁷⁸ ayetler –ki bunlar Kitab'ın esasıdır– ve benzeşen¹⁷⁹ diğerleri vardır. Gönüllerinde eğrilik bulunan kimseler, karışıklık çıkarmak arzusu ve (kendilerine göre) yorumunu¹⁸⁰ yapmak amacıyla, ondaki benzeşen âyetlere uyarlar. Oysa onların yorumunu ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar: "Ona inandık; hepsi Rabbimizin katındandır" derler. Ancak akıl sahipleri ders alırlar.

4/174. Ey insanlar! Rabbinizden size kesin bir delil geldi; size, aydınlatıcı bir ışık indirdik.

4/82. Kur'an üzerinde düşünmüyorlar mı? Şayet (o) Allah dışında birinin katından olsaydı, onda çok çelişkiler bulurlardı.

(١/٢) أَلَمْ يَأْتِ الْكِتَابَ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ

(١٣٨/٣) هَٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ

(٧/٣) هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ

(١٧٤/٤) يَأْتِيهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا

(٨٢/٤) أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

13/37. Böylece, biz Kur'an'ı arabî¹⁸¹ bir yasa olarak indirdik. Sana ilim geldikten sonra onların hevalarına uyarsan, Allah'a karşı ne bir himayecin, ne de bir koruyanın bulunur.

59/21. (Ey Muhammed!) Eğer Biz Kur'an'ı bir dağa indirmiş olsaydık, sen onun gönülden baş eğerek Allah korkusuyla parça parça olduğunu görürdün. Bu misalleri, düşünsünler diye veriyoruz.¹⁸²

24/1. (Bu,) indirip belirleyici kıldığımız bir sûredir. Öğüt alasınız diye, onda apaçık âyetler indirdik.

24/34. Biz size açıklayıcı âyetler, sizden önce gelip geçenlerden bir örnek ve Allah'a karşı saygılı olanlara bir öğüt indirdik.

24/46. Biz size, açıklayıcı âyetler indirdik. Allah dilediğini doğru yola eriştirir.

22/16. İşte böylece onu (Kur'an'ı) apaçık âyetler olarak indirdik. Şüphesiz Allah, dilediğine¹⁸³ yol gösterir.

9/124. Ne zaman bir sûre indirilse, onlardan kimi: "Bu hanginizin imanını artırdı?" der. İnananlara gelince, bu onların imanını artırır ve onlar (bununla) sevinirler. 125. Kalplerinde hastalık bu-

(٣٧/١٣) وَكَذَٰلِكَ أَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا وَعَرَبِيًّا وَلَنْ تُجِبْتُمْ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ

(٥٩/٢١) لَوْ أَنْزَلْنَاهُ هَٰذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

(١/٢٤) سُورَةٌ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

(٣٤/٢٤) وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا مِنَ الدِّينِ خُلُوفًا مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ

(٤٦/٢٤) لَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

(١٦/٢٢) وَكَذَٰلِكَ أَنْزَلْنَاهُ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَأَنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يُرِيدُ

(١٢٤/٩) وَإِذَا مَا أَنْزَلْتُ سُورَةً فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَلَيْكُمُ زَانِتَةٌ هَٰذِهِ إِيمَانُنَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَأَدْتَهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ (١٢٥) وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ

¹⁸¹ Genellikle 'Arapça' olarak tercüme edilen bu ifadeyi biz kasıtlı olarak 'arabî' şeklinde çevirdik. Çünkü 'Arapça' nitelemesi Türkçe'de sadece dile ait bir nitelemedir. Oysa, Arapça'daki 'arabî' sıfatı Kur'an'ı yalnızca dil açısından değil, aynı zamanda mensup olduğu, içinde doğduğu kültür açısından da nitelemektedir. Bu kelimenin Türkçe'ye tam çevirisi 'arapsal' (Arab'a ait, Arap'la ilgili) kelimeleri olabilir. Dolayısıyla, bu ayette Kur'an'ın arabî bir hüküm olduğu belirtilirken, sadece onun Arapça olduğu değil, Araplar'ın kendilerine yabancı hissetmeyecekleri, onların durumunu gözönünde bulundurarak belirlenmiş hükümler içerdiği anlatılmaktadır.

¹⁸² Bu ayet Kur'an'ın insana yeryüzünde yüklemiş olduğu ahlaki sorumluluğun, sembolik bir tarzda çok güzel bir anlatımıdır.

¹⁸³ Bu cümle gramer bakımından "Allah isteyene yol gösterir" anlamına da gelebilir. Ancak, Kur'an'da yaygın olan "Allah dilediğine yol gösterir" ifade kalıbı gözönünde bulundurulduğunda, burada da aynı manayı vermek daha isabetli görünmektedir.

¹⁷⁸ Krş. 11.Hud/1; 22.Hac/52; 47.Muhammed/20.

¹⁷⁹ Krş. 39.Zümer/23. 'Benzeşen' diye motamot çevirdiğimiz kelime 'müteşâbih'dir. Bu kelimeyi 'muhkemât' (kesin anlamalı) kelimesinin karşılığı olarak ve cümle içinde düşündüğümüzde anlamı, mahiyeti bilinmeyen (ğayb) şey ve hakikatlerin, şehadet aleminden alınan şey ve hakikatlere benzeşilerek ifade edilmesidir. Birçok müfessir ve çevirmen, bu ayetin Arapça metninde geçen *müteşâbih* ifadesine 'çok anlamalı' diye anlam vermiştir. Halbuki, bu 'çok anlamlılık' ayetin istediği şeye uymaktan doğan bir sonuçtur. Nitekim ayette, ilimde derinleşmiş olanların (*râsihûn*) bu ayetlerin hakikatlerinin Allah katında olduğunu bilerek "hepsi Allah katındadır" dedikleri belirtilmektedir. Bilindiği gibi, Kur'an gayb aleminden (Allah'ın sıfatlarından, ahiretten, kıyametten, cennet ve cehennemden, melek ve cinlerden, Hz. Adem'in yaratılışından vs.) bahsederken, benzetmeler (teşbih) kullanılmaktadır. Kullanılan kelimeler, algı dünyamızın içinde bulunan şeyleri nitelemek için üretiltiğinden, bu kelimelerle gayb alemini nitelemek, ancak benzetme ile mümkündür.

¹⁸⁰ Bu ayette geçen 'tevil' kelimesi İslam düşüncesinde çok istismar edilerek, negatif bir anlam yükü hâle gelmiştir. Te'vil, aslına irca etmek, gerçekleştirmek, olacağına varmak anlamlarına gelir. İlk dönemlerde bu anlamını korurken daha sonra, 'mesnetsiz yorum' gibi tamamen olumsuz bir anlama çekilmiştir. Bu ayetteki anlamı şudur: Müteşâbih olarak sizin zihinlerinize yaklaştırılmaya çalışılan gayb alemine ait olay ve varlıkların gerçek mahiyetlerini yalnız Allah bilir.

lunanlara gelince, bu onların pisliklerine pislik katar ve onlar inkârcı olarak ölürlers.

cd) Nesh

'Nesh' kelimesinin sözlük anlamı, bir şeyi izale etmek veya yerini değiştirmektir. Kur'an ilimlerinde ise bir ayetin hükmünün yürürlükten kalkarak yerine bir başkasının gelmesidir. Tefsir Tarihinde bu sorun tartışmalıdır. Kimi Kur'an yorumcuları neshi kabul etmezken, çoğunluk kabul etmektedir. Neshi kabul etmeyenler, mensuh addedilen hükmün geçici olarak uygulanabileceğini söylerler. Onlar teolojik olarak da, Allah'ın evrensel konuştüğünü, dolayısıyla onun hükmünün de evrensel olması gerektiğini ileri sürerler. Neshi kabul edenler ise, neshin hukukî ve toplumsal alanda vuku bulduğuna işaret ederek, bunu, Allah'ın vahyederken zamanı, mekanı ve insanî gerçekliği dikkate almış olmasının bir sonucu olarak değerlendirirler. Kur'an'ın, kendinden önceki şeriatların kimi hükümlerini neshettiği kesindir. Ancak, tartışmalı olan, Kur'an'ın kendi içinde neshin olup olmadığıdır. Sonuç olarak, Allah'ın yirmi küsur senelik tarih diliminde insânî zaafı, gerilimleri, iniş-çıkışları ve çalkantıları gözeterek ayet indirmesi, dolayısıyla bazen hükümlerin kolaydan zora doğru şiddetlenmesi, bazen de zordan kolayca doğru hafiflemesi, vahyin dinamikliğini ortaya koyar.

16/101. Biz bir ayetin yerini başka bir ayeti koyduğumuz zaman –ki ne indirdiğini en iyi bilen Allah'tır– onlar (Muhammed'e): "Sen sadece uyduruyorsun" derler. Hayır; onların çoğu bilmiyorlar.

2/106. Biz herhangi bir âyeti hükümsüz kılar¹⁸⁴ veya onu unutturursak¹⁸⁵, öncekinden daha iyisini veya bir benzerini getiririz. Allah'ın herşeye gücü yettiğini bilmez misin? 107. Göklerin ve yerin hükümlerinin Allah'a ait olduğunu bilmez misin? Allah'tan başka dostunuz da, yardımcınız da yoktur. 108. Yoksa daha önce Mûsa'nın sorguya çekilmesi gibi siz de elçinizi sorguya mı çekmek istiyorsunuz? İmanı inkârla değiştiren, düz yoldan sapmış olur.

مَرَضٌ فَزَانَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ

16/101. وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا نُنْزِلُ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

2/106. مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ 107. أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ 108. أَمْ تَرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سَأَلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

¹⁸⁴ veya: "... izale eder..."

¹⁸⁵ Başka bir kıraate göre, 'ertelersek' anlamına gelmektedir.

4. Tebliğ

Tebliğ, peygamberlerin temel görevlerinden biridir. Peygamberler, Allah'ın kendilerine vahyettiği hakikatleri çevrelerindeki insanlara, toplumlarına duyurmakla, iletmekle yükümlüdürler. Tebliğ; beyin yıkama, propaganda ve ajitasyon olmadığı gibi, şiddet ve zorlamayı da içermez; yalnızca, dinlemeyi becerebilen insanlara ayetlerin okunması ve muhtevalarının anlatılmasıdır. Bunun ise, ancak barış ortamında, barışçıl yollarla yapılabileceği aşîkârdır. Bu nedenle, yaygın olarak bilinenin aksine, savaş, tebliğin bir parçası veya vasıtası olarak görülemez. Kur'an'a göre, meşru savaşın tebliğle tek irtibatı, savaşın, tebliğ ortamının ortadan kaldırılması nedeniyle başvurmak zorunda kalınan geçici bir durum olmasıdır.

a) Peygamberlerin Tebliğ Görevi

87/9. (Ey Muhammed!) Öğüdün bir yararı varsa öğüt ver. 10. (Allah'tan) korkan öğüt alacaktır. 11. Bedbaht olan ise ondan kaçınacaktır.

7/35. Ey Ademoğulları! Aranızdan âyetlerimizi size okuyan elçiler geldiği zaman kim sakınır ve (kendini) düzeltirse, onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.

6/130. "Ey cin ve insan topluluğu! Size ayetlerimi anlatan ve bugünle karşılaşacağınızı bildiren, kendi içinizden elçiler gelmedi mi?" dediğinde: "Kendi aleyhimize tanıgız" derler. Dünya hayatı onları aldattı da, inkârcı olduklarına dair kendi aleyhlerine tanıklık ettiler.

6/48. Elçileri sadece müjdecî ve uyarıcı olarak gönderiyoruz. Kim inanır ve iyi davranırsa, onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.

6/69. (Allah'a karşı gelmekten) sakınanlara, onları (kafirleri) hesaba çekmek düşmez;¹⁸⁶ onlara düşen, sakınmaları için (kafirleri) öğüt vermektir.

¹⁸⁶ Bu ayetin ilk cümlesi genellikle "Sakınanlara, kafirlerin hesaplarından bir pay yoktur" şeklinde anlaşılmaktadır. Ancak, ayetin tamamı bir bütün olarak görülürse, yukarıda verdiğimiz anlam doğrudur. Yani, inananlara düşen, kafirleri hesaba çekmek değil, onlara öğüt vermek ve hakikati hatırlatmaktır (krş. 13. Ra'd/40).

42/48. (Ey Muhammed!) Eğer yüz çevirirlerse, (bilsinler ki) Biz seni onlara bekçi göndermedik; sana düşen sadece duyurmaktır. Biz insana katımızdan bir rahmet tattırırsak ona sevinir; ama elleriyle yaptıklarından dolayı başlarına bir kötülük gelirse, işte o zaman insan pek nankör kesilir.

18/27. (Ey Muhammed!) Rabbinin Kitabı'ndan sana vahyolunanı oku! O'nun sözlerini değiştirecek yoktur. O'ndan başka sığınılacak birini bulamazsın.

18/56. Biz elçileri sadece müjdeleyici ve uyarıcı olarak göndeririz; inkarcılar ise, onunla hakkı tepelemek için batıl uğruna mücadele verirler. Ayetlerimizi ve uyarıcılarımızı şeyleri alaya alırlar.

16/36. Her millete: "Allah'a tapın; tağuttan kaçın!" (diyen) bir elçi göndermişizdir. Allah onlardan kimini doğru yola erdirdi, kimi de sapıklığı hak etti. Yeryüzünde gezin ve yalanlayanların sonlarının nasıl olduğuna bakın.

14/4. Kendilerine açıkça anlatabilmesi için, her peygamberi kendi kavminin dili ile gönderdik. Allah dilediğini şaşırtır ve dilediğine yol gösterir. O Üstün'dür, Bilge'dir.

29/18. Eğer yalanlıyorsanız (bilin ki), sizden önce de bazı ümmetler yalanlamışlardı. Elçi'ye düşen, sadece açık duyurmaktır.

2/213. İnsanlar tek bir ümmet idi.¹⁸⁷ Allah müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberleri gönderdi. Anlaşmazlığa düşükleri hususlarda insanların arasında hüküm vermek için, onlarla birlikte, ger-

٤٨/٤٢) فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْهُ رَحْمَةً فَحَرِّحْ بِهَا وَإِنْ تَصَبَّهْتُمْ سَيِّئَةً بِمَا قَدَّمْتَ إِلَيْهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ

٢٧/١٨) وَإِلَّا مَا أَوْحَى إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبْدِلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا

٥٦/١٨) وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَتَجَادِلَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوعًا

٣٦/١٦) وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ

٤/١٤) وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

١٨/٢٩) وَإِنْ تَكْذِبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

٢١٣/٢) كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ

çeği içeren Kitab'ı indirdi. Ancak, kendilerine belgeler gelmişken aralarındaki çekememezlikten dolayı onda anlaşmazlığa düşenler, yalnızca (Kitap) kendilerine verilenler oldu. İnananları ise, Allah kendi izniyle, onların hakkında anlaşmazlığa düşükleri gerçeğe iletti. Allah dilediğini doğru yola iletti.

3/20. (Ey Muhammed!) Seninle tartışmaya girişirlerse de ki: "Ben, bana uyanlarla birlikte kendimi Allah'a teslim ettim". Kitab verilenlere ve Kitapsızlara: "Siz de (Allah'a) teslim oldunuz mu?"¹⁸⁸ de. Eğer kendilerini (Allah'a) teslim ederlerse, doğru yolu bulmuş olurlar. Eğer yüz çevirirlerse, sana düşen ancak bildirmedir. Allah kulları görmektedir.

33/7. (Ey Muhammed!) Hani Biz peygamberlerden söz almıştık. Senden, Nuh'dan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan... Bunlardan sağlam bir söz almışızdır.

13/40. Sana, onlara vaadettiklerimizin bir kısmını göstersek de, seni öldürsek de görevin tebliğ etmektir. Hesap görmek bize düşer.

إِلَّا الَّذِينَ أَوْتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ النَّبِيُّاتُ بَعَثْنَا فِيهِمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

٢٠/٣) فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

٧/٣٣) وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا

٤٠/١٣) وَإِنْ مَا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتُوفِّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ

¹⁸⁷ Bu ifade, sosyalist/komünist toplum projelerinin bazı mitolojilere dayanarak iddia ettikleri gibi, insanların (toplumların) ilk dönemlerinde bilinçli bir anlaşmaya dayanarak oluşturdukları bir birlikliği, bir altın çağı ima etmektedir. Daha ziyade ilkel bir homojenliğe, içgüdüsel bir kavrayışa, duygudaşığa delalet eder. İhtilaflar, entellektüel (zihni) ve toplumsal gelişmenin ürünüdür.

¹⁸⁸ İslâm kelimesi bu ayette fiil olarak üç kez geçmektedir. İlkinde, açıkça görüleceği gibi, kişinin özünü (Allah'a) teslim etmesi anlamında kullanılmaktadır. Peygamberlerin tebliğ ettikleri dinin esası da Allah'a teslimiyet olduğu için evrensel din (ed-dîn) bu ismi almaktadır: el-İslâm. Bu itibarla, gerek bu ayette, gerekse Kur'an'ın başka pasajlarında geçen esleme fiili, yerine göre 'Müslüman olmak' veya 'İslam'a girmek' şeklinde çevrilebilir.

b) Tebliğde Yöntem

7/199. Sen affetme yolunu tut! Uygun olanı emret, bilgisizlere aldırış etme!

20/44. Ona (Firavun'a) yumuşak söz söyleyin, ki öğüt alsın veya korksun.

26/214. En yakınların olan kabileni uyar. 215. İnananlardan sana uyanlara kanadını indir.¹⁹⁹ 216. Sana başkaldırırlarsa: "Ben sizin yaptıklarınızdan uzayım" de.

10/99. Rabbin dileyeydi yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı. Öyle iken, sen insanları inanmaya mı zorlayacaksın?

6/108. Onların Allah'tan başka yalvar-dıklarına sövmeyin ki, onlar da bilmeden aşırı gidip Allah'a sövmesinler. Biz böylece her millete yaptıklarını süslü gösteririz. Sonra dönüşleri Rablerindenir. O, yapmakta olduklarını kendilerine bildir-ecektir.

6/66. (Ey Muhammed!) Senin kavmin, gerçek olduğu hâlde onu (Kur'an'ı) yalanladı. "Ben sizden sorumlu değilim" de. 67. Her haberin gerçekleşeceği bir zaman vardır, (yakında) bileceksiniz. 68. Ayetlerimize sataşanları gördüğün zaman, başka bir söze dalmalarına kadar onlardan yüz çevir. Ancak, Şeytan sana unutturacak olursa hatırladıktan sonra, artık o zalimlerle oturma. 69. (Allah'a karşı gelmekten) sakınanlara, onları (kafirleri) hesaba çekmek düşmez; onlara düşen, sakınmaları için (kafirlerle) öğüt vermektir.

١٩٩/٧ خُذِ الْعَقْرَ وَأْمُرْ بِالْعَرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ

٢٠/٤٤ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيْنَا لَعَلَّهُ يَنْذَرُ أَوْ يَخْشَى

٢٦/٢١٤ وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ٢١٥
وَأَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ٢١٦
فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ

١٠/٩٩ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مِنَ فِي الْأَرْضِ
كُلَّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تَكْفُرُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ

٦/١٠٨ وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِكُلِّ أُمَّةٍ
عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ

٦٦/٦ وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ
عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ ٦٧ لِكُلِّ نَبَأٍ مُسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ
٦٨ وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا
فَاعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ
وَلِمَا يَنْسِفُكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِىٰ مَعَ
النَّوْمِ الظَّالِمِينَ ٦٩ وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَقُولُونَ
حَسْبَانَا مِنْ شَيْءٍ وَلَكِنْ ذَكَرُوا لَعَلَّهُمْ يَقُولُونَ

41/34. İyilikle kötülük bir değildir. Sen (kötülüğü) en güzel şekilde sav; o zaman, seninle arasında düşmanlık bulunan kişinin sıcak bir dost gibi olduğunu görürsün. 35. Bu, ancak sabredenlere verilmiştir; bunun verildiği kimseler büyük bir pay sahibidirler.

88/21. (Ey Muhammed!) Sen öğüt ver! Esasen sen sadece öğüt vericisin. 22. Sen, onlara zor kullanacak değilsin.

16/125. Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır; onlarla en güzel biçimde tartış. Rabbin kendi yolundan kimin sapıldığını en iyi bilendir. Doğru yolda olanları en iyi bilen de O'dur.

23/96. Kötülüğü en iyi olan ile sav. Onların nitelendirmelerini Biz daha iyi biliriz. 97-98. De ki: "Rabbim! Şeytanların kıskırtmalarından sana sığınırım ve onların bana yavaşmalarından sana sığınırım Rabbim!"

29/46. Ehl-i Kitap'la —onlardan haksızlık yapanların hariç— ancak en güzel biçimde tartışın ve onlara: "Bize indirilene ve size indirilene inandık, bizim Tanrımız da sizin Tanrınız da birdir, biz O'na teslim olmuşuzdur" deyin.

2/256. Dinde zorlama yoktur. Doğru olan eğri olandan ayrışıp belirmiştir. Kim tağutu inkâr eder ve Allah'a inanırsa, kopmak bilmeyen, sağlam bir kulpa tutunmuş olur. Allah iştir, bilendir.

3/159. (Ey Muhammed!) Allah'ın rahmetinden ötürü, sen onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı yürekli olsaydın, çevrenden dağılırlardı. Onları affet, onlara bağış dile, iş hakkında onlara danış, fakat karar verdiğin zaman Allah'a güven. Allah (O'na) güvenenleri sever.

22/67-69. (Ey Muhammed!) Her üm-

٣٤/٤١ وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ٣٥ وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا أُولُو حُظٍّ عَظِيمٍ

٨٨/٢١ فَذَكَرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ ٢٢ لَسْتُ عَلَيْهِمْ بِمُسْتَطِيرٍ

١٦/١٢٥ ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

٢٣/٩٦ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ٩٧ وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ٩٨ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُوا

٢٩/٤٦ وَلَا تَجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأَنْزَلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ

٢٠٦/٢ لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

٣/١٥٩ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

٢٢/٦٧ لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا

¹⁹⁹ "Birine kanat indirmek", Arapça'da bir deyimdir. Ne anlama geldiği konusunda bir kesinlik olmadığı için, olduğu gibi çevirdik. Tefsirlerde yer alan bilgilere göre bu deyim 'himaye altına almak', 'e-sirgemek', 'tevazu göstermek' veya 'dostça davranmak' anlamlarına gelebilmektedir.

mete, yerine getirmeleri gerekli ibadetler koyduk. Öyleyse bu konuda seninle çekişmesinler. Sen Rabbine çağır; sen dosdoğru bir yol üzerindesin. Seninle tartışılırsa: "Allah yaptığınızı çok iyi bilir; ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkın da, kıyamet günü aranızda Allah hükmedecektir" de.

5. Peygamberlerin Mucizeleri ve Diğer Olağanüstülükleri

Mucize, peygamberlerin peygamberliğini teyid etmek için Allah'ın kudreti ve izniyle ortaya koydukları olağanüstülüklerdir. Peygamberlerin hayatlarında mucizeler dışında da olağanüstülükler olabilir. Mucizenin ayrıncı özelliği olağanüstülüğü değil, karşı tarafı ikna etmeye yönelik olmasıdır. İnsanlık tarihinde en son Hz. İsa'ya varıncaya kadar, insanları ikna etmek için bu yol denenmiştir. Fakat Hz. Muhammed'le birlikte, inkarda direnen muhatapların helak edilmesini gerektiren mucize, bir ikna yolu olarak kullanılmamıştır. Zira insanların zihinleri buna ikna olsa da, başka etkenlerin ağır basmasıyla, mucize peygamberliğin tasdikinde etkili olmamaktadır: "Bizi bu mucizeleri göndermekten alıkoyan, öncekilerin onları yalanlamış olmasından başka bir şey değildir" (17. İsrâ/59).

7/106. (Firavun:) "Bir mucize getirdiysen ve doğru sözlülerden isen, onu ortaya koy" dedi. 107. (Mûsa) asasını yere atar atmaz ayan beyan bir yılan oldu. 108. Ve elini çıkardı, bakanlar için bembeyaz oldu. 109-110. Firavun'un kavminin ileri gelenleri: "Doğrusu bu, bilgin bir büyü-cüdür. Sizi yurduunuzdan çıkarmak istiyor. Ne buyurursunuz?" dediler. 111-112. "Onu ve kardeşini egle, şehirlere bütün bilgin büyücülerini getirecek toplayıcılar gönder" dediler. 113. Büyücüler, Firavun'a gelip: "Yenen biz olursak, bize bir ödül var, değil mi?" dediler. 114. (Firavun:) "Evet, o zaman siz de gözdelelerden olacaksınız" dedi. 115. (Büyücüler:) "Ey Mûsa! Ya (önce) sen at veya biz atalım" dediler. 116. (Mûsa:) "Siz atın!" dedi. (Büyücüler) atınca, insanların gözlerini büyülediler, onları ürküttüler ve büyük bir büyü ortaya koydular. 117. "Asâ-nı atver!" diye seslendik. Asâ, birden onların uydurdıklarını yutmaya başladı. 118. Gerçek ortaya çıktı ve onların yapmış oldukları boşa gitti. 119. İşte orada yenildiler ve küçük düştüler. 120. Büyücüler secdeye kapandılar.

يَنَازِعُكَ فِي الْأَمْرِ وَاذْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ٦٨ وَإِنْ جَادَلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ٦٩ اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

١٠٦/٧ قَالَ إِنْ كُنْتَ جِنْتِ بَآيَةٍ فَأْتِ بِهَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ١٠٧ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ١٠٨ وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّظِيرِينَ ١٠٩ قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ ١١٠ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ١١١ قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ١١٢ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ ١١٣ وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ١١٤ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ١١٥ قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْكُ ١١٦ قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاءُوا بِسِحْرِ عَظِيمٍ ١١٧ وَلَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ لَاقِيَ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ١١٨ فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ١١٩ فغلبوا هُنَاكَ وَانْقَلَبُوا صَاحِرِينَ ١٢٠ وَالْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ

7/132. (Firavun'un kavmi Musa'ya:) "Bizi büyülemek için ne mucize gösterirsen göster, sana inanmayacağız" dedi. 133. Bunun üzerine, su baskını, çekirgeyi, biti, kurbağaları ve kanı, birbirinden ayrı mucizeler olarak üzerlerine saldı. Yine de büyüklendiler ve suçlu bir toplum oldular. 134. Pis azap başlarına çöktünce: "Ey Mûsa! Sana verdiği söze göre bizim için Rabbine yalvar. Eğer bizden bu azabı kaldırırsan, andolsun sana inana-cağız ve İsrailoğulları'nı seninle beraber göndereceğiz" dediler.

7/143. Mûsa, tayin ettiğimiz vakitte gelince, Rabbin ona konuştu. (Mûsa:) "Rabbim! Kendini bana göster, Sana bakayım" dedi. Allah: "Sen Beni görmezsin, ama dağa bak, eğer dağ yerinde durursa, sen Beni göreceksin" buyurdu. Rabbi dağa görününce onu yerle bir etti ve Mûsa baygın düştü. Ayılınca: "Sen yücesin, Sana tövbe ettim ve ben inananların ilkiyim" dedi.

7/146. Yeryüzünde haksız yere büyü-lenenleri, belgelerimden yüz çevirteceğim. Her belgeyi¹⁹⁰ görseler, yine ona inanmayacaklar. Doğru yolu görseler, onu yol olarak benimsemeyecekler. Azgınlık yolunu görseler, hemen onu yol edinecekler. Bu, âyetlerimizi yalanlamaları ve ondan habersiz olmalarından ileri gelir. 147. Âyetlerimizi ve ahirette karşılaşmayı yalanlayanların işleri boşa gitmiştir. Yine de yapmış olduklarından başka bir şeyle cezalandırılmayacaklardır.

20/77. Musa'ya: "Kullarımı geceleyin yürüt, denizde onlara kuru bir yol aç; düşmanların yetişmesinden korkma ve endişe etme" diye vahyettik. 78. Firavun, ordusuyla onları takib etti, deniz de onları içine alıverdi, hem de ne alı!.

¹⁹⁰ âyet kelimesi, 'belge', 'işaret', 'emare', 'belirti' anlamlarına geldiği için, Kur'an'da Allah'ın varlığını ve peygamberin elçiliğini teyiden bazı peygamberlere bahşedilen olağanüstülükler (mucizelere) de âyet (belge) denilmektedir.

١٣٢/٧ وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ لِّنَسْحَرَنَهَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ١٣٣ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالْذَّمَ آيَاتٍ مُّفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ١٣٤ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجُّ قَالُوا يَا مُوسَىٰ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لَنَكْشِفَنَّهُ عَنْ الرِّجِّ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ

١٤٣/٧ وَلَمَّا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ وَلَكِنْ نَنْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ نَرَاكَ فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

١٤٦/٧ سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ١٤٧ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أُعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

٢٠/٧٧ وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَاصْرَبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَى

28/30-31. Oraya gelince, kutlu yerdeki vâdinin sağ yanındaki ağaç cihetinden (Mûsa'ya): "Ey Mûsa! Ben alemlerin Rabbi olan Allah'ım. Değneğini at" diye seslendirildi. Mûsa, değneğin yılan gibi hareketler yaptığını görünce, dönüp arkasına bakmadan kaçtı. "Ey Mûsa! Dön gel; korkma; şüphesiz güvende olanlardansın" (denildi). 32. "Elini koy-nuna koy; lekesiz, bembeyaz çıksın. Ellerini koltuk altına çek, korkun kalmasın. Bu ikisi Firavun ve ileri gelenlerine karşı Rabbinin iki delilidir. Doğrusu onlar yoldan çıkmış bir topluluktur".

17/101. (Ey Muhammed!) Mûsa'ya dokuz apaçık mucize verdik.¹⁹¹ İsrailoğulları'na sor. Kendine Musa geldiği zaman Firavun: "Ey Musa! Ben senin büyülenmiş olduğunu düşünüyorum" demişti.

17/59. Bu mucizeleri göndermekten Bizi alıkoyan, öncekilerin onları yalanlamış olmasıdır. Semud kavmine, gözle görülebilen bir dişi deve vermiştik de ona zulmetmişlerdi. Oysa Biz mucizeleri yalnız korkutmak için göndeririz.

10/76. Katımızdan gerçek onlara gelince: "Bu düpedüz bir büyüdür" dediler.

40/78. (Ey Muhammed!) Senden önce birçok elçiler gönderdik; sana onların kimini anlattık, kimini anlatmadık; hiçbir elçi Allah'ın izni olmadan bir mucize getiremez. Allah'ın buyruğu gelince hak

۳۰/۲۸ فَلَمَّا آتَاهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِي الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَمْوَسَىٰ إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ (۳۱) وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تُهْتَزُّ كَانَهَا جَانٌّ وَلَّىٰ مُدَبِّرًا لَّمْ يُعْقَبْ يَمْوَسَىٰ لَقِيلَ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْأَمِينِينَ (۳۲) أَسْأَلُكَ يَدَكَ فِي جَنِّكَ تَخْرُجُ بَيضَاءَ مِنْ غَيْرِ سَوْءٍ وَاضْمُمُ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرُّهْبِ فَذَلِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ

۱۰۱/۱۷ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ سَبْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ فَاسْأَلْ بَنِي إِسْرَءِيلَ إِذْ جَاءَهُمْ فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ إِنِّي لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ مَسْحُورٌ

۵۹/۱۷ وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ إِلَّا تَخْوِيفًا

۷۶/۱۰ فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ مُبِينٌ

۷۸/۴۰ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ فَإِذَا جَاءَ

¹⁹¹ Mucizeler mütekebbir insanları korkutmak (17.İsra/59), müttakileri ise hayran bırakmak içindir. Bu nedenle, Allah'ın Firavun'a çekirge, kan, kurbağa ve bit afetlerini göndermesi mucizedir. Bu ayette geçen dokuz mucizenin neliğinde müfessirler değişik sıralamalar yapmışlardır. Bunlardan bazıları şöyle sıralayabiliriz: 1. Allah'ın Tur dağına tecelli ederek Musa ile konuşması. 2. Denizi geçmesi. 3. Vahiy alması. 4. Asasının yılan olması. 5. Sağ elinin parlaması. 6. Çocuk iken Firavun'un evinde büyümesi. 7. Firavun'un üzerine gönderilen su baskını, bit, kurbağa, kan ve çekirge. Bu sayılanların bir kısmının (Musa'nın vahiy alması gibi) mucize olarak değerlendirilemeyeceği açıktır. Ancak müfessirler, bu dokuz mucizenin tamamının Kur'an'da zikredilmiş olması gerektiğini düşündüklerinden, sayıyı tamamlamak için bazı zorlamalara girmişlerdir.

ile hüküm verilir. İşte o zaman, (Kur'an'ı) batıl sayanlar, zarar ederler.

3/46. (İsa) insanlarla beşikte iken de, yetişkin iken de konuşacaktır; o iyilerdendir.

13/38. Senden önce de nice elçiler gönderdik. Onlara da eşler ve çocuklar verdik. Allah'ın izni olmadan hiç bir elçi bir mucize getiremez. Her sürenin bir kaydı vardır.

أَمْرُ اللَّهِ قَاضٍ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ

۴۶/۳ وَيَكْلُمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ

۳۸/۱۳ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ

D. AHİRET

Ahiret hayatı Allah'ın adaletinin gereği ve insanın denenmesinin zorunlu sonucudur. Amaçsız ve sonuçsuz bir deneme anlamsız olur. Kur'an'da sürekli olarak, insanın imanı ve küfrü, salih ameli ve günahına, cennet veya cehennemle karşılık göreceği vurgulanarak, yeryüzünde yapacağı tercih ve davranışları etkilenmeye çalışılmaktadır. Hatta birçok ayette peygamberlerin yegane görevleri 'inzar ve tebşir' (yani kötü amellere karşılık cehennemle uyarma ve iyi amellere karşılık cennetle müjdeleme) olarak belirlenmektedir.

1. Genel Olarak Ahiret Hayatı

Bu bölümdeki ayetlerde, ahirete inanmayan Araplara, ahiretin varlığının delilleri gösterilmekte; bu dünya ile ahiretin nimetlerinin mukayesesi yapılarak, oranın ve oradaki nimetlerin daha değerli ve daha kalıcı olduğu aktarılmakta ve insanların bu dünyadaki amellerine göre orada cennet veya cehennemi hak edeceği vurgulanmaktadır.

87/16. Siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz. 17. Oysa ahiret daha iyi ve daha kalıcıdır.

۱۶/۸۷ بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (۱۷) وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى

53/42. Son varış Rabbedir. 43. Güldüren de, ağlatan O'dur. 44. Dirilten de, öldüren de O'dur.

۴۲/۵۳ وَأَنْ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ (۴۳) وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَكَ وَأَبْكَى (۴۴) وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتٌ وَأَحْيَا

7/169. Onların ardından, Kitab'a varis olan sonrakiler geldiler. Bunlar: "Biz nasılsa affedileceğiz" diyerek, bu en aşağı olanın (dünyanın) geçici olanını alırlar ve onun benzeri geçici bir şey daha gelse, ona da sarılırlar. Allah'a karşı ancak gerçeği söyleyeceklerine dair, Kitab üzerine onlardan söz alınmamış mıydı? Üstelik Kitab'da olanları okuyup öğren-

۱۶۹/۷ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلَهُ يَأْخُذُوهُ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ وَتَرَسُوا مَا فِيهِ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ

mişlerdi. Ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir. Düşünmüyör musunuz?

28/83. Bu ahiret yurdunu, yeryüzünde böbürlenmek ve bozgunculuk çıkarmak istemeyen kimselere veririz. Sonuç (Allah'a karşı gelmekten) sakınanlarındır.

17/18. Kim çabuk olanı (bu dünyayı) isterse, orada dilediğimize istediğimiz kadar çabuklaştırırız. Sonra ona cehennemî hazırlarız; yerilmiş ve kovulmuş olarak oraya girer. 19. Kim ahireti ister ve mü'min olarak onun için bir çaba gösterirse, işte bunların çabaları görülür. 20. Onların ve bunların her birine Rabbinin bağışından ulaştırırız. Rabbinin bağışı yasak kılınmış değildir. 21. Ey Muhammed! Kimine kiminden fazla iyilikte bulunduğumuza bir bak! Ama ahiret merteye olarak da, nimetler açısından da daha büyüktür.

17/72. Bu dünyada kör olan, ahirette de kör ve yolca daha şaşkındır.

10/60. Allah'a karşı yalan uyduranların, kıyamet günü hakkındaki zanları nedir? Doğrusu Allah'ın insanlara karşı nimeti boldur. Fakat, çokları şükretmez.

11/103. Bunda, ahiret azabından korkana ibret vardır. O, insanların toplanacağı gündür. O güne tanık olunacaktır. 104. Biz o günü ancak sayılı bir süre için erteleyiz. 105. O gün gelince hiç kimse Allah'ın izni olmadan konuşamaz. İnsanların kimi bedbaht, kimi mutludur.

12/109. Senden önce de, yalnızca kasabalar halkının içinden, kendilerine vahyettiğimiz birtakım adamlar göndermişizdir. Yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna bakmazlar mı? Ahiret yurdu,

أَفَلَا تَعْقِلُونَ

(٨٣/٢٨) تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ

(١٨/١٧) مَنْ كَانَ يُرِيدِ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَذْخُورًا (١٩) وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا (٢٠) كُلًّا نُمِدُّ هَؤُلَاءَ وَهَؤُلَاءَ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا (٢١) أَنْظِرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَلِلْآخِرَةِ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا

(٧٢/١٧) وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سَبِيلًا

(٦٠/١٠) وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ

(١٠٣/١١) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِمَنْ خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ ذَلِكَ يَوْمٌ مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَسْهُودٌ (١٠٤) وَمَا نُؤَخِّرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مُعْتَدٍ (١٠٥) يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ سُعْيٌ وَسَعِيدٌ

(١٠٩/١٢) وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِي إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَدَارُ

Allah'a karşı saygılı olanlar için daha iyidir. Düşünmez misiniz?

40/39. (Firavun ailesinden bir mü'min:) "Ey kavmim! Bu dünya hayatı (geçici) bir menfaattir; ama ahiret, işte o kalınacak yurttur".

42/36-38. Size verilmiş bulunan herhangi bir şey, sadece dünya hayatının menfaatidir; inanıp Rablerine güvenenler, büyük günahlardan ve hayasızlıklardan çekinenler, öfkelenediklerinde bile bağışlayanlar, Rablerinin çağırısına cevap verenler, namazı kılanlar işleri(ni) aralarında danışma ile (görenler), kendilerine verdiğimiz rızıktan sarfedenler ve bir saldırıya uğradıklarında kazanmaya çalışanlar için Allah'ın katında bulunan daha iyi ve daha kalıcıdır.

43/33-35. Eğer insanlar (küfre meyleden) tek bir ümmet olmayacak olsaydı, Rahman'ı inkar edenlerin evlerinin tavhanlarını, üzerinde yükseldikleri merdivenleri, evlerinin kapılarını, yaslandıkları kerevetleri gümüşten yapar ve altın bileziklerle işlerdik.¹⁹² Bunların hepsi ancak dünya hayatının geçimlidir. Ahiret, Rabbinin katında (O'na karşı gelmekten) sakınanlarındır.

18/46. Mal ve çocuklar dünya hayatının süsüdür. Kalıcı olan yararlı işler, Rabbinin katında sevapça ve ümit bakımından daha iyidir.

84/16-19. Hayır; akşamın alaca karanlığına, geceye ve yüklendiklerine ve dolgunlaşmış dolunaya yemin ederim ki, siz durumdan duruma geçeceksiniz.¹⁹³

الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا أَفَلَا تَعْقِلُونَ

(٣٩/٤٠) يَأْقُومُ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ

(٣٦/٤٢) فَمَا أَوْفَيْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٣٧) وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كِبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ (٣٨) وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ

(٣٣/٤٣) وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لَبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ (٣٤) وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُورًا عَلَيْهَا يُكْنُونُ (٣٥) وَزَخْرَفًا وَإِنْ كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ

(٤٦/١٨) أَمْوَالٌ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا

(١٦/٨٤) فَلَا أَقْسَمُ بِالشَّفَقِ (١٧) وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ (١٨) وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ (١٩) لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ

¹⁹² Burada tasvir edilen konfor sağlanınca insanlar Allah'ı ve ahireti unutarak, tamamen dünyevi (seküler) bir hayat yaşama temayülü taşıyorlar. Bugün zengin Avrupa ülkelerinde, ayette tasvir edilene benzer bir konfor sağlanmıştır ve hakikaten bu insanlar yaşam tarzı ve dünya görüşü itibarıyla küfürde birleşmiş 'tek bir millet' oluşturmaktadırlar.

¹⁹³ Bu ayetlerde evrendeki değişimlere yeminle dikkat çekilen husus, ölümün de mutlak bir son ol-

29/64. Bu dünya hayatı sadece oyun ve oyalanmadır. Asıl hayat ahiret yur-
dundaki hayattır. Keşke bilseler!

﴿٦٤/٢٩﴾ وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ
الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

13/26. Allah dilediğine rızık bol verir, di-
lediğine de ölçülü verir. Onlar dünya ha-
yatıyla mutlu olurlar. Oysa dünya hayatı
ahiretin yanında kısa bir geçimlikten iba-
rettir.

﴿٢٦/١٣﴾ اللَّهُ يَسْطُرُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ
وَقَرِّحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ
إِلَّا مَتَاعٌ

2. Kıyamet

Allah'ın bu dünya için belirlediği sürenin sonunda kainat ve dünya düzeninin bozulma a-
nına Kur'an'da es-sâ'at, bundan sonra insanların hesap vermek için kalkacakları ana da
yevmu'l-kıyâme (kalkış günü) denir. Fakat Türkçe'de yaygın bir yanlış olarak 'kıyamet'
Kur'an'daki es-sâ'at yerine kullanılmaktadır. Yaygınlığı nedeniyle biz de bu kullanıma uy-
duk. Mekki ayetlerde kıyamet sahneleri mükemmel bir edebî üslûbla yoğun olarak tek-
rarlanmaktadır. Bütün bu tasvirlerin hedefi, bir haz ve menfaat ağının içine gömülmüş
muannit müşrikleri korkutarak, onları psikolojik olarak çözmektedir.

73/14. Yeryüzünün ve dağların sarsıl-
dığı gün, dağlar yumuşak kum yığını hâ-
line gelir.

﴿١٤/٧٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ
الْجِبَالُ كَتِيبًا مَهِيلًا

74/8-10. Sûr'a üflendiği vakit, işte o gün,
inkârcılara kolay olmayan zorlu bir gün-
dür.

﴿٨/٧٤﴾ فَإِذَا نَفَخَ فِي النَّافُورِ ٩ فَذَلِكَ يَوْمُنَّجٍ يَوْمٌ
عَسِيرٌ ١٠ عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ

81/1. Güneş dürüldüğü zaman; 2. Yıl-
dızlar düşüp söndüğü zaman; 3. Dağlar
yürütüldüğü zaman; 4. Doğurması yak-
laşmış develer başıboş bırakıldığı za-
man; 5. Yabanî hayvanlar bir araya top-
landığı zaman; 6. Denizler kaynaştı-
rıldığı zaman.

﴿١/٨١﴾ إِذَا الشَّمْسُ كُرِّرَتْ ٢ وَإِذَا النُّجُومُ
انْكَدَرَتْ ٣ وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ٤ وَإِذَا الْعِشَارُ
عُطِّلَتْ ٥ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ٦ وَإِذَا الْبِحَارُ
سُجِّرَتْ

101/1. Gürültü çıkaracak olan (olay)! 2.
Nedir o gürültü çıkaracak olan? 3. O gü-
rültü çıkartacak olanın ne olduğunu sen

﴿١/١٠١﴾ الْقَارِعَةُ ٢ مَا الْقَارِعَةُ ٣ وَمَا أَدْرَاكَ
مَا الْقَارِعَةُ ٤ يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ

mayıp bir durumdan başka bir duruma geçiş olduğudur. Bazı yorumcular 19. ayetteki "tabakadan
tabakaya bineceksiniz" ifadesinin, insanoğlunun yeryüzünden diğer gezegenlere gideceğine işaret
ettiğini söylemektedirler. Lafız olarak ayet böyle bir yoruma da elverişlidir. Ancak, gerek Kur'an'ın
bütünü, gerekse ayetin içinde bulunduğu bağlam gözönünde bulundurulduğunda, dünya hayatından
ahiret hayatına geçişten söz edilmekte olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, Kur'an'ın ilk muhataplarının
bu ayeti duyduklarında, bunu gelecekteki uzay yolculuklarına bir işaret olarak algılamış olmaları
mümkün değildir. Böyle olunca, Kur'an'ın da muhataplarının anlayamayacağı bir şeyden söz etmesi
sözkonusu olamaz.

ne bilirsin? 4. O gün, insanlar (yere) se-
rilmiş pervaneye dönecekler. 5. Dağlar,
atılmış renkli yüne dönecekler.

﴿٥﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ

75/1. Hayır; kıyamet gününe yemin ede-
rim. 2. Hayır; nedamet çeken nefse ye-
min ederim. 3. İnsan, kemiklerini bir ara-
ya toplayamayacağımızı mı sanıyor? 4.
Evet, Biz onun parmaklarını (yeniden)
düzenlemeye kadiriz. 5-6. Ama insanoğ-
lu ileride de suç işlemek ister¹⁹⁴ de: "Kı-
yamet günü ne zamanmış!" der. 7-10.
Gözün kamaştığı, ayın tutulduğu, güneş
ve ayın bir araya getirildiği zaman, işte o
gün insan: "Kaçacak yer neresi?" der.
11. Hayır, hayır; bir sığınak yoktur. 12. O
gün varılacak tek yer Rabbinin huzuru-
dur. 13. O gün insanoğluna sunduğu ve
geriye bıraktığı¹⁹⁵ ne varsa bildirilir. 14-
15. Özürlerini sayıp dökse de, insanoğ-
lu, artık kendi kendinin şahididir.¹⁹⁶

﴿١/٧٥﴾ لَا أَقْسَمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ ٢ وَلَا أَقْسَمُ بِالنَّفْسِ
اللَّوَامَةِ ٣ أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ ٤
بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ ٥ بَلَىٰ يُرِيدُ
الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ ٦ يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ ٧
فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ ٨ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ٩ وَجُمِعَ
الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ١٠ يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَقَرُّ
١١ كَلَّا لَا وَزَرَ ١٢ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ
١٣ يُنَبِّئُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ١٤ بَلَىٰ
الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ١٥ وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُ

77/1-7. Birbiri ardından gönderilenlere,
estikçe esenlere, yaydıkça yayanlara,
ayırıkça ayıranlara¹⁹⁷ ve bir mazeret
veya uyarı olsun diye öğüt bırakan-
lara¹⁹⁸ andolsun ki,¹⁹⁹ size söz verilen
şey muhakkak gerçekleşecektir. 8. Yıl-
dızların ışığı giderildiği zaman. 9. Gök
yarıldığı zaman. 10. Dağlar ufalandığı
zaman. 11. Elçilere vakit belirlendiği
zaman. 12. Hangi güne ertelenmiştir?
13. Hüküm gününe! 14. Hüküm günü-
nün ne olduğunu sen ne bilirsin? 15. O
gün, yalanlamış olanların vay hâline! 16.
Öncekileri yok etmedik mi? 17. Ardın-
dan, sonrakilere de onlara katarız. 18.
Suçlulara böyle yaparız. 19. O gün, ya-
lanlamış olanların vay hâline!

﴿١/٧٧﴾ وَالْمُرْسَلَاتُ غُرَفًا ٢ فَالْعَارِفَاتُ غَضَفًا
٣ وَالنَّاشِرَاتُ نَشْرًا ٤ فَالْفَارِقَاتُ فَرَقًا ٥
فَالْمُفْقَاتُ ذِكْرًا ٦ غَدْرًا أَوْ نَذْرًا ٧ إِنَّمَا تَوَعْدُونَ
لَوَاقِعَ ٨ فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ ٩ وَإِذَا السَّمَاءُ
فُرِجَتْ ١٠ وَإِذَا الْجِبَالُ سُفِّتْ ١١ وَإِذَا الرَّسُلُ
وُقِفَتْ ١٢ لَأَيُّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ ١٣ لِيَوْمِ الْفَصْلِ ١٤
وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الْفَصْلِ ١٥ وَيَلَىٰ يَوْمَئِذٍ
لِّلْمُكَذِّبِينَ ١٦ أَلَمْ يَكُنْ لَهُ الْأَوَّلِينَ ١٧ ثُمَّ تَتَّبِعُهُمُ
الْآخِرِينَ ١٨ كَذَلِكَ نَفْعُ الْغَافِرِينَ ١٩ وَيَلَىٰ
يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ

¹⁹⁴ veya "... önünü yarmak (ve geleceği görmek) ister..."

¹⁹⁵ veya "... önce ve sonra yaptığı..."

¹⁹⁶ veya "... kendi kendinin şahididir".

¹⁹⁷ krş. 51. Zariyat/4.

¹⁹⁸ krş. 37. Saffat/3.

¹⁹⁹ Burada kendilerine yemin edilen varlıklar büyük ihtimalle meleklerdir (krş. 37. Saffat/1-3; 79. Naziat/1-5).

50/20. Sûra üfürülür; işte bu, söz verilen gündür.

54/1-2. Kıyamet vakti yaklaşır, ay yarılr. Onlar bir delil görünce yüz çevirirler ve: "Süregelen bir büyü" derler.

54/46. Kıyamet saati onlara söz verilmiştir. O ne korkunç, ne acı bir saattir! 47. Suçlular sapıklık ve çılgınlık içinde. 48. Ateşe yüzüstü sürüldükleri gün: "Cehennemini tadını çıkarın" (denir).

7/187. (Ey Muhammed!) Sana kıyamet saatini ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi ancak Rabbimin katındadır. Onu zamanında açığa ancak O çıkarır. Göklerin ve yerin ağırlığını çekemeyeceği o saat size anızın gelecektir". Sanki sen onu biliyor-muşsun gibi sana soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi Allah katındadır. Fakat insanların çoğu bunu bilmez".

25/25. O gün, gök beyaz bulutlar halinde parçalanacak ve melekler bölük bölük indirilecekler.

20/105-108. (Ey Muhammed!) Sana dağları sorarlar; de ki: "Rabbim onları ufalayıp savuracak, yerlerini düz, kuru bir toprak hâline getirecek; orada ne çukur, ne tümsek göreceksin. O gün (insanlar) hiç bir tarafa sapmadan bir davetçiye uyarlar. Sesler Rahman'ın huzurunda kısılmıştır; ancak bir fısıltı işitirsin".

56/1-3. Kıyamet koptuğu zaman, onun gerçekleştiğini yalanlayacak kimse yoktur. O, alçaltacak ve yükseltecektir. 4-7. Ey insanlar! Yer sarsıldıkça sarsıldığı, dağlar ufalandıkça ufalanıp, toz duman hâline geldiği zaman, siz de üç sınıf olursunuz. 8. (Amel defterleri) sağdan verilenler; kimdir o (defterleri) sağdan veri-

lenler? 200 9. (Amel defterleri) soldan verilenler; kimdir o (defterleri) soldan verilenler? 201 10. (İyilik işlemekte) önde olanlar, ileri geçenlerdir. 202

(۱/۵۴) اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَالنَّشْقُ الْقَمَرُ (۲) وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعَرِّضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ

(۴۶/۵۴) بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَذَى وَأَمْرٌ (۴۷) إِنَّ الْمَجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسَعِيرٍ (۴۸) يَوْمَ يُنْحَتُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ذُقُوا مِن سَقَرٍ

(۱۸۷/۷) يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقَّتِهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

(۲۵/۲۵) وَيَوْمَ تَشَقُّ السَّمَاءُ بِالسَّحَابِ وَتُنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ تَنْزِيلًا

(۱۰۵/۲۰) وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا (۱۰۶) فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا (۱۰۷) لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا (۱۰۸) يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا

(۱/۵۶) إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ (۲) لَيْسَ لَوْعَتِهَا كَاذِبَةٌ (۳) خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ (۴) إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًا (۵) وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًا (۶) فَكَانَتْ مَبَاءً مُنْبِتًا (۷) وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً (۸) فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ

lenler? 200 9. (Amel defterleri) soldan verilenler; kimdir o (defterleri) soldan verilenler? 201 10. (İyilik işlemekte) önde olanlar, ileri geçenlerdir. 202

27/82. (Kendilerine) söylenmiş olan başlarına geldiği zaman, yerden bir hayvan çıkarırız; o onlara, insanların ayetlerimize kesin olarak inanmadıklarını söyler. 203 83. O gün her ümmetin ayetlerini yalanlayanlarını bir bölük hâlinde toplarız. Onlar (hesap yerine) sevk edilirler. 84. Geldikleri zaman (Allah): "Ayetlerimizi bilgice kavramadığınız hâlde yalanladınız öyle mi? Yoksa, yaptığınız neydi?" der. 85. Haksızlıklarından ötürü, söylenilen söz başlarına gelir. Artık konuşamaz olurlar.

15/85. Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri bir gaye için yarattık. Şüphesiz kıyamet saati gelecektir. Onun için güzel ve yumuşak davran.

37/19. O iş tek bir çılgıktır; (o zaman) bakakalırlar.

31/34. Kıyamet saatini bilmek Allah'a mahsustur. Yağmuru O indirir, O rahimlerde bulunanı bilir. Kimse yarın ne

الْمَيْمَنَةِ (۹) وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ (۱۰) وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ

(۸۲/۲۷) وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ (۸۳) وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّمَّنْ يَكْذِبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ (۸۴) حَتَّى إِذَا جَاءُوا قَالَ أَكَذَّبْتُمْ بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِطُوا بِهَا عِلْمًا أَمْثَلًا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۸۵) وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ

(۸۵/۱۵) وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَإِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ فَاصْصَبِ الصَّبْرَ الْجَمِيلَ

(۱۹/۳۷) فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ

(۳۴/۳۱) إِنَّ لِلَّهِ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ

200 krş. 56.Vakıa/26-40, 90-91; 90.Beled/12-18; 74.Müddessir/39.

201 veya "soldakiler ..."; krş. 56.Vakıa/41-56, 92-94; 90.Beled/19-20.

202 Kur'an'daki *ashâbu'l-yemin* / *ashâbu'l-meymene* ve *ashâbu'l-şimâl* / *ashâbu'l-meş'eme* ifadeleri, 'sağcılar' ve 'solcular' şeklinde tercüme edildiğinde, çağdaş siyasal tutumlar olan sağcılık ve solculuk olgularını çağırıştıracağı için bu şekilde çevirdik. Buradaki 'sağdakiler' ve 'soldakiler' ile kastedilen, muhtemelen amel defterleri sağlarından verilen talihsizler ve amel defterleri sollarından verilen talihsizlerdir. Ayrıca, *yemin* ve *şimâl* ifadeleri 'sağ' ve 'sol' anlamına geldiği gibi, 'uğur' ve 'uğursuzluk' anlamına da gelebilmektedir.

203 Bu ayetin anlaşılmasında epeyce ihtilaf edilmiştir. Çünkü Arapça metindeki *el-kavl* kelimesi bu ayette de olduğu gibi, bazen Allah'ın önceden vaad etmiş olduğu bir karardır. Bu ayette kelimenin kıyamet anlamına mı, yoksa normal olarak azabı hakeden bir toplumun başına gelecek olan azabı mı delalet ettiği belli değildir. İkinci, yerden çıkarılan bu canlı, hareket eden varlığın (*dâbbe*) ne olduğu belli değildir. Burada bu varlığın söylediği söz, bir durum tespittir. Bunu da Allah hem bizzat, hem de melekleri vasıtasıyla zaten bilmektedir. Diğer bir husus, bu ayetin sembolik bir anlatım tarzı olduğunu varsaysak bile, ne anlattığı açık değildir. Bu konuda üretilen hadis edebiyatına itibar edilemez. Zira Kur'an'ın delaletine göre, Hz. Peygamber'in geleceğe ait gayb bilgisi yoktur. Dolayısıyla, *dâbbetu'l-arz* konusundaki klasik ve çağdaş spekülasyonları ihtiyatla karşılamak gerekir. En doğrusunu Allah bilir.

kazanacağını bilmez, hiç kimse nerede öleceğini bilmez. Şüphesiz, Allah bilendir, (herşeyden) haberdardır.

34/3. İnkâr edenler: "Kıyamet bize gelecektir" dediler. (Ey Muhammed!) De ki: "Hayır; gaybı bilen Rabbime andolsun ki, kıyamet size muhakkak gelecektir. Göklerde ve yerde zerre kadar olanlar bile O'nun ilminin dışında değildir. Bundan daha küçüğü de, daha büyüğü de, apaçık bir kitaptadır".

39/67. Onlar, Allah'ı gereği gibi değerlendiremediler. Bütün yeryüzü, kıyamet günü O'nun avucundadır; gökler O'nun kudretiyle düğümlenmiştir. Haşa; O, onların ortak koşmalarından yücedir. 68. Sûr'a üflenince, Allah'ın dilediği bir yana, göklerde olanlar ve yerde olanlar bayılır. Sonra ona bir daha üflenince hemen ayağa kalkıp bakışır dururlar.

40/18. (Ey Muhammed!) Onları, yüreklerin ağıza geleceği, tasadan yutkunacakları, yaklaşan kıyamet günü ile uyar. (O gün) haksızlık edenlerin ne bir dostu, ne de (sözü) dinlenecek bir aracı vardır.

40/59. Kıyamet günü mutlaka gelecektir. Bunda şüphe yok; fakat insanların çoğu inanmıyorlar.

42/17. Kitab'ı ve ölçüyü hak ile indiren Allah'tır. Ne bilirsin, belki de kıyamet vakti yakındır. 18. Ona inanmayanlar, onu acele isterler; inananlar ise, ondan (korkularından) titrerler ve onun gerçek olduğunu bilirler. İyi bilin ki, kıyamet hakkında tartışanlar derin bir sapıklık içindedirler.

غَدَا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

٣/٣٤ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

٦٧/٣٩ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ٦٨ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَبَقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نَفَخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ

١٨/٤٠ وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْأَرْفَةِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاطِمِينَ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ

٥٩/٤٠ إِنَّ السَّاعَةَ لَأَتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ

١٧/٤٢ اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ ١٨ يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يَمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ

43/61. O, kıyameti bildirir;²⁰⁴ sakın ondan şüphe etmeyin. Bana uyun, bu doğru yoldur.

45/27. Göklerin ve yerin hükümrânlığı Allah'ındır. Kıyamet kopacağı gün, işte o gün (Kur'an'ı) batıl sayanlar kayba uğrayacaklardır.

18/47. Dağları yürüteceğimiz ve senin yeryüzünü dümdüz göreceğin gün, hiç birini bırakmaksızın insanların hepsini bir araya getiririz.

18/8. Şüphesiz, Biz yeryüzünde olanları kupkuru bir toprak hâline getireceğiz.

18/99. Biz o gün onları bırakırız, dalgalar hâlinde birbirlerine girerler, sonra sura üflenir ve hepsini bir araya toplarız.

16/61. Eğer Allah insanları haksızlık yapmalarından ötürü hemen yakalayacak olsaydı, yeryüzünde bir canlı bırakmazdı. Fakat onları belli bir süreye kadar erteler. Süreleri geldiği zaman onu ne bir an geciktirebilirler, ne de bir an öne alabilirler.

16/77. Göklerin ve yerin gaybı Allah'a aittir. Kıyametin kopuşu bir göz kırpması kadar veya daha kısa bir zaman işidir. Allah'ın gücü herşeye yeter.

21/1. İnsanların hesabını görme (zamanı) yaklaştı, fakat onlar hâla dalgınlık içinde yüz çeviriyorlar.

21/104. Göğü, kitap sayfalarını dürer gibi dürdüğümüz zaman, yaratmaya ilk başladığımız gibi, katımızdan verilmiş bir

٦١/٤٣ وَإِنَّهُ لَعَلَّمَ الْإِنسَانَ فَلَا تَمْكُرْنَ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ

٢٧/٤٥ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُومِئُذٍ يَخْسِرُ الْمُبْطِلُونَ

٤٧/١٨ وَيَوْمَ نُسَوِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَخَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا

٨/١٨ وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا

٩٩/١٨ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا

٦١/١٦ وَلَوْ يَوَازِئُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ

٧٧/١٦ وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

١/٢١ اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ

١٠٤/٢١ يَوْمَ تَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجْلِ لِلْكِتَابِ

²⁰⁴ Bu ayetteki 'o' zamirinin neye delalet ettiği konusunda kapalıdır. Ayetin içinde bulunduğu bağlamı dikkate alacak olursak, bunun Hz. İsa'ya işaret ettiğini söylemek gerekir. Bir kıraate göre ayetin anlamı şöyledir: "O (İsa) kıyametin alametidir". Bu arada, bu zaminin Kur'an'a işaret ettiğini düşünenler de vardır.

söz olarak, yaratmayı tekrar edeceğiz. Şüphesiz Biz bunu yapacağız.

21/109-111. Eğer yüz çevirirlerse, de ki: "Size açık seçik ilan ettim²⁰⁵; tehdit olunduğunuz şeyin yakın mı, uzak mı olduğunu bilemem. O, açığa vurulan sözü de bilir, gizlediklerinizi de bilir. Bilmem; belki bu gecikme sizi denemek ve bir süreye kadar geçindirmek içindir".

21/96-97. Ye'cûc ve Me'cûc'ün (sedleri) açıldığı, her tepeden boşaldıkları ve verilen gerçek söz yaklaştığı zaman, inkâr edenlerin gözleri açılır: "Vah bize! Bundan önce dalgınlık içindeydik, hayır zâlimdik" (derler). 98. Siz ve Allah'tan başka tapıklarınız cehennemin yakacağısınız, oraya geleceksiniz.

52/1-7. Tûr'a, yayılmış ince deri üzerine yazılmış Kitab'a, Ma'mur Ev'e (Kâbe'ye), yükseltilmiş tavana (göğe) ve kaynayan denize andolsun ki, Rabbinin azabı hiç şüphesiz gelecektir. 8. Onu savacak yoktur. 9-12. Göğün sarsıldıkça sarsılacağı, dağların yürüdükçe yürüyeceği gün; işte o gün, daldıkları yerde oyalanarak (kıyameti) yalanlayanlara yazıklar olsun!

67/25. (İnkârcılar:) "Doğru sözlü iseniz, bu sözverilen (azab) ne zamandır?" derler. 26. De ki: "O'nu bilmek ancak Allah'a mahsustur, Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım". 27. Azabı yaklaşırken gördükleri zaman, inkâr edenlerin yüzleri çirkinleşip kararır; onlara: "Sizin arayıp durduğunuz işte budur" denir.

69/1-2. Gerçekleşecek olan! Nedir o gerçekleşecek olan? 3. Gerçekleşecek olanın ne olduğunu sen ne bilirsin?

كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نَعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ

(١٠٩/٢١) فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنْتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ وَإِنْ أَنْزَلْنَا أَقْرَبَ أَمْ بَعِيدَ مَا تُوعَدُونَ (١١٠) إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ (١١١) وَإِنْ أَنْزَلْنَا لَعْنَهُ فَنُفِثَ لَكُمْ وَمَتَّاعٌ إِلَىٰ حِينٍ

(٩٦/٢١) حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْتَ بِآجُوجٍ وَمَآجُوجٍ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ (٩٧) وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ (٩٨) إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ

(١٠٥/٢) وَالطُّورِ (٢) وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ (٣) فِي رَقٍّ مَنشُورٍ (٤) وَالنِّبْتِ الْمَعْمُورِ (٥) وَالسَّعْفِ الْمَرْقُوعِ (٦) وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ (٧) إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ (٨) مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ (٩) يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا (١٠) وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا (١١) قَوْلٌ لِيَوْمٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (١٢) الَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ يَلْعَبُونَ

(٢٥/٦٧) وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٢٦) قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ (٢٧) فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ

(١/٦٩) الْحَاقَّةُ (٢) مَا الْحَاقَّةُ (٣) وَمَا أَنْزَلَكَ مَا الْحَاقَّةُ

69/13-15. Sur'a bir üfürüş üfürüldüğü, yer ve dağların kaldırılıp bir vuruşla birbirine çarpıldığı zaman, işte o gün olacak olur (kıyamet kopar). 16. O gün gök yarılr ve gevşer. 17. Melekler onun çevresindedirler. O gün Rabbinin tahtını onlardan sekizi başları üstünde taşır.

70/1-3. Birisi, (yükselinecek) derecelere sahip olan Allah katından inkârcılara gelecek ve kimsenin savamayacağı azabı soruyor.

70/5. (Ey Muhammed!) Güzelce sabret. 6. Onlar azabı uzak görüyorlar. 7. Ama Biz onu yakın görmekteyiz. 8. Gök, o gün erimiş mâden gibi olur. 9. Dağlar da (atılmış) yüne döner. 10. Hiç bir dost, dostunu somaz. 11-14. Onlar birbirlerine gösterilirler. Suçlu kimse, o günün azabından kurtulmak için oğullarını, karısını, kardeşini, kendisini barındırmış olan sülâlesini ve yeryüzünde bulunan herkesi feda etse ister.

78/1. Birbirine neyi sorup duruyorlar? 2-3. Üzerinde anlaşmazlığa düştükleri büyük haberi mi? 4. Hayır; şüphesiz görüp bileceklerdir. 5. Hayır; elbette görüp bileceklerdir.

78/17. Hüküm günü tesbit edilmiş bir vakittir. 18. Sur'a üfürüldüğü gün, hepiniz bölük bölük geleceksiniz. 19. Gökler kapı kapı açılacaktır. 20. Dağlar yürütülüp serap olacaktır.

79/1-7. Söküp çıkaranlara, dipdiri kalanlara, süzülerek yüzenlere, öne geçenlere ve işi düzenleyenlere andolsun ki, o gün sarsıntı sarsacak ve onu bir benzeri izleyecektir. 8. İşte o gün yürekler titrer. 9. İnsanların gözleri yere dikilir.

79/34. En büyük baskın geldiği zaman; o gün, insan ne uğurda çalıştığını anlar. 35-36. Cehennem her bakanın göreceği şekilde gösterilir.

(١٣/٦٩) فَإِذَا نَفَخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ (١٤) وَخُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً (١٥) فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ (١٦) وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ (١٧) وَالْمَلَائِكَةُ عَلَىٰ أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ

(١/٧٠) سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ (٢) لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ (٣) مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ

(٥/٧٠) فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا (٦) إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا (٧) وَيَرَاهُ قَرِيبًا (٨) يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ (٩) وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ (١٠) وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا (١١) يَنْصُرُونَهُمْ يَوْمَ الْمُجْرَمِ تَوَفَّقُ مِنْ عَذَابٍ يَوْمَئِذٍ بَيْنِيهِ (١٢) وَصَاحِبِيَّتِهِ وَأَخِيهِ (١٣) وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ (١٤) وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ

(١/٧٨) عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ (٢) عَنِ النَّبِإِ الْعَظِيمِ (٣) الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ (٤) كَلَّا سَيَعْلَمُونَ (٥) ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ

(١٧/٧٨) إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا (١٨) يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا (١٩) وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا (٢٠) وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا

(١/٧٩) وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا (٢) وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا (٣) وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا (٤) فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا (٦) يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ (٧) تَتْبَغِهَا الرَّأِفَةُ (٨) قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ (٩) أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ

(٣٤/٧٩) فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَةُ الْكُبْرَى (٣٥) يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى (٣٦) وَبَرَزَتْ لِلْجَهَنَّمَ لِمَنْ يَرَى

²⁰⁵ veya "(hepinize) eşit biçimde bildirdim".

79/42. (Ey Muhammed!) Senden kıyameti, onun ne zaman gelip çatacağını sorarlar. 43. Sen kim, onu bildirmek kim! 44. Onun bilgisi Rabbinde aiddir. 45. Sen sadece ondan (kıyametten) korkanları uyarırsın. 46. Kıyameti gördükleri gün, sanki dünyada ancak bir akşam yahut bir kuşluk vakti kalmış gibidirler.

84/1-2. Göğün yarılıp kendine yakışır biçimde Rabbinde kulak verdiği zaman. 3-5. Yerin sündürüldüğü, içindekileri atarak boşaldığı ve kendine yakışır biçimde Rabbinde kulak verdiği zaman! 6. Ey insan! Sen, Rabbin'e (varmak için) çalışıp çabaladın, işte O'na kavuşmak tasın.

30/12. Kıyamet koptuğu gün, suçlular umutsuz kalıverirler. 13. Koştukları ortaklardan da kendilerine hiç bir şefaati çıkmaz. Onlar ortaklarını inkâr ederler. 14. Kıyamet koptuğu gün, işte o gün (birbirlerinden) ayrılırlar.

33/63. (Ey Muhammed!) İnsanlar sana kıyametin vaktini soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi ancak Allah'ın katındadır". Kimbilir, belki de kıyamet vakti yaklaşmaktadır.

47/18. Onlar kıyametin kendilerine ansızın gelmesini mi bekliyorlar? İşte onun şartları geldi! Kendilerine gelip çattınca nasıl ibret alacaklar ki?²⁰⁶

55/35. (Ey insanlar ve cinler!) Üzerinize dumsansız bir alev ve ateşsiz bir duman gönderilir de yardımlaşamazsınız. 36. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 37. Gök yarılıp da, gül gibi kızardığı, yağ gibi eridiği zaman hâliniz nice olur? 38. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 39. O gün ne insana ne de

(٤٢/٧٩) يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا (٤٣) فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرَاهَا (٤٤) إِلَى رَبِّكَ مُنتَهَاهَا (٤٥) إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ مَنِ خَشَاهَا (٤٦) كَانَتْهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا

(١/٨٤) إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ (٢) وَأَذْنِبَتْ لِرَبِّهَا وَحَقَّتْ (٣) وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ (٤) وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ (٥) وَأَذْنِبَتْ لِرَبِّهَا وَحَقَّتْ (٦) يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ

(١٢/٣٠) وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ (١٣) وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِنْ شُرَكَائِهِمْ شُفَعَاءُ وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ (١٤) وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُنْفِقُونَ

(٦٣/٣٢) يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا

(١٨/٤٧) فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّى لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرُهُمْ

(٣٥/٥٥) يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شَوْابٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ (٣٦) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٣٧) فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ (٣٨) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٣٩) فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ

cine suçu sorulur.²⁰⁷ 40. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

22/1. Ey insanlar! Rabbiniz'den sakının; zira kıyamet gününün sarsıntısı büyük bir şeydir. 2. Onu gördüğünüz gün, her emzikli emzirmekte olduğunu unutur, her gebe bebeğini düşürür. İnsanları sarhoş bir hâlde görürsün, oysa sarhoş değildirler, fakat Allah'ın azabı çetindir.

22/7. Kıyamet vakti elbette gelecek – bunda bir şüphe yok– ve Allah kabirlerde olanları diriltecek.

إِنْسٍ وَلَا جَانٍ (٤٠) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

(١/٢٢) يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ (٢) يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ

(٧/٢٢) وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ

3. Yeniden Dirilme ve Allah'ın Huzurunda Toplanma (Haşir)

Haşir; *el-kıyâme(t)* veya *es-sâ'a(t)* olayından sonra gerçekleşecek ikinci aşamadır. Dünyada yaşamış, sorumluluk üstlenmiş (bölüş çağını aşmış) insanların Allah'ın kudretiyle yeniden diriltilmelerini ve mükafat ya da cezalandırmak amacıyla bir yere toplanmalarını ifade eder. Aşağıdaki ayetler, bazı İslam filozoflarının te'vil yoluyla geliştirdikleri, haşrin ruhanî olacağı görüşüne ilişkin hiç bir ipucu içermemektedir.

96/8. Dönüş Rabbinedir.

(٨/٩٦) إِنَّ إِلَى رَبِّكَ الرُّجْعَى

68/42-43. O gün (işin dehşetinden) bal-dırlar açılır; secdeye çağırılırlar, ama buna güçleri yetmez; gözleri düşmüş, aşağılanmış bir hâldedirler. Oysa, onlar sapasağlamken de secdeye çağırılmışlardı.

(٤٢/٦٨) يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ (٤٣) خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْمَقُهم ذُلُّهُ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ

81/7-14. Nefisler eşleştirildiği²⁰⁸ zaman; diri diri toprağa gömülen kız çocuğuna hangi suçtan ötürü öldürüldüğü sorulduğu zaman; amel defterleri açıldığı za-

(٧/٨١) وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ (٨) وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ (٩) بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ (١٠) وَإِذَا الصُّحُفُ

²⁰⁷ Katip melekler (82.İnfitar/10-11) herşeyi kaydettikleri için, o gün yargılamada sorgu aşaması yoktur. "Her insanın amel defterini boynuna astık. İnsan için kıyamet gününde açılmamış olarak önüne konacak bir kitap çıkarırız. Kitabını oku! Bugün sana hesap sorucu olarak kendin yetersin" denilir" (17.İsra/13-14).

²⁰⁸ *nefs* kelimesini 'cins' anlamında değerlendirecek bu ifade "Cinsler eşleştirildiği zaman" şeklinde de anlaşılabilir. Ayrıca "İnsanlar gruplara ayrıldığı zaman" veya "Ruhlar (bedenlerle) birleştirildiği zaman" anlamlarına da yorumlanmıştır. Bu son yorumun, ruh-beden ayırımına dayandığı açıktır.

²⁰⁶ veya "... kendilerine gelip çattıktan sonra ibret almaları neye yarar ki?"

man; gök yerinden oynatıldığı zaman; cehennem alevlendirildiği zaman; cennet yaklaştırıldığı zaman; insan önceden ne hazırladığını görecekler.

100/9-11. O bilmez mi ki, kabirlerde bulunanların çıkarılacağı ve gönüllerde olanların ortaya konulacağı zaman; Rableri o gün onların herşeyinden haberdardır.

80/33. Kulakları sağırлаştıracak gürültü kopup geldiği zaman. 34-36. O gün adam, kardeşinden, ana-babasından, karısından ve oğullarından kaçır. 37. O gün, herkesin kendine yeter derdi vardır. 38-39. O gün birtakım yüzler aydınlıktır, gülümekte ve sevinmektedir. 40-41. O gün birtakım yüzler de tozlanmış ve onları karanlık bürümüştür. 42. İşte bunlar Allah'ın buyruğundan çıkan inkarcılardır.

85/1-3. Burçları bulunan göğe andolsun; söz verilen güne andolsun; tanık olana ve tanık olunana andolsun.

75/3. İnsan, kemiklerini bir araya topalayamayacağımızı mı sanıyor? 4. Evet; Biz onun parmaklarını (yeniden) düzenlemeye kadırız.

75/37. O, akıtılan bir damla değil miydi? 38. Sonra yapışkan bir nesne oldu, (Allah) onu yaratıp, ona şekil verdi. 39. Ondan iki cinsi, erkeği ve dişi yarattı. 40. O'nun ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi?

50/15. Biz ilk yaratışta yorgun mu düşmüştük? Hayır, onlar yeniden yaratılmaktan şüphe etmektedirler.

50/2-3. Inkârcılar, aralarından bir uyanıcının gelmesine şaşılabilirler da: "Bu şaşılacak bir şey; öldüğümüz ve toprak olduğumuz zaman dirilecek miyiz? Bu, ihtimali olmayan bir dönüştür" dediler. 4.

نُشِرَتْ (١١) وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ (١٢) وَإِذَا الْجَحِيمُ سُفِرَتْ (١٣) وَإِذَا الْجَنَّةُ أُرْفِقتْ (١٤) عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أُخْضِرَتْ

(٩/١٠٠) أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعِثَ مَا فِي الْقُبُورِ (١٠) وَخُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ (١١) إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ

(٣٣/٨٠) فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاحَّةُ (٣٤) يَوْمَ يَقْرَأُ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ (٣٥) وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ (٣٦) وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ (٣٧) لِكُلِّ أَمْرٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ (٣٨) وَجُزْءٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْقَرَةٌ (٣٩) ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ (٤٠) وَوَجْوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ (٤١) تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ (٤٢) أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرَةُ الْفَجَرَةُ

(١/٨٥) وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ (٢) وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ (٣) وَشَاهِدٍ مُّشْهُودٍ

(٣/٧٥) لِيَحْسَبِ الْإِنْسَانُ أَلَّنْ نَجْمَعُ عِظَامَهُ (٤) بَلَى قَادِرِينَ عَلَى أَنْ نَسُوِّي بَنَانَهُ

(٣٧/٧٥) أَلَمْ يَكُنْ نَظْفَةً مِنْ مَّيِّ يُمْنَى (٣٨) ثُمَّ كَانَ عِلْقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّى (٣٩) فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى (٤٠) أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُخْطِيَ الْمَوْتَى

(١٥/٥٠) أَفَعَبَيْنَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ

(٢/٥٠) بَلْ عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ (٣) أَأَنْذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذَلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ (٤) قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ

Onlardan kimlerin ölüp toprağa karıştığını biliyoruz. Katımızda herşeyi (unutulmaktan) koruyan bir kitab vardır.

50/41. Bir çağırıcının yakın bir yerden çağıracağı güne kulak ver. 42. O gün çılgılığı gerçekten duyarlar. İşte o, (kabirden) çıkışı günüdür. 43. Biz can verir, Biz öldürürüz; dönüş Bize'dir. 44. O gün, yer yarılıp çabucak onlardan ayrılır; bu Bize göre kolay bir toplamadır.

50/9-11. Gökten bereketli bir su indirdik, kullara rızık olmak üzere onunla bahçeler, biçilecek taneli ekinler, küme küme tomurcukları olan boylu hurma ağaçları yetiştirdik. O suyla ölü yeri dirilttik. İşte (yeniden) diriliş de böyledir.

54/6. (Ey Muhammed!) Öyleyse, çağırıcının, bilinmedik bir şeye çağırıldığı gün onlardan yüz çevir. 7-8. Gözleri düşmüş hâlde, yayılmış çekirgeler gibi kabirlerden çıkarlar. Inkarcılar çağırıcıya boyunlarını uzatarak: "Bu zorlu bir gündür" derler.

7/29. De ki: "Rabbim bana adaleti emretti. Her secde edişte yüzünüzü (O'na) doğrultun ve dini yalnız kendisine has kılarak O'na yalvarın. Sizi ilk yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz".

7/57. O, rahmetinin önünde müjdeci olarak rüzgarları gönderir. Rüzgarlar yüklü bulutları taşıdığında, Biz onu ölü bir yere gönderir, onunla su indirir ve onunla her türlü ürünü çıkarırız. Ölüleri de böyle diriltip çıkaracağız. Belki düşünüp, öğüt alırsınız.

36/32. Hepsî huzurumuza getirileceklerdir.

36/51. Sûr'a üflenince, kabirlerinden Rablerine koşarak çıkarlar. 52. "Vay hâlimize! Yattığımız yerden bizi kim kaldırdı?" derler. Onlara: "İşte Rahmân olan

الأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَفِیْظٌ

(٤١/٥٠) وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِي مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ (٤٢) يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَلِكَ يَوْمَ الْخُرُوجِ (٤٣) إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ (٤٤) يَوْمَ تَشَقُّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ

(٩/٥٠) وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ (١٠) وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ (١١) رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَأَخْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مِيتًا كَذَلِكَ الْخُرُوجُ

(٦/٥٤) فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِي إِلَى شَيْءٍ نَكِرٍ (٧) خَشَعًا أَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنتَشِرٌ (٨) مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِي يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمَ عَسَرٌ

(٢٩/٧) قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ

(٥٧/٧) وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّى إِذَا أَقْلَّتْ سَحَابًا طَالَا سَفَاءً لَبِدٍ مِيتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذَلِكَ نَخْرِجُ الْمَوْتَى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

(٣٢/٣٦) وَإِنْ كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ

(٥١/٣٦) وَتَفْعَلُ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ (٥٢) قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن

Allah'ın verdiği söz budur, elçiler doğru söylemişlerdi" denir. 53. Tek bir çılgılık kopar; hepsi hemen huzurumuza getirilmiş olur. 54. Bugün artık hiç kimseye bir haksızlıkta bulunulmaz. Yalnızca işlediklerinizin karşılığını görürsünüz.

36/77-78. İnsan kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez mi ki, hemen apaçık bir hasım kesilir ve kendi yaratılışını unutarak: "Çürümüş kemikleri kim yaratacak?" der ve bize misal vermeye kalkar. 79. (Ey Muhammed!) De ki: "Onları, ilk defa yaratan diriltecektir. O, her türlü yaratmayı bilendir". 80. "Yaş ağaçtan size ateş çıkarandır. Ondan ateş yakarsınız". 81. "Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerini yaratmaya güç yetiremez mi? Elbette yetirir, çünkü O yaratıcı olandır ve bilendir. 82. Bir şeyi dilediği zaman O'nun buyruğu sadece, o şeye "Ol!" demektir; o hemen olur. 83. Her şeyin hükümrانlığı elinde olan ve sizin de kendisine döndürüleceğiniz Allah Yüce'dir.

19/37. Fırkalar, kendi aralarında anlaşmazlığa düştüler. O büyük günü görece kâfirlerin vay hâline! 38. Bize geldikleri gün ne güzel görüp ne güzel işitecekler! Ama o zalimler bugün apaçık bir sapıklık içindedirler. 39. (Ey Muhammed!) Onları, onlar hâla gaflet içinde ve inanmaz bir hâldeyken işin bitmiş olacağı o pişmanlık günü ile uyar! 40. Şüphesiz, bütün yeryüzüne ve üzerinde bulunanlara Biz varis olacağız; onlar Bizze dönecekler.

19/66. İnsan: "Ben öldüğüm zaman diriltilecek miyim?" der. 67. İnsan, kendisini önceden bir şey değilken yaratmış olduğumuzu hatırlamaz mı? 68. Rabbine and olsun ki, Biz onları şeytanlarla beraber, kesinkes toplayacağız. Sonra cehennemnin çevresinde onları çömelmiş olarak hazır bulunduracağız.

مَرَقْنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَانُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ (٥٣) إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَنُنَا مُحْضَرُونَ (٥٤) قَالِيَوْمَ لَا تَنْطَلِمُ أَنْفُسٌ شَيْئًا وَلَا تَجَزُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

(٧٧/٣٦) أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ (٧٨) وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ (٧٩) قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ (٨٠) الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقُونَ (٨١) أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ (٨٢) إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (٨٣) فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

(٣٧/١٩) فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ (٣٨) أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا لَكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ (٣٩) وَأَنذَرَهُمْ يَوْمَ الضَّرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (٤٠) إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ

(٦٦/١٩) وَيَقُولُ الْإِنْسَانُ إِذَا مَا مِتُ لَسَوْفَ أُخْرَجَ حَيًّا (٦٧) أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَتَمَّ يَكُنْ شَيْئًا (٦٨) فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا (٦٩) ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَانِ عِتِيًّا (٧٠) ثُمَّ

69. Sonra her toplumdaki Rahmân'a en çok kimin başkaldırdığını ayırıp ortaya koyacağız 70. Sonra, ona (cehenneme) en lâıyk olanları en iyi Biz biliriz. 71. Sizde cehenneme uğramayacak hiç kimse yoktur.²⁰⁹ Bu, Rabbinin üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükmüdür. 72. Sonra Biz, Allah'a karşı saygılı olanları kurtaracak, zâlimleri de orada çömelmiş olarak bırakacağız.

19/85. (Allah'a karşı) saygılı olanları, Rahmân'ın huzurunda O'na gelmiş konuklar olarak topladığımız gün. 86. Suçluları suya götürür gibi cehenneme süreceğiz.

19/94. Andolsun, Allah onları numaralamış ve teker teker saymıştır. 95. Kıyamet günü hepsi O'na teker teker gelecektir.

20/102. Sur'a üflendiği gün, işte o gün, suçluları gözleri göğermiş olarak toplarız. 103. Aralarında saklı saklı: "(Dünyada) sadece on gün eğleştiniz" diye konuşurlar. 104. Söylediklerini Biz daha iyi biliriz. (O gün) onların yolca en düzgünleri: "Sadece bir gün eğleştiniz" der.

20/124. Kim Beni anmaktan yüz çevirirse, onun için darlık vardır,²¹⁰ ve kıyamet günü onu kör olarak haşrederiz. 125. O zaman: "Rabbim! Beni niçin kör olarak haşrettin? Oysa, ben gören bir kimseydim" der. 126. Allah: "Böyledir, ayetlerimiz sana gelmişti de sen onları unutmuştun, bugün de sen öyle unutulmuş bulunuyorsun" der. 127. İşte haddi aşanları ve Rabbinin ayetlerine inanmayanları böyle cezalandıracağız.

لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أُولَىٰ بِهَا صِلِيًّا (٧١) وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا (٧٢) ثُمَّ نُنْجِي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا

(٨٥/١٩) يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَانِ وَفْدًا (٨٦) وَنَسُوقَ الْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَرْدًا

(٩٤/١٩) لَقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا (٩٥) وَكُلَّهُمْ أَتَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا

(١٠٢/٢٠) يَوْمَ يُفْتَحُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا (١٠٣) يَخَافَتُونَ بَيْنَهُمْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا (١٠٤) نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا

(١٢٤/٢٠) وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى (١٢٥) قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا (١٢٦) قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنسى (١٢٧) وَكَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ

²⁰⁹ Bir yere uğramak (vurûd) oraya girmek (duhûl) anlamına gelmez. Bir sonraki ayette (٧٣) zaten bu ayırım yapılmaktadır. Müttakiler bu uğramadan sonra cennete girecekler, kâfirler ise orada yüzüstü kalacaklardır.

²¹⁰ Buradaki darlığı fakirlik olarak almak yanlış olur; 'darlık' en geniş anlamıyla, sıkıntılı bir yaşantı demektir. Bu ise, dinsiz hayatın tabiatında vardır. Böyle bir hayatta insan genellikle bedensel hazların peşinde koşar. Bu hazlar ise hep anlıktır. Dolayısıyla, hayat sürekli zevklerle doldurulamaz; zevklerin bittiği anda da sıkıntı zorunlu olarak başlar. Böyle bir dünya görüşüne sahip olan kişinin şuuraltındaki ihtiyarlık ve ölüm korkusu, Demokles'in kılıcı gibi kişinin tepesinde sallanır durur.

Hem, ahiretin azabı (bu dünya azabından) daha şiddetli ve daha kalıcıdır.

27/87. Sur'a üfürüldüğü gün, Alah'ın diledikleri bir yana, göklerde olanlar da, yerde olanlar da, korku içinde kalırlar. Hepsı Allah'a boyunları bükülmüş olarak gelirler.

17/49. Onlar: "Kemik ve ufalanmış toprak olmuşken, biz mi yeni bir yaratık olarak diriltileceğiz?" derler. 50-51. De ki: "İster taş, ister demir veya gönlünüzde büyüyen (daha sert) bir şey olun". "Bizi kim geri getirecek?" diyeceklerdir. De ki: "Sizi ilk defa yaratan". Sana başlarını sallayacak ve: "Peki, bu ne zaman (olacak)?" diyeceklerdir. De ki: "Yakında olabilir". 52. Sizi çağırdığı gün, O'nu överek çağırısına gidersiniz ve az bir süre kaldığınızı sanırsınız.

10/4. Hepinizin dönüşü O'nadır. Bu, Alah'ın verdiği gerçek sözdür. O, önce yaratmaya başlar; sonra, inanıp yararlı iş yapanları adaletle ödüllendirmek için onu tekrarlar. İnkârcılara, inkâr etmelerinden ötürü kızgın bir içecek ve can yakıcı bir azap vardır.

10/45. Onları toplayacağı gün, (onlara) sanki (dünyada) sadece birbiriyle tanışacakları bir gündüz saati kalmışlar gibi gelir. Allah'ın karşısına çıkmayı yalanlayanlar, şüphesiz kaybetmişlerdir. Zaten doğru yolda değillerdi.

11/4. Dönüşünüz Allah'adır. O'nun gücü herşeye yeter.

11/7. Arşı su üzerinde iken, hanginizin daha güzel iş işleyeceğini denemek için, gökleri ve yeri yaratan O'dur. Ey Muhammed! Andolsun ki, "Siz ölümden sonra dirileceksiniz" desen, inkâr edenler: "Bu, apaçık bir büyüden başka bir şey değildir" derler.

وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشدُّ وَأَبْقَى

٨٧/٢٧ وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَرَّغَ مِنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَكُلُّ أَتَوَةٍ دَاخِرِينَ

٤٩/١٧ وَقَالُوا إِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَيْنَا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ٥٠ قُلْ كُونُوا حِجَارَةً أَوْ حديدًا ٥١ أَوْ خَلْقًا مِمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِصُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَرِينًا ٥٢ يَوْمَ يُدْعَوُكُمْ فَتَسْجُدُونَ بِحِمْدِهِ وَتَقُولُونَ إِنْ لَيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا

٤/١٠ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ

٤٥/١٠ وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ

٤/١١ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

٧/١١ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَلَئِنْ قُلْتُمْ إِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ

15/24. Andolsun, sizden önce geçenleri biliriz ve geri kalanları da biliriz. 25. Şüphe yok ki, Rabbin onları toplayacaktır. O bilgedir, bilendir.

37/15-17. "Bu apaçık bir büyüdür; biz öldüğümüz, toprak ve kemik olduğumuz zaman mı diriltileceğiz, önceki atalarımızda mı?" derler. 18. Ey Muhammed! De ki: "Evet; hem de horlanmış olarak".

37/50. (Cennetlikler) Birbirlerine dönüp sorarlar. 51-53. İçlerinden biri şöyle der: "Benim bir dostum vardı, bana: 'Sen de mi, ölüp toprak ve kemik olduğumuz zaman dirilerek ceza göreceğimizi tasdik edenlerdensen?' derdi". 54. Yanındakilere: "Siz bakıp tanımak ister misiniz?" der. 55. Sonra bakar ve onu cehennem ortasında görür. 56-59. Ona: "Valla-hi, az kalsın beni de mahvedecektin. Eğer Rabbinin lütfu olmasaydı ben de oraya gönderilenlerden olurum. Hani ilk ölümümüzden sonra bir daha ölmeyecektik; hani azap da görmeyecektik?" der. 60. İşte büyük kurtuluş budur. 61. Çalışacak olanlar bunun için çalışsınlar. 62. Konukluk olarak bu mu iyidir, yoksa zakkum ağacı mı?

31/28. Ey insanlar! Sizin yaratılmanız ve tekrar diriltilmeniz, tek bir kişinin yaratılması ve tekrar diriltilmesi gibidir. Şüphe-siz, Allah işitendir, görendir.

34/31. İnkâr edenler: "Bu Kur'an'a da, ondan öncekilere de inanmayacağız" dediler. Sen bu zalimleri, Rablerinin huzurunda tutulduklarında, birbirine laf atıp dururken bir görsen! Horlananlar büyülenenlere: "Siz olmasaydınız biz inanmış olacaktık" derler. 32. Büyüklelenenler horlananlara: "Size doğruluk rehberi geldikten sonra, ondan sizi biz mi alıkoyduk? Hayır, siz zaten suçlu kimselerdiniz" derler. 33. Horlananlar büyüklelenenlere: "Hayır; gece gündüz hile kuruyor ve bize Allah'ı inkâr etmemizi, O'na eşler koş-

٢٤/١٥ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ ٢٥ وَإِنْ رَبُّكَ هُوَ يُحْشَرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ

١٥/٣٧ وَقَالُوا إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ١٦ إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَأَنَّا لَمَبْعُوثُونَ ١٧ أَوَآيَاتُنَا الْأُولَىٰ ١٨ قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ

٥٠/٣٧ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ٥١ قُلْ أَقْبَلُ مِنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ٥٢ يَقُولُ أَتَأْتِنَا لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ ٥٣ إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَأَنَّا لَمَبْعُوثُونَ ٥٤ قُلْ هَلْ أَنْتُمْ مُطْلَعُونَ ٥٥ فَاطْلَعُوا فَرَآهُ فِي سَوَاءٍ الْجَحِيمِ ٥٦ قُلْ تَاللَّهِ إِنْ كُنْتُ لَتَرِيذِينَ ٥٧ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْخَاسِرِينَ ٥٨ أَفَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ٥٩ إِلَّا مَوْتَتَنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ٦٠ إِنْ هَذَا إِلَّا نَفْسُ الْفَوْزِ الْعَظِيمِ ٦١ لَمَّا لَمْ يَلَمْزْ هَذَا فَلَغِيَ الْمَلَأُونَ ٦٢ أَذَلِكَ خَيْرٌ نَزَلًا أَمْ شَجَرَةُ الزَّكُّومِ

٢٨/٣١ مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كُنُفْسٍ وَاحِدَةً إِنْ لِلَّهِ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

٣١/٣٤ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهَذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْ لَأَنَّا لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ٣٢ قُلِ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتَضَعُّوا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ ٣٣ وَقَالَ الَّذِينَ

mamızı emrediyordunuz" derler. Büyüklelenenler ve horlananlar, azabı gördüklerinde, ettiklerine içleri yanar. İnkâr edenlerin boyunlarına demir halkalar vururuz. Yaptıklarından başka bir şeyin cezasını mı çekerler?

34/40. Allah, o gün onların hepsini toplar, sonra meleklerle: "Bunlar mı size tapıyordu?" der. 41. Melekler: "Hâşâ; bizim dostumuz onlar değil, Sensin. Onlar cinlere tapıyorlardı, çoğu onlara inanmıştı" derler. 42. O gün birbirinize ne fayda, ne de zarar verebileceksiniz; haksızlık edenlere: "Artık yalanladığınız ateşin azabını tadın" diyeceğiz.

34/51-52. Onları korktukları zaman bir görsen; artık kurtuluş yoktur; yakın bir yerde yakalanmışlardır. O zaman: "Allah'a inandık" derler ama, uzak bir yerden (imana) nasıl ulaşabilsinler ki? 53. Oysa onu daha önce inkar etmişler, uzak bir yerden (dünyadan) gayba dil uzatmışlardı. 54. Kendileriyle, arzuladıkları şeyler arasına artık engel konmuştur; nitekim daha önce, kendilerine benzenlere de aynı şey yapılmıştı. Çünkü onlar kuşku veren bir şüphe içindeydiler.

39/30. (Ey Muhammed!) Şüphesiz sen de öleceksin, onlar da ölecekler. 31. Sonra siz, kıyamet günü Rabbinizin huzurunda keçişeceksiniz.

42/47. Allah katından, geri çevirilmeyecek günün gelmesinden önce, Rabbinizin çağırısına gelin. O gün hiç birinize sığınacak yer bulunmaz; inkâr da edemezsiniz.

43/67. O gün, Allah'a karşı saygılı olanlar dışında, dostlar birbirine düşman olurlar. 68. (Allah:) "Ey kullarım! Bugün size korku yoktur, siz üzülmeceksiniz" der.

اسْتَضِعُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَندَادًا وَأَسْرُوا
النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ
الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

(٤٠/٣٤) وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ
أَهْوَأَ لَكُمْ إِلْيَاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ (٤١) قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ
وَلَيْنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ
مُؤْمِنُونَ (٤٢) فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا
وَلَا ضَرًّا وَتَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ
الَّتِي كُنْتُمْ تَكْذِبُونَ

(٥١/٣٤) وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَرَغُوا فَلَا قُوَّةَ وَأَخَذُوا مِنْ
مَكَانٍ قَرِيبٍ (٥٢) وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ وَأَنَّىٰ لَهُمُ التَّنَاقُشُ
مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ (٥٣) وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ
وَيَقْدِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ (٥٤) وَحِيلَ بَيْنَهُمْ
وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ
كَانُوا فِي شَكٍّ مُرِيبٍ

(٣٠/٣٩) إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ (٣١) ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ

(٤٧/٤٢) اسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا
مَرَدَ لَهُ مِنَ اللَّهِ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَأٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ
نَكِيرٍ

(٦٧/٤٣) الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا
الْمُتَّقِينَ (٦٨) يَاعِبَادُ لَا خَوْفَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ
تَحْزَنُونَ

45/26. De ki: "Allah sizi yaşatıyor, sonra öldürecek, sonra sizi şüphe götürmeyen kıyamet gününde toplayacak. Ama insanların çoğu bilmezler."

46/33. Gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan Allah'ın, ölüleri diriltmeye de güç yetireceğini görmezler mi? Evet; O'nun herşeye gücü yeter.

46/6. İnsanların bir araya toplandığı zaman, (putları) onlara düşman olurlar ve kendilerine tapınmalarını inkâr ederler.

51/1-6. Saçıp savuranlara, ağır yük taşıyanlara, kolayca akıp gidenlere ve işbölümü yapanlara andolsun ki, size vaadedilen şey doğrudur; ödeme günü mutlaka gelecektir.

16/38. "Allah ölen kimseyi diriltmez" diye, bütün güçleriyle Allah'a yemin ettiler. Hayır, (bu) Allah'ın verdiği gerçek bir sözdür. Fakat insanların çoğu bilmezler. 39. (Bu,) hakkında ayrılığa düştükleri şeyin onlara anlatılması ve inkârcıların yalancı olduklarını öğrenmeleri içindir. 40. Bir şeyin olmasını istediğimiz zaman, ona sözümüz sadece "Ol!" dememizdir; o da hemen olur.

16/84. Her millettten bir tanık getireceğimiz gün, artık inkar edenlere ne (özür dilemeleri için) izin verilir²¹¹, ne de (yaptıkları yanlışları) düzeltme fırsatı tanınır.²¹²

14/42. (Ey Muhammed!) Sakın Allah'ı bu zalimlerin işlediklerinden habersiz sanma. O onları, gözlerin (fal taşı gibi) açıla-

(٢٦/٤٥) قُلِ اللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَى
يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا
يَعْلَمُونَ

(٣٣/٤٦) أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَغْيِ بِخَلْقَيْنِ يَقَادِرَ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ
الْمَوْتَىٰ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(٦/٤٦) وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءُ وَكَانُوا
بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ

(١/٥١) وَالذَّارِيَاتِ ذُرُوءًا (٢) فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا (٣)
فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا (٤) فَالْمَقْسَمَاتِ أَمْرًا (٥) إِنَّمَا
تُوعَدُونَ لَصَادِقٍ (٦) وَإِنَّ الْذِينَ لَوَاقِعُ

(٣٨/١٦) وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ
مِنْ يَمُوتَ بَلَىٰ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا
يَعْلَمُونَ (٣٩) لَيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يُخْتَلَفُونَ فِيهِ وَلَيَعْلَمَ
الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ (٤٠) إِنَّمَا قَوْلُنَا
لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

(٨٤/١٦) وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا
يُؤْنَسُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ

(٤٢/١٤) وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ
الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ

²¹¹ krş. 77. Mürselat/36.

²¹² Bu ayetteki son kelime (yusta'tabûn) için tefsirlerde pek çok anlam önerilir: "geri döndürülmezler", "memnun etme taleplerine olumlu cevap verilmmez", "özür dilemeleri istenmez" vb. Bunların hepsinde ortak olan yön, yapılan hataların farkına varıp ondan dolayı özür dileme veya (dünyaya) geri dönüp, aynı hataları işlememe arzusunun karşılıksız kalacağıdır. Kelimenin anlamının daha iyi açığa çıkması için krş. 30. Rum/57; 41. Fussilet/24; 45. Casiye/35.

çağı bir güne ertelemektedir. 43. (O gün) boyunlarını uzatmış, başlarını dikmişlerdir; bakışları kendilerine geri dönmez ve yürekleri boş bir hâledir.

21/93. Ne var ki, kendi aralarında parçalandılar; hepsi de bize dönecektir.

23/114-115. (Allah cehennemliklere): "Pek az kaldınız; keşke (bunu) bilseydiniz. Yoksa sizi boşuna yarattığımızı ve Bize döndürülmeyeceğinizi mi sanıyorsunuz?" der.

23/16. Şüphesiz kıyamet günü tekrar diriltileceksiniz.

23/79. Sizi yeryüzünde yayan O'dur ve Sizler O'na toplanacaksınız.

32/10. (Putı tapanlar:) "Toprağa karışıp yok olduktan sonra yeniden mi yaratılacağız?" diyorlar; hayır, onlar (aslında) Rablerine kavuşmayı inkar ediyorlar. 11. (Ey Muhammed!) De ki: "Sizden sorumlu olan ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz".

67/24. De ki: "Sizi yeryüzünde yayan O'dur ve Sizler O'na toplanacaksınız".

70/42. (Ey Muhammed!) Onları bırak; kendilerine söz verilen güne kavuşmalarına kadar dalıp oynasınlar. 43-44. Dikili taşlara seğırttikleri gibi, kabirlerden koşarak çıkacakları gün, gözleri düşmüş, aşağılanmış bir hâledirler. İşte bu, onlara söz verilmiş olan gündür.

79/10-11. "Biz delik değişik kemikler olduktan sonra gömüldüğümüz yerden ge-

(٤٣) مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَأَفْثَتَهُمْ هَوَاءٌ

(٩٣/٢١) وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلُّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ

(١١٤/٢٣) قَالَ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَوْ أَنْتُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (١١٥) أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنْتُمْ عَلِيمُونَ لَا تَرْجِعُونَ

(١٦/٢٣) ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُنْفَعُونَ

(٧٩/٢٣) وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

(١٠/٣٢) وَقَالُوا أَنَذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَتِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ (١١) قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ

(٢٤/٦٧) قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

(٤٢/٧٠) فَذَرَهُمْ يَخُوضُونَ وَيُلْعَبُونَ حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ (٤٣) يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصَبٍ يُوْفِقُونَهُ (٤٤) خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهُقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَلِكِ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ

(١٠/٧٩) يَقُولُونَ إِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ (١١)

ri mi döndürüleceğiz?"²¹² derler. 12. Derler ki: "O taktirde bu zararına bir dönüş-tür". 13. Doğrusu, o bir tek çığıktır. 14. Hemen, uyanıverirler.

30/11. Allah, önce yaratır sonra onu tekrar eder, sonra O'na döndürölürsünüz.

30/19. O, ölüden diri çıkarır ve diriden ölü çıkarır, ölümden sonra yeryüzünü O canlandırır. İşte siz de böyle diriltileceksiniz.

30/50. Allah'ın rahmetinin belirtilerine bir bak; yeryüzünü ölümden sonra nasıl diriltiyor! Şüphesiz, O ölüleri de diriltir. O'nun herşeye gücü yeter.

30/55. Kıyamet koptuğu gün, suçlular yemin ederler. Böylece ayarılıp döndürölürler. 56. Kendilerine ilim verilenler: "And olsun ki, siz Allah'ın kitabında yazılan yeniden dirilme gününe kadar kaldınız. İşte bu, yeniden dirilme günüdür, fakat sizler anlamıyordunuz" derler. 57. O gün zalimlere ne özürlü beyan etmeleri fayda verir, ne de kendilerine (yaptıkları yanlışları) düzeltme fırsatı tanınır.

99/1-3. Yeryüzünün sarsıldıkça sarsıldığı; yeryüzünün ağırlıklarını dışarıya çıkardığı ve insanın: "Buna ne oluyor?" dediği zaman. 4-5. İşte o gün, Rabbinin kendisine seslenmesiyle kendi haberlerini anlatır. 6. O gün, insanlar amellerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük çıkarlar.

57/17. Bilin ki, ölümden sonra yere Allah can vermektedir; aklınızı kullanırsınız diye, size belgeleri açıkladık.

إِنذًا كُنَّا عِظَامًا نَخِرَةً (١٢) قَالُوا بَلْكَ إِذَا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ (١٣) فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ (١٤) فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ

(١١/٣٠) اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

(١٩/٣٠) يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُخِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ

(٥٠/٣٠) فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَةِ اللَّهِ كَيْفَ يُخِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكِ لَمُحِيطِي الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(٥٥/٣٠) وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ كَذَلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ (٥٦) وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلَكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (٥٧) فَيَوْمَئِذٍ لَا يُفَعِّغُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ

(١/٩٩) إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا (٢) وَأُخْرِجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا (٣) وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا (٤) يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا (٥) بَانَ رَبُّكَ أَوْحَىٰ لَهَا (٦) يَوْمَئِذٍ يَصْنُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالُهُمْ

(١٧/٥٧) اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُخِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

²¹² veya "... eski halimize geri mi döndürüleceğiz?"

13/5. Eğer şaşacaksan, onların: "Biz toprak olduğumuz zaman mı? Biz mi yeniden yaratılacağız?" demelerine şaşmak gerekir. Bunlar, Rablerini inkâr edenlerdir ve işte bunların boyunlarında demir halkalar vardır. Bunlar ateşliklerdir; orada temelli kalacaklardır.

76/27. Doğrusu, insanlar çabuk olanı severler de, ağır(ı)ğı çekilmez bir günü arkalarına atarlar. 28. Onları Biz yarattık ve mafsallarını pekiştirdik. Dilersek onları benzerleri ile değiştiririz.

22/66. Size can veren, sonra öldürecek, sonra yine diriltecek olan O'dur. İnsan gerçekten pek inkarcıdır.

22/7. Kıyamet vakti elbette gelecek –bunda bir şüphe yok– ve Allah kabirlerde olanları diriltecek.

64/7. Inkâr edenler, tekrar dirilmeyeceklerini ileri sürerler. (Ey Muhammed!) De ki: "Hayır; Rabbime andolsun ki, diriltileceksiniz ve sonra yaptıklarınız size bildirilecektir. Bu, Allah'a kolaydır".

64/9. Sizi toplanma gününde topladığı zaman; işte o, kimin aldandığının ortaya çıkacağı gündür. Kim Allah'a inanmış ve yararlı iş işlemişse, Allah onun kötülüklerini örter; onu, içinde temelli kalacağı, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar. Büyük kurtuluş işte budur.

5/13 وَإِنْ تَعْجَبَ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ أَتَدْرَأُ أَنْتَ أَنْتَ لَقِيَ خَلْقَ جَدِيدٍ أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

27/76 إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا 28 نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَلَهُمْ تَبْدِيلًا

22/66 وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ

7/22 وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ

7/64 زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّيْنَ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

9/64 يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ التَّعَابِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيَدْخُلْهُ جَنَّاتُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

4. Yargılanma (Hesap)

Adalet, yargı ve hesaplama, ahiret olgusunun en önemli unsurlarıdır. Bazı dinî çevrelerin (özellikle, Hristiyanlar ve mistik akımların) Allah'ın merhamet ve sevgisini öne çıkararak, adalet, yargı ve hesaplama sulandırılmaları, uzun vadede dinin lehine olmamıştır. Bu yaklaşım, lâkaytlığı, zayıflığı ve ahlaksızlığı beslemiştir. Oysa Tevrat ve Kur'an sürekli yaşamın gerçekleri olan zulüm ve haksızlıklara, tekebbür ve istîğnaya karşı Allah'ın intikamını, gazabını, cezasını ve adaletini ön planda tutmuşlardır. Kur'an'da ortaya konan Allah tasavvuru, Hristiyanlığın (Kilise'nin) adaleti dışlayacak tarzda odaklandığı merhamet ve sevgiyi de kapsayan "Adaletin Allahı"dır.

a) Genel Olarak Hesap

89/21-22. Yer çarpılıp çarpılıp paralandığı zaman ve Melekler sıra sıra dizilip, Rabbi geldiği zaman. 23. O gün, cehennem ortaya konur. O gün insan dersini alır; artık (bundan sonra) ders almak neye yarayacaktır? 24. "Keşke bu hayatım için bir şeyler yapsaymışım" der.

53/38. Hiç kimse, bir başkasının yükünü yüklenmez.²¹³ 39. İnsan için kendi çabası dışında bir şey yoktur. 40. Onun çabası elbette görülecektir. 41. Sonra, ona karşılığı eksiksiz verilecektir.

101/6-7. Tartıları ağır gelen kimseye gelince, o hoş bir hayat içinde olacaktır. 8-9. Tartıları hafif gelen ise, onun yeri bir çukurdur. 10. Nedir o (çukur) sen bilir misin? 11. O, kızgın bir ateştir.

75/12. O gün varılacak yer, Rabbinin huzurudur. 13. O gün insanoğluna sunduğu ve geriye bıraktığı ne varsa bildirilir.²¹⁴ 14-15. Özürlerini sayıp dökse de, insanoğlu, artık kendi kendinin şahididir.

75/22. O gün birtakım yüzler parlamaktadır. 23. Rablerini beklemektedirler.²¹⁵ 24. O gün birtakım yüzler de asıktır. 25. Belkemiğinin kırılacağını sanar.

77/24, 28, 45. O gün, yalanlamış olanların vay hâline!

21/89 كَلَّا إِذَا دُفِنْتُ فِي الْأَرْضِ تُنَادِيكَ نُكَأ 22 وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا 23 وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى 24 يَقُولُ يَالَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي

38/53 أَلَا تَرَىٰ وَازِرَةً وَّرَزَّ آخِرَى 39 لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى 40 وَأَنَّهُ سَتِيَءٌ سَوْفَ يَرَى 41 ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَى

101/6-7 فَأَمَّا مَنْ قُلَّتْ مَوَازِينُهُ 7 فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ 8 وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ 9 فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ 10 وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَّةُ 11 نَارٍ حَامِيَةٍ

75/12 إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ 13 يَبْنَىٰ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ 14 بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ 15 وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُ

75/22 وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاصِرَةٌ 23 إِلَىٰ رَبِّهَا نَاطِرَةٌ 24 وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ 25 تَنْظُرُ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ

77/24, 28, 45 وَيَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ

²¹³ yani "kimse bir başkasının günahını çekmez".

²¹⁴ veya "... yapıp takdim ettiği ve yapmayıp geride bıraktığı ne varsa bildirir".

²¹⁵ nazara fiili, 'bakmak' anlamına geldiği gibi, 'beklemek' anlamına da gelmektedir. Burada tasvir edilen sahne açısından 'beklemek' anlamı daha uygundur. Sünnî Müslümanlar arasında, ahirette mü'minlerin Allah'ı göreceklerine dair yaygın bir inanç vardır. Bu inancı temellendirmek için bu ayette de başvurulmakla birlikte, esasen bu kanaat hadislerden kaynaklanmaktadır. Ahirette Allah'ın görülüp-görülmeceği (ru'yettullâh) sorunu çerçevesinde başvurulmuş ayetlerin hiç birinin bu konuyla ilgisi yoktur. Kur'an böyle bir şeyi ne olumlamakta, ne de reddetmektedir. Bu konuda sağlıklı bir kanaate ulaşmak için izlenmesi gereken yol, konuyla ilgili görüşleri ve hadis olarak rivayet edilen sözleri Kur'an'ın Allah tasavvuru açısından ele almaktır.

77/46. Biraz daha yararlanın bakalım; sizler suçlularsınız. 47. Yalanlamış olanların vay hâline o gün! 48. Onlara: "Rükû edin" denildiğinde rükûa varamazlar. 49. Yalanlamış olanların vay hâline o gün! 50. Bu Kur'an'dan başka hangi söze inanacaklar?²¹⁶

50/21. Herkes kendisiyle beraber bir sürücü ve tanıkla gelir. 22. (Ona:) "Sen bundan gafildin; işte senden dalgınlık perdesini kaldırdık, bugün artık görüşün keskindir" (denir). 23. Beraberindeki: "İşte bu yanımdaki hazırdır" der. 24-26. (Allah:) "Saldırgan, şüpheyi düşüren, Allah'ın yanında başka tanrı benimseyen, iyiliklere devamlı engel olan ve inatçı her inkârcıyı cehenneme atın, onu çetin azaba sokun" buyurur. 27. Yanındaki: "Rabbimiz! Onu ben azdırmadım, fakat kendisi derin bir sapıklıktaydı" der. 28-29. Allah: "Benim katımda çekişmeyin; size bunu önceden bildirmiştım. Benim katımda söz değişmez; Ben kullara asla haksızlık etmem" der.

86/8-9. Allah, gizliliklerin ortaya çıkarılacağı gün onu (insanı) tekrar yaratmaya güç yetirir. 10. (O gün) onun gücü de, yardımcısı da olmaz.

54/52-53. (İnsanların) yaptıkları herşey, küçük-büyük hepsi satır satır kitaplarda kayıtlıdır.

7/147. Ayetlerimizi ve ahirette karşılaşmayı yalanlayanların işleri boşa gitmiştir. Yine de yapmış olduklarından başka bir şeyle cezalandırılmayacaklardır.

7/170. (Allah'a karşı gelmekten sakınanlar) Kitab'a sımsıkı sarılırlar ve namazı

46/77) كَلُوا وَتَمَتُّوا قَلِيلًا إِنَّكُمْ مُجْرِمُونَ (47) وَيَلْ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (48) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ (49) وَيَلْ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (50) فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ

21/50) وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ (22) لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ (23) وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ (24) أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَتِيدٍ (25) مُنَاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُرِيبٍ (26) الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ (27) قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطْعَمْتَهُ وَلَكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ (28) قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُمْ بِالْوَعْدِ (29) مَا يُبْدِلُ الْقَوْلَ لَدَيَّ وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ

8/86) إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ (9) يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ (10) فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ

52/54) وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ (53) وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ

147/7) وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

170/7) وَالَّذِينَ يُسْكُونُ بِالْكِتَابِ وَقَامُوا الصَّلَاةَ

²¹⁶ Son ayetteki *hadîs* (söz) kelimesi, zaman zaman 'Hadis' şeklinde çevrilmektedir. Böyle bir çeviriyle hedeflenen ne olursa olsun, 'hadis' kelimesi Türkçe'de yalnızca Hz. Peygamber'in sözlerine delalet etmektedir. Bu durumda ortaya çıkan anlamın —çıkaracağı teolojik sorunlar bir yana—, dil açısından onaylanması mümkün değildir. Kur'an'ın, sonraki dönemlerde ortaya çıkacak Hadis sorunuyla ilgilendiğini düşüncük, ancak tarih bilincinden ve zaman anlayışından yoksun (*anakronik*) olmakla mümkün olabilir.

kırlarlar. Biz iyiliğe çalışanların mükâfatını zâyi etmeyiz.

7/38. Allah (kafirlerle): "Sizden önce geçmiş cin ve insan toplulukları ile birlikte ateşe girin" der. Her millet girdikçe yoldaşına lânet eder. Hepsi birbirine orada yetiştigi zaman, sonrakiler öncekiler için: "Rabbimiz işte şunlar bizi saptırdı. Onlara ateşten kat kat azap ver" derler. Allah: "Her biri için kat kat azap vardır, fakat siz bilmezsiniz" der. 39. Öncekiler, sonrakilere: "Sizin bize bir üstünlüğünüz yoktur. Siz de kazandıklarınıza karşılık azabı tadın" derler. 40. Doğrusu, âyetlerimizi yalanlayan ve onlara karşı büyüklük taslayanlara göğün kapıları açılmaz ve deve iğnenin deliğinden geçemedikçe cennete de giremezler. Suçluları böyle cezalandırırız.

7/6. Andolsun, kendilerine elçi gönderilenlere de soracağız, gönderilenlere de soracağız. 7. Andolsun, onlara bir bilgiye dayanarak anlatacağız. Biz onlardan uzak değildik. 8. O gün doğru tartılır. Kimlerin tartıları ağır gelirse, işte onlar kurtuluşa ermişlerdir. 9. Kimlerin tartıları hafif gelirse, âyetlerimize karşı yaptıkları haksızlıklardan dolayı kendilerini kayıp vermişlerdir.

36/65. İşte o gün ağızlarını mühürleriz de, Bizimle elleri konuşur, ayakları da yaptıklarına tanıklık eder. 66. Dilesek onların gözlerini kör ederdik de, yol bulmaya çalışırlardı. (O zaman) nasıl görürlerdi? 67. Dilesek, onları oldukları yerde dondururduk da, ne ileri gidebilirler, ne de geri dönebilirlerdi.

25/22. Melekleri gördükleri gün, işte o gün, suçlulara iyi haber yoktur. Melekler: "İyi haber size yasaktır yasak!" derler. 23. Yaptıkları her işi ele alır, onu toz duman ederiz.

25/26. O gün gerçek hükümdarlık Rahmân'ındır. (O gün) inkârcılar için yaman

إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ

38/7) قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعْنَتْ أُخْتَهَا حَتَّى إِذَا دَارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أَخْرِاهُمْ لَوْلَاهُمْ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ أَصْلَحُوا فَأَتَيْنَاهُمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٌ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ (39) وَقَالَتْ لَوْلَاهُمْ لَأَخْرِاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ فذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ (40) إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تَفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ

6/7) فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ (7) فَلَنَقْصُصَنَّ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (8) وَلَوَزْنَ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (9) وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلُمُونَ

65/36) الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَنَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (66) وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَى أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ (67) وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ

22/25) يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ يَقُولُونَ جِئْنَا بِمَحْجُورٍ (23) وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ نَبْأَةً مَثُورًا

26/25) أَلَمْ تَكُنْ يَوْمَئِذٍ حَاقًّا لِلرَّحْمَانِ وَكَانَ يَوْمًا

bir gündür. 27-29. O gün zâlim kimse elerini ısırp: "Keşke ben Peygamber'le beraber bir yol tutsaydım, vay başıma gelenler; keşke falancayı dost edinmeseydim. Andolsun ki, beni, bana gelen Kur'an'dan o saptırdı. Zaten Şeytan insanı (ihtiyaç anında) hep yalnız bırakır" der. 30. Elçi: "Ey Rabbim! Kavmim bu Kur'an'ı terketti" der.

20/111. Yüzler, diri ve her an yaratıklarını gözetken Allah'a boyun eğmiştir. Yüklü zulüm olan kaybetmiştir. 112. İnanmış olarak, yararlı işler işleyen ise, ne haksızlıktan ne de hakkının yenmesinden korkar.

56/8. (Amel defterleri) sağdan verilenler; kimdir o (defterleri) sağdan verilenler? 9. (Amel defterleri) soldan verilenler; kimdir o (defterleri) soldan verilenler?

28/62. (Allah) o gün onlara seslenerek: "Benim ortağım olduklarını iddia ettikleriniz nerede?" der. 63. Haklarında verilen söz gerçekleştirenler: "Rabbimiz! Şu azdırdıklarımız var ya; kendimiz azdırdığımız gibi onları da biz azdırdık. Onlardan uzaklaşıp sana geldik, zaten onlar bize tapmıyorlardı" derler. 64. "Ortak koşuklarınızı çağırın" denir, onlar da çağırırlar, ama (çağırdıkları şeyler) kendilerine cevap vermezler ve azabı görürler. Keşke doğru yolda olsalardı. 65. O gün Allah onlara seslenir: "Elçilere ne cevap verdiniz?" der. 66. O gün verilecek cevapları kalmaz; birbirlerine de sora-mazlar.

28/74. O gün Allah onlara seslenir: "Benim ortağım olduklarını iddia ettikleriniz nerede?" der. 75. Her ümmetten bir şahit çıkarır ve: "Kesin delilinizi ortaya koyun" deriz. O zaman, gerçeğin Allah'a ait olduğunu, uydurduklarının kendilerini bırakıp kaçtığını anlarlar.

عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا ٢٧ وَيَوْمَ يَعْصُ الطَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَالَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ٢٨ يَاوَيْتَنِي لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فَلَانًا خَلِيلًا ٢٩ لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا ٣٠ وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا

١١١/٢٠ وَعَسَى أَنْ يَكُونَ مِنَ الْفَاسِقِينَ ١١٢ وَمَنْ يَمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا

٨/٥٦ فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ

١٢/٢٨ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ٦٣ قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ٦٤ وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمُ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَئْتَدُونَ ٦٥ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ ٦٦ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ

٧٤/٢٨ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ٧٥ وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ وَصَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

17/13. Her insanın boynuna işlediğini astık²¹⁸ Kıyamet günü önüne, açılmış bulacağı bir kitap çıkaracağız. 14. "Kitabını oku; bugün hesabını görmek için kendin yetersin". 15. Kim doğru yola gelirse ancak kendisi için yola gelmiş olur; kim de saparsa, ancak kendi zararına sapmış olur. Kimse kimsenin yükünü taşımaz. Biz bir elçi göndermedikçe (kimseye) azap etmeyiz.

17/71. Bütün insanları kayıt kütükleriyle²¹⁹ çağıracağımız gün, amel defteri kendisine sağından verilenler, işte onlar amel defterlerini okurlar ve kıl kadar haksızlığa uğratılmazlar.

10/26. İyi davrananlara en güzeli ve bir fazlası vardır. Onların yüzlerini ne bir karamlık, ne de bir horluk bürür. İşte onlar cennetliklerdir. Orada temelli kalacaklardır. 27. Kötülük kazananlara gelince, kötülüğün karşılığı bir benzeridir; onların yüzlerini zillet bürür. Onları Allah'tan koruyacak kimse de yoktur. Sanki yüzleri karanlık bir gece parçası ile örtülmüştür. İşte bunlar ce-hennemliklerdir. Orada temelli kalacaklardır. 28-29. Onların hepsini topladığımız gün, ortak koşanlara: "Siz ve koştuğunuz ortaklarınız yerlerinize!" der ve onların arasını ayırırız. Ortak koştukları derler ki: "Siz bize tapmıyordunuz. Allah sizinle bizim aramızda tanık olarak yeter. Doğrusu, bizim sizin tapmanızdan haberi-miz yoktu". 30. İşte orada herkes, daha önce yaptıkları ile karşılaşır. Onlar gerçek sahipleri Allah'a götürülürler ve uydurup durdukları putlar ortadan kaybolur.

١٣/١٧ وَكُلُّ إِنْسَانٍ لِرَبِّهِمْ أَتَمَنَاءُ طَائِرَةٌ فِي غُفَةٍ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا ١٤ أَقْرَأَ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ حَسِيبًا ١٥ مَنْ أَهْدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ تَبْلُغَ رَسُولًا

٧١/١٧ يَوْمَ نَدْعُو كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمامِهِمْ فَمَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولَئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يَظْلُمُونَ فِتْلًا

٢٦/١٠ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ٢٧ وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ يَمْطُلُهَا وَتَرَهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطْعًا مِنَ اللَّيْلِ مَظْلُمًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ٢٨ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا مَكَانَكُمْ أَنْتُمْ وَشُرَكَاءُكُمْ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ وَقَالَ شُرَكَاءُهُمْ مَا كُنْتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ ٢٩ فَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِنْ كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لِغَافِلِينَ ٣٠ هُنَالِكَ تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ مَا أَسْلَفَتْ وَرُوּا إِلَى اللَّهِ مُوَلَّاهُمْ الْحَقُّ وَصَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

²¹⁸ Bu ayette geçen *elzernâhu tâ'irahû fi 'unukih* ifadesinin lafzî manası "...kuşunu boynuna astık..." demektir. Pekçok mealde bu ayetin karşılığı bu şekilde verilmektedir. Ancak, böyle bir ifadenin Türkçe'de hiç bir anlama gelmediği de ortadadır. Zira burada kullanılan bir deyimdir. *tâ'ir* (kuş), Cahiliyye kültüründe insanın talihiyle yakından ilişkili bir kavramdır. Kur'an burada kelimenin anlam dünyasından hareketle, insanın ahlaki tercihleriyle kendi davranışlarını kendisinin belirlediğini bildirmektedir.

²¹⁹ Bu ayette geçen *imâm* kelimesine 'önder' anlamı da verilmektedir. Bu durumda ayetin anlamı şöyle olur: "Bütün insanları önderleriyle çağıracağımız gün". Ancak, *imâm* kelimesi Kur'an'da önemli bilgilerin kaydedildiği kütük, sicil anlamlarında da kullanılmaktadır (krş. 36. Yasin/12). Kelimenin bu pasajda da bu anlamda kullanılmış olması daha muhtemeldir.

10/4. Hepinizin dönüşü O'nadır. Bu, Allah'ın verdiği gerçek sözdür. O, önce yaratmaya başlar; sonra, inanıp yararlı iş yapanları adaletle ödüllendirmek için onu tekrarlar. İnkârcılara, inkâr etmelerinden ötürü kızgın bir içecek ve can yakıcı bir azap vardır.

11/111. Rabbin onların hepsine işlerinin karşılığını tam ödeyecektir; O onların yaptıklarından haberdardır.

6/130. "Ey cin ve insan topluluğu! Size ayetlerimi anlatan ve bugünle karşılaşacağınızı bildiren, kendi içinizden elçiler gelmedi mi?" dendiğinde: "Kendi aleyhimize tanıgız" derler. Dünya hayatı onları aldattı da, inkârcı olduklarına dair kendi aleyhlerine tanıklık ettiler.

6/132. Herbirinin derecesi yaptıklarına göredir. Rabbin onların yaptıklarından habersiz değildir.²²⁰

6/160. Kim bir iyilik getirirse, ona on katı verilir. Kötülük getiren ise, ancak benzeriyle ceza görür. Onlara haksızlık yapılmaz.

6/164. De ki: "Allah herşeyin Rabbi iken, O'ndan başka bir Rab mi arayayım?" Herkesin kazandığı sadece kendisindir. Hiç bir günahkar başkasının günah yükünü yüklenmez. Sonra dönüşünüz Rabbinizedir. O, ayrılığa düştüğünüz şeyleri size bildirecektir.

6/22. Onların hepsini topladığımız gün, ortak koşanlara: "İddia ettiğiniz ortaklarınız nerede?" deriz. 23. Sonra: "Rabbimiz Allah'a andolsun, biz ortak koşan değildik" demekten başka çareleri kalmaz. 24. Kendilerine karşı nasıl yalan söylediklerine bir bak. Uydurup durdukları

(٤/١٠) إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعَذَابُ اللَّهِ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ

(١١/١١) وَإِنْ كُنَّا لَنُوقِفُيَنَّهُمْ رَبِّكَ أَعْمَاهُمْ إِنْهُمْ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

(١٣٠/٦) يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُزَكُّونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَى أَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ

(١٣٢/٦) وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

(١٦٠/٦) مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

(١٦٤/٦) قُلْ أَغْوَى اللَّهُ أَبْنِيَ رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

(٢٢/٦) وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا أَيْنَ شُرَكَائُكُمْ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ (٢٣) ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فَتَقْتُلْهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ (٢٤) أَنْظِرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ

şeyler de ortadan kayboldu. 25. İçlerinde seni dinleyenler vardır. Ama Kur'an'ı anırlar diye kalplerine örtüler ve kulaklarına ağırlık koydular. Onlar her belgeyi gör-seler, yine de ona inanmazlar. Sana geldiklerinde seninle tartışırlar. İnkâr edenler ise: "Bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir" derler. 26. Onlar Kur'an'dan menederler ve kendileri de ondan uzaklaşırlar. Onlar yalnızca kendilerini heder etmektedirler, ama bunun farkında değiller. 27. Onlar ateşin önünde durdurulduklarında: "Keşke geri çevrilsek de, Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve inananlardan olsak" dediklerini bir görsen! 28. Hayır; daha önce gizlemekte oldukları şeyler kendilerine belli oldu. Eğer geri döndürülecek olsalardı, yine kendilerine yasak edilen şeye dönerlerdi. Doğrusu onlar yalancılardır. 29. "Hayatımız ancak bu dünyadakinden ibarettir. Biz diriltilecek değiliz" dediler. 30. Onları, Rablerinin huzurunda durdurulmuş iken bir görsen! Allah onlara: "Bu gerçek değil mi?" der. Onlar: "Rabbimize andolsun ki öyle" derler. Allah: "Öyleyse, inkâr etmenizden ötürü azabı tadın" der. 31. Allah'a kavuşmayı yalanlayanlar, kaybetmişlerdir. Ansızın, kıyamet onlara gelip çatdığı zaman, ağırlıklarını sırtlarına yüklenerek: "Dünyada yaptığımız eksikliklerden dolayı, yazıklar olsun bize" derler. Dikkat! Yüklendikleri ağırlık ne kadar kötüdür.

6/94. Bize, size verdiklerimizi ardınıza bırakarak ve sizi ilk defa yarattığımız gibi teker teker geleceksiniz. Size (Allah'la birlikte) ortak olduğunu öne sürdüğünüz aracılarınızı sizinle beraber görmüyoruz. Aranızdaki bağlar kopmuş ve (Allah'ın ortağı olduklarını) iddia ettikleriniz sizden uzaklaşıp kaybolmuşlardır.

37/20. (Müşrikler:): "Vay bize! İşte bu ceza günüdür" derler. 21. (Onlara:): "İşte bu yalanladığınız hüküm günüdür" (denir). 22-24. (Meleklerle emredilir:): "Haksızlık

وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٢٥) وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْمَعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتَّى إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (٢٦) وَهُمْ يَتَّبِعُونَ وَيَنَاقُونَ عَنْهُ وَإِنْ يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (٢٧) وَلَوْ تَرَى إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَالَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نَكْذِبُ بِآيَاتِ رَبَّنَا وَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (٢٨) بَلْ بَدَأَ لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَانُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (٢٩) وَقَالُوا إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ (٣٠) وَلَوْ تَرَى إِذْ وَقَفُوا عَلَى رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَى وَرَبَّنَا قَالِ فُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (٣١) قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَبُوا لِقَاءَ اللَّهِ حَتَّى إِذَا جَاءَتْهُمْ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَاحَسْرَتَنَا عَلَى مَا فَرَّطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَى ظُهُورِهِمْ أَلَا سَاءَ مَا يَزُرُونَ

(٩٤/٦) وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرْكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَأَى ظُهُورَكُمْ وَمَا نَرَى مِنْكُمْ شَفْعَاءَكُمْ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ

(٢٠/٣٧) وَقَالُوا يَاوَيْتَنَا هَذَا يَوْمُ الدِّينِ (٢١) هَذَا يَوْمُ الْقَصْلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَكْذِبُونَ (٢٢) أَحْشَرُوا

²²⁰ Bu ayet cennet ve cehennem kendi içinde homojen birer mekan olmadıklarını, insanların yer-yüzündeki salih amellerinin veya isyanlarının derecesine göre, nimet ve azabın da derece derece olduğunu göstermektedir.

edenleri, eşlerini²²¹ ve Allah'ı bırakıp da yaptıklarını derleyin. Onları cehennem yoluna koyun. Onları tutuklayın, çünkü onlar sorguya çekileceklerdir". 25. (Onlara sorulur:) "Size ne oldu ki, birbirinizle yardımlaşmıyorsunuz?" 26. Hayır, bugün onların hepsi teslim olmuşlardır. 27. Birbirlerine dönüp sorarlar. 28. "Siz bize sağdan gelirdiniz"²²² derler. 29-32. Onlar da şöyle derler: "Hayır; siz zaten inanmış kimseler değildiniz. Bizim sizin üstünüzde bir otoritemiz yoktu; ama siz kendiniz azgın bir millettiniz. Bu sebeple, Rabbimizin sözü aleyhimizde gerçekleşti; (azabı) tadacağız. Biz sizi azdırmış olduk, çünkü biz kendimiz azgındık"²²³ 33. O gün hepsi azaba ortaktırlar. 34. İşti Biz suçlulara böyle yaparız.

31/16. Lokmân: "Ey oğulcuğum! İşlediğin şey, bir hardal tanesi ağırlığına da olsa, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde de bulunsa, Allah onu senin karşına getirir. Doğrusu, Allah herşeyin özüne nüfuz eder, haber alır."

31/33. Ey insanlar! Rabbinize karşı saygılı olun. Babanın oğlu, oğulun da babası için bir şey ödeyemeyeceği günden korkun. Allah'ın verdiği söz şüphesiz gerçektir. Dünya hayatı sakın sizi aldatmasın. Aldatıcı (Şeytan) sizi Allah hakkında aldatmasın.²²⁴

34/26. De ki: "Rabbimiz hepimizi toplayacak, sonra aramızda adaletle hük-

الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَتَّبِعُونَ (۲۳) مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْتَدَوْهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ (۲۴) وَقِفْهُمْ إِنَّهُمْ مَسْتَلِمُونَ (۲۵) مَا لَكُمْ لَا يَتَنَصَّرُونَ (۲۶) بَلْ هُمْ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ (۲۷) وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ (۲۸) قَالُوا إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنْ الْيَمِينِ (۲۹) قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ (۳۰) وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَآغِينَ (۳۱) فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَاقُونَ (۳۲) فَأَعْرَضْنَا عَنْهُمْ إِنَّا كُنَّا غَارِينَ (۳۳) فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ (۳۴) إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ

(۱۶/۳۱) يَا بَنِي إِسْرَءِيلَ إِنِّي كُنْتُ مَقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ

(۳۳/۳۱) يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَارْحَبُوا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَارٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ

(۲۶/۳۴) قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبَّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ

²²¹ yani "onların işbirlikçilerini..."

²²² yani "... bizim güvenimizi kazanacak şekilde davranır, süret-i haktan görünür, sonra bizi yanıltır-dınız".

²²³ Bu diyalog, toplumun önde gelenleriyle, onlara uyan halk arasında geçmektedir (krş. 34. Sebe/31 vd.; 14. İbrahim/21; 40. Mü'min/47).

²²⁴ Şeytan, insanı Allah'ı inkara teşvik ederek aldattığı gibi, Allah'a inanan birini de Allah hakkında aldatabilir. Bunu, insanı yanlış bir Allah tasavvuruna iterek yapar. Örneğin, Allah'ın bağışlayıcılık sıfatını istismar ederek onu her türlü ahlaksızlığa itebilir. Despot bir Allah imajı ile, kaderci bir düşünce oluşturarak insanı sorumsuzluğa itebilir. Bu durumlarda elbette sorumluluk insanlarındır, fakat Şeytan sapkıncı bir rol üstlenir; bu sadece İblis'in (eş-şeytân) bir fonksiyonu değildir; kötü arkadaş vb. de aynı misyonu yerine getirebilir.

medecek. O (adaletle) hükmeden ve bilendir.

39/24. Kıyamet günü kötü azabdan yüzünü (kendisini) korumaya çalışan kimse, (güven içinde olan gibi) midir? Haksızlık edenlere: "Kazandıklarınızın karşılığını tadın" denir.

39/46. De ki: "Ey göklerin ve yerin Yaratan'ı, görülmeyeni ve görüleni bilen Allah'ım! Kullarının ayrılığa düştükleri şeyler hakkında, aralarında Sen hükmedeceksin". 47. Yeryüzünde olanların hepsi ve bir o kadarı daha haksızlık edenlerin olmuş olsaydı, kıyamet günündeki kötü azabtan kurtulmak için onu fide verirdi. (Çünkü) Allah katından onlara, hiç hesaplamadıkları şeyler belirivermiştir. 48. Onlara, yaptıkları işlerin kötü olanları belirlemiştir; alaya aldıkları şeyler de kendilerini çepeçevre sarmıştır.

39/69. Yeryüzü Rabbinin ışığıyla aydınlanmış, kitap ortaya konmuş, peygamberler ve tanıklar getirilmiş ve onlara haksızlık yapılmadan, aralarında adaletle hüküm verilmiştir. 70. Herkese işlediği ödenmiştir. O (Allah) onların yaptıklarını en iyi bilendir.

40/10. İnkâr edenlere: "Allah'ın öfkesi, sizin birbirinize olan öfkenizden daha büyüktür; zira inanmaya çağırıldığınızda inkâr ederdiniz" diye seslenilir. 11. Onlar: "Rabbimiz! Bizi iki defa öldürdün, iki defa dirilttin."²²⁵ Biz de suçlarımızı itiraf ettik; bir daha çıkmaya yol var mıdır?" derler. 12. Onlara: "Yalnız Allah'a çağırıl-

وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ

(۲۴/۳۹) أَفَمَنْ يَتَّبِعِ بَوَاحِشَهُ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ دُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ

(۴۶/۳۹) قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (۴۷) وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ (۴۸) وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

(۶۹/۳۹) وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (۷۰) وَوَفِّيتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَعْمَلُونَ

(۱۰/۴۰) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَنْدُونُ لَمَقْتُ لِلَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكَ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ (۱۱) قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا أَتَيْنَاكَ أَتَيْنَا أَتَيْنَا فَأَعْرَضْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ (۱۲)

²²⁵ Arapça'da cansızlık durumu (cemâd) mecaz olarak ölümlük diye nitelenir. Örneğin: "Allah'ın gökten su indirip onunla ölü olan yeri diriltilerek üzerinde her çeşit canlıyı yaymasında (...) düşünen bir toplum için deliller vardır" (2. Bakara/164). Aynı şekilde, 2. Bakara/28. ayetinde insanın canlı olarak oluşmadan önceki inorganik durumu 'ölü' olarak nitelenmiştir. İnsanın hayata geçişten önceki durumu birinci ölüm, doğumu birinci hayat, dünyadaki yaşamının sona ermesi ikinci ölüm, ahirette yeniden dirilmesi ise ikinci hayattır. Bu ayetin tenasüh (reenkamyasyon) inanışı ile uzaktan yakından bir ilişkisi yoktur. Tam aksine, ayetin devamında kafirlerin tenasüh (yeryüzüne yeniden gelme) istekleri kesinlikle reddedilmektedir. Kur'an'ın hiç bir yerinde bir akide olarak sorun edilip tartışılmamış bir konuyu, birtakım ifadeleri eğip bükerek Kur'an'a yamamak, ancak Kur'an'ın dünya görüşünden, metafiziğinden ve ahlakından habersiz olmakla mümkündür.

diği zaman inkâr ederdiniz de, O'na eş koşulunca inanırdınız. Bugün hüküm yüce ve ulu Allah'ındır" denir.

40/16. O gün onlar meydana çıkarlar; onların hiç bir şeyi Allah'a gizli kalmaz. "Bugün Hükümler kimindir?" (denir) "Yegane güç sahibi tek Allah'ındır" (derler). 17. Bugün herkese, kazandığının karşılığı verilir. Bugün haksızlık yoktur. Allah hesabı çabuk görür.

40/40. "Kim bir kötülük işlerse, onun kadar ceza görür. Kadın veya erkek, kim inanarak yararlı iş işlerse, işte onlar haksız şekilde rızıklandırılacakları cennete girerler".

40/52. O gün haksızlık edenlere özür beyan etmeleri yarar sağlamaz; onlara lanet ve yurdun kötüsü vardır.

41/20. Sonunda oraya varınca, kulakları, gözleri ve derileri, yaptıkları hakkında onlar aleyhine tanıklık ederler. 21. Derilerine: "Niçin aleyhimize tanıklık ettiniz?" derler. "Herşeyi konuşturan Allah bizi de konuşturdu. Sizi önce yaratan O'dur ve O'na döndürülüyorsunuz" derler. 22. Siz, gözleriniz, kulaklarınız ve derilerinizin aleyhinize tanıklık edeceğinden çekinmiyordunuz. Ama siz, yaptıklarınızın çoğunu Allah'ın bilmediğini sanıyordunuz. 23. İşte, Rabbiniz hakkındaki bu zannınız sizi mahvetti de, kayba uğrayanlardan oldunuz.

41/47. Kıyametin (ne zaman kopacağının) bilgisi O'na aittir. O'nun bilgisi dışında hiç bir ürün kabuğundan çıkmaz, hiç bir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. Onlara: "Bana ortak koştuklarınız nerede?" diye seslendiği gün: "Sana, (buna dair) bizden hiç bir şahid olmadığını arzederiz" derler. 48. Önceden yalvarıp durdukları şeyler onlardan uzaklaşmıştır. Kendilerinin kaçacak yerleri olmadığını anlamışlardır.

ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكَ بِهِ تَوَمَّنُوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ

١٦/٤٠ يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ١٧ الْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

٤٠/٤٠ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ

٥٢/٤٠ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعَذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ

٢٠/٤١ حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ٢١ وَقَالُوا لَجَلْدُودِهِمْ لَمْ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقْنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ٢٢ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَرْشِدُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ ٢٣ وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرَدْتُمْ فَأَنْصَبْتُمْ مِّنَ الْخَاسِرِينَ

٤٧/٤١ إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِّنْ أَكْمَامٍهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أَنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِيَ قَالُوا أَدْنَاكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ ٤٨ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِن قَبْلُ وَظَنَّوْا مَا لَمْ يَكُنْ مَحِصٍ

42/23. Allah inanan ve yararlı işler işleyen kullarını bununla (cennetle) müjdeliler. (Ey Muhammed!) De ki: "Buna karşılık sizden, akrabayı sevmekten başka bir ücret istemiyorum". Kim güzel bir iş işlerse onun güzelliğini artırırız. Allah çok bağışlayan ve iyilikleri görendir.

44/40. Hüküm günü, hepsinin geleceği bir gündür. 41. O gün, dostun dosta faydası olmaz; onlar bir yardım da görmezler.

45/28. Her ümmeti diz üstü çökmüş olarak görürsün. Her ümmet kitabına²²⁶ çağırılır. Onlara denir ki: "Bugün size işlediğinizin karşılığı verilecektir". 29. "İşte kitabımız; sizin aleyhinize konuşuyor. Biz yaptıklarınızı (oraya) kaydediyorduk".

45/31-32. İnkâr edenlere (denir ki): "A-yetlerim size okunmuş, siz de büyü-lenip suçlu bir millet olmuştunuz, değil mi? «Allah'ın verdiği söz gerçektir, kıyamet saatinden şüphe yoktur» dediği zaman: «Kıyametin ne olduğunu bilmiyoruz, yalnız tahminde bulunuyoruz, buna dair kesin bir bilgi elde etmiş değiliz» derdiniz". 33. Yaptıkları işlerin kötü olanları kendilerine belli olmuş ve alaya aldıkları şeyler onları çepeçevre sarmıştır. 34-35. (Onlara) denir ki: "Sizin bugüne kavuşacağınızı unuttuğunuz gibi, Biz de sizi unuttuk; varacağınız yer ateştir, yardımcılarınız da yoktur. Bu, Allah'ın ayetlerini alaya almanızdan ve dünya hayatının sizi aldatmış olmasından ötürüdür". O gün, ne oradan çıkarılırlar, ne de özürleri dinlenir.

46/19. İşlediklerinden ötürü herkesin bir derecesi vardır. Herkese, haksızlığa uğratılmaksızın, işlediklerinin karşılığı ödenir.

٢٣/٤٢ ذَٰلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهَ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

٤٠/٤٤ إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ ٤١ يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَىٰ عَنْ مَوْلَىٰ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

٢٨/٤٥ وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ جَائِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰ إِلَىٰ كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ٢٩ هَٰذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

٣١/٤٥ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تَتْلَىٰ عَلَيْهِمْ فَاستَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ٣٢ وَإِذْ قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِنْ نَظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُستَبِقِينَ ٣٣ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتٍ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ٣٤ وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنسَافُكُمْ مَّا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ نَّاصِرِينَ ٣٥ ذَٰلِكُمْ بِأَنكُم تَخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا وَغَرَّتْكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ لَا يَخْرُجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ

١٩/٤٦ وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِّمَّا عَمِلُوا وَابْتِغَاءً لِّأَعْمَالِهِمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

²²⁶ Burada 'kitap', amel defteridir.

18/103-104. (Ey Muhammed!) "Size, amelce en çok kayıpta bulunanları; dünya hayatındaki çabaları boşa giden, ama kendileri güzel iş yaptıklarını sananları bildireyim mi?" de. 105. Bunlar, Rablerinin ayetlerini ve O'na kavuşmayı inkar edenlerdir. Bu yüzden işleri boşa gitmiştir. Kıyamet günü Biz onlara değer vermeyeceğiz. 106. İşte onların cezası, peygamberlerimi ve ayetlerimi alaya almalarına ve inkarlarına karşılık cehennemdir.

18/30. İnanan ve yararlı işler yapanlara gelince; doğrusu Biz iyi işleyenin ödülünü zayi etmeyeceğiz.

18/47. Dağları yürüteceğimiz ve senin yeryüzünü dümdüz göreceğin gün, hiç birini bırakmaksızın insanların hepsini bir araya getiririz. 48. İnsanlar dizi dizi Rablerine sunulurlar. "Sizi ilk defa yaratmış olduğumuz gibi Bize geldiniz. Fakat, size bir buluşma sözü vermediğimizi sanmıştınız, değil mi?" 49. Amel defteri ortaya konunca, suçluların onda bulunanlardan ürtüklerini ve; "Vay hâlimize! Ne oluyor bu deftere ki, küçük-büyük hiç bir şey bırakmadan hepsini sayıyor?" dediklerini görürsün. Yaptıklarını karşılarında bulmuşlardır. Rabbin kimseye haksızlık yapmaz.

18/52. O gün Allah: "Benim ortağım olduğunu öne sürdüklerinize seslenin!" der; onları çağırırlar, fakat hiç biri çağrılarına cevap vermez, aralarına bir uçuşum koruz.

16/111. Herkesin kendisi için uğraş vermeye geldiği gün, herkese yaptığı -hiç bir haksızlığa uğratılmaksızın- ödenir.

16/25. Kıyamet günü kendi yüklerinin tamamını, bilmeden sapırdıkları kimselerin yüklerinin de bir kısmını çekerler. Dikkat! Çektikleri yük ne kadar kötü!

(۱۰۳/۱۸) قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا (۱۰۴) الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا (۱۰۵) أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا (۱۰۶) ذَلِكَ جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمَ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا

(۲۰/۱۸) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا

(۴۷/۱۸) وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَاَهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا (۴۸) وَعَرْضُوا عَلَى رَبِّكَ صَفًّا لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ مَوْعِدًا (۴۹) وَوَضِعَ الْكِتَابَ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظُنُّ رَبُّكَ أَحَدًا

(۵۲/۱۸) وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَائِيَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَذَعَبُوهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا

(۱۱۱/۱۶) يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يَظْلُمُونَ

(۲۵/۱۶) لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ

16/27. Sonra kıyamet günü (Allah) onları rezil eder ve: "Uğruna çatıştığınız ortaklarım nerede?" der. Kendilerine ilim verilenler şöyle derler: "Doğrusu, bugün rezillik ve iğrençlik inkarcılarıdır". 28. Kendilerine haksızlık ederken meleklerin canlarını aldığı bu kimseler: "Biz hiç bir kötülük yapmıyorduk" diyerek teslim olurlar. Hayır; yapmakta olduklarınızı Allah biliyor. 29. İçinde temelli kalacağınız cehennemin kapılarından girin. Büyüklenenlerin durağı ne kadar kötüdür!

16/85. Haksızlık edenler azabı gördüklerinde, ne azapları hafifletilir, ne de onlara bir süre verilir. 86. Allah'a ortak koşanlar, ortaklarını gördükleri zaman, "Rabbimiz! Senden başka yalvardığımız ortaklarımız işte bunlardır" derler. Koştukları ortaklar onlara: "Doğrusu, siz tam yalancısınız" diye söz atarlar. 87. O gün, ortak koşanlar Allah'a teslim olurlar ve uydurup durdukları ortaklar ortalıktan kaybolurlar.

16/89. (Ey Muhammed!) Her milletin içinden, kendisine tanıklık edecek birini gönderdiğimiz gün, seni de bunlara tanık getireceğiz. Çünkü sana, her şeyi açıklayıcı, Müslümanlar'a rehber, rahmet ve müjde olarak Kur'an'ı indirdik.

14/21. Hepsi Allah'ın huzuruna çıkarlar. Gücsüzler, büyüklenenlere: "Biz size uymuştuk. Şimdi, Allah'ın azabından bizi kurtarabilir misiniz?" derler. Onlar ise: "Allah bizi doğru yola koysaydı, biz de sizi doğru yola iletirdik. Artık sızlansak da, dayansak da birdir, çünkü kaçacak bir yerimiz yoktur" derler. 22. İş bittikten sonra, Şeytan der ki: "Allah size gerçek sözü vermişti. Ben de size söz verdim, ama caydım. Aslında sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım; siz de geldiniz. O hâlde beni yermeyin, kendinizi kinayın. Ben sizi kurtaramam siz de beni kurtaramazsınız. Daha önce de beni (Allah'a) ortak koşmanızı inkâr etmiştim. Doğrusu, haksızlık yapanlara

(۲۷/۱۶) ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزِبُهُمْ وَيَقُولُ الْإِن شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تُشَاقُّونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ (۲۸) الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ فَأَلْقَوْا السَّلَامَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوءٍ بَلَى إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۲۹) فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ

(۸۵/۱۶) وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ (۸۶) وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ قَالُوا رَبَّنَا هَؤُلَاءِ شُرَكَائُنَا الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُو مِنْ دُونِكَ فَأَلْقَوْا إِلَيْهِمُ الْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ (۸۷) وَأَلْقُوا إِلَى اللَّهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَامَ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

(۸۹/۱۶) وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَى هَؤُلَاءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ

(۲۱/۱۴) وَيَرْزُوا لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَمَا قُمْنَا أَنْتُمْ مُتَّبِعُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ قَالُوا لَوْ هَدَانَا اللَّهُ لَهْدَيْنَاكُمْ سَوَاءَ عَلَيْنَا أَجْرٌ عَنَّا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ (۲۲) وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُمُونِي وَلَوْلَا أَنْفُسُكُمْ مَا آتَا بِمُصْرِحِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِحِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلِ إِنَّ

can yakıcı azap vardır".

14/44. (Ey Muhammed!) İnsanları kendilerine azabın geleceği gün ile uyar. (O gün) haksızlık edenler: "Rabbimiz! Bizi, yakın bir süreye kadar ertele de, çağrına gelelim ve elçilere uyalım" diyecekler. Siz daha önce, sonunuzun gelmeyeceğine yemin etmemiş miydiniz? 45. Üstelik, kendilerine yazık edenlerin yerlerinde oturmuşunuz. Onlara nasıl davrandığımız da sizce biliniyordu ve size örnekler de vermiştik. 46. Onlar tuzaklarını kurmuşlardı, oysa tuzakları, dağların yerlerinden oynamasını sağlayacak olsa bile, onların hepsi Allah'ın elindeydi. 47. Allah'ın elçilerine verdiği sözden cayacağını sakın sanma. Allah üstündür, öc alandır. 48-49. Yerin başka bir yerle ve göklerin (başka göklerle) değiştirildiği ve herşeye üstün gelen tek Allah'ın huzuruna çıktıkları gün, o gün suçluların zincirlerle birbirlerine bağlanmış olduğunu görürsün. 50. Giysileri katrandandır ve yüzlerini ateş kaplamaktadır. 51. Allah herkese elde ettiğinin karşılığını verecektir. Allah'ın hesap görme-si çabuktur.

21/23. O yaptıklarından sorguya çekilmez, onlar ise sorguya çekileceklerdir.

21/47. Kıyamet günü doğru teraziler kuracağız; hiç kimse hiç bir haksızlığa uğratılmayacak. Hardal tânesi kadar olsa bile, (yapılanı) ortaya koyarız. Hesab gö-rücü olarak Biz yeteriz.

23/101. Sûr'a üflendiğinde, o gün (artık) aralarında soy bağı yoktur ve birbirlerine bir şey de soramazlar. 102. Tartıları ağır gelenler, işte onlar başarıya ulaşanlardır. 103. Tartıları hafif gelenler, işte onlar, kendilerine yazık edenlerdir, (onlar) cehennemde kalıcıdır. 104. Ateş onların yüzlerini yalar, dişleri sırtıp kalır. 105. Allah: "Ayetlerim size okunurken onları yalanlıyordunuz değil mi?" der. 106-107. Onlar: "Rabbimiz! Bizi kö-

الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

(٤٤/١٤) وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ نَجِيبْ دَعْوَتَكَ وَتَتَّبِعِ الرُّسُلَ أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلِ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ (٤٥) وَسَكَنتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمْ الْأَمْثَالَ (٤٦) وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِنْدَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ (٤٧) فَلَا تَحْسِبَنَّ اللَّهَ مُخْلَفًا وَعِدَهُ رَسُولُهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ (٤٨) يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ وَتَرَوُنَّ اللَّهَ الْوَاحِدَ الْقَهَّارَ (٤٩) وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّبِينَ فِي الْأَصْفَادِ (٥٠) سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطَرَانٍ وَتَغْشَى وُجُوهَهُمُ النَّارُ (٥١) لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

(٢٣/٢١) لَا يُسْأَلُ عَمَّا فَعَلَ وَهُمْ يُسْأَلُونَ

(٤٧/٢١) وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقَسِطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ

(١٠١/٢٣) فَإِذَا نَفَخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ (١٠٢) فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (١٠٣) وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ (١٠٤) تَلْفَحُ وُجُوهُهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالْحِوْنِ (١٠٥) أَلَمْ تَكُنْ أَتَايَ تَتْلَى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ

tü bahtımız yenmişti; sapık bir toplum idik. Rabbimiz! Bizi buradan çıkar, (tek-rar) günaha dönersek, o zaman haksızlık etmiş oluruz" derler. 108-111. Allah: "Sinin orada! Benimle konuşmayın. Kul-larımın bir topluluk: 'Rabbimiz! İnandık; artık bizi bağışla, bize acı. Sen acı-yanların en iyisisin' diyorlardı; siz ise on-ları alaya alıyordunuz; sonunda onlar(la uğraşmanız) size Beni anmayı unutturdu. Siz onlara gülüyordunuz. Ben, sabretmelerine karşılık bugün onları ö-düllendirdim; onlar kazandılar" der. 112. (Allah onlara): "Yeryüzünde kaç yıl kal-dınız?" der. 113. "Bir gün veya daha az bir süre kaldık, sayanlara sor" derler. 114-115. (Allah cehennemliklere): "Pek az kaldınız; keşke (bunu) bilseydiniz. Yoksa sizi boşuna yarattığımızı ve Bize döndürülmeyeceğinizi mi sanıyordun-uz?" der.

23/62. Biz herkesi ancak gücü oranında yükümlü tutarız. Katımızda gerçeği söy-leyen bir kitab vardır; onlar haksızlığa uğratılmazlar. 63. Ama, (inkârcıların) kalpleri bundan habersizdir. Bundan başka onların yapageldikleri işleri de vardır. 64. Sonunda varlıklarını azabla yakaladığımız zaman feryad ederler. 65-67. "Bugün feryad etmeyin; katımızdan bir yardım görmezsiniz. Size ayetlerim okunuyordu da, siz büyüklük taslayıp, gece ağzınıza geleni söyleyerek ardını-za döndüyordunuz."²²⁷

32/12. Suçluları Rablerinin huzurunda, başları öne eğilmiş olarak: "Rabbimiz! Gördük ve işittik; artık bizi dünyaya geri çevir de iyi iş işleyelim; artık gerçeği bili-yoruz" (derlerken) bir görsen!

(١٠٦) قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ (١٠٧) رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عَذَبْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ (١٠٨) قَالَ اخْسَرُوا فِيهَا وَلَا تَكْلُمُونَ (١٠٩) إِنَّهُ كَانَ قَرِيبٌ مِنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ (١١٠) فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتَّى أَنْسَوَكُمْ ذِكْرِي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ (١١١) إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا إِنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ (١١٢) قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ (١١٣) قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَاسْأَلِ الْعَادِينَ (١١٤) قَالَ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَوْ أَنْتُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (١١٥) أَفَحَسِبْتُمْ أَنْمَّا خَلَقْنَاكُمْ عِبَادًا وَأَنْتُمْ إِلَيْنَا لَا تَرْجِعُونَ

(٦٢/٢٣) وَلَا تَكْلَفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَذَيْنَا كِتَابٌ يَنْطَلِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (٦٣) بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِنْ هَذَا وَهُمْ لَا أَعْمَالٍ مِنْ دُونِ ذَلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ (٦٤) حَتَّى إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجَارُونَ (٦٥) لَا تَجَارُوا الْيَوْمَ إِنَّكُمْ مِنْهُ لَا تَنْصَرُونَ (٦٦) قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تَتْلَى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلَى آعْقَابِكُمْ تُنْكِبُونَ (٦٧) مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سَامِرًا تَهْجُرُونَ

(١٢/٣٢) وَلَوْ تَرَى إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ

²²⁷ Bu son ayeti şöyle çevirmek de mümkündür: "Ona karşı böbürlenerek, geceleri konuşandan (?) uzaklaşıyorsunuz". Ayetin sözdizimine daha uygun olan bu çevirideki 'geceleri konuşan' nitelemesi-nin kime delalet ettiği kapalı kalmaktadır. Kendisinden uzaklaşanların kınandığı kişi olsa olsa Hz. Peygamber olabilir, ancak bu durumda onun neden sâmir (gece konuşan) olarak nitelenmiş olabile-ceği sorusu cevapsız kalmaktadır.

69/18. O gün siz huzura alınırsınız, hiç bir sırrınız gizli kalmaz. 19-20. Kitabı sağından verilen kimse: "Alın kitabımı okuyun; ben zaten hesabımla karşılaşacağımı umuyordum" der.

78/37. O, göklerin, yerlerin ve ikisi arasında olanların Rabbi Rahman'dır. 38. Cebrail ve meleklerin dizi dizi durdukları gün, Rahman'ın izni olmadan kimse konuşamayacaktır. Konuştuğu zaman da, doğruyu söyleyecektir. 39. İşte gerçek gün budur. Dileyen, Rabbine götürecek bir yol benimser. 40. Sizi, yakın gelecekteki bir azabla uyardık; o gün kişi elleriyle sunduğuna bakar ve inkarcı: "Keşke toprak olaydım" der.

82/1. Gök yarıldığı zaman, 2. Yıldızlar dağıldığı zaman, 3. Denizler kaynaştığı zaman, 4. Kabirlerin içi dışına çıktığı zaman, 5. Önceden ne yaptığını ve neyi erteleyip sonraya bıraktığını bilecek.

82/17. Hesaplaşma gününün ne olduğunu sen nereden bilirsin? 18. Hem sen hesaplaşma gününün ne olduğunu nereden bileceksin? 19. O gün, kimsenin kimseye hiç bir yarar sağlayamayacağı bir gündür. O gün buyruk, yalnız Allah'ındır.

84/7-9. Amel defteri kendisine sağından verilen kimse, kolay bir hesaba çıkilecek ve adamlarına²²⁸ sevinçle dönecektir. 10-12. Ama amel defteri kendisine arkasından verilen kimse âhuvâh edecek ve çalgın alevli cehennemde yenecektir. 13. Çünkü o kendi adamlarının arasında iken zevk içindeydi. 14. O, bir daha dirilip dönmeyeceğini sanıyordu. 15. Yoo! Rabbi onu görmekteydi.

29/12. İnkâr edenler inananlara: "Bizim yolumuza uyun da, sizin günahlarınızı

يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ (١٨/٦٩) فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ أَقْرَعُوا كِتَابِيَةَ (٢٠) إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَةَ

(٣٧/٧٨) رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَانُ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا (٣٨) يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَانُ وَقَالَ صَوَابًا (٣٩) ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ مَا بَا (٤٠) إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَالَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا

(١/٨٢) إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ (٢) وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ (٣) وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ (٤) وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ (٥) عَلِمْتَ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ

(١٧/٨٢) وَمَا أَذْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ (١٨) ثُمَّ مَا أَذْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ (١٩) يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ

(٧/٨٤) فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ (٨) فَسَوْفَ يُحَاسِبُ حِسَابًا يَسِيرًا (٩) وَنُقِلَتْ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا (١٠) وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ (١١) فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا (١٢) وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا (١٣) إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا (١٤) إِنَّهُ ظَنَّ أَن لَّنْ يَحُورَ (١٥) بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا

(١٢/٢٩) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا

biz çekelim" derler. Oysa onların günahlarından hiç birini yükleneyecek değillerdir. Doğrusu, onlar yalancılardır. 13. Onlar, kendi yüklerini, kendi yüklerinin yanında daha nice yükleri yükleneyecekler ve uydurup durdukları şeylerden kıyamet günü sorguya çekileceklerdir.

83/6. O gün, insanlar âlemlerin Rabbini huzurunda dururlar. 7. Yo! Allah'ın buyruğundan dışarı çıkanlar, muhakkak Siccin'de yazılıdır. 8. Siccin'in ne olduğunu sen nereden bilirsin? 9. O, yazılmış bir kitabdır. 10. O gün, yalanlayanların vay hâline! 11. Onlar hesaplaşma gününü yalanlamaktadırlar. 12. Oysa onu, saldırgan günahkarlardan başka kimse yalanlamaz.

2/110. Namazı kılın, zekatı verin! Kendiniz için sunacağınız her türlü iyiliği Allah katında bulacaksınız. Çünkü Allah yaptıklarınızı görmektedir.

2/166. Nitekim, kendilerine uyulanlar, uyanlardan uzaklaşacaklar ve azabı gördüklerinde aralarındaki bağlar kopacaktır. 167. Uymuş olanlar: "Keşke bize dünyaya bir dönüş olsaydı da, onların şimdi bizden uzaklaştıkları gibi, biz de onlardan uzaklaşsaydık" diyecekler. Allah, pişmanlık duymaları için, onlara işlerini böyle gösterecektir. Onlar ateşten de çıkamayacaklardır.

2/281. Allah'a döneceğiniz ve sonra haksızlığa uğramadan, herkese kazandığının verileceği günden korunun.

2/284. Göklerde olanlar ve yerde olanlar Allah'ındır. İçinizdekini açıklasanız da, gizleseniz de Allah sizi onunla hesaba çeker. O dilediğini bağışlar ve dilediğine azap eder. Allah'ın gücü herşeye yeter.

سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (١٣) وَلِيَحْمِلْنَ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ وَلَيُسْأَلُنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْعَلُونَ

(٦/٨٣) يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ (٧) كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَارِ لَفِي سِجِّينَ (٨) وَمَا أَذْرَاكَ مَا سِجِّينَ (٩) كِتَابٌ مَرْقُومٌ (١٠) وَيَلَّ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (١١) الَّذِينَ يُكْذِبُونَ بَيِّنَاتِ الدِّينِ (١٢) وَمَا يُكْذِبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ

(١١٠/٢) وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

(١٦٦/٢) إِذْ تَبَرَأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ (١٦٧) وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَن لَّنَا كَرْهَةٌ فَنتَّبِعُوا مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا كَذَلِكَ يَرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ

(٢٨١/٢) وَلَتَقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

(٢٨٤/٢) لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبْذَرُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفَوْهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَنْفَعُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

²²⁸ ehl kelimesi, 'aile', 'yandaş', 'arkadaş' gibi anlamlara gelmektedir. Buradaki bağlam, sözkonusu anlamlardan birini tercih etmeyi mümkün kılmamaktadır. Bu yüzden 'adamları' şeklinde çevirdik (aynı surenin 1-3. ayetleriyle krş.).

2/286. Allah kişiye ancak gücünün yeteceği kadar sorumluluk yükler. Herkesin kazandığı iyi şeyler kendi yararına, yaptığı kötülükler de kendi zararına. "Rabbimiz! Unutacak veya yanılacak olursak, bizi sorumlu tutma. Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi, bize de ağır yük yükleme! Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmeyeceği bir şey yükleme. Bizi affet, bizi bağışla, bize acı. Sen bizim hâmimizsin; inkârcılara karşı bize yardım eyle".

3/182. Bu, ellerinizle sunduğunuzun karşılığıdır. Yoksa Allah kullara kesinlikle haksızlık etmez.

3/185. Herkes ölümü tadacaktır ve kıyamet günü (hakettiğiniz) karşılıklar kesinlikle ödenecektir. Kim ateşten uzaklaştırılıp cennete sokulursa, artık o kurtulmuştur. Bu (yaşadığınız) hayat ise, aldattıcı bir eğlenmeden başka bir şey değildir.

3/30. Yaptığı her türlü iyiliği ve işlediği her türlü kötülüğü hazır bulacağı gün, herkes kendisi ile o kötülüğün arasında uzun bir mesafe olmasını diler. Allah sizi kendisine karşı uyarıyor. Allah kullarına karşı şefkatlidir.

4/122. Allah'tan gerçek bir söz olarak, inananları ve yararlı işler yapanları altlarından ırmaklar akan ve ebedî kalacakları cennetlere koyacağız. Allah'tan daha doğru sözlü kimdir? 123. Bu iş ne sizin kuruntularınıza, ne de Kitaplılar'ın kuruntularına göredir. Kim kötülük ederse, onun cezasını görecektir.²²⁹ Kendisine Allah'tan başka yardımcı da bulamaz. 124. Erkek olsun, kadın olsun, kim inanarak yararlı iş işlerse, işte onlar cennete girerler ve çekirdek lifi kadar bi-

2/286/2) لَا يَكُلِفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تَأْخُذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفُ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

3/182/3) ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أُيُوبَ كَيْفَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ

3/185/3) كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَن زُحِرَ حَ عَنْ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ

3/30/3) يَوْمَ نَجِدُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا وَنُنْذِرُكُمُ اللَّهَ نَفْسَهُ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ

4/122/4) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا 123) لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَن يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِن دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا 124) وَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مَن ذَكَرْ أَوْ أَنتَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا

le haksızlığa uğratılmazlar.

4/40. Allah zerre kadar haksızlık yapmaz. (Zerre kadar) bir iyilik olsa, onu kat kat artırır ve kendi katından da büyük bir ödül verir. 41. (Ey Muhammed!) Her ümmetten bir tanık getirdiğimiz ve seni de bunlara tanık getirdiğimiz zaman, durumları nice olur? 42. İnkâr edip Peygamber'e baş kaldırmış olanlar, o gün yerle bir olmayı isterler; Allah'tan bir söz de gizleyemezler.

99/7. Kim zerre kadar iyilik yapmışsa onu görür. 8. Kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu görür.

47/1. (Allah) inkâr edenlerin ve Allah'ın yolundan alıkoyanların işlerini boşa çıkarır. 2. İnananların, yararlı iş işleyenlerin ve Muhammed'e Rablerinden bir gerçek olarak indirilene inananların ise kötülüklerini örter ve durumlarını düzeltir. 3. Bu, inkâr edenlerin bâtıla uymaları ve inananların Rablerinden gelen gerçeğe uymalarından ötürü böyledir. İşte Allah, insanlara kendi durumlarını böyle anlatır.

47/8. İnkâr edenler onmasınları²³⁰ Allah onların işlerini boşa çıkarır. 9. Bu, Allah'ın indirdiğini beğenmediklerinden ötürüdür. Bunun için Allah onların yaptıklarını heder etmiştir.

13/18. Rablerinin çağrısına karşılık verenlere en güzel (ödül) vardır. O'nun çağrısına karşılık vermeyenlere gelince, yeryüzündeki herşey ve bir o kadarı daha onların olsa, kurtulmak için bunları feda ederlerdi. Onlara hesabın kötüsü vardır. Varacakları yer cehennemdir. O ne kötü düşektir!

يُظْلَمُونَ نَقِيرًا

4/40) إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَكُن حَسَنَةً يُّضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِن لَّدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا 41) فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا 42) يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُوا الرُّسُولَ لَوْ تُسَوَّى بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا

99/7) فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ 8) وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

47/1) الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ 2) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِن رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ 3) ذَلِكَ بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِن رَبِّهِمْ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ

47/8) وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعَسَا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ 9) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَاحْبَطُوا أَعْمَالَهُمْ

13/18) لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ الْخَيْرَى وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّثْلَ مَعَةٍ لَأَفْتَدُوا بِهِ أَوْلَئِكَ لَهُمْ سُوءُ الْحِسَابِ وَمَأْوَاهُمُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ

²²⁹ Burada, genellikle bir dine mensup olanların, ahiret konusunda kendilerini güvende hissetmeleri eleştirilmekte ve bunun temelsizliğine dikkat çekilmektedir. Yahudiler ve Hristiyanlar, dini taassupları nedeniyle, cehennemde ancak geçici olarak kalacaklarına, sonra ebedî olarak cennete gireceklerine inanıyorlardı. Şimdi bazı Müslümanlar'ın devraldığı bu inanın hiç bir Kur'anî temeli yoktur.

²³⁰ veya "... yüzüstü sürünsünler!"

55/31. Ey iki topluluk (insanlar ve cinler)! Size de vakit ayıracağız.²³¹ 32. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

55/60. İyiliğin karşılığı ancak iyilik değil midir?

24/23-24. İffetli ve bir şeyden haberi olmayan mü'min kadınlara zina isnad edenler, dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. Kendi dilleri, elleri ve ayaklarının, yapmış olduklarına tanıklık edeceği gün, onlar büyük azaba uğrayacaklardır. 25. O gün, Allah onlara gerçek cezalarını verecek ve Allah'ın apaçık gerçek olduğunu bilecekler.

22/10. (Bilgisizce Allah hakkında tartışan kimseye:) "Bunlar senin kendi elinle yaptıklarından ötürüdür" (denir). Allah kullarına haksızlık yapmaz.

22/17. Mü'minler, Yahudiler, Sabiiler, Hristiyanlar, Mecusiler ve Müşrikler arasında kıyamet günü Allah kesin hüküm verecektir; Allah herşeye tanıktır.

22/56. İşte o gün hükümler Allah'ındır. Aralarında O hükmeder. İnanıp yararlı iş işleyenler nimet cennetlerindedirler.

58/6. Allah, onların hepsini dirilttiği gün, kendilerine işlediklerini haber verir. Onlar (yaptıklarını) unutmuslardır ama Allah onları birbiri saymıştır. Allah herşeye tanıktır.

5/109. Allah, elçilerini toplayacağı gün onlara: "Size ne cevap verildi?" der. Onlar: "Bizim bir bildiğimiz yoktur; Sen ise gaybı bilersin" derler.

31/55 (سَقَرُغْ لَكُمْ أَيُّهَا النَّقْلَانِ ٣٢) قَبَائِي آلاءِ رَبِّكَمَا تَكْذِبَانِ

60/55 هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ

23/24 إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ 24 يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ 25 يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ

10/22 ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْت يَدَاكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَمٍ لِلْعَبِيدِ

17/22 إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

56/22 أَلَمْ تَكُنْ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ

6/58 يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

109/5 يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا بِإِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ

5/116-118. Allah: "Ey Meryem oğlu İsa! Sen mi insanlara: «Beni anamı tanrı edinin» dedin?" demişti de, İsa: "Hâşâ; hakkım olmayan bir sözü söylemek bana yaraşmaz. Şayet (böyle bir şey) söylemiş olsaydım, Sen onu bilirdin. Sen benim içimde olanı bilirsin, ben Senin zatında olanı bilmem, çünkü gaybı ancak Sen bilirsin. Ben onlara ancak: «Benim de Rabbin, sizin de Rabbiniz olan Allah'a tapın» diye, bana emrettiğini söyledim. Aralarında bulunduğum sürece onlara gözcü idim. Beni öldürdüğün zaman, onları Sen gözlüyordun. Zaten Sen herşeye tanıksın. Eğer onlara azap edersen, onlar Senin kullarıdır. Eğer onları bağışlarsan, şüphesiz Sen yücesin, bilgesin" demişti. 119. Allah: "Bugün, doğru olan kimselere doğruluklarının yarar sağladığı gündür. Onlara, altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetler vardır. Allah onlardan hoşnut olur, onlar da Allah'tan hoşnut olurlar. İşte başarı budur" dedi.²³²

5/9. Allah, inananlara ve yararlı işler yapanlara bağışlama ve büyük ödül sözü vermiştir. 10. İnkâr edenler ve a-yetlerimizi yalanlayanlar, işte onlar cehennemliklerdir.

b) Amellerin Dünyada Tesbiti

81/10. Amel defterleri açıldığı zaman; 11. Gök yerinden oynatıldığı zaman. 12. Cehennem alevlendirildiği zaman. 13. Cennet yaklaştırıldığı zaman, 14. İnsan önceden ne hazırladığını görecekler.

50/16. İnsanı Biz yarattık, kendi kendine ne fısıldadığını da biliriz; (çünkü) Biz ona şah damarından daha yakınız. 17-18. Çünkü onun sağında ve solunda oturan iki alıcı (melek), kaydetmektedir. Her ne söz söylese, yanında hazır bulunan bir

116/5 وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمَ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ 117 مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ 118 إِنْ تَعَذَّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ 119 قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْقَوْرُ الْعَظِيمُ

9/5 وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ 10 وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ

10/81 وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ 11 وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ 12 وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ 13 وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ 14 عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا أُخْضِرَتْ

16/50 وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعَلَّمَ مَا تَوْسَّوَسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ 17 إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشَّمَالِ قَعِيدٌ 18

²³¹ yani "... sizi de hesaba çekeceğiz".

²³² Bu pasaja, Hristiyanlar'ın Hesap günü yargılanmalarını canlandırdığı için burada yer verilmiştir.

gözcü vardır.

50/4. Onlardan kimlerin ölüp toprağa karıştığını biliyoruz. Katımızda herşeyi (unutulmaktan) koruyan bir kitab vardır.

19/94. Andolsun, Allah onları numaralamış ve teker teker saymıştır. 95. Kıyamet günü hepsi O'na teker teker gelecektir.

17/13. Her insanın boynuna işlediğini astık. Kıyamet günü önüne, açılmış bulacağı bir kitap çıkaracağız. 14. "Kitabını oku; bugün hesabını görmek için kendin yetersin".

43/80. Yoksa kendilerinin sırlarını ve gizli görüşmelerini duymadığımızı mı sanırlar? Hayır, öyle değil; yanlarındaki bekçilerimiz yazmaktadırlar.

45/28. Her ümmeti diz üstü çökmüş olarak görürsün. Her ümmet kitabına çağırılır. Onlara denir ki: "Bugün size işlediğinizin karşılığı verilecektir". 29. "İşte kitabımız; sizin aleyhinize konuşuyor. Biz yaptıklarınızı (oraya) kaydediyorduk".

69/19-20. Kitabı sağından verilen kimse: "Alın kitabımı okuyun; ben zaten hesabımla karşılaşacağımı umuyordum" der. 21-23. Artık o, meyveleri sarkmış, yüksek bir bahçede, hoş bir yaşayış içindedir. 24. (Onlara:) "Geçmiş günlerde, önceden işlediklerinize karşılık âfiyetle yiyeceğiniz içiniz" (denir).

82/10-12. Oysa, yaptıklarınızı bilen değerli yazıcılar sizi gözetlemektedirler.

9/121. Küçük, büyük her harcamaları ve her vadiyi geçmeleri onlar için yazılır ki, Allah onları yaptıklarının en güzeliyle ödüllendirsin.

مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ

(4/50) قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَقِيطٌ

(94/19) لَقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ۖ وَكُلُّهُمْ أَتَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا

(13/17) وَكُلُّ إِنْسَانٍ لِنَازِمَاتٍ طَائِرَةٍ فِي غُنْفِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا (14) اِقْرَأْ كِتَابَكَ ۖ كَفَىٰ بِفَسْكَ الْيَوْمِ عَلَيْكَ حَسِيبًا

(80/43) لَمْ يَحْشُبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ

(28/45) وَتَرَىٰ كُلُّ أُمَّةٍ جَائِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰ إِلَىٰ كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (29) هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ

(19/69) فَلَمَّا مِنْ أَوْتَىٰ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ أَقْرَعُوا كِتَابِيَّةَ (20) إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَّةَ (21) فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ (22) فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ (23) قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ (24) كُلُوا وَاشْرَبُوا هُنَا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ

(10/82) وَإِنَّا عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ (11) كِرَامًا كَاتِبِينَ (12) يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ

(121/9) وَلَا يَنْفَقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

c) Dünya Varlığının Ahirette İşe Yaramaması

26/88. O gün, (kimseye) mal ve oğullar fayda vermeyecektir. 89. Ancak, kim Allah'a temiz bir kalple gelirse (o yarar görür).²³³

10/54. Her haksızlık etmiş olan, yeryüzündeki herşeye sahip olsa, onu feda ederdi. Azabı görünce, içlerinde pişmanlık duyarlar; ama aralarında adaletle hükmolunur; onlar bir haksızlığa uğramazlar.

6/32. Dünya hayatı yalnızca bir oyun ve oyalanmadan ibarettir. Ahiret yurdu, Allah'a saygılı olanlar için daha iyidir. Düşünmüyor musunuz?

6/70. Dinlerini oyun ve eğlenceye alanları ve dünya hayatının aldattığı kimseleri bırak da, Kur'an'la şu öğüdü ver: "Kişi, yaptıklarına karşılık rehin alıncığında, Allah'tan başka ne bir himaye edeni, ne de aracılık edeni çıkar. O her türlü fideyi de verse de, kabul olunmaz. Yaptıklarına karşılık rehin alınanlara, inkâr etmiş olmalarına karşılık kızgın bir içecek ve can yakıcı bir azap vardır".

39/47. Yeryüzünde olanların hepsi ve bir o kadarı daha haksızlık edenlerin olmuş olsaydı, kıyamet günündeki kötü azaptan kurtulmak için onu fide verirdi. (Çünkü) Allah katından onlara, hiç hesaplamadıkları şeyler belirivermiştir.

69/25-29. Kitabı kendine solundan verilen kimse ise: "Kitabım keşke bana verilmeseydi de, şu hesabımı hiç bilmemiş olsaydım. Keşke bu (ölümüm) herşeyin sonu olsaydı; malım bana fayda verme-

(88/26) يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ (89) إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

(54/10) وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْأَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهِ وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأُوا الْعَذَابَ وَقَضِيَّةٌ يَبْنُهُم بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

(32/6) وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهُوَ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

(70/6) وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهُوَ وَغَرَّتُهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَذَكَّرَ بِهِ أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ تَعْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ

(47/39) وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ

(25/69) وَأَمَّا مَنْ أَوْتَىٰ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَّةَ (70) وَلَمْ أَدْرَ مَا حِسَابِيَّةَ (71) يَٰلَيْتَهَا كَانَتْ الْقَاضِيَةَ (28) مَا أَغْنَىٰ عَنِّي

²³³ Bu iki ayetin çevirisinde karşılaşılan zorluk, şöyle bir yanlış anlamaya yol açmaktadır: "Allah'a temiz bir kalple gelenler mal ve evladın yararını görecektir". Oysa, söylenmek istenen şudur: Mal ve çocuklar kimseye yarar sağlamayacak, yalnızca ferdin kendi iç zenginliği ve iç güzelliği ona yarar sağlayacaktır.

di; güçüm de kalmadı" der.

مَالِيَةَ ٢٩ هَلَكَ عَلَيَّ سُلْطَانِيَّةٌ

3/10. İnkâr edenlerin ne malları ne de çocukları, Allah'a karşı kendilerine bir yarar sağlar. İşte onlar ateşin yakıtıdır-lar.

٣/١٠ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ

3/196. İnkâr edenlerin memleketleri do-laşmaları seni aldatmasın. 197. Az bir geçimlinin ardından gidecekleri yer ce-hennemdir; orası ne kötü bir dölsektir.

٣/١٩٦ لَا يَغُرُّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ ١٩٧ مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ

5/36. Yeryüzünde olanların hepsi ve onla-rın bir katı daha inkâr edenlerin olsa da, kıyamet gününün azabından kurtulmak i-çin onu fidiye verseler, bu onlardan kabul edilmez. Onlara acıtıcı azap vardır.

٥/٣٦ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَيَفْتَنُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَا تَقِيلُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

d) Şefaati

Şefaati, otorite ve yetki sahibi birinden, bir başkasının hatasını affetmesini istemek; yani aracılık etmektir. Müşrikler putlara Allah diye tapmıyorlardı, fakat onları Allah ile kendi aralarında aracılar olarak görüyorlardı ve "Bunlar Allah katında bizim şefaatiçilerimizdir" diyorlardı (10.Yunus/18). Bu konuyla ilgili ayetleri topluca gözönünde bulundurursak, hesap gününde, Allah'ın izin verdiği bazı meleklerin insanlara şefaati etmesinin söz ko-nusu olduğunu görüyoruz. Peygamberlerin şefaati edeceğine dair Kur'anda hiç bir işaret yoktur. Şefaati konusuna ilişkin en temel soru şudur: Allah herkesin durumunu en iyi bir şekilde bildiğine ve mağfireti/rahmeti de sınırsız olduğuna göre, böyle bir aracılığa ne gerek var? Burada Allah'ın 'izin vermesi' ilkesi sorunu çözmektedir. Hesap gününün mutlak hakimi O olduğu için, kimler hakkında kimlerin aracılık yapabileceğine de O ka-rar verecektir. Dolayısıyla, olay bütünüyle Allah'ın mağfireti, affı ve merhameti çerçeve-sinde kalmaktadır. Bu durumda, şefaatten söz edilmesi de, olsa olsa, sadece şefaatiçileri onurlandırmaya yönelik bir şey olabilir. Yoksa, Allah'ın mutlak adaleti dayanan yargıla-masında –haşa– Allah'ın kanaatini değiştirmeye yönelik bir şey değildir.

74/48. Artık onlara, şefaatiçilerin şefaati fayda vermez.

٤٨/٧٤ فَمَا تَتَفَعَّلُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ

53/26. Allah, dilediğine ve hoşnut ol-duğuna izin vermedikçe, göklerde bu-lunan nice meleklerin şefaati bir şeye yaramaz.

٥٣/٢٦ وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى

7/53. Onun gerçekleşmesinden başka bir şey mi bekliyorlar? Onun ortaya çık-tığı gün, daha önce onu unutanlar: "Rabbimizin elçileri gerçeği getirmiş-

٥٣/٧ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلَهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسَوْهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا

lerdi. Şimdi bize şefaati edecek aracı-larımız olabilir mi? Ya da, geri çevrilip yaptığımızdan başkasını yapabilir mi-yiz?" derler. Şüphesiz onlar kendilerine yazık ettiler; uydurup durdukları şeyler de kayıplara karıştı.

بِالْحَقِّ قِيلَ لَنَا مِنْ شُعَاءٍ فَيُشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلْ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ قَدْ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

19/87. Rahmân'ın katından bir söz al-mış olandan başkası asla şefaatte bu-lunamayacaktır.

١٩/٨٧ لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا

20/109. O gün Rahman'ın izin verdiği ve konuşmasına rıza gösterdiği²³⁴ kim-seden başkasının şefaati fayda vermez.

٢٠/١٠٩ يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَانُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا

26/90-91. O gün cennet (Allah'a karşı gelmekten) sakınanlara yaklaştırılır. Ce-hennem de azgınlar gösterilir. 92-93. Onlara: "Allah'ı bırakıp tapıklarınız ne-rede? Size yardım ediyorlar veya kendi-lerine yardımları dokunuyor mu?" denilir.

٩٠/٢٦ وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ٩١ وَبُرُزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ ٩٢ وَقِيلَ لَهُمْ أَنْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ٩٣ مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْتَصِرُونَ

10/3. Sizin Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra tahtına kurulu-p iş-leri yöneten Allah'tır. O'nun izni olmadan kimse aracılık edemez. Rabbiniz Allah işte budur. O'na kulluk edin! Hâlâ düşü-nüp öğüt almayacak mısınız?

٣/١٠ إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

34/23. O'nun katında, O'nun izin ver-dikleri dışında kimsenin şefaati yarar sağlamaz. Sonunda gönüllerindeki kor-ku giderilince (birbirlerine): "Rabbimiz ne söyledi?" diye sorarlar, "Hakkı söyledi; O yüce ve uludur" derler.

٢٣/٣٤ وَلَا تَتَفَعَّلُ الشَّفَاعَةَ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ حَتَّىٰ إِذَا فُزِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ

44/41. O gün, dostun dosta faydası ol-maz; onlar bir yardım da görmeyiz. 42. Yalnız Allah'ın merhamet kimseler bun-ların dışındadır. O Üstün'dür, çok mer-hametlidir.

٤١/٤٤ يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْتِي عَنْ مَوْتِي شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ٤٢ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

21/28. (Allah) onların geçmişlerini ve ge-leceklerini bilir. Bunlar O'nun râzı olduğu

٢٨/٢١ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا

²³⁴ Bu ifade genellikle "... sözünden hoşnut olduğu kimse" şeklinde tercüme edilmektedir; ancak, bu bağlam içerisinde yukarıda tercih ettiğimiz anlam daha uygun düşmektedir.

kimseden başkası için aracılık edemezler, O'nun korkusundan titrerler.

32/4. Allah gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları altı günde yaratan, sonra tahta kurulandır. O'ndan başka bir dostunuz ve aracınız yoktur. Düşünüp öğüt almıyor musunuz?

30/12. Kıyamet koptuğu gün, suçlular umutsuz kalırlar. 13. Koşukları ortaklardan da kendilerine hiç bir şefaathçi çıkmaz. Onlar ortaklarını inkâr ederler.

2/123. Kimsenin kimseye bir yararı dokunmayacağı, kimseden fidiye alınmayacağı, kimseye şefaatin yarar sağlamayacağı ve kimsenin yardım görme-yeceği günden korunun.

2/48. Kimsenin kimseye bir yararı dokunmayacağı, kimseden bir şefaath kabul edilmeyeceği, kimseden fidiye alınmayacağı ve kimsenin yardım görme-yeceği günden korunun.

e) Allah'ın Bağışlaması (Af)

25/70. Ancak tövbe eden, inanan ve yararlı iş işleyen kimselerin; işte Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah bağışlar ve esirger. 71. Kim tövbe edip yararlı iş işlerse, şüphesiz o, Allah'a gereği gibi yönelmiş olur.

15/49-50. Kullarıma, Benim bağışlayıcı ve merhamet sahibi olduğumu ve azabımın da can yakıcı azap olduğunu haber ver.

46/16. İşte, işlediklerini en güzel şekilde kabul ettiğimiz ve kötülüklerini geçtiğimiz bu kimseler, cennetlikler içindirler. Bu, verilen doğru bir sözdür.

يَسْقُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ

٤/٣٢) اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ

١٢/٣٠) وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ ١٣) وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِنْ شُرَكَائِهِمْ شُفَعَاءُ وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ

١٢٣/٢) وَأَتَقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يَقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

٤٨/٢) وَأَتَقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يَقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

٧٠/٢٥) إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ٧١) وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا

٤٩/١٥) نَبِيُّ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ٥٠) وَأَنْ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ

١٦/٤٦) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ نَقَبْلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعَذَابُ

الصَّدَقِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ

67/12. Kimsenin olmadığı yerde²³⁵ Rablerinden korkarlara, işte onlara, bağışlanma ve büyük ödül vardır.

29/7. İnanan ve yararlı iş işleyenlerin kötülüklerini örteriz; onları, yaptıklarının en güzeliyle ödüllendiririz.

2/284. Göklerde olanlar ve yerde olanlar Allah'ındır. İçinizdekini açıklasınız da, gizleseniz de Allah sizi onunla hesaba çeker. Ama dilediğini bağışlar ve dilediğine azap eder. Allah'ın gücü herşeye yeter.

4/116. Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz, ama bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan, derin bir sapıklığa sapmış olur.

4/31. Size yasaklananların büyüklerinden uzak durursanız, (diğer) kusurlarınızı örteriz ve sizi ağırlanacağınız bir yere yerleştiririz.

4/48. Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz, ama bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan, şüphesiz büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur.

4/98. Ne var ki, hiç bir çareye gücü yetmeyen ve bir yol da bulamayan hor görülen erkekler, kadınlar ve çocuklar bunun dışındadır.²³⁶ 99. İşte bunları Allah'ın affetmesi umulur. Allah affettir, bağışlayandır.

١٢/٦٧) إِنْ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ

٧/٢٩) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ

٢٨٤/٢) اللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

١١٦/٤) إِنْ اللَّهُ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

٣١/٤) إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا

٤٨/٤) إِنْ اللَّهُ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا

٩٨/٤) إِلَّا الْمُسْتَضْعِفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ٩٩) فَأُولَٰئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُورًا غَفُورًا

²³⁵ Bu pasajı "Allah'ı görmedikleri halde..." şeklinde çevirmek de mümkündür.

²³⁶ Bunlar, baskı altında kalıp da göç etmeyenlerden istisna edilenlerdir. Bu grubun mazeretleri meşru olduğu için Allah bunları affetmiştir.

5/39. Kim yaptığı haksızlıktan sonra tövbe eder ve düzelirse, Allah onun tövbesini kabul eder. Allah bağışlayandır, merhametlidir.

9/80. (Ey Muhammed!) İkiyüzlülerin bağışlanmasını ister dile, ister dileme, onlara yetmiş defa bağışlanma dilesen de, Allah onları bağışlamayacaktır. Bu, Allah'ı ve Elçisi'ni inkâr etmelerinden ötürüdür. Allah yoldan çıkan topluluğu doğru yola getirmez.

5. Cezalandırma ve Ödüllendirme

Cezalandırma ve ödüllendirme, insanın dünyada hür iradesiyle Allah'ın buyruklarına uyması veya uymamasına karşılık hakettiği sonuçlardır. Cezalandırma, Allah'ın adalet sıfatının gereğidir. Ödüllendirme ise, O'nun adalet ve merhamet sıfatlarına taalluk eder. Çünkü Allah, salih amel işleyen kullarının amellerinin karşılığını vereceği gibi, onlara fazladan da nimet vereceğini bildirmiştir (4. Nisa/173).

a) Genel Olarak Cezalandırma ve Ödüllendirme

68/33. İşte azap böyledir; ama ahiret azabı daha büyüktür. Keşke bilseler! 34. Allah'a karşı gelmekten sakınanlara Rableri katında nimet cennetleri vardır. 35. Kendilerini Allah'a vermiş olanları hiç suçlular gibi tutar mıyız? 36. Neyiniz var? Ne biçim hükmediyorsunuz?

74/39-42. Ancak, defteri sağdan verilenler böyle değildir; onlar cennettedirler, suçlulara: "Sizi bu yakıcı ateşe sürükleyen nedir?" diye sorarlar. 43-47. Onlar da derler ki: "Namazı kılanlardan değildik, düşünün kimseyi doyumazdık, batıla dalanlarla biz de daldık, ceza gününü yalanlardık; ölüm bize o hâldeyken geldi".

92/14. Sizi alevler saçan ateşle uyardım; 15-16. Oraya, yalanlayıp yüz çevirmiş olan o en azgından başkası yaslanmaz. 17-18. Arınmak için malını veren, (Allah'a karşı) çok saygılı olan kimse ise, ondan uzak tutulur. 19-20. O yaptığı iyiliği başkasının iyiliğine karşılık olarak

۳۹/۵) فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

۸۰/۹) اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

۳۳/۶۸) كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ۳۴) إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٍ النَّعِيمِ ۳۵) أَفَجَعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ۳۶) مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ

۳۹/۷۴) إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ ۴۰) فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ ۴۱) عَنِ الْمُجْرِمِينَ ۴۲) مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ ۴۳) قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْفَاسِقِينَ ۴۴) وَلَمْ نَكُ نَطْعُمُ الْمُسْكِينِ ۴۵) وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ ۴۶) وَكُنَّا نَكْذِبُ بَيْنَ يَدَيْهِ ۴۷) حَتَّى آتَانَا الْيَقِينَ

۱۴/۹۲) فَأَنْذَرْتَهُمْ نَارًا تَلْقَى ۱۵) لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ۱۶) الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى ۱۷) وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى ۱۸) الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى ۱۹) وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى ۲۰) إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ

değil, ancak yüce Rabbinin hoşnutluğunu gözeterek yapmıştır. 21. Elbette kendisi de hoşnut olacaktır.

75/31-33. O, Peygamber'i doğrulamamış, namazı kılmamış, ama yalanlayıp yüz çevirmiş, sonra da salına salına ailesine gitmişti. 34. Sana yazıklar olsun, yazıklar! 35. Daha ne olsun, sana yazıklar olsun, yazıklar! 36. İnsanoğlu kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır? 37. O, akıtılan bir meni damlası değil miydi?

77/29-33. (İnkârcılara o gün şöyle denir:) "Yalanlayıp durduğunuz şeye gidin; gölge yapmayan ve ateşten de korumayan üç kollu gölgeye gidin; o gölgenin saçtığı her bir kıvılcım sanki birer sarı devedir, konak gibi de büyüktür". 34. Yalanlamış olanların vay hâline o gün! 35. Bu, onların konuşamayacakları gündür. 36. Onlara izin de verilmez ki, özür beyan etsinler. 37. Yalanlamış olanların vay hâline o gün! 38. Bu sizleri ve öncekileri topladığımız hüküm günüdür. 39. Eğer bir tuzağınız varsa Bana kurun! 40. Yalanlamış olanların vay hâline o gün!

35/7. İnkâr eden kimselere çetin azap vardır. Fakat inanan ve yararlı iş işleyenlere ise bağışlanma ve büyük ödül vardır.

27/89. Kim bir iyilik getirirse, ona daha iyisi verilir. Onlar o günün korkusundan güvendedirler. 90. Kötülük getiren kimseler, yüzükoyun ateşe atılırlar. Onlara: "Yaptıklarınızdan başka bir şey için mi cezalandırılıyorsunuz?" denir.

28/84. Kim bir iyilik yaparsa ona daha iyisi verilir. Kim bir kötülük yaparsa, kötülükleri işleyenler ancak yaptıkları kadar ceza görürler.

10/52. Sonra, haksızlık edenlere: "Sonsuz azabı tadın. Kazanmış olduklarınızdan baş-

الْأَعْلَى ۲۱) وَلَسَوْفَ يَرْضَى

۳۱/۷۵) فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى ۳۲) وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى ۳۳) ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَمِطُّ ۳۴) أُولَىٰ لَكَ فَأُولَىٰ ۳۵) ثُمَّ أُولَىٰ لَكَ فَأُولَىٰ ۳۶) أَيْحَسِبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يَتْرَكَ سُدًى ۳۷) أَلَمْ يَكُ نَظْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُُمْتَى

۲۹/۷۷) انْطَلِقُوا إِلَىٰ مَا كُنْتُمْ بِهِ تَكْذِبُونَ ۳۰) انْطَلِقُوا إِلَىٰ ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ ۳۱) لَا ظِلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ الْحَرِّ ۳۲) إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ ۳۳) كَأَنَّهُ جِمَالَةٌ صَفْرٌ ۳۴) وَيَلْ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۳۵) هَذَا يَوْمٌ لَا يَنْطِقُونَ ۳۶) وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَرِوْنَ ۳۷) وَيَلْ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۳۸) هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمْعًاكُمْ وَالْأُولَىٰ ۳۹) فَإِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِي ۴۰) وَيَلْ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ

۷/۳۵) الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ

۸۹/۲۷) مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمَنُونَ ۹۰) وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تَجْزُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

۸۴/۲۸) مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

۱۰/۵۲) ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ

ka bir şey için mi cezalandırılıyorsunuz?" denir. 53. "Sahi, bu gerçek mi?" diye, senden haber isterler. De ki: "Evet, Rabbim Hakkı için, o gerçektir. Siz onu önleyemezsiniz". 54. Her haksızlık etmiş olan, yeryüzündeki herşeye sahip olsa, onu feda ederdi. Azabı görünce, içlerinde pişmanlık duyarlar; ama aralarında adaletle hükmolunur; onlar bir haksızlığa uğramazlar.

15/49-50. Kullarıma, Benim bağışlayıcı ve merhamet sahibi olduğumu ve azabımın da can yakıcı azap olduğunu haber ver.

31/33. Ey insanlar! Rabbinize karşı saygılı olun. Babanın oğlu, oğulun da babası için bir şey ödeyemeyeceği günden korkun. Allah'ın verdiği söz şüphesiz gerçektir. Dünya hayatı sakın sizi aldatmasın. Aldatıcı (Şeytan) sizi Allah hakkında ayartmasın.²³⁷

41/24. Eğer dayanabilirlerse, onların durağı ateştir. (Dünyaya) geri döndürülmek isteseler de, artık geri döndürülmezler.

41/27. İnkâr edenlere çetin bir azap tattıracağız. İşlediklerinin en kötüsü ile onların cezasını vereceğiz. 28. İşte böyle; Allah'ın düşmanlarının cezası ateştir. Ayetlerimizi bile bile inkâr etmelerine karşılık, orası onların temelli kalacakları yerdir.

41/30-32. "Rabbimiz Allah'tır" deyip, sonra da dosdoğru olanlara melekler (şöyle diyerek) inerler: "Korkmayın, üzülmeyin! Size söz verilen cennetle sevinin; biz dünya hayatında da, ahirette de sizin hâmleriniziz. Orada –çok bağışlayıcı ve merhametli (Allah) katından bir ziyafet olarak– canlarınızın çektiği ve umduğunuz şeyler vardır".

هَلْ تَخْزُونَ إِلَّا بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ (٥٣) وَيَسْتَنْبِئُونَكَ أَحَقُّ هُوَ قُلْ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ (٥٤) وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْأَرْضِ لَافْتَنْتُ بِهِ وَأَسْرَوْا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

(٤٩/١٥) نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (٥٠) وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ

(٣٣/٣١) يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَآخِشُوا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَارٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ

(٢٤/٤١) فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَإِنْ يَسْتَعِثُّوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْثِينَ

(٢٧/٤١) فَلَنَذِيقَنَّ الَّذِينَ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَشْرَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٨) ذَلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءَ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ

(٣٠/٤١) إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَالْبُشْرَىٰ بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (٣١) نَحْنُ أَوْلَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهَىٰ أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ (٣٢) نَزَّلْنَا مِنَ

غُفُورٍ رَحِيمٍ

41/8. İnanıp, yararlı iş işleyenlere; onlara, kesintisiz²³⁸ bir ecir vardır.

42/20. Ahiret kazancını isteyen ka-zancını artırınız; dünya gelirini isteyene de ondan veriniz; ama onun ahirette bir payı bulunmaz.²³⁹

46/34. İnkâr edenler ateşe sunuldukları gün: "Bu gerçek değil miymiş?" (denir); onlar: "Rabbimize andolsun ki, evet (gerçekmiş)" derler. (Allah:) "İnkâr etmenizden ötürü azabı tadın" der.

21/94. Mü'min olarak yararlı iş işleyenin çabası inkâr edilmeyecektir. Biz onu yazmaktayız.

32/14. (Allah onlara:) "Bugüne kavuşmayı unutmanızın karşılığını görün; Biz de sizi unuttuk. Yaptıklarınıza karşılık ebedî azabı tadın" (der).

67/12. Kimsenin olmadığı yerde Rablerinden korkanlara, işte onlara, bağışlanma ve büyük ödül vardır.

3/105-106. Kendilerine açık belgeler geldikten sonra, ayrılığa düşen ve anlaşamayanlar gibi olmayın. Birtakım yüzlerin ağaracağı ve birtakım yüzlerin kararacağı günde büyük azap işte onlaradır. Yüzleri kararanlara: "İnanmanızdan sonra inkâr mı ettiniz? Öyleyse, inkâr etmiş olmanızdan dolayı azabı tadın" denecektir. 107. Yüzleri ağaranlar ise, Allah'ın rahmetindedirler; onlar orada temelli kalacaklardır. 108. İşte bunlar, sana doğru

(٨/٤١) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

(٢٠/٤٢) مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ

(٣٤/٤٦) وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

(٩٤/٢١) فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ

(١٤/٣٢) فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

(١٢/٦٧) إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ

(١٠٥/٣) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١٠٦) يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (١٠٧) وَأَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (١٠٨)

²³⁸ 'Kesintisiz' olarak çevirdiğimiz kelime 'başka kılınmayacak' anlamına da gelebilir.

²³⁹ Bu ayette 'kazanç' ve 'gelir' şeklinde çevirdiğimiz hars kelimesi, aslında 'tarla' ve 'ekin' anlamlarına gelmektedir. Ancak, kelimenin burada mecazen kullanıldığı açıktır; krş. 3/145; 4/134; 11/15-16; 17/18-19; 33/28-29.

²³⁷ yani "... Allah'ın affedeceğini telkin ederek sizi ahlaksızlığa sevketmesine izin vermeyin".

olarak okuduğumuz Allah'ın âyetleridir. Allah, âlemlerde kimseye haksızlık yapılmasını istemez.

3/56. İnkâr edenlere gelince, onlara dünya ve ahirette çetin bir azabla azab edeceğim. Onların hiç bir yardımcısı olmayacak. 57. Ama inanıp yararlı işler yapanlara gelince, (Allah) onların ücretlerini ödeyecektir. Allah, haksızlık yapanları sevmez.

4/173. İnananlara ve yararlı işler işleyenlere gelince, (Allah) onlara hem karlılıklarını verecek, hem de kendi lütifından onlara daha fazlasını verecek. Kulluk yapmaktan çekinenlere ve büyüklük taslayanlara ise, can yakıcı bir azapla azap edecek. Onlar kendilerine, Allah'tan başka ne bir hâmi, ne de bir yardımcı bulacaklar.

57/12. O gün mü'min erkek ve mü'min kadınlar görürsün, ışıkları önlerinde ve sağlarında gider; (onlara:) "Müjde; bugün altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacağınız cennetler sizindir!" (denir). İşte bu büyük kurtuluştur.

57/19. Allah'a ve elçilerine inananlar, Rableri nezdinde dosdoğru ve şehit olanlar işte onlardır; onların ışıkları ve ödülleri vardır. İnkâr edip âyetlerimizi yalanlayanlar, işte onlar da cehennemlik olanlardır.

47/12. Allah, inanıp yararlı işler işleyenleri, yamaçlarından ırmaklar akan cennetlere koyar. Kafirler (dünyadan) yararlanırlar ve hayvanların yedikleri gibi yerler. Oysa, onların varacağı yer cehennemdir.

76/31. (Allah) dilediğini rahmetine sokar; zalimler ise, can yakıcı bir azap hazırlamıştır.

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظَلَمًا لِلْعَالَمِينَ

٥٦/٣) فَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَأَعَذُّهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ٥٧) وَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَحِبُّ الظَّالِمِينَ

١٧٣/٤) فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيَعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

١٢/٥٧) يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

١٩/٥٧) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ وَالشَّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ

١٢/٤٧) إِنَّ اللَّهَ يَدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ

٣١/٧٦) يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

59/20. Cehennemlikler ile cennetlikler bir değildir. Kurtuluşa ermiş olanlar cennetliklerdir.

48/13. Kim Allah'a ve Elçisi'ne inanmamışsa, (bilsin ki) Biz inkârcılar için çilgın bir alev hazırlamışızdır.

b) Cennet ve Cennetlikler

87/14-15. Arınmış olan ve Rabbinin adını anıp yakaran saadete erişecektir.

89/27. Ey huzurlu insan! 28. Hoşnut olmuş ve hoşnut etmiş olarak Rabbine dön! 29-30. Kullarının arasına karış ve cennetime gir!

85/11. İnanıp yararlı işler işleyenlere, altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. Bu, büyük kurtuluştur.

101/6-7. Tartıları ağır gelen kimseye gelince, o hoş bir hayat içinde olacaktır.

77/41. (Allah'a karşı) saygılı olanlar, gölgeliklerde ve pınar başlarındadırlar. 42. Canlarının istediği meyveler arasındadırlar. 43. (Onlara:) "İşlediklerinize karşılık âfiyetle yiyeceğiniz, içeceğiniz" (denir). 44. Biz iyi davrananları işte böyle ödüllendiririz.

50/31. Cennet, Allah'a karşı saygılı olanlara iyice yaklaştırılır. 32-34. (Onlara:) "İşte bu, Allah'a yönelen, O'nun buyruklarına riayet eden, kimsenin olmadığı yerde Rahman'dan korkan ve (Allah'a) yönelmiş bir gönülle gelen sizlere söz verilen yerdir. Oraya esenlikle girin; işte sonsuzluk günü budur" (denir). 35. Orada dilediklerini bulurlar. Katımızda fazla-

٢٠/٥٩) لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ

١٣/٤٨) وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا

١٤/٨٧) قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى ١٥) وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى

٢٧/٨٩) يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ٢٨) ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً ٢٩) فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ٣٠) وَادْخُلِي جَنَّتِي

١١/٨٥) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ

٦/١٠١) فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ٧) فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ

٤١/٧٧) إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعِوْنٍ ٤٢) وَقَوْلَاكِ مِمَّا يَشْتَهُونَ ٤٣) كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ٤٤) إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

٣١/٥٠) وَأَزَلَفْتِ الْجَنَّةَ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ٣٢) هَذَا مَا تَدْعُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيفٍ ٣٣) مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَانََ الْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ ٣٤) ادْخُلُوا بِسَلَامٍ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ ٣٥) لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ

şı da vardır.

54/54-55. (Allah'a karşı) saygılı olanlar, cennetlerde ve ırmakların kıyılarında, güçlü hükümdarın huzurunda doğruluk meclisindedirler.

38/48. İsmail'i, Elyesa'ı, Zülkifl'i de an. Hepsi iyilerdendir. 49. İşte bu güzel bir anmadır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlara güzel bir gelecek vardır. 50. Kapıları onlara açılmış Adn cennetleri vardır. 51. Orada tahtlara yaslanmış olarak türlü meyveler ve içecekler isterler. 52. Yanlarında, gözlerini eşlerine dikmiş yaşıt güzeller vardır. 53. İşte bunlar, hesap günü için size söz verilenlerdir. 54. Doğrusu, verdiğimiz bu rızıklar tükenecek değildir.

7/42. İnananlar ve yararlı işler yapanlar –ki kişiye ancak gücünün yeteceği kadar sorumluluk veririz–; işte bunlar cennetliklerdir, orada temelli kalacaklardır. 43. (Cennetliklerin) gönüllerinden kin adına ne varsa söküp çıkarınız; altlarından ırmaklar akar; "Bizi buraya gönderen Allah'a övgüler olsun. Eğer Allah bize yol göstermeseydi, biz (doğru) yolu bulamazdık. Andolsun, Rabbimizin elçileri gerçeği getirmiştir" derler. Onlara: "Yapmış olduklarınıza karşılık mirascısı yapıldığınız cennet işte budur" diye seslenilir. 44-45. Cennetlikler cehennemliklere: "Biz Rabbimizin bize vadettiğinin gerçek olduğunu gördük; siz de Rabbinizin size vadettiğinin gerçek olduğunu gördünüz mü?" diye seslenirler. Onlar da: "Evet" derler. Bir çağırıcı, aralarında: "Allah'ın laneti, Allah yolundan alıkoyan, onun eğriliğini iste-yen ve ahireti inkar eden zalimleredir" diye çağırır.

36/55. Bugün cennetlikler eğlenceyle meşguldürler. 56. Onlar ve eşleri gölgeliklerde, tahtlara kurulmuşlardır. 57. Orada meyveler ve her istedikleri onlarındır. 58. Merhametli olan Rab ka-

٥٤/٥٤) إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ (٥٥) فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِندَ مَلِكٍ مُّقْتَدِرٍ

٤٨/٣٨) وَاذْكُرْ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ (٤٩) هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ (٥٠) جَنَّاتٍ عِدْنٍ مَفْتُحَةٍ لَهُمْ فِيهَا الْأَنْبِيَاءُ (٥١) مُتَكِيِينَ فِيهَا يُدْعَوْنَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ (٥٢) وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ أَتْرَابٍ (٥٣) هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ (٥٤) إِنَّ هَذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ

٤٢/٧) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٤٣) وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ تُجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ وَتُودُّونَ أَنْ تُلَكُمُ الْجَنَّةَ أَوْرَثْمَوْهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٤٤) وَتَنَادَى أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ النَّارِ أَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ (٤٥) الَّذِينَ يَصْنَعُونَ غِنًى سَبِيلَ اللَّهِ وَيَتَّبِعُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ

٥٥/٣٦) إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَكَّهُونَ (٥٦) هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكِينُونَ (٥٧) لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا

tından onlara "Selâm" vardır.

يُدْعَوْنَ (٥٨) سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ

25/15. De ki: "Bu mu iyidir, yoksa (Allah'a karşı) saygılı olanlara ödül ve gidilecek yer olarak söz verilen ebedî cennet mi?" 16. Temelli kalacakları cennette didedikleri şeyleri bulurlar. Bu, Rabbin'in yerine getirmesi gereken bir sözdür.

25/24. O gün, cennetliklerin kalacağı yer çok iyi, dinlenecekleri yer çok güzeldir.

25/75. İşte onlar, sabrettiklerinden ötürü, cennetin en yüksek dereceleriyle ödüllendirilirler. Orada esenlik ve dirlik ile karşılanırlar. 76. Orada temellidirler. Ne güzel bir yer ve ne güzel bir konaktır!

35/33. Bunlar Adn cennetlerine girerler. Orada altın bilezikler ve incilerle süslenirler. Oradaki giysileri de ipektir. 34-35. Cennetlikler derler ki: "Bizden üzüntüyü gideren Allah'a övgüler olsun. Doğrusu, Rabbimiz bağışlayandır, şükürün karşılığını verendir. Bizi lütfuyla temelli kalınacak cennete O yerleştirdi. Orada bize ne bir yorgunluk gelecek, ne de bezginlik gelecektir".

19/60-61. Ancak tövbe eden, inanıp yararlı iş yapanlar bunun dışındadır. Bunlar, hiç bir haksızlığa uğratılmadan, Rahman'ın kullarına giyaben vadettiği cennete –O'nun sözü yerini bulur–, Adn cennetlerine gireceklerdir. 62. Orada boş sözler değil, sadece esenlik veren sözler işitirler. Orada rızıklarını sabah akşam hazır bulurlar. 63. Kullarımızdan (Allah'a karşı gelmekten) sakınanları mirasçı kılacağımız cennet işte budur.

19/96. İnanan ve yararlı işler işleyenleri Rahman sevgili kılacaktır.

56/10. (İyilik işlemekte) önde olanlar, ile-ri geçenlerdir. 11-12. Nimet cennet-

١٥/٢٥) قُلْ أَتِلْكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَصِيرًا (١٦) لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ خَالِدِينَ كَانَ عَلَى رَبِّكَ وَعْدًا مَسْئُولًا

٢٤/٢٥) أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا

٧٥/٢٥) أُولَئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا (٧٦) خَالِدِينَ فِيهَا حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا

٣٣/٣٥) جَنَّاتُ عِدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ (٣٤) وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ (٣٥) الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ

٦٠/١٩) إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا (٦١) جَنَّاتُ عِدْنِ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًا (٦٢) لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا وَلَهُمْ فِيهَا رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةٌ وَعِشْيَا (٦٣) تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا

٩٦/١٩) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا

١٠/٥٦) وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ (١١) أُولَئِكَ

lerinde gözde olacaklar da onlardır. 13-14. (Onların) çoğu öncekilerden, azı da sonrakilerdendir. 15-16. Altın ve değerli taşlarla işlenmiş tahtlara karşılıklı olarak yaslanırlar. 17-24. Ölümsüz gençler ve sedefteki inciler gibi ceylan gözlüler, baş ağrısı ve dönmesi vermeyen bir kaynaktan doldurulmuş kâseler, ibrikler, kadehler, seçecekleri meyveler ve arzulayacakları kuş eti ile etraflarında dönerler. 25. Orada boş ve günaha sokacak bir söz duymazlar. 26. Sadece 'Selam'a karşılık 'Selam' sözü işitirler. 27. Defterleri sağdan verilenler; ne mutlu onlara! 28-34. Onlar dikensiz kiraz ağaçları, salkımları sarkmış muz ağaçları, uzamış gölgeler altında çağlayarak akan suların kenarlarında; bitip tükenmeyen ve yasak da edilmeyen bol meyveler arasında; yüksek döşekler üzerindedirler. 35-38. Biz ceylan gözlüleri, defterleri sağdan verilenler için yeniden yaratmışızdır; onları bákire, eşlerine düşkün ve yaşlıları kılmışızdır. 39-40. (Bunların) bir kısmı öncekilerden, bir kısmı da sonrakilerdendir.

56/88-89. Eğer ölen kişi gözdelelerden ise, rahatlık, hoşluk ve nimet cennetindedir. 90-91. Eğer defteri sağdan verilenlerden ise: "Ey uğurlu kişi, sana selâm olsun" (denir).

10/9. İnananlar ve yararlı işler yapanlar var ya, inançlarından dolayı Rableri onları doğru yola iletir de, nimet cennetlerinde onların altlarından ırmaklar akar. 10. Oradaki yalvarışları "Yücesin Allah'ım", esenlik dilekleri "Selam size" ve yalvarışlarının sonu da: "Alemlerin Rabbi Allah'a övgüler olsun" demektir.

11/108. Mutlu kılınanlar ise, cennettedirler. Rabbinin dilemesi dışında, sonsuz bir bağış olarak, gökler ve yer sürdükçe orada kalıcıdır.

المَقْرُونُونَ (۱۲) فِي جَنَاتِ النَّعِيمِ (۱۳) ثَلَاثَةٌ مِنْ الْأَوَّلِينَ (۱۴) وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ (۱۵) عَلَى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ (۱۶) مَتَكِنِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ (۱۷) يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ (۱۸) بِأَكْوَابٍ وَأَنْبَارٍ وَكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ (۱۹) لَا يَصْنَعُونَ عَلَيْهَا وَلَا يَنْزِفُونَ (۲۰) وَقَافِيَةٌ مِمَّا يَنْخَرِطُونَ (۲۱) وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَبُونَ (۲۲) وَخُورٍ عَيْنٍ (۲۳) كَأَمْثَالِ اللَّوْلِيِّ الْمَكْنُونِ (۲۴) جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۲۵) لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا (۲۶) إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا (۲۷) وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ (۲۸) فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ (۲۹) وَطَلْحٍ مَبْنُودٍ (۳۰) وَظِلٍّ مَمْدُودٍ (۳۱) وَمَاءٍ مَسْكُوبٍ (۳۲) وَقَافِيَةٍ كَثِيرَةٍ (۳۳) لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ (۳۴) وَفُرْشٍ مَرْفُوعَةٍ (۳۵) إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً (۳۶) فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا (۳۷) غُرْبًا أَتْرَابًا (۳۸) لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ (۳۹) ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ (۴۰) وَثَلَاثَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ

(۸۸/۵۶) فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقْرَبِينَ (۸۹) فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّةُ نَعِيمٍ (۹۰) وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ أَصْحَابِ الْيَمِينِ (۹۱) فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ

(۹/۱۰) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَاتِ النَّعِيمِ (۱۰) دَعَوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

(۱۰۸/۱۱) وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا فِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ

عَطَاءٌ غَيْرَ مَجْنُودٍ

15/45-46. (Allah'a) saygılı olanlar cennetlerde ve pınar başlarındadırlar. "Oraya güvence ve esenlikle girin" denir. 47. Onların gönüllerindeki kini çıkardık artık, sedirler üzerinde karşılıklı oturan kardeşler olmuşlardır. 48. Orada onlara bir yorgunluk dokunmaz ve oradan çıkartılmazlar.

37/39. Yaptığınızdan başka bir şeyle cezalandırılmayacaksınız. 40. Ancak Allah'a içten bağlı kullar bunun dışındadır. 41-44. İşte bildirilen rızık ve meyveler onlardır. Nimet cennetlerinde, karşılıklı tahtlar üzerinde kendilerine ikram olunur. 45-47. Baş ağrısı vermeyen, sarhoş etmeyen, içenlere zevk bahşeden bembeyaz bir kaynaktan doldurulmuş kadehler sunulur. 48-49. Yanlarında, el değmemiş, yumurta gibi, bakışlarını yalnız erkeklerine çevirmiş iri gözlü kadınlar vardır.

31/8-9. İnanan ve yararlı iş işleyenlere Allah'ın verdiği söz gereğince, içinde temelli kalacakları nimet cennetleri vardır. O Güçlü'dür, Bilge'dir.

34/4. İnanan ve yararlı işler işleyenleri ödüllendireceklerdir, onlara bağışlama ve cömertçe verilmiş rızık vardır.

39/20. Rablerine saygılı olanlara, altlarından ırmaklar akan, üst üste bina edilmiş köşkler vardır. Bu, Allah'ın verdiği sözdür. Allah verdiği sözden caymaz.

39/61. Allah kendisine karşı saygılı olanları, başarılarından ötürü kurtarır. Onlara hiç bir kötülük değmez, onlar üzülmezler.

39/73. Rablerine karşı saygılı olanlar, bölük bölük cennete götürülürler. Oraya

(۴۵/۱۵) إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَاتٍ وَعُيُونٍ (۴۶) ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِينَ (۴۷) وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ (۴۸) لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ

(۳۹/۳۷) وَمَا تَجْزُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۴۰) إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ (۴۱) أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ (۴۲) فَوَاكِهُ وَهُمْ مُكْرَمُونَ (۴۳) فِي جَنَاتِ النَّعِيمِ (۴۴) عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ (۴۵) يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ (۴۶) يَبْضُغَاءُ لَذَّةٌ لِلشَّارِبِينَ (۴۷) لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ (۴۸) وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ (۴۹) كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ

(۸/۳۱) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَاتُ النَّعِيمِ (۹) خَالِدِينَ فِيهَا وَعَذَّ اللَّهُ حَقًّا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

(۴/۳۴) لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

(۲۰/۳۹) لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِنْ فَوْقِهَا غُرَفٌ مَبْنِيَّةٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعَذَّ اللَّهُ لَا يَخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ

(۶۱/۳۹) وَيَنْجِي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَقَارِبِهِمْ لَا يَمْسُهُمُ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

(۷۳/۳۹) وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا

varıp da cennetin kapıları açıldığında, bekçileri onlara: "Selam size; hoş geldiniz! Temelli olarak buraya girin" derler. 74. Onlar: "Bize verdiği sözde duran ve bizi bu yere vâris kılan Allah'a övgüler olsun. Cennette istediğimiz yerde oturabiliriz. Yararlı iş işleyenlerin karşılığı ne güzelmış" derler.

42/22. Yaptıkları şeyler başlarına gelirken, haksızlık edenlerin korkudan titrediklerini görürsün. İnanan ve yararlı iş işleyenler ise cennet bahçelerindedirler. Rablerinin katında, onlara diledikleri verilir. İşte büyük erdem budur. 23. Allah inanan ve yararlı işler işleyen kullarını bununla (cennetle) müjdeler. (Ey Muhammed!) De ki: "Buna karşılık sizden, akrabayı sevmekten başka bir ücret istemiyorum". Kim güzel bir iş işlerse onun güzelliğini artırırız. Allah çok bağışlayan ve iyilikleri görendir.

43/69. Bunlar âyetlerimize inanmış ve kendilerini Bize teslim etmişlerdi. 70. Onlara: "Siz ve eşleriniz, ağırılanmış olarak cennete giriniz" denir. 71. Onlar için altın kadeh ve tepsiler dolaştırılır, canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı herşey oradadır. Siz orada temellisiniz. 72. İşlediklerinize karşılık, size miras verilen işte bu cennettir. 73. Orada sizin için bol yemiştir, onlardan yersiniz.

44/51-52. Allah'a karşı saygılı olanlar ise, güvenli bir yerde, bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. 53. İnce ipekten ve parlak atlasan giyinerek karşılıklı otururlar. 54. Bu böyledir; onları iri siyah gözlerle eşleştiririz. 55. Orada, güven içinde her yemişi isteyebilirler. 56-57. Orada ilk ölümünden başka bir ölüm tutmazlar. Rabbin lütfuyla onları cehennem azabından korumuştur. İşte büyük kurtuluş budur.

45/30. İnanıp, yararlı iş işleyenlere gelince, Rableri onları rahmetine alır. İşte bu apaçık kurtuluştur.

حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ٧٤ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ

٢٢/٤٢ تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُمْ وَقَعُ بِهِمْ ۖ وَالدِّينَ أَمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ٢٣ ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهَ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

٦٩/٤٣ الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ٧٠ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُخْبِرُونَ ٧١ يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِّنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَّا تَشْتَهُيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ٧٢ وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ٧٣ لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِّنْهَا تَأْكُلُونَ

٥١/٤٤ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ٥٢ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ٥٣ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقَابِلِينَ ٥٤ كَذَلِكَ وَرَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ٥٥ يَدْخُلُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ ٥٦ لَا يَذُقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ وَوَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ٥٧ فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

٣٠/٤٥ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

فَيَدْخُلُهُم رَّبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ

51/15-16. (Allah'a karşı gelmekten) sakınanlar, Rablerinin kendilerine verdiğini almış olarak bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. Çünkü onlar, bundan önce iyi davrananlardı.

88/8-16. İnananların yüzleri o gün pırıl pırıldır. Yaptıklarından hoşnutturlar. Yüksek bir cennettedirler. Orada boş söz işitmezler. Orada akan bir kaynak vardır. Orada yükseltilmiş tahtlar vardır. Yerleştirilmiş kâseler, sıra sıra yastıklar ve serilmiş, yumuşak tüylü halılar vardır.

18/107. İnanıp yararlı işler işleyenlerin konakları Firdevs cennetleridir. 108. Orada temelli kalırlar, başka bir yere gitmek istemezler.

18/31. İşte onlar için altlarından ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. Orada altın bilezikler takınırlar, ince ve kalın ipeklerden, yeşil elbiseler giyerek tahtları üzerinde otururlar. Ne güzel bir karşılık ve ne güzel bir rahatlık!

16/31. Onlar, altlarından ırmaklar akan Adn cennetlerine girerler. Orada her diledikleri vardır. Allah böylece saygılı olanları ödüllendirir. 32. Melekler, iyi insanlar olarak canlarını aldıkları kimlere: "Size selam olsun! Yapmış olduğunuza karşılık cennete girin" derler.

16/96. Sizde olanlar tükenir, ama Allah katında olan tükenmez! Sabredenlere ödülleri, yapmakta olduklarının en güzeli ile ödeyeceğiz. 97. Kadın olsun, erkek olsun, her kim mü'min olarak yararlı iş yaparsa, Biz ona hoş bir hayat yaşatacağız. Ödüllerini yaptıklarının en güzeli ile ödeyeceğiz.

١٥/٥١ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ١٦ آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ

٨/٨٨ وَجُوهٌ يُّؤْمِنُونَ نَاعِمَةً ٩ لِّسَعْيِهَا رَاضِيَةً ١٠ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ١١ لَا تَسْمَعُ فِيهَا لِأَعْيَةٍ ١٢ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ١٣ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْقُوعَةٌ ١٤ وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ١٥ وَنَمَارِقُ مَصْقُوفَةٌ ١٦ وَزَوَاجٌ يُثْبِتُونَ

١٠٧/١٨ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ١٠٨ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَتَغَوَّوْنَ عَنْهَا حَوْلًا

٣١/١٨ أُولَٰئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَكِينِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ نَبْعٌ النَّوَابِ وَحَسَنَتْ مُرْتَفَقًا

٣١/١٦ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ كَذَلِكَ يُجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ ٣٢ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

٩٦/١٦ مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ وَلَنَجْزِيَنَ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ٩٧ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

14/23. İnaniş, yararlı işler yapanlar Rablerinin izniyle içlerinde temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetlere konulurlar. Orada dirlik temennileri 'Selam'dır.

21/101. Katımızdan kendileri için iyi şeyler yazılmış olanlar, işte onlar cehennemden uzak tutulurlar. 102. Cehennemden uğultusunu duymazlar. Canlarının istediğı şeyler içinde temelli kalırlar. 103. En büyük dehşet bile onları üzmez; melekler onları: "Size söz verilen gün işte bugündür" diye karşılarlar.

32/19. İnaniş, yararlı işler işleyenlere gelince, onların yaptıklarına karşılık, varacakları cennet konakları vardır.

52/17-18. (Allah'a karşı) saygılı olanlar, Rablerinin kendilerine verdikleriyle zevk duyarak cennetlerde ve nimetler içindedirler. Rableri onları cehennem azabından korumuştur. 19-20. (Onlara:) "İşlediklerinizden ötürü, dizi dizi tahtlara yaslanarak âfiyetle yişin için" (denir). Onlara, ceylan gözlü eşler verilir. 21. İnaniş ve soyları da inançta kendilerine uyan kimselere soylarını da katarız. Onların işlediklerinden hiç bir şey eksiltmeyiz. Herkes kendi kazandığının kefilidir. 22. Cennette olanlara diledikleri meyve ve etten bol bol verilir. 23. Orada saçmalatmayan ve günaha sokmayan içki kadehlerini elden ele dolaştırırlar. 24. Yanlarında, sedefteki inciler gibi gençler dolaşırlar. 25-28. Birbirlerine dönüp söyleşirler: "Bundan önce ailemizin yanında bile korku içindeydik; Allah lütfedip bizi kavurucu azaptan korudu; bundan önce de O'na yalvarıyorduk" derler. O iyilik yapandır, merhametlidir.

69/19-20. Kitabı sağından verilen kimse: "Alın kitabımı okuyun; ben zaten hesabımla karşılaşacağımı umuyordum" der. 21-23. Artık o, meyveleri sarkmış, yüksek bir bahçede, hoş bir yaşayış içindedir. 24. (Onlara:) "Geçmiş günlerde, ön-

۲۳/۱۴) وَأَدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ

۱۰۱/۲۱) إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنْ الْحَسَنَى أُولَئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ۝ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَةً وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ ۝ لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَرَقُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ

۱۹/۳۲) أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى نَزَلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

۱۷/۵۲) إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَتَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ وَوَقَاهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ۝ كَلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۝ مُتَكِنِينَ عَلَى سُرُرٍ مَصْشُوقَةٍ وَزَوْجَانَهُمْ يَحُورُ عَيْنٌ ۝ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ۝ وَأَمْدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ۝ يَتَنَزَّاعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْنِيمٌ ۝ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ ۝ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ۝ قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلَ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ۝ فَمَنْ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَّانَا عَذَابَ السَّعِيرِ ۝ إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ

۱۹/۶۹) فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ أَقْرَعُوا كِتَابِيَةَ ۝ إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَةَ ۝ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ۝ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ

ceden işlediklerinize karşılık âfiyetle yiyiniz içiniz" (denir).

78/31-34. (Allah'a karşı gelmekten) sakınanlara kurtuluş, bahçeler, bağlar, göğüsleri tomurcuklanmış yaşıt kızlar ve dolu kadehler vardır. 35. Orada boş ve yalan söz işitmezler. 36. Bunlar Rabbinin katından, hesabları karşılığında verilenlerdir.

79/40-41. Kim Rabbinin azemetinden korkup da, kendini kötülükten alıkoymuşsa, varacağı yer şüphesiz cennettir.

82/13. İyiler, şüphesiz, nimet içindedirler.

30/15. Ama inanan ve yararlı iş işleyenlere gelince; onlar bir cennette ağırlandırılır.

29/58-59. İnaniş ve yararlı iş işleyenleri, altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetdeki koşklere yerleştiririz. (Sıkıntılara karşı) dayanan ve Rablerine güvenenlerin ecri ne güzeldir!

83/18. İyilerin defteri yüksek yerlerde dir. 19. O yüksek yerlerin ne olduğunu sen bilir misin? 20-21. O, gözde meleklerin gördüğü, yazılı bir kitaptır. 22-23. İyiler, şüphesiz, nimet içinde ve tahtlar üzerinde etrafı seyrederek. 24. Onları, yüzle rindeki nimet parlısından tanısın. 25-26. Onlar, bitiminde misk kokusu olan, mühürlenmiş saf bir içecekten içerler. Yarışacak olanlar, bunun için yarışsınlar. 27-28. Onun karışımı, gözdele rin içtiğı yüce kaynaktan dir. 29. Suçlular, inananlara gülerlerdi. 30. Yanlarından geçtikleri zaman da göz kırparlardı. 31. Taraftarlarına vardıklarında bununla eğlenirlerdi. 32. İnanişları gördükleri zaman: "Doğrusu, bunlar sapık olanlardı" derlerdi. 33. Oysa kendileri, inananlara gözcü o-

۲۳) قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ۝ كَلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْتَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ

۳۱/۷۸) إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مِزَاجًا ۝ خَذَاقًا وَاعْتَابًا ۝ وَكَوْاعِبَ أَتْرَابًا ۝ وَكَأْسًا دِهَاقًا ۝ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَابًا ۝ جَزَاءُ مِنْ رَبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا

۴۰/۷۹) وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى ۝ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى

۱۳/۸۲) إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ

۱۵/۳۰) فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ

۵۸/۲۹) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّتَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعَمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ۝ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

۱۸/۸۳) كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ۝ وَمَا أُنْزِلَتْ مَآ عِلِّيُّونَ ۝ كِتَابٌ مَرْقُومٌ ۝ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ۝ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ۝ عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ ۝ تَعْرِفُ فِي وَجْهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ۝ يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ ۝ خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ۝ وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ ۝ عَنَّا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ۝ وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ۝ وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِينٌ ۝ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ۝ وَمَا أَرْسَلُوا

arak gönderilmemişlerdi. 34. Bu gün de inananlar inkarcılara gülerler. 35-36. Tahtlar üzerinde, inkarcıların yaptıkları şeylerin karşılığının nasıl verildiğini seyrederler.

2/25. İnanıp da yararlı işler yapanlara, kendileri için, yamaçlarından ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele! Orada rızık olarak kendilerine bir meyve verildiğinde: "Bu daha önce de rızıklandırıldığımızdır" derler. Çünkü bu rızık onlara dünyadakine benzer olarak sunulmuştur. Onlara orada, tertemiz eşler de vardır ve orada sürekli kalacaklardır.

3/133. Rabbinizden bir bağışa, O'na saygılı olanlara hazırlanmış, gökler ve yer arası kadar geniş olan cennete koşuşun.

3/15. (Ey Muhammed!) De ki: "Size bundan daha iyisini size haber vereyim mi? Allah'a karşı saygılı olanlara, Rablerinin katında, altlarından ırmaklar akan, içlerinde temelli kalacakları cennetler, tertemiz eşler ve Allah'ın rızası vardır" Allah, kullarını görür.

3/197. Az bir geçimliliğin ardından gidecekleri yer cehennemdir; orası ne kötü bir dölsektir. 198. Rablerine saygılı olanlara, altlarından ırmaklar akan, içinde Allah katından nimetler bulunan ve temelli kalacakları cennetler vardır. Allah katından olanlar, iyi insanlar için daha iyidir.

33/44. O'na kavuştukları gün dirlik temennileri "Selâm" olacaktır. Allah onlara cömertçe verilen bir ecir hazırlamıştır.

4/57. İnanıp yararlı işler işleyenleri, altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetlere koyacağız. Orada onlara tertemiz eşler vardır ve onları pek koyu gölgeliklere yerleştireceğiz.

57/12. O gün mü'min erkek ve mü'min

عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ ۚ فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ۚ (۳۵) عَلَى الْأَرْثِ يُنْظَرُونَ ۚ (۳۶) هَلْ تُؤْتَى الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

(۲۵/۲) وَيَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رَزَقُوا قَالُوا هَذَا الَّذِي رَزَقْنَا مِنْ قَبْلُ ۖ وَأَلُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

(۱۳۳/۳) وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ

(۱۵/۳) قُلْ أُوذِيكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذَلِكَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

(۱۹۷/۳) مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَيَسَّ السَّهَادَ (۱۹۸) لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِزْلًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ

(۴۴/۳۳) تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ ۚ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا

(۵۷/۴) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ لَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا

(۱۲/۵۷) يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى

kadınlar görürsün, ışıkları önlerinde ve sağlarında gider; (onlara:) "Müjde; bugün altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacağınız cennetler sizindir!" (denir). İşte bu büyük kurtuluştur.

57/21. Ey insanlar! Rabbiniz tarafından bağışlanmaya, Allah'a ve elçilerine inananlar için hazırlanmış, genişliği yerle göğün genişliği kadar olan cennete koşuşun; bu, Allah'ın istediğine verdiği lütfudur. Allah büyük lütf sahibidir.

47/15. Allah'a karşı gelmekten sakınanlara söz verilen cennet şöyledir: Orada temiz su ırmakları, tadı bozulmayan süt ırmakları, içenlere zevk veren şarap ırmakları, süzme bal ırmakları vardır. Onlara orada her türlü ürün ve Rablerinden bağışlanma vardır. Bunların durumu, ateşte temelli kalan ve bağır-saklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?

13/22-24. Onlar Rablerinin rızasını isteyerek zorluklara dayanırlar, namazı kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizlice ve açıktan verirler, kötülüğü iyilikle savarlar. İşte bunlara bu (dünya) evinin sonucu olarak, ana-babalarından, eşlerinden ve soylarından iyi olanlarla birlikte girecekleri Adn cennetleri vardır. Melekler her kapıdan yanlarına girip: "Sabretmenizden dolayı size selam olsun. Burası dünyanın ne güzel sonucudur" derler.

13/35. (Allah'a karşı gelmekten) sakınanlara söz verilen cennetin durumu şöyledir: Altından ırmaklar akar, yiyecekleri ve gölgelikleri süreklidir. İşte bu, Allah'a saygılı olanların sonudur. Inkarcıların sonu ise, ateştir.

55/46. Rabbine karşı durmaktan korkan kimseye iki cennet vardır. 47. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 48. Bu iki cennet türlü ağaçlarla doludur. 49. Öyleyken, Rabbinizin

نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

(۲۱/۵۷) سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ۚ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

(۱۵/۴۷) مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ ۚ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءُهُمْ

(۲۲/۱۳) وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَعُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ (۲۳) جَنَّاتٌ عِنْدَ اللَّهِ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ (۲۴) سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ

(۳۵/۱۳) مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ أُكُلُهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ

(۴۶/۵۵) وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ ۖ فِيهَا الْأَنْهَارُ ۖ رِيحٌ كَذَّابَانِ (۴۸) ذَوَاتَىٰ أَفْنَانٍ (۴۹) فِيهَا آيٌ ۖ رِيحٌ كَذَّابَانِ (۵۰) فِيهَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ (۵۱) فِيهَا

nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 50. Bu cennetlerde akan iki kaynak vardır. 51. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 52. Bu cennetlerde her türlü meyveden çift çift vardır. 53. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 54. Orada, örtüleri parlak atlastan yataklara yaslanırlar; iki cennetin meyvelerini de kolayca toplarlar. 55. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 56. Oralarda, bakışlarını yalnız erkeklerine çevirmiş, onlardan önce ne bir insan, ne de bir cinin dokunmuş olduğu eşler vardır. 57. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 58. Onlar yakut ve mercan gibidirler. 59. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 60. İlyiğin karşılığı ancak iyilik değil midir? 61. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 62. Bu ikisinden başka iki cennet daha vardır. 63. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 64. Renkleri koyu yeşildir. 65. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 66. İkisinde de durmadan fışkıran iki kaynak vardır. 67. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 68. İkisinde de türlü türlü meyveler, hurmalıklar ve nar ağaçları vardır. 69. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 70. Oralarda iyi huylu güzel kadınlar vardır. 71. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 72. Çadırlar içinde ceylan gözllüleri vardır. 73. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 74. Onlara kendilerinden önce ne bir insan, ne de bir cin dokunmuştur. 75. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 76. Cennetlikler orada yeşil yastıklara ve harikulade işlemeli döşeklere yaslanırlar. 77. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 78. Azamet ve cömertlik sahibi Rabbinin adı ne yücedir!

الْأَمْ رَبِّكُمْ تَكْذِبَانِ (٥٢) فِيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ (٥٣) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ (٥٤) مُتَكَيْنِينَ عَلَى فُرَشٍ بَطَانَتْهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ (٥٥) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ (٥٦) فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌ (٥٧) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ (٥٨) كَانَهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ (٥٩) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ (٦٠) هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ (٦١) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ (٦٢) وَمَنْ لُوْنِيْمَا جَنَّتَانِ (٦٣) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ (٦٤) مُدْهَمَمَتَانِ (٦٥) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ (٦٦) فِيهِمَا عَيْنَانِ تَضَاحَتَانِ (٦٧) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ (٦٨) فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرَمَانٌ (٦٩) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ (٧٠) فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حَسَنَاتٌ (٧١) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ (٧٢) خَوْرٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْغَيَامِ (٧٣) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ (٧٤) لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌ (٧٥) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ (٧٦) مُتَكَيْنِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَقْقَرٍ حَسَنٍ (٧٧) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ (٧٨) تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

76/11. Allah da onları bu yüzden o günün fenalığından korur; onların yüzüne parlaklık ve neşe verir. 12. Sabırlarının karşılığı, cennet ve oradaki ipeklerdir. 13. Orada tahtlara yaslanırlar; orada yakıcı sıcak ve dondurucu soğuk görmezler. 14. Meyve ağaçlarının gölgeleri üzerlerine sarkmış ve onların koparılması kolaylaştırılmıştır. 15. Çevrelerinde gümüş kaplar ve billur kaseler dolaştırılır. 16. Billurları gümüş gibi parlaktır, onları ölçüp ölçüp dağıtırlar. 17. Orada, zencefil karışık bir tasla içirilirler. 18. O pınara 'Selsebil'²⁴⁰ denir. 19. Yanlarında ölümsüz gençler dolaşır; onları gördüğünde saçılmış birer inci sanırsın. 20. Oranın neresine baksan, nimet ve büyük bir saltanat görürsün. 21. Üzerlerinde ince yeşil ipekli, parlak atlastan elbiseler vardır; gümüş bileziklerle süslenmişlerdir; Rableri onlara tertemiz içecekler içirir. 22. "İşte bu sizin işlediklerinizin karşılığıdır, çalışmalarınız şükre değer" (denir).

76/5. Şüphesiz, iyiler kâfur katılmış bir tasta içerler. 6. Bu ancak Allah'ın kullarının taşıra taşıra içebileceği bir pınardır.

98/8. Onların Rableri katındaki ödülleri, içinde temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Adn cennetleridir. Allah onlardan râzıdır; onlar da Allah'tan râzıdır. Bu, Rabbinden korkanlar içindir.

24/64. Dikkat edin! Göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. O, içinde bulunduğunuz durumu da, kendisine döndürüleceğiniz günü de bilir. Onlara işlediklerini haber verir. Allah herşeyi bilir.

22/14. Doğrusu, Allah inanan ve yararlı işler işleyenleri, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar. Allah istediğini

(١١/٧٦) فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا (١٢) وَجَزَّاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا (١٣) مُتَكَيْنِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا (١٤) وَذَانِيَّةٌ عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلَّتْ فُطُوفُهَا تَذِيلًا (١٥) وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِانِيَّةٍ مِنْ فَضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ فَوَارِيرًا (١٦) فَوَارِيرٌ مِنْ فَضَّةٍ قُدْرُوهَا تَقْدِيرًا (١٧) وَيَسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا (١٨) عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا (١٩) وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنثورًا (٢٠) وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمَلَكًا كَبِيرًا (٢١) عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ مَنُودٌ خَضِرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَخُلُوعًا أَسْوَدٌ مِنْ فَضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا (٢٢) إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيَكُمْ مَشْكُورًا

(٥/٧٦) إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا (٦) عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا

(٨/٩٨) جَزَّاهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَيْدَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ

(٦٤/٢٤) أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قَدْ عَلِمَ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

(١٤/٢٢) إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ إِنَّ اللَّهَ

²⁴⁰ selsebil tatlı su demektir.

bir duraktır!" derler. 61. "Rabbimiz! Bunu kim başımıza getirdiyse, ateşte onun azabını kat kat artır" derler. 62-63. Bunlar yine: "Kendilerini dünyada iken, kötü saydığımız kimseleri burada niçin görmüyoruz? Onları alaya alırdık; yoksa şimdi göze görünmez mi oldular?" derler. 64. İşte bu gerçektir; cehennemlikler bu şekilde tartışacaklardır.

7/41. Onlara cehennemden bir döşek ve üstlerine de örtüler vardır. Zalimleri böyle cezalandırırız.

7/50-51. Ateşlikler cennetliklere: "Bize biraz su veya Allah'ın size verdiği rızıktan gönderin" diye seslenirler. Cennetlikler: "Allah, dinlerini oyun ve eğlenceye alan, dünya hayatı kendilerini aldatmış olan inkarcılara her ikisini de haram kılmıştır" derler. Onların bugünle karşılaşmayı unuttukları ve ayetlerimizi bile bile inkar ettikleri gibi, bugün de Biz onları unuturuz.

36/59-64. Allah: "Ey suçlular! Bugün ayırılın bakayım. Ey Ademoğulları! Ben size: 'Şeytan'a kul olmayın; o size apaçık bir düşmandır. Bana kulluk edin; bu doğru yoldur' diye bildirmedim mi? Andolsun ki, o sizden nice nesilleri saptırmıştı. Siz bunu düşünememiş miydiniz? İşte bu, size söz verilen cehennemdir. Bugün inkarcılığınıza karşılık oraya girin" der.

25/11. Hayır, onlar kıyameti de yalanladılar. Kıyameti yalanlayanlara alevli bir ateş hazırlanmıştır. 12. Bu ateş, onlara uzak bir yerden görününce onlar onun kaynamasını ve uğultusunu işitirler. 13. Ellerini boyunlarına bağlanarak Onun dar bir yerine atıldıkları zaman, orada yok olmak için yalvarırlar. 14. Bir kere yok olmayı değil, binbir defa yok olmayı isteyin! 15. De ki: "Bu mu iyidir, yoksa (Allah'a karşı) saygılı olanlara ödül ve gidilecek yer olarak söz verilen ebedî cennet mi?"

عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ (٦٢) وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رَجُلًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ (٦٣) أَتُخَذُّنَاهُمْ سِخْرِيًا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ (٦٤) إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ

٤١/٧ لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ

٥٠/٧ وَنَادَىٰ أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِرِينَ (٥١) الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتُهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ

٥٩/٣٦ وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ (٦٠) أَلَمْ نَعُذْ بِالْكَافِرِينَ (٦١) وَإِنْ تَعِدُّوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (٦٢) وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ (٦٣) هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (٦٤) اصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

١١/٢٥ بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا (١٢) إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّطًا وَزَفِيرًا (١٣) وَإِذَا أَلْقَا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مَقْرَبِينَ دَعَوْا هَٰذَا ثُبُورًا (١٤) لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا (١٥) قُلْ أُولَٰئِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخَالِدِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءٌ وَمَصِيرًا

25/34. Cehenneme yüzükoyun toplanacak olanlar, işte onların yerleri en kötü, yolları da en saptırcıdır.

35/36. İnkâr edenlere cehennem ateşi vardır. Ölümlerine hükmedilmez ki, ölünler; kendilerinden cehennem azabı da hafifletilmez. Her inkârcıyı böyle cezalandırırız. 37. Onlar orada: "Rab-bimiz! Bizi çıkar; yaptığımızdan başka, yararlı iş işleyelim" diye bağıışırlar. O zaman onlara: "Sizi, öğüt alacak kişinin öğüt alabileceği kadar bir süre yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti. Ar-tık azabı tadın; zâlimlerin yardımcısı yoktur" deriz.

56/41. Defterleri soldan verilenler; ne yazık onlara! 42-44. Bunlar, içlerine iş-leyen bir sıcaklık ve kaynar su içinde, serinliği ve hoşluğu olmayan kara bir dumanın gölgesinde bulunurlar. 45-46. Çünkü onlar, bundan önce, dünyada varlık içinde şımarırlar ve büyük günah işlemekte direnip dururlardı. 47-48. Bunlar şöyle derlerdi: "Öldüğümüzde, toprak ve kemik yığını olduğumuzda mı, biz tekrar diriltileceğiz? Önceden gelip geçmiş babalarımız da mı?" 49-50. (Ey Muhammed!) De ki: "Şüphesiz öncekiler de, sonrakiler de belli bir zamanın belirli bir anında toplanacaklardır". 51. Sonra siz; ey sapıklar, yalanlayanlar! 52. Zakkum ağacından yiyeceksiniz. 53. Karınlarınızı onunla dolduracaksınız. 54. Onun üzerine kaynar su içeceksiniz. 55. Hem de, susamış develerin suya saldırdığı gibi içeceksiniz. 56. İşte onlara, ceza günü sunulacak konukluk budur.

56/92-93. Eğer sapıtmış yalanlayanlardan ise, ona kaynar sudan ziyafet sunulur. 94. Ve cehenneme yaslatılır. 95. İşte kesin gerçek budur.

26/94-95. Onlar (putlar), azgınlar ve İblis'in adamları, hepsi tepetaklak oraya atılırlar. 96-102. Orada putlarıyla çekişerek: "Vallahi biz apaçık bir sapıklıkta idik, çünkü biz sizi ailemlerin Rabbine eşit

٣٤/٢٥ الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا

٣٦/٣٥ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يَقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فِيمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَٰلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَافٍ (٣٧) وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرْ فِيهِ مَنِ تَذَكَّرْ وَجَعَلْنَا النَّارُ قَدُورًا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ

٤١/٥٦ وَأَصْحَابُ الشَّامِالِ مَا أَصْحَابُ الشَّامِالِ (٤٢) فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ (٤٣) وَظِلٌّ مِنْ جَحِيمٍ (٤٤) لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ (٤٥) إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَٰلِكَ مُتْرَقِينَ (٤٦) وَكَانُوا يَصْرَوْنَ عَلَى الْغَنَةِ الْعَظِيمِ (٤٧) وَكَانُوا يَقُولُونَ إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ (٤٨) أَوْ آتَاؤُنَا الْأُولُونَ (٤٩) قُلْ إِنَّ الْأُولِينَ وَالْآخِرِينَ (٥٠) لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ (٥١) ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ (٥٢) لَأَكُلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ (٥٣) فَيَالُتُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ (٥٤) فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ (٥٥) فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهَيْمِ (٥٦) هَٰذَا نَزَّلْنَاهُ يَوْمَ الدِّينِ

٩٢/٥٦ وَلَمَّا إِنَّ كَانَ مِنَ الْمَكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ (٩٣) فَنَزَّلْنَا مِنْ حَمِيمٍ (٩٤) وَتَصْلِيَّةٍ جَحِيمٍ (٩٥) إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ

٩٤/٢٦ فَكَبَّوْا فِيهَا هُمْ وَالْغَالُونَ (٩٥) وَجَنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ (٩٦) قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ (٩٧) تَاللَّهِ إِنَّ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (٩٨) إِذْ نَسُوْنَكُمْ

tutmuştuk; bizi saptıranlar ancak suçlulardır; şimdi şefaattimiz, yakın bir dostumuz yoktur; keşke geriye bir dönüşümüz olsa da, inanarlardan olsak" derler. 103. Bunda şüphesiz bir ders vardır, ama çoğu inanmamıştır. 104. Rabbin şüphesiz güçlüdür, merhametlidir.

17/97. Allah kimi doğru yola koymuşsa, o yolundadır. Kimleri de şaşırtmışsa, onlara artık Allah'dan başka himayeciler bulamazsın. Onları kıyamet günü yüzleri üstüne, körler, dilsizler ve sağırılar olarak toplayacağız. Yurtları cehennemdir. (Onun ateşi) sönmeye yüz tuttukça biz onları tutuşturarak alevini artırırız. 98. İşte onların bu cezası, ayetlerimizi inkar etmiş olmalarından ve: "Biz kemik ve uflanmış toprak olduğumuz zaman mı yeniden yaratılacağız?" demelerindendir.

11/106. Bedbaht olanlar, ateştedirler; orada ah edip inlerler. 107. Rabbinin dilemesi dışında, gökler ve yer durdukça orada temelli kalırlar. Doğrusu, Rabbin her istediğini yapar.

15/41-43. (Allah İblis'e) buyurdu: "Üzerime aldığım doğru yol şudur: Kullarımın üzerine senin bir gücün yoktur; ancak sana uyacak azgınlar hariç. Onların hepsinin toplanacağı yer cehennemdir". 44. Onun yedi kapısı olup her bir kapıda onların girecekleri ayrı bir bölüm vardır.

37/62. Konukluk olarak bu mu iyidir, yoksa Zakkum ağacı mı? 63. Biz o ağacı, haksızlık yapanlar için bir sınama yaptık.²⁴¹ 64. O, cehennemin dibinde yetişen bir ağaçtır. 65. Tomurcukları şeytanların başları gibidir. 66. İşte cehennemlikler bundan yerler, karınlarını o-

بَرَبِ الْعَالَمِينَ ٩٩) وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ (١٠٠) فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ (١٠١) وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ (١٠٢) قُلُوا أَنْ لَنَا كَرَّةٌ فَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (١٠٣) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (١٠٤) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

٩٧/١٧) وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَبِهِدْهُ وَمَنْ يَضَلْ فَلَنْ تُجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى وَجْهِهِمْ عَمًّاً وَنَكْمًا وَصَنُمًا مَاوَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِينَتُهُمْ سَعِيرًا ٩٨) ذَلِكَ جَزَاؤُهُمْ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا وَقَالُوا أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرِفَافًا أُنْتَابُ لِمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا

١٠٦/١١) فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَنَهِيقٌ ١٠٧) خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ

٤١/١٥) قَالَ هَذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ ٤٢) إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنْ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ ٤٣) وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ ٤٤) لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ

٦٢/٣٧) أَلَيْكَ خَيْرٌ نَزْلًا أَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ ٦٣) إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلطَّالِمِينَ ٦٤) إِنَّمَا شَجَرَةُ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ ٦٥) طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ ٦٦) فَإِنَّهُمْ لَكَاؤُنْ مِنْهَا فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ٦٧)

nunla doldururlar. 67. Sonra bunun üzerine, kaynar su katılmış içkileri vardır. 68. Sonra dönecekleri yer yine cehennemdir.

34/38. Ayetlerimizi boşa çıkarmaya çalışınlar ise, işte onlar, azap içinde bırakılırlar.

34/5. Ayetlerimiz konusunda Bizi âciz bırakmaya yeltenenlere de, iğrenç ve can yakıcı azap vardır.

39/16. Onlara üstlerinden de, altlarından da kat kat ateş vardır. Allah kullarını bununla korkutur. Ey Kullarım! Bana saygılı olun.

39/60. Allah'a karşı yalan uyduranların, kıyamet günü yüzlerinin simsiyah olduğunu görürsün. Böbürleneler için cehennemde bir durak olmasın mı?

39/71. İnkâr edenler, bölük bölük cehenneme sürülürler. Oraya vardıklarında cehennemin kapıları açılır; bekçileri onlara: "Size içinizden Rabbinizin ayetlerini okuyan ve bugüne kavuşacağınızı ihtar eden elçiler gelmemiş miydi?" derler. "Evet, gelmişti" derler. Lakin azap sözü inkârcıların aleyhine gerçekleşir. 72. Onlara: "Temelli kalacağınız cehennemin kapılarından girin; böbürleneler için ne kötüdür" denir.

40/47. Ateşin içinde birbirleriyle tartışırken, güçsüz görülenler, büyüklük taslayanlara: "Biz size uymuştuk; şimdi ateşin bir parçasını olsun bizden savabilir misiniz?" derler. 48. Büyüklük taslayanlar: "Doğrusu, hepimiz onun içindeyiz. Allah, kullar arasında hüküm vermiştir" derler. 49. Ateşte olanlar, cehennemin bekçilerine: "Rabbimize yalvarın da, hiç değilse bir gün azabımızı hafifletsin" derler. 50. Bekçiler: "Size belgelerle elçileriniz gelmemiş miydi?" derler. Onlar da: "Evet gelmişti" derler. Bekçiler: "O hâlde kendiniz yalvarın"

ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ ٦٨) ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى الْجَحِيمِ

٣٨/٣٤) وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ

٥/٣٤) وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رَجْزِ الْيَمِّ

١٦/٣٩) لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهَ بِهِ عِبَادَهُ يَا عِبَادِ فَاتَّقُوا

٦٠/٣٩) وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُسْوَدَّةٌ لَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ

٧١/٣٩) وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتَّى إِذَا جَاءُوهَا فَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا بَلَى وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ٧٢) قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ

٤٧/٤٠) وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَمَا قُلْتُمْ مَغْنُونًا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ ٤٨) قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ ٤٩) وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ ٥٠) قَالُوا أَوْ لَمْ نَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ

²⁴¹ Rivayetlere göre, müşrikler "Cehennemde nasıl ağaç bitirmiş?" diye Kur'an'la alay etmekteydiler. Bu ayetin müşriklerin bu tavırlarıyla ilişkili olduğu söylenmektedir.

derler. İnkârcıların yalvarışı şüphesiz boşunadır.

40/71-72. Boyunlarında demir halkalar ve zincirler olarak kaynar suya sürüklenirler, sonra ateşte yakılırlar. 73-74. Sonra onlara: "Allah'ı bırakıp da koştunuz ortaklar nerededir?" denir. "Bizden uzaklaştılar; hayır, biz zâten önceleri hiç bir şeye kulluk etmiyorduk" derler. İşte Allah inkârcıları böyle şaşkına çevirir. 75-76. Onlara: "İşte bu, yeryüzünde haksız yere şımarmanız ve böbürlenmenizden ötürüdür. Temelli kalacağınız cehennemden kapılarından girin" denir. Büyüklemelemlerin durağı ne kötüdür!

41/19. Allah'ın düşmanları o gün cehenneme sürülürler. Hepsini bir araya toplar.

41/29. İnkâr edenler: "Rabbimiz! Cinlerden ve insanlardan, bizi saptıranları göster; onları ayaklarımızın altına alalım da altına kalanlardan olsunlar" derler.

42/44. Allah kimi saptırırsa, artık onun bundan sonra bir sahip çıkana olmaz. Azabı gördüklerinde, zalimlerin: "Dönecek bir yol yok mudur?" dediklerini görürsün. 45. Aşağılıktan başları öne eğilmiş olarak, ateşe sunulurlarken, göz ucuyla gizli gizli baktıklarını görürsün. İnananlar: "Ziyanda olanlar, kıyamet günü kendilerini de zararda bırakanlardır" derler. İyi bilin ki, zalimler sürekli bir azap içindedirler. 46. Onların, Allah'tan başka kendilerine yardım edecek himayecileri de yoktur. Allah'ın saptırdığı kimsenin çıkar yolu olmaz.

43/74. Suçlular, temelli kalacakları cehennemden azabı içindedirler. 75. Azaba hiç ara verilmez, onlar orada tamamen umutsuzdurlar. 76. Biz onlara zulmetmedik, ama onlar kendileri zalim kimselerdi. 77. Cehennemde şöyle seslenirler: "Ey Nöbet-

İلا في ضلال

(٧١/٤٠) إِذِ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ (٧٢) فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ (٧٣) ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ إِنَّ مَا كُنْتُمْ تَشْرِكُونَ (٧٤) مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُو مِنْ قَبْلُ شَيْئًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ (٧٥) ذَلِكَ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ (٧٦) ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ

(١٩/٤١) وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ

(٢٩/٤١) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا الَّذِينَ أُضْلَلْنَا مِنَ الْجَنِّ وَالْإِنْسِ لِنَجْعَلَهُمْ تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونُوا مِنَ الْأَسْقَلِينَ

(٤٤/٤٢) وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِهِ وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَى مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ (٤٥) وَتَرَاهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَاشِعِينَ مِنَ الذَّلِيلِ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ وَقَالَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُقِيمٍ (٤٦) وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ أَوْلِيَاءَ يَتَصَرَّوْنَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ

(٧٤/٤٣) إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ (٧٥) لَا يَفْتَرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْسَوْنَ (٧٦) وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا هُمْ الظَّالِمِينَ (٧٧) وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَا كُنْتُمْ (٧٨) لَقَدْ

çi! Rabbin hiç değilse canımızı alsın". Nöbetçi: "Siz böyle kalacaksınız" der. 78. Andolsun ki, size gerçeği getirdik; fakat gerçek çoğunuzun hoşuna gitmiyor.

44/43-46. Doğrusu, günahkârların yiyeceği Zakkum ağacıdır; karınlarında suyun kaynaması gibi kaynayan, erimiş madden gibidir. 47-50. "Suçluyu yakalayın, cehennemden ortasına sürükleyin, sonra başına, -azab olarak- kaynar su dökün" denir. Sonra ona: "Tat bakalım; hani şerefli olan, değerli olan yalnız sendin. İşte bu, şüphelenip durduğunuz şeydir" denir.

46/20. İnkâr edenler, ateşe sunuldukları gün onlara: "Dünyadaki hayatınızda sizin için güzel olan herşeyi harcadınız, onların zevkini sürdürdünüz; ama bu gün, yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanızın ve yoldan çıkmanızın karşılığında alçaltıcı bir azap göreceksiniz" denir.

51/12. İşlerin karşılık göreceği günün zamanını sorarlar. 13. O, ateşte azap göcekleri gündür. 14. Onlara: "Azabınızı tadın; işte acele beklediğiniz bu idi" denir.

88/1. Herşeyi kaplayacak olayın haberi sana gelmedi mi? 2. O gün suçluların yüzleri zillile bürünmüştür. 3. Zor işler altında bitkin düşmüşlerdir. 4. Yakıcı ateşe yaslanırlar. 5. Kızgın bir kaynaktan içirilirler. 6-7. Semirtmeyen, açlığı gidermeyen, kötü kokulu bir dikenden başka yiyecekleri yoktur.

18/100-101. Gözleri Benim öğüdüme karşı kapalı olan ve öfkelerinden onu dinlemeye tahammül edemeyen kafirlere o gün cehennemi öyle bir gösteririz ki!

18/29. De ki: "Gerçek Rabbinizdendir. Dileyen inansın, dileyen inkâr etsin. Haksızlık yapanlara, duvarları çepeçevre, onları içine alacak bir ateş ha-

جَنَّتَكُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنْ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ

(٤٣/٤٤) إِنَّ شَجَرَةَ الزَّقُّومِ (٤٤) طَعَامُ الْإِثْمِ (٤٥) كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ (٤٦) كَغَلْيِ الْحَمِيمِ (٤٧) خَذُوا فَاعْتَلُوا إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ (٤٨) ثُمَّ صَبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ (٤٩) ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ (٥٠) إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ

(٢٠/٤٦) وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَمْ تَكُنْ طَائِفَةً فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْرَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ

(١٢/٥١) يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمَ الدِّينِ (١٣) يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُقْتَلُونَ (١٤) ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ

(١/٨٨) هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْعَاشِيَةِ (٢) وَجُودَ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةً (٣) عَامِلَةً نَاصِيَةً (٤) تَصَلَّى نَارًا حَامِيَةً (٥) تَسْقَى مِنْ عَيْنٍ آتِيَةٍ (٦) لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ (٧) لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ

(١٠٠/١٨) وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِلْكَافِرِينَ عَرْضًا (١٠١) الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَنْ ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا

(٢٩/١٨) وَقَالَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفِرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ

zırlamışsızdır. Onlar yardım isterlerse, kendilerine yüzlerini kavuran erimiş maden gibi bir su verilir. Bu ne kötü bir içecek ve ne kötü bir yardımdır!

18/53. Suçlular ateşi görürler ve oraya düşeceklerini anlarlar. Ancak, ondan kaçacak yer bulamazlar.

16/88. İnkâr edenler ve Allah yolundan alıkoyanlara, yaptıkları bozgunculuğa karşılık azap üstüne azap veririz.

14/16. Onun (dünyadaki perişanlık) arında da cehennem vardır. Orada kendisine irinli sudan içilir. 17. Onu yudumlamaya uğraşır, ama boğazından geçiremez. Her taraftan ölüm ona gelecek, fakat ölemeyecektir. Arkasından, çetin bir azap vardır.

21/100. Orada onlara inleme vardır; orada bir şey de işitemezler.

21/39. İnkâr edenler, ateşi yüzlerinden ve sırtlarından savamayacakları ve yardım da göremeyecekleri zamanı keşke bilseler. 40. Ama o ansızın gelecek ve onları şaşırtacaktır. Artık ne onu geri çevirebilecekler, ne de kendilerine süre verilecektir.

32/20. Yoldan çıkanlar var ya, işte onların varacağı yer ateştir. Oradan her çıkmak istediklerinde oraya geri çevrilirler. Onlara: "Yalanlayıp durduğunuz ateşin azabını tadın" denir.

52/13-16. Cehennem ateşine itilip kıldıkları gün onlara: "İşte yalanlayıp durduğunuz ateş budur. Bu bir büyü müdür, yoksa hâlâ görmüyor musunuz? Yaslanın ateşe, dayansanız da dayanmasanız da artık birdir; ancak işlediklerinizin karşılığıyla cezalanıyorsunuz" denir.

67/6. Rablerini inkâr edenler için cehennem azabı vardır. Ne kötü bir gidiş

سَرَادِقَهَا وَإِنْ يَسْتَعِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي
الْوُجُوهَ بِشَرِّ الشَّرَابِ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا

٥٣/١٨ وَرَأَى الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ
مُوقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا

١٦/٨٨ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ

١٦/١٤ مِنْ وَرَائِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقَى مِنْ مَاءٍ صَدِيدٍ
١٧ يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ
كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ وَمِنْ وَرَائِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ

٢١/١٠٠ لَهُمْ فِيهَا رَقِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ

٢١/٣٩ لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكْفُونُ عَنْ
وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ
٤٠ بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا
وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ

٢٢/٢٠ وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا
أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ
ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ

٥٢/١٣ يَوْمَ يَدْعُوكَ إِلَى نَارِ جَهَنَّمَ دَعَا (١٤) هَذِهِ
النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ (١٥) أَفَسِحْرٌ هَذَا أَمْ أَنْتُمْ
لَا تُبْصِرُونَ (١٦) اصْلَوْهَا فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا
سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

٦٧/٦ وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَيُسْ

yeridir! 7. Oraya atıldıkları zaman, onun kaynarken çıkardığı uğultuyu işitirler. 8. Neredeyse, cehennem öfkesinden paralanacak! Her bir topluluğun ona atılmasında, bekçileri onlara: "Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?" diye sorarlar. 9. Onlar: "Evet; bize bir uyarıcı gelmişti, fakat biz yalanlamış ve: 'Allah hiç bir şey indirmemiştir, siz büyük bir sapıklık içindesiniz' demiştik" derler. 10. "Eğer kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, çılgın alevli cehennemin halkı içinde olmazdık" derler. 11. Böylece, günahlarını itiraf ederler. Çılgın alevli cehennemdekiler yok olsunlar!

69/30-37. (Şöyle buyrulur:) "Onu alin, bağlayın; sonra cehenneme yaslayın; sonra onu, boyu yetmiş arşın olan zincire vurun; çünkü o, yüce Allah'a inanmazdı, yoksulun yiyeceği ile ilgilenmezdi. Bu sebeple burada bugün onun bir acıyanı yoktur; günahkarların yiyeceği olan kanlı irinden başka bir yiyeceği de yoktur".

70/15-18. Hayır, orada yüz çevirip geri döneni, malını toplayıp kimseye hakkını vermeden saklayana çağırana, deriyi soyup kavuran alevli ateş vardır.

78/21-22. Cehennem, yalnız azgınları bekleyen yerdir. Dönecekleri yer orasıdır. 23. Orada çağlarboyu kalacaklardır. 24-26. Orada serinlik ortamı bulamayacaklar, işlediklerine uygun olarak, ya kaynar veya pek soğuk içecek dışında bir içecek tadamayacaklardır. 27. Çünkü onlar hesaba çekileceklerini ummazlardı. 28. Ayetlerimizi yalanladıkça yalanlarılardı. 29. Biz de herşeyi yazıp saymışsızdır. 30. Şöyle deriz: "Artık tadınız, bundan böyle size azaptan başka bir şey artırmayız".

79/35-36. Cehennem her bakanın göreceği şekilde gösterilir. 37-39. İşte, azıp da dünya hayatını tercih edenin varacağı

المصير (٧) إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ
تَفُورُ (٨) تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ
سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ (٩) قَالُوا بَلَى قَدْ جَاءَنَا
نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا
فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ (١٠) وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ
مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ (١١) فَاعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ
فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ

٦٩/٣٠ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ (٣١) ثُمَّ الْجَحِيمِ صَلُّوهُ (٣٢)
ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ (٣٣)
إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ (٣٤) وَلَا يَحْضُرُ
عَلَى طَعَامِ الْمُسَكِّينِ (٣٥) فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَاهُنَا
حَمِيمٌ (٣٦) وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غَسَقِينِ (٣٧) لَا يَأْكُلُهُ
إِلَّا الْخَاطِئُونَ

٧٠/١٥ كَلَّا إِنَّهَا لَأَطَى (١٦) نَزَّاعَةً لِّلشَّوَى (١٧)
تَدْعُوا مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّى (١٨) وَجَمَعَ فَأَوْعَى

٧٨/٢١ إِنْ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا (٢٢) لِلطَّاغِينَ
مَأْتَا (٢٣) لَا يَبْنِينَ فِيهَا أَحْقَابًا (٢٤) لَا يَذُوقُونَ فِيهَا
بَرْدًا وَلَا شَرَابًا (٢٥) إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا (٢٦) جَزَاءُ
وَفَاقًا (٢٧) إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا (٢٨)
وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا (٢٩) وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا
(٣٠) فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا

٧٩/٣٥ يَوْمَ يَنْذَكُرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى (٣٦) وَتَرْتَبُ
الْجَحِيمُ لِمَنْ يَرَى (٣٧) فَأَمَّا مَنْ طَغَى (٣٨) وَاتَّزَقَّ

yer şüphesiz cehennemdir.

82/14. Allah'ın buyruğundan çıkanlar cehennemdedirler. 15. Hesaplaşma günü oraya girerler. 16. Oradan bir daha ayrılmazlar.

30/16. İnkâr eden ve âyetlerimizi ve âhiret buluşmasını yalanlayanlara gelince, işte onlar azâb içinde bırakılırlar.

83/15. Hayır; onlar o gün Rablerinden perdelenmiş olacaktırlar. 16. Sonra onlar, şüphesiz cehenneme gireceklerdir. 17. Sonra da: "Yalanlayıp durduğunuz işte budur" denecektir.

3/131. İnkâr edenlere hazırlanmış ateşten korunun.

33/64-66. Allah inkarcılara lânet etmiş ve onlar için, sonsuz olarak temelli kalacakları, çılgın alevli cehennemi hazırlamıştır. Onlar bir dost ve yardımcı bulamazlar. Yüzleri ateşte çevrildiği gün: "Keşke Allah'a itaat etseydik, keşke El-çi'ye itaat etseydik" derler. 67-68. "Rabbimiz! Biz yöneticilerimize ve büyüklüklerimize itaat etmiştik, fakat onlar bizi yoldan saptırmışlar. Rabbimiz! Onlara iki kat azap ver, onları büyük bir lanete uğrat" derler.

4/56. Doğrusu, âyetlerimizi inkâr edenleri bir ateşe yaslayacağız. Derileri piştiğçe, azabı tatmaları için onları başka derilerle değiştireceğiz. Doğrusu Allah yücedir, bilgedir.

57/12. O gün mü'min erkek ve mü'min kadınlar görürsün; ışıkları önlerinde ve saçlarında gider; (onlara:) "Müjde; bugün altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacağınız cennetler sizindir!" (denir). İşte bu büyük kurtuluştur. 13. İkiyüzlü erkekler ve ikiyüzlü kadınlar, inananlara: "Bizi de gözetin, ışığınızdan faydalanalım" dedikleri gün, onlara: "Ar-

الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۚ فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَىٰ

۱۴/۸۲ وَإِنَّ الْفَجَارَ لَفِي جَحِيمٍ ۝۱۵ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ ۝۱۶ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ

۱۶/۳۰ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ

۱۵/۸۳ كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ ۝۱۶ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ ۝۱۷ ثُمَّ يُقَالُ هَٰذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَكْتَبُونَ

۱۳۱/۳ وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

۶۴/۳۳ إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ۝۶۵ خَالِدِينَ فِيهَا أَيْنَا لَا يَجُودُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ۝۶۶ يَوْمَ تَقْلُبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَالَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ ۝۶۷ وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَ ۝۶۸ رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمُ لَعْنَا كَبِيرًا

۵۶/۴ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كَلِمًا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بِكَلِمَانِهِمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا

۱۲/۵۷ يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝۱۳ يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتِسِمْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا

dınıza dönün de ışık arayın" denir. Inananlarla ikiyüzlüler arasına, kapısı olan bir sūr çekilir; iç tarafında rahmet, dışında azap vardır. 14. İki yüzölçer, inananlara: "Biz sizinle beraber değil miydik?" diye seslenirler. Onlar da: "Evet öyle, fakat sizler Allah'ın buyruğu gelinceye kadar kendinizi aldatıyor, bize pusu kuruyordunuz. (Dinde) şüpheyi düşmüştünüz, kuruntular sizi aldatmış ve aldatıcı (şeytan) da sizi Allah hakkında ayartmıştı" derler. 15. Bugün sizden ve inkar edenlerden fide kabul edilmez. Varacağınız yer ateştir. Oraya lâıksınız, ne kötü bir gidiş yeridir.

55/41. Suçlular simalarından tanınırlar da, alınlarından ve ayaklarından yakalanırlar. 42. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? 43. İşte suçluların yakalandıkları cehennem budur. 44. Onlar, cehennem ateşiyle kaynar su arasında dolaşır dururlar. 45. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

76/4. Doğrusu, inkarcılar için zincirler, demir halkalar ve çılgın alevli cehennem hazırladık.

22/19-21. İşte Rableri hakkında tartışmaya giren iki taraf: O'nu inkâr edenlere ateşten elbiseler kesilmiştir, başlarına da kaynar su dökülür de bununla karınlarındakiler ve deriler eritilir. Demir topuzlar da onlar içindir. 22. Orada uğradıkları kaygıdan her çıkmak istediklerinde oraya geri çevirilirler: "Yakıcı azabı tadın" (denir).

22/51. Ayetlerimizi etkisiz kılmaya uğraşanlar, işte onlar cehennemliklerdir.

22/57. İnkâr ederek âyetlerimizi yalanlayanlar; işte onlar için hor düşüren azap vardır.

وَرَأَعَكُمْ فَاتَّقُوا نُورًا فَضْرِبَ بَيْنَهُمْ لَهَ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ۝۱۴ يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ۝۱۵ قَالِيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَاكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

۴۱/۵۵ يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْأَقْدَامِ ۝۴۲ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝۴۳ هَٰذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ ۝۴۴ يَطُوفُونَ فِيهَا وَبَيْنَ حَبِيمٍ ۝۴۵ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

۴/۷۶ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلًا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا

۱۹/۲۲ هَٰذَا خُصْمَانِ تَخْتَصِمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ ۝۲۰ يُصْنَعُ لَهُمْ فِيهَا بُطُونٌ هُمْ يُجْلَوْنَ ۝۲۱ وَلَهُمْ مَقَامِعٌ مِنْ حَدِيدٍ ۝۲۲ كَلِمًا أَرَادُوا أَنْ يَخْرِجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ

۵۱/۲۲ وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ

۵۷/۲۲ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ

66/6. Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, oldukça sert, şiddetli, Allah'ın buyruğuna karşı gelmeyen ve kendilerine emredileni yapan melekler vardır. 7. "Ey inkâr edenler! Bugün özür dilemeyin, ancak işlediklerinizin karşılığını görmektesiniz" (denir).

64/10. İnkâr edip, ayetlerimizi yalanlayanlar, işte onlar ateşliklerdir; orada temellidirler. Ne kötü bir gidiş yeridir.

5/37. Onlar ateşten çıkmak isterler, ama oradan çıkamazlar. Onlara sürekli bir azap vardır.

9/35. O gün bunlar (biriktirdikleri altın ve gümüşler) cehennem ateşinde kızdırılır; alınları, böğürleri ve sırtları onlarla dağlanır. "Bunlar, kendiniz için biriktirdiklerinizdir. Hadi, biriktirmiş olduğunuzu tadın" (denir).

d) A'râf

A'râf, yüksek yer, burç demektir. Kur'an'da, cennet ile cehennemi birbirinden ayıran duvar veya yükseklik için kullanılmıştır. Buranın üstünde bulunup da, cennetteki ve cehennemdeki insanlarla konuşan kişilerin kim oldukları konusunda müfessirler farklı yorumlar getirmişlerdir. Bu konuda başlıca üç görüş vardır: 1. Bunlar günah ve sevapları birbirine denk olan kimselerdir; bir müddet burada bekletildikten sonra cennete gireceklerdir. 2. Bunlar nebilər, şehidler, veliler ve insan gibi görünen meleklerdir. 3. Bu mecazî bir anlatımdır; dolayısıyla, getirilen yorumlar mutlak bir anlam ifade etmez. Gaybî en iyi bilen Allah'tır.

7/46. İki taraf arasında bir perde vardır. Burçlar üzerinde her iki tarafı da yüzlerinden tanıyan adamlar bulunur. Bunlar cennetliklere: "Size esenlik olsun" diye seslenirler. Bunlar henüz cennete girmemiş, ama girmeyi uman kimselerdir. 47. Bunların gözleri ateşliklerin yönüne çevrilince: "Rabbimiz! Bizi haksız toplumla bulundurma" derler. 48-49. Burçlarda olanlar yüzlerinden tanıdıkları adamlara: "Topluluğunuz, mal toplamamız ve büyüklük taslamanız size hiç bir yarar sağlamadı. Allah'ın rahmetine erdirmeyeceğine yemin ettiğiniz kimseler bunlar mıydı?" diye seslenirler. Allah: "Hadi cennete girin, size korku yoktur ve siz üzülmeceksiniz de" der.

٦/٦٦ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ٧
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا تُجْرُونَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ

١٠/٦٤ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

٣٧/٥ يُرِيدُونَ أَن يُخْرَجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ

٣٥/٩ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فُتُكُورٌ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَٰذَا مَا كُنْتُمْ لَأَنْفُسِكُمْ تَفُوقُونَ مَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ

٤٦/٧ وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ وَنَادَوْا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلِّمُوا عَلَيْهِمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ٤٧ وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ٤٨ وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ٤٩ أَهَؤُلَاءِ

يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ٥٠

E. BATIL İNANÇLAR

Çeşitli alanlarda –özellikle de din konusunda– batıl inançlar edinme, insanlığın yüzeysel düşünmesi ve korkaklığı yüzünden içine düştüğü büyük bir zaaf hâlidir. İnsanlık tarihi ve modern çağdaki gelişmeler göstermektedir ki, zamanın geçmesi ve mekanın değişmesi ile, sanıldığı gibi batıl inançlar zayıflamıyor, sadece şekil değiştiriyorlar. İkel insanların tahtadan ve taştan putlarının yerini, modern insanın etten ve kandan veya soyut putlar alabiliyor. Kur'an batıl inançların özellikle dinsel olanları ile mücadele etmiş; insanların sağlıklı bir ruh ve zihin yapısına sahip olmaları için bunu gerekli görmüştür.

1. Allah'a Eş Koşma (Şirk)

Allah'dan başka varlıklara (insan, cin, melek, hayvan, taş, dağ, heykel vs.) ilahlık atfetmek veya onlara Allah'ın yanında ilahi bir güç atfetmek; insanın, düşünme ve bilgi kabiliyetlerini felç etmesi sonucunda veya çeşitli menfaat saikleriyle gerçekleşmektedir. Her iki durumda da insan kendine yabancılaşmakta, fitratından uzaklaşmakta ve kendi özünü örtmektedir. "... Kalpleri vardır, fakat onlarla anlamazlar; gözleri vardır, fakat onlarla görmezler; kulakları vardır, fakat onlarla işitmezler. İşte onlar hayvanlar gibidirler, hatta daha da aşağı...". (7.A'raf/179). Kur'an şirk koştaki menfaat saikini ise şöyle ifade eder: "Kendilerine destek olsun diye Allah'dan başka ilahlar edindiler" (19.Meryem/81), "Belki yardım olunurlar diye Allah'dan başka ilahlar edindiler" (36.Yasin/74).

74/18. O düşündü, ölçtü biçti. 19. Canı çıkasın, ne biçim ölçüp biçti! 20. Canı çıkasın, sonra yine ne biçim ölçüp biçti! 21. Sonra baktı. 22. Sonra kaşlarını çatdı, suratını astı. 23. Sonra da sırt çevirip büyüklük tasladı. 24-25. "Bu sadece öğretilегelen bir sihirdir. Bu Kur'an yalnızca bir insan sözüdür" dedi.

١٥/٥٣ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ (١٦) إِذْ يَغْشَى السُّدْرَةَ مَا يَغْشَى (١٧) مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى (١٨) لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ (١٩) أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ (٢٠) وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ (٢١) أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ (٢٢) تِلْكَ إِذْ قَسَمَ لَبِيزَىٰ (٢٣) إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا

rinden doğruluk rehberi gelmiş olduğu hâlde, onlar sadece zanna ve canlarının istediğine uymaktadırlar.

7/189. Sizi tek bir nefisten yaratan ve gönlünün huzura kavuşacağı eşini de ondan var eden Allah'tır. (Erkek,) eşine sarılınca, eşi hafif bir yük yüklendi ve onu taşıdı. Yüğü ağırlaşınca, karı-koca birlikte Rableri Allah'a: "Bize kusursuz bir çocuk verirken, kendilerine verdiği şeyde Allah'a ortaklar koştular."²⁴² Allah onların ortak koşmalarından yücedir. 191. Kendileri yaratılmış olan ve bir şey yaratamayan putları mı Allah'a ortak koşuyorlar? 192. Oysa, putlar onlara da yardım edecek güçte değil, kendilerine de. 193-194. O putları doğru yola çağırırsanız size uymazlar. Onları çağırırsanız da, sussanız da sizin için birdir. Allah'tan başka yalvardıklarını sizin gibi kullardır. Eğer doğru sözlü iseniz, onları çağırın da size cevap versinler. 195-197. Onların yürüyecek ayakları mı var, tutacak elleri mi var, görece gözleri mi var, yoksa işitecek kulakları mı var? De ki: "Ortaklarınızı çağırın; sonra bana tuzak kurun ve bana göz açtırtmayın. Çünkü ben Kitab'ı indiren Allah'ın himayesindeyim. O, iyileri himaye eder. O'nu bırakıp taptıklarınız, kendilerine de yardım edemezler, size de yardım etmeye güçleri yoktur". 198. Onları doğru yola çağırırsan, duymazlar. Sana baktıklarını görürsün, oysa onlar görmezler.

72/18. Mescidler Allah'ındır, öyleyse oralarda Allah'la birlikte başkasına yalvarmayın.

36/74. Kendilerine yardımcı dokunur diye, Allah'tan başka tanrılar edindiler. 75. Oysa onlar yardım edemezler, ancak

تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَى

(189/7) هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَوَا اللَّهَ رَبُّهُمَا لِلْإِنْتِقَا صَالِحًا لَنُكَونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ (190) فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ (191) أَشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ (192) وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ (193) وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُوكُمْ سِوَاءَ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُوهُمْ أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ (194) إِنْ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (195) أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْتَطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلْ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُونِي فَلَا تَنْظُرُونَ (196) إِنْ وَلِيَ اللَّهُ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابُ وَهُوَ يَقُولُ الصَّالِحِينَ (197) وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ (198) وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْمَعُوا وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ

(18/72) وَأَنْ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا

(74/36) وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يَنْصُرُونَ (75) لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ

kendileri o tanrılara koruyuculuk için nöbet beklerler.

25/3. Putperestler O'nu bırakıp, bir şey yaratamayan, bilâkis kendileri yaratılmış olan; kendilerine zarar da fayda da veremeyen; öldürmeye, diriltmeye ve ölümden sonra tekrar canlandırmaya güçleri yetmeyen tanrılar edindiler.

25/43. Ey Muhammed! Hevesini kendine tanrı edineni gördün mü? Onun savunucusu sen mi olacaksın?

35/13. Allah, geceyi gündüze katar, gündüzü geceye katar; herbiri belirli bir süre için hareket eden güneşi ve ayı buyruk altına almıştır. İşte bu Rabbiniz olan Allah'tır, hükümler O'nundur. O'nu bırakıp taptıklarınız ise, bir çekirdek kabuğuna bile sahip değillerdir. 14. Onları çağırırsanız, çağırınızı işitmezler – işitmiş olsalardı bile, size cevap veremezlerdi–; kıyamet günü sizin ortak koşmanızı inkâr edeceklerdir. Sana, herşeyden haberdar olan (Allah) gibi hiç kimse haber veremez.

35/40. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah'ı bırakıp da taptığınız putlarınıza hiç bakınız mı? Yeryüzünde ne yaratmışlardı? Bana gösterseniz!" Yoksa onların Allah'la ortaklığı göklerde midir? Yoksa Biz onlara kitab verdik de, ondaki delillere mi dayanıyorlar? Hayır; o zâlimler, birbirlerine sadece aldatıcı söz söylerler.

19/81. Onlar kendilerine kuvvet kazandırsın diye, Allah'ı bırakarak tanrılar edindiler. 82. Hayır; tanrılar onların ibadetlerini inkâr edecekler ve onların aleyhine dönecekler.

19/88. Onlar: "Rahmân çocuk edindi" dediler. 89. Andolsun ki, ortaya pek kötü bir şey attınız. 90-91. Rahmân'a çocuk isnad etmelerinden ötürü, neredeyse gökler çatlayacak, yer yarılacak, dağlar göçecek. 92-93. Oysa, Rahmân'a çocuk

جُنْدٌ مُخَضَّرُونَ

(3/25) وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا

(25/43) أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا

(13/35) يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى ذَلِكَ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ (14) إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دَعْوَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بَشِرِكِكُمْ وَلَا يُبَلِّغُكَ مِنْ خَبِيرٍ

(40/35) قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءَكُمْ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أُرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْهُ بَلْ إِنْ يَدْعِ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا

(81/19) وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا (82) كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا

(88/19) وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا (89) لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِذَا (90) تَكَادَتِ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا (91) أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ

²⁴² 189. Ayetin ilk cümlesi, insanın yaratılışı ile ilgili bir giriş cümlesidir. İkinci cümlede ise, şirk koşma mantığının ahlaki-bilgisel süreci tasvir edilmektedir. Bir çok müfessir bu durumun farkına varmadığı için, şirk koşmayı Hz. Adem ile Havva'ya atfetmiş ve bir sürü zayıf hadislerle de bu kanaatini desteklemeye çalışmıştır.

edinmek yaraşmaz; göklerde ve yerde olan herkes, Rahmân'a ancak kul olarak gelecektir. 94. Andolsun, Allah onları numaralamış ve teker teker saymıştır.

26/213. O hâlde, sakın Allah'ın yanında başka tanrı tutup ona yalvarma; yoksa azap göreceklere olursun.

27/59-60 (Ey Muhammed!) De ki: "Övgü Allah'adır. Seçtiği kullarına selam olsun". Allah mı daha iyidir, yoksa O'na koştukları ortaklar mı? Yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten size su indirip, onunla, bir ağacını bile bitirmeye gücünüzün yetmediği ferahlatıcı bahçeler meydana getiren mi? Allah'ın yanı sıra başka bir tanrı mı var? Hayır; onlar (haktan) sapan bir topluluktur. 61. Yeri yaratıklarının oturmasına elverişli kılan, aralarında ırmaqlar meydana getiren, oraya sabit dağlar yerleştiren ve iki deniz arasına engel koyan kimdir? Allah'ın yanında başka bir tanrı mı? Hayır; çoğu bilmezler. 62. Darda kalana, kendisine yakardığı zaman karşılık veren, başındaki sıkıntıyı gideren ve sizi yeryüzünün sahipleri yapan kimdir? Allah'ın yanında başka bir tanrı mı? Pek az düşünüyorsunuz. 63. Karanın ve denizin karanlıklarında size yol bulduran, rüzgarları rahmetinin önünde müjdeci olarak gönderen kimdir? Allah'ın yanında başka bir tanrı mı? Allah, onların koştukları eşlerden yücedir. 64. Yaratmaya başlayan, sonra da onu tekrar edecek olan; size gökten ve yerden rızık veren kimdir? Allah'ın yanında başka bir tanrı mı? De ki: "Eğer doğru sözlü iseniz, açık delilinizi getirin".

28/71. (Ey Muhammed!) De ki: "Düşünmez misiniz? Eğer Allah geceyi üzerinize kıyamete kadar sürekli kılsa, Allah'tan başka hangi tanrı size ışık getirebilir? İşitmiyor musunuz?" 72. De ki: "Söyleyin; eğer Allah gündüzü üzerinize kıyamete kadar sürekli kılsa, Allah'dan

وَلَا يَأْتِيَكُمُ بَلَيٌّ تَسْكُنُونَ فِيهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ (92) وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَانِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا (93) إِنَّ كُلَّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَانُ عَذَابًا (94) لَقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا

۲۱۳/۲۶ فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ

۵۹/۲۷ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا يَشْرِكُونَ (۶۰) أَمَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَبَالِقَ ذَاتِ نَبْهَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُبْتِغُوا شَجَرَهَا أَتِلَّةً مَعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ (۶۱) أَمَنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِي وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَتِلَّةً مَعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۶۲) أَمَنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَتِلَّةً مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ (۶۳) أَمَنْ يَهْدِيَكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلِ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَتِلَّةً مَعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ (۶۴) أَمَنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَتِلَّةً مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

۷۱/۲۸ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيَكُمُ بِضِيَاءٍ أَفَلَا تَسْمَعُونَ (۷۲) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ

başka hangi tanrı, içinde istirahat edeceğinizi geceyi size getirebilir? Düşünmüyor musunuz?"

17/22. Allah'ın yanına başka tanrı koyma! Yoksa, yerilmiş ve tek başına, yarıdıcısız kalmış olursun.

17/40. Rabbiniz, oğulları size seçti de, dişi olarak melekleri kendisine mi alı koydu?²⁴³ Doğrusu, siz büyük söz söylüyorsunuz.

17/42. (Ey Muhammed!) De ki: "Eğer – onların dedikleri gibi – Allah'la beraber tanrılar bulunsaydı, o zaman hepsi arşın sahibine giden bir yol ararlardı".

17/56. De ki: "Allah'tan başka (tanrı olduğunuzu) iddia ettiğiniz şeyleri çağırın. Sizin bir sıkıntınızı gidermeye de, onu değiştirmeye de güçleri yetmez". 57. İşte bunların yalvardıkları, Rablerine hangi aracının daha yakın olduğunu aralar, onun merhametini umar ve onun azabından korkarlar. Doğrusu, Rabbinin azabı korkulmaya değer.

10/18. Onlar, Allah'ı bırakıp kendilerine fayda da, zarar da veremeyen şeylere kulluk ederler. "Bunlar, Allah katında bizim aracımızdır" derler. De ki: "Göklerde ve yerde, Allah'ın bilmediği bir şeyi mi O'na haber veriyorsunuz?" Allah onların ortak koşmalarından yücedir ve uludur.

10/34. De ki: "Koştuğunuz ortaklardan, önce yaratan sonra onu tekrar eden var mıdır?" De ki: "Allah önce yaratır, sonra onu tekrar eder. Nasıl da ayatılıp döndürülüyorsunuz?" 35. De ki: "Ortaklarınızdan gerçeğe ileten var mıdır?" De ki: "Allah gerçeğe iletir". Gerçeğe ileten mi, yoksa birisi götürmezse kendi başına gidemeyen mi uyulmaya daha çok yara-

اللَّهُ يَأْتِيَكُمُ بَلَيٌّ تَسْكُنُونَ فِيهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ

۲۲/۱۷ لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَخْذُولًا

۴۰/۱۷ أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُمُ بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا

۴۲/۱۷ قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَاتَّبَعُوا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا

۵۶/۱۷ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا (۵۷) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابََ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا

۱۸/۱۰ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ يَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَلْتُبِتُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ

۳۴/۱۰ قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ قُلِ اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ فَأَنَا تَوَفَّكُونَ (۳۵) قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَىٰ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ

²⁴³ Müşrik Araplar melekleri Allah'ın kızları olarak kabul ediyorlardı.

91-92. O da onların tanrılarına yönelip: "Sundukları yiyecekleri yemiyor musunuz? Ne o; konuşmuyor musunuz?" dedi. 93. Sonunda, üzerlerine yürüyüp kuvvetle vurdu. 94. Bunun üzerine put-perestler koşarak ona geldiler. 95-96. (İbrâhim) onlara: "Yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz? Oysa sizi de, yonttuklarının da Allah yaratmıştır" dedi.

31/10. Allah gökleri, sizin göreceğiniz direkler olmaksızın yaratmış, sizi sallar diye yeryüzüne sabit dağlar koymuş ve orada her türlü canlıyı yaymıştır. Gökten su indirip orada her hoş çiftten yetiştirmişsizdir. 11. İşte bu, Allah'ın yarattığıdır. O'ndan başkasının ne yarattığını bana gösterin. Hayır; haksızlık edenler apaçık sapıklık içindedirler.

31/13. Lokmân, oğluna öğüt vererek: "Ey oğulcuğum! Allah'a eş koşma! Doğrusu, şirk büyük zulümdür" demişti.

31/20. Allah'ın göklerde olanları da, yerde olanları da buyruğunuz altına verdiğini ve nimetlerini açık ve gizli olarak size bolca ihsan ettiğini görmüyor musunuz? İnsanlar arasında, hiç bir bilgisi, rehberi ve aydınlatıcı bir kitabı bulunmadan Allah hakkında tartışanlar vardır.

31/25. And olsun, onlara: "Gökleri ve yeri yaratan kimdir?" diye sorsan, "Allah'tır" derler. De ki: "Övgü Allah'a mahsustur". Hayır; onların çoğu bilmiyorlar.

34/22. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah'ı bırakıp da, göklerde ve yerde zerre kadar bir şeye sahip olmadıkları, ikisinde de bir ortaklıkları bulunmadığı ve hiç biri Allah'a yardımcı olmadığı hâlde tanrı olduklarını ileri sürdüklerinizi çağırın".

34/24. (Ey Muhammed!) De ki: "Göklerden ve yerden sizi rızıklandıran kimdir?" De ki: "Allah'tır. Öyleyse, doğru yolda veya apaçık bir sapıklıkta olan ya

الْهَيْهَيْمَ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ (٩٢) مَا لَكُمْ لَا تَنْتَفِقُونَ (٩٣) فَرَأَى عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ (٩٤) فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَرْفُوفُونَ (٩٥) قَالَ اتَّبِعُونِ مَا تَحْتَوُونَ (٩٦) وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ

(١٠/٣١) خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَالْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَيَتَرَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ (١١) هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

(١٣/٣١) وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

(٢٠/٣١) أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُبِينٍ

(٢٥/٣١) وَلَكِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

(٢٢/٣٤) قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهَا مِنْ شِرْكٍَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ

(٢٤/٢٤) قُلِ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَى هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ

biziz, ya sizsiniz".

34/27. (Ey Muhammed!) De ki: "Ona kattığınız eşleri bana gösterin! Hayır; O Üstün ve Bilge (olan) Allah'tır".

34/40. Allah, o gün onların hepsini toplar, sonra meleklerle: "Bunlar mı size tapıyordu?" der. 41. Melekler: "Hâşâ; bizim dostumuz onlar değil, Sensin. Onlar cinlere tapıyorlardı, çoğu onlara inanmıştı" derler. 42. O gün birbirinize ne fayda, ne de zarar verebileceksiniz; haksızlık edenlere: "Artık yalantıdığınız ateşin azabını tadın" diyeceğiz.

39/3. Dikkat edin, hâlis din Allah'ındır; O'ndan başka himayeci edinenler: "Onlara, bizi Allah'a iyice yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz" derler. Doğrusu, Allah ayrılığa düştükleri konularda aralarında hüküm verecektir. Allah, yalancı ve pek inkarcı kimseyi doğru yola erdirmez. 4. Allah çocuk edinmek isteseydi, yaratıklarından dilediğini seçerdi. O bundan yücedir. O, karşı konulmaz güce sahip tek Allah'tır.

39/43. Yoksa Allah'tan başka araçlar mı edindiler? De ki: "Onlar bir şeye sahip olmadıkları ve akıl da edemedikleri hâlde mi aracılık edecekler?" 44. De ki: "Bütün aracılık Allah'ındır. Göklerin ve yerin hükümrânlığı O'nundur. Sonra O'na döndürüleceksiniz".

39/67. Onlar, Allah'ı gereği gibi değerlendiremediler. Bütün yeryüzü, kıyamet günü O'nun avucundadır; gökler O'nun kudretiyle dürlmüş olacaktır. Haşa; O, onların ortak koşmalarından yücedir.

40/42-43. (Firavun ailesinden bir mü'min:) "Siz beni Allah'ı inkâr etmeye, bilmediğim bir şeyi O'na ortak koşmaya çağırıyorsunuz; ben ise sizi, çok bağışlayıcı ve Üstün olan Allah'a çağırıyorum.

مُبِينٍ

(٢٧/٣٤) قُلِ أَرُونِي الَّذِينَ أَنْعَمْتُ بِهِ شُرَكَاءَ كَلَّا بَلْ هُوَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

(٤٠/٣٤) وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ (٤١) قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلَكِنَّا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ (٤٢) فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ

(٣/٣٩) أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ (٤) لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَأَصْطَفَى مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَانَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

(٤٣/٣٩) أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أُولَئِكَ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْلَمُونَ (٤٤) قُلِ لِلَّهِ الشُّفَاعَةُ جَمِيعًا لَهُ مَلَكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

(٦٧/٣٩) وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ

(٤٢/٤٠) تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَاشْرِكُ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِنَّا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ (٤٣) لَا جَرَمَ لَنَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا

Beni kendisine çağırdığınız şeyin, bu dünyada da, ahirette de kendisine çağrılacak bir şey olmadığına, hepimizin Allah'a döneceğinde, aşırı gidenlerin ateşlikler olduklarında şüphe yoktur." (dedi).

40/73-74. Sonra onlara: "Allah'ı bırakıp da koştuğunuz ortaklar nerededir?" denir. "Bizden uzaklaştılar; hayır, biz zâten önceleri hiç bir şeye kulluk etmiyorduk" derler. İşte Allah inkarcıları böyle şaşkına çevirir.

41/47. Kıyametin (ne zaman kopacağının) bilgisi O'na aittir. O'nun bilgisi dışında hiç bir ürün kabuğundan çıkmaz, hiç bir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. Onlara: "Bana koştuğunuz ortaklar nerede?" diye seslendiği gün: "Sana, (buna dair) bizden hiç bir şahid olmadığını arzederiz" derler. 48. Önceden yalvarıp durdukları şeyler onlardan uzaklaşmıştır. Kendilerinin kaçacak yerleri olmadığını anlamışlardır.

41/54. Dikkat edin; onlar Rablerine kavuşmaktan şüphededirler. Dikkat edin; Allah herşeyi bilgisiyle kuşatandır.

41/9. (Ey Muhammed!) "Siz, yeri iki günde yaratanı mı inkâr ediyor ve O'na eşler koşuyorsunuz? O âlemlerin Rabbidir" de.

43/15. Tutup, kullarından bazılarını O'nun bir parçası saydılar. İnsan gerçekten açıkça nankördür. 16. Demek, O yarattıkları arasından kızları kendisine alıp da, oğulları size verdi öyle mi? 17. Ama Rahman'a isnad ettiği kız evlat kendilerinden birine müjdelenince, o kimsenin içi öfkeyle dolar ve yüzü simsiyah kesilir. 18. Demek, süs içinde yetiştirilip de, çekişmeyi beceremeyecek olanı Allah'a öyle mi? 19. Onlar, Rahman'ın kulları olan melekleri de dişi saydılar. Yarattıklarını mı görmüşler? Onların bu tanıklıkları yazılacak ve onlar sorguya

فِي الْآخِرَةِ وَأَنْ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ

(٧٣/٤٠) ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ (٧٤) مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُو مِنْ قَبْلُ شَيْئًا كَذَلِكَ يَضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ

(٤٧/٤١) إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْثَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِيَ قَالُوا أَدْنَاكَ مَا مِنَّا مِنْ شَيْءٍ (٤٨) وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنَّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ

(٥٤/٤١) أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ

(٩/٤١) قُلْ أَنْتَكُمُ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَندَادًا ذَلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ

(١٥/٤٣) وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌ (١٦) أَلَمْ اتَّخَذْ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُم بِالْبَنِينَ (١٧) وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ (١٨) أَوَمَنْ يُنَشَأُ فِي الْحُلِيِّ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ (١٩) وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَاثًا أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ

çekileceklerdir.

43/86. Allah'ın dışında yalvardıkları şeyler şefaate edemezler. Ancak, hakkı bilip ona şahidlik edenler bunun dışındadır. 87. And olsun ki, onlara kendilerini kimin yarattığını sorsan: "Allah" derler. Öyleyken, nasıl da aldatılıp döndürülüyorlar?

46/28. Allah'tan başka, O'na yakınlık peyda etmek için edindikleri tanrılar kendilerine yardım etmeli değil miydi? Ama tanrıları onlardan uzaklaştılar. Bu, onların yalanı ve uydurup durdukları şeydir.

46/4. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah'ı bırakıp taptığınız şeyler, yeryüzünde ne yaratmışlar, bana göstersenize! Yoksa Allah'la ortaklıkları göklerde midir? Eğer doğru sözlü iseniz, size indirilmiş bir kitap veya intikal etmiş bir bilgi kalıntısı varsa bana getirin". 5. Allah'ı bırakıp da kıyamet gününe kadar cevap veremeyecek şeylere yalvarandan daha sapık kim vardır? Yalvardıkları şeyler bunların yalvarışlarından bile habersizdirler.

18/14. Onların (mağaradaki gençlerin) gönüllerini sağlamlaştırmıştık; kalkmış ve şöyle demişlerdi: "Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. O'ndan başkasına tanrı olarak yalvarmayacağız. Yoksa, saçma söz söylemiş oluruz".

18/5. Allah'ın çocuk edindiğine dair kendilerinin de atalarının da bir bilgisi yoktur Ağızlarından ne büyük söz çıkıyor. Onlar sadece yalan söylüyorlar.

16/17. Hiç yaratan, yaratamayan gibi olur mu? Düşünüp öğüt almaz mısınız?

21/18. Hakkı batılın başına çarparız, onun beynini parçalar; böylece batıl ortadan kalkar. (Allah'a) yakıştırmalarınızdan ötürü yazıklar olsun size!

21/21. Yoksa, yeryüzü kökenli birtakım

(٨٦/٤٣) وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (٨٧) وَلَكِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ

(٢٨/٤٦) فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْقَرُونَ

(٤/٤٦) قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ ائْتُونِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٥) وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ

(١٤/١٨) وَرَبُّنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُو مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذَا شَطَطًا

(٥/١٨) مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِإِبْرَاهِيمَ كَثِيرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِنْ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا

(١٧/١٦) أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

(١٨/٢١) بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ

(٢١/٢١) أَمْ اتَّخَذُوا آلِهَةً مِنَ الْأَرْضِ هُمْ يُنْشِرُونَ

tanrılar edindiler de, onlar mı ölüleri dirilecek? 22. Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka tanrılar olsaydı, ikisi de bozulurdu. Arşın Rabbi olan Allah, onların nitelendirmelerinden yücedir. 23. O yaptıklarından sorguya çekilmez, onlar ise sorguya çekileceklerdir. 24. O'nu bırakıp başka tanrılar mı edindiler? De ki: "Delilinizi getirin. İşte benimle beraber olanlara öğüt ve benden öncekilere olan öğüt budur". Hayır; onların çoğu gerçeği bilmez de yüz çevirirler.

21/29. Bunlar içinde her kim: "Ben, O'ndan başka bir tanrıyım" derse, işte onu cehennemle cezâlandırırız. Zulmedenlerin cezasını böylece veririz.

21/98. Siz ve Allah'tan başka taptıklarınız cehennemin yakacağısınız, oraya geleceksiniz. 99. Eğer bunlar tanrı olsaydı, cehenneme girmezlerdi. Hepsi orada temelli kalacaktır.

23/117. Allah'la beraber, varlığına hiçbir delil olmayan başka tanrıya tapanın hesabını Rabbi görecektir. İnkârcılar kurtulamazlar.

23/84. (Ey Muhammed!) De ki: "Biliyorsanız söyleyin; bu yeryüzü ve orada bulunanlar kimindir?" 85. "Allah'ındır" diyecekler. "Öyleyse, ders almaz mısınız?" de. 86. De ki: "Yedi göğün de Rabbi, yüce arşın da Rabbi kimdir?" 87. "Allah'tır" diyecekler. "Öyleyse, O'na karşı saygılı olmayacak mısınız?" de. 88. Onlara de ki: "Biliyorsanız söyleyin herşeyin hükümrânlığı elinde olan, barındıran, fakat barındırılmaya muhtaç olmayan kimdir?" 89. "Allah'tır" diyecekler. "Öyleyse, nasıl büyüleniyorsunuz?" de. 90. Hayır; Biz onlara gerçeği verdik, ama onlar yalanlıyorlar. 91. Allah çocuk edinmemiştir; O'nun yanında hiç bir tanrı yoktur; olsaydı, her tanrı kendi yarattığına sahip çıkar ve birbirinden üstün olmaya çalışırlardı. Allah, onların nitelendirmelerinden yücedir.

(۲۲) لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ (۲۳) لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ (۲۴) أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ هَذَا ذِكْرٌ مِنْ مَعِي وَذِكْرٌ مِنْ قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ

(۲۹/۲۱) وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِنْ دُونِهِ فَذَلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ

(۹۸/۲۱) إِنْكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَالرَّذُونَ (۹۹) لَوْ كَانَ هُوَ آلَهِ مَا وَرَثُوا مَا وَكُلَّ فِيهَا خَالِدُونَ

(۱۱۷/۲۳) وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ

(۸۴/۲۳) قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۸۵) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (۸۶) قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ (۸۷) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ (۸۸) قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۸۹) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّا تُسْحَرُونَ (۹۰) بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (۹۱) مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَدٍّ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ

52/39. Demek kızlar Allah'ın, oğullar sizin öyle mi?

52/43. Yoksa Allah'tan başka bir tanrıları mı vardır? Allah, onların ortak koşmalarından münezzehtir.

30/33-34. İnsanlar bir darlığa uğrayınca Rablerine dönerek O'na yalvarırlar, sonra Allah onlara katından bir rahmet tattırınca, içlerinden birkısmı kendilerine verdiklerimizi inkâr ederek Rablerine eş koşarlar. Tadını çıkarın bakalım; yakında bileceksiniz. 35. Yoksa onlara ortak koşmalarını söyleyen bir delil mi indirdik? 36. İnsanlara bir rahmet tattırdığımız zaman ona sevinirler, ama kendi elleriyle yaptıklarından ötürü başlarına bir kötülük gelince, hemen umutsuzluğa düşerler.

30/40. Sizi yaratan, sonra rızıklandıran, sonra öldürecek, daha sonra da diriltecek olan Allah'tır. O'na koştuğunuz ortaklarınızdan böyle bir şey yapan var mıdır? Allah onların ortak koştukları şeylerden uzak ve Yüce'dir.

8/35. Kâbe'deki yalvarmaları da, ısıklık çalmak ve el çırpırmaktan başka bir şey değildir. "O hâlde inkar etmiş olmanızdan dolayı azabı tadın".

4/116. Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz, ama bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan, derin bir sapıklığa sapmış olur.

4/48. Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz, ama bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse, şüphesiz büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur.

13/16. De ki: "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" De ki: "Allah'tır". De ki: "Onu bırakıp kendilerine bile yarar ve zarar veremeyen hâmler mi edindiniz?" De ki: "Kör ile gören eşit olur mu? Ya da, ka-

(۳۹/۵۲) أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمْ الْبَنُونَ

(۴۳/۵۲) أَمْ لَهُمْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ

(۳۳/۳۰) وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا آتَاهُمْ مِنْهُ رَحْمَةٌ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يَشْرِكُونَ (۳۴) لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمْتَعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ (۳۵) أَمْ أَنْزَلْنَاهُمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يَشْرِكُونَ (۳۶) وَإِذَا أَنْقَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرَحُّوا بِهَا وَانْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ

(۴۰/۳۰) اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ

(۳۵/۸) وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةً فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

(۱۱۶/۴) إِنْ لِلَّهِ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

(۴۸/۴) إِنْ لِلَّهِ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا

(۱۶/۱۳) قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ قُلْ أَفَاتُخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ أَنْفُسِهِمْ نَقَعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَمْ

ranlıklarla aydınlık bir olur mu?" Yoksa, Allah'a Allah gibi yaratması olan ortaklar buldular da, yaratmaları kendilerince birbirine mi benzedi? De ki: "Herşeyin yaratıcı Allah'tır. O, tek ve karşı konulamazdır".

13/33. Herkesin elde ettiğini gözetan Allah'a kim (eşit olabilir)? Onlar Allah'a ortak koşular. (Ey Muhammed!) De ki: "Onlara bir ad bulun. Yoksa, Allah'a yüzünde bilmediği bir şeyi, ya da boş sözleri mi haber veriyorsunuz?" Hayır; inkâr edenlere, tuzak kurmaları güzel gösterildi de, yoldan alıkondular. Allah kimi saptırmış ise, onun yol göstereni bulunmaz.

22/62. Bu böyledir, çünkü gerçek yalnız Allah'tır; O'nu bırakıp tapıkları ise sadece batıldır. Doğrusu, Allah yücelerin yücesidir.

22/71. Onlar Allah'ı bırakıp da haklarında Allah'ın hiç bir delil indirmedeği, kendilerinin de hakkında bir bilgi sahibi olmadıkları şeylere taparlar. Haksızlık edenlerin yardımcısı olmaz.

5/76. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah'tan başka size zarar da, fayda da veremeyecek birine mi tapacaksınız?" Allah işitmekte ve bilmektedir.

9/30. Yahudiler: "Üzeyir Allah'ın oğludur" dediler. Hristiyanlar da: "Mesih Allah'ın oğludur" dediler. Bu, daha önce inkâr edenlerin sözlerine benzeterek ağızlarında geveledikleri sözleridir. Allah canlarını alsın! Nasıl da uyduruyorlar? 31. Onlar, Allah'ı bırakıp hahamlarını, papazlarını ve Meryem oğlu Mesih'i rab olarak benimsiyorlar.²⁴⁴ Oysa, kendisinden başka tanrı olmayan tek Tanrı'dan

هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهُ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

١٣/٣٣ (أَفَمَنْ هُوَ قَائِمٌ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ قُلْ سَمُّوهُمْ أَمْ تُنَبِّئُونَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ أَمْ بَيَّاظُهُ مِنَ الْقَوْلِ بَلْ زَيْنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرَهُمْ وَصَدُّوا عَنِ السَّبِيلِ وَمَنْ يَضِلِّ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

٦٢/٢٢ ذَلِكَ بَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنْ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ

٧١/٢٢ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ يَنْزَلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَا لَيْسَ لَهُمْ بِهِ عِلْمٌ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ

٧٦/٥ قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

٣٠/٩ وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَتَى يُؤَفِّكُونَ ٣١ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا

başkasına tapmamakla emrolunmuşlardı. Allah onların ortak koşmalarından yücedir.

2. Tağût

Tağût, 'aşırı tuğyankâr', 'azgın', 'haddi aşan' anlamlarına gelen bir kelime olup, zorla veya insanları şartlandırarak kendisine kulluk ettiren insan (Nemrut ve Firavun gibi) veya şeytan, sihirbazlar, kâhinler ve putlar için kullanılan bir nitelemedir. Tağût kelimesi, bunların herbirine isim olabileceği gibi, tümüne birden de denebilir. Eğer bir kimse Allah'a isyan eder ve onun kullarını kendine boyun eğmeye zorlarsa, o zaman Kur'an'daki 'tağût' nitelemesi onun için uygun düşer. Böyle bir kişinin dinî veya politik lider, kral veya totaliter bir devlet olması, durumu değiştirmez.

39/17-18 Tağût'a kulluk etmekten kaçınıp, Allah'a yönelenlere müjdeler olsun. (Ey Muhammed!) Sözleri dinleyip de en güzeline uyan kullarını müjdele! İşte onlar, Allah'ın doğru yola erdirdiği kimselerdir ve akli selim sahipleridir.

١٧/٣٩ وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى فَبَشِّرْ عِبَادِي ١٨ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَنْبَابِ

16/36. Her millete: "Allah'a tapın; tağuttan kaçın!" (diyen) bir elçi göndermişizdir. Allah onlardan kimini doğru yola erdirdi, kimi de sapıklığı hak etti. Yeryüzünde gezin ve yalanlayanların sonlarının nasıl olduğuna bakın.

٣٦/١٦ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ

2/256. Dinde zorlama yoktur. Doğru olan eğri olandan ayrışıp, belirmiştir. Kim tağutu inkâr eder ve Allah'a inanırsa, kopmak bilmeyen, sağlam bir kulpa tutunmuş olur. Allah işitendir, bilendir. 257. Allah inananların hâmisidir, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkârcıların hâmilileri ise Tağût'tur, onları aydınlıktan karanlıklara götürür. İşte bunlar ateşliklerdir, onlar orada kalıcıdır.

٢٥٦/٢ لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ٢٥٧ اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمُ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الظُّلُمَاتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

4/51. Kendilerine Kitap'tan bir pay verilmiş olanların, puta ve Tağût'a inanıp inkâr edenler için: "Bunlar inananlardan daha doğru yoldadırlar" demelerine ne dersin?

٥١/٤ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَى مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا

²⁴⁴ Hz. İsa bir insan olduğu halde onu ilahlaştırıyorlar. Hahamlar ve papazlar Allah'ın mesajını çarpıttıkları halde, insanlar onları sorgulayacak yerde onların dediklerine Allah'ın emri gibi uyuyorlar. Kilise bütün tarih boyunca kendini *İlâ yūs'el* (sorgulanamaz) bir konumda tutmuş ve dinî alanın tamamını (akaid, ahlak, ibadetler vb.) Kilise yetkilileri belirlemiştir.

4/60. (Ey Muhammed!) Sana indirilene ve senden önce indirilene inandıklarını iddia edenleri görmedin mi? Tağut'un hâkimliğine gitmek isterler. Oysa onu inkâr etmekle emrolunmuşlardır. Şeytan onları derin bir sapıklığa sürüklemek ister.

4/76. İnananlar Allah uğrunda çarpışırlar. İnkâr edenler ise, Tağut uğrunda çarpışırlar. Öyleyse Şeytan'ın dostlarıyla çarpışın. Doğrusu, Şeytan'ın düzeni zayıftır.

5/60. "Size, Allah katında bulunan bundan daha kötü bir karşılığı bildireyim mi?" de. Allah kime lanet eder, öfkelenir ve kimlerden maymunlar, domuzlar ve Tağut'a tapanlar yaparsa, işte onların yeri daha kötüdür ve düz yoldan da en çok onlar sapmıştır.

٦٠/٤ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَكَّمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا

٧٦/٤ الَّذِينَ آمَنُوا يَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا

٦٠/٥ قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتِ أُولَئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ

3. Hurafeler

Hurafeler, insanın bilgisiz kaldığı ve aklını aktif olarak kullanamadığı durumlarda ortaya çıkar. Bu zaaf, ancak eğitimle ortadan kaldırılabılır. Kur'an, nazil olduğu Arap toplumunda bu tip inançlarla mücadele etmiştir. Ancak, sonraki asırlarda Müslümanlar binlerce batıl itikad ve hurafe üretmişlerdir. Sanıldığına aksine, hurafe üretme ile zamansal ilerleme arasında ters orantı yoktur; sadece çağdan çağa hurafelerin şekli değişmektedir. Aşağıdaki pasajlar, yalnızca Kur'an'ın nüzül döneminde yaygın olan hurafelerle ilgili olsa da, bütün çağlarda neyin hurafe olup olmadığının saptanması ve hurafelere karşı nasıl bir tutum sergilenmesi gerektiği konusunda rehberlik içermektedir.

2/189. Ey Muhammed! Sana hilal halindeki ayları sorarlar. De ki: "Onlar, insanlar için ve hac için belirlenmiş zamanların işaretidir". İyilik, evlere arkalarından girmenizde değildir; iyi kimse, (Allah'a) saygılı olan kimsedir. Evlere kapılarından girin!²⁴⁵ Allah'a saygılı olun ki, başarıya ulaşasınız.

١٨٩/٢ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أُبوابِهَا وَأَقْوُوا لِلَّهِ لَعْلَكُمْ تَقُلُّوْنَ

²⁴⁵ Araplar Hac esnasında bir adet olarak, ihram giydikten sonra evlerine girmezlerdi. Eve girmelerini gerektiren bir şey olursa, evlerine kapılarından değil, arkadan açtıkları bir pencereden girerlerdi. Böylece, güya kendi koydukları yasağı çiğnememiş oluyordular. Bu ayette, bu geleneğin anlamsızlığı ortaya konmaktadır.

5/103. Allah kulağı çentilen, salıverilen, erkek ve dişi olarak ikiz doğuran ve kendini koruyan hayvanları(n adanmasını) meşru kılmamıştır.²⁴⁶ Ama inkâr edenler, Allah'a karşı yalan uyduruyorlar ve çokları da düşünemiyor.

١٠٣/٥ مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَلَكِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

5/90. Ey inananlar! İçki, kumar, dikili taşlar ve fal okları²⁴⁷ şüphesiz şeytan işi pisliktir. Bundan kaçının ki kurtulasınız.

٩٠/٥ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَلْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

²⁴⁶ Araplar eğer deve beşinci yavrusunu dişi olarak doğurursa onun kulağını çentip başıboş bırakırlardı (*bahire*). Bazı devleri de salı verip putlara adıyorlardı. Bunlara 'saibe' denir. Biri erkek, diğeri dişi olmak üzere ikiz doğuran koyun veya deveye ise "vasile" denir. Erkeği putlara adayıp dişi yavruyu kendileri alıyorlardı. On nesil doğuran deveye ise "ham" ismi verilir, bunlara binilmez ve otlaktan men edilmezdi. Bu develere belirli bir kutsallık atfediliyordu. Ayet bu boş inançları ortadan kaldırıyor.

²⁴⁷ Dikili taşlar (*ensâb*) : Arapların putlarına kurban kestikleri yer, putlarını koydukları tapınak. Fal okları (*ezlâm*) Kehanet yapmak için kullanılan oklar. Önemli ve büyük putların yanı başında çeşitli sayılarda, üzerinde değişik hükümler bulunan oklar vardı. Önemli bir iş yapılacağı veya karar verileceği zaman, bu oklar çekilir ve buradaki hüküm o putun hükmü olarak kabul edilirdi.

BEŞİNCİ BÖLÜM İBADET

İbadet kelimesinin Türkçe'deki tam karşılığı 'kulluk'tur. Ancak bu kavram dilimizde, 'tapınma' anlamındaki şekli (muayyen bir zamana veya mekana bağlı, nasıl yapılacağı kesinleşmiş) ibadetlere (*ritüel*) indirgenmiş bir anlamda kullanılmaktadır. Kur'an'da kullanılan ibadet kavramı bunları içermekle birlikte, anlam alanı daha da geniştir; Allah'a imandan, O'nun iradesine uygun her türlü ahlaki doğru davranışa (salih amel) kadar bütün iradî eylemler ibadettir. Bu doğru davranış, günlük yaşamın bütün alanlarında (siyasî, iktisadî, hukukî, askerî vb.) gerçekleşebilir. Kur'an'da sözü edilen kulluk, günlük hayatta ritüellere de belli bir zaman ayırmaktan ibaret değildir. Önemli olan, bireyin tek tek davranışları değil, bir bütün olarak seçtiği hayat tarzının niteliğidir. İnsanın yaratılışından gelen çift kutupluluk, onun iki zıt yönde iki farklı yaşam sürmesine imkan vermektedir. Kişi, yapacağı tercih sonucunda kendisini, ya yeryüzünde insan onuruna yaraşır bir hayatı oluşturma / sürdürme (*islâh*) yolunda, ya da tam tersi bir yolda (*ifsâd*) bulacaktır. İnsanın kulluğunu gerçekleştirme sürecinde, şekli ibadetlerin yalnızca işlevsel bir rolleri vardır ("Sana Kitab'dan vahyolunanı oku, namazı kıl; zira namaz çirkin ve kötü şeylerden alıkor..." 29. Ankebut/45). Bu bölümde, önce 'ibadet'in genel anlamını ifade eden ayetler verilecek, daha sonra *ibâdât-ı mersûme* olarak isimlendirilen namaz, oruç ve hac gibi düzenli ibadetlerin (ritüeller) detaylarıyla ilgili pasajlar ele alınacaktır. Aşağıdaki pasajlarda görüleceği gibi, bu ibadetlerin herbirinde, dinin kişiselliği ve vicdaniliği kadar, toplumsallığı da içkindir. Öte yandan, genel olarak bilindiğinin aksine, ibadetlerin özü, biçimlerinde değil (2.Bakara/ 177-215), bireysel ve toplumsal boyutlarıyla, insanın kendine yabancılaşmasını ve toplumdan kopmasını (*anomi*) önleme amacıyla gizlidir; nitekim tarih içerisinde ibadet biçimleri toplumdan topluma değişiklik gösterebilmiştir (22.Hacc/67).

A. ALLAH'A KULLUK

Kur'an'dan önceki Kutsal Kitaplarda ve onların gönderildiği dillerde (Aramca ve İbranca) Allah ile insan arasındaki ilişki mecazî olarak baba-oğul ilişkisine benzetilerek ifade edilmiştir. Bu benzetme, babanın oğluna duyduğu sevgi, şefkat ve merhamete istinaden yapılmıştır. Kur'an'da ise, bu ilişki, Kur'an dili Arapça'da 'sahip', 'efendi', 'mürebbi' anlamlarına gelen *rabb* ve 'köle', 'kul' anlamındaki *abd* kelimeleriyle anlatılmıştır. Bu benzetmenin bilinen nedenlerinden birisi, dönemin Arap toplumunda sosyal bir olgu olarak kölelik kurumunun sahip olduğu yaygınlıktır. Kur'an bu Rab-Abd (Efendi-Köle) ilişkisini baz almış ve ona ahlaki bir boyut kazandırarak Allah-İnsan ilişkisini anlatmak için elverişli bir hâle getirmiştir. 'Allah'a kulluk' en genel anlamda, Allah'ın insana vermiş olduğu sonsuz nimetlere karşı insanın O'na boyun eğmesi, O'nun otoritesini tanınması ve O'nun bütün ahlaki buyruklarını yerine getirmesi ile gerçekleşmektedir.

73/20. (Ey Muhammed!) Rabbin, senin ve beraberinde bulunanlardan bir topluluğun gecenin üçte ikisinden biraz az, yarısı ve üçtebiri kadar vakit içinde kalktığınızı bilir. Gece ve gündüzü Allah ölçer; sizin bu vakitleri takdir edemeyeceğinizi bildiğinden, tövbenizi kabul etmiştir. Artık, Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Allah, içinizde hasta olanlar, Allah'ın lütfundan rızık aramak üzere yer-yüzünde dolaşacak olanlar ve Allah yolunda savaşıacak olanlar bulunduğunu bilir. Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Namazı kılın, zekatı verin ve Allah'a güzel ödünç takdiminde bulunun; kendiniz için yaptığınız iyiliği daha iyi ve daha büyük ecir olarak Allah katında bulursunuz. Allah'tan bağışlanma dileyin; Allah elbette bağışlar ve merhamet eder.

25/17. O gün Rabbin onları ve Allah'tan başka taptıkları şeyleri toplar ve: "Bu kullarımı siz mi saptırdınız, yoksa kendi kendilerine mi yoldan saptılar?" der. 18. Putlar: "Hâşâ Seni bırakıp başka dostlar edinmek bize yaraşmaz; fakat Sen onlara ve babalarına nimetler verdin de sonunda Seni anmayı unuttular ve yok olmayı hak eden bir toplum oldular" derler. 19. Allah: "Putlarınız, söylediklerinizde sizi yalancı çıkardılar. Artık kendinizden azabı çeviremezsiniz, yardım da gör-

(٢٠/٧٣) إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثَيِّ اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصَوْهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَىٰ وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تَقْدَمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(١٧/٢٥) وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ أَأَنْتُمْ أَضَلَلْتُمْ عِبَادِي هَؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ (١٨) قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنْ مَتَّعْتَهُمْ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا (١٩) فَقَدْ كَذَّبْتُمْ بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْقًا وَلَا

mezsiniz. Haksızlık edenlerinize büyük bir azap tattıracağız" der.

19/65. O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir; öyleyse O'na kulluk et ve O'na kullukta sabırlı ol. Hiç O'nun adıyla anılan başka bir şey bilir misin?²⁴⁸

17/22. Allah'ın yanına başka tanrı koyma, yoksa, yerilmiş ve tek başına, yarıdımısız kalmış olursun. 23. Rabbin, yalnız kendisine tapmanıza ve ana-babaya iyi davranmanıza hükmetmiştir. Eğer ikisinden biri veya her ikisi senin yanında kocayacak olursa, onlara "Öf!" bile deme ve onları azarlama; onlara güzel söz söyle.

39/2. (Ey Muhammed!) Biz sana Kitab'ı hak ile indirdik. Öyleyse, dîni Allah'a has kılarak O'na kulluk et. 3. Dikkat edin, hâlis din Allah'ındır; O'ndan başka himayeci edinenler: "Onlara, bizi Allah'a iyice yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz" derler. Doğrusu, Allah ayrılığa düştükleri konularda aralarında hüküm verecektir. Allah, yalancı ve pek inkarcı kimseyi doğru yola erdirmez.

40/14. Ey İnananlar! İnkârcılar istemese de, dîni yalnız Allah'a has kılarak O'na yalvarın.

40/60. Rabbiniz: "Bana seslenin, size cevap vereyim; Bana kulluk etmeyi büyük-lüklerine yediremeyenler, alçalmış olarak cehenneme gireceklerdir" buyurmuştur.

51/56. Ben cinleri ve insanları bana kulluk etmelerinden başka bir şey için yaratmadım.

2/21. Ey insanlar! Sizi ve sizden önceki-leri yaratan Rabbinize kulluk ediniz.

²⁴⁸ Araplar Allah'ın yanında putlara da tapmalarına rağmen, 'Allah' ismini Allâh'tan başka tanrıları için kullanmıyorlardı.

نَصْرًا وَمَنْ يَظْلِمْ مِنْكُمْ نَذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا

٦٥/١٩ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا

٢٢/١٧ لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَقَعُدَ مَذْمُومًا مَخْذُولًا ٢٣ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفْ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

٢/٣٩ إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ٣ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ

١٤/٤٠ فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

٦٠/٤٠ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ

٥٦/٥١ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

٢١/٢ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ

Böylece saygılı olursunuz.

وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

22/78. Allah uğrunda gereği gibi cihad edin. O sizi seçmiş, babanız İbrâhîm'in yolu olan dinde sizin için hiç bir zorluk kılmamıştır. Daha önce ve bunda (Kur'an'da), Peygamber'in size örnek olması, sizin de insanlara örnek olmanız için O size 'Müslüman' adını vermiştir. Artık namazı kılın, zekâtı verin ve sahi-biniz olan Allah'a tutunun. O ne güzel sahip ve ne güzel yardımcıdır!

٧٨/٢٢ وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلِ هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ

B. DÜZENLİ İBADETLER (İBÂDÂT-I MERSÛME)

Namaz, oruç ve hac ibadetleri, Allah ile insan arasındaki manevî-ahlaki bağı muhafaza eder; insanın Allah'a olan saygısını diri tutarak insanı kötülüklerden uzaklaştırır ve sonuç olarak, onun fitratına (temiz doğasına, vicdanına ve sağduyusuna) yabancılaşmasının önünü alır. Bu ibadetler farzdır (zorunludur), yani Allah insanlardan bu ibadetleri kendi iradeleriyle özgürce yerine getirmelerini istemiştir. Allah, yapılan bu ibadetlerden bir şey kazanmaz, bunlara ihtiyacı da yoktur; bunlara ihtiyacı olan insanın kendisidir. Nitekim ritüeller, önemlerini insan açısından işlevselliklerinden almaktadırlar. Yani bu şekli ibadetler, kişinin islâh çizgisinde kalmasına katkısı nisbetinde anlamlı ve önemlidir. Bu katkı sıfır noktasına indiği andan itibaren bu önem de ortadan kalkar (107. Maun /4-7). Islâh çizgisinde ritüellerin rolü ne ise, ifsad çizgisinde de küçük günahların rolü odur. Dolayısıyla bu ibadetleri 'borç ödeme' mantığı ile yerine getirmek, ibadetlerin konuluş gayeleri-ne tersdir.

1. Namaz

"Genel Olarak Namaz" başlığı altında toplanan pasajlarda da görüleceği gibi, Kur'an namaz konusunda çok titiz davranılmasını istemektedir. Namazın genellikle zekatla birlikte anıldığı bu pasajlar, bu iki ibadetin hemen her peygamberin öğretisinde yer aldığına tanıklık etmeleri bakımından dikkat çekicidir.

a) Genel Olarak Namaz

107/4-7. Namazlarından habersiz olarak namaz kılanların vay hâline! Onlar gösteriş yapmaktadırlar. Onlar eğreti bir şeyin verilmesine bile engel olurlar.

٤/١٠٧ فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ٥ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ٦ الَّذِينَ هُمْ يُرَآؤْنَ ٧ وَيَتَّبِعُونَ الْمَاعُونَ

7/170. (Allah'a karşı gelmekten sakınanlar) Kitab'a sınıksı sarılırlar ve namazı kılarlar. Biz iyiliğe çalışanların mükâfatını zâyî etmeyiz.

١٧٠/٧ وَالَّذِينَ يُمْسِكُونَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ

7/29. De ki: "Rabbim bana adaleti emretti. Her secde edişte yüzünüzü (O'na)

٢٩/٧ قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ

doğrultun ve dini yalnız kendisine has kılarak O'na yalvarın. Sizi ilk yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz".

25/64. Onlar, gecelerini Rablerinin huzurunda secdeye vararak ve ayakta durarak geçirirler.

19/31. (İsa beşikte iken şöyle konuştu:) "Nerede olursam olayım, (Rabbim) beni mübarek kıldı ve sağ oldukça bana namazı ve zekatı emretti".

19/54. (Ey Muhammed!) Kitab'da İsmail'i de an! O sözünde doğru biri ve (tarafımızdan) gönderilmiş bir peygamberdi. 55. Kendi adamlarına namazı ve zekatı emrederdi. O Rabbinin katında kendisinden hoşnut olunmuş birisiydi.

19/59. Onların (İsrailoğulları peygamberlerinin) ardından, namazı bırakan, şehvetlerine uyan bir nesil geldi.²⁴⁹ İşte bunlar azgınlıklarının karşılığını göreceklidir.

20/132. (Ey Muhammed!) Ailene namazı kılmalarını emret, kendin de onda devamlı ol. Biz senden rızık istemiyoruz, sana rızık veren Biziz. Sonuç Allah'a karşı gelmekten sakınanıdır.

20/14. Kuşkusuz Ben Allah'ım; Benden başka tanrı yoktur. Bana kulluk et ve Beni anmak için namazı kıl!

17/110. De ki: "İster Allah diye seslenin, ister Rahman diye seslenin. Hangisiyle seslenirseniz seslenin, (bütün) güzel isimler O'nundur". (Ey Muhammed!) Namazında sesini ne yükselt, ne de kıs; bu ikisinin ortası bir yol ara.²⁵⁰

كُلُّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ

(٦٤/٢٥) وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا

(٣١/١٩) وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا

(٥٤/١٩) وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ٥٥ وَكَانَ يُأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا

(٥٩/١٩) فَخَلَفَ مِنْ بَعدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا

(١٣٢/٢٠) وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى

(١٤/٢٠) إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي

(١١٠/١٧) قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا

10/87. Mûsa ve kardeşine: "Mısır'da topluluğunuza evler hazırlayın. Evlerinizi karışıklı yapın, namazı kılın ve inananları müjdeleyin" diye vahyettik.

11/87. (Kavmi Şuayb'a) şöyle dedi: "Ey Şuayb! Babalarımızın taptığını bırakmamızı emreden veya mallarımız konusunda istediğimiz gibi davranmamızı yasaklayan senin namazın mıdır?²⁵¹ Sen aslında, akli başında yumuşak huylu birisin".

6/92. (Ey Muhammed!) Bu, ana kenti (Mekke'yi) ve dolayında olanları uyarmak için indirdiğimiz, kendinden öncekileri doğrulayan, mübarek bir Kitab'dır. Ahirete inananlar ona da inanırlar ve onlar namazlarını korurlar.

31/17. (Lokman, oğluna söyle vasiyet etti:) "Ey oğulcuğum! Namazı kıl, uygun olanı buyurup kötülükten vazgeçir ve başına gelene karşı dayanıklı ol. Bunlar, üzerinde durulmaya değer işlerdir".

42/36-38. Size verilmiş bulunan herhangi bir şey, sadece dünya hayatının menfaatidir; inanın Rablerine güvenenler, büyük günahlardan ve hayasızlıklardan çekinenler, öfkelenediklerinde bile bağışlayanlar, Rablerinin çağrısına cevap verenler, namazı kılanlar işleri(ni) aralarında danışma ile (görenler), kendilerine verdiğimiz rızıktan sarfedenler ve bir saldırıya uğradıklarında kazanmaya çalışanlar için Allah'ın katında bulunan daha iyi ve daha kalıcıdır.

14/31. (Ey Muhammed!) İnanan kullarına söyle, namazı kılınlar, alışveriş ve dostluğun olmayacağı günün gelmesin-

(٨٧/١٠) وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى وَأَخِيهِ أَنْ تَبَوَّأَ لِقَوْمِكَ بِمِصْرَ بَيْوتًا وَاجْتُلُوا بَيْنَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

(٨٧/١١) قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصْلَاحُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ

(٩٢/٦) وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ أَلَمَ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ

(١٧/٣١) يَا بَنِي إِدْرِيسَ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

(٣٦/٤٢) فَمَا أَوْتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٣٧) وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ (٣٨) وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ

(٣١/١٤) قُلِ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَاةَ

²⁴⁹ Burada namazı bırakmakla şehvetlere uyma arasında hem nedensel bir ilişki hem de zamansal bir ardışıklık vardır. Bu örnekte 29.Ankebut/45. ayette bildirilen namazın insanları kötülüklerden uzaklaştıracak gerçeği, tersinden gerçekleşmiş oluyor.

²⁵⁰ Bu ayete göre bugün cemaatle kılınırken öğle ve ikindi; yalnız kılarken de beş vakit namazda

bütünüyle 'gizli' okumamız yanlıştır. Namazda istenen huşunun (saygı) sağlanması için ilkin insan ne okuduğunu duymalı; ikincisi de okuduğu şeylerin anlamını bilmelidir.

²⁵¹ Namazın burada sayılan şeyleri yasaklaması veya men etmesi, ferdin kişiliğinin oluşumuna ahlaki yönde katkı sağlayarak onu bunlardan uzaklaştırmasıdır.

den önce, kendilerine verdiğimiz rızıktan açıkça ve gizlice versinler.

14/40. (İbrahim şöyle yakarmıştı:) "Rabbim! Beni ve soyumu namazı kılanlar eyle, Rabbimiz! Duâ'mı kabul buyur".

21/73. Onları (peygamberleri) buyruğumuza göre insanlara yol gösteren önderler yaptık; onlara, iyi işler yapmayı, namazı kılmayı ve zekâtı vermeyi vahyettik. Onlar bize kulluk eden kimse-lerdi.

(23/1-7) Namazlarında saygılı olan, boş sözden yüz çeviren, zekâtı veren, eşleri ve ellerinin altında bulundurdıkları (cariyeleri) dışındakilere karşı ırzlarını koruyan, – (bundan dolayı) onlar zaten kınanamazlar; ancak kim bunun ötesini arzularsa, işte onlar haddi aşmış olurlar– murada ermişlerdir.

70/22-35. Ancak, namazı kılanlar ve namazlarında devamlı olanlar, mallarında muhtaca ve yoksula belirli bir hak tanıyanlar, ceza gününü doğrulayanlar, yalnız Rablerinin azabından korkanlar – Rablerinin azabından kimse güvende değildir–, eşleri ve ellerinin altında bulundurdıkları (cariyeleri) dışındakilere karşı ırzlarını koruyanlar –(bundan dolayı) onlar zaten kınanamazlar; ancak kim bunun ötesini özlerse, işte onlar haddi aşmış olurlar–, emanetlerini ve sözlerini yerine getirenler, tanıklığı gereği gibi yapanlar, namazlarına riayet edenler; işte onlar, cennetlerde kendilerine ikramda bulunulacak kimselerdir.

29/45. (Ey Muhammed!) Kitab'dan sana vahyolunanı oku ve namazı kıl; muhakkak ki, namaz hayasızlıktan ve kötülük-

وَيَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بِنِعْمَةٍ فِيهِ وَلَا خِلَالٍ

(40/14) رَبِّ اجْعَلْنِي مَقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ

(73/21) وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ

(1/23) قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ (2) الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ (3) وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ (4) وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ (5) وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ (6) إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ (7) فَمَنْ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ

(22/70) إِلَّا الْمُصَلِّينَ (23) الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَأِئِمُونَ (24) وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ (25) لِلِسَائِلِ وَالْمَحْرُومِ (26) وَالَّذِينَ يُصَلُّونَ بِيَوْمِ الدِّينِ (27) وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُتَّقُونَ (28) إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ (29) وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ (30) إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ (31) فَمَنْ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ (32) وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ (33) وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ (34) وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ (35) أُولَئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ

(40/29) أَتْلُ مَا أُوْحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ

ten alıkor. Allah'ı anmak ne büyük şeydir! Allah yaptıklarınızı bilir.

2/3. Onlar, gayba inanır, namazı kılar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan harcarlar.

2/45. Sabır ve namazla (Allah'tan) yardım isteyin. Bu, (Allah'a) derinden saygı duyanların dışındakilere ağır gelir. 46. Onlar, Rablerine kavuşacaklarını ve O'na döneceklerini bilirler.

4/142. İkiyüzlüler Allah'ı aldatmaya çalışırlar; oysa, Allah onların tuzaklarını boşa çıkaracaktır. Onlar namaza kalktıkları zaman, üşenerek kalkarlar ve insanlara gösteriş yaparlar. Onlar Allah'ı çok az anarlar.

4/43. Ey inananlar! Sarhoşken, ne dediginizi bilir hâle gelinceye kadar ve cünüp iken, yıkanınca kadar –yolcu olan bunun dışındadır– namaza yaklaşmayın. Eğer hasta veya yolculukta iseniz, yahut biriniz tuvaletten gelmişse veya kadınlara yaklaşmışsanız ve su da bulamamışsanız, tertemiz bir toprağa yönelin (ve onu) yüzlerinize ve ellerinize sürün. Allah affeden ve bağışlayandır.

24/37. Bunları, ticaret de, alışveriş de Allah'ı anmaktan, namazı kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoymaz. Bunlar, gönüllerin ve gözlerin fırl fırl döneceği günden korkarlar.

22/77. Ey inananlar! Rükû edin, secdeye varın, Rabbinize kulluk edin ve iyilik yapın ki, başarıya erişesiniz.

5/12. Allah İsrailoğulları'ndan sağlam söz almıştı. Biz onlardan oniki önder²⁵² gönderdik. Allah onlara şöyle dedi: "Ben

وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ

(3/2) الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

(40/2) وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ (46) الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

(4/142) إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى يُرَآءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا

(4/43) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا

(24/37) رَجَالٌ لَا تُلْهِيمُهُمْ تِجَارَةً وَلَا بَيْعًا عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ

(22/77) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

(5/12) وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ وَبَعَثْنَا

²⁵² Bu oniki kişi, Yahudilerin toplam oniki kabilesinin lideri veya her kabileden kafası çalışkan, cesaretli bir kişidir. Bunların Hz. Musa'nın denetiminde Filistin'e ajan olarak gönderildikleri rivayet edilir.

sizinleyim. Namazı kılarırsanız, zekatı verirsiniz, elçilerime inanıp onları desteklerseniz ve Allah rızası için güzel ödünç verirsiniz, sizin kötülüklerinizi örteceğim, sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştireceğim. Artık bundan sonra, sizden kim inkâr ederse, düz yolda şaşırır olur".

9/18. Allah'ın mescitlerine, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı kılan, zekatı veren ve sadece Allah'tan korkan kimseler bakarlar. İşte bunlar doğru yolda olabilirler.

9/54. Onların (iyilik için) verdiklerinin kabul olmasına engel olan, Allah'ı ve Elçisi'ni inkâr etmeleri, namaza üşenerek gelmeleri ve istemeyerek vermeleridir.

b) Namazın Farziyeti ve Namaz Vakitleri

Tarihî bilgilere göre, Hz. Peygamber peygamberlikle görevlendirilmeden önce de namaz kılıyordu. Namaz o bölgede bilinen bir ibadetti. Kur'an bu ibadetin bütün inananlar üzerine bir vecibe olduğunu bildirmiştir. Kur'an'da namaz vakitlerine işaretler bulunmakla birlikte, bu vakitleri ayrıntılarıyla öğreten aslında Hz. Peygamber'dir. Dolayısıyla, günlük namaz vakitlerinin sayısı ile ilgili tartışmalarda Kur'an'ı delil göstermek, doğru bir davranış olmaz. Pekçok konuda olduğu gibi, bu konuda da gerçek başvuru kaynağı Hz. Peygamber'in fiili uygulamasıdır.

50/39. (Ey Muhammed!) Onların söylediklerine sabret; güneşin doğmasından önce ve batısından önce Rabbinin överek tesbih et. 40. Geceleyin ve secdelerin ardından O'nu tesbih et.

20/130. (Ey Muhammed!) Onların dediklerine sabret; güneşin doğmasından önce ve batmasından önce Rabbinin överek tesbih et; gece saatleri ve gündüzün iki ucunda da tesbih et ki, Rabbinin rızasına eresin.²⁵³

مِنْهُمْ اَتَىٰ عَشْرَ نَفِيًّا وَقَالَ اللَّهُ اِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَّأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

۱۸/۹ اِنَّمَا يَعْزَمُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَاَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ اِلَّا اللَّهَ فَحَسْبَىٰ اُولَٰئِكَ اَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ

۵۴/۹ وَمَا مَنَعَهُمْ اَنْ يَقْبَلُ مِنْهُمْ نَفَقَاتِهِمْ اِلَّا اَنْهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ اِلَّا وَهُمْ كَسَالَى وَلَا يَنْفِقُونَ اِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ

۳۹/۵۰ فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ۝ ۴۰ وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَارَ السُّجُودِ

۲۰/۱۳۰ اِنَّمَا يَعْزَمُ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ اَنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَاَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ

17/78. (Ey Muhammed!) Güneşin batmaya yüz tutmasından gecenin kararmasına kadar namazı kıl; sabah okumasını da!²⁵⁴ Doğrusu, sabah okuması görülmeye değer şeydir. 79. Yalnız sana mahsus olmak üzere geceleyin onun (namaz kılmak) için uyan.²⁵⁵ Belki de Rabbin seni övülecek bir makama yükseltecektir.

11/114. Gündüzün iki ucunda ve gecenin erken vaktinde namaz kıl.²⁵⁶ Doğrusu, iyilikler kötülükleri giderir. Bu düşünenlere bir öğüttür.

30/17-18. Sizler, akşamlarken ve sabah-larken, günün sonunda ve öğleye eriştiğinizde, göklerde ve yerde övgü kendisine mahsus olan Allah'ın şanı yüceltilir.²⁵⁷

2/110. Namazı kılın, zekatı verin! Kendiniz için sunacağınız her türlü iyiliği Allah katında bulacaksınız. Çünkü Allah yaptıklarınızı görmektedir.

2/238. Namazlara ve orta namaza²⁵⁸ devam edin. Gönülden saygı duyarak Allah'ın huzurunda durun. 239. Eğer (bir tehlikeden) korkuyorsanız yaya (yürürken) veya (bir hayvana) binmiş olarak kılın. Güvende olduğunuz zaman, bil-mediklerinizi size öğrettiği biçimde Allah'ı anın.

2/43. Namazı kılın, zekatı verin ve Allah'a

۷۸/۱۷ اَقِمِ الصَّلَاةَ لِذُلُوكِ الشَّمْسِ اِلَىٰ عَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ اِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ۝ ۷۹ وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهٖ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ اَنْ يَّعْتَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا

۱۱/۱۱ وَاَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّاكِرِينَ

۱۷/۳۰ فَسَبِّحْحَانَ اللَّهَ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ۝ ۱۸ وَلِلَّهِ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْاَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ

۱۱۰/۲ وَاَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ اِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

۲۳۸/۲ حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ۝ ۲۳۹ فَاِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا اَوْ رُكْبَانًا فَاِذَا اَمِنْتُمْ فَادْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

۴۳/۲ وَاَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ

²⁵⁴ Sabah namazında çokça Kur'an okunduğu için, birçok müfessir bu ifadenin sabah namazına delalet ettiği kanaatindeydi.

²⁵⁵ *teheccüd*, uykuyu bölüp kalkmak demektir. Hz. Peygamber geceleri uyanıp namaz kılardı. Bu yüzden gece namazına *'teheccüd namazı'* denmektedir.

²⁵⁶ Sırasıyla sabah, akşam ve yatı namazları.

²⁵⁷ Bu ayette beş namaz vaktinin de anıldığı kabul edilir: "Sizler, akşamlarken (akşam ve yatı), sabah-larken (sabah), günün sonunda (ikindi) ve öğleye eriştiğinizde (öğle)..."

²⁵⁸ Tefsirlerde 'orta namaz', genellikle beş vakit namaz göz önünde bulundurularak ikindi namazı olarak yorumlanmıştır. Bunun yanı sıra, günün ortasına nispetle öğle namazı olarak yorumlandığı da olmuştur.

²⁵³ Tefsirlerdeki genel kabule göre, güneş doğmadan önceki vakit sabah namazına tekabül eder. Güneş batmadan önceki vakit ise ikindi namazıdır. 'Gece saatleri' yatı namazına taalluk eder. 'Gündüzün iki ucu' ise, öğle ve akşam namazlarını ifade eder.

boyun eğenlerle beraber boyun eğin.

الرَّاكِعِينَ

2/83. İsrailoğulları'ndan Allah'tan başkasına tapmayacaklarına; ana-babaya, yakınlarına, yetimlere ve düşkünlere iyilik edeceklerine; insanlara güzel söz söyleyeceklerine; namazı kılacaklarına ve zekatı vereceklerine dâir sağlam söz almıştık. Sonra pek azınız dışında hepiniz döndünüz. Sizler zaten döneksiniz.

٨٣/٢ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنتُمْ مُّعْرِضُونَ

24/56. Namazı kılın, zekâtı verin ve Elçi'ye itaat edin ki, size merhamet edilsin.

٥٦/٢٤ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

24/58. Ey inananlar! Ellerinizin altında olan köle ve cariyeler ve sizden henüz ergenliğe ermemiş olanlar, sabah namazından önce, öğle sıcağında ve yatsı namazından sonra soyunduğunuzda (yanınıza girmek için) üç defa izin istesinler. Bunlar, sizin açık bulunabileceğiniz üç vakittir. Bu vakitlerin dışında birbirinizin yanına girip çıkmakta size de, onlara da bir sorumluluk yoktur. Allah ayetlerini size böyle açıklar. Allah Bilgin'dir, Bilge'dir.

٥٨/٢٤ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيْسَ عَلَيْكُمُ السَّلَامَةُ وَالَّذِينَ لَمْ يَلْبُغُوا الْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِّن قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِّنَ الظَّهْرِ وَمِن بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

22/78. Allah uğrunda gereği gibi cihad edin. O sizi seçmiş, babanız İbrâhim'in yolu olan dinde sizin için hiç bir zorluk kılmamıştır. Daha önce ve bunda (Kur'an'da), Peygamber'in size örnek olması, sizin de insanlara örnek olmanız için O size 'Müslüman' adını vermiştir. Artık namazı kılın, zekâtı verin ve sahibiniz olan Allah'a tutunun. O ne güzel sahip ve ne güzel yardımcıdır!

٧٨/٢٢ وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلِ وَقِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ

c) Gusül, Abdest ve Teyemmüm

Aşağıdaki ayetlerde de açıkça görüleceği gibi, manevî pislik (*hades*)ten temizlenme yolları olan abdest ve gusül (veya su olmadığı zaman bunların yerine teyemmüm), yalnızca namaz için bir ön hazırlıktır. Genel olarak bilinenin aksine, abdestsizlik veya cünüplük hâli, utanılması, bir an önce kurtulunması gereken hâller değildir. Özellikle cünüplük üzerine üretilen edebiyatın Kur'an'da bir dayanağı yoktur. Cünüp veya abdestsiz iken yapılamayacak tek şey namaz kılmaaktır.

4/43. Ey inananlar! Sarhoşken, ne dediginizi bilir hâle gelinceye kadar ve cünüp iken, yıkanıncaya kadar –yolcu olan bunun dışındadır– namaza yaklaşmayın. Eğer hasta veya yolculukta iseniz, yahut biriniz tuvaletten elmişse veya kadınlara yaklaşmışsanız ve su da bulamamışsanız, tertemiz bir toprağa yönelin (ve onu) yüzlerinize ve ellerinize sürün.²⁵⁹ Allah affeden ve bağışlayandır.

٤٣/٤ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا وَإِن كُنتُمْ مَّرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا

5/6. Ey inananlar! Namaza kalktığınız zaman, yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve –başlarınızı sıvayıp– topuklarınıza kadar ayaklarınızı yıkayın.²⁶⁰ Eğer cünüpseniz tüm temizlenin.²⁶¹ Şayet hasta veya yolculukta iseniz, yahut biriniz tuvaletten gelmiş veya kadınlara yaklaşmışsanız ve su da bulamamışsanız, temiz bir toprağa yönelin; onunla yüzlerinizi ve ellerinizi sıvazlayın. Allah sizi zora sokmak istemez. Fakat sizi arıtmak ve size nimetini tamamlamak ister. Umutludur ki, şükredersiniz.

٥/٦ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوْهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِن كُنتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِن كُنتُمْ مَّرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

d) Kible

Müslümanlar Mekke'de iken namazlarında Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya yöneliyorlardı. Hz. Peygamber'in gönlünde, Tevhid Peygamberi Hz. İbrahim'in Allah'ın emri ile ibadet evi olarak inşa ettiği, fakat müşrik Araplar'ın puthaneye çevirdiği Kabe'ye dönmek vardı. Allah da onun bu arzusunu kabul etti. Daha sonra Hz. Peygamber orayı temizleyerek Hac ibadetini de aslı unsurlarına döndürdü. Kiblenin değiştirilmesi siyasi bir anlam da taşıyordu. Kiblenin Mescid-i Aksa'dan Mescid-i Haram'a çevrilmesiyle, Allah'ın dinini diğer milletlere taşıyacak "Vasat Ümmet" rolü, bu emanete riayet etmeyen İsrailoğulları'ndan alınarak, "Ben Müslüman'ım" diyenlerin teşkil ettiği Müslüman cemaate (o zaman için Araplara) verilmiş oldu.

²⁵⁹ Teyemmüm, suyun bulunmadığı yerde namaz için temizlik şuurunu sembolik hareketlerle devam ettirmektir. Amaç, temizlik şuurunu ve ibadet niyetini canlı tutmaktır.

²⁶⁰ Farklı bir okuyuşa göre, bu ayette emredilen ayakların da —baş gibi— meshedilmesi, yani ıslak elle sıvazlanmasıdır.

²⁶¹ yani "bütün bedeninizi yıkayın".

2/115. Doğu da, batı da Allah'ındır. Nereye dönerseniz dönün, Allah o yöndedir. Doğrusu, Allah her yanı kuşatır ve herşeyi bilir.²⁶²

2/142. (Ey Muhammed!) İnsanların be-yinsizleri Müslümanlar için: "Bunları yö-nelip durdukları yönden çeviren nedir" diyeceklerdir. De ki: "Doğu da, batı da Allah'ındır. O, dilediğini doğru yola eriştirir". 143. Böylece, sizin insanlara örnek olmanız, Elçi'nin de size örnek olması i-çin sizi orta bir ümmet kıldık.²⁶³ Senin yönelegeldiğin yönü, Elçi'ye uyanlarla, topukları üzeri geri dönecekleri ayırt et-mek için kible yapmıştık. Bu, Allah'ın yo-la koyduğu kimselerden başkasına el-bette ağır gelir. Allah, inancınızı boşa çı-karacak değildir. Çünkü Allah insanlara karşı şefkatlidir, merhametlidir. 144. Yü-zünün göğde dönüp durduğunu elbette görüyoruz ve elbette seni, hoşnut olaca-ğın kibleye çevireceğiz. İşte yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. Nerede bulunursanız bulunun, yüzlerinizi onun yönüne çevirin. Kendilerine Kitap veri-lenler, bunun Rablerinden olan bir ger-çek olduğunu elbette bilirler. Allah onla-rın yaptıklarından habersiz değildir. 145. Kitap verilenlere her türlü delili getirmiş olsan, yine de senin kiblene uymazlar. Sen de onların kiblesine uyacak değil-sin. Onlar birbirlerinin kiblesine de uy-mazlar. Eğer sana gelen ilimden sonra onların hevalarına uyarsan, o zaman haksızlık edenlerden biri olursun. 146. Kendilerine Kitap verdiklerimiz, onu (Muhammed'i), kendi oğullarını tanı-dıkları gibi tanırlar. Ama kendilerine ya-zık edenler; işte onlar inanmayanlardır. 147. (Ey Muhammed! Bu Kur'an) Rabbin katından gelen gerçektir. Sakın şüpheli-lenenlerden olmayasın. 148. Herkesin

۱۱۵/۲) وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيُّمَا تَوَلَّوْا فَتَمَّ وَجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

۱۴۲/۲) سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۚ (۱۴۳) وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيْمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَعُوفٌ رَحِيمٌ (۱۴۴) قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ (۱۴۵) وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَتَّبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَلَئِنْ أَتَيْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ (۱۴۶) الَّذِينَ أَتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَغْرِفُونَ كَمَا يَغْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنْ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (۱۴۷) الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ (۱۴۸) وَلِكُلِّ وَجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيَهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۱۴۹)

izlemek üzere yöneldiği bir yön²⁶⁴ vardır. Siz iyi işlerde yarışın. Nerede olursanız olun, Allah sizi bir araya getirecektir. Kuşkusuz, Allah'ın gücü herşeye yeter. 149. Her nereden yola çıkarsan çık, yü-zünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. Doğrusu, Rabbinden olan gerçek budur. Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir. 150. Her nereden yola çıkarsan çık, yü-zünü Mescid-i Haram'a çevir. İnsanların size karşı bir delili olmaması için, her ne-rede olursanız yüzünüzü oraya doğru çevirin; birlik olun. İnsanlardan haksızlık edenlere gelince, onlardan korkmayın, Benden korkun ki, Ben de size olan ni-metimi tamamlayayım; böylelikle doğru yola erersiniz.

e) Cuma Namazı

Cuma namazı, tapınma anlamında ibadet (namaz) ile toplumun dünyevi sorunlarını dile getirme, tartışma ve ahlaki ilkelere uygun olarak bu meselelere çözüm üretme anlamında ibadetin (hutbe) birbirine raptedilmesidir. Bu yönüyle, Cuma namazı, İslam dininin dünyevi tarafını ve toplumsallığını simgeleyen bir ibadet olarak görülebilir. Günümüzde icra/eda ediliş biçimiyle Cuma namazlarının aslı içeriğini ne denli koruduğu ise tartışılır.

62/9. Ey inananlar! Cuma günü namaz çağrısı yapıldığı zaman, Allah'ı anmaya koşun; alışverişi bırakın; eğer bilerseniz, bu sizin için daha iyidir.²⁶⁵ 10. (Cuma günü) namaz bitince hemen yeryüzüne dağılın, Allah'ın lütfundan rızık isteyin; Allah'ı çok anın ki kurtulasınız.

۹/۶۲) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۱۰) فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

f) Cenaze Namazı

9/84. Onlardan (münafıklardan) ölenin (۸۴/۹) وَلَا تَصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ

²⁶⁴ Burada yön (viche) ile kasdedilmiş olan, üç ilahî dinin önem verdikleri kutsal mekanlar (Ka'be, Kudüs, İlk Kilise) olabileceği gibi dinlerin bizzat kendileri de olabilir.

²⁶⁵ Cuma namazı, Peygamberimiz ve sahabenin iclihatlarıyla, Medine'de kılınmaya başlandı. Bu ayet cuma namazını ilk defa koymamakta, sadece cuma günü namaz vaktinde gevşeklik yapanları uyarmaktadır. Bir başka yönüyle, bu pasaj Hz. Resul'un ve arkadaşlarının doğru ve hoş gördüğü bir şeyi, Allah'ın da doğru ve hoş görmesinin güzel bir örneğidir. Veya Musa Carullah'ın deyişiyle ba-zen 'farz'ın temelinin bir 'sünnet' olabileceğinin bir örneğidir.

²⁶² İbadet için yeryüzünde bir yönün (örneğin Kabe'nin) belirlenmesi, Allah'ın o yönde olduğu anla-mına gelmez. Dolayısıyla, kiblenin değiştirilmesi, ibadetin özünde ilgili bir şey değil, sembolik anlamları olan bir unsurdur.

²⁶³ Gerek bu ifade, gerekse kiblenin değiştirilmesine Yahudiler'in, takip eden ayetlerde işaret edilen tepkileri, bu olayın siyasî bakımdan önemini açıkça ortaya koymaktadır.

namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Zira onlar Allah'ı ve elçisini inkâr ettiler ve yoldan çıkmış olarak öldüler.²⁶⁶

g) Zorluk hâlinde Namaz

4/101. Yolculuk yaptığınızda, inkar edenlerin size bir kötülük yapmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızda size bir günah yoktur, çünkü inkarcılar size apaçık düşmandırlar. 102. (Ey Muhammed!) Sen içlerinde bulunup da onlara namaz kıldırдың zaman, bir birlik seninle beraber namaza dursun ve silahlarını da yanlarına alsınlar; bunlar secde ettikten sonra ardınıza geçsinler, (henüz) kılmamış bulunan öteki birlik gelip, seninle beraber namaz kılsınlar; silahlarını da yanlarına alsınlar ve uyanık olsunlar. Zira inkar edenler isterler ki, keşke silahlarınızdan ve eşyanızdan dalgınlık içinde olsanız da, size birden baskın yapsalar. Eğer yağmur size bir eziyet verirse veya hasta iseniz, silahlarınızı bırakmanızda size bir sorumluluk yoktur. Ama korunma tedbirini alın. Doğrusu, Allah inkarcılara aşağılık bir azap hazırlamıştır. 103. Namazı bitirdiğiniz zaman, ayakta iken, otururken ve yan yatarken Allah'ı anın. Güvende olduğunuz zaman, namazı tam kılın. Doğrusu, namaz inanlara belirli vakitlerde farz kılınmıştır.

2. Oruç

Ay takviminin dokuzuncu ayı olan Ramazan'da oruç tutmak, şafak vaktinden gün batımına kadar, yeme, içme ve cinsî münasebetten kaçınmayı gerektiren bir ibadettir. Oruç, farklı versiyonlarıyla, bütün dinlerde tarih boyunca karşılaşılacak yaygın bir ibadet şeklidir. Bir ibadet olarak, temel amacı Allah'a bağlılığın ve teslimiyetin ifadesi olan orucun insani sonuçları ise, irade eğitimi ve ruhsal arınmadır. Açlığı bizzat yaşayarak yoksul ve fakirlerin hâllerine muttali olma ve onlara yardım duygusunu geliştirme gibi, orucun ikinci amaçlarından/sonuçlarından söz etmek de mümkündür.

²⁶⁶ Kur'an'da cenaze namazını emreden bir ayet olmadığı halde, bu ayette kimlerin cenaze namazının kılınmayacağı belirtilmesi, Müslümanlar'ın ölülerine dua için namaz kıldıklarını ve Allah'ın —Cuma namazında olduğu gibi— bu uygulamayı onayladığını anlıyoruz.

2/183-184. Ey inananlar! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için size de sayılı günlerde farz kılındı. Sizden hasta olan veya yolculukta bulunan kimse (tutamadığı günlerin) sayısından diğer günlerde tutar.²⁶⁷ Oruca güçlükle dayananların oruç yerine, bir yoksulu doyuracak kadar fidye vermeleri gerekir; kim içinden gelerek, daha çok iyilik yaparsa, bu kendisi için daha iyi olur. Eğer bilerseniz, oruç tutmanız sizin için daha iyidir. 185. Ramazan ayında insanlara rehber olarak ve (doğruyu yanlıştan) ayırıcı ve yol gösterici belgelerle Kur'an indirilmiştir. Kim bu aya tanık olursa, onda oruç tutsun. Hasta olan veya yolculukta bulunan ise, (aynı) sayıda diğer günlerde tutar. Allah size kolaylık ister, zorluk istemez. (O hâlde) sayıyı tamamlayın ve size yol göstermesinden dolayı Allah'ı ululayın. Böylece minnettarlığınızı göstermiş olursunuz.

2/187. Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı.²⁶⁸ Onlar sizin örtünüz siz de onların örtüsüsünüzdür. Allah, kendinize haksızlık etmeye uğraştığınızı gördü, tövbenizi kabul etti ve sizi bağışladı. Artık kadınlarınıza yaklaşabilir ve Allah'ın sizin için yazdığını arayabilirsiniz. Tan yerinde gündüzün beyaz çizgisini gecenin siyah çizgisinden ayırdedinceye kadar yiyin, için. Sonra orucu geceye kadar tamamlayın. Mescitlere kapandığınız zaman²⁶⁹ kadınlarınıza

(183/2) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (184) أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامَ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (185) شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

(187/2) أَحَلَّ لَكُمُ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِيَاسَ لَكُمْ وَأَنتُمْ لِيَاسَ لَهُنَّ عَلَّمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَلَوْنَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَبْيُتْنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ

²⁶⁷ Gerek bu ifade, gerekse 185. ayetteki ayrıntılı bilgiler, namaz gibi muayyen bir vakitte ifa edilmesi gereken orucun, namazdan farklı olarak, belirlenmiş zamanı dışında da yerine getirilebileceğini göstermektedir. Bu pasajda sayılan meşru mazeretler nedeniyle orucu Ramazan ayı dışında tutmaya 'kaza' denmektedir. Orucun kazasında esas olan, sayıyı tamamlamaktır, bedensel bakımdan buna güç yetiremeyenlere ise, başka kolaylıklar sağlanmıştır. 'Oruç keffareti' olarak bilinen iki ay üstüste oruç tutma gerekliliğinin dayanağı Kur'an değil, bazı müctehidlerin görüşleridir. Kesintisiz iki ay oruç tutma şeklindeki keffareti Kur'an yalnızca zihar ve yanlışlıkla adam öldürme keffareti olarak öngörmektedir (bkz. 4. Nisa/92; 58. Mücadele/3-4).

²⁶⁸ Bu ayetin inmesinden önce, oruç tutulan günlerin gecelerinde karı kocanın cinsel ilişki kurmaları yasaktı.

²⁶⁹ 'İtikâf', geçici bir süre, ibadet ve nefis muhasebesi (kişinin kendisiyle hesaplaşması) amacıyla bir mescide veya uygun bir mekana kapanıp, yalnız kalmaya şeklinde bir uygulamadır. Hz. Peygamber'in

yaklaşmayın. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır, onlara yanaşmayın. Allah, kendisine karşı saygılı olsunlar diye, insanlara ayetlerini böylece apaçık bildirir.

3. Hac

Hacc ibadeti, bütün menasikiyle (ihram, tavaf, kurban, vakfe, şeytan taşlama, sa'y vs.), sembolik olarak, aşkın hakikat ile (Allah, ahiret) irtibat kurma girişimidir. Bu sembolik davranışların anlamını bilmeden sadece şeklen yerine getirilmesi, kişide içsel bir dönüşüm gerçekleştirmeyeceği için, anlamsızdır. Kendisiyle aynı inancı paylaşan milyonlarca insanla beraber olmanın doğuracağı duygusal coşku da sonuçları bakımından önemli olmakla birlikte, bu insanı tecrübeyi, sözü edilen deruni/dinî tecrübeyle karıştırmamak gerekir.

a) Haccın Farziyeti ve Menasiki

2/158. Safa ile Merve Allah'ın nişanlarındandır.²⁷⁰ Kim Kâbe'yi hacceder veya umre yaparsa, bu ikisini de tavaf etmesinde bir günah yoktur. Kim içinden gelerek fazladan iyilik yaparsa, şüphesiz Allah karşılığını verir.

2/196. Allah için hacci ve umreyi tamamlayın. Eğer alıkonursanız, kolayınıza gelen bir kurban²⁷¹ gönderin. Kurban, yerine ulaşıncaya kadar başlarınızı traş etmeyin. Sizden biri hasta olur veya başında bir rahatsızlık bulunursa, fidye olarak ya oruç tutar, ya sadaka verir veya kurban keser. Güvende olduğunuz zaman ise, hacca kadar umreden faydalanmak isteyen kimse, kolayına gelen bir kurban keser. Bulamayan, hacda üç gün ve döndüğünüzde yedi gün –ki hepsi tam on gün eder– oruç tutar. Bu, Mescid-i Haram'da oturmayan kimselerdir. Allah'a saygılı olun ve Allah'ın cezalandır-

اللَّهُ فَلَا تَقْرَبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

١٥٨/٢ إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطُوفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ

١٩٦/٢ وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُخْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَخْلُقُوا رُعُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسْكَ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ١٩٧ الْحَجَّ أَشْهُرَ

her Ramazan'ın son on günü itikafa çekildiği bilinmektedir.

²⁷⁰ Safa ile Merve, Kabe'nin doğu tarafında iki küçük tepedir. Bugün şehrin içinde kalmış ve yapılarla örtülmüştür. Rivayetlere göre Hz. İsmail'in annesi Hacer, çocuğu ile su ararken onu bu yerlerden birine koyup diğer tepeye gitmiş, fakat çocuğuna bir zarar gelir endişesiyle koşarak geri gelmiştir. Daha sonra, Araplar bu iki tepeye birer put yaparak onlara tapınmışlardır. Bu ayette Hz. İbrahim ve ailesinin anısını korumak için bu iki tepe arasında tavaf etmenin bir sakıncası olmadığı belirtilmiştir.

²⁷¹ Türkçe'ye 'Kurban' olarak çevrilen *hedy* kelimesi, kurban edilmesi adet olan (deve, davar ve siğir) hayvanlardan Kabe'ye 'hediye' olarak kesilenlere denir.

masının çetin olacağını bilin. 197. Hac bilinen aylardadır. Kim bu aylarda hac yapmayı kararlaştırırsa, hacda kadına yaklaşma, sövüşme ve tartışma yoktur. Yaptığınız herhangi bir iyiliği Allah bilir. Kendinize azık edinin. Ama azığın en iyisi Allah'a saygıdır. Ey akıl sahipleri! Bana saygılı olun. 198. Rabbinizin lütfunu aramanızda size bir günah yoktur.²⁷² Arafat'tan sökün ettiğiniz zaman, Meş'ar-ı Haram'da Allah'ı anın. O'nun size yol gösterdiği gibi –önceleri yoldan çıkmışlardan idiniz–, siz de O'nu anın. 199. Sonra, insanların akın ettiği yerden siz de akın edin. Allah'tan bağışlanma dileyin. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 200. Hac ibadetlerinizi bitirdiğinizde, babalarınızı andığınız gibi, ya da daha kuvvetli bir anıyla Allah'ı anın. İnsanlardan: "Rabbimiz! Bize dünyada ver" diyenler vardır. Böylelerine, ahiretten bir pay yoktur.

2/203. Sayılı bir kaç günde Allah'ı anın. (Allah'a karşı gelmekten) sakınan kimse için, iki günde bitirene de günah yoktur, geri kalana da günah yoktur. Allah'tan sakının ve O'nun huzurunda toplanacağınızı bilin.

3/96. İnsanlar için ilk kurulan ev Mekke'dekidir, dünyalar için mübarek ve rehber olarak (kurulmuştur). 97. Orada apaçık belgeler, İbrahim'in makamı vardır. Kim oraya girerse güvende olur. Yoluna güç yetirebilen herkesin o Ev'i haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim bunu inkâr ederse, (bilsin ki) Allah kimseye muhtaç değildir.

22/27. İnsanları hacca çağır ki, yürüyerek veya uzak yollardan gelen idmanlı binekler üstünde sana gelsinler. 28. Kendileri için birtakım faydalar görsün-

مَعْلُومَاتٍ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِي يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ ١٩٨ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَإِذَا أَقَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَادْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ ١٩٩ ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٢٠٠ فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشْدَّ ذِكْرًا فَمَنْ النَّاسُ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ

٢٠٣/٢ وَادْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَى وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

٩٦/٣ إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ ٩٧ فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

٢٧/٢٢ وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ٢٨

²⁷² Cahiliye döneminde Hac mevsiminde panayırlar kurulurdu. Müslümanlar Cahiliye uygulaması olduğu gerekçesiyle Hac mevsiminde ticarete hoş bakmıyorlardı. Bu ayetle, Hac mevsiminde ticaret yapmanın bir sakıncası olmadığı bildirildi.

ler. Allah'ın onlara rızık olarak verdiği hayvanları belli günlerde kurban ederken O'nun adını anırlar. Siz de bunlardan yiyin; çaresiz kalmış yoksulu da doyurun. 29. Sonra kirlerini gidersinler, adaklarını yerine getirsinler ve Kâbe'yi tavaf etsinler.²⁷³

5/1. Ey inananlar! Anlaşmaları yerine getirin. İhramda iken, avlanmayı helal saymamanız kaydıyla, size bildirilecek olanlar dışında kalan hayvanlar size helal kılındı. Allah istediği hükmü verir. 2. Ey inananlar! Allah'ın nişanelerine²⁷⁴, saygın aya²⁷⁵, kurbanlığa, gerdanlık takılan hayvanlara, Rablerinden bolluk ve hoşnutluk arzu ederek Beyt-i Harâm'a yönelenlere karşı hümratsızlık etmeyin. İhramdan çıktığınız zaman avlanabilirsiniz. Sizi Mescid-i Harâm'dan alıkoydukları için bir topluluğa olan kininiz aşırı gitmenize sebep olmasın. İyilik ve Allah'a saygı konusunda yardımlaşın. Günah ve düşmanlık konusunda yardımlaşmayın. Allah'a saygılı olun. Allah'ın cezalandırması çetindir.

5/94. Ey inananlar! Allah kimsenin olmadığı yerde kendisinden korkanları öğrenmek için, ellerinizin ve mızraklarınızın ulaşacağı bir tür av ile sizi deneyecektir. Ondan sonra kim aşırı giderse, ona can yakıcı azap vardır. 95. Ey inananlar! İhramlı iken avı öldürmeyin. Sizden kim onu bile bile öldürürse, onun cezası, –sizden iki adil kimsenin, öldürdüğünün dengi olduğuna hükmedeceği– Kâbe'ye ulaşacak bir hayvan kurban etmek, yahut düşkünlere yemek yedirmek şeklinde keffaret vermek, ya da buna uygun bir oruç tutmaktır, ki böylece yaptığı işin ve-

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِيعُوا أَوَامِرَ الْفَقِيرِ (٢٩) ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلِيُوفُوا نَدْوَهُمْ وَلِيُطَوِّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ

١/٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ (٢) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا أُمِينَ النَّبِيِّ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ أَنْ صَدَّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

٩٤/٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ تَنَآلَهُ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنْ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٩٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمَّدًا فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ أَوْ عَدْلُ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَتَأَلَّ أَمْرِهِ عَقَابَ اللَّهِ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمِ اللَّهُ مِنْهُ

²⁷³ Bu talimatın Hz. Muhammed'e yönelik bir talimat mı olduğu, yoksa burada Hz. İbrahim'e verilen talimatın mı hikaye edildiği konusunda tefsirlerde farklı görüşlere yer verilmektedir. Ancak 26. ayetten itibaren bir bütünlük olduğunu kabul edecek olursak, burada Hz. İbrahim'e yönelik talimatın tekrarlanıldığı anlaşılmaktadır.

²⁷⁴ Hacc'ın sembolik ibadetlerine (*menâsik*) ve bu ibadetlerin yapıldığı yerlere.

²⁷⁵ 'Saygın aylar' (*el-eşhuru'l-hurum*), savaşmanın yasak olduğu Receb, Zilka'de, Zilhicce ve Muharrem aylarıdır. Bu aylardan herbirine de 'saygın ay' (*şehr-i harâm*) denir.

balini tatmış olsun. Allah, geçmişte olanları affetmiştir; ama kim tekrar ederse Allah ondan öç alır. Allah yücedir, öç alıcıdır. 96. Size ve yolculara bir geçimlik olmak üzere, deniz avı ve onu yemek size helal kılınmıştır. Ancak, ihramlı bulduğunuz sürece, kara avı size haram kılınmıştır. Huzurunda toplanacağınız Allah'a karşı saygılı olun. 97. Allah saygın ev Kabe'yi, saygın ayı, Kabe'ye hediye edilen kurbanı ve boynu tasmalı kurbanlıkları insanlar için bir dayanak kıldı. Bu, Allah'ın göklerde olanları ve yerde olanları bildiğini ve Allah'ın herşeyi bildiğini bilmeniz içindir.

b) Kâbe

Ayetlerden anlaşıldığına göre, Kâbe, Hz. İbrahim döneminde Hac ibadetinin temel unsurları olan tavaf, itikaf ve namaz ibadetlerini yerine getirmek için ibadet evi olarak inşa edilmiştir (bkz. 22.Hacc/26). Giderek işlevsel yönü azalarak sembolik yönü ağırlaştırmıştır. Onun Allah'a izafe edilmesi (Beytullah) salt orada Allah'ın anılması ve kendisine ibadet edilmesi nedeniyle değil, aynı zamanda Allah'ın kutsallığının ve yeryüzünde insanlar için korumak istediği şirke ve zulme başkaldırı, güven, hidayet, bereket ve birlik gibi değerlerin de sembolik merkezi olmasından dolayıdır. Nitekim Haccın sembolik vecibeleri, insanı bu değerlerle meşbu ve mücehhez kılmaya yönelik eylemlerdir.

29/67. Çevrelerinde insanlar kapılıp götürülürken Bizim, Mekke'yi güvenli ve saygın bir yer kıldığımızı görmediler mi? Hâla bâtıla inanıyor ve Allah'ın nimetini inkâr mı ediyorlar?

2/125. Kâbe'yi insanlar için toplanma ve güven yeri kılmıştık ve: "İbrahim'in makamını namaz yeri yapın" demiştik. "Evi mi, tavaf edenler, oraya kapananlar, rüku edenler ve secdeye varanlar için temiz tutun" diye İbrahim ve İsmail'e emir verdik. 126. İbrahim: "Rabbim! Burasını güvenli bir yer kıl, halkından Allah'a ve ahiret gününe inananları ürünlerle besle" demişti. Allah: "İnkâr edenin de az bir süre geçimini sağlar, sonra da onu ateşin azabına uğratırım. Varılacak ne kötü yerdir" buyurmuştu. 127-128. İbrahim ve İsmail, Kâbe'nin temellerini yükseltirken: "Rabbimiz! Yaptığımızı kabul buyur; şüphesiz Sen hem işitensin, hem bilensin.

وَاللَّهُ غَزِيرٌ ذُو انتِقَامٍ (٩٦) أَجَلٌ لَكُمْ صَيْدَ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ وَخَرَّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدَ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرْمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (٩٧) جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

٦٧/٢٩) أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا مَبْنًى وَيَخْطَفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ

١٢٥/٢) وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ (١٢٦) وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (١٢٧) وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ

Rabbimiz! İkimizi Sana teslim olanlar eyle, soyumuzdan da Sana teslim olan bir ümmet yap. Bize ibadet yollarımızı göster, tövbemizi kabul eyle! Tövbeleri çokça kabul eden, acıyan ancak Sensin" demişlerdi.

3/96. İnsanlar için ilk kurulan ev Mekke'dekidir, toplumlar için mübarek ve rehber olarak (kurulmuştur). 97. Oradaapaçık belgeler, İbrahim'in makamı vardır. Kim oraya girerse güvende olur. Yoluna güç yetirebilen herkesin o Ev'i haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim bunu inkâr ederse, (bilsin ki) Allah kimseye muhtaç değildir.

22/25. İnkâr edenlere, insanları Allah'ın yolundan ve yerli-yolcu bütün insanlar için (ibadet yeri) kıldığımız Mescid-i Haram'dan alıkoyanlara ve orada zulm ile yanlış yola saptırmak isteyenlere, can yakıcı bir azap tattırınız. 26. "Bana hiç bir şeyi ortak koşma; tavaf edenler, (namazda) ayakta duranlar, rûkû edenler ve secdeye varanlar için Evimi temiz tut" diye İbrahim'i Kâbe'nin olduğu yere yerleştirmiştik.

5/97. Allah saygın ev Kâbe'yi, saygın a-yı, Kabe'ye hediye edilen kurbanı ve boynu tasmalı kurbanlıkları insanlar için bir dayanak kıldı. Bu, Allah'ın göklerde olanları ve yerde olanları bildiğini ve Allah'ın herşeyi bildiğini bilmeniz içindir.

c) Kurban Kesmek

Aşağıdaki ayetlerden anlaşılacağı gibi Kurban kesme hacc ibadetini yerine getirenler için bir vebidir. Türkiye'de 'zengin'lerin yerine getirmesi gereken bir ibadet olarak algılanmaktadır. Bununla birlikte, Kurban etinin bir kısmının fakirlere dağıtılması şartıyla, bunun hayırlı bir 'gelenek' olduğu söylenebilir.

108/2. (Ey Muhammed) Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!

2/196. Allah için haccı ve umreyi tamamlayın. Eğer alıkonursanız, kolayınıza ge-

الْعَلِيمِ ۱۲۸) رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

۹۶/۳) إِنَّ أَوَّلَ نَبِيٍّ وَضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ۹۷) فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ النَّبِيِّ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

۲۵/۲۲) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصْنُونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفِ فِيهِ وَالْبَادِي وَمَنْ يَرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظِلْمٍ نُدْفَهُ مِنَ عَذَابِ آيَمِ ۲۶) وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ النَّبِيِّ أَنْ لَا تَشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ

۹۷/۵) جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ النَّبِيَّةَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لَتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

۲/۱۰۸) فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ

۱۹۶/۲) وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُخْصِرْتُمْ

len bir kurban gönderin. Kurban, yerine ulaşınca kadar bağlarınızı traş etmeyin. Sizden biri hasta olur veya başında bir rahatsızlık bulunursa, fidye olarak ya oruç tutar, ya sadaka verir veya kurban keser. Güvende olduğunuz zaman ise, hacca kadar umreden faydalanmak isteyen kimse, kolayına gelen bir kurban keser. Bulamayan, hacda üç gün ve döndüğünüzde yedi gün –ki hepsi tam on gün eder– oruç tutar. Bu, Mescid-i Haram'da oturmayan kimselerdir. Allah'a saygılı olun ve Allah'ın cezalandırmasının çetin olacağını bilin.

22/27. İnsanları hacca çağır ki, yürüyerek veya uzak yollardan gelen idmanlı binekler üstünde sana gelsinler. 28. Kendileri için birtakım faydalar görsünler. Allah'ın onlara rızık olarak verdiği hayvanları belli günlerde kurban ederken O'nun adını ansınlar. Siz de bunlardan yiyecek; çaresiz kalmış yoksulu da doyurun.

22/32. İşte böyle; kim Allah'ın nişanelerine hürmet gösterirse, (bu yaptığı) kalplerin Allah'a karşı saygısındanır. 33. Bu hayvanlarda sizin için belli bir süreye kadar faydalar vardır. Sonra bunların varacakları yer Eski Ev (Kâbe)'dir. 34. Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanların üzerlerine O'nun adını anarak kurban kesmeyi, her ümmet için bir ibadet biçimi kıldık. Sizin Tanrınız tek bir Tanrı'dır, O'na teslim olun. (Ey Muhammed! Allah'a) gönlünden bağlanmış olanları müjdele.

22/36. Kurbanlık develeri (ve sığırları) da sizin için Allah'ın nişaneleri kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Onlar (kesilmek üzere) ön ayaklarından biri bağlanmış hâldeyken üzerlerine Allah'ın adını anın. Yanları üstüne düşüp canları çıkınca yiyecek, isteyenlere de istemeyene de verin. Şükredersiniz diye onları böylece sizin buyruğunuza verdik. 37. Bu hayvanların ne etleri, ne de kanları Allah'a ulaşacaktır. Allah'a ulaşacak olan ancak sizin (O'na olan) saygınızdır. Size doğru

فَمَا اسْتَسْتَسْنِرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أذى مِنَ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صدَقَةٍ أَوْ نُسْكَ فَإِذَا أُمِيتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَسْنِرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

۲۷/۲۲) الَّذِينَ يَتَقَضُّونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۲۸) كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

۳۲/۲۲) ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ ۳۳) لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى النَّبِيِّ الْعَتِيقِ ۳۴) وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةٍ الْأَنْعَامِ فَإِنَّهُمْ إِلَى اللَّهِ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ

۳۶/۲۲) وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافٍ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۳۷) لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَتَكُنْ يَنَالُهُ الْقَتْلُ مِنْكُمْ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَذَاكُمْ

yolu gösterdiğinden, Allah'ı yüceltmeniz için onları böylece sizin buyruğunuza vermiştir. (Ey Muhammed!) İyi davrananları müjdele.

5/27. (Ey Muhammed!) Onlara Adem'in iki oğlunun olayını doğru olarak anlat. İkisi birer kurban sunmuşlardı. Birininki kabul edilmiş, diğerininki kabul edilmemişti. (Kurbanı kabul edilmeyen:) "Andolsun, seni öldüreceğim" demiş, (kardeşi de:) "Allah, yalnız kendisine saygılı olanlarınkini kabul eder" cevabını vermişti.²⁷⁶

5/97. Allah saygın ev Kabe'yi, saygın a-yı, Kabe'ye hediye edilen kurbanı ve boynu tasmalı kurbanlıkları insanlar için bir dayanak kıldı. Bu, Allah'ın göklerde olanları ve yerde olanları bildiğini ve Allah'ın herşeyi bildiğini bilmeniz içindir.

C. KEFFARETLER

Keffaretleri ceza olarak anlamamak gerekir. Çünkü keffaretin asıl amacı, insanın manevi dünyasına, ruhuna olumsuz etkiler yapan kötü bir davranıştan sonra, bu etkiyi yok etmek için şuuru tekrar yenilenmesini sağlamaktır. Dikkat edilirse bu iş zaten birbirinin yerine ikame edilebilecek ve herekese uygun bir faaliyetle gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, kelimenin anlamı da 'örtün, silen şey' demektir.

1. Yemin Keffareti

Yemin, bir sözü veya vaadi, Allah'ın ismini (vallahı, billahi, tallahi) veya sıfatlarından birini anarak kuvvetlendirme girişimidir. Yemin eden kişi, yemininin gereğini yerine getirmelidir. Yeminden vazgeçildiği veya yeminin yerine getirilmediği durumlarda, buna ibadet cinsinden bir 'ceza' ahlaki bir eylem vaz edilmiştir. Bu cezanın amacı, müslümanları verdikleri sözleri yerine getirmeye zorlamak ve Allah'ın istismar edilmesini önleyerek, O'nun azametini, şanını, yüceliğini ve kutsiyetini korumaktır.

66/2. Allah size, yeminlerinizi keffaretle geri almanızı meşru kılmıştır. Allah sizin sahibinizdir. O bilendir, bilgedir.

5/89. Allah sizi kasıtsız yaptığınız yemin-

وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ

(۲۷/۵) وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتَقَبَّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ

(۹۷/۵) جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

lerden dolayı sorumlu tutmaz. Ama, bilerek yaptığınız yeminlerden sorumlu tutar. Bunun keffareti ise, ailenize yedirdiğinizin orta derecesinden, on düşkünü yedirmek, yahut onları giydirmek veya bir köleyi özgürleştirmektir. Bunları bulamayan kimse üç gün oruç tutar. İşte yeminlerinizin keffareti budur. Yemin ettiğiniz zaman yeminlerinizi tutun. Şükredersiniz diye böylece Allah ayetlerini size anlatmaktadır.

2. İhram Keffareti

2/196. Allah için haccı ve umreyi tamamlayın. Eğer alikonursanız, kolayınıza gelen bir kurban gönderin. Kurban, yerine ulaşınca kadar başlarınızı traş etmeyin. Sizden biri hasta olur veya başında bir rahatsızlık bulunursa, fidye olarak ya oruç tutar, ya sadaka verir veya kurban keser. Güvende olduğunuz zaman ise, hacca kadar umreden faydalanmak isteyen kimse, kolayına gelen bir kurban keser. Bulamayan, hacda üç gün ve döndüğünüzde yedi gün –ki hepsi tam on gün eder– oruç tutar. Bu, Mescid-i Haram'da oturmayan kimselerdir. Allah'a saygılı olun ve Allah'ın cezalandırmasının çetin olacağını bilin.

5/95. Ey inananlar! İhramlı iken avı öldürmeyin. Sizden kim onu bile bile öldürürse, onun cezası, –sizden iki adil kimsenin, öldürdüğünün dengi olduğuna hükmedeceği– Kabe'ye ulaşacak bir hayvan kurban etmek, yahut düşkünlere yemek yedirmek şeklinde keffaret vermek, ya da buna uygun bir oruç tutmaktır, ki böylece yaptığı işin vebalini tatmış olsun. Allah, geçmişte olanları affetmiştir; ama kim tekrar ederse Allah ondan öç alır. Allah yücedir, öç alıcıdır.

يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَوْ هَلْكُكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

(۱۹۶/۲) وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُخْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

(۹۵/۵) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حَرَمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بِالْغُلَبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ عَقَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمِ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ

²⁷⁶ Hz. Adem'in oğulları Habil ile Kabil'dir. Ayetten, o dönemde yapılacak önemli bir işin meşruluğunu bir kurban keserek (sunarak) tesbit edildiği anlaşılmaktadır.

3. Zihar Keffareti

58/3. Karılarına zihar yapıp, sonra sözlerinden dönenlerin, (karılarıyla) temas etmeden önce bir köle azat etmeleri gerekir.²⁷⁷ Size verilen öğüt budur. Allah, işlediklerinizden haberdardır. 4. (Bunu) bulamayanın, temastan önce, iki ay kesintisiz oruç tutması gerekir. Buna gücü yetmeyen, altmış fakiri doyurur. Bu, Allah'a ve elçisine inanmanız içindir. Bunlar, Allah'ın koyduğu sınırlardır; inkâr edenlere can yakıcı bir azap vardır.

(٣/٥٨) وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا ذَلِكَ تَوَعَّظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ٤) فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فِاطِعَامَ سِتِّينَ مِسْكِينًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ

4. Yanlışlıkla Adam Öldürme Keffareti

4/92. Yanlışlıkla dışında bir mü'min diğer bir mü'mini öldüremez. Bir mü'mini yanlışlıkla öldüren kimsenin, bir mü'min köleyi hür yapması ve ölenin ailesi bağışlamadıkça onlara diyet ödemesi gerekir. Eğer o mü'min size düşman olan bir toplumdansan ise, yalnız mü'min bir köleyi hür yapmak yeter. Eğer aranızda anlaşma olan bir toplumdansan ise, ailesine diyet ödemek ve mü'min bir köleyi hür yapmak gerekir. Köle bulamayan kimsenin ise, Allah'ın, tövbesini kabul etmesi için, kesintisiz ardarda iki ay oruç tutması gerekir. Allah Bilendir, Bilgedir.

(٩٢/٤) وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَاً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُمْ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

D. MABEDLER

Mabedler, ilahî dinin yaşayan üç versiyonunda da (Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam), resmî ibadetlerin yapıldığı tapınma mekanlarıdır. Buralar 'Allah'ın Evi'dir. Kur'an yalnızca namazın kılındığı mescid/camilere değil, Yahudi ve Hristiyanlar'ın dinî ibadetlerini yerine getirdikleri tapınaklara da (Manastırlar, Kiliseler, Havralar) saygıyı ve buraların korunmasını esas almıştır. Mabedler ve onlarda yapılan ayinler/ibadetler, ilahî olanın ve kutsal'ın yeryüzüne eklenmesi olarak yüce tutulmuştur. İslam, mabedi, yalnızca ilahihürevi, kutsal bir mekan olmaktan çıkarak, bunların yanı sıra toplumsal-dünyevi bir mekan hâline getirmiştir. Buna mukabil, uygulamada, Müslümanlar da mabedlerini bu aslı fonksiyonlarından uzaklaştırmışlardır. Örneğin, "Camide dünya kelamı edilmez." yargısı, geleneksel dinî tasavvurda egemen bir yargıdır; hatta bu konuda mevzu hadisler de mevcuttur. Bu ve benzeri yargıları besleyen kanaat, caminin tarihî işleviyle tamamen

gelişmektedir. Özellikle ülkemizde, camiler, kilisenin doğuş ânındaki gibi tamamen kutsal-uhrevi mekanlar hâline getirilmiştir. Sadece namaz vaktinde açılıp, namaz sonrasında hemen kapanan bu mekanlarda insanlar birbirleriyle konuşma ve dertleşmenin, namazdan edinilen sevabı gidereceğine inandıkları gibi, çoğu kez birbirlerinin yüzüne bile bakmadan dağılıvermektedirler. Ne kadar ironik bir gerçektir ki, kilise bugün Hristiyan ülkelerde caminin doğuş ânındaki işlevselliği üstlenmeye çalışmaktadır.

7/31. Ey Ademoğulları! Her secde mahallinde²⁷⁸ güzel elbiselerinizi giyin. Yiyeğin, için fakat israf etmeyin; Allah savurganları sevmez.

(٣١/٧) يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

72/18. Mescidler Allah'ındır; öyleyse (oralarda) Allahla birlikte başka birine yalvarmayın!

(١٨/٧٢) وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا

2/114. Allah'ın mescitlerinde O'nun adının anılmasını engelleyen ve oraların yıkılmasına uğraşan kimseden daha zalim kim vardır? Onların, oralara ancak korkarak girmeleri uygun düşer. Dünyada alçaklık onlarıdır, onlara ahirette de büyük azap vardır.

(١١٤/٢) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

24/36. Allah'ın, yüksek tutulmasına ve içlerinde adının anılmasına izin verdiği evlerde, insanlar sabah akşam O'nu yüceltirler.

(٣٦/٢٤) فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تَرْفَعَ وَيُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ

22/40. Onlar yalnızca: "Rabbimiz Allah'tır" dediler diye, haksız yere yurtlarından çıkarılmışlardır. Allah insanların birkısmını diğerleriyle savmasaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın adı çokça anılan mescidler yıkılıp giderdi. Andolsun ki, Allah kendisine yardım edenlere yardım eder. Allah güçlüdür, üstündür.

(٤٠/٢٢) الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَاجَمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيُنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ

9/107. Zarar vermek, inkâr etmek, inanların arasını açmak, Allah'a ve Elçisi'ne karşı savaşacak olanlara gözcülük yapmak üzere bir mescit kurup: "Biz sadece iyilik yapmak istedik" diye yemin edenlerin yalancı olduklarına Allah tanık-

(١٠٧/٩) وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِإْصَادًا لِمَنْ خَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِفْنَ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىٰ

²⁷⁸ 'Secde mahalli' olarak çevirdiğimiz mescid kelimesi, aynı zamanda 'secde vakti' ve 'secde ediş' anlamlarına da gelir. Burada hangi anlamda kullanıldığı çok açık değildir.

²⁷⁷ Araplar'daki zihar uygulaması hakkında bkz. Toplumsal Düzen 3. Dipnot

lık eder.²⁷⁹ 108. (Ey Muhammed!) O mescitte asla bulunma! Daha ilk gününden beri, Allah'a saygı üzerine kurulan mescitte bulunman daha çok yaraşır. O-rada anılmayı seven insanlar vardır. Allah da arınmak isteyenleri sever. 109. Yapısını, Allah'a saygı ve onun hoşnutluğuna üzerine kuran kimse mi daha iyidir; yoksa, yapısını, düşecek bir yarın kıyısına kurup da onunla cehennem ateşine yuvarlanan kimse mi? Allah haksızlık yapan topluluğu doğru yola iletmez. 110. Yaptıkları bu yapı, kalpleri paralanana kadar, gönüllerinde bir şüphe olarak kalacaktır. Allah bilgidir, bilgedir.

9/17. Kendi küfürlerini bile bile, Allah'ın mescidlerinin bakımını üstlenmek müşriklerle düşmez.²⁸⁰ İşte bunların işleri boş gitmiştir; onlar ateşte de temelli kalacaklardır. 18. Allah'ın mescitlerine, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı kılan, zekatı veren ve sadece Allah'tan korkan kimseler bakarlar. İşte bunlar doğru yolda olabilirler. 19. Hacılara su vermeyi ve Mescid-i Haram'ın bakımını, Allah'a ve ahiret gününe inanan ve Allah yolunda cihad eden(in yaptığı) ile bir mi tutunuz? Bunlar Allah katında eşit olmazlar.²⁸¹ Allah haksız toplumu doğru yola koymaz.

9/28. Ey inananlar! Ortak koşanlar pistir. Bu yıllarından sora Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Fakirlikten korkacak o-

وَاللَّهُ يَهْدِي لَهُمْ لَكَادِبُونَ (۱۰۸) لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَمَسْجِدٍ أُسَسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ (۱۰۹) أَفَمَنْ أُسَسَ بُنْيَانُهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أُسَسَ بُنْيَانُهُ عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَالْتَهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (۱۱۰) لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

(۱۷/۹) مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِم بِالْكَفْرِ أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ وَفِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ (۱۸) إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَى أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ (۱۹) أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

(۲۸/۹) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ

lursanız, (bilin ki) inşaallah Allah sizi kendi lütfundan zengin kılacaktır. Allah bilgidir, bilgedir.

خَفْتُمْ عِيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِن شَاءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

E. DİN ADAMLARI

İslam'dan önce Yahudilik ve Hristiyanlık'ta mabedlerde dinî ibadetleri (tapınmaları, ritüelleri) yönetmek için bazı kişilerin görevlendirildiği sabittir. Kur'an böyle bir sınıfın oluşmasını eleştirmemiş, bu insanların zamanla yozlaşan davranışları eleştirilmiştir. Bununla birlikte, İslam'daki ibadetler böyle özel bir yöneticiyi gerektirmediği için daha ziyade 'ilim' ve 'ilim adamlığı' önemsenmiş ve vurgulanmıştır. Ancak, daha Hz Peygamber zamanında, ibadetleri (özellikle namazı) yönetmek üzere bir görevli (imam) tayin etme ihtiyacı hasıl olmuştur. Hz. Peygamber ve erken dönem uygulamaları incelendiğinde, geçerli ölçütün ilim olduğu görülmektedir.

5/82. İnananlara en acımasız düşmanlar olarak Yahudiler'i ve Allah'a ortak koşanları bulursun. İnsanların içinde inananlara en sevgili olanların da, "Biz Hristiyanız" diyenler olduğunu görürsün. Çünkü onların içinde keşişler ve papazlar vardır ve bunlar büyüklük taslamazlar. 83-84. Allah'ın Elçisi'ne ineni dinledikleri zaman, tanıdıkları hakikatlardan dolayı, gözlerinin yaşla dolduğunu ve şöyle dediklerini görürsün: "Rabbimiz! İnadık; bizi hazır bulunanlarla beraber yaz. Rabbimizin, bizi iyi insanlar arasına koymasını umarken, niçin Allah'a ve bize gelen gerçeğe inanmaya-lım?" 85. Onların (böyle) söylemelerinden dolayı, Allah onlara içinde temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler verdi. İşte bu iyi davrananların ödülüdür.

(۸۲/۵) لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَسَبَاسِينَ وَرَهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ (۸۳) وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنَهُمْ تَفِضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ (۸۴) وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبَّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ (۸۵) فَاتَّبَعَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ

9/31. Onlar, Allah'ı bırakıp hahamlarını, papazlarını ve Meryem oğlu Mesih'i rab olarak benimsiyorlar. Oysa, kendisinden başka tanrı olmayan tek Tanrı'dan başkasına tapmamakla emrolunmuşlardı. Allah onların ortak koşmalarından yücedir.²⁸²

(۳۱/۹) اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ

²⁷⁹ Ebû Âmir isimli bir papazın kıskırtmasıyla birtakım münafıklar, Müslümanlar'ın arasına fitne sokmak amacıyla, Kuba mescidinin yanına bir mescit yapıp Hz. Peygamber'i de kendilerine namaz kıldırmağa çağırmışlardı. Olayın iç yüzünden haberdar olamayan Peygamberimiz bu mescide gitmeye hazırlanırken bu ayet inmiştir.

²⁸⁰ Bu cümleye şu şekilde de anlam verilmektedir: "Müşriklerin, (...) Allah'ın mescidlerinin bakımını üstlenmeleri mümkün değildir". Ancak tarihen biliyoruz ki, Araplar Hz. Muhammed'den önce de Ka-be'nin bakımı (imâret) görevini yerine getirmektedirler. Bu yüzden bu ayette, olsa olsa, şirk ile bu görevin bağdaşamayacağı vurgulanıyor olabilir. Bu durum ve ayetin devamı gözönünde bulundurulduğunda, yukarıda verdiğimiz anlamın daha uygun olduğu görülmektedir.

²⁸¹ Bu ayet oldukça önemli bir mesaj içermektedir: İslam'ın ve insan olmanın yüklediği (zulme ve küfre karşı mücadele vermek gibi) temel görevlere karşı duyarsız olunduğu sürece, Allah'ın evine hizmet etmek gibi yüce ve nezih bir davranışın bile bir anlamı yoktur. Her dönemde olduğu gibi, günümüzde de mevcut bulunan farklı dindarlık anlayışlarının değerlendirilmesinde bu ayet bize rehberlik etmektedir.

²⁸² Hz. İsa bir insan olduğu halde, Hristiyanlar onu ilahlaştırdılar. Papazlar Allah'ın mesajını çarpıttıkları, insanların mallarını haksızca yedikleri halde, Hristiyanları onları sorgulayacakları yerde, onları dediklerine Allah'ın emri gibi uydular. Kilise, bütün tarihi boyunca kendini sorgulanamaz bir kurumda tutmuş ve bütün dinî alanın tek belirleyicisi olmuştur.

9/34. Ey inananlar! Bu hahamlar ve pazların çoğu, insanların mallarını haksızlıkla yer, Allah yolundan alıko-
rular. Altın ve gümüşü yığan ve onları Allah yolunda sarfetmeyenlere can yakıcı bir azap müjdele. 35. O gün bunlar (biriktirdikleri altın ve gümüşler) cehennem ateşinde kızdırılır; alınları, böğürleri ve sırtları onlarla dağlanır. "Bunlar, kendiniz için biriktirdiklerinizdir. Hadi, biriktirmiş olduğunuzu tadın" (denir).

٣٤/٩ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَحْبَارِ
وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصْنَعُونَ
عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا
يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

ALTINCI BÖLÜM AHLÂK

Kur'an'ın odak terimlerinden olan 'iman' ve 'islam', insanın Allah'a karşı ahlaki sorumluluğunu, salih amel kavramı ise, Allah'ı gözeterek, insanlara karşı ahlaki sorumluluklarını ifade eder. Arkasında güç (otorite) bulunan Hukuk'tan ayrı olarak Ahlâk, insanın hür iradesiyle, zorlama olmaksızın, niyete bağlı ve sürekli olarak ortaya koyduğu değer içerikli eylem, tutum ve davranışları ifade eder. Kur'an ahlaki göreceliliği (relativizm) ve biline-mezciliği (agnostisizm) reddeder, zira Kur'an'a göre Allah, insanı, ahlaki doğruyu (iyi) görebilecek güçte yaratmıştır. İnsanın içgüdüleri ve kabarmış arzuları (*hevâ, şehve-vât*) insanın iyi ile kötüyü ayırtmasını engelleyebilir. İnsanın denenmeye tabi tutulmasının anlamı da, onun bu içgüdü ve arzularla donatılmış olmasından kaynaklanmaktadır; ona düşen, bu zaaflarını yenebilmesidir (91. Şems/9-10). Kur'an, önerdiği veya sakındırdığı ahlaki kavramların içeriklerinin insan tarafından bilindiğinden ve bunların duygusal değerlilik yaşantısının (acıma, adalet, sevgi, kin vb. duygular) insanda hazır bulunduğundan hareketle, kullandığı ahlaki kavramları tanımlamaz. Ahlaki davranış değerli ve istenilir kılan ise, çoğunlukla, insanlığa kattığı sevinç, mutluluk ve/veya yararlıdır. Bununla birlikte, birey Allah rızası için veya hiç bir saik gözetmeksizin de ahlaki eylemde bulunabilir. Bu bölümde, insanın olumlu-olumsuz ahlaki davranışlarının ortaya çıkmasında rol oynayan etkenler ve Allah'ın insanlardan kendine ve hemcinslerine karşı yapılmasını istediği (emrettiği) veya yapılmamasını istediği (nehyettiği) davranış, tutum ve ilişkileri içeren pasajlar biraraya getirilmiştir.

A. İNSAN DAVRANIŞLARININ OLUŞMASI

Ahlaki davranışın oluşması, doğrudan doğruya insanın özgürlüğü ve kader tartışmalarını ilgilendirmektedir. Esasen Kur'an'da 'kader', kainatın Allah tarafından düzene konulması anlamında kullanılır. İnsanın 'alın yazısı' veya başına geleceklerin önceden Allah tarafından tayin edilmesi anlamında kader inancı, Ehl-i Sünnet'te bir inanç esası olarak belirlenmiştir. Bu sorun, Kur'an'da sarîh olarak bir inanç esası olarak tayin edilmediği ve özü itibarıyla da insanın davranış hürriyetini ilgilendirdiği için, bu konuyu Ahlak Bölümü'nde ele almayı uygun bulduk. Kader konusunda İslam tarihinde ortaya çıkan belli başlı üç görüş vardır:

1. Cebriye: İnsanın hiç bir davranış özgürlüğü yoktur. O rüzgarın sürüklediği bir yaprağa benzer. Her türlü fiili Allah tarafından önceden belirlenmiştir.
 2. Mutezile: Allah insanın hiç bir fiilini belirlememiştir. İnsan tamamen hürdür; herkes kendi fiilini kendisi yapar. Sorumluluk ve ahirette hesaba çekilmek için bu şarttır.
 3. Ehl-i Sünnet: İnsan hürdür. Ahirette insanın sorumlu tutulması için bu zorunludur. Ancak, insanın ne yapacağını Allah önceden bilir; bildiği için de belirlemiştir.
- Ehl-i Sünnet'in itikad konusunda iki kanadı vardır: Eş'arilik ve Maturidilik. Kader konusunda Eş'arilik Cebriye'ye, Maturidilik ise Mutezile'ye daha yakındır. Ehl-i Sünnet'e hakim görüş Eş'ariliğin görüşü olmuştur. İslam tarihinde Cebriye gibi bir mezhebin doğmasını ve Ehl-i Sünnet'ten bir grup alimin buna yakın bir çözüme kaymasını kolaylaştıran temel unsurlardan biri de, Kur'an'da Allah'ın insanla ilgili bazı olayları anlatırken, kendini mutlak fail olarak ifade etmesidir. Ne var ki, Kur'an baştan sona dikkatle tetkik edilirse, bu ifadelerin, kâinat nizamındaki kader gibi, birey olarak insanın ve toplumun uyduğu zorunlu yasaları (sünnetullah) anlattığı görülür. Örneğin, birçok ayet Allah'ın insanların kalplerini mühürlediğini veya dilediğini hidayete erdirdiğini, dilediğini de dalalete sevkettiğini söyler. Bu tip ifadeler, Kur'an'ın ana fikrinden kopuk olarak ve Allah-âlem, Allah-insan ilişkisinde Kur'an'ın üslubu (mecaz, sembolik anlatım, istiare, teşbîh, deyimler vs.) gözönünde bulundurulmadan lafzî olarak anlaşılırsa, Kur'an'dan cebriyeci bir anlayış rahatlıkla çıkarılabilir. Hâlbuki, bu ifadelerde Allah'ın kendi fiili olarak sahiplendiği şey, insanın özgür iradesiyle başlayan ve sebep-netice ilişkisiyle devam eden 'kanun'dur. Allah kendi hikmeti, adaleti ve merhametiyle koyduğu kanunu ihlal etmez; rastgele iş yapmaz. Bu anlamda kader, M. İkbâl'in dediği gibi, çizilmiş bir çizgi değil, Allah ile insanın ortaklaşa çizdikleri bir çizgi olarak da algılanabilir.

1. İnsan Davranışlarının Allah Tarafından Belirlenmesi

Bu başlık altında, İslam tarihinde Kaderciliğin doğmasına yol açtığı öne sürülen, ancak, yalnızca yanlış yorum neticesinde kaderci bir anlayışa sebebiyet verebilecek ifadeler içeren pasajlar ve kaderciliğe karşı çıkan ifadeler biraraya getirilmiştir. Yanlış anlaşılmış bulunan veya yanlış yorumlanmaya elverişli görülen yerlerde gerekli açıklamalar yapılmıştır. Allah'ın insan davranışlarını önceden belirlediği şeklinde yorumlanan pasajlar bu konuyu Allah'ın gücü açısından ele almaktadır: Allah dilediğini yapar, çünkü O insan ile kalbi arasına girmektedir. Ancak bu tür pasajlar birarada ve dikkatlice okunduğunda görülür ki, Allah'ın gücünü bu yönde kullanmamış, ahlak alanını bireyin özgür tercihiyle bırakmıştır. Kur'an büyük ölçüde sıcak bir diyalogdur. Dolayısıyla Kur'an'da yer alan ifadelerin arkasında muhatabı etkileme, çözme, bağlama gibi temel amaçlar yatmaktadır. Bu diyalog, yerleşik bir dinî-kültürel ortamda gerçekleştiği için, Kur'an'ın üslubunda, bu arkaplana yönelik bir siyaset egemendir. Allah'a birçok ortakların koşulduğu, uluhiyetin

parçalandığı bir ortamda, Allah'ın gücünün ve mutlak uluhiyetinin vurgulanması yolunda Allah'ın bütün olan bitenin (bu arada insan fiillerinin de) gerçek faili olduğunun söylenmiş olması, bu siyasetin bir sonucudur. Aşağıdaki pasajlar arasında, içinde *kader* kökünden türeyen kelimelerin (*kader*, *takdir* vb.) geçtiği pasajlara yer verilmemiştir. Zira Kur'an'da bu kelimeler Allah'ın bir fiili olarak, hep tabii (fizik) varlık alanına ilişkin belirlemelere taalluk etmektedir.

74/56. Allah dilemeksizin öğüt alamazlar. O kendisinden korkulmaya daha layıktır ve bağışlamaya daha ehildir.

81/29. Alemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe sizler bir şey dileyemezsiniz.²⁸³

95/4. Biz insanı en güzel şekilde yaratık. 5. Sonra onu aşağıların en aşağısına yuvarladık. 6. Yalnız, inanıp yararlı iş işleyenler bunun dışındadır. Onlara kesintisiz ecir vardır.

36/7. Onların pek çoğu hakkında söz gerçekleşmiştir; artık inanmazlar. 8. Boyunlarına, çenelerine kadar varan demir halkalar geçirmişizdir. Bunun için başları yukarı kalkıktır. 9. Önerine bir sed ve arkalarına bir sed çekmişizdir. Gözlerini perdelediğimizden, artık göremezler. 10. (Ey Muhammed!) Onları uyarsan da, uyarımasan da birdir; onlar inanmazlar. 11. Sen ancak öğüt alan, söz dinleyen ve kimsenin olmadığı yerde Rahmân'dan korkan kimseyi uyurabilirsin. Artık o kimseyi, bağışlanma ve cömertçe verilecek bir ödülle müjdele.

35/8. Kötü işi kendisine süslenip de onu güzel gören kimse (hiç kötülük işleme-yene benzer) mi? Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola erdirtir. (Ey Muhammed!) Artık onlara üzülmekle kendini yıpratma; Allah onların ne yaptıklarını bilmektedir.

6/148. Allah'a ortak koşanlar: "Allah dileydi atalarımız ve biz ortak koşmaz ve hiç bir şeyi haram kılmazdık" diyecekler.

٥٦/٧٤ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ

٢٩/٨١ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

٤/٩٥ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ٥ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ٦ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

٧/٣٦ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ٨ إِنَّا جَعَلْنَا فِي آعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ ٩ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ١٠ وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَلْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ١١ إِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ

٨/٣٥ أَفَمَنْ زَيْنَ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا فَإِنْ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

١٤٨/٦ سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا

Onlardan öncekiler de böyle demişlerdi de, azabımızı tatmışlardı. De ki: "Bize karşı ortaya koyabileceğiniz bir bilginiz var mı? Siz ancak zanna uyuyorsunuz ve siz sadece tahminde bulunuyorsunuz". 149. De ki: "Üstün delil, Allah'ındır; dileseydi, hepinizi doğru yola iletirdi".

6/107. Allah dileseydi, onlar ortak koşmazlardı. Biz seni onlara bekçi yapmadık; onların vekili de değilsin.

39/19. (Ey Muhammed!) Hakkında azap sözü gerçekleşmiş olan kimseyi, ateşte olanı sen mi kurtaracaksın?

43/20. "Eğer Rahman dilemiş olsaydı, biz bunlara (putlara) kulluk etmezdik" derler. Buna dair bir bilgileri yoktur; onlar sadece tahmin yürütüyorlar.

16/35. Allah'a ortak koşanlar: "Allah dileseydi, biz de atalarımız da O'ndan başka hiç bir şeye tapmazdık ve O'nsuz da hiç bir şeyi haram kılmazdık" dediler. Kendilerinden öncekiler de böyle yapmıştı.²⁸⁴ Elçilere düşen, sadece apaçık tebliğ değil mi?

32/13. Biz dileseydik herkese hidayetini verirdik, ancak Benden çıkan şu söz gerçekleşecektir. Cehennemi insanlar ve cinlerden birkısmıyla tamamen dolduracağım.²⁸⁵

8/24. Ey inananlar! Allah ve Elçi sizi, size hayat verecek şeylere çağırırlar; zaman, çağrılarınıza koşun. Allah'ın kişi ile

أَشْرَكْنَا وَلَا أَبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ١٤٩ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ

١٠٧/٦ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ

١٩/٣٩ أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُنْقِذُ مَنْ فِي النَّارِ

٢٠/٤٣ وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ

٣٥/١٦ وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

١٣/٣٢ وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

٢٤/٨ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ بِخُلُوفِ بَيْنِ

²⁸³ Allah mutlak güce sahip olarak kainata ve insanlara egemen olduğuna göre, kimse Allah'a rağmen bir şey yapamaz.

²⁸⁴ İmanı ve küfrü Allah'ın belirlediğini öne sürerek, bu konuda sorumluluktan kaçmaya yol açan kaderci anlayış, müşrikler arasında yaygındı. Kur'an bu telakkiyi açıkça reddetmektedir. Kur'an'ın ana mesajı şudur: Allah dilerse, kafiri mü'min, mü'mini kafir yapmaya elbette güç yetirir; ancak O bu alanı insanın kendi iradesine bırakmıştır; bu yüzden insanlar imanlarından, küfürlerinden ve davranışlarından sorumludurlar.

²⁸⁵ Allah'dan çıkan söz şartlıdır: "Kim şöyle şöyle yaparsa, onları cehenneme sokacağım" şeklindedir; yoksa, önceden belirleyerek "şunları cehenneme dolduracağım" şeklinde değildir. Dolayısıyla, cehenneme kimse tayinle gitmiyor; hapishane gibi, layık olanlar oraya gönderiliyorlar.

kalbi arasına girdiğini ve O'nun huzurunda toplanacağınızı bilin.

4/78. Nerede olursanız olun, sağlam kaleler içinde olsanız bile, ölüm size ulaşır. Onlara bir iyilik gelse: "Bu Allah katındandır" derler. Onlara bir kötülük gelse: "Bu senin yüzündendir" derler. De ki: "Hepsi Allah katındandır".²⁸⁶ Bunların nesi var; neredeyse hiç bir söyleneni anlamıyorlar?

57/22. Ne yeryüzünde vuku bulan, ne de sizin başınıza gelen hiç bir musibet yoktur ki, onu yaratmamızdan önce, bir kipta (yazılı) bulunmasın. Bu, Allah için kolaydır.²⁸⁷ 23. Bu, kaybettiğinize üzülmemeniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmamanız içindir. Allah kendini beğenip öğünen hiç kimseyi sevmez.

76/29. Bu sadece bir öğüttür; dileyen, Rabbine giden yolu tutar. 30. Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz. Doğrusu, Allah bilendir, Hakim'dir.

9/115. Allah, bir toplumu doğru yola koyduktan sonra, sakınmaları gereken şeyleri onlara açıklamadıkça onları saptıracak değildir. Doğrusu, Allah herşeyi bilir.

9/51. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah'ın bize yazdığından başkası başımıza gelmez."²⁸⁸ O bizim himayecimizdir. İnananlar Allah'a güvensinler".

الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

(٧٨/٤) أَلَيْمًا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ وَإِنْ تُصِيبُهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلُّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَقِّبًا

(٢٢/٥٧) مَا أَصَابَ مِنْ مُّصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ (٢٣) لِكَيْلًا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

(٢٩/٧٦) إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا (٣٠) وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

(١١٥/٩) وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

(٥١/٩) قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَىٰ اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

²⁸⁶ Müşriklerin Hz. Muhammed'e izafe ettikleri kötülüğü, ayetin Allah'a izafe etmesi 'kanun' itibarıyla. Esasen, insana dokunan zarar, musibet ve acı veren şeyler, tarihsel düzlemde insanlara aittir. Kötülük, insanın ihmali, istighnası, isyanı ve menfaat çatışmaları gibi, iradî davranışlarından kaynaklanmaktadır. Allah kötülüğün ortaya çıkmasının yasalarını koymuştur.

²⁸⁷ Bu ayetteki 'Kitap', 'Ana Kitap' anlamında, Allah'ın sonsuz ilmidir. İnsanın başına gelen hey şey Allah'ın bilgisi ve izni çerçevesinde oluşur. "Bu Allah'a kolaydır" ifadesiyle, önceden bilmenin imkânı hakkında insan zihninin kavrama güçlüğüne dikkat çekiliyor.

²⁸⁸ Buradaki 'Allah'ın yazması' ifadesi, Allah'ın takdir etmesi, icad etmesi değil; bilileri tarafından irade ile icad edilen bir musibetin Müslümanlar'a dokunmasına veya dokunmamasına hükmetmesi anlamına gelir. Buna göre, Hz. Peygamber'den, söylemesi istenen şey şudur: "Allah'ın bilgisi, izni olmadan müşriklerden bize bir musibet gelip dokunmaz. Allah bizim dostumuz olduğuna göre O'na

9/77. Allah'a verdikleri sözden caydıkları ve yalancı oldukları için, kendisiyle karşılaşacakları güne kadar Allah onların kalplerine ikiyüzlülük soktu.

2. İnsanın Davranış Özgürlüğü ve Sorumluluğu

Kur'an'a göre, insanoğlunun yeryüzündeki serüveninin nihai anlamı, onun denenmesidir. Ahlaki anlamda denenme, zorunlu olarak özgür iradeyi ve fiillerin seçiminde ve icrasında hürriyeti gerektirir. Ahirette insanları sorumlu tutmanın, dolayısıyla onlara mükafat olarak cenneti, ceza olarak cehennemi vermenin temeli budur. Aşağıdaki ayetler bu gerçeklere işaret etmektedir.

68/7. Senin Rabbin, yolundan sapanları çok iyi bilir; O doğru yolda olanları da çok iyi bilir.

74/38. Herkes kendi kazandığının kefilidir.

92/5-7. (Elinde bulunandan) verenin, (Allah'a karşı) saygılı olanın ve en güzel sözü doğrulayanın işlerini kolaylaştırırız. 8-10. Cimrilik eden, kendini yeterli gören ve en güzel sözü yalanlayan kimsenin de, güçlüklerle uğramasını kolaylaştırırız.²⁸⁹

53/38. Hiç bir günahkar başkasının günah yükünü yüklenmez. 39. İnsan için kendi çabası dışında bir şey yoktur. 40. Onun çabası elbette görülecektir. 41. Sonra ona karşılığı eksiksiz verilecektir.

91/7-10. Nefse ve onu şekillendirene, sonra da ona iyilik ve kötülük yapma kabiliyeti verene andolsun ki, kendini arıtan kurtuluşa ermiş; kendini kötülüğe düşüren de ziyana uğramıştır.

95/4. Biz insanı en güzel şekilde yarat-tık. 5. Sonra onu aşağıların en aşağısına

güvenelim. Allah'ın yardımını hak edecek bir cehdimiz olduğu için, bize isabet eden bir musibette O'nun yardımını umabiliriz".

²⁸⁹ Görüldüğü gibi Allah'a izafe edilen 'kolaylaştırma' ve 'zorlaştırma', insanın hür iradesi ile tercih ettiği bir dizi olaydan sonra gelmektedir. Kolaylaştırmak ve zorlaştırmak, her iki yönde seçilen eylemlere bağlı bir sonuçtur.

yuvarladık.²⁹⁰ 6. Yalnız, inanıp yararlı iş işleyenler bunun dışındadır. Onlara ke-sintisiz ecir vardır.

75/36. İnsanoğlu kendisinin başıboş bır-
rakılacağını mı sanır?

50/17-18. Çünkü onun sağında ve so-
lunda oturan iki alıcı (melek), kaydet-
mektedir. Her ne söz söylese, yanında
hazır bulunan bir gözcü vardır.

7/172-173. Kıyamet günü: "Bizim bun-
dan haberimiz yoktu" veya "Daha önce
babalarımız ortak koşmuşlardı, biz de
onlardan sonra gelen bir nesildik, (hak-
kı) batıl sayanların yaptıklarından ötürü
bizi yok mu edeceksin?" demeyesiniz di-
ye, Rabbin Ademoğullarının bellerinden
soylarını alıp onları kendilerine tanık tut-
muş ve: "Ben sizin Rabbiniz değil mi-
yim?" (demişti). Onlar da: "Evet, (biz bu-
na) tanıştık" demişlerdi. 174. (Hakka)
dönsünler diye âyetleri böyle açık açık
anlatıyoruz.

7/42. Inananlar ve yararlı işler yapanlar
—ki kişiye ancak gücünün yeteceği kadar
sorumluluk verilir—; işte bunlar cennet-
liklerdir, orada temelli kalacaklardır.

35/18. Hiç bir günahkar başkasının gü-
nahını çekmez. Günah yükü ağır olan
kimse, onun taşınmasını istese, —yakını
bile olsa— yükünden bir şey taşınmaz.
(Ey Muhammed!) Sen ancak, görülmedi-
ği hâlde, Rablerine yürekten saygı du-
yanları ve namazı kılanları uyarırsın. Kim
arınırsa, ancak kendisi için arınmış olur,
dönüş Allah'adır. 19-21. Kör ile gören,
karanlıklarla aydınlık ve gölgelikle sı-
caklık bir değildir. 22. Dirilerle ölüler de
bir değildir. Doğrusu, Allah dilediğine i-
şittirir. Sen kabirlerde olanlara işittire-

²⁹⁰ Bu ayet bir sonraki ayetle birlikte düşünülmelidir. İnsan eğer Allah'a isyan eder ve kötülükleri iş-
lemeye devam ederse, hayvanlardan da aşağı bir konuma yuvarlanır. Bu imkânı (kanuniyeti) Allah
yaratmış için, fiil Allah'a izafe edilmiştir. İstisnâdan sonraki ifade (6. ayet) insanın özgürlüğünü ga-
ranti etmektedir.

رَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۖ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

۳۶/۷۵) اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يَتْرَكَ سُدًى

۱۷/۵۰) اِذْ يَتْلَى الْمُتَقَاتِلَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ
عِيبَانِ ۚ مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ

۱۷۲/۷) وَاِذْ اخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ
ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَنْشَدَهُمْ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا
بَلٰى شَهِدْنَا اَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا
غَافِلِينَ ۙ اَوْ تَقُولُوا اِنَّمَا اُشْرِكُ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ
وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ اَفَتَهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُتَيْطِلُونَ
ۙ وَكَذٰلِكَ نَفْصَلُ الْآيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

۴۲/۷) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ
نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

۱۸/۳۵) وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى وَاِنْ تَدْعُ
مُنْقَلَةً اِلٰى حِمْلِهَا لَا يَحْمِلُ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا
قُرْبٰى اِنَّمَا تَنْذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَاَقَامُوا
الصَّلَاةَ وَمَنْ تَرَكٰى فَاِنَّمَا يَتَرَكَ لِنَفْسِهِ وَاِلٰى اللّٰهِ
النَّصِيرُ ۙ ۱۹) وَمَا يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ ۙ ۲۰)
وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ ۙ ۲۱) وَلَا الظُّلُّ وَلَا
الْحُرُورُ ۙ ۲۲) وَمَا يَسْتَوِي الْاَحْيَاءُ وَلَا الْاَمْوَاتُ اِنَّ

mezsın.

19/76. Allah, doğru yolda olanların hida-
yetini artırır. Kalıcı olan yararlı işler,
Rabbinin katında ödül açısından da da-
ha iyidir, sonuç olarak da daha iyidir.

17/84. (Ey Muhammed!) De ki: "Herkes
kendine uygun bir tarzda hareket eder.
Kimin daha doğru yolda olduğunu en iyi
bilen Rabbiniz'dir".

6/104. Rabbinizden size gözle görülecek
belgeler gelmiştir. Kim görürse kendi ya-
rarına, kim görmemezlikten gelirse kendi
zararına olur. Ben sizin bekçiniz değilim.

34/25. De ki: "Bizim işlediğimiz suçlar-
dan siz sorumlu tutulacak değilsiniz, si-
zin yaptıklarınızdan da biz sorumlu tutu-
lacak değiliz".

39/41. (Ey Muhammed!) Biz sana Kitab'ı
insanlar için hak ile indirdik. Kim doğru
yolda giderse, kendi yararınadır; kim de
sapıtırsa, kendi zararına sapıtmış olur.
Sen onlardan sorumlu değilsin.

39/51. Sonunda, işledikleri kötülükler
başlarına geldi. Bunların arasındaki za-
limlerin de kazandıkları kötülükler başla-
rına gelecektir. Onlar Allah'ı âciz bıraka-
mazlar.

39/7. Eğer inkar ederseniz, (bilin ki) Al-
lah size muhtaç değildir. Ama O kulları i-
çin küfre razı olmaz. Eğer şükrederseniz
bundan hoşnut olur. Hiç bir günahkar
başkasının günahını yüklenmez. Sonun-
da dönüşünüz Rabbinizedir; o zaman si-
ze yaptıklarınızı haber verir; çünkü O
kalplerde olanı bilir.

40/58. Körle gören, inanıp yararlı iş işle-
yenlerle kötülük (yapanlar bir değildir).
Ne kadar az düşünüyorsunuz!..

اللّٰهُ يَسْمَعُ مَنْ يَشَاءُ وَمَا اَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ

۷۶/۱۹) وَيَزِيْدُ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اِهْتَدَوْا هُدًى وَابْقَايَاتٍ
الصَّالِحَاتِ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ قَوْلًا وَّخَيْرٌ مَّرَدًّا

۸۴/۱۷) قُلْ كُلُّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ اَعْلَمُ
بِمَنْ هُوَ اَهْدٰى سَبِيْلًا

۱۰۴/۶) قَدْ جَاۤءَكُمْ بَصٰٓئِرٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ اَبْصَرَ
فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَا اَنَا عَلٰىكُمْ بِحَفِيْظٍ

۲۵/۳۴) قُلْ لَا تَسْأَلُونِ عَمَّا اُجْرَمْنَا وَلَا نَسْأَلُ عَمَّا
تَعْمَلُونَ

۴۱/۳۹) اِنَّا اَنْزَلْنٰكَ عَلٰىكَ الْكِتٰبَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنْ
اِهْتَدٰى فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلٰىهَا وَمَا
اَنْتَ عَلٰىهِمْ بِوَكِيْلٍ

۵۱/۳۹) فَاصْبِرْهُمْ سِنِيَاتٍ مَا كَسَبُوا وَالَّذِيْنَ ظَلَمُوا
مِنْ هٰۤؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سِنِيَاتٍ مَا كَسَبُوا وَمَا هُمْ
بِمُعْجِزِيْنَ

۷/۳۹) اِنْ تَكْفُرُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضٰى
لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَاِنْ تَشْكُرُوْا يَرْضٰهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ
وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ اِنَّهُ عَلِيْمٌ بِذَاتِ الصُّوْرِ

۵۸/۴۰) وَمَا يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصِيْرُ وَالَّذِيْنَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيْءُ قَلِيْلًا مَّا تَتَذَكَّرُوْنَ

41/34. İyilikle kötülük bir değildir. Sen (kötülüğü) en güzel şekilde sav; o zaman, seninle arasında düşmanlık bulunan kişinin sıcak bir dost gibi olduğunu görürsün.

41/40. Ayetlerimizi inkar edenler Bize gizli değildirler. Kıyamet gününde ateşe atılan mı, yoksa güven içinde gelen mi daha iyidir? Dilediğinizi işleyin, O yaptıklarımızı görmektedir.

41/46. Kim yararlı iş işlerse kendi lehinedir; kim de kötülük işlerse kendi aleyhinedir. Rabbin, kullara karşı zalim değildir.

42/13. (Allah) Nuh'a buyurduğunu, sana indirdiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya buyurduğumuzu size din kıldı: "Dine bağlı kalın, onda ayrılığa düşmeyin". Putperestleri çağırdığın şey onların gözünde büyümektedir. Allah ona dilediğini seçer, (kendisine) yöneleni ona erştirir.

42/30. Başınıza gelen herhangi bir musibet ellerinizle işlediklerinizden ötürüdür. O, yine de çoğunu affeder.

42/8. Eğer Allah dilemiş olsaydı, onları tek ümmet yapardı; ama O, dilediğini rahmetine kavuşturur. Zalimlere gelince, onların bir koruyucu ve yardımcıları yoktur.

45/15. Kim yararlı iş işlerse kendi yararınadır, kim kötülük yaparsa kendi zararınadır. Sonra Rabbinize döndürülürsünüz.

45/21. Yoksa kötülük işleyenler, yaşamlarında ve ölümlelerinde kendilerini, inanan ve yararlı iş işleyenlerle bir tutacağımızı mı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar!

18/29. (Ey Muhammed!) De ki: "Gerçek

(٣٤/٤١) وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

(٤٠/٤١) إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخَفُونَ عَلَيْنَا أَفَنُؤَلِّقُ فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

(٤٦/٤١) مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ

(١٣/٤٢) شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ

(٣٠/٤٢) وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ

(٨/٤٢) وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يَدْخُلُ مِنَ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

(١٥/٤٥) مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ

(٢١/٤٥) أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ

(٢٩/١٨) وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ

Rabbimizdendir. Dileyen inansın, dileyen inkar etsin. Haksızlık yapanlara, duvarları çepçevre, onları içine alacak bir ateş hazırlamışızdır. Onlar yardım isterlerse, kendilerine yüzlerini kavuran erimiş maddenin su verilir. Bu ne kötü bir içecek ve ne kötü bir yardımdır!

16/104. Allah'ın ayetlerine inanmayanları Allah yola getirmez. Onlara acı bir azap vardır.

16/106. Kalbi imanla yatışmış bulunup da (inkara) zorlananın dışında, kim inandıktan sonra Allah'ı inkâr eder ve gönlünü inkârcılığa açarsa, bunlara Allah katından bir öfke vardır ve büyük azap da onlarıdır. 107. Bu, onların ahirete karşı dünya hayatını tercih etmelerinden ve Allah'ın, inkâr eden toplumu doğru yola getirmemesinden ötürüdür. 108. Allah'ın, gönüllerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlediği kimseler işte bunlardır ve gafil olanlar da işte bunlardır. 109. Şüphesiz bunlar ahirette kaybedecek olanlardır.

16/34. Bundan dolayı, işledikleri kötülükler başlarına geldi ve alay edip durdukları şeyle kuşatıldılar.

23/62. Biz herkesi ancak gücü oranında yükümlü tutarız. Katımızda gerçeği söyleyen bir kitabı vardır; onlar haksızlığa uğratılmazlar.

32/18. İnanan kimse yoldan çıkmış kimseye benzer mi? Onlar bir olamazlar.

52/21. İnanan ve soyları da inançta kendilerine uyan kimselere soylarını da katarız. Onların işlediklerinden hiç bir şey eksiltmeyiz. Herkes kendi kazandığının kefilidir.

67/22. Yüzükoyun kapaklanarak yürüyen mi daha doğru yoldadır, yoksa doğ-

وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفِرْ إِنَّا أَعَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا

(١٠٤/١٦) إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

(١٠٦/١٦) مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١٠٧) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحْبَبُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ (١٠٨) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَسَمِعَتْهُمْ لَبَنًا وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ (١٠٩) لَا جَرَمَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمْ الْخَاسِرُونَ

(٣٤/١٦) فَاصْبِرْ لَهُمْ سِنَيَاتٍ مَا وَعَدُوا وَخَافَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

(٦٢/٢٣) وَلَا تَكْلَفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَذَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

(١٨/٣٢) أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ

(٢١/٥٢) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ

(٢٢/٦٧) أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ

ru yolda dümdüz yürüyen mi?

30/41. Karada ve denizde bozgun, insanların bizzat kendi elleriyle işledikleri yüzünden çıkar; Allah da belki dönerler diye yaptıklarının bir kısmını kendilerine tattırır. 42. (Ey Muhammed!) De ki: "Yeryüzünü dolaşın da, çoğu putperest olan öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna bir bakın".

30/44. Kim inkâr ederse, inkarı kendi aleyhinedir. Kim yararlı iş işlerse, kendisi için rahat bir yer hazırlamış olur. 45. (Allah) inanan ve yararlı iş işleyenlere bol nimetinden karşılıklarını verecektir. O, inkârcıları sevmez.

2/286. Allah kişiye ancak gücünün yeteceği kadar sorumluluk yükler. Herkesin kazandığı iyi şeyler kendi yararına, yaptığı kötülükler de kendi zararınadır. "Rabbimiz! Unutacak veya yanılacak olursak, bizi sorumlu tutma. Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi, bize de ağır yük yükleme!"²⁹¹ Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmeyeceği bir şey yükleme. Bizi affet, bizi bağışla, bize acı. Sen bizim hâkimimizsin; inkârcılara karşı bize yardım eyle".

8/53. Bu, bir toplum kendi içindekini değiştirmedikçe, Allah'ın da o topluma verdiği nimeti değiştirmeyeceğindendir. Şüphesiz Allah işitir, bilir.

33/5. Onları (evlatlıkları) öz babaları adına çağırın; böylesi, Allah katında daha doğrudur. Eğer babalarını bilmiyorsanız, onları din kardeşleriniz ve dostlarınız olarak kabul edin. Yanılmalarınızda size bir sorumluluk yoktur; fakat içinizden gelerek bile yaptıklarınız (günahtır). Al-

يَمْنِي سَوِيًّا عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

(41/30) ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (42) قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ

(44/30) مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ يَمْحُوهُ (45) لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

(286/2) لَا يَكُلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تَأْخُذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

(8/53) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكْ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

(33/5) ادْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَاِخْوَانَكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

lah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

33/72. Doğrusu, Biz sorumluluğu göklerle, yere ve dağlara sunmuşuzdur da, onlar bunu yüklenmekten çekinmiş ve ondan korkup titremişlerdir. Onu insan yüklenmiştir. Gerçekten insan pek zalim ve çok cahildir.²⁹² 73. Bunun sonucu olarak Allah iki yüzlü erkek ve kadınlara, Allah'a ortak koşan erkek ve kadınlara azap edecektir. Allah inanan erkek ve kadınların ise tövbelerini kabul buyuracaktır. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

4/79. Sana ne iyilik gelirse Allah'tandır, sana ne kötülük gelirse kendindendir. (Ey Muhammed!) Seni insanlara elçi olarak gönderdik. Şahit olarak Allah yeter.

47/14. Rabbinin katından bir belgesi olan kimse, kötü işi kendisine güzel gösterilen kimseye benzer mi? Bunlar heveslerine uymuşlardır.

13/11. (İnsanın) ardında ve önünde onu izleyenler vardır. Allah'ın buyruğundan ötürü onu gözetirler. Bir toplum kendini değiştirmedikçe, Allah da onların durumunu değiştirmez. Allah bir topluma kötülük dilediği zaman, artık o geri çevrilemez. O'ndan başka bir koruyanları da yoktur.

76/3. Ona (insana) doğru yolu da gösterdik; artık ister şükreder, ister nankör-lük eder.

64/11. Başa gelen hiç bir olay Allah'ın izni olmadan gerçekleşmez. Kim Allah'a inanırsa, O onun gönlünü doğruya yöneltir. Allah herşeyi bilmektedir.

64/2. Sizi yaratan O'dur; kiminiz inkarcı

(72/33) إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا (73) لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

(79/4) مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا

(14/47) أَفَمَنْ كَانَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زَيْنَ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ

(11/13) لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ

(3/76) إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا

(11/64) مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

(2/64) هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَنَحْوٍ

²⁹¹ Öncekilere yüklenen 'ağır' görev insanın gücünün yetmeyeceği görev demek değildir. Allah nimet ve rahmet (peygamber) verdiği halde, buna nankörlükle cevap veren toplumlara (örneğin Yahudiler'e) normalin biraz üstünde bir sorumluluk yüklemiştir. Bu da aslında cezalandırmadır.

²⁹² İnsanın yeryüzünde denenirken tâbi tutulduğu sorumluluğun büyüklüğünün sembolik bir anlamı. Bu 'emanet' Kur'an'ın başka yerlerinde 'hilâfet' (Allah'ın yeryüzünde temsil edilmesi) olarak nitelenir. Muhtevası ise ahlakidir (2.Bakara/30).

kiminin inançlıdır. Allah yaptıklarınızı görür.

وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

61/5. Mûsa, kavmine: "Ey kavmim! Benim size gönderilmiş bir Allah elçisi olduğumu bildiğiniz hâlde, bana niçin eziyet ediyorsunuz?" demişti. Ama onlar yoldan sapınca, Allah da onların gönüllerini saptırmıştı. Allah, yoldan çıkan toplumu doğru yola erdirmez.

(٥/٦١) وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تَذُنُونَنِي وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

3. Ahlaki Davranışın Oluşmasında Çevrenin Rolü

İnsan davranışlarının oluşmasında zorunlu bir olumsuz etken olarak İblis'in (eş-şeytan) yanısıra, beşerî-toplumsal çevre de ferdin ahlaki davranışlarının oluşumuna olumluolumsuz etki eden bir unsur olarak kabul edilmek durumundadır. Bu anlamda, çevre şartları ile insan davranışları arasında nisbî bir determinizmden söz edilebilir. Bundan dolayı Kur'an, ahlaki davranış konusunda bireyin özgür iradesine önem verdiği kadar, onu olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilen toplumsal/kültürel çevrenin önemine de dikkat çekmiştir. İnsanın manevî çevre şartlarını ıslah etme ve ahlaklı bir toplum oluşturma yükümlülüğü de, insanın toplumdan ve onun etkilerinden bağımsız düşünülmemeyeceği gerçeğiyle temellendirilebilir.

114/1-6. (Ey Muhammed!) De ki: "İnsanlardan ve cinlerden, insanların gönüllerine fısıldayan o sinsi fısıltıcının şerrinden, insanların Tanrısı, insanların Hükümrani ve İnsanların Rabbi'ne sığınırım".

(١١٤/١) قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ (٢) مَلِكِ النَّاسِ (٣) إِلَهِ النَّاسِ (٤) مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ (٥) الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُورِ النَّاسِ (٦) مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ

7/200. Şeytan'dan sana bir dürtü gelirse, Allah'a sığın; çünkü O işitir ve bilir. 201. Allah'a saygılı olanlara Şeytan'dan bir vesvese dokunduğunda, hatırlarlar ve hemen (gerçeği) görürler. 202. (Şeytanların) kardeşleri onları azgınlığa sürüklerler, sonra da bundan hiç geri durmazlar.

(٢٠٠/٧) وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٢٠١) إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا هُمْ مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ (٢٠٢) وَإِخْوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي الْغِيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ

7/27. Ey Ademoğulları! Şeytan, gizlenecek yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak ana-babanızı cennetten çıkardığı gibi, sizi de asla şaşırtmasın. Zira o ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden, sizi görürler. Biz şeytanları inanmayanlara dost yaptık.

(٢٧/٧) يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكَ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكَ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوَاتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

35/6. Şeytan, sizin düşmanınızdır; siz de

(٦/٣٥) إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا

onu düşman sayın. O kendi taraftarlarını çılgın ateşlik kimseler olmaya çağırır.

يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ

6/68. Ayetlerimize sataşanları gördüğün zaman, başka bir söze dalmalarına kadar onlardan yüz çevir. Ancak, Şeytan sana unutturacak olursa, hatırladıktan sonra, artık o zalimlerle oturma.

(٦٨/٦) وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

41/25. Biz onlara birtakım yavaşmaları musallat ederiz de, geçmişlerini ve geleceklerini onlara güzel gösterirler. Verilen söz, gelmiş geçmiş (bütün) insan ve cin toplulukları içinde de böylelerinin aleyhine gerçekleşmiştir.²⁹³ Çünkü onlar zıyanda idiler.

(٢٥/٤١) وَفِيضْنَا لَهُمْ قُرْآنًا فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ

2/268. Şeytan sizi fakirlikle tehdit eder ve size hayasızlığı emreder. Allah ise size kendi katından bağışlama ve bolluk vadeder. Allah'ın lütfu geniştir, herşeyi bilendir.

(٢٦٨/٢) الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

3/175. Bu Şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur; eğer inanıyorsanız onlardan değil, Benden korkun.

(١٧٥/٣) إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِي إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

33/67-68. (İnkarcılar:) "Rabbimiz! Biz yöneticilerimize ve büyüklüğümüze itaat etmiştik, fakat onlar bizi yoldan saptırmışlar. Rabbimiz! Onlara iki kat azap ver, onları büyük bir lanete uğrat" derler.

(٦٧/٣٣) وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمُ لَعْنَا كَبِيرَا

4/140. Allah Kitab'da size şunu indirdi: "Allah'ın ayetlerinin inkar edildiğini ve ahlaya alındığını işittiğiniz zaman, başka bir söze geçmedikçe onlarla oturmayın, yoksa siz de onlar gibi olursunuz". Allah ikiyüzlülerin ve inkarcıların hepsini cehennemde toplayacaktır.

(١٤٠/٤) وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتَ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعَا

²⁹³ Bu cümleyi şu şekilde çevirmek de mümkündür: "Verilen söz, gelmiş geçmiş (bütün) insan ve cin toplulukları arasında (yalnızca) onların aleyhine gerçekleşmiştir..." Ancak, Kur'an'ın aynı konuyla ilgili pasajları gözönünde bulundurularak olursa, yukarıda verilen anlamın daha uygun olduğu görülür (krş. 7. Araf/ 38; 46. Ahkaf/18).

4/97. Melekler, kendilerine haksızlık edenlerin canlarını alacakları zaman onlara: "Ne yapardınız?" deyince: "Biz yeryüzünde güçsüz düşürülmüş kimselerdik" diyecekler. Melekler de onlara: "Allah'ın yeryüzü geniş değil miydi? Orada göç etseydiniz ya!" diyecekler. İşte bunların varacakları yer cehennemdir. Orası gidilecek ne kötü yerdir! 98. Ne var ki, hiç bir çareye gücü yetmeyen ve bir yol da bulamayan hor görülen erkekler, kadınlar ve çocuklar bunun dışındadır. 99. İşte bunları Allah'ın affetmesi umulur. Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır.

24/21. Ey inananlar! Şeytan'a ayak uydurmayın. Kim Şeytan'ın ardına takılırsa, (bilsin ki) o hayasızlığı ve fenalığı emreder. Allah'ın size lütuf ve merhameti olmasaydı, hiç biriniz asla temize çıkmazdı. Fakat Allah dilediğini temize çıkarır. Allah işitir ve bilir.

B. İNSANIN ALLAH'A KARŞI AHLAKİ SORUMLULUKLARI

Kur'anda 'salih amel' olarak nitelenen ahlak, insanların birbirleri arasında gerçekleşir; 'iman' ise insan ile Allah arasında gerçekleşen bir olaydır. Kur'anda 'iman' ve 'salih amel' kavramlarının ayrılmış olması, nihai tahlilde iman ve küfrün Allah'a yönelmiş bir ahlaki tutum olmasını ortadan kaldırmaz. Allah'a eş koşma veya onu inkâr etme anlamındaki 'küfür' öz itibarıyla bir tür ahlaksızlık olan 'nankörlük' demektir. Yine imanı engelleyen *istikbâr* (büyüklenme) ve *istiğnâ* (kendini yeterli görme) de birer ahlaksızlıktır. Diğer taraftan, insanın Allah'a hakkıyla inanmasını sağlayan en temel unsur, bilgi değil, ahlaki değer duygusudur. Bu nedenle Kur'an'da birçok yerde Allah'a inanma ona şükretme ile yer değiştirir. En alt düzeyde Allah'a iman gerçekleştikten sonra, ona doğru sevgi, saygı, aşk ve minnettarlıkla yakınlaşma (*kurb*) süreci başlar ki, bu da özü itibarıyla ahlaki bir süreçtir.

1. İyi ve Övülen Tutum ve Davranışlar

a) Allah'a Karşı Saygılı Olmak ve O'nun Azabından Sakınmak (Takvâ)

Takvâ kelimesinin türetildiği fiil kökü olan *v-k-y*, bir şeyi korumak anlamına gelir. Fiilin geçişsiz hâli olan *ittakâ* (takvâ) ise, bir tehlikeden ve zarardan bir şey aracılığı ile korunmak, sakınmak, çekinmek ve korkmak anlamlarını içerir. Mekki ayetlerde müşriklere karşı Allah'ın ahiretteki azabından korkmaları, çekinmeleri bağlamında kullanılmıştır. Ancak, İzutsu'nun da dediği gibi, medenî ayetlerde bu korku öğesi giderek dağılır ve kelime Allah'a duyulan derin saygı ve dindarlık anlamına gelir. Dolayısıyla çeviri yaparken

٩٧/٤) إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ٩٨) إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ٩٩) فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَعْتِقَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا

٢١/٢٤) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُواتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

son derece dikkatli olmak ve ilgili pasajın metinsel ve tarihsel bağlamından, fiilin hangi anlamda (saygı-korku) kullanıldığını anlamaya çalışmak gerekir.

74/56. Allah dilemeksizin öğüt alamazlar. O kendisinden korkulmaya daha layıktır ve bağışlamaya daha ehildir.

7/26. Ey Ademoğulları! Size, gizlenecek yerlerinizi örtecek ve sizi süsleyecek giysiler indirdik –takvâ giysisi bunlardan daha iyidir–; bunlar Allah'ın işaretlerindendir, düşünüp öğüt alınız diye.

26/184. (Şuayb onlara:) "Sizi ve daha önceki nesilleri yaratana saygılı olun!" dedi.

39/9. Geceleyin secde ederek ve ayakta durarak boyun bükün, ahiretten çekinen, Rabbinin rahmetini dileyen kimse, inkar eden kimse gibi olur mu? (Ey Muhammed!) De ki: "Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar. 10. (Ey Muhammed! Benim adıma) de ki: "Ey inanan kullarım! Rabbinize karşı gelmekten sakının; bu dünyada iyilik yapanlara iyilik vardır. Allah'ın yarattığı yeryüzü geniştir. Sabredenlere karşılıkları hesapsız olarak ödenecektir".

16/52. Göklere ve yerde olanlar O'nundur. Din de daima O'nun içindir. Allah'tan başkasından mı sakınacaksınız?

21/49. Onlar kimsenin olmadığı yerde Rablerinden korkarlar; onlar hesaplaşma saatinden de titrerler.

23/57-59. Onlar Rablerinin korkusundan titrerler; onlar Rablerinin âyetlerine inanırlar ve onlar Rablerine ortak koşmazlar.

70/27-28. (Namazı kılanlar) yalnız Rablerinin azabından korkanlardır – Rablerinin azabından kimse güvende

٥٦/٧٤) وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَعْرِفَةِ

٢٦/٧) يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوَاتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَى ذَٰلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ

١٨٤/٢٦) وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِيلَ الْأَوَّلِينَ

٩/٣٩) مَنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَانِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولَئِ الْأَلْبَابِ ١٠) قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

٥٢/١٦) وَلَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَهُ الدِّينُ وَاصِبًا أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَتَّقُونَ

٤٩/٢١) الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِنْ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ

٥٧/٢٣) إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ٥٨) وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ٥٩) وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ

٢٧/٧٠) وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ٢٨) إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ

değildir.

30/31-32. Allah'a yönelerek O'na karşı saygılı olun, namazı kılın; dinlerini parçalayarak bölük bölük olan –her grup kendi elindekiyle sevinir– müşriklerden olmayın.

2/103. Eğer inansalar ve Allah'a saygılı olsalar, Allah katından alacakları ödül daha iyi olurdu. Keşke bunu kavrasalardı!

3/102. Ey inananlar! Allah'a gereği gibi saygılı olun. Ancak Müslüman olarak can vermeye bakın.

4/131. Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ındır. Andolsun, sizden önce Kitap verilenlere ve size, Allah'a saygılı olun diye öğüt verdik. Eğer inkâr ederseniz, göklerde ve yerde olanlar Allah'a aittir. Allah muhtaç değildir, övülmeye lâ-yıktır.

57/28. Ey inananlar! Allah'a saygılı olun ve Elçisi'ne inanın ki, Allah size rahmetini iki kat versin; sizin için, kendisiyle yürüyeceğiniz bir ışık var etsin; sizi bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

59/18. Ey inananlar! Allah'tan sakının! Herkes yarına ne hazırladığına basın. Allah'tan sakının, çünkü Allah işlediklerinizden haberdardır.

22/1. Ey insanlar! Rabbiniz'den sakının; zira kıyamet gününün sarsıntısı büyük bir şeydir.

22/37. Bu hayvanların ne etleri, ne de kanları Allah'a ulaşacaktır. Allah'a ulaşacak olan ancak sizin (O'na olan) saygınızdır. Size doğru yolu gösterdiğinden, Allah'ı yüceltmeniz için onları böylece sizin buyruğunuza vermiştir. (Ey Muhammed!) İyi davranışları müjdele.

٣٠/٣١ مَبِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ٣٢ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ

٢/١٠٣ وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

٣/١٠٢ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

٤/١٣١ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا

٥٧/٢٨ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

٥٩/١٨ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْتَظِرْ نَفْسَ مَا قَدَّمْتُمْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

٢٢/١ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ

٢٢/٣٧ لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَى مِنْكُمْ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَيُرْسِلِ الْمُحْسِنِينَ

58/9. Ey inananlar! Gizli konuştuğunuz zaman, günah işlemeyi, düşmanlık etmeyi ve Peygamber'e karşı gelmeyi fısıldaşmayın; iyilik yapmayı ve (Allah'a karşı gelmekten) sakınmayı konuşun. Kıyamet günü huzurunda toplanacağınız Allah'tan sakının.

49/1. Ey inananlar! Allah'tan ve Elçisi'nden öne geçmeyin. Allah'a saygılı olun! Allah iştir ve bilir.

49/13. Ey insanlar! Biz sizleri bir erkekle bir dişi den yaratmış ve birbirinizi tanıyasınız diye sizi milletler ve kabileler hâline koyduk. Allah katında en değerliniz O'na en çok saygılı olanınızdır. Allah bilendir, haberdardır.

64/16. Allah'a gücünüzün yettiği kadar saygılı olun, (O'nun buyruklarını) dinleyin, itaat edin, kendinizin iyiliğine olarak mallarınızdaki sarfedin; nefsinin cimriliğinden korunan kimseler, işte onlar mutluluğa erenlerdir.

5/93. İnanıp yararlı işler yapmış olanlar, (Allah'a) saygılı oldukları, inandıkları ve yararlı işler yaptıkları zaman, tatmış oldukları şeylerde kendilerine bir sorumluluk olmaz. Bunlar (Allah'a karşı) saygılı olmuşlar ve inanmışlar, sonra saygılı olup iyi davranmışlardır. Allah iyi davranışları sever.

9/119. Ey inananlar! Allah'a saygılı olun ve doğru sözlerle beraber bulunun.

b) Allah'ı Sevmek ve O'nu Anmak (Zikr)

73/8. Rabbinin adını an; bütün gönlünle O'na yönel!

19/96. İnanan ve yararlı işler işleyenleri Rahman sevgili kılacaktır.

٥٨/٩ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

١/٤٩ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

٤٩/١٣ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

١٦/٦٤ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمِعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

٩٣/٥ نِيسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَاحٌ فِيمَا طَعُمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

٩/١١٩ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

٧٣/٨ وَادْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَيَّنْ إِلَيْهِ تَبَيَّنًا

١٩/٩٦ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا

10/62. Bilin ki, Allah'ın dostlarına korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir. 63. Onlar Allah'a inanan ve saygılı olanlardır. 64. Onlara dünya hayatında da, ahirette de müjde vardır. Allah'ın sözleri de değiştirilmez. İşte büyük kurtuluş budur.

39/23. sözün en güzelini, (âyetleri) birbirine benzeyen ve yer yer tekrar eden Kitab'ı indirmiştir. Rablerinden korkanların, bu Kitab'dan derileri ürperir, sonra hem derileri ve hem de gönülleri Allah'ı anmaya yatıştır. İşte bu (Kitab), Allah'ın doğruluk rehberidir, onunla dilediğini doğru yola kor. Allah kimi de saptırırsa artık ona yol gösteren bulunmaz.

42/23. Allah inanan ve yararlı işler işleyen kullarını bununla (cennetle) müjdele. (Ey Muhammed!) De ki: "Buna karşılık sizden, akrabayı sevmekten başka bir ücret istemiyorum"²⁹⁴. Kim güzel bir iş işlerse onun güzelliğini artırırız. Allah çok bağışlayan ve iyilikleri görendir.

23/60-61. Vereceklerini, -Rablerine देनेcekleri için- kalpleri ürpererek verenler, işte onlar iyi işlerde yarış ederler ve o uğurda ileri geçerler.

2/165. İnsanlar içinde Allah'tan başkasını (O'na) denk tutan ve onları Allah'ı sever gibi sevenler bulunmaktadır. Ama inananlar, en çok Allah'ı severler. Zâlimler, azabı gördüklerinde bütün kuvvetin Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın azabının çetin olduğunu keşke bilseler.

8/2. Inananlar öyle kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman kalpleri titrer ve Allah'ın âyetlerinin okunması onların imanlarını artırır. Onlar Rablerine güvenirler.

١٠/٦٢ أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ٦٣ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ٦٤ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

٢٣/٣٩ اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَتَابِي تَقْسَعُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

٢٣/٤٢ ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهَ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

٢٣/٦٠ وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَتْ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ٦١ أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ

٢/١٦٥ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَىٰ الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يُرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ

٨/٢ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

3/31. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın". Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

33/41. Ey Inananlar! Allah'ı çok anın. 42. O'nu sabah akşam tesbih edin.

57/16. Inananların, Allah'ı anmaya ve inen gerçeğe gönülden saygı duymalarının zamanı daha gelmedi mi? Onlar, daha önce kendilerine Kitab verilenler gibi olmasınlar; onların üzerinden uzun zaman geçmiş ve yükleri katılaşmıştı. Onların çoğu, yoldan çıkmış kimselerdi.

13/28. Bunlar, inanmış ve gönülleri Allah'ı anmakla yatıştır. Dikkat! Gönülleri ancak Allah'ı anmakla huzur bulur.

76/26. Geceleyin O'na secde et; O'nu geceleri uzun uzun tesbih et.

24/37. Bunları, ticaret de, alışveriş de Allah'ı anmaktan, namazı kılmaktan ve zekatı vermekten alıkoymaz. Bunlar, gönüllerin ve gözlerin fırl fırl döneceği günden korkarlar. 38. Allah onları işlediklerinin en güzeliyle mükafatlandırır ve lütfundan onlara fazlasıyla verir. Allah dilediğini hesapsız şekilde rızıklandırır.

63/9. Ey inananlar! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın; böyle olanlar ziyana uğrayanlardır.

c) Allah'a Karşı Minnettarlık (Şükr)

7/205. Rabbinizi gönülden ve korkarak se-sini yükseltmeksizin sabah akşam an. Gafil biri olma.

٣١/٣ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

٤١/٣٣ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ٤٢ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

٥٧/١٦ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

١٣/٢٨ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

٧٦/٢٦ وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا

٢٤/٣٧ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ٣٨ لِيَجْزِيَ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

٦٣/٩ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

٧/٢٠٥ وَادْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَتَوُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ

²⁹⁴ Burada 'akrabayı sevmek' şeklinde çevirdiğimiz *el-mevedde fi'l-kurbâ* ifadesine, "(Allah'a) yakın olmayı sevmek" anlamı da verilmektedir.

7/55. Rabbinize, gizlice ve gönülden ya-
karın. O aşırı gidenleri sevmez. 56. Dü-
zeltimeden sonra, yeryüzünde boz-
gunculuk yapmayın. Korkarak ve umutla
Allah'a yalvarın. Allah'ın rahmeti, iyi dav-
rananlara yakındır.

25/64. Onlar, gecelerini Rablerinin huzu-
runda secdeye vararak ve ayakta dura-
rak geçirirler.

25/73. Kendilerine Rablerinin âyetleri
hatırlatıldığı zaman, onlara karşı sağır
ve kör davranmazlar.

37/182. Övgü Alemlerin Rabbi Allah'adır.

31/12. "Allah'a şükret" diye, Lokmân'a
hikmeti verdik. Kim şükrederse, ancak
kendisi için şükretmiş olur. Kim de nan-
körlük ederse, (bilsin ki) Allah muhtaç
değildir, övgüye lâyıktır.

39/9. Geceleyin secde ederek ve ayakta
durarak boyun bükün, ahiretten çekinen,
Rabbinin rahmetini dileyen kimse inkar
eden kimse gibi olur mu? (Ey Muham-
med!) De ki: "Bilenlerle bilmeyenler bir
olur mu?" Ancak akıl sahipleri öğüt alı-
rlar. 10. (Ey Muhammed! Benim adıma)
de ki: "Ey inanan kullarım! Rabbinize
karşı gelmekten sakının; bu dünyada iyi-
lik yapanlara iyilik vardır. Allah'ın yarattı-
ğı yeryüzü geniştir. Sabredenlere karşı-
lıkları hesapsız olarak ödenecektir".

16/114. Eğer yalnız Allah'a tapıyorsanız,
Allah'ın size verdiği rızık helal ve hoş o-
larak yiyeceğiniz ve O'nun nimetine şükredin.

16/48. Allah'ın yarattığı şeylerin gölgele-
rinin yerde sürünerek ve Allah'a secde
ederek sağa ve sola döndüklerini gör-
müyorlar mı? 49. Gökte bulunanlar,

۵۵/۷) اُدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ
الْمُعْتَدِينَ ۵۶) وَلَا تَقْسِنَا فِي الْاَرْضِ بَعْدَ
اِصْلَاحِهَا وَاذْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا اِنَّ رَحْمَةَ اللّٰهِ
قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ

۶۴/۲۵) وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا

۷۳/۲۵) وَالَّذِينَ اِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوْا
عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا

۱۸۲/۳۷) وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

۱۲/۳۱) وَلَقَدْ اَتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ اَنْ اَشْكُرَ لِلّٰهِ
وَمَنْ يَشْكُرْ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهٖ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ
غَنِيٌّ حَمِيدٌ

۹/۳۹) اَمَنْ هُوَ قَانِتٌ اَنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا
يَحْذَرُ الْاٰخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهٖ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي
الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولٰٓئِ
الَّذِينَ اٰلْبَابُ ۱۰) قُلْ يٰۤاَعْيَابُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اتَّقُوا رَبَّكُمْ
لِلَّذِيْنَ اٰحْسَنُوْا فِيْ هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّارْضَ اللّٰهُ
وَاَسْعَدَ اِنَّمَا يُؤْتِي الصّٰبِرِيْنَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

۱۱۴/۱۶) فَكُلُوْا مِمَّا رَزَقَكُمْ اللّٰهُ حَلٰلًا طَيِّبًا
وَّاشْكُرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُوْنَ

۴۸/۱۶) اَوَلَمْ يَرَوْا اِلٰى مَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ
يَتَّقٰۤى ظِلَالَهٗ عَنِ الْيَمِيْنِ وَالشَّمَالِ سُجَّدًا لِلّٰهِ وَهُمْ

yerde bulunan bütün canlılar²⁹⁵ ve me-
lekler büyüklük taslamaksızın Allah'a
secde ederler. 50. Üstlerinde olan Rab-
lerinden korkarlar, emrolundukları şeyle-
ri yaparlar.

23/78. Oysa sizin için kulaklar, gözler ve
gönüller vareden O'dur. Ne az şükredi-
yorsunuz.

32/15-16. Ayetlerimize ancak, kendileri-
ne hatırlatıldığı zaman secdeye kapa-
nan, büyüklük taslamaksızın, Rablerini
överek yücelten, yanları yataklardan u-
zaklaşıp²⁹⁶, ürker ve umarak Rableri-
ne yalvaran ve kendilerine verdiğimiz rı-
zıktan harcayanlar inanırlar. 17. Bu yap-
tıklarının karşılığı olarak, onlar için göz-
lerini aydınlatacak nelerin saklandığını
kimse bilmez.

30/31-32. Allah'a yönelerek O'na karşı
saygılı olun, namazı kılın; dinlerini par-
çalayarak bölük bölük olan -her grup
kendi elindekiyle sevinir- müşriklerden
olmayın.

2/152. Artık Beni hatırlayın! Ben de sizi
hatırlayayım. Bana şükredin, Bana nan-
körlük etmeyin.

2/172. Ey inananlar! Size verdiğimiz
rızkıların temizlerinden yiyeceğiniz. Eğer yalnız
O'na tapıyorsanız, o zaman Allah'a
şükredin.

8/29. Ey inananlar! Allah'a saygılı olu-
rsanız, O size (iyiyi kötüden) ayırdetme
yeteneği verir, kötülüklerinizi örter ve sizi
bağışlar. Allah büyük nimet sahibidir.

3/162. Allah'ın rızasına uyan kimse, hiç
Allah'ın hışmına uğrayan gibi olur mu?

ذٰخِرُوْنَ ۴۹) وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی
الْاَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ
۵۰) يَخَافُوْنَ رَبَّهُمْ مِّنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ

۷۸/۲۳) وَهُوَ الَّذِیْ اَنْشَاَ لَكُمْ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ
وَالْاَفْئِدَةَ قَلِيْلًا مَّا تَشْكُرُوْنَ

۱۵/۳۲) اِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِیْنَ اِذَا ذُكِّرُوْا بِهَا
خَرُّوْا سُجَّدًا وَسَبَّحُوْا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا
يَسْتَكْبِرُوْنَ ۱۶) تَتَجَافَىٰ جُنُوْبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ
يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُوْنَ
۱۷) فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا اُخْفِیَ لَهُمْ مِّنْ قُرْءٍ اَعْتَنِ
جَزَآءً بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ

۳۱/۳۰) مُتَّبِعِيْنَ اِلَيْهِ وَاَقُوْهُ وَاَقِيْمُوا الصَّلَاةَ وَلَا
تَكُوْنُوْا مِنَ الْمَشْرِكِيْنَ ۳۲) مِّنَ الَّذِيْنَ فَرَقُوْا دِيْنََهُمْ
وَكَانُوْا شِيعًا كُلٌّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُوْنَ

۱۵۲/۲) فَادْكُرُوْنِيْ اَذْكُرْكُمْ وَاَشْكُرُوْا لِيْ وَلَا
تَكْفُرُوْنَ

۱۷۲/۲) يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا
رَزَقْنَاكُمْ وَاَشْكُرُوْا لِلّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُوْنَ

۲۹/۸) يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اِنْ تَتَّقُوا اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّكُمْ
فُرْقَانًا وَّيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللّٰهُ ذُو
الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ

۱۶۲/۳) اَقِمْنَ اتَّبِعِ رِضْوَانُ اللّٰهِ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطِ

²⁹⁵ Bu cümle şöyle anlaşılmalıdır: "Gökte ve yerde bulunan bütün canlılar..."

²⁹⁶ yani "... uykudan kalkıp..."

Bunun varacağı yer cehennemdir. Ne kötü varılacak yerdir. 163. Onlar Allah katında farklı mertebelerdedirler. Allah onların işlediklerini görmektedir.

4/147. Siz şükreder ve inanırsanız, Allah size niçin azabetsin? Kaldı ki, Allah yapılan iyiliği görür ve (yaptıklarınızı) bilir.

57/16. İnananların, Allah'ı anmaya ve inen gerçeğe gönülden saygı duymalarının zamanı daha gelmedi mi? Onlar, daha önce kendilerine Kitab verilenler gibi olmasınlar; onların üzerinden uzun zaman geçmiş ve yürekleri katılaşıp. Onların çoğu, yoldan çıkmış kimselerdi.

22/32. İşte böyle; kim Allah'ın nişanelerine hürmet gösterirse, (bu yaptığı) kalplerin Allah'a karşı saygısındanır.

22/34-35. Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanların üzerlerine O'nun adını anarak kurban kesmeyi, her ümmet için bir ibadet biçimi kıldık. Sizin Tanrınız tek bir Tanrı'dır, O'na teslim olun. (Ey Muhammed!) Allah anıldığı zaman kalpleri titreyen, başlarına gelene dayanan, namazı kılan, kendilerine verdiğimiz rızıktan veren (Allah'a) gönülden bağlanmış olanları müjdele.

49/13. Ey insanlar! Biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanıyasınız diye sizi milletler ve kabileler hâline koyduk. Allah katında en değerliniz O'na en çok saygılı olanınızdır. Allah bilendir, haberdardır.

d) Allah'a İçten Bağlılık (İhlâs)

73/8. Rabbinin adını an; bütün gönlünle O'na yönel.

92/19-20. O yaptığı iyiliği başkasının iyiliğine karşılık olarak değil, ancak yüce Rab-

مِنْ اللَّهِ وَمَا وَاهُ جَهَنَّمَ وَيَنْسُ الْمَصِيرُ ١٦٣ هُمْ ذَرَجَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِمَا يَعْمَلُونَ

١٤٧/٤ مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا

١٦/٥٧ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

٣٢/٢٢ ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ

٣٤/٢٢ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلَمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ٣٥ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَى مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ

١٣/٤٩ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

٨/٧٣ وَادْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا

١٩/٩٢ وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى إِلَّا

binin hoşnutluğunu gözeterek yapmıştır.

38/82-83. (İblis:) "Senin kudretine andolsun ki, onlardan Sana içten bağlı olan kulların bir yana, onların hepsini azdıracağım" dedi.

7/29. De ki: "Rabbim bana adaleti emretti. Her secde edişte yüzünüzü (O'na) doğrultun ve dini yalnız kendisine has kılarak O'na yalvarın. Sizi ilk yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz".

15/39-40. (İblis:) "Rabbim! Beni azgınlığa ittiğin için, andolsun, yeryüzünde olan şeyleri onlara süslü göstereceğim ve onların hepsini azdıracağım. Ancak, Sana içten bağlanmış kulların bunların dışındadır" dedi.

31/22. İyi davranarak kendini Allah'a veren kimse, en sağlam kulpa tutunmuş olur. İşlerin sonucu Allah'a aittir.

39/11. (Ey Muhammed!) De ki: "Ben dîni Allah'a hâlis kılarak O'na kulluk etmem emrolundu".

39/14. De ki: "Ben dînimi Allah'a hâlis kılarak O'na kulluk ederim".

39/2. (Ey Muhammed!) Biz sana Kitab'ı hak ile indirdik. Öyleyse, dîni Allah'a has kılarak O'na kulluk et.

40/14. Ey İnananlar! İnkârcılar istemese de, dîni yalnız Allah'a has kılarak O'na yalvarın.

40/65. O diridir, O'ndan başka tanrı yoktur. Dîni yalnız O'na has kılarak O'na yalvarın. Övgü, Âlemlerin Rabbi Allah'adır.

2/112. Hayır, iyi davranarak kendini Allah'a verenlerin ücretleri Rablerinin katındadır. Onlara korku yoktur ve onlar ü-

ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى

٨٢/٣٨ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ٨٣ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ

٢٩/٧ قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ

٣٩/١٥ قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ٤٠ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ

٢٢/٣١ وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ

١١/٣٩ قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ

١٤/٣٩ قُلِ اللَّهُ أَعْبُدْ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي

٢/٣٩ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ

١٤/٤٠ فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

٦٥/٤٠ هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

١١٢/٢ بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ

zülmeceklerdir de.

2/139. (Kitap Ehli'ne) de ki: "Bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbiniz olan Allah hakkında bizimle mi tartışıyorsunuz? Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz size aittir. Biz, O'na özden bağlıyız".

2/207. Ve insanlar arasında, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için kendini feda edenler²⁹⁷ vardır. Allah da kullarına pek merhametlidir.

2/265. Allah'ın rızasını elde etmek ve gönüllerini pekiştirmek için mallarını verenlerin durumu, yüksekçe bir tepede bulunan, bol yağmur aldığı anda ürünlerini iki kat veren ve bol yağmur yağmasa bile, çisenti alan bir bahçeye benzer. Allah yaptıklarınızı görmektedir.

3/16-17. Bunlar, (sıkıntılara karşı) dayanırlar, doğru olanlar, gönülden kul olanlar, (iyilik için) harcayanlar ve seher vakitlerinde: "Rabbimiz! Şüphesiz biz inandık, günahlarımızı bize bağışla, bizi ateşin azabından koru!" diye bağışlanma dileğinde bulunanlardır.

4/114. İnsanların arasını düzeltmeyi, iyilik yapmayı veya yardım etmeyi emreden kimselerin dışında, yapılan gizli konuşmaların çoğunda iyilik yoktur. Kim bunu Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yapıyorsa, ona büyük bir ödül vereceğiz.

98/5. Oysa, onlar doğruya yönelerek ve dini yalnız O'na has kılarak Allah'a kul olmak, namazı kılmak ve zekatı vermekle emrolunmuşlardı. Bu ise, dosdoğru olan dindir.

59/8. (Savaşmadan elde ettiğiniz ganimet malları) yurtlarından ve mallarından

أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

(139/2) قُلْ أَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ

(207/2) وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ

(265/2) وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَتَنْبِيئًا مِّنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِن لَّمْ يُصِيبْهَا وَابِلٌ فَطُلَّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

(16/2) الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِنَّا أَمْنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (17) الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ

(114/4) لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نُّجْوَاهُمْ إِلَّا مَن أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

(98/5) وَمَا أَمْرُوآ إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ خُنْفَاءُ وَيَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ

(59/8) لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أَخْرَجُوا مِّنْ

edilmiş olan, Allah'ın lütuf ve rızasını arayan, Allah'ın dinine ve Elçisi'ne yardım eden fakir muhacirlerindir. İşte doğru kimseler bunlardır.

48/29. Muhammed Allah'ın Elçisi'dir. O'nun beraberinde bulunanlar, inkarcılara karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler. Onların rükua varırken ve secde ederken Allah'tan bolluk ve hoşnutluk dilediklerini görürsün. Onlar, yüzlerindeki secde izi ile tanınırlar. İşte bu, onların Tevrat'ta anlatılan nitelikleridir. İncil'de de şöyle nitelendirilmişlerdir: Onlar filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ekincilerin hoşuna giden ekin gibidirler. Böylece Allah onlarla inkarcıları öfkelenendir. Allah, onlardan inanan ve yararlı işler işleyenlere, bağışlama ve büyük ecir söz vermiştir.

e) Allah'tan Özür ve Bağışlanma Dilemek (Tevbe ve İstiğfâr)

Tövbe (tevbe) 'dönmek' anlamına gelen bir kelimedir; Kur'an'da kulun hatasından dönüp Allah'a yönelmesi ve Allah'ın kuluna bağışıyla yönelmesini ifade etmektedir. Bu nedenle, biz de genellikle yapıldığı gibi, kula izafe edilen tevbe, 'hatasından dönmek', 'Allah'a yönelmek' ve 'tövbe etmek' gibi anlamlarla; Allah'a izafe edilen tevbe ise, 'tövbeyi kabul etmek' veya 'bağışla yönelmek' gibi anlamlarla karşıladık. Özür dilemek anlamında hatadan dönmeyi (tevbe) bağışlanma talebi (istiğfâr) izler. Bu nedenle, her iki eylemi aynı başlık altında ele aldık.

28/67. Tövbe eden, inanan ve yararlı iş işleyen kimse, kurtuluşa erenler arasında bulunur.

11/3. Rabbinizden bağış dileyin, sonra O'na yönelin ki, sizi belli bir süreye kadar güzel bir geçimle geçindirsın ve her lütuf sahibine kendi lütfunu versin. Eğer yüz çevirirseniz, hakkınızda büyük günün azabından korkarım.

11/90. (Şuayb:) "Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O'na yönelin. Doğrusu, Rabbin acır ve sever" dedi.

دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصَرُّونَ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ

(29/48) مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سَوَاقِهِ يُعْجِبُ الزَّرَّاعَ لِيَغِظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

(17/28) فَلَمَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَغَسَىٰ أَن يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ

(3/11) وَإِنِ اسْتَغْفَرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ يُعْتَمَكُمْ مِّنَّا غَفْلًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ

(90/11) وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ

²⁹⁷ Buradaki ifadenin tam karşılığı 'kendisini satanlar'dır. 'Kendini satmak' ifadesi Türkçe'de çok olumlu çağrışımlara yol açmayacağı için, 'satmak' yerine 'feda etmek' şeklinde çevirdik.

6/54. (Ey Muhammed!) Âyetlerimize inananlar sana geldiklerinde de ki: "Size selâm olsun! Rabbiniz merhametli olmayı üstlenmiştir. Sizden kim bilmeyerek bir kötülük yapar da, ardından hemen tövbe eder ve kendini düzeltirse, (görecektir ki) O çok bağışlayıcı ve merhametlidir".

16/119. Rabbin, bilmeyerek kötülük işleyip, ardından tövbe eden ve (hatalarını) düzeltenlere karşı, bütün bunlardan sonra, çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

2/160. Ancak tövbe edip, (hatalarını) düzelten ve (Allah'ın indirdiklerini) açıklayanlara gelince, işte onların tövbesini kabul ederim. Tövbeleri kabul eden ve merhametli olan Benim.

3/16-17. Bunlar, (sıkıntılara karşı) dayananlar, doğru olanlar, gönülden kul olanlar, (iyilik için) harcayanlar ve seher vakitlerinde: "Rabbimiz! Şüphesiz biz inandık, günahlarımızı bize bağışla, bizi ateşin azabından koru!" diye bağışlanma dileğinde bulunanlardır.

4/106. Allah'tan bağışlanma dile. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

4/110. Kim bir kötülük işler veya kendine yazık eder de, sonra Allah'tan bağışlanma dilerse, Allah'ı çok bağışlayıcı ve çok merhametli bulur.

4/17. Allah, ancak kötülüğü bilmeyerek yapıp hemen tövbe edenlerin tövbesini kabul etmeyi üzerine almıştır. Allah işte onların tövbesini kabul eder. Allah bilendir, bilgedir. 18. Kötülükleri işleyip dururken, ölüm kendisine geldiği zaman "Şimdi tövbe ettim" diyenler ile inkârcı olarak ölenlerin tövbesi kabul edilmez. İşte onlara can yakıcı azap hazırladık.

4/64. Biz her elçiyi ancak Allah'ın izni ile kendisine itaat olunması için gönderdik.

٥٤/٦ وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غُفْرٌ رَحِيمٌ

١١٩/١٦ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغُفُورٌ رَحِيمٌ

١٦٠/٢ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنَّا فَاوْلَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

١٦/٣ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِنَّا أَمْنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ١٧ الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ

١٠٦/٤ وَاسْتَغْفِرِ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غُفُورًا رَحِيمًا

١١٠/٤ وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غُفُورًا رَحِيمًا

١٧/٤ إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ١٨ وَكَسَبَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّى إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كَفَارٌ أُولَئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

٦٤/٤ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ

Eğer onlar kendilerine yazık ettikleri zaman, sana gelerek Allah'tan bağışlanma dileselerdi ve Peygamber de onlar için bağışlanma dileseydi, Allah'ın tövbeleri kabul ettiğini ve merhametli olduğunu görürlerdi.

66/8. Ey inananlar! Yürekten tövbe ederek Allah'a dönün ki, Rabbiniz kötülüklerinizi örtsün, sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere koysun. Allah'ın, Peygamberini ve onunla beraber olan inananları utandırmayacağı o gün, ışıkları önlerinde ve sağlarında koşar ve: "Rabbimiz! Işığımızı tamamla, bizi bağışla. Doğrusu, Senin herşeye gücün yeter" derler.

9/113. Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, Allah'a ortak koşanlar için bağışlanma dilemek, -kendi yakınları da olsa- Peygamber'e ve inananlara yaraşmaz. 114. İbrahim'in babasına bağışlanma dilemesi, sadece ona vermiş olduğu bir sözden ötürü idi. Onun Allah'ın düşmanı olduğunu anlayınca, ondan uzaklaştı. İbrahim çok içli ve yumuşak huylu idi.

110/3. Rabbinizi överek yücelt, O'ndan bağışlanma dile! Çünkü O tövbeleri dâima kabul edendir.

47/19. (Ey Muhammed!) Bil ki, Allah'tan başka tanrı yoktur; kendinin, inanmış erkek ve kadınların günahlarının bağışlanmasını dile. Allah, gezip dolaştığınız ve duracağınız yeri bilir.

f) Allah'ı Yardıma Çağırarak (Duâ)

Duâ insanın tekebbür ve istiğnâdan vazgeçip, Allah'ın mutlak kudretini, adaletini ve merhametini kavramasından doğan bir boyun eğmedir. Allah kâinat nizamına (kader) ve fert ve toplumların bağlı olduğu zorunlu yasalara (sunnatullah) ters düşmeyen duaları kabul edeceğini vaadetmektedir. Duâ insanın kendi ihmallerini ikmal eden bir ikbal kapısı değildir. İnsan, kendi sorumluluğunu bütününü yerine getirdikten sonra, istediği neticeyi engelleyebilecek gelişmelerin aşılması hususunda Allah'dan yardım isteyebilir. Kur'an'daki duâ örneklerinin büyük bir bölümü dünyevi bir haz, mal, menfaat talebi değil, bağışlanma, hidayet ve Allah yolunda yardım isteme niteliğindedir. Kur'an'daki duâ örneklerinin öğretici olacağı düşüncesiyle, aşağıda bunlardan bazılarına da yer verilecek.

وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا

٨/٦٦ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاجْعَلْ لَنَا إِيَّاكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

١١٣/٩ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ١١٤ وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ

٣/١١٠ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا

١٩/٤٧ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثَوَاكُمْ

1/1-4. Övgü, alemlerin Rabbi, esirgeyen ve bağışlayan, hesap gününün sahibi Allah'adır. 5-7. Allahım! Yalnız Sana kulluk ederiz ve ancak Senden yardım dileriz. Bizi doğru yola, kendilerine iyilikte bulunduklarının, öfkene uğramayanların ve sapmayanların yoluna ilet.

113/1-5. (Ey Muhammed!) De ki: "Yaratılıklarının şerrinden, bastırıldığı zaman karanlığın şerrinden, düğümlere üfören büyüçülerin şerrinden, çekememezlik ettiği zaman kıskancın şerrinden, sabahın Rabbine sığınırım".

114/1-6. (Ey Muhammed!) De ki: "İnsanlardan ve cinlerden, insanların gönülleri-ne fısıldayan o sinsi fısıltıcının şerrinden, insanların Tanrısı, insanların Hükümranı ve İnsanların Rabbine sığınırım".

7/155. Musa tayin ettiğimiz vakitte kavminden yetmiş kişi seçti. Onları şiddetli titreme tutunca Musa: "Rabbim, dileyeydin onları ve beni daha önce yok ederdin. Şimdi aramızdaki beyinsizlerin yaptıklarından ötürü bizi yok mu edeceksin? Bu Senin sınamandan başka bir şey değildir. Sen onunla istediğini saptırır ve istediğini doğru yola korsun. Sen bizim sahibimizsin; bizi bağışla, bize merhamet et; Sen bağışlayanların en iyisisin" dedi. 156. (Musa:) "Bu dünyada ve ahirette bize güzel olanı yaz. Biz sana yöneldik" dedi. (Allah) şöyle buyurdu: "Azabıma dilediğim kimseyi uğratarım. Ama rahmetim herşeyi kaplamıştır. Onu, sakınanlara, zekatı verenlere ve âyetlerimize inanmış olanlara yazacağım".

25/74. Onlar: "Rabbimiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve çocuklar bağışla ve bizi (Sana karşı) saygılı olanlara ön-

۱/۱) بِاسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۲) الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۳) الرَّحْمَانِ الرَّحِيمِ (۴) مَا لَكَ يَوْمَ ذَلِكَ (۵) إِلَاكَ نَعْبُدُ وَإِلَيْكَ نَسْتَعِينُ (۶) اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (۷) صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

۱/۱۱۳) قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ (۲) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ (۳) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ (۴) وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ (۵) وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ

۱/۱۱۴) قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ (۲) مَلِكِ النَّاسِ (۳) إِلَهِ النَّاسِ (۴) مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ (۵) الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ (۶) مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ

۱۵۵/۷) وَاخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِمِيقَاتِنَا فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلِ وَإِلَآيَ أَتَهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا إِنْ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَاءُ وَتَهْدِي مَنْ تَشَاءُ أَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ (۱۵۶) وَكَتَبْنَا لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هُنَا إِلَيْكَ قَالِ عَذَابِي أَصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَاكُنْهُنَّ لَئِنْ يُقَوْنَ وَيُؤْتَوْنَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ

۷۴/۲۵) وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا

der yap" derler.

25/77. (Ey Muhammed!) De ki: "Yakarışınız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?" Ey inkârcılar! Yalanladığınız için, azap yakanızı bırakmayacaktır.

17/80. (Ey Muhammed!) De ki: "Rabbim! Beni doğruluk girişiyle girdir ve beni doğruluk çıkışıyla çıkar; bana katından yardımcı bir güç ver".²⁹⁸

11/45. Nûh, Rabbine seslendi: "Rabbim! Oğlum benim ailemdendir. Doğrusu, senin sözün yegâne gerçektir. Sen hükmedenlerin hükmedenisin" dedi. 46. Allah: "Ey Nûh! O senin ailenden değildir. Çünkü o, doğru olmayan bir iş yapmıştır. Öyleyse, hakkında bilgin olmayan şeyi Benden isteme. Sana cahiller gibi davranmamamı öğütlerim" dedi. 47. Nûh: "Rabbim! Hakkında bilgin olmayan şeyi Senden istemekten Sana sığınırım. Eğer beni bağışlamazsan ve bana acımasan kaybedenlerden olurum" dedi.²⁹⁹

40/60. Rabbiniz: "Bana seslenin, size cevap vereyim; Bana kulluk etmeyi büyük-lüklerine yediremeyenler, alçalmış olarak cehenneme gireceklerdir" buyurmuştur.

40/7-9. Arşı yüklenenler ve çevresinde bulunanlar, Rablerini övgü ile yüceltiler, O'na inanırlar. Onlar, inananlar için (şöyle) bağışlanma dilerler: "Rabbimiz! İlmın ve rahmetin herşeyi kuşatmıştır. Tövbe edip Senin yoluna uyanları bağışla; onları cehennemin azabından koru. Rabbimiz! Inananları ve onların babalarından, eşlerin-

۷۷/۲۵) قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا

۸۰/۱۷) وَقُلْ رَبِّ أَدْخِلْنِيْ مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِيْ مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِيْ مِنْ لَّدُنْكَ سُلْطٰنًا نَّصِيرًا

۴۵/۱۱) وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِيْ مِنْ أَهْلِيْ وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ (۴۶) قَالَ نُوحٌ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِيْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّيْ أَعْطُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ (۴۷) قَالَ رَبِّ إِنِّيْ أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِيْ بِهِ عِلْمٌ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِيْ وَتَرْحَمْنِيْ أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ

۶۰/۴۰) وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِيْ أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِيْ سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ

۷/۴۰) الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ (۸) رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ

²⁹⁸ Bu ayette büyük ihtimalle Hicret sözkonusudur: Mekke'den çıkış ve Medine'ye giriş.

²⁹⁹ Kur'an'daki başka örneklerde de görüldüğü üzere (krş. 11.Hud/74-76), Allah kendisinden her isteneni yerine getirmeyeceğini bildirmektedir. Nasıl ki herhangi bir merciden, ilkelerine ters düşecek bir talebe cevap vermesi beklenemezse, Allah'ın da davranış tarzına (sunnetullâh) aykırı davranması beklenemez. Bu konuda talep sahibinin kimliği hiç önemli değildir.

den, soylarından iyi olanları kendilerine söz verdiğin devamlı mutluluk cennetlerine koy; şüphesiz Güçlü olan, Bilge olan ancak Sensin. Onları kötülüklerden koru! O gün kötülüklerden kimi korursan ona şüphesiz rahmet etmiş olursun. Büyük kurtuluş budur".

14/39-41. İbrahim: "Yaşlılığımda bana İsmâ'il'i ve İshâk'ı bağışlayan Allah'a övgüler olsun. Rabbim yakarışları duymaktadır. Rabbim! Beni ve soyumu namaz kılanlar eyle. Rabbimiz! Duâmı kabul buyur. Rabbimiz! Hesabın görüleceği günde, beni, ana-babamı ve inananları bağışla" demişti.

21/112. (Peygamber:) "Rabbim! Aramızda hak ile hükmet, Sizin nitelemeleriniz karşısında tek yardım istenecek, Rahman'dır" dedi.

23/118. (Ey Muhammed!) De ki: "Rabbim! Bağışla, merhamet et; Sen merhamet edenlerin en iyisisin".

2/153. Ey inananlar! Sabır ve namazla yardım dileyin. Kuşkusuz Allah sabredenlerden yanadır.

2/186. (Ey Muhammed!) Kullarım sana Beni sorarlarsa, Ben yakınımdır. Yakaranın çağrısına cevap veririm. Onlar da Benim çağrıma uysunlar, Bana inansınlar. Böylece doğru yolu bulurlar.

2/201. İnsanlardan: "Rabbimiz! Bize dünyada güzel olanı ver, ahirette de güzel olanı ver, bizi ateşin azabından koru" diyenler vardır.

2/45. Sabır ve namazla (Allah'tan) yardım isteyin. Bu, (Allah'a) derinden saygı duyanların dışındakilere ağır gelir. 46.

آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٩) وَكَيْفَ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِي السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

(٣٩/١٤) الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ (٤٠) رَبِّ اجْعَلْنِي مَقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءَ (٤١) رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

(١١٢/٢١) قَالَ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ وَرَبَّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ

(١١٨/٢٣) وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ

(١٥٣/٢) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

(١٨٦/٢) وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِي إِذَا دَعَانِي فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

(٢٠١/٢) وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

(٤٥/٢) وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ (٤٦) الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا

Onlar, Rablerine kavuşacaklarını ve O'na döneceklerini bilirler.

رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

3/191-194. Onlar, ayakta iken, otururken ve yan yatarken Allah'ı anarlar ve göklerin ve yerin yaratılmasını düşünürler de: "Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın, Sen eksiklikten uzaksın, bizi ateşin azabından koru. Rabbimiz! Sen kimi ateşe sokarsan, onu rezil etmiş olursun. Haksızlara hiç bir yardımcı bulunmaz. Rabbimiz! Biz: «Rabbimize inanın!» diye inanmaya çağıran bir çağırıcıyı duyduk da inandık. Rabbimiz günahlarımızı bize bağışla, kötülüklerimizi ört, iyilerle beraber olarak canımızı al. Rabbimiz! Elçilerin aracılığıyla bize vaadettiğini ver, bizi kıyamet günü rezil etme; doğrusu Sen sözünden caymazsın" derler. 195. Rableri bunların dualarını kabul etti. Sizlerden erkek, kadın –zaten birbirinizden meydana gelmişsinizdir– hiç birinizin işini boşa çıkarmam. Hicret edenlerin, yurtlarından çıkarılanların, Allah yolunda ictilenlerin ve savaşarak öldürülenlerin kötülüklerini elbette örteceğim. Allah katından bir karşılık olarak, onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Karşılığın güzeli Allah katındadır.

3/53. (Havariler dediler ki:) "Rabbimiz! İndirdiğine inandık, elçine uyduk, öyleyse bizi şahitlik edenlerle beraber yaz".

3/8-9. (İlim sahipleri derler ki:) "Rabbimiz! Bizi yola koyduktan sonra gönüllermizi çarpıtma. Katından bize rahmet ver. Sen çok bağışta bulunursun. Rabbimiz! Geleceğinde şüphe olmayan günde insanları toplayacak olan Sensin". Allah verdiği sözden kesinlikle caymaz.

59/10. Onlardan sonra gelenler: "Rabbimiz! Bizi ve bizden önce inananlar kardeşlerimizi bağışla; kalbimizde müminlere karşı kin bırakma; Rabbimiz! Şüphesiz Sen çok şefkatlisin, çok mer-

(١٩١/٣) الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ رَبَّنَا إِنَّكَ مِنْ تَخْلِيلِ النَّارِ فَقَدْ أَخْرَجْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ (١٩٣) رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ الْأَبِرَارِ (١٩٤) رَبَّنَا وَآتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَى رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ (١٩٥) فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أَضِيعُ عَمَلٌ غَامِلٌ مِنْكُمْ مَنْ ذَكَرَ أَوْ أَنْتَى بَعْضَكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُولَئُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتِلُوا وَقَاتِلُوا لَا كُفْرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَا دُخْلَنَّهُمْ جَنَّتِ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ

(٥٣/٣) رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ

(٨/٣) رَبَّنَا لَا تَزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ (٩) رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ

(١٠/٥٩) وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ

hametlisin" derler.

رَجِيمٌ

9/80. (Ey Muhammed!) İkiyüzlülerin bağışlanmasını ister dile, ister dileme; onlara yetmiş defa da bağışlanma dilesen, Allah onları bağışlamayacaktır. Bu, Allah'ı ve Elçisi'ni inkâr etmelerinden ötürüdür. Allah, yoldan çıkan topluluğu doğru yola getirmez.

(٨٠/٩) اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

g) Allah'a Güvenmek ve O'na Dayanmak (Tevekkül)

Tarihî süreç içerisinde Kur'an'daki anlamını kaybederek en fazla istismar edilen kavramlardan birisi 'tevekkül'dür. Tevekkül, oldukça yaygın bir biçimde, kişinin kendi sorumluluğunu Allah'ın üzerine yıkmasının, tembelliğin ve ataletin meşrulaştırılmasının bir aracı olarak kullanılmaktadır. Oysa tevekkül Kur'an'da, insanın herhangi bir konuda kendi üzerine düşen sorumluluğu sonuna kadar yerine getirdikten sonra, dışarıdan gelebilecek engelleyici unsurların bertaraf edilmesi için Allah'ı 'vekil' kılmak, yani O'na güvenmektir. Bu, halk arasında "Bineğini sağlam kazığa bağla, sonra tevekkül et!" deyişinde formüle edilmiş sahil bir anlayıştır.

73/9. O, doğunun ve batının Rabbidir; O'ndan başka tanrı yoktur. Öyleyse O'nu vekil tut.

(٩/٧٣) رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا

25/58. Ölümsüz ve daima diri olan Allah'a güven, O'nu överek yücelt. Kullarının günahlarından haberdar olarak O yeter.

(٥٨/٢٥) وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَكَفَى بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا

11/123. Göklerin ve yerin gaybı Allah'a aittir, bütün işler O'na götürülür. O'na kulluk et ve O'na güven. Rabbin yaptıklarınızdan habersiz değildir.

(١٢٣/١١) وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأُمُورُ كُلُّهَا فاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

39/36. Allah, kuluna yetmez mi? (Ey Muhammed!) Seni O'ndan başka şeylerle korkutuyorlar. Allah'ın saptırdığını doğru yola koyacak yoktur.

(٣٦/٣٩) أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

42/10. "Ayrılığa düşüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermek, Allah'a aittir. İşte bu Allah, benim Rabbidir. O'na güvenirim ve O'na yönelirim".

(١٠/٤٢) وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

18/23-24. Allah dilemedikçe hiç bir şey için asla: "Ben onu yarın yapacağım" de-

(٢٣/١٨) وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا

me. Unuttuğun zaman Rabbini an ve: "Umarım ki, Rabbim beni doğruya bundan daha yakın olana ulaştırır" de.

(٢٤) إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَانْكَرُ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَى أَنْ يَهْدِيَنِي رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ هَذَا رَشَدًا

14/12. "Bize yollarımızı gösteren Allah'a niye güvenmeyelim? Bize eziyet etmenize elbette katlanacağız. Güvenecek olanlar Allah'a güvensinler" dediler.

(١٢/١٤) وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَى مَا آذَيْتُمُونَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ

29/58-59. İnanan ve yararlı iş işleyenleri, altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cenneteki köşklere yerleştiririz, (sıkıntılara karşı) dayanan ve Rablerine güvenenlerin eciri ne güzeldir!

(٥٨/٢٩) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعَمَ أَجْرٌ الْعَامِلِينَ (٥٩) الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

33/3. Allah'a güven, vekil olarak Allah yeter.

(٣/٣٣) وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا

64/13. Allah (vardır), O'ndan başka tanrı yoktur. İnananlar yalnız Allah'a güvensinler.

(١٣/٦٤) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

2. Kötü ve Yerilen Tutum ve Davranışlar

a) Allah'a Karşı Büyüklenmek ve Kendini Yeterli Görmek (Tekebbür ve İstiğnâ)

Tekebbür ve istiğnâ, insanın, sahip olduğu herşeyin varlık kaynağının Allah olduğunu unutması, Allah'a ihtiyaç duymadan kendini yeterli görerek, kendini bir bakıma Allah yerine koymasındır. Şeytan ve Firavun'un Kur'an'da bahsedilen tutumları bunun birer örneğidir. "Titanik" gemisi ve "Callenger" (meydan okuyan) uzay gemisi böylesi bir ahlaki tutumla yapılmıştır. Geminin mühendisi, "Bu gemiyi Tanrı bile batıramaz." diyor; ancak, her ikisinin akibetini de biliyoruz. Ama çağımız insanı öyle bir istiğnâ ve istikbar içindedir ki, iki olaydan da neredeyse hiç kimse 'ibret' almadı. Kur'an, insanın temel zaafılarından kaynaklanan bu ahlaksız tutum konusunda sergilediği duyarlılıkla, insanın ahlaki ödevlerinin en önemlilerinin kendi iç dünyasında olup bitenlerle ilgili olduğunu göstermektedir.

96/6-7. İnsanoğlu (hiç bir şeye) muhtaç olmadığını düşünmekle azgınlık etmektedir. 8. (Halbuki) dönüş Rabbedir.

(٩٦/٦) كُلًّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَافٍ (٧) أَنْ رَأَاهُ اسْتَغْنَى (٨) إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَى

90/5. İnsanoğlu, kendisine kimsenin güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?

(٩٠/٥) أَحَسِبَ أَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ

31/7. Ayetlerimiz o (sapık) kimseye okunduğu zaman, kulaklarında ağırlık varmış gibi ve işitmemişcesine büyüklükten sirt çevirir. İşte onu can yakıcı azap ile müjdele.

39/59. (Ey İnsan!) Hayır; âyetlerim sana gelmişti de onları yalanlamış, büyüklük taslamış ve inkârcılardan olmuşsun.

16/23. Şüphesiz, Allah onların gizlediklerini ve açığa vurduklarını bilir. Doğrusu, O büyüklük taslayanları sevmez. 24. Onlara: "Rabbiniz ne indirdi?" diye sorulsa: "Öncekilerin masalları" derler. 25. Kıyamet günü kendi yüklerinin tamamını, bilmeden saptırdıkları kimselerin yüklerinin de bir kısmını çekerler. Dikkat! Çektikleri yük ne kadar kötü!

8/22. Allah katında, yeryüzündeki canlıların en kötüsü düşünmeyen sağır ve dilsizlerdir. 23. Eğer Allah onlarda bir iyilik görseydi, onlara işittirirdi. İşittirmiş olsaydı, onlar yine de yüz çevirip dönerlerdi.

4/155-158. (Bu, İsrailoğulları'nın) sözleşmelerini bozmaları, Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri, haksız olarak peygamberleri öldürmeleri, "Kalplerimiz perdelidir" demeleri –oysa ki, Allah onların kalplerini inkârlarından dolayı mühürlemiştir; bunun için pek az inanıyorlar–, bir de inkârları, Meryem'e büyük iftiralara ve: "Biz Allah'ın Elçisi Meryem'in oğlu İsa Mesih'i öldürdük" demelerinden ötürüdür. Oysa, onu öldürmediler ve asmadılar, fakat kendileri öyle sandılar. Doğrusu, onlar anlaşmazlığa düştükleri şeyde şüphededirler. Bu hususta zanna uymaktan başka kesin bir bilgileri yoktur. Onu kesinkes öldürmüş değillerdi. Bilakis Allah onu kendisine yükseltti. Allah güçlüdür, bilgedir.

22/8-9. İnsanlardan kimi de, Allah'ın yolundan saptırmak için, ne bir bilgisi, ne bir rehberi, ne de aydınlatıcı bir kitabı olduğu hâlde, yanını dönerek Allah hakkında tartışır. Dünyada rezillik onadır; o-

(۲/۳۱) وَإِذَا تُلَّتِي عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَمْ تُسْكَبْهَا كَأَنَّ لَمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِي أُذُنَيْهِ وَقْرًا فَبَسَّرْنَا بَعْذَابَ الْمِيمِ

(۵۹/۳۹) بَلَىٰ قَدْ جَاءَكَ آيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ

(۲۳/۱۶) لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ (۲۴) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَاذَا أُنْزِلَ لَكُمْ فَيَقُولُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (۲۵) لِيُحْمَلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامَلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ أَوْزَارَ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ

(۲۲/۸) إِنْ شَرَّ الشَّوَابِ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ (۲۳) وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ

(۱۵۵/۴) فِيمَا نَقُصُّهُمْ مِنْهَا قَوْمٌ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا (۱۵۶) وَيَكْفُرُونَ بِقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْثَمٍ بِهَتَانَا عَظِيمًا (۱۵۷) وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْثَمٍ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَّبُوهُ وَلَكِنَّ شَيْئًا لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا (۱۵۸) بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

(۸/۲۲) وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُتَّبِعٍ (۹) ثَانِي عِطْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنَذِيقُهُ يَوْمَ

na kıyamet günü de yangın azabını tattıracağız.

الْقِيَامَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ

b) Allah'a Karşı Nankörlük ve O'na Düşmanlık (Küfr)

Allah'ı inkar etmek en büyük nankörlüktür. Fakat unutmayalım ki, Kur'an'ın muhataplarından hiç biri (ne Mekkelî müşrikler ne de Ehl-i Kitap ve diğer dinî gruplar) Allah'ı inkâr etmiyordu; onlar, Allah'ın göndermiş olduğu rahmeti (vahiy/peygamber) inkâr ediyorlardı. Aşağıdaki ayetlerde de görüleceği gibi, zor durumlarda Allah'ı hatırlama, O'na sığınma; geniş zamanlarda ise ne O'nu ne de emirlerini hatırlama, nankörlüğün (küfür) ta kendisi-dir ve Allah'a karşı nankörlüğün bütün zamanlarda yaygın olan formu budur.

89/15. Rabbin, denemek için bir insana iyilik edip, nimet verdiği zaman: "Rabbim bana ikram etti" der. 16. Ama onu sınamak için rızıkını bir ölçüye göre verdiği zaman: "Rabbim beni hor düşürdü" der.

95/7. (Ey insan!) Öyleyken, sana dini yalanlatan nedir? 8. Allah, hükmedenlerin en iyi hükmedeni değil midir?

90/8-9. Biz onun için iki göz, bir dil ve iki dudak var etmedik mi? 10. Biz ona iki yolu da göstermedik mi? 11. (Ama) o, sarp geçidi aşmaya girişmedi. 12. O sarp geçidin ne olduğunu sen bilirmisin? 13-16. O geçit, bir köle azat etmek veya açık gününde, yakınlığı olan bir öksüzü, yahut toprağa serilmiş bir yoksulu doyurmaktır.

10/12. İnsana bir darlık değince, yan yattırken, otururken veya ayakta iken Bize yakarır durur. Ancak, Biz onun darlığını kaldırıncı, sanki başına gelen darlıktan ötürü Bize hiç yakarmamış gibi olur. İşlerinde aşırı gidenlere, yapmış oldukları böylece süslü gözükür.

6/63. De ki: "Sizler gizlice ve açıkça: "Eğer bizi bundan kurtarırsa, andolsun, şükredenlerden oluruz", diye O'na yakarırken, sizi karanın ve denizin karanlıklarından kim kurtarır?" 64. De ki: "Sizi ondan ve her sıkıntıdan Allah kurtarır. Bir de tutup O'na ortak koşarsınız".

(۱۵/۸۹) فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ (۱۶) وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ

(۷/۹۵) فَمَا يَكْذِبُكَ بَعْدَ الْبَدِينِ (۸) أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ

(۸/۹۰) أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ (۹) وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ (۱۰) وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ (۱۱) فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ (۱۲) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ (۱۳) فَكُ رَقِيبَةً (۱۴) أَوْ إِنْطَعَامَ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ (۱۵) يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ (۱۶) أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ

(۱۲/۱۰) وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبَةٍ أَوْ قَاعًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَنَّ لَمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضُرِّهِ مَسَّهُ كَذَلِكَ زَيْنٌ لِّلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

(۶۳/۶) قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِنْ ظِلْمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَّئِنْ أَنجَانَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ (۶۴) قُلِ اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنْتُمْ مُشْرِكُونَ

31/32. Onları gölgeler gibi dalgalar kuşattığı zaman, dini sırf Allah'a has kılarak O'na yalvarırlar; onları karaya çıkararak kurtardığında, içlerinden bir kısmı geri durur³⁰⁰. Zaten âyetlerimizi ancak hâin nankörler bile inkâr ederler.

39/49. İnsanın başına bir sıkıntı gelince Bize yalvarır, sonra katımızdan ona bir nimet verdiğimiz zaman: "Bu bana bilgimden dolayı verilmiştir?" der. Hayır; o bir imtihandır, fakat çoğu bilmez. 50. Bunu onlardan öncekiler de söylemişti, ama kazandıkları şeyler onlara fayda vermedi.

39/8. İnsanın başına bir sıkıntı gelince Rabbine yönelerek O'na yalvarır. Sonra Allah, katından bir nimet verince, önceden kime yalvarmış olduğunu unutturur; Allah'ın yolundan saptırmak için O'na eşler koşar. (Ey Muhammed!) De ki: "İnkarınla az bir müddet menfaatten bakalım; şüphesiz sen cehennemliksin".

41/50. Başına gelen sıkıntıdan sonra, kendisine katımızdan bir rahmet tattırsak: "Bu benim hakkımdır; kıyametin kopacağını da sanmıyorum. Rabbime döndürülsem bile, O'nun katında da benim için mutlaka daha güzel şeyler vardır" der. İnkâr edenlere, işlediklerini, bildireceğiz. Onlara çetin bir azap tattıracağız. 51. İnsana nimet verdiğimiz zaman yüz çevirerek yan çizer; başına bir kötülük gelince de uzun uzun yalvarır.

42/48. (Ey Muhammed!) Eğer yüz çevirirlerse, (bilsinler ki) Biz seni onlara bekçi göndermedik; sana düşen sadece duyurmaktır. Biz insana katımızdan bir rahmet tattırırsak ona sevinir; ama elleriyle yaptıklarından dolayı başlarına bir kötülük gelirse, işte o zaman insan pek nankör kesilir.

(32/31) وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوَاجٌ كَظُلُوبٍ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ قَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ

(49/39) فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَكِنَّا أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (50) قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

(8/39) وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِن قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْذَادًا لِّيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ

(50/41) وَلَكِن لَّا نَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِن بَعْدِ ضِرَّاءَ مَسَّتَهُ لِيََقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَطُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رَّجَعْتَ إِلَىٰ رَبِّي إِن لِّيَ عِنْدَهُ لِلْحُسْبَانِ لَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ (51) وَإِذَا أُنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَىٰ بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ

(48/42) فَإِن أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا إِنَّ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ وَإِنَّا إِذَا أَنْقَذْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَارْحَبْهَا وَإِن تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمْت أَيْدِيَهُمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ

16/53. Size gelen her nimet Allah'tandır. Sonra başınıza bir sıkıntı geldiği zaman, yalnız O'na yakarırsınız. 54. Sonra sıkıntıyı sizden giderince, içinizden bir kısmı hemen Rablerine ortak koşarlar. 55. Böylece, kendilerine verdiklerimizi inkâr ederler. Öyleyse geçinin bakalım, yakında bileceksiniz.

16/72. Allah size kendinizden eşler var eder. Eşlerinizden de oğullar ve torunlar var eder. Temiz şeylerden size rızık verir. Öyle iken, batıla mı inanıyorlar? Ve Allah'ın nimetini bilerek inkâr mı ediyorlar? 73. Allah'ı bırakıp, kendilerine göklerden ve yerden rızık veremeyen ve veremeyecek olan şeylere mi tapıyorlar? 74. Allah'a örnekler vermeye kalkışmayın. Allah bilir, siz ise bilmezsiniz.

82/6-8. Ey İnsan! Seni yaratıp sana şekil veren, seni düzgün ve ölçülü kılan, istediği şekilde seni terki eden, çok cömert olan Rabbine karşı seni aldatan nedir?

2/97-98 De ki: "Kendinden öncekini doğrulayan, inananlara yol gösteren ve müjdeleyen Kur'an'ı senin kalbine Allah'ın izni ile indiren Cebrail'e kim düşman olursa; kim Allah'a, meleklerine, elçilerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşman olursa, bilsin ki, Allah inkâr edenlere düşmandır".

3/162. Allah'ın rızasına uyan kimse, hiç Allah'ın hışmına uğrayan gibi olur mu? Bunun varacağı yer cehennemdir. Ne kötü varılacak yerdir.

59/19. Allah'ı unutup da, Allah'ın da kendilerini kendilerine unuttuğu kimseler gibi olmayın; onlar, yoldan çıkmış kimselerdir.

(53/16) وَمَا بِكُمْ مِّنْ نِّعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ (54) ثُمَّ إِذَا كُشِفَ الضُّرُّ عَنْكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْكُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ (55) لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ

(72/16) وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَنِعْمَةَ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ (73) وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ (74) فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

(82/8) يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ (7) الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ (8) فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ

(97/2) قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ (98) مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ

(3/162) أَفَمَنْ أَتَّبَعَ رِضْوَانُ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

(59/19) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

³⁰⁰ Burada muktesid kelimesi geçmektedir. Bu kelime, sıkıntı anında dini Allah'a has kılma konusunda aşırı cömert davranan kâfirlerin, sıkıntıdan kurtulunca bu konuda daha cimri davranmaya başladıklarını ilginç bir biçimde dramatize etmektedir.

c) Allah'dan Ümit Kesmek

15/55. (Elçiler İbrahim'e:) "Sana gerçeği müjdeliyoruz. Umutsuzlardan olma" dediler. 56. İbrahim: "Rabbimin rahmetinden sapıklar dışında kim ümidini keser ki?" dedi.

٥٥/١٥ (٥٥/١٥) قَالُوا بِشْرُكَ بِالْحَقِّ فَمَا تُكِنُّ مِنَ
الْقَانِطِينَ ٥٦ (٥٦) قَالَ وَمَنْ يَقْطُطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا
الضَّالُّونَ

39/53. (Ey Muhammed! Benim adıma) de ki: "Ey kendilerine karşı tutumsuz davranan kullarım! Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Doğrusu, Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü çok bağışlayıcı ve merhametlidir".

٥٣/٣٩ (٥٣/٣٩) قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا
تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا
إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

41/49. İnsan, iyilik istemekten usanmaz da, kendisine bir kötülük gelince umutsuzluğa düşer, meysus olur.

٤٩/٤١ (٤٩/٤١) لَا يَسْأَلُ الْإِنْسَانُ مِنْ دَعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ
مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَنْوَسْ قَنُوطَ

30/36. İnsanlara bir rahmet tattırdığımız zaman ona sevinirler, ama kendi elleriyle yaptıklarından ötürü başlarına bir kötülük gelince, hemen umutsuzluğa düşerler.

٣٠/٣٦ (٣٠/٣٦) وَإِذَا أَنْقَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرَحُوا بِهَا وَإِنْ
تَضَيَّعَتْ سَيِّئَةً بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ

29/23. Allah'ın ayetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr edenler, işte onlar, benim rahmetimden ümitlerini kesmişlerdir. Onlar için can yakıcı azap vardır.

٢٩/٢٣ (٢٩/٢٣) وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَئِكَ
يَكُونُونَ مِنْ رَحْمَتِي وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

22/15. Kim Allah'ın kendisine³⁰¹ dünyada ve ahirette yardım etmeyeceğini düşünüyorsa, (başka) bir sebeple göğün uzanıp ilerlesin; sonra baksın bakalım, bu planı, kızgınlığına sebep olan şeyi giderecek mi?³⁰²

٢٢/١٥ (٢٢/١٥) مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي
الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمِذْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ
فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبْنَ كَيْدَهُ مَا يَغِيبُ

³⁰¹ Buradaki zamiri 'Peygamber' olarak yorumlayanlar da vardır. Şayet bu zamir Hz. Peygamber'e işaret ediyorsa, o zaman ayeti şöyle anlamak gerekir: "Kim, Allah'ın ona (Peygamber'e) dünyada ve ahirette de yardım etmeyeceğini sanıyorsa..."

³⁰² Bu ayeti anlamak gerçekten oldukça zordur. Buradaki "göğün uzatmak" veya "bir sebeple göğün uzanmak" ifadesi deyim olarak kullanılmış olabilir. Gerek metnin bağlamının, gerekse tefsirlerin ve Kur'an tercümelelerinin yardımıyla bizim bu ayetten anladığımız şudur: "Kim bir zorluk içerisinde olduğu halde, Allah'ın kendisine yardım etmeyeceği gibi bir zanna sahip olursa, o zaman başkasının yardımına başvursun; bakalım bu planı, onu zor duruma düşüren şeyi giderecek mi?"

d) Allah'ı ve İsmi İstismar Etmek

2/224. Yeminlerinizde Allah'ın adını iyilik etmenize, Allah'a karşı gelmekten sakınmanıza ve insanların arasını düzeltmenize engel kılmayın.

٢٢٤/٢ (٢٢٤/٢) وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ
تَبْرُوا وَتَقْتُلُوا وَتَصْلَحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

63/2. Onlar (ikiyüzlüler) yeminlerini kalın edinenek (insanları) Allah'ın yolundan alıkoşur; işledikleri işler gerçekten ne kötüdür.

٦٣/٢ (٦٣/٢) اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

58/16. Onlar (ikiyüzlüler) yeminlerini kalın edinenek (insanları) Allah'ın yolundan alıkoşur; onlara alçaltıcı bir azap vardır.

٥٨/١٦ (٥٨/١٦) اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ
اللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ

e) Dinde Aşırı Gitmek

Burada aşırı gitmekle kastedilen, dinin sınırlarının dışına çıkmak değil; dinin sınırları içinde kalmakla birlikte, kişinin lüzumsuz yere zorluk çıkartması, insanları/kendini Allah'ın yükümlü tutmadığı şeylere zorlaması; kısacası, dinî sorumluluklar konusunda kraldan fazla kralcı davranmasıdır. Bu tür bir dindarlık tezahürünün tarihsel olarak Hristiyanlık için geçerli olduğu söylenebilir. Hz. Peygamber zamanında da bazı Müslümanlar bu tür aşırılıklara yeltenmişler, ancak inen ayetlerle veya bizzat Hz. Peygamber tarafından uyarılmışlardır. Bu konuyla ilgili olarak, aşağıdaki pasajların yanı sıra, Hz. Peygamber'in çokça bilinen, ancak pek riayet edilmeyen şu talimatlarının rehberliğinden şaşmamak gerekir: "Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, korkutmayın!"

7/32. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah'ın, kulları için ortaya çıkardığı süsü ve temiz rızıkları haram kılan kimdir?" De ki: "Bunlar, dünya hayatında, özellikle kıyamet gününde inananlara aittir. Bilecek topluma ayetleri açıklıyoruz".

٧/٣٢ (٧/٣٢) قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ
وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نَفَصِّلُ
الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

6/119. Allah'ın adının üzerine anıldığı şeylerden niye yemiyorsunuz? Oysa O, darda kalmanız dışında size haram kıldığı şeyleri açıklamıştır. Doğrusu, çokları bilmeden hevalarına uyarak insanları şaşırtıyorlar. Senin Rabbin aşırı gidenleri çok iyi bilmektedir.

١١٩/٦ (١١٩/٦) وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ
عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا
اضْطَرَرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لَفِي ضَلَالٍ
بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ

5/101. Ey inananlar! Size açıklandığı zaman hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın. Kur'an indirilirken onları sorarsanız size açıklanır, oysa Allah onlardan

١٠١/٥ (١٠١/٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ شَيْءٍ
إِنْ تَبَدَّلَ لَكُمْ تَحْوِيلٌ وَإِنْ تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ

geçmiştir. Allah bağışlayıcıdır, halimdir. 102. Sizden önce bir topluluk onları sormuş, sonra da onları inkar etmişti.

5/77. (Ey Muhammed!) De ki: "Ey Kitaplılar! Haksız yere dîninizde aşırı gitmeyin ve daha önce kendileri sapıp, birçoklarını da saptıran ve düz yoldan şaşan bir topluluğun hevalarına uymayın".

5/87. Ey inananlar! Allah'ın size helal ettiği tertemiz şeyleri haram etmeyin, aşırı da gitmeyin. Allah, aşırı gidenleri sevmez.

تَبَيَّنَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ (١٠٢) قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ

(٧٧/٥) قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ

(٨٧/٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحَرِّمُوا طَيِّبَاتٍ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

C. İNSANIN KENDİSİNE VE ÇEVRESİNE KARŞI AHLAKİ SORUMLULUKLARI

Dinî öğretinin yarısı, Allah'a karşı ahlaki olmaya çağrı ise; diğer yarısı da, bunun yansıması olarak, insanlara karşı ahlaki sorumlulukların yerine getirilmesine çağrıdır. Kur'an'da iman ve salih amelin birlikte değerlendirilmesine bağlı olarak, insanın hemcinslerine ve Allah'a karşı ahlaki sorumlulukları da, bu ikisinin içerikleri farklı olmakla birlikte değer olarak birbirlerinden ayrı tutulmazlar. Bu anlamda, rahatlıkla, insanın kendisine ve hemcinslerine karşı ahlaki sorumluluklarının aynı zamanda Allah'a karşı birer ödev olarak karşımıza çıkması Kur'an'da ender rastlanan bir durum değildir.. Kur'an, ahlaki kavramların (iyilikler-kötülükler) bilgilendirilmesini yapmamaktadır. Bunları ayırtma yeteneği, yaratılıştan insanın fitratına yerleştirilmiştir. İnsanlık, müşterek tecrübesiyle –ve gerektiğinde peygamberlerin yardımıyla– bunların içeriğine dair bilgiyi biriktirmiştir. Kur'an'ın çabası, insanların bildikleri/tanıdıkları ahlaki erdemleri pratiğe geçirmeleri için muhataplarını ikna ve teşvik etmeye yöneliktir.

1. İyi ve Övülen Tutum ve Davranışlar

Çok yaygın olarak sanıldığı gibi, Kur'an'ın asıl amacı, insanlara bilmedikleri ahlaki doğruları/iyileri, yanlışları/kötüleri öğretmek değildir. Kur'an'a göre, bunların bilgisi/duygusu, insan yaratıldığında ona verilmiştir (91. Şems, 7-10). Kur'an'ın insanlara katkısı, bunları hatırlatmak (tezkire) ve daha önemlisi, bunları pratiğe geçirmesine moral yardım sağlamaktır. Bu nedenle Kur'an, genel ahlaki kavramlar kullanır (hasenât, seyyi'ât, salih amel, zulüm, adalet vb.); bunların ne anlama geldiğinin insan tarafından bilindiği öngörüldüğü için, bunları hiç bir yerde tanımlamaz. Kur'an'ın kullandığı bu ahlaki kavramların semantik açıdan irdelenmesi, bu kavramların Arap yaşam pratikleri ve zihin dünyası ile irtibatından hareketle daha iyi anlaşılmasını sağlasa da, esasen Arapçada bu şekilde ifade edilen bu kavramların bütün dil ve kültürlerde karşılıkları vardır.

a) Genel Olarak İyilik ve Doğruluk

90/11. O, sarp geçidi aşmaya girişemedi.³⁰³ 12. O sarp geçidin ne olduğunu sen bilirmisin? 13-16. (O geçit) bir köle özgürleştirmek veya açlık gününde, yâkınlığı olan bir öksüzü, yahut toprağa serilmiş bir yoksulu doyurmaktır. 17. Sonra, inanıp birbirlerine dayanıklı olmayı öğütleyen ve birbirine merhametli olmayı salık verenlerden olmaktır. 18. İşte bunlar amel defterleri sağdan verilenlerdir.

25/70. Ancak tövbe eden, inanan ve yararlı iş işleyen kimselerin; işte Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah bağışlar ve esirger.

35/10. Kim güç (ve şeref) isterse (bilsin ki), güç (ve şeref) tümüyle Allah'ındır. Güzel sözler O'na yükselir; o sözleri yararlı iş yükseltir. Kötülük yapmakta düzen kuranlar için çetin azap vardır. Bunların kurdukları düzenler de boşa çıkar.

11/112. (Ey Muhammed!) Sana emrolunduğu gibi dosdoğru ol. Sen ve seninle birlikte tövbe edenler, aşırı gitmeyin. Allah yaptıklarınızı görmektedir.

6/151-153. De ki: "Gelin, size Rabbinizin haram kıldığı şeyleri anlatayım. O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Anababaya iyi davranın. Yoksulluktan korkarak çocuklarınızı öldürmeyin; –sizin ve onların rızasını Biz veriyoruz–. Kötülüğün gizlisine de, açığına da yanaşmayın. Allah'ın haram kıldığı cana –haksız yere– kıymayın. Düşünün diye Allah bunları size öğüt vermektedir. Erginlik çağına erişene kadar, en iyi şeklin dışında öksüzün ma-

(١١/٩٠) فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ (١٢) وَمَا أُنْزِلَ مَا الْعَقَبَةُ (١٣) فَكُ رَقَبَةً (١٤) أَوْ إِطْعَمَ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ (١٥) يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ (١٦) أَوْ مَسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ (١٧) ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ (١٨) أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمِمْبَرَةِ

(٧٠/٢٥) إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

(١٠/٣٥) مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَئِكَ هُوَ يُبْورُ

(١١٢/١١) فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

(١٥١/٦) قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّيَ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (٥٢) وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ

³⁰³ Ayetler, beşerî, toplumsal ve ahlaki birtakım durumlara (esbâb-ı nüzûl) istinaden indiği için, bu ayette işaret edilen 'o' zamininin kime tekabül ettiği müfessirler tarafından araştırılmış ve bu konuda çok farklı isim belirlemeleri sözkonusu olmuştur (Ebû'l-Esed b. Kilde, Velid b. Muğîre, bütün Kureyşliler vb.). Kur'an'da yer alan bu tür zaminler, muhlaka nüzul döneminde yaşayan somut bireylere veya topluluklara tekabül ediyordu. Ancak, benzer pasajlarda sözü edilen özelliğin evrenselliği ölçüsünde, yorum yoluyla genel geçer bir tesbit ve evrensel bir mesaj çıkarmak mümkündür. Bu anlamda, Kur'an'ın evrenselliğini, onun hitabının (söylemin) evrensel oluşu şeklinde değil de, getirdiği çözümlerin, teşhislerin ve tahlillerin, yani söylemde yüklü bulunan mesajın evrenselliği olarak anlamak daha doğrudur.

lını yaklaşmayın. Ölçüyü ve tartıyı adaletle yerine getirin –bir kimseye ancak gücünün yeteceği kadar yükümlülük verirsiniz-. Akranınız da olsa, konuştuğunuz zaman söylediğinizde adil olun. Allah'ın antlaşmasını yerine getirin. Allah bunları size, öğüt alıp düşünesiniz diye anlatmaktadır. Doğru olan bu yoluma uyun. Sizi Allah'ın yolundan ayrı düşürecek çeşitli yollara gitmeyin. Bu, saygılı olmanız için Allah'ın size öğütlediği şeylerdir.

31/13. Lokmân, oğluna öğüt vererek: "Ey oğulcuğum! Allah'a eş koşma! Doğrusu, şirk büyük zulümdür" demişti. 14. Biz insana, ana ve babasını tavsiye etmişizdir. Annesi onu güçsüzlükten güçsüzlüğe uğratarak karında taşımıştı. Çocuğun süten kesilmesi ise iki yıl sürer. "Bana ve ana-babana şükret" diye ona öğütte bulunmuşuzdur. Dönüş Banadır. 15. (Ey insanoğlu!) Ana-baban seni, körü körüne Bana ortak koşman için zorlarsa, onlara itaat etme; dünya işlerinde onlarla güzel geçin; Bana yönelen kimsenin yoluna uy; sonunda dönüşünüz Banadır. O zaman yaptıklarınızı size bildiririm. 16-19. Lokmân şöyle dedi: "Ey oğulcuğum! İşlediğin şey bir hardal tanesi ağırlığına da olsa, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde de bulunsa, Allah onu senin karşına getirir. Allah nüfuz edip, haber alandır. Ey oğulcuğum! Namazı kıl, uygun olanı buyurup kötülükten vazgeçir, başına gelene karşı dayanıklı ol. Bunlar, üzerinde durulmaya değer işlerdir. İnsanları küçümseyip yüz çevirme, yeryüzünde böbürlenerek yürüme; Allah kendini beğenip övünen hiç kimseyi sevmez. Yürüyüşünde tabii ol, sesini kıs! Seslerin en çirkini eşeklerin sesidir".

42/36-38. Size verilmiş bulunan herhangi bir şey, sadece dünya hayatının menfaatidir; inanıp Rablerine güvenenler, büyük günahlardan ve hayasızlıklardan kaçınarak, öfkelenmelerinde bile bağışlayanlar, Rablerinin çağırısına cevap verenler, namazı kılanlar işleri(ni) araların-

أَحْسَنَ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا تَكْلَفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَيَعْبُدِ اللَّهَ أَوْفُوا ذِكْرَكُمْ وَصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (١٥٣) وَأَنْ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

(١٣/٣١) وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ (١٤) وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حِمْلَتْهُ أُمُّهُ وَهَذَا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفَصَالَهُ فِي غَمٍّ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ (١٥) وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (١٦) يَا بُنَيَّ إِنِّي أُنَبِّئُكَ أَنَّكَ مُقْتَالٌ حَبِطٌ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِي بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ (١٧) يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْنِ عَنِ مَا أَصَابَكَ مِنْ ذَلِكَ مِنْ عَرَمِ الْأُمُورِ (١٨) وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ (١٩) وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاعْضَضْ مِنَ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ

(٣٦/٤٢) فَمَا أَوْفَيْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٣٧) وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كِبَارَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ (٣٨)

da danışma ile (görenler), kendilerine verdiğimiz rızıktan sarfedenler ve bir saldırıya uğradıklarında kazanmaya çalışanlar için Allah'ın katında bulunan daha iyi ve daha kalıcıdır.

46/13. "Rabbimiz Allah'tır" deyip, sonra da dosdoğru olanlara korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir. 14. İşte onlar cennetliklerdir. İşlediklerine karşılık orada kalacaklardır.

16/90. Allah, adaletle davranmayı, iyilik yapmayı ve akrabaya bakmayı emreder; çirkin işleri, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Düşünürsünüz diye Allah size öğüt veriyor.

70/22-35. Ancak, namazı kılanlar ve namazlarında devamlı olanlar, mallarında muhtaca ve yoksula belirli bir hak tanıyanlar, ceza gününü doğrulayanlar, yalnız Rablerinin azabından korkanlar – Rablerinin azabından kimse güvende değildir–, eşleri ve ellerinin altında bulundurdıkları (cariyeleri) dışındakilere karşı ırzlarını koruyanlar –(bundan dolayı) onlar zaten kınanamazlar; ancak kim bunun ötesini özerse, işte onlar haddi aşmış olurlar–, emanetlerini ve sözlerini yerine getirenler, tanıklığı gereği gibi yapanlar, namazlarına riayet edenler; işte onlar, cennetlerde kendilerine ikramda bulunulacak kimselerdir.

2/177. İyilik, yüzlerinizi doğudan ve batıdan yana çevirmeniz değildir. İyi olmak, insanın Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, Kitab'a ve peygamberlere inanması; sevdiği malı, yakınlığı olanlara, öksüzlere, yoksullara, yolda kalmışlara, isteyen düşkünlere ve kölelere harcaması; namazı kılması, zekatı vermesi; yaptıkları anlaşmaları yerine getirmeleri; zorlukta, darlıkta ve savaş anında sabretmeleridir. İşte bunlar doğru olanlardır ve işte (Al-

وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ

(١٣/٤٦) إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (١٤) أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

(٩٠/١٦) إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

(٢٢/٧٠) إِلَّا الْمُصَلِّينَ (٢٣) الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ (٢٤) وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ (٢٥) لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ (٢٦) وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بَيِّنَاتِ اللَّهِ (٢٧) وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ (٢٨) إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ (٢٩) وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ (٣٠) إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ (٣١) فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ (٣٢) وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ (٣٣) وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ (٣٤) وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ (٣٥) أُولَٰئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ

(١٧٧/٢) لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا

lah'tan) sakinler da bunlardır.

وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ

2/189. (Ey Muhammed!) Sana hilal hâlindeki ayları sorarlar. De ki: "Onlar, insanlar için ve hac için belirlenmiş zamanların işaretidir." İyilik, evlere arkalarından girmenizde değildir; iyi kimse, (Allah'a) saygılı olan kimsedir. Evlere kapılarından girin! Allah'a saygılı olun ki, başarıya ulaşasınız.

3/92. Sevdiğiniz şeylerden vermedikçe asla iyiliğe erişemezsiniz. Ne verirsiniz, Allah onu bilir.

33/35. Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, inanan erkekler ve inanan kadınlar, itaat eden erkekler ve itaat eden kadınlar; doğru sözlü erkekler ve doğru sözlü kadınlar, sabırlı erkekler ve sabırlı kadınlar, gönülden saygılı erkekler ve gönülden saygılı kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, iffetlerini koruyan erkekler ve iffetlerini koruyan kadınlar, Allah'ı çok anan erkekler ve Allah'ı çok anan kadınlar; işte bunlara Allah bağış ve büyük bir ödül hazırlamıştır.

60/12. Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allah'a hiç bir ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinâ etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında kendi attıkları bir bütanla gelmemek³⁰⁴ ve uygun olanı işlemek konusunda sana karşı gelmekle şartıyla, biat etmek üzere sana geldikleri zaman onların biatlarını kabul et; onlara Allah'tan bağışlanma dile; Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

4/36. Allah'a tapın, ona hiç bir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, yakınlara, öksüzlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanındaki arkadaşına, yolda

١٨٩/٢) يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ النَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

٩٢/٣) لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

٣٥/٣٣) إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّاتِمِينَ وَالصَّاتِمَاتِ وَالْخَافِظِينَ وَالْخَافِظَاتِ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

١٢/٦٠) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلِهِمْ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْنَهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

٣٦/٤) وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى

³⁰⁴ Bu deyim, müfessirler tarafından genellikle "başkasının çocuğunu sahiplenerek kocasına isnatta bulunmak" şeklinde yorumlanmıştır.

kalmış olana, yönetiminizde olanlara iyi davranın. Allah kendini beğenip böbürlenmeleri sevmez.

وَالْمَسَاكِينَ وَالْجَارَ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارَ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبَ بِالْجُنُبِ وَأَبْنَ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

4/85. Kim iyi bir işe aracı olursa, kendisine ondan bir pay vardır. Kim de kötü bir şeye aracılık yaparsa, kendisine onun bir benzeri vardır. Allah herşeyi gözetip karşılığını verir.

٨٥/٤) مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقِيتًا

b) İyilerle Dost Olmak

Aşağıdaki pasajlarda 'dostluk' şeklinde tercüme edilen *velâyet* kelimesi, esasen birbirini himaye etmeye dayalı bir ilişkiyi ifade eder. Birini himayesi altına almak, onu sevmeyi ve onunla dost olmayı gerektirdiği için, bu kelimenin 'dostluk' olarak çevirilmesi, eksik olsa da, yanlış değildir. Bununla birlikte, aşağıdaki 'dostluk' ifadelerini, duygu, görüş ve bazı alanlarda düşünce birliğine dayalı birliktelik ve beraberlikler olarak anlamak gerekir.

11/113. Haksızlık yapanlardan yana olmayın. Yoksa size de ateş dokunur, Allah'tan başka hiç bir dostunuz bulunmaz. Sonra yardım da göremezsiniz.

١١/١١) وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ

8/72. İnanıp, hicret eden ve canlarıyla, mallarıyla Allah yolunda cihat edenlerle (onları) barındırıp yardım edenler; işte bunlar birbirlerinin hâmisidirler. Ama inanıp da hicret etmemiş olanlarla, hicret etmelerine kadar, hiç bir dostluğunuz olamaz. Eğer din uğrunda sizden yardım isterlerse, aranızda antlaşma olmayan topluluktan başkasına karşı onlara yardım etmeniz gerekir. Allah yaptıklarınızı görmektedir.

٧٢/٨) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّى يُهَاجِرُوا وَإِنْ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

60/1. Ey inananlar! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Onlar, size gelen gerçeği inkâr ettikleri, Rabbiniz olan Allah'a inandığınız için sizi ve Allah'ın Elçisi'ni yurdunuzdan çıkardıkları hâlde, onlara sevgi gösteriyorsunuz. Sizler Benim yolumda savaşmak ve rızâmı kazanmak için çıkmışken, onlara nasıl sevgi gösterirsiniz? Ben sizin gizlediğinizi de, açığa vur-

١/٦٠) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ حَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ

duğunuzu da bilirim. İçinizden onlara sevgi gösteren kimse, doğru yoldan sapmıştır. 2. Eğer sizi ele geçirirlerse, size düşman olurlar, ellerini ve dillerini fenalık etmek için uzatırlar, keşke inkâr et-seniz isterler.

60/13. Ey inananlar! Allah'ın öfkesine uğramış bir toplumu dost edinmeyin; zira onlar inkârcıların kabirde bulunan kim-selerden umutlarını kestikleri gibi, ahi-retten umutlarını kesmişlerdir.

4/139. Bunlar (münafıklar), inananları bı-rakıp inkarcıları dost edinirler. Onların yanında bir onur mu umuyorlar? Oysa o-nur bütünü ile Allah'a aittir.

4/144. Ey inananlar! Inananları bırakıp inkârcıları dost edinmeyin. Allah'a, aley-hinize olacak açık bir belge mi vermek istiyorsunuz?

58/22. Allah'a ve ahiret gününe inanan bir topluluğun –babaları, oğulları, kar-deşleri ya da akrabaları olsa bile– Allah-'a ve Peygamberi'ne karşı gelenlere sevgi beslediklerini görmezsin. İşte Al-lah, imanı bunların kalblerine yazmış, katından bir nur ile onları desteklemiştir. Onları, içlerinden ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetlere koyacak-tır. Allah onlardan hoşnut olmuştur, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. İşte bunlar, Allah'ın taraftarlarıdır. İyi bilin ki, saadete erecek olanlar, Allah'ın taraftar-larıdır.

5/51. Ey inananlar! Yahudiler'i ve Hristiyanlar'ı dost edinmeyin. Onlar bir-birlerinin dostudurlar. Sizden kim onları dost edinirse, o da onlardandır. Allah haksızlık eden toplumu doğru yola iletmez.

9/71. İnanmış erkekler ve inancı kadınlar birbirlerinin himayecisidirler. İyiliği

بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْ مِنْكُمْ فَعَدَّ ضَلًّا
سَوَاءَ السَّبِيلِ ٢) إِنْ يَتَّقَوْكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءَ
وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَالسَّيِّئَةُ بِالسَّوَاءِ وَوَدُّوا لَوْ
تَكْفُرُونَ

١٣/٦٠) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ
اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَكُونُوا مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَكُونُ الْكُفَّارُ
مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ

١٣٩/٤) الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ
الْمُؤْمِنِينَ يُبْغِضُونَ عِندَ اللَّهِ الْعِرَّةَ فَإِنَّ الْعِرَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا

١٤٤/٤) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ
أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ
عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا

٢٢/٥٨) لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ
أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي
قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ
اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

٥١/٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ
وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ
يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ

٧١/٩) وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ

emreder, kötülüğü yasaklarlar. Namazı kılar, zekâtı verir, Allah'a ve Elçisi'ne ita-at ederler. İşte bunlara Allah rahmet e-decektir. Doğrusu Allah üstündür, bilge-dir.

بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

c) İyilikte Yardımlaşmak ve Kötülüğe Karşı Koymak

7/164. Aralarından bir topluluk: "Allah'ın yok edeceği veya şiddetli azaba uğrata-cağı bir millete niçin öğüt veriyorsunuz" dedi. Öğüt verenler: "Rabbimize hiç de-ğilse bir özür beyan etmiş olmak için; bir de, belki sakınırlar diye" dediler.

١٦٤/٧) وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا اللَّهُ
مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا مَعذِرَةٌ إِلَى
رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

31/17. (Lokman oğluna dedi ki:) "Ey o-ğulcuğum! Namazı kıl, uygun olanı bu-yurup kötülükten vazgeçir, başına gele-ne karşı dayanıklı ol; doğrusu bunlar, ü-zerinde durulmaya değer işlerdir".

١٧/٣١) يَا بَنِيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَلِمُزِ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنِ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ
عَزْمِ الْأُمُورِ

42/39. Bir haksızlığa uğradıklarında, a-ralarında yardımlaşır.

٣٩/٤٢) وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ

3/104. Sizden, iyiye çağıran, uygun olanı emreden ve kötülüğü yasaklayan bir top-luluk olsun.³⁰⁵ İşte onlar başarıya ula-şanlardır.

١٠٤/٣) وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ
وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ

3/110. Siz, uygun olanı emreden, kötülü-ğü yasaklayan ve Allah'a inanan, insan-lar için ortaya çıkarılmış en iyi ümmetsi-niz. Eğer Kitap Ehli de inancı olsaydı, onların iyiliğine olurdu. Onların bir kısmı inancı, çoğu da yoldan çıkmıştır.

١١٠/٣) كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ
آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ
وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ

3/113-114. Onların da hepsi bir değildir. Kitap Ehli'nin içinde secdeye kapanarak, geceleri Allah'ın âyetlerini okuyup duran bir topluluk vardır, çünkü bunlar Allah'a ve ahiret gününe inanır, uygun olanı em-

١١٣/٣) لَيَسْأَلُوا سَوَاءَ مَنْ أَهْلُ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ
يَكُونُ آيَاتُ اللَّهِ أَنَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ ١١٤)
يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ

³⁰⁵ Bu ayete "Sizin aranızda, iyiliğe çağıran (...) bir topluluk bulunsun" şeklinde de anlam verilmektedir. Böyle bir anlam, ifadenin sözdizimine uygun düşse de, gerek Kur'an'ın bütün mesajı, gerekse tarihsel uygulama, yukarıda tercih ettiğimiz anlamı desteklemektedir.

reder, kötü olanı yasaklar ve iyiliklere koşarlar. İşte bunlar iyilerdendir.

3/200. Ey inananlar! Dayanın, direnin, tetikte olun ve (Allah'a) saygılı olun ki başararsınız.

4/114. İnsanların arasını düzeltmeyi, iyilik yapmayı veya yardım etmeyi emreden kimselerin dışında, yapılan gizli konuşmaların çoğunda iyilik yoktur. Kim bunu Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yapıyorsa, ona büyük bir ödül vereceğiz.

22/41. Onları orada iktidar sahibi kılsak, namazı kılarlar, zekatı verirler, uygun olanı emrederler ve fenalığı yasaklarlar. İşlerin sonucu Allah'a aittir.

58/9. Ey inananlar! Gizli konuştuğunuz zaman, günah işlemeyi, düşmanlık etmeyi ve Peygamber'e karşı gelmeyi fısıldaşmayın; iyilik yapmayı ve (Allah'a karşı gelmekten) sakınmayı konuşun; kıyamet günü huzurunda toplanacağınız Allah'tan sakının.

9/71. İnanmış erkekler ve inanmış kadınlar birbirlerinin himayecisidirler. İyiliği emreder, kötülüğü yasaklarlar. Namazı kılar, zekatı verir, Allah'a ve Elçisi'ne itaat ederler. İşte bunlara Allah rahmet edecektir. Doğrusu Allah üstündür, bilgedir.

d) Başkalarına Maddi Yardımda Bulunmak (İnfâk)

92/5-7. (Elinde bulunandan) verenin, (Allah'a karşı) saygılı olanın ve en güzel sözü doğrulayana kolaylığı kolaylaştırırız.

107/1. (Ey Muhammed!) Dini yalanlayana ne dersin? 2-3. Öksüzü kakıştıran, yok-

وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ

٢٠٠/٣ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

١١٤/٤ لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ فَسَوْفَ نؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

٤١/٢٢ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ

٩/٥٨ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

٧١/٩ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

٥/٩٢ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى ٦ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ٧ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى

١/١٠٧ أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ ٢ فَذَلِكَ الَّذِي

sulu doyurmaya özendirmeyen kimse işte odur. 4-7. Namazlarından habersiz olarak namaz kıtanların vay hâline! Onlar gösteriş yapmaktadırlar. Onlar eğreti bir şeyin verilmesine bile engel olurlar.

17/26. Yakınlara, düşküne ve yolcuya hakkını ver, ama saçıp savurma.

17/28. Rabbinden umduğun bir rahmeti beklediğin için hak sahiplerinden yüz çevirecek olursan, (hiç değilse) onlara hoş söz söyle.³⁰⁶

34/39. (Ey Muhammed!) De ki: "Rabbim kullarından dilediğinin rızkını genişletir ve dilediğine de bir ölçüye göre verir. (İyilik için) sarfettiğiniz herhangi bir şeyin yerine, O başkasını verir. O, rızık verenlerin en iyisidir.

51/19. Onlar (cennetlikler, dünyada iken) mallarında muhtaç ve yoksula bir hak ayırmışlardır.

14/31. (Ey Muhammed!) İnanan kullarıma söyle, namazı kılsınlar; alışveriş ve dostluğun olmayacağı günün gelmesinden önce, kendilerine verdiğimiz rızıktan açıkça ve gizlice versinler.

23/60-61. Vereceklerini, -Rablerine dönecekleri için- kalpleri ürpererek verenler, işte onlar iyi işlerde yarış ederler ve o uğurda ileri geçerler.

2/195. Allah yolunda harcamada bulunun. Kendi elinizle kendinizi tehlikeye atmayın. İyi davranın; Allah iyi davrananları sever.

2/215. (Ey Muhammed!) Ne vereceklerini sana sorarlar. De ki: "Maldan yapaca-

يَذُوعُ الْبَيْتِ ٣) وَلَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ٤) فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ٥) الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهَوْنَ ٦) الَّذِينَ هُمْ يُرَاغُونَ ٧) وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ

٢٦/١٧ وَآتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تَبْذُرْ تَبْذِيرًا

٢٨/١٧ وَإِمَّا تَعْرِضْ عَنْهُمْ ابْتَغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَيْسُورًا

٣٩/٣٤ قُلْ إِنْ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

١٩/٥١ وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلْسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ

٣١/١٤ قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خِلَالَ

٦٠/٢٣ وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ٦١) أُولَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ

١٩٥/٢ وَلَنَفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

٢١٥/٢ يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُ مِنْ

³⁰⁶ yani "İhtiyaç sahiplerine yardımcı olacak durumda olmasan da, en azından onlara kaba davranma ve sözleriyle yardımcı olmaya çalış".

ğınız harcamalar ana-baba, en yakınlar, öksüzler, yoksullar ve yolda kalmışlara olur. Allah yaptığınız her iyiliği bilir".

2/219. Sana içkiden ve kumardan soruyorlar; de ki: "Her ikisinde hem büyük bir günah, hem de bazı faydalar vardır. Ama ikisinin de günahları faydalarından daha büyüktür". Ve sana ne vereceklerini soruyorlar; de ki: "Artanı". Dünya ve ahiret hakkında düşünün diye, Allah size ayetlerini böyle açıklıyor.

2/245. Kim Allah'a güzel bir ödünç verirse,³⁰⁷ (Allah) ona, onun karşılığını kat kat artırır. Allah hem darlaştırır, hem bollaştırır. Hepiniz O'na döneceksiniz.

2/254. Ey inananlar! Alışverişin, dostluğun ve şefaatin olmayacağı gün gelmeden önce, size verdiğimiz rızıklardan verin. İnkâr edenler ancak haksızlık yapanlardır.

2/267. Ey inananlar! Kazandıklarınızın temizlerinden ve size yerden yetiştirdiklerimizden verin. Vermek için, gözünüzü yummadan alamayacağınız pis şeyleri aramayın. Bilin ki, Allah muhtaç değildir ve övülendir. 268. Şeytan sizi fakirlikle tehdit eder ve size hayasızlığı emreder. Allah ise size kendi katından bağışlama ve bolluk vadeder. Allah'ın lütfu geniştir, herşeyi bilendir.

2/270. Yaptığınız her türlü harcamayı ve adadığınızı her adağı Allah bilir. Haksızlık yapanların hiç bir yardımcısı yoktur. 271. Sadakaları açıktan verirsiniz ne âlâ! Eğer onları yoksullara gizli gizli verirsiniz, sizin için daha iyi olur ve Allah günahlarınızı örter. Allah yaptıklarınızdan haberdardır. 272. (Ey Muhammed!) Onları doğru yola getirmek sana düşmez.

خَيْرَ فُلُولِ الدِّينِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَالْبَنِي السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

(219/2) يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْمَعْقُودُ كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ

(245/2) مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

(254/2) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا يَبِيعُ فِيهِ وَلَا خَلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ

(267/2) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَنِّي حَمِيدٌ (268) الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

(270/2) وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ (271) إِنْ تَبَدَّلُوا الصَّدَقَاتِ فَعِمَا هِيَ وَلَنْ تُخَفَوْهَا وَتَوَاتَوْهَا الْفُقَرَاءُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيَكْفُرْ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (272) لَيْسَ عَلَيْكَ هَذَا

Fakat, Allah dilediğini doğru yola getirir. İyilik olarak verdikleriniz kendinizdir. Aslında siz yalnızca Allah'ın rızasını elde etmek için verirsiniz, ama iyilik olarak her verdiğiniz, haksızlığa uğratılmaksızın size (geri) ödenecektir. 273. Sadakalarınızı, Allah yolunda kapanmış, yeryüzünde dolaşamayan ve utangaçlıklarından dolayı da bilmeyenlerin zengin sandıkları yoksullara verin. Onları yüzlerinden tanırsın, onlar yüzüzlük ederek insanlardan bir şey istemezler. İyilik olarak yaptığınız her harcamayı Allah şüphesiz bilir. 274. Mallarını geçegündüz, gizlice ve açıkça verenlerin ödülleri Rablerinin katındadır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülecek de değillerdir.

2/280. Eğer (borçlu) darda ise, eli genişleyinceye kadar bekleyin; (alacağınızı) sadaka olarak bırakmanız sizin için ne kadar iyidir, bir bilerseniz.

3/134. Bunlar, bollukta ve darlıkta veriler, öfkelerini yutkunurlar, insanların kurlarını affederler. Allah iyi davrananları sever.

3/92. Sevdiğiniz şeylerden vermedikçe asla iyiliğe erişemezsiniz. Ne verirsiniz Allah onu bilir.

4/8. Miras bölüşümünde yakınlar, öksüzler ve düşkünler de orada bulunursa, mirastan onlara da bir şey verin ve onlara uygun söz söyleyin.

57/18. Sadaka veren erkeklerle ve kadınlara, Allah'a güzel bir ödünç verenlere, kat kat karşılık verilir; ayrıca onlara cömertçe verilecek bir ödül vardır.

57/7. Allah'a ve Peygamberi'ne inanan; sizi varis kıldığı şeylerden verin; aranızdan inanan ve iyilik için veren kimselere büyük bir ödül vardır.

وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلأنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُؤَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تظْلَمُونَ (273) لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُخْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ (274) الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

(280/2) وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

(134/3) الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

(92/3) لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

(8/4) وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقَرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينُ فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا

(18/57) إِنَّ الْمُسْتَفِيقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفْ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ

(7/57) آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَحْلِفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ

³⁰⁷ İhtiyaç sahiplerine yapılan yardımın karşılığını vermeyi Allah üstlendiği için, Kur'an sadaka veya borç vermeyi 'Allah'a güzel bir borç/ödünç verme' olarak nitelemektedir.

76/8. Onlar içleri çektiği hâlde, yiyeceği yoksula, öksüze ve esire yedirirler. 9-10. "Biz sizi ancak Allah rızası için doyuruyoruz, bir karşılık ve teşekkür beklemiyoruz. Biz, çok asık suratların bulunacağı bir günde Rabbimizden korkarız" derler.

59/9. Onlardan önce oraya (Medine'ye) ve imana yerleşmiş olanlar, kendilerine göç edip gelenleri severler; onlara verilene içlerinde bir arzu duymazlar, kendileri zorluk içinde bulunsalar bile, onları kendilerinden önde tutarlar. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa ulaşanlardır.

24/22. İçinizde lütuf ve servet sahibi olanlar, yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere vermemek üzere yemin etmesinler; affedip geçsinler. Allah'ın sizi bağışlamasına sevinmez misiniz? Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.³⁰⁸

63/10. Birinize ölüm gelip de: "Rabbim! Beni yakın bir süreye kadar ertelesen de, sadaka versem ve iyilerden olsam" diyeceği zaman gelmezden önce, size verdiğim rızıklardan sarfedin.

64/17. Eğer Allah'a güzel bir ödünç verirsiniz, onu sizin için kat kat yapar ve sizi bağışlar. Allah halîmdir, yapılan iyiliğin değerini bilir.³⁰⁹

(٨/٧٦) وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا (٩) إِنَّمَا نَطْعِمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا (١٠) إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا غَيْرًا قَمَطَرًا

(٩/٥٩) وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

(٢٢/٢٤) وَلَا يَأْتِلِ أَوْلُوا الْفَضْلَ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقَرْبَى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيُغْفِرُوا لِمَنْ تَغْفِرُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(١٠/٦٣) وَالْفَقْرَاءُ مِنْ مَا رَزَقْنَاهُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصْنَقُ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ

(١٧/٦٤) إِنْ تَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُمْضَاعْفَهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ

³⁰⁸ Fakir sahabîlerden Mıstah'a Hz. Ebu Bekir sürekli yardım yapıyordu. Mıstah Hz. Aişe'ye atılan iftiraya inanınca, Hz. Ebu Bekir ona bir daha yardım yapmayacağına dair yemin etmişti. Ayet bu olay üzerine inmiştir.

³⁰⁹ Kur'an'da Allah'ın sıfatlarından biri olarak kullanılan *şekûr* kelimesi, yapılan bir iyiliğe fazlasıyla minnettar olan, teşekkür eden kişi anlamına gelir. Bu sıfat tenzih endişesiyle Allah için uygun görülmemiş olmalı ki, 'Allah'ın şükretmesi'ni ifade eden benzer kelimeler, "Allah şükürün karşılığını verir" şeklinde yorumlanmış ve genellikle de bu şekilde tercüme edilmiştir. Oysa, Allah'a yardım etmek, borç vermek vb. antropomorfik ifadeler Kur'an'da oldukça yaygın bir kullanım alanına sahiptir. Dolayısıyla, Allah'ın yapılan iyiliklere karşı nankörlük etmeyeceğini anlatmak için seçilen *şekûr* kelimesini, "Allah minnettar kalır" diye çevirmesek bile, "yapılan iyiliğin kadrini, değerini bilir; yapılan iyiliği görür" gibi anlamlarla karşıladık.

e) Namuslu Olmak (İffetini Korumak)

33/59. Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve inananların kadınlarına, (dışarı çıkarken) üstlerine örtü almalarını söyle; bu onların tanınmasını ve incitilmesini daha iyi sağlar. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

24/26. Kötü kadınlar kötü erkeklerle, kötü erkekler kötü kadınlara yakışırlar. İyi kadınlar iyi erkeklerle, iyi erkekler de iyi kadınlara yakışırlar. Bunlar, onların söylediklerinden uzaktırlar. İşte bunlara bağışlanma ve cömertçe verilmiş rızık vardır.

24/30. (Ey Muhammed!) İnanan erkeklerle söyle, gözlerini dikerek bakmasınlar, mahrem yerlerini korusunlar. Bu, onların arınmasını daha iyi sağlar. Allah onların yaptıklarından haberdardır. 31. İnanan kadınlara da söyle, gözlerini dikmesinler, mahrem yerlerini korusunlar. Süslerini, kendiliğinden görünen dışında açmasınlar. Başörtülerini yakalarının üzerine sal-sınlar.³¹⁰ Süslerini kocaları, babaları, kayınpederleri, oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kızkardeşlerinin oğulları, kadınları, köleleri, erkekliliği kalmamış hizmetçiler ya da kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizledikleri süslerin bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar.³¹¹ Ey inananlar! Başarıya ulaşmanız için, hepimiz Allah'a yönelin.

24/33. Evlenemeyenler ise, Allah kendilerini lütfu ile zenginleştirmeye kadar iffetli davran-sınlar. Kölelerinizden özgürlük akdi yapmak isteyenlerle —onlarda

(٥٩/٣٣) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَمَسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

(٢٦/٢٤) الذَّبَائِبُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ الطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبْتَغَوْنَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

(٣٠/٢٤) قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ يَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَصْنَعُونَ (٣١) وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

(٣٣/٢٤) وَلَيْسَتَغْنِبِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا

³¹⁰ Burada 'yaka' olarak çevrilen *ceyb* (çoğulu: *cuyûb*) kelimesi, elbisenin boyun ile göğüs arasında kalan yeri (gerdanı) gösteren yırtmacı, yani elbisenin yaka açıklığıdır.

³¹¹ Bu pasajda geçen 'sûs' (*zînet*) kelimesi, takı anlamına geldiği gibi, kadının doğal süsü olan vücud güzelliğini de kapsar.

bir iyilik görürseniz- anlaşma yapın. Onlara Allah'ın size verdiği maldan verin. Dünya hayatının geçici menfaatini elde etmek için, namuslu kalmak isteyen bakire cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları buna zorlarsa, Allah, zorlandıkları için onları (cariyeleri) bağışlar ve merhamet eder.

24/60. Evlenme beklentisi kalmamış yaşlı kadınlara, süslerini açığa vurma şartıyla, (dış) giysilerini çıkarmaktan ötürü sorumluluk yoktur; ama sakınmaları kendileri için daha iyi olur. Allah iştir ve bilir.

f) Arabuluculuk Yapmak

2/182. Vasiyet edenin haksızlık yapacağından veya günaha gireceğinden endişe eden varsa, ilgililerin aralarını bulmasında ona bir günah yoktur. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

2/224. Yeminlerinizde Allah'ın adını iyilik etmenize, Allah'a karşı gelmekten sakınmanıza ve insanların arasını düzeltmenize engel kılmayın.

4/114. İnsanların arasını düzeltmeyi, iyilik yapmayı veya yardım etmeyi emreden kimselerin dışında, yapılan gizli konuşmaların çoğunda iyilik yoktur. Kim bunu Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yapıyorsa, ona büyük bir ödül vereceğiz.

49/9. İnananlardan iki topluluk birbirleriyle savaşırlarsa, aralarını düzeltin. Eğer biri diğeri üzerine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönmelerine kadar saldıranlarla savaşın; eğer dönerlerse aralarını adâletle bulun. Adil davranın; Allah âdil davrananları sever. 10. İnananlar kardeşler; öyleyse (dargın olan) kardeşlerinizin arasını düzeltin; Allah'ı sayın ki size merhamet edilsin.

مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عِلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا
وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تُكْرِهُوا
فَتْيَاتَكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْتُمْ تَحْصِينَ لَتَبْتَغُوا عَرْضَ
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهْهُنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ
إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ

٦٠/٢٤ وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ
نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ
مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللَّهُ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ

١٨٢/٢ فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا
فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

٢٢٤/٢ وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ
تَبْرُوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

١١٤/٤ لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ
بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ
ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ فَسَوْفَ نؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

٩/٤٩ وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا
بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي
تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاعَتْ فَأَصْلَحُوا
بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ
١٠ إِيْمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ
وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

g) Emanete Riayet Etmek

23/8. Emanetlerini gözetin, sözlerini yerine getiren (mü'minler murada ermişlerdir.)

70/32-33. (Namazı kılanlar), emanetlerini ve sözlerini yerine getirenler, tanıklığı gereği gibi yapanlar (dır).

2/283. Eğer yolculukta olup da (borç senedini) yazacak birini bulamazsanız, alınan rehin yeterli olur. Eğer birbirinize emanet bırakırsanız, kendisine emanet edilen kişi emaneti teslim etsin,³¹² Rabbi Allah'tan korksun. Tanıklığı gizlemeyin. Tanıklığı gizleyen kalbi günah işlemiş olur. Allah işlediklerinizi bilmektedir.

3/75. Kitap Ehli arasında, bir yük altın emanet etsen onu sana ödeyecek olan da vardır; bir altın emanet bıraksan, tepesine dikilmedikçe onu sana ödemeyecek olan da vardır.³¹³ Bu, onların "Kitapsızlar'a karşı üzerinize bir sorumluluk yoktur" demelerindendir. Onlar, bile bile Allah'a karşı yalan söylüyorlar. 76. Hayır, kim ahdini yerine getirir ve Allah'tan sakınırsa, Allah sakınanları sever.

4/58. Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmetmenizi emreder. Allah size bununla çok güzel bir öğüt veriyor. Allah işitmektedir, görmekte-dir.

٨/٢٣ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ

٢٢/٧٠ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ
٢٣ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ

٢٨٣/٢ وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا
فَرِهَانٌ مَقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ
الَّذِي أَوْثِمَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا
الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آتَمَ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
عَلِيمٌ

٧٥/٣ وَمَنْ أَهْلَ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِطَارٍ
يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بدينارٍ لَا يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ
إِلَّا مَا ذُمَّتْ عَلَيْهِ قَائِمًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا
فِي الْأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ
يَعْلَمُونَ

٥٨/٤ إِنْ اللَّهُ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى
أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ
اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

³¹² Bu ayet, borçlaşma ile ilgili bir bağlamda geçtiği için genellikle bu cümle şöyle anlaşılmıştır: "Eğer birbirinize güvenirseniz (yani borç senedi yazmaya veya rehin almaya gerek duymayıp, söze itimad ederseniz), kendisine güvenirken kişi borcunu ödesin". Yukarıda verilen anlam ise, hem senetsiz/rehinsiz borç vermeyi, hem de emanet bırakmayı kapsamaktadır. Dikkat edilirse, bunun hemen ardından bir başka ahlaki görev olan tanıklık gündeme gelmektedir. Bunu da, borçlaşmayla ilgili tanıklıklarla sınırlandırmak yanlış olur. Bu ayette, peşpeşe bazı ahlaki ödevler sıralanmaktadır.

³¹³ Bu ayet Kur'an'ın müminler dışındaki inanç gruplarına din bağlılarına karşı kategorik, bütünsel yaklaşma yerine kim olursa olsun doğru ve ahlaki davranışını takdir ettiğini, kabul ettiğini gösterir.

h) Adil Olmak

Ahlak ve hukukun en temel kavramı adalettir. Adaletin sözkonusu olduğu yer, insan-insan, insan-toplum ve toplum-toplum ilişkileridir. Adalet, çok genel olarak haklıya hakkını, suçluya cezasını vermek olarak tanımlanabilir. Adaleti, her tekil ilişkide görmek ve uygulamak, insanın bilgi birikimine ve değer duygusunun gücüne (vicdanına) kalmıştır. Bu nedenle, Kur'an sadece adil olmayı tavsiye etmiş, fakat onu tanımlamamış; bunun yerine adaletin pratik örneklerini vermiştir.

7/29. De ki: "Rabbim bana adaleti emretti. Her secde edişte yüzünüzü (O'na) doğrultun ve dini yalnız kendisine has kılarak O'na yalvarın. Sizi ilk yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz".

16/76. Allah iki adamı örnek veriyor. Biri, hiç bir şeye gücü yetmeyen, efendisine yük olan, bir yere gönderse bir iyilik getirmeyen bir dilsizdir. Şimdi bu, doğru yolda olup, adaletle iş yapan kimse ile bir olur mu?

16/90. Allah, adaletle davranmayı, iyilik yapmayı ve akrabaya bakmayı emreder; çirkin işleri, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Düşünürsünüz diye Allah size öğüt veriyor.

60/8. Allah, din uğrunda sizinle savaşmayan ve sizi yurdunuzdan çıkarmayan kimselere iyilik yapmanızı ve onlara karşı adil davranmanızı yasaklamaz. Allah adil olanları sever.

4/58. Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size bununla çok güzel bir öğüt veriyor. Allah işitmektedir, görmektedir.

57/25. Elçilerimizi açık belgelerle gönderdik; insanların doğru hareket etmeleri için peygamberlerle beraber Kitab'ı ve ölçüyü indirdik; pek sert olan ve insanlara bir çok faydası bulunan demiri de indirdik. Bu, Allah'ın dinine ve elçilerine görmeksizin yardım edenleri bilmesi için-

(٢٩/٧) قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ

(٧٦/١٦) وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا ابْنُكَ لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَهُوَ كُلٌّ عَلَى مَوْلَاهُ أَيْتِمًا يُوَجَّهُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

(٩٠/١٦) إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

(٨/٦٠) لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

(٥٨/٤) إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

(٢٥/٥٧) لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ

dir. Allah güçlüdür, üstündür.

49/9. İnananlardan iki topluluk birbirleriyle savaşırlarsa, aralarını düzeltin. Eğer biri diğeri üzerine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönmelerine kadar saldırımlarla savaşın; eğer dönerlerse aralarını adaletle bulun. Adil davranın; Allah adil davrananları sever.

5/42. Onlar yalana çok kulak verirler, pek haram yerler. Eğer sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir. Onlardan yüz çevirirsen, sana bir zarar veremezler. Eğer hüküm verirsene aralarında adaletle hüküm ver. Allah, adil olanları sever.

5/8. Ey inananlar! Allah için adaleti ayakta tutan gözcüler olun.³¹⁴ Bir topluluğa olan kırgınlığınız size adaletsizlik suçunu işletmesin. Adaletli olun; bu (Allah'tan) sakınmaya daha yakındır. Allah'tan sakının. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

i) Kardeşlik

3/103. Topluca Allah'ın ipine tutunun ve ayrılmayın! Allah'ın size olan nimetinin anın! Sizler düşmandınız; O sizin gönüllerinizi uzlaştırdı ve O'nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Ateş çukurunun kıyısında idiniz, sizi oradan kurtardı. Doğru yola girersiniz diye Allah âyetlerini size böyle açıklıyor.

49/10. İnananlar kardeşler; öyleyse (dargın olan) kardeşlerinizin arasını düzeltin; Allah'ı sayın ki, size merhamet edilsin.

49/13. Ey insanlar! Biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanıyasınız diye sizi milletler ve kabileler hâline

(٩/٩) وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا هَلْ فِيْهَا جُنَاحٌ أَلَّا تُحْكُمَ بَيْنَهُمَا أَنِ اتَّخَذَ اللَّهُ الْآخِرَى قَاتِلُوا النَّاسِ حَتَّى تَقِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا هُمَا بِالْعَدْلِ وَالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

(٤٢/٤٢) سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَلُونَ لِلسُّخْتِ فَإِنْ جَاءَكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِسُطِّ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

(٨/٨) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ سِطِّ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نَقَوْمٍ عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا بَلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ تَعْمَلُونَ

(١٠٣/١٠٣) وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا تَكُونُوا نِعْمَةً اللَّهُ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ بَيْنِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا رُءُوسِهِ مِنَ النَّارِ فَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ بَيِّنُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

(١٠/١٠) إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ بَيْنِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

³¹⁴ veya "Allah'ın huzurunda, adalet için tanıklık edenler olarak durun".

koyduk. Allah katında en değerliniz O'na en çok saygılı olanınızdır. Allah bilendir, haberdardır.

وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

i) Hoşgörü ve Bağışlama

25/63. Rahmân'ın kulları yeryüzünde vakarlı, ağırbaşlı yürürler. Bilgisizler kendilerine takıldıkları zaman, onlara güzel söz söylerler.

(٦٣/٢٥) وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

25/72. Onlar, yalanlara tanık olmazlar, boş söze rastladıkları zaman, vakarla gezip giderler.

(٧٢/٢٥) وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا

28/54. İşte onlara, sabırlarından dolayı ecirleri iki defa verilir; onlar kötülüğü iyilikle savarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan da sarfederler.

(٥٤/٢٨) أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَتَذَكَّرُونَ بِالْحَسَنَةِ الَّتِي كَانُوا يُفْقُونَ

42/43. Ama sabredip bağışlayanın işi; işte bu (yaptığı), üzerinde durmaya değer işlerdendir.

(٤٣/٤٢) وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

16/126. Eğer cezalandırıcaksanız, size reva görülen eziyetin misliyle mukabele edin. Şayet kendinizi tutarsanız, bu kendini tutanlar için daha iyidir.

(١٦/١٢٦) وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ

2/263. Uygun bir söz söylemek ve (bir şey veremediği için) özür dilemek, peşinden incitme gelen bir sadakadan daha iyidir. Allah muhtaç değildir, halimdir.

(٢٦٣/٢) قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذَى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ

3/134. Bunlar, bollukta ve darlıkta veriler, öfkelerini yutkunurlar, insanların kusurlarını affederler. Allah iyi davrananları sever.

(١٣٤/٣) الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

4/149. Bir iyiliği açığa vurur veya onu gizlerseniz, ya da bir kötülüğü affederse-niz, (bilin ki) Allah da çok affedici ve güçlüdür.

(١٤٩/٤) إِنْ تُبْدُوا خَيْرًا أَوْ تَخْفَوْهُ أَوْ تُنْفِقُوا عَنْ سُوءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا قَدِيرًا

24/22. İçinizde lütf ve servet sahibi olanlar, yakınlarına, düşkünlere ve Allah

(٢٢/٢٤) وَلَا يَأْتِلِ أَوْلَا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ

yolunda hicret edenlere vermemek üzere yemin etmesinler; affedip geçsinler. Allah'ın sizi bağışlamasına sevinmez misiniz? Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

يُؤْتُوا أُولِي الْقَرْبَى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

22/60. Bu böyledir. Kim kendisine reva görülen eziyetin misliyle mukabele eder ve sonra kendisine yine de saldırılırsa, Allah ona yardım edecektir. Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır.

(٦٠/٢٢) ذَلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لِيُتَصَرَّفَهُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُورٌ غَفُورٌ

64/14. Ey inananlar! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşmanlık edenler olur, onlara karşı uyanık davranın, ama siz affeder, suçlarını hoşgörür ve bağış-larsanız, Allah da bağışlar ve acır.

(١٤/٦٤) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ مِنْ أَرْوَاحِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوٌّ لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعَفَّوْا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

j) Olumsuzluklara Karşı Dayanıklı Olma ve Direnme (Sabr)

Tarihsel süreç içerisinde Kur'an'daki anlamını yitirerek, yanlış anlaşılan temel kavramlardan birisi de 'sabır'dır. Kur'an'da, girilen doğru, hayırlı bir çabada insanın karşılaşabileceği zorluklara ve olumsuzluklara karşı dayanıklı olmayı, direnmeyi, metaneti, azmi ve cesareti ifade eden sabır eylemi, halk arasında, başa gelen olumsuzluklara katlanma, baskıya boyun eğme, yoksunluğu olumlama ve hayata dair iddialardan vazgeçebilmenin ifadesi olarak algılanır hâle gelmiştir. Böyle bir hayat anlayışını Kur'an'ın onaylaması mümkün olmadığı gibi, aşağıdaki pasajlardan da anlaşılabilirliği üzere, 'sabır' kavramının içeriğinin bu anlayışla bir ilgisi olduğu söylenemez.

73/10. (Ey Muhammed! Putperestlerin) söylediklerine karşı sabırlı ol; onların yanlarından güzelliikle ayrıl.

(١٠/٧٣) وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاجْهَرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا

103/1. Vaktin bitimine andolsun. 2. İnsan, hiç şüphesiz ziyan içindedir. 3. Ancak inananlar, yararlı iş işleyenler, birbirine hakkı tavsiye edenler ve sabırlı olmayı tavsiye edenler (bunun dışındadır).

(١٠٣/١) وَالْعَصْرِ (٢) إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ خَسِرٌ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ

90/17. Sonra, (sarp geçidi aşmak), inanın birbirlerine dayanıklı olmayı öğütleyen ve birbirine merhametli olmayı salık verenlerden olmaktır.

(٩٠/١٧) ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَّصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ

28/54. İşte onlara, sabırlarından dolayı ecirleri iki defa verilir; onlar kötülüğü iyilikle savarlar, kendilerine verdiğimiz rızı

(٥٤/٢٨) أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَتَذَكَّرُونَ بِالْحَسَنَةِ الَّتِي كَانُوا يُفْقُونَ

zıktan da sarfederler.

11/11. Ancak, dayanıp yararlı işler işleyenlere, işte bunlara başışlanma ve büyük ecir vardır.

11/115. Dayan! Allah iyi davrananların ücretini zayı etmez.

31/17. (Lokman oğluna dedi ki:) "Ey oğulcuğum! Namazı kıl, uygun olanı buyurup kötülükten vazgeçir, başına gele- ne karşı dayanıklı ol; doğrusu bunlar, üzerinde durulmaya değer işlerdir".

16/126. Eğer cezalandırıcaksanız, size re- va görülen eziyetin misliyle mukabele e- din. Şayet kendinizi tutarsanız, bu kendini tutanlar için daha iyidir. 127. (Ey Muham- med!) Sabırlı ol! Sabretmen ancak Allah'ın yardımıyla. Onlara üzülmeye ve kurdıkları düzenlerden de sıkıntı duyma.

2/153. Ey inananlar! Sabır ve namazla (Allah'tan) yardım isteyin. Kuşkusuz, Al- lah sabredenlerden yanadır.

2/155. Andolsun ki, sizi biraz korkuyla, bi- raz açlıkla, mal, can ve ürün eksilmesiyle deneyeceğiz. Dayananları müjdele! 156. Onlar, başlarına bir musibet geldiği za- man: "Kuşkusuz biz Allah'a aitez ve elbette O'na döneceğiz" derler. 157. İşte onlara, Rablerinden hayır dualar ve rahmet vardır. İşte onlar doğru yolu bulmuşlardır.

2/45. Sabır ve namazla³¹⁵ (Allah'tan) yardım isteyin. Bu, (Allah'a) derinden saygı duyanların dışındakilere ağır gelir.

3/200. Ey inananlar! Dayanın, direnin, tetikte olun ve (Allah'a) saygılı olun ki,

(۱۱/۱۱) إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ

(۱۱۵/۱۱) وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ
الْمُحْسِنِينَ

(۱۷/۳۱) يَا بَنِيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَامْرُءٌ بِالْمَعْرُوفِ وَإِنِّ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ
عَزْمِ الْأُمُورِ

(۱۲۶/۱۶) وَإِنِّ عَاقِبَتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ
وَلَكِنَّ صَبْرَكُمْ لَهْوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ (۱۲۷) وَاصْبِرْ
وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي
ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ

(۱۵۳/۲) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ
وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

(۱۵۵/۲) وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ
وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ
الصَّابِرِينَ (۱۵۶) الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا
إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ (۱۵۷) أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ
صَلَوَاتُ مِن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ

(۴۵/۲) وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ
إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ

(۲۰۰/۳) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا

başararsınız.

وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

k) Alçakgönüllülük (Tevâzu)

25/63. Rahmân'ın kulları yeryüzünde va- karlı, ağırbaşlı yürürler. Bilgisizler kendi- lerine takıldıkları zaman, onlara güzel söz söylerler.

17/24. Onlara (ana-babana) acıyarak, alçakgönüllülük kanatlarını ger ve: "Rab- bim! Küçükken beni büyüttükleri gibi Sen de onlara acı" de.

17/37. Yeryüzünde böbürlenerek yürü- me; ne yeri delebilsin, ne de boyca dağlara erişebilirsin.

31/18-19. (Lokman oğluna şöyle vasiyet etti:) "İnsanları küçümseyip yüz çevirme; yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Allah, kendini beğenip, övünen hiç kimseyi sevmez. Yürüyüşünde tabii ol, sesini kıs! Doğrusu, seslerin en çirkini eşekle- rin sesidir".

l) Sözünde Durmak ve Yeminini Yerine Getirmek

17/34. Yetim malına, (büyüyüp) olgunla- şıncaya kadar, ancak en güzel şekilde yaklaşın. Antlaşmayı yerine getirin. Çünkü verilen söz(den dolayı) hesap so- rulacaktır.

16/91. Sözleştiğiniz zaman Allah'ın ahdi- ni yerine getirin. Yeminleri, pekiştirdikten sonra bozmayın, çünkü Allah'ı kendinize kefil göstermişsinizdir. Allah yaptık- larınızı bilmektedir. 92. Bir milletin diğer bir milletten daha çok olmasından do- layı, ipliğini iyice eğirip katladıkdan sonra örgüsünü bozan kadın gibi, yemin- lerinizi, birbirinize karşı dolap çevirmeye

(۶۳/۲۵) وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى
الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

(۲۴/۱۷) وَالْخَفِضُ لَهُمَا جَنَاحُ الذَّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ
وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا

(۳۷/۱۷) وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَن
تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا

(۱۸/۳۱) وَلَا تَصْغُرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي
الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ
(۱۹) وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاعْضَضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ
أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ

(۳۴/۳۴) وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ
أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ
مَسْئُولًا

(۹۱/۹۱) وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُصُوا
الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ
اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ (۹۲) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَقَضَتْ
عَهْدَهُمْ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا تَتَخَذُونَ آيْمَانَكُمْ دَخَلًا
بَيْنَكُمْ لَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ إِنَّمَا يَبْلُوكُمْ

³¹⁵ Burada 'namaz' olarak çevirdiğimiz *salât* kelimesi 'dua' anlamına da gelir.

alet etmeyin.³¹⁶ Allah onunla sizi denemektedir. Aranızda anlaşmazlığa düşüğünüz şeyi kıyamet günü elbette size açıklayacaktır.

16/94. Yeminlerinizi, birbirinize karşı dolap çevirmeye alet etmeyin; yoksa, sağlam basmış olan ayak sürçer ve Allah'ın yolundan alıkoyduğunuz için kötülüğü tadarsınız ve büyük bir azaba uğrarsınız. 95. Allah'a verdiğiniz sözü az bir değere satmayın. Eğer bilmiş olsanız, Allah'ın katında olan, sizin için çok daha iyidir.

23/8. Emanetlerini gözeten ve sözlerini yerine getiren (mü'minler murada ermişlerdir).

70/32. (Namazı kılanlar), emanetlerini ve sözlerini yerine getirenlerdir.

2/225. Allah sizi, boş yeminlerinizden dolayı sorumlu tutmaz; fakat gönüllerinizin kazandığı yeminlerden ötürü sizi sorumlu tutar. Allah çok bağışlayıcıdır, halimdir.

76/7. Onlar verdikleri sözleri yerine getirirler, fenalığı yaygın olan bir günden korkarlar.

49/15. Gerçek mü'minler, ancak Allah'a ve Elçisi'ne inanan, ondan sonra şüpheye düşmeyen; Allah uğrunda mallarıyla, canlarıyla uğraş verenlerdir. İşte onlar, doğru sözlü olanlardır

61/2. Ey inananlar! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? 3. Yapmayacağınız şeyi söylemeniz Allah katında büyük öfkeye sebep olur.

5/89. Allah sizi kasıtsız yaptığınız yeminlerden dolayı sorumlu tutmaz. Ama, bi-

اللَّهُ بِهِ وَلْيَبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

١٦/٩٤ وَلَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَرِلَ فَتَمَّ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ٩٥ وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا إِنَّمَا عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

٢٣/٨ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ

٧٠/٣٢ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ

٢/٢٢٥ لَا يَأْخُذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يَأْخُذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ

٧٦/٧ يُوَفُّونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا

٤٩/١٥ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ

٦١/٢ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَمْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ٣ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ

٥/٨٩ لَا يَأْخُذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ

³¹⁶ Anlaşma yapan iki taraf arasındaki güç ilişkisi ne olursa olsun, temel ilke, verilen sözün yerine getirilmesidir. Kendinden güçlü olana verilen sözü yerine getirip, zayıf olana verilen söze riayet etmemek, ahlaksızca bir tutumdur. Bu ilke, bireysel ilişkilerde büyük-küçük arasında da riayet edilmesi gereken temel bir düzenleyici ilkedir.

lerek yaptığınız yeminlerden sorumlu tutar. Bunun keffareti ise, ailenize yedirdiğinizin orta derecesinden, on düşkününü yedirmek, yahut onları giydirmek veya bir köleyi özgürleştirmektir. Bunları bulamayan kimse üç gün oruç tutar. İşte yeminlerinizin keffareti budur. Yemin ettiğiniz zaman yeminlerinizi tutun. Şükredersiniz diye böylece Allah ayetlerini size anlatmaktadır.

m) Köleyi Özgürleştirmek

Köleliğin köklü bir sosyal kurum olduğu bir toplumda inen Kur'an'ın, köleliği doğrudan ortadan kaldırmaya yönelik ahlaki bir çağrıda bulunması, altyapısı olmayan (gerçekçi olmayan) bir talep olurdu. Kur'an, o şartlar altında, keffaret ve özendirme yoluyla köleleri özgürlüklerine kavuşturma gibi bir ahlaki erdemi topluma yerleştirmeye çalıştı.

90/12. O sarp geçidin ne olduğunu sen bilirmisin? 13. (O geçit) bir köle özgürleştirmek(tir).

4/92. Yanlışlık dışında bir mü'min diğer bir mü'mini öldüremez. Bir mü'mini yanlışlıkla öldüren kimsenin, bir mü'min köleyi hür yapması ve ölenin ailesi bağışlamadıkça onlara diyet ödemesi gerekir. Eğer o mü'min size düşman olan bir toplumdansa ise, yalnız mü'min bir köleyi hür yapmak yeter. Eğer aranızda anlaşma olan bir toplumdansa ise, ailesine diyet ödemek ve mü'min bir köleyi hür yapmak gerekir. Köle bulamayan kimsenin ise, Allah'ın, tövbesini kabul etmesi için, ke-sintisiz ardarda iki ay oruç tutması gerekir. Allah Bilen'dir, Bilge'dir.

24/33. Evlenemeyenler ise, Allah kendilerini lütfu ile zenginleştirmeye kadar iffetli davransınlar. Kölelerinizden özgürlük akdi yapmak isteyenlerle —onlarda bir iyilik görürseniz— anlaşma yapın. Onlara Allah'ın size verdiği maldan verin. Dünya hayatının geçici menfaatini elde etmek için, namuslu kalmak isteyen bakire cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları buna zorlarsa, Allah, zorlandıkları için onları (cariyeleri) bağışlar ve mer-

يَأْخُذُكُمْ بِمَا عَقَلْتُمْ مِنَ الْإِيمَانِ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

٩٠/١٢ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقْبَةُ (١٣) فَكَيْ رَقَبَةٍ

٩٢/٤ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَاً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَّدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدْيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

٣٣/٢٤ وَلَيْسَتَغْنَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُعْطِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِنْكَ أَيْمَانَكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تَكْرِهُوا فَتِيَاتِكُمْ عَلَى الْبِعَاءِ إِنْ أَرَدْتُمْ تَحَصُّنًا لِنَبَاتِكُمْ أَعْرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهْهُنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ

hamet eder.

58/3. Karılarına zihar yapıp, sonra sözle-
rinden dönenlerin, (karılarıyla) temas et-
meden önce bir köle azat etmeleri gere-
kir. Size verilen öğüt budur. Allah, işle-
diklerinizden haberdardır.

5/89. Allah sizi kasıtsız yaptığınız yemin-
lerden dolayı sorumlu tutmaz. Ama, bi-
lerek yaptığınız yeminlerden sorumlu tut-
tar. Bunun keffareti ise, ailenize yedirdi-
ğinizin orta derecesinden, on düşkünü
yedirmek, yahut onları giydirmek veya
bir köleyi özgürleştirmektir. Bunları bula-
mayan kimse üç gün oruç tutar. İşte ye-
minlerinizin keffareti budur. Yemin etti-
ğiniz zaman yeminlerinizi tutun. Şükre-
dersiniz diye böylece Allah ayetlerini si-
ze anlatmaktadır.

n) Görgülü Olmak

4/86. Size bir selâm verildiği zaman, siz
de ondan daha güzeli ile selâm verin ve-
ya (en azından aynısını) tekrarlayın. Al-
lah herşeyi hesaba katmaktadır.

24/27. Ey inananlar! Kendi evleriniz dı-
şındaki evlere, sahiplerine seslenip sel-
âm vermeden girmeyiniz. Eğer düşünür-
seniz bu sizin için daha iyidir. 28. Eğer
evde kimseyi bulamazsanız, yine de si-
ze izin verilmedikçe içeriye girmeyiniz.
Size "Dönün!" denirse dönün. Bu sizin
için daha temizdir. Allah yaptıklarınızı bi-
lir. 29. İçinde size bir yarar bulunan ıssız
evlere girmenizde bir sorumluluk yoktur.
Allah, açığa vurduğunuzu da, gizlediğini-
zi de bilir.

24/58. Ey inananlar! Ellerinizin altında o-
lan köle ve cariye ve sizden henüz er-
genliğe ermemiş olanlar, sabah nama-
zından önce, öğle sıcaklığında ve yatsı na-
mazından sonra soyunduğunuzda (yani-

إِكْرَاهِينَ غُفُورٌ رَحِيمٌ

۳/۵۸) وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ
لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا ذَلِكَ
تَوْعظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

۸۹/۵) لَا يُوَاحِدُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ
يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ
مَسْكِينٍ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَوْ هَلْيَكُمْ أَوْ كَسْوَتُهُمْ
أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ
كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ
يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

۸۶/۴) وَإِذَا حُيِّنْتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنِ مِنْهَا أَوْ
رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيرًا

۲۷/۲۴) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ
بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتَسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ
خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ۲۸) فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا
أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ
ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
عَلِيمٌ ۲۹) لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ
مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا
تَكْتُمُونَ

۵۸/۲۴) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَ الَّذِينَ مَلَكَتْ
أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ

nıza girmek için) üç defa izin istesinler.
Bunlar, sizin açık bulunabileceğiniz üç
vakittir. Bu vakitlerin dışında birbirinizin
yanına girip çıkmakta size de, onlara da
bir sorumluluk yoktur. Allah ayetlerini si-
ze böyle açıklar. Allah Bilgin'dir, Bilge'-
dir. 59. Çocuklarınız ergenlik çağına ge-
lince, kendilerinden öncekilerin izin iste-
diği gibi, onlar da izin istesinler. Allah si-
ze ayetlerini böyle açıklar. Allah bilgin-
dir, bilgedir.

24/61. Körün sıkıntı duyması gerekmez.
Topalın sıkıntı duyması gerekmez. Has-
tanın sıkıntı duyması gerekmez. Kendi
evlerinizde, babalarınızın evlerinde, an-
nelerinizin evlerinde, erkek kardeşlerin-
izin evlerinde, kız kardeşlerinizin evlerin-
de, amcalarınızın evlerinde, halalarınızın
evlerinde, dayılarınızın evlerinde, teyze-
lerinizin evlerinde, anahtarları elinizde
bulunan evlerde ya da dostlarınızın evle-
rinde yemek yeme konusunda sıkıntı
duymanız gerekmez. Toplu olarak veya
ayrı ayrı yemenizde sizin için bir sakınca
yoktur. Evlere girdiğiniz zaman, kendi
adamlarınıza Allah katından bereket,
esenlik ve güzellik dileyerek selâm ve-
rin. Allah size ayetleri düşünürsünüz di-
ye böyle açıklıyor.

o) Dünya-Ahiret Dengesini Korumak

94/5. Güçlüğün yanında bir kolaylık var-
dır. 6. Evet; güçlüğün yanında bir kolay-
lık vardır. 7. Onun için bir işi bitirince di-
ğerine giriş. 8. Ve yalnız Rabbinden iste.

53/24. Yoksa, insan her umduğuna sa-
hip mi olacak? 25. Başlangıç da, son da
Allah'ındır.

28/60. Size verilen herhangi bir şey,
dünya hayatının bir geçimliği ve süsü-
dür. Allah katında olan ise daha iyi ve
daha kalıcıdır. Aklınızı kullanmaz mısı-

مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ
الطَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ
لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَافُونَ عَلَيْكُمْ
بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ
وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۵۹) وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ
فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ
اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

۶۱/۲۴) لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى
الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى
أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ
بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ
أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ
أَخَوَالِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتُمْ مُفَاتِحَهُ أَوْ
صَدِيقَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ
أَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةٌ
مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ
الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

۵/۹۴) فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۶) إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ
يُسْرًا ۷) فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ ۸) وَإِلَى رَبِّكَ
فَارْجِعْ

۲۴/۵۳) أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنَّى ۲۵) فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ
وَالْأُولَى

۶۰/۲۸) وَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

nız?

28/76-77. Kârun, Mûsa'nın kavminden biriydi, ama onlara karşı azdı. Biz ona, anahtarlarını güçlü bir topluluğun zor taşıdığı hazineler vermiştik. Toplumu ona: "Böbürlenme! Allah böbürleneni sevmez. Allah'ın sana verdiği şeylerde, âhiret yurdunu da gözet, dünyadaki payını da unutma; Allah'ın sana yaptığı iyilik gibi sen de iyilik yap; yeryüzünde bozgunculuğu arzulama, çünkü Allah bozguncuları sevmez" demişlerdi.

16/30. (Allah'a karşı gelmekten) sakınanlara: "Rabbimiz ne indirdi?" dendiğinde: "İyilik" derler. İyi davrananlara bu dünyada iyilik vardır. Ahiret yurdu ise daha iyidir. Saygılı olanların yurdu ne güzeldir!

2/201. İnsanlardan "Rabbimiz! Bize dünyada güzel olanı ver, ahirette de güzel olanı ver, bizi ateşin azabından koru" diyenler vardır. 202. İşte onlara kazandıklarından bir pay vardır. Allah çabuk hesap görür.

47/36. Dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadır. Eğer inanır ve (Allah'a karşı) saygılı olursanız, O size karşılıklarını verir; O sizden (bütün) malınızı istemiyor.

ö) İnsanlara İyi Davranmak ve Güzel Söz Söylemek

103/1. Vaktin bitimine andolsun. 2. İnsan, hiç şüphesiz ziyan içindedir. 3. Ancak inananlar, yararlı iş işleyenler, birbirine hakkı tavsiye edenler ve sabırlı olmayı tavsiye edenler (bunun dışındadır).

17/23. Rabbin, yalnız kendisine tapmanıza ve ana-babaya iyi davranmanıza hükmetmiştir. Eğer ikisinden biri veya her ikisi senin yanında kocayacak olursa, onlara "Öf!" bile deme ve onları azarlama; onlara güzel söz söyle. 24. Onlara

وَرَبَّنَّهَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

(٧٦/٢٨) إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ وَأَتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءَ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ (٧٧) وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُقْسِدِينَ

(٣٠/١٦) وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلْ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ

(٢٠١/٢) وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (٢٠٢) أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ

(٣٦/٤٧) إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُوَ وَإِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أَجْرَكُمْ وَلَا يَسْأَلَكُمْ أَمْوَالَكُمْ

(١/١٠٣) وَالْعَصْرِ (٢) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ (٣) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ

(٢٣/١٧) وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفْ وَلَا تَنْهَهِمَا وَقُلْ لَهُمَا

acıyarak alçak gönüllülük kanatlarını ger ve: "Rabbim! Küçükken beni büyüttükleri gibi, Sen de onlara acı" de.

17/28. Rabbinden umduğun bir rahmeti beklediğin için hak sahiplerinden yüz çevirecek olursan, (hiç değilse) onlara hoş söz söyle.

17/53. (Ey Muhammed!) Kullarıma söyle, en güzel olanı söylesinler. Şeytan onların aralarını bozar. Şüphesiz, Şeytan insanın apaçık düşmanıdır.

29/8. Biz insana, ana-babasına karşı iyi davranmasını tavsiye ettik. Eğer anababa, bir şeyi körü körüne Bana ortak koşman için seni zorlarsa o zaman onlara itaat etme. Dönüşünüz Banadır. Yaptıklarınızı size bildiririm.

4/36. Allah'a tapın, O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, yakınlara, öksüzlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanındaki arkadaşa, yolda kalana ve elinizin altında bulunanlara (kölelerinize) iyi davranın. Allah kendini beğenip böbürleneni sevmez.

قَوْلًا كَرِيمًا (٢٤) وَالْخَفِضَ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا

(٢٨/١٧) وَإِمَّا تَغْرِضَنَّ عَنْهُمُ ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَيَّسُورًا

(٥٣/١٧) وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُبِينًا

(٨/٢٩) وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

(٣٦/٤) وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

2. Kötü ve Yerilen Tutum ve Davranışlar

Kötülük veya yanlış tutum ve davranışlar, özü itibarıyla insanın kendinin ve ilişkide bulunduğu ötekinin onurunu zedeleyen, yapı bütünlüğünü bozan, onlara zarar veren, acıya sebebiyet veren tutum ve davranışlardır. Kur'an, hangi tür davranış ve tutumların bu kategoriye girdiğinin insanın aklı-selimiyle bilebileceğini kabul ettiği için, ahlaki iyilikler konusunda olduğu gibi, bu konuda da muhataplarına bilgilendirici katkıda bulunmak yerine, hatırlatmalarda bulunup, caydırıcı bir dil kullanmakla yetinmektedir. Bunları yapmamak denenmenin, dolayısıyla da dinin önemli bir parçasıdır. Aşağıdaki ayetlerde bunların en önemlileri hakkında Allah'ın insana uyarı ve hatırlatmalarını yer almaktadır.

a) Genel Olarak Kötülük

68/10-14. (Ey Muhammed!) Diliyle iğneleyen, kovuculuk eden, iyiliği sürekli ola-

(١٠/٦٨) وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ (١١) هَمَّازٍ

rak önleyen, saldırgan, suç işleyen, çok yemin eden, aşağılık zorbaya, bütün bunlar dışında bir de soysuzlukla damgalanmış hiç bir kimseye, malı ve oğulları vardır diye uymayasın. 15. Ayetlerimiz ona okunduğu zaman: "Öncekilerin masalları" der. 16. Onun havada olan burununu yakında yere sürteceğiz.³¹⁷

7/33. De ki: "Rabbim, açığa çıkan ve gizli kalan kötülükleri, günah işlemeyi, haksız yere aşırı gitmeyi, hakkında hiç bir delil indirmedeği şeyi Allah'a ortak koşmanızı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyi söylemenizi haram kılmıştır".

17/36. Bilmediğin şeyin ardına düşme. Doğrusu, kulak, göz ve gönül, işte bunların hepsi ondan sorguya çekilir. 37. Yeryüzünde böbürlenerek yürüme; ne yeri delebilsin, ne de boyca dağlara erişebilirsin. 38. Bunların hepsi, Rabbinin katında beğenilmeyen kötü şeylerdir. 39. Bunlar, Rabbinin sana bildirdiği hikmetlerdir. Sakın, Allah'tan başka tanrı edinme, yoksa yerilmiş ve kovulmuş olarak cehenneme atılırsın.

16/90. Allah, adaletle davranmayı, iyilik yapmayı ve akrabaya bakmayı emreder; çirkin işleri, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Düşünürsünüz diye Allah size öğüt veriyor.

4/148. Allah –haksızlığa uğrayanın dışında– kötü sözün açıkça söylenmesini sevmez. Allah iştir, bilendir.

4/85. Kim iyi bir işe aracı olursa, kendisine ondan bir pay vardır. Kim de kötü bir şeye aracılık yaparsa, kendisine onun bir benzeri vardır. Allah herşeyi gözetip karşılığını verir.

مَشَاءَ بَنِيمٍ (۱۲) مَنَاعَ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَيْمٍ (۱۳) عَتَلُ بَعْدَ ذَلِكَ زَيْمٍ (۱۴) أَلَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ (۱۵) إِذَا تَتَلَّى عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (۱۶) سَتَسِمُهُ عَلَى الْخُرُطُومِ

(۲۳/۷) قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنْزَلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

(۳۶/۱۷) وَلَا تَقَفْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا (۳۷) وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا (۳۸) كُلُّ ذَلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُومًا (۳۹) ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَى إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَى فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَنحُورًا

(۹۰/۱۶) إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

(۱۴۸/۴) لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا

(۸۵/۴) مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا

وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقِينًا

b) Cimrilik

92/8-10. Cimrilik eden, kendini yeterli gören ve en güzel sözü yalanlayan kimsenin de, güçlülere uğramasını kolaylaştırır. 11. O aşağıya yuvarlandığı zaman, malı onu kurtarmaz.

89/17. Hayır; öksüze karşı cömert davranmıyorsunuz. 18. Yoksulu yedirme konusunda birbirinizi özendirmiyorsunuz. 19. Mirası hak gözetmeden yiyorsunuz. 20. Malı pek çok seviyorsunuz.

104/1. Mal toplayıp onu sayıp duran, diliyle çekiştirip, yüzüyle de alay eden kimsenin vay hâline! 3. Malının kendisini ölümsüz kılacağını sanmaktadır.

17/29. Ne elini boynuna bağlayıp cimri kesil, ne de elini büsbütün açıp tutumsuz ol; yoksa pişman olur, açıkta kalırsın.

70/19. İnsan gerçekten pek tahammülsüz yaratılmıştır. 20. Başına bir fenalık gelince feryad eder. 21. Kendisine bir iyilik dokununca pintileşir.

3/180. Allah'ın lütfundan kendilerine verdiği şeylerde cimrilik edenler, onun kendilerinin iyiliğine olduğunu sanmasınlar. Aksine bu onların kötülüğüdür. Cimrilik yaptıkları şeyler, kıyamet günü boyunlarına dolandırılacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah işlediklerinizden haberdardır.

4/37. Hem kendileri cimrilik edip, hem de insanlara cimriliği tavsiye edenler, Allah'ın lütfundan kendilerine verdiği şeyleri gizlerler. İnkârcılara aşağılayıcı bir azap hazırladık.

57/24. Bunlar hem kendileri cimrilik ederler, hem de insanlara cimrilik yapma-

(۸/۹۲) وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى (۹) وَكَذَّبَ بِالْحَسَنَى (۱۰) فَسَيَسْرُهُ لِيُغْنِيَ (۱۱) وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى

(۱۷/۸۹) كَلَّا بَلْ لَا تَكْرُمُونَ الْيَتِيمَ (۱۸) وَلَا تَحَاضُونَ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ (۱۹) وَتَأْكُلُونَ التَّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا (۲۰) وَتَحْبِئُونَ الْمَالَ حَبًّا جَمًّا

(۱/۱۰۴) وَيَلْ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُزْمَةٌ (۲) الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ (۳) يُحْسِبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ

(۲۹/۱۷) وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا

(۱۹/۷۰) إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَ خَلُوعًا (۲۰) إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا (۲۱) وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا

(۱۸۰/۳) وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا أَنَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

(۳۷/۴) الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا أَنَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

(۲۴/۵۷) الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ

³¹⁷ Bu ayetlerin, Mekke'nin ileri gelenlerinden Velid b. Muğire hakkında nazil olduğu rivayet edilmektedir. Ancak, ayetin hükmü, bu özellikleri taşıyan herkesi kapsar.

larını tavsiye ederler. Allah'ın buyruğundan kim yüz çevirirse, (bilsin ki) Allah muhtaç değildir ve övülmeye layıktır.

64/16. Allah'a gücünüzün yettiği kadar saygılı olun, (O'nun buyruklarını) dinleyin, itaat edin, kendinizin iyiliğine olarak mallarınızdan sarfedin; nefsinin cimriliğinden korunan kimseler, işte onlar mutluluğa erenlerdir.

c) İftira

33/58. İnanan erkek ve kadınları yapmadıkları bir şeyden ötürü incitenler, şüphesiz iftira etmiş ve apaçık bir günah yüklenmiş olurlar.

4/112. Kim bir yanlışlığa düşer veya bir günah işler de, sonra onu suçsuz birinin üzerine atarsa, apaçık bir iftira ve günah yüklenmiş olur.

24/23-24. İffetli ve bir şeyden haberi olmayan mü'min kadınlara zina isnad edenler, dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. Kendi dilleri, elleri ve ayaklarının, yapmış olduklarına tanıklık edeceği gün, onlar büyük azaba uğrayacaklardır.

24/4. İffetli kadınlara zinâ isnad edip de, sonra dört tanık getiremeyenlere seksen değnek vurun; ebediyen onların tanıklığını kabul etmeyin. İşte onlar yoldan çıkmış kimselerdir.

d) Yapılan İyiliği Başa Kakmak

74/6. (Yaptığını) çöksunarak başa kakma!

2/262. Mallarını Allah yolunda veren ve başa kakıp incitmek için, verdikleri şeyin ardına düşmeyenlerin ödülleri, Rablerinin katındadır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir. 263. Uygun bir

وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

(16/64) فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمِعُوا وَأَطِيعُوا
وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

(58/33) وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغْيٍ
مَا اكْتَسَبُوا فَذَرُوا لَهُمْ مَا كَانُوا يُعْمَلُونَ

(4/112) وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ
بَرِيئًا فَقَدْ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا

(23/24) إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ
الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ
عَظِيمٌ (24) يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ
وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

(4/24) وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا
بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ
شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

(6/74) وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ

(262/2) الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا
يَتَّبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَّا وَلَا أَدَى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ
رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (263)

söz söylemek ve (bir şey veremediği için) özür dilemek, peşinden incitme gelen bir sadakadan daha iyidir. Allah muhtaç değildir, halîmdir. 264. Ey inananlar! Allah'a ve ahiret gününe inanan ve malını, insanlara gösteriş için sarfeden kimse gibi iyiliklerinizi başa kakarak ve inciterek boşa çıkarmayın. Böyle olanın durumu, üzerinde biraz toprak bulunan yalçın kayaya benzer. Üzerine sağanak yağdığında onu cascavlak bırakır. Böylece ellerinde, kazandıklarından bir şey kalmaz. Allah inkârcı toplumu doğru yola erdirmez.

76/8-10. Onlar içleri çektiği hâlde, yiyeceği yoksula, öksüze ve esire yedirirler. "Biz sizi ancak Allah rızası için doyuruyoruz, bir karşılık ve teşekkür beklemiyoruz. Biz çok asık suratların bulunacağı bir günde Rabbimizden korkarız" derler.

e) Başkalarını Çekiştirmek (Gıybet)

104/1. Diliyle çekiştirip, yüzüyle de alay eden kimsenin vay hâline!

49/12. Ey inananlar! Zanda bulunmaktan çokca sakının, zira zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin suçunu araştırmayın; kimse kimseyi çekiştirmesin; hangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır? Ondan tiksiniirsiniz. Allah'a saygılı olun. Allah tövbeleri dâima kabul edendir, merhametlidir.

f) Kendini Beğenmişlik (Kibir)

90/5. İnsanoğlu, kendisine kimsenin güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?

28/76-77. Kârun, Mûsa'nın kavminden biriydi, ama onlara karşı azdı. Biz ona, anahtarlarını güçlü bir topluluğun zor taşıdığı hazineler vermiştik. Toplumu ona: "Böbürlenme! Allah böbürleneni sev-

قَوْلَ مَعْرُوفٍ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أذى
وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ (264) يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا
صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ
النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ
صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تَرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا
يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الْكَافِرِينَ

(8/76) وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا
وَأَسِيرًا (9) إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ
جَزَاءً وَلَا شُكْرًا (10) إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا
غَيُوسًا قَمْطَرِيرًا

(104/1) وَيَلْ لِكُلِّ هُمْزَةٍ لُزْمَةٌ

(49/12) يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ
إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُمُ
بَعْضًا إِيْحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا
فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ

(90/5) أَلَيْسَبُ أَنْ لَّنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ

(28/76-77) إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى
عَلَيْهِمْ وَاتَّبَعَتْهُ مِنْ الْكَوْنِ مَا إِنَّ مَقَاتِلَهُ لَتَتَوَّء
بِالْمُصْنَبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ

mez. Allah'ın sana verdiği şeylerde âhiret yurdunu da gözet, dünyadaki payını da unutma; Allah'ın sana yaptığı iyilik gibi sen de iyilik yap; yeryüzünde bozgunculuğu arzulama, çünkü Allah bozguncuları sevmez" demişlerdi.

17/37. Yeryüzünde böbürlenerek yürüme, ne yeri delebilsin, ne de boyca dağlara erişebilirsin.

31/18. (Lokman oğluna şöyle vasiyet etti:) "İnsanları küçümseyip yüz çevirme, yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Allah, kendini beğenip öğünen hiç kimseyi sevmez".

4/36. Allah'a tapın, O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, yakınlara, öksüzlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanındaki arkadaşına, yolda kalana ve elinizin altında olanlara (kölelerinize) iyi davranın. Doğrusu, Allah kendini beğenip böbürleneni sevmez.

57/23. Bu, kaybettiğinize üzülmemeniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmanız içindir. Allah kendini beğenip öğünen hiç kimseyi sevmez.

g) Bozgunculuk (İfsâd)

7/56. Düzeltilmesinden sonra, yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Korkarak ve umutla Allah'a yalvarın. Allah'ın rahmeti, iyi davranalara yakındır.

7/74. (Salih, kavmine şöyle dedi:) "Allah'ın sizi Âd kavminin ardından onların yerine getirdiğini, ovalarında köşkler kurup dağlarında kayadan evler yonttuğunuz buraya yerleştirdiğini hatırlayın. Öyleyse, Allah'ın nimetlerini anın ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın".

اللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ (۷۷) وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

۳۷/۱۷) وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا

۱۸/۳۱) وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

۳۶/۴) وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

۲۳/۵۷) لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

۵۶/۷) وَلَا تَقْسُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَةَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ

۷۴/۷) وَادْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِن بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَخَذُونَ مِّنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَحْتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا فَادْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ

28/77. (Kavmi, Karun'a şöyle dedi:) "Allah'ın sana verdiği şeylerde, âhiret yurdunu da gözet, dünyadaki payını da unutma; Allah'ın sana yaptığı iyilik gibi sen de iyilik yap; yeryüzünde bozgunculuğu arzulama, çünkü Allah bozguncuları sevmez".

30/41. Karada ve denizde bozgun, insanların bizzat kendi elleriyle işledikleri yüzünden çıkar; Allah da belki dönerler diye yaptıklarının bir kısmını kendilerine tattırır.

58/9. Ey İnananlar! Gizli konuştuğunuz zaman, günah işlemeyi, düşmanlık etmeyi ve Peygamber'e karşı gelmeyi fısıldaşmayın; iyilik yapmayı ve (Allah'a karşı gelmekten) sakınmayı konuşun; kıyamet günü huzurunda toplanacağınız Allah'tan sakının.

h) Çekememezlik (Hased)

113/1-5. (Ey Muhammed!) De ki: "Yaratıklarının şerrinden, bastırıldığı zaman karanlığın şerrinden, düğümlere üfören bü-yücülerin şerrinden, çekememezlik ettiği zaman kıskancın şerrinden, sabahın Rabbine sığınırım".

4/32. Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri arzu etmeyin. Erkeklerle çalıştıklarından bir pay vardır, kadınlara da çalıştıklarından bir pay vardır. Allah'tan bolluğunu dileyin. Doğrusu Allah her şeyi bilmektedir.

i) Savurganlık (İsraf)

7/31. Ey Ademoğulları! Her secde mahallinde güzel elbiselerinizi giyin. Yiyecek için fakat israf etmeyin; Allah savurganları sevmez.

۲۸/۷۷) وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

۴۱/۳۰) ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

۹/۵۸) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَجَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَّالَجُوا بِإِيْمَتِكُمْ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَتَّالَجُوا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

۱۱۳/۱) قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ (۲) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ (۳) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ (۴) وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ (۵) وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ

۴/۳۲) وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا لِلنِّسَاءِ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا لِلرِّجَالِ مِنَ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

۳۱/۷) يَا أَيُّهَا آدَمُ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

20/81. Size verdiğimiz rızıkların temizle-
rinden yiye! Bunda aşırı gitmeyin ki, ga-
zabımı haketmeyesiniz. Gazabımı hake-
den kimse muhakkak mahvolur.

17/26. Yakınlara, düşküne ve yolcuya
hakkını ver, ama saçıp savurma. 27.
Doğrusu, saçıp savuranlar, şeytanların
kardeşleridir. Şeytan ise, Rabbine karşı
çok nankördür.

17/29. Ne elini boynuna bağlayıp cimri
kesil, ne de elini büsbütün açık tutumsuz
ol; yoksa pişman olur, açıkta kalırsın.

i) Adam Öldürmek

17/31. Yoksulluk korkusuyla çocuklarını-
zı öldürmeyin. Sizi de, onları da biz rızık-
landırıyoruz. Doğrusu, onları öldürmek
büyük günahtır.

17/33. Allah'ın haram kıldığı cana haksız
yere kıymayın. Haksız yere öldürülenin
velisine kesin bir belge vermişizdir. Artık
o da öldürmekte aşırı gitmesin; ne de ol-
sa yardım görmüştür.

4/93. Kim bir mü'mini bile bile öldürürse,
onun cezası, içinde temelli kalacağı ce-
hennemdir. Allah ona öfkelenmiş, onu
lânetlemiş ve ona büyük bir azap hazır-
lamıştır.

5/32. Bundan (Kabil'in Habil'i haksız ye-
re öldürmesinden) dolayı, İsrailoğulları'na
şöyle yazdık: "Kim bir cana kıymamış
veya yeryüzünde bozgunculuk yapma-
mış olan bir kimseyi öldürürse, bütün in-
sanları öldürmüş gibidir. Kim de bir kim-
senin hayatını kurtarırsa, bütün insanları
kurtarmış gibidir". Andolsun, onlara elçi-
lerimiz açık belgelerle gelmiştir, ama on-
ların çoğu bundan sonra da yeryüzünde
aşırı gitmişlerdir.

(٨١/٢٠) كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا
فِيهِ فَيَحْبِلَ عَلَيْكُمْ غَضَبِي وَمَنْ يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِي
 فَقَدْ هَوَىٰ

(٢٦/١٧) وَأَتَا ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ
السَّبِيلِ وَلَا تَنْذَرُ تَنْذِيرًا (٢٧) إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا
إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا

(٢٩/١٧) وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا
تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا

(٣١/١٧) وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةً إِمَّا يَنْحَنَ
نَرْزُقْهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا

(٣٣/١٧) وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا
بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا
فَلَا يُسْرِفْ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا

(٩٣/٤) وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ
خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعْنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا
عَظِيمًا

(٣٢/٥) مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَآئِيلَ أَنَّهُ
مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ
فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا
النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ
كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعَثَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ

j) Yalan Söylemek

25/72. Onlar, yalanlara tanık olmazlar,
boş söze rastladıkları zaman, vakarla
geçip giderler.

45/7-8. Kendine okunan Allah'ın âyetleri-
ni dinleyip, sonra onları hiç duymamış
gibi büyüklük taslamakta direnen, pek
yalancı ve günahkâr kişinin vay hâline!
Ona can yakıcı bir azabı müjdele.

33/70-71. Ey inananlar. Allah'ı sayın ve
dürüst söz söyleyin ki, Allah işlerinizi
kendinize yararlı kılsın ve günahlarınızı
size bağışlasın. Kim Allah'a ve Elçisi'ne
itaat ederse, şüphesiz büyük bir başarı
kazanmış olur.

22/30. İşte böyle; kim Allah'ın yasakları-
na saygı gösterirse, bu Rabbinin katında
onun iyiliğinedir. Size bildirilmiş olanların
dışındaki hayvanlar size helal kılınmıştır.
Putların pisliliğinden kaçının, yamuk söz-
den de kaçının.

61/2. Ey inananlar! Yapmayacağınız şe-
yi niçin söylüyorsunuz? 3. Yapmayaca-
ğınız şeyi söylemeniz, Allah katında bü-
yük öfkeye sebep olur.

k) İnsanları Küçük Düşürmek

104/1. Diliyle çekiştirip, yüzüyle de alay
eden kimsenin vay hâline!

49/11. Ey inananlar! Bir topluluk diğer
bir topluluğu alaya almasın, belki de on-
lar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar
da başka kadınları alaya almasınlar, bel-
ki onlar kendilerinden daha iyidirler. Bir-
birinizle alay etmeyin, birbirinizi kötü lâ-
kaplarla çağırmayın; inandıktan sonra
yoldan çıkmakla nitelenmek ne kötüdür!
Tövbe etmeyenler, işte onlar zalimlerdir.

(٢٥/٧٢) وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا
بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا

(٧/٤٥) وَيَلْ لَّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٌ (٨) يَسْمَعُ آيَاتَ اللَّهِ
تَتْلَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا فَبَشْرَةً
بِعَذَابِ إِلِيمٍ

(٣٣/٧٠) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا
سَدِيدًا (٧١) يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ
وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

(٢٢/٣٠) ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ حُرْمَاتُ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ
عِنْدَ رَبِّهِ وَأَلْبَسْتُ لَكُمْ الْأَلْبَامَ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ
فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْتَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ

(٦١/٢) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ
(٣) كَبِيرٌ مَقْنَا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ

(١٠٤/١) وَيَلْ لَّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ

(١١/٤٩) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ
عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ
عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا
تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ
وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

I) Gösteriş Yapmak (Riyâ)

107/4-7. Namazlarından habersiz olarak namaz kılanların vay hâline! Onlar gösteriş yapmaktadırlar. Onlar eğreti bir şeyin verilmesine bile engel olurlar.

(٤/١٠٧) قَوْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ۝ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ۖ (الَّذِينَ هُمْ يَرَاغُونَ) وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ

2/264. Ey inananlar! Allah'a ve ahiret gününe inanmayan ve malını insanlara gösteriş için sarfeden kimse gibi, iyiliklerinizi başa kakarak ve inciterek boşa çıkarmayın. Böyle olanın durumu, üzerinde biraz toprak bulunan yalçın kayaya benzer. Üzerine sağanak yağdığında onu cascavlak bırakır. Böylece ellerinde, kazandıklarından bir şey kalmaz. Allah inkârcı toplumu doğru yola erdirmez.

(٢٦٤/٢) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُم بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ ثَرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

8/47. Yurtlarından, böbürlenerek ve insanlara gösteriş için çıkanlar ve Allah yolunda alıkoyanlar gibi olmayın! Allah onların yaptıklarını her yönüyle bilmektedir.

(٤٧/٨) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطْرًا وَرِثَاءَ النَّاسِ وَيَصْنَعُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ

4/38. Ve yine bunlar, mallarını, insanlara gösteriş olsun diye sarfederler; ne Allah'a, ne de ahiret gününe inanırlar. Kimin arkadaşı şeytansa, (bilsin ki) o kötü bir arkadaştır. 39. Bunlar Allah'a ve ahiret gününe inanıp, Allah'ın kendilerine verdiği rızıktan sarfetmiş olsalardı, sanki onlara ne olurdu? Ama Allah onları bilmektedir.

(٣٨/٤) وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِثَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا ۖ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا

m) Zina ve Fuhuş

17/32. Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, çirkin bir iş ve kötü bir yoldur.

(٣٢/١٧) وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْنَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا

6/151. De ki: "Gelin, size Rabbinizin haram kıldığı şeyleri anlatayım. O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya iyi davranın. Yoksulluktan korkarak çocuklarınızı öldürmeyin; -sizin ve onların rızasını Biz veriyoruz-. Kötülüğün gizlisine de, açığına da yanaşmayın. Allah'ın ha-

(١٥١/٦) قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّيَ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ

ram kıldığı cana -haksız yere- kıymayın. Düşünün diye Allah bunları size öğüt vermektedir.

الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

16/90. Allah, adaletle davranmayı, iyilik yapmayı ve akrabaya bakmayı emreder; çirkin işleri, kötülüğü ve azmayı yasaklar. Düşünürsünüz diye Allah size öğüt veriyor.

(٩٠/١٦) إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

24/19. Inananlar arasında hayasızlığın yayılmasını arzu edenlere, işte onlara, dünya ve ahirette can yakıcı azap vardır. Allah bilir, siz ise bilmezsiniz.

(١٩/٢٤) إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

24/3. Zinâ eden erkek, ancak zinâ eden veya putperest bir kadınla evlenebilir. Zinâ eden kadınla da, ancak zinâ eden veya putperest bir erkek evlenebilir. Bu, inananlara yasak edilmiştir.

(٣/٢٤) الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ

24/33. Evlenemeyenler ise, Allah kendilerini lütfu ile zenginleştirmeye kadar ifteli davranırlar. Kölelerinizden özgürlük akdi yapmak isteyenlerle -onlarda bir iyilik görürseniz- anlaşma yapın. Onlara Allah'ın size verdiği maldan verin. Dünya hayatının geçici menfaatini elde etmek için, namuslu kalmak isteyen bakire cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları buna zorlarsa, Allah, zorlandıkları için onları (cariyeleri) bağışlar ve merhamet eder.

(٣٣/٢٤) وَلَيْسَتِغْفِرَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تَكْرِهُوا فَتِيَاتَكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْتُمْ تَحَصُّنًا لِنَبَاتِكُمْ أَعْرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهِنْ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِمْ غَفُورٌ رَحِيمٌ

n) Eşcinsellik

7/80-81. Lût da kavmine: "Âlemlerde sizden önce hiç kimsenin yapmadığı bir hayasızlığı mı yapıyorsunuz? Siz kadınları bırakıp şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz. Hayır, siz aşırı giden bir toplumsunuz" dedi.

(٨٠/٧) وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ (٨١) إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ

27/54-55. Lût'u da gönderdik, kavmine: "Göz göre göre bir hayasızlık mı yapıyorsunuz? Kadınları bırakıp, şehvetle er-

(٥٤/٢٧) وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ (٥٥) أَنْتُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً

keklere mi yaklaşıyorsunuz? Evet, siz cahilce davranan bir toplumsunuz" dedi.

o) Önyargılı Olmak (Sû-i Zan)

4/94. Ey inananlar! Allah uğrunda yola çıktığınız zaman iyice araştırın ve size barış önerene, dünya hayatının geçici menfaatini arzulayarak: "Sen mü'min değilsin" demeyin. Allah'ın katında çok ganimetler vardır. Önceleri siz de öyleydiniz. Ama Allah size iyilikte bulundu. Öyleyse iyice araştırın. Allah yaptıklarınızdan haberdardır

49/12. Ey inananlar! Zanda bulunmaktan çokca sakının, zira zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin suçunu araştırmayın; kimse kimseyi çekiştirmesin; hangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır? Ondan tiksiniirsiniz. Allah'a saygılı olun. Allah tövbeleri dâima kabul edendir, merhametlidir.

ö) Sarhoşluk ve Kumar

2/219. Sana içkiden ve kumardan soruyorlar; de ki: "Her ikisinde hem büyük bir günah, hem de bazı faydalar vardır. Ama ikisinin de günahları faydalarından daha büyüktür". Ve sana ne vereceklerini de soruyorlar; de ki: "Artanı". Dünya ve ahiret hakkında düşünün diye, Allah size ayetlerini böyle açıklıyor.

5/90. Ey inananlar! İçki, kumar, dikili taşlar ve fal okları, yalnızca Şeytan işi birer pisliktir. Bundan kaçının ki kurtulasınız. 91. Şeytan, içki ve kumar yüzünden, yalnızca arınıza düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçecek misiniz?

مِنْ دُونِ النَّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ

٩٤/٤ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَقَبَّلُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتُ مُؤْمِنًا لَتَبْغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمٌ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنْ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَقَبَّلُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

١٢/٤٩ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا يَحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ

٢١٩/٢ (يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْغَفْوُ كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ

٩٠/٥ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رَجَسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ٩١) إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصْنَعُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَمَنْ أَنْتُمْ مُتَّبِعُونَ

p) Dünyaya Aşın Düşkünlük (Sekülerlik)

Dinî, ilahî, aşkın âlemden uzaklaşma, kutsal olan ile bağıni koparma ve yeryüzüne kapanma anlamında 'dünyevileşme' modern Batı kültürünün en karakteristik özelliklerindendir. Önceleri Rönesans ve Reform, daha sonra Aydınlanma filozoflarının gayretiyle oluşturulan hümanist-laik batı kültürü ve medeniyetinin insan anlayışı veya dünya görüşünün özü olan 'dünyevilik' ile Kur'an'ın sık sık dikkat çektiği ve insanı uyarmaya çalıştığı bir tehlike olan dünyaya aşırı düşkünlük arasında sıkı bir bağ vardır. İbrahimi dinlerin insanı kendisine karşı korumaya, uyanık tutmaya çalıştıkları bu en büyük günah; bütün felaketlerin ve ahlâksızlıkların kaynağı olan bu en temel sapma, modern dünyada önce Batı'da ortaya çıkmış, daha sonra da bütün dünyaya yayılmıştır. Hz. Musa'nın savaştığı Karun ve Firavun'un dünya görüşü olan bu anlayış, o gün nasıl acılara sebebiyet ver-diyse, bugün de çevre kirliliği, silahlanma, ırkçılık, tüketim çılgınlığı, açlık, savaş ve gelir dağılımında adaletsizlik gibi bir yığın felakete sebep olmaktadır. Bu durum, Kur'an'ın tasviri ile "Allah'ı unuttukları için, Allah'ın da kendilerine kendilerini unutturduğu kimse-ler" in hâlidir (59. Haşır/ 19). Kur'an insanın haddi aşması ve azması ile, dünya hayatını tercih etmesi arasında yakın bir bağ kurar: "Artık kim azarsa ve dünya hayatını tercih ederse, gideceği yer cehennemdir" (79. Naziat/37-39).

73/11. (Ey Muhammed!) Varlık sahibi olup da yalanlayanları Bana bırak; onlara biraz mühlet ver. 12-13. Katımızda onlar için ağır boyunduruklar, cehennem, boğazdan geçmez bir yiyecek ve can yakan azab vardır.

١١/٧٣ (وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهَلُكُمْ قَلِيلًا ١٢) إِنَّ لَدُنِّيَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا ١٣ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا

74/11-14. (Ey Muhammed!) Tek olarak yaratıp, kendisine bol bol mal, çevresinde bulunan oğullar verdiğim ve nimetleri yaydıkça yaydığım o kimseyi Bana bırak! 15. Bir de (verdiğim nimetleri) artırmamı umar. 16. Hayır, hayır; o Bizim âyetlerimize karşı son derece inatçıdır.

١١/٧٤ (ذُرِّيَّتِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ١٢) وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا ١٣ وَبَنِينَ شُهُودًا ١٤ وَمَهَلْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ١٥ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ١٦) كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا

111/1. Ebû Leheb'in elleri kurusun, kendisi yok olsun! 2. Malı ve kazandığı kendisine fayda vermesin. 3. O, alevli ateşte yanacaktır. 4-5. Karısı da, boynunda bir ipele ona odun taşıyacaktır.

١١١/١ (تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ٢) مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ٣) سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ٤) وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ٥) فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ

87/16. Siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz. 17. Oysa âhiret daha iyi ve daha kalıcıdır.

٨٧/١٦ (بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ١٧) وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ

53/29. (Ey Muhammed!) Bizi anmaktan yüz çevirenlere ve dünya hayatından başka bir şey istemeyenlere aldırma. 30. Onların ulaştıkları bilgi seviyesi budur.

٢٩/٥٣ (فَاغْرُضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ٣٠) ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ

Rabbin, yolundan sapmış olanı da çok iyi bilir, doğru yolda olanı da çok iyi bilir.

75/20. Hayır, hayır! Sizler çabuk olanı (bu dünyayı) seversiniz. 21. Daha sonrakini (Ahireti) ise bırakırsınız.

104/1. Mal toplayıp onu sayıp duran, diliyle çekiştirip, yüzüyle de alay eden kimsenin vay hâline! 3. Malının kendisini ölümsüz kılacağına sanmaktadır. 4. Hayır; o, kırıp geçiren yere atılacaktır. 5. Kırıp geçiren yerin ne olduğunu sen bilir misin? 6-7. Orası, yüreklere çökecek olan, Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir. 8-9. Onlar, uzun direklerle bağlanmış bir hâlde oraya kilitleneceklerdir.

90/6. "Yığın yığın mal tüketmişimdir" diyor. 7. O, kendisini kimsenin görmediğini mi sanıyor?

35/5. Ey insanlar! Allah'ın verdiği söz şüphesiz gerçektir. Dünya hayatı sizi aldatmasın ve aldatıcı (Şeytan) sizi Allah hakkında aldatmasın.

20/131. Onlardan bir kısmına, kendilerini sınamak için, dünya hayatının süsü olarak bahşettiğimiz nimetlere sakın göz dikme. Rabbinin rızkı daha iyi ve daha kalıcıdır.

27/4. Ahirete inanmayanların yaptıkları işleri kendilerine güzel göstermişizdir, bu yüzden körü körüne bocalarlar. 5. Azabın kötüsü bunlardır ve ahirette en çok kayba uğrayacaklar bunlardır.

28/76-77. Kârun, Mûsa'nın kavminden biriydi, ama onlara karşı azdı. Biz ona, anahtarlarını güçlü bir topluluğun zor taşıdığı hazineler vermiştik. Toplumu ona: "Böbürlenme! Allah böbürleneni sevmez. Allah'ın sana verdiği şeylerde, âhi-

رَبِّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ اهْتَدَى

٢٠/٧٥ كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ٢١ وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ

١/١٠٤ وَقِيلَ لِكُلِّ هُمْزَةٍ لَمَزَةٍ ٢ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ٣ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ٤ كَلَّا لَيُنْبَنَّى فِي الْحُطْمَةِ ٥ وَمَا أَذْرَكَ مَا الْحُطْمَةُ ٦ نَارُ اللَّهِ الْمَوْقُودَةُ ٧ الَّتِي تَطْلُعُ عَلَى الْأَفْنَدَةِ ٨ إِنِّهَا عَلَيْهِمْ مُوَصَّدَةٌ ٩ فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ

٦/٩٠ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُبَدًا ٧ أَيْحَسِبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ

٥/٣٥ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ

١٣١/٢٠ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعَتْ بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْثَتِمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَبَاقَى

٤/٢٧ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زِينَتًا لَهُمْ أَعْمَالُهُمْ فَهُمْ يَغْمَهُونَ ٥ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمْ الْأَخْسَرُونَ

٧٦/٢٨ إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءَ بِالْعُصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ

ret yurdunu da gözet, dünyadaki payını da unutma; Allah'ın sana yaptığı iyilik gibi sen de iyilik yap; yeryüzünde bozgunculuğu arzulama, çünkü Allah bozguncuları sevmez" demişlerdi. 78. Kârun: "Bu servet ancak, bende bir ilimden ötürü bana verilmiştir" demişti.³¹⁸ Allah'ın ondan önce, ondan daha güçlü ve topladığı şey daha fazla olan nice nesilleri yok ettiğini bilmez mi? Suçluların günahları kendilerinden sorulmaz. 79. (Kârun) tüm debdebesiyle kavminin karşısına çıkınca, dünya hayatını isteyenler: "Keşke Kârun'a verildiği gibi bize de verilse, doğrusu o çok şanslı biri" demişlerdi. 80. Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise: "Siz yazıklar olsun; inanan ve yararlı iş işleyenler için Allah'ın ödülü daha iyidir. Ona da ancak sabredenler kavuşabilir" demişlerdi. 81. Sonunda, onu da, sarayını da yerin dibine geçirdik. Ne Allah'a karşı ona yardım edebilecek bir topluluk çıktı, ne de kendi kendini kurtarabildi. 82. Daha dün onun yerinde olmayı isteyenler bu sefer şöyle diyorlardı: "Demek ki, Allah kullarından dilediğinin rızkını genişletiyor ve dilediğine bir ölçüye göre veriyor. Eğer Allah bize lutfetmiş olmasaydı, bizi de yerin dibine geçirirdi. Demek ki, inkârcılar başarıya eremezler".

10/7-8. Bize kavuşmayı ummayan, dünya hayatından hoşnut olup, ona gönülden bağlanan ve âyetlerimizden habersiz olanlar var ya; işte bunların kazandıklarına karşılık varacakları yer ateştir.

11/15. Dünya hayatını ve güzelliklerini isteyenlere, orada işlerinin karşılığını veririz ve onlar orada zarara uğratılmazlar. 16. İşte bunlara ahirette ateşten başka bir şey yoktur. Dünyada yaptıkları boşa gitmiştir ve yapmakta oldukları da boştur.

اللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ٧٧ وَلَبِغَ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَتَسَنَّصِيكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَتَّبِعِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ٧٨ قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ فَتَا أَهْلِكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنْ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْأَلُ عَنْ ذُنُوبِهِ الْمُجْرِمُونَ ٧٩ فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَالِيتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ٨٠ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُفْلِحُ إِلَّا الصَّابِرُونَ ٨١ فَخَسَفْنَا بِهِ وَبَدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ ٨٢ وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيَكَانَ اللَّهُ يَنْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَوْلَا أَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا وَيَكَانَهُ لَا يَفْلَحُ الْكَافِرُونَ

٧/١٠ إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ ٨ أُولَئِكَ مَأْوَاهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

١٥/١١ مَنْ كَانَ يَرْيِدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُخْسَرُونَ ١٦ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ

³¹⁸ Karun'un iddiasının Türkçesi şöyledir: "Bu malı ben kazandım ve benimdir." Mülkiyetin aşkını ilahî kaynağını inkâr eden bu 'mutlak mülkiyet' anlayışı bugün Kapitalizmin ve onun arkasındaki seküler Batı metafiziğinin de iddiasıdır. Bu anlayış için 'israf' ve 'infak' kavramının ciddi bir anlamı yoktur.

15/3. Onları bırak; yesinler, menfaatlen-
sinler ve emelleri onları avundursun; iler-
de (böyle yaşamının sonucunu) bilecek-
lerdir.

6/130. "Ey cin ve insan topluluğu! Size
ayetlerimi anlatan ve bugünle karşılaşa-
cağınızı bildiren, kendi içinizden elçiler
gelmedi mi?" dediğinde: "Kendi aley-
himize tanıştık" derler. Dünya hayatı on-
ları aldattı da, inkârcı olduklarına dair
kendi aleyhlerine tanıklık ettiler.

6/29. (Putperest Araplar:) "Hayatımız an-
cak bu dünyadakinden ibarettir. Biz di-
riltilecek değiliz" dediler.

6/70. Dinlerini oyun ve eğlenceye alan-
ları ve dünya hayatının aldattığı kimsele-
ri bırak da, Kur'an'la şu öğüdü ver: "Kişi,
yaptıklarına karşılık rehin alındığında,
Allah'tan başka ne bir himaye edeni, ne
de aracılık edeni çıkar. O her türlü fideyi
de verse de, kabul olunmaz. Yaptıklarına
karşılık rehin alınanlara, inkâr etmiş
olmalarına karşılık kızgın bir içecek ve
can yakıcı bir azap vardır".

31/33. Ey insanlar! Rabbinize karşı say-
gılı olun. Babanın oğlu, oğulun da babası
için bir şey ödeyemeyeceği günden
korkun. Allah'ın verdiği söz şüphesiz
gerçekdir. Dünya hayatı sakın sizi aldat-
masın. Aldatıcı (Şeytan) sizi Allah hak-
kında aldatmasın.

34/34. Uyarıcı göndermiş olduğumuz her
kasabanın varlıklı kimseleri, onlara: "Biz
sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz"
diye gelmişlerdir. 35. Onlar: "Malları ve
çocukları en çok olan bizleriz, azaba uğ-
ratılacak değiliz ya!" derlerdi. 36. De ki:
"Şüphesiz Rabbim rizki dilediğine ge-
nişletir ve dilediğine bir ölçüye göre ve-
rir, fakat insanların çoğu bilmezler". 37.
Ey insanlar! Ne mallarınız, ne de çocuk-
larınız, katımızda sizin Bize yaklaş-
manızı sağlar. Ancak inanıp yararlı iş iş-

مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
(۳/۱۵) ذُرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِمُ الْأَمَلُ
فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ

(۱۳۰/۶) يَامَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ
مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمُ آيَاتِي وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ
هَذَا قَالُوا شِهْنَاءَنَا عَلَى أَنْفُسِنَا وَغَرَّبْنَاهُمْ حَيَاةَ الدُّنْيَا
وَشَهِدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ

(۲۹/۶) وَقَالُوا إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ
بِمُعْثِيْنَ

(۷۰/۶) وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا
وَغَرَبْنَاهُمْ حَيَاةَ الدُّنْيَا وَذَكَرَ بِهِ أَنْ تَبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا
كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ
تَعْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا
بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا
كَانُوا يَكْفُرُونَ

(۳۳/۳۱) يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَالْخُشُوعَ يَوْمًا لَا
يُجْزِي وَالِدَ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَارٌ عَنْ
وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ
الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمُ بِاللَّهِ الْغُرُورُ

(۳۴/۳۴) وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ
مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ (۳۵) وَقَالُوا
نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ (۳۶)
قُلْ إِنْ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَكِن
أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (۳۷) وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا
أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَن آمَنَ
وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعْفِ بِمَا

leyenlere, yaptıklarının kat kat fazlası ö-
dül vardır; onlar, yüksek saraylarda, gü-
ven için-dedirler.

43/33-35. Eğer insanlar (küfre meyle-
den) tek bir ümmet olmayacak olsaydı,
Rahman'ı inkâr edenlerin evlerinin ta-
vanlarını, üzerinde yükseldikleri merdi-
venleri, evlerinin kapılarını, yaslan-
dıkları kerevetleri gümüşten yapar ve al-
tın bileziklerle işlerdik. Bunların hepsi
ancak dünya hayatının geçimliğidir.
Ahiret, Rabbinin katında (O'na karşı
gelmekten) sakınanlarıdır. 36. Kim
Rahman'ı anma konusunda körlük ede-
se, yanından ayrılmayacak bir şeytanı
ona sardırır. 37. Artık onlar bunları
yoldan alıkoşur, bunlarda doğru yolda
olduklarını sanırlar. 38-39. Sonunda Bi-
ze gelince (arkadaşına): "Keşke benimle
senin aranda doğu ile batı arasındaki
kadar uzaklık olsaydı; sen ne kötü arka-
daşmışsın!" der. Artık bunun bugün size
hiç faydası dokunmaz; zira haksızlık et-
miştiniz, şimdi azabda birleştiniz.

44/34-36. Inkarcılar: "İlk ölümümüzden
sonra bir şey yoktur; bir daha diriltilecek
değiliz. Eğer doğru sözlü iseniz, bize ba-
balarımızı getirsenize?" derler.

45/24. "Bu dünyadaki hayatımızdan son-
ra bir şey yoktur. Ölürüz ve yaşarız; bizi
ancak zamanın geçişi yokluğa sürükler"
derler. Onların bu hususta bir bilgisi yok-
tur, sadece böyle sanırlar. 25. Ayetle-
rimiz onlara açıkça okunduğu zaman;
delilleri yalnızca: "Doğru sözlü iseniz ba-
balarımızı getirin bakalım" demek olur.
26. De ki: "Sizi Allah diriltir, sonra öldü-
rür, sonra sizi şüphe götürmeyen kıya-
met gününde toplar. Ama insanların ço-
ğu bilmezler".

16/106. Kalbi imanla yatışmış bulunup
da (inkara) zorlananın dışında, kim inan-
dıktan sonra Allah'ı inkâr eder ve gönlü-
nü inkârcılığa açarsa, bunlara Allah ka-
tından bir öfke vardır ve büyük azap da

عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرَفَاتِ آمِنُونَ

(۳۳/۴۳) وَلَوْلَا أَن يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَّجَعَلْنَا
لِمَن يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِيُثْبِتَهُمْ سَقْفًا مِّنْ فَضَّةٍ
وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ (۳۴) وَلِيُبَيِّنَ لَهُمُ الْآيَاتِ
وَسُرُورًا عَلَيْهَا يُكَنِّوْنَ (۳۵) وَزَخْرَفًا وَإِنْ كُلُّ ذَلِكَ
لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ
(۳۶) وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقْصِ لَهُ
شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ (۳۷) وَإِنَّهُمْ لَيَصْنَوْنَهُمْ عَنِ
السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ (۳۸) حَتَّىٰ إِذَا
جَاءَنَا قَالَ يَالَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بَعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيَنْسُ
الْقَرِينَ (۳۹) وَلَنْ يَنْفَعَكَ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتَ أَنَّكَ فِي
الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ

(۳۴/۴۴) إِنْ هُوَ إِلَّا لَيَقُولُنَّ (۳۵) إِنْ هِيَ إِلَّا
مَوْتُنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُعْشِرِينَ (۳۶) فَأَتُوا بِآبَائِنَا
إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

(۲۴/۴۵) وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ
وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُم بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ
إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُونَ (۲۵) وَإِذَا تَلَّيَ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا
بَيِّنَاتٍ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّا أَن قَالُوا اتَّبَعُوا بِآبَائِنَا إِنْ
كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۲۶) قُلْ لِلَّهِ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ
يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَكِن أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

(۱۰۶/۱۶) مَن كَفَرَ بِاللَّهِ مِن بَعْدِ إيمَانِهِ إِلَّا مَن
أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِن مِّن شَرِّ الْكَافِرِ
صَدْرًا فَلَيْسَ لَهُمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

onlardır. 107. Bu, onların ahirete karşı dünya hayatını tercih etmelerinden ve Allah'ın, inkâr eden toplumu doğru yola getirmemesinden ötürüdür.

23/33-38. (Nuh'un) kavminin inkârcı ve ahirete kavuşmayı yalanlayan ileri gelenleri –ki Biz kendilerine dünya hayatında nimet vermiştik– şöyle dediler: "Bu, yediğinizden yiyen, içtiğinizden içen, sizin gibi bir insandan başka bir şey değildir. Kendiniz gibi bir insana itaat ederseniz hüsrana uğrayacağınızda hiç şüphe yoktur. Sizi, öldüğünüz, toprak ve kemik yığını olduğunuz zaman tekrar dirilmenizle mi tehdit ediyor? Oysa tehdit edildiğiniz şey ne kadar, hem de ne kadar uzak! Hayatımız ancak bu dünyadadır. Ölüyoruz ve yaşıyoruz; tekrar diriltilmeyiz. Bu, ancak Allah'a karşı yalan uyduranın bir adamdır. Biz ona inanmayız".

30/7. Onlar dünya hayatının görünen kısmını bilirler. Ahiret hayatından ise habersizdirler. 8. Kendi kendilerine Allah'ın gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları ancak bir gaye ile ve belirli bir süre için yaratmış olduğunu düşünemiyorlar mı? İnsanların çoğu Rablerine kavuşacaklarını inkâr ederler. 9. Yeryüzünde dolaşarak, kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna bakmıyorlar mı? (Kaldı ki,) onlar kendilerinden daha kuvvetli idiler ve yeryüzünü işleyip onlardan daha çok imar etmişlerdi. Onlara da açık belgelerle elçiler gelmişti. Allah onlara haksızlık edecek değildi; ama onlar kendilerine haksızlık ediyorlardı. 10. Sonra Allah'ın âyetlerini yalanlayıp, onları alaya almak suretiyle kötülük yapanların sonu pek kötü oldu.

2/200. Hac ibadetlerinizi bitirdiğinizde, babalarınızı andığınız gibi ya da daha kuvvetli bir anıyla Allah'ı anın. İnsanlardan "Rabbimiz! Bize dünyada ver" diyenler vardır. Böylelerine, ahiretten bir pay yoktur.

١٠٧) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحْبَبُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

٢٣/٣٣) وَقَالَ الْمَلَأُ مِنَ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِإِِقَاءِ الْآخِرَةِ وَاتَّرفَانَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَذَا إِلَّا بَشْرٌ مِثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ٣٤) وَلَكِنْ أَطَعْتُمْ بَشْرًا مِثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذَا لَخَاسِرُونَ ٣٥) أَلَيْدَكُمْ أَنْكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنْكُمْ مُخْرَجُونَ ٣٦) هِيَئَاتِ هِيَئَاتِ لِمَا تُوعَدُونَ ٣٧) إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ٣٨) إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ

٧/٣٠) يَتْلُمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ ٨) أَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ ٩) أَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ١٠) ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ أُسَاءُوا السُّوءَ أَنِ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ

٢٠٠/٢) فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَانْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمَنْ النَّاسُ مِنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ

4/134. Kim dünya iyiliğini isterse, bilsin ki, Allah katında hem dünya, hem ahiret sevabı vardır. Allah iştir, görendir.

١٣٤/٤) مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا

57/20. Dünya hayatının bir oyun, oyalanma, süslenme, birbirinize karşı övünme ve daha çok mal ve çocuk sahibi olma çabasından ibaret olduğunu bilin. Bunların durumu, yağmurun bitirdiği, ekicilerin de hoşuna giden bir bitkiye benzer; sonra kurur, sapsarı olduğu görülür, sonra çerçöp olur. Ahirette çetin azap da vardır, Allah'ın hoşnutluğu ve bağışlaması da vardır; dünya hayatı ise sadece aldatıcı bir geçimlikler.

٢٠/٥٧) اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُوَ زِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ

13/26. Allah dilediğine rızık bol verir, dilediğine de ölçülü verir. Onlar dünya hayatıyla mutlu olurlar. Oysa dünya hayatı ahiretin yanında kısa bir geçimlikten ibarettir.

٢٦/١٣) اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَفَرَحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ

76/27. Doğrusu, insanlar çabuk olanı severler de, ağır(luğu çekilmez) bir günü arkalarına atarlar.

٢٧/٧٦) إِنْ هُوَ إِلَّا يَجْعَلُونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا

59/19. Allah'ı unutup da, Allah'ın da kendilerini kendilerine unuttuğu kimseler gibi olmayın; onlar, yoldan çıkmış kimselerdir.

١٩/٥٩) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

63/9. Ey inananlar! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın; böyle olanlar ziyana uğrayanlardır.

٩/٦٣) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

9/24. (Ey Muhammed!) De ki: "Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabalarınız, elde ettiğiniz mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret ve hoşunuza giden evler, size Allah'tan, Elçisi'nden ve O'nun yolunda cihat etmekten daha sevimli ise, Allah'ın buyruğu gelene kadar bekleyin. Allah, yoldan çıkan toplumu doğru yola koymaz.

٢٤/٩) قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

9/55. Onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Allah, bunlarla onlara dünya hayatında azap etmeyi ve inkârcı

٥٥/٩) فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ

olarak can vermelerini ister.

لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَرْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ

r) Büyücülük ve Büyüye Başvurmak

113/1-5. (Ey Muhammed!) De ki: "Yaratıklarının şerrinden, bastırıldığı zaman karanlığın şerrinden, düğümlere üfören büyüçülerin şerrinden, çekememezlik ettiği zaman kıskancın şerrinden, sabahın Rabbine sığınırım".

١١٣/١ (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ٢) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ
٣) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ٤) وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ
فِي الْعُقَدِ ٥) وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ

2/102. Onlar Süleyman'ın hükümdarlığı aleyhine şeytanların söylediklerine –oysa Süleyman kâfir değildi, fakat insanlara büyüçülüğü öğreten şeytanlar kafir olmuşlardı– ve Babil'deki iki meleğe, Hârut ve Mârut'a indirilene uydular. Bu ikisi: "Biz ancak denemek içiniz; sakın inkâr etmel!" demedikçe kimseye bir şey öğretmezlerdi. Ama insanlar bu ikisinden karı kocayı ayıracak şeyler öğreniyorlardı. Ne var ki, Allah'ın izni olmadıkça onunla kimseye zarar veremezlerdi. İnsanlar kendilerine zararı dokunacak ve fayda vermeyecek şeyleri öğreniyorlardı. Onlar büyüü satın alanların ahirette bir nasipleri olmadığını biliyorlardı. Keşke karşılığında kendilerini sattıkları şeyin ne kadar kötü olduğunu bilselerdi.³¹⁹

103. Eğer inansalar ve saygılı olsalardı, Allah katından alacakları ödül daha iyi olurdu. Keşke bunu bilselerdi!

١٠٢/٢ (وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ
سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا
يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السَّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ
هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا
إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ
بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ
إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ
عَلَّمُوا لِمَنْ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ
وَلَنْبَسَ مَا شَرُّوا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ١٠٣)
وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَوْ
كَانُوا يَعْلَمُونَ

s) Rüşvet Almak ve Vermek

2/188. Birbirinizin malını haksızca yemeyin ve insanların mallarının birkismini yemek için onu, (yaptığının yanlış olduğunu) bile bile yargıçlara vermeyin!

١٨٨/٢ (وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتَذْكُلُوا
بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ
بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

YEDİNCİ BÖLÜM TOPLUMSAL DÜZEN VE HUKUK

Din, bir taraftan, Allah ile insan arasında, temeli itaat, saygı ve aşka dayanan gönüllü bir bağ iken; diğer taraftan, temeli ahlaka dayanan, insanlar arası ilişkileri düzenleyen dinamik bir sosyal nizamdır. Kur'an'ın getirmiş olduğu sosyal ahlak kendini siyasi, iktisadi ve hukuki süreçlerde gerçekleştirir. Kur'an yirmi küsur senelik nüzul tarihinde, eğittiği toplulukla kendi mesajının özüne bağlı, örnek bir toplumsal düzen oluşturdu. Toplumsal düzen, bir taraftan savunulan inanç ve ahlak değerlerinin zorunlu tezahürü, dışa vurumudur; diğer taraftan da, bu inanç ve ahlak değerlerinin koruyucu zarfıdır. Toplumsal düzen, doğası gereği değişken ve dinamik olduğundan, Kur'an'ın çerçevesini çizdiği toplumsal nizam, tabii olarak VII. Yüzyılın Arap toplumunun tarihsel, toplumsal, siyasi ve kültürel şartlarını dikkate alarak oluşturulmuştur. Kur'an'ın öncülüğünde, Hz. Muhammed'in Medine'de gerçekleştirdiği bu ilk tecrübe, Kur'an tarafından 'Örnek Toplum' (*Ümmet-i Vasa*) olarak, daha sonraki İslam toplumları tarafından Asr-ı Saadet (Mutluluk Çağı) olarak nitelenmiş olsa da, sonraki gelişmelerin temel ilkeler düzeyinde bu örneğe ne kadar uygun olduğu ve sonraki nesillerin bu tecrübeyi dinamik olarak hakkıyla yorumlayıp yorumlamadığı yine tartışılabilir. Toplum düzenine ilişkin iddia taşımayı, dinin özünden değil de, ikincil bir mesele olarak algılamak, dini, 'şeriat'ı olmayan salt 'akide', 'nizam'ı olmayan soyut bir 'tasavvur' ve 'amel' yönü olmayan yalın bir 'iman' olarak görmektedir. Öte yandan, tarihin herhangi bir dönemde oluşturulmuş toplumsal bir düzeni ve hukuk yapısını değişmez asıl olarak kabul edip, bütün insanlığı bu yapının içine sokmaya çalışmak da, dini bir 'duruş' olmaktan çıkıp, onu tarihsel bir 'durum'a indirgemek anlamına gelir. Böyle statükocu ve dogmatik bir din anlayışı dinî düşüncüyü kurumsallaştırmakta, onu her türlü eleştiri ve değerlendirmeye kapalı, durağan ve sabit bir yapıya hapsedmektedir. Bu itibarla, bugünkü toplumsal sorunlarımızın çözümünde Kur'an'ın rehberliğine başvurabilmemizin temel şartı, Kur'an'da öngörülen toplumsal yapı ve hukuk düzeni üzerinden, Kur'an'ın, dönemin Araplarını nereden alıp, nereye götürdüğünü / götürmeye çalıştığını gözlemlemektir. Böyle bir gözlem, büyük ölçüde Cahilî toplum yapısı hakkında bilgilenmeyi de gerektirdiği için, gerekli gördüğümüz yerlerde sınırlı da olsa, bu kabil bilgilere dipnotlarda yer vermeye çalıştık.

³¹⁹ Tefsirlerde bu ayet çok çeşitli şekillerde yorumlanmıştır. Fakat ortak olan bir şey varsa, İsrail-oğulları Hz. Süleyman'ın saltanatını sihirle kurduğuna inanıyorlardı. Kur'an bunu reddederek onun bir peygamber olduğunu bildirdi.

A. AİLE HAYATI

Aile, insanoğlunun neslini devam ettirmek için geliştirdiği en eski/köklü kurumdur. Dinlerin hakim olduğu ortaçağda, dede-nine, anne-baba ve çocukların bir arada yaşadığı büyük aile tipi egemendi. Modern dönemde, insanlığın bütün geleneksel kurumları gibi, büyük aile tipi de terk edildi ve dede-nine dışarıda bırakılarak çekirdek aile yapısına geçildi. Günümüz Batı dünyasında çekirdek aile de sorgulanmaya başlanmış ve çocuk yapmama, birlikte yaşama, eşcinsellik vb. tutumlar tercih edildiğinden, o da dağılmanın eşiğine gelmiş durumdadır. Oysa, yanlış evliliklerin doğurduğu huzursuzluk riskine rağmen –kaldı ki, boşanmayla bu durum düzeltilebilir–, aile, insanoğlunun medenî bir hayat yaşaması için vazgeçemeyeceği bir kurumdur. Bu nedenle, kutsal kitapların dinî ahkâmının oldukça büyük bir kısmı bu alana ilişkindir. Bu durum, aynıyla Kur'an'da da variddir. Aşağıdaki ayetlerde yer alan, Kur'an'ın aile yaşamına ilişkin hukuki ve ahlaki tavsiyeleri, onun aile kurumuna verdiği önemi açıkça gözler önüne sermektedir.

1. Ana-Baba

Kur'an; ebeveynin (anne-baba veya dede-nine) aile içinde kalmasını, ailenin bir parçası olarak diğer aile fertleriyle birlikte yaşamasını istemektedir. Çağdaş yaşam biçimi ve egemen modernist dünya görüşü ise, önerdiği çekirdek aile tipiyle ebeveyni (yerine göre anne-baba, yerine göre dede-nine) ailenin dışına atmıştır. Bu, son derece vahşi ve gayri ahlaki bir uygulamadır. Sözde 'huzur evleri'nin nasıl bir huzursuzluk mekânı ve yanı hapishane olduğunu, orada yaşayan insanlardan dinlemek mümkündür. Şurası bir gerçektir ki, anne ve babayı yaşlılıklarında ailenin içinde tutmak, sabır gibi ahlaki bir olgunluğu, vefa ve minnettarlık gibi ahlaki erdemlere sahip olmayı gerektirir. Modern (yabancılaşmış) insanda da, yaşamın temposu ve gidişatı gereği, bunlar maalesef nadir bulunan hasletler hâline gelmiştir.

17/23. Rabbin, yalnız kendisine tapmanıza ve ana-babaya iyi davranmanıza hükmetmiştir. Eğer ikisinden biri veya her ikisi senin yanında kocayacak olursa, onlara "Öf!" bile deme ve onları azarlama; onlara güzel söz söyle. 24. Onlara acıyarak alçak gönüllülük kanatlarını ger ve: "Rabbim! Küçükken beni büyüttükleri gibi, Sen de onlara acı" de.

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا بِيَّاهُ
وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا
أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفْ وَلَا تَنْهَرَهُمَا وَقُلْ لَهُمَا
قَوْلًا كَرِيمًا ٢٤) وَلَخَفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِّ مِنْ
الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا

6/151. De ki: "Gelin, size Rabbinizin haram kıldığı şeyleri anlatayım. O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya iyi davranın. Yoksulluktan korkarak çocuklarınızı öldürmeyin; –sizin ve onların rızasını Biz veriyoruz–. Kötülüğün gizlisine de, açığına da yanaşmayın. Allah'ın haram kıldığı cana –haksız yere– kıyma-

قُلْ يٰٓأَيُّهَا النَّاسُ ارْجِعُوا إِلَىٰ آبَائِكُمْ
تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ
مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ
مِنْ ظَهَرٍ مِنْهَا وَمَا بَطَنٌ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ

yın. Düşünün diye Allah bunları size öğüt vermektedir.

31/14. Biz insana, ana-babasına tavsiye etmişizdir. Annesi onu güçsüzlükten güçsüzlüğe uğrayarak karnında taşımıştı. Çocuğun sütten kesilmesi ise iki yıl sürer. "Bana ve ana-babama şükret!" diye ona öğütte bulunmuşuzdur. Dönüş Banadır. 15. Ey insanoğlu! Ana-baban, seni körü körüne Bana ortak koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme; dünya işlerinde onlarla güzel geçin,³²⁰ Bana yönelen kimsenin yoluna uy; sonunda dönüşünüz Banadır. O zaman yaptıklarınızı size bildiririm.

46/15. Biz insana, ana-babasına karşı iyi davranmasını tavsiye etmişizdir, zira annesi onu (karnında) güçlülükle taşımış ve güçlülükle doğurmuştur. Taşınması ve sütten kesilmesi otuz ay sürer. Sonunda (büyüyüp) olgunlaşıp da kırk yaşına varınca: "Rabbim! Bana ve ana-babama verdiğin nimete şükretmemi ve Senin hoşnut olacağın yararlı işler yapmamı sağla; soyumu da iyi (insanlar) yap. Ben Sana yöneldim; ben kendini Sana verenlerdenim" der.

14/41. "Rabbimiz! Hesabın görüleceği günde, beni, ana-babamı ve inananları bağışla".

29/8. Biz insana, ana-babasına karşı iyi davranmasını tavsiye ettik. Eğer ana-baba, bir şeyi körü körüne Bana ortak koşman için seni zorlarlarsa, o zaman onlara itaat etme. Dönüşünüz Banadır. Yaptıklarınızı size bildiririm.

2/83. İsrailoğulları'ndan, Allah'tan başkasına tapmayacaklarına; ana-babaya, yakınlara, yetimlere ve düşkünlere iyilik

اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَنْبَكُمْ وَصَلَّكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ

(١٤/٣١) وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالَهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ (١٥) وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

(١٥/٤٦) وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ

(٤١/١٤) رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

(٨/٢٩) وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَسَنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

(٨٣/٢) وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ

edeceklerine; insanlara güzel söz söyleyeceklerine; namaz kılacaklarına ve zekatı vereceklerine dâir sağlam söz almıştık. Sonra –pek azınız dışında– hep döndünüz. Sizler zaten döneksiniz.

4/36. Allah'a tapın, O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, yakınlara, öksüzlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşla, yolda kalana ve elinizin altında bulunanlara (kölelerinize) iyi davranın. Doğrusu, Allah kendini beğenip böbürleneni sevmez.

9/113. Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, Allah'a ortak koşanlar için bağışlanma dilemek, –kendi yakınları da olsa– Peygamber'e ve inananlara yaraşmaz. 114. İbrahim'in babasına bağışlanma dilemesi, sadece ona vermiş olduğu bir sözden ötürü idi. Onun Allah'ın düşmanı olduğunu anlayınca, ondan uzaklaştı. İbrahim çok içli ve yumuşak huylu idi.

9/23. Ey inananlar! İnkârcılığı inanmaya tercih ettikleri sürece babalarınızı ve kardeşlerinizi dost edinmeyin. Kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerdir. 24. (Ey Muhammed!) De ki: "Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabanız, elde ettiğiniz mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret ve hoşunuza giden evler size Allah'tan, Elçisi'nden ve O'nun yolunda cihat etmekten daha sevimli ise, Allah'ın buyruğu gelene kadar bekleyin. Allah, yoldan çıkan toplumu doğru yola koymaz.

وَالْمَسَاكِينَ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُّعْرِضُونَ

(٣٦/٤) وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

(١١٣/٩) مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ (١١٤) وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ

(٢٣/٩) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنْ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (٢٤) قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

2. Karı-Koca

Medeni bir hayat sürmenin temel öğelerinden olan aile kurumunun kurucu iki unsuru olarak, karı-kocanın, birbirine karşı hak ve sorumlulukları vardır. Kur'an'ın nazil olduğu toplumda aile vardı; ancak, Araplar ataerkil bir toplum olmaları hasebiyle, aile içinde kocanın, kuralsız ve keyfi uygulamalarına izin veren hakimiyeti söz konusu idi. Kur'an bu mutlak hakimiyet anlayışına son vererek, karı-koca arasındaki hiyerarşik ilişkiyi, eşitler arası bir ilişki olarak yeniden kurmuş ve bu ilişkiyi ahlaka ve hukuka bağlamıştır.

³²⁰ Kur'an, ana-babaya itaati şarta bağlamakta, ancak onlarla iyi geçinmeyi ve onların gönüllerini hoş tutmayı hiç bir şarta bağlamamaktadır. Din ayrılığı bile, ana-babaya kötü muameleye mazeret teşkil etmemektedir.

30/21. İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, O'nun (varlığının) belgelerindendir. Bunlarda, düşünen toplum için dersler vardır.

2/222. (Ey Muhammed!) Sana kadınların aybaşı hâlinde sorarlar. De ki: "O sıkıntılı bir şeydir". Aybaşı hâlinde kadınlar-
dan uzak durun, temizlenmelerine kadar onlara yanaşmayın. Ama temizlendikleri zaman, Allah'ın size buyurduğu yoldan onlara yaklaşın. Allah çok tövbe edenleri sever ve çok temizlenenleri sever. 223. Kadınlarınız sizin döl yerinizdir. Öyleyse, döl yerinize istediğiniz biçimde yaklaşın; kendiniz için ileriye hazırlık yapın, Allah'a saygılı olun; O'na kavuşacağınızı bilin! İnananları müjdele.

4/128. Eğer bir kadın kocasının sorumsuz davranmasından veya ilgisizliğinden yıllarsa, bir anlaşma ile barışmalarında kendilerine bir engel yoktur. Anlaşmak daha iyidir. Ama ruhlara tamahkârlık yerleştirilmiştir. Eğer iyi davranır ve Allah'a saygılı olursanız, şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

4/19. Ey inananlar! Kadınlara zorla mirasçı olmanız size helal değildir. Apaçık edepsizlik yapmadıkça, onlara verdiğini-
zin bir kısmını geri almak için onları sıkıştırmayın. Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmıyorsanız, hoşlanmadığınız bir şeyi Allah çok hayırlı kılmış olabilir. 20. Eğer bir eşin yerine başka bir eş almak isterseniz, birincisine bir yük altın vermiş olsanız bile ondan bir şey almayın. Onu, iftira ederek ve açık günah işleyerek mi alacaksınız? 21. Onu nasıl alırsınız ki, birbirinizle kaynaşmışınız ve kadınlar da sizden sağlam güvence almışlardı.

4/34. Allah'ın, bazılarını bazılarından üstün kılmasından ve erkeklerin malla-

۲۱/۳۰) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

۲۲۲/۲) وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ۲۲۳) نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنْتُمْ شَتْتُمْ وَقَدِّمُوا لِنَافْسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقَوُهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

۱۲۸/۴) وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

۱۹/۴) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَلَا تَعْضَلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا اكْتَسَبْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا ۲۰) وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ إِخْدَاهُنَّ قَنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِنَّمَا مُبَيَّنٌ وَكَتِبَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَآخَذْتُمْ مِنْهُ مِيثَاقًا غَلِيظًا

۳۴/۴) الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ

rından harcamalarından dolayı, erkekler kadınları kollayıp gözetirler.³²¹ İyi kadınlar, gönülden saygılı olup Allah'ın kendilerini korumasına karşılık, saklı olanı muhafaza ederler. Sorumsuz davranmasından³²² korktuğunuz kadınlara öğüt verin, yataklarından ayrılın ve onlara vurun³²³. Eğer size itaat ederlerse, aleyhlerine başka bir yol aramayın. Allah yücedir, uludur. 35. Eğer karı kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin. Eğer onlar düzeltmek isterlerse, Allah aralarını bulur. Allah bilendir, haberdardır.

58/1. (Ey Muhammed!) Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikayette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir.³²⁴ zâten Allah konuşmanızı işitir. Doğrusu

بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا ۳۵) وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْتِئِمُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يَرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا

۱/۵۸) قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ

³²¹ Erkeklerin kadınlar karşısındaki statülerini belirten kavvâm kelimesi, 'kollayıp gözetin', 'koruyan', 'yöneten' gibi anlamlara gelir. Ayette erkeklerin aile içerisindeki bu statülerini iki hususla temellendirilmektedir. Birincisi, "Allah'ın bazılarını diğerlerinden üstün kılması"dır. Bu ifadeyi insan olma onuru ve haysiyeti açısından üstünlük olarak anlamak Kur'an'ın baştan sona kadar savunduğu temel düşünceye aykırıdır. Burada kastedilen, erkekle kadının yaratılıştan getirdikleri farklılıklardır. Erkeğe koruyuculuk ve reislik sorumluluğunu yükleyen, onun bedensel ve ruhsal yapısının dayanıklı oluşudur. Savaşmak, bedensel olarak çalışmak ve zor çevre şartlarına dayanmak böyle bir bedensel ve ruhsal yapıyı gerektirir. Bunlar da kadında olmayan, dolayısıyla erkekte 'fazla' olan şeylerdir. Başka açılardan da kadın erkekten üstündür (sevgi, merhamet, çocuk doğurma vs.). İkinci gerekçe ise, kadının bütün barınma, beslenme ve giyinme gibi ihtiyaçlarının erkek tarafından üstlenilmesidir. Bu ikinci gerekçe şartlı olduğu için, erkek geçim yükünü kadına paylaştığı ölçüde, kollayıp gözetme yükümlülüğünü / aile reisini de paylaşmış olmaktadır.

³²² Kur'an'da bir kez daha yer alan (4. Nisa/128) nuşûz kelimesi, esasen 'başkaldırmak' anlamına gelir. Bu ayette nuşûz, evli kadının sergileyebileceği bir olumsuz davranış olarak yer aldığı için, genellikle -kavvâm kelimesinin 'yönetici olarak anlaşılmasına bağlı olarak- 'itaatsizlik etmek' şeklinde anlaşılmış ve çevrilmiştir. Oysa, Kur'an'da bu kelime karının kocaya veya eşlerden birinin diğerine karşı değil, taraflardan birinin aradaki evlilik akdine ve bu akdin gerektirdiği sorumluluklara karşı başkaldırısını ifade eden bir bağlamda kullanılmaktadır. Bu nedenle, kelimeyi 'sorumsuz davranma' şeklinde çevirdik. Bu sorumsuzluğun içeriği ise, hem bu ayette, hem de 4. Nisa/128. ayette, metnin bütünlüğünden anlaşılmaktadır.

³²³ Burada kocaya önerilen, bu cezaların hepsini birden veya dilediğini uygulaması değildir. Konuya aklı selim ile yaklaşıldığında, verilecek cezanın, kadının sorumsuzluğunun türüne ve derecesine göre değişmesi gerektiğinin belirtildiği anlaşılmaktadır. Bu ayetteki 'vurma' tavsiyesinden dolayı Kur'an'a saldırmayı marifet sayanların, bu cezalandırma biçimlerinin tamamen Kur'an'ın indirdiği dönemin toplum ve aile yapısını baz aldığıni bilmeleri gerekir. İkinci cezalandırma tarzı (cinsel boykot), bunun en açık göstergesidir. Hemen hemen bütün erkeklerin birden fazla kadınla evli bulunduğu bir toplumda, kocanın, eşlerinden herhangi birini cinsel ilişkiden mahrum bırakması, anlamlı bir ceza olabilir. Aynı şeyi tek kadınla evliliğin yaygınlaştığı bir toplumda uygulamanın, kadının yanısıra erkeğin kendisinin de cezalandırılması anlamına geleceği açıktır.

³²⁴ Kocasının kendine zihâr yaptığı Havle binti Sa'lebe Hz. Muhammed'e gelip, kocasını şikayet etmişti. Bu ve devam eden ayetler bu konuda inmiştir.

Allah işitendir, görendir. 2. İçinizde karılarına zihar³²⁵ yapanlar (bilsinler ki,) karıları anneleri değildir; anneleri, onları doğuranlardan başkası değildir. Onlar kötü ve yamuk bir söz söylemektedirler. Allah şüphesiz affedendir, bağışlayandır. 3. Karılarına zihar yapıp, sonra sözlerinden dönenlerin, karılarıyla temas etmeden önce bir köle azat etmeleri gerekir. Size verilen öğüt budur. Allah, işlediklerinizden haberdardır. 4. (Bunu) bulamayanın, karısıyla temastan önce, iki ay aralıksız oruç tutması gerekir. Buna gücü yetmeyen, altmış fakiri doyurur. Bu, Allah'a ve Elçisi'ne inanmanız içindir. Bunlar, Allah'ın koyduğu sınırlardır; inkâr edenlere can yakıcı bir azap vardır.

3. Çocuklar

17/31. Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Sizi de, onları da biz rızıklandırıyoruz. Doğrusu, onları öldürmek büyük günahdır.

6/140. Beyinsizlikleri yüzünden, körü körüne çocuklarını öldürenler ve Allah'ın kendilerine verdiği rızıkları –Allah'a iftira ederek– haram sayanlar kaybetmişlerdir. Onlar (yollarını) şaşırılmışlardır; doğru yolda değillerdir.

42/49-50. Göklerin ve yerin hükümranlılığı Allah'ındır; dilediğini yaratır. O, dilediğine kız çocuk, dilediğine de erkek çocuk verir; yahut hem kız, hem erkek ço-

سَمِيعٌ بَصِيرٌ ۚ (الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُم مِّن نِّسَائِهِمْ مَا هُنَّ أُمَّهَاتُهُمْ إِنَّ أُمَّهَاتَهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوفٌ غَفُورٌ ۝۳) وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِّسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا ذَلِكَ كُمْ تَوْعظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝۴) فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فِطْعَامَ سِتِّينَ مِسْكِينًا ذَلِكَ لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ

(۳۱/۱۷) وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةً إِمَّا لَا نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا

(۱۴۰/۶) قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ

(۴۹/۴۲) لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاءًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذَّكَورَ

³²⁵ Cahiliyye Arapları arasında yaygın olan 'zihar' adetinden söz edilmektedir. Karı ve koca hergangi bir nedenle kavga edip de erkek kızdığına, karısına "sen bana anamın sırtı gibisin" diyerek onu anasının yerine koyar ve onunla cinsel ilişkiden uzaklaşırdı. Fakat bu tam bir boşama olmadığı için kadın başkasıyla da evlenemezdi. Dolayısıyla, bu uygulama her halükarda kadına eziyetten başka bir şey değildi.

³²⁶ Cahiliyye döneminde geçim endişesiyle kız çocukları öldürülmekteydi. Erkek çocuklar kabile savaşlarında, geçim temin etmede, işgücü bakımından faydalı oldukları için, bu açılardan işlevsel olmayan kız çocukları öldürülüyordu. Yorum yapmak suretiyle, bu ayetteki yasağın, kürtajı da kapsadığı rahatlıkla söylenebilir.

cuk verir; dilediğini de kısır bırakır. O bilendir, (herşeye) gücü yetendir.

18/46. Mal ve çocuklar dünya hayatının süsüdür. Kalıcı olan yararlı işler, Rabbin katında sevapça ve ümit bakımından daha iyidir.

2/233. Anneler, emzirmeyi tamamlamak isteyen baba için çocuklarını tam iki yıl emzirirler. Emzirenlerin yiyecek ve giyeceğini örfe uygun bir şekilde sağlamak, çocuk kendisinin olan babaya aittir. Herkes ancak gücü kadar sorumlu tutulur. Ne ana, ne de çocuk kendisinin olan baba, çocuğundan dolayı zarara sokulmasın. Mirasçı olanın da aynı şeyi yapması gerekir. Ana-baba, aralarında danışarak ve anlaşarak çocuğu süttan kesmek isterlerse, onlara bir günah yoktur. Çocuklarının sütanne tutmak isterseniz, vereceğinizi örfe uygun bir şekilde ödediğiniz takdirde, size bir sorumluluk yoktur. Allah'a saygılı olun ve Allah'ın yaptıklarını gördüğünü bilin.

8/28. Mallarınızın ve çocuklarınızın bir sınama (vesilesi) olduğunu ve büyük ödülün Allah katında bulunduğunu bilin.

60/12. Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allah'a hiç bir ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinâ etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında kendi attıkları bir bütanla gelmemek ve uygun olanı işlemek konusunda sana karşı gelmemek şartıyla, biat etmek üzere sana geldikleri zaman onların biatlarını kabul et; onlara Allah'tan bağışlanma dile; Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

60/3. Yakınlarınız ve çocuklarınız kıyamet gününde size bir fayda veremezler. Allah onlarla sizi ayırır. Allah işlediklerinizi görmektedir.

(۵۰) أَوْ يُزَوِّجَهُمْ دُكْرَانَا وَإِنَّا نَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ

(۴۶/۱۸) أَلَمْ آتِ الْبَنُونَ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا

(۲۳۳/۲) وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنْعِمَ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ وَالدَّ بَوْلِدَهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بَوْلِدٌ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْرِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا اتَّيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

(۲۸/۸) وَاعْمُوا أَلَمْ آتِ أَمْوَالَكُمْ وَأَوْلَادَكُمْ فِتْنَةً وَإِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ

(۱۲/۶۰) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبَايِعُكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْنَهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(۳/۶۰) لَنْ تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

65/6. (Boşadığınız) kadınları gücünüze göre kendi oturduğunuz yerde oturtun. Onları sıkıntıya sokmak için zarar vermeye kalkışmayın. Şayet gebe iseler, doğum yapınca kadar geçimlerini sağlayın. Çocuğu sizin için emzirirlerse, onlara ücretlerini ödeyin; aranızda uygun bir şekilde anlaşın; eğer güçlkle karşılaşırsanız çocuğu başka bir kadın emzirebilir.

63/9. Ey inananlar! Mallarınız ve çocuklarınız, sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın; böyle olanlar ziyana uğrayanlardır.

64/15. Doğrusu, mallarınız ve çocuklarınız bir imtihandır. Büyük ödül ise Allah katındadır.

4. Akrabalık ve Akrabalar

Akraba, kişinin kan veya evlilik bağı ile bağlı olduğu yakınları anlamına gelir. Kur'an'da, insanın özel hayatında akrabalarına yakınlık göstermesi, onları gözetmesi ve ihsanda bulunurken onlara öncelik vermesi ahlaki bir yükümlülük olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, bu öncelik verme, kamu imkânlarının kullanımı ve adalet tevzii gibi kamusal ve hukuki alanlarda geçerli değildir. Kur'an her türlü kayırmacılığı ve tarafgirliği yasaklamaktadır.

16/90. Allah, adaletle davranmayı, iyilik yapmayı ve akrabaya bakmayı emreder; çirkin işleri, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Düşünürsünüz diye Allah size öğüt veriyor.

2/27. Onlar, akdedilmesinden sonra Allah'la olan antlaşmayı bozarlar, Allah'ın birleştirilmesini buyurduğu bağı koparırlar ve yeryüzünde bozgunculuk yaparlar. İşte onlar, kaybedenlerdir.

60/3. Yakınlarınız ve çocuklarınız kıyamet gününde size bir fayda veremezler. Allah onlarla sizi ayırır. Allah işlediklerinizi görmektedir.

4/36. Allah'a tapın, O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, yakınlara, öksüzlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanındaki arkadaşına, yolda

٦٥/٦ أَسْكِنُوهُمْ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْهِكُمْ وَلَا تَضَارُّوهُمْ لِنَصِيِّقُوا عَلَيْهِمْ وَإِنْ كُنْ أُولَاتٍ حَمَلٌ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَرْضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَاتَّمَرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسْتَزْضِعْ لَهُ أُخْرَى

٩/٦٣ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَلْهَكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

١٥/٦٤ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ

٩٠/١٦ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

٢٧/٢ الَّذِينَ يَقْتُلُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَفْسُدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

٣/٦٠ لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

٣٦/٤ وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تَشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى

kalana ve elinizin altında bulunanlara (kölelerinize) iyi davranın. Doğrusu, Allah kendini beğenip böbürleneni sevmeyiz.

13/21. Onlar Allah'ın birleştirilmesini emrettiği bağı birleştirirler. Rablerinden korkarlar ve hesabın kötüsünden de ürkerler.

13/25. Akdedilmesinden sonra Allah'la olan andlaşmayı bozanlar, Allah'ın birleştirilmesini emrettiği bağı koparanlar, yeryüzünde bozgunculuk yaparlar; işte bunlar lanetlenmişlerdir ve kötü yurt da onlarındır.

24/61. Körün sıkıntı duyması gerekmez. Topalın sıkıntı duyması gerekmez. Hastanın sıkıntı duyması gerekmez. Kendi evlerinizde, babalarınızın evlerinde, annelerinizin evlerinde, erkek kardeşlerinizin evlerinde, kız kardeşlerinizin evlerinde, amcalarınızın evlerinde, halalarınızın evlerinde, dayılarınızın evlerinde, teyzelerinizin evlerinde, anahtarları elinizde bulunan evlerde ya da dostlarınızın evlerinde yemek yeme konusunda sıkıntı duymanız gerekmez. Toplu olarak veya ayrı ayrı yemenizde sizin için bir sakınca yoktur. Evlere girdiğiniz zaman, kendi adamlarınıza Allah katından bereket, esenlik ve güzellik dileyerek selâm verin. Allah size âyetleri düşünürsünüz diye böyle açıklıyor.

9/113. Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, Allah'a ortak koşanlar için bağışlanma dilemek, -kendini yakınları da olsa- Peygamber'e ve inananlara yaraşmaz.

5. Sütanneliği ve Süt Kardeşliği

2/233. Anneler, emzirmeyi tamamlamak isteyen baba için çocuklarını tam iki yıl emzirirler. Emzirenlerin yiyecek ve giyeceğini, örfeye uygun bir şekilde sağlamak, çocuk kendisinin olan babaya aittir. Her-

وَالْمَسَاكِينَ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

٢١/١٣ وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ

٢٥/١٣ وَالَّذِينَ يَقْتُلُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَفْسُدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ

٦١/٢٤ لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتْمْ مَقَاتِحَ أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ

١١٣/٩ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ

kes ancak gücü kadar sorumlu tutulur. Ne ana, ne de çocuk kendisinin olan baba, çocuğundan dolayı zarara sokulmasın. Mirasçı olanın da aynı şeyi yapması gerekir. Ana-baba aralarında danışarak ve anlaşarak çocuğu sütten kesmek isterlerse, onlara bir günah yoktur. Çocuklarınıza sütanne tutmak isterseniz, vereceğinizi örfe uygun bir şekilde ödediğiniz takdirde, size bir sorumluluk yoktur. Allah'a saygılı olun ve Allah'ın yaptıklarını zı gördüğünü bilin.

4/23. Analarınız, kızlarınız, kızkardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşlerinizin kızları, kızkardeşlerinizin kızları, sizi emziren sütanneleriniz, süt kız kardeşleriniz, karılarınızın anneleri, gerdeğe girdiğiniz karılarınıza ait yanınızda kalan üvey kızlarınız –karılarınızla gerdeğe girmemişseniz kızlarını almakta size bir engel yoktur–, öz oğullarınızın eşleri ve iki kızkardeşi bir arada alarak evlenmek –geçmişte kalanlar müstesna– size haram kılındı. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

65/6. (Boşadığınız) kadınları gücünüze göre kendi oturduğunuz yerde oturtun. Onları sıkıntıya sokmak için zarar vermeye kalkışmayın. Şayet gebe iseler, doğum yapıncaya kadar geçimlerini sağlayın. Çocuğu sizin için emzirirlerse, onlara ücretlerini ödeyin; aranızda uygun bir şekilde anlaşın; eğer güçlülük karşılırsanız çocuğu başka bir kadın emzirebilir.

6. Evlat Edinme

33/37. Ey Muhammed! Allah'ın nimet verdiği ve senin de nimetlendirdiğin kimseye: "Eşini bırakma, Allah'tan sakın" diyor, Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde saklıyordun. İnsanlardan çekiniyordun; oysa Allah'tan çekinmen daha uygundu.

وَسَعَهَا لَا تَضَارُّ وَالِدَةً بَوْلَهَا وَلَا مَوْلُودَ لَهُ بَوْلَهُ
وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ
تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ
أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ
مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا
تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

٢٣/٤ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ
وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ
وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّائِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمُ مِنَ الرَّضَاعَةِ
وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَائِبُكُمُ اللَّائِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ
نِسَائِكُمُ اللَّائِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ فِيهِمْ
فَلَاحُ جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَخَالَاتُكُمُ اللَّائِي أَبْنَاءُكُمْ
وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ
كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

٦٦/٥ أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْدِكُمْ وَلَا
تَضَارُّوهُنَّ لِنِصْفَيْقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ حَمْلٍ
فَانْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ
لَكُمْ فَاتَّوَهُنَّ أَجُورَهُنَّ وَأَتَمَّرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ
تَعَاَسَرْتُمْ فَسْتَزْضِعْ لَهُ أُخْرَى

Sonunda Zeyd eşiyile ilgisini kestiğinde, onu seninle evlendirdik ki, evlatlıkları eşleriyle ilgilerini kestiklerinde onlarla evlenmek konusunda mü'minlere bir sorumluluk olmadığı bilinsin. Allah'ın buyruğu yerine gelecektir.³²⁷

33/4. Allah insanın içine iki kalb koymamıştır. Allah, kendilerine zihar yaptığınız eşlerinizi sizin anneleriniz kılmamış; evlatlıklarınızı da kendi oğullarınız kılmamıştır. Bunlar sizin dillerinize doladığınız boş sözlerdir.³²⁸ Allah ise gerçeği söylemektedir, doğru yola O erdştirir. 5. Onları (evlatlıkları) öz babaları adına çağırın; böylesi, Allah katında daha doğrudur. Eğer babalarını bilmiyorsanız, onları din kardeşleriniz ve dostlarınız olarak kabul edin. Yanılmalarınızda size bir sorumluluk yoktur; fakat içinizden gelerek bile bile yaptıklarınız (günahtır). Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

33/40. Muhammed içinizden herhangi bir adamın babası değil, o Allah'ın Elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah herşeyi bilendir.³²⁹

تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ
لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ
إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَعْمُولًا

٤/٢٣ مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ
وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ اللَّائِي تُظَاهَرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ
وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَائَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَلِكَ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ
وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ ٥ ادْعُوهُمْ
لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ
فَالْأَخْوَانُ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ
فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ
غَفُورًا رَحِيمًا

٤٠/٣٣ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ
رَسُولُ اللَّهِ وَخَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمًا

7. Kardeşlik Akdi

Kardeşlik akdi, İslam'ın kabul ettiği cahiliye uygulamalarından biridir. Bu töreye göre, kardeşlik akdi yapan taraflar arasında, tıpkı nikah veya ticari akıtlar gibi, birtakım karşılıklı haklar doğmaktadır. Kur'an, bu hakları tanımış ve kardeşlik akdinin gerektirdiği hukuka riayeti emretmiştir.

³²⁷ Ana fikir itibarıyla bu ayet, evlatlık öz oğul gibi olmadığı için, onun boşadığı kadının evlat edinen kimseye evlenmesinin ahlaken/dinen bir sakıncası olmadığını ortaya koymaktadır. Hz. Muhammed'in, evlatlığı Zeyd'in boşadığı Zeynep'le evlenmesi ve bunun tarihsel olarak nasıl vuku bulduğu hakkında bkz. VIII.Bölüm, ilgili dipnot.

³²⁸ Araplarda evlatlık olarak alınıp büyütülenler öz oğul gibi kabul ediliyordu. Çocuk, öz babasına değil, onu evlatlık alan kişiye nisbet ediliyordu. Örneğin, Hz. Muhammed'in evlatlık olarak almış olduğu kölesi Zeyd'i Zeyd b. Harise olarak değil, Zeyd b. Muhammed olarak çağırıyorlardı.

³²⁹ Araplar evlatlığı öz oğul gibi görüyorlardı. Hz. Muhammed'in evlatlığı Zeyd'i de onun oğlu olarak çağırıyorlardı (Zeyd b. Muhammed). Hz. Peygamber evlatlığı Zeyd'in boşadığı Zeynep'le evlenince, münafıklar bunu fırsat bilip, "Muhammed oğlunun boşadığı kadını evlendi" diye dedikodu yaptılar. Yukarıdaki ayet, bu cahiliye geleneğini reddederek, bunun hiç bir ahlaki ve hukuki temeli olmadığını ortaya koymuştur.

4/33. Ana-babanın, akrabasının ve kendileriyle akit yaptıklarının³³⁰ bıraktıklarından herbiri için varisler belirledik; onlara paylarını verin. Allah herşeye tanık olmaktadır.

8. Yetimler ve Vesayet

Cahiliye döneminde en fazla ezilen ve mağdur edilen gruplardan biri de yetimlerdi. Hz. Muhammed de yetim olarak büyümüştü. İslam, kadınlar ve kölelerin haklarıyla birlikte yetimlerin haklarını da savundu. Bu nedenle, İslam'a ilk inananlar arasında yetimler de vardı. Aşağıdaki ayetler, yetimlerin haklarına karşı duyarlı olmayı ve onların hukukuna riayeti öğütlemektedir.

17/34. Yetim malına, (büyüyüp) olgunlaşmaya kadar, ancak en güzel şekilde yaklaşın. Antlaşmayı yerine getirin. Çünkü verilen söz(den dolayı) hesap sorulacaktır.

2/220. Ve sana öksüzleri sorarlar, de ki: "Onların işlerini düzeltmek çok iyidir". Eğer onlarla bir arada yaşarsanız, sizin kardeşlerinizdirler. Allah kimin bozucu ve kimin düzeltici olduğunu bilir. Allah dileseydi sizi zora sokardı. Doğrusu, Allah yücedir, bilgedir.

4/2. Yetimlere mallarını verin ve temiz olanı pis olan ile değiş tokuş etmeyin. Onların mallarını kendi mallarınıza katarak yemeyin, çünkü bu büyük bir suçtur. 3. Yetimlere karşı haksızlık etmekten korkarsanız, beğendiğiniz kadınlarla ikişer, üçer, dörder evlenin. Eğer (bunlar arasında) adalet yapamayacağınızdan korkarsanız, o zaman bir tane veya sahip olduklarınız (cariyeleriniz) yeter. Adaletsizlik yapmamanız için en uygun olanı budur. 4. Kadınlara mehirlerini hoşlukla verin. Eğer kadınlar gönüllü olarak ondan size bir şey bağışlarsa, onu gönül rahatlığıyla ve afiyetle yiyin. 5. Allah'ın, size geçimlik yaptığı mallarınızı

۲۳/۴) وَلِكُلِّ جَعَلْنَا مَوْلًى مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلَئِنْ عَقَدْتُمْ أَيْمَانَكُمْ فَأَتَوْهُم نَصِيبَهُمْ إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا

۳۴/۱۷) وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنْ الْعَهْدُ كَانَ مَسْتَوْلاً

۲۲۰/۲) فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ إِنْ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

۲/۴) وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا الْخَبِيثَ بِالطَّبِيبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا ۝۳ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَتًى وَثَلَاثَ وَرَبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أُذُنِي أَلَّا تَعُولُوا ۝۴ وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُنَّ فَاكْلُوهُنَّ مِثْلًا مِثْلًا ۝۵ وَلَا تَوْتُوا السُّغْيَاءَ أَمْوَالَكُمْ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ

aklı ermezlere (yetimlere) vermeyin. Fakat, onları besleyin ve giyindirir, onlara uygun söz söyleyin. 6. Yetimleri, evlenecek çağa gelene kadar deneyin. Onlarda bir olgunluk bulursanız, mallarını kendilerine teslim edin. Büyüyecekler diye onların mallarını tutumsuzca ve tez elden yemeyin. Zengin olan (yetim malı yemekten) çekinsin; fakir olan ise uygun bir şekilde harcasın. Mallarını onlara teslim ederken, onların yanında şahit bulundurun. Hesap sorucu olarak Allah yerter.

4/9. Geride güçsüz çocuklar bırakmaları hâlinde, onlar hakkında endişe duyacak olanlar, (vesayetleri altındaki yetimler hakkında) çekinsinler, Allah'tan korksunlar ve düzgün söz söylesinler. 10. Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş tıknmış olurlar. Onlar çılgın ateşe yaslanacaklardır.

وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ۝۶ وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا ۚ وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ ۚ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ ۚ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا

۹/۴) وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ۝۱۰ إِنْ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا

B. HUKUK

Esasen Toplumsal Düzen bölümünün tamamı hukukun da konusudur. Ancak, bu başlık altında, doğrudan doğruya yasama (teşri') sorunu ve iki yasama alanı olan, Özel Hukuk ve Kamu Hukuku'nu konu edinen pasajlara yer verilecektir. Bu pasajları okurken gözden uzak tutulmaması gereken en önemli nokta, Kur'an'ın herşeyden önce bir dinî/ahlaki ilkelere ve uyanlar kitabı olduğudur; çoğunlukla sanıldığı gibi o bir Hukuk metni değildir. Bununla birlikte, Kur'an vahyinin, Medine'de kurulan toplumun bazı hukukî ihtiyaçlarını karşılamayı da hedeflediği tarihi bir gerçektir. Buna bağlı olarak, Kur'an'da yer alan hukukî düzenlemeler, o günkü toplumsal yapıyı veri olarak almıştır. İslam toplumunun daha sonraki dönemlerdeki hukukî ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlayan Fıkıh ve Fıkıh Usûlü disiplinleri ise, İslam alimleri tarafından, Kur'an'daki ve Hz. Peygamber'in Sünnetindeki yasamayı örnek ve kaynak olarak geliştirilmiştir.

1. Yasama Yetkisi

Yasama faaliyeti, toplumsal hayatı oluşturan Ahlak, Siyaset, Hukuk ve İktisat süreçlerinin bütününe kapsamakta ve onlara takaddüm etmektedir. Kur'an'ın indiği dönemde yasama yetkisi bütünüyle Allah'a ve Resulü'ne aittir. Bunun dışında sadece Hz. Peygamber'in valilerini de bulundukları bölge için bu konuda yetkili kıldıklarını biliyoruz. Vahyin tamamlanması ve Hz. Muhammed'in vefat etmelerinden sonra bu iş, Kur'an'a ters düşmemek şartıyla ümmetin yetki ve sorumluluk alanına ait görülmüştür.

10/59. De ki: "Ne dersiniz, Allah'ın size indirdiği rızık birkısmını haram ve birkısmını helal kıldığınıza göre -de ki- Al-

۱۰/۵۹) قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ أَلَا إِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

³³⁰ Araplar'da, birbiriyle yardımlaşmak ve dayanışmak üzere kardeşlik akdi yapma adeti vardı. Bu akdi yapanlar, aynı zamanda birbirlerine de mirasçı olurlardı. Kardeşlik akdi yapanlara birbirinin *halîfi* denirdi. Burada kastedilen, kendisiyle kardeşlik akdi yapılan kişilerdir.

lah mı size izin verdi, yoksa Allah'a karşı yalan mı uyduruyorsunuz?"

42/21. Yoksa onların Allah'ın izin vermediği bir şeyi onlara din kılacak ortakları mı vardır? Eğer değişmez söz verilmiş olmasaydı, aralarında hemen hükmedi- lirdi. Haksızlık edenlere can yakıcı bir azap vardır.

16/116. Allah'a karşı yalan uydurmak i- çin dillerinizin yalan yere nitelemesiyle: "Şu helaldir, bu haramdır" demeyin! Alla- h'a karşı yalan uyduranlar kurtuluşa ere- mezler.³³¹

3/32. De ki: "Allah'a ve Elçisi'ne itaat e- din". Eğer yüz çevirirlerse, (bilsinler ki) Allah nankörlük edenleri sevmez.

33/36. Allah ve Peygamberi bir şeye hükmettiği zaman, inanan erkek ve kadı- na artık işlerinde (başka yolu) seçmek yaraşmaz. Kim Allah'a ve Peygamber'e başkaldırırsa, şüphesiz apaçık bir şekil- de sapmış olur.

4/105. (Ey Muhammed!) İnsanlar arasın- da, Allah'ın sana gösterdiği ile hükmet- men için Kitab'ı sana hak olarak indirdik. (Öyleyse) hainlerin savunucusu olma.

4/13. Bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Kim Ala- lah'a ve Elçisi'ne itaat ederse, (Allah) onu, altlarından ırmaklar akan ve içinde temelli kalacakları cennetlere koyacak- tır. İşte büyük başarı budur. 14. Kim Ala- lah'a ve Elçisi'ne karşı gelir ve (Allah'ın) sınırlarını aşarsa, onu içinde temelli kalmak üzere ateşe koyacaktır. Ona a- şağılayıcı bir azap vardır.

4/65. Hayır, Rabbine andolsun ki, onlar

اللَّهُ تَقْتَرُونَ

(21/42) أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

(116/16) وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ السُّنْتُكُمْ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لَتَقْفِرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَقْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يَفْلِحُونَ

(32/3) قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

(36/33) وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُمِئَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا

(105/4) إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا

(13/4) تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُخِلِّهِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (14) وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُخِلِّهِ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ

(65/4) فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا

aralarındaki çekişmelerinde seni hakem tayin edip, senin verdiğin hükme, içlerin- de bir sıkıntı duymadan, tam anlamıyla teslim olmadıkça inanmış sayılmazlar.

59/7. Allah'ın (savaşmadan fethedilen) memleketlerin halkının mallarından Elçi- si'ne verdiği şeyler; -(bu mallar) içiniz- deki zenginler arasında dolaşmasın di- ye- Allah, Elçi, onun yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Alla- h'ın Elçisi size ne verirse onu alın, sizi neden menederse ondan geri durun; Ala- lah'a saygılı olun! Doğrusu, Allah'ın ce- zalandırması çetindir.

24/51. İnananlar Allah'a ve aralarında hüküm vermesi için O'nun Elçisi'ne çağı- rıldıklarında, sözleri sadece: "İşittik ve itaat ettik" demekten ibarettir; işte saa- dete erenler onlardır.

5/44. İçinde rehberlik ve ışık olan Tev- rat'ı Biz indirdik. Kendini (Allah'a) teslim etmiş peygamberler, Hahamlar ve bilginler -Allah'ın Kitabı'nı korumakla görev- lendirildikleri ve onun gözetleyicisi ol- dukları için- Yahudiler'e Tevrat'la hü- küm verirdi. Artık insanlardan kork- mayın, Benden korkun; âyetlerimi pek az bir değere satmayın! Kim Allah'ın in- dirdiği ile hüküm vermezse, işte onlar in- kârcılardır. 45. Tevrat'ta onlara, cana karşı can, göze karşı göz, buruna karşı burun, kulağa karşı kulak, dişe karşı diş ve yaralara karşılık ödeşme yazdık. Kim onu bağışlarsa, kendi günahına örtü o- lur. Kim Allah'ın indirdiği ile hüküm vermezse, işte onlar zalimlerdir. 46. On- ların izleri üzerine, önünde bulunan Tev- rat'ı doğrulamak üzere Meryem oğlu İ- sa'yı gönderdik. Ona içinde yol gösterici ve ışık bulunan önündeki Tevrat'ı doğru- layan, (Allah'a karşı) saygılı olanlara yol gösteren ve öğüt olan İncil'i verdik. 47. İncil sahipleri Allah'ın onda indirdiği ile hüküm versinler. Kim Allah'ın indirdiği ile hüküm vermezse, işte onlar yoldan çı-

شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجْنُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيَسْأَلُوكَ تَسْلِيمًا

(59/7) مَا آفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

(51/24) إِمَّا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

(44/5) إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوْنَ النَّاسَ وَالْخَشْيَةَ لِلَّهِ وَأَنْتُمْ بِنَافْسِكُمْ أَهْلٌ لَكُمْ وَتَوَارَ تَفَكُّونَ (45) وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأَذْنَ بِالْأَذْنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصًا فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (46) وَقَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ (47) وَلِيَحْكُمَ أَهْلَ الْإِنْجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (48)

³³¹ Gerek bu ayette, gerekse önceki (10. Yunus/59) ayette vurgulanmak istenen, Cahiliyye Arapla- rı'nın yaptığı gibi rastgele helal ve haram kılmanın yanlışlığıdır. Yoksa, samimi ve ehliyetli İslam hu- kukçularının kendi çağlarında ortaya çıkan yeni durumları Kur'an'a dayanarak helal-haram / mübah- yasak hükmüne bağlamaları, ayetteki eleştirinin sınırlarına girmez.

kanlardır. 48. (Ey Muhammed!) Kendinden önceki Kitab'ı doğrulayıcı ve onu gözetleyici olarak sana Kitab'ı indirdik. Öyleyse, aralarında Allah'ın indirdiği ile hüküm ver. Sana gelen gerçekten (ayrılarak) onların heveslerine uyma. Her biriniz için bir yol ve yöntem ortaya koyduk.³³² Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı. Lâkin size verdiği şeylerde sizi sınamak için (böyle yaptı). Siz iyi işlerde yarışın. Hepinizin dönüşü Allah'adır ve O sizin anlaşılmadığınız hususları size haber verecektir. 49. Öyleyse, Allah'ın indirdiği ile aralarında hükmet, onların hevalarına uyma; seni, Allah'ın sana indirdiğinin bir kısmından saptırmalarından sakın. Eğer yüz çevirirlerse, bil ki, Allah bir kısım günahlarından dolayı onları belaya çarptırmak istemektedir. İnsanlardan bir çoğu yoldan çıkmıştır. 50. Yoksa Cahiliyye dönemi hükmünü mü arzu ediyorlar? Kesinlikle bilen bir topluma göre, Allah'tan daha güzel hüküm veren kim vardır?

5/87. Ey inananlar! Allah'ın size helal ettiği, tertemiz şeyleri haram etmeyin, aşırı da gitmeyin. Allah aşırı gidenleri sever.

2. Kamu Hukuku

Kur'an, nazil olduğu ortamda yeni bir toplum oluşturmayı hedeflediği için, yalnızca bireysel yaşamla ilgili düzenleme ve önerilerde bulunmakla yetinmeyip, kamu alanına ilişkin hukuki düzenlemeler de getirmiştir. Bu düzenlemelerin büyük bir kısmı, Arap örfünde bilinen uygulamaların sürdürülmesi mahiyetindedir; zira hukuk, bizzatî din değildir, dinidir; yani yasaların hukukiliği, onların dini/ahlaki ilkelere uygunluğuyla ölçülür. Kamu hukukuna zemin teşkil eden toplumsal hayatın dinamizmine bağlı olarak hukuk da dinamik olduğu için, İslam hukuk felsefesinde ezmanın tağayyürü ile ahkâmın değişebileceği kabul edilmiştir. İslam'ın sergilediği duyarlılık, bu değişimin, yine dini ilkeler tarafından (adalet, eşitlik, insan onurunun ve yaşamının korunması vb.) yönlendirilmesidir. Bir hukuki düzenlemenin İslamiliğinin ölçütü, o düzenlemenin bizzat dinin koyucusu (Allah ve bazı durumlarda Hz. Peygamber) tarafından vazedilmiş olması değil, İslam'ın gözettiği temel ilkelere uygun olmasıdır. Gerek Kur'an'ın ilgili ayetlerinden, gerekse Hz. Peygamber'in

³³² Bu ifade, vahyin bütün insanlık tarihi boyunca aynı evrensel değerleri savunmasına rağmen, şeriatın toplumsal ve tarihsel şartlara göre, dinamik bir şekilde nasıl değiştiğini ortaya koymaktadır.

idari ve hukuki tasarruflarından anlaşıldığı kadarıyla, yasama, insani bir süreç olarak görülmektedir.

a) Ceza Hukuku

Kur'an'daki hukuki düzenlemeler titizlikle incelendiğinde gözden kaçmayacak kadar belirgin olan önemli bir nokta da, kamusal alan ile özel alan arasında titiz bir ayırım yapılmış olmasıdır. Kur'an'daki ceza hukuku ile ilgili düzenlemelerin tamamı (hadler), kamusal alanla ilgili, yani kamuya karşı işlenen suçlara terettüp eden cezalardır. Buna mukabil, bireysel dinî yükümlülüklerin ihlali anlamındaki suçlara terettüp eden hiç bir hukuki ceza yer almaz Kur'an'da.

aa) Cezaların Şahsiliği

53/38. Hiç bir günahkar başkasının günah yükünü yüklenmez. 39. İnsan için kendi çabası dışında bir şey yoktur.

۳۸/۵۳) أَلَا تَرَىٰ وَازِرَةً وَّرَزَّ آخَرَىٰ (۳۹) وَأَن لِّسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ

35/18. Hiç bir günahkar başkasının günahını çekmez. Günah yükü ağır olan kimse, onun taşınmasını istese, -yakını bile olsa- yükünden bir şey taşınmaz. (Ey Muhammed!) Sen ancak, görülmediği hâlde, Rablerine yürekten saygı duyanları ve namazı kılanları uyarırsın. Kim arınırsa, ancak kendisi için arınmış olur, dönüş Allah'adır.

۱۸/۳۵) وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وَّرَزَّ آخَرَىٰ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلٍ لَا يُحْمَلُ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ

ab) Cezalar (Hadler)

Had, sınır demektir. Kur'an, yalnızca belirlediği cezalar için değil, belirlediği bütün hükümler için 'Allah'ın koyduğu sınır' anlamında bu kelimeyi kullanmaktadır. Ancak, İslam kültüründe bu kelime yaygın olarak, Kur'an'da belirlenmiş bulunan cezalar için kullanılmaktadır. Kur'an'da cezası belirlenen suçların temel özellikleri, kamuya karşı işlenmiş suçlar olmalarıdır. Bunların had olarak isimlendirilmeleri, her hâlû karda uygulanmaları gerektiği anlamına gelmez. Çoğu kez bunlar mağdurun onayı ile para cezasına vs. çevrilebilmekte veya tamamen düşebilmektedir. Cezanın tamamen düşmesi, ilgili pasajlarda görüleceği gibi, tövbe şartına bağlanmıştır.

42/40. Bir kötülüğün karşılığı, aynı şekilde bir kötülüktür. Ama kim affeder ve barışırsa, onun ecri Allah'a aittir. Doğrusu O, zulmedenleri sevmez. 41. Kim bir haksızlığa uğradıktan sonra hakkını alırsa, işte onların aleyhine bir yol izlenemez.³³³

۴۰/۴۲) وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْزُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ (۴۱) وَلَمَنِ انتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَٰئِكَ مَا عَلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ

³³³ Yani onlar bundan dolayı kınanamaz ve cezalandırılmazlar.

Adam Öldürme ve Müessir Fiiller

17/33. Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın. Haksız yere öldürülenin velisine kesin bir belge vermişsinizdir. Artık o da öldürmekte aşırı gitmesin. Ne de olsa yardım görmüştür.

2/178. Ey inananlar! Öldürülenler hakkında kısas size farz kılındı. Hüre karşı hür, köleye karşı köle, kadına karşı kadın. Öldüren, (mağdur) kardeşi tarafından affedilirse, durumun gereğine uyması ve güzellikle ödemede bulunması gerekir. Bu, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Bundan sonra kim saldırırsa, ona acıtıcı bir azap vardır. 179. Ey akıl sahipleri! Kısasta size hayat vardır. Umuttur ki saygılı olursunuz.

4/92. Yanlışlık dışında bir mü'min diğer mü'mini öldüremez. Bir mü'mini yanlışlıkla öldüren kimsenin bir mü'min köleyi hür yapması ve ölenin ailesi bağışlamadıkça, onlara diyet ödemesi gerekir. Eğer o mü'min size düşman olan bir toplumdansa ise, yalnız mü'min bir köleyi hür yapmak yeter. Eğer aranızda anlaşma olan bir toplumdansa ise, ailesine diyet ödemek ve mü'min bir köleyi hür yapmak gerekir. Köle bulamayan kimsenin ise, Allah'ın tövbesini kabul etmesi için ke-sintisiz ardarda iki ay oruç tutması gerekir. Allah Bilendir, Bilgedir. 93. Kim bir mü'mini bile bile öldürürse, onun cezası içinde temelli kalacağı cehennemdir. Allah ona öfkelenmiş, onu lanetlemiş ve ona büyük bir azap hazırlamıştır.

5/45. Tevrat'ta onlara, cana karşı can, göze karşı göz, buruna karşı burun, kulağa karşı kulak, dişe karşı dişe ve yaralara karşılık ödeşme yazdı. Kim onu bağışlarsa, kendi günahına örtü olur. Kim Allah'ın indirdiği ile hüküm vermezse, işte onlar zalimlerdir.

33/17 (33/17) وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قَتَلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا

178/2 (178/2) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عَفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبِعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنْ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ (179) وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

92/4 (92/4) وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَاً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٌّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا (93) وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا

5/45 (5/45) وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصًا فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

Zina

24/2. Zinâ eden kadın ve zinâ eden erkeğin her birine yüzer değnek vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dini konusunda o ikisine acımayın. Onların ceza görmesine, inananlardan bir topluluk da şahit olsun.³³⁴ 3. Zinâ eden erkek, ancak zinâ eden veya putperest bir kadınla evlenebilir. Zinâ eden kadınla da, ancak zinâ eden veya putperest bir erkek evlenebilir. Bu, inananlara yasak edilmiştir. 4. İffetli kadınlara zinâ isnad edip de, sonra dört tanık getiremeyenlere seksen değnek vurun; ebediyen onların tanıklığını kabul etmeyin. İşte onlar yoldan çıkmış kimselerdir. 5. Ama bundan sonra tövbe edip düzelenler, bunun dışındadır. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 6-7. Karılarına zinâ isnad edip de kendilerinden başka tanıkları olmayanların tanıklığı kendisinin doğru sözlülerden olduğuna Allah'ı dört defa tanık tutmasıyla olur. Beşincisinde, eğer yalancılardan ise Allah'ın lânetinin kendi üzerine olmasını diler. 8-9. Kocasının yalancılardan olduğuna Allah'ı dört defa tanık tutması, cezayı kadından savar. Beşincisinde, kocası doğrulardan ise kendisinin Allah'ın öfkesine uğramasını diler. 10. Ya Allah'ın size nimet ve rahmeti bulunmasa ve Allah tövbeleri kabul eden ve bilge olmasaydı (o zaman hâliniz nice olurdu)?

24/2 (24/2) الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (3) الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ (4) وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (5) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (6) وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ (7) وَالْخَامِسَةَ أَنْ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ (8) وَيَذَرُهَا الْعَذَابُ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ (9) وَالْخَامِسَةَ أَنْ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ (10) وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ

³³⁴ Hadis literatüründe, evli olduğu halde zinâ eden kadın ve erkeğe *recm* (taşlayarak öldürme) cezasının uygulandığına dair rivayetler yer almaktadır. Bu haberlerin sıhhatleri hakkındaki tartışmaları gözardı ederek şunları söyleyebiliriz: Eğer Hz. Peygamber bu cezayı uyguladıysa –ki *recm* cezasının Tevrat'ta yer aldığı ve Yahudilerce uygulandığını biliyoruz– bu, ancak yukarıdaki ayetin nüzulünden önceki bir dönemde olmuş olabilir. Zira ayette hiç bir kayıt yoktur. Ayetin hükmünün bekar kadın ve erkeğe tahsis edilip, *recm*'in İslam'ın zinâ için belirlediği evrensel bir ceza olarak benimsenmesinin bir kısım fukahânın tercihi olduğunu bilmek gerekir.

Eşcinsellik

4/15. Kadınlarınızdan fuhuş işleyenler olursa, içinizden aleyhlerine dört şahit getirin, eğer bunlar şahitlik ederlerse, ölünceye kadar veya Allah onlara bir yol kılana kadar o kadınları evlerde göz hapsinde tutun. 16. Sizden iki erkek bu fuhuş yaparsa, onlara eziyet edin; eğer tövbe eder, düzelirlerse, onları bırakın.³³⁵ Allah tövbeleri kabul edendir, merhametlidir.

(١٥/٤) وَاللَّائِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاَسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ اَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسَكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَقَّاهُنَّ الْمَوْتَ أَوْ يُجْعَلَ لِلَّهِ لِهِنَّ سَبِيلًا ١٦) وَالَّذَانِ يَأْتِيَانِيَا مِنْكُمْ فَأَذُوهُمَا فَإِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا

Hırsızlık (Sirkat)

5/38. Hırsızlık eden erkek ve kadının, yaptıklarına karşılık, Allah'tan caydırıcı bir ceza olarak ellerini kesin. Allah yücedir, bilgedir. 39. Kim yaptığı haksızlıktan sonra tövbe eder ve düzelirse, Allah onun tövbesini kabul eder. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

(٣٨/٥) وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٣٩) فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Zina İftirası (Kazif)

24/4. İffetli kadınlara zinâ isnad edip de, sonra dört tanık getiremeyenlere seksen değnek vurun; ebediyen onların tanıklığını kabul etmeyin. İşte onlar yoldan çıkmış kimselerdir. 5. Ama bundan sonra tövbe edip düzelenler, bunun dışındadır. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

(٤/٢٤) وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ٥) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Terör (Hirabe)

5/33. Allah ve Elçisi ile savaşanların ve

(٣٣/٥) إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ

yeryüzünde bozgunculuk yapmaya çabalayanların cezası, öldürülmek veya asılmak veya çapraz olarak el ve ayaklarının kesilmesi, ya da yerlerinden sürülmesidir. Bu, onlara dünyada bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır. 34. Ama, kendilerini yakalamanızdan önce tövbe edenler bunun dışındadır. Allah'ın çok bağışlayıcı ve merhametli olduğunu bilin.

وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ٣٤) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْرَأُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

b) Muhakeme Usûlü

ba) Yargıçlık

4/105. (Ey Muhammed!) İnsanlar arasında, Allah'ın sana gösterdiği ile hükmetmen için kitabı sana hak olarak indirdik. (Öyleyse) hainlerin savunucusu olma. 106. Allah'tan bağışlanma dile. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 107. Kendilerine hâinlik edenleri savunma: Doğrusu, Allah hainlikte direnen günahkarları sevmez.

(١٠٥/٤) إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا ١٠٦) وَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ١٠٧) وَلَا تَجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَانًا أَثِيمًا

4/135. Ey inananlar! Kendiniz, ana-babanız ve en yakınlarınız aleyhine de olsa, zengin veya fakir de olsa –ki Allah onlara daha yakındır–, Allah için şahitlik ederek adaleti ayakta tutun. Âdil olmanız için heveslerinize uymayın. Eğer çarpıtsanız veya aldırış etmezseniz bilin ki, Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

(١٣٥/٤) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَالِلَّهِ أُولُوهُمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَى أَنْ تَعْلُوا وَإِنْ تَلَاَوْا أَوْ تَعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

4/58. Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size bununla çok güzel bir öğüt veriyor. Allah işitmektedir, görmektedir.

(٥٨/٤) إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

4/65. Hayır, Rabbinde andolsun ki, onlar aralarındaki çekişmelerinde seni hakem tayin edip, senin verdiği hükme, içlerinde bir sıkıntı duymadan, tam anlamıyla teslim olmadıkça inanmış sayılmazlar.

(٦٥/٤) فَلَا رَرْبَكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يَحْكُمَكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيَسْأَلُوكَ تَسْلِيمًا

49/6. Ey inananlar! Eğer yoldan çıkmışın

(٦٤/٤٩) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ

³³⁵ Bu iki ayette bahsi geçen 'fuhuş'un kadın ve erkek arasındaki gayri meşru ilişkiye mi, yoksa kadınların kendi aralarında ve erkeklerin de kendi aralarında vuku bulan eşcinsel ilişkiye mi delalet ettiği konusunda Kur'an yorumcuları arasında ihtilaf vardır. Ayetlerin gramatik yapısı ikinci yorumu doğrular mahiyettedir. Ayrıca, Mücahid'den rivayet edilen bir haber de bu görüşü desteklemektedir. Biz bu yorumu tercih ettiğimiz için, bu ayetlere eşcinsellik cezası başlığı altında yer verdik. Birinci yorumu tercih edenler ise, bu ayetlerdeki cezaların kadın ve erkek arasındaki zina fiiline öngörülen ilk cezalar olduğu, daha sonra nazıl olan 24.Nur/2. ayeti ile bu ayetlerin nesh edildiğini ileri sürerler.

biri, size bir haber getirirse, onu araştırın; yoksa, bilmeden bir topluma çatar-sınız da, yaptığınıza pişman olursunuz.

5/8. Ey inananlar! Allah için adaleti a-yakta tutan gözcüler olun.³³⁶ Bir toplulu-ğa olan kızgınlığınız size adaletsizlik su-çunu işletmesin. Adaletli olun; bu (Al-lah'tan) sakınmaya daha yakındır. Al-lah'tan sakının. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

bb) Tanıklık

70/33. (Namazı kılanlar) tanıklığı gereği gibi yapanlar(dır).

2/282. Ey inananlar! Birbirinize belli bir süreye kadar borçlandığınız zaman, onu yazın. Aranızdan bir yazıcı onu adaletle yazsın. Yazıcı, Allah'ın kendisine öğretti-ği gibi yazmaktan çekinmesin. Hemen yazsın. Borçlu olan da yazdırsın. Rabbi Allah'a saygılı olsun. Yazıdan bir şey eksilmesin. Eğer borçlu olan kimse akli er-mez, veya aciz, ya da yazdıracak du-rumda değil ise, velisi adaletle yazdırsın. Erkeklerinizden iki tanık getirin. İki erkek yoksa, tanık olarak râzi olacağınız bir er-kek ve –biri unuttuğunda diğeri ona ha-tırlatmak üzere– iki kadın olabilir.³³⁷ Ta-nıklar çağrıldıkları zaman kaçınmasınlar. Borç büyük veya küçük olsun, onu süre-siyle yazmaktan üşenmeyin. Bu, Allah katında en doğru, tanıklar için en sağlam ve kuşkulandırmanızdan en uzak olan dav-ranıştır. Ancak, aranızda döndürdüğü-nüz ticaret peşin olursa, onu yazmama-nızdan ötürü size bir sorumluluk düş-mez. Alış veriş yaptığınızda da tanık tu-

قَتَبْتُمْ أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ

٨/٥ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاَنُ قَوْمٍ عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

٣٣/٧٠ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَتِهِمُ قَائِمُونَ

٢٨٢/٢ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَانَيْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيَمْلَأِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْطِيعُ أَنْ يُمِلَ هُوَ فَلْيَمْلَأْ وَلِيُهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَى أَجَلِهِ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَى أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ

tun. Yazıcıya ve tanığa zarar verilmesin. Eğer zarar verecek olursanız, yoldan çıkmış olursunuz. Allah'a saygılı olun, Allah size öğretiyor. Allah herşeyi bilir. 283. Eğer yolculukta olup da (borç sene-dini) yazacak birini bulamazsanız, alınan rehin yeterli olur. Eğer birbirinize emanet bırakırsanız, kendisine emanet edilen kişi emaneti teslim etsin; Rabbi Allah'tan korksun. Tanıklığı gizlemeyin. Tanıklığı gizleyen kalbi günah işlemiş olur. Allah işlediklerinizi bilmektedir.

4/135. Ey inananlar! Kendiniz, ana ba-banız ve en yakınlarınız aleyhine de ol-sa, zengin veya fakir de olsa –ki Allah onlara daha yakındır–, Allah için şahitlik ederek adaleti ayakta tutun. Adil olmanız konusunda heveslerinize uymayın. Eğer çarpıtırmanız veya aldırış etmezseniz bi-lin ki, Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

4/15. Kadınlarınızdan fuhuş işleyenler o-lursa, içinizden aleyhlerine dört şahit ge-tirin, eğer bunlar şahitlik ederlerse, ölünc-eye kadar veya Allah onlara bir yol kı-lana kadar o kadınları evlerde göz hap-sinde tutun.

24/13. Ona dört tanık getirmeleri gerek-mez miydi? Madem ki tanık getirmediler, o hâlde bunlar Allah katında yalancılardır.

24/4. İffetli kadınlara zinâ isnad edip de, sonra dört tanık getiremeyenlere seksen değnek vurun; ebediyen onların tanıklığı-nı kabul etmeyin. İşte onlar yoldan çıkmış kimselerdir. 5. Ama bundan sonra tövbe edip düzelenler, bunun dışındadır. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 6-7. Ka-rılarına zinâ isnad edip de kendilerinden başka tanıkları olmayanların tanıklığı kendisinin doğru sözlülerden olduğuna Allah'ı dört defa tanık tutmasıyla olur. Be-şincisinde, eğer yalancılardan ise Allah'ın lânetinin kendi üzerine olmasını diler. 8-9.

جَنَاحَ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَقَلُّوا فَإِنَّهُ فَسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيَعْلَمَ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (٢٨٣) وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آتَمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

١٣٥/٤ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَوُّوا أَوْ تَعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

١٥/٤ وَاللَّاتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاَسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَقَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا

١٣/٢٤ لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ قَالُوا لَكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمْ الْكَاذِبُونَ

٤/٢٤ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُنَّ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُنَّ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (٥) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٦) وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُنَّ شَهَادَةٌ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ (٧) وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ (٨) وَيَذَرُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعٌ

³³⁶ veya "Allah'ın huzurunda, adalet için tanıklık edenler olarak durun".

³³⁷ Burada bir erkeğe karşılık iki kadının şahit olarak getirilmesinin gerekçesi olarak, "biri unuttu-ğunda diğeri ona hatırlatması" zikredilmiştir. Bu ifadeyi, kadının erkekten değersiz olduğu, veya antropolojik yapısı itibarıyla erkeğe oranla daha az akıllı olduğu şeklinde yorumlamak yanlış olur. Genel anlamda kadının ticari ilişkilerle alakasının olmaması normaldir; aşına olmadığı bir şeyi u-nutması da gayet doğaldır. Ayetin önerdiği tedbir, bu riski ortadan kaldırmaya yöneliktir. Bu hüküm kadının tanıklığı ile ilgili genel bir ilke olmadığı gibi, bu gerekçelerin olduğu her yerde de aynı hüküm devam eder.

Kocasının yalancılardan olduğuna Allah'ı dört defa tanık tutması, cezayı kadından savar. Beşincisinde, kocası doğrulardan ise kendisinin Allah'ın öfkesine uğramasını diler.³³⁸ 10. Ya Allah'ın size nimet ve rahmeti bulunmasa ve Allah tövbeleri kabul eden ve bilge olmasaydı (o zaman hâliniz nice olurdu)?

5/106. Ey inananlar! Birinizin ölümü yaklaştığında, vasiyet ederken, içinizden adil iki kimseyi; veya yolculukta iken size ölüm belası çatacak olursa, sizden olmayan iki kişiyi aranızda şahit tutun. Şüpheye düşerseniz, onları namazdan sonra alıyorsunuz ve: "Akraba da olsa, yemini hiç bir değere değiştirmeyeceğiz ve Allah'ın şahitliğini gizlemeyeceğiz, yoksa günah işleyenlerden oluruz" diye Allah'a yemin ederler. 107. Eğer bu şahitlerin günah işledikleri ortaya çıkarsa, bu öncekilerin aleyhlerinde bulundukları kişiler arasından başka iki kişi bunların yerine geçer ve: "Bizim şahitliğimiz, bu ikisinin şahitliğinden daha doğrudur; biz haddi aşmayacağız, yoksa haksızlık yapanlardan oluruz" diye Allah'a yemin ederler. 108. Bu, şahitliği gereği gibi yapmalarını ya da bu yeminlerinden sonra yeminlerinin bir daha kabul edilmemesinden korkmalarını daha iyi sağlar. Allah'a saygılı olun ve dinleyin. Allah yolundan çıkan topluluğu doğru yola koymaz.

c) Köle Hukuku

24/33. Evlenemeyenler ise, Allah kendilerini lütfu ile zenginleştirinceye kadar ifetti davransınlar. Kölelerinizden özgürlük akdi yapmak isteyenlerle –onlarda bir iyilik görürseniz– anlaşma yapın. Onlara Allah'ın size verdiği maldan verin. Dünya hayatının geçici menfaatini elde

³³⁸ Eğer bir koca, karısına zina isnat eder de bunu dört şahitle isbat edemezse, altıncı ayetten itibaren anlatılan bu 'lanetleme' (il'ân) denen yola başvurulur. Eğer her iki taraf da doğruluklarını bu ifadelerle dile getirilirse, o zaman kocaya iftira (kazîf) cezası uygulanamayacağı gibi, kadına da zina cezası uygulanamaz.

شَهِدَاتِ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ٩) وَالْخَامِسَةَ أَنْ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ١٠) وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ

١٠٦/٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهِادَةُ بَيْنَكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْسِبُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَفِيضِمَانٍ بِاللَّهِ إِنْ اَرْتَبْتُمْ لَا نُشْقِرْ بِهِ إِمَّا يَأْتُوا بِبَيِّنَاتٍ أَوْ كَذِبَتِ الْأَفْئِدَةُ ١٠٧) فَإِنْ غَيَّرَ عَلَىٰ أُنْهَآ اسْتِحْقَاقًا ۖ إِنَّمَا فَاخِرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأُولَانِ فَيَقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهِادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهِادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَا إِنَّا إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ ١٠٨) ذَلِكَ أَذْنَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ وَجْهٍ أَوْ يَخَافُوا أَنْ تُرَدَّ أَيْمَانٌ بَعْدَ آيْمَانِهِمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاسْمِعُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

٣٣/٢٤) وَلَيْسَتُمْ عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتِغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا ۚ وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تُكْرَهُوا

etmek için, namuslu kalmak isteyen bakire cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları buna zorlarsa, Allah, zorlandıkları için onları (cariyeleri) bağışlar ve merhamet eder.

وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تُكْرَهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبَغَاءِ إِنْ أَرَدْتُمْ تَحَصُّنًا لِنَبِيِّكُمْ ۖ أَرَضَ الْخَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهْ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِمْ غَفُورٌ رَحِيمٌ

3. Özel Hukuk

a) Evlenme-Boşanma (Nikah-Talak)

Aşağıdaki ayetlerde rahatlıkla gözlemlenebileceği gibi, evlenme ve boşanmadan bahseden ifadelerin hemen tamamında, evlenme-boşama fiilinin öznesi erkek, nesnesi ise kadındır. Bu durum genellikle, kadının böyle bir hakka sahip olduğu takdirde hissi davranabileceği riskiyle açıklanır. Oysa, bu hakkın erkeklerce de istismar edilmesi pekala mümkündür; nitekim bunun canlı binlerce örneği vardır. Kur'an'da boşama yetkisinin erkeğin hakkı olarak görülmüş olmasının temel nedeni, Kur'an'ın indiği dönemde Arap toplumunun erkek-egemen bir toplum örgüsüne sahip olmasıdır.

2/221. Allah'a ortak koşan kadınlarla, inananmadıkları sürece evlenmeyin. Mü'min bir kadın köle, –hoşunuza gitse de– puta tapan hür bir kadından daha iyidir. Allah'a ortak koşan erkekleri de, inananmadıkları sürece, mü'min kadınlarla evlendirmeyin. Mü'min bir köle, –hoşunuza gitse de– puta tapan hür bir erkekten daha iyidir. Onlar ateşe çağırır, Allah ise cennete ve izniyle bağışlanmaya çağırır. O, iyice düşünsünler diye insanlara belgelerini açıklamaktadır.³³⁹

٢٢١/٢) وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَ وَلَامَةً مُؤْمِنَةً خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا وَلَعَمْرُكَ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

2/226. Kadınlarına yaklaşmamaya yemin edenlere dört ay bekleme süresi vardır. Eğer yeminlerinden dönerlerse, Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.³⁴⁰ 227. Eğer boşanmaya karar verirlerse, (bilinler ki) Allah işitendir, bilendir. 228. Boşanmış kadınlar, üç aybaşı kendilerini gözlerler. Eğer Allah'a ve ahiret gününe

٢٢٦/٢) لِلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٢٢٧) وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ٢٢٨) وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ

³³⁹ Bu ayet, müşriklerle evlenmeyi kadın-erkek bütün mü'minler için yasaklamaktadır.

³⁴⁰ Kanunen nikahlı oldukları halde birbirlerine yaklaşmamaya (cinsi münasebette bulunmamaya) yemin etmiş karı koca için bu yeminin azami süresi dört aydır. İslam hukukunda buna *ilâ* denir. Bu süre bittikten sonra taraflar arasında bir yumuşama ve barışma söz konusu olamaz ise o zaman her birinin kendine uygun gördüğü biri ile evlenmesi caiz olur. Yani bu süre içinde boşanmaya veya evliliği sürdürmeye karar vermiş olmaları gerekir.

inanyorlarsa, Allah'ın rahimlerinde yattığını gizlemeleri kendilerine helal olmaz. Kocaları barışmak isterlerse bu hususta karılarını geri almakta daha çok hak sahibidirler. Örf'e uygun olarak, erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi kadınların da erkekler üzerinde hakları vardır. Ancak erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları bir derece daha fazladır.³⁴¹ Allah yücedir, bilgedir. 229. Boşanma iki defadır; sonra ya iyilikle tutmak veya güzelce bırakmak gerekir. (Evliliği sürdürdüğünüz takdirde) kadınlara verdiklerinizden bir şey geri almanız, helal olmaz –karı-koca (evli kaldıklarında) Allah'ın sınırlarına riayet etmeyeceklerinden korkarlar (ve boşanırlar) ise, o başka-. Eğer o ikisinin Allah'ın sınırlarını koruyamayacaklarından korkarsanız, kadının (boşanabilmek için, almış olduğu mehirde) fedakarlıkta bulunmasında, ikisine de günah yoktur.

³⁴² Bunlar Allah'ın sınırlarıdır; bunları aşmayın. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, işte onlar zalimlerdir. 230. Bundan sonra erkek (üçüncü defa) kadını boşarsa, artık, kadın başka birisi ile evlenmedikçe ona helal olmaz. Eğer (ikinci koca) kadını boşarsa, –Allah'ın sınırlarını gözeteceklerine inandıkları takdirde– eski kocanın birbirine dönmelerinde, ikisine de günah yoktur. Bunlar, Allah'ın anlatılan topluluğa açıkladığı sınırlarıdır. 231. Kadınları boşadığınızda, bekleme sürelerini bitirince onları ya iyilikle tutun, ya da iyilikle onlara yol verin. Haklarına tecavüz etmek ve zarar vermek amacıyla onları tutmayın. Bunu kim yaparsa, kendine yazık etmiş olur. Allah'ın ayetlerini alaya almayın. Allah'ın size olan nimetini, öğüt vermek üzere size indirdiği Kitab'ı ve hikmeti hatırlayın. Allah'a saygılı olun ve Allah'ın herşeyi bildiğini bilin.

لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبَعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٢٢٩) الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَاِمْسَاكِ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمُ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (٢٣٠) فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (٢٣١) وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَّغْنِ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لَتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا وَادْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (٢٣٢) وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَّغْنِ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ أَرْكَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (٢٣٣) وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنْمِ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا

232. Kadınları boşadığınızda bekleme süreleri sona erince, örf'e uygun olarak aralarında anlaşmışları zaman, eski kocaları ile evlenmelerine engel olmayın. İçinizden Allah'a ve ahiret gününe inanmış olanlara böyle öğüt verilmektedir. Bu, sizin için daha nezih ve daha temizdir. Allah bilir, siz bilmezsiniz. 233. Anneler, emzirmeyi tamamlamak isteyen baba için çocuklarını tam iki yıl emzirirler. Emzirenlerin yiyecek ve giyeceğini örf'e uygun bir şekilde sağlamak, çocuk kendisinin olan babaya aittir. Herkes ancak gücü kadar sorumlu tutulur. Ne ana, ne de çocuk kendisinin olan baba, çocuğundan dolayı zarara sokulmasın. Mirasçı olanın da aynı şeyi yapması gerekir. Ana-baba, aralarında danışarak ve anlaşarak çocuğu süttten kesmek isterlerse, onlara bir günah yoktur. Çocuklarınıza süttanne tutmak isterseniz, vereceğinizi örf'e uygun bir şekilde ödediğiniz takdirde, size bir sorumluluk yoktur. Allah'a saygılı olun ve Allah'ın yaptıklarınızı gördüğünü bilin. 234. İçinizden ölenlerin bırakmış olduğu eşler, kendilerini dört ay on gün gözlerler. Sürelerinin sonuna erdiklerinde, kendi haklarında meşru olanı yapmalarından dolayı size bir sorumluluk yoktur. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. 235. Böyle kadınlara, üstü kapalı bir şekilde evlenme önermeniz de veya gönlünüzde onu saklı tutmanızda size sorumluluk yoktur. Allah onları anacağınızı bilir. Ancak, töreye uygun söz söylemenin dışında, onlarla gizlice buluşmak üzere söz veremeyin. Kesin süre sona ermeden nikâh akdine kalkışmayın. Gönlünüzde olanı Allah'ın bildiğini bilin ve ondan çekinin. Allah'ın çok bağışlayıcı ve halîm olduğunu bilin. 236. Kadınlara dokunmadan ve mehirlerini biçmeden onları boşarsanız, size günah olmaz. Onları –zengin kendi gücüne göre, fakir kendi gücüne göre– töreye uygun bir biçimde faydalandırın. Bu, iyi davranışlara bir borçtur. 237. Eğer onlara mehir biçer de, henüz dokunmadan onları boşarsanız –kadınların kendilerinin veya nikâh akdi

تُكَلِّفُ نَفْسٌ إِلَّا أُوسَعَهَا لَا تَضَارُّ وَالِدَةً بَوْلُهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ يَوْلَدُهَا وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (٢٣٤) وَالَّذِينَ يَتُوفُونَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (٢٣٥) وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْتُمْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عِلْمُ اللَّهِ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَكِنْ لَا تَعْدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَعْرَضُوا عَقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ (٢٣٦) لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدَرَهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرَهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ (٢٣٧) وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْقُونَ أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَلَا تَنْسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

³⁴¹ Bu bir derecelik üstünlük, 5.Maide/34. ayet için düşünülen dipnotta da vurgulandığı gibi, erkeğin antropolojik yapısının kuvvetli olması hasebiyle kadını korumasından ve fazla roller üstlenmesinden kaynaklanmaktadır; yoksa, bu hiç bir şekilde bir fazilet veya değer üstünlüğü anlamına gelmez.

³⁴² Bu ifade, kadının evlenirken kocasından aldığı mihi geri vermek şartıyla boşanma talebinde bulunabileceğini göstermektedir.

elinde olan erkeğin bağışlaması dışında—biçtiğinizin yarısını verin. Mehrin tümünü vermeniz takva bakımından daha uygundur. Aranızda birbirinize iyi davranmayı unutmayın. Allah işlediklerinizi görmektedir.

2/240. İçinizden ölüp, geriye eşler bırakacak kimseler, eşlerinin bir yıla kadar dışarı çıkarılmaksızın geçiminin sağlanmasını vasiyet etsinler. Eğer onlar kendiliklerinden dışarı çıkarılarsa, kendi haklarında uygun olanı yapmalarından dolayı size bir sorumluluk yoktur. Allah yücedir, bilgedir. 241. Boşanmış kadınların geçimlerini töreye uygun bir şekilde sağlamak Allah'a karşı saygılı olanlara bir borçtur. 242. Aklınızı kullanasınız diye Allah size ayetlerini böylece açıklamaktadır.

33/4. Allah insanın içine iki kalb koymıştır. Allah, kendilerine zihar yaptığınız eşlerinizi sizin anneleriniz kılmamış; evlatlıklarınızı da kendi oğullarınız kılmamıştır. Bunlar sizin dillerinize doladığınız boş sözlerdir. Allah ise gerçeği söylemektedir, doğru yola O erıştırir.

33/49. Ey inananlar! Inanan kadınlarla nikahlanıp, onlara dokunmadan boşadığınızda, artık onlar üzerinde, sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur. Bu durumda, kendilerine başışta bulunarak onları güzellikle serbest bırakın.

60/10. Ey inananlar! Inanmış kadınlar hicret ederek size gelirlerse onları deneyin—onların inanç durumlarını en iyi Allah bilir—; şayet mü'min olduklarını öğrenirseniz, onları inkarcılara geri çevirmeyin. Bu kadınlar o inkarcılara helal değildir, onlar da bunlara helal değildir. Onlara, harcadıklarını (bu kadınlara verdikleri mehirleri) iade edin.³⁴³ Mehirlerini

(٢٤٠/٢) وَالَّذِينَ يَتُوفُونَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٢٤١) وَالْمُطَلَّقاتُ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ (٢٤٢) كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

(٤/٣٣) مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمْ اللَّائِي تَظَاهَرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَلِكَ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ

(٤٩/٣٣) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَةٍ تَعُدُّنَهَا فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَخُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا

(١٠/٦٠) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا مِنْ حِلٍّ لِهِنَّ وَلَا لَهُمْ بِحِلْوَنَ لَهُنَّ وَأَتَوْهُنَّ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ

verdiğiniz takdirde, onlarla evlenmeniz bir engel yoktur. Sizde inkarcı kadınları nikahınızda tutmayın; onlara harcadıklarınızı isteyin. Onlar da (kafirler de) hicret eden mü'min kadınlara harcadıklarını istesinler. Allah'ın hükmü budur; aranıza O hükmeder. Allah bilendir, bilgedir. 11. Eğer inkar eden eşlerinize sarfettiklerinizden inkarcılara bir şey geçecek olursa, ödeme sırası size geldiğinde,³⁴⁴ eşleri giden mü'min erkeklerle, sarfettikleri miktar kadarını verin. İnandığınız Allah'a karşı gelmekten sakının.

4/127. (Ey Muhammed!) Kadınlar hakkındaki senden fetva isterler. De ki: "Onlar hakkındaki fetvayı size Allah verir. Bu, kendilerine yazılmış olan şeyi kendilerine vermediğiniz ve kendileriyle evlenmeyi arzuladığınız yetim kadınlar ile zavallı çocuklar ve yetimlere adil davranmanız hakkındaki kitapta size okunmuş olanlardır".³⁴⁵ Ne iyilik yaparsanız, doğrusu Allah onu bilmektedir. 128. Eğer bir kadın kocasının sorumsuz davranmasından veya ilgisizliğinden yılarsa, bir anlaşma ile barışmalarında kendilerine bir engel yoktur. Anlaşmak daha iyidir. Ama ruhlara tahakkürü yerleştirilmiştir. Eğer iyi davranır ve Allah'a saygılı olursanız, şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır. 129. Ne kadar uğraşırsanız da, kadınlar arasında eşitlik yapamayacaksınız. Öyleyse bir tarafa bütünüyle eğilerek, ötekini askıda imiş gibi bırakmayasınız. Eğer düzeltir ve Allah'a saygılı olursanız, şüphesiz Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 130. Eğer karı-koca ayrılırlarsa, Allah herbirini nimetinin genişliğiyle zengin eder. Allah nimetiyle her ihtiyacı görür, bilgedir.

standarda yer yoktur.

³⁴⁴ Bu ayete genellikle şöyle anlam verilmektedir: "...eğer eşlerinizden biri kafirlere gider/kaçar ve savaşta galip olursanız, ganimetten, eşleri giden mü'minlere, harcadıkları kadar ödeme yapın..." Oysa bu pasajda ne savaş, ne ganimet sözkonusudur. Yanlış anlamaya konu olan fe-*âkabtum* ifadesi, 'savaşı kazanırsanız' değil, 'sıra size geldiğinde' anlamında kullanılmıştır.

³⁴⁵ Burada 4. Nisa/2 vd. pasaja işaret edilmektedir.

أُجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعَصَمِ الْكُوفِرِ وَاسْأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْأَلُوا مَا أَنْفَقُوا ذَلِكَ حُكْمُ اللَّهِ بِحُكْمِ بَيْنِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (١١) وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعاقِبْتُمْ فَاتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَا أَنْفَقُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ

(١٢٧/٤) وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يَفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ اللَّائِي لَا تُوْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ وَأَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامَى بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا (١٢٨) وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (١٢٩) وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَدْرُوا كَالْمِئْلَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (١٣٠) وَإِنْ يَفْرَقَا يَغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا

³⁴³ Kur'an'da Müslüman olan kadına, kafir kocasının vermiş olduğu mihrı kocasına geri iade etmesinin emredilmesi, hakkaniyete ve adalete ne kadar önem verilmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Adil ve hakkaniyetle davranmanın sınırı yoktur. Kafirlerle ilişkilerde de aynı ilkeler geçerlidir. Çifte

4/22. –Geçmişte kalanlar bir yana–babaların evlendiği kadınlarla evlenmeyin! Çünkü o bir fuhuş ve pek iğrenç bir şeydi; ne kötü bir yoldu. 23. Analarınız, kızlarınız, kızkardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşlerinizin kızları, kızkardeşlerinizin kızları, sizi emziren sütanneleriniz, süt kızkardeşleriniz, karılarınızın anneleri, gerdeğe girdiğiniz karılarınıza ait yanınızda kalan üvey kızlarınız –karılarınızla gerdeğe girmemişseniz kızlarını almakta size bir engel yoktur–, öz oğullarınızın eşleri ve iki kızkardeşi bir arada alarak evlenmek –geçmişte kalanlar müstesna– size haram kılındı. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 24. Ellerinize geçen cariyeler dışında, evli kadınlarla da (evlenmeniz haram kılındı). Bunlar Allah'ın size yazdığı hükümlerdir. Bunların dışında kalanları, zinanadan sakınmak ve iffetli olmak şartı ile mallarınızla istemeniz, size helal kılındı. Onlardan yararlanmanıza karşılık kesilen mehirlerini verin. Mehir kesildikten sonra, karşılıklı anlaşmanızda size bir sorumluluk yoktur. Allah bilendir, bilgedir. 25. İnanmış iffetli kadınlarla evlenmeye güç yetiremeyenleriniz, ellerinizin altında olan inananmış cariyelerinizden alınsınlar –inanç durumunuzu en iyi Allah bilir; sizler birbirinizdensiniz–; gizli dost tutmamaları, zina etmemeleri ve iffetli olmaları şartıyla, sahiplerinin izniyle onlarla evlenin; mehirlerini de örfе uygun olarak verin. Cariyeler, evlendikleri zaman, bir fuhuş işlerlerse, onlara hür kadınların cezasının yarısı uygulanır. Bu (cariyelerle evlenme izni), sıkıntıya düşmekten korkanlarınız içindir; sabretmeniz sizin için daha iyidir. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 26. Allah size (hükümlerini) açıklamak, size, sizden öncekilerin yollarını göstermek ve bağışıyla size yönelmek istiyor. Allah bilendir, bilgedir. 27. Allah, bağışıyla size yönelmek istiyor. Şehvetlerine uyanlar ise, sizin büyük bir eğriliğe sapmanızı istiyorlar. 28. Allah yükünüzü hafifletmek istiyor, çünkü insan zayıf yaratılmıştır.

۲۲/۴) وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا (۲۳) حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعُمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمُ مِنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَائِبُكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَخَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (۲۴) إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا (۲۵) وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكَحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمَنْ مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فِتْيَانِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَانْكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخَذَاتِ أَخْدَانٍ فَإِذَا أَحْصَيْتُمْ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۲۶) يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّيبَ الَّتِي كُنْتُمْ فِيهَا وَلِيُثَبِّتَ لَكُمْ وَبِهِدْيِكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (۲۷) وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مِيلًا عَظِيمًا (۲۸) يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخَلَقَ الْإِنْسَانَ ضَعِيفًا

4/3. Yetimlere karşı haksızlık etmekten korkarsanız³⁴⁶, beğendiğiniz kadınlarla i-kişer, üçer, dörder evlenin. Eğer (bunlar arasında) adalet yapamayacağınızdan korkarsanız, o zaman bir tane veya sahip olduklarınız (cariyeleriniz) yeter. A- daletsizlik yapmamanız için en uygun o- lanı budur.³⁴⁷ 4. Kadınlara mehirlerini hoşlukla verin. Eğer kadınlar gönüllü o- larak ondan size bir şey bağışlarsa, o- nu gönül rahatlığıyla ve afiyetle yiyin.

4/35. Eğer karı kocanın aralarının açıl- masından korkarsanız, erkeğin ailesin- den bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin. Eğer onlar düzeltmek isterlerse, Allah aralarını bulur. Allah bi- lendir, haberdardır.³⁴⁸

65/1. Ey Peygamber! Kadınları boşadı- ğınızda, onları iddetleri içinde boşayın ve iddeti de sayın; Rabbiniz olan Al- lah'tan korkun, –apaçık bir hayasızlık yapmaları hâli dışında– (iddetlerini bek- lerken) evlerinden onları ne siz çıkarın, ne kendileri çıksınlar.³⁴⁹ Bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşar- sa, kendine yazık etmiş olur. Ne bilirsin, belki de Allah bundan sonra yeni bir du- rum ortaya çıkarır. 2-3. Kadınlar bekle-

۳/۴) وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَى فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَتًى وَثَلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ آذَنِي أَلَّا تَعُولُوا (۴) وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا

۳۵/۴) وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا

۱/۶۵) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تَخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا (۲) فَإِذَا بَلَغَ أَجْلُهُنَّ فَاْمُسْكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ

³⁴⁶ Araplar arasında, vesayet altındaki yetim kızları nikah altına almak yaygın bir uygulama idi. Bu tür evliliği cazip kılan, yetim kızların varis oldukları mal idi. Vesayeti altındaki yetim bir kızla evlenen vasi, onun hiç bir hukukuna riayet etmeyecekti. Kur'an, 4. Nisa/2. ayette, yetimlerin hakkını ye- mayi yasaklamakta, bu ayette ise, yetim kızlarla evlenmeyi mutlak anlamda yasaklamamakla birlik- te, haksızlık yapma ihtimaline binaen, başka kadınlarla evlenilmesini önermektedir.

³⁴⁷ Arap örfünde erkekler istedikleri sayıda kadınla evlenebiliyor ve istedikleri sayıda cariye ile birlik- te olabiliyorlardı. Bu ayetin iniş amacı, savaş sonrası dul kalan müslüman hanımlarla evlenmeyi teşvik etmek olmakla birlikte, birden fazla kadınla evlilik (ta'addudu'z-zevcât) uygulamasına da bir sınırlama getirmektedir. Tarihen bilindiğine göre, Müslümanlar bu ayeti böyle anladıkları için, bu a- yetin nüzulünden sonra dörtten fazla kadınla evlenen olmamıştır ve İslam örfüne göre dörtten fazla evlilik meşru sayılmamıştır. Ne var ki, aynı ayet cariyelerle ilgili de açık bir sınırlama getirdiği halde, tarih boyunca Müslümanlar, imkanı olan erkeğin istediği sayıda cariye ile birlikte olmasını meşru görmüşlerdir.

³⁴⁸ Klasik İslam Hukuku'nda bu emir hukukî bir forma dönüştürülemez, bir cevap (zorunluluğu ol-mayan bir tavsiye) olarak değerlendirilmiştir. Oysa ki, ifade emir kipindedir; bu emir tavsiye olarak okumanın gerisinde, erkek-egemen kültürün baskısı/etkisi yatmaktadır. Bugün Müslümanlar bu em- rin uygulanmasını hukukî bir forma, bir kuruma dönüştürmekle yükümlüdürler. Bu yolla, bir çok aile- nin dağılmasının önü alınmış olacağı gibi, geçimsizliğe neden olan tarafın açıklanmasıyla, o kişiyle evlenebilecek müstakbel eşler de aydınlatılmış olacaktır.

³⁴⁹ Yani siz onları evden dışarı atmayın, onlar da hemen çekip gitmesinler.

me sürelerinin sonuna ulaşınca, onları ya uygun şekilde alıkoyun, ya da uygun bir şekilde onlardan ayrılın; içinizden de iki adil tanık getirin, tanıklığı Allah için yapın; Allah'a ve ahiret gününe inananlara böyle öğüt verilir. Kim Allah'a karşı saygılı olursa, ona bir çıkış yolu sağlar ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim Allah'a güvenirse, ona O yeter, Allah buyruğunu yerine getirendir. Allah herşey için bir ölçü koymuştur. 4. Kadınlarınız içinde aybaşı görmekten kesilenler ile henüz aybaşı görmemiş olanların bekleme sürelerinden şüphe ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır; gebe olanların süresi, doğurmaları ile tamamlanır. Kim Allah'a saygılı olursa, (Allah) işlerinde ona bir kolaylık verir. 5. Bu, Allah'ın size indirmiş olduğu buyruğudur. Kim Allah'a saygılı olursa, (Allah) onun kötülüklerini örter, ödülünü büyültür. 6. (Boşadığınız) kadınları gücünüze göre kendi oturduğunuz yerde oturtun. Onları sıkıntıya sokmak için zarar vermeye kalkışmayın. Şayet gebe iseler, doğum yapınca kadar geçimlerini sağlayın. Çocuğu sizin için emzirirlerse, onlara ücretlerini ödeyin; aranızda uygun bir şekilde anlaşın; eğer güçlükle karşılaşırsanız çocuğu başka bir kadın emzirebilir. 7. Varlıklı olan, varlığına göre harcasın; rızık ancak kendisine yetecek kadar verilmiş olan da, Allah'ın kendisine verdiğiğinden versin; Allah kimseye verdiği rızıkı aşan bir yük yüklemeyiz. Allah güçlükten sonra kolaylık verir.

24/32. İçinizdeki bekarları ve kölelerinizi ve cariyeleğinizden iyi olanları evlendirin. Eğer yoksul iseler, Allah onları lütfu ile zenginleştirir. Allah lütfu bol olanıdır, bilen'dir. 33. Evlenemeyenler ise, Allah kendilerini lütfu ile zenginleştirinceye kadar iffetli davransınlar. Köleleğinizden özgürlük akdi yapmak isteyenlerle –onlarda bir iyilik görürseniz– anlaşma yapın. Onlara Allah'ın size verdiği maldan verin. Dünya hayatının geçici menfaatini elde etmek için, namuslu kalmak isteyen bakire cariyelerinizi fuhşa zorlamayın.

فَارْقُوهُنَّ بِمَعْرِفَتِكُمْ وَأَشْهَدُوا ذَوَى عَدْلٍ مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَلِكَ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا (٣) وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا (٤) وَاللَّائِي يَكْسِنُ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَاللَّائِي لَمْ يَحْضَنْ وَأُولَاتِ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا (٥) ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ سُبُلًا مِّنْ عِزِّهِ وَيَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا (٦) أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْهِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ حَمْلًا فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَاتَّمَرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرِفَتِكُمْ وَإِنْ تَعَاَسَرْتُمْ فَسَرِّضْهُنَّ لَكُمْ أُخْرَى (٧) لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يَكْفُلُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مِمَّا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا

٢٤/٣٢) وَأَنْكَحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (٣٣) وَلَيْسَتِ الْيَتَامَى الَّذِينَ لَا يَجْنُونَ بَكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ مِّنْ مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تَكْرِهُوا قِتْيَانَكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ ارْتَدَّ تَحَصَّنَا لَتَبْتُنَّوْا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهْهُنَّ فَإِنَّ اللَّهَ

Kim onları buna zorlarsa, Allah, zorlandıkları için onları (cariyeleri) bağışlar ve merhamet eder.

5/5. Bugün size, temiz olanlar helal kılındı. Kitap verilenlerin yemeği size helal, sizin yemeğiniz de onlara helaldir. Inananlardan iffetli hür kadınlar ve sizden önce Kitap verilenlerden iffetli hür kadınlar –zina etmeksizin ve gizli dost tutmaksızın– mehirlerini verdiğiniz takdirde size helaldir. Kim inanmayı reddederse, şüphesiz işleri boşa gider. O, ahirette de kaybedenlerden biri olacaktır.

b) Miras ve Vasiyet

2/180. Sizden birine ölüm geldiği zaman, eğer bir servet bırakıyorsa, ana-babaya, en yakınlarla uygun bir tarzda vasiyet etmesi –sakinin üzerine bir borç olarak– size farz kılındı.³⁵⁰ 181. Bunu işittikten sonra değiştiren olursa, bunun günahı onu değiştirenlerdir. Allah işittendir, bilendir. 182. Vasiyet edenin haksızlık yapacağından veya günaha gireceğinden endişe eden varsa, ilgililerin aralarını bulmasında ona bir günah yoktur. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

33/6. Peygamber, inananlara kendilerinden daha yakındır. Peygamber'in eşleri inananların anneleridir. Akraba olanlar, Allah'ın Kitabına göre, miras hususunda birbirlerine, inananlar ve hicret edenlerden daha yakındırlar. Dostlarınıza yapacağınız uygun bir iyilik elbette bunun dışındadır. Bu da Kitab'da yazılı bulunmaktadır.

4/11. Allah, çocuklarınız hakkında, erkeğe iki kadının hissesi kadar tavsiye e-

مِّنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَوْرٌ رَّحِيمٌ

٥/٥) الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلٌّ لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلٌّ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

١٨٠/٢) كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ (١٨١) فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (١٨٢) فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

٦/٣٣) النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَى أُولِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا

١١/٤) يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلزَّكَرِ مِثْلُ خِثْ

³⁵⁰ 4.Nisa suresindeki miras ayetleriyle, mirasçılardan payları belirlendiği için, bu ayet neshedilmiştir. Miras bırakanın, bırakacağı meblağın sadece üçte birine ilişkin bir vasiyette bulunmaya hakkı vardır.

der.³⁵¹ Eğer çocuklar ikiden çok kadın iseler, bırakılanın üçte ikisini alırlar. Yalnız tek bir kız ise, bırakılanın yarısını alır. Eğer ölenin çocuğu varsa, bıraktığından ana-babadan her birine altıda bir pay vardır. Eğer çocuğu yoksa, ana-babası ona varis oluyorsa, anası üçte bir alır. Eğer kardeşleri varsa, altıda bir anesinin olur. Bu hükümler ölenin yaptığı vasiyet ve borcu çıktıktan sonra kalan mala dairdir. Babalarınız ve oğullarınızdan hangisinin fayda bakımından size daha yakın olduğunu bilemezsiniz. (Bunlar) Allah'ın tayin ettiği paylardır. Allah bilendir, bilgedir. 12. Eğer çocukları yoksa, karılarınızın yaptıkları vasiyetten ve borçtan arta kalan miraslarının yarısı sizindir, çocukları varsa dörtte biri sizindir. Sizin yaptığınız vasiyetten ve borçtan arta kalanın, eğer çocuğunuz yoksa, dörtte biri karılarınızındır; eğer çocuğunuz varsa, sekizde biri karılarınızındır. Bir erkek veya kadına, ikinci dereceden yakınlarınca³⁵² mirasçı olduğunda; erkek kardeşi³⁵³ veya kız kardeşi varsa, bunların her birine altıda bir verilir. Eğer bundan çok iseler, hepsi -zarara uğratılmaksızın, yapılan vasiyet ve borçtan geriye- kalanın üçte birine ortak olurlar. Bunlar Allah'ın tavsiyesidir. Allah bilendir, hakimdir. 13. Bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'a ve Elçisi'ne itaat ederse, (Allah) onu, altlarından ırmaklar akan ve içinde temelli kalacakları cennetlere koyacaktır. İşte büyük başarı budur.

4/176. Ey Muhammed! Senden fetva isterler; de ki: "Allah, size ikinci dereceden mirasçılar hakkında fetva vermektedir: Çocuğu olmayıp geride bir kızkardeşi

الْأُنثَيْنِ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا (١٢) وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمْ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِيْنَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكَتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورِثُ كَلَالَةً أَوْ امْرَأَةٌ وَكَلَّةٌ أَوْ أُخْتُ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَارٍّ وَصِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ (١٣) تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَدْخُلْهُ جَنَّاتُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْقَوْرُ الْعَظِيمُ

١٧٦/٤) يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنْ امْرَأَتْ هَكَذَا لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتُ فَلَهَا نِصْفُ مَا

³⁵¹ Erkeğin, ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü bulunduğu bir toplumsal yapıda, adaletin gereği budur. Böyle bir yapıya hitab eden Kur'an'dan, miras dağıtımında kadınla erkeğe eşit davranmasını beklemek, anlamsız olduğu kadar haksız bir beklentidir. Bu beklenti üzerine bina edilen Kur'an'a yönelik eleştiriler de zulümden başka bir şey değildir.

³⁵² "İkinci dereceden yakınlar" şeklinde çevirdiğimiz *kelâle* kelimesinin ne anlama geldiği tartışma konusudur. Yaygın olan kabule göre *kelâle*, birinci dereceden yakını (usûlü ve furû'u / ana-baba ve evladi) olmayan varis anlamına gelmektedir.

³⁵³ Genellikle, anabir erkek kardeş olarak kabul edilmiştir.

kalan kimse ölürse, bıraktığının yarısı kızkardeşine kalır. Eğer kız kardeşinin çocuğu yoksa, o, kızkardeşine tam varis olur. Eğer ölenin iki tane kızkardeşi varsa, bu ikisi, onun bıraktığının üçte ikisini alır. Eğer varisler erkek kadın karışık kardeşler olursa, erkeğe, iki kadının hissesi kadar düşer. Şaşırırsınız diye Allah size anlatıyor. Allah herşeyi bilir.

4/33. Ana-babanın, akrabanın ve kendileriyle akit yaptıklarınızın bıraktıklarından herbiri için varisler belirlidik; onlara paylarını verin. Allah herşeye tanık olmaktadır.³⁵⁴

4/7. Ana-babanın ve en yakınların bıraktıklarından erkeklere bir pay vardır. Ana-baba ve en yakınların bıraktıklarından kadınlara da bir pay vardır. Bunlar az veya çok olarak belirli bir paydır. 8. Miras bölüşümünde yakınlar, öksüzler ve düşkünler de orada bulunursa, mirastan onlara da bir şey verin ve onlara uygun söz söyleyin.

5/106. Ey inananlar! Birinizin ölümü yaklaştığında, vasiyet ederken, içinizden adil iki kimseyi; veya yolculukta iken size ölüm belası çatacak olursa, sizden olmayan iki kişiyi aranızda şahit tutun. Şüpheye düşerseniz, onları namazdan sonra alıyorsunuz ve: "Akraba da olsa, yemini hiç bir değere değiştirmeyeceğiz ve Allah'ın şahitliğini gizlemeyeceğiz, yoksa günah işleyenlerden oluruz" diye Allah'a yemin ederler. 107. Eğer bu şahitlerin günah işledikleri ortaya çıkarsa, bu öncekilerin aleyhlerinde bulundukları kişiler arasından başka iki kişi bunların yerine geçer ve: "Bizim şahitliğimiz, bu ikisinin şahitliğinden daha doğrudur; biz haddi aşmayacağız, yoksa haksızlık yapanlardan oluruz" diye Allah'a yemin ederler. 108. Bu, şahitliği gereği gibi

تَرَكَ وَهُوَ يَرِيهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ فَإِنْ كَانَتْ اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رَجُلًا وَنِسَاءً فَلِلَّذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيْنِ بَيِّنَ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

٣٣/٤) وَلِكُلِّ جَعَلْنَا مَوَالِي مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلَّذِينَ عَقَدْتُمْ لِيْمَانَكُمْ فَآتُوهُمْ نَصِيْبَهُمْ إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا

٧/٤) لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا (٨) وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسْكِينُ فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا

١٠٦/٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهِادَةُ بَيْنَكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْسِبُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنْ اَرْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنْ آتَا إِذَا لَمِنَ الْأَثَمِينَ (١٠٧) فَإِنْ عَثَرَ عَلَى أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِفْمًا فَأَخْرَايَ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأُثْمَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَا إِلَّا إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ (١٠٨) ذَلِكَ أُنْتَى أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَى وَجْهِهَا أَوْ يَخَافُوا أَنْ تُرَدَّ

³⁵⁴ Bu ayete çok farklı anlamlar verilmektedir. Bunlardan en yaygın olanı, şu şekildedir: "Ana-babanın ve akrabanın bıraktıklarının herbirine varisler kıldık. (Kardeşlik) akdi yaptığınız kimselere de hisselerini verin..."

yapmalarını ya da bu yeminlerinden sonra yeminlerinin bir daha kabul edilmemesinden korkmalarını daha iyi sağlar. Allah'a saygılı olun ve dinleyin. Allah yoldan çıkan topluluğu doğru yola koymaz.

C. İKTİSAT

İktisat, günlük yaşamın en önemli boyutudur denebilir. Kur'an'ın iktisadî hayata ilgisi, onun ahlaka konu olması nisbetindedir. Aşağıdaki pasajlarda da görüleceği gibi, Kur'an insanlığa evrensel bir iktisadî yapı öngörmemektedir. Aynı şekilde, insanların ekonomik gelişmelerini nasıl sağlayacakları, üretim-tüketim ilişkilerini nasıl biçimlendirecekleri gibi konular da Kur'an'ın ilgi alanı dışında kalmaktadır. Onun temel sorunu, bütün toplumsal süreçlerde olduğu gibi, iktisadî yaşamda da adaletin ayakta tutulması, sömürünün ortadan kaldırılmasıdır. Örneğin, faizin yasaklanması ve zekatin emredilmesi, zulüm-adalet ilişkisine bağlı olarak ortaya çıkan gelişmelerdir. Kur'an'da iktisadî sorunların çözülmesi, bir bilgi problemi olarak insana bırakılmış, ama bu sorunlar çözülürken dikkat edilmesi gereken ahlak ilkeleri sürekli olarak tekrar edilmiştir.

1. Rızık

a) Allah'ın Rızık Vermesi

Allah'ın insanı rızıklandırması, öz itibarıyla insanın yer yüzünde yaşamasını sağlayacak olan bütün rızıkları orada yaratması, hazırlamasıdır. Bu başlık altında toplanan ayetlerin büyük bir bölümünden, sanki insanların zengin ve fakirliğini Allah'ın tayin ettiği gibi bir hava doğmaktadır. Allah'ın insanların rızıklarını 'genişletmesi', 'daraltması' veya 'taksim etmesi' ifadelerini, Kur'an'ın fıkri bütünlüğü ve ifade özellikleri çerçevesinde anlamaya çalışırsak, bunların insanlığın tabiatındaki rızıkları, doğuştan getirdikleri veya sonradan elde ettikleri güç ve kabiliyetlerle ele geçirme sürecini ifade ettiğini görürüz. İnsanları bu kapasitelerde yaratan ise Allah'tır. Kur'an'ın ifadelerinden anlaşılan diğer bir husus da, Allah'ın insanların tek tek kendisiyle olan ahlaki ilişkilerini göz önünde bulundurarak (bir şarta bağlı olarak), rızık konusunda müdahalelerde bulunabildiğidir.

53/48. Doğrusu, zengin eden de, varlıklı kılan da O'dur.

(٤٨/٥٣) وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ

7/10. Biz sizi yeryüzünde yerleştirdik ve orada size geçimlikler verdik. Öyle iken pek az şükrediyorsunuz.

(١٠/٧) وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ

72/16-17. Doğru yola girmiş olsalardı, onları denemek için onlara bol su içirdik. Kim Rabbinin anmaktan yüz çevirirse, Rabbi onu gittikçe artan bir azaba uğrattır.

(١٦/٧٢) وَاللَّهُ اسْتَمَاعُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِيَنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا (١٧) لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا

17/30. Rabbin, dilediği kimsenin rızıkını genişletir, dilediğine de yetecek kadar verir. O kullarını görmektedir, onlardan haberdardır.

(٣٠/١٧) إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا

15/20. Orada sizin için ve rızık veremeyeceğiniz kimseler için geçimlikler vattik.

(٢٠/١٥) وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ نَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ

34/24. (Ey Muhammed!) De ki: "Göklerden ve yerden sizi rızıklandıran kimdir?" De ki: "Allah'tır. Öyleyse, doğru yolda veya apaçık bir sapıklıkta olan ya biziz ya sizsiniz".

(٢٤/٣٤) قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ اللَّهُ وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

34/36. De ki: "Şüphesiz Rabbin rızıkı dilediğine genişletir ve dilediğine bir ölçüye göre verir, fakat insanların çoğu bilmezler".

(٣٦/٣٤) قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

34/39. (Ey Muhammed!) De ki: "Rabbin kullarından dilediğinin rızıkını genişletir ve dilediğine de bir ölçüye göre verir. (1-yıllık için) sarfettiğiniz herhangi bir şeyin yerine, O başkasını verir. O, rızık verenlerin en iyisidir.

(٣٩/٣٤) قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

39/52. Allah, rızık dilediğine yayar ve dilediğine bir ölçüye göre verir. Bunda, inanan toplum için dersler vardır.

(٥٢/٣٩) أُولَٰئِكَ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

40/13. Size belgelerini gösteren, size gökten rızık indiren O'dur. (Allah'a) yönelenden başkası ibret almaz.

(١٣/٤٠) هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ

42/27. Eğer Allah rızık kullarının hepsine bol bol verseydi, yeryüzünde azgınlık ederlerdi. Ama O, rızık dilediği bir ölçüye göre indirir. O kullarından haberdardır, onları görmektedir. 28. Umutsuzluğa düşmelerinin ardından yağmuru indiren, rahmetini yayan O'dur. O, övülmeye lâyık olan tek himayecidir.

(٢٧/٤٢) وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ (٢٨) وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قُطِّعُوا وَيُنْشِرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ

43/32. (Ey Muhammed!) Rabbinin rahmetini onlar mı taksim edip paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik; birbirleri-

(٣٢/٤٣) أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَةَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ

ne iş gördürmeleri için, kimini kimine de-recelerle üstün kıldı; Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri şeylerden daha iyidir. 33-35. Eğer insanlar (küfre meyle-den) tek bir ümmet olmayacak olsaydı, Rahman'ı inkar edenlerin evlerinin ta- vanlarını, üzerinde yükseldikleri merdi- venleri, evlerinin kapılarını, yaslandıkları kerevetleri gümüşten yapar ve altın bile- ziklerle işlerdik. Bunların hepsi ancak dünya hayatının geçimliğidir. Ahiret, Rabbinin katında (O'na karşı gelmekten) sakınanlardır.

51/57. Onlardan bir rızık istemiyorum; Beni doyurmalarını da istemiyorum. 58. Rızıklandıran da, sağlam gücün sahibi olan da Allah'tır.

16/71. Allah rızık bakımından kiminize kiminizden daha çok vermiştir. Çok ver- lenler, ellerinin altlarında bulunanlara – rızıkta eşit olurlar diye– rızıklarından vermezler. Allah'ın nimetini bilerek inkar mı ediyorlar?

67/21. Allah size verdiği rızık kesiverir- se, size rızık verecek başka kim vardır? Hayır; onlar azgınlık ve nefrette diren- mektedirler.

30/37. Allah'ın rızık dilediğine yaydığını ve dilediğine bir ölçüye göre verdiğini görmezler mi? Doğrusu, bunda inanan topluma dersler vardır.

29/17. (Ey Putperestler!) Siz Allah'ı bıra- kıp sadece birtakım putlara tapıyorsunuz ve aslı olmayan sözler uyduruyorsunuz. Allah'tan başka taptıklarınızın size rızık vermeye güçleri yetmez. Artık rızık Allah katında arayın, O'na kulluk edin. O'na şükredin. Siz O'na döndürüleceksiniz.

29/60. Nice canlılar vardır ki, rızıklarını kendileri elde edemezler. Sizin de, onla- rın da rızığını Allah verir. O iştir ve bilir.

فَوْقَ بَعْضِ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سَخِرِيًّا وَرَحْمَةً رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ (٣٣) وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِيُؤْتِيَهُمْ سُقًّا مِنْ فَضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ (٣٤) وَلِيُؤْتِيَهُمْ آيَاتِنَا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَكُونُونَ (٣٥) وَزُخْرَفًا وَإِنْ كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ

(٥٧/٥١) مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعِمُونِ (٥٨) إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينِ

(٧١/١٦) وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي رِزْقِهِمْ عَلَى مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ أَفَبِعِزَّةِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ

(٢١/٦٧) أَمْنَ هَذَا الَّذِي يَزْعُمُ أَنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ

(٣٧/٣٠) أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

(١٧/٢٩) إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

(٦٠/٢٩) وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِنَّهَا لَغَافِلَةٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

29/62. Allah, kullarından dilediğine rızık bol verir, bazen de bir ölçüye göre verir. Doğrusu Allah herşeyi Bilen'dir.

13/26. Allah dilediğine rızık bol verir, di- lediğine de ölçülü verir. Onlar dünya ha- yatıyla mutlu olurlar. Oysa dünya hayatı ahiretin yanında kısa bir geçimlikten iba- rettir.

24/32. İçinizdeki bekarları ve köleleriniz- den ve cariyelerinizden iyi olanları ev- lendirin. Eğer yoksul iseler, Allah onları lütfu ile zenginleştirir. Allah lütfu bol o- landır, bilendir.

9/28. Ey inananlar! Ortak koşanlar pistir. Bu yıllarından sora Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Fakirlikten korkacak ol- ursanız, (bilin ki) inşaallah Allah sizi kendi lütfundan zengin kılacaktır. Allah bilgindir, bilgedir.

b) İnsanın Rızığını Temin İçin Çalışması

73/20. (Ey Muhammed!) Rabbin, senin ve beraberinde bulunanlardan bir toplu- luğun gecenin üçte ikisinden biraz az, yarısı ve üçtebiri kadar vakit içinde kalk- tığınızı bilir. Gece ve gündüzü Allah öl- çer; sizin bu vakitleri takdir edemeyece- ğinizi bildiğinden, tövbenizi kabul etmiş- tir. Artık, Kur'an'dan kolayınıza geleni oku- yun. Allah, içinizde hasta olanlar, Al- lah'ın lütfundan rızık aramak üzere yer- yüzünde dolaşacak olanlar ve Allah yo- lunda savaşıacak olanlar bulunduğunu bilir. Kur'an'dan kolayınıza geleni oku- yun. Namazı kılın, zekatı verin ve Allah'a güzel ödünç takdiminde bulunun; kendi- niz için yaptığınız iyiliği daha iyi ve daha büyük ecir olarak Allah katında bulursu- nuz. Allah'tan bağışlanma dileyin; Allah elbette bağışlar ve merhamet eder.

35/12. İki deniz bir değildir. Birinin suyu tatlı, serinletici ve içilmesi kolay; diğeri-

(٦٢/٢٩) اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

(٢٦/١٣) اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَفَرِحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ

(٣٢/٢٤) وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

(٢٨/٩) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيَكُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ شَاءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

(٢٠/٧٣) إِنْ رَزَقْتَ يَلْعَلْ أَنْتَ تَقُومُ أَذْنَى مِنْ ثَلَاثِ اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثَلَاثَةَ وَطَائِفَةٍ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يَقْدَرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عِلْمَ أَنْ لَنْ تَحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَى وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَقَرْضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تَقْدُمُوا لَأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَقْدُمُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا لِلَّهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(١٢/٣٥) وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ

ninki tuzlu ve acıdır. Herbirinden taze et yersiniz ve takındığınız süsler çıkarırsınız; Allah'ın bolluğunu aramanız ve (O'na) şükretmeniz için gemilerin onu yaparak gittiğini görürsün.

28/73. (Allah) rahmeti gereği, dinlenmeniz ve lütfunu arayıp (kendisine) şükretmeniz için geceyi ve gündüzü var etmiştir.

17/12. Gece ve gündüzü iki işaret yaptık. Gecenin belirtisini karartıp, gündüzün belirtisini aydınlık kıldık ki, Rabbinizin bolluğunu arayasınız ve yılların sayısını ve hesaplamayı bilesiniz. Herşeyi açık açık anlatıyoruz.

17/66. Bol nimetinden elde edesiniz diye, Rabbiniz sizin için denizde gemiler yüzdürür. Doğrusu, O size acır.

45/12. Buyruğu gereğince orada gemilerin yüzmesi, lutfedip verdiği rızık aramanız ve (kendisine) şükretmeniz için denizi buyruğunuz altına veren Allah'tır.

67/15. Yeryüzünü size boyun eğdiren O'dur. Öyleyse, yerin sırtlarında dolaşın ve Allah'ın verdiği rızıktan yiyin; sonunda dönüş O'nadır.

30/23. Geceleyin uyumanız, gündüzün de lütfundan rızık aramanız, O'nun (varlığının) belgelerindendir. Bunlarda, dinleyen toplum için dersler vardır.

30/46. Size rahmetini tattırması, buyruğu ile gemileri yürütmesi, lütfundan rızık istemeniz ve (O'na) şükretmeniz için rüzgarları müjdeciler olarak göndermesi O'nun (varlığının) belgelerindendir.

4/32. Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri arzu etmeyin. Erkeklerle çalıştıklarından bir pay vardır, kadınlara da çalıştıklarından bir pay vardır. Allah'tan bolluğunu dileyin. Doğrusu Allah herşeyi

سَاتِعَ شَرَائِهِ وَهَذَا مِلْحَ أَجَاجٍ وَمِنْ كُلِّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حَلِيبَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفَلَكَ فِيهِ مَوَاجِرَ تَلْتَبِعُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

(۷۳/۲۸) وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

(۱۲/۱۷) وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَاتَيْنِ فَمَحْوًا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لَتَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عِذَّةَ النَّارِ وَالْحِسَابِ وَكُلِّ شَيْءٍ فَصَلَاتُهُ تَقْصِيلًا

(۱۶/۱۷) رَبُّكُمْ الَّذِي يُزْجِي لَكُمْ الْفَلَكَ فِي الْبَحْرِ لَتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

(۱۲/۴۵) اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لَتَجْرِي الْفَلَكَ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

(۱۵/۶۷) هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

(۲۳/۳۰) وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُسْمِعُونَ

(۴۶/۳۰) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيَّاحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيَذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَلِتَجْرِيَ الْفَلَكَ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

(۳۲/۴) وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ

bilmektedir.

بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

62/10. (Cuma günü) namaz bitince hemen yeryüzüne dağılın, Allah'ın lütfundan rızık isteyin; Allah'ı çok anın ki kurtulasınız.

(۱۰/۱۲) فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

c) Helaller ve Haramlar

İslam Hukukçuları Kur'an'a dayanarak "eşyada aslıolan ibâhadır" prensibini belirlemişlerdir. Buna göre, Allah'ın yarattığı nimetlerin tamamına yakın kısmı temizdir (tayyibât) ve helaldir. Haram kılınan şeyler ise, doğası gereği zararlı ve pis (habâ'is) olan şeylerdir; leş, kan, domuz eti vb. Ahlaka uygun olarak helal nimetlerden istendiği kadarına sahip olunabilir ve bunlar tüketilebilir. Helal niteliğinin sürmesinin şartı, tüketimde israf edilmemesi ve ihtiyaç sahiplerinin bu imkanlardan yararlandırılmasıdır. Davranışlar alanında ise, insanın yapı bütünlüğüne zarar veren, insan olma onurunu zedeleyen ve evrensel ahlak kurallarına aykırı bütün davranışlar haramdır. Bu niteliğinin dışında kalan davranışlar ise, İslam Hukuku'nun yukarıda anılan ilkesi gereği helaldir.

7/32. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah'ın, kulları için ortaya çıkardığı süsü ve temiz rızıkları haram kılan kimdir?" De ki: "Bunlar, dünya hayatında, özellikle kıyamet gününde inananlara aittir". Bilecek topluma âyetleri açıklıyoruz.

(۳۲/۷) قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نَفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

10/59. De ki: "Ne dersiniz, Allah'ın size indirdiği rızıkın bir kısmını haram ve bir kısmını helal kıldığınıza göre —de ki— Allah mı size izin verdi, yoksa Allah'a karşı yalan mı uyduruyorsunuz?"

(۵۹/۱۰) قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ أَلِلَّهِ أَنْزَلَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ

6/118. Eğer Allah'ın hükümlerine inanıyorsanız, Allah'ın adının üzerine anıldığı şeylerden yiyin. 119. Allah'ın adının üzerine anıldığı şeylerden niye yemiyorsunuz? Oysa O, darda kalmanızın dışında size haram kıldığı şeyleri açıklamıştır. Doğrusu, çokları bilmeden hevalarına uyarak insanları şaşırtıyorlar. Senin Rabbin aşırı gidenleri çok iyi bilmektedir. 120. Günahın açığını da gizlisini de bırakın! Günah kazananlar yaptıklarından dolayı cezaya çarptırılacaklardır. 121. Üzerine Allah'ın adının anılmadığı şeyleri yemeyin. Doğrusu o,

(۱۱۸/۶) فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ (۱۱۹) وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرَّرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنْ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَاءِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ (۱۲۰) وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ (۱۲۱) وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يَذْكُرْ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ

yoldan çıkmaktır. Kötü insanlar, sizinle tartışmalarını sağlamak için dostlarına fısıldarlar. Onlara itaat edecek olursanız, Allah'a ortak koşmuş olursunuz.

6/141. Çardaklı ve çardaksız bağları; tatları değişik ekini, hurmayı, zeytini ve narı –birbirine benzer ve benzemez şekilde– var eden Allah'tır. Ürün verdiği zaman ürününden yiyin, devşirildiği ve biçildiği gün hakkını verin. İsrâf etmeyin. Çünkü Allah müsrif olanları sevmez. 142. Hayvanlardan yük taşıyan ve kesimlik olanlar vardır. Allah'ın size verdiği rızıktan yiyin. Şeytan'ın peşinden gitmeyin. Çünkü o sizin açık düşmanınızdır. 143. Allah sekiz çift hayvan yaratmıştır: Koyundan iki ve keçiden iki; de ki: "(Allah), iki erkek mi, iki dişi mi yoksa iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı haram kılmıştır? Doğru sözlü iseniz, bana bilgiye dayanarak cevap verin". 144. Deveden iki, sığırdan iki yaratmıştır. De ki: "İki erkek mi, iki dişi mi yoksa o iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı haram kılmıştır? Yoksa, Allah size bunların haram olduğunu anlatırken siz tanık mı idiniz? Öyleyse, insanları şaşırtmak için Allah'a karşı bilgisizce yalan uydurandan daha zalim kim vardır? Allah zalimleri doğru yola erdirmez. 145. (Ey Muhammed!) De ki: "Bana vahyolunanlar arasında, leş, akıtılmış kan, domuz eti –ki pistir– ya da Allah'tan başkasının adına kesilen hayvandan başkasını yemenin haram olduğunu bulamıyorum". Ancak, darda kalan, istekli olmamak ve gerekli miktarı aşmamak üzere bunlardan yiyebilir. Rabbin çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 146. Yahudi olanlara, tırnaklı her hayvanı haram kılmıştık. Onlara, sığır ve davarın sırt, bağırsak ve kemik yağları dışında kalan iç yağlarını da haram kılmıştık. Aşırı gıtmelerinden dolayı onları cezalandırmıştık.³⁵⁵ Şüphesiz, Biz doğru söyleriz.

لِيُخَوِّنَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ

(141/6) وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْثَرَهُمُ النَّخْلُ وَالزَّرْعُ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلًّا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ (142) وَمَنْ الْأَنْعَامِ حَمُولَةٌ وَفَرَسًا كُلًّا مِمَّا رَزَقَكُمْ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (143) ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ قُلِ الْأَذْكُرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ نَبْوَئِي بِعَلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (144) وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلِ الْأَذْكُرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصَّاكُمْ اللَّهُ بِهَذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (145) قُلِ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوْحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أَوْ لَحْمُ بَغِيرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (146) وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا أَوْ الْحَوَايَا أَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ

6/150. De ki: "Allah'ın bunu"³⁵⁶ haram kıldığına tanıklık edecek tanıklarınızı getirin". Eğer tanıklık ederlerse, sen onlarla beraber tanıklık etme. Ayetlerimizi yalanlayanların ve ahirete inanmayanların hevalarına uyma. Çünkü onlar, başkalarını Rablerine denk tutuyorlar. 151. De ki: "Gelin, size Rabbinizin haram kıldığı şeyleri anlatayım. O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya iyi davranın. Yoksulluktan korkarak çocuklarınızı öldürmeyin; –sizin ve onların rızasını Biz veriyoruz–. Kötülüğün gizlisine de, açığına da yanaşmayın. Allah'ın haram kıldığı cana –haksız yere– kıymayın. Düşünün Allah bunları size öğüt vermektedir.

16/115. Allah size sâdece leşi, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesilenleri haram etmiştir. Ancak darda kalan –istekli olmadan ve gereğini aşmadan– bunlardan yemesinde bir günah yoktur. Doğrusu Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

2/168. Ey insanlar! Yeryüzündeki pâk ve temiz şeylerden yiyin. Şeytan'a ayak uydurmayın. O sizlere apaçık bir düşmandır.

2/172. Ey inananlar! Size verdiğimiz rızıkların temizlerinden yiyin. Eğer yalnız O'na tapıyorsanız, o zaman Allah'a şükredin. 173. Allah size ölü hayvanı, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası uğruna kesilen hayvanı³⁵⁷ haram kılmıştır. Ancak, darda kalanın, –istekli olmadan ve gerekli miktarı aşmadan– yemesinde bir

(150/6) قُلْ هَلَمْ شَهِدَاكُمْ الَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا فَإِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدُ مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْبُدُونَ (151) قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّيَ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرِزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنٌ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكَُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

(115/16) إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أَهْلُ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(168/2) يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ

(172/2) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ (173) إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أَهْلُ بِهِ لَغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ

çok aşırı gıtmeleri ve Allah'ın kendilerine verdiği onca nimete karşılık isyanlarını sürdürmeleridir. Yani ayette de açıkça belirtildiği gibi, bu hükümler Yahudiler'i cezalandırmayı amaçlamaktaydı.

³⁵⁶ Arapça metindeki 'bu' (hâzâ) işaret zamiri, daha önce zikredilmiş herhangi bir şeye atıfta bulunmamaktadır. Buradaki zamir, Yahudiler'in, Hristiyanlar'ın ve müşriklerin, hiç bir delille dayanamaksızın "şu helaldir, bu haramdır" şeklindeki sorumsuz davranışlarını genel olarak kapsamaktadır.

³⁵⁷ Kur'an açıkça "Allah'tan başkası uğruna kesilen hayvan"ın yenmesini haram kıldığı halde, günümüz Müslümanlar'ı bunu Allah adına kesilmiş olma şartına çevirmektedirler. İslamî örfe göre, her kesilen hayvan Allah'a kurban edilir ve bunu besmele sembolize eder. Ancak, bu örfi bir gerekliliktir. Önemli olan, hayvanın Allah'tan başkası adına boğazlanmamasıdır.

³⁵⁵ Tırnaklı hayvanlar ve iç yağı Kur'an'da haram kılınmamıştır, zira hem tırnaklı hayvanlar, hem de iç yağı, aslı itibarıyla temizdir, helaldir. Bunların Yahudiler'e haram kılınmalarının sebebi, onların

günah yoktur. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

3/93. (Ey Muhammed!) Tevrat'ın indirilmesinden önce, İsrail'in (Yakub'un)³⁵⁸ kendisine haram ettiğinden başka bütün yiyecekler İsrailoğulları'na helal idi. De ki: "Doğru söylüyorsanız Tevrat'ı getirin ve onu okuyun".

22/30. İşte böyle; Allah'ın yasaklarına kim saygı gösterirse, bu Rabbinin katında onun iyiliğindedir. Size bildirilmiş olanların dışındaki hayvanlar size helal kılınmıştır. Putların pisliğinden kaçının, yamuk sözden de kaçının.

5/1. Ey inananlar! Anlaşmaları yerine getirin. İhramda iken, avlanmayı helal saymamanız kaydıyla, size bildirilecek olanlar dışında kalan hayvanlar size helal kılındı. Allah istediği hükmü verir. 2. Ey inananlar! Allah'ın nişanelerine³⁵⁹, saygın aya, kurbanlığa, گردانلار takılan hayvanlara, Rablerinden bolluk ve hoşnutluk arzu ederek Beyt-i Harâm'a yönelenlere karşı hürmetsizlik etmeyin. İhramdan çıktığınız zaman avlanabilirsiniz. Sizi Mescid-i Harâm'dan alıkoydukları için bir topluluğa olan kininiz aşırı gitmenize sebep olmasın. İyilik ve Allah'a saygı konusunda yardımlaşın. Günah ve düşmanlık konusunda yardımlaşmayın. Allah'a saygılı olun. Allah'ın cezalandırması çetindir. 3. Size leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası uğruna kesilenler, -canları çıkmadan kesmemişseniz- boğulmuş, vurularak öldürülmüş, düşüp ölmüş, süsülerek ölmüş, yırtıcı hayvan tarafından yenmiş hayvanların ve dikili taşlar üzerine boğazlanan hayvanların etlerini yemeniz ve fal oklarıyla kismet aramanız haram kılındı. Bunları işlemek yoldan çıkmadır. Bugün, inkâr edenler dininizden umutlarını

فَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(۹۳/۳) كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حَلَالًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلَوْهَا إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

(۳۰/۲۲) ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ حُرْمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأَحَلَّتْ لَكُمْ الْأَنْعَامَ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ

(۱/۵) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَيْعَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ غَيْرِ مُحْلِي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حَرَّمَ إِنَّ اللَّهَ يُحْكُمُ مَا يُرِيدُ (۲) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْلُوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَيْدَ وَلَا الْقُلَابِدَ وَلَا أَمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامَ يَنْتَعُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمُكُمْ شَيْءٌ قَوْمٌ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (۳) حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلَ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَفَقَةُ وَالْمَوْقُودَةُ وَالْمُتَرَدِّتَةُ وَالنَّطِيجَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فَسِقَ الْيَوْمِ يَنْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مَنْ دِينَكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ

kesmişlerdir. Artık onlardan korkmayın, Benden korkun. Bugün size dininizi ikmâl ettim ve size olan nimetimi tamamladım. Size din olarak İslâmı beğendim. Açlıktan darda kalan, isteyerek günaha yönelmeden bunlardan yiyebilir. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 4. (Ey Muhammed!) Sana, neyin kendilerine helal kılındığını soruyorlar. De ki: "Size, temiz şeyler helal kılındı; Allah'ın size öğrettiği gibi öğretip yetiştirdiğiniz avcı hayvanların sizin için tutuklarını yiyin ve üzerine Allah'ın adını anın. Allah'a saygılı olun. Doğrusu, Allah'ın hesap görmesi çabuktur". 5. Bugün size, temiz şeyler helal kılındı. Kitap verilenlerin yemeği size helal, sizin yemeğiniz de onlara helaldir. İnananlardan iffetli hür kadınlar ve sizden önce Kitap verilenlerden iffetli hür kadınlar -zina etmeksizin ve gizli dost tutmaksızın- mehirlerini verdiğiniz takdirde size helaldir. Kim inanmayı reddederse, şüphesiz işleri boşa gider. O, ahirette de kaybedenlerden biri olacaktır.

5/87. Ey inananlar! Allah'ın size helal ettiği tertemiz şeyleri haram etmeyin, aşırı da gitmeyin. Allah, aşırı gidenleri sevmez. 88. Allah'ın size verdiği rızıktan helal ve hoş olarak yiyin. İnanıldığınız Allah'a saygılı olun.

5/90. Ey inananlar! İçki, kumar, dikili taşlar ve fal okları, yalnızca Şeytan işi birer pisliktir. Bundan kaçının ki kurtulasınız. 91. Şeytan, içki ve kumar yüzünden, yalnızca aranızda düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçecek misiniz?

وَأَتِمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۴) يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أَحَلَّ لَكُمْ قُلْ أَحَلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَانْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (۵) الْيَوْمَ أَحَلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَالٌ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلَالٌ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

(۸۷/۵) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْرُمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ (۸۸) وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ

(۹۰/۵) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوا لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ (۹۱) إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصْنُوكُمْ عَنِ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنتَهُونَ

d) Ruhsatlar

Ruhsat kurumu, İslâm'ın ne kadar tabii bir din olduğunu ve realiteye verdiği önemi ortaya koyan bir unsurdur. İlkel ve irrasyonel dinlerde haram tabudur, sorgulamaya kapalı dogmatik bir kategoridir, yani hiç bir sebeple harama yaklaşılamaz, dokunulamaz. İslâm'da ise, hayat bizaatihi değerli olduğu için, onun tehlikeye girdiği durumlarda deva ola-

³⁵⁸ Hz. İsa'nın Mesih olarak anıldığı gibi, Hz. Yakub da İsrâil olarak anılmaktadır.

³⁵⁹ Arapça metindeki *şe'âr* kelimesi Türkçe'de de kullanılan *şîâr*'in çoğuludur. Bir yol, akide, ideoloji veya eylemi sembolize eden şeye şîar denir. Haç, hilal, bayrak, parti veya kurumların amblemleri, törenler, ayinler vb. bu anlamda birer şîar olarak kabul edilebilirler. Bu ayette sözü edilen 'Allah'ın nişaneleri' ise, Haccın durakları, Şeytan taşlama, taşlama mahallî, tavaf, sa'y ve sa'yın yapıldığı yerler olan Safa ve Merve tepeleri, kısacası haccın bütün menasiki ve bunların mahalleridir.

bilecek nesnelerin hürmeti (haramlığı) kalkar. İslam Hukukçuları bu ilkeyi şu şekilde formüle etmişlerdir: "Zaruretlar, mahzurları mübah kılar".

6/119. Allah'ın adının üzerine anıldığı şeylerden niye yemiyorsunuz? Oysa O, darda kalmanızın dışında size haram kıldığı şeyleri açıklamıştır. Doğrusu, çocukları bilmeden hevalarına uyarak insanları şaşırtıyorlar. Senin Rabbin aşırı gidenleri çok iyi bilmektedir.

2/173. Allah size ölü hayvanı, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası uğruna kesilen hayvanı haram kılmıştır. Ancak, darda kalanın, -istekli olmadan ve gerekli miktarı aşmadan- yemesinde bir günah yoktur. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

2. Ticaret

Kur'an'ın indiği toplumun ticari hayatı oldukça yoğunlu. Bu yoğunluğun göstergelerinden biri de, Kur'an'ın ahiret hayatına ilişkin vaat ettiklerinin tamamen ticari kavramlarla (kâr, zarar, rehin, borç, satma, satın alma, ticaret vb.) ifade edilmiş olmasıdır. İndiği toplumun her türlü sorunuyla ilgilenen Kur'an, doğal olarak ticari hayatta da ilgilenmiş, ticari faaliyetlerin dinî esaslara (adalet, rıza, zarar vermeme, haksızlık yapmama vd.) göre düzenlenmesi için tavsiye ve düzenlemelerde bulunmuştur.

a) Alışverişler (Ticaret)

2/275. Fâiz yiyenler kıyamet günü, ancak Şeytan'ın çarptığı kimsenin kalkışı gibi kalkarlar. Bu, onların: "Alışveriş de fâiz gibidir" demelerindendir. Oysa Allah alışverişi helal, tefeciliği haram kılmıştır. Kime Rabbinden bir öğüt gelir ve tefecilikten vazgeçerse, geçmişte olan kendisinin olur. Onun durumu Allah'a aittir. Kim tefeciliğe dönerse, işte onlar ateşliklerdir, onlar orada temelli kalacaklardır.

4/29. Ey inananlar! Mallarınızı aranızda haksızlık yaparak değil, karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle yiyin. Kendi kendinizi öldürmeyin. Allah size karşı çok merhametlidir.

2/198. Rabbinizin lütfunu aramanızda si-

١١٩/٦ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَاءِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ

١٧٣/٢ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنَازِيرِ وَمَا أَهْلُ بِهِ لَعَنَ اللَّهُ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

٢٧٥/٢ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

٢٩/٤ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

١٩٨/٢ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ

ze bir günah yoktur. Arafat'tan sökün ettiğiniz zaman, Meş'ar-ı Haram'da Allah'ı anın. O'nun size yol gösterdiği gibi - önceleri yoldan çıkmışlardan idiniz-, siz de O'nu anın.

b) Anlaşmalar (Akitler)

5/1. Ey inananlar! Anlaşmaları yerine getirin. İhramda iken, avlanmayı helal saymamanız kaydıyla, size bildirilecek olanlar dışında kalan hayvanlar size helal kılındı. Allah istediği hükmü verir.

c) Borçlaşma

2/245. Kim Allah'a güzel bir ödünç verirse,³⁶⁰ (Allah) ona, onun karşılığını kat kat artırır. Allah hem darlaştırır, hem bollaştırır. Hepiniz O'na döneceksiniz.

2/280. Eğer (borçlu) darda ise, eli genişleyinceye kadar bekleyin; (alacağınızı) sadaka olarak bırakmanız sizin için ne kadar iyidir, bir bilerseniz.

2/282. Ey inananlar! Birbirinize belli bir süreye kadar borçlandığınız zaman, onu yazın.³⁶¹ Aranızdan bir yazıcı onu adaletle yazsın. Yazıcı, Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan çekinmesin. Hemen yazsın. Borçlu olan da yazdırsın. Rabbi Allah'a saygılı olsun. Yazıdan bir şey eksiltmesin. Eğer borçlu olan kimse aklı ermez, veya aciz, ya da yazdıracak durumda değil ise, velisi adaletle yazdırsın. Erkeklerinizden iki tanık getirin. İki erkek yoksa, tanık olarak râzı olacağınız bir erkek ve -biri

رَبِّكُمْ فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ

١/٥ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَيْعَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ غَيْرِ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حَرَّمَ إِنَّ اللَّهَ يُحْكُمُ مَا يُرِيدُ

٢٤٥/٢ مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

٢٨٠/٢ وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

٢٨٢/٢ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَانَيْتُمْ بِذَيْنِ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسَ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمْلَ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيَّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ

³⁶⁰ Buradaki "Allah'a borç verme" ifadesi mecazî bir anlatımdır. İnsanlara yapılan her türlü yardım, infak ve iyilik, Allah'a verilen borç olarak değerlendirilmektedir. Bunun anlamı şudur: Yapılan iyiliklerin karşılıklarını Allah verecektir, kimsenin yaptığı iyiliği başa karmaması gerekir, zira onun karşılığını Allah üstlenmiştir.

³⁶¹ Bu iki ayette ortaya konan hükümler, modern ticaret hayatında noterlik kurumunun üstlendiği işlemleri kapsamaktadır.

unuttuğunda diğeri ona hatırlatmak üzere-
iki kadın olabilir. Tanıklar çağrıldıkları za-
man kaçınmasınlar. Borç büyük veya kü-
çük olsun, onu süresiyle yazmaktan üşen-
meyin. Bu, Allah katında en doğru, tanıklar
için en sağlam ve kuşkulandırmanızdan en
uzak olan davranıştır. Ancak, aranızda
döndürdüğünüz ticaret peşin olursa, onu
yazmamanızdan ötürü size bir sorumluluk
düşmez. Alış veriş yaptığınızda da tanık
tutun. Yazıcıya ve tanığa zarar verilmesin.
Eğer zarar verecek olursanız, yoldan çı-
kmış olursunuz. Allah'a saygılı olun, Allah
size öğretiyor. Allah herşeyi bilir. 283. Eğer
yolculukta olup da (borç senedini) yazacak
birini bulamazsanız, alınan rehin yeterli ol-
ur. Eğer birbirinize emanet bırakırsanız,
kendisine emanet edilen kişi emaneti tes-
lim etsin; Rabbi Allah'tan korksun. Tanıklı-
ğı gizlemeyin. Tanıklığı gizleyenin kalbi
günah işlemiş olur. Allah işlediklerinizi bil-
mektedir.

d) Rehin

2/283. Eğer yolculukta olup da (borç se-
nedini) yazacak birini bulamazsanız, alı-
nan rehin yeterli olur.³⁶² Eğer birbirinize
emanet bırakırsanız, kendisine emanet
edilen kişi emaneti teslim etsin; Rabbi
Allah'tan korksun. Tanıklığı gizlemeyin.
Tanıklığı gizleyenin kalbi günah işlemiş
olur. Allah işlediklerinizi bilmektedir.

3. İktisadi Sorumluluklar

İmkân sahiplerinin yoksullara gönüllü mali destek sağlaması (infak, sadaka) çağrısı,
Kur'an'ın başından sonuna kadar sürekli tekrarlanır. Bu, dinî pratiklerin en önemli parça-
sıdır. Hz. Peygamber döneminde, Müslümanların kendi dindarlıklarına tevdi edilen infak-
kın (hayır-hasenatta bulunma) yanı sıra, siyasal otoritenin kamu adına zekat topladığı ve sarf
mahallerine harcadığı bilinmektedir. Ancak, siyasal otoritelerin dinsel meşruiyetinin
sorgulandığı dönemlerde ve günümüzde, özellikle laik siyasal yapılanmalarla birlikte

يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجَلَ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ
الشَّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى
وَلَا يَأْبَ الشَّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ
تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ آجِلِهِ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ
اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ
تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ
أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَالشَّهَدَاءُ إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ
وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فَسُوقٌ بَيْنَكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ
وَيَعْلَمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (٢٨٣) وَإِنْ
كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ
فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ
وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا
فَإِنَّهُ آتَمُ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

(٢٨٣/٢) وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا
فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ
الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا
الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آتَمُ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
عَلِيمٌ

yaygınlaşan bir uygulama olarak, Müslüman bireyler zekatlarının dağıtımını kendileri icra
etmektedirler. Çağdaş İslam alimleri arasında, zekatın esas itibarıyla vergi olduğu, dola-
yısıyla, Müslümanların hem vergi ödeyip hem de ayrıca zekat vermekle yükümlü olma-
maları gerektiğini düşünenler olduğu gibi; verginin toplumsal, dünyevi bir yükümlülük,
zekatın ise, dinî, uhrevî bir görev olduğu, dolayısıyla, vergi vermekle zekat yükümlülüğü-
nün ortadan kalkmayacağını düşünenler de vardır. Günümüzde, kamu otoriteleri tarafın-
dan toplanan vergi ile Müslümanların vicdanlarına terk edilmiş bulunan zekat arasında,
bunların harcandıkları yerler ve dinselikleri bakımından kesişim ve ayrışım alanları net
olarak ortaya konmadığı için, zekat konusu bir sorun olarak ortada durmaktadır.

a) Zekat ve Sadaka

73/20. (Ey Muhammed!) Rabbin, senin
ve beraberinde bulunanlardan bir toplu-
luğun gecenin üçte ikisinden biraz az,
yarısı ve üçtebiri kadar vakit içinde kalk-
tığını bilir. Gece ve gündüzü Allah öl-
çer; sizin bu vakitleri takdir edemeyece-
ğinizi bildiğinden, tövbenizi kabul etmiş-
tir. Artık, Kur'an'dan kolayınıza geleni
okuyun. Allah, içinizde hasta olanlar, Al-
lah'ın lütfundan rızık aramak üzere yer-
yüzünde dolaşacak olanlar ve Allah yo-
lunda savaşacak olanlar bulunduğunu
bilir. Kur'an'dan kolayınıza geleni oku-
yun. Namazı kılın, zekatı verin ve Allah'a
güzel ödünç takdiminde bulunun; kendi-
niz için yaptığınız iyiliği daha iyi ve daha
büyük ecir olarak Allah katında bulursu-
nuz. Allah'tan bağışlanma dileyin; Allah
elbette bağışlar ve merhamet eder.

19/31. (İsa beşikte iken şöyle konuştu:)
"Nerede olursam olayım, (Rabbim) beni
mübarek kıldı ve sağ oldukça bana na-
mazı ve zekatı emretti".

30/38. Yakınlığı olana, yoksula ve yolda
kalmışa hakkını ver. Allah'ın rızasını di-
leyenler için bu daha hayırlıdır. İşte bun-
lar kurtuluşa erenlerdir.

2/43. Namazı kılın, zekatı verin ve Al-
lah'a boyun eğenlerle beraber boyun e-
ğün.

(٢٠/٧٣) إِنْ رَبُّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثَيِ
الَّيْلِ وَبِصَفَةِ ثُلُثَيْهِ وَطَائِفَةٍ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ
يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصَوْهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ
فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ
مَرْضَىٰ وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ
مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَآخَرُونَ يَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ
وَاقْرَءُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تَقْدُمُوا لَأُنْقَسِبَكُمْ مِنْ
خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا
وَأَسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(٣١/١٩) وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي
بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا

(٣٨/٣٠) فَآتَ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ
السَّبِيلِ ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ

(٤٣/٢) وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ
الرَّاكِعِينَ

³⁶² Borçlaşma bir senede bağlanmadığı takdirde, borcu veren, verdiği borcu bir belgeyle ispatlaya-
mayacağından, verdiği geri alma garantisinden mahrum kalmış olmaktadır. Bu durumda muhtel-
mel bir mağduriyeti gidermenin yolu olarak aynı değeri haiz bir rehin alınması önerilmektedir.

57/10. Siz neden Allah yolunda sarfetmiyorsunuz ki? Göklerin ve yerin mirası zâten Allah'ındır. İçinizden (Mekke'nin) fethinden önce sarfeden ve savaşan kimseler, daha sonra sarfedip savaşan kimselerle bir değildiler, (öncekiler) daha üstün derecededirler.³⁶³ (Yine de) Allah, hepsine en güzel olanı söz vermiştir. Allah işlediklerinizden haberdardır. 11. Kim Allah'a güzel bir ödünç verirse, (Allah) ona onun karşılığını kat kat artırır; ayrıca ona cömertçe verilecek bir ödül vardır.

47/36. Dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadır. Eğer inanır ve (Allah'a karşı) saygılı olursanız, O size karşılıklarını verir; O sizden (bütün) malınızı istemiyor. 37. Eğer sizden onları isteyip de, sizi zorlasaydı, cimrilik ederdingiz de, kinlerinizi ortaya çıkarırdı. 38. İşte sizler Allah yolunda sarfetmeye çağırılan kimselersiniz. Kiminiz cimrilik yapıyor, ama cimrilik yapan, ancak kendine karşı cimrilik etmiş olur. Allah zengindir, siz ise fakirsiniz. Eğer O'ndan yüz çevirirseniz sizi ortadan kaldırır, yerinize, sizin gibi olmayan bir toplum getirir.

9/60. Sadakalar³⁶⁴, Allah'ın bir buyruğu olarak, yoksullara, düşkünlere, onu toplayan memurlara ve kalpleri (İslam'a) sındırılacaklara (verilir), boyunduruk altında olanlar (köleler) için, borçlular için, Allah yoluna ve yolda kalanlar için (harcanır). Allah bilgidir, bilgedir.

b) Vergiler

6/141. Çardaklı ve çardaksız bağları, tatları değişik ekini, hurmayı, zeytini ve narı –birbirine benzer ve benzemez şekilde–

³⁶³ Mekke'nin fethinden önce Müslüman olup savaşanların, daha sonra Müslüman olanlardan üstün tutulması adaletin gereğidir. O zamana kadar olan dönem en zor ve meşakketli dönemdi. Mekke'nin fethiyle birlikte Müslümanlar'ın Arap yarımadasında en büyük güç oldukları ispatlanmış oldu. Artık bundan sonra Müslüman olmak hiç bir risk getirmiyordu. Dolayısıyla, bu ayırımı doğuran, nimet-külfet dengesidir.

³⁶⁴ Burada *sadaka* kelimesiyle zekatın kastedildiği tarihen sabittir.

(۱۰/۵۷) وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتِلَ أُولَئِكَ أَكْثَرُ دَرَجَةٍ مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَقَاتِلُوا وَكَلَّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (۱۱) مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ

(۳۶/۴۷) إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ وَإِنْ تَوَمَّنُوا وَيَتَنَقَّوْا يُؤْتِكُمْ أَجْرَكُمْ وَلَا يَسْأَلُكُمْ أَمْوَالَكُمْ (۳۷) إِنْ يَسْأَلُكُمْوهَا فَيَحْفَظْكُمْ تَبَخَّلُوا وَيُخْرِجْ أَصْنَاعَكُمْ (۳۸) هَآلَتُمْ هَآلًا تَدْعُونَ لِنَفْسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخُلُ وَمَنْ يَبْخُلْ فَإِنَّمَا يَبْخُلْ عَنْ نَفْسِهِ وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ وَإِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ

(۶۰/۹) إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

(۱۴۱/۶) وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ

var eden Allah'tır. Ürün verdiği zaman ürününden yiyin, devşirildiği ve biçildiği gün hakkını verin.³⁶⁵ İsrâf etmeyin, çünkü Allah savurganları sevmez.

مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْثَرَهُمُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

9/29. Kitap verilenlerden, Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Elçisi'nin haram kıldığını haram saymayan ve hak dini din edinmeyen kimselerle, yenilgiyi kabul edip kendi elleriyle cizye vermelerine kadar savaşın.

(۲۹/۹) قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ

c) Miras Bırakma (Verâset)

Miras ayetleriyle, mirasçıların payları belirlendikten sonra, kişinin ölünce geriye bırakacağı malı üzerindeki tasarruf (vasiyet) hakkı, Hz. Peygamber tarafından, malının üçte biriyle sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla kişinin, bırakacağı mirasın tamamıyla ilgili bir vasiyette bulunma hakkı yoktur. Hatta Hz. Peygamber'in, varisleri ihtiyaç içinde olan kişinin malının üçte birini başka yerlere harcanmak üzere vasiyet etmesini bile hoş karşılamadığı rivayet edilir. Aşağıdaki ayetlerde de zımnen bu istikamette ifadeler yer almaktadır. Bu yüzden miras bırakmayı, hukukî olduğu kadar iktisadî bir sorumluluk olarak görmek gerekir.

4/33. Ana-babanın, akrabanın ve kendileriyle akit yaptıklarınızın bıraktıklarından herbiri için varisler belirledik; onlara paylarını verin. Allah herşeye tanık olmaktadır.

(۴/۳۳) وَلِكُلِّ جَعَلْنَا مَوَالِي مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلَّذِينَ عَقَدْتَ أَيْمَانُكُمْ فَأَتَوْهُمْ نَصِيْبُهُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا

4. Gayrı Meşru İktisadi Davranışlar

İslam, insanların zengin olmalarına karşı değildir. Birçok ibadet (zekat, hacc, infak, cihad vb.) mala ve zenginliğe bağlıdır. Ancak, İslam, mal ve zenginliğin meşru yollardan (hibe, miras, üretim, ticaret vb.), helal olarak elde edilmesini istemektedir. Aldatma, sömürme, hırsızlık ve gasp yoluyla mal ve zenginlik elde etmek çok net olarak yasaklanmıştır. Hayat bir deneme olduğuna göre, "Allah, insanın elinin dolu olup olmadığına bakmaz, elindeki temiz olup olmadığına bakar".

³⁶⁵ Öşür vergisi bu ayete dayandırılır.

a) Aldatma

26/181-183. Tam ölçün ve (kimseyi) zarara sokmayın. Doğru terazi ile tartın. İnsanların eşyasını eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın.

17/35. Bir şeyi ölçtüğünüz zaman, tam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu en iyisi ve sonuç bakımından en güzelidir.

11/85. (Şuayb şöyle dedi:) "Ey kavmim! Adaletle uygun olarak tam ölçün ve tam tartın. İnsanların eşyasını eksik vermeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın".

83/1-3. Kendileri ölçerek insanlardan bir şey aldıkları zaman tam yapan; onlara bir şeyi ölçerek veya tartarak verdiklerinde eksik yapan aldatıcıların vay hâline! 4-5. Bunlar, büyük bir günde tekrar dirileceklerini sanmıyorlar mı?

4/29. Ey inananlar! Mallarınızı aranızda haksızlık yaparak değil, karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle yiye. Kendi kendinizi öldürmeyin. Allah size karşı çok merhametlidir. 30. Ama kim aşırı giderek ve haksız olarak böyle yaparsa, onu ateşte yakacağız. Bu, Allah'a kolay bir şeydir.

55/8. Artık tartıda taşkınlık etmeyin. 9. Adilce dosdoğru ölçün, ölçüyü eksik tutmayın.

b) Gasb ve Hırsızlık

2/188. Birbirinizin malını haksızca yemeyin ve insanların mallarının birkis-

۱۸۱/۲۶) اَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ۱۸۲) وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ۱۸۳) وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ

۳۵/۱۷) اَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

۸۵/۱۱) وَيَا قَوْمِ اَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ

۱/۸۳) وَيَلْلُمُطَفِّفِينَ ۲) الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ۳) وَإِذَا كَالَهُمْ أَوْ وَزَنَهُمْ يُخْسِرُونَ ۴) أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ۵) لِيَوْمٍ عَظِيمٍ

۲۹/۴) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ۳۰) وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ غَدَاً فَإِنَّهُ ظِلٌّ لِمَصْرُوفٍ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا

۸/۵۵) أَلَا تَطَعُوا فِي الْمِيزَانِ ۹) وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ

۱۸۸/۲) وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتَذْكُوا

mini yemek için onu, (yaptığının yanlışı olduğunu) bile bile yargıçlara vermeyin!

60/12. Ey Peygamber! Inanmış kadınlar, Allah'a hiç bir ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinâ etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında kendi attıkları bir bühthanla gelmek ve uygun olanı işlemek konusunda sana karşı gelmemek şartıyla, biat etmek üzere sana geldikleri zaman onların biatlarını kabul et; onlara Allah'tan bağışlanma dile; Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

4/29. Ey inananlar! Mallarınızı aranızda haksızlık yaparak değil, karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle yiye. Kendi kendinizi öldürmeyin. Allah size karşı çok merhametlidir. 30. Ama kim aşırı giderek ve haksız olarak böyle yaparsa, onu ateşte yakacağız. Bu, Allah'a kolay bir şeydir. 31. Size yasaklananların büyüklüklerinden uzak durursanız, (diğer) kusurlarınızı örteriz ve sizi ağırlanacağınız bir yere yerleştiririz. 32. Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri arzu etmeyin. Erkeklerle çalıştıklarından bir pay vardır, kadınlara da çalıştıklarından bir pay vardır. Allah'tan boluğunu dileyin. Doğrusu Allah herşeyi bilmektedir.

c) Tefecilik (Ribâ)

Tefecilik, murâbaha ve faiz, birbirine çok benzeyen ve büyük ölçüde aynı mantıkla işleyen uygulamalardır. Kur'an'ın sözkonusu ettiği uygulama ribâ'dır. Ribâ kelimesi Arapça'da, "bir şeyi arttırmak, bir şeye ekleme yapmak" gibi anlamları ifade eder. Ekonomik anlamda ise, borç verenin, alacağını tahsil ederken verdiği değerın yanısıra belli oranda bir ilave değer almasıdır. Kur'an'ın indiği dönemde Mekke, Medine ve Taif'te riba, tefecilik biçiminde uygulanıyordu. Yani faiz karşılığında para alanlar fakirler veya nakit ihtiyacı olan tüccarlar, verenler ise zenginlerdi. Böyle bir kurumun büyük ölçüde bir istismar aracı olduğu açıktır. Kur'an bu uygulamayı vahiy tarihinin son döneminde yasaklamış, Hz. Peygamber de bu yasağı Veda Haccı Hutbesinde teyid etmiştir. Bugünkü faiz uygulamalarının Kur'an'ın yasakladığı riba ile ilişkisi ise, hâlen çözümlenememiş bir sorun olarak beklemektedir.

بِهَآ إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

۱۲/۶۰) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بَبْهَتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْنَهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

۲۹/۴) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ۳۰) وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ غَدَاً فَإِنَّهُ ظِلٌّ لِمَصْرُوفٍ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ۳۱) إِنْ تَجَبَّنَا كِتَابًا مَا تَنْهَوْنَ عَنْهُ نَكْفُرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنَدْخَلَكُمْ مِّنْ دَخَلٍ كَرِيمًا ۳۲) وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

30/39. İnsanların mallarında artış olsun diye faiz olarak verdiğiniz şeyler Allah katında artmaz; fakat, Allah'ın rızasını dileyerek zekat olarak verdiğiniz şeyler böyle değildir. İşte onlar (sevablarını) kat kat artırırlardır.

2/275. Fâiz yiyenler kıyamet günü, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalkışı gibi kalkarlar. Bu, onların: "Alışverişi de fâiz gibidir" demelerindendir. Oysa Allah alışverişi helal ve tefeciliği haram kılmıştır. Kime Rabbinden bir öğüt gelir ve tefecilikten vazgeçerse, geçmişte olan kendisinin olur. Onun durumu Allah'a aittir. Kim tefeciliğe dönerse, işte onlar ateşliklerdir, onlar orada temelli kalacaklardır. 276. Allah fâizi eksiltir, sadakaları artırır. Allah hiç bir nankör günahkârı sevmez.

2/278. Ey inananlar! Allah'a saygılı olun, inanıyorsanız geri kalan faizi bırakın. 279. Eğer bunu yapmazsanız, Allah'a ve Elçisi'ne savaş açmış olursunuz. Eğer (bu işten) dönerseniz, ana paranız sizindir. Böylece ne haksızlık etmiş, ne de haksızlığa uğramış olursunuz. 280. Eğer (borçlu) darda ise, eli genişleyinceye kadar bekleyin; (alacağınızı) sadaka olarak bırakmanız sizin için ne kadar iyidir, bir bilerseniz.

3/130. Ey inananlar! Kat kat artırarak faiz yemeyin. Allah'a saygılı olun ki, kurtuluşa eresiniz.

٣٠/٣٩ وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رَبِّا لِيَرْبُوَا فِيْ اَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوَا عِنْدَ اللّٰهِ وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللّٰهِ فَلَاؤُنْكَ هُمْ الْمَضْعُفُونَ

٢٧٥/٢ اَلَّذِيْنَ يَّكْلُوْنَ الرَّبَّآ لَا يَقُوْمُوْنَ اِلَّا كَمَا يَقُوْمُ الَّذِيْ يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكِ بَانُهُمْ قَالُوْا اِنَّمَا النَّبِيْعُ مِثْلُ الرَّبَّآ وَاَحَلَّ اللّٰهُ النَّبِيْعَ وَحَرَّمَ الرَّبَّآ فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَاْمُرُوْهُ اِلَى اللّٰهِ وَمَنْ عَادَ فَلَاؤُنْكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيْهَا خَالِدُونَ ٢٧٦ يَمْحَقُ اللّٰهُ الرَّبَّآ وَيَرْبِي الصَّدَقَاتِ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ اٰثِمٍ

٢٧٨/٢ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ٢٧٩ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَلَنُحَرِّبَنَّ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تَنْتَهُمْ فَلَكُمْ رُغُوسٌ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ٢٨٠ وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

١٣٠/٣ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُّضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

D. SİYASET

Kur'an açısından siyasî faaliyeti, kamuyu ilgilendiren işlerin (emanetin) teknik ve ahlaki anlamda 'ehline' verilmesi olarak niteleyebiliriz (4.Nisa/72). Kur'an'ın en önemli konusu olan 'tevhid', Kelam ilminde ele alındığı biçimiyle, yalnızca Allah'ın birliği ve tenzihle sınırlı değildir. Tevhid, bir eylem ilkesi olarak da yorumlanabilir. Bu anlamda tevhid fikri, hayatın bütün alanlarının (iman, ibadet, hukuk, ahlak, siyaset, iktisat, sanat vd.) organik birliğini, gayb ile şehadetin birliğini, dünya ile ahiretin birliğini ve nihayet dış dünyadaki ayetlerle Kur'an ayetlerinin birliğini anlatır. Dolayısıyla, siyaseti Aristo'nun tanımında olduğu gibi, 'pratik ahlak' olarak değerlendirebiliriz. Kur'an hemen herkesin sıkça tekrarladığı gibi, bir devlet yapısı, yönetim biçimi veya sistem önermemektedir; bunlar Müslümanlar'ın sorumluluk alanlarına giren işler ve düzenlemelerdir. Kur'an, siyasal faaliyetin

her zaman uymak zorunda olduğu evrensel kural ve ilkelerden sözeder. Bu nedenle, örneğin laiklik-teokrazi tartışmalarının Kur'an'da dayanacağı bir zemin yoktur.

1. Siyasal Egemenlik

Hz. Muhammed, bilindiği gibi, aynı zamanda hem bir siyasî lider, hem de belli bir dönemden sonra devlet başkanı idi. Onun siyasal egemenliğinin (otoritesinin) meşruiyet kaynağı, doğrudan doğruya Allah idi. Kur'an Allah'a itaatle birlikte, mü'minleri sürekli olarak Peygamber'e de itaat etmeye çağırır. Hz. Muhammed'in ölümünden sonra vahiy devrenden çıktığına göre, devlet başkanı otoritesinin meşruiyetini nereden alacaktı? Meşruiyetin ahlaki kaynağının (ölçü olarak) Kur'an olacağına bir ihtilaf yoktu. Fakat siyasî gücün icraatta bulunmak için yetki alacağı güç kaynağının tesbitinde ümmet ihtilaf etti. Ehl-i Sünnet, 'Kureyşlilik' gibi Kuran'da aslâ temeli bulunmayan kabilevi bir ölçütü esas alırken; Şia da, 'Hz. Ali soyundan gelme' gibi, daha özel bir kulte sarıldı. Kur'an'daki 'şûrâ' tavsiyesinin çağrıştıracığı, aklın ve vicdanın çok rahat bir şekilde görebileceği, 'halkın, yani Müslümanlar'ın icma' gibi bir ölçüt, menfaat çatışmaları, mistifikasyon tutkusu ve diğer tarihsel ve kültürel faktörler nedeniyle, görülemedi. hâlen Müslüman coğrafyanın büyük bir bölümünde de görülebilmüş olduğu söylenemez. Maalesef, İslam dünyasında Emevîler'den itibaren siyasal gücün yetki kaynağı Kur'an'ın hiç onaylamayacağı biçimde, 'güç' olagelmıştır. Aşağıda yeralan ayetler, Hz. Muhammed'in sağlığındaki dönemde egemenliğin meşruiyet ve yetki kaynağı üzerine konuşmaktadır.

8/20. Ey inananlar! Allah'a ve Elçisi'ne itaat edin ve duyduğunuz hâlde ondan yüz çevirmeyin. 21. İstemedikleri hâlde "İstittik" diyenler gibi de olmayın.

٢٠/٨ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ ٢١ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ

8/24. Ey inananlar! Allah ve Elçi sizi, size hayat verecek şeylere çağırdıkları zaman, çağrılarınıza koşun. Allah'ın kişi ile kalbi arasına girdiğini ve O'nun huzurunda toplanacağınızı bilin.

٢٤/٨ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَهٌُ يُخْشَرُونَ

8/27. Ey inananlar! Allah'a ve Elçisi'ne hainlik etmeyin; yoksa, size güvenilen şeylere bile bile ihanet etmiş olursunuz.

٢٧/٨ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

8/46. Allah'a ve Elçisi'ne itaat edin, çekışmeyin! Yoksa dağılırsınız ve gücünüz gider. Dayanın! Doğrusu, Allah dayananlarla beraberdir.

٤٦/٨ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَتَازَعَوْا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

3/132. Size merhamet edilmesi için Allah'a ve Elçi'ye itaat edin.

١٣٢/٣ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

4/59. Ey inananlar! Allah'a itaat edin, Peygamber'e ve sizden buyruk sahibi olanlara itaat edin. Eğer bir şeyde çekışerseniz, Allah'a ve ahiret gününe ina-

٥٩/٤ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ

niyorsanız, onu Allah'a ve Elçisi'ne götürün. En iyisi budur ve sonuç bakımından en güzel olan budur.

47/33. Ey inananlar! Allah'a itaat edin, Elçi'ye itaat edin; işlerinizi boşa çıkarmayın.

24/56. Namazı kılın, zekâtı verin ve Elçi'ye itaat edin ki, size merhamet edilsin.

64/12. Allah'a itaat edin, Elçi'ye itaat edin; eğer yüz çevirirseniz, (bilin ki) Elçimize düşen, ancak açıkça tebliğ etmektir.

5/33. Allah ve Elçisi ile savaşanların ve yeryüzünde bozgunculuk yapmaya çabalayanların cezası, öldürülmek veya asılmak veya çapraz olarak el ve ayaklarının kesilmesi, ya da yerlerinden sürülmesidir. Bu, onlara dünyada bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır. 34. Ancak, kendilerini yakalamanızdan önce tövbe edenler bunun dışındadır. Allah'ın çok bağışlayıcı ve merhametli olduğunu bilin.

5/92. Allah'a itaat edin, Elçi'ye itaat edin ve sakının. Eğer yüz çevirirseniz, bilin ki, Elçimize düşen, ancak açık bildirimdir.

فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

٢٣/٤٧ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ

٥٦/٢٤ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

١٢/٦٤ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

٣٣/٥ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ (٣٤) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْرَأَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

٩٢/٥ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فاعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

2. Yönetim İlkeleri

a) Danışma (Şûrâ)

Çok sayıda insanı ilgilendiren konularda, çok sayıda ilgili kişinin görüşlerine başvurularak alınan kararın, az sayıda kişinin re'sen alacağı karardan isabetli olma oranı daha fazladır. Danışmanın mantığı budur. Fakat İslam tarihinde 'şûrâ' genel olarak 'görüş alma' fakat bu görüşleri 'karar verme' sürecine katmama şeklinde gerçekleşmiştir. 42.Duhan/38. ayette (aşağıda) "Onların (Müslümanların) işleri, aralarında danışma ile" buyrulmaktadır. İşin çözümünün Müslümanların arasında ortak olması (beynehum) demek, sorunun çözümüne düşünsel olarak katkı ile birlikte, doğru ve nihai çözümün (uygulanacak çözümün) kararlaştırılmasına katılmayı da içerir. Tarihte Müslümanlar bu ayeti genelleştirecekleri yerde, Hz. Peygamber'e yönelik, "Herhangi bir sorunun çözümünde (emr) onlara danış!" (3. Ali İmran/159) emrini genelleştirdiler. Bu ayette nihai karar tek kişiye aittir. Fakat birinci ayette karar topluma aittir. Bu karar verme sürecine katı-

lım biçimi doğrudan olabileceği gibi temsili de olabilir. Kur'an'ın istediği, hangi yöntem ve araçlarla olursa olsun, bu katılımın sağlanmasıdır.

42/36-38. Size verilmiş bulunan herhangi bir şey, sadece dünya hayatının menfaatidir; inanıp Rablerine güvenenler, büyük günahlardan ve hayasızlıklardan çekinenler, öfkelenediklerinde bile bağışlayanlar, Rablerinin çağırısına cevap verenler, namazı kılanlar işleri(ni) aralarında danışma ile (görenler), kendilerine verdiğimiz rızıktan sarfedenler ve bir saldırıya uğradıklarında kazanmaya çalışanlar için Allah'ın katında bulunan daha iyi ve daha kalıcıdır.

3/159. (Ey Muhammed!) Allah'ın rahmetinden ötürü, sen onlara yumuşak davran. Eğer kaba ve katı yürekli olsaydın, çevrenden dağılırlardı. Onları affet, onlara bağış dile, iş hakkında onlara danış, fakat karar verdiğin zaman Allah'a güven. Allah (O'na) güvenenleri sever.

b) Adaleti Sağlamak

Bir yönetim ilkesi olarak adalet, ahlaki muhtevalı her kişi-kişi, kişi-toplum ilişkisinde dengeli olma; haklıya hakkını, suçluya cezasını verme olarak tanımlanabilir. Fakat bunun belli bir formu yoktur. Her tekil ilişkide büyük bir teyakkuza, vicdanî bir keskinlikle, bilgisel bir uzak ve geniş görüşlülükle bulunabilecek bir şeydir. Bunun anlamı adaletin hiç bir ölçüsü olmayışı, tamamen izafi oluşu değil; neyin adilane olduğunu herkesin sağduyu ile tespit edebileceğidir. Kuşkusuz neyin adilce, neyin zalimce olduğunu tespit etmek için nesnel ölçütler sözkonusudur. Kur'an adaleti bütün beşerî ilişkilerde olduğu gibi, özellikle yönetim konusunda da bir ilke olarak koymaktadır.

38/26. Ey Davud! Seni yeryüzünde hükümlan kıldık; o hâlde, insanlar arasında adaletle hükmet, hevaya uyma! Yoksa seni Allah'ın yolundan saptırır. Allah'ın yolundan sapanlara; işte onlara, hesap gününü unutmalarına karşılık çetin azap vardır.

16/126. Eğer cezalandıracağsanız, size reva görülen eziyetin misliyle mukabele edin. Şayet kendinizi tutarsanız, bu kendinizi tutanlar için daha iyidir.

٣٦/٤٢ فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٣٧) وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشِ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ (٣٨) وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ

١٥٩/٣ فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لَنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِطَ الْقَلْبُ لَأَتَّقُوا مِنْ خَوْفِكَ فَاعَفَ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

٢٦/٣٨ يَادَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا الْحِسَابَ

١٦/١٦ وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ

60/8. Allah, din uğrunda sizinle savaşmayan ve sizi yurduunuzdan çıkarmayan kimselere iyilik yapmanızı ve onlara karşı adil davranmanızı yasaklamaz. Allah adil olanları sever.

4/105. (Ey Muhammed!) İnsanlar arasında, Allah'ın sana gösterdiği ile hükmetmen için kitabı sana hak olarak indirdik. (Öyleyse) hainlerin savunucusu olma. 106. Allah'tan başışlanma dile. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 107. Kendilerine hâinlik edenleri savunma. Doğrusu, Allah hainlikte direnen günahkarları sevmez. 108. Allah'ın hoşnut olmaya çağrı sözü geceleyin kurarlarken, kendileriyle beraber olan Allah'tan gizlemiyorlar da, insanlardan gizliyorlar. Allah yaptıklarının hepsini bilmektedir. 109. İşte siz onları dünya hayatında savunuyorsunuz, ama kıyamet günü onları Allah'a karşı kim savunacaktır veya kim onlara vekil olacaktır?

4/135. Ey inananlar! Kendiniz, ana-babanız ve en yakınlarınız aleyhine de olsa, zengin veya fakir de olsa –ki Allah onlara daha yakındır–, Allah için şahitlik ederek adaleti ayakta tutun. Âdil olmanız için heveslerinize uymayın. Eğer çarpırtısanız veya aldırış etmezseniz bilin ki, Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

4/58. Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size bununla, çok güzel öğüt veriyor. Allah işitmektedir, görmektedir.

5/8. Ey inananlar! Allah için adaleti ayakta tutan gözcüler olun.³⁶⁶ Bir topluluğa olan kızgınlığınız size adaletsizlik suçunu işletmesin. Adaletli olun; bu (Allah'tan) sakınmaya daha yakındır. Allah'tan sakının. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

(٨/٦٠) لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

(١٠٥/٤) إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا (١٠٦) وَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (١٠٧) وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَانًا أَلِيمًا (١٠٨) يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّنُونَ مَا لَا يَرْضَى مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا (١٠٩) هَاتِلْتُمْ هَؤُلَاءِ جَانِلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلُ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا

(١٣٥/٤) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَوُّوا أَوْ نَعَرَضُوا فإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

(٥٨/٤) إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

(٨/٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

c) Görevi Ehline Vermek

4/58. Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size bununla, çok güzel öğüt veriyor. Allah işitmektedir, görmektedir.

(٥٨/٤) إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

d) İyiliği Ayakta Tutmak ve Kötülüğü Engellemek (el-emru bil-ma'rûf ve'n-nehyu 'anil-munker)

Kur'an'ın temel gayesi yeryüzünde ahlaki bir toplum oluşturarak bu toplum vasıtasıyla insanlığın temel değerlerini (insan haklarını) korumaktır. İyiliği ayakta tutmak ve başkalarına –zorlama olmaksızın– tavsiye etmek; kötülüğü (insan hakları ihallerini) gerekirse güç kullanarak ortadan kaldırmak bütün Müslümanlar'ın, örgütlü güç olarak da devletin sorumluluğundadır. *Emr-i bil-Ma'rûf ve Nehy-i 'anil-Münker* ilkesi, Mutezile'nin beş temel esasından birisidir. Ayrıca, Mutezile dışındaki bütün İslam mezhepleri, imamet'in (İslamî yönetimin) zorunluluğunu, Kur'an'ın bu emrine bağlamışlardır.

2/143. Böylece, sizin insanlara örnek olmanız, Elçi'nin de size örnek olması için sizi orta bir ümmet kıldık. Senin yönelegeldiğin yönü, Elçi'ye uyanlarla, topukları üzeri geri dönecekleri ayırdetmek için kible yapmıştık. Bu, Allah'ın yola koyduğu kimselerden başkasına elbette ağır gelir. Allah, inancınızı boşa çıkaracak değildir. Çünkü Allah insanlara karşı şefkatlidir, merhametlidir.

(١٤٣/٢) وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضَيِّعَ إِيْمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَّءُوفٌ رَحِيمٌ

3/104. Sizden, iyiye çağıran, uygun olanı emreden ve kötülüğü yasaklayan bir topluluk olsun. İşte onlar başarıya ulaşanlardır.

(١٠٤/٣) وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

3/110. Siz, uygun olanı emreden, kötülüğü yasaklayan ve Allah'a inanan, insanlar için ortaya çıkarılmış en iyi ümmetsiniz. Kitap Ehli de inanmış olsaydı, onların iyiliğine olurdu. Onların birkısmı inanmış, çoğu da yoldan çıkmıştır.

(١١٠/٣) كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ

22/41. Onları orada iktidar sahibi kılsak, namazı kılarlar, zekatı verirler, uygun olanı emrederler ve fenalığı yasaklarlar. İşlerin sonucu Allah'a aittir.

(٤١/٢٢) الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ

³⁶⁶ veya "Allah'ın huzurunda, adalet için tanıklık edenler olarak durun".

3. Temel Hak ve Özgürlükler

Burada sözkonusu ettiğimiz haklar, birçok savunmacı ve öykünmeci dinsel söylemlerde ileri sürüldüğü gibi 'insan hakları' değildir. İnsan hakları, herkesin gayet iyi bildiği gibi, Batı'nın geliştirdiği modern bir kavramdır. Yalnız, insan hakları kapsamındaki temel birtakım ilkeler ve öneriler, kutsal kitaplar tarafından dile getirilmiş ve önerilmiş bulunan ilke ve önerilerdir (On Emir gibi). Ayrıca, şunun unutulmaması gerekir ki, 'insan hakları' denen ilkeler, bütünüyle 'evrensel' ilkeler değildir; bu ilkeler, netice itibarıyla tarihsel, kültürel, toplumsal bir havzanın ürünüdür. Bu nedenle, 'insan hakları'nın bazı unsurları, itiraza, eleştiriye, katkıya her zaman açıktır.

a) İnanç ve Düşünce Özgürlüğü

10/99. Rabbin dileseydi yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı. Öyle iken, sen insanları inanmaya mı zorlayacaksın?

88/21. (Ey Muhammed!) Sen öğüt ver! Esasen sen sadece öğüt verensin, 22. Sen onlara zor kullanacak değilsin.

2/256. Dinde zorlama yoktur. Doğru olan eğri olandan ayrışıp, belirmiştir. Kim tağutu inkâr eder ve Allah'a inanırsa, kopmak bilmeyen, sağlam bir kulpa tutunmuş olur. Allah iştendir, bilendir.

b) Yaşama Hakkı

17/31. Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Sizi de onları da biz zıkkandırıyoruz. Doğrusu, onları öldürmek büyük günahıdır.

17/33. Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın. Haksız yere öldürülenin vefsine kesin bir belge vermişsinizdir. Artık o da öldürmekte aşırı gitmesin; ne de olsa yardım görmüştür.

4/92. Yanlışlık dışında bir mü'min diğer mü'mini öldüremez. Bir mü'mini yanlışlıkla öldüren kimsenin bir mü'min köleyi hür yapması ve ölenin ailesi bağışlamadıkça onlara diyet öde-

٩٩/١٠) وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مِنَ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ

٢١/٨٨) فَذَكَرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكَّرٌ (٢٢) لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُسَيِّرٍ

٢٥٦/٢) لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

٣١/١٧) وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطَاً كَبِيراً

٢٣/١٧) وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا

٩٢/٤) وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَاً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَّدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ

mesi gerekir. Eğer o mü'min size düşman olan bir toplumdan ise, yalnız mü'min bir köleyi hür yapmak yeter. Eğer aranızda anlaşma olan bir toplumdan ise, ailesine diyet ödemek ve mü'min bir köleyi hür yapmak gerekir. Köle bulamayan kimsenin ise, Allah'ın, tövbesini kabul etmesi için kesintisiz ardarda iki ay oruç tutması gerekir. Allah bilendir, bilgedir. 93. Kim bir mü'mini bile öldürürse, onun cezası içinde temelli kalacağı cehennemdir. Allah ona öfkelenmiş onu lânetlemiş ve ona büyük bir azap hazırlamıştır.

5/32. Bundan (Kabil'in Habil'i haksız yere öldürmesinden) dolayı İsrailoğulları'na şöyle yazdık: "Kim bir cana kıymamış veya yeryüzünde bozgunculuk yapmamış olan bir kimseyi öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim de bir kimsenin hayatını kurtarırsa, bütün insanları kurtarmış gibidir. Andolsun, onlara elçilerimiz açık belgelerle gelmiştir, ama onların çoğu bundan sonra da yeryüzünde aşırı gitmişlerdir.

c) Aklın ve İnsan Onurunun Korunması

49/11. Ey inananlar! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın, belki de onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da başka kadınları alaya almasınlar, belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizle alay etmeyin, birbirinizi kötü lâkaplarla çağırmayın; inandıktan sonra yoldan çıkmakla nitelenmek ne kötüdür! Tövbe etmeyenler, işte onlar zalimlerdir.

5/90. Ey inananlar! İçki, kumar, dikili taşlar ve fal okları, yalnızca Şeytan işi birer pisliktir. Bundan kaçının ki kurtulasınız. 91. Şeytan, içki ve kumar yüzünden yalnızca aranızda düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçecek misiniz?

عَدُوُّكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدْيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا (٩٣) وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا

٣٢/٥) مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعَدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ

١١/٤٩) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرَكُمُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

٩٠/٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ (٩١) إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصْنَعُ بَيْنَكُمْ عَنِ الذِّكْرِ اللَّهُ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ

مُنْتَهُونَ

d) Neslin ve İffetin Korunması

17/32. Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o çirkin bir iş ve kötü bir yoldur.

(۳۲/۱۷) وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْجَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا

24/19. İnananlar arasında hayasızlığın yayılmasını arzu edenlere, işte onlara, dünya ve ahirette can yakıcı azap vardır. Allah bilir, siz ise bilmezsiniz.

(۱۹/۲۴) إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

24/33. Evlenemeyenler ise, Allah kendilerini lütfu ile zenginleştirmeye kadar iffetli davransınlar. Kölelerinizden özgürlük akdi yapmak isteyenlerle –onlarda bir iyilik görürseniz– anlaşma yapın. Onlara Allah'ın size verdiği maldan verin. Dünya hayatının geçici menfaatini elde etmek için, namuslu kalmak isteyen bakire cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları buna zorlarsa, Allah, zorlandıkları için onları (cariyeleri) bağışlar ve merhamet eder.

(۳۳/۲۴) وَلَيْسَتَعَفُّوهُنَّ أَنْ يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُنَّ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ مِّنْ مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تَكَرَّهُوا فَقَاتِيتُكُمْ عَلَى الْبِعَاءِ إِنْ أَرَدْتُمْ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهِنْ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِمْ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

e) Mülkiyet Hakkı

Kur'an'a göre mutlak mâlik Allahtır; yani herkesin ve herşeyin üzerinde mutlak tasarruf hakkına sahip bulunan yegane varlık O'dur, O herşeyin sahibidir. Allah kendi mülkünden insanlığa da cüz'î olarak, denemek amacıyla vermiştir. Bu nedenle, Allah ile ilişkisini kesmiş bir dünya görüşünün iktisat anlayışında (kapitalizm) insan –kendi malının mutlak sahibi olarak görüldüğü için– malını istediği gibi ve istediği yere harcayabilme hakkına sahip görülürken, İslam bu hümiyeti sınırlamaktadır. Kişinin kendi malını tüketirken savurganlık etmesi (isrâf) yasak olduğu gibi, ihtiyaç fazlası malın ihtiyaç sahiplerine harcanması (infâk) önerilir. İslam tarihi boyunca, Kur'an'ın tanıdığı mülkiyet hakkı, sağ ve sol yorumlara konu olageldiyse de, İslam dünyasında sağcı mülkiyet yorumlarının baskın olduğu bir tarih yaşanmıştır.

16/71. Allah rızık bakımından kiminize kiminizden daha çok vermiştir. Çok verilenler, ellerinin altlarında bulunanlara –rızıkta eşit olurlar diye– rızıklarından vermezler. Allah'ın nimetini bilerek inkar

(۷۱/۱۶) وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَأْدِي رِزْقِهِمْ عَلَى مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ أَفَبِنِعْمَةِ اللَّهِ

mı ediyorlar?

يَجْحَدُونَ

2/188. Birbirinizin malını haksızca yemeyin ve insanların mallarının birkismini yemek için onu, (yaptığınızın yanlış olduğunu) bile bile yargıçlara vermeyin!

(۱۸۸/۲) وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتَذَلُّوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

4/29. Ey inananlar! Mallarınızı aranızda haksızlık yaparak değil, karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle yiyin. Kendi kendinizi öldürmeyin. Allah size karşı çok merhametlidir. 30. Ama kim aşırı giderek ve haksız olarak böyle yaparsa onu ateşte yakacağız. Bu, Allah'a kolay bir şeydir.

(۲۹/۴) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا (۳۰) وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ غَدَاً فَإِنَّهُ ظِلْمٌ لِّنَفْسِهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا

4/32. Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri arzu etmeyin. Erkeklerle çalıştıklarından bir pay vardır, kadınlara da çalıştıklarından bir pay vardır. Allah'tan bolluğunu dileyin. Doğrusu Allah herşeyi bilmektedir.

(۳۲/۴) وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْتُوْا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

4. Başka Topluluklarla İlişkiler

İslam toplumunun ve dolayısıyla da Kur'an'ın oluşum sürecinde müslümanlara yönelen şiddet ve baskıya karşı Kur'an'ın savaşa (kıtal) izin vermesini ve buna ilişkin atıfların Kur'an'da yer almasını önyargılı bazı Batılılar, İslam'ı bir savaş dini olarak tanıtmaya vesile etmişlerdir. Fransız İhtilali, Rus (Ekim) Devrimi ve Çin devrimlerini göz önüne aldığımızda, tarihî büyük dönüşümlerin (inkılab) şiddete baş vurmadan gerçekleşmelerinin mümkün olmadığı teslim edilir. Hz. Muhammed savaşımıştır. Bu son derece normaldir. Önemli olan, o tarihî şartları öğrenerek, girilen savaşların haklı veya haksız gerekçelere dayanıp dayanmadığını saptamaktır. Bu noktada, İslam'ın veremeyeceği hiç bir hesap yoktur. Savaşla ilgili her atıf, nüzül sebebi bilinerek okunduğunda, Kur'an'ın, Müslümanları başka (gayri müslim) topluluklarla barış içinde birlikte yaşamaya teşvik ettiği görülecektir.

a) Barışın Esas Oluşu

45/14. (Ey Muhammed!) İnananlara söyle; (Allah'ın her) bir toplumu yaptıkları ile ödüllendireceği Allah'ın günlerini ummaları bağışlasınlar.³⁶⁷

2/208. Ey inananlar! Hep birden barışa girin, Şeytan'a ayak uydurmayın. O size apaçık düşmandır.

8/61. Eğer onlar barışa yanaşırlarsa, sen de yaşa ve Allah'a güven. Doğrusu, O işiten ve Bilen'dir. 62. Eğer seni aldatmak isterlerse, Allah sana yeter. Seni ve inananları, yardım ederek destekleyen O'dur.

60/7. Belki de Allah sizinle, düşmanlık gösterdiğiniz kimseler arasında bir sevgi yaratır; Allah'ın buna gücü yeter. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 8. Allah, din uğrunda sizinle savaşmayan ve sizi yurdunuzdan çıkarmayan kimselere iyilik yapmanızı ve onlara karşı adil davranmanızı yasaklamaz. Allah adil olanları sever.

4/77. Kendilerine: "Elinizi (savaşta) çekin, namazı kılın, zekatı verin" denilen kimseleri görmedin mi? Onlara savaş yazılınca, onlardan bir kısmı Allah'tan korkar gibi, belki de daha çok, insanlardan korkmaya başladılar ve: "Rabbimiz! Niçin savaşı bize farz kıldın? Yakın bir süreye kadar bizi erteleyemez miydin?" dediler. De ki: "Dünya geçimliği azdır. Ahiret, (Allah'a) saygılı olanlar için daha iyidir, orada çekirdeğin yarığındaki lif kadar bile haksızlığa uğratılmazsınız".

4/94. Ey inananlar! Allah uğrunda yola çıktığınız zaman iyice araştırın ve size

۱۴/۴۵ قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ
إِيمَانَ اللَّهِ لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

۲۰۸/۲ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً
وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ

۶۱/۸ وَإِنْ جَنَحُوا لِلسِّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى
اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۶۲ وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ
يَخْدَعُوكَ فَإِنْ حَسِبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي يُنَصِّرُهُ
وَبِالْمُؤْمِنِينَ

۷/۶۰ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ
عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً وَاللَّهُ قَدِيرٌ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۸
لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ
يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ
إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

۷۷/۴ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ
وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ
الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ
أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَا
أَخْرَجْتَنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ
وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى وَلَا تَظْلَمُونَ فَتِيلًا

۹۴/۴ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

barış önerene³⁶⁸, dünya hayatının geçici menfaatini arzulayarak: "Sen mü'min değilsin" demeyin. Allah'ın katında çok ganimetler vardır. Önceleri siz de öyleydiniz. Ama Allah size iyilikte bulundu. Öyleyse iyice araştırın. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

49/9. İnananlardan iki topluluk birbirleriyle savaşılırsa, aralarını düzeltin. Eğer biri diğeri üzerine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönmelerine kadar saldıranlarla savaşın; eğer dönerlerse aralarını adâletle bulun. Adil davranın; Allah âdil davrananları sever. 10. İnananlar kardeşirler; öyleyse (dargın olan) kardeşlerinizin arasını düzeltin; Allah'ı sayın ki, size merhamet edilsin.

b) Savaş Zorunlu Kılan Nedenler

42/42. İnsanlara zulmedenlere ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenlere karşı durulmalıdır. İşte can yakıcı azap bunlardır.

2/190. Sizinle savaşa kalkışanlarla Allah uğrunda savaşın. Ama sınırı aşmayın. Çünkü Allah, sınırı aşanları sevmez. 191. (Savaşta) onları yetiştirdiğiniz yerde öldürün. Sizi çıkardıkları yerden siz de onları çıkarın. (Dininden döndürmek için) insanlara baskı yapmak, öldürmekten daha kötüdür. Mescid-i Haram'ın yanında onlar sizinle savaşmadıkça siz de onlarla savaşmayın. Eğer sizinle savaşılırsa, onları öldürün. İnkâr edenlerin cezası budur. 192. Eğer vazgeçerlerse, Allah elbette bağışlar ve affeder. 193. İnsanları zorlayarak dinden döndürme (fitne) kalmayıp, din bütünüyle Allah'ın olana kadar onlarla savaşın. Eğer vazge-

فَتَيَّبُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ
مُؤْمِنًا تَبْغُونَ عَرْضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمٌ
كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنْ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَيَّبُوا
إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

۹/۴۹ وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا
بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي
تَبْغِي حَتَّى تَقِيَّ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاتَتْ فَأَصْلَحُوا
بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ
۱۰ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ
وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

۴۲/۴۲ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلُمُونَ النَّاسَ
وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ

۱۹۰/۲ وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُوكُمْ وَلَا
تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ۱۹۱ وَاقْتُلُوهُمْ
حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ
وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تَقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ
كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ۱۹۲ فَإِنْ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ
غَفُورٌ رَحِيمٌ ۱۹۳ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ
وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى
الظَّالِمِينَ

³⁶⁸ Bu ifade genellikle "size selam verene..." şeklinde çevrilmiştir. Lafızlar böyle bir çeviriye de elverişli olmakla birlikte, ayette tasvir edilen ortamın savaş ortamı olması, yukarıda tercih edilen anlamın daha doğru olduğunu göstermektedir.

³⁶⁷ Bu ayete şu şekilde anlam verenler de vardır: "...Allah'ın günlerini ummayanları bağışlasınlar ki, Allah (her) bir toplumu cezalandırsın".

çerlerse, Allah onların yaptıklarını görmektedir.

2/243. Binlerce kişi olmalarına rağmen, ölüm korkusuyla yurtlarından çıkanları görmedin mi? Allah onlara: "Geberin!" dedi. Sonra da onları diriltti. Doğrusu, Allah, insanlara karşı bol iyilik sahibidir. Ama insanların çoğu şükretmezler. 244. Allah yolunda savaşın ve Allah'ın işiten bilen olduğunu bilin.³⁶⁹

60/9. Allah, ancak sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkaranları ve çıkarılmanıza yardım edenleri dost edinmenizi yasak eder; kim onları dost edinirse, işte onlar zalimdir.

4/75. Size ne oluyor da: "Rabbimiz! Bizi, halkı zalim olan bu şehirden çıkar, katından bize bir hâmi gönder ve katından bize bir yardımcı gönder" diyen zavallı erkekler, kadınlar ve çocuklar uğrunda ve Allah yolunda savaşmıyorsunuz.

4/89. (Münafıklar) keşke onların inkâr ettikleri gibi siz de inkâr etseniz de, kendileriyle aynı olsanız isterler. Öyleyse, onlar Allah yolunda hicret etmedikçe onlardan dost tutmayın. Eğer yüz çevirirlerse, onları yakalayın ve bulduğunuz yerde öldürün. Onlardan dost ve yardımcı edinmeyin.

4/91. Diğerlerinin de, hem sizden güven-
de olmayı, hem de kendi toplumlarından

(٢٤٣/٢) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ (٢٤٤) وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

(٩/٦٠) إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَاُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

(٧٥/٤) وَمَا لَكُم لَّا تَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا وَاجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا

(٨٩/٤) وَذُوا لَوْ تَكَفَّرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يَهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

(٩١/٤) سَتَجِدُونَ أَخْرَيْنَ يُرِيدُونَ أَن يَأْمَنُوكُمْ

³⁶⁹ Burada İsrailoğulları'nın büyük gruplar halinde Mısır'dan çıkışlarına (5.Maide/20-26) ve kendileri için bir yurt bulmak üzere çöllerde oradan oraya geçişlerine değinilmektedir. Fakat Hz. Musa, Allah'tan aldığı vahiy üzerine, onlara Filistinliler'e saldırılarını, oranın halkını sürüp çıkarmalarını ve orayı fethetmelerini emrettiğinde onlar korktular ve ilerleme emrine karşı çıktılar. Bu nedenle Allah onları başı boş bir şekilde çölde bıraktı ve böylece çölün zorlukları içinde, eski nesil yok olup, yerine yeni nesil yetişti. Daha sonra Allah onlara Filistinliler'e karşı zafer ihsan etti. Büyük bir ihtimalle, buradaki "ölüm ve yeniden dirilme" Mısır'dan çıkışın bu iki yönünü kasetmektedir.

güvende olmayı istediklerini göreceksin. Ama her ne zaman bozgunculuğa çağırılırsalar, başaşağı ona atılırlar. Eğer bunlar sizden uzak durmaz, size barış önermez ve sizden el çekmezlerse, onları yakalayın ve bulduğunuz yerde öldürün. İşte onlara karşı size apaçık yetki verdik.

22/39. Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselere (savaşmaları için) izin verilmiştir. Allah onlara yardım etmeye elbette güç yetirir. 40. Onlar yalnızca: "Rabbimiz Allah'tır" dediler diye, haksız yere yurtlarından çıkarılmışlardır. Allah insanların bir kısmını diğerleriyle savmasaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın adı çok anılan mescidler yıkılıp giderdi. Andolsun ki, Allah kendisine yardım edenlere yardım eder. Allah güçlüdür, üstündür.

49/9. İnananlardan iki topluluk birbirleriyle savaşırılsa, aralarını düzeltin. Eğer biri diğeri üzerine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönmelerine kadar saldırırlar savaşın; eğer dönerlerse aralarını adâletle bulun. Adil davranın; Allah adil davrananları sever.

c) Savaş (Cihad)

'Cihad' Allah yolunda savaş da dahil olmak üzere, haksızlara karşı gösterilen her türlü gayret ve mücadeleyi kapsar. Saldırganlık, baskı, zulüm ve sömürüye karşı verilen savaşlar cihaddır. Toprak genişletmek, ekonomik veya politik çıkar sağlamak amacına yönelik savaşlar gayri meşru olduğu için cihad sayılamaz. Bazı Müslüman toplulukların tarih içerisinde emperyalist amaçlarla yaptıkları savaşları –bu savaşlar Müslümanlar'a karşı bile olsa– 'cihad' olarak niteleyerek, eylemlerini meşrulaştırmaya çalışmış olmaları bu gerçeği değiştirmez. Kur'an hangi şartlar altında ve ne uğrunda savaşılabileceğini belirtmiştir.

ca) Gerekliğinde Savaşmaya Teşvik

2/216. Hoşunuza gitmese de savaş size farz kılındı. Bazen hoşlanmadığınız bir şey sizin iyiliğinize, sevdiğiniz bir şey de sizin kötülüğünüze olabilir. Allah bilir, siz

وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلُّ مَا رَدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا فَإِن لَّمْ يَغْتَرلَوْكُمْ وَيَقْوَا إِلَيْكُمْ السَّلَامَ وَيَكْفُوا إِلَيْهِمْ فَخُذُوهُمْ وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ وَأُولَٰئِكَ جَعَلْنَا لَكُم عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُّبِينًا

(٣٩/٢٢) أَذِنَ لِلَّذِينَ يَقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ (٤٠) الَّذِينَ أَخْرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَّهُدَمَتْ صَوَامِعُ وَبِيْعٌ وَصُلُوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ

(٩/٤٩) وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِن فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

(٢١٦/٢) كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا

bilemezsiniz.

8/39. İnsanları zorlayarak dinden döndürme (fitne) kalmayıp, din bütünüyle Allah'ın olana kadar onlarla savaşın. Eğer vazgeçerlerse, Allah onların yaptıklarını görmektedir.

8/45. Ey inananlar! Bir toplulukla karşılaşırsanız direnin ve başarıya ulaşmanız için Allah'ı çokça anın.

8/65. Ey Peygamber! Inananları savaşa özendir. Sizden dayanıklı yirmi kişi, ikiyüz kişiyi yener. Eğer sizden yüz kişi olursa, inkar edenlerden bin kişiyi yener. Çünkü onlar anlamayan bir toplumdur. 66. Şimdi, Allah yükünüzü hafifletti. Zira içinizdeki bitkinliği bilmektedir. Sizden dayanıklı yüz kişi, ikiyüz kişiyi yener. Sizden bin kişi olursa, Allah'ın yardımı ile ikibin kişiyi yener. Allah sabırlı olanlarla beraberdir.

3/139. Gevşemeyin ve üzülmeyin. Eğer inanmışsanız en üstün siz olacaksınız.

3/142. Yoksa, Allah içinizden cihad edenleri bilmeden ve dayananları bilmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? 143. Ölümle karşılaşmadan önce, onu temenni ediyordunuz. İşte şimdi onu görüyorsunuz, ama şaşkın bir hâlde bakıp duruyorsunuz. 144. Muhammed ancak bir elçidir. Ondan önce de bir çok elçi gelip geçmiştir. O ölür veya öldürülürse, arkanız sıra geri mi döneceksiniz? Kim ardisıra geri dönerse, (bilsin ki) Allah'a bir zarar veremez. Allah şükredenleri ödüllendirecektir. 145. Hiç bir kimse, Allah'ın izni olmadan ölmez. O, belli bir süreye bağlanmıştır. Kim dünya kazancını isterse, ona ondan veriz. Kim de ahiret kazancını isterse, ona da ondan veriz.

شَيْئًا وَهُوَ شَرُّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

(٣٩/٨) وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلَّهُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

(٤٥/٨) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

(٦٥/٨) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ (٦٦) أَلَا نَحْنُ خَفَاءُ عَنكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِئَتَكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ

(١٣٩/٣) وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

(١٤٢/٣) أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتَخَلَّوُا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمِ الصَّابِرِينَ (١٤٣) وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَتَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ وَأَنْتُمْ تَنْتَظِرُونَ (١٤٤) وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَلَا يَنْفَعُ مَا تَأْتُونَ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَغْلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَجَّزِيَ اللَّهُ الشَّاكِرِينَ (١٤٥) وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُوَجَّلًا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَسَجَّزِيَ اللَّهُ الشَّاكِرِينَ (١٤٦) وَكَأَيِّنْ مِنْ

Şükredenleri ödüllendireceğiz. 146. Nice peygamberler yanında, pek çok Tanrı eri³⁷⁰ de çarpışmıştır. Onlar Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı, gevşememişler, yılmamışlar ve boyun eğmemişlerdi. Doğrusu, Allah sabredenleri sever. 147. Onların sözleri ancak şöyle söylemekti: "Rabbimiz! Günahlarımızı ve işlerimizdeki tutumsuzluğumuzu bize bağışla, ayaklarımızı sağlam kıl, inkarcı topluluğa karşı bize yardım et". 148. Bunun için, Allah onlara hem dünya kazancının, hem de ahiret kazancının güzelini vermiştir. Allah iyi davrananları sever.

3/158. Andolsun ki, ölseniz de öldürülse- nize de Allah'ın huzurunda toplanacak- sınız.

4/104. Düşman toplumunu kovalamakta gevşeklik göstermeyin. Eğer siz acı çekiyorsanız, sizin acı çektiğiniz gibi onlar da acı çekiyorlar. Üstelik siz Allah'tan onların beklemedikleri şeyleri umu- yorsunuz. Allah bilendir, bilgedir.

4/74. Öyleyse, dünya hayatına karşılık ahireti satın alanlar, Allah yolunda çarpışsınlar. Kim Allah yolunda çarpışsın - ister öldürülsün ister galip gelsin- Biz o- na büyük bir ödül vereceğiz.

4/76. Inananlar Allah uğrunda çarpışır- lar. İnkâr edenler ise, Tağut uğrunda çarpışsınlar. Öyleyse Şeytan'ın dostlarıyla çarpışın. Doğrusu, Şeytan'ın düzeni za- yıftır. 77. Kendilerine: "Elinizi (savaştan) çekin, namazı kılın, zekatı verin!" deni- len kimseleri görmedin mi? Onlara sa- vaş yazılınca, onlardan bir kısmı Al- lah'tan korkar gibi, belki de daha çok, insanlardan korkmaya başladılar ve: "Rabbimiz! Niçin savaşı bize farz kıldın? Yakın bir süreye kadar bizi erteleyemez

نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ (١٤٧) وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (١٤٨) فَآتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحَسُنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

(١٥٨/٣) وَلَنْ يَمُوتَ أَوْ قُتِلَ لَكُمْ لَوْلَى اللَّهِ تُحْشَرُونَ (١٥٩/٤) وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

(٧٤/٤) فَلْيَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

(٧٦/٤) الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا (٧٧) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَى أَجَلٍ

³⁷⁰ Burada "Tanrı eri" olarak çevrilen *ribbî* kelimesinin ne anlama geldiği açık değildir. Kelimeyi *rabb* ve *rabbânî* kelimeleriyle bağlantılı düşünerek, 'erenler', 'alimler', 'kendini Allah'a verenler' gibi anlamlar verildiği olmuştur. Bu kelimeyi, İbranca *ribbo* kelimesiyle ilgili görerek, 'yığınlar', 'yüzler, bin- ler' gibi kelimelerle karşılanmasını önerenler de vardır.

miydin?" dediler. De ki: "Dünya geçimliği azdır. Ahiret, (Allah'a) saygılı olanlar için daha iyidir, orada çekirdeğin yanındaki lif kadar bile haksızlığa uğratılmazsınız". 78. Nerede olursanız olun, sağlam kaleler içinde olsanız bile, ölüm size ulaşır. Onlara bir iyilik gelse: "Bu Allah katındandır" derler. Onlara bir kötülük gelse: "Bu senin yüzündendir" derler. De ki: "Hepsi Allah katındandır" Bunların nesi var; neredeyse hiç bir söyleneni anlamıyorlar?

4/84. Allah uğrunda savaş! Sen ancak kendinden sorumlusun. İnananları da (savaşmaya) özendir. Umulur ki, Allah inkâr edenlerin baskısını önler. Allah daha güçlüdür ve cezalandırması daha çetindir.

4/95. İnananlardan, özürsüz olarak yerlerinde oturanlarla, mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda savaşanlar eşit olmazlar. Allah, canlarıyla ve mallarıyla cihad edenleri, oturanlardan derece derece üstün kılmıştır. Gerçi Allah hepsine de en güzeli vadetmiştir. Fakat Allah mücahidlere oturanlardan daha büyük ödüller vererek üstün kılmıştır. 96. Allah, kendi katından üstün derecelere, bağışlanma ve rahmet vermiştir. Allah bağışlar ve esirger.

47/35. Ey inananlar! Sizler üstün gelecekken gevşeyip, barış istemeyin. Allah sizinle beraberdir; O sizin çabalarınıza kıyamaz.

47/4. İnkâr edenlerle savaştığınızda boyunlarından vurun! Sonunda onlara üstün geldiğinizde onları esir alın; sonra onları ya bir lütf olarak, ya da fide karşılığında (salıverin)! Savaş bitinceye kadar böyle yapın. Allah dilemiş olsaydı, onlardan kendisi de öc alabilirdi; ama O sizi birbirinizle denemek istedi. Allah'ın yolunda öldürülenlere gelince, O onların işlerini boşa çıkarmaz. 5. Onları doğru yola erdirtir, durumlarını düzeltir. 6. Onları, kendilerine anlatmış olduğu cennete koyar.

قَرِيبَ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَى وَلَا تَظْلَمُونَ فَتِيلًا (٧٨) أَلَيْسَ تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ وَإِنْ تُصِيبَهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِيبَهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ قُلْ مَنْ عِنْدَ اللَّهِ فَمَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا

٨٤/٤ قَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسُكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَكْفِ بِأَسَنِ الدِّينِ كَفَرُوا وَاللَّهُ أَشَدُّ بِأَسَانَا وَأَشَدُّ تَنكِيلًا

٩٥/٤ لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرَ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ٩٦ دَرَجَاتٍ مِنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

٣٥/٤٧ فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتْرُكَكُمْ أَعْمَالَكُمْ

٤/٤٧ فَإِذَا لَقِيتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبِ الرِّقَابِ حَتَّى إِذَا أَتَخْتَمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَتَاقَ فَلْيَمَّا مَتَا بَعْدَ وَإِلْمًا فِدَاءً حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانتَصَرْنَا مِنْهُمْ وَلَكِنْ لِنَبْلُوَ بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قَتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ ٥ سَيِّدِيهِمْ وَيُصْلِحْ بَالَهُمْ ٦ وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ

22/78. Allah uğrunda gereği gibi cihad edin. O sizi seçmiş, babanız İbrâhim'in yolu olan dinde sizin için hiç bir zorluk kılmanmıştır. Daha önce ve bunda (Kur'an'da), Peygamber'in size örnek olması, sizin de insanlara örnek olmanız için O size 'Müslüman' adını vermiştir. Artık namazı kılın, zekâtı verin ve sahibiniz olan Allah'a tutunun. O ne güzel sahip ve ne güzel yardımcıdır!

66/9. Ey Peygamber! İnkarcılarla ve ikiyüzlülerle savaş. Onlara karşı katı davran. Varacakları yer cehennemdir, ne kötü gidiş yeridir.

61/10. Ey inananlar! Size, sizi can yakıcı bir azaptan kurtaracak, kazançlı bir alışveriş göstereyim mi? 11. Allah'a ve Elçisi'ne inanırsınız; Allah yolunda canlarınızla, mallarınızla cihad edersiniz; bilerseniz, bu sizin için en iyi olandır. 12. Böyle yaparsanız, Allah günahlarınızla size bağışlar, sizi altılarından ırmaklar akan cennetlere, Adn cennetlerinde hoş yerlere koyar; büyük kurtuluş budur. 13. Bundan başka sevdiğiniz bir şey daha var: Allah katından bir yardım ve yakın bir zafer... (Ey Muhammed!) İnananlara müjde ver. 14. Ey inananlar! Allah'ın yardımcıları olun. Nitekim Meryem oğlu İsa Havârilere: "Allah'a giden yolda yardımcıları kimlerdir?" deyince Havârilere: "Allah'ın yardımcıları bizleriz" demişlerdi. İsrailoğulları'ndan bir grup inanmış, bir grup da inkâr etmişti; ama Biz inananları düşmanlarına karşı destekledik de üstün geldiler.

61/4. Allah, kendi uğrunda, kenetlenmiş bir duvar gibi sıra hâlinde savaşanları sever.

5/35. Ey inananlar! Allah'a saygılı olun, O'na yol arayın ve O'nun yolunda savaşın ki kurtulasınız.

٧٨/٢٢ وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلِ هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ

٩/٦٦ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

١٠/٣١ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنْجِيَكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ (١١) تُمْنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (١٢) يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عِذْنِ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (١٣) وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (١٤) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ فَأَمْنَتْ طَائِفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَتْ طَائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ

٤/٦١ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَانَهُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ

٣٥/٥ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

9/111. Allah, Tevrat, İncil ve Kur'an'da üzerine aldığı gerçek bir söz olarak, Allah yolunda çarpısı öldürülen ve öldüren mü'minlerin canlarını ve mallarını cennete karşılık satın almıştır. Verdiği sözü, Allah'tan daha çok tutan kim vardır? Öyleyse, yaptığınız bu alışverişe sevinin. İşte bu, büyük kurtuluştur.

9/123. Ey inananlar! İnkârcılardan yakınınızda olanlarla çarpışın ki, sizde bir sertlik görsünler. Allah'ın, kendisine saygılı olanlarla beraber olduğunu bilin.

9/14-15. Onlarla savaşın ki, Allah sizin elinizle onlara azap etsin ve onları rezil etsin; sizi onlara üstün kılsın, inanan toplumun gönüllerine su serpsin ve yüreklerinin öfkesini gidersin. Allah dediğinin tövbesini kabul eder. Allah bilgidir, bilgedir. 16. Yoksa, Allah içinizden cihad eden ve Allah'tan, Elçisi'nden ve inananlardan başkasını sırdaş edinmeyenleri bilmeden bırakılacağınızı mı sandınız? Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

9/19. Hacılar su vermeyi ve Mescid-i Haram'ın bakımını, Allah'a ve ahiret gününe inanan ve Allah yolunda cihad eden(in yaptığı) ile bir mi tutunuz? Bunlar Allah katında eşit olmazlar. Allah haksız toplumu doğru yola koymaz. 20. İnanıp, Allah yolunda hicret eden ve mallarıyla, canlarıyla savaşan kimseler, Allah katında en büyük mertebededirler. İşte bunlar kurtulanlardır. 21-22. Rableri, bunlara katından bir rahmet, hoşnutluk ve içinde sürekli nimetler bulunan, temelli kalacakları cennetleri müjdeler. Büyük ödül Allah katındadır.

9/38. Ey inananlar! Size ne oldu? "Allah yolunda savaşa çıkın" dendiğinde yere yığılıp kaldınız. Ahiret yerine dünya ha-

١١١/٩) إِنْ لِّلّٰهِ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعِنْدَ اللَّهِ حَقُّهُ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

١٢٣/٩) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِئُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَعَلِّمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

١٤/٩) قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ وَيُنْصِرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ١٥) وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ١٦) لَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

١٩/٩) أَجَعَلْتُمْ سَفَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ٢٠) الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ٢١) يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ٢٢) خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ

٣٨/٩) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ

yatına mı razı oldunuz? Oysa dünya hayatının geçimliği ahirete göre pek azdır. 39. Eğer savaşa çıkmazsanız, Allah size can yakıcı bir azapla azap eder ve sizi başka bir toplumla değiştirir, O'na hiç bir zarar da veremezsiniz. Allah'ın gücü herşeye yeter. 40. Eğer siz Muhammed'e yardım etmezseniz, bilin ki, inkâr edenler onu, iki kişinin ikincisi olarak yurdundan çıkardıklarında, Allah ona yardım etmiştir. Hani o mağarada arkadaşına: "Üzülmeyin; Allah bizimledir" diyordu. Allah da ona huzur ve güven (sekine) indirdi, görmediğiniz askerlerle onu destekledi ve inkâr edenlerin sözlerini alçalttı. Allah'ın sözü en üstündür. Allah yücedir, bilgedir. 41. Hafifiyle, ağırlıyla³⁷¹ hepiniz yola koyulun ve Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihad edin. Eğer bilerseniz, bu sizin iyiliğinizdir.

9/52. De ki: "Siz bize ancak iki güzel şeyden³⁷² birinin gelmesini gözlüyordunuz, değil mi? Ama biz, Allah'ın sizi kendi katından veya bizim elimizle bir azaba uğratmasını bekliyoruz. Bekleyin bakalım, biz de sizinle birlikte beklemekteyiz".

9/73. Ey Peygamber! İnkârcılarla ve ikiyüzlülerle savaş. Onlara karşı katı davran. Varacakları yer cehennemdir. Ne kötü gidiş yeridir.

cb) Ordu Kurma ve Askeri Donanım

8/60. (Ey inananlar!) Onlara karşı gücünüzün yettiği kadar, Allah'ın düşmanını, sizin düşmanlarınızı ve bunlardan başka Allah'ın bildiği ve sizin bilmediğiniz düşmanlarınızı korkutmak için kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Allah yolunda sarfettiğiniz herşey, size haksızlık ya-

انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَقْلَتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضِيَّتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ٣٩) إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ٤٠) إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيًا إِذْ تَتَذَكَّرُ فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٤١) انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

٥٢/٩) قُلْ هَلْ تَنْتَرِبُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ وَتَحْنُ تَنْتَرِبْنَ بِكُمْ أَنْ يُصِيبَكُمْ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ بِأَيْدِينَا فَتَنْتَرِبُوا إِنْ أَمَّا مَعَكُمْ مُتْرَبُونَ

٧٣/٩) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

³⁷¹ "Genciyle, yaşlısıyla", "binekli, bineksiz", "silahlı, silahsız" gibi anlamlara gelebilir.

³⁷² İki güzel şey: zafer ve şehitlik veya gazilik ve şehitlik.

pılmaksızın ödenecektir.

تُظَلَمُونَ

4/71. Ey inananlar! (Düşmana karşı) te-
tikte olun ve (savaşa) ya bölük bölük ve-
ya hep beraber çıkın.

٧١/٤ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانفِرُوا
ثَبَاتٍ أَوْ انفِرُوا جَمِيعًا

cc) Savaş Esirleri

8/67. Düşmanı ağır yenilgiye uğratma-
dan esir almak hiç bir peygambere ya-
kımaz. Siz geçici dünya malını istiyor-
sunuz. Oysa, Allah ahireti kazanmanızı
istiyor. Allah yücedir, bilgedir. 68. Daha
önceden Allah'tan verilmiş bir hüküm
olmasaydı, aldıklarınız dünya malından
dolayı size büyük bir azap değerd. 69.
Elde ettiğiniz ganimetleri helal hoş ola-
rak yiyin. Allah'a saygılı olun. Doğrusu,
Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.
70. Ey Peygamber! Elinizde bulunan e-
sirlere şöyle söyle: "Allah kalplerinizde
bir iyilik bulunduğunu bilirse, size sizden
alınanın daha iyisini verir ve sizi bağış-
lar!" Allah çok bağışlayıcı ve merhamet-
lidir. 71. Esirler sana hıyanet etmek is-
terlerse, bilesin ki, onlar daha önce de
Allah'a hıyanet etmişlerdi de, onları
yenmen için Allah sana imkan vermişti.
Allah bilgidir, bilgedir.

4/24. Ellerinize geçen cariyeler dışında,
evli kadınlarla da (evlenmeniz haram kı-
lındı). Bunlar Allah'ın size yazdığı hü-
kümlerdir. Bunların dışında kalanları, zi-
nadan sakınmak ve iffeti olmak şartı ile
mallarınızla istemeniz, size helal kılındı.
Onlardan yararlanmanıza karşılık kesil-
en mehirlerini verin. Mehir kesildikten
sonra, karşılıklı anlaşmanızda size bir
sorumluluk yoktur. Allah bilendir, bil-
gedir.

47/4. İnkâr edenlerle savaştığınızda bo-
yunlarından vurun! Sonunda onlara üs-
tün geldiğinizde onları esir alın; sonra
onları ya bir lütf olarak, ya da fidye kar-
şılığında (salıverin)! Savaş bitinceye ka-

٦٧/٨ مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى
يُخْرِجَ فِي الْأَرْضِ تَرْيَدُونَ عَرْضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ
الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٦٨ لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ
سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ٦٩ فَكُلُوا
مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ٧٠ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ
الْأَسْرَى إِنَّ يَعْلَمَ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا
مِمَّا أَخَذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرَ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٧١
وَإِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ فَأَمْكَنَ
مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

٢٤/٤ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ
أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ
أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ فَمَا
اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا
جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ
اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

٤٧/٤ فَإِذَا لَقِيتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبُ الرِّقَابِ
حَتَّى إِذَا أَثْنَتُمُوهُمْ فَشَرُّوا الوَثَاقَ فَمَا مَأْ بَعْدَ وَإِنَّا
فِدَاءٌ حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ

dar böyle yapın. Allah dilemiş olsaydı,
onlardan kendisi de öc alabilirdi; ama O
sizi birbirinizle denemek istedi. Allah'ın
yolunda öldürülenlere gelince, O onların
işlerini boşa çıkarmaz.

cd) Fey' ve Ganimet

8/1. Ey Muhammed! Sana ganimetleri
sorarlar. De ki: "Ganimetler Allah'a ve
Elçi'ye aittir. Allah'a saygılı olun ve ara-
nızı düzeltin. Eğer inanıyorsanız, Allah'a
ve Elçisi'ne itaat edin".

8/41. Eğer Allah'a ve ayırdetme günü, iki
topluluğun karşı karşıya geldiği gün (Be-
dir'de) kulumuza (Muhammed'e) in-
dirdiğimize inanıyorsanız, bilin ki, aldı-
ğınız her türlü ganimetin beşte biri Al-
lah'ın, Elçi'nin, onun yakınlarının, ök-
süzlerin, düşkünlere ve yolcularındır. Al-
lah'ın gücü herşeye yeter.

8/69. Elde ettiğiniz ganimetleri helal hoş
olarak yiyin. Allah'a saygılı olun. Doğru-
su, Allah çok bağışlayıcı ve merhametli-
dir.

59/7. Allah'ın (savaşmadan fethedilen)
memleketlerin halkının mallarından El-
çisi'ne verdiği şeyler³⁷³, -(bu mallar) i-
çinizdeki zenginler arasında dolaşmasın
diye- Allah, Elçi, onun yakınları, yetimler,
yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Al-
lah'ın Elçisi size ne verirse onu alın, sizi
neden menederse ondan geri durun; Al-
lah'a saygılı olun! Doğrusu, Allah'ın ceza-
landırması çetindir. 8. (Savaşmadan elde
ettiğiniz ganimet malları) yurtlarından ve
mallarından edilmiş olan, Allah'ın lütf ve
rızasını arayan, Allah'ın dinine ve Elçisi'ne
yardım eden fakir muhacirlerindir. İşte
doğru kimseler bunlardır.

اللَّهُ لَا تَنْتَصِرَ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لِنَبِّئُوْا بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ
وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ

١/٨ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ
وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا
اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

٤١/٨ وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ
خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ
وَالْإِنِّ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلْنَا عَلَىٰ
عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَىٰ الْجَمْعَانِ وَاللَّهُ عَلَىٰ
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

٦٩/٨ فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ
اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

٧/٥٩ مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ
فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ
وَالْإِنِّ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ
وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا
وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ٨ لِلْفُقَرَاءِ
الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَتَنَصَرُونَ لِلَّهِ
وَرَسُولِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ

³⁷³ Bu ayette fey' ifadesi kullanılmaktadır. Fey'in ganimetten farkı, savaşmadan elde edilmesidir.

ce) Şehitlik ve Gazilik

2/154. Allah yolunda öldürülenlere; "Ölürseniz, Allah'ın bağışlaması ve rahmeti onların topladıklarından daha iyidir.

3/157. Allah yolunda öldürülür veya ölürseniz, Allah'ın bağışlaması ve rahmeti onların topladıklarından daha iyidir.

3/169. Sakın, Allah yolunda öldürülenleri ölü sanma. Aksine onlar diridirler, Rableri katında rızıklandırılmaktadırlar. 170. Onlar, Allah'ın kendilerine verdiği nimetten dolayı sevinç içinde olup, arkalarından henüz kendilerine katılmamış bulunanlar için de korku olmadığının ve onların da üzülmeceklerine sevinirler. 171. Allah'ın nimetine, lütfuna ve Allah'ın inananların yaptıklarının karşılığını heder etmeyeceğine sevinirler. 172. Onlar yaralandıktan sonra, yine Allah'ın ve Elçisi'nin çağırısına uymuşlardı. Onlardan güzel davrananlar ve (Allah'a karşı) saygılı olanlar için büyük bir ödül vardır.

4/74. Öyleyse, dünya hayatına karşılık ahireti satın alanlar, Allah yolunda çarpışsınlar. Kim Allah yolunda çarpışır – ister öldürülsün, ister galip gelsin – Biz ona büyük bir ödül vereceğiz.

9/52. De ki: "Siz bize ancak, iki güzel şeyden birinin gelmesini gözlüyorsunuz, değil mi? Ama biz, Allah'ın sizi kendi katından veya bizim elimizle bir azaba uğratmasını bekliyoruz. Bekleyin bakalım, biz de sizinle birlikte beklemekteyiz".

cf) Savaşta İlahi Yardım

8/62. Eğer seni aldatmak isterlerse, Allah sana yeter. Seni ve inananları yardım ederek destekleyen O'dur.

(۱۵۴/۲) وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ

(۱۵۷/۳) وَلَكِنْ قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مِتُّمْ لَمَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرَحْمَةً خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ

(۱۶۹/۳) وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ (۱۷۰) فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (۱۷۱) يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةِ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ (۱۷۲) الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ

(۷۴/۴) فَلْيَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

(۵۲/۹) قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَنْ يُصِيبَكُمْ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ بَأْذِنَا فَنَبْرِضْوَ إِيَّاكُمْ مَتَرَبَّصُونَ

(۶۲/۸) وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي يُدْعَىٰ بِنَصْرِهِ وَالْمُؤْمِنِينَ

8/64. Ey Peygamber! Allah sana ve inananlardan sana uyanlara yeter.

(۶۴/۸) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

8/9. Hani Rabbinizden yardım istiyordunuz da, O: "Ben size ardarda bin meleklerle yardım edeceğim" diyerek duanızı kabul etmişti. 10. Allah bunu, ancak bir müjde olarak ve böylece gönüllerinizin yatışması için yapmıştı. Yardım ancak Allah katındandır. Çünkü Allah yücedir, bilgedir. 11. Kendi katından bir güven olarak Allah sizi uyuklamaya daldırmıştı. O, sizi arıtmak, Şeytan'ın pisliğini sizden gidermek, gönüllerinizi pekiştirmek ve ayaklarınızı kuvvetlendirmek için size gökten su indirmişti. 12. Rabbin meleklerine: "Ben sizinleym, inananları destekleyin. İnkâr edenlerin yüreklerine korku salacağım. Artık onların boyunlarına vurun, bütün parmaklarına vurun!" diye seslenmişti.³⁷⁴

3/13. Karşı karşıya gelmiş iki topluluğun durumunda size ibret bulunmaktadır. Biri Allah yolunda savaşıyordu. Öteki inkârcı topluluk, çıplak gözle bunları, kendilerinin iki katı olarak görüyordu.³⁷⁵ Allah dileğini yardımıyla destekler. Görebilenler için bunda bir ibret vardır.

3/160. Eğer Allah size yardım ederse, sizi yenecek yoktur. Eğer sizi yardımsız bırakırsa, ondan sonra size yardım edecek kimdir? Inananlar yalnız Allah'a güvensinler.

(۹/۸) إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُم بِالْفِئَةِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْفِينَ (۱۰) وَمَا جَعَلَ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (۱۱) إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسُ أَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رَجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ وَيَتَّبِعَ بِهِ الْأَقْدَامَ (۱۲) إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبَّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَالِقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ

(۱۳/۳) قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَهُمْ رَأْيَ الْعَيْنِ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لَأُولِي الْأَبْصَارِ

(۱۶۰/۳) إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذَلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

³⁷⁴ Hz. Peygamber'in Medine'ye gelişinin ikinci yılında (MS. 624) Muaviye'nin babası Ebû Süfyan, Kureyş'in kervanıyla Şam'dan dönerken, Hz. Peygamber Müslümanlar'ın Mekke'deki mallarına karşılık kervanı ele geçirmek istemişti. Bunun üzerine Müslümanlar üçyüz kişi ile yola çıktılar. Ebû Süfyan bunu öğrenince yardım göndermeleri için Mekke'ye haber gönderdi ve tedbir olarak da yolunu değiştirdi. Kureyşliler kervanı kurtarmak üzere, silahlı bin kişi ile Medine'ye doğru yola çıktılar. Allah, Müslümanlar'a kervanı ele geçirme veya savaşta zafer vaadetti. Yeterince silahlı olmadıkları ileri süren bazı Müslümanlar itiraz etmelerine rağmen, neticede savaşmaya karar verildi. Allah'ın yardımı ile Müslümanlar Bedir'de bu savaşta kazandılar. Müslümanlar bu başarıyı kaybetmelerdi Hz. Muhammed'in yürüttüğü İslamî hareket Arap yarımadasında boğulabilir. Bedir'deki bu başarı, Kureyşliler'in gözünü korkuttu ve cesaretlerini kırdı.

³⁷⁵ Ayette bahsedilen durum Bedir savaşında gerçekleşmiştir.

33/9. Ey İnananlar! Allah'ın size olan nimetini anın! Üzerinize ordular gelmişti, Biz de onların üzerine rüzgarlar ve görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah, yaptıklarınızı görüyordu.

47/35. Ey inananlar! Sizler üstün gelecekken gevşeyip, barış istemeyin.³⁷⁶ Allah sizinle beraberdir; O sizin çabalarınıza kıyamaz.

47/7. Ey inananlar! Siz Allah'a yardım ederseniz, O da size yardım eder, ve ayaklarınızı sağlamlaştırır.

22/60. Bu böyledir. Kim kendisine reva görülen eziyetin misliyle mukabele eder ve sonra kendisine yine de saldırılsa, Allah ona yardım edecektir. Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır.

61/13. Bundan başka sevdiğiniz bir şey daha var: Allah katından bir yardım ve yakın bir zafer... (Ey Muhammed!) İnananlara müjde ver.

48/4. İnananların imanlarına iman katarak imanlarını artırmaları için, gönülleri-ne güven indiren O'dur. Göklereki ve yerdeki ordular Allah'ındır. Allah bilendir, bilgedir.

5/11. Ey inananlar! Allah'ın size olan nimetini düşünün. Hani bir topluluk size el uzatmaya yeltenmişti de, Allah onların ellerini sizden çektimişti.³⁷⁷ Allah'a karşı saygılı olun. İnananlar yalnız Allah'a güvensinler.

9/25. Allah bir çok yerde ve Huneyn gününde size yardım etti. Çokluğunuz sizi böbürlendirmiş, ama size bir yarar sağ-

(٩/٢٣) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا

(٣٥/٤٧) فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتَرَكَكُمْ أَهْلًا كَمُ

(٧/٤٧) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ

(٦٠/٢٢) ذَلِكَ وَمَنْ عَاقَبْ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لِيَنْصُرْنَاهُ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوفٌ غَفُورٌ

(١٣/٦١) وَالْآخِرَى تَحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

(٤/٤٨) هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَرْدَادُوا إِيْمَانًا مَعَ إِيْمَانِهِمْ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

(١١/٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَنْ يَسْتَطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

(٢٥/٩) لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ خُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا

lamamıştı; yeryüzü bunca genişliğine karşılık size dar gelmişti de arkanızı dönmüştünüz. 26. Sonra Allah, Elçisi'ne ve inananlara güven verdi ve görmediğiniz askerler gönderdi de, inkâr edenlere azap etti. İşte inkârcıların cezası budur. 27. Bundan sonra da Allah dilediğinin tövbesini kabul eder. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

cg) Savaşa Katılmamasına İzin Verilenler

48/17. (Savaşa katılmama konusunda) körün sıkıntı duyması gerekmez, topalın sıkıntı duyması gerekmez, hastanın sıkıntı duyması gerekmez. Kim Allah'a ve Peygamberi'ne itaat ederse, (Allah) onu, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Kim yüz çevirirse, onu da can yakıcı bir azaba uğrattır.

9/91. Gücsüzlerin, hastaların ve sarfedecek bir şey bulamayanların, Allah ve Elçisi için öğüt verdikleri takdirde (savaşa katılmadıkları için) sıkıntı duymaları gerekmez. İyi davrananlar aleyhine bir yol izlenemez. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 92. Kendilerini bineğe bindirmen için sana geldikleri zaman: "Sizi bindirecek binek bulamıyorum" dediğinde, sarfedecek bir şey bulamadıkları için üzüntüden gözyaşı dökerek geri dönenlere de sorumluluk yoktur.

ch) Savaşmanın Yasak Olduğu Zamanlar

2/194. Saygın ay saygın aya karşıdır. Saygınlıklar karşılıklıdır. Kim size saldırırsa siz de, size saldırdığı kadar ona saldırın. Allah'a saygılı olun. Allah'ın saygılı olanlardan yana olduğunu bilin.

2/217. (Ey Muhammed!) Sana haram aydaki savaştan soruyorlar. De ki: "On-

وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمُ مُدْبِرِينَ (٢٦) ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ (٢٧) ثُمَّ يَقُوبُ اللَّهُ مَنِ بَعْدَ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(١٧/٤٨) لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يَؤَذَّبْ عَذَابًا أَلِيمًا

(٩١/٩) لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٩٢) وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيَيْنَهُمْ تَقِضْ مِنَ الدَّامِ حَرْنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يَنْفِقُونَ

(١٩٤/٢) الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

(٢١٧/٢) يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ

³⁷⁶ Bu ayete şöyle de anlam verilmektedir: "Sizler daha üstün olduğunuz halde düşman karşısında gevşemeyin ki, barış istemek zorunda kalmayasınız..."

³⁷⁷ Rivayetlere göre Medine'de Yahudiler Peygamberimiz ve sahabe'nin ileri gelenlerini bir yemeğe çağırıp zehirlemek istemişlerdir. Fakat Peygamberimiz Allah'ın yardımıyla bu tuzağı öğrenmiş ve davete gitmemiştir. Ayet bu olaya işaret etmektedir.

da savaşmak büyük günahtır. Ama Allah yolundan alıkoymak, onu inkâr etmek, Mescid-i Haram'a engel koymak, halkını oradan çıkarmak Allah katında daha büyük günahtır. (Dininden döndürmek için insanlara) baskı yapmak, öldürmekten daha kötüdür". Güçleri yetmiş olsa sizi dininizden çevirinceye kadar sizinle savaşı sürdürürler. İçinizden kim dininden dönüp inkârcı olarak ölürse, işte onların işleri dünya ve ahirette boşa gider. Ve işte onlar cehennemliktir. Onlar orada temelli kalırlar.

9/36. Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazgısında Allah katında ayların sayısı onikidir. Onların dördü saygın aydır. İşte bu, dosdoğru nizamdır. Öyleyse o aylarda kendinize yazık etmeyin. Sizinle topyekûn savaşan müşriklerle siz de topyekûn savaşın ve Allah'ın, saygılı olanlarla beraber olduğunu bilin. 37. Saygın ayların yerlerini değiştirmek³⁷⁸ inkârda ileri gitmektir. Inkâr edenler böylece sapıtıyorlar da, Allah'ın saygın kıldığı ayların sayısını denk getirmek ve Allah'ın haram kıldığını helâl yapmak için ayı bir yıl haram, bir yıl da helâl kılıyorlar. Bu kötü işleri kendilerine süslü gösterildi. Allah inkâr eden topluluğu doğru yola erdirmez.

d) Antlaşma (Sulh)

8/56-57. (Ey Muhammed!) Kendileriyle antlaşma yaptığın ve hiç sakınmadan her defasında antlaşmayı bozanlar var ya, savaşta onları ele geçirecek olursan, onlardan sonrakilerin düşünüp öğüt almaları için, onları darmadağın et. 58. Şayet bir toplumun (antlaşmaya) hıyanet etmesinden korkarsan, sen de aynı şekilde (antlaşmayı) kendilerine at. Allah hainleri sevmez.

³⁷⁸ Başta Hicaz olmak üzere, Arap Yarımadası'nın her yerinde çok eskilerden beri yılın son iki ayı (Zilka'de ve Zilhicce), yeni yılın ilk ayı (Muharrem) ve yedinci ay (Receb) olmak üzere toplam dört ay savaş yapılmazdı. Araplar bazen savaşmak için haram bir ayın yerini başka bir ayla değiştiriyorlardı. Buna 'nes' denir.

قَاتَل فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يَقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ قِيمَتُهُ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

٢٦/٩) إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حَرَمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلَمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ٣٧) إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضِلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحْلُونَهُ عَامًا وَيَحَرِّمُونَهُ عَامًا لِيُؤْاطَبُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَيَحْلُوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ لَهُمْ سُوءَ أَعْمَالِهِمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

٥٦/٨) الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنْهُمْ ثُمَّ يَقْضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ٥٧) فَلَمَّا تَقَفْتُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِمْ مَنْ خَلَفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ٥٨) وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ

8/71. Esirler sana hıyanet etmek isterlerse, bilesin ki, onlar daha önce de Allah'a hıyanet etmişlerdi de, onları yenmen için Allah sana imkan vermişti. Allah bilgin-dir, bilgedir. 72. İnanıp, hicret eden ve canlarıyla, mallarıyla Allah yolunda cihat edenlerle (onları) barındırıp yardım edenler; işte bunlar birbirlerinin hâmisidirler. Ama inanıp da hicret etmemiş olanlarla, hicret etmelerine kadar, hiç bir dostluğunuz olamaz. Eğer din uğrunda sizden yardım isterlerse, aranızda antlaşma olmayan topluluktan başkasına karşı onlara yardım etmeniz gerekir. Allah yaptıklarınızı görmektedir.

4/90. Ancak aranızda antlaşma olan bir topluma sığınanlar yahut, ne sizinle, ne de kendi toplumlarıyla savaşmak istemediklerinden, gönülleri daralıp size gelenler bunun dışındadır (bunlarla savaşmayın). Allah dileseydi, onları başınıza dolardı da sizinle savaşarlardı. Onlar sizden uzaklaşıp, sizinle savaşmadıklarına ve size barış önerdiklerine göre, Allah onlara dokunmanıza izin vermez.

22/38. Allah şüphesiz inananları savunur, çünkü hâinleri ve inkârcıları hiç sevmez.

9/1. Allah'tan ve Elçisi'nden antlaşma yaptığınız putperestlere ihtardır! 2. Yeryüzünde dört ay daha dolaşın. Allah'ı aciz bırakamayacağınızı ve Allah'ın inkârcıları rezil edeceğini bilin. 3. En büyük Hac gününde, Allah'dan ve Elçisi'nden insanlara bildirir: Allah ve Elçisi putatapanlardan uzaktır. Eğer tövbe ederseniz, bu sizin iyiliğinize olur. Eğer yüz çevirirseniz, bilin ki, Allah'ı aciz bırakamazsınız. Inkâr edenlere can yakıcı azabı müjdele. 4. Ancak, antlaşma yaptığınız putperestlerden, size karşı bir ek-siklik yapmayan ve size karşı hiç kimseye arka çıkmayanlarla olan antlaşmalara, sürelerinin sonuna kadar riayet edin. Allah (azabından) sakınanları sever. 5.

٧١/٨) وَإِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٧٢) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَتَصَرَّوْا أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّى يُهَاجِرُوا وَإِنْ اسْتَتَرُوا مِنْكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

٩٠/٤) إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ جَاءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطْنَاهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتِلُوكُمْ فَإِنْ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَالْقَوْلُ الْبَيْكُمُ السَّلَامُ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا

٣٨/٢٢) إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

١/٩) بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ٢) فَسَبِّحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ ٣) وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ فَإِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابِ أَلِيمٍ ٤) إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتُوا إِلَيْهِمْ عَهْدُهُمْ إِلَىٰ مُتَبَعِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

Saygın aylar çıkınca ortak koşanları bulduğunuz yerde öldürün. Onları yakalayıp hapsedin ve her gözetleme yerinde onları bekleyin. Eğer tövbe eder, namazı kılar ve zekatı verilerse yollarını serbest bırakın. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 6. (Ey Muhammed!) Eğer ortak koşanlardan biri sana sığınmak isterse, onu sığınmana al ki, Allah'ın sözünü dinlesin. Sonra onu güvende olacağı yere ulaştır. Çünkü onlar bilmeyen bir topluluktur. 7. Mescid-i Haram'ın yanında antlaşmış olduklarınızın dışında, ortak koşanların Allah katında ve Elçisi'nin nezdinde nasıl bir antlaşmaları olabilir? Onlar size dürüst davrandıkça, siz de onlara dürüst davranın. Allah kendine karşı saygılı olanları sever. 8. Nasıl? Eğer size üstün gelselerdi, ne söz, ne de sözleşme gözetirlerdi. Onlar, gönülleri istemezken, ağızlarıyla sizi hoşnut etmeye uğraşırlar, onların çoğu yoldan çıkmıştır. 9. Allah'ın ayetlerini az bir değere değişip, onun yolundan alıkoydular. Yapmış oldukları şey ne kötü idi! 10. Onlar, bir mü'mine karşı ne söz, ne de sözleşme gözetirler. İşte bunlar düşmanlıkta aşırı gidenlerdir. 11. Eğer bunlar tövbe eder, namazı kılar ve zekatı verilerse, sizin din kardeşlerinizdirler. Biz hükümleri, bilen bir topluma açıklıyoruz. 12. Antlaşmalarından sonra yeminlerini bozarlar ve dininize dil uzatırlarsa, bu durumda inkarcılığın önderleriyle savaşın. Çünkü onların yeminlerine güvenilmez. Belki böylece vazgeçerler. 13. Yeminlerini bozan, Elçi'yi sürgün etmeye yeltenen ve ilk önce sizinle uğraşmaya başlayan bir toplulukla savaşmalı değil misiniz? Yoksa onlardan mı korkuyorsunuz? Eğer inanıyorsanız, korkmanız gereken Allah'tır.

f) Hicret Etmek

İnsanlar, zalim diktatör yönetimler altında, bilgi edinme, düşünme ve hakikatleri öğrenme hürriyetinden ve direnme gücünden genellikle mahrum bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda, orayı terk edip daha özgür ülkelerde hakikatı arama, bulma imkanı olup da araştırmaya, hakikatı bulmaya ve onu yaşamaya girişmeyen kişi Allah katında sorumludur. Fa-

الْمُتَّقِينَ ٥) فَإِذَا تَسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمَ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخَذُوهُمْ وَاحْضَرُوهُمْ وَأَقِمْوْا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوْا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٦) وَإِن أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ ابْتَغِ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ٧) كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ٨) كَيْفَ وَإِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلَّا ذِمَّةً يَرْضَوْنَكُمْ بِأَوَاهِيمِ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ ٩) اشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَنَعُوا عَنِ سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ١٠) لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلَّا وَلَا ذِمَّةً وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ١١) فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوْا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَتَفَصَّلَ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ١٢) وَإِن نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَلَمَةَ الْكَفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَلِمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ ١٣) أَلَا تَقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ يَدْعُوكُمْ أُولَٰئِكَ مَرْءَةٌ اتَّخَذْتُمُوهَا قَالَهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

kat bu güçten yoksun olan ihtiyarlar, kadınlar ve çocuklar sorumlu tutulmazlar. Aşağıdaki ayetler bu gerçeği ortaya koymaktadır.

29/56. Ey inanmış kullarım! Benim yer-yüzüm geniştir. O hâlde yalnız Bana kul olun!³⁷⁹ فَإِنِّي فَاعْبُدُونِ ٥٦/٢٩ يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ

4/97. Melekler, kendilerine haksızlık edenlerin canlarını alacakları zaman onlara: "Ne yapardınız?" deyince: "Biz yer-yüzünde güçsüz düşürülmüş kimseledik" diyecekler. Melekler de onlara: "Allah'ın yeryüzü geniş değil miydi? Orada göç etseydiniz ya!" diyecekler. İşte bunların varacakları yer cehennemdir. Orası gidilecek ne kötü yerdir! 98. Ne var ki, hiç bir çareye gücü yetmeyen ve bir yol da bulamayan hor görülen erkekler, kadınlar ve çocuklar bunun dışındadır. 99. İşte bunları Allah'ın affetmesi umulur. Allah affedendir, bağışlayandır. 100. Kim Allah yolunda göç ederse, yer-yüzünde gidecek çok yer ve bolluk bulur. Kim Allah'a ve Elçisi'ne göç etmek üzere evinden çıkar ve sonra ölüm ona gelirse, onu ödüllendirmek Allah'a düşer. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

22/58. Allah yolunda göç edip de sonra öldürülen veya ölenlere, Allah elbette güzel bir rızık verecektir. Rızık verenlerin en hayırlısı yalnız Allah'tır. 59. O, onları hoşnut olacakları bir yere koyacaktır. Şüphesiz Allah bilendir halîmdir. ٥٨/٢٢ وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ٥٩) لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ

9/20. İnanıp, Allah yolunda hicret eden ve mallarıyla, canlarıyla savaşan kimse-ler, Allah katında en büyük mertebededirler. İşte bunlar kurtulanlardır. 21-22. Rableri, bunlara katından bir rahmet, hoşnutluk ve içinde sürekli nimetler bulunan, temelli kalacakları cennetleri ٢٠/٩) الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ٢١) يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَّهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ٢٢)

³⁷⁹ Yani, size, başkalarına kul köle olmak dışında bir alternatifin tanınmadığı bir yerde zillet içinde kalmaya devam etmeyin. Sadece bana kulluk edebileceğiniz başka bir yere gidin.

müjdeler. Büyük ödül Allah katındadır.

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ

g) Sığınmacı Almak (Eman)

9/6. (Ey Muhammed!) Eğer ortak koşanlardan biri sana sığınmak isterse, onu sığınmana al ki, Allah'ın sözünü dinlesin. Sonra onu güvende olacağı yere ulaştır. Çünkü onlar bilmeyen bir topluluktur.

٦/٩ وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ

h) İnanmayanlarla Dostluk

3/28. İnananlar, inananları bırakıp inkârcıları dost edinmesinler! Kim böyle yaparsa, artık Allah'la bir ilişkisi kalmaz.³⁸⁰ Ancak inkarcılardan korunmak için tedbir almanız bunun dışındadır. Allah sizi kendisiyle uyarır; dönüş Allah'adır.

٢٨/٣ لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً وَيَحْذَرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ

4/144. Ey inananlar! İnananları bırakıp inkârcıları dost edinmeyin. Allah'a, aleyhinize olacak açık bir belge mi vermek istiyorsunuz?

١٤٤/٤ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا

5/51. Ey inananlar! Yahudîler'i ve Hristiyanlar'ı dost edinmeyin. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onları dost edinirse, o da onlardandır. Allah haksızlık eden toplumu doğru yola iletmez. 52. Kalplerinde hastalık olanların: "Bize bir felaket gelmesinden korkuyoruz" diyerek acele onların arasına girdiğini görürsün. Umulur ki, Allah bir zafer verir veya katından bir durum yaratır da, içlerinde gizlediklerine pişman olurlar. 53. İnananlar ise: "Sizinle beraber olduklarına bütün güçleriyle Allah'a yemin edenler bunlar mıdır?" derler. Artık onların işleri boşa gitmiş ve kaybedenlerden olmuşlardır. 54. Ey inananlar! Sizden kim dininden

٥١/٥ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ٥٢ فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ ٥٣ وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتِ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ ٥٤ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ

dönerse, Allah yerinin yermesinden korkmayan, Allah yolunda savaşan, inkârcılara karşı onurlu, inananlara karşı alçakgönüllü, Allah'ın sevdiği ve kendileri de Allah'ı seven bir topluluk getirir. Bu, Allah'ın lütfudur, onu dilediğine verir. Allah herşeyi kuşatır ve bilir. 55. Sizin gerçek dostunuz, ancak Allah, O'nun Elçisi ve namazı kılan, boyun bükerek zekat veren mü'minlerdir. 56. Kim Allah'ı, Elçisi'ni ve inananları dost edinirse, (bilsin ki) üstün gelecek olanlar Allah'tan yana olanlardır. 57. Ey inananlar! Sizden önce Kitap verilenlerden dîninizi alaya ve eğlenceye alanları ve inkârcıları dost tutmayın. Eğer inanıyorsanız Allah'a saygılı olun.

دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ٥٥ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ ٥٦ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ ٥٧ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوءًا وَلَعِبًا مِنْ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكَافِرَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

³⁸⁰ veya: "...Böyle yapanın Allah katında bir değeri yoktur".

SEKİZİNCİ BÖLÜM HZ. MUHAMMED (SÎRET)

Kur'an'da vahyin kaynağı Allah, onu melek vasıtasıyla alıp çevresindeki insanlara duyuran (tebliğ eden) ise Hz. Muhammed'dir. Kur'an'da Hz. Muhammed Allah'ın kelamına muhatab olma açısından mef'ûl (nesne), fakat 610 tarihinde başlatılan dinî-sosyal hareketin yürütücüsü olma bakımından ise fâil(özne)dir. Dolayısıyla Kur'an'ın içeriğinin epeyce bir bölümü Hz. Muhammed'in Allah'tan kendisine iletilen vahyi insanlara tebliğ ederken karşılaştığı güçlükleri, sorunları ve verdiği kararları değerlendirebilir. Binaenaleyh peygamberlik süresi (23 sene) onun salt edilgence vahiyleri dinlediği (aldığı) bir süreç değildir; bu süreçte bizzat Hz. Peygamber ve muhatapları vahiylerin inmesine sebep olan (esbâb-ı nüzul) olayların hür iradeli baş aktörüdür. Bu bölümde bir iman unsuru olarak nasıl bir peygamber tasavvuruna sahip olacağımız konusunda bize ışık tutan pasajların yanı sıra Kur'an'a yansıdığı kadarı ile onun aile hayatından, çevresindeki Müslümanlar'la birlikte Mekke ve Medine'de müşrikler, münafıklar ve Kitap Ehli ile ilişkilerinden, bunlarla yaptığı savaşlardan ve hicretinden bahseden ayetlere yer verdik.

A. HZ. MUHAMMED'İN BEŞERÎ YÖNÜ

Kur'an'da Hz. Peygamber'in insan olduğunun vurgulanması, bunun nüzul döneminde bir sorun olarak var olduğunu göstermektedir. Cahiliyye putperestliğinin parçası olan kâhinlik (gelecekte haber verme), cinlerin gaybdan haber verdiği ve meleklerin Allah'ın kızları olduğu gibi telakkiler zihinleri gerçek anlamda ilahî olanla olmayana, tabii olanla tabiatüstünü ayıramayacak derecede körleştirmişti. Bu zayıflatılmış zihin yapısından dolayı, Cahiliyye Arapları kendi içlerinden, her yönüyle normal bir insanın Allah'dan vahiy almasını kavramakta ve kabullenmekte güçlük çektiler. Onlara göre, bir insanın Allah'la ilişkiye girebilmesi, onun günlük hayatında da olağanüstülüklerle donatılmış olmasını gerektirmeliydi; oysa, öteden beri tanıyageldikleri Muhammed, vahiy alma iddiası dışında normal bir beşerdi. Kur'an'ın Hz. Muhammed'in bir beşer olduğunu vurgulaması, bu zeminle ilişkili olarak okunmalıdır. Bununla birlikte, Müslümanlar'ın sahip oldukları peygamber imajını tashih etmeleri bakımından da aşağıdaki pasajlar ıslık tutucudur. Halk muhayyilesi, sevdiği ve önem verdiği şahsiyetlere (karizmatik önderlere) çeşitli olağanüstülükler atfetmeye eğilimlidir. Özellikle dinî alanda bu fazlasıyla geçerlidir. İslam tarihinde de, Hz. Peygamber 'insan'lığından soyutlanarak, sayısız olağanüstü niteliklerle bezenmiş bir imaja dönüşmüştür. Bu tasavvur sapmasının en önemli sonucu ise, olağanüstü bir peygamberin, sıradan insanlar için 'örnek'liğini daha başından imkansız kılmış olmasıdır.

3/144. Muhammed ancak bir elçidir. On-
dan önce de bir çok elçi gelip geçmiştir.
O ölür veya öldürülürse, arkanız sıra ge-
ri mi döneceksiniz? Kim ardısına geri
dönerse, (bilsin ki) Allah'a bir zarar
veremez. Allah şükredenleri ödüllendi-
recektir.

(١٤٤/٣) وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ
الرُّسُلُ أَفَلَا يَنْفَكُونَ مِمَّا قَدْ خَلَتْ أَعْقَابُكُمْ وَفِي
الْحَقِّ عَلَى عَقَبَيْهِمْ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي
اللَّهُ الشَّاكِرِينَ

7/188. De ki: "Allah dilemedikçe ben
kendime bir fayda ve zarar verecek güce
sahip değilim. Eğer gaybı bilseydim, da-
ha çok iyilik yapardım ve bana kötülük
de dokunmazdı. Ben ancak, inanan in-
sanlar için bir uyarıcı ve müjdeciyim".

(١٨٨/٧) قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا
شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْتَرْتُ مِنَ
الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ
لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

10/49. De ki: "Allah'ın dilemesinin dışın-
da ben kendime ne zarar verebilir, ne de
yarar sağlayabilirim. Her ümmetin bir sü-
resi vardır. Onların süreleri dolduğu za-
man, onu ne bir an geciktirebilirler, ne
de bir an öne alabilirler".

(٤٩/١٠) قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا
شَاءَ اللَّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ فَلَا
يَسْتَأْذِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَعْذِرُونَ

6/14. De ki: "Gökleri ve yeri yaratan,
beslenmeyip besleyen Allah'tan başka

(١٤/٦) قُلْ أَغْنِيَ اللَّهُ تَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ

himayeci mi edineyim?" De ki: "Ben Müslümanlar'ın ilki olmakla emrolundum". Asla Allah'a ortak koşanlardan olma! 15. De ki: "Ben Rabbime karşı gelirim, büyük günün azabından korkarım". 16. O gün kimden azap savılırsa, o kimse rahmete erişmiştir. İşte bu apaçık bir başarıdır. 17. Allah sana bir sıkıntı dokundurursa, onu O'ndan başkası gideremez. Eğer sana bir iyilik dokundurursa, onu da kimse engelleyemez. Çünkü O'nun herşeye gücü yeter.

6/50. (Ey Muhammed!) De ki: "Size: «Allah'ın hazineleri elimdedir» demiyorum; gaybı da bilmiyorum; size: «Ben bir meleğim» de demiyorum. Ben, ancak bana vahyolunana uyuyorum". De ki: "Kör ile gören bir midir? Hiç düşünmüyor musunuz?"

41/6. (Ey Muhammed!) De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana, Tanrınız'ın tek bir Tanrı olduğu vahyolunuyor. Artık O'na yönelin, O'ndan bağışlanma dileyin; ortak koşanların vay hâline!"

46/9. (Ey Muhammed!) De ki: "Ben (diğer) elçilerden (farklı) türedi birisi" değilim; ne benim, ne de sizin başınıza gelecekleri bilirim; ben ancak bana vahyolunana uymaktayım; ben sadece apaçık bir uyarıcıyım".

18/110. (Ey Muhammed!) De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Ancak, bana Tanrınız'ın tek bir Tanrı olduğu vahyolunuyor. Rabbine kavuşmayı uman kimse yararlı iş işlesin ve Rabbine kulukta (O'na) kimseyi ortak koşmasın".

وَالْأَرْضَ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يَطْعَمُ قُلْ إِنِّي أَمَرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ١٥
قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ١٦
مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ١٧ وَإِنْ يَمَسُّكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمَسُّكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

٥٠/٦ قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبِ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنَّا تَبِعُوا إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ

٦/٤١ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ

٩/٤٦ قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنَّا تَبِعُوا إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ

١٨/١١٠ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا

³⁸¹ Buradaki *bid'* kelimesi, 'türedi', 'yeni ortaya çıkmış', 'bir örneği olmayan' anlamlarına gelebileceği gibi, 'mucize' veya 'mucizevi bir insan' anlamına da gelebilmektedir. Ancak, genel kabul gören ve buradaki bağlama uygun düşen anlam, yukarıda tercih ettiğimiz anlamdır. Bu durumda, Hz. Peygamber'den söylemesi istenen şey şudur: "Önceki peygamberlerin sahip oldukları dışında bir güce sahip değilim. Nasıl ki, onlar gaybı bilmiyorlardı, bir insan olarak gaybı ben de bilmem".

16/43-44. (Ey Muhammed!) Senden önce de kendilerine vahyettiğimiz birtakım adamları kitaplar ve belgelerle göndermiştik –bilmiyorsanız Zikr'i (Kitab'ı) bileniye sorun–. İnsanlara kendilerine gönderileni açıklayasın ve düşüneler diye, sana da Zikr'i indirdik.

21/34. (Ey Muhammed!) Senden önce de hiç bir insana ölümsüzlük vermedik; sen öleceksin de onlar temelli mi kalacaklar?

22/52. (Ey Muhammed!) Senden önce gönderdiğimiz hiç bir elçi ve peygamber yoktur ki, bir şeyi arzuladığı zaman, Şeytan onun arzusuna (kendinden bir şey) katmamış olsun. Allah, Şeytan'ın kattığını giderir, sonra Allah kendi ayetlerini sağlamlaştırır. Allah Bilgin'dir, Bilge'dir. 53-54. Bu, Allah'ın Şeytan'ın kattığı şeyi, kalplerinde hastalık bulunan ve kalpleri kaskatı olan kimseleri sinamaya vasıta kılması –zâlimler şüphesiz derin bir ayrılık içinde-dirler– ve kendilerine ilim verilenlerin Kur'an'ın Rabbinden bir gerçek olduğunu bilip ona inanmaları ve gönüllerini ona bağlamaları içindir. Allah inananları şüphesiz doğru yola eristirecektir.

B. HZ. MUHAMMED'İN AYRICALIKLI YÖNÜ

Peygamberlerin ahlaki arınmışlık (ismet) nitelikleri, sanıldığı gibi, onların iradelerinin dışında kendilerine verilmiş, ilahi kaynaklı bir özellik değildir; aksine, onların bu nitelikleri, onların seçilmişliklerinin gerekçelerinden biridir. Fakat, peygamber olarak seçilenlerin, aşağıdaki ayetlerde de görüleceği gibi, özel bir disipline tâbi oldukları da bir gerçektir. Hz. Muhammed, vahiy almasının dışında başka mucize olmaksızın, ilahi yardıma sürekli mazhar olmuştur. Onun Allah'ın Elçisi olması, elbette, son tahlilde bir insan olarak kalmasına mani değildir; ancak, Allah'ın kendisine yüklediği bu özel görev nedeniyle, adalet ilkesini aslâ zedelemeyen bazı ayrıcalıklara da sahip olduğunu görüyoruz. Aşağıda, Hz. Muhammed'in bu ayrıcalıklı yönlerine işaret eden ayetler tasnif edilmiş bulunmaktadır.

33/56. Allah ve melekleri Peygamber'e dua okurlar. Ey inananlar! Siz de ona dua okuyun ve ona gereğince esenlik dileyin.

٤٣/١٦ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ٤٤
بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

٣٤/٢١ وَمَا جَعَلْنَا لِشَيْءٍ مِنْ قَبْلِكَ خُلْدًا أَفَلَا يَمْتُ فَهُمْ الْخَالِدُونَ

٥٢/٢٢ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكُمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٥٣
لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ٥٤
وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

٥٦/٣٣ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

68/1-2. Nûn. Kaleme ve (onunla) yazılanlara andolsun ki, (ey Muhammed!) Rabbinin nimeti sayesinde, sen deli değilsin. 3. Sana kesintisiz³⁸² bir ecir vardır. 4. Şüphesiz, sen büyük bir ahlâk sahibisin. 5-6. Hanginizin sınanmakta olduğunu, yakında sen de göreceksin, onlar da görecekler.

94/1. (Ey Muhammed!) Senin göğsünü genişletmedik mi?³⁸⁴ 2-3. Belini büken yükünü sırtından indirmedik mi?³⁸⁵ 4. Senin şanını yükseltmedik mi?

17/79. Yalnız sana mahsus olmak üzere geceleyin onun (namaz kılmak) için uyan. Belki de Rabbin seni övülecek bir makama yükseltecektir.

52/48. (Ey Muhammed!) Rabbinin hükmü yerine gelinceye kadar sabret; sen Bizim nezaretimiz altındasın; kalkarken Rabbini överek tesbih et!

33/6. Peygamber, inananlara kendilerinden daha yakındır. Peygamber'in eşleri inananların anneleridir. Akriba olanlar, Allah'ın Kitabına göre, miras hususunda birbirlerine, inananlar ve hicret edenlerden daha yakındırlar. Dostlarınıza yapacağınız uygun bir iyilik elbette bunun dışındadır. Bu da Kitab'da yazılı bulunmaktadır.

33/53. Ey inananlar! Yemeğe çağırıldıkça, Peygamber'in evlerine girmeyin ve (erken gelip) yemeğin pişmesini bek-

۱/۶۸ (۱) ن وَالْقَلَمُ وَمَا يَسْطُرُونَ (۲) مَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ (۳) وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ (۴) وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ (۵) فَسَبِّحْ رَبَّكَ وَتَبْصِرُونَ (۶) بِأَيِّكُمْ الْمَقْتُولُ

۱/۹۴ (۱) أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ (۲) وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ (۳) الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ (۴) وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ

۷۹/۱۷ (۱) وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا

۴۸/۵۲ (۱) وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ

۶/۲۳ (۱) النَّبِيُّ أَوْلىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أُولِيَ الْبَيْتِ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا

۵۳/۳۳ (۱) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرِ نَاطِرٍ إِنَاءُ وَلَكِنْ

³⁸² veya: "başına kakılmayacak..."

³⁸³ Buradaki *meftûn* kelimesine, 'mecnun', 'meczub', 'çarpılmış' gibi anlamlar da verilmektedir.

³⁸⁴ Bu ayete zaman zaman "... senin göğsünü yarmadık mı?" şeklinde anlam verilmekte ve Hz. Peygamber'in çocukken Cebraîl tarafından göğsünün yanılıp, kötülük yeteneğinin alındığına dair rivayetlerle ilişkilendirilmektedir. Burada böyle bir cerrahi operasyondan söz edilmemiştir. Ayrıca, Hz. Peygamber bütün insanlar gibi kötülük yeteneğine sahip olduğu halde "Üstün Ahlak"ı temsil edebiliyordu. Onun büyüklüğü ve yiğitliği de buradadır, insanlara örnekliliği de.

³⁸⁵ Hz. Peygamber'in belini büken yükü (vizir) birçok müfessir onun önceden işlediği günahlar olarak yorumlamışlardır. Peygamber'in belini bükecek derecede günah işlemesinin, ismet sıfatına aykırılığı bir yana; surenin bütünlüğü gözönünde bulundurulduğunda, bu yükün, Hz. Muhammed'in kendisine vahiy gelmeden önce toplumunun içinde bulunduğu dinî-ahlakî çöküntüden ve bunun çözümsüzlüğünden duyduğu sıkıntı olduğu anlaşılmaktadır.

lemeyin. (Yalnızca) davet edilince girin ve yemeği yiyince konuşmaya dalmadan dağılın. Bu (durumunuz) Peygamber'i üzüyor, ama sizden çekiniyordu. Allah gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamber'in eşlerinden bir şey isteyeceğiniz zaman onu perde arkasından isteyin. Bu sayede sizin gönülleriniz de, onların gönülleri de daha temiz kalır. Allah'ın Elçisi'ni üzmeniz ve ondan sonra onun eşlerini nikâhlananız asla câiz değildir. Doğrusu bu Allah katında büyük şeydir.

48/1. (Ey Muhammed!) Biz sana apaçık bir zafer sağlamışızdır. 2. Allah böylece, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlayacak, sana olan nimetini tamamlayacak ve seni doğru yola eristirecektir.

إِذَا دُعِيتُمْ فَأَدْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْسِينَ لَحَدِيثٍ إِنْ ذَلِكَ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِ مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِ مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكَ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا

۱/۴۸ (۱) إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا (۲) لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيَتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

C. HZ. MUHAMMED'İN PEYGAMBERLİĞİ, YETKİ VE SORUMLULUKLARI

Aşağıda derlenen pasajlarda açıkça görüleceği gibi, Hz. Muhammed'in peygamberliği, salt manevî, ahlakî ve uhrevî bir içeriğe sahip değildir. Onun misyonu, bir o kadar da dünyevi, siyasi, askerî ve hukukî içeriklidir. İslam dininin doğuşu ve tamamlanış süreci, aynı zamanda kabileler şeklinde yaşayan bir toplumun, organik ve ideolojik bir bütün olarak egemen bir 'devlet' hâline geliş sürecidir. Bu süreci yöneten Hz. Muhammed ise, toplumu eğiten ahlakî bir önder, hukukî sorunlarını çözen adil bir yargıcı, siyasi sorumluluk ve yetki sahibi bir devlet başkanı ve yerine göre bir başkomutandır.

1. Peygamberliği

Hz. Muhammed'in peygamberlik görevinin temel muhtevası, onun Allah'dan vahiy alması (Kur'an) ve bu vahiyleri insanlara eksiksiz duyurması, tebliğ etmesidir. O'nun peygamberliği, bir yönüyle onun kendine has iradi ve ahlakî hazır bulunuşluluğuna (kesbî), bir yönüyle de Allah'ın seçmesine (vehbî) dayanır. Arapların onu "Güvenilir Muhammed" (*Muhammedu'l-Emîn*) diye çağırmasını ve Allah'ın onu daha vahyin başlangıcında, "Sen büyük bir ahlak üzeresin." (68. Kalem, 4) şeklinde nitelemesi, bunu gösterir. Hz. Muhammed, peygamberlik sorumluluğunu yirmi üç sene boyunca her türlü baskı ve zorbalığa karşı yılmadan yerine getirmiştir. Hz. Musa adaletini, Hz. İsa merhametini, Hz. Muhammed ise adalet ve merhametin timsalidir.

73/1-4. Ey örtüye bürünen (Muhammed)! Az bir bölümü dışında geceyi, gecenin yarısını, ister daha azını, ister da-

۱/۷۳ (۱) يَا أَيُّهَا الْمَرْءُ (۲) قُمْ لِلَّيْلِ إِلَّا قَلِيلًا (۳) نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا (۴) أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلْ

ha çoğunu uyanık geçir ve ağır ağır Kur'an oku. 5. Biz sana, ağır bir söz indireceğiz. 6. Gecenin başlangıcı daha dokunaklı ve söze daha elverişlidir.³⁸⁶ 7. Çünkü gündüzün, seni uzun süre alıkoacak işler vardır.

73/15. Firavun'a bir elçi gönderdiğimiz gibi, size de, hakkınızda tanıklık edecek bir elçi gönderdik.

81/22. Arkadaşınız Muhammed aslâ deli değildir. 23. And olsun ki, o, Cebrâil'i apaçık ufukta görmüştür.

38/86. (Ey Muhammed!) De ki: "Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Kendine iş çıkaranlardan da değilim".³⁸⁷

7/158. (Ey Muhammed!) De ki: "Ey insanlar! Ben, göklerin ve yerin hükümranı, kendisinden başka tanrı bulunmayan, dirilten ve öldüren Allah'ın hepiniz için gönderdiği Elçisi'yim. Öyleyse Allah'a inanın, Allah'a ve O'nun sözlerine inanın, O'nun ümmi³⁸⁸ Elçisi Peygamber'e de inanın ve doğru yolda olabilmeniz için ona uyun!"

36/1. Yâ-Sîn. 2-4. (Ey Muhammed!) Hikmet dolu Kur'an'a andolsun ki, sen doğru yol üzere gönderilmiş elçilerdensin.

28/85. (Ey Muhammed!) Kur'an'ı (duyurmayı) sana öngören Allah, seni dönülecek yere döndürecektir.³⁸⁹ De ki: "Rab-

الْقُرْآنَ تَرْيَلًا ٥) إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ٦) إِن نَّأْتِيَنَّكَ اللَّيْلُ هِيَ أُنْثَىٰ وَطَنَا وَأَفْوَءٌ قِيلًا ٧) إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا

١٥/٧٣) إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكَ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكَ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا

٢٢/٨١) وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ٢٣) وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأَفْقِ الْمُبِينِ

٨٦/٣٨) قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ

١٥٨/٧) قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَأَمِينُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيُّ الْأُمِّيُّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

١/٣٦) يَسَ ٢) وَالْقُرْآنَ الْحَكِيمَ ٣) إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ٤) عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

٨٥/٢٨) إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَيْنَا

³⁸⁶ veya: "Geceleyin kalkmak daha zor ve okumak daha etkilidir".

³⁸⁷ Burada "Kendine iş çıkaranlardan da değilim" şeklinde çevirdiğimiz ifadenin Türkçe'deki tam karşılığı şöyledir: "Ben, kendi kendime gelin-güvey olmuyorum (bu görev bana Allah tarafından verildi)".

³⁸⁸ Arapça metindeki *ummi* kelimesi, 'okur-yazar olmayan' anlamına geldiği gibi, Yahudi olmayan (Gentile) anlamına da gelir. Yahudiler, peygamber gönderilmemiş toplumları 'ümî' olarak niteliyorlardı.

³⁸⁹ Ayette geçen 'dönülecek yer (me'âd)'in neresi olduğu veya neye tekabül ettiği konusunda müfessirler görüş ayrılığındadırlar. Kimilerine göre burada Ahiret sözkonusudur, kimilerine göre ise Mekke. Ayeti, ait olduğu bağlam içinde değerlendirdiğimizde, buradaki 'dönülecek yer'in fiziksel bir mekan olmaktan çok, manevi bir yeniden doğuşu, şerefi ve onuru ima ettiği anlaşılmaktadır. Ancak,

bim, kimin hidayet getirdiğini, kimin apaçık sapıklıkta olduğunu en iyi bilendir". 86. Sen, sana bu Kitab'ın verileceğini ummazdın. O ancak Rabbinin bir rahmetidir. Öyleyse sakın inkarcılara ark çıkma! 87. Allah'ın ayetleri sana indirildikten sonra, sakın seni onlardan alıkoymasınlar. Rabbine çağır ve sakın putpe-restlerden olma. 88. Allah'la beraber başka bir tanrıya seslenme; O'ndan başka tanrı yoktur; O'nun dışında herşey yok olacaktır; hüküm O'nundur; O'na döndürüleceksiniz.

10/2. İçlerinden bir adama: "İnsanları uyar ve inananlara Rableri katında iyi işlerinin karşılığı olduğunu müjdele!" diye bildirmemiz, insanlar için şaşılacak bir şey mi ki, inkarcılar: "Bu düpedüz bir bü-yücüdür" dediler?

10/108. De ki: "Ey insanlar! Rabbinizden size gerçek gelmiştir. Doğru yola giren kendisi için doğru yola girmiş, sapan da, kendi zararına sapmış olur. Ben, sizin bekçiniz değilim". 109. Sana vahyolunana uy ve Allah hükmünü verene kadar dayan! O hüküm verenlerin en iyisidir.

6/19. (Ey Muhammed!) De ki: "Tanıklık bakımından hangi şey daha büyüktür?" De ki: "Allah; O sizinle benim aramda tanıktır. Bu Kur'an, sizi ve ulaştığı kimseleri uyarmam için bana vahyolundu. Siz Allah'tan başka tanrılar olduğuna mı tanıklık ediyorsunuz?" De ki: "Ben buna tanıklık etmem". De ki: "O ancak tek bir Tanrı'dır ve ben sizin ortak koşmanızdan uzağım". 20. Kendilerine Kitap verdiklerimiz, onu (Muhammed'i), kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Ama kendilerine yazık edenler; işte onlar inanmayanlardır.

bu ayetin Hicret esnasında indiğine dair rivayetler doğru ise, o takdirde 'dönülecek yer' ile Mekke'nin kastedilmiş olması daha muhtemeldir. Her halü kârda bu pasaj Hz. Peygamber'i gelecek konusunda ümitlendirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla, onun geçirdiği sıkıntılı ve umutsuz günlere tanıklık etmektedir.

مَعَادٌ قُلْ رَبِّيَ أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ٨٦) وَمَا كُنْتَ تَرْجُو أَنْ يُلْقَىٰ إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ ٨٧) وَلَا يَصْنَعُكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أَنْزَلْتُ إِلَيْكَ وَالْإِذْ إِلَىٰ رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ٨٨) وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

٢/١٠) أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنْ لَهُمْ قَدَمٌ صَبَقَ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ مُبِينٌ

١٠٨/١٠) قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَنْفَعِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ ١٠٩) وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ

١٩/٦) قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلْ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَتَيْنَكُمْ لَتُشَاهِدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ آلِهَةً أُخْرَىٰ قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ٢٠) الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

16/64. (Ey Muhammed!) Sana Kitab'ı, ancak ayrılığa düştükleri şeyleri onlara açıklaman için ve inanan topluma rehber ve rahmet olsun diye indirdik.

21/107. (Ey Muhammed!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.³⁹⁰

2/151. Nitekim, size, size ayetlerimizi okuyan, sizi arındıran, size Kitab'ı ve hikmeti öğreten, size bilmediklerinizi öğreten, içinizden bir elçi gönderdik.

3/164. Allah inananlara, kendi aralarından, onlara âyetlerini okuyan, onları temize çıkaran, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir elçi göndermekle iyilik yapmıştır. Oysa onlar, önceleri apaçık şaşkınlık içinde idiler.

33/40. Muhammed içinizden herhangi bir adamın babası değil, o Allah'ın Elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah herşeyi bilir.

33/45-46. Ey Peygamber! Biz seni tanık, müjdeci, uyarıcı, Allah'ın izniyle O'na çağırıcı ve aydınlatan bir ışık olarak gönderdik. 47. Inananlara, onlara Rablerinden büyük bir lütf olduğunu müjdele. 48. İnkarcılara ve ikiyüzlülere itaat etme; onların eziyet etmelerine de aldırma! Allah'a güven! Vekil olarak Allah yeter.

4/166. (Allah'ın) sana (Kitab) indirdiğine Allah da tanıklık eder –ki onu bilgisiyile

۱۶/۶۴ وَمَا أُنزِلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

۱۰۷/۲۱ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

۱۵۱/۲ كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكَ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيْكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

۱۶۴/۳ لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

۴۰/۳۳ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولُ اللَّهِ وَخَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

۴۵/۳۳ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۚ ۴۶ وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ۚ ۴۷ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ أَنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ۚ ۴۸ وَلَا تَطِيعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا

۱۶۶/۴ لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ

³⁹⁰ Buradaki 'âlemler' ifadesinden, insanın dışındaki varlık kategorilerini (hayvanlar, cinler vb.) anlamak son derece yanlıştır. Çünkü Peygamber'in bir insan olarak onlarla iletişim kurması mümkün değildir. Dolayısıyla en makul yorum, âlemler kelimesinin milletler ve toplumlar, yani bütün insanlar anlamına geldiğidir. Bu yorumu, 7.Araf/158. ayet de desteklemektedir: "De ki: Ey insanlar! Ben sizin hepinize göklerin ve yerin sahibi Allah'ın elçisiyim..." (ayrıca bkz. 34.Sebe/28). Kur'an'ın, Hz. Muhammed'in bütün insanlara (kāffeten li'n-nās) gönderildiğine yönelik ifadeleri ile, onun Mekke ve civarındaki Araplar'a gönderildiğine dair ifadeleri (örn. 42.Şura/7) birbiriyle çelişkili beyanlar olarak görülmektedir. Oysa burada bir çelişki sözkonusu değildir, zira birinci grup ayetlerde kastedilen, Hz. Muhammed'in önceki peygamberler ve kitaplarla müşterek olan mesajıdır; ikinci grup ayetlerde ise, bu evrensel mesajın tarihe tutturulabilmesi için, zorunlu olarak bir yerden, bir toplumdaki başlanma-sı gereğinden söz edilmektedir.

indirmiştir–, melekler de tanıklık ederler.³⁹¹ Tanık olarak Allah yeter.

13/30. (Ey Muhammed!) Böylece seni de kendilerinden önce bir çok milletler geçmiş olan bir millete gönderdik ki, onlara, sana indirileni okuyasın. Oysa onlar Rahman'ı inkar etmektedirler. De ki: "O benim Rabbidir. O'ndan başka tanrı yoktur. O'na güveniyorum ve dönüşüm O'nadır".

76/23. (Ey Muhammed!) Kur'an'ı sana parça parça indiren elbette Biziz. 24. Rabbinin hükmüne sabret; onlardan herhangi bir günahkara veya inkarcıya uyma! 25. Rabbinin adını sabah akşam an!

62/2-3. Kitab verilmeyenlere ve henüz onlara katılmamış olan başkalarına, kendilerine Allah'ın âyetlerini okuyan, onları arıtan, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten –ki onlar daha önce, apaçık bir sapıklık içinde idiler– bir Elçi gönderen O'dur. O üstündür, bilgedir. 4. Bu, Allah'ın dilediğine verdiği lütfudur. Allah, büyük lütf sahibidir.

48/28. Elçisi'ni doğruluk rehberi (Kur'an) ve –bütün dinlere üstün kılmak üzere– hak din ile gönderen O'dur. Tanık olarak Allah yeter. 29. Muhammed Allah'ın Elçisi'dir. O'nun beraberinde bulunanlar, inkarcılara karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler.³⁹² Onları Allah'tan bol-luk ve hoşnutluk dileyerek rükua varır, secde ederlerken görürsün. Onlar, yüz-lerindeki secde izi ile tanınırlar. İşte bu,

وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا

۳۰/۱۳ كَذَلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَا أُمَمٌ لَتَتْلُوَ عَلَيْهِمُ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ ۚ بِالرَّحْمَنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ

۲۳/۲۶ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا ۚ ۲۴ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَطِعْ مِنْهُمْ آيْمًا أَوْ كُفُورًا ۚ ۲۵ وَادْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

۲/۶۲ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ۚ ۳ وَآخِرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۚ ۴ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

۲۸/۴۸ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ۚ ۲۹ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي

³⁹¹ Bu ayeti şöyle anlamak da mümkündür: "(Allah'ın) sana indirdiği şeye Allah da taniktir –zaten onu bilgisiyile indirmiştir–, melekler de taniktir..." Genellikle bu ayete şöyle bir anlam da verilmektedir: "(Allah'ın) sana indirdiğini bilerek (veya; bilgisiyile) indirdiğine Allah da tanıklık etmektedir, melekler de (buna) tanıklık ederler". Kanaatimizce, böyle bir anlam belirlemesi fazla isabetli değildir; çünkü nüzul tarihi boyunca, Allah'ın bilerek mi, bilmeyerek mi (vahiy) indirdiği şeklinde bir sorun gündeme gelmemiş; ama Allah'ın Hz. Muhammed'e bir şey indirip indirmediği hep sorun olagelmıştır.

³⁹² Bu ayet Hz. Muhammed'e uyanları (Müslümanlar'ı) birbirlerine karşı merhametli, kafirlere karşı sert olmakla nitelemektedir. Ancak ne gariptir ki, Müslümanlar Hz. Peygamber'den sonraki dönemlerde genellikle bu ayetin çizdiği örnek tablonun tam tersi bir manzara sergilemişlerdir. Tarihte ilk kez Hariciler'le birlikte başlayan Müslümanlar-arası şiddet, bugün de çok çeşitli örnekleriyle devam etmektedir.

onların Tevrat'ta anlatılan nitelikleridir. İncil'de de şöyle nitelendirilmişlerdi: Onlar filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ekinin hoşuna giden ekin gibidirler. Böylece, Allah onlarla inkârcıları öfkelendirir. Allah, onlardan inanan ve yararlı işler işleyenlere, bağışlama ve büyük e-cir söz vermiştir.

5/15. Ey Kitaplılar! Size, Kitap (Tevrat)'tan gizleyip durduğunuz şeyin bir çoğunu size açıkça anlatan ve bir çoğundan da geçen Elçimiz gelmiştir.³⁹³ Size Allah'tan bir ışık ve apaçık bir Kitap gelmiştir. 16. Allah, onunla, rızasına uyanları esenlik yollarına erdirtir, onları buyruğu ile karanlıklardan aydınlığa çıkarır ve doğru yola iletir.

5/19. Ey Kitaplılar! Elçilerin arasının ke-sildiği bir sırada: "Bize bir müjdeci ve uyarıcı gelmedi" dersiniz diye, size açık açık anlatan Elçimiz geldi. Artık size bir müjdeci ve uyarıcı gelmiş bulunmaktadır. Allah'ın gücü herşeye yeter.

9/33. Ortak koşanlar hoşlanmasalar da, Elçisi'ni doğruluk rehberi (Kur'an) ve – bütün dinlere üstün kılmak üzere– hak din ile gönderen O'dur.

9/128. Ey inananlar! Size, sıkıntıya uğramanız kendisine ağır gelen, size düşkün, inananlara şefkatli ve merhametli, kendi içinizden bir elçi geldi. 129. Eğer yüz çevirirlerse, de ki: "Allah bana yeter, O'ndan başka tanrı yoktur, yalnız O'na güveniyorum, O büyük arşın Rabbidir".

³⁹³ Kur'an'ın indiği dönemde mevcut Tevrat'ta Allah'ın Yahudiler'e yönelik buyruklarının birçoğu yer almamaktaydı (Kur'an bunun nedenini, tahrif ve hakikatlerin kasıtlı olarak gizlenmesi olarak göstermektedir). Kur'an Yahudiler'e yönelik bu emirlerden bir kısmını Müslümanlar'a yinelemiş, bunlardan bir kısmından da geçmiş, yani onların geçerliliğini ıbtal (nesh) etmiştir. Hükümlerin değişmesinin ve bu çerçevede bazı hükümlerin kaldırılmasının nedeni, büyük ölçüde, zamanın değişmesiyle bu hükümlerin dayandığı temel (menâât) ortadan kalkmış olmasıdır. Şeriatlar bu tür değişimlere açık olduğu halde, dinin özünü teşkil eden ana mesaj bütün kitaplarda korunmuştur.

أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سَوَاقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

(15/5) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ (16) يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

(19/5) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى قَتَرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(33/9) هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ

(128/9) لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ (129) فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

2. Yalnızca Allah'tan Aldığı Talimata Uyma Yükümlülüğü

Beşerî bir inkılap hareketinde, taviz, taktik ve stratejiler, hareketin lideri veya şefler kadrosu tarafından belirlenir. Hz. Muhammed'in yürüttüğü hareketin ideolojik/fikrî içeriğini Allah belirlediği için, bu noktada kendisine yöneltilen uzlaşma talepleri, vahiy tarafından tamamıyla reddedilmiştir. Bu konuda Peygamber'e verilen talimat, vahyin kendisine bildirdiği ideolojik/fikrî muhtevaya kesin sadakat göstermesidir.

72/20. (Ey Muhammed!) De ki: "Ben sadece Rabbime yalvarırım ve O'na kimseyi ortak koşmam". 21. De ki: "Benim size zarar vermeye de iyilik yapmaya da gücüm yetmez". 22-23. De ki: "Beni kimse Allah'a karşı koruyamaz ve ben de O'ndan başka bir sığınak bulamam. (Benim yaptığım) yalnızca, Allah katından (geleni) iletme ve O'nun mesajları (nı) duyurmadır. Kim Allah'a ve Elçisi'ne karşı gelirse, ona, içinde temelli kalınan cehennem ateşi vardır".

10/15. (Ey Muhammed!) Âyetlerimiz, onlara açık açık okunduğu zaman Bize kavuşmayı ummayanlar (sana): "Bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir" dediler. Sen de ki: "Onu kendiliğimden değiştiremem. Ben ancak bana vahyolunana uyarım. Rabbime karşı gelecek olursam, büyük bir günün azabından korkarım". 16. De ki: "Allah dileseydi, onu size ne ben okurdum, ne de size bildirilirdi. Nitekim daha önce yıllarca aranızda bulundum. Aklınızı kullanmıyor musunuz?"³⁹⁴ 17. Allah'a karşı yalan uyduran veya O'nun âyetlerini yalanlayanlardan daha haksız kim olabilir? Suçlular saâdete erişemezler.

10/104-106. De ki: "Ey insanlar! Benim dinimden kuşkuda iseniz, (bilin ki) ben sizin Allah'tan başka tapdıklarınıza tapmam. Fakat, sizi öldürecek Allah'a taparım. Bana Mü'minler'den biri olmam (ve şunlar) emredildi: Yüzünü dosdoğru dine doğrult ve asla ortak koşanlardan olma! Allah'ı bırakıp da sana ne yarar sağlayacak, ne de

(20/72) قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا (21) قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا (22) قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا (23) إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا

(15/10) وَإِذَا تَلَّي عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا أَنْتَ بَقْرَانٌ غَيْرٌ هَذَا أَوْ بَدَّلَهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَبَدَلَهُ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِي إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ (16) قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرَاكُمْ بِهِ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (17) فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ

(104/10) قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ أَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُمْ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (105) وَأَنْ أَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ

³⁹⁴ Burada, Hz. Muhammed'in kendi toplumu içinde peygamberlik öncesi yaşantısı, onun peygamberliğine delil gösterilmektedir. Bu ahlaki bir delildir.

zarar verecek şeylere yalvarma!³⁹⁵ Eğer öyle yapacak olursan, o durumda haksızlık yapanlardan olursun".

10/108. De ki: "Ey insanlar! Rabbinizden size gerçek gelmiştir. Doğru yola giren kendisi için doğru yola girmiş, (doğru yoldan) sapan da kendi zararına sapmış olur. Ben, sizin bekçiniz değilim". 109. Sana vahyolunana uy; Allah hükmünü verene kadar dayan! O, hüküm verenlerin en iyisidir.

6/106. Sen Rabbinden sana vahyolunana uy. Ondan başka tanrı yoktur. Ona ortak koşanlardan yüz çevir.

34/50. De ki: "Ben sapıtırsam, sapıtmakla ancak kendime etmiş olurum. Doğru yolda olursam, bu Rabbin bana vahyetmesiyledir. O iştendir, yakın olandır".

39/11-12. (Ey Muhammed!) De ki: "Bana, dîni Allah'a hâlis kılarak O'na kulluk etmem emrolundu. Müslümanlar'ın ilki olmam emrolundu". 13. De ki: "Rabbime karşı gelirim, doğrusu büyük günün azabından korkarım". 14. De ki: "Ben dînimi Allah'a hâlis kılarak O'na kulluk ederim".

39/65. (Ey Muhammed!) Sana da, senden önceki peygamberlere de şöyle vahyolunmuştur: "Eğer Allah'a ortak koşarsan işlerin boşa gider ve ziyana uğrayanlardan olursun". 66. Hayır; yalnız Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol!

40/66. (Ey Muhammed!) De ki: "Sizin Allah'ı bırakıp da yalvardıklarınıza tapmam, bana yasaklanmıştır. Zira bana Rabbinden belgeler gelmiştir. Bana, Âlemlerin Rabbine boyun eğmem

³⁹⁵ Dinin ve dinî ahlakın yegane temelini mutlak özveri olduğunu öne sürenler yanılmaktadırlar. Bu en azından Kur'an'ın telkin ettiği din anlayışı açısından bir yanılgıdır. Bu ve daha pekçok ayette de görüldüğü gibi, Kur'an insanın dünyevî/uhrevî çıkarını kollamasını din ve dinî ahlakla özdeşleştirmektedir.

الْمُشْرِكِينَ (۱۰۶) وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ

(۱۰۸/۱۰) قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهِمَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ (۱۰۹) وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ

(۱۰۶/۶) اتَّبِعْ مَا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ

(۵۰/۳۴) قُلْ إِن ضَلَلْتُ فَإِنَّمَا أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِي وَإِنِ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ رَبِّي إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ

(۱۱/۳۹) قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أُعْبِدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ (۱۲) وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ (۱۳) قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (۱۴) قُلِ اللَّهُ أَعْبُدْهُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي

(۶۵/۳۹) وَلَقَدْ أَوْحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَنْ أَشْرَكَتَ لِتَحْبِطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ (۶۶) بَلِ اللَّهُ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ

(۶۶/۴۰) قُلْ إِنِّي نَبِيتٌ أَنْ أُعْبِدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ

emrolundu".

46/8. Yoksa: "Onu (Muhammed) uydurdu" mu diyorlar? De ki: "Eğer onu ben uydurduysam, benim için Allah'a karşı hiç bir şey yapamazsınız. O, yaptığınız taşkınlıkları daha iyi bilir. Benimle sizin aranızda tanık olarak O yeter. O Bağışlayan'dır, Acıyan'dır".

69/44-47. Eğer (Muhammed) Bize (kendini uydurduğu) birtakım sözler isnad etseydi, Biz onu kuvvetle yakalardık, sonra onun şah damarını koparırdık; hiç biriniz de onu koruyamazdınız.

33/1. Ey Peygamber! Allah'tan sakın ve inkârcılara ve ikiyezlülere uyma! Allah şüphesiz bilendir, bilgedir. 2. Sana Rabbinden vahyolunana uy! Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

13/37. Böylece, biz Kur'an'ı arabî bir yasa olarak indirdik. Sana ilim geldikten sonra onların hevalarına uyarсан, Allah'a karşı ne bir himayecin, ne de bir koruyanın bulunur.

3. Allah'tan Aldığını İletme ve Hakikatı Duyurma (Tebliğ) Görevi

Hz. Muhammed kendisine yüklenen görevin bilinciyle, taraftar bulmak için dışını tırnağına katarak adeta kendini tüketiyordu (18. Kehf, 6). Fakat o, Mekke'de uzun bir mücadele sürecinden sonra, umduğunu bulamadı. Bunun sonucu olarak, ümitsizlik ve üzüntüye kapılmış olmalı ki, aşağıdaki ayetler, onu bir nevi teselli etmekte ve onun vazifesinin her hâlükârda taraftar bulmak değil, her hâlükârda tebliğ etmek olduğunu bildirmektedir.

81/24. Peygamber, gayb hakkında cimrilik etmez.³⁹⁶

50/45. (Ey Muhammed!) Onların dediklerini Biz daha iyi biliriz. Sen onların üzerinde bir zorba değilsin; söz verdiğim günden korkanlara Kur'an'la öğüt ver!

أَسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

(۸/۴۶) أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنْ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفَىٰ بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

(۴۴/۶۹) وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ (۴۵) لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ (۴۶) ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ (۴۷) فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ

(۱/۳۳) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا (۲) وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

(۳۷/۱۳) وَكَذَٰلِكَ أَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا وَعَرَبِيًّا وَلَنْ تُجِبَنَ أَعْيُنُهُمْ غَدَمًا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ

(۲۴/۸۱) وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ

(۴۵/۵۰) نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكَرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ

³⁹⁶ yani "... gaybdan aldığını gizlemez, iletir".

72/22-23. (Ey Muhammed!) De ki: "Beni kimse Allah'a karşı koruyamaz ve ben de O'ndan başka bir sığınak bulamam. (Benim yaptığım) yalnızca, Allah katından (geleni) iletmek ve O'nun mesajlarını (duyurmak)dır. Kim Allah'a ve Elçisi'ne karşı gelirse, ona, içinde temelli kalınan cehennem ateşi vardır".

28/56. Ey Muhammed! Sen sevdiğini doğru yola erdirmezsin, ama Allah diletiğini doğru yola erdirtir. Doğru yolda olanları da en iyi O bilir.

10/15. (Ey Muhammed!) Ayetlerimiz, onlara açık açık okunduğu zaman Bize kavuşmayı ummayanlar (sana): "Bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir" dediler. Sen de ki: "Onu kendiliğimden değiştiremem. Ben ancak bana vahyolunana uyarım. Rabbime karşı gelecek olursam, büyük bir günün azabından korkarım". 16. De ki: "Allah dileseydi, onu size ne ben okurdum, ne de size bildirilirdi. Nitekim daha önce yıllarca aranızda bulundum. Aklınızı kullanmıyor musunuz?" 17. Allah'a karşı yalan uyduran veya O'nun ayetlerini yalanlayanlardan daha haksız kim olabilir? Suçlular saâdete erişemezler.

12/103. Sen ne kadar yürekte istesen de, insanların çoğu inanmazlar. 104. Üstelik, sen buna karşılık onlardan bir ücret de istemiyorsun. Bu Kur'an, toplumlara sadece bir hatırlatmadır.

15/94. (Ey Muhammed!) Artık sana buyruldu: açıkça ortaya koy ve ortak koşanlara aldırma.

6/90. (Ey Muhammed!) İşte bunlar (peygamberler), Allah'ın doğru yola koyduğu kimselerdir. Sen de onların yolundan git. De ki: "Sizden buna karşılık bir ücret istemem. O, sadece alemlere bir hatırlatmadır".

(٢٢/٧٢) قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحِذًا (٢٣) إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا

(٥٦/٢٨) إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

(١٥/١٤٠) وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٌ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا إِنَّتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدَّلَهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَبَدَلَهُ مِنْ تِلْقَائِهِ نَفْسِي إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابٌ يَوْمَ عَظِيمٍ (١٦) قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرَاكُمْ بِهِ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (١٧) فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ

(١٠٣/١٢) وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ (١٠٤) وَمَا تَسْأَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ

(٩٤/١٥) فَاصْنَعِ بَمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ

(٩٠/٦) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ أَقْتَدِهِ قُلْ لَا أَتَاكُمُ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ

16/82. (Ey Muhammed!) Eğer yüz çevirirlerse sana ancak açıkça bildirmek düşer.

69/44-47. Eğer (Muhammed) Bize (kendini uydurduğu) birtakım sözler isnad etseydi, Biz onu kuvvetle yakalardık, sonra onun şah damarını koparırdık; hiç biriniz de onu koruyamazdınız.

5/67. Ey Elçi! Rabbinden sana indirileni bildir. Eğer (bunu) yapmazsan, onun mesajını iletmemiş olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Allah inkarcıları doğru yola iletmez.

5/99. Elçi'ye düşen ancak bildirmektir. Allah açığa vurduğunuz da gizli bırakışığınızı da bilir.

4. Uyarma (İnzar) ve Müjdeleme (Tebşir) Görevi

İnsan yaşamının temel anlamı 'denenme' olduğuna göre, bunun ahlaki ve mantiki sonucu, ölümden sonra bir hesaplamanın, ödüllendirme ve cezalandırmanın gerçekleşeceği bir başka dünyanın (ahiret) olmasıdır. Peygamberlerin yaptığı işin bel kemiğini de işte bu öte dünyada insanların bu dünyada yaptıklarının karşılığını bulacaklarını hatırlatarak (tezkire) onları uyarmak (inzâr-tebşir) oluşturur. Bu hatırlatma, uyarma ve müjdeleme işinin öneminden dolayı, aşağıda da görüleceği gibi, yer yer, peygamberlerin –bu arada Hz. Muhammed'in de– salt bu iş için gönderildiği bildirilmiştir.

53/56. İşte bu da (Muhammed) ilk uyarılar gibi bir uyarandır.

74/1. Ey örtüye bürünen (Muhammed!) 2. Kalk ve uyar! 3. Rabbini yücelt! 4. Özünü temiz tut!³⁹⁷ 5. Kötü şeyleri terket! 6. (Yaptığını) çoksunarak başa kakma!³⁹⁸ 7. Rabbin için katlan!

(٨٢/١٦) فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

(٤٤/٦٩) وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ (٤٥) لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ (٤٦) ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ (٤٧) فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِيزِينَ

(٦٧/٥) يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنْ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

(٩٩/٥) مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ

(٥٦/٥٣) هَذَا نَذِيرٌ مِنَ النَّذَرِ الْأُولَى

(١/٧٤) يَا أَيُّهَا الْمُنْتَذَرُ (٢) قُمْ فَأَنْذِرْ (٣) وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ (٤) وَتَبَارَكَ فَطَرُهَا (٥) وَالرُّجْزُ فَاهْجُرْ (٦) وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْبِرُ (٧) وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ

³⁹⁷ Arapça metinde geçen *siyâb* kelimesinin literal anlamı 'giysi'dir. Bu anlamdan hareketle, ilgili ifade genellikle "elbiseni temiz tut!" şeklinde çevrilmiştir. Oysa, Arapça'da "temiz elbiseli" veya "kirli elbiseli" ifadeleri, sözkonusu kişinin karakterini nitelemek için kullanılan birer deyimdir. Nitekim erken dönem müfessirlerinden İbn Abbâs, Neha'i, Şa'bî, Mücâhid, Katâde, Hasan Basrî ve daha pek çoğu, buradaki ifadenin bir deyim olduğu kanaatindeydi. Dolayısıyla burada "kalbini, ruhunu, kendini temiz tut!" denilmektedir.

³⁹⁸ veya "Yaptığın iyiliği, daha çoğunu umarak yapma!"

87/9. (Ey Muhammed!) Öğüdün bir yararı varsa öğüt ver.

38/65. (Ey Muhammed!) De ki: "Ben sadece bir uyarıcıyım. Gücü herşeye yeten tek Allah'tan başka tanrı yoktur".

38/70. "Bana sadece benim ancak apaçık bir uyarıcı olduğum vahyolunuyor".

25/56. (Ey Muhammed!) Biz seni sadece müjdecî ve uyarıcı olarak gönderdik. 57. De ki: "Ben buna karşı sizden, dileyenin Rabbine varan bir yol tutması dışında bir ücret istemiyorum".

35/23. (Ey Muhammed!) Sen sadece bir uyarıcısın. 24. Şüphesiz Biz seni hak ile müjdecî ve uyarıcı olarak gönderdik. Kendilerine bir uyarıcı gelmeyen hiç bir millet yoktur.

19/39. (Ey Muhammed!) Onları, onlar hâla gaflet içinde ve inanmaz bir hâldeyken işin bitmiş olacağı o pişmanlık günü ile uyar!

19/97. (Ey Muhammed!) Biz onu (Kur'an'ı), onunla (Allah'dan) sakınanları müjdelemen ve inatçı toplumu uyarmak için, senin dilinde (indirerek) kolaylaştırdık.³⁹⁹

27/91-92. (Ey Muhammed!) De ki: "Ben yalnız, herşeyin sahibi olan ve burayı kutlu kılan, bu şehrin Rabbine kulluk etmem emrolundu. Müslümanlardan olmakla ve Kur'an'ı okumakla emrolundum". Kim doğru yola girerse, yalnız kendisi için doğru yola girmiştir; kim de saparsa, ona de ki: "Ben sadece uyarılardanım".

6/51. Rablerinin önünde toplanacaklarından korkanları Kur'an'la uyar. O'ndan başka ne bir hâmilere, ne de bir aracılara vardır. Belki saygılı olurlar.

(٩/٨٧) فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ الذِّكْرَى

(٦٥/٣٨) قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنْذِرٌ وَمَا مِن إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

(٧٠/٣٨) إِن يُوْحَىٰ إِلَيَّ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ

(٥٦/٢٥) وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا (٥٧) قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِن أَجْرٍ إِلَّا مَن شَاءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا

(٢٣/٣٥) إِن أَنْتَ إِلَّا نَذِيرٌ (٢٤) إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِن مِّن أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ

(٣٩/١٩) وَلَنَذِرُنَّهُمْ يَوْمَ الْحُسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

(٩٧/١٩) فَإِنَّمَا يَسِرَّتْهُ بِلِسَانِكَ لَنُتَشَرَّ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتَذَكِّرُ بِهِ قَوْمًا لَّدَا

(٩١/٢٧) إِنَّمَا أَمْرُهُ أَنِ اعْتَدِ رَبُّ هَذِهِ الْبَلَدَةِ الَّذِي حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ وَأَمْرُهُ أَنِ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ (٩٢) وَأَنِ اتَّخَذَ الْقُرْآنَ فَمِنْ أُمَّةٍ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنْذِرِينَ

(٥١/٦) وَلَنُذِكرَ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يَحْشُرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِّنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّهُمْ يَتَّقُونَ

34/28. (Ey Muhammed!) Biz seni bütün insanlara müjdecî ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bilmiyorlar.

46/9. (Ey Muhammed!) De ki: "Ben (diğer) elçilerden (farklı) türedi birisi değilim; ne benim, ne de sizin başınıza gelecekleri bilirim; ben ancak bana vahyolunana uymaktayım; ben sadece apaçık bir uyarıcıyım".

14/44. (Ey Muhammed!) İnsanları kendilerine azabın geleceği gün ile uyar. (O gün) haksızlık edenler: "Rabbimiz! Bizi, yakın bir süreye kadar ertele de, çağrına gelelim ve elçilere uyalım" diyecekler. Siz daha önce, sonunuzun gelmeyeceğine yemin etmemiş miydiniz?

2/119. Biz seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Cehennemliklerden sorumlu tutulmayacaksın.

22/49. (Ey Muhammed!) De ki: "Ey insanlar! Ben sizin için ancak apaçık bir uyarıcıyım".

48/8-9. (Ey Muhammed!) Seni tanık, müjdecî ve uyarıcı olarak gönderdik ki, sizler Allah'a ve Elçisi'ne inanasınız, O'na yardım edesiniz, saygı gösteresiniz ve O'nu sabah akşam yüceltesiniz.

(٢٨/٣٤) وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

(٩/٤٦) قُلْ مَا كُنْتُ بِذَعَا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِن أَتَّبِعْ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ

(٤٤/١٤) وَلَنَذِرَ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخْرَجْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُّجِبُ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرَّسُولَ أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِّن قَبْلُ مَا لَكُمْ مِّن زَوَالٍ

(١١٩/٢) إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنِ أَصْحَابِ الْجَنَّةِ

(٤٩/٢٢) قُلْ يَٰأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ

(٨/٤٨) إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا (٩) لِّتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتَتَّبِعُوهُ بَكْرَةً وَأَصِيلًا

5. Müslümanlar'ın Hz. Peygamber'e İtaat Yükümlülükleri

Hz. Muhammed'in yürüttüğü hareket, bir yönüyle siyasi bir hareket idi. Siyasi hareketlerde ise —özellikle hareketin askeri boyutunda— itaat sorunu önemli bir yer tutar. Kabileler hâlinde çölde yaşayan Arapların seciyesinden dolayı, peygamberimizin belli dönemlerde itaatsizlik sorunu yaşadığı, ayetlere de yansımış bir durumdur. Bu nedenle, Kur'an'daki Peygamber'e itaat vurgusu, öncelikle siyasi-askeri bağlamda düşünülmelidir. Bunun yanı sıra, bir dinî liderin, peygamberin, vahiy yoluyla etrafındakilere ilettiği, tavsiye ettiği ahlaki kurallara ve hukuki buyruklara da itaatin talep edilmesi de son derecede anlaşılabilir bir durumdur. Nitekim, Kur'an'ın muhataplarından Hz. Peygamber'e itaat edilmesini istemesinin ve yer yer ona itaati Allah'a itaatle eşdeğer tutması, bu bağlamda düşünülmelidir. Hz. Peygamber'le çağdaş olmayan Müslümanlar ve doğal olarak bizler için ise, ona itaat yükümlülüğü, onun tebliğ ettiği öğretiye ve onun sünnetinin rehberliğine sadakat göstermektir.

³⁹⁹ veya "... senin dilinde indirmek suretiyle kolaylaştırdık".

4/59. Ey inananlar! Allah'a itaat edin, Peygamber'e ve sizden buyruk sahibi olanlara itaat edin. Eğer bir şeyde çekişirseniz, Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, onu Allah'a ve Elçisi'ne götürün. En iyisi budur ve sonuç bakımından en güzel olan budur. 60. (Ey Muhammed!) Sana indirilene ve senden önce indirilene inandıklarını iddia edenleri görmedin mi? Tağut'un hâkimliğine girmek isterler. Oysa onu inkar etmekle emrolunmuşlardır. Şeytan onları derin bir sapıklığa sürüklemek ister. 61. Onlara: "Allah'ın indirdiğine ve Peygamber'in hakemliğine gelin" dediği zaman, ikiyüzlülerin senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün. 62. Kendi işlediklerinden ötürü başlarına bir musibet geldiği zaman: "Biz iyilik etmek ve uzaklaştırmaktan başka bir şey istemedik" diye Allah'a yemin ederek nasıl sana geliyorlar? 63. İşte bunların kalplerinde olanı Allah bilir. Onların yaptıklarına bakma, onlara öğüt ver, onlara işleyecek güzel söz söyle. 64. Biz her elçiye, ancak Allah'ın izni ile kendisine itaat olunması için gönderdik. Eğer onlar kendilerine yazık ettikleri zaman, sana gelerek Allah'tan bağışlanma dileselerdi ve Peygamber de onlar için bağışlanma dileseydi, şüphesiz Allah'ın tövbeleri daima kabul ettiğini, acıyan olduğunu görürlerdi. 65. Hayır, Rabbine andolsun ki, aralarındaki çekişmelerinde seni hakem tayin edip senin verdiğin hükme, içlerinde bir sıkıntı duymadan, tam anlamıyla teslim olmadıkça inanmış sayılmazlar.

7/157. Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları, kendilerine uygun olanı emreden ve kötülüğü yasaklayan; onlara temiz şeyleri helal eden, murdar şeyleri haram eden; ağır yüklerini ve üzerlerindeki zincirleri kaldıran ümmî Peygamber Elçi'ye inanan, onu destekleyen, ona yardım eden ve ona indirilen ışığa uyan kimseler, işte bunlar kurtulacaklardır.

٥٩/٤) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا (٦٠) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا (٦١) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتُ الْمُنَافِقِينَ يَصْنَعُونَ غَتًّا صَدُودًا (٦٢) فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا (٦٣) أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا (٦٤) وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِبُطَاحٍ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا (٦٥) فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

١٥٧/٧) الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

3/31. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah'ı seviyorsanız o hâlde bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın". Allah bağışlayıcı ve merhametlidir. 32. De ki: "Allah'a ve Elçisi'ne itaat edin". Eğer yüz çevirirlerse, (bilsinler ki) Allah nankörlük edenleri sevmez.

33/21. (Ey inananlar!) Sizler için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok ananlar için Allah'ın Elçisi'nde güzel bir örnek vardır.

4/80. (Allah'ın gönderdiği) Elçi'ye itaat eden, Allah'a itaat etmiştir. Kim yüz çevirirse (kendi bilir)! Biz seni onlara bekçi göndermedik.

24/54. De ki: "Allah'a itaat edin; Elçi'ye itaat edin!" Eğer yüz çevirirseniz, o (Peygamber) kendisine yüklenenden, siz de kendinize yüklenenden sorumlusunuz. Eğer ona itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz. Elçi'ye düşen sadece, apaçık bildirimde bulunmaktır.

D. HZ. PEYGAMBER VE MUCİZE

Mucize, bir peygamberin peygamberliğini ispat ve insanları ikna etmek için Allah'ın kudret ve yardımıyla bahsetmiş olduğu olağanüstülüklerdir; Hz. Musa'nın asasının yılanı dönüşmesi, Hz. İsa'nın pek çok hastalığı gidermesi, beşikteyken konuşması gibi... Allah, elçilerini bu tür olağanüstülüklerle destekliyordu; zira insanların mitik bilinçleri, ancak tabiat kanunlarını yırtmak veya tersine çevirmek suretiyle, peygamberin evrenin sahibi ve yegâne mutasarrıfı olan Allah tarafından gönderildiğine ikna edilebiliyordu. Oysa son vahiyde mucize icaza dönüştürülmüştür; yani Kur'an'ın üslûbu, onun ilâhiliğinin yegâne delili olarak ileri sürülmüştür. Ayrıca, Kur'an, mucize yerine tabiat kanunlarını ve bunların değişmezliğini, istikrarını, uluhiyetin delili olarak ileri sürmüştür: "O'nun varlığının göstergelerinden biri, dağ gibi gemilerin denizlerde yüzüp gitmesidir" (42. Şûrâ, 32).

1. Hz. Peygamber'e Yöneltilen Mucize Talepleri

Bazı toplumların nankörlüğü ve tekebbürü o kadar güçlüdür ki, en açık delil olan mucizeye bile inanmamışlardır. Kur'an, peygamberlerin hayatlarından buna örnekler vermektedir. Bu nedenle, son peygamber Hz. Muhammed'e yönelik mucize talepleri Kur'an tarafından reddedilmiştir. Mucize, akla hitap eden bir şeydir, yani akli ikna eder. hâlbuki birer ahlaksızlık türü olarak nankörlük, inad, istigna ve tekebbür, akli bastırarak işlevsiz kılar. Kur'an bu vasıftaki insanları mucize yoluyla ikna etmenin mümkün olmadığını söylemektedir.

٣١/٣) قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٣٢) قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

٢١/٣٣) لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

٨٠/٤) مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا

٥٤/٢٤) قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

74/52. Hayır; onların herbiri önüne açılivermiş sahifeler verilmesini ister. 53. Hayır; aslında onlar ahiretten korkuyorlar.

25/7-8. (Putperestler:) "Bu ne biçim elçi? Yemek yiyor, sokaklarda yürüyor. Ona onunla beraber uyarıcı olarak bir melek indirilseydi ya! Yâhut, kendisine bir hazine verilseydi veya besleneceği bir bahçesi olsaydı ya!" dediler. Bu zâlimler, inananlara: "Sizin uyduğunuz, sadece büyülenmiş bir adamdır" dediler. 9. (Ey Muhammed!) Sana nasıl misaller geldiklerine bir bak! Onlar sapmışlardır, artık yol bulamazlar. 10. Dilerse sana bunlardan daha iyisini, altlarından ırmaklar akan cennetler varedabilen ve sana köşkler kurabilen Allah yücedir.

25/21. Bizimle karşılaşmayı ummayanlar: "Ya bize meleklerin indirilmesi, ya da Rabbimizi görmemiz gerekmez miydi?" derler. Andolsun ki, onlar kendi kendilerine büyülenmişler, azgınlıkta çok ileri gitmişlerdir. 22. Melekleri gördükleri gün, işte o gün, suçlulara iyi haber yoktur. Melekler: "İyi haber size yasaktır yasak!" derler.

20/133. "(Muhammed) Rabbinden bize bir mucize getirseydi ya" dediler. Onlara, önceki kitaplarda bulunan belgeler gelmedi mi? 134. Eğer onları (Muhammed'den) önce bir azaba uğratarak yok etseydik: "Rabbimiz! Bize bir peygamber gönderseydin de, alçak ve rezil olmazdan önce ayetlerine uysaydık, olmaz mıydı?" diyeceklerdi. 135. De ki: "Herkes gözlemlemektedir; siz de gözleyin. Şüphesiz, düz yolda gidenlerin kimler olduğunu ve kimlerin doğru yolu bulduğunu bileceksiniz".

17/59. Bu mucizeleri göndermekten Bizi alıkoyan, öncekilerin onları yalantamış olmasıdır. Semud kavmine, gözle görülebilen bir dişi deve vermiştik de ona zulmetmişlerdi. Oysa Biz mucizeleri yalnız korkutmak için göndeririz.

٥٢/٧٤) بَلْ يَرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مُنشُورَةً (٥٣) كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ

٧/٢٥) وَقَالُوا مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْلَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونُ مَعَهُ نَذِيرًا (٨) أَوْ يُلْقَى إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا (٩) أَنْظِرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا (١٠) تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلُ لَكَ قُصُورًا

٢١/٢٥) وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ أَوْ نَرَى رَبَّنَا لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتْوًا كَبِيرًا (٢٢) يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حَجْرًا مَحْجُورًا

١٣٣/٢٠) وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِنْ رَبِّهِ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةٌ مَا فِي الصُّحُفِ الْأُولَى (١٣٤) وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِنْ قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَذِلَّ وَنَخْزَى (١٣٥) قُلْ كُلُّ مَرْبُوعٍ فَتَرْجِعُوا فَعْتَلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَى

٥٩/١٧) وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ إِلَّا تَخْوِيفًا

17/90-93. Onlar: "Bize yerden bir kaynak fışkırtmadığın veya aralarından ırmaklar fışkıran hurmalıkların ve üzüm bağların olmadığı, yahut da iddia ettiğin gibi, (Allah) göğü tepemize parça parça düşürmediği, ya da Allah'ı ve melekleri karşımıza getirmediğin, veyahut altından bir evin olmadığı, yahut göğşe çıkmadığın sürece sana inanmayacağız. Bize okuyacağımız bir kitab indirmediğin göğşe çıkmama da inanmayacağız" dediler. De ki: "Rabbimi tenzih ederim! Ben elçi olan bir insandan başka bir şey miyim?" 94. İnsanlara doğruluk rehberi geldiği zaman, inanmalarına engel olan "Allah elçi olarak bir insan mı gönderdi?" demeleridir. 95. De ki: "Eğer yeryüzünde yerleşip dolaşanlar melek olsalardı, Biz de onlara gökten elçi olarak bir melek gönderirdik". 96. De ki: "Benimle sizin aranızda tanık olarak Allah yeter. O kullarından haberdardır ve onları görmektedir".

10/20. "Ona (Muhammed'e), Rabbinden bir mucize indirilmeli değil mi?" diyorlar. De ki: "Gayb ancak Allah'a aittir. Bekleyin; ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim".

11/12. Onların: "Ona bir hazine indirilmeli veya beraberinde bir melek gelmeli değil miydi?" demelerinden dolayı gönlün daralır; belki de sana vahyolunanın birkismini bırakacak olursun. Sen ancak bir uyarıcısın ve herşeye vekil olan Allah'tır.

15/7. "Doğru sözlülerden idiyisen, bize melekleri getirseydin ya" dediler. 8. Biz melekleri ancak gerekince indiririz. O zaman da asla bekletilmezler.

15/14-15. Onlara gökten bir kapı açsaydık da oraya çıkmaya koyulsalardı, (bu sefer de): "Bizim gözlerimiz boyandı; hayır, biz büyüledik" derlerdi.

٩٠/١٧) وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا (٩١) أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجَّرَ الْأَنْهَارُ خِلَالَهَا تَفْجِيرًا (٩٢) أَوْ تُسْقَطَ السَّمَاءُ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِيَ بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ قَبِيلًا (٩٣) أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرَفٍ أَوْ تَرْقَى فِي السَّمَاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرَبِّكَ حَتَّى تُنْزِلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرُوهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا (٩٤) وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَى إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا (٩٥) قُلْ لَوْ كَانُ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يُمَثِّلُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَرَكُنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَلَكَاتٍ رَسُولًا (٩٦) قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا

٢٠/١٠) وَيَقُولُونَ لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَقُلْ إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنتَظِرِينَ

١٢/١١) فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحَى إِلَيْكَ وَضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَنْ يَقُولُوا لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ كَنزٌ أَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ

٧/١٥) لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (٨) مَا نُنْزِلُ الْمَلَائِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا إِذَا مُنْظَرِينَ

١٤/١٥) وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ (١٥) لَقَالُوا إِنَّمَا سُكَّرَتْ أَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَسْحُورُونَ

6/7. (Ey Muhammed!) Sana kağıtta yazılı bir kitap indirseydik de, elleriyle ona dokunsalardı, inkâr edenler yine de: "Bu apaçık bir büyüdür" derlerdi. 8. "Ona bir melek indirilmeli değil miydi?" dediler. Eğer bir melek indirmiş olsaydık, iş bitirilmiş olurdu ve artık hiç bekletilmezlerdi.

6/37. Onlar: "(Muhammed'in) Rabbinden kendisine bir mucize gönderilmeli değil miydi?" dediler. De ki: "Allah'ın mucize indirmeye gücü yeter". Fakat onların çoğu bilmiyorlar".

6/109. Eğer onlara bir mucize gelirse, buna kesinlikle inanacaklarına dair bütün güçleriyle Allah'a yemin ederler. De ki: "Mucizeler Allah'ın katındadır". Mucize geldiğinde de inanmayacaklarını siz nereden bilirsiniz? 110. O'na ilk defa inanmadıkları gibi, onların gönüllerini ve gözlerini çevirir ve onları taşkınlıkları içinde bocalayıp dururken bırakırız. 111. Eğer Biz onlara melekleri indirseydik, ölümler de onlarla konuşsaydı ve herşeyi karşılıklarına toplayıp dikseydik, -Allah'ın dilemesi bir yana- yine de inanmazlardı, fakat bunu çokları bilmez.

6/124. Onlara bir âyet geldiği zaman: "Bize de, Allah'ın (diğer) elçilerine verildiği gibi (mucizeler) verilmedikçe inanmayacağız" derler. Allah, elçiliğini nereye koyacağını daha iyi bilir. Suç işleyenlerin başına Allah katında bir aşağılık ve yapmakta oldukları hileden dolayı çetin bir azap gelecektir.

6/158. Onlar yalnızca, kendilerine meleklerin gelmesini veya Rabbinin gelmesini yahut Rabbin'den birtakım mucizelerin gelmesini bekliyorlar. Daha önce inanmamış veya inancıyla bir iyilik yapmamış kimseye, Rabbinin birtakım mucizeleri geldiği gün inanması fayda vermez. Onlara de ki: "Bekleyin; biz de bekliyoruz".

21/5. Onlar: "Hayır; bunlar karışık rüyalardır", "Hayır; onu uydurmuştur", "Hayır; o

(٧/٦) وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالُوا الَّذِي نَزَّلْنَا هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ (٨) وَقَالُوا لَوْلَا أَنْزَلَهُ عَلَيْهِ مَلَكَ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكَ لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ

(٣٧/٦) وَقَالُوا لَوْلَا نَزَلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْزِلَ آيَةً وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

(١٠٩/٦) وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَنُنْزِلَنَّ جَاءَهُمْ آيَةٌ لِيُؤْمِنُوا بِهَا قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ (١١٠) وَتَقَلُّبُ أَفْسَدَتِهِمْ وَأَبْصَارُهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرْنَاهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (١١١) وَلَوْ أَنَّا نَزَّلْنَاهُ إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَى وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قَبِلُوا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ يَجْهَلُونَ

(١٢٤/٦) وَإِذَا جَاءَهُمْ آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَى مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ

(١٥٨/٦) هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انتَظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ

(٥/٢١) بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ

şâirdir", "Haydi önceki peygamberler gibi o da bize bir mucize getirsin" dediler.

29/50. İnkârcılar: "Ona Rabbinden mucizeler indirilmesi gerekmez miydi?" derler. De ki: "Mucizeler ancak Rabbinin katındadır. Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım". 51. Sana, kendilerine okunan bu Kitab'ı indirmiş olmamız, onlara yetmiyor mu? Bunda inanan topluluğa rahmet ve hatırlatma vardır.

2/118. Bilmeyenler: "Allah bizimle konuşmalı veya bize de bir mucize gelmeli değil mi?" derler. Bunlardan öncekiler de bunların dediği gibi demişlerdi; çünkü gönülleri birbirine benzemektedir. Biz kesinkes bilenenler için belgeleri açıklamışızdır.

2/209. Size açık belgeler geldikten sonra yine tökezlerseniz, bilin ki, Allah güçlüdür ve Hakîmdir. 210. Onlar, bulut gölgeleri içinde Allah'ın ve meleklerin gelmesinden başka bir şey beklemiyorlar. (O durumda) iş bitmiş olur. Bütün işlerin kararı Allah'a aittir.

3/183. Onlar "Ateşin yiyeceği bir kurbanı getirmedeği sürece, hiç bir elçiye inanmamamız konusunda Allah bize ahit verdi"⁴⁰⁰ dediler. Sen de de ki: "Benden önce elçiler size açık belgeleri ve bu dediğiniz şeyi getirmişti. Doğru sözlü idiyerseniz, onları niçin öldürdünüz?"

4/153. Kitaplılar, gökten kendilerine bir kitap indirtmeni isterler. Andolsun, Mûsa'dan, bundan daha büyüğünü istemişlerdi de: "Allah'ı bize apaçık göster" demişlerdi. Haksızlıklarından dolayı onları yıldırım çarpmıştı. Daha sonra, açık belgeler kendilerine geldikten sonra, buzağıyı (tanrı olarak) benimsediler. Ama bunu da affettik ve Mûsa'ya apaçık bir belge verdik.

شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ

(٥٠/٢٩) وَقَالُوا لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَاتٍ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ (٥١) أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَى عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَى لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

(١١٨/٢) وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ

(٢٠٩/٢) فَإِنْ زُلْزَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكُمْ النَّبِيُّاتُ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٢١٠) هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ

(١٨٣/٣) الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عَهِدَ إِلَيْنَا أَلاَّ نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّى يَأْتِيَنَا بِقُرْآنٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالَّذِي قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

(١٥٣/٤) يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تَنَزَّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَى أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ وَأَتَيْنَا مُوسَى سُلْطَانًا مُبِينًا

⁴⁰⁰ Bu iddia Yahudiler'e aittir. Tevrat'ta (I. Krallar, 18, 19) ateşin kurbanı yakması İlyas Peygamber'in peygamberliğinin ispatlanması için gösterilen bir mucize olarak değerlendirilmektedir.

13/7. İnkâr edenler: "O'na (Muhammed'e) Rabbinden bir mucize indirilmeli değil miydi?" derler. Sen ancak bir uyarıcısın; her toplumun bir yol göstereni vardır.⁴⁰¹

13/27. İnkâr edenler: "O'na (Muhammed'e) Rabbinden bir mucize indirilmeli değil miydi?" derler. De ki: "Allah diletiğini saptırır, kendisine yöneleni de kendine ulaştırır".

13/31. (İnananlar:) "Keşke kendisiyle dağların yürütüldüğü, yeryüzünün parçalandığı veya ölümlerin konuşturulduğu bir Kur'an olsaydı..." (diye düşünüyorlar). Hayır; bu iş Allah'a aittir. İnananlar, Allah'ın -dilediği takdirde- bütün insanları yola getireceğinden artık umutlarını kesmediler mi? Allah'ın sözünün yerine gelmesi için, yaptıklarından ötürü, inkâr edenlerin ya başlarına yahut evlerinin yakınına bir felaket gelecektir. Allah verdiği sözden caymaz.

2. İsrâ Olayı

Kelam ve Akaid kitaplarında İsrâ (gece yolculuğu) ve Mirac (göğe yükselme) olayları birarada ele alınırlar. Bilindiği gibi, Kur'an'da yalnızca İsrâ'dan söz edilmektedir. Mirac ise, bazı hadislerde geçmektedir. Bu konudaki hadislerle ilgili ciddi tartışmalar söz konusu olagelmıştır. Kur'an'da anlatılan İsrâ olayı özetle şu şekilde cereyan etmiştir: Hz. Peygamber bir gece (kendî evinde veya amcacısının evinde) uyurlarken Cebrail onu bir bineğe (Burak) bindirerek Mescid-i Aksâ'ya (Kudüs) götürmüştür. Bu olayın bedenlen mi yoksa rüyada mı olduğu konusunda da çok yoğun tartışmalar olagelmıştır. Rivayetlerde Hz. Aîşe, Muaviye, Hasan Basrî ve birçok isim, bu olayın rüyada gerçekleştiğini savunanlar arasında geçmektedir. Kur'an'ın ilgili ifadelerinden anlaşıldığına göre, bu olay nasıl cereyan etmiş olursa olsun, kafirleri iknaya değil, yalnızca Hz. Peygamber'in ruhi terbiyesine yönelik bir olaydır ve dolayısıyla bir mucize niteliği taşımamaktadır.

17/1. Kulu Muhammed'i geceleyin Mescid-i Haram'dan, bir kısım ayetlerimizi kendisine göstermek için, çevresini kutsal kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah yücedir. O İştien'dir, Gören'dir.

(٧/١٣) وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ

(٢٧/١٣) وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ يَضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أُنَابَ

(٣١/١٣) وَلَوْ أَنْ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كَلِمَ بِهِ الْمَوْتَى بَلْ لِلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا أَفَلَمْ يَتَسَاءَلُوا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَهْدَى النَّاسَ جَمِيعًا وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِنْ دَارِهِمْ حَتَّى يَأْتِيَ وَعْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ

(١٧/١) سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

17/60. Sana: "Rabbin, insanları kuşatmıştır" demiştik. Sana gösterdiğimiz rüyayı⁴⁰² ve Kur'an'da lânetlenen ağacı⁴⁰³ sadece insanları sınamak için meydana getirdik. Biz onları korkutuyoruz, ama bu, ancak onların büyük azgınlığını artırıyor.

(٦٠/١٧) وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا

E. HZ. PEYGAMBER'İN AİLE HAYATI VE EŞLERİ

Poligaminin (çok eşlilik) yaygın olduğu Arap Yarımadası'nda, doğal olarak, peygamberimizin de yaşamı boyunca birden fazla eşi olmuştur; değişik neden ve amaçlarla, toplam dokuz kadınla evlenmiştir. Birden çok kadınla evliliğin, bir kadınla evli olmaya oranla daha fazla sorunlu olacağı açıktır. Doğal olarak, Hz. Peygamber'in evlilik hayatında da çeşitli sorunlar ortaya çıkmış; vahiy de, Hz. Muhammed'in peygamberlik vazifesini aksettirmesi için, zaman zaman bu sorunlara müdahale etmiştir. Bu nedenle, Kur'an'da Hz. Peygamber'in aile hayatı ve eşleriyle ilgili pek çok pasaj yer almaktadır. Bu pasajlarda dikkat çeken önemli bir konu, Müslümanların Hz. Muhammed'in ailesi ile ilişkileridir. Yeni Müslüman olmuş Bedevilerin patavatsızlıkları, zaman zaman sorun çıkarmış, vahiy de bunlara müdahale etmiştir. Aşağıda bu sorunların gündeme geldiği ayetleri bulacaksınız. Bu pasajlarda, Kur'an'ın Hz. Peygamber'in ailesine, eşlerine son derecede özen gösterdiği dikkat çeker. Müslümanlar da tarih boyunca bu özene riayette kusur etmemiş, hatta tarih boyunca farklı çevrelerde farklı içerikler kazansa da, Ehl-i Beyt kavramı çerçevesinde, bu özen konusunda bazı aşırılıklar dahi sergilenebilmiştir.

33/6. Peygamber, inananlara kendilerinden daha yakındır. Peygamber'in eşleri inananların anneleridir. Akraba olanlar, Allah'ın Kitabına göre, miras hususunda birbirlerine, inananlar ve hicret edenlerden daha yakındırlar. Dostlarınıza yapacağınız uygun bir iyilik elbette bunun dışındadır. Bu da Kitab'da yazılı bulunmaktadır.

(٦/٣٣) النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ مِنْ بَعْضِهِمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَى أُولِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا

33/53. Ey inananlar! Yemeğe çağırıldıkça Peygamber'in evlerine girmeyin ve (erken gidip) yemeğin pişmesini beklemeyin. (Yalnızca) davet edilerseniz girin ve yemeği yiyince konuşmaya dalmadan dağılın. Bu (davranışınız) Peygamber'i üzüyor, ama o sizden çekiniyordu. Allah gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamber'in eşlerinden bir şey isteyeceği-

(٥٣/٣٣) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرِ نَظِيرٍ لَهُ إِيَّاهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْسَبِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكَ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا

⁴⁰¹ Sahabe ve Tabi'un'dan bazıları ve muahhar müfessirlerden bazıları (örn. Zemahşerî) bu 'yol gösteren'in herhangi bir nebi veya rasul değil, bizzat Allah olduğu kanaatinde idirler.

⁴⁰² ru'yâ kelimesinin tam karşılığı 'görmek'tir. Bu kelime uykuda rüya görmek için kullanıldığı gibi, çıplak gözle görme anlamında da kullanılır. Burada hangi anlamda kullanıldığı açık değildir. Ancak, müfessirler bu kelimeyi, Hz. Peygamber'in İsrâ ve Mirac tecrübeleriyle ilgili görmüşler ve 'rüya' olarak yorumlamışlardır.

⁴⁰³ Zakkum ağacı; krş. 37. Saffat/62; 44. Duhan/43-44; 56. Vakıa/52.

farz kılmış olduğumuzu bildirdik. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 51. (Ey Muhammed!) Bu hanımlardan istediğini bırakır, istediğini alabilirsin. Ayrılmış olduklarından da, arzu ettiğini tekrar almandan sana bir sorumluluk yoktur. Bu onların gözlerinin aydın olmasını, üzülmemelerini, hepsine verdiği şeylere razı olmalarını daha iyi sağlar. Allah gönüllerinizde olanı bilir; Allah bilendir, halimdir. 52. (Ey Muhammed!) Bundan sonra başka kadınlarla evlenmen de, bunları başka hanımlarla değiştirmen de –güzellikleri ne kadar hoşuna giderse gitsin– sana helal değildir. Allah herşeyi gözetmektedir.⁴⁰⁷

33/59. Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve inananların kadınlarına, (dışarı çıkarken) üstlerine örtü almalarını söyle; bu onların tanınmasını ve incitilmemesini daha iyi sağlar. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

33/57. Allah'ı ve Elçisi'ni incitenlere Allah, dünyada da ahirette de lanet etmiş ve onlara alçaltıcı bir azap hazırlamıştır. 58. İnanan erkek ve kadınları yapmadıkları bir şeyden ötürü incitenler, şüphesiz iftira etmiş ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.

24/11. Muhammed'in eşine o yalanı⁴⁰⁸ uyduranlar, içinizden bir gürühtür. Bunu kendiniz için kötü sanmayın; o sizin için hayırlı olmuştur. Onlardan herbirine kazandığı günah karşılığı ceza vardır; içlerinden elebaşılık yapana ise büyük azap vardır. 12. Onu işittiğiniz zaman inanan erkekler ve inanan kadınların kendiliklerinden iyi zanda bulunup da: "Bu apaçık bir iftiradır" demeleri gerekmez miydi? 13. Ona dört tanık getirmeleri gerekmez miydi? Madem ki tanık getirmedi, o

عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ٥١) تَرْجِي مَن تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتَوَوِّي إِلَيْكَ مَن تَشَاءُ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَخْزَيْنَ وَيَرْضَوْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلَّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ٥٢) لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبْدَلَ بِهِنَ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَغْنَيْتُكَ حَسَنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا

٥٩/٣٣) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّلْأَزْوَاجِ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

٥٧/٣٣) إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا ٥٨) وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغْيٍ مَّا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا

١١/٢٤) إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ لَكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ١٢) لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ ١٣) لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَافِرُونَ ١٤) وَلَوْلَا

hâlde bunlar Allah katında yalancılardır. 14. Allah'ın dünya ve ahirette size lütuf ve merhameti olmasaydı, o kötü söze dalmanızdan ötürü, büyük bir azaba uğrardınız. 15. Onu dilinize dolamıştınız. Bilmediğiniz şeyleri ağızınıza alıyordunuz. Onu önemsiz bir şey sanıyordunuz, oysa Allah katında önemi büyüktü. 16. Onu işittiğinizde: "Bu konuda konuşmamız yakışık almaz; hâşâ, bu büyük bir iftiradır" demeniz gerekmez miydi? 17. Eğer inanan kişilerseniz, Allah buna benzer bir şeye bir daha dönmemenizi öğütler. 18. Allah size âyetleri açıkça bildiriyor. Allah bilgidir, bilgedir. 19. İnananlar arasında hayasızlığın yayılmasını arzu edenlere; işte onlara, dünya ve ahirette can yakıcı azap vardır. Allah bilir, siz ise bilmezsiniz. 20. Allah'ın size lütuf ve merhameti bulunmasaydı, Allah şefkatli ve merhametli olmasaydı, size büyük bir azap dokunurdu.⁴⁰⁹

66/1. Ey Peygamber! Eşlerinin hoşnutluklarını gözeterek, Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin kendine yasak ediyorsun? Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 2. Allah size, yeminlerinizi keffaretle geri almanızı meşru kılmıştır. Allah sizin sahibinizdir. O bilendir, bilgedir. 3. Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. O, bunu Peygamber'in diğer bir eşine haber verince, Allah da Peygamber'e durumu bildirmiş, o da birkısını o eşinin yüzüne vurmuş, birkısını yüzüne vurmaktan geri durmuştu. Peygamber bunu kendisine bildi-

فَضَّلَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ١٥) إِذْ تَقُولُتُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيَّاءً وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ١٦) وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ١٧) يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُولُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ١٨) وَبَيِّنَ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ١٩) إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ٢٠) وَلَوْلَا فَضَّلَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَعُوفٌ رَحِيمٌ

١/٦٦) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاةَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٢) قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ٣) وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَأَتْ بِهِ وَأُظْهِرَ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضُهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَاكَ هَذَا قَالَ نَبَأَنِي الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ ٤) إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَنَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ

⁴⁰⁷ Rivayetlerden anlaşıldığına göre, bu ayetler indiğinde Hz. Peygamber'in 9 eşi, 2 cariyesi vardı. Eşleri Aişe, Hafsa, Ummu Habibe, Ummu Seleme, Sevde, Zeyneb, Cuveyriye, Zeyneb bint Huzeime ve Meymune; cariyeleleri ise, Safiyye ve Mariye idi. Tarihen bilinmektedir ki, Hz. Peygamber bu ayetlerden sonra yeni bir evlilik yapmamıştır.

⁴⁰⁸ Hz. Aişe'ye zina iftirası.

⁴⁰⁹ Hz. Peygamber zaman zaman sefere çıkarken eşlerinden birini de beraberlerinde götürüyorlardı. Benû Mustalik gazvesinde eşleri Aişe onlara refakat etmişti. Savaş dönüşü, kervan bir yerde konaklamış, herkes ihtiyacını görmek üzere etrafa dağılmıştı. Hz. Aişe gittiği yerde gerdanlığını kaybetmiş ve onu ararken kervanı kaçırmıştı. O bineğinin üzerinde bir çadır içerisinde yolculuk yaptığı için, yokluğu farkedilmemiş; neden sonra, kervanın gerisinden gelmekle görevli olan şahıs ile birlikte çıkagelmişti. Bu gecikme ve kervana yabancı bir erkek ile birlikte gelmesi, fırsat kollayan kötü niyetli insanlar tarafından dedikodu konusu yapılmış, bu dedikodular zamanla Müslüman cemaat arasında yaygınlık kazanmıştı. Bu durum Hz. Peygamber ve eşini oldukça üzmüş, yapılan dedikodulara ne-redeyse Hz. Peygamber de inanmaya başlayacakken bu ayetler inmiş ve Hz. Aişe aklanmıştı. İslam tarihinde bu olay 'İfk' (iftira) olayı olarak bilinir. Yine yukarıda yer verdiğimiz 33. Ahzab/57-58. ayetlerde de bu olaya temas edilmektedir.

rince, eşi: "Bunu sana kim haber verdi?" demiş, o da: "Bunu bana herşeyi bilen ve herşeyden haberdar olan Allah haber verdi" demişti. 4. (Ey Peygamber'in eşleri!) Eğer ikiniz de Allah'a tövbe ederseniz, kaymış olan kalpleriniz düzelmiş olur. Eğer eşinizin aleyhinde yardımlaşarak bir şey yapmaya kalkarsanız bilin ki, onun himayecisi Allah'tır; bundan başka Cebrâil, mü'minlerin iyileri ve melekler de yardımcısıdır. 5. (Ey Peygamber'in eşleri!) Eğer o sizi boşarsa, Rabbi ona, sizden daha iyi olan, kendini Allah'a veren, inanan, boyun eğen, tövbe eden, kulluk eden, çok dindar, dul ve bâkire eşler verebilir.⁴¹⁰

F. HZ. PEYGAMBER'E YÖNELİK UYARILAR

Hiz. Muhammed'in, vahiy almasının dışında, entelektüel ve ahlaki anlamda ilahi bir yönlendirilmeye tâbi olmadığının en açık kanıtı, onun peygamberliği süresince yaptığı hatalar ve bu hatalar dolayısıyla Allah'dan aldığı uyarılardır. Bu hatalar, fıkır, siyasi ve ameli alanların her biriyle ilgili olabilmektedir. Geleneksel dinî düşünce, Peygamber'i neredeyse insan olmaktan çıkardığı için, bu hatalarda bile bir hikmet arama çabasına girilmiştir. Oysa, Peygamber'i, hata yapan, yanılan; ancak, bazı hataları Allah tarafından düzeltilen bir insan olarak görmek, onun başarılarını, dehasını, iradesini daha iyi anlamamızı ve gerçek anlamda örnek almamızı kolaylaştırır.

80/1-2. (Muhammed) kör, yanına geldi diye kaşlarını çatı ve yüzünü çevirdi. 3-4. (Ey Muhammed!) Ne bilirsin, belki de o arınacak; yahut öğüt alacak da, bu öğüt kendisine yarayacak. 5-6. Ama sen, kendisini yeterli gören kimseyi karşına alıyorsun. 7. Onun arınmasından sana ne? 8-10. (Allah'tan) korkup koşarak sana gelen kimseye ise aldırıyorsun. 11. Dikkat et; bu bir hatırlatmadır. 12. Dileyen ondan

هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ ٥ عَسَىٰ رِئْءَا أَنْ يَطَّلِقَكَ أَنْ يَبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكَ مُسْلِمَاتٍ مُّؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَاتِيَاتٍ عَابِدَاتٍ سَابِحَاتٍ نَّيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا

١/٨٠ (عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ ٢) أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ ٣ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهٗ يُزَكَّىٰ ٤ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَىٰ ٥ أَمَّا مَنْ اسْتَعْتَىٰ ٦ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّىٰ ٧ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَكَّىٰ ٨ وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَىٰ ٩ وَهُوَ يَخْشَىٰ ١٠ فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّىٰ ١١ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ

⁴¹⁰ Bu pasajda temas edilen olayla ilgili değişik senaryolar rivayet edilir. Bunlar arasında en yaygın olanı, "bal şerbeti olayı" olarak bilinmektedir. Hadise şöyle gelişmiştir: Hz. Peygamber, eşlerinden birinin ikram ettiği bal şerbetini içmiş ve onun yanında biraz fazla kalmıştı. Bu, diğer eşlerinden ikisi tarafından hoş karşılanmamış ve ona bir oyun tertip etmişlerdi. Bu tertibi gerçekleştirme görevini üstlenen eşi, Hz. Peygamber onun yanına geldiğinde, bal şerbeti içtiğinden haberdar olduğunu ima eder. Hz. Peygamber onun psikolojisini anladığı için, oynanan oyunun farkında olduğu halde, olaya soğukkanlılıkla ve anlayışla yaklaşır ve eşinin gönlünü etmek için, bir daha bal şerbeti içmeyeceğini dair söz verir. O eşi de, oyunlarının sonuç verdiğini görünce, aralarında kalması gereken bu olayı Hz. Peygamber'in diğer eşlerine anlatır. Eşi tarafından istismar edilmek Hz. Peygamber'i çok üzmüştür.

öğüt alır.⁴¹¹

33/1. Ey Peygamber! Allah'tan sakın ve inkârcılara ve ikiyüzlülere uyma! Allah bilendir, bilgedir. 2. Sana Rabbinden vahyolunana uyl Şüphesiz, Allah yaptıklarınızdan haberdardır. 3. Allah'a güven; vekil olarak Allah yeter.

33/37. (Ey Muhammed!) Allah'ın nimet verdiği ve senin de nimetlendirdiğin kimseye: "Eşini bırakma; Allah'tan sakın" diyor, Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde saklıyordun. İnsanlardan çekiniyordun; oysa, Allah'tan çekinmen daha uygundu. Sonunda Zeyd eşiyle ilgisini kestiğinde onu seninle evlendirdik ki, evlatlıkları eşleriyle ilgilerini kestiklerinde onlarla evlenmek konusunda mü'minlere bir sorumluluk olmadığı bilinsin. Allah'ın buyruğu yerine gelecektir. 38. Allah'ın Peygamber için öngördüğü şeylerde ona bir güçlük yoktur. Bu, Allah'ın öncekilere ilişkin uygulamasıdır -Allah'ın emri şüphesiz gereği gibi yerine gelecektir-. 39. Onlar Allah'ın göndermiş olduklarını tebliğ ederler, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar. Allah hesap görücü olarak yeter.

28/86. Sen, sana bu Kitab'ın verileceğini ummazdın. O ancak Rabbinin bir rahmetidir. Öyleyse sakın inkarcılara arka çıkma! 87. Allah'ın ayetleri sana indirildikten sonra, sakın seni onlardan alıkoymasınlar. Rabbine çağır ve sakın putperestlerden olma. 88. Allah'la beraber başka bir tanrıya seslenme; O'ndan başka tanrı yoktur; O'nun dışında herşey yok olacaktır; hüküm O'nundur;

⁴¹¹ Hz. Peygamber Kureys'in önde gelenlerinden birkaçıyla -onları yola getirme ümidiyle- konuşurken, yanlarına gözleri kör bir Müslüman olan Abdullah b. Ummi Mektum geldi ve Hz. Peygamber'e bazı sorular yönelterek, kendisiyle ilgilenmesini istedi. Sohbet etmekte olduğu aristokrat zevatın, kör ve fakir olduğu için Abdullah'tan hoşlanmadıklarını bildiğinden Hz. Peygamber, onun gelişini zamansız buldu ve onunla ilgilenme konusunda isteksizlik gösterdi. 80. 'Abese' suresinin tamamı bu olay üzerine inmiştir.

١٢) فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ

١/٣٣) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ٢ وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ٣ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا

٣٧/٣٣) وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ٣٨ مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ فَعْدًا مَقْدُورًا ٣٩ الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا

٨٦/٢٨) وَمَا كُنْتَ تَرْجُو أَنْ يُلْقَىٰ إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونْ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ ٨٧ وَلَا يَصْنَعُكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أَنْزَلْتُ إِلَيْكَ وَأَذَعُ إِلَىٰ رَبِّكَ وَلَا تَكُونُ مِنَ الْمُسْرِكِينَ ٨٨ وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

O'na döndürüleceksiniz.

17/73. (Ey Muhammed!) Neredeyse, Bize karşı ondan başka bir şey uydurman için seni, sana vahyettiğimizden çevireceklerdi. (Bunu başarsalardı) o zaman seni dost edinirlerdi. 74. Eğer Biz seni sağlam tutmasaydık, az kalsın onlara biraz meyledecektin. 75. Bu durumda, sana hem hayatta, hem de öldükten sonra (azabı) kat kat tattırırdık. Sonra bize karşı bir yardımcı da bulamazdın.⁴¹²

17/86. (Ey Muhammed!) Biz dilesek, sana vahyettiğimizi elbette gideririz. Sonra bu konuda Bize karşı duracak bir vekil de bulamazdın. 87. Rabbin, merhametinden dolayı (böyle yapmamaktadır). O'nun sana olan lütfu büyüktür.

10/94. (Ey Muhammed!) Sana indirdiğimizden şüphede isen, senden önce Kitab'ı okuyanlara sor. Andolsun, sana Rabbinden gerçek geldi. Sakın, şüphelenenlerden olma. 95. Asla Allah'ın âyetlerini yalanlayanlardan da olma! Yoksa kaybedenlerden olursun.

11/12. Onların: "Ona bir hazine indirilmeli veya beraberinde bir melek gelmeli değil miydi?" demelerinden dolayı, gönülün daralar; belki de sana vahyolunanın birkismini bırakacak olursun. Sen ancak bir uyarıcısın ve herşeye vekil olan Allah'tır.

6/35. Onların yüz çevirmeleri senin gücüne gittiğinde, yeri delmeye veya göğe merdiven dayamaya güç yetirebilseydin, onlara bir mucize getirirdin.⁴¹³ Allah dileseydi, onları doğru yolda toparlardı.

⁴¹² Bilindiği gibi, gerek Mekke'deki müşrikler, gerekse Medine'deki Kitap Ehli, Hz. Peygamber'e bazı konularda ödün verdiği takdirde kendisine uyabileceklerini söylüyorlardı. Kur'an'daki bu ve benzeri ayetlerden, zaman zaman onun bu tekliflere sempatiyle bakmış olduğunu anlıyoruz. Allah Hz. Peygamber'in onlarla uzlaşmak için ilkelerinden ödün vermesine müsaade etmemiştir.

⁴¹³ Bu pasaja şöyle anlam vermek de mümkündür: "... yeri delmeye veya göğe merdiven dayamaya güç yetirebiliyorsan, onlara bir mucize getirseydin ya!"

73/17) وَإِنْ كَانُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أُوحِيتَ إِلَيْكَ لَيَفْتِنَنَّهُ عَنِ غَيْرِهِ وَإِذَا لَاتَخْذُوكَ خَلِيلًا (٧٤) وَلَوْ أَنَّ ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكُنَ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا (٧٥) إِذَا لَأَذْنُكَ ضِعْفُ الْحَيَاةِ وَضِعْفُ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا

٨٦/١٧) وَلَنْ شَتَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِ عَلَيْنَا وَكِيلًا (٨٧) إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ إِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا

٩٤/١٠) فَإِنْ كُنْتَ فِي شكٍّ مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَاسْأَلِ الَّذِينَ يَقْرَأُونَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ (٩٥) وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الَّذِينَ كَذَبُوا بَيِّنَاتٍ مِنَ اللَّهِ فَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

١٢/١١) فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضُ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَنْ يَقُولُوا لَوْلَا أَنْزَلَ اللَّهُ كِتَابًا أَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَكَ إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ

٣٥/٦) وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى

Öyleyse sakın cahillik etme!⁴¹⁴

الْهُدَىٰ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ

6/52. (Ey Muhammed!) Sabah, akşam, hoşnutluğunu isteyerek Rablerine yalvaranları kovma! Onları hesaba çekmek sana, seni hesaba çekmek de onlara düşmez ki, onları kovarak haksızlık edenlerden olarsın. 53. "Allah, aramızdan bunlara mı iyilikte bulundu?" desinler diye onları birbiriyle denedik. Şükredenleri en iyi bilen Allah'tır, değil mi? 54. Âyetlerimize inananlar sana geldiklerinde de ki: "Size selâm olsun! Rabbiniz merhametli olmayı üstlenmiştir. Sizden kim bilmeyerek bir kötülük yapar da, ardından hemen tövbe eder ve kendini düzeltirse, (görecektir ki) O çok bağışlayıcı ve merhametlidir" 55. Suçluların yolu açığa çıksın diye, âyetleri böylece açıklıyoruz.⁴¹⁵

18/6. (Ey Muhammed!) Bu söze (Kur'an'a) inanmazlarsa, herhalde onların ardından sen de üzüntüden kendini tüke-teceksin.⁴¹⁶

18/28. Sabah akşam, Rablerinin rızasını isteyerek O'na yalvaranlarla beraber sen de sabret. Gözlerin dünya hayatının süsünü isteyerek onlardan başka yana sapmasın. Gönülünü, Bizi anmaktan dalgın kıldığımız, hevasına uyan ve işi aşırı-

٥٢/٦) وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ (٥٣) وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مِنَ اللَّهِ عَلَى الَّذِينَ لَا يَأْتِيهِمْ بِالْبَيِّنَاتِ (٥٤) وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٥٥) وَكَذَلِكَ نَفْصَلُ الْآيَاتِ وَنُبَيِّنُ سَبِيلَ الْمُجْرِمِينَ

٦/١٨) فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا

٢٨/١٨) وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا

⁴¹⁴ Kur'an'da buna benzer uyarılara başka vesilelerle de yer verilmektedir. Bütün bunlar, karşıtlarının baskılarının, asılsız iddialarının ve mucize taleplerinin Hz. Peygamber'i ne kadar bunalttığını anlıyoruz. O, zaman zaman bir mucizeyle desteklenip, hasımlarının inadının kırılmasını çok arzulu-yordu. Ne var ki, mucize vermek Allah'ın işi idi.

⁴¹⁵ Aristokrat müşrikler, Hz. Peygamber'in yanında yer almayışlarına gerekçe olarak, onun etrafında fakirler, garibanlar ve kölelerin toplanmış olmasını gösteriyorlardı. Bir keresinde, onları yanından uzaklaştırırsa ona uyabileceklerine dair, Ebu Talip'e haber göndermişlerdi. Hz. Peygamber'in yanındakilerden bazıları (Ömer'in adı da geçmektedir), Hz. Peygamber'e, onların istediklerini yapmasını önerdiler. Bu fikri Hz. Peygamber de benimsemeye meyletmış olmalı ki, bu pasajın ilk kısmı indi. Bunun üzerine Ömer Hz. Peygamber'e gelmiş ve özür dilemiştir.

⁴¹⁶ Bu ayeti şöyle çevirmek de mümkündür: "Bu söze inanmazlarsa diye üzüntüden, neredeyse peşlerinde kendini tüke-teceksin". Hz. Peygamber, muhataplarının inkarda idretmelerine çok üzülüyor, onların inanmama konusundaki bu ısrarlarına tahammül edemiyordu. Kur'an'da buna benzer pek çok yerde, Hz. Peygamber bu davranışından dolayı uyarılmış, kendisine sadece Allah'tan aldığı duyurmakla yükümlü olduğu, onların ikna olup olmamalarının, onun görev ve yetki alanının dışında kaldığı hatırlatılmıştır.

lık olan kimseye itaat etme.

16/126. Eğer cezalandırıcaksanız, size reva görülen eziyetin misliyle mukabele edin. Şayet kendinizi tutarsanız, bu kendini tutanlar için daha iyidir.⁴¹⁷

8/67. Düşmanı ağır yenilgiye uğratmadan esir almak hiç bir peygambere yaraşmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz. Oysa, Allah ahireti kazanmanızı istiyor. Allah yücedir, bilgedir. 68. Daha önceden Allah'tan verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldığınız dünya malından dolayı size büyük bir azap değerd.

3/127-128. (Böylece Allah) inkar edenlere ya kayıp verdirecek ya da onları – umutlarını yitirmiş olarak geri dönecekleri şekilde– bozguna uğratacaktır; veya onları ya bağışlayacak ya da zalim oldukları için onlara azap edecektir –bu konuda sana düşen bir şey yoktur.

4/105. (Ey Muhammed!) İnsanlar arasında, Allah'ın sana gösterdiği ile hükmetmen için Kitab'ı sana hak olarak indirdik. (Öyleyse) hainlerin savunucusu olma. 106. Allah'tan bağışlanma dile. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 107. Kendilerine hânlık edenleri savunma. Allah hainlikte direnen günahkarları sevmez. 108. Allah'ın hoşnut olmayacağı sözü geceleyn kurarlarken, kendileriyle beraber olan Allah'tan gizlemiyorlar da, insanlardan gizliyorlar. Allah yaptıklarının hepsini bilmektedir. 109. İşte siz onları dünya hayatında savunuyorsunuz, ama kıyamet günü onları Allah'a karşı kim savunacaktır veya kim onlara vekil olacaktır? 110. Kim bir kötülük işler veya kendine yazık eder de, sonra Allah'tan ba-

قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا

(۱۲۶/۱۶) وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ

(۶۷/۸) مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يَتَّخِذَ فِي الْأَرْضِ تَرْبِيعُونَ عَرْضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (۶۸) لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَكُمُ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

(۱۲۷/۳) لَيَقْطَعَنَّ طَرَفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَوْ يَكْبِتُنَّهُمْ فَيَقْبَلُوا خَاتَبِينَ (۱۲۸) لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبُهُمْ فَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

(۱۰۵/۴) إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا (۱۰۶) وَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (۱۰۷) وَلَا تَجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَانًا أَثِيمًا (۱۰۸) يَسْتَحْفِقُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَحْفِقُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّنُونَ مَا لَا يَرْضَى مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَفْعَلُونَ مُحِيطًا (۱۰۹) هَاتِنْتُمْ هَؤُلَاءِ جَدَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلُ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا (۱۱۰) وَمَنْ يَعْمَلْ سُوًّا أَوْ يظْلِمِ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا

⁴¹⁷ Uhud'da Hz. Peygamber'in amcası ve Müslüman cemaatin önde gelenlerinden Hamza öldürülmüş ve cesedi tanınmayacak hale getirilmiş, ciğerleri çıkartılmıştı. Hz. Peygamber onun cesedini görünce, eline ilk geçen fırsatta aynı işkenceyi müşriklere yapacağına yemin etmişti. Bu ayetin inmesinden sonra Hz. Peygamber yemininin keffaretini vermiş ve nitekim Mekke'nin fethinde eline intikam fırsatı geçtiği halde müşriklere kötü muamele etmemiştir.

ğışlanma dilerse, Allah'ı çok bağışlayıcı ve merhametli bulur. 111. Kim bir günah kazanırsa, onu ancak kendi zararına kazanmış olur. Allah bilendir, bilgedir. 112. Kim bir yanılığa düşer veya bir günah işler de, sonra onu suçsuz birinin üzerine atarsa, apaçık bir iftira ve günah yüklenmiş olur. 113. Allah'ın sana lütfu ve acıması olmasaydı, onlardan bir kısmı seni yoldan çıkarmaya özenirdi. Ama, onlar ancak kendilerini saptırırlar ve sana hiç bir zarar da veremezler. Allah sana Kitab'ı ve hikmeti verdi ve sana bilmediğini öğretti. Allah'ın sana lütfu büyük olmuştur.⁴¹⁸

68/48. (Ey Muhammed!) Sen Rabbinin hükmüne kadar sabret; balık sahibi (Yunus) gibi olma! O pek üzgün olarak Rabbine seslenmişti.

9/43. Seni Allah affetsin! Doğru söyleyenler sence belli olup, yalancı olanları öğrenmeden niye onlara izin verdin?⁴¹⁹

رَحِيمًا (۱۱۱) وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَى نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا (۱۱۲) وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا فَقَدْ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا (۱۱۳) وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا

(۴۸/۶۸) فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَى وَهُوَ مَكْظُومٌ

(۹/۴۳) عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنْتَ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ

G. HZ. PEYGAMBER'E YÖNELİK TESELLİLER

H. Muhammed, özellikle davetin ilk yıllarında, Mekke'de yoğun bir muhalefet ile karşılaşmıştır. Müşrikler tarafından çeşitli tehdit, saldırı ve alaya maruz kalmıştır. Bunlar, onun azim ve iradesini sarsmamış olsa da, onu üzmüş ve sıkıntıya sokmuştur. Kur'an, geçmiş peygamberlerin başına gelen benzer durumları Hz. Muhammed'e hikaye ederek onu teselli etmiştir. Aşağıda, Hz. Peygamber'in maruz kaldığı durumları ve yapılan tesellileri içeren ayetlere yer verilmiştir.

⁴¹⁸ Bu pasajın inmesine neden olan olay kaynaklarda uzun uzun anlatılır. Anlatılanlardan özetleyecek olursak; bir hırsızlık olayından sonra Hz. Peygamber'in hakemliğine başvurulmuştu. Sanık, Müslüman bilinen bir aileye mensuptu, şikayetçi ise henüz Müslüman olmamış bir şahıstı. Hz. Peygamber, olayla ilgili delillere başvurmaksızın, doğrudan doğruya sanığın ve yakınlarının beyanlarından hareketle, onun suçsuzluğuna hüküm vermişti. Oysa sanık gerçekten hırsızlık yapmıştı. Hz. Peygamber şikayetçileri de dinlese, ona delillerini gösterebileceklerdi, ama Hz. Peygamber onlara bu şansı tanımamıştı. Hz. Peygamber'in, suçlu olup olmadıklarını bilmediği halde, sırf Müslüman oldukları için suçluları savunması üzerine bu pasaj indi.

⁴¹⁹ Hz. Peygamber Tebuk seferi için Müslümanlar'ı silah altına çağırdığı zaman, hem gidilecek mesafenin uzunluğu, hem de mevsimin yaz olması, pek çok kişiyi isteksizliğe itti. Hz. Peygamber'den, savaşa katılmamak için değişik bahanelerle izin isteyenler oldu. Hz. Peygamber de, gönülsüz insanların savaşa götürmenin bir yararı olmayacağını düşünerek, onlara izin vermişti (krş. Tebuk Seferi).

73/10. (Ey Muhammed! Putperestlerin) söylediklerine karşı sabırlı ol; onların yanlarından güzelliikle ayrıl. 11. Varlık sahibi olup da yalanlayanları Bana bırak; onlara biraz mühlet ver.

93/1-3. (Ey Muhammed!) Kuşluk vaktine ve sükuna erdiği zaman geceye and olsun ki, Rabbin seni ne bıraktı, ne de sana darıldı. 4. Doğrusu son senin için başlangıçtan daha hayırlı olacaktır.⁴²⁰ 5. Rabbin sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın. 6. O seni öksüz bulup da barındırmadı mı? 7. Seni şaşırmış bulup, yol göstermedi mi? 8. Seni fakir bulup zenginleştirmede mi? 9-10. Öyleyse, sakın öksüze kötü muamele etme ve sakın dilenciye azarlama! 11. Yalnızca, Rabbinin nimetini anlat!

94/1. (Ey Muhammed!) Senin göğsünü genişletmedik mi? 2-3. Belini büken yükünü sırtından indirmedik mi? 4. Senin şanını yükseltmedik mi?

108/1-2 (Ey Muhammed!) Biz sana pek çok nimet vermişizdir; (öyleyse) Rabbin için namaz kıl ve kurban kes! 3. Asıl sana kin besleyenin soyu kesiktir.⁴²¹

38/17. (Ey Muhammed!) Onların söylediklerine sabret; güçlü kulumuz Davud'u hatırla; o daima (Allah'a) yönelirdi.

36/76. (Ey Muhammed!) Bunların sözü seni üzmesin. Biz onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da biliyoruz.

(۱۰/۷۳) وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا (۱۱) وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النِّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا

(۱/۹۳) وَالضُّحَىٰ (۲) وَاللَّيْلَ إِذَا سَجَىٰ (۳) مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ (۴) وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ (۵) وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ (۶) أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ (۷) وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ (۸) وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ (۹) فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ (۱۰) وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ (۱۱) وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ

(۱/۹۴) أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ (۲) وَوَضَعْنَا عَنَّاكَ وَزَرَكَ (۳) الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ (۴) وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ

(۱/۱۰۸) إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ (۲) فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ (۳) إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ

(۱۷/۳۸) اصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَادْكُرْ عِبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ

(۷۶/۳۶) فَلَا يَخْزِيكَ قَوْلُهُمْ إِنَّهُنَّ أَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ

⁴²⁰ Bu sürenin nüzul sebebi ile ilgili rivayetlerde, vahyin Mekke devrinde bir müddet kesildiği ve bu inkıta döneminden sonra da bu sürenin inerek Hz. Peygamber'i teselli ettiği anlatılır. Inkıta döneminde Hz. Peygamber oldukça sıkıntı günleri yaşamış ve umutsuzluğa düşmüş olacak ki, bu pasajda o bir taraftan teselli edilirken, diğer yandan da gelecekle ilgili umudu pekiştirilmektedir. Dolayısıyla Arapça metinde geçen *ülâ* ve *âhira* kelimelerini 'dünya' ve 'ahiret' olarak yorumlamak yanlış olur.

⁴²¹ Hz. Muhammed'in erkek çocuğu olmadığından dolayı, nesebi ve erkek çocuğu haddinden fazla önemseyen müşrik Araplar ona *ebter* (soyu kesik) diye hakaret etmişlerdi. Ayet, devamlılığın soy ile değil, salih amel ve doğru davranış ile gerçekleştiğini vurgulamak için, bu hakareti söyleyenlere geri çevirmektedir: "Asıl soyu kesik olan sizsiniz". Bu cümleyi beddua olarak anlamak da mümkündür: "Soyunuz kurusun!"

35/4. (Ey Muhammed!) Seni yalanlıyorsa, (bil ki) senden önce de nice elçiler yalanlanmıştı. Bütün işler Allah'a döndürülür.

35/25. Eğer seni yalanlıyorsa, (bil ki) onlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Elçileri, onlara belgeler, sayfalar ve aydınlatıcı Kitap'ı getirmişlerdi. 26. Sonra, Ben inkar edenleri yakaladım. Beni tanımamak nasılmış?

20/131. Onlardan bir kısmına, kendilerini sınamak için, dünya hayatının süsü olarak bahşettiğimiz nimetlere sakın göz dikme. Rabbinin rızıkı daha iyi ve daha kalıcıdır. 132. Ailene namazı kılmalarını emret, kendin de onda devamlı ol! Biz senden rızık istemiyoruz; sana rızık veren Biziz. Sonuç, Allah'a karşı gelmekten sakınanlarındır.

27/70. (Ey Muhammed!) Onlara üzülmeye ve kurdukları düzenlerden dolayı sıkıntıya düşme!

27/78. (Ey Muhammed!) Rabbin onların aralarında kendi hükmünü verecektir. O Üstün'dür, Bilendir. 79. Sen Allah'a güven! Şüphesiz, sen apaçık gerçek üzerindesin. 80. Sen ölümlere işittiremezsin; dönüp giden sağırlara da çağırısı duyduramazsın. 81. Sen körleri sapıklıklarından doğru yola döndüremezsin; sen ancak ayetlerimize inananlara işittirebilirsin ve onlar da teslim olurlar.⁴²²

10/65. (Ey Muhammed!) Onların sözü seni üzmesin. Güç (ve şeref) bütünüyle Allah'a aittir. O İşiten'dir, Bilendir.

(۴/۳۵) وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ

(۲۵/۳۵) وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَالزَّبُورِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ (۲۶) ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ

(۱۳۱/۲۰) وَلَا تَمُدَّنْ عَيْنِيَكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ (۱۳۲) وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ

(۷۰/۲۷) وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ

(۷۸/۲۷) إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ (۷۹) فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ (۸۰) إِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَى وَلَا تَسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلُوا مِنْهُمْ (۸۱) وَمَا أَنْتَ بِهَادِي الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تَسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ

(۶۵/۱۰) وَلَا يَخْزِيكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

⁴²² Vahyin dile getirmiş olduğu hakikatlere karşı önyargılı (mütekebbir, müstağni, mukallid) olarak karşı çıkanlar, Kur'an'da 'ölü', 'sağır', 'kör' hale gelmiş, insanî niteliklerini yitirmiş, insan-altı varlıklar olarak nitelenirler. Çünkü bunlar bir taraftan Allah'ın verdiği bilgi edinme vasıtalarını askıya almışlar, diğer taraftan da haketmedikleri bir gurur ve yeterlilik hissine kapılmışlardır.

15/87. (Ey Muhammed!) Sana, tekrarlanan yediyi⁴²³ ve yüce Kur'an'ı verdik. 88. Onlardan kimine bahsettiğimiz nimetlere gözlerini dikme ve onlara üzülmeye; sen mü'minleri kanatların altına al! 89. De ki: "Ben apaçık uyarıcıyım".

15/97. (Ey Muhammed!) Onların dediklerine gönlünün daraldığını biliyoruz. 98-99. Sen Rabbinin överek yücelt, secde edenlerden ol ve ölüm sana gelinceye kadar Rabbine kulluk et.

6/33. (Ey Muhammed!) Onların dediklerinin seni üzdüğünü biliyoruz. Aslında onlar seni yalanlamıyorlar, fakat bu zalimler bile bile, Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar. 34. Senden önce de bir çok elçi yalandı. Kendilerine yardımımız gelene kadar, yalanlanmaya ve incitilmeye katıldılar. Allah'ın sözlerini değiştirebilecek kimse yoktur. Bu elçilerin haberi sana da gelmiştir. 35. Onların yüz çevirmeleri senin gücüne gittiğinde, yeri delmeye veya göğe merdiven dayamaya güç yetirebilseydin, onlara bir mucize getirirdin. Allah dileseydi, onları doğru yolda toparlardı. Öyleyse sakın cahillik etme!

31/23. (Ey Muhammed!) İnkâr edenin inkarcılığı seni üzmesin; onların dönüşü Bize'dir. O zaman, yaptıklarını kendilerine haber verieceğiz. Allah, gönüllerde olanı bilir. 24. Onları az bir süre geçindiririz, sonra da ağır bir azaba sürükleriz.

40/4. (Ey Muhammed!) Allah'ın ayetleri üzerinde, inkâr edenlerden başkası tartışmaya girişmez. İnkârcıların memlekette gezip dolaşması seni aldatmasın. 5. Onlardan (Mekkeli müşriklerden) önce Nûh toplumu ve onların ardından, peygamberlere karşı gelen topluluklar da elçilerini yalanlamışlardı; her ümmet elçisini yakalamaya yeltenmişti. Bâtıl hakkın yerine koymak için mücadele et-

٨٧/١٥) وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سُبُحًا مِنَ الْمَتَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ ٨٨) لَا تَمُنَّ بِعَيْنِكَ إِلَى مَا مَتَعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَخَفَضْنَا جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ ٨٩) وَقُلْ إِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْمُبِينُ

٩٧/١٥) وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ٩٨) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ٩٩) وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ

٣٣/٦) قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزَنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يَكْتُوبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بَيَّاتٍ اللَّهُ يَجْحَدُونَ ٣٤) وَلَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبِرُوا عَلَى مَا كَذَّبُوا وَأَوْدُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَلَا مَبْدَلُ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبِيِّ الْمُرْسَلِينَ ٣٥) وَإِنْ كَانَ كَبِيرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهَدْيِ فَلَا تَكُونُ مِنَ الْخَالِلِينَ

٢٣/٣١) وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزَنُكَ كُفْرُهُ إِنَّا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ٢٤) نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَى عَذَابٍ غَلِيظٍ

٤/٤٠) مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَحْزَنُكَ تَقْلِبُهُمْ فِي الْبِلَادِ ٥) كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ فَأَخَذْتَهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ

mişlerdi. Bunun üzerine Ben onları yakaladım. Cezalandırmam nasılmış?

40/55. (Ey Muhammed!) Dayan! Allah'ın verdiği söz gerçektir. Sen suçunun bağışlanmasını dile ve Rabbinin akşam sabah överek yücelt.

40/77. (Ey Muhammed!) Dayan! Allah'ın verdiği söz gerçektir. Sana, onlara söz verdiğimiz azabın birkısmını ya gösteririz veya seni öldürmüş oluruz. Onlar Bize getirileceklerdir.

44/58-59. (Ey Muhammed!) Biz, düşünüp öğüt alsınlar diye, Kur'an'ı senin dilinde (indirerek) kolaylaştırdık. Sen bekle, onlar da beklemektedirler.

46/35. (Ey Muhammed!) Elçilerden kararlılık gösterenlerin dayandığı gibi sen de dayan. Onlar (inkârcılar) için acele etme; kendilerine söz verileni gördükleri gün, (onlara, dünyada) sadece bir gündüz saati kalmışlar gibi gelir. (Bu, bir) bildiridir; hiç yoldan çıkmış olanlardan başkası yok edilir mi?

51/52. Aynı şekilde onlardan öncekilere de ne zaman bir elçi gelse, (onun için) 'büyücü' veya 'deli' derlerdi. 53. Bunu birbirlerine mi tavsiye ettiler? Hayır; bunlar azgın bir toplumdur. 54. (Ey Muhammed!) Onlardan yüz çevir; sen kınanacak değilsin.

16/127. (Ey Muhammed!) Sabırlı ol! Sabretmen ancak Allah'ın yardımıyla. Onlara üzülmeye ve kurdıkları düzenlerden de sıkıntı duyma. 128. Allah saygılı olanlarla ve iyi davrananlarla beraberdir.

52/48. (Ey Muhammed!) Rabbinin hükmü yerine gelinceye kadar sabret! Sen Bizim nezaretimiz altındasın; kalkarken Rabbinin överek tesbih et! 49. Geceleyin ve yıldız-

٥٥/٤٠) فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ

٧٧/٤٠) فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتُوفِيقَ فَإِلَيْنَا يَرْجِعُونَ

٥٨/٤٤) فَإِمَّا يَنْزِلُهَا لِيَنْسَأَنَّكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ٥٩) فَارْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ

٣٥/٤٦) فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ بَلَاغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ

٥٢/٥١) كَذَلِكَ مَا أَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مُجْنُونٌ ٥٣) اتَّوَاصُوا بِهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ٥٤) فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَا أَنْتَ بِمَلُومٍ

١٢٧/١٦) وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ١٢٨) إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ

٤٨/٥٢) وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ٤٩) وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ

⁴²³ Namazlarda sürekli okunmak suretiyle tekrarlanan 7 ayetli Fatiha suresi.

lar kaybolurken de O'nu tesbih et!

وَإِذَا تَارَ النُّجُومَ

30/60. (Ey Muhammed!) Sabret! Allah'ın sözü gerçektir. İnkna olmamış olanlar, seni hiç alaya almasınlar.⁴²⁴

٦٠/٣٠ فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفُّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ

47/13. (Ey Muhammed!) Biz, seni sürüp çıkaran kasabandan daha kuvvetli nice kasabaları yok ettik. Hiç yardım edenleri çıkmadı.

١٣/٤٧ وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجْتَكَ أَهْلُكُنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ

76/23. (Ey Muhammed!) Kur'an'ı sana parça parça indiren elbette Biziz.

٢٣/٧٦ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا

H. HZ. PEYGAMBER'İN VE MÜSLÜMANLAR'IN MÜCADELELERİ

H. Muhammed'in sağlığında Müslümanlarla müşrikler ve Kitap Ehli arasında devam eden mücadeleyi yönlendiren başlıca üç saik olmuştur: Akide, kabile ve ganimet. Herhangi bir anlaşmazlık, çatışma ve savaş durumunda bu üç unsurdan hangisinin ne kadar etkili olduğu ayrı bir konudur; ama her ilişkide bu üç unsur derinden veya yüzeysel olarak mutlaka bulunur. Örneğin, cahiliye döneminden beri Kureys'in Haşimî ve Emevî kolları arasında bir kabile mücadelesi sürüp geliyordu. Hz. Muhammed (Haşimî kolundan) peygamber olunca, bu 'kabile' merkezli çatışma iyice derinleşti. Medine'de Yahudiler ile girişilen mücadelede hakim etkenin 'akide' olduğu görünüyorsa da, olayın içinde 'ganimet' (ekonomi) boyutu da mutlaka bulunuyordu. Bu bölümde, Hz. Muhammed'in ve müminlerin 23 sene boyunca sürdürdükleri mücadelenin ana çizgileri izlenmeye çalışılacaktır.

1. Hicret Öncesi Dönem

On yıldan fazla süren hicret öncesi Mekke dönemi, Müslümanların en fazla baskı, zulüm ve hakarete uğradıkları tarihsel kesittir. Mekke'de Hz. Muhammed'in daveti, sert bir mukabele ile karşılık bulmuştur. Bu süreçte Allah, Müslümanlara sabırlı olmalarını (direnmelerini) ve sıcak çatışmaya girmemelerini emretmiştir. İdeolojik düzlemde bu süreç, şirke karşı tevhid mücadelesi, temel insan hakları ihlallerine karşı da ahlak mücadelesi olarak okunabilir.

a) Hz. Peygamber'in Kavmiyle İhtilafı

96/9-10. Rabbine yakaran kulu bundan alıkoymak isteyene ne dersin? Ne dersin, ya o doğru yol üzere idi veya (Allah'tan) sakınmayı emrettiyse; ve ne dersin, (diğeri de) yalanlayıp yüz çevirdiyse? 14. (Peki o)

٩/٩٦ أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى ١٠ عَبْدًا إِذَا صَلَّى ١١ أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَى ١٢ أَوْ أَمَرَ بِالْتَّقْوَى ١٣ أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى ١٤ أَلَمْ يَعْلَمْ

⁴²⁴ veya: "... onların seni hafifliğe itmelerine fırsat verme!"

Allah'ın görmekte olduğunu bilmiyor muydu? 15-16. Yok! Bundan vazgeçmezse, onu alından, yalancı ve günahkâr alından yakalarız. 17-18. O zaman kafadarlarını çağırın, Biz de zebânileri çağıracağız. 19. Sakın ona uyma; sen secde et ve (Rabbine) yaklaş!⁴²⁵

بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى ١٥ كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْتَعْبَأَنَّ بِالنَّاصِيَةِ ١٦ نَاصِيَةً كَذِبَةً خَاطِئَةً ١٧ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ١٨ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ١٩ كَلَّا لَا تَطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ

68/8. (Ey Muhammed!) Yalanlayanlara aldırma! 9. Onlar senin kendileriyle uyuşmanı isterler; böyle yapsan, onlar da seninle uyuşurlar. 68/10-14. (Ey Muhammed!) Diliyle iğneleyen, kovuculuk eden, iyiliği sürekli olarak önleyen, saldırgan, suç işleyen, çok yemin eden, aşağılık zorbaya, bütün bunlar dışında bir de soysuzlukla damgalanmış hiç bir kimseye, malı ve oğulları vardır diye uymayasın. 15. Âyetlerimiz ona okunduğu zaman: "Öncekilerin masalları" der. 16. Onun havada olan burnunu yakında yere sürteceğiz.⁴²⁶

٨/٦٨ فَلَا تَطِعِ الْمُكَذِّبِينَ ٩ وَتَوَلَّوْا لَوْ تَذَكَّرْتُمْ ١٠ وَلَا تَطِعْ كُلَّ خَلَّافٍ مَهِينٍ ١١ هَٰذَا مِثْلُ مَا عَصَا ١٢ مَنَاعَ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ١٣ عَتَلْ بَعْدَ ذَلِكَ رَنِيمٍ ١٤ أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ١٥ إِذَا تَنَتَّلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ١٦ سَتَسِمُ عَلَى الْخُرطومِ

68/46. Yoksa, sen onlardan ücret istiyorsun da, ağır bir borç altında mı kalıyorlar?

٤٦/٦٨ أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ

68/51. (Ey Muhammed!) İnkâr edenler, Zikrî (Kur'an'ı) dinlediklerinde neredyse seni gözleriyle yıkıp devireceklerdi. "O delidir" diyorlardı.

٥١/٦٨ وَإِنْ يَكَذِّبِ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقَنَّكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ

109/1-6. (Ey Muhammed!) De ki: "Ey inkârcılar! Ben sizin taptıklarınıza tapmam. Siz de benim taptığıma tapmazsınız. Ben sizin taptığınıza tapacak değilim. Benim taptığıma da sizler tapacak değilsiniz. Öyleyse, sizin dininiz size, benim dinim bana!"

١/١٠٩ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ٢ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ٣ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ٤ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ ٥ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ٦ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ

53/33-34. (Ey Muhammed!) Ya şu yüz çeviren ve malından biraz verip, sonra sıkıca tutana ne dersin? 35. Gaybın bilgisi kendisinde de, görüyor mu? 36-37. Yoksa Musa'nın ve sözünü yerine ge-

٣٣/٥٣ أَرَأَيْتَ الَّذِي تَوَلَّى ٣٤ وَأَعْطَى قَلِيلًا وَأَذْنَى ٣٥ أَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرَى ٣٦ أَمْ لَمْ

⁴²⁵ Bu pasajın, Hz. Peygamber Kabe'de namaz kılarlarken kendilerine sataşıp hakaret eden Ebû Cehl hakkında indiği rivayet edilir.

⁴²⁶ Bu pasajın, Mekke'nin ileri gelenlerinden Velid b. Muğîre hakkında nazıl olduğu rivayet edilir.

tiren İbrahim'in sayfelerinde olanlar, ona bildirilmedi mi?⁴²⁷

106/1-4. Kureys'i güvenceye aldığı, onları yaz ve kış kervanlarında güvenceye aldığı için,⁴²⁸ kendilerini açlıktan doyan ve korkudan emin kılan bu Ev'in (Kâbenin) Rabbine kulluk etsinler.

50/1-3. Kâf. Şanlı Kur'an'a and olsun ki, inkârcılar aralarından bir uyarıcının gelmesine şaşılar da: "Bu şaşılacak bir şey; öldüğümüz ve toprak olduğumuz zaman dirilecek miyiz? Bu, ihtimali olmayan bir dönüştür" dediler. 4. Onlardan kimlerin ölüp toprağa karıştığını biliyoruz. Katımızda herşeyi (unutulmaktan) koruyan bir kitab vardır. 5. Hayır; onlar, gerçek kendilerine gelince onu yalanladılar; karışık bir durumun içindedirler.

50/45. (Ey Muhammed!) Onların dediklerini Biz daha iyi biliriz. Sen onların üzerinde bir zorba değilsin; söz verdiğim günden korkanlara Kur'an'la öğüt ver.

86/15. (Ey Muhammed!) Onlar bir tuzak kuruyorlar. 16. Ben de bir tuzak kurmaktayım. 17. Inkârcılara süre tanı, onları biraz ertele!

54/1-2. Kıyamet vakti yaklaşır, ay yarıdır. Onlar bir delil görünce hâlâ yüz çevirirler ve: "Süregelen bir büyü" derler. 3. Yanlarında kendi heveslerine uyarlar. Ama her işin varacağı bir sonucu vardır. 4-5. Oysa onlara caydırıcı (olaylar ve) engin bir hikmet içeren haberler gelmiştir. Yine de (bütün) bu uyarımlar fayda vermiyor.

38/1-2. Sâd. Öğüt dolu⁴²⁹ Kur'an'a andolsun ki, inkâr edenler bir büyümekle

يُنَبِّأُ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَى

(1/106) لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ (۲) إِيْلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ (۳) فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ (۴) الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ

(1/50) ق وَالْقُرْآنَ الْمَجِيدِ (۲) بَلْ عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ (۳) إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذَلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ (۴) قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَقِيقٌ (۵) بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَرِيجٍ

(50/45) نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكَرَ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ

(15/86) إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا (۱۶) وَأكِيدُ كَيْدًا (۱۷) فَسَيَكْفُرِينَ لَهُمْ أَمْلُهُمْ رُوحًا

(1/54) اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ (۲) وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ (۳) وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ أَمْرٍ مُسْتَقَرٌّ (۴) وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْآبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ (۵) حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النَّذْرُ

(1/38) ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ (۲) بَلِ الَّذِينَ

ve ayrılık içindedirler. 3. Onlardan önce, nice nesilleri yok ettik de feryat ettiler, ama kurtuluş vakti geçmişti. 4-5 Aralarından kendilerine bir uyarıcının gelmesine şaşılar da, o inkârcılar: "Bu, pek yalancı bir büyüdür; tanrıları tek bir tanrı mı yaptı? Bu, gerçekten şaşılacak bir şeydir" dediler. 6-8 Onlardan ileri gelenler: "Yürüyün, tanrılarınız konusunda direnin, (sizden) istenen budur. Son dinde de bunu işitmedik; bu ancak bir uydurmadır. Zikir (Kur'an) aramızdan buna mı indirilmeliydi?" dediler. Hayır; bunlar Benim Zikir'imden şüphededirler ve azabımızı da henüz tadmamışlardır. 9. Yoksa, üstün ve çok lütüfkâr Rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mıdır? 10. Yâhut, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların hükümlerini onların elinde midir? Öyleyse, iperle (göğe) çıkınlar. 11. (Onlar) şurada bozguna uğrayacak derme çatma bir ordu.

72/19. Allah'ın kulu (Muhammed), O'na ibadet etmek için kalkınca, neredeyse onun üzerine kenetlenirlerdi. 20. (Ey Muhammed!) De ki: "Ben sadece Rabbime yalvarırım ve O'na kimseyi ortak koşmam". 21. De ki: "Benim size zarar vermeye de iyilik yapmaya da gücüm yetmez". 22-23. De ki: "Beni kimse Allah'a karşı koruyamaz ve ben de O'ndan başka bir sığınak bulamam. (Benim yaptığımı) yalnızca, Allah katından (geleni) iletmek ve O'nun mesajları(nı) duyurmak)dır. Kim Allah'a ve Elçisi'ne karşı gelirse, ona, içinde temelli kalan cehennem ateşi vardır".

25/4. Inkâr edenler: "Bu Kur'an'ın ancak onun (Muhammed'in) uydurduğu bir yalandır; başka bir topluluk da kendisine yardım etmiştir" dediler; böylece bir haksızlık ve iftira etmiş oldular. 5. "(Kur'an) öncekilerin masallarındır; onları yazdırmış sabah akşam kendisine okunuyor" dediler. 6. (Ey Muhammed!) De ki: "Onu, göklerdeki ve yerdeki gizlilikleri bilen indirmiştir. O çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ (۳) كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوا وَلَا تَرْحَمْنَاهُ (۴) وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ (۵) أَجْعَلِ الْآلِهَةَ آلِهَةً وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ (۶) وَانْطَلِقِ الْمَلَائِكَةُ مِنْهُمْ أَنْ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَى آلِهَتِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَآءُ (۷) مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمَلَأَةِ الْآخِرَةِ إِنَّ هَذَا إِلَّا اخْتِلَافٌ (۸) أَوُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي بَلْ لَمَّا يَنْزِعُوكَ عَذَابٍ (۹) أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ (۱۰) أَمْ لَهُمْ مَلَكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ (۱۱) جُنْدًا مَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِنَ الْأَحْزَابِ

(19/72) وَأَلَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا (۲۰) قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا (۲۱) قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا (۲۲) قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا (۲۳) إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا

(4/25) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرَاهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا (۵) وَقَالُوا سُلَاطِينُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا (۶) قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

⁴²⁷ Bu pasajın, müşriklerin ileri gelenlerinden Velid b. Muğire hakkında nazil olduğu rivayet edilir.

⁴²⁸ "Güvence altına almak" anlamını verdiğimiz *ilâf* kelimesi burada başka anlamlara da gelebilir: "alıştırdığı için...", "uzlaşmalarını sağladığı için..." vb.

⁴²⁹ *zû'z-zikr* (zikir sahibi) ifadesinin anlamı, 'zikir' kelimesine verilecek anlama göre değişir; 'öğüt dolu', 'uyarıcı', 'hatırlatan', 'şanlı' vb.

25/40. (Ey Muhammed! Bu putperestler) belâ yağmuruna tutulmuş bir kasabaya uğramışlardı.⁴³⁰ Onu göremediler mi? Hayır; onlar tekrar dirmeyi umuyorlardı. 41. Seni gördükleri zaman: "Allah'ın elçi diye gönderdiği bu mu?" diye, seni alaya almaktan başka bir şey yapmazlar. 42. "Eğer tanrılarımız konusunda diretmeseydik, neredeyse bizi onlardan saptıracaktı" derler. Azabı gördükleri zaman, yolca kimin sapık olduğunu bileceklerdir.

25/52. Sen inkârcılara uyma; onlara karşı bununla (Kur'an'la) büyük bir mücade- le ver!

35/42-43. Kendilerine bir uyarıcı gelirse, bütün ümmetlerden daha çok doğru yolda olacaklarına dair bütün güçleriyle Allah'a yemin etmişlerdi. Fakat kendilerine uyarıcının gelmesi, orada büyüklük taslamaları ve kötü düzen kurlmaları yüzünden sadece nefretlerini artırdı. Oysa kötü kurulan düzene ancak sahibi düşer. Öncekilere uygulanagelenden başkasını mı bekliyorlar? Sen Allah'ın uygulamasında bir değişme bulamazsın. Sen Allah'ın uygulamasında bir sapma bulamazsın.⁴³¹ 44. Yeryüzünde gezmiyorlar mı ki, kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna baksınlar? Onlar, kendilerinden daha güçlüydüler. Göklerde ve yerde Allah'ı aciz bırakabilecek hiç bir şey yoktur. Şüphesiz,

⁴³⁰ Mufessirler çoğunlukla, burada sözkonusu olan yerin Semud kavminin yaşadığı bölge olduğunu bildirmektedirler. Semud'un Hicaz bölgesine yakın bir yerde (el-Hicr) yaşadığına dair bilgiler de bunu doğrulamaktadır. Nitekim Buhari ve Müslim, Hz. Peygamber'in Tebuk yolu üzerinde antik bir kasabaya uğradıklarında, yanında bulunan arkadaşlarına, burasının Semud'un yaşadığı yer olduğunu söylediğine dair bir haber naklederler.

⁴³¹ Burada, Araplar'ın Hz. Muhammed'in peygamberliğini ilanından önceki peygamber beklentilerine işaret edilmektedir. Ancak Araplar Hz. Peygamber'in peygamberliğini ilan etmesinden sonra, onun en azılı düşmanı kesilmişlerdi. Kur'an onların bu tutumunu 'orada (Mekke'de) büyükleme' (istikbâr) ve 'kötü bir tuzak' olarak nitelemektedir, zira onların Hz. Muhammed'in peygamberliğini tanımamalarının hiç bir makul ve ahlaki gerekçesi yoktur. Bu bölümde yer alan pek çok ayete yansımış bulunan 'sairlik' ve 'mecnunluk' gibi iftiraları dışında, tek doğru gerekçeleri, onun da kendileri gibi herhangi biri olmasıdır (21.Enbiya/5; 37.Saffat/36; 52.Tur/30 vd.). Kur'an, Arap toplumunun önde gelenlerinin asıl hazmedemediklerinin, hiç ummadıkları birinin (25. Furkan/41), kendi düzenlerini altüst edecek fikirlerle ortaya çıkması olduğunu bildirmektedir. Peygamberlik birine verilecekse, bu onlardan biri olmalıydı ki, düzenlerini devam ettirsinler. Kur'an'ın 'büyükleme' dediği bu olsa gerektir.

(٤٠/٢٥) وَلَقَدْ آتَوْنَا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِي أَمُطِرَتْ مَطَرِ السَّيِّئِ أَفَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَا بَلْ كَانُوا لَا يَتَذَكَّرُونَ (٤١) وَإِذَا رَأَوْهُ كَانُوا لَا يَتَذَكَّرُونَ إِلَّا هُمْزُوا أَخَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا (٤٢) إِنْ كَادَ لَيُضِلَّنَا عَنْ إِلَهِنَا لَوْلَا أَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَا وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلَّ سَبِيلًا

(٥٢/٢٥) فَلَا تَطِيعُ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا

(٤٢/٣٥) وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ أَهْدَى مِنَ الْإِنْدَى الْأُمَمِ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا (٤٣) اسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سَنَةَ الْأُولَئِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسَنَةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسَنَةِ اللَّهِ تَحْوِيلًا (٤٤) أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكُنُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ

O bilendir, güçlüdür.

19/77. (Ey Muhammed!) Ayetlerimizi inkâr eden ve: "Bana elbette mal ve çocuk verilecektir" diyene ne demeli? 78. O gaybı mı biliyor, yoksa Rahmân katından bir söz mü almış? 79. Hayır; onun söylediklerini yazacağız ve onun azabını uzattıkça uzatacağız. 80. Bahsettiği şeyler Bize kalacak ve o Bize tek olarak gelecektir.

26/3. (Ey Muhammed!) İnanmıyorlar diye neredeyse kendini kahredeceksin. 4. Biz dilesek, onlara gökten bir mucize indiririz de, ona boyun eğip kalırlar. 5. Rahmân'dan kendilerine gelen her yeni öğütten ancak yüz çevirirler. 6. Evet, yalanladılar. Alay edip durdukları şeylerin haberleri kendilerine ulaşacaktır.

28/47. Yaptıklarından dolayı, başlarına bir musibet geldiğinde: "Rabbimiz! Keşke bize bir peygamber gönderseydin de, ayetlerine uyup inananlardan olsaydık olmaz mıydı?" derlerdi. 48. Ama onlara katımızdan gerçek gelince: "Mûsa'ya verildiği gibi buna da mucize verilmesi gerekmez mi?" dediler. Sanki Mûsa'ya verileni daha önce inkâr etmemişler miydi? "Yardımlaşan iki sihirbaz" demişlerdi ve: "Hepsini inkâr ediyoruz" demişlerdi. 49. (Ey Muhammed!) De ki: "Eğer doğru sözlü iseniz, Allah katından, bu ikisinden daha doğru bir Kitap getirin de ona uyayım". 50. (Ey Muhammed!) Eğer senin bu talebine karşılık veremezlerse, onların sadece heveslerine uyduklarını bil. Allah'tan bir yol gösterici olmadan hevesine uyandan daha sapık kim vardır? Şüphesiz Allah, haksızlık edenleri doğru yola erdirmez. 51. Düşünsünler diye, Biz vahyi onlara ardarda yetiştirdik.

28/57. "Seninle beraber doğru yolda gidersek, yurdumuzdan ediliriz" dediler. Onları katımızdan bir rızık olarak her şeyin ürününün toplandığı güvenli ve kutlu bir yere yerleştirmedik mi? Ama

إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا

(٧٧/١٩) أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَلَوْلَا (٧٨) أَطَّلَعَ الْغَيْبُ لَمْ آتَخْذْ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا (٧٩) كَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا (٨٠) وَنُرْثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا

(٣/٢٦) لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ (٤) إِنْ نَشَأْ نُنزِلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْقَابُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ (٥) وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مِنَ الرَّحْمَنِ مُحَدَّثٌ إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ (٦) فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ أَنْبَاءٌ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

(٤٧/٢٨) وَلَوْلَا أَنْ تُصِيبَهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ وَتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (٤٨) فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَى أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَى مِنْ قَبْلِ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا بِكُمْ لَكَافِرُونَ (٤٩) قُلْ فَاتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَى مِنْهُمَا أَتَّبِعُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٥٠) فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ بَغْيَرٍ هُدًى مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٥١) وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

(٥٧/٢٨) وَقَالُوا إِنْ نَتَّبِعِ الْهُدَى مَعَكَ تَخْطِفُ مِنْ أَرْضِنَا أَوَلَمْ تَكُنْ لَكُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجْبَى إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

onların çoğu bilmiyor.

17/47. Seni dinlerken ne şekilde dinlediklerini ve bu zalimlerin gizli toplantılarında: "Siz ancak büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz" dediklerini çok iyi biliyoruz. 48. Bak sana nasıl örnekler veriyorlar? Artık şaşırıldılar, bir yol bulamayacaklar.

17/76. Seni yurdundan çıkarmak için, ne-redeyse seni tedirgin edeceklerdi. Böyle bir durumda, senden sonra orada kendileri de az bir süre kalabilirler. 77. Bizim senden önce gönderdiklerimiz hakkındaki uygulamamız budur ve Bizim uygulamamız da bir değişiklik bulamazsın.⁴³²

10/41. (Ey Muhammed!) Seni yalanlarsa, de ki: "Benim yaptığım bana, sizin yaptığınız sizedir. Siz benim yaptığımdan uzaksınız, ben de sizin yaptığınızdan uzağım".

12/108. (Ey Muhammed!) De ki: "Benim yolum budur. Ben ve bana uyanlar, bile-rek Allah'a çağırıyoruz. Allah'ı tenzih ederim; ben ortak koşanlardan değilim".

15/6-7. (Müşrikler:) "Ey kendisine Zikir (Kur'an) indirilen kimse! Doğrusu, sen delisin. Doğru sözlülerden idiyse, bize melekleri getirseydin ya" dediler. 8. Biz melekleri ancak gerekince indiririz. O zaman da asla bekletilmezler.

15/88. (Ey Muhammed!) Onlardan kimi-ne bahsettiğimiz nimetlere gözlerini dik-me ve onlara üzülmeye; sen mü'minleri kanatların altına al. 89. De ki: "Ben apa-çık uyarıcıyım". 90. Nitekim bölü-şenlere de indirmiştik. 91. Onlar, Kur'-an'ı bölük pörçük ettiler.⁴³³ 92-93. Rab-

۴۷/۱۷ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِ إِذْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ وَإِذْ هُمْ نَجْوَىٰ إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ إِنَّا تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا ۴۸ أَنْظِرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا

۷۶/۱۷ وَإِنْ كَانُوا لَيَسْتَفِزُّوكَ مِنَ الْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا وَإِذَا لَا يَلْبَثُونَ خِلَافَكَ إِلَّا قَلِيلًا ۷۷ سَنَةَ مِنْ قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا

۴۱/۱۰ وَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ أَنْتُمْ بَرِيئُونَ مِمَّا أَعْمَلُ وَأَنَا بِرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ

۱۰۸/۱۲ قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

۶/۱۵ وَقَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ۷ لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ۸ مَا نَنْزِلُكَ الْمَلَائِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا إِذَا مُنْظَرِينَ

۸۸/۱۵ لَا تَدْعُنْ عَيْنِيكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَخَفَضْنَا جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ ۸۹ وَقُلْ إِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْمُبِينُ ۹۰ كَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ ۹۱ الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ ۹۲ قُورَبَكَ

bine andolsun, hepsini yapmakta olduk-larından sorumlu tutacağız. 94. Artık sa-na buyurulanı açıkça ortaya koy ve ortak koşanlara aldırma. 95-96. Allah'ın yanına başka tanrı koyan alaycılara karşı Biz sana yeteriz. Onlar (yakında) bilecekler. 97. Onların dediklerine gönlünün daral-dığını biliyoruz. 98-99. Sen Rabbinin öve-rek yücelt, secde edenlerden ol ve sana ölüm gelinceye kadar Rabbine kulluk et.

6/19. (Ey Muhammed!) De ki: "Tanıklık bakımından hangi şey daha büyüktür?" De ki: "Allah; O sizinle benim aramda tanıktır. Bu Kur'an, sizi ve ulaştığı kimseleri uyar-mam için bana vahyolundu. Siz Allah'tan başka tanrılar olduğuna mı tanıklık ediyor-sunuz?" De ki: "Ben buna tanıklık etmem". De ki: "O ancak tek bir Tanrı'dır ve ben si-zin ortak koşmanızdan uzağım".

6/46. (Ey Muhammed!) De ki: "Söyleyin bakalım! Allah iştizenizi ve görmenizi alsa ve kalplerinizi mühürlese, Allah'tan başka onları size geri getirebilecek tanrı kimdir?" Belgeleri nasıl açıkladığımıza bir baksana; bir de onlar yüz çevirirler. 47. De ki: "Ken-dinizi düşündünüz mü? Allah'ın azabı size ansızın veya açıkça gelse, haksızlık eden toplumdaki başkası mı yok olur?"

6/56. (Ey Muhammed!) De ki: "Benim, Al-lah'tan başka yalvardıklarınıza tapmam ya-saklandı". De ki: "Sizin hevalarınıza uyma-yacağım, yoksa sapıtırım ve (artık) doğru yolda olanlardan sayılmam". 57. De ki: "Doğ-rusu, ben Rabbinden açık bir belgeye da-yanmaktayım. Ama siz O'nu yalanladınız. Acele istediğiniz de elimde değildir. Hüküm ancak Allah'ındır. O, hükmedenlerin en iyisi olarak gerçeği anlatır". 58. De ki: "Acele is-tediğiniz şey elimde olsaydı, benim ile sizin aranızdaki iş bitmiş olurdu. Ancak, Allah

لَتَسْلُتَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ۹۳ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۹۴ فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ ۹۵ إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ ۹۶ الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ۹۷ وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرَكَ بِمَا يَقُولُونَ ۹۸ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ۹۹ وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ

۱۹/۶ قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَتَيْنَاكَ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ إِلَهَةً آخَرَىٰ قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنِّي بِرَبِّيَ مِمَّا تَشْرِكُونَ

۴۶/۶ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيَكُمْ بِهِ أَنْظِرْ كَيْفَ نَصْرَفُ الْأَيَّاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ۴۷ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

۵۶/۶ قُلْ إِنِّي نَهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قُلْ لَا أَتَّبِعُ أَهْوَاءَكُمْ قَدْ ضَلَلْتُ إِذَا مَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ۵۷ قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَكَذَّبْتُمْ بِهِ مَا عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ يَقْضِي الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ ۵۸ قُلْ لَوْ أَنَّ عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ لَقُضِيَ الْأَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ

gibi nitelermelerde bulunuyorlardı. Pekçok müfessire göre, bu pasajda inkarcıların bu tutumları eleş-tirililmektedir. Bir başka yoruma göre, 90. ayetteki *muktesimin* kelimesi 'bölüşenler' değil, 'yemin e-denler' anlamında kullanılmıştır. Bu durumda, pasaja şöyle anlam verilmektedir: "Nitekim o (bir peygamber gelirse ona uyacaklarına dair) yemin edenlere de indirmiştik. (Ama) onlar Kur'an'ı yalan saydılar".

⁴³² Bu pasaj Hicret'ten önce inmiştir. Hz. Peygamber'in Medine'ye hicret etmesinden sonra da 77. ayette işaret edilen yasa gerçekleşmiştir.

⁴³³ Kur'an inmeye başladığından beri Hz. Peygamber'e ve başlattığı harekete karşı çıkanlar, Kur'an'ın içeriği ile ilgili değişik iddialarda bulunuyorlardı. Müşrikler: "Bu eskilerin masallarından başka bir şey değil", "bu şiirdir", "bunda kehanet var" gibi iddialar ortaya koyarken; Ehl-i Kitap da "Bu Kur'an'ın bazı kısımları Tevrat'a (veya İncil'e) uygunluk arz ediyor, ama geri kalanının aslı yok"

haksızlık edenleri daha iyi bilir".

6/65. (Ey Muhammed!) De ki: "O üstünüzden ve ayaklarınızın altından size azap göndermeye, sizi fırka fırka yapıp kiminize kiminizin hıncını tatırmaya güç yetirir". Anlasınlar diye hükümleri nasıl yerli yerince açıkladığımıza bak! 66. Senin kavmin, gerçek olduğu hâlde onu (Kur'an'ı) yalanladı. "Ben sizden sorumlu değilim" de. 67. Her haberin gerçekleşeceği bir zaman vardır, (yakında) bileceksiniz.

6/135. (Ey Muhammed!) De ki: "Ey kavim! Durumunuzun gerektirdiğini yapın. Ben de yapacağım. Bu dünyanın sonucu kimin olacak, (yakında) bileceksiniz. Çünkü haksızlık edenler kurtulamazlar".

37/35-36. Onlara: "Allah'tan başka tanrı yoktur" denildiği zaman büyülenirler ve: "Deli bir şair yüzünden tanrılarımızı mı bırakalım?" derlerdi. 37. Hayır; o, gerçeği getirmiş ve peygamberleri doğrulamıştı. 38. Şüphesiz, siz can yakıcı azabı tadacaksınız. 39. Yaptığınızdan başka bir şeyle cezalandırılmayacaksınız. 40. Ancak, Allah'a içten bağlı kullar bunun dışındadır.

37/167-169. Putperestler: "Öncekilerde olduğu gibi bizde de bir kitab olsaydı, Allah'ın O'na içten bağlı kulları olurduk" derlerdi. 170. Böyleyken, O'nu inkar ettiler. Ama (yakında) bilecekler.

34/7-8. Inkâr edenler: "Size, dağılıp parparça olduğunuz zaman yeniden dirileceğinizi haber veren bir adamı gösterelim mi? Allah'a karşı yalan mı uyduruyor, yoksa kendisinde bir delilik mi vardır?" derler. Hayır; ahirete inanmayanlar azapta ve derin bir sapıklık içindedirler. 9. Onlar önlerindeki ve ardlarındaki yeri ve göğü görmezler mi? Dilesek onları yere geçirir veya gökten başlarına parçalar indiririz. Bunlarda Allah'a yönelen her kul için dersler vardır.

٦٥/٦ (قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيْعًا وَيَذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ انظُرْ كَيْفَ نَصَرَفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ٦٦) وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ ٦٧ لِكُلِّ نَبِيٍّ مِّسْقَرٌ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ

١٣٥/٦ (قُلْ يَاقَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ)

٣٥/٣٧ (إِنَّمَا كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ٣٦) وَيَقُولُونَ إِنَّا لَنَارِكُوا إِلَهَتَا لَشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ ٣٧ بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ ٣٨) إِنَّا لَنَذِقُ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ٣٩) وَمَا تَجْزُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ٤٠) إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ

١٦٧/٣٧ (وَإِنْ كَانُوا لَيَقُولُنَّ ١٦٨) لَوْ أَنَّا عِنْدَنَا ذِكْرًا مِّنَ الْأَوَّلِينَ ١٦٩) لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ١٧٠) فَكْفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ

٧/٣٤ (وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَذُكُّمُ عَلَىٰ رَجُلٍ يَتَّبِعُكُمُ إِذَا مَرَّكُمْ كُلُّ مَرْجَرٍ إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ٨) أَفَقَرَىٰ عَلَىٰ اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ جِنَّةٌ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ ٩) أَقَلَّمُ يَرَوْنَ إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِن نَّشَاءُ نَخْسِفُ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ نَسْقِطُ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِّنَ السَّمَاءِ إِن فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ

34/31. Inkâr edenler: "Bu Kur'an'a da, ondan öncekilere de inanmayacağız" dediler. Sen bu zalimleri, Rablerinin huzurunda tutulduklarında, birbirine laf atıp dururken bir görsen! Horlananlar бүyüklenenlere: "Siz olmasaydınız biz inanmış olacaktık" derler.

34/43. (Ey Muhammed!) Âyetlerimiz onlara apaçık okunduğu zaman: "Bu adam babalarının taptıklarından sizi alıkoymaktan başka bir şey istemiyor" derlerdi. "Bu Kur'an düpedüz bir uydurmadan başka bir şey değildir" derlerdi. Hak, inkâr edenlere geldiğinde, onun için: "Bu apaçık bir büyüdür" demişlerdi. 44. Oysa, Biz onlara okuyacakları bir kitab vermemiş ve senden önce de onlara bir uyarıcı göndermemiştik. 45. Onlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Oysa, bunlar onlara verdiklerimizin onda birine bile erişememişlerdir. Böyleyken, onlar elçilerimizi yalanlamışlardı. Beni tanımamak nasılmış? 46. De ki: "Size tek bir öğüdüm vardır; Allah için ikiye ikiye ve tek tek kalkınız, sonra düşününüz, arkadaşınızda bir delilik yoktur. O, yalnız çetin bir azabın öncesinde sizi uyarmaktadır". 47. De ki: "Ben sizden bir ücret istersem, o sizin olsun; benim ecrim Allah'a aittir. O herşeye taniktir. 48. De ki: "Gaybı en iyi bilen Rabbim, gerçeği söyler". 49. De ki: "Hak geldi; artık batıl ne yeniden başlar, ne de geri gelir".

39/64. (Ey Muhammed!) De ki: "Ey cahiller! Bana, Allah'tan başkasına kulluk etmemi mi emredersiniz?" 65. Sana da, senden önceki peygamberlere de şöyle vahyolunmuştur: "Eğer Allah'a ortak koşarsan işlerin boşa gider ve ziyana uğrayanlardan olursun". 66. Hayır; yalnız Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol! 67. Onlar, Allah'ı gereği gibi değerlendiremediler. Bütün yeryüzü, kıyamet gününü O'nun avucundadır; gökler O'nun kudretiyle düzölme olacaktı. Haşa; O, onların ortak koşmalarından yucedir.

٣١/٣٤ (وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنُؤْمِنَ بِهَذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ

٤٣/٣٤) وَإِذَا تَنَلَّىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانُ يَعْبُدُ آبَاؤَكُمْ وَقَالُوا مَا هَذَا إِلَّا فِكْ مَقْتَرَىٰ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ٤٤) وَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قِبْلَةً مِنْ نَذِيرٍ ٤٥) وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَغُوا مَعْشَارَ مَا آتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِي فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ٤٦) قُلْ إِنَّمَا أَعْطِيَكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَىٰ وَفَرَادَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ٤٧) قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ٤٨) قُلْ إِنْ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَاقِمَ الْغَيُوبِ ٤٩) قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ

٦٤/٣٩) قُلْ أَغْوَيْنَا اللَّهُ تَأْمُرُونَنِي أَنْعْبُدَ إِلَهُاتِ الْجَاهِلُونَ ٦٥) وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَنُؤْمِنَنَّ بِمَا نَحْنُ عَلَيْكُمْ وَمَا نَكُونُ مِنَ الْخَاسِرِينَ ٦٦) بَلِ اللَّهُ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ٦٧) وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ

41/26. İnkâr edenler: "Bu Kur'an'ı dinlemeyin, okunurken gürültü çıkarın; belki üstün gelirsiniz" dediler.⁴³⁴

41/41-42. Zikr (Kur'an) kendilerine gelince, onlar onu inkâr etmişlerdir; oysa o değerli bir Kitab'dır. Geçmişte ve gelecekte onu batıl kılacak yoktur. Bilge ve övülmeye layık olan (Allah) katından indirilmiştir.

41/52. (Ey Muhammed!) De ki: "Kur'an, Allah katından gelmiş olup da siz de onu inkâr etmişseniz, söyleyin bana, derin bir çıkmazda bulunan kimseden daha sapık kim vardır?"

42/15. (Ey Muhammed!) Bundan ötürü sen (Hakka) çağır ve sana emredildiği gibi dosdoğru ol; onların heveslerine uyma ve şöyle söyle: "Allah'ın indirdiği Kitab'a inandım; bana, aranızda adaletle hükmetmem emrolundu; Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir; bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz sizedir. Bizimle sizin aranızda tartışılacak bir şey yoktur. Allah hepimizi bir araya toplayacaktır; dönüş O'nadır".

42/24. (Ey Muhammed!) Yoksa senin için: "Allah'a karşı yalan uydurdu" mu diyorlar? Allah dilerse senin kalbini mühürler, batılı yok eder; hakkı, sözleriyle gerçekleştirebilir. Doğrusu o gönüllerde olanı bilir.

43/5. (Ey İnkârcılar!) Aşırı giden kimselersiniz diye, sizi uyarmaktan vaz mı geçelim? 6. Öncekilere nice peygamberler göndermişizdir. 7. Kendilerine gelen her peygamberi mutlaka alaya alırlardı. 8. Bunun için Biz de, bunlardan daha kuvvetli olanları yok etmişizdir. Öncekilere dâir örnekler geçmiştir. 9. (Ey Muhammed!) Onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, kesinlikle: "Onları Üstün ve Bilen (Allah) yaratmış-

۲۶/۴۱) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ

۴۱/۴۱) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ۚ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ

۵۲/۴۱) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مِنْ أَصْلٍ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ

۱۵/۴۲) فَذَلِكَ فَادْغُ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ آمَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمْ اللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ

۲۴/۴۲) أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَإِنْ يَشَأْ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

۵/۴۳) أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ ۚ ۶) وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيٍّ فِي الْأَوَّلِينَ ۚ ۷) وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ۚ ۸) فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَنْعَى مِثْلَ الْأَوَّلِينَ ۚ ۹) وَلَكِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ۚ ۱۰) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ

tır" derler. 10. O, size yeri beşik kılması ve orada, doğru gidesiniz diye yollar var etmiştir.

43/29. Hayır; Ben bunları ve babalarını, onlara gerçek ve onu açıklayan bir elçi gelene kadar geçindirdim. 30. Gerçek kendilerine geldiği zaman: "Bu bir büyüdür; biz onu inkâr ediyoruz" dediler. 31. Putperestler: "Bu Kur'an bu iki şehirden büyük bir adama indirilmeli değil miydi?" dediler.⁴³⁵ 32. (Ey Muhammed!) Rabbinin rahmetini onlar mı taksim edip paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik; birbirlerine iş gördürmeleri için kimini kimine derecelerle üstün kıldık; Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri şeylerden daha iyidir.⁴³⁶

43/57. (Ey Muhammed!) Meryem oğlu, misal olarak verince, kavmin hemen yaygara koparıyor. 58. "Bizim tanrılarımız mı, yoksa o mu daha iyidir?" dediler. Sana bu örneği vermeleri sadece tartışmak amacıdır. Onlar şüphesiz kavgacı bir toplumdur.⁴³⁷ 59. O (İsa) ancak, kendisine nimet verdiğimiz ve İsrailoğulları'na örnek kıldığımız bir kuldur. 60. Eğer dileseydik, içinden yeryüzünde yerinizi tutacak melekler varederdik.

43/78. Andolsun ki, size gerçeği getirdik; fakat gerçek çoğunuzun hoşuna gitmiyor. 79. Yoksa bir işe mi karar verdiler? Doğrusu Biz de kararıyız. 80. Yoksa kendilerinin sırlarını ve gizli görüşmelerini duymadığımızı mı sanırlar? Hayır, öyle değil; yanlarındaki bekçileri-

مَهَذَا وَجَعَلْ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

۲۹/۴۳) بَلْ مَتَّعْتُ هَؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُبِينٌ ۚ ۳۰) وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ ۚ ۳۱) وَقَالُوا لَوْلَا نَزَلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ۚ ۳۲) أَهَمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَةَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ فِي دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سَخِرِيًّا وَرَحْمَةَ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ

۵۷/۴۳) وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ۚ ۵۸) وَقَالُوا آلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ۚ ۵۹) إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِنَبِيِّ إِسْرَائِيلَ ۚ ۶۰) وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلَفُونَ

۷۸/۴۳) لَقَدْ جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنْ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ۚ ۷۹) أَمْ أَمْرًا أَمْرًا فَإِنَّا مُنْزِمُونَ ۚ ۸۰) أَمْ يَحْسِبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سُرُسَهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلُنَا

⁴³⁵ Ayetteki iki şehir Mekke ve Taif'dir. Mekke'nin önde geleni Velid b. Muğire, Taif'in önde geleni ise Urve b. Mesûd es-Sakaffî'dir. Müşriklerin tezlerine göre, Allah bir beşere vahiy indirecek olsaydı, bu iki asilzadeden birine indirirdi.

⁴³⁶ Bu ayette 'biriktirme' eyleminin insana atfedilişi, Allah'ın taksim etmesinin mahiyetini açıklamaktadır. Allah rızıkları ve rızık elde etme yollarını yaratmış, insanı kendi rızıkını temin etme yeteneğiyle donatmıştır.

⁴³⁷ Rivayete göre, "Siz ve Allah'tan başka tapıklarınız, cehennem odunusunuz" (21. Enbiya/98) ayeti indikten sonra müşrikler, Hristiyanlar'ın da İsa'ya tapıklarını, ama İsa'nın Kur'an'da övüldüğünü, bunun bir çelişki ve haksızlık olduğunu öne sürmüşlerdi. Ayet bu olaya işaret ediyor olmalıdır.

⁴³⁴ Kafirler Kur'an'ı dinleyenlerin onun mesajı ve güzelliği karşısında teslim olduklarını görünce, onun dinlenmesinin önünü alma kampanyası başlatmışlardı; bu ayet bu duruma işaret etmektedir.

miz yazmaktadırlar.

43/83. Bırak onları, kendilerine söz verilen güne kavuşana kadar dalsınlar, oynasınlar.

43/88-89. (Muhammed'in) onlar hakkında: "Ey Rabbim! Bunlar inanmayan bir millettir" demesi üzerine, Allah: "Onları geç, esenlik dile; yakında bileceklerdir" buyurdu.

45/19. Onların Allah'a karşı sana bir yararı olmaz. Bu zalimler birbirlerinin hâmisidirler, (Allah'a karşı gelmekten) sakınanların hâmisî ise Allah'tır.

46/7. Âyetlerimiz onlara açıkça okunduğu zaman, inkâr edenler, kendilerine gelen gerçek için: "Bu, apaçık bir büyüdür" derler.

46/11. Inkâr edenler, inananlar için: "Eğer (Bu Muhammed'in getirdiği) iyi bir şey olsaydı, bu hususta bizden öne geçemezlerdi" dediler. Onun rehberliğine uymadıkları için de: "Bu eski bir uydurmadır" dediler.

51/7-8. İçinde yollar bulunan göğe andolsun ki, (ey inkarcılar!) siz şüphesiz farklı görüşlerdesiniz. 9. Bundan, dönebilecek kimseler döndürülür. 10-11. Bilgisizliğe saplanıp kalan bu palavracıların canları çıksın!

51/52. Aynı şekilde onlardan öncekilere de ne zaman bir elçi gelse, (onun için) 'büyücü' veya 'deli' derlerdi. 53. Bunu birbirlerine mi tavsiye ettiler? Hayır; bunlar azgın bir toplumdur. 54. (Ey Muhammed!) Onlardan yüz çevir; sen kınanacak değilsin. 55. Sen öğüt ver! Öğüt, inananlara fayda sağlar.

21/1. İnsanların hesabını görme (zamanı) yaklaştı, fakat onlar hâla dalgınlık içinde yüz çeviriyorlar. 2-3. Rablerinden kendilerine ge-

لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ

٤٣/٨٣) فَذَرَهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يَوعَدُونَ

٤٣/٨٨) وَقِيلَ يَا رَبِّ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ ٨٩) فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ

٤٥/١٩) إِنَّهُمْ لَن يَغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ

٤٦/٧) وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ

٤٦/١١) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَا إِلَيْهِ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هَذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ

٥١/٧) وَالسَّمَاءُ ذَاتَ الْحَبْكَ ٨) إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ ٩) يُؤَفِّكُ عَنْهُ مِنَ الْفِكْرِ ١٠) قَتَلَ الْخَرِصُونَ ١١) الَّذِينَ هُمْ فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ

٥١/٥٢) كَذَلِكَ مَا آتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مُجْنُونٌ ٥٣) اتَّوَصَوْا بِهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ٥٤) قَوْلُوا عَنْهُمْ فَمَا أَنْتَ بِمَلُومٍ ٥٥) وَذَكَرْ فَإِنَّ الذِّكْرَ تَفْعُلُ الْمُؤْمِنِينَ

٢١/١) اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَ ٢) مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنْ رَبِّهِمْ مُحَدَّثٍ

len her yeni öğüdü, ancak gönülleri gaflet içinde eğlenerek dinlerler. Bu zalimler gizli toplantılarında: "Bu da sizin gibi bir insan değil mi? Siz, göz göre göre büyüye mi kapılıyorsunuz?" diye konuşurlar. 4. (Muhammed:) "Benim Rabbim gökte ve yerde söyle-neni bilir. O İşiten'dir, Bilene'dir" dedi. 5. Onlar: "Hayır; bunlar karışık rüyalar", "Hayır; onu uydurmuştur", "Hayır; o şâirdir", "Haydi önceki peygamberler gibi o da bize bir mucize getirsin" dediler. 6. Onlardan önce yok etmiş olduğumuz hiç bir kasaba halkı inanmadı. Bunlar mı inanacaklar?

21/36. (Ey Muhammed!) Inkârcılar seni gördükleri zaman, seni alaya almaktan geri durmazlar. "Sizin tanrılarınızı diline dolayan bu mudur?" derler; oysa kendileri Rahman'ın öğüdünü inkâr ederler.

21/45. (Ey Muhammed!) De ki: "Ben sizi, ancak vahiy ile uyarıyorum". Uyarıldıkları zaman, sağırılar çağırını duymazlar. 46. And olsun, Rabbinin azabı onlara hafifçe dokunsa: "Vah bize! Biz haksızlık etmişiz" derler.

23/68. Onlar söyleneni hiç düşünmezler mi? Yoksa, onlara önceki atalarına gelmeyen bir şey mi geldi? 69. Veya elçilerini tanııyorlar da, bu yüzden mi onu inkâr ediyorlar? 70. Ya da: "Onda delilik var" diyorlar, öyle mi? Hayır; O, onlara gerçeği getirmiştir, ama çoğu ondan hoşlanmamaktadır. 71. Eğer gerçek onların keyiflerine bağlı olsaydı, gökler, yer ve onlarda bulunanlar bozulup giderdi. Onlara kendi öğütlerini getirdik, ama onlar kendilerine verilen öğütten yüz çevirmekte-dirler. 72. (Ey Muhammed!) Yoksa sen onlardan bir ücret mi istiyorsun? Rabbinin ücreti daha iyidir. O, rızık verenlerin en iyisidir. 73-74. Aslında sen onları doğru yola çağırıyorsun, ama ahirete inananlar bu yoldan sapmaktadırlar.

23/81. Hayır; yine de öncekilerin dediklerini derler. 82-83. Onlar: "Ölüp, toprak ve bir yığın kemik olmuşken yeniden mi diriltileceğiz? Andolsun ki, biz ve daha önce de babalarımız bununla tehdid e-

إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ٣) لَأَهْلِيَّةٌ قُلُوبُهُمْ وَأَسْرُوا النُّجُوى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السَّحَرَ وَأَنْتُمْ تَبْصِرُونَ ٤) قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ٥) بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلْ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ ٦) مَا آمَنَتْ قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ أَهْلَكْنَاهَا أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ

٢١/٣٦) وَإِذَا رَأَوْا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَتَخَذُونَكَ إِلَّا هُزُوءًا أَهَذَا الَّذِي يَذْكُرُ الْهَيْكَلَكُمْ وَهُمْ يَذْكُرُ الرَّحْمَانِ هُمْ كَافِرُونَ

٢١/٤٥) قُلْ إِنَّمَا أُنْذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الصَّمْتُ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنْذَرُونَ ٤٦) وَلَكِنَّ مَسْئَلَهُمْ نَفْحَةً مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

٢٣/٦٨) أَفَلَمْ يَذْكُرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُمْ مَا لَمْ يَأْتِ آبَاءَهُمُ الْأَوَّلِينَ ٦٩) أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ ٧٠) أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ بَلْ جَاءَهُمُ بِالْحَقِّ وَكَثُرْهُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ٧١) وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ ٧٢) أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَقَرَأَ رَبُّكَ خَيْرٌ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ٧٣) وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ٧٤) وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَافِقُونَ

٢٣/٨١) بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ٨٢) قَالُوا أَأَنْدَأُ مِنَّا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَنْتُمْ تَمِيعُونُ ٨٣) لَقَدْ وَعَدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَذَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ

dilmişti; bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir" demişlerdi.

52/29. (Ey Muhammed!) Sen öğüt ver! Rabbinin nimetiyle, sen ne kâhinsin, ne de delisin. 30. Yoksa, senin için: "Şâirdir, zamanın onun aleyhine dönmesini göz-lüyoruz" mu derler? 31. De ki: "Gözetleyin; doğrusu, ben de sizinle beraber gözetle-mekteyim". 32. Bunu onlara akılları mı bu-yuruyor? Yoksa onlar azgın bir millet mi-dirler?⁴³⁸ 33. Yoksa: "Onu (Muhammed) kendi uydurdu" mu diyorlar? Hayır; onlar inanmıyorlar. 34. Eğer iddialarında samimi iseler, Kur'an'ın benzeri bir söz meydana getirsinler. 35. Onlar, bir yaratan olmaksızın mı yaratıldılar, yoksa yaratanlar ken-dileri midir? 36. Yoksa gökleri ve yeri ken-dileri mi yarattılar? Hayır; onlar (Allah'a) kesin olarak inanmıyorlar. 37. Yoksa Rab-binin hazineleri onların yanında mıdır? Yoksa onlar mı işe hakimdirler? 38. Yoksa üzerine çıkıp (vahiy) dinledikleri bir merdi-venleri mi var? Öyleyse, dinleyenleri açık bir delil getirsin. 39. Demek kızlar Allah'ın, oğullar sizin, öyle mi? 40. Yahut sen on-lardan bir ücret istiyorsun da onlar ağır bir borç altında mı kalıyorlar? 41. Gayb(ın bil-gisi) kendilerinin katında da, onlar mı yazı-yorlar? 42. Yoksa bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Ama o tuzağa yakalanacak o-lanlar inkar edenlerdir. 43. Yoksa Allah'tan başka bir tanrıları mı vardır? Allah, onların ortak koşmalarından münezzehtir. 44. Gökten azap olarak düşen bir parça gör-seler: "Bulut kümesidir" derler. 45. Çarpıla-cakları güne erişmelerine kadar onları bı-rak. 46. O gün, düzenleri kendilerine bir fayda vermez; onlar yardım da görmeyizler. 47. Zulmedenlere, bundan başka bir de azap vardır; fakat onların çoğu bilmezler. 48. (Ey Muhammed!) Rabbinin hükmü ye-rine gelinceye kadar sabret! Sen Bizim ne-zaretimiz altındasın; kalkarken Rabbinin ö-verecek tesbih et! 49. Geceleyin ve yıldızlar

الأولین

(۲۹/۵۲) فَذَكَّرَ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ (۳۰) أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ (۳۱) قُلْ تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُرَبِّصِينَ (۳۲) أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَخْلَامُهُمْ بِهَذَا أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاعُونَ (۳۳) أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ (۳۴) فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِن كَانُوا صَادِقِينَ (۳۵) أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِقُونَ (۳۶) أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ (۳۷) أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمْ الْمُسْتَطِرُونَ (۳۸) أَمْ لَهُمْ سُلُمٌ يَنْصَبُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ (۳۹) أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمْ الْبَنُونَ (۴۰) أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ (۴۱) أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ (۴۲) أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمْ الْمَكِيدُونَ (۴۳) أَمْ لَهُمْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ (۴۴) وَإِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَرْكُومٌ (۴۵) فَذَرْنَهُمْ حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ (۴۶) يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ (۴۷) وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۴۸) وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ (۴۹) وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ

kaybolurken de O'nu tesbih et!

70/36-37. (Ey Muhammed!) İnkâr edenlere ne oluyor ki, sağdan soldan topluluklar hâ-linde sana koşuyorlar? 38. Her biri ni-met cennetine konulacağını mı umuyor?⁴³⁹ 39. Hayır; Biz onları kendilerinin de bildik-leri şeyden yaratmışızdır. 40-41. Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki, on-ların yerine daha iyilerini getirmeye Bizim gücümüz yeter ve kimse de önümüze ge-çemez. 42. Onları bırak; kendilerine söz verilen güne kavuşmalarına kadar dalıp oynasınlar.

8/30. İnkâr edenler, seni bağlamak, öldür-mek veya sürmek için sana düzen ku-ruyorlardı. Onlar da düzen kuruyorlar, Al-lah da düzen kuruyor. En iyi düzen kuran Allah'tır. 31. Âyetlerimiz onlara okunduğu zaman: "İşittik; istesek biz de aynısını söy-leriz. Bu eskilerin masallarından başka bir şey değildir" derlerdi. 32. "Allahımız! Eğer bu Kitap senin katından gelen gerçek ise, gökten üzerimize taş yağdır veya bize acı-tıcı bir azap ver" demişlerdi. 33. Oysa sen onların içinde iken Allah onlara azap ede-cek değildi. Onlar bağışlanma dilerken de Allah onlara azap edecek değildi. 34. Ama onlar (insanları) Mescid-i Haram'dan alıko-yarken ve onun himayecisi değillerken – onun himayecileri (Allah'tan) sakınan-lardır–, Allah onlara niye azap etmesin ki? Gel gör ki, çoğu (bunu) bilmemektedir.

13/6. Onlar senden, iyilikten önce kötülüğü acele istiyorlar. Oysa onlardan önce ben-zer durumlar gelip geçti. Senin Rabbin in-sanların (bütün) haksızlıklarına rağmen, onlara karşı bağışlayıcıdır. Şüphesiz, Rabbinin cezalandırması da çetindir.

13/43. İnkâr edenler: "Sen peygamber değilsin" diyorlar. De ki: "Benim ile sizin aranızda tanık olarak Allah ve Kitab bil-

(۳۶/۷۰) فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ (۳۷) عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ (۳۸) لَيُطْمَعَنَّ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ (۳۹) كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ (۴۰) فَلَا أَقْسَمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ (۴۱) عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمُسْبِقِينَ (۴۲) فَذَرْنَهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يَوْمَعُونَ

(۳۰/۸) وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرٌ الْمَاكِرِينَ (۳۱) وَإِذَا تَنَتَّى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (۳۲) وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِن كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَابًا مِنَ السَّمَاءِ أَوْ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (۳۳) وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ (۳۴) وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ إِنْ أُولِئَاؤُهُ إِلَّا الْفَاقِقُونَ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

(۶/۱۳) وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْمَثَلَاتُ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ

(۴۳/۱۳) وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ كَفَى

⁴³⁸ Müşrikler'in Hz. Muhammed'in peygamberliğine itiraz etmelerinin akıldan mı, yoksa azgınlıktan mı kaynaklandığı arasında bir zıtlık kurularak, inkarın kaynağının azgınlık olduğu ima edilmektedir.

⁴³⁹ Müşrikler Kur'an'ın ahiretle ilgili beyanlarını kabul etmedikleri halde, "Bu cennet ve cehennemin aslı yok, ama bu doğrudur ya bile, cennete girenler de biz oluruz" şeklinde kendilerinden emin bir psi-kolojiye sahiptirler. Kur'an burada onların bu duygu ve düşüncelerini eleştirmektedir.

gisine sahip olanlar yeter".

b) Habeşistan'a Hicret

Müslümanlar'ın Mekke'de müşrikler tarafından baskı altında tutulmaları üzerine Hz. Peygamber bazı Müslümanlar'ın Habeşistan'a (bugünkü Etyopya) sığınmalarına izin verdi. O dönemin Habeşistan kralı adil, merhametli ve dindar bir hristiyandı. Mekke devrinin 5. Yılında (Receb 615) onaltı Müslüman bu ülkeye hicret etti ve üç ay orada kaldı. 616 yılında Habeşistan'a ikinci bir göç daha yaşandı. Bu ikinci Habeşistan hicretine Cafer'in komutasında 90 Müslüman katıldı. Bunlardan bir kısmı 622'de, geri kalanı da 628'de geri döndüler.

39/10. (Ey Muhammed! Benim adıma) de ki: "Ey inanan kullarım! Rabbinize karşı gelmekten sakının; bu dünyada iyilik yapanlara iyilik vardır. Allah'ın yarattığı yeryüzü geniştir. Sabredenlere karşılık-lıkları hesapsız olarak ödenecektir".

16/41. Kendilerine haksızlık yapıldıktan sonra, Allah uğrunda göçeden kimseleri, dünyada güzelce yerleştiririz. Ahiret ödülü daha da büyüktür; keşke bilseler. 42. Onlar sabrederler ve Rablerine güvenirler.

16/110. Rabbin, sınav verdikten sonra göç eden, sonra savaşan ve sabreden kimselerden yanadır. (Bütün) bunlardan sonra senin Rabbin çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

c) Mekke'de Kitap Ehli İle İlişkiler

26/196. Bu (Kur'an'ın anlattığı şey) daha öncekilerin kitaplarında da vardır. 197. İsrailoğulları bilgilerinin bunu bilmesi onlar için bir belge değil miydi?

27/76. Bu Kur'an, İsrailoğulları'na, ayrılığa düştükleri şeyin çoğunu anlatmaktadır.

11/17. Rabbinin katından bir belgesi ve onu okuyan, O'ndan gelen bir tanığı bulunanlar ve önderlerinde önder ve rahmet ola-

بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ

(١٠/٣٩) قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

(٤١/١٦) وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَآجِرَ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (٤٢) الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

(١١/١٦) ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاءَهُمْ وَصَّيْرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

(١٩٦/٢٦) وَإِنَّ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ (١٩٧) أَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَةٌ أَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ

(٧٦/٢٧) إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَفْصُلُ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

(١٧/١١) أَفَمَنْ كَانَ عَلَى بَيْتَةٍ مِنْ رَبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً أُولَئِكَ

rak Mûsa'nın Kitabı bulunanlar (kafirlerle bir olur mu?) işte onlar Kur'an'a inanırlar. Hangi grup onu inkâr ederse, ona söz verilen yer ateştir. Senin de bundan şüphelen olmasın. O, Rabbinden bir gerçektir. Fakat insanların çoğu inanmazlar.

6/92. (Ey Muhammed!) Bu, ana kenti (Mekke'yi) ve dolayında olanları uyarmak için indirdiğimiz, kendinden öncekileri doğrulayan, mübarek bir Kitap'dır. Ahirete inananlar ona da inanırlar ve onlar namazlarını korurlar.

6/159. (Ey Muhammed!) Dinlerini parçalayan ve gruplara ayrılanlarla senin bir ilişkin olamaz. Onların işi Allah'a kalmıştır, sonra yapmakta olduklarını onlara bildirecektir.

34/6. (Ey Muhammed!) Kendilerine ilim verilenler, sana Rabbinden indirilenin hak olduğunu ve Üstün ve övgüye layık olan (Allah)'ın yolunu gösterdiğini bilirler.

43/45. (Ey Muhammed!) Senden önce gönderdiğimiz peygamberlerimize sor, Biz, Rahman'dan başka, kulluk edecekleri tanrılar (meşru) kılmış mıyız?

23/53. Ne var ki, kendi aralarında kitap kitap parçalandılar. Her bölüm kendisininkiyle sevinmektedir. 54. Onları bir süreye kadar içine düştükleri şaşkınlıklarıyla başbaşa bırak. 55-56. Kendilerine mal ve çocuklar vermekle, onlara iyiliklerde bulunmak için koşturduğumuzu mu sanıyorlar? Hayır; onlar farkında değildirler.

29/46. Ehl-i Kitap'la —onlardan haksızlık yapanların hariç— ancak en güzel biçimde tartışın ve onlara: "Bize indirilene ve size indirilene inandık, bizim Tanrımız da sizin Tanrınız da birdir, biz O'na teslim olmuşuzdur" deyin. 47. (Ey Muhammed!) Böylece sana Kitab'ı indirdik, işte, kendilerine Kitab verdiklerimiz ona inanırlar; bunlardan (müşriklerden) da ona inananlar vardır. Âyetlerimizi, ancak ka-

يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ

(٩٢/٦) وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ

(١٥٩/٦) إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيْعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

(٦/٣٤) وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ وَيَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ

(٤٥/٤٣) وَإِنَّمَا مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ

(٥٣/٢٣) فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ (٥٤) فَذَرَهُمْ فِي غَمَرَتِهِمْ حَتَّى حِينٍ (٥٥) أَلَيْحُسَبِّونَ أَلَمَّا نَمُذُّهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَبَنِينَ (٥٦) نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ

(٤٦/٢٩) وَلَا تَجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأَنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَّ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (٤٧) وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمِنْ هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ

firler (bile bile) inkar ederler.

بِهِ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ

13/36. (Ey Muhammed!) Kendilerine Kitap verdiklerimiz sana indirilene sevi-nirler. Grupların içinde, onun birkısmını inkar edenler vardır. De ki: "Bana yalnızca, Allah'a tapmam ve O'na ortak koştırmamam emrolundu. Ben O'na çağırırım; benim dönüşüm O'nadır".

2. Hicret

Hiz. Muhammed 13 sene uğraşmasına ve akıl almaz zorluklara katlanmasına rağmen, muhataplarının içinde bulunduğu ahlaki, ekonomik, siyasal vb. nedenlerden dolayı, me-sajını onların büyük bir bölümüne kabul ettiremedi. Öte yandan, müşriklerin Hiz. Pey-gamber'e ve Müslümanlar'a yönelik baskıları da gün geçtikçe artan bir dozda sürüyordu. Bunun üzerine, Hiz. Peygamber bazı Medineliler'le kurulan iyi ilişkilere binaen hem baskı ve zulümden kurtulmak, hem de yeni bir strateji izlemek amacıyla, kendisine inanan mü'minlerle birlikte 622 yılında Medine'ye hicret etmeye karar verdi. Allah da indirdiği ayetlerle Müslümanlar'ın bu kararlarını doğru bulduğunu ve desteklediğini bildirdi. Me-dine'de Müslümanlar'ı Eys ve Hazrec kabileleri karşıladı, misafir etti ve inanılmaz bir da-yanışma örneği sergileyerek onları desteklediler. Medine'deki hayat bu iki büyük kabile-nin desteğiyle başladığı için, İslam'ın Medine'de yaygınlık kazanması uzun sürmedi. Kı-sa sürede Müslümanlar Mekkeliler'le mücadele edebilecek bir güce ulaştılar.

a) Hicret, Muhacirler ve Ensar

59/9. Onlardan önce oraya (Medine'ye) ve imana yerleşmiş olanlar, kendilerine göç edip gelenleri severler; onlara ver-lenlere içlerinde bir arzu duymazlar, kendileri zorluk içinde bulunsalar bile, onları kendilerinden önde tutarlar. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte on-lar kurtuluşa ulaşanlardır. 10. Onlardan sonra gelenler: "Rabbimiz! Bizi ve biz-den önce inanmış olan kardeşlerimizi bağışla; kalbimizde mü'minlere karşı kin bırakma. Rabbimiz! Şüphesiz Sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin" derler.

17/76. Seni yurdundan çıkarmak için, ne-redeyse seni tedirgin edeceklerdi. Böyle bir durumda, senden sonra orada kendileri de az bir süre kalabilirler. 77. Bizim sen-den önce gönderdiklerimiz hakkındaki uy-

۹/۵۹) وَالَّذِينَ تَبَوَّعُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۱۰) وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ

۷۶/۷۷) وَإِنْ كَانُوا لَيْسَ بِقُرْبَىٰكَ مِنَ الْأَرْضِ يُخْرِجُوكَ مِنْهَا وَإِذَا لَا يَلْبِثُونَ خِلَافَكَ إِلَّا قَلِيلًا (۷۷) سُنَّةٌ مِنْ قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا وَلَا تَجِدُ

gulamamız budur ve Bizim uygulamamız-da bir değişiklik bulamazsınız.⁴⁴⁰

لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا

29/56. Ey inanmış kullarım! Benim yeryüzüm geniştir. O hâlde, yalnız Bana kul olun. 57. Herkes ölümü tadacaktır. Sonunda Bize döndürüleceksiniz. 58-59. İnanan ve yararlı iş işleyenleri, altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetteki koşklere yerleştiririz, (sıkıntılara karşı) dayanan ve Rablerine güvenenlerin ecir ne güzeldir! 60. Nice canlılar vardır ki, rızıklarını kendileri el-de edemezler. Sizin de, onların da rızığını Al-lah verir. O iştirir ve bilir.

2/218. İnananlar ve hicret edip Allah yo-lunda savaşanlar, işte bunlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

8/72. İnananıp, hicret eden ve canlarıyla, mallarıyla Allah yolunda cihat edenlerle (on-ları) barındırıp yardım edenler; işte bunlar birbirlerinin hâmisidirler. Ama inanıp da hic-ret etmemiş olanlarla, hicret etmelerine ka-dar, hiç bir dostluğunuz olamaz. Eğer din uğrunda sizden yardım isterlerse, aranızda antlaşma olmayan topluluktan başkasına karşı onlara yardım etmeniz gerekir. Allah yaptıklarınızı görmektedir. 73. İnkâr edenler birbirlerinin hâmisidirler. Eğer siz de böyle yapmazsanız, yeryüzünde karışıklık ve bü-yük bozgunculuk çıkar. 74. İnani hicret e-den ve Allah yolunda savaşanlar ve (onları) barındırıp yardım edenler; işte onlar gerçekte inanmışlardır. Onlar için bağışlanma ve cömertçe rızık vardır. 75. Sonradan inanıp hicret eden ve sizinle beraber savaşan kim-seler; işte bunlar da sizdendir. Akriba olan-

۵۶/۲۹) يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِيَّ وَاسِعَةٌ فَإِنِّي فَاعِيُونَ ۝۷۷ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ۝۵۸ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُؤْتِيَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نَبْعُ أَجْرٍ الْعَامِلِينَ ۝۵۹ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۝۶۰ وَكَأَيِّنْ مِنْ دَلِيلَةٍ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِنَّكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

۲۱۸/۲) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

۷۲/۸) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَٰئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا وَإِنْ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمْ النَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝۷۳ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ ۝۷۴ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۝۷۵ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدِ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا

⁴⁴⁰ 17. İsrâ suresi, Hiz. Muhammed'in peygamberliğinin 12. yılında inmiştir. Hicret'e oldukça yakın bir dönemde ait olan bu pasajda, Mekke müşriklerinin Hiz. Peygamber'i Mekke'den çıkarma girişimlerine temas edilmektedir. Sonuçta müşrikler Hiz. Peygamber'i ve inananları Mekke'den ayrılmak zorunda bırakmışlar, ancak bu zorunlu ayrılış, Hiz. Peygamber'in Medineliler'le zamanında yaptığı ön görüş-meler sayesinde kısa zamanda politik bir avantaja dönüşmüştü. Nitekim Müslümanlar, Mekke'yi terkdeşlerinin üzerinden iki yıl geçmeden, Mekke müşriklerini Bedir'de bozguna uğratacaklar ve pekçok çarpışmadan sonra, Hicret'in 8. yılında Mekke'yi fethedeceklerdi. Böylece, bu pasajda öğre-tilen ilahî yasa gerçekleşmiş olacaktı.

lar Allah'ın Kitabı'na göre, birbirine daha yakındırlar. Doğrusu, Allah herşeyi bilir.

9/40. Eğer siz Muhammed'e yardım etmezseniz, bilin ki, inkâr edenler onu, iki kişinin ikincisi olarak yurdundan çıkardıklarında, Allah ona yardım etmiştir. Hani o mağarada arkadaşına: "Üzülme; Allah bizimledir" diyordu.⁴⁴¹ Allah da ona huzur ve güven (sekin) indirdi, görmediğiniz askerlerle onu destekledi ve inkâr edenlerin sözlerini alçalttı. Allah'ın sözü en üstündür. Allah yücedir, bilgedir.

9/100. Hicret edenlerle (onlara) yardım edenlerden öncülük kazananlar ile güzel davranmada onlara uyanlardan Allah hoşnut olmuştur, onlar da O'ndan hoşnut olmuşlardır. Allah onlara, içlerinde temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük kurtuluştur.

b) Hicret Etmeyenler ve Mekke Devri Münafıkları

8/72. Inananıp, hicret eden ve canlarıyla, mallarıyla Allah yolunda cihat edenlerle (onları) barındırıp yardım edenler; işte bunlar birbirlerinin hâmisidirler. Ama inanıp da hicret etmemiş olanlarla, hicret etmelerine kadar, hiç bir dostluğunuz olamaz. Eğer din uğrunda sizden yardım isterlerse, aranızda antlaşma olmayan topluluktan başkasına karşı onlara yardım etmeniz gerekir. Allah yaptıklarınızı görmektedir.

4/88. (Ey inananlar!) Nasıl olur da, Allah onları yaptıklarından dolayı başaşağı etmişken, ikiyüzlüler hakkında iki takıma ayrılırsınız? Allah'ın saptırdığını siz mi yola getirmek istiyorsunuz? Allah kimi

مَعَكُمْ قَالُوا لَكَ مِنْكَ وَلَوْ لَوَا الْأَرْحَامَ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

٩/٤٠) إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيًا إِثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَخَزنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَنَزَّلَ اللَّهُ سَكِينَةً عَلَيْهِ وَآيَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السَّغْلَىٰ وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

٩/١٠٠) وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ مِنْ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

٨/٧٢) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَهَاجَرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ يُهَاجَرُوا وَإِنْ اسْتَشْرَكْتُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمْ النَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

٤/٨٨) فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَةٍ وَاللَّهُ أَرَكُمَهُمْ بِمَا كَسَبُوا أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْتَدُوا مِنْ أَضَلِّ اللَّهِ وَمَنْ يُضَلِّ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا

saptırırsa sen ona bir yol bulamazsın.

29/2-3. Biz kendilerinden öncekileri denemişken, insanlar denenmeden, "İnandık" demekle bırakılacaklarını mı sanırlar? Elbette, Allah doğruları bilecek ve elbette, yalancıları da bilecektir. 4. Yoksa kötülükleri işleyenler Bizi geçeceklerini mi sanırlar? Ne kötü hüküm veriyorlar! 5. Kim Allah'a kavuşmayı umuyorsa (bilsin ki), Allah'ın (belirttiği) süresi mutlaka gelecektir. O işitendir, bilendir. 6. Kim çaba gösterirse, ancak kendisi için çaba göstermiş olur. Allah kimseye muhtaç değildir. 7. İnanan ve yararlı iş işleyenlerin kötülüklerini örteriz; onları yaptıklarının en güzeliyle ödüllendiririz. 8. Biz insana, ana-babasına karşı iyi davranmasını tavsiye ettik. Eğer ana-baba, körü körüne Bana bir şeyi ortak koşman için seni zorlarsa, o zaman onlara itaat etme! Dönüşünüz Banadır. Yaptıklarınızı size bildiririm. 9. İnanan ve yararlı iş işleyenleri, kesinlikle iyilerin arasına katacağız. 10. İnsanlardan: "Allah'a inandık" diyenler vardır, ama Allah uğrunda bir sıkıntıya uğratılınca, insanların ezasını Allah'ın azabı gibi tutar (lar). Rabbinizden bir yardım gelecek olsa: "Biz sizinle beraberdik" derler. Allah herkesin kalbinde olanları en iyi bilen değil midir? 11. Allah elbette inananları da bilir, ikiyüzlüleri de bilir.

22/11. İnsanların içinde Allah'a bir kenardan kulluk eden vardır. Başına bir iyilik gelirse gönlü yatışır, başına bir kötülük gelirse yüz üstü döner. Dünyayı da âhireti de kaybeder. İşte apaçık kayıp budur. 12. Allah'ı bırakıp, kendisine fayda da zarar da veremeyen şeylere yalvarır. İşte derin sapıklık budur. 13. Kendisine zararı faydasından daha yakın olana yalvarır. (Yalvardığı şey) ne kötü bir dost, ne kötü yoldaştır.

٢٩/٢) أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ (٣) وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ (٤) أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ (٥) مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَاتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٦) وَمَنْ جَاهَدْ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ (٧) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ (٨) وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَسَنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٩) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ (١٠) وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ وَلَئِنْ جَاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ (١١) وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ

٢٢/١١) وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ (١٢) يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا يَنْفَعُهُ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبُعِيدُ (١٣) يَدْعُوا لَمَنْ ضَرُّهُ أَقْرَبُ مِنْ نَفْعِهِ لَيْسَ الْمَوْلَىٰ وَلَيْسَ الْعَشِيرُ

⁴⁴¹ Hz. Peygamber'in mağaradaki arkadaşı, onunla birlikte hicret eden, en yakın arkadaşı ve aynı zamanda kayınpederi olan Ebû Bekir'di.

3. Hicret Sonrası Dönem

Medine dönemi, genel olarak, Müslümanların siyasal ve toplumsal anlamda bir güç hâline geldikleri süreçtir. Bu süreç, aynı zamanda, Mekkeli müşriklerin Müslümanlara karşı oluşturdıkları 'sürekli düşmanlık' tutumlarını 'sürekli savaş' durumuna dönüştürdükleri döneme tekabül etmektedir. Hz. Muhammed, Mekkelilerin bu tutumuna karşı önce Medine'de müşrikler ve Yahudilerle güvenlik merkezli bir ittifak oluşturmuş (Medine Sözleşmesi); daha sonra da, gerektiğinde onlarla savaşmış (Bedir, Uhud, Hendek) ve nihayet Mekkeyi fethederek müşriklerin siyasal hakimiyetini sona erdirmiştir. Yahudilerin bilahare anlaşmayı bozmalanıyla, onlarla da sıcak çatışma durumu ortaya çıkmıştır. Hz. Muhammed de, sonunda onları Medine'den sürüp çıkarmıştır. Medine dönemi, vahiy açısından Mekke'de iman ve ahlak temelleri atılan 'İslam' davasının toplumsal düzenlemelerle somutlaştığı, tamamlandığı ve siyasal açıdan başarıya ulaştığı dönemidir.

a) Hz. Peygamber'in Müslümanlar'la İlişkileri

aa) Müslüman Cemaatin Medine'deki Genel Durumu

2/104. Ey inananlar! (Peygamber'e:) "Bize kulak ver" demeyin; "Bize bakar mısınız!" deyin ve dinleyin.⁴⁴² İnkârcılara can yakıcı bir azap vardır.

2/143. Böylece, sizin insanlara örnek olmanız, Elçi'nin de size örnek olması için sizi orta bir ümmet kıldık. Senin yönelegeldiğin yönü, Elçi'ye uyanlarla, toplumları üzeri geri dönecekleri ayırdetmek için kible yapmıştık. Bu, Allah'ın yola koyduğu kimselerden başkasına elbette ağır gelir. Allah, inancınızı boşa çıkaracak değildir. Çünkü Allah insanlara karşı şefkatlidir, merhametlidir.

8/26. Hatırlayın, hani siz bir zamanlar orada azınlıktaydınız ve horlanıyor, insanların sizi kapıp götürmesinden korkuyordunuz da, Allah sizi barındırmış, sizi yardımıyla desteklemiş ve şükredesiniz diye size temiz rızıklar vermişti.

١٠٤/٢ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ

١٤٣/٢ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيْمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَّءُوفٌ رَحِيمٌ

٢٦/٨ وَانْذَرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ وَزَكَّكُمْ مِنَ الطَّاغُوتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

⁴⁴² Bu ayeti tam anlamıyla çevirmek mümkün değildir. Çünkü yukarıda "bize kulak ver" şeklinde çevrilen *râ'inâ* kelimesi hem "bize baksana", "bakar mısın?" anlamına, hem de "çobanımız" anlamına gelebilen bir ifadedir. Ayrıca, İbranca'da da telaffuzu bu kelimeye çok benzeyen "dinle, dinlemez olasıca" anlamında bir deyim vardır. Yahudiler Hz. Muhammed'le alay etmek için, ona seslenirken özellikle bu kelimayı seçiyorlardı; böylelikle, ona sesleniyor gibi görünüyordu ama aslında ona 'çoban' diye hakaret etmiş oluyorlardı. Kur'an onların bu niyetlerini açığa vurarak, Müslümanlar'a yanlış anlaşılması mümkün olmayan *unzumâ* (bize baksana) kalıbını kullanmayı tavsiye etmektedir.

8/63. Ve onların gönüllerini uzlaştırmıştır. Eğer yeryüzünde olan herşeyi sarfetseydin, yine de onların gönüllerini uzlaştıramazdın.⁴⁴³ Fakat Allah onları uzlaştırdı. O üstündür, bilgedir.

3/100. Ey inananlar! Kitap verilenlerden bir gruba itaat ederseniz, inanmanızdan sonra sizi inkârcılığa döndürürler. 101. Size Allah'ın âyetleri okunurken ve Elçisi de aranızda bulunurken nasıl inkâr edersiniz? Kim Allah'a sınırsız tutunursa, doğru yola iletilmiş olur. 102. Ey inananlar! Allah'a gereği gibi saygılı olun! Ancak Müslüman olarak can vermeye bakın! 103. Topluca Allah'ın ipine tutunun ve ayrılmayın! Allah'ın size olan nimetini anın! Sizler düşmandınız; O sizin gönüllerinizi uzlaştırdı ve O'nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Ateş çukurunun kıyısında idiniz, sizi oradan kurtardı. Doğru yola girersiniz diye Allah âyetlerini size böyle açıklıyor. 104. Sizden, iyiye çağıran, uygun olanı emreden ve kötülüğü yasaklayan bir topluluk olsun. İşte onlar başarıya ulaşanlardır. 105-106. Kendilerine açık belgeler geldikten sonra, ayrılığa düşen ve anlaşamayanlar gibi olmayın. Birtakım yüzlerin ağaracağı ve birtakım yüzlerin kararacağı günde büyük azap işte onlarıdır. Yüzleri karanlıklara: "İnanmanızdan sonra inkâr mı ettiniz? Öyleyse, inkâr etmiş olmanızdan dolayı azabı tadın" denecektir.

3/110. Siz, uygun olanı emreden, kötülüğü yasaklayan ve Allah'a inanan, insanlar için ortaya çıkarılmış en iyi ümmetsiniz. Eğer Kitap Ehli de inanmış olsaydı, onların iyiliğine olurdu. Onların bir kısmı inanmış, çoğu da yoldan çıkmıştır.

57/10. Siz neden Allah yolunda sarfetmiyorsunuz ki? Göklerin ve yerin mirası za-

١٢/٨ وَالْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلْفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلْفَ بَيْنَهُمْ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

١٠٠/٣ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ (١٠١) وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تَقْلَى عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِمِ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (١٠٢) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (١٠٣) وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (١٠٤) وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (١٠٥) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١٠٦) يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

١١٠/٣ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ

١٠/٥٧ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُتَّقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ

⁴⁴³ Medine'deki Evs ve Hazrec kabileleri arasında, kökü çok eskilere dayanan bir çekişme vardı. Müslüman olmakla aralarındaki kin ve düşmanlık kardeşliğe dönüşmüştü.

ten Allah'ındır. İçinizden (Mekke'nin) fet-hinden önce sarfeden ve savaşan kimse-ler, daha sonra sarfedip savaşan kimselerle bir değildirler, (öncekiler) daha üstün derecededirler. (Yine de) Allah, hepsine en güzel olanı söz vermiştir. Allah işledik-lerinizden haberdardır. 11. Kim Allah'a gü-zel bir ödünç verirse, (Allah) ona onun kar-şılığını kat kat artırır; ayrıca ona cömertçe verilecek bir ödül vardır.

65/10-11. Allah onlara çetin bir azap hazırlamıştır. Ey inanmış olan akıl sahipleri! Allah'a saygılı olun! Allah size bir öğüt (Kur'an'ı) indirmiş ve inanıp yararlı işler işleyenleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak üzere, size Allah'ın apaçık â-yetlerini okuyan bir elçi (göndermiştir). Kim Allah'a inanır ve yararlı iş işlerse, (Allah) onu, içinde temelli kalacağı, altla-rından ırmaklar akan cennetlere koyar. Allah ona gerçekten güzel rızık vermiştir.

58/22. Allah'a ve ahiret gününe inanan bir milletin, -babaları, oğulları, kardeşleri ya da akrabaları olsa bile- Allah'a ve Pey-gamberi'ne karşı gelenlere sevgi besledik-lerini görmezsin. İşte Allah, imanı bunların kalblerine yazmış, katından bir nur ile on-ları desteklemiştir. Onları, içlerinden ır-maklar akan, içinde temelli kalacakları cennetlere koyacaktır. Allah onlardan hoş-nut olmuştur, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. İşte bunlar, Allah'tan yana ol-anlardır. İyi bilin ki, saadete erecek olan-lar, Allah'tan yana olanlardır.

49/14-15. (Ey Muhammed!) Bedeviler: "İ-nandık" dediler. De ki: "İnanmadınız; ama "Müslüman olduk" deyin; iman henüz gö-nüllerinize yerleşmedi. Eğer Allah'a ve El-çisi'ne itaat ederseniz, (Allah) işledikle-rinizden bir şey eksiltmez. Allah çok bağış-layıcı ve merhametlidir.⁴⁴⁴ Gerçek mü'min-

⁴⁴⁴ Bu ayette, bir grup Bedevi'nin (çölde çadırdaki yaşayan Araplar) İslam'ı kabul ettikten hemen sonraki psikolojik durumları tahlil edilmektedir. Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul etmekle Müslüman tarafa geçmiş olan bu insanlar kendi durumlarını "Biz iman ettik" şeklinde ifade ediyor-lardı. Bu ayetler, imanın kalb itminanına, bilgiye ve sınamış tercihe dayalı daha derin bir olgu ol-

مِيرَاثِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتِلْ أُولَئِكَ أَكْثَرُ دَرَجَةٍ مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَقَاتِلُوا وَكَلَّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (١١) مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ

١٠/٦٥) أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا (١١) رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُخْلُصْ جَنَّتْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا

٢٢/٥٨) لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

١٤/٤٩) قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (١٥) إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا

ler, ancak Allah'a ve Elçisi'ne inanan, on-dan sonra şüpheye düşmeyen; Allah uğ-runda mallarıyla, canlarıyla uğraş verenlerdir. İşte onlar, doğru sözlü olanlardır". 16. De ki: "Dininizi Allah'a siz mi öğrete-ceksiniz? Allah, göklerde olanları da, yer-de olanları da bilir; Allah herşeyi bilmekte-dir". 17. Müslüman olmalarını senin başına kakıyorlar. De ki: "Müslüman olmanızı ba-şıma kakmayın! Aksine, eğer doğru kimseler iseniz, sizi imana erdirmesini Allah siz-zin başınıza kakar". 18. Allah, göklerin ve yerin gaybını bilir. Allah yaptıklarınızı gör-mektedir.

48/29. Muhammed Allah'ın Elçisi'dir. O'nun beraberinde bulunanlar, inkarcılara karşı sert, kendi aralarında merhamet-lidirler. Onları Allah'tan bolluk ve hoş-nutluk dileyerek rükua varır, secde e-derlerken görürsün. Onlar, yüzlerindeki secde izi ile tanınırlar. İşte bu, onların Tevrat'ta anlatılan nitelikleridir. Incil'de de şöyle nitelendirilmişlerdi: Onlar filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalın-laşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ekinci-lerin hoşuna giden ekin gibidirler. Böyle-ce, Allah onlarla inkarcıları öfkelen-dirir. Allah, onlardan inanan ve yararlı işler iş-leyenlere, bağışlama ve büyük ecir söz vermiştir.

9/71. İnanmış erkekler ve inancı kadınlar birbirlerinin himayecisidirler. İyiliği emre-der, kötülüğü yasaklarlar. Namazı kılar, zekâtı verir, Allah'a ve Elçisi'ne itaat eder-ler. İşte bunlara Allah rahmet edecektir. Doğrusu Allah üstündür, bilgedir.

9/90. Bedeviler'den, kendilerine izin ve-rilmesi için özür beyan edenler geldi. Al-lah'a ve Elçisi'ne yalan söyleyenler ise özür bile beyan etmeden oturdular. On-lardan inkâr edenlerin başına can yakıcı bir azap gelecektir. 91. Güçsüzlerin, hastaların ve sarfedecek bir şey bula-

duğunu belirtmektedir.

بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ (١٦) قُلْ أَتَعْلَمُونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (١٧) يَمُنُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُوا عَلَيَّ إِلَّا بِإِسْلَامِكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَذَا كُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (١٨) إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

٢٩/٤٨) مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشْدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكُوعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَظَلَّ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سَوَاقِهِ فَيُعْجِبُ الزَّرَّاعَ لِيَغِظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

٧١/٩) وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

٩٠/٩) وَجَاءَ الْمُعَذَّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٩١) لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا

33/6. Peygamber, inananlara kendilerinden daha yakındır. Peygamberin eşleri inananların anneleridir. Akriba olanlar, Allah'ın Kitabı'na göre, miras hususunda birbirlerine, inananlar ve hicret edenlerden daha yakındırlar. Dostlarınıza yapacağınız uygun bir iyilik elbette bunun dışındadır. Bu da Kitab'da yazılı bulunmaktadır.

33/53. Ey inananlar! Yemeğe çağırıldıkça Peygamber'in evlerine girmeyin ve (erken gidip) yemeğin pişmesini beklemeyin. (Yalnızca) davet edilerseniz girin ve yemeği yiyince konuşmaya dalmadan dağılın. Bu (davranışınız) Peygamber'i üzüyor, ama o sizden çekiniyordu. Allah gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamber'in eşlerinden bir şey isteyeceğiniz zaman onu perde arkasından isteyin.⁴⁵¹ Bu sayede sizin gönülleriniz de, onların gönülleri de daha temiz kalır. Allah'ın Elçisi'ni üzmeniz ve ondan sonra onun eşlerini nikâhlamanız asla câiz değildir. Doğrusu bu Allah katında büyük şeydir. 54. Bir şeyi açıklasanız da, gizleseniz de (bilin ki), Allah herşeyi bilmektedir.

33/56. Allah ve melekleri Peygamber'e dua okurlar. Ey inananlar! Siz de ona dua okuyun ve gereğince esenlik dileyin.

33/69. Ey inananlar! Mûsa'yı incitenler gibi olmayın. Nitekim, Allah onu onların söylediklerinden temize çıkardı. O Allah'ın katında değerli bir kişiydi. 70-71. Ey inananlar! Allah'ı sayın ve dürüst söz söyleyin ki, Allah işlerinizi kendinize yararlı kılsın ve günahlarınızı size bağışlasın. Kim Allah'a ve Elçisi'ne itaat ederse,

١٦/٣٣) النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا

٥٣/٣٣) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرَ نَظِيرٍ إِنَاءُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْسِنِينَ لَحِثِثٌ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ٥٤) إِنْ تَبَيَّنُوا شَيْئًا أَوْ خَفَوْهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

٥٦/٣٣) إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

٦٩/٣٣) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا ٧٠) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ٧١) يُصَلِّحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ

şüphesiz büyük bir başarı kazanmış olur.

60/12. Ey Peygamber! Inanmış kadınlar, Allah'a hiç bir ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinâ etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında kendi attıkları bir bûhtanla gelmemek ve uygun olanı işlemek konusunda sana karşı gelmemek şartıyla, biat etmek üzere sana geldikleri zaman onların biallarını kabul et; onlara Allah'tan bağışlanma dile; Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.⁴⁵² 13. Ey inananlar! Allah'ın öfkesine uğramış bir toplumu dost edinmeyin, zira onlar inkârcıların kabirde bulunan kimselerden umutlarını kestikleri gibi, ahiretten umutlarını kesmişlerdir.

24/62. Allah'a ve Elçisi'ne inanan mü'minler onunla (Peygamber'le) beraber bir iş için toplandıklarında, ondan izin almaksızın gitmezler. (Ey Muhammed!) Senden izin isteyenler; işte onlar Allah'a ve Elçisi'ne inananlardır. Bazı işleri için senden izin isterlerse içlerinden dilediğine izin ver, Allah'dan onların bağışlanmalarını dile. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 63. Peygamber'in çağrısını kendi aranızda birbirinizi çağırmanız gibi tutmayın. Allah, içinizden birbirinin arkasına saklanarak sıvışıp gidenleri elbette biliyor. Onun (Peygamber'in) buyruğuna aykırı hareket edenler, başlarına bir belanın gelmesinden veya can yakıcı bir azaba uğramaktan sakınsınlar.

58/10. Gizli konuşma, inananların üzülmeleri için Şeytan'ın istediği şeydir; Allah'ın izni olmadıkça Şeytan onlara bir zarar veremez. Inananlar yalnız Allah'a güvensinler. 11. Ey Inananlar! Toplantılarda, size: "Yer açın!" denince yer açın ki, Allah da size genişlik versin.

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

١٢/٦٠) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰ أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْتَصِمْنَ فِي مَعْرُوفٍ فَلْيَايِعْنَهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ١٣) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَسْأُوا مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَبْشُرُ الْكَافِرُ مِنَ أَصْحَابِ الْقُبُورِ

٦٢/٢٤) إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَنْزَلْ مِنْ شِئْتِ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٦٣) لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

١٠/٥٨) إِنَّمَا النَّجْوَىٰ مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَرْبِهَا شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ١١) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ

⁴⁵¹ Ayetin başlangıç kısmından anlaşıldığına göre, Müslümanlar olur olmaz zamanlarda, çeşitli vesilelerle Hz. Peygamber'in evine girip çıkmakta idiler. Bu ayet nezaketten uzak bazı bireylerin Hz. Peygamber'in eşleriyle ilişkilerinde daha dikkatli olmaları gerektiğini bildirmekte ve bazı görgü kurallarını öğretmektedir. Böyle bir sebebe binaen inen bu ayetten hareketle, bütün Müslüman kadınların peçe takması gereğinden söz etmek yanlış olur. Burada öğretilen ve Müslümanlar'dan beklenen davranış, başkalarının evine girme konusunda daha dikkatli olmaktır; nitekim izleyen ayetlerde izin alma gereğinden söz edilmektedir.

⁴⁵² Bu ayet, inanmış kadınların kendi başlarına akit (anlaşma) yapma yetkisini ortaya koyduğu gibi, siyasal otorite ile vatandaş arasındaki ilişkiyi de karşılıklı yükümlülüklerle bağlamaktadır. Lidere itaatın şartı ma'rûfa, yani ahlaka ve hukuka uygunluktur; bu şart ortadan kalktığı anda, 'isyan' bir yükümlülüğe dönüşür.

"Kalkın!" denildiği zaman da hemen kalkın ki, Allah, içinizden inanmış olanları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah işlediklerinizden haberdardır. 12. Ey inananlar! Peygamber ile özel olarak konuşacağınız zaman, bu gizli konuşmanızdan önce bir sadaka verin, bu sizin için daha iyi ve daha temizdir. Eğer (verecek) bir şey bulamazsanız (üzülmeyin), Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 13. Özel konuşmanızdan önce sadaka vermekten ürkütünüz mü ki, bunu yerine getirmediniz? Allah size başıyla yönelmiştir. Öyleyse namazı kılın, zekatı verin, Allah'a ve Elçisi'ne itaat edin. Allah işlediklerinizden haberdardır.⁴⁵³

49/1. Ey inananlar! Allah'tan ve Elçisi'nden öne geçmeyin! Allah'a saygılı olun. Allah iştir ve bilir. 2. Ey inananlar! Seslerinizi, Peygamber'in sesini bastıracak şekilde yükseltmeyin. Siz farkına varmadan, işlediklerinizin boşa gitmemesi için, Peygamber'e birbirinize bağırdığınız gibi yüksek sesle bağırmayın. 3. Allah'ın Elçisi'nin yanında seslerini kısınlar, gönüllerini Allah'ın saygıyla sınıadı ki kimselerdir. Onlara başıslanma ve büyük bir ecir vardır. 4. (Ey Muhammed!) Sana odaların öterlerinden seslenenlerin çoğu akli ermeyen kimselerdir. 5. Eğer onlar, sen kendilerinin yanına çıkıncaya kadar dayansalardı, bu onlar için daha iyi olurdu. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

49/7-8. Bilin ki, içinizde Allah'ın Elçisi bulunmaktadır. Eğer o bir çok işlerde size uyumuş olsaydı, şüphesiz kötü duruma düşerdiniz; ama Allah size imanı sevdirmiş, onu gönüllerinizde süslemişti; inkarcılığı, yoldan çıkmayı ve baş

وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فانشُرُوا يَرْقِمِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (١٢) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَجَّيْتُمُ الرُّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (١٣) أَشْفَقْتُمْ أَنْ تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقْبِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

١/٤٩) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٢) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ (٣) إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ (٤) إِنَّ الَّذِينَ يُبَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ (٥) وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

٧/٤٩) وَعَلَّمُوا أَنْ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبِيبٌ إِلَيْكُمْ الْإِيمَانُ وَرَيْثُهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمْ الْكُفْرَ

⁴⁵³ Müslümanlar'ın özellikle maddi durumu iyi olanlarından bazıları, Hz. Peygamber'in meclisinde onunla başbaşa konuşmayı tercih ediyorlardı. Onlar bundan şeref duyuyorlardı, ancak Hz. Peygamber onlara ayrıcalıklı davranmak durumuna düşmekten çekiniyor, bu tutumlarından rahatsız oluyor, ama nezaketinden dolayı onlara bir şey de söyleyemiyordu. 12. ayet böyle özel görüşme taleplerini sadaka verme şartına bağladı. Bu şart, özellikle sadaka verme imkanı olmayan Müslümanlar'a ağır geldi. Bunun üzerine inen 13. ayetle sadaka vermek tavsiye edilmekle birlikte, bir yükümlülük olmaktan çıkarıldı.

kaldırmayı size iğrenç göstermiştir. İşte böyle olanlar, Allah katından bir lütuf ve nimet sayesinde doğru yolda bulunanlardır. Allah Bilendir, Bilgedir.

62/11. (Ey Muhammed!) Onlar bir kazanç veya bir eğlence gördüklerinde, seni ayakta bırakarak oraya yöneldiler. De ki: "Allah katında olan, eğlenceden de kazançtan da hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en iyisidir".⁴⁵⁴

9/128. Ey inananlar! Size, sıkıntıya uğramanız kendisine ağır gelen, size düşkün, inananlara şefkatli ve merhametli, kendi içinizden bir elçi geldi.

وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ (٨) فَضَلَّ مِنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

١١/٦٢) وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنْ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

١٢٨/٩) لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ

b) Münafıklar ve Bedeviler'le İlişkiler

Bu grubun tamamı aslında Yahudi, Hristiyan veya müşrik kökenlidir. Medine'de Müslümanlar önemli bir siyasal güç hâline gelince, menfaat düşkünü birçok insan Müslüman gözükmeye başladı. Münafıklık (ikiyüzlülük), temeli çıkar olan bir kişiliksizlik/kimliksizlik sorunudur. Münafıklar Hz. Muhammed'in yürüttüğü dinî harekete haylice zarar verdikleri için, Kur'an bunlarla uğraşmış ve içyüzlerini ortaya sermeye çalışmıştır. Medineli münafıklar ve Bedeviler'le ilgili pasajlar, kuşkusuz bu başlık altında yer alanlardan ibaret değildir. Örneğin, Kur'an bu iki gruba, savaşa katılmamaları münasebetiyle çok yoğun bir biçimde ilgilennmiştir. Bu nedenle, ilerideki Hz. Peygamber'in savaşlarıyla (özellikle Tebuk seferi ile) ilgili bölümleri de okumak gerekmektedir.

2/8. İnsanlardan, inanmamış oldukları hâlde: "Allah'a ve ahiret gününe inandık" diyenler vardır. 9. Böylece Allah'ı ve inananları aldatmaya çalışırlar. Ama farkına varmadan kendilerini aldatırlar. 10. Onların kalplerinde hastalık vardır. Allah hastalıklarını daha da artırmıştır. Yalanlayıp durduklarına karşılık onlara can yakıcı bir azap vardır. 11. Onlara: "Yeryüzünde bozgunculuk yapmayın" dendiği zaman: "Biz ancak düzelticiyiz" derler. 12. İşte onlar bozguncudurlar, fakat farkında değildirler. 13. Onlara: "İnsanların inandığı gibi inanın" dendiği zaman:

٨/٢) وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ (٩) يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يُخَادِعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (١٠) فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ (١١) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ (١٢) أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ (١٣) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنْتُمْ كَمَا آمَنَ

⁴⁵⁴ Bir Cuma namazı vaktinde Şam'dan Medine'ye bir ticaret kafilisi gelir. Kafil mensupları geldiklerinden şehir halkını haberdar etmek için adet olduğu üzere tef ve davul çalmaya başlarlar. Tam bu esnada Hz. Peygamber hutbe irad etmektedirler. Davulun sesini duyan cemaat sabırsızlanır ve çok azı dışında hepsi kafilenin konakladığı yere koşuşurlar. Ayet bu olaya işaret etmektedir.

"Beyinsizlerin inandığı gibi mi inanalım" derler.⁴⁵⁵ İşte asıl beyinsizler ancak kendileridir, ama (bunu) bilmezler. 14. Onlar inananlara rastladıkları zaman: "İnandık" derler, elebaşlarıyla başbaşa kaldıklarında ise: "Elbette biz sizinleyiz, onlarla sadece alay etmekteyiz" derler. 15. Asıl, Allah onları taşkınlıkları içinde boalamaya bırakarak alaya almaktadır. 16. İşte onlar doğruluğa karşılık sapkınlığı satın aldılar, ama alışverişleri kâr getirmedi, doğru yolu bulamadılar. 17. Onların durumu, ateş yakmak isteyen kimsenin durumu gibidir. Ateş çevresindeki aydınlattığı anda, Allah onların aydınlığını giderir ve onları karanlıklar içinde görmez durumda bırakır. 18. Artık onlar sağır, dilsiz, kördürler bu yüzden geri de dönmezler. 19. Yahut onlar, gök gürlemesi, şimşek çakması ve karanlıklar içinde, gökten boşanan sağanağa (yakalanmış kimseye) benzerler; yıldırım seslerinden dolayı ölüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Allah inkârcıları kuşatmıştır. 20. Şimşegin çakması neredeyse gözlerini alır, onları aydınlattıkça ışığında yürürler, üzerlerine karanlık basınca durakalırlar. Allah dileseydi işitmelerini ve görmelerini giderirdi. Allah'ın herşeye gücü yeter.

2/204. İnsanların içlerinde öyle kimseler vardır ki, dünya hayatı ile ilgili sözü senin hoşuna gider. Kalbinde olana da Allah'ı tanık tutar. hâlbuki, o düşmanların en yamanıdır. 205. O iş başına geçtiği zaman, yeryüzünde bozgunculuk yapmaya, ekini ve nesli yoketmeye uğraşır. Oysa Allah bozgunculuğu sevmez. 206. Ona: "Allah'a saygılı ol!" denildiği zaman, gururu kendisine günah işletir. Artık ona cehennem yer; o ne kötü düşektir.

⁴⁵⁵ Bu ibareyi şu şekilde anlayanlar da vardır: "Onlara «İnsanların inandığı gibi inanın!» dendiğinde, «Biz beyinsizler gibi mi inanıyoruz?» derler..." Ancak, Kur'an'ın genelinde, inananların kafirler tarafından 'ayak takımı' ve 'beyinsizler' olarak nitelendiğini hatırlayacak olursak, yukarıda tercih edilen anlamın daha uygun olduğu görülür. Nitekim, ayeti okumaya devam ettiğimizde, diyalogun bu yönde geliştiğini görürüz.

السَّهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السَّهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ (١٤) وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ (١٥) اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (١٦) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ (١٧) مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْفَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاعَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ (١٨) صُمُّكُمْ عُمِّي فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ (١٩) أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ (٢٠) يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَنُورٌ فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(٢٠٤/٢) وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَشْهَدُ اللَّهُ عَلَىٰ مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ (٢٠٥) وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَاسِدَ (٢٠٦) وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبَتْهُ جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ

8/49. İkiyüzlüler ve kalplerinde hastalık bulunanlar: "Bunları (Müslümanlar'ı) dinlerini aldattı" diyorlardı. Oysa kim Allah'a güvenirse, (bilsin ki) Allah üstündür, bilgedir.

3/118. Ey inananlar! Sizden olmayanları sırdaş edinmeyin; onlar sizi karmaşaya düşürmekten geri durmazlar, sıkıntıya uğramanızdan hoşlanırlar. Ağızlarından öfke taşımaktadır. Gönüllerinde gizli olan ise daha büyüktür. Eğer düşünürseniz belgeleri size açıklamış oluyoruz. 119. İşte siz, o kimselersiniz ki, onlar sizi sevmezken, siz onları seviyor ve Kitab'ın tümüne inanıyorsunuz. Onlar size rastladıkları zaman: "İnandık" derler; yalnız kaldıklarında ise, size karşı öfkelerinden parmak uçlarını ısırırlar. "Öfkenizden ölün"⁴⁵⁶ de. Allah gönüllerde olanı bilir. 120. Size bir iyilik dokunsa, bu onları üzzer; size bir kötülük gelse, buna da sevinirler. Eğer dayanır ve korunursanız, onların hilesi size hiç bir zarar veremez. Şüphesiz, Allah onların yaptıklarını kuşatmaktadır.

33/57. Allah'ı ve Elçisi'ni incitenlere Allah dünyada da, ahirette de lanet etmiş ve onlara alçaltıcı bir azap hazırlamıştır. 58. Inanan erkek ve kadınları yapmadıkları bir şeyden ötürü incitenler, şüphesiz iftira etmiş ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.⁴⁵⁷

33/60. İkiyüzlüler, kalplerinde fesad bulunanlar ve Medine'de bozguncu haberler yayanlar (bu yaptıklarından) vazgeçmezlerse, andolsun ki, seni onlara kıskırtırız; sonra senin yanında ancak az bir zaman komşu kalabilirler. 61. Nerede bulunurlarsa, lanetlenmiş olarak yakalanır ve öldürülürler. 62. Allah'ın geçmiştekilerle ilgili uygulaması budur. Allah'ın

(٤٩/٨) إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ غَرَّ هَوَاهُ دِينُهُمْ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

(١١٨/٣) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْثَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ (١١٩) هَالِكُمْ أَولَاءُ تَحِبُّونَهُمْ وَلَا جُيُوشَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمْ الْأُتْمِلَ مِنَ الْغِظِ قُلْ مَوْتُوا بِغِظِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (١٢٠) إِنْ تَمَسَّكْتُمْ حَسَنَةً تَسُونَهَا وَإِنْ تَصِيبَكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ

(٥٧/٣٣) إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُبِينًا (٥٨) وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغْيًا مَا كَتَبْنَا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا

(٦٠/٣٣) لَنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا (٦١) مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا تَقَعُوا أَخَذُوا وَوَقَلُوا تَقْبِيلًا (٦٢) سَنَةُ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا

⁴⁵⁶ Bu ifadenin Türkçe'de tam karşılığı şöyle olurdu: "Öfkenizden geberin!"

⁴⁵⁷ İlk hadisesinde Hz. Aişe hakkında dedikodu çıkaranlar kastedilmektedir.

uygulanmasında bir değişme bulamazsın.

4/60. (Ey Muhammed!) Sana indirilene ve senden önce indirilene inandıklarını iddia edenleri görmedin mi? Tağut'un hâkimliği-ne gitmek isterler. Oysa onu inkar etmekle emrolunmuşlardır.⁴⁵⁸ Şeytan onları derin bir sapıklığa sürüklemek ister. 61. Onlara: "Allah'ın indirdiğine ve Peygamber'in hakemliğine gelin" dendiği zaman, ikiyüzlülerin senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün. 62. Kendi işlediklerinden ötürü başlarına bir musibet geldiği zaman: "Biz iyilik etmek ve uzlaştırmaktan başka bir şey istemedik" diye Allah'a yemin ederek nasıl sana geliyorlar? 63. İşte bunların kalplerinde olanı Allah bilir. Onların yaptıklarına bakma, onlara öğüt ver, onlara işleyecek güzel söz söyle. 64. Biz her elçiyi, ancak Allah'ın izni ile kendisine itaat olunması için gönderdik. Eğer onlar kendilerine yazık ettikleri zaman, sana gelerek Allah'tan bağışlanma dileselerdi ve Peygamber de onlar için bağışlanma dileseydi, şüphesiz Allah'ın tövbeleri kabul ettiğini ve merhametli olduğunu görürlerdi. 65. Hayır, Rabbine andolsun ki, aralarındaki çekişmelerinde seni hakem tayin etmedikçe ve senin verdiğin hükme, içlerinde bir sıkıntı duymadan, tam anlamıyla teslim olmadıkça inanmış sayılmazlar. 66. Eğer onlara: "Kendi adamlarınızı öldürün veya memleketlerinizden çıkın" diye emretmiş olsaydık, pek azından başkası bunu yapmazdı. Oysa, kendilerine verilen öğüdü tutmuş olsalardı, onlar için daha iyi ve daha sağlam olurdu. 67-68. O zaman, onlara katımızdan büyük bir ödül verirdik ve onları doğru yola erdirdik.

4/72. Şüphesiz, içinde pek ağır davranacak olanlar var. Başınıza bir musibet gelirse: "Allah bana iyilikte bulundu da, onlarla beraber bulunmadım" diyecektir. 73. Ama Allah'tan size bir nimet gelirse,

٦٠/٤ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا
أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَكَّمُوا
إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ
الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ٦١ وَإِذَا قِيلَ
لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ
الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا ٦٢ فَكَيْفَ إِذَا
أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ
يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا ٦٣
أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ
وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا ٦٤ وَمَا
أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ
ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ
الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ٦٥ فَلَا وَرَبِّكَ
لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا
يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيَسْأَلُوكَ
تَسْلِيمًا ٦٦ وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنْ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ
أَوْ اخْرَجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَلَوْ
أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَشَدَّ
تَنْبِيْيًا ٦٧ وَإِذَا لَأَتَيْنَاهُمْ مِنْ لَدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا ٦٨
وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

٧٢/٤ وَإِنْ مِنْكُمْ لَمَنْ لَيُبْتَطِنَ فَاِنْ أَصَابَتْكُمْ
مُصِيبَةٌ قَالُوا قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْنَا إِذْ لَمْ أَكُنْ مَعَهُمْ
شَهِيدًا ٧٣ وَلَنْ أَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِنَ اللَّهِ لَيَقُولُنَّ

⁴⁵⁸ Tağut, Allah'ın yerine ibadet edilen ve kutsanan her şeydir. Fakat fonksiyon olarak insanı Allah'tan uzaklaştırıp kötülüğe sevkeden her şey 'tağut' olarak nitelenebilir: Örgütlü veya örgütsüz her türlü şer odakları, kötü güçler tağuttur.

sanki sizinle kendi arasında hiç dostluk yokmuş gibi: "Keşke onlarla beraber olsaydım da, ben de büyük bir başarı elde etseydim" diyecektir.

4/81. Onlar: "Başüstüne" derler. Fakat senin yanından çıktıkları zaman, içlerinden bir grup geceleyin, senin dediğinden başka bir şeyi kurarlar. Allah onların geceleyin kurdıklarını yazmaktadır. Onlara aldırış etme, Allah'a güven; vekil olarak Allah yeter.

4/138. İkiyüzlülere, onlar için can yakıcı bir azap olduğunu müjdele. 139. Bunlar, inananları bırakıp inkarcıları dost edinirler. Onların yanında bir onur mu umuyorlar? Oysa onur bütünü ile Allah'a aittir. 140. Allah Kitap'ta size şunu indirdi: "Allah'ın âyetlerinin inkar edildiğini ve alaya alındığını işittiğiniz zaman, başka bir söze geçmedikçe onlarla oturmayın, yoksa siz de onlar gibi olursunuz".⁴⁵⁹ Allah ikiyüzlülerin ve inkarcıların hepsini cehennemde toplayacaktır. 141. Sizi gözetleyenler, şayet Allah'tan size bir başarı gelirse: "Sizinle beraber değil miydik?" derler. Eğer inkarcıların bir kazancı olursa: "Size üstünlük sağlayıp sizi inananlardan korumadık mı?" derler. Allah kıyamet günü aranızda hüküm verecektir. Allah, inananlara karşı inkarcılara yol veremeyecektir. 142. İkiyüzlüler, Allah'ı aldatmaya çalışırlar; oysa, Allah onların tuzaklarını boşa çıkaracaktır. Onlar, namaza kalktıkları zaman, üşenerek kalırlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı çok az anarlar. 143. Ara yerde boçalayıp durmaktadırlar; ne onlara (bağlanabiliyorlar), ne bunlara... Allah'ın şaşırttığı kimseye sen yol bulamazsın.

4/145. İkiyüzlüler ateşin en alt katında olacaklar ve sen onlara yardım edecek bi-

كَانَ لَمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَأْتِيَتِي كُنْتُ مَعَهُمْ
فَأَفُوزُ فَوْزًا عَظِيمًا

٨١/٤ وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا

١٣٨/٤ يَشْرُ الْمُنَافِقِينَ أَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ١٣٩ الَّذِينَ يَتَخَذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أُلِيتُ عَنْهُمْ عَذَابُ الْعِزَّةِ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ١٤٠ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتَ اللَّهِ يَكْفُرُ بِهَا وَيَسْتَهْزِئُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا ١٤١ الَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحْذِرْ عَلَيْكُمْ وَنَمْتَعْتُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاللَّهُ بِحُكْمِكُمْ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ١٤٢ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى يُرَآعُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ١٤٣ مَذْهَبَيْنِ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا

١٤٥/٤ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الذَّرِّ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ

⁴⁵⁹ Burada insanın ahlaki, kültürel ve psikolojik değişim/dönüşüm yasasına işaret edilmektedir. Türkçe'de "Üzümlü üzüm baka baka kararır" ve "Kıratın yanında duran ya tüyünden alır, ya huyundan alır" gibi özdeyişler de bu değişim ve etkileşim süreçleriyle ilgili tecrübeyi ifade etmektedir. Bu gerçek, kişinin kendisine manevî bir çevre oluşturması ve arkadaş çevresine dikkat etmesi gereğini ortaya koymaktadır.

rini bulamayacaksınız. 146. Ancak yaptığı kötü işten dönüp düzelen ve Allah'a tutunarak dinlerini Allah'a has kılanlar, işte bunlar inananlarla beraber olacaklardır. Allah inananlara büyük bir ödül verecektir.

47/16. (Ey Muhammed!) Onların içinde seni dinleyenler vardır; sonra senin yanından çıkınca, bilgili kimselere: "Az önce ne demiştiniz?" diye sorarlar. İşte bunlar Allah'ın kalblerini mühürlemiş olduğu, kendi heveslerine uyan kimselerdir.

47/20-21. (Ey Muhammed!) Inananlar: "Keşke (savaşı emreden) bir sure indirilse de, cihada çıksak" derlerdi. Fakat kesin (anlamalı) bir süre inip, orada savaş zikredilince, gönüllerinde hastalık olanların sana, ölüm korkusuyla bayılmış kimselerin bakışıyla baktıklarını görürsün. Oysa onlara, itaat etmek ve uygun olanı söylemek yarasırdı.⁴⁶⁰ İş ciddileşince Allah'a (verdikleri söze) sadık kalsalardı, onlar için daha iyi olurdu. 22. Geri döndüğünüz takdirde,⁴⁶¹ sizden yeryüzünde bozgunculuk yapmanız ve akrabalık bağlarını kesmeniz beklenmez mi? 23. İşte Allah'ın lanetlediği, sağır kıldığı ve gözlerini kör ettiği kimseler bunlardır. 24. Bunlar hiç Kur'an'ı düşünmüyorlar mı, yoksa gönülleri mi kilitli? 25. Kendileri için doğru yol belli olduktan sonra ardlarına dönenleri, (bu işe) Şeytan sürüklemiş ve onlara ümit vermiştir. Bu, Allah'ın indirdiğini beğenmeyen kimselerin: "Biz size bazı işlerde itaat edeceğiz" demelerindendir. Allah onların gizlediklerini bilmektedir. 27. Melekler onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken durumları nice olur? 28. Bu, Allah'ı

وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ۝١٤٦ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِي اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا

١٦/٤٧ وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنفًا ۚ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِم وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ

٢٠/٤٧ وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نَزَّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُنْظَرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ ۲١ طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ قَالُوا صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ۲٢ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ ۚ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّىٰ أَبْصَارَهُمْ ۚ ۲٤ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ ۚ الْقُرْآنُ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ۚ ۲٥ إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدَوْا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ ۚ ۲٦ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ۚ ۲٧ فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَنذَرَهُمْ ۚ ۲٨ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا سَخَطَ اللَّهُ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَاحْبِطْ أَعْمَالَهُمْ ۚ ۲٩ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ

⁴⁶⁰ 21. ayeti, 20. ayetin devamı olarak okursak yukarıda tercih edilen anlam doğru olur. Bu iki ayeti birbirinden ayırdığımızda ise, geçiş şöyle olur: "... sana, ölüm korkusuyla bayılan kişinin bakışıyla baktıklarını görürsün; onlara da zaten (ölmek) yarasırdı. 21. (Onlara düşün) itaat etmek..." Görüldüğü gibi, bu takdirde her iki ayette de devrik cümleler ortaya çıkmaktadır.

⁴⁶¹ Burada 'geri dönmek' anlamını verdiğimiz *tevellâ* fiili, 'işbaşına gelmek', 'sorumluluk üstlenmek' anlamlarına da gelir. Bu pasajda bu anlamda kullanıldığını düşündüğümüzde, çevirisini şöyle yapmamız gerekir: "O halde, iş başına geçecek olursanız, ...manız beklenmez mi?"

öfkelen diren şeye uymaları ve O'nun râzı olduğundan hoşlanmamalarından ötürüdür. Allah da onların işlerini boşa çıkarmıştır. 29. Yoksa, gönüllerinde hastalık olanlar, Allah'ın onların kinlerini dışarı vurmayacağını mı sandılar? 30. Eğer dileseydik, Biz onları sana gösterirdik; sen de onları yüzlerinden tanırdın. Andolsun ki, sen onları konuşma tonlarından da tanırırsın; Allah işlediklerinizi bilir. 31. İçinizden cihad edenleri ve dayananları öğrenmek ve durumunuzu ortaya koymak için sizi deneyeceğiz. 32. Şüphesiz, inkâr edenler, Allah yolundan alıkoyanlar ve kendilerine doğru yol belli olduktan sonra Elçi'ye karşı gelenler Allah'a hiç bir zarar veremezler. Allah, onların işlerini boşa çıkaracaktır.

59/11. (Ey Muhammed!) Münafıkların, Kitab Ehli'nden inkarcı kardeşlerine: "Eğer siz yurdunuzdan çıkarılırsanız, and olsun ki, biz de sizinle beraber çıkarız; sizin hakkınızda asla kimseye uymayız; eğer sizinle savaşan olursa, mutlaka size yardım ederiz" demelerine ne dersin? Allah onların yalancı olduklarına şahittir. 12. Onlar çıkarılacak olsalar, kesinlikle onlarla beraber çıkmazlar; onlarla savaşan olsa, kesinlikle onlara yardım etmezler; onlara yardıma gitseler bile, geri dönüp kaçarlardı, sonra yardım da görmezler. 13. (Ey inananlar!) Onların yüreklerine korku salan, Allah'tan çok sizlersiniz; çünkü onlar anlamayan kimselerdir. 14. Onlar sizinle toplu olarak, ancak surla çevrilmiş kasabalar içinde veya duvarlar arkasından savaşabilirler. Çünkü kendi aralarındaki çekişmeleri ciddi; sen onları birlik sanırsın, oysa kalbleri darmadağındır. Bu, akletmeyen bir topluluk olmalarındandır. 15. (Yahudiler) tıpkı, kendilerinden az zaman önce geçmiş ve işlerinin karşılığını tatmış olanlar gibidirler. Onlara can yakıcı bir azap vardır. 16. (İkiyüzlüler de) tıpkı insana: "İnkâr et!" deyip, o inkâr edince de: "Ben senden uzayım; alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım" diyen Şeytan gibidirler. 17. Her ikisinin de sonu, içinde temelli kalacakları

مَرَضٌ ۚ إِنَّ لَكَ يُخْرِجُ اللَّهُ أَسْمَانَهُمْ ۚ ۳٠ وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرْبَاكَهُمْ فَلَعَزَّتْهُمْ بَسِيمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ ۚ ۳١ وَلَتَبْلُوَنَكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَتَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ ۚ ۳٢ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ ۚ إِنَّهُمْ يَصِرُونَ لَنَا شَيْئًا وَسَيَحْبِطُ أَعْمَالُهُمْ

١١/٥٩ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نَطِيعُكُمْ أَحَدًا ۖ بَدَا إِذْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ۚ ١٢ لَئِنْ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُولَيَنَّ الْأَدْبَارُ ثُمَّ لَا يَنْصُرُونَ ۚ ١٣ لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ ۚ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ۚ ١٤ لَا يَقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرَىٰ مُّحَصَّنَةٍ أَوْ مِن وَرَاءِ جُدُرٍ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ۚ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ۚ ١٥ كَمَثَلِ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ ١٦ كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ۚ ١٧ فَكَانَ عَاقِبَتُهُمَا أَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ

ateş olacaktır. Haksızlık edenlerin cezası budur.

24/47. (İkiyüzlüler:) "Allah'a ve Peygamber'e inandık" derler; sonra da bazıları yüz çevirir. İşte bunlar inanmış de-ğillerdir. 48. Aralarında hüküm vermek üzere Allah'a ve Elçisi'ne çağırıldıkları zaman, bir grup hemen yüz çevirir. 49. Ama gerçek kendilerinden yana ise, boynunlarını bükerek gelirler. 50. Kalplerinde hastalık mı var, yoksa şüphe içerisinde midirler? Yâhut Allah'ın ve elçisinin onlara haksızlık yapacağından mı korkmaktadırlar? Hayır; asıl zalimler onlardır.

24/53. (Ey Muhammed!) Sen emrettiğin takdirde (savaşa) çıkacaklarına dair bütün güçleriyle yemin ederler. De ki: "Yemin etmeyin; adam gibi itaat edin). Allah yaptıklarınızdan haberdardır". 54. De ki: "Allah'a itaat edin; Elçi'ye itaat edin!" Eğer yüz çevirirseniz o (Peygamber) kendisine yüklenenden, siz de kendinize yüklenenden sorumlusunuz. Eğer ona itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz. Elçi'ye düşen, sadece apaçık bildirimde bulunmaktır.

63/1. (Ey Muhammed!) İkiyüzlüler sana gelince: "Senin Allah'ın Elçisi olduğuna tanıklık ederiz" derler. Allah, senin, kendisinin elçisi olduğunu bilmektedir; Allah ikiyüzlülerin yalan söylediklerine de tanıklık etmektedir. 2. Onlar (ikiyüzlüler) yeminlerini kalkan edinerek (insanları) Allah'ın yolundan alıko- lar; işledikleri iş- ler gerçekten ne kötüdür. 3. Bu, önce inanıp sonra inkâr etmiş olmalarındandır. Bu yüzden kalpleri mühürlenmiştir; artık anlamazlar. 4. Onlara bak- tığın zaman kalıpları hoşuna gider; ko- nuşurlarsa sözlerini dinlersin; tıpkı yı- ğılmış kof kütük gibidirler; her çıktığı kendi aleyhlerine sayarlar; onlar düş- mandır, onlardan çekin! Allah canlarını alsın; nasıl da aldatılıp döndürülüyorlar! 5. Onlara: "Gelin de Allah'ın Elçisi sizin için bağışlanma dilesin" dediği zaman, başlarını çevirirler. Büyüklük taslayarak

۴۷/۲۴ وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ۴۸ وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ ۴۹ وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ۵۰ أَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولَهُ بَلْ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

۵۳/۲۴ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَنْ تُعْرَضُوا وَلَئِنْ جَاءَ نَصْرُكَ فَإِنَّهُمْ مُعْرِضُونَ ۵۴ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

۱/۱۳ إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ۲ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۳ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ۴ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسْنَدَةٌ يَحْسِبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرهُمْ قَاتِلْهُمْ اللَّهُ أَمْرٌ يُؤْفَكُونَ ۵ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَلَوْ رَعَوْهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ۶ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ

yüz çevirdiklerini görürsün. 6. Onlar için bağışlanma dilesen de, dilemesen de birdir; Allah onları bağışlamayacaktır. Allah yoldan çıkmış toplumu doğru yola e-riştirmez. 7. Bunlar: "Allah'ın Elçisi'nin yanında bulunanlar için bir şey sarfetme- yin de, dağılıp gitsinler" diyen kimse- lerdir. Oysa göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır, ama ikiyüzlüler (bunu) anla- mamaktadırlar. 8. Onlar: "Eğer bu sa- vaşdan Medine'ye dönersek, andolsun ki, üstün olan düşkün olanı oradan çı- karacaktır" diyorlardı. Oysa, üstünlük Al- lah'ın, Elçisi'nin ve inananlarındır. Ama ikiyüzlüler (bunu) bilmezler.

58/8. (Ey Muhammed!) Gizli konuşmak kendilerine yasaklanan, sonra ken- dilerine yasaklanan şeyi yapmaya kal- kışarak, günah işlemek, düşmanlık et- mek ve Peygamber'e karşı gelmek ko- nusunda gizli gizli konuşanlara ne der- sin? Sana geldiklerinde, seni Allah'ın se- lamlamadığı bir şekilde selamlarlar; içle- rinden: "Bu, söylediklerimizden ötürü Al- lah'ın bizi cezalandırması gerekmez miydi?" derler. Cehennem onlara yeter. Orada yanacaklar; ne kötü dönüşür!⁴⁶²

58/14. (Ey Muhammed!) Allah'ın öfke- lendiği bir milletle dostluk kuranlara ne dersin? Onlar ne sizdendirler, ne de on- lardan. Bile bile, yalan yere yemin et- mektedirler. 15. Allah onlara çetin bir azap hazırlamıştır. Onların işledikleri şey ne kötüdür! 16. Onlar (ikiyüzlüler) yemin- lerini kalkan edinerek, (insanları) Allah'ın yolundan alıko- lar; onlara alçaltıcı bir azap vardır. 17. Malları ve çocukları, on- lara Allah katında bir fayda sağlamaz. Onlar ateşliktirler, orada temelli kala- caklardır. 18. Allah onların hepsini tekrar

الْقَاسِقِينَ ۷ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ۸ يَقُولُونَ لَنْ نَرْجِعَنَّ إِلَى الْمَدِينَةِ لِيُخْرِجَنَا الْأَعْرُ مِنْهَا الْأَذَلَّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ

۸/۵۸ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوَى ثُمَّ يُعَادُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبَهُمْ جَهَنَّمُ يَصَلُّونَهَا فَيَنْسِفُ الْمَصِيرُ

۱۴/۵۸ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ۱۵ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۱۶ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ۱۷ لَنْ تَغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۱۸ يَوْمَ

⁴⁶² Müslüman cemaatten birkaç kişi, Yahudiler'le çok samimi görüşüyorlar, Müslümanlar'ın arasın- dayken birbirleriyle fısıldaşıyorlardı. Bu durum diğer Müslümanlar'ı rahatsız ve tedirgin ediyordu. Durumdan haberdar olan Hz. Peygamber, onları Yahudiler'le tek başlarına görüşmemeleri ve arala- rında gizli konuşmalarını konusunda uyardı, ama onlar bu tutumlarını sürdürdüler. Ayette geçen "... seni Allah'ın selamlamadığı bir biçimde selamlarlar...". ifadesi de, onların Hz. Peygamber'e se- lam veriyormuş gibi yaparak dillerinde "es-samu aleykum (ölüm üzerinize olsun; geberin!)" gibi söz- ler gevelediklerini açığa vurmaktadır.

diriltiği gün, size yemin ettikleri gibi O'na da yemin ederler. Kendilerinin bir esasa dayandıklarını sanarlar. Dikkat edin, onlar gerçekten yalancılardır. 19. Şeytan, onların başlarına dikilip Allah'ı anmayı unutturmuştur. İşte onlar Şeytan'ın yandaşlarıdır. İyi bilin ki, Şeytan'ın yandaşları ziyandadırlar. 20. Allah'a ve Elçisi'ne karşı gelenler; işte onlar, alçakların arasındadırlar. 21. Allah: "Andolsun ki, Ben ve elçilerim üstün geleceğiz" diye yazmıştır. Allah güçlüdür, üstündür.

9/53. De ki: "(İyilik için) Gönüllü de verseniz, gönülsüz de verseniz sizden kabul edilmeyecektir. Çünkü siz yoldan çıkmış bir topluluksunuz". 54. Onların (İyilik için) verdiklerinin kabul olmasına engel olan, Allah'ı ve Elçisi'ni inkâr etmeleri, namaza üşenerek gelmeleri ve istemeyerek vermeleridir. 55. Onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Allah, bunlarla onlara dünya hayatında azap etmeyi ve inkârı olarak can vermelerini ister. 56. Kesinlikle sizden olduklarına dair Allah'a yemin ediyorlar. Oysa onlar sizden değildirler, onlar sadece korkak bir toplumdur. 57. Bir sığınak, kovuk veya girecek bir delik bulsalar, koşarak oraya yönelirler. 58. Onlar arasında sadakalar hakkında sana dil uzatanlar vardır. Zekattan kendilerine de verilirse hoşnut olurlar, ama onlara bir şey verilmezse, hemen kızırırlar. 59. Keşke Allah'ın ve Elçisi'nin kendilerine verdiklerine razı olsa ve: "Allah bize yeter; Allah ve Elçisi Allah'ın bolluğundan bize verecektir. Biz Allah'a ulaşmayı isteyen kimseleriz" deselerdi...

9/61. Onların (ikiyüzlülerin) içinde: "O herşeye kulak kesiliyor" diyerek Peygamber'i incitenler vardır. De ki: "O, Allah'a inanan, inananlara güven veren ve içinizden inanan kimselere rahmet olan sizin iyiliğinize bir kulaktır". Allah'ın Elçisi'ni incitenlere can yakıcı bir azap vardır. 62. Sizi hoşnut etmek için Allah'a yemin ederler. Eğer inanıyorlarsa, Allah'ı ve Elçisi'ni hoşnut etmeleri daha uygun-

يَعْتُمُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ أَلَّا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ (١٩) اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَّا إِنَّ الَّذِينَ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ أُولَئِكَ فِي الْأَلْثَمِ (٢١) كَتَبَ اللَّهُ لَأَعْلَيْنَ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ

٥٣/٩ قُلْ أَنفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَنْ يَقْبَلَ مِنْكُمْ إِذْكُمْ كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ (٥٤) وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ يَقْبَلُوا مِنْهُ نَفَقَاتِهِمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ (٥٥) فَلَا تَعْجَبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ (٥٦) وَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ وَمَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرُقُونَ (٥٧) لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأَ أَوْ مَغَارَاتٍ أَوْ مُدْخَلًا لَوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْحَدُونَ (٥٨) وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْعَنُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ (٥٩) وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ

٦١/٩ وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُنْذُنُ قُلْ أَذُنٌ خَيْرٌ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٦٢) يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضَوْهُ مِنْ إِيْرَضَوْكُمْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ (٦٣) أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يُحَادِدِ اللَّهَ

dur. 63. Bilmezler mi ki, kim Allah'a ve Elçisi'ne karşı koymaya kalkışır, ona, ebedi kalacağı cehennem ateşi vardır. İşte bu, büyük rezilliktir. 64. İkiyüzlüler, kendilerine gönüllerinde olanı haber verecek bir surenin incecikinden çekiniyorlar. De ki: "Alay edin bakalım; Allah, çekindiğiniz şeyi ortaya çıkaracaktır". 65. Onlara sorsan, derler ki: "Biz ancak lafa dalarak eğleniyorduk". De ki: "Allah'la, âyetleriyle ve Elçisi'yle mi alay ediyordunuz?" 66. Özür dilemeyin; şüphesiz, inandıktan sonra inkâr ettiniz. İçinizden bir grubu affetsek bile, bir gruba da suçlu olduklarından dolayı azap edeceğiz. 67. İkiyüzlü erkekler ve ikiyüzlü kadınlar birbirlerinden emeldir. Kötülüğü emreder, iyiliğe engel olurlar; ellerini de sıkı tutarlar. Onlar Allah'ı unuttular, Allah da onları unuttu. Bu ikiyüzlüler yoldan çıkmışlardır. 68. Allah, ikiyüzlü erkeklerle, ikiyüzlü kadınlara ve inkârcılara, içinde ebedi kalacakları cehennem ateşini söz vermiştir. Cehennem onlara yeter, Allah onlara lânet etsin. Onlara sürekli bir azap vardır. 69. (Ey ikiyüzlüler!) Siz de, sizden daha kuvvetli, malları ve çocukları daha çok olan öncekiler gibisiniz. Onlar kendi paylarına düşenden yararlandılar. Onların kendi paylarına düşenden yararlandıkları gibi, siz de kendi payınıza düşenden yararlandınız ve onların daldıkları gibi siz de (kötülöklere) daldınız. Bunlar, dünyada da, ahirette de işleri boşa çıkacak olanlardır. İşte onlar kaybetmişlerdir. 70. Onlara, kendilerinden öncekilerin; Nûh, Âd ve Semûd kavminin, İbrahim kavminin, Medyen ve altüst olmuş şehirlerin halkının haberi gelmedi mi? Elçileri onlara açık belgeler getirmişlerdi. Allah onlara haksızlık etmiyordu, fakat onlar kendilerine yazık ediyorlardı.

9/73. Ey Peygamber! İnkârcılarla ve ikiyüzlülerle savaş. Onlara karşı katı davran. Varacakları yer cehennemdir. Ne kötü gidiş yeridir. 74. Her ne kadar şimdi "Söylemedik" diye Allah'a yemin ediyorlarsa da, onlar küfür sözünü söy-

وَرَسُولُهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْخَزِيْرُ الْعَظِيمُ (٦٤) يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنْزَلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَخْرِتُوا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ (٦٥) وَلَنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ (٦٦) لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِنَّ نَعْفَ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ يُغْنِي عَنْهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ (٦٧) الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (٦٨) وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعْنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ (٦٩) كَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا فَاسْتَمْتَعُوا بِخُلُقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِخُلُقِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِخُلُقِهِمْ وَخُسْتُمْ كَالَّذِي خَاضُوا أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (٧٠) أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُظْلَمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

٧٣/٩ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (٧٤) يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ

lemiş, Müslüman olduktan sonra inkâr etmiş, başaramayacakları bir şeye girişmiş ve (başka şey yüzünden değil) yalnızca Allah ve Elçisi, Allah'ın bolluğundan onları zengin etti diye, öç almaya kalkmışlardı. Eğer tövbe ederlerse kendi iyiliklerine olur, ama yüz çevirecek olurlarsa, Allah dünyada ve ahirette onlara can yakıcı bir azapla azap eder. Yeryüzünde ne bir himayecileri, ne de bir yardımcıları vardır. 75. Onlardan kimi: "Allah bol nimetinden bize verirse, andolsun, sadaka dağıtacağız ve iyi insanlardan olacağız" diye Allah'a ant vermişti. 76. Ama Allah onlara bolluğundan verdiğinde, onlar cimrilik yaptılar ve yüz çevirdiler. Zaten onlar dönektirler. 77. Allah'a verdikleri sözden caydıkları ve yalancı oldukları için, kendisiyle karşılaşacakları güne kadar Allah onların kalplerine ikiyüzlülük soktu. 78. (İkiyüzlüler) Allah'ın, onların sırlarını ve gizli görüşmelerini bildiğini ve Allah'ın bütün gizlilikleri çok iyi bildiğini bilmiyorlar mı? 79. Sadaka konusunda gönülden davranan mü'minlere ve ancak güçleri kadar bulanlara dil uzatan ve onlarla alay eden kimseler var ya, Allah onlarla alay etmiştir. Onlar için can yakıcı bir azap vardır. 80. İkiyüzlülerin bağışlanmasını ister dile, ister dileme; onlara yetmiş defa bağışlanma dilesen de, Allah onları bağışlamayacaktır. Bu, Allah'ı ve elçisini inkâr etmelerinden ötürüdür. Allah yoldan çıkan topluluğu doğru yola getirmez. 81. Allah'ın Elçisi'ne karşı çıkarak geri kalanlar, oturup kalmakla memnun oldular; Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad etmek hoşlarına gitmedi. "Sıcakta yola çıkmayın" dediler. De ki: "Cehen-nem ateşi daha sıcaktır". Keşke anlarsalardı. 82. Kazanmış olduklarına karşılık, az gülsünler, çok ağlasınlar. 83. Eğer, Allah seni onlardan bir topluluğun yanına döndürür ve onlar, savaşa çıkmak için senden izin isterlerse, de ki: "Benimle asla çıkmayacaksınız, yanımda hiç bir düşmanla savaşmayacaksınız. Çünkü, siz baştan oturup kalmaya razı oldunuz. Şimdi de geri kalanlarla beraber oturun."

إِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْ وَإِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (٧٥) وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهُ لَنْ لَا يَنْتَحِرُوا مِنْ فَضْلِهِ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الصَّالِحِينَ (٧٦) فَلَمَّا أَتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ (٧٧) فَأَعْتَبْهُمْ نَفَقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ (٧٨) أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ (٧٩) الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٨٠) اسْتَغْفِرَ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرَ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرَ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ (٨١) فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ (٨٢) فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَكُونُوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٨٣) فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوا لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ (٨٤) وَلَا تَصِلْ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ (٨٥) وَلَا تَعْجَبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَأُولَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ (٨٦) وَإِذَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ

84. Onlardan (münafıklardan) ölenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Zira onlar Allah'ı ve elçisini inkâr ettiler ve yoldan çıkmış olarak öldüler. 85. Onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Allah, bunlarla onlara dünyada azap etmeyi ve inkârcı olarak can vermelerini ister. 86. "Allah'a inananın; Elçisiyle birlikte mücadele edin!" diyen bir sure indirdiğimizde, içlerinden servet sahibi olanlar "Bizi bırak da, savaşa katılmayanlarla birlikte oturalım" diyerek senden izin istediler. 87. Geride kalan kadınlarla beraber olmaya razı oldular; onların kalpleri mühürlenmiştir, artık anlamazlar.

9/97. Bedeviler inkâr ve ikiyüzlülükte daha ileri; Allah'ın, Elçisi'ne indirdiğinin sınırlarını bilmemeye daha uygundurlar. Allah bilgidir, bilgedir. 98. Bedeviler arasında, sadaka vermeyi angarya sayanlar ve başınıza belalar dolanmasını gözetenerler vardır. Kötü belâlar onların başına dolansın. Allah işitir, bilir. 99. Bedeviler arasında, Allah'a ve ahiret gününe inanan ve verdiğini Allah katında yakınlık ve Elçi'nin dualarını elde etmeye vesile sayanlar da vardır. Bilin ki, o verdikleri onlar için, Allah'a yakın olma sebebidir. Allah, onları rahmetinin içine alacaktır. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

9/101. Çevrenizdeki Bedeviler içinde ikiyüzlüler, Medineliler içinde de ikiyüzlüler soyunanlar vardır. Sen onları bilmezsin. Biz onları biliriz. Onları iki defa azaba uğratacağız. Sonra da büyük azaba götürülürler.

9/106. Diğerlerinin ise işleri Allah'ın buyruğuna kalmıştır. Allah ya onlara azap eder, ya da tövbelerini kabul eder. Allah bilgidir, bilgedir. 107. Zarar vermek, inkâr etmek, inananların arasını açmak, Allah'a ve Elçisi'ne karşı savaşacak olanlara gözcülük yapmak üzere bir mes-

أُولُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ (٨٧) رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ

٩٧/٩ الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (٩٨) وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ الثَّوَالِغِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السُّوءِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٩٩) وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَّا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَهُمْ سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

١٠١/٩ وَمِمَّنْ حَوْلَكُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ مُنَافِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى النِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُمْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرْثَوْنَ إِلَى عَذَابٍ عَظِيمٍ

١٠٦/٩ وَآخَرُونَ مَرْجُونَ لَأَمْرِ اللَّهِ إِنَّمَا يُعَذِّبُهُمْ وَإِنَّمَا يَتُوبُ عَلَيْهِمُ اللَّهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (١٠٧) وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِصْرًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ

cit kurup: "Biz sadece iyilik yapmak istedik" diye yemin edenlerin yalancı olduklarına Allah tanıklık eder. 108. (Ey Muhammed!) O mescitte asla bulunma! Daha ilk gününden beri, Allah'a saygı üzerine kurulan mescitte bulunman daha çok yaraşır. Orada arınmayı seven insanlar vardır. Allah da arınmak isteyenleri sever.⁴⁶³ 109. Yapısını, Allah'a saygı ve onun hoşnutluğu üzerine kuran kimse mi daha iyidir; yoksa, yapısını, düşecek bir yarın kıyısına kurup da onunla cehennem ateşine yuvarlanan kimse mi? Allah haksızlık yapan topluluğu doğru yola iletmez. 110. Yaptıkları bu yapı, kalpleri paralanana kadar, gönüllerinde bir şüphe olarak kalacaktır. Allah bilgidir, bilgedir.

9/120. Ne Medine halkının, ne de onların çevresinde bulunan Bedeviler'in, Allah'ın Elçisi'nden geri kalmaları ve onun canından önce kendi canlarının kaygısına düşmeleri yakışık alır. Çünkü Allah yolunda uğrayacakları susuzluk, yorgunluk, açlık, kafirleri öfkeli edilecek bir yeri ele geçirmeleri ve düşmana karşı bir başarı kazanmalarının her biri için kendilerine iyi bir amel yazılır. Allah iyi davrananların karşılıklarını zayı etmez. 121. Küçük, büyük her harcamaları ve her vadiyi geçmeleri onlar için yazılır ki, Allah onları yaptıklarının en güzeliyle ödüllendirsin.

9/124. Ne zaman bir sûre indirilse, onlardan kimi: "Bu hanginizin imanını artırdı?" der. Inananlara gelince, bu onların imanını artırır ve onlar (bununla) sevinirler. 125. Kalplerinde hastalık bulunanlara gelince, bu onların pisliklerine pislik ka-

قَبْلُ وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ يَسْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (۱۰۸) لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَمَسْجِدَ أُسَسِّ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ رَبِّهِمْ يَحْبُوبُونَ أَنْ يَنْظُرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطْهَرِينَ (۱۰۹) أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرْءٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (۱۱۰) لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

(۱۲۰/۹) مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَخْلُقُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْنُونَ مَوْطِنًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نِيْلًا إِلَّا كَتَبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ (۱۲۱) وَلَا يَنْفَقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كَتَبَ لَهُمْ لِحَاجَتِهِمْ اللَّهُ أَحْسَنُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

(۱۲۴/۹) وَإِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَكُنْمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيْمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَأَوْهُمْ يُؤْمِنُونَ (۱۲۵) وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ

⁴⁶³ Ebu Amr adında bir Hristiyan papazı, Uhud ve Huneyn savaşlarında Müslümanlar'a karşı savaşmış ve yenilginin ardından Şam'a kaçmıştır. O daha sonra, Hz. Muhammed'in peygamberliğini kışkırdığı için, Müslüman görünen bazı kişiliksiz şahıslarla ilişkiye girip, onlarla işbirliği içerisinde İslam'a ve Müslümanlar'a zarar vermeye çalışmıştır. Bu çerçevede, Kuba Mescidi'nin yanında başka bir mescid inşa edip, emrindeki 12 münafık aracılığıyla Hz. Peygamber'i namaz kılması için bu-rayı davet etmiştir. Hz. Peygamber onları tanımadığı ve niyetlerini bilmediği için, bu davetlerini kabul etmiş ve yol için hazırlık yaptığı esnada bu ayetler inmiş ve onu bu konuda uyarmıştır.

tar ve onlar inkârcı olarak ölürlər. 126. Onlar yılda bir iki defa (sıkıntıyla) denendiklerini görmüyorlar mı ki, ne tövbe ediyorlar, ne de öğüt alıyorlar? 127. Bir sûre indiği zaman: "Hiç kimse sizi görüyor mu?" diye birbirlerine bakarlar, sonra dönüp giderler. Anlamaz bir topluluk olduklarından, Allah onların kalplerini çevirmişti.

c) Medine'de Kitap Ehli ile İlişkiler

6/20. Kendilerine Kitap verdiklerimiz, onu (Muhammed'i), kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Ama kendilerine yazık edenler; işte onlar inanmayanlardır.

2/40. Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi anın, sözleşmemi yerine getirin, Ben de size verdiğim sözü yerine getireyim. Yalnız Benden korkun. 41. Sizde olanı onaylayarak indirdiğim Kur'an'a inanın, onu ilk inkâr eden siz olmayın! Ayetlerimi az bir bedel karşılığında satmayın. Benden sakının. 42. Hakkı batıla karıştırmayın ve bile bile gerçeği gizlemeyin. 43. Namazı kılın, zekatı verin ve Allah'a boyun eğenlerle beraber boyun eğin. 44. Siz, Kitab'ı okuyup dururken, kendinizi unutarak, insanlara mı iyilik yapmalarını emrediyorsunuz? Hiç düşünmez misiniz? 45-46. Sabır ve namazla (Allah'tan) yardım isteyin. Bu, (Allah'a) derinden saygı duyanların dışındakilere ağır gelir. 47. Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi ve sizi diğer toplumlara tercih ettiğimi hatırlayın.⁴⁶⁴ 48. Kimsenin kimseye bir yararı dokunmayacağı, kimseden bir şefaaf kabul edilmeyeceği, kimseden fide alınmayacağı ve kimsenin yardım görmeyeceği günden korunun.

كَافِرُونَ (۱۲۶) أُولَٰئِكَ يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذْكُرُونَ (۱۲۷) وَإِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ نَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ هَلْ يَرَاكُمْ مِنْ أَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُوا صَرَفَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ

(۲۰/۶) الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

(۴۰/۲) يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِي (۴۱) وَأَمِنُوا بِمَا أُنْزِلَتْ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أُولَٰئِكَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونَ (۴۲) وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۴۳) وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ (۴۴) أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (۴۵) وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ (۴۶) الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ (۴۷) يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَلِيَّ فَصَلُّوا عَلَى الْعَالَمِينَ (۴۸) وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

⁴⁶⁴ Burada hatırlatılan, Milattan önceki çağlardan başlamak üzere Orta ve Yakın Doğu halkları arasında ilahî mesajı bir dönem almaya ve yaymaya en elverişli topluluğun İsrailoğulları olduğu ve bu yüzden temsil ve tebliğ görevinin onlara verilmiş olduğudur. Allah'ın bu tercihi çevrelerinde olan diğer toplumlara nisbetle Yahudilerde bulunan bazı niteliklere dayandığı gibi; bu tercih onlara belli sorumluluklar ve sıkıntılar getirmiştir. Nimetle birlikte külfet de gelmiştir.

2/75. Bunların size inanacaklarını mı umuyorsunuz? Onlardan bir grup Allah'ın sözünü dinler, ona akılları yattıktan sonra da, onu bile bile tahrif ederlerdi. 76. İnananlarla karşılaştıkları zaman "İnan-dık" derler, birbirleri ile yalnız kaldıklarında ise: "Rabbimizin katında size karşı delil getirsinler diye mi Allah'ın size bildirdiğini onlara anlatıyorsunuz. Buna ak-lınız ermiyor mu?" derler. 77. Bunlar, gizlediklerini ve açığa vurduklarını Al-lah'ın bildiğini bilmiyorlar mı?⁴⁶⁵ 78. On-ların birkısmı, birtakım kuruntular dışın-da Kitap bilmeyen ümmî kimselerdir; on-lar sadece zannedip durmaktadırlar.⁴⁶⁶ 79. Elleriyle Kitab'ı yazıp, sonra onu az bir bedel karşılığında satmak için: "Bu Allah katındandır" diyenlerin vay hâline! Ellerin yazdıklarından dolayı onlara ya-zıklar olsun! Kazandıklarından dolayı onlara yazıklar olsun! 80. "Bir kaç sayılı günün dışında ateş bize değmeyecektir"⁴⁶⁷ derler. De ki: "Allah katından bir söz mü aldınız –(eğer öyleyse) Allah sözünden caymaz–, yoksa Allah'a karşı bilmediğiniz bir şey mi söylüyorsunuz?"

2/109. Kitaplılar'ın çoğu, gerçek kendile-rine açıkça belli olduktan sonra gönül-lerindeki kıskançlıktan ötürü, sizi, inan-manızdan sonra inkârcılığa döndürmek isterler. Allah emrini getirinceye kadar (onları) bağışlayın ve (onlara) aldırma-yn! Allah'ın gücü herşeye yeter.

⁴⁶⁵ Medine'de Müslümanlar'ın güç kazandığının farkında olan bazı Yahudiler, onlara yaranmak ve sempatik görünmek için: "Zaten Hz. Muhammed'in sıfatları bizim Kitabımızda anılmaktadır, onun peygamberliği doğrudur, siz doğru yoldasınız" gibi şeyler söylüyorlardı. Bu durum Yahudi cemaat arasında huzursuzluğa yol açmıştı. Onlar, Müslümanlar'a bu gibi kozlar verenleri uyarak: "Yarın Allah'ın huzurunda bizim aleyhimizde delil olarak kullanabilecekleri şeyleri onlara neden söylüyorsunuz?" diyorlardı. Bu pasaja onların bu garip çekişmelerini eleştirilmektedir.

⁴⁶⁶ Arapça metindeki 'ümmî' nitelemesinden hemen sonra "Kitab'ı bilmezler" ifadesi gelmektedir. Bu ifade 'ümmî' nitelemesinden bedeldir, yani bir bakıma onu açıklamaktadır. Dolayısıyla burada *ummi* kelimesi 'okur yazar olmayan' anlamında değil, 'Kitab'ı bilmeyen' anlamında kullanılmıştır. Kastedilen ise, Yahudiler'in içinden Kitab'ı, şeriatı bilmeyip, birtakım hurafelerin peşinden giden cahil takı-mıdır.

⁴⁶⁷ Yahudiler, cehenneme girseler bile, orada ebedi olarak kalmayacaklarına; cezalarını çektikten sonra, ebedi olarak kalmak üzere cennete koyulacaklarına inanıyorlardı.

٧٥/٢) أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يَحْرُفُونَ مِنْ بَعْدِ مَا عَقِلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (٧٦) وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بِغُسْطِهِمْ إِلَى بَعْضِ قُلُوبِهِمْ أَلْجَأُوا أَلْحَدَثُوهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (٧٧) أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ (٧٨) وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِي وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ (٧٩) قَوْلِ الَّذِينَ يَكْتُوبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيُشْتَرَوْا بِهِ تَمَتًّا قَلِيلًا قَوْلِ الَّذِينَ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَقَوْلِ الَّذِينَ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ (٨٠) وَقَالُوا لَنْ نَمَسَّنَا النَّارَ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلَفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

١٠٩/٢) وَكَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّوكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْتَصُوا وَأَصْحَقُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

2/120. (Ey Muhammed!) Yahudiler ve Hristiyanlar, onların dinine uymadığın sürece, senden hoşnut olmayacaklardır. "Dosdoğru yol sadece Allah'ın yoludur" de. Sana gelen ilimden sonra eğer onla-rın hevalarına uyarsan, Allah'a karşı ne bir himayecin, ne bir yardımcın olur. 121. Kendilerine verdiğimiz kitabı gereği gibi okuyanlara gelince, onlar ona da i-nanırlar. Ama kim onu inkar ederse, işte kaybedenler onlar olacaktır.

2/135. (Ey Muhammed!) "Yahudî veya Hristiyan olursanız doğru yolda olursu-nuz" derler. "Hayır, doğruya yönelen İb-rahim'in dininden oluruz; o müşriklerden değildi" de. 136. (Ey Müslümanlar!) "Al-lah'a, bize indirilene, İbrahim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve (İsrailî) boylara indiri-lene, Musâ'ya ve İsâ'ya verilene, Rab-leri tarafından peygamberlere verilenlere inandık. Onları birbirinden ayırmayız. Biz Allah'a teslim olmuşuzdur" deyin.⁴⁶⁸ 137. Eğer sizin inanmış olduğunuza aynen i-nanırlarsa, şüphe-siz, doğru yolda olu-rar. (Yok eğer) yüz çevirirlerse, yalnızca anlaşmazlığa düşerler. Onlara karşı Al-lah sana yetecektir. O hem işitir, hem bi-lir. 138. Allah'ın boyası (ile boyanın) – boyası Allah'inkinden daha güzel olan var mıdır?– ve "İşte biz O'na taparız" (deyin)! 139-140. (Deyin ki:) "Bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbiniz olan Allah hakkında bizimle mi tartışıyorsunuz? Bi-zim işlerimiz bize, sizin işleriniz de size aittir. Biz O'na özden bağlıyız. Yoksa, İb-râhim, İsmâil, İshak, Yâkub ve (İsrailî) boyların, Yahudî veya Hristiyan oldukla-rını mı söylüyorsunuz?" De ki: "Siz mi daha iyi biliyorsunuz, yoksa Allah mı?" Allah'ın kendisine verdiği tanıklığı gizle-yenden daha zâlim var mıdır? Allah yap-

١٢٠/٢) وَلَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هَذِي هِيَ الْهُدَى وَلَكِنْ اتَّبَعْتُ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (١٢١) الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

١٣٥/٢) وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (١٣٦) قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (١٣٧) فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (١٣٨) صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ (١٣٩) قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ (١٤٠) أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمْ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةَ عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

⁴⁶⁸ Kur'an Mekke'deki Yahudi ve Hristiyanlar'ı, her iki grubun da kabul ettiği Hz. İbrahim ve onun soyundan gelen sahih peygamberlik geleneğinin ortaya koyduğu mesaj etrafında Müslümanlar'la birlikte ortak bir çizgiye çekmeye çalışmaktadır. Ehli Kitab'a karşı girilen polemikte bu tez, Medine döneminin ilk yıllarında sürekli olarak vurgulanmıştır. Ne var ki, Yahudiler ve Hristiyanlar, tarihsel süreç içerisinde oluşturdukları teolojik çemberi kırıp dışına çıkamamışlardır.

tıklarınızdan habersiz değildir.

2/142. (Ey Muhammed!) İnsanların be-yinsizleri Müslümanlar için: "Bunları yö-nelip durdukları yönden çeviren nedir" diyeceklerdir. De ki: "Doğu da, batı da Allah'ındır. O, dilediğini doğru yola erişti-rir".⁴⁶⁹

2/146. Kendilerine Kitap verdiklerimiz, Muhammed'i, oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Ne çare ki, onların bir kısmı ger-çeği bile gizlemektedir.

2/211. İsrailoğulları'na bir sor. Onlara a-paçık nice belgeler verdik. Allah'ın ni-metini, kendisine geldikten sonra kim değiştirirse, şüphesiz Allah'ın onu ce-zalandırması çetin olur.

3/21. Allah'ın ayetlerini inkâr edenlere, haksız yere peygamberleri öldürenlere ve insanlardan adaleti emredenleri öldü-renlere can yakıcı bir azabı bildir. 22. İş-te, dünya ve ahirette işleri boşa çıkacak olanlar bunlardır. Onların bir yardımcıları da olmayacaktır. 23. Kitap'tan kendileri-ne bir pay verilmiş olanlar, aralarında hüküm vermek için Allah'ın Kitabı'na çağrıldıklarında, onlardan bir kısmının yüz çevirerek dönüp gittiğini görmedin mi? 24. Bu, onların: "Ateş bize ancak sayılı birkaç gün değecektir" demelerin-dendir. Uydurup durdukları şeyler, onları dinlerinde yanıltmıştır. 25. Pekî, şüphe götürmeyen günde kendilerini topladığı-mızda ve herkese kazandığı haksızlığa uğratılmaksızın ödendiğinde nasıl ola-cak?

3/60. (Ey Muhammed! Bu) Rabbin katın-dan gelen gerçektir; sakın şüphelenen-

(١٤٢/٢) سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

(١٤٦/٢) الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

(٢١١/٢) سَلْ بَنِي إِسْرَآئِيلَ كَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

(٢١/٣) إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (٢٢) أُولَئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتِ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ (٢٣) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ وَهُمْ مُعْرِضُونَ (٢٤) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٢٥) فَكَيفَ إِذَا جُمِعْنَاهُمْ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

(٦٠/٣) الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَرِينَ (٦١)

⁴⁶⁹ Müslümanlar Medine'ye göç ettikten sonra, Hz. Peygamber'in talimatı üzerine namazda Kudüs'e yönelmeye başladılar. Bu durum bir yıldan fazla sürdü. Müslümanların Kudüs'ü kible edinmeleri Yahudiler'i bir şekilde memnun ediyordu. Daha sonra Allah'ın emriyle Kabe kible olarak belirlendi. Yahudiler ve onların kışkırttığı münafıklar, bu kible değişikliğini dedikodu konusu yaptılar. Bu ayet onlara cevap niteliğindedir.

lerden olma! 61. Ey Muhammed! Sana ilim geldikten sonra, o konuda seninle kim tartışacak olursa, de ki: "Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınları-nızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, son-ra lânetleşelim ve Allah'ın lânetinin yalan-cılara olmasını dileyelim".⁴⁷⁰ 62. (İsa hak-kindaki) gerçek hikaye işte budur: Allah'tan başka tanrı yoktur. Ulu ve bilge olan elbette Allah'tır. 63. Eğer yüz çevirirlerse, Allah bozguncuları bilir. 64. De ki: "Ey Ki-taplılar! Geliniz aramızda ortak bir sözde birleşelim: Ancak Allah'a tapalım, ona hiç bir şeyi ortak koşmayalım, Allah'ı bırakıp da birimizi rab edinmeyelim!" Eğer yüz ç-evirirlerse: "Bizim Müslüman olduğumuza şahit olun" deyin. 65. Ey Kitaplılar! İbrahim hakkında niçin tartışıyorsunuz? Tevrat da, İncil de ondan sonra indirilmiştir. Hiç düşünmüyor musunuz? 66. İşte siz o kim-sellersiniz ki, hadi bilginiz olan hususta tartıştınız diyelim; peki ama bilginiz olmayan şey hakkında niçin tartışıyorsunuz? Oysa Allah bilir, siz bilmezsiniz. 67. İbrahim Ya-hudî de Hristiyan da değildi. Ama doğruya yönelmiş bir Müslümandı; o, putatanlar-dan da değildi. 68. İnsanlardan İbrahim'e en yakın olanlar, ona uyanlar, bu Pey-gamber ve inananlardır. Allah da inananla-rın dostudur. 69. Kitaplılar'dan bir grup sizi saptırmak isterler. Oysa, farkına varmadan yalnız kendilerini saptırmaktadırlar. 70. Ey Kitap Ehli! Siz görüp durduğunuz hâlde, niye Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorsunuz? 71. Ey Kitaplılar! Niçin hakla batılı karıştı-riyor ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz? 72-74. Kitaplılar'dan bir grup: "İnananlara in-dirilmiş olana günün başında inanın ve günün sonunda inkâr edin! Belki dönerler. Dininize uyanndan başkasına inanmayın" demişti. De ki: "Yol göstermek, ancak Al-lah'a mahsustur. (Sorun) size verilmiş olan

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ آبَاءَنَا وَآبَاءَكُمْ وَتَسَاعُنَا وَتَسَاعَوْكُمْ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ (٦٢) إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٦٣) فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِالْمُفْسِدِينَ (٦٤) قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ (٦٥) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَحْجُجُونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا أَهْلُ التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (٦٦) هَآأَنْتُمْ هَؤُلَاءِ حَاجَجْتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَاجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (٦٧) مَا كَانَ إِبْرَاهِيمَ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (٦٨) إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ (٦٩) وَكَتَلَتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (٧٠) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تُشْهِدُونَ (٧١) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَتَّبِعُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٧٢) وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنُوا بِالَّذِي أُنْزِلَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَجَءَ النَّهَارِ وَكَفَرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٧٣) وَلَا تَوْمِنُوا إِلَّا لِمَنْ تَبَعَ دِينَكَ قُلْ إِنَّ

⁴⁷⁰ Necran (Güney Arabistan)'dan gelen bir grup Hristiyan, Hz. İsa'nın babasız dünyaya gelmesi konusunu Kur'an'ın kabul etmesinden kalkarak, onun ilahlığını tartışma konusu yapmak istediler. Bu tartışmada Hristiyan tarafın argümanlarının zayıflığı ve ciddiyetten uzak oluşu böyle bir meydan okumayla ortaya konmaktadır.

⁴⁷¹ Kur'an, Hz. Muhammed'in mesajına inanmayan Yahudi ve Hristiyanlar'ı her ne kadar 'Ehli Kitap' olarak Müslümanlar'ın dışında bir grup olarak kategorize etse de, bu ayette de görüldüğü gibi, yerî geldikçe objektif olarak onların dürüstlerinin hakkını teslim etmiştir.

şeyin bir benzerinin başkasına da verilmiş olması veya Rabbinizin katında size karşı deliller getirecek olmalarıdır". De ki: "Lütuf Allah'ın elindedir. Ondan dilediğine verir. Allah herşeyi kuşatan ve bilendir. Rahmetini dilediğine özel kılar. Allah, büyük ve bol kerem sahibidir". 75. Kitap Ehli arasında, bir yük altın emanet etsen onu sana ödeyecek olan da vardır,⁴⁷¹ bir altın emanet bıraksan, tepesine dikilmedikçe onu sana ödemeyecek olan da vardır. Bu, onların "Kitapsızlar'a karşı üzerinize bir sorumluluk yoktur" demelerindendir. Onlar, bile bile Allah'a karşı yalan söylüyorlar.

3/98. (Ey Muhammed!) "Ey Kitaplılar! Allah yaptıklarınıza şahitken, niçin Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorsunuz?" de. 99. De ki: "Ey Kitaplılar! Siz, doğru olduğunu bilip dururken, niçin Allah'ın yolunu eğri göstermeye yeltenerek inananları ondan alıkoyuyorsunuz?" Allah işlediklerinizden habersiz değildir.

3/110. Siz, uygun olanı emreden, kötü-lüğü yasaklayan ve Allah'a inanan, insanlar için ortaya çıkarılmış en iyi ümetsiniz. Eğer Kitap Ehli de inanmış olsaydı, onların iyiliğine olurdu. Onların bir kısmı inanmış, çoğu da yoldan çıkmıştır.⁴⁷² 111. Onlar icaitmekten başka size bir zarar veremezler. Sizinle savaşa girerlerse, size arkalarını dönüp giderler. Sonra onlara yardım da edilmez. 112. Nerede bulunurlarsa bulunsunlar, Allah'ın ahbine ve insanların ahbine sığınanlar hariç, onlara alçaklık damgası vurulmuştur. Allah'tan da bir öfkeye uğrarlar, onlara miskinlik damgası vurulmuştur. Çünkü onlar, Allah'ın âyetlerini inkâr ediyor ve haksız yere peygamberleri öldürüyorlardı. Bu da başkaldırmaları ve sınırı aşmalarındandı.

⁴⁷² Bu ayetin son cümlesi olan "Onların bir kısmı inanmış, çoğu da yoldan çıkmıştır" ifadesi, devam eden 113-114. âyetlerde daha açıklığa kavuşturulmaktadır. Benzer ifadeler yer veren âyetlerden, bu bölgede ilâhi mesaja uygun itikada sahip muvahhid Yahudi ve Hristiyanlar bulunduğu anlaşılmaktadır. Müslümanlığı kabul etmedikleri halde Kur'an'ın onlara karşı olumlu bir tutum izlemesi, Müslümanlar için oldukça öğreticidir.

الْهَدَىٰ هُدَىٰ اللَّهُ أَنْ يُؤْتَىٰ أَحَدٌ مِثْلَ مَا أُوتِيْتُمْ أَوْ يُحَاجُّوْكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (٧٤) يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (٧٥) وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِطَارٍ يُؤَدُّ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بدينارٍ لَا يُؤَدُّ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَاتِمًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذْبُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

٩٨/٣ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ ٩٩ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصْنَعُونَ غِنَىٰ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ تَبِعُونَهَا عِوَجًا وَأَلْتَمَّ شَهْدَاءُ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

١١٠/٣ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ١١١ لَنْ يَضُرَّكُمْ إِلَّا أَدَىٰ وَإِنْ يَقَاتِلُوكُمْ يُلَاقُوا أَلْدَبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ ١١٢ ضَرَبْتُ عَلَيْهِمُ الدَّلَّةَ أَيْنَ مَا تَقْفُوا إِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللَّهِ وَحَبْلٍ مِنَ النَّاسِ وَبَاعُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَضَرَبْتُ عَلَيْهِمُ الْمُسْكَنَةَ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ١١٣ لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ

113-114. Onların da hepsi bir değildir; Kitap Ehli'nin içinde, secdeye kapana-rak, geceleri Allah'ın âyetlerini okuyup duran bir topluluk vardır, çünkü bunlar Allah'a ve ahiret gününe inanır, uygun olanı emreder, kötü olanı yasaklar ve iyiliklere koşarlar. İşte bunlar iyilerdendir. 115. Yaptıkları herhangi bir iyilikleri inkâr edilmeyecektir. Allah saygılı olanları bilir.

3/184. (Ey Muhammed!) Eğer seni yalan-çı sayıyorlarsa, senden önce açık belgeler, sayfalar ve aydınlatıcı Kitab'ı getiren elçiler de yalanlanmışlardı.

4/44. Kendilerine Kitab'tan bir pay veril-enlerin, sapıklığı satın aldıklarını ve si-zin de yoldan sapmanızı istediklerini görmüyor musun? 45. Allah düşmanla-rınızı daha iyi bilir. Himayeci olarak da Allah yeter; yardımcı olarak da Allah ye-ter. 46. Birtakım Yahudiler, sözleri yerle-rinden kaydırarak, dillerini eğip bükerek ve dini çekiştirerek: "İşittik, ama karşıyız. Dinle, dinlemez olası; bize de kulak ver!" derler. Oysa, onlar: "İşittik ve kabul ettik. Bizi dinler misin, bize de bakar mısın!" deselerdi, onlar için daha iyi ve daha doğru olurdu. Fakat, inkârları yüzünden Allah onları lânetlemiştir; onlardan pek azı inanır. 47. Ey Kitap verilenler! Birta-kım yüzleri enselere çevirerek dümdüz yapmadan ve Cumartesi sahiplerini lâ-netlediğimiz gibi sizi de lânetlemeden önce, sizde olan Kitab'ı doğrulayıcı ola-rak indirdiğimiz Kur'an'a inanın, Allah'ın buyruğu daima yapılagelmiştir.

4/49. Kendilerini temize çıkaranları gör-medin mi? Oysa Allah istediğini temize çıkarır ve onlara kıl kadar haksızlık yapılmaz. 50. Bir bak, nasıl Allah'a karşı yalan uyduruyorlar. Bu, apaçık bir günah olarak (onlara) yeter. 51. Kendilerine Ki-tap'tan bir pay verilmiş olanların, puta ve Tağut'a inanıp inkâr edenler için: "Bunlar inananlardan daha doğru yoldadırlar" demelerine ne dersin? 52. İşte bunlara Allah lanet eder. Allah kime lanet eder-

١١٤ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَٰئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ ١١٥ وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ

١٨٤/٣ فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ

٤٤/٤ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ وَيُرِيدُونَ أَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ ٤٥ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَانِكُمْ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَىٰ بِاللَّهِ نَصِيرًا ٤٦ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا بِالْحَقِّ هُمْ وَعَصَيْنَا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاسْمَعْ وَانظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ٤٧ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَىٰ أَدْبَارِهَا أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا

٤٩/٤ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنْفُسَهُمْ بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَلَا يظْلُمُونَ شَيْئًا ٥٠ أَنْظُرْ كَيْفَ يَقْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذْبَ وَكَفَىٰ بِهِ إِثْمًا مُبِينًا ٥١ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا ٥٢ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ

se, ona bir yardımcı bulamazsın. 53. Yoksa, onların hükümlerinden bir payı mı vardır? Öyle olsa insanlara, çekirdeğin çukuru kadar bile vermezler. 54. Yoksa Allah lütfundan kendilerine bahsettiği için bu insanları mı çekemiyorlar? Biz, İbrahim ailesine de Kitab'ı ve hikmeti vermiştik, onlara büyük bir hükümlerlik vermiştik. 55. Onlardan kimi ona inanmış, kimi de ondan yüz çevirmişti. Artık çılgın bir alev olarak cehennem yerter.

4/153. Kitaplılar, gökten kendilerine bir kitap indirtmeni isterler. Andolsun, Mûsa'dan, bundan daha büyüğünü istemişlerdi de: "Allah'ı bize apaçık göster" demişlerdi. Haksızlıklarından dolayı onları yıldırım çarpmıştı. Daha sonra, açık belgeler kendilerine geldikten sonra, buzağıyı (tanrı olarak) benimsediler. Ama bunu da affettik ve Mûsa'ya apaçık bir belge verdik. 154. Kendilerinden kesin söz (almak) için Tûr'u üzerlerine yükselttik ve onlara: "Şu kapıdan secde ederek girin!" dedik, "Cumartesi yasağını çiğnemeyin!" dedik ve onlardan sağlam, kesin bir söz aldık. 155-158. (Bu, İsrailoğulları'nın) sözleşmelerini bozmaları, Allah'ın ayetlerini inkâr etmeleri, haksız olarak peygamberleri öldürmeleri, "Kalplerimiz perdelidir" demeleri -oysa ki, Allah onların kalplerini inkârlarından dolayı mühürlemiştir; bunun için pek az inanıyorlar-, bir de inkârları, Meryem'e büyük iftiraları ve: "Biz Allah'ın Elçisi Meryem'in oğlu İsa Mesih' öldürdük" demelerinden ötürüdür. Oysa, onu öldürmediler ve asmadılar, fakat kendileri öyle sandılar. Doğrusu, onlar anlaşmazlığa düştükleri şeyde şüphededirler. Bu hususta zanna uymaktan başka kesin bir bilgileri yoktur. Onu kesinkes öldürmüş değillerdi. Bilakis Allah onu kendisine yükseltti. Allah güçlüdür, bilgedir.⁴⁷³

⁴⁷³ Hemen hemen bütün Yahudiler ve Hristiyanlar Incillerde anlatıldığı gibi Hz. İsa'nın çarmıhta öldüğüne inanırlar. Aynı zamanda buna tevatüre dayanan tarihi bir bilgi olarak bakılır. Kur'an'ın tezi ise Hz. İsa'nın Yahudilerin şikayetleri ve elevermeleri neticesinde Romalılar tarafından çarmıhta öldürülmediği, aksine ona benzeyen birinin bu şekilde öldürüldüğü; Hz. İsa'nın ise daha sonra eceliyle öldüğü şeklindedir. Kur'an'ın indiği dönemde sınırlı sayıda da olsa, Hz. İsa'nın çarmıhta ölmediğine inanan Hristiyanlar da vardı.

لَنَمُتَهُمُ اللَّهُ وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَنَنْجِدْ لَهُ نَصِيرًا ٥٣
أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنَ الْمُلْكِ فَإِذَا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا
٥٤ أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ
فَضْلِهِ فَقَدْ أَتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَأَتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا ٥٥ فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ
مَنْ صَدَّ عَنْهُ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا

١٥٣/٤) يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تَنْزَلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا
مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا
أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ
اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا
عَنْ ذَلِكَ وَآتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَانًا مُبِينًا ١٥٤ وَرَفَعْنَا
فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمْ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا
وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا
غَلِيظًا ١٥٥ فِيمَا نَقُصُّهُمْ مِنْهُمْ وَكَفَرَهُمْ بآيَاتِ
اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بَغْيًا حَقَّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ
بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ بِكَفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا
١٥٦ وَبَكَفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا
١٥٧ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ
وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ
عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا ١٥٨ بَلْ رَفَعَهُ
اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ١٥٩ وَإِنَّ مِنْ
أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ

159. Kitaplılar'dan, hiç bir kimse yoktur ki, ölümünden önce (İsa'ya) inanmasın. Kiyamet günü o da onların aleyhine tanıklık edecektir. 160-161. Yahudi olanların, haksızlık yapmalarından, çoklarını Allah yolundan alıkoymalarından, kendilerine yasaklanmış olan fâizi almalarından ve insanların mallarını haksız olarak yemelerinden ötürü, kendilerine helal kılınmış olan temiz şeyler onlara haram kılındı. Onlardan inkâr edenlere can yakıcı bir azap hazırladık. 162. Fakat onlardan ilimde derinleşmiş olanlar ve sana indirilene ve senden önce indirilenlere inanıp, namazı kılan, zekatı veren, Allah'a ve ahiret gününe inanan mü'minler (var ya), işte bunlara büyük bir ödül vereceğiz.

59/2. Kitab Ehli'nden inkârcı olanları ilk sürgünde⁴⁷⁴ yurtlarından çıkaran O'dur. Oysa, siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız; onlar da, kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah onlara beklemedikleri yerden geldi; yüreklerine korku saldı; evlerini kendi elleriyle ve inananların elleriyle yıkıyorlardı. Ey akıl sahipleri! Ders alın! 3. Allah onlara sürgün yazmamış olsaydı bile, onlara dünyada azap edecekti. Onlara ahirette de ateş azabı vardır. 4. Bu, Allah'a ve Elçisi'ne karşı gelmelerinden ötürüdür. Kim Allah'a karşı gelirse, (bilsin ki) Allah'ın cezalandırması gerçekten çetindir. 5. (Onların topraklarında) hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları kökleri üzerinde bırakmanız Allah'ın izniyle içindir. 6. (Ey inananlar!) Allah'ın onların mallarından Elçisi'ne verdiği şeyler için siz ne at, ne de deve sürdünüz; fakat Allah, dilediği kimselere karşı elçilerine üstünlük verir. Allah'ın herşeye gücü yeter.⁴⁷⁵

⁴⁷⁴ 'İlk sürgün' olarak çevirdiğimiz 'li evveli'l-haşr' ifadesi bazı yorumcular tarafından 'ilk taarruz', askerlerin ilk toplanması, ilk çatışma, ilk hamle olarak da yorumlanmıştır. Benü Nadir kabilesinin yurtlarından sürülmesi olayı anlatılıyor.

⁴⁷⁵ Bedir savaşından 6 ay kadar sonra, Hz. Peygamber, Müslümanlar'la yaptıkları antlaşmayı ihlal ettikleri için Benü Nadir Yahudileri'ne savaş ilan etti. Bu kabile, Medine'nin kenarında hürmalıkların

يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ١٦٠) فَيُظْلَمُ مِنَ الَّذِينَ هَانُوا
حَرَمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدَاقِهِمْ عَنْ سَبِيلِ
اللَّهِ كَثِيرًا ١٦١) وَأَخَذَهُمُ الرَّبُّ وَقَدْ نَهَوْنَا عَنْهُ
وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ
مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ١٦٢) لَكِنَّ الرَّاكِبِينَ فِي الْعِلْمِ
مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ
مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ
وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا
عَظِيمًا

٢/٥٩) هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ
الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ
يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنْهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ
فَأْتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ
الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ
فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ ٣) وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ
عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ
عَذَابُ النَّارِ ٤) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ
يُشَاقِ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ٥) مَا قَطَعْتُمْ مِنْ
لَبْنَةٍ أَوْ مَرْتَعًا قَائِمَةً عَلَىٰ أُسُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ
وَلِكَيْخَرِي الْفَاسِقِينَ ٦) وَمَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ
مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَكِنْ
اللَّهُ يَسُلْطُ رُسُلَهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ

5/15. Ey Kitaplılar! Size, Kitap(Tevrat)'tan gizleyip durduğunuz şeyin bir çoğunu size açıkça anlatan ve bir çoğundan da geçen Elçimiz gelmiştir. Size Allah'tan bir ışık ve apaçık bir Kitap gelmiştir.

5/18. Yahudiler ve Hristiyanlar: "Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz" dediler. De ki: "Öyleyse, günahlarınızdan dolayı size niçin azap ediyor?" Hayır, siz de O'nun yaratıklarından birer beşersiniz. Dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin hükümrânlığı Allah'a aittir ve gidiş O'nadır. 19. Ey Kitaplılar! Elçilerin arasının kesildiği bir sırada: "Bize bir müjdeci ve uyarıcı gelmedi" dersiniz diye, size açık açık anlatan Elçimiz geldi. Artık size bir müjdeci ve uyarıcı gelmiş bulunmaktadır. Allah'ın gücü herşeye yeter.

5/57. Ey inananlar! Sizden önce Kitap verilenlerden dininizi alaya ve eğlenceye alanları ve inkârcıları dost tutmayın. Eğer inanıyorsanız Allah'a saygılı olun. 58. Namaza çağırıldığınız zaman, onu alay ve eğlenceye alırlar. Bu, onların düşünmeyen bir topluluk olmasından dolayıdır. 59. De ki: "Ey Kitaplılar! Bizim Allah'a, bize indirilene ve daha önce indirilene inanmamızdan ve sizin çoğunuzun yoldan çıkmış olmasından başka ne için bizden öc alıyorsunuz?" 60. "Size, Allah katında bulunan bundan daha kötü bir karşılığı bildireyim mi?" de. Allah kime lanet eder, öfkelenir ve kimlerden maymunlar, domuzlar ve Tağut'a tapanlar yaparsa, işte onların yeri daha kötüdür ve düz yoldan da en çok onlar sapmıştır.⁴⁷⁶ 61. Size geldikleri zaman: "İnan-

bol olduğu bir bölgede yaşıyordu. Müslümanlar onları kuşatma altına aldılar ve sadece silahlarına el koymak suretiyle, Şam'a sürdüler. Bu olay, daha önce hiç sürgün tecrübesi yaşamamış olan Benü Nadir kabilesinin onurunu kirdi.

⁴⁷⁶ Cumartesi günleri avlanma yasağını çiğneyen Yahudiler'e Allah öfkelenerek lanet etmiştir (2.Bakara/ 65; 7.Araf/162-163). Kimi Kur'an yorumcuları, o zaman Yahudiler'in fiziksel olarak maymun ve domuz şekline sokulduğu kanaatindedir. Kimine göre ise, burada mecazî bir anlatım söz konusudur. Ancak kesin olan şu ki, Allah onlara gazaplanmış ve ceza olarak onlara, ancak hayvanlara uygun bir hayatı layık görmüştür.

(۱۵/۵) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ

(۱۸/۵) وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ مَلَكَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ (۱۹) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فِتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِن بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(۵۷/۵) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُؤًا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَالْكَافِرَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنُتُمْ مُؤْمِنِينَ (۵۸) وَإِذَا نَادَيْتُم إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُؤًا وَلَعِبًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ (۵۹) قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْتَقِمُونَ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ (۶۰) قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِّنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَنْ لَعَنَ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْفِرْدَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ أُولَئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ (۶۱) وَإِذَا جَاءَكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا

dık" derler; oysa, yanınıza inkârcı olarak girmişler ve yine inkârcı olarak çıkmışlardır. Allah, gizlemekte oldukları şeyi daha iyi bilir. 62. Onlardan bir çoğunun, günaha, düşmanlığa ve haram yemeye koşuştuklarını görürsün. Yapmakta oldukları şey ne kötüdür. 63. Rabbaniler'in ve Hahamlar'ın, onlara günah söz söylemeyi ve haram yemeyi yasak etmeleri gerekmez miydi? Yapmakta oldukları şey ne kötüdür.

5/68. (Ey Muhammed!) De ki: "Ey Kitaplılar! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirileni uygulamadığınız sürece bir temeliniz olmaz". Andolsun, Rabbinden sana indirilen, onların bir çoğunun azgınlığını ve inkârını artıracaktır. Öyleyse, inkârcılar için üzülmeye.

5/77. (Ey Muhammed!) De ki: "Ey Kitaplılar! Haksız yere dininizde aşırı gitmeyin ve daha önce kendileri sapıp birçoklarını da saptıran ve düz yoldan şaşan bir topluluğun hevalarına uymayın".

5/13. Verdikleri sözde durmamalarından dolayı onları lanetledik ve gönüllerini katılaştırdık. Onlar sözcükleri yerlerinden kaydirdılar ve kendilerine hatırlatılardan ders almayı unuttular. İçlerinden pek azı dışındadır, onlardan hep hainlik görüp durursun. Onları affet ve onlara aldırma. Allah iyi davrananları sever.

5/41. Ey Elçi! Kalpleri inanmamışken ağızlarıyla inandık diyenlerden ve yalana çok kulak veren, sana gelmeyen topluluğa kulak kesilen, kelimeleri yerlerinden kaydıran Yahudiler'den inkâra koşanlar seni üzmesin. "Size verilirse alın; verilmezse kaçının" derler. Allah kimin şaşırmasını dilerse, Allah'a karşı onun için bir şeye gücün yetmez. İşte onlar, Allah'ın gönüllerini arıtmak istemediği kimselerdir. Dünyada aşağılık onlardır. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır. 42. Onlar yalana çok kulak verirler, hep

بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ (۶۲) وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السُّخْتِ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (۶۳) لَوْلَا يُنَاهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّخْتِ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

(۶۸/۵) قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

(۷۷/۵) قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِن قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ

(۱۳/۵) فِيمَا نَقُضِيهِمْ مِّيثَاقَهُمْ لَنَا هُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

(۴۱/۵) يَا أَيُّهَا الرُّسُولُ لَا يَحْزَنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكَفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنِ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَدْوِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ

haram yerler. Eğer sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir. Onlardan yüz çevirirsen, sana bir zarar veremezler. Eğer hüküm verirsen aralarında adaletle hüküm ver. Allah, âdil olanları sever. 43. Allah'ın hükmünün bulunduğu Tevrat yanlarında iken nasıl seni hakem yapar, sonra da ondan vazgeçerler? Bunlar inanıyor değiller. 44. İçinde rehberlik ve ışık olan Tevrat'ı Biz indirdik. Kendini (Allah'a) teslim etmiş peygamberler, Hahamlar ve bilginler – Allah'ın Kitabı'nı korumakla görevlendirildikleri ve onun gözetleyicisi oldukları için– Yahudiler'e Tevrat'la hüküm verirdi. Artık insanlardan korkmayın, Benden korkun; âyetlerimi pek az bir değere satmayın! Kim Allah'ın indirdiği ile hüküm vermezse, işte onlar inkârcılardır. 45. Tevrat'ta onlara, cana karşı can, göze karşı göz, buruna karşı burun, kulağa karşı kulak, dişe karşı diş ve yaralara karşılık ödeme yazdık. Kim onu bağışlarsa, kendi günahına örtü olur. Kim Allah'ın indirdiği ile hüküm vermezse, işte onlar zalimlerdir.⁴⁷⁷

5/64. Yahudiler: "Allah'ın eli sıkıdır" dediler. Dediklerinden ötürü elleri bağlandı ve lânetlendiler. Hayır, onun iki eli de açıktır, nasıl dilerse öyle verir. Andolsun, Rabbinden sana indirilen onların azgınlığını ve inkârını artıracaktır. Onların arasına, kıyamet gününe kadar sürecek düşmanlık ve kin saldık. Her ne zaman savaş ateşini körükleseler, Allah onu söndürür. Yeryüzünde bozgunculuğa çalışırlar. Oysa Allah bozguncuları sev-

فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ (٤٢) سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَالُونَ لِلْسُّخْتِ إِنْ جَاءُوكَ فَاحْكَمْ بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكَمْ بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (٤٣) وَكَيْفَ يُحْكُمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ (٤٤) إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يُحْكَمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوْنَ النَّاسَ وَآخِشُوهُمْ وَلَا تَسْتَفْتُوا بِآيَاتِي ثَمَّا قَلِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ (٤٥) وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنْ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

٦٤/٥ وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَايُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ مِنَ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَالْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِئِينَ (٦٥) وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا

mez. 65. Şayet Kitaplılar inansalar ve Allah'a saygılı olsalardı, onların kötülüklerini silerdik ve onları nimet cennetlerine korduk. 66. Eğer onlar Tevrat'ı, Incil'i ve Rablerinden kendilerine indirileni gereğince uygulasalardı üstlerinden ve ayaklarının altından yiyecek elde ederlerdi. İçlerinde orta yolu tutan bir ümmet vardı. Ama onların çoğunluğu öyle kötü işler yapıyorlardı ki!⁴⁷⁸

5/78. İsrailoğulları'ndan inkâr edenler, başkaldırmış ve (haddi) aşmış bulunmalarından dolayı Dâvud'un ve Meryem oğlu İsa'nın dilinde lânetlenmişlerdi. 79. Yaptıkları kötülükten geri durmuyorlardı. Ne kötü şey yapıyorlardı. 80. Onların çoğunun, inkâr edenleri gönülden dost edindiklerini görürsün. Nefislerinin onlara önerdiği şeyler ne kötüdür. Allah onlara öfkelenmiştir. Azapta da onlar temelli kalacaklardır. 81. Eğer onlar Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilene inanmış olsalardı, onları candan dost edinmezlerdi. Fakat onların çoğu yoldan çıkmıştır. 82. İnananlara en acımasız düşmanlar olarak Yahudiler'i ve Allah'a ortak koşanları bulursun. İnsanların içinde inanana en sevgili olanların da, "Biz Hristiyanız" diyenler olduğunu görürsün. Çünkü onların içinde keşişler ve papazlar vardır ve bunlar büyüklük taslamazlar. 83-84. Allah'ın Elçisi'ne ineni dinledikleri zaman, tanıdıkları hakikatlardan dolayı, gözlerinin yaşla dolduğunu ve şöyle dediklerini görürsün: "Rabbimiz! İnanmış; bizi hazır bulunanlarla beraber yaz. Rabbimizin, bizi iyi insanlar arasına koymasını umarken, niçin Allah'a ve bize gelen gerçeğe inanmayalım?" 85. Onların (böyle) söylemelerinden dolayı, Allah onlara içinde temelli kalacakları, altlarından ırmaklar

لَكَفَرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأَدْخُلَنَاهُمْ جَنَّتِ النَّعِيمِ (٦٦) وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ

٧٨/٥ لَعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُودَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ (٧٩) كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (٨٠) تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَقُولُونَ اللَّهُ لَنْ نَنْتَحِلَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ يَخُطَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ (٨١) وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنْ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ (٨٢) لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَسَبُوا رِهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ (٨٣) وَإِذَا سَمِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنَهُمْ تَفِضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ (٨٤) وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبَّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ (٨٥) فَأَتَاهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّتِ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ

⁴⁷⁷ Bilindiği gibi, Medine'de Hz. Peygamber Yahudiler'le, iki cemaatin karşılıklı sorumluluklarını belirleyen bir antlaşma yapmıştı. Yapılan antlaşma gereği, Yahudiler kendi aralarında cereyan eden anlaşmazlıklarda ve kazâi durumlarda kendi yasalarına göre yargıda bulunma hakkına sahiptiler. Buna rağmen, bir adam öldürme olayı üzerine, belki Tevrat'taki hükümden daha hafif bir ceza öngörür ümidiyle bir grup Yahudi Hz. Peygamber'e başvurdu. Hz. Peygamber onlara kısıtı önerince memnuniyetsizlik gösterdiler (Bazı rivayetler, Yahudiler'in Hz. Peygamber'e getirdikleri olayın bir zi-na hadisesi olduğunu ve onun da, recm cezasına karar verdiğini bildirmektedirler). Bu pasajda Yahudiler'in kararsız ve çıkarıcı tutumları eleştirilmektedir. Onlara düşen, Allah'ın kelâmı olduğuna inandıkları Kitaplarındaki hüküm uygulamaları veya Hz. Peygamber'e hüküm sormayı tercih ederlerse, verilen hükmeye rıza götmeleridir.

⁴⁷⁸ Yahudiler bazı diyetleri (para cezası) ödeme konusunda gevşeklik gösteriyorlardı. Hz. Peygamber, aralarındaki antlaşma gereği onları bu konuda daha titiz davranmaya davet edince, onlar: "Senin Rabbin bize karşı cimri davranıyor. O bize vermiyor ki, biz de diyetlerimizi ödeyelim" dediler. Oysa asıl sebep, fakirlikleri değil, İslam'a duydukları derin nefret ve Müslümanlar'ın başarılarını kıskanmalarıydı. Bu konuda o denli ileri gitmişlerdi ki, Allah'ı bile karşılarına alabiliyorlardı.

akan cennetler verdi. İşte bu iyi davrananların ödülüdür.⁴⁷⁹

9/30. Yahudiler: "Üzeyir Allah'ın oğludur" dediler. Hristiyanlar da: "Mesih Allah'ın oğludur" dediler. Bu, daha önce inkâr edenlerin sözlerine benzeterek ağızlarında geveledikleri sözlerdir. Allah canlarını alsın! Nasıl da uyduruyorlar? 31. Onlar, Allah'ı bırakıp hahamlarını, papazlarını ve Meryem oğlu Mesih'i rab olarak benimsiyorlar. Oysa, kendisinden başka tanrı olmayan tek Tanrı'dan başkasına tapmamakla emrolunmuşlardı. Allah onların ortak koşmalarından yücedir.⁴⁸⁰

d) Mekke'li Müşrikler'le İlişkiler

da) Bedir

Müslümanlar'ın Medine'deki ikinci yıllarıydı. Hz. Peygamber Şam tarafından müşriklerle ait bir kervanın gelmekte olduğunu haber aldı. Onları bozguna uğratmak ve kervana el koymak düşüncesiyle Müslümanlar yola çıktılar. Ancak, kervan yol değiştirmiş ve Müslümanlar'ın bu girişimlerini haber alan Mekkeliler hemen bir birlik kurup yola çıkmışlardı. Savaş donanımına sahip olmadıkları gerekçesiyle bazı Müslümanlar Medine'ye dönmeyi teklif ettilerse de, Hz. Peygamber müşrik ordusuyla çarpışmaya karar verdi. Bedir kuyularının yanında gerçekleşen çarpışmada Müslümanlar, sayısal olarak kendilerinin üç katı olan Mekke ordusunu çok ciddi bir şekilde dağıttılar.

38/11. (Onlar) şurada bozguna uğrayacak derme çatma bir ordudur.

١١/٣٨ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ ذُرِّيَةُ بُدْءٍ فَهُمْ أَهْلِيكُمْ وَأَوْلِيكُمْ ۖ قَاتِلُوا أَكْثَرَهُمْ كُفْرًا ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ مَعَ الصَّادِقِينَ)

⁴⁷⁹ Hristiyanlar hakkındaki bu tesbit, Hz. Muhammed'in vefatından sonraki tarih için de genel geçer bir tesbit olarak görülmemelidir. Hatta buradaki nitelemeler, o dönemin bütün Hristiyanlarını bile içermemektedir. Bu pasaj, Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemdeki Hristiyanlar'dan bir kısmının durumunu yansıtmaktadır. Örneğin, Habeşistan'a hicret eden Müslümanlar'ı, oranın hükümdarı büyük bir saygı ve sevgi ile karşılamıştı. Benzer şekilde, Necran Hristiyanları Hz. Peygamber'le antlaşma imzalamışlardı. Yine tarihen biliyoruz ki, bir çok Hristiyan dinadami, Hz. Muhammed'in risaletini ilan etmesini sempati ile karşılamış ve onun peygamberliğini onaylamıştır. Yahudiler'in Müslümanlar'la ilişkileri ise, bunun tam aksine baştan sona kadar gergin ve çatışmalı olmuştur. Yahudiler'le ilgili bu tesbit de aynı şekilde, o dönem Yahudilerinin İslam'a karşı tavırlarını yansıtmaktadır. Bu pasajda yer verilen tesbitler bizler için ise, söz konusu din gruplarla ilişkilerimizde gözden uzak tutmamamız gereken tarihsel birer gerçekliktir.

⁴⁸⁰ Tefsirler, Kur'an'ın "Yahudiler: 'Üzeyir Allah'ın oğludur' dediler" ifadesi hakkında, çoğu Yahudi geleneğinden alınma pek çok yorum naklediler. Ancak, anlaşılan o ki, bu söz Yahudiler'in, Hristiyanlar'da olduğu gibi temel bir itikadlarını yansıtmamaktadır. Onların Üzeyir'i 'Allah'ın oğlu' olarak nitelemeleri, Kutsal emanetleri kaybetmelerinden sonra, yazılı ve sözlü gelenekten hareketle, Kutsal Kitab'ı yeniden ortaya çıkaran Üzeyir'e minnettarlıklarının çok aşırı bir ifadesidir. Bu arada unutmamak gerekir ki, rivayetlere göre, Yahudiler'den bir azınlık: "Bunu başaramadığına göre Üzeyir olsa olsa, Allah'ın oğlu olabilir" şeklinde bir inancı kaymışlardır.

2/190. Sizinle savaşa kalkışanlarla Allah uğrunda savaşın. Ama sınırı aşmayın. Çünkü Allah, sınırı aşanları sevmez. 191. (Savaşta) onları yetiştirdiğiniz yerde öldürün. Sizi çıkardıkları yerden siz de onları çıkarın. Dininden döndürmek için insanlara baskı yapmak, adam öldürmekten daha kötüdür. Mescid-i Haram'ın yanında onlar sizinle savaşmadıkça siz de onlarla savaşmayın. Eğer sizinle savaşarlarsa, onları öldürün. İnkâr edenlerin cezası budur. 192. Eğer vazgeçerlerse, Allah elbette bağışlar ve affeder. 193. İnsanları zorlayarak dinden döndürme (fitne) kalmayıp, din bütünüyle Allah'ın olana kadar onlarla savaşın. Eğer vazgeçerlerse, Allah onların yaptıklarını görmektedir. 194. Saygın ay saygın aya karşılıktır. Saygınlıklar karşılıklıdır. Kim size saldırırsa siz de, size saldırdığı kadar ona saldırın. Allah'a saygılı olun. Allah'ın saygılı olanlardan yana olduğunu bilin.

2/217. (Ey Muhammed!) Sana haram aydaki savaştan soruyorlar. De ki: "Ona savaşmak büyük günahdır. Ama Allah yolundan alıkoymak, onu inkâr etmek, Mescid-i Haram'a engel koymak, halkını oradan çıkarmak Allah katında daha büyük günahdır. Dininden döndürmek için insanlara işkence yapmak (fitne) ise öldürmekten daha büyük suçtur". Güçleri yetmiş olsa sizi dininizden çevirinceye kadar sizinle savaşı sürdürürler. İçinizden kim dininden dönüp inkârcı olarak ölürse, işte onların işleri dünya ve ahirette boşa gider. Ve işte onlar cehennemliktir. Onlar orada temelli kalırlar. 218. İnananlar ve hicret edip Allah yolunda savaşanlar, işte bunlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

8/5. Nitekim, hak uğruna Rabbin seni e-vinden çıkardığında, inananlardan bir grup (bundan) hoşlanmamıştı. 6. Gerçek anlaşıldıktan sonra bile, sanki göz göre

١٩٠/٢ (وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ١٩١) وَقَاتِلُوهُمْ حَيْثُ تَقَعْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تَقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يَقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ١٩٢) فَإِنْ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ١٩٣) وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ١٩٤) الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

٢١٧/٢ (يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَرَالُونَ بِقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فِيمَنْتَ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ٢١٨) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

٥/٨ (كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ ٦) يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ

lunanlar: "Bunları (Müslümanlar'ı) dinleri aldatı" diyorlardı. Oysa kim Allah'a güvenirse, (bilsin ki) Allah üstündür, bilgedir. 50-51. Melekler, inkâr edenlerin yüzlerine ve sırtlarına vurarak: "Yakıcı azabı tadın! Bu, kendi ellerinizle sunduğunuzun karşılığıdır" diyerek onların canlarını alırken bir görseydin! Allah kullara asla haksızlık yapmaz. 52. Tıpkı Firavun'un adamları ve onlardan öncekilere yapılan⁴⁸² gibi; onlar Allah'ın âyetlerini inkar etmişler, Allah da günahlarından dolayı onları yakalamıştı. Allah güçlüdür, cezalandırması şerhtir.⁴⁸³ 53. Bu, bir toplum kendi içindekini değiştirmedikçe, Allah'ın da o topluma verdiği nimeti değiştirmeyeceğindendir. Allah işitendir, bilendir. 54. Tıpkı Firavun'un adamları ve onlardan öncekilere yapılan gibi; onlar Rablerinin âyetlerini yalanlamışlar, Biz de onları günahlarına karşılık yok etmiştik. Firavun'un adamlarını suda boğmuşuk. Onların hepsi zalimdi.

8/67. Düşmanı ağır yenilgiye uğratmadan esir almak hiç bir peygambere yakışmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz. Oysa, Allah ahireti kazanmanızı istiyor. Allah yücedir, bilgedir. 68. Daha önceden Allah'tan verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldıklarınız dünya malından dolayı size büyük bir azap değerdı. 69. Elde ettiğiniz ganimetleri helal hoş olarak yiyin. Allah'a saygılı olun. Doğrusu, Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 70. Ey Peygamber! Elinizde bulunan esirlere şöyle söyle: "Allah kalplerinizde bir iyilik bulunduğunu bilirse, size sizden alınanın daha iyisini verir ve sizi bağışlar!" Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 71. Esirler sana hıyanet etmek isterlerse, bile-sin ki, onlar daha önce de Allah'a hıyanet etmişlerdi de, onları yenmen için Allah sana imkân vermişti. Allah bilgendir, bilgedir.⁴⁸⁴

اللَّهُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٥٠) وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَنْدَبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ (٥١) ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ (٥٢) كَذَّابٌ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ (٥٣) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكْ مُعْزِيًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٥٤) كَذَّابٌ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَكُلٌّ كَانُوا ظَالِمِينَ

(٦٧/٨) مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يَتَّخِذَ فِي الْأَرْضِ تَرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٦٨) لَوْ لَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسْكُكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابَ عَظِيمٍ (٦٩) فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٧٠) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَىٰ إِنْ يَعْلَمُ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أَخَذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرَ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٧١) وَإِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

⁴⁸² veya "Tıpkı Firavun'un adamları ve onlardan öncekilerin yaptığı gibi..."

⁴⁸³ Bu âyete şöyle de anlam verilmektedir: "Tıpkı... gibi Allah'ın âyetlerini inkar ettiler. Allah da onları günahlarından dolayı yakaladı". Aynı durum 54. âyet için de sözkonusudur.

⁴⁸⁴ Bedir'de müşriklerden 40-70 kadarı öldürülmüş ve bir o kadarı da esir alınmıştı. Hz. Peygamber, esirlere nasıl davranmaları gerektiği konusunda Müslümanlar'la istişare etti. Hz. Ömer'in de arala-

3/13. Karşı karşıya gelmiş iki topluluğun durumunda size ibret bulunmaktadır. Biri Allah yolunda savaşıyordu. Öteki inkârcı topluluk, çıplak gözle bunları, kendilerinin iki katı olarak görüyordu. Allah diletiğini yardımıyla destekler. Görebilenler için bunda bir ibret vardır.

3/123. (Ey Muhammed!) Nitekim düşkün bir durumda bulunduğunuz Bedir'de Allah size yardım etmişti. Allah'a saygılı olun ki, şükretmiş olasınız. 124. Inananlara: "Rabbimizin, gönderilmiş üç bin melek size yardım etmesi size yetmez mi?" diyordun. 125. Evet, siz dayanır ve korunursanız, (onlar da) hemen üzerinize gelirlerse, Rabbiniz size nişanlı beş bin mekle yardım edecektir. 126. Allah bunu, ancak size müjde olsun ve gönülleriniz sağlamlaşsın diye yapmıştır. Yardım ancak Üstün ve Bilge olan Allah katındandır. 127-128. (Böylece Allah) inkar edenlere ya kayıp verdirecek ya da onları –umutlarını yitirmiş olarak geri dö-necekleri şekilde– bozguna uğratacaktır; veya onları ya bağışlayacak ya da zalim oldukları için onlara azap edecektir –bu konuda sana düşen bir şey yoktur–.

22/39. Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselere (savaşmaları için) izin verilmiştir. Allah onlara yardım etmeye elbette güç yetirir.

db) Uhud

Bedir'de Mekkeli müşriklerin çok sayıda önde geleni öldürülmüştü. Savaştan döner dönmez Mekke'iler bu kayıplarının intikamını almak ve Müslümanlar'a ders vermek üzere yeni bir savaş hazırlığına koyuldular. Nihayet Hicret'in üçüncü yılında Müslümanlar'la bu kez de Uhud'da karşı karşıya geldiler. Savaşın başlangıcında Müslümanlar üstün durumdaydılar. O denli ki, savaşçılar artık çarpışmanın kesin galibiyete dönüştüğü düşünceyle ganimet toplamaya başladılar. Stratejik bir konumda bulunan ve Hz. Peygamber'in, her ne surette olursa olsun, ikinci bir emre kadar yerlerinden ayrılmamalarını emrettiği okçular da, alarından bazılarının uyarılarına rağmen yerlerinden ayrılarak ga-

(١٣/٣) قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِتْنَةِ النَّصَارَةِ فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْآخَرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَهُمْ رَأْيَ الْعَيْنِ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصَرِهِ مَنْ يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ

(١٢٣/٣) وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَنِي إِسْرَافِيلَ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُشْكُرُونَ (١٢٤) إِذْ يَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ الْإِن يَكْفِيكُمْ أَنْ يُمِيزَكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آيَاتٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنْزَلِينَ (١٢٥) بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فُورِهِمْ هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ (١٢٦) وَمَا جَعَلَ اللَّهُ إِلَّا بَشْرًا لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُمْ بِهِ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (١٢٧) لِيَقْطَعَ طَرَقًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنْقَلِبُوا خَائِبِينَ (١٢٨) لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ

(٣٩/٢٢) أَنْ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَنْ يَكُونَ لَهُمْ ظُلْمٌ أَوْ جَبْرٌ عَلَىٰ أَنْ يَكُونَ لَهُمْ لَقْدِيرٌ

rında bulunduğu bir grup, onların hepsini öldürmeyi önerdi. Hz. Ebu Bekir ve bazıları ise, onların fidye karşılığında salıverilmesini önerdiler. Hz. Peygamber ikinci görüşü benimsedi, bunun üzerine bu âyetler indi.

nimet toplamaya koyuldular. Bunun üzerine, müşrikler savaşın akışını tersine çevirmeyi başardılar ve Müslüman ordusu, geri dönüp dağa sığınmak zorunda kaldı.

8/36. İnkâr edenler mallarını (insanları) Allah yolundan çevirmeye harcıyorlar; daha da harcayacaklar. Sonra bu onlara yürek acısı olacak, mağlup olacaklar. İnkâr edenler cehennemde toplanacaklardır. 37. Bu, Allah'ın temizi pisten ayırması ve pis olanı üst üste koyup yığarak hepsini cehenneme koyması içindir. İşte bunlar kaybedeceklerdir. 38. İnkâr edenlere, eğer vazgeçerlerse, geçmişlerinin bağışlanacağını; yok yine devam ederlerse, öncekilerle ilgili uygulamamızın geçerli olduğunu söyle. 39. İnsanları zorlayarak dinden döndürme (fitne) kalmayıp, din bütününü Allah'ın olana kadar onlarla savaşın. Eğer vazgeçerlerse, Allah onların yaptıklarını görmektedir. 40. Eğer yüz çevirecek olurlarsa, bilin ki, sizin sahibiniz Allah'tır. O ne güzel sahip ve ne güzel yardımcıdır.

3/121. (Ey Muhammed!) Hani sen inananları savaş için duracakları yerlere yerleştirmek üzere erkenden aileden ayrılmıştın. Allah işiten ve bilendir. 122. Hamileri Allah olduğu hâlde, sizden iki takım bozulmaya yeltenmişti. Inananlar Allah'a güvensinler.

3/140-141. Eğer siz bir yara aldıysanız, kuşkusuz o topluluk da benzeri bir yara almıştır. Allah'ın inananları bilmesi, içinizden şahitler alması –Allah haksızlık yapanları sevmeyiz–, inananları netleştirmesi ve inkârcıları yok etmesi için bu (zafer) günleri(ni) insanlar arasında dolaştırınız. 142. Yoksa, Allah içinizden cihad edenleri bilmeden ve dayananları bilmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? 143. Ölümle karşılaşmadan önce, onu temenni ediyordunuz. İşte şimdi onu görüyorsunuz, ama şaşkın bir hâlde bakıp duruyorsunuz.

3/151. (Allah'ın,) hakkında hiç bir delil indirmedığı şeyi Allah'a ortak koşmalarından

۳۶/۸) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصْنَعُوا
عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُفْقَهُنَّهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ
يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ۚ (۳۷)
لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ
بَعْضَهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ
أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۚ (۳۸) قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا
إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ
مَضَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ ۚ (۳۹) وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ
فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا
يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۚ (۴۰) وَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ
مَوْلَاكُمْ نِعَمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعَمَ النَّصِيرِ

۱۲۱/۳) وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ
مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۚ (۱۲۲) إِذْ هَمَّتْ
طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيَهُمَا وَعَلَىٰ اللَّهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

۱۴۰/۳) إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ
مِثْلُهُ ۚ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ
الَّذِينَ آمَنُوا وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ ۚ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ
الظَّالِمِينَ ۚ (۱۴۱) وَلِيُمَحِّصَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَمْحَقَ
الْكَافِرِينَ ۚ (۱۴۲) أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا
يَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَلُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ
ۚ (۱۴۳) وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَتَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْقَوْهُ
فَقَدْ رَأَيْتُمْوَهُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ

۱۵۱/۳) سَلِّطِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا

ötürü, inkâr edenlerin kalplerine korku salacağız. Onların varacağı yer ateştir. Haksızlık edenlerin yerleri ne kötüdür. 152. Allah size verdiği sözde durdu: O'nun izniyle kâfirleri öldürüyordunuz. Ne zaman ki dağılıp, (Allah'ın) size, sevdiğiniz şeyleri göstermesinden sonra (savaş) konusunda çekiştiniz –kiminiz dünyayı istiyordu, kiminiz ahireti– ve itaatsizlik gösterdiniz; işte o zaman sizi denemek için (Allah) sizi onlardan geri çevirdi. O sizi affetmiştir. Allah inananlara karşı büyük lütuf sahibidir. 153. Elçi arkanızdan sizi çağırırken, kimseye bakmadan kaçıyordunuz. Ne elinizden gidene, ne de başınıza gelene üzülünüz diye, Allah sizi üzüntüden üzüntüye uğrattı. Allah yaptıklarınızdan haberdardır. 154. Sonra, üzüntünün ardından size bir güven, sizden bir bölüğü bürüyen bir uyuklama indirdi. Bir bölük de, kendi canı derdine düşmüş, Cahiliyye'de olduğu gibi Allah hakkında gerçek dışı bir zan yürütüyor ve: "Bu konuda bize de söz düşmez mi?" diyor. De ki: "Bütün iş Allah'a aittir". Sana açıklayamadıklarını içlerinde gizliyorlar ve: "Bu konuda bize de söz düşseydi, burada öldürülmezdik" diyorlar. De ki: "Evlerinizde bile olsaydınız, haklarında ölüm yazılmış olanlar yine devrilecekleri yerleri boylardı". Bu, içinizde olanı Allah'ın denemesi ve gönüllerinizde olanı netleştirmesi içindir. Allah görüşlerde olanı bilir. 155. İki topluluğun karşılaştığı gün, Şeytan içinizden geri dönenleri, işledikleri birtakım işlerden dolayı, yoldan kaydırmak istemişti. Ama Allah onları affetmiştir. Allah çok bağışlayıcıdır, halîmdir. 156. Ey inananlar! Yolculuğa çıkan veya savaşa giden kardeşleri hakkında: "Yanımızda olsalardı, ölmezler veya öldürülmezlerdi" diyen inkârcılar gibi olmayın. Allah (bunu) onların yüreklerine dert edecektir. Allah diriltir de, öldürür de... Allah işlediklerinizi görmektedir. 157. Allah yolunda öldürülür veya ölürseniz, Allah'ın bağışlaması ve rahmeti onların topladıklarından daha iyidir. 158. Andolsun ki, ölmeniz de öldürülmeniz de Allah'ın huzurunda toplanacaksınız. 159. (Ey Muhammed!) Allah'ın rahmetinden ötürü, sen onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba ve kati

أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَأْوَاهُمُ النَّارُ
وَبَشِّرِ مَثْوَى الظَّالِمِينَ ۚ (۱۵۲) وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ
وَعْدَهُ إِذْ تَعْسَوْنَهُمْ بِإِذْنِهِ حَتَّىٰ إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَزَّاعْتُمْ
فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا أُرَاكُم مَّا تُحِبُّونَ
مِنْكُمْ مَنْ يَرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يَرِيدُ الْآخِرَةَ ثُمَّ
صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ وَاللَّهُ ذُو
فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ۚ (۱۵۳) إِذْ تَصْعَدُونَ وَلَا
تَلُوتُونَ عَلَىٰ أَحَدٍ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِي أُخْرَاكُمْ
فَأْتَابَكُمْ غَمًّا بِغَمٍّ لِكَيْلَا تَحْزَنُوا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا مَا
أَصَابَكُمْ وَاللَّهُ خَبِيرٌ ۚ بِمَا تَعْمَلُونَ ۚ (۱۵۴) ثُمَّ أُنْزِلَ
عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمْنَةٌ نَعَسًا يَغْشَىٰ طَائِفَةً مِنْكُمْ
وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ
ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ
قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا
يُذْهَبُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَان لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا
قُتِلْنَا هَاهُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كَتَبَ
عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي
صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ
الصُّدُورِ ۚ (۱۵۵) إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى
الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا
وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ۚ (۱۵۶)
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا
لَاخَوْنَهُمْ إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُرًى
لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ
حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ يُخَيِّ وَيُمِيتُ وَاللَّهُ بِمَا
تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۚ (۱۵۷) وَلَنْ قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ
مُتُّمْ لِمَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٍ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ
ۚ (۱۵۸) وَلَنْ مَتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ إِلَى اللَّهِ تُحْشَرُونَ
ۚ (۱۵۹) فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لَبِثَ لَكُمْ وَلَوْ كُنْتُمْ فُطْرًا
غَلِيبَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضْتُمْ مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ

yürekli olsaydın, çevrenden dağılırdı. Onları affet, onlara bağış dile, iş hakkında onlara danış, fakat karar verdiğin zaman Allah'a güven. Allah (O'na) güvenenleri sever.

3/165. Başkalarını iki misline uğrattığınız bir musibete, kendiniz uğrayınca: "Bu da nereden geldi?" dersiniz. (Ey Muhammed!) De ki: "Bu kendinizdendir". Allah'ın gücü herşeye yeter. 166-167. İki topluluğun karşılaştığı gün başınıza gelen Allah'ın izniyle ve (Allah'ın) inananların ve ikiyüzlülük yapanları bilmesi içindir. Bunlara: "Gelin Allah yolunda savaşın ya da savunmada bulunun" denmişti de: "Savaş olacağını bilseydik size uyardık" demişlerdi. Onlar o gün inançtan çok inkâra yakındılar. Kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlardı. Oysa, Allah onların gizlediklerini daha iyi bilmektedir. 168. Onlar oturup, kardeşleri için: "Bize uysalardı öldürülmezlerdi" dediler. De ki: "Eğer doğru söylüyorsanız, ölümü kendinizden defedin".⁴⁸⁵

3/171. Allah'ın nimetine, lütfuna ve Allah'ın inananların yaptıklarının karşılığını heder etmeyeceğine sevinirler. 172. Onlar yaralandıktan sonra, yine Allah'ın ve Elçisi'nin çağırısına uymuşlardı. Onlardan güzel davrananlar ve (Allah'a karşı) saygılı olanlar için büyük bir ödül vardır. 173. İnsanlar onlara: "Düşmanlarınız size karşı toplandılar; onlardan korkun!" demişler, ama bu onların inancını artırmış ve: "Allah bize yeter; O ne güzel vekildir" demişlerdi. 174. Nitekim kendilerine bir kötülük dokunmadan, Allah'tan bir nimet ve bollukla geri döndüler. Allah'ın rızasına uydular. Allah büyük lütf sahibidir. 175. Bu Şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur; eğer inanıyorsanız onlardan değil, Benden korkun.

وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

١٦٥/٣ (١٦٥/٣) أَوَلَمْ أَصَابَكُمْ مَصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُمْ مِثْلَهَا قُلْتُمْ إِنِّي هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ١٦٥ (١٦٥) وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ التَّقِي الْجَمْعَانِ فَيَا بَنِي اللَّهِ وَلَيْعَلَّ الْمُؤْمِنِينَ ١٦٧ (١٦٧) وَلَيْعَلَّ الَّذِينَ نَافَقُوا وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ ادْفَعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَاتَّبَعْنَاكُمْ هُمْ لِلْكَفَرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ ١٦٨ (١٦٨) الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا قُلْ قَاتِرُوا عَنِ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

١٧١/٣ (١٧١/٣) يَسْتَشِيرُونَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ ١٧٢ (١٧٢) الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ ١٧٣ (١٧٣) الَّذِينَ قَالُوا لَكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ يَخْشَوْكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ١٧٤ (١٧٤) فَاتَّقُوا اللَّهَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ وَاتَّبَعُوا رِضْوَانِ اللَّهِ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ١٧٥ (١٧٥) إِنَّمَا ذَلِكَ الشَّيْطَانُ يَخُوفُ أَوْلِيَآءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

dc) Hendek

Hicretin beşinci yılında Kureys ve Gatafan kabileleri Medine'ye bir saldırı düzenlediler. Medine'deki Benû Kurayza Yahudileri de, Müslümanlar'la yaptıkları antlaşmayı ihlal ederek onlara katıldılar. Onbinin üzerindeki ordu Medine'ye geldiğinde, şehrin etrafına asılamayacak derin çukurlar (hendek) kazılmış olduğunu gördüler. Bir ay kadar süren kuşatma sonucunda düşman ordusu bir sonuç alamadı. Bu süre zarfında dışarıyla bağlantısı tamamen kesilmiş olan Medine'deki Müslümanlar da zor durumda kalmışlardı. Ancak, çıkan şiddetli bir fırtına sonucunda, düşman ordusunun cephe düzeni darmadağın oldu. Bunun üzerine Kureys Mekke'ye dönmeye karar verdi. Onların ardından diğerleri de kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldılar. Böylece ciddi bir çarpışma olmadan, Müslümanlar Hendek savaşından selamette çıktılar.

33/9. Ey inananlar! Allah'ın size olan nimetini anın! Üzerinize ordular gelmişti, Biz de onların üzerine rüzgarlar ve görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah, yaptıklarınızı görüyordu. 10. Onlar size yuvarınızdan ve aşağıınızdan gelmişlerdi; gözler dönmüş, yürekler ağızlara gelmişti; Allah hakkında çeşitli tahminlerde bulunuyordunuz.⁴⁸⁶ 11. İşte orada, inananlar denenmiş ve çok şiddetli bir sarsıntıya uğratılmışlardı. 12. İkiyüzlüler ve kalplerinde hastalık olanlar: "Allah ve Peygamberi bize sadece kuru vaatlerde bulundular" diyorlardı. 13. İçlerinden bir grup: "Ey Yesribliler!⁴⁸⁷ Tutunacak yeriniz yok, geri dönün!" demişti. İçlerinden bir topluluk da Peygamber'den: "Evlerimiz açıktadır" diyerek izin istemişlerdi. Oysa evleri açıkta değildi, sadece kaçmak istiyorlardı. 14. Eğer Medine'nin etrafından üzerlerine varılacak ve kendilerinden fitne çıkarmaları istenecek olsaydı, hemen buna girişip, yapmaktan geri durmazlardı. 15. Oysa daha önce, sırt çevirip kaçmayacaklarına dair Allah'a söz vermişlerdi. Allah'a verilen söz sorulacaktır. 16. (Ey Muhammed!) De ki: "Eğer ölmekten veya öldürülmekten kaçırıyorsanız, (bilin ki) kaçmak size fayda vermeyecektir; kaçsanız bile az bir zamandan fazla yaşatılmazsınız". 17. De ki: "Allah size bir kötülük dileyecek veya bir rahmet dileyecek olsa, sizi O'na karşı kim koruyabilir?"

٩/٣٣ (٩/٣٣) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجَنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ١٠ (١٠) إِذْ جَاءَكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا ١١ (١١) هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ١٢ (١٢) وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ١٣ (١٣) وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مَقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ١٤ (١٤) وَلَوْ دَخَلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سَبَلُوا فَتَنَةً لَاتَّوْهًا وَمَا تَلَبَّثُوا فِيهَا إِلَّا بَسِيرًا ١٥ (١٥) وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُولُونَ الدِّيَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مُسْتَوْثًى ١٦ (١٦) قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِنْ قَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذَا لَا تُمْسَحُونَ إِلَّا قَلِيلًا ١٧ (١٧) قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِيكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ١٨ (١٨) قَدْ عَلِمَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ

⁴⁸⁶ Anlaşılan o ki, Müslümanlar böyle bir kuşatmadan selamette çıkacaklarına pek kanaat getirmiyor, Allah'ın kendilerine yardım edip etmeyeceği konusunda şüphe ediyorlardı.

⁴⁸⁷ Yesrib, Medine'nin eski adıdır. Yesrib şehri, Hicret'ten sonra el-medine (şehir) adını almıştır.

⁴⁸⁵ Burada sözkonusu edilen kişiler, Uhud'da 300 adamıyla savaş alanından ayrılan münafıkların reisi Abdullah b. Ubeyy ve çevresindekilerdir.

Kendilerine Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı bulabilirler. 18-19. Allah, i-
çinizden sizi alıkoyanları, size Allah'ın yar-
dımını kıskanarak, kardeşlerine: "Bize ge-
lin" diyenleri biliyor. Onlar savaşmaya na-
diren⁴⁸⁸ ve size karşı cimrilik ederek⁴⁸⁹ ge-
lirler. Korku (ânı) geldiğinde, onların -ü-
zerine ölüm baygınlığı çöken kişi gibi-
gözleri dönerek sana baktıklarını gö-
rürsün. Korku gidince iyiliğinizi çekemeyip
sivri dilleriyle sizi incitirler. Bunlar inan-
mamışlardır; bu yüzden, Allah onların işle-
rini boşa çıkarmıştır. Bu, Allah için kolay-
dır. 20. Bunlar, düşman birliklerinin gitme-
diklerini sanıyorlardı. Bu birlikler tekrar
gelmiş olsalar, çöllerde Bedeviler'in ya-
nında bulunup, sadece sizin haberlerinizi
sormayı isterlerdi. Aranızda olsalar dahi
pek az savaşılardı. 21. (Ey inananlar!)
Sizler için, Allah'a ve ahiret gününe kavuş-
mayı umanlar ve Allah'ı çok ananlar için
Allah'ın Elçisi'nde güzel bir örnek vardır.
22. Inananlar, düşman birliklerini gördükle-
ri zaman: "İşte bu, Allah'ın ve Elçisi'nin bi-
ze vaadettiğidir; Allah ve Elçisi doğru söy-
lemiştir" dediler. Bu ancak onların inancını
ve teslimiyetlerini artırdı. 23. Inananlardan
Allah'a verdiği sözü yerine getiren adamlar
vardır. Kimi bu uğurda canını vermiş, kimi
de beklemektedir. Sözlerini hiç değiştir-
memişlerdir. 24. Bu sebeple Allah, doğru-
ları doğrulukları ile ödüllendirir; ikiyezlülere
de dilerse azap eder veya tövbelerini ka-
bul eder. Allah çok bağışlayıcı ve merha-
metlidir. 25. Allah inkâr edenleri kinle-
rinden dolayı geri çevirdi, bir fayda elde
edemediler. Savaşta, inananlara Allah yet-
ti. Allah güçlüdür, üstündür. 26. (Allah)
Kitablılar'ın arasından, onları (müşrikleri)
destekleyenleri kalelerinden indirdi, gönül-
lerine korku saldı; onların kimini öldürüyor,
kimini esir alıyordunuz. 27. Onların
(Yahudiler'in) yerlerini, yurtlarını, mallarını

مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَاسَ
إِلَّا قَلِيلًا ۝١٩ أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ
يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغَسِّى عَلَيْهِ مِنَ
الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِالسَّيْفِ ۝٢٠ جَدَّابٍ
أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَلَحَبَطَ اللَّهُ
أَعْمَالَهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ۝٢١ يَحْسِبُونَ
الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابَ يَوْنُوا لَوْ
أَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَأِكُمْ وَمَا
كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا ۝٢٢ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي
رَسُولِ اللَّهِ سَوْءَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ
الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ۝٢٣ وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ
الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ
اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ۝٢٤
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ
فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا
تَبْدِيلًا ۝٢٥ لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ
الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
غَفُورًا رَحِيمًا ۝٢٦ وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْطِهِمْ
لَمْ يَأْلُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ
قَوِيًّا عَزِيمًا ۝٢٧ وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ
الْكِتَابِ مِنْ صَيَالَصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ
فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ۝٢٨ وَأَوْرَثَكُمْ
أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَمْ تَطْنُوهَا
وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا

⁴⁸⁸ veya "onların pek azı savaşa gelir".

⁴⁸⁹ yani savaş esnasında, çarpışmaya fazlaca iştirak etmez, isteksizlik gösterirler.

⁴⁹⁰ Hendek kuşatması bozulduktan sonra, Hz. Peygamber, ihanetlerinden dolayı Yahudiler'e bir ders vermek üzere hiç beklemeden Benü Kurayza kabilesinin üzerine yürüdü. 20 günden fazla sü-
ren kuşatmadan sonra, Benü Kurayza kalesi teslim alındı. Bu pasaj, bu zafere işaret etmektedir.

ve henüz ayağınızı dahi basmadığınız yer-
leri Allah size mîras olarak verdi. Allah
herşeye gücü yetendir.⁴⁹⁰

dd) Hudeybiye Barış Antlaşması

Hicretin üzerinden beş koca yıl geçmişti. Gerek Hz. Peygamber, gerekse muhacirler
hem Kabe'yi ziyaret etmek, hem de yurtları olan Mekke'yi görmek istiyorlardı. Umre a-
macıyla yola çıktılar, ama Mekkeliler Müslümanlar'ın bu taleplerine olumsuz cevap verdi-
ler. Bu durum karşısında Hz. Peygamber Müslümanlar'dan, gerekirse savaşmak konu-
sunda söz aldı (Rıdvan biatı). Kur'an, savaş donanımına sahip olmadıkları hâlde Hz.
Peygamber'e gösterdikleri güven ve sadakattan dolayı mü'minlerin bu davranışlarından
övgüyle söz etmektedir (48.Feth/18). Müslümanlar'ın bu kararlı tutumları kendilerine ula-
şan Mekkeliler, savaşmaktan çekinmişler ve Müslümanlar'la uzlaşma yoluna gitmişlerdi.
Bazı Müslümanlar'ın, antlaşma maddelerinin Müslüman tarafın aleyhine olduğunu dü-
şündükleri için muhalefet etmelerine rağmen, Hz. Peygamber müşriklerle anlaşmayı ka-
bul etti. Daha sonraki yıllarda, bu antlaşmanın stratejik bakımdan ne büyük bir başarı ol-
duğu, Müslümanlar tarafından yaşanarak görüldü.

48/10. (Ey Muhammed!) Sana biat e-
denler, aslında Allah'a biat etmişlerdir.
Allah'ın eli onların elleri üzerindedir.⁴⁹¹
Kim verdiği sözden dönerse, ancak
kendi zararına dönmüş olur. Kim de Al-
lah'a verdiği andı yerine getirirse, (Allah)
ona büyük bir ödül verecektir. 11. Bede-
viler'den (savaşta) geri bırakılanlar,
sana: "Bizi mallarımız ve ailelerimiz alı-
koydu, Allah'tan bizim bağışlanmamızı
dile" diyecekler. Gönüllerinde bulun-
mayanı dilleriyle söylerler. Onlara de ki:
"Allah size bir zarar gelmesini dilerse,
yahut bir fayda elde etmenizi dilerse,
O'na karşı kim sizin için bir şey yapabi-
lir? Kaldı ki, Allah yaptıklarınızdan ha-
berdardır". 12. Aslında siz, Elçi'nin ve i-
nananların, ailelerine bir daha dönme-
yeceklerini sanmıştınız. Bu, gönülle-
rinize güzel görünmüştü de kötü sanıda
bulunmuştunuz. Sizler, bilmeyen kimse-
lerdiniz. 13. Kim Allah'a ve Elçisi'ne i-
nanmamışsa, (bilsin ki) Biz inkârcılar i-
çin çılgın bir alev hazırlamışızdır. 14.
Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'-
ındır. O dilediğini bağışlar, dilediğine a-

١٠/٤٨ إِنْ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَذُ
اللَّهُ قُوَّةً لِيَدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ
وَمَنْ أَوْقَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمَ يَكُونُ لِحَرْبِهِ
عَظِيمًا ۝١١ سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ
شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِالسَّيْتِهِمْ
مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا
إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ۝١٢ بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ
الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزَيَّنَ ذَلِكَ فِي
قُلُوبِكُمْ وَظَنَّتُمْ ظَنًّا سَوْءًا وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا ۝١٣
وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ
سَعِيرًا ۝١٤ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَغْفِرُ
لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا
رَحِيمًا ۝١٥ سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَاتِمِ
لِتَأْخُذُوا ذُرُوعًا نَنْتَعِمُ بِرَيْدُونِ أَنْ يَبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ

⁴⁹¹ Biat, birinin egemenliğini kabul ve bağlılık yemini etmektir. Biat el tutuşarak yapıldığı için "Al-
lah'ın eli de onların elleri üzerindedir" denilmektedir.

rini fenalık etmek için uzatırlar, keşke inkâr etseniz isterler. 3. Yakınlarınız ve çocuklarınızın kıyamet gününde size bir fayda vermezler, (Allah) aranızı ayırır. Allah işlediklerinizi görmektedir.

48/1. (Ey Muhammed!) Biz sana apaçık bir zafer sağlamışızdır. 2. Allah böylece, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlayacak, sana olan nimetini tamamlayacak ve seni doğru yola eristirecektir. 3. Allah sana üstün bir yardımda bulunacaktır.

48/27. Allah, Elçisi'nin rüyasının gerçek olduğunu doğruladı. İnşallah, siz güven içinde, başlarınızı tıraş etmiş veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Harâm'a gireceksiniz. O, sizin bilmediğinizi bilir. Size, bundan başka, yakın bir zafer verecektir.

9/7. Mescid-i Haram'ın yanında antlaşmış olduklarınızın dışında, ortak koşanların Allah katında ve Elçisi'nin nezdinde nasıl bir antlaşmaları olabilir? Onlar size dürüst davrandıkça, siz de onlara dürüst davranın. Allah kendine karşı saygılı olanları sever. 8. Nasıl? Eğer size üstün gelselerdi, ne söz, ne de sözleşme gözetirlerdi. Onlar, gönülleri istemezken, ağızlarıyla sizi hoşnut etmeye uğraşırlar, onların çoğu yoldan çıkmıştır. 9. Allah'ın âyetlerini az bir değere değişip, onun yolundan alıkoydular. Yapmış oldukları şey ne kötü idi! 10. Onlar, bir mü'mine karşı ne söz, ne de sözleşme gözetirler. İşte bunlar düşmanlıkta aşırı gidenlerdir. 11. Eğer bunlar tövbe eder, namazı kılar ve zekatı verilerse, sizin din kardeşlerinizdirler. Biz hükümleri, bilen bir topluma açıklıyoruz. 12. Antlaşmalarından sonra yeminlerini bozarlar ve dininize dil uzatırlarsa, bu durumda inkârcılığın önderleriyle savaşın. Çünkü onların yeminlerine güvenilmez. Belki böylece vazgeçerler. 13. Yeminlerini bozan, Elçi'yi sürgün etmeye yeltenen ve ilk önce sizinle uğraşmaya başlayan bir toplulukla savaşmalı değil misiniz? Yoksa onlardan mı korkuyorsunuz? Eğer inanıyorsanız, korkmanız gereken Allah'tır.

وَيَسْطُورَ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتُهُم بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ (٣) لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

(١/٤٨) إِنْ فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا (٢) لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا (٣) وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَظِيمًا

(٢٧/٤٨) لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا

(٧/٩) كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنْ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ (٨) كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلَّا ذِمَّةً يَرَضُونَكُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَتَابَى قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ (٩) اِشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَنُّوا عَنْ سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٠) لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلَّا وَلَا ذِمَّةً وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ (١١) فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخِذُوا أَنْفُكُمْ فِي الدِّينِ وَتَفَصَّلِ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (١٢) وَإِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَتِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ (١٣) أَلَا تَقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ يَدْعُوكُمْ أُولَئِكَ مَرْءَةٌ أَنْحَثُوا قُلُوبَهُمْ فَلَا أَخْقَ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (١٤) قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ

14-15. Onlarla savaşın ki, Allah sizin elinizle onlara azap etsin ve onları rezil etsin; sizi onlara üstün kılsın ve inanan toplumun gönüllerine su serpsin, yüreklerinin öfkesini gidersin. Allah dilediğinin tövbesini kabul eder. Allah bilgidir, bilgedir. 16. Yoksa, Allah içinizden cihad edenleri, Allah'tan, Elçisi'nden ve inananlardan başka sırdaş edilmeyenleri bilmeden, bırakılacağınızı mı sandınız? Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

9/23. Ey inananlar! Inkârcılığı inanmaya tercih ettikleri sürece babalarınızı ve kardeşlerinizi dost edinmeyin. Kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerdir. 24. (Ey Muhammed!) De ki: "Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabalarınız, elde ettiğiniz mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret ve hoşunuza giden evler, size Allah'tan, Elçisi'nden ve O'nun yolunda cihat etmekten daha sevimli ise, Allah'ın buyruğu gelene kadar bekleyin. Allah, yoldan çıkan toplumu doğru yola koymaz.

e) Mekke'nin Fethinden Sonraki Savaşlar

ea) Huneyn

Mekke'nin fethinden kısa bir süre sonra, Hz. Peygamber Havazin kabilelerinin Huneyn vadisinde toplandıklarını haber aldı ve onların üzerine yürümeye karar verdi. Onbinden kalabalık bir orduyla yola çıktılar. Müslüman ordusunda, Mekke'nin fethinden sonra Müslüman olmuş pek çok kişi vardı. Düşman birlikleri sayıca Müslümanlar'ın yarısı kadar bile değildi. Bu durum Müslümanlar'ın gevşemelerine neden oldu. Bu gevşeklik esnasında karşı tarafın ustaca saldırması, Müslümanlar'ın çok kayıp vermesine yol açtı. Bu esnada yeni Müslüman olanların çoğu da cephe gerisine kaçtılar. Ancak, Hz. Peygamber'in kararlı tutumu ve samimi Müslümanlar'ın çabaları sonucunda Havazin bozguna uğratıldı.

9/25. Allah bir çok yerde ve Huneyn gününde size yardım etti. Çokluğunuz sizi böbürlendirmişti, ama size bir yarar sağlamamıştı; yeryüzü bunca genişliğine karşılık size dar gelmişti de arkanızı dönmüştünüz. 26. Sonra Allah, Elçisi'ne ve inananlara güven verdi ve görmediğiniz askerler gönderdi de inkâr edenlere azap etti. İşte inkârcıların cezası

وَيَنْصُرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ (١٥) وَيَذْهَبْ غَيْظُ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (١٦) لَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِجَنَّةٍ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

(٢٣/٩) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنْ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (٢٤) قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

(٢٥/٩) لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمْ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ (٢٦) ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ

budur. 27. Bundan sonra da Allah dile-dığının tövbesini kabul eder. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

eb) Tebük

Mekke'nin fethinden bir yıl kadar sonra, Hz. Peygamber Şam bölgesinde Mute'nin öcünü almak üzere bir savaş hazırlığı yapıldığını haber aldı. Zaten o bölgedeki kabileler Mute olayından sonra Müslümanlar'ın kervanlarına saldırmaya başlamışlardı. Hz. Peygamber oldukça büyük ve donanımlı bir ordu kurmaya karar verdi. Ancak hem gidilecek mesafe-nin uzunluğu, hem de mevsimin yaz olması, pek çok kişiyi isteksizliğe itti. Hz. Peygam-ber'den savaşa katılmamak için açık açık izin isteyenler oldu. Hz. Peygamber de, gönülsüz insanları savaşa götürmenin bir yararı olmayacağını düşünerek, onlara izin verdi. Gönüllüler ordusu yola çıktı ve 20 gün yolculuktan sonra Tebük'te konakladılar. Hz. Pey-gamber hem güç gösterisi yapmak, hem de keşif amacıyla, etrafa küçük birlikler gön-derdi. Bu uygulamasından, umduğu sonucu aldı ve bölge kabilelerinin tamamına yakını Müslümanlar'a teslim olup, onların egemenliklerini kabul ettiler.

9/1. Allah'tan ve Elçisi'nden antlaşma yap-tığınız putperestlere ihtardır! 2. Yer-yüzünde dört ay daha dolaşın. Allah'ı aciz bırakamayacağınızı ve Allah'ın inkârcıları rezil edeceğini bilin. 3. En büyük Hac gününde, Allah'dan ve Elçisi'nden insanlara bildiridir: Allah ve Elçisi putatapanlardan uzaktır. Eğer tövbe ederseniz, bu sizin iyi-liğinize olur. Eğer yüz çevirirseniz, bilin ki, Allah'ı aciz bırakamazsınız. Inkâr edenlere can yakıcı azabı müjdele. 4. Ancak, ant-laşma yaptığınız putperestlerden, size karşı bir eksiklik yapmayan ve size karşı hiç kimseye arka çıkmayanlarla olan ant-laşmalara, sürelerinin sonuna kadar riayet edin. Allah (azabından) sakınanları sever. 5. Saygın aylar çıkınca ortak koşanları bul-duğunuz yerde öldürün. Onları yakalayıp hapsedin ve her gözetleme yerinde onları bekleyin. Eğer tövbe eder, namazı kılar ve zekatı verilerse yollarını serbest bırakın. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 6. (Ey Muhammed!) Eğer ortak koşanlardan biri sana sığınmak isterse, onu sığınmana al ki, Allah'ın sözünü dinlesin. Sonra onu güvende olacağı yere ulaştır. Çünkü onlar bilmeyen bir topluluktur.

9/28. Ey inananlar! Ortak koşanlar pistir. Bu yıllardan sora Mescid-i Haram'a

الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ٢٧ ثُمَّ يَتُوبُ
اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

١/٩ بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ ٢ فَسَاحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ
وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي
الْكَافِرِينَ ٣ وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ
الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ
فَإِنْ تَبَيَّنَ فَوَهِ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ
مُعْجِزِي اللَّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابِ أَلِيمٍ ٤ إِلَّا
الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا وَلَمْ
يُظَاهَرُوا عَلَيْكُمْ أَوْ فَاتَمَّوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَى مُدَّتِهِمْ
إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ٥ فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرْمُ
فَأَقْبَلُوا لِلْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخَذُواهُمْ
وَأَحْصَرُوهُمْ وَأَقْعُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِنْ تَابُوا
وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ
غَفُورٌ رَحِيمٌ ٦ وَإِنْ أَخَذَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتِجَارَكَ
فَاجْرَهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ
قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ

٢٨/٩ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ

yaklaşmasınlar. Fakirlikten korkacak o-lursanız, (bilin ki) inşaallah Allah sizi kendi lütfundan zengin kılacaktır. Allah bilgidir, bilgedir. 29. Kitap verilenler-den, Allah'a ahiret gününe inananmayan, Allah'ın ve Elçisi'nin haram kıldığını ha-ram saymayan ve Hak Din'i din edinme-yen kimselerle, yenilgiyi kabul edip ken-di elleriyle cizye vermelerine kadar sa-vaşın.

9/38. Ey inananlar! Size ne oldu? "Allah yolunda savaşa çıkın" dendiğinde yere yı-ğılıp kaldınız. Ahiret yerine dünya hayatına mı razı oldunuz? Oysa dünya hayatının geçimliği ahirete göre pek azdır. 39. Eğer savaşa çıkmazsanız, Allah size can yakıcı bir azapla azap eder ve sizi başka bir top-lumla değiştirir, O'na hiç bir zarar da ve-remezsiniz. Allah'ın gücü herşeye yeter. 40. Eğer siz Muhammed'e yardım etmez-seniz, bilin ki, inkâr edenler onu, iki kişinin ikincisi olarak yurdundan çıkardıklarında, Allah ona yardım etmiştir. Hani o mağara-da arkadaşına: "Üzülme; Allah bizimledir" diyordu. Allah da ona huzur ve güven (se-kine) indirdi, görmediğiniz askerlerle onu destekledi ve inkâr edenlerin sözlerini al-çalttı. Allah'ın sözü en üstündür. Allah yü-cedir, bilgidir. 41. Hafiflikle, ağırla hep-niye yola koyulun ve Allah yolunda malları-nızla, canlarınızla cihad edin. Eğer bilirse-niz, bu sizin iyiliğinizdir. 42. Eğer (söz-konusu olan) kolay bir kazanç ve sıradan bir yolculuk olsaydı, sana uyarlardı. Fakat meşakkatli bir hedef onlara uzak göründü. Bir de: "Gücümüz yetseydi, sizinle beraber çıkardık" diye Allah'a yemin ederek ken-di-lerini helak ediyorlar. hâlbuki, Allah onla-rın yalan söylediklerini biliyor. 43. Seni Al-lah affetsin! Doğru söyleyenler sence belli olup, yalancı olanları öğrenmeden niye on-lara izin verdin? 44. Allah'a ve ahiret gününe inananlar, canları ve malları ile sa-vaşmaktan geri kalmak için senden izin is-temezler. Allah saygılı olanları bilir. 45. Senden, ancak Allah'a ve ahiret gününe inananmayan, gönülleri şüphe düşüp şüp-helerinde bocalayan kimseler, geri kalmak için izin isterler. 46. Eğer savaşa çıkmak

فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ
خِفْتُمْ عِيلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيَكُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ شَاءَ
إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٢٩ قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ
وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ

٣٨/٩ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ
انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَأْتِلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ
بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي
الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ٣٩ إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا
وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ٤٠ إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ
أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيًا إِذْ تَتَذَكَّرُ فِي الْغَارِ إِذْ
يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ
سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ
الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ
عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٤١ انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا
بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ
كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ٤٢ لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا
قَاصِدًا لَاتَّبَعُوكَ وَلَكِنْ بَدَدْتَ عَلَيْهِمُ الشَّقَّةَ
وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ اللَّهِ لَوِ اسْتَقَمَّتْ لَأَخْرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ
أَنْفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ٤٣ عَفَا اللَّهُ عَنْكَ
لَمِ أَدْنَتْ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ
الْكَاذِبِينَ ٤٤ لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَاللَّهُ
عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ٤٥ إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ
يَتَرَدَّدُونَ ٤٦ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً
وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ لِنَبِيِّنَاهُمْ قِتْلَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ

isteselerdi, ona bir hazırlık yaparlardı. Fakat Allah onların davranışlarını beğenmedi ve onları alıkoydu. Onlara: "Aciz olanlarla beraber oturun" denildi. 47. Eğer sizinle beraber (savaşa) çıkmış olsalardı, kafa karıştırmaktan başka bir şey yapmaz ve sizin birbirinize düşmanızı isteyerek, aranızda süratle sokulurlardı. İçinizde onlara kulak verenler vardır. Allah haksızlık yapanları bilir. 48. Nitekim, daha önce de karışıklık çıkarmak istemişlerdi, sana karşı birtakım işler çeviriyorlardı. Sonunda, gerçek ortaya çıktı ve beğenmedikleri hâlde Allah'ın buyruğu üstün geldi. 49. Onlardan: "Bana izin ver, beni denemeye kalkma" diyen vardır. Dikkat edin ki, onlar zaten denenme altındadır. Cehennem inkârcıları kuşatmıştır. 50. Sana bir iyilik gelirse, onların ağırlına gider. Eğer sana bir kötülük gelse: "Biz önceden işimizi tuttuk" derler ve sevinerek dönüp giderler.

9/81. Allah'ın Elçisi'ne karşı çıkarak geri kalanlar, oturup kalmakla memnun oldular⁴⁹²; Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad etmek hoşlarına gitmedi. "Sıcakta yola çıkmayın" dediler. De ki: "Cehennem ateşi daha sıcaktır". Keşke anlasalardı. 82. Kazanmış olduklarına karşılık, az gülsünler, çok ağlasınlar. 83. Eğer Allah seni onlardan bir topluluğun yanına döndürür ve onlar (savaşa) çıkmak için senden izin isterlerse, de ki: "Benimle asla çıkmayacaksınız; yanımda hiç bir düşmanla savaşmayacaksınız. Çünkü siz baştan oturup kalmaya razı oldunuz. Şimdi de geri kalanlarla beraber oturun".

9/90. Bedeviler'den, kendilerine izin verilmesi için özür beyan edenler geldi. Allah'a ve Elçisi'ne yalan söyleyenler ise, (özür bile beyan etmeden) oturdular. Onlardan inkâr edenlerin başına can yakıcı bir azap gelecektir. 91. Güçsüzlerin, hastaların ve sarfedecek bir şey bulamayanların, Allah ve Elçisi için ögüt ver-

الْقَاعِدِينَ ٤٧) لَوْ خَرَجُوا فِئَكُمْ مَا زَالَكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَا وَضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمْ الْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمَاعُونَ لَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ٤٨) لَقَدْ ابْتَغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ حَتَّى جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَارِهُونَ ٤٩) وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَقْتُلْنِي أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ٥٠) إِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِيبَكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرَنَا مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا وَهُمْ فَرِحُونَ

٨١/٩) فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ٨٢) فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ٨٣) فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ

٩٠/٩) وَجَاءَ الْمُعَذَّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ٩١) لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا

dikleri takdirde (savaşa katılamadıkları için) sıkıntı duymaları gerekmez. İyi davrananlar aleyhine bir yol izlenemez. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 92. Kendilerini bineğe bindirmen için sana geldikleri zaman: "Sizi bindirecek binek bulamıyorum" dediğinde, sarfedecek bir şey bulamadıkları için üzüntüden gözyaşı dökerek geri dönenlere de sorumluluk yoktur. 93. Sorumluluk ancak, zengin oldukları hâlde senden izin isteyenleredir. Onlar geride kalan kadınlarla bulunmaya râzı oldular. Allah da onların kalplerini mühürledi. Fakat onlar bunu bilmiyorlar. 94. Onlara geri döndüğünüz zaman, sizden özür dilerler. De ki: "Özür dilemeyin, size inanmayacağız. Allah, durumlarınızı bize haber vermiştir. Allah ve Elçisi işlerinizi görecektir. Sonra, görüleni ve görülmeyeni bilene geri götürüleceksiniz. O, yapmış olduklarınızı size bildirecektir". 95. Yanlarına vardığınız zaman, kendileriyle yüzleşmeyezsiniz diye Allah'a yemin edeceklerdir. Siz de onlarla yüzleşmeyin. Çünkü onlar pistirler. Kazandıklarının karşılığı olarak varacakları yer cehennemdir. 96. Kendilerinden hoşnut olabilirsiniz diye size yemin ederler. Siz onlardan hoşnut olsanız bile, Allah yoldan çıkmış olan topluluktan hoşnut olmaz.

9/106. Diğerlerinin ise işleri Allah'ın buyruğuna kalmıştır. Allah ya onlara azap eder, ya da tövbelerini kabul eder. Allah bilgidir, bilgedir.

f) Dinden Çıkma (İrtidat) Olayları

Hz. Muhammed'in Peygamberliği süresince az da olsa irtidat olaylarıyla karşılaşmaktayız. Ancak, Hz. Peygamber'in vefatından sonra bu olaylar daha da artmış, kabile düzeyine ulaşmıştır. Birinci Halife Hz. Ebu Bekir, bunlarla boyun eğdirene kadar savaşmıştı (Ridde Savaşları). Hz. Ebu Bekir'in kararı siyasi bir karardır ve bu savaşlarda öldürülenler siyaseten, devlete baş kaldırmaları hasebiyle öldürülmüşlerdir. Aşağıdaki ayetler dikkatle okunursa, irtidat ettiği için kişinin öldürüleceğine dair hiç bir talimat içermedikleri görülür. Mürtedin cezası ahirete mütealliktir.

16/106. Kalbi imanla yatışmış bulunup da (inkara) zorlananın dışında, kim inandıktan sonra Allah'ı inkâr eder ve

يُنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ مَا عَلَى الْمُخْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٩٢) وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَغْنِيَهُمْ تَقِيصُ مِنَ الشَّمْعِ حَرْحًا أَلَا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ ٩٣) إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَاءُ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٩٤) يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَأْنَا اللَّهَ مِنْ أَخْبَارِكُمْ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تَرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ٩٥) سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِنَعْرِضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رَجِسٌ وَمَآ أَلَهُمْ جَهَنَّمَ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ٩٦) يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ

١٠٦/٩) وَأَخْرُوجُونَ مُرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

١٠٦/١٦) مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيْمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيْمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ

⁴⁹² veya "Allah'ın Elçisi'nin arkasında kalanlar, oturup kalmakla memnun oldular..."

gönlünü inkârcılığa açarsa, bunlara Allah katından bir öfke vardır ve büyük azap da onlaradır.

2/217. (Ey Muhammed!) Sana haram aydaki savaştan soruyorlar. De ki: "Onda savaşmak büyük günahdır. Ama Allah yolundan alıkoymak, onu inkâr etmek, Mescid-i Haram'a engel koymak, halkını oradan çıkarmak Allah katında daha büyük günahdır. (Dininden döndürmek için insanlara) baskı yapmak, öldürmekten daha kötüdür". Güçleri yetmiş olsa sizi dininizden çevirinceye kadar sizinle savaşı sürdürürler. İçinizden kim dininden dönüp inkârcı olarak ölürse, işte onların işleri dünya ve ahirette boşa gider. Ve işte onlar cehennemliktir. Onlar orada temelli kalırlar.

3/86. İnandıkdan, Elçi'nin hak olduğuna tanıklık ettikten ve kendilerine açık belgeler geldikten sonra inkâr eden bir topluluğu, Allah nasıl doğru yola erdirtir? Allah, zalimleri doğru yola iletmez. 87. İşte bunların cezası, Allah'ın, meleklerin ve insanların hepsinin lânetine uğramalarıdır. 88. Bu lânette temelli kalacaklardır. Onlardan azap eksiltilmeyecek ve onlara bir daha bakılmayacaktır. 89. Ancak, ondan sonra tövbe edip düzelenler olursa, Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 90. İnandıkdan sonra inkâr edip, sonra da inkârları artanların tövbeleri kabul edilmeyecektir. İşte onlar tam sapanlardır. 91. Inkâr edip de, inkârcı olarak ölenlerin hiç birinden, dünya dolusu altını fıdye verse de kabul edilmeyecektir. İşte bunlara can yakıcı azap vardır ve hiç bir yardımcısı da olmayacaktır.

4/115. Kendisine doğru yol apaçık belli olduktan sonra, kim Elçi'ye karşı gelir ve inananların yolundan başkasını tutarsa, onu döndüğü yöne yürütür ve cehennemde yakarız. Ne kötü bir gidiş yeridir.

صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

(٢١٧/٢) يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْقِتَّةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يَقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فِيمَتٍ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

(٨٦/٣) كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيْمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٨٧) أُولَئِكَ جَزَاؤُهُمْ أَنْ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ (٨٨) خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يَنْظُرُونَ (٨٩) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٩٠) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيْمَانِهِمْ ثُمَّ إِذْ ذَاكَ كَفَرُوا لَنْ تَقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ (٩١) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ قَلَنْ يَقْبَلُ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوْ افْتَدَى بِهِ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

(١١٥/٤) وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ تُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

4/137. İnanıp sonra inkar edenler, sonra inanıp tekrar inkar edenler, sonra da inkarları artmış olanları Allah ne bağışlayacak, ne de doğru yola iletecektir.

5/54. Ey inananlar! Sizden kim dininden dönerse, Allah, yerinin yermesinden korkmayan, Allah yolunda var gücüyle uğraşan, inkârcılara karşı onurlu, inananlara karşı alçak gönüllü, Allah'ın sevdiği ve kendileri de Allah'ı seven bir topluluk getirir. Bu, Allah'ın bol nimetidir, onu dilediğine verir. Allah (herşeyi) kuşatır ve bilir.

(١٣٧/٤) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ إِذْ ذَاكَ كَفَرُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا

(٥٤/٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

DOKUZUNCU BÖLÜM TARİH VE KISSALAR

Tarih, hem geçmiş zaman dilimlerinde cereyan etmiş olayları, hem de özgür irade sahibi bir varlık olan insanoğlunun ortaya koyduğu eylemleri ve bunların sonuçlarını ifade eder. Kur'an her iki anlamıyla da tarihle yakından ilgilenir. Geçmiş toplumlara dair tarihî anlatımlar (*kıssa*) Kur'an metninin üçte birine yakın bir yoğunluğa sahiptir. Bunların çoğunu, doğal olarak, peygamberli toplumların kıssaları teşkil etmektedir. Bu anlamda, Kur'an'daki tarihî anlatımların bir bakıma peygamberler tarihi olduğunu söyleyebiliriz. Kur'an'daki bütün tarihî anlatımlar yakından incelendiğinde, bunlarla muhataba bir tarih perspektifi ve tarih bilinci verilmek istendiği rahatlıkla görülür.

A. TARİH

Kur'an'a göre tarihi Allah ve insan birlikte örmektedir. Esasen insanın varoluş sebebi olan 'denenme' tarih alanında gerçekleşmektedir, zira insan tarihe iradî eylemleriyle katılmaktadır. İnsanın her iradî eylemi de potansiyel olarak risk içermektedir; yani insan tarih içerisinde istediği rolü oynayabilir. Bu da onun iradesiyle ortaya koyacağı eylemleri yani tarih konusunda uyarılmasını gerektirmektedir. İşte Kur'an'ın mesajı, insanın özgürlüğünü kullanarak belirleyeceği yaşamını, tarihe olumlu katkıda bulunabilecek düzgün bir çizgide tutmasına yardımcı olmaya yöneliktir. Bu bölümde biraraya getirdiğimiz pasajlarda görüleceği gibi, Kur'an'ın tarihle ilgili mesajının özü şudur: İnsan tarih içerisinde başıboş bırakılmamıştır; onun her davranışı bir değişime gebedir. İnsanın eylemleri ile, bunların sebep olacağı değişimin arasındaki determinasyon ise, kuru bir yasalılığa değil, Allah'ın belirlediği tarih yasalarına (*sünnetullah*) bağlıdır. Dolayısıyla, Allah sadece tarihi dışarıdan izleyen bir hakem değil, aynı zamanda tarihin içinde bir taraf durumundadır. Allah ile insanın tarih içindeki ilişkisi tamamen ahlaki bir ilişkidir, zira Allah tarih içerisinde nasıl davranacağını ezelde belirlemiş ve bu davranış tarzını (*sünnetullah*) değiştirmeyeceğine dair kendisine ve insanlara söz vermiştir. Bütün bir insanlık tarihi, Allah'ın bu hikmetli sünnetine göre akmıştır ve öyle de devam edecektir.

1. Kur'an'da Tarihin Anlatılış Amacı

Kur'an geçmiş dönem olaylarıyla ilgili pek çok örneğe yer verirken, şaşmaz hedefine yönelik muhtelif fonksiyonlar icra etmektedir. Kur'an Tarihin belli dönemlerinde cereyan etmiş bu olayları sahneye koyarken, ya işlediği konuyu örneklendirmekte, ya inananların (veya inkarcıların) içinde bulundukları durumun veya sergiledikleri davranışların tarihte yaşanan benzerlerini hatırlatarak onları teselli (veya tehdit) etmekte, ya çok temel bir ahlak sorununa işaret etmekte, ya da benzer bir amaç gütmektedir. Ama onun gayesi, hiç bir seferinde salt hikayecilik, edebiyat veya tarihi bir olayın tam olarak aktarılması olarak değerlendirilemez. Bu itibarla, Kur'an'ın tarihle ilgili pasajlarını okurken, anlatılan olaylardan kendi hissemize ne düştüğüne yoğunlaşmak ve bu pasajların Kur'an'ın ilk muhataplarının ruh dünyalarında ne gibi değişiklikler yarattığını tasavvur etmek, Kur'an'ın amacını önplana çıkaran bir okuma tarzı olacaktır.

50/36. (Ey Muhammed!) Bunlardan önce, bunlardan daha güçlü, diyar diyar dolaşan nice nesilleri yok etmişizdir. Kurtuluşu var mı? 37. Bunda, kalbi olana veya hazır bulunup kulak verene ders vardır.

۳۶/۵۰ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحِيصٍ ۚ ۳۷ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ

54/51. Sizin benzerlerinizi yok ettik; öğüt alan yok mudur?

۵۱/۵۴ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ

7/100. Eski sahiplerinden sonra o yere varis olanlar anlamadılar mı ki, Biz dile-

۱۰۰/۷ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ

sek onları günahlarından dolayı belaya uğratar ve gönüllerini mühürleriz de, artık bir şey işitmez olurlar. 101. (Ey Muhammed!) İşte bu ülkelerin haberlerinden sana anlatıyoruz. Andolsun, onlara peygamberleri açık belgeler getirdi. Önceleri yalanlamış olduklarından dolayı inanamadılar. Allah inkarcıların kalplerini böyle mühürler. 102. Onların çoğunda söze bağlılık görmedik ve onların çoğunu yoldan çıkarmış bulduk.

20/128. Şimdi yurtlarında gezip dolaştıkları, kendilerinden önceki nice nesilleri yok etmiş olmamız, onları doğru yola sevketmez mi? Doğrusu, bunlarda akıl sahipleri için ibretler vardır.

11/120. Elçilerin haberlerinden senin yüreğini pekiştirecek herşeyi sana anlatıyoruz. Bunlarda sana hak, mü'minlere öğüt ve hatırlatma gelmiştir.

12/111. Onların (peygamberlerin) kıssalarında akli olanlar için bir ibret vardır. (Kur'an) uydurulacak bir söz değildir. Fakat o, kendinden öncekilerin doğrulanması, herşeyin açıklanması ve inanan bir toplum için bir rehber ve rahmettir.

16/36. Her millete: "Allah'a tapın ve Tağut'tan kaçın!" (diyen) bir elçi göndermişizdir. Allah, onların kimini doğru yola erdirdi, kimi de sapıklığı hak etti. Yeryüzünde gezin ve yalanlayanların sonlarının nasıl olduğuna bakın!

32/26. Şimdi yurtlarında gezip dolaştıkları, kendilerinden önceki nice nesilleri yok etmiş olmamız, onları doğru yola sevketmez mi? Şüphesiz bunlarda dersler vardır. Dinlemiyorlar mı?

2/134, 141. Bunlar, gelip geçmiş bir ümmettir. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız da sizedir. Onların yapmış olduklarından siz sorumlu tutul-

أَهْلَهَا أَنْ لَوْ نَشَاءُ أَصَبْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَنَطْبَعُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ (١٠١) تِلْكَ الْقُرَى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِهَا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ (١٠٢) وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ

(١٢٨/٢٠) أَقَلَّمْ يَهْدِي لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِينِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لَأُولِي النُّهَى

(١٢٠/١١) وَكَلَّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نَقُصُّ بِهٖ فَوَادِكْ وَجَاعَكَ فِي هَٰذِهِ الْحَقِّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ

(١١١/١٢) لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لَأُولِي الْأَلْبَابِ مَا كَانَ خَدِيبًا يَفْتَرِي وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

(٣٦/١٦) وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ

(٢٦/٣٢) أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِينِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ أَفَلَا يَسْمَعُونَ

(١٣٤، ١٤١/٢) تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ

mayacaksınız.

2/214. Yoksa, sizden önce gelip geçenlerin başlarına gelenler, sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Allah'ın Elçisi ve onunla beraber bulunan mü'minler: "Allah'ın yardımı ne zaman?" diyecek derecede darlığa, zorluğa uğramış ve sarsılmışlardı. Şimdi bilin ki, Allah'ın yardımı çok yakındır.

60/4. İbrahim ve onunla beraber olanlarda sizin için uyulacak güzel bir örnek vardır. Onlar –İbrâhim'in babasına: "Senin için bağışlanma dileyeceğim, fakat sana Allah'tan gelecek herhangi bir şeyi savmaya gücüm yetmez" demesi dışında– kavimlerine: "Biz sizden ve Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız; sizin tap-tıklarınızı inkâr ediyoruz, yalnızca tek Allah'a inanmanıza kadar bizimle sizin aranızda ebedî düşmanlık ve öfke ortaya çıkmıştır" demişlerdi. "Rabbimiz! Sana güvendik, sana yöneldik, dönüş Sana'dır. Rabbimiz! Bizi, inkâr edenlerle deneme; bizi bağışla. Sen Üstün'sün Bilge'sin".

60/6. Sizlerden Allah'ı ve ahiret gününü uman kimse için, bunlarda güzel örnekler vardır. Kim yüz çevirirse kendi aleyhine olur. Allah hiç bir şeye muhtaç değildir, övülmeye layıktır.

4/164. Daha önce sana anlattığımız elçilere ve sana anlatmadığımız elçilere de (vahyetmiştik). Allah Musa'yla ise konuşmuştu. 165. (Onları) müjdeleyici ve uyarıcı elçiler olarak (gönderdik) ki, elçilerin gelmesinden sonra insanların Allah'a karşı bahaneleri kalmasın. Allah üstün ve bilgedir.

47/10. Yeryüzünde dolaşip kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna bakmazlar mı? Allah onları yere geçirmişti; bu inkârcılara da onların başına gelenin benzeri vardır. 11. Çünkü Allah inananların

وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

(٢١٤/٢) أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتَخَلَّوْا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْجِئِينَ الْبَاسَاءَ وَالضَّرَّاءَ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ

(٤/٦٠) قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَّةً إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ

(٦/٦٠) لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

(١٦٤/٤) وَرَسُولًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرَسُولًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا (١٦٥) رَسُولًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِأَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

(١٠/٤٧) أَقَلَّمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَلُهَا (١١) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ

sahibidir. İnkârcılar ise sahipsizdir.

آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ

22/42-44. (Ey Muhammed!) Bunlar seni yalanlıyorlarsa, onlardan önce Nûh kavmi, Âd, Semûd, İbrâhîm kavmi, Lût kavmi ve Medyen halkı da peygamberlerini yalanlamış ve Mûsa da yalanlanmıştı. Ama Ben inkârcılara önce süre verdim, sonra da onları yakalayiverdim. Beni tanımamak nasılmış görsünler. 45. Nice kasabaların halkını haksızlık yaparlar-ken yok ettik. Artık duvarları, çatılarının üzerine çökmüş, kuyuları kullanılmaz olmuş, yüce sarayları terkedilmişlerdir.

۴۲/۲۲ (وَإِنْ يَكْذِبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ۚ ۴۳) وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ۚ ۴۴) وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكَذَّبَ مُوسَى لَلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتَهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۴۵) فَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَبَقِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا وَيَبْنِي مَعَطَّلَةٌ وَقَصْرٌ مَشِيدٌ

2. Tarihin İşleyişinde Yasalılık (Sünnetullâh)

Kur'an, tarihin Allah tarafından koyulmuş birtakım yasalar uyarınca işlediğini beyan etmektedir. Tarihin işleyişindeki bu yasalılık Kur'an'da 'Allah'ın tarih içindeki davranış tarzı' anlamına gelen *sunnetullâh* ifadesiyle anlatılır. Kur'an, Allah'ın tarih içerisindeki tavrının belirsiz olmadığı, aksine, Allah'ın hangi durumda nasıl davranacağına dair kendisine ve bu ilahi tavrın muhatabı olması itibarıyla insanlara söz verdiği fikrini işler. Tarihin kendilerine ayrıcalıklı davranması beklentisi içinde olanlara karşı, Allah'ın sünnetinde bir değişme olmayacağı vurgulanır.

7/34. Her millet için bir süre vardır. Süreleri geldiği zaman, ne bir an geri bırakılır, ne bir an öne alınırlar.

۳۴/۷ (وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ)

35/42-43. Kendilerine bir uyarıcı gelirse, bütün ümmetlerden daha çok doğru yolda olabileceklerine dair bütün güçleriyle Allah'a yemin etmişlerdi. Fakat kendilerine uyarıcının gelmesi, orada büyüklük taslamaları ve kötü düzen kurmaları yüzünden sadece nefretlerini artırdı. Oysa kötü kurulan düzene ancak sahibi düşer. Öncekilere uygulanagelenden başkasını mı bekliyorlar? Sen Allah'ın uygulamasında bir değişme bulamazsın. Sen Allah'ın uygulamasında bir sapma bulamazsın.⁴⁹³

۴۲/۳۵ (وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ أَهْدَى مِنَ الْإِنْسَانِ الْأُولَى فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ۚ ۴۳) اسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرُ السُّيِّئِ لَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السُّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سَنَةَ الْأُولَئِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسَنَةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسَنَةِ اللَّهِ تَحْوِيلًا

⁴⁹³ Kur'an, Araplar'ın Hz. Muhammed'in peygamberliğinden önceki peygamber beklentilerine işaret etmektedir. Onların bu beklentide samimi olmadıklarını gösteren karşı koyuşlarını ve Peygamber'in en azılı düşmanları kesilmelerini Kur'an 'büyüklenme' (*istikbâr*) ve 'kötü tuzak' olarak nitelendirmektedir. Çünkü onların Hz. Muhammed'in peygamberliğini tanınamamalarının makul ve ahlaki hiç bir gerekçesi

35/45. Allah insanları işlediklerine karşılık hemen yakalayiverseydi, yeryüzünde bir canlı bırakmazdı. Ama O onları belli bir süreye kadar erteler, süreleri geldiğinde ise, zaten Allah kullarını görmektedir.

26/208-209. Hiç bir kasaba halkını, kendilerine öğüt veren uyarıcılar olmadan yok etmedik. Biz zalim değiliz.

17/16. Biz bir kenti yok etmek istediğimiz zaman, önce varlıklarına emrederiz, onlar orada yoldan çıkarlar; böylece verilen sözü hak ederler. Biz de orasını yerle bir ederiz.⁴⁹⁴ 17. Nûh'tan sonra nice nesilleri yok ettik. Kullarının günahlarını görücü ve haberdar olarak Rabbin yeter.

17/58. Kıyamet gününden önce yok etmeyeceğimiz veya çetin bir azaba uğratmayacağımız hiç bir kasaba yoktur. Bu, Kitap'ta yazılıdır.

17/76. Seni yurdundan çıkarmak için, neredeyse seni tedirgin edeceklerdi. Böyle bir durumda, senden sonra orada kendileri de az bir süre kalabilirler. 77. Bizim senden önce gönderdiklerimiz hakkındaki uygulamamız budur ve Bizim uygulamamızda bir değişiklik bulamazsın.⁴⁹⁵

yoktur. Şairlik ve mecnunluk (21.Enbiya/5; 37.Saffat/36; 52.Tur/30 vb.) gibi iftiraları dışında tek haklı gerekçeleri, onun günün ölçülerine göre 'herhangi biri' olmasıdır (10.Yunus/2; 43.Zuhruf/31). Kur'an, Arap toplumunun önde gelenlerinin, aslında içlerinden basit birisinin, bütün düzenlerini alt üst edecek fikirlerle ortaya çıkmasını kabullenemediklerini bildirmektedir. Kur'an'ın 'büyüklenme' olarak nitelendiği tutum bu olsa gerektir.

⁴⁹⁴ Bu ayette "Biz bir kenti yok etmek istediğimizde..." ifadesi, ilk bakışta sebepsiz yere bir şehri yok etmeye karar verme şeklinde anlaşılmalı elverişli görünmektedir. Halbuki, dilbilimde de ifade edildiği gibi, bir metin cümlelerin toplamından daha fazla (anlamı) olan bir şeydir. Bütünlük içerisinde düşünüldüğünde, burada kentin yok edilmesine karar verilmesini gerektirecek ahlaki şartların oluşumunun tasvir edildiği görülecektir. Allah'ın emirlerini hatırlatan (emreden) elçilere başta varlıklı tabaka olmak üzere kent halkı karşı gelmektedir. Burada işaret edilen diğer bir önemli nokta da, ahlaki çürümenin genellikle önce varlıklı tabakada gerçekleştiği ve toplumu yönlendirdiğidir. Netice itibarıyla helak, ahlaki kurallara bağlı olarak, sünnetullah'a uygun olarak gerçekleşmektedir.

⁴⁹⁵ Burada açıkça, Mekke'li müşriklere, Hz. Peygamber'i Mekke'den çıkardıkları takdirde orada uzun

۴۵/۳۵ (وَلَوْ يَأْخُذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا

۲۰۸/۲۶ (وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنْذِرُونَ ۚ ۲۰۹) ذِكْرَى وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ

۱۶/۱۷ (وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا ۚ ۱۷) وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا

۵۸/۱۷ (وَإِنْ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا

۷۶/۱۷ (وَإِنْ كَادُوا لَيَسْتَفْرِزُونَكَ مِنَ الْأَرْضِ لَيُخْرِجُوكَ مِنْهَا وَإِذَا لَا يَلْبَثُونَ خِلَافَكَ إِلَّا قَلِيلًا ۚ ۷۷) سَنَةٌ مِنْ قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا وَلَا تَجِدَ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا

خَلَّتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ

kulları hakkında (öteden beri) süregelen uygulamasıdır. İşte inkârcılar o zaman kayba uğradılar.

١٨/٥٥) وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَى وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا

18/55. İnsanlara doğruluk rehberi gelmişken, onları inanmaktan ve Rablerinden bağışlanma dilemekten alıkoyan, öncekilere uygulananın kendilerine de gelmesini veya azabın karşılıklarına gelmesini beklemelerinden başkibir şey değildir.

١٨/٥٨) وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُهم بِمَا كَسَبُوا لَعَجَلْ لَهُمُ الْعَذَابُ بَلْ لَهُمْ مَوْعِدٌ لَنْ يَجِدُوا مِنْ دُونِهِ مَوْثِلًا ٥٩) وَتِلْكَ الْقُرَى أَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَوْعِدًا

18/58. Senin Rabbin çok bağışlayıcı ve merhametlidir. Onları yapıp ettikleri yüzünden yakalayacak olsaydı, onlara azabı çabuklaştırırdı. Ama onlara bir vade verilmiştir; ondan kaçıp sığınacak yer bulamazlar. 59. İşte, bu kasabaları haksızlık yaptıkları anda yok ettik. Onların yok oluşları için bir süre koymuştuk.

٢٣/٤٣) مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ

23/43. Hiç bir ümmet, kendi süresini ne öne alabilir, ne de erteleyebilir.

٨/٣٨) قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ

8/38. İnkâr edenlere, eğer vazgeçerlerse, geçmişlerinin bağışlanacağını; yok yine devam ederlerse, öncekilerle ilgili uygulamamızın geçerli olduğunu söyle.

٨/٥٣) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكْ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

8/53. Bu (Firavun ve kavminin cezalandırılmaları), bir toplum kendi içindekini değiştirmedikçe, Allah'ın da o topluma verdiği nimeti değiştirmeyeceğindendir. Allah işitendir, bilendir.

٣/١٣٧) قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ

3/137. Sizden önce birtakım uygulamalar geçmiştir. Yeryüzünde dolaşın da, yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bakın!

٣٣/٣٨) مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا

33/38. Allah'ın Peygamber için öngördüğü şeylerde ona bir güçlük yoktur. Bu, Allah'ın öncekilere ilişkin uygulamasıdır. Allah'ın emri şüphesiz gereği gibi yerine gelir.⁴⁹⁸

⁴⁹⁸ Sünnetullah ifadesinin Kur'an'daki anlam çerçevesi gözönünde bulundurulduğunda görülür ki, bu

10/11. İnsanların iyiliği acele istemeleri gibi, Allah da fenalığı onlara çabucak verseydi, süreleri hemen bitirilmiş olurdu. Ama Bize kavuşmayı arzulamayanları, azgınlıkları içinde bocalamaya bırakırız.

١١/١١) وَلَوْ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ فَبِئْسَ الَّذِي لَا يُرْجُونَ لِقَاءَنَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ

10/19. İnsanlar bir tek ümmetti, sonra ayrılığa düştüler. Eğer daha önce Rabbinden verilmiş bir söz olmasaydı, ayrılığa düştükleri şeyler hakkında aralarında hüküm hemen verilir.

١٩/١١) وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

15/12. Biz onu (Kur'an'ı) suçluların kalplerine böyle sokarız. 13. Öncekilerle ilgili uygulamamız ortada iken, yine de ona inanmazlar.

١٥/١٢) كَذَلِكَ نَسْلُكُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ (١٣) لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ

15/4. Hiç bir kasaba yoktur ki, onun belli bir yazısı olmadan Biz onu yok etmiş olalım.⁴⁹⁶ 5. Hiç bir millet kendi süresini öne de alamaz, erteleyemez de.⁴⁹⁷

٤/١٥) وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ (٥) مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ

40/82. Yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden sayıca daha çok, daha güçlü, yeryüzünde bıraktıkları eserler daha sağlam olan öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görmüyorlar mı? Kazandıkları onlara bir fayda vermemiştir. 83. Elçileri onlara açık belgelerle gelince, kendilerinde olan bilgiyle sevinip şımardılar da, alaya aldıkları şey onları sarıverdi. 84. Baskınımızı gördüklerinde: "Yalnız Allah'a inandık; O'na koştuğumuz eşleri inkâr ettik" dediler. 85. Ancak, Bizim baskınımızı gördüklerinde inanmaları kendilerine yarar sağlamadı. Bu, Allah'ın

٤٠/٨٢) أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَأَثَارًا فِي الْأَرْضِ فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ٨٣) فَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولُنَا بِالْبَيِّنَاتِ فَرَحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَخَافَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ٨٤) فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَخَدَعُوا كُفْرَنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ ٨٥) فَلَمْ يَكْ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ

süre kalamayacakları tehdidi yöneltilmektedir. Müşriklerin Hz. Peygamber'i sürme gayretlerinin nedenleri düşünüldüğünde, peygamberlerle ilgili bir yasa olarak takdim edilen bu husus, peygamberlerin fonksiyonlarını üstlenen unsurlar için de geçerli kabul edilebilir. Çünkü tarih açısından önemli olan kimlikler değil, nitelik ve davranışlardır. Bu durumda, yukarıdaki pasajdan, haksız yere sürgün edilen toplulukların önünde sonunda kendilerini sürenlere karşı zafer kazanacakları mesajı çıkarılabilir.

⁴⁹⁶ Burada 'yazı' (kitâb)'dan kastedilen, yok etmenin zorunlu ahlaki şartları ve bunun Allah katındaki değişmez bilgisidir.

⁴⁹⁷ Toplumlara yaşama süresi veya yok olma anı (ecel) ahlaki-toplumsal yasalara bağlıdır. Yalnız, bu yasalar mucizelerle desteklenmiş peygamberlerin gönderildiği toplumlarla, peygamber gönderilmemiş toplumlar arasında farklılık gösterir.

33/60. İkiyüzlüler, kalplerinde fesad bulanlar ve Medine'de bozguncu haberler yayanlar (bu yaptıklarından) vazgeçmezlerse, andolsun ki, seni onlara kışkırtırız; sonra senin yanında ancak az bir zaman komşu kalabilirler. 61. Lanetlenmişler; nerede bulunurlarsa yakanlar ve öldürülürler. 62. Allah'ın geçmiştekilerle ilgili uygulaması budur. Allah'ın uygulamasında bir değişme bulamazsın.

58/20. Allah'a ve Elçisi'ne karşı gelenler; işte onlar alçakların arasındadırlar. 21. Allah: "Andolsun ki, Ben ve elçilerim üstün geleceğiz" diye yazmıştır. Allah güçlüdür, üstündür.

48/22. İnkâr edenler sizinle savaşsalar, gerisin geri dönerler ve sonra da ne bir dost, ne de bir yardımcı bulabilirlerdi. 23. Allah'ın (öteden beri) süregelen uygulaması budur. Allah'ın uygulamasında bir değişme bulamazsın.

3. Toplumların Yok Oluşları (Helak)

Kur'an'da pek çok eski kavmin yok oluş hikayesine yer verilir. Tarihten seçilen bu örneklerin çoğunda, yok oluş, Allah'ın azabıyla gerçekleşmektedir. Kur'an'da azap ile yok etmenin çeşitli örneklerine yer verilir; titreme, çılgılık, sarsıntı, önünde durulmaz dondurucu rüzgarlar vb. Mahiyetleri tam olarak belli olmasa da, Kur'an'ın anlatışından, bu olayların insanların toptan ölümüne yol açan afetler şeklinde cereyan ettiğini anlıyoruz. Bununla birlikte, bir toplumun doğal bir yok oluş süreci sonunda yıkılması da Kur'an'da helak olarak nitelenmektedir.

89/1-4. Tanyerinin ağarmasına andolsun, on geceye andolsun, çifte ve teke andolsun ve gitmekte olan geceye andolsun. 5. Bunların her biri, akıl sahibi olan için yemine değmez mi? 6-10. (Ey Muhammed!) Hiç bir memlekette benzeri ortaya konmayan sütunlara sahip İrem'e, Âd kavmine; dağ yamacında kayalar oyan Semûd kavmine ve sarsılmaz bir sal-

ayette, sağlıklı bir toplum oluşturmada üstesinden gelinmesi zor görünen engellerin üzerine cesaretle gidilmesinin sonuç verici olduğu fikri işlenmektedir. Bu vesileyle Kur'an, sosyal çevrenin geleceğe dayalı mukavemetinin, hakka, adalete ve ahlaka dayanan ıslah hareketi karşısındaki zayıflığını öğretmekte ve Hz. Peygamber'i sadece Allah'tan korkmaya çağırmaktadır.

٦٠/٣٣ لَنْ لَمْ يَنْتَهُ الْمُتَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مِرْصَ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ٦١ مَلْعُونِينَ أَيْمَنَّا بِمَا نَفْعُوا أَخَذُوا وَقَتَلُوا نَفْسَهُ ٦٢ سَنَةُ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا

٢٠/٥٨ إِنَّ الَّذِينَ يُحَادِّثُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أَوْلَئِكَ فِي الْأَذْلَى ٢١ كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ

٢٢/٤٨ وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا الْأَذْهَابُ لَمْ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ٢٣ سَنَةُ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا

١/٨٩ وَالْفَجْرِ ٢ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ٣ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ٤ وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ٥ هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِذِي حِجْرِ ٦ أَلَمْ تَرَى كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ٧ إِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ٨ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ٩ وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِي ١٠ وَقِرْعُونَ ذِي

tanat sahibi Firavun'a Rabbinin ne ettiğini görmedin mi? 11-12. Bunlar memleketlerde aşırı gitmiş, oralarda bozgunculuğu artırmışlardı. 13. Rabbin, onları azap kırbacından geçirmiştir. 14. Rabbin sürekli gözletlemedi.

50/12-14. Onlardan önce Nûh'un kavmi, Ressliler, Semûd, Âd, Firavun, Lût'un kardeşleri, Eykeliler ve Tûbbâ kavmi de yalanlamışlardı. Bunların hepsi elçileri yalanlamışlardı da, tehdidim gerçekleşmişti.

50/36. (Ey Muhammed!) Bunlardan önce, bunlardan daha güçlü, diyar diyar dolaşan nice nesilleri yok etmişizdir. Kurtuluşu var mı?

7/34. Her millet için bir süre vardır. Süreleri geldiği zaman, ne bir an geri bırakılır, ne bir an öne alınırlar.

7/4. Biz nice kentleri yok etmişizdir. Geceleyin veya gündüzün uykularında iken baskınımız onlara geliverdi. 5. Baskınımız onlara ulaştığında, yalvarışları: "Biz haksızdık" demekten başka bir şey olmadı.

25/38-39. Âd, Semûd ve Ressliler'e ve bunların arasında bir çok nesillerin her birine misallerle anlattık, ama dinlemedikleri için hepsini kırdık geçirdik.

35/45. Allah insanları işlediklerine karşılık hemen yakalayiverseydi, yeryüzünde bir canlı bırakmazdı. Ama O onları belli bir süreye kadar erteler, süreleri geldiğinde ise, zaten Allah kullarını görmektedir.

28/58. Nimet ve refaha karşı nankörlük eden nice kasabaları yok etmişizdir. İşte yerleri! Kendilerinden sonra pek az kimseler oturabilmiştir. Onlara Biz varis olmuşuzdur. 59. Rabbin, kasabaların hal-kını, kendilerine ayetlerimizi okuyacak

الْأَوْتَادِ ١١ الَّذِينَ طَعَوْا فِي الْبِلَادِ ١٢ فَالْكَفَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ١٣ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ١٤ إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ

١٢/٥٠ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ ١٣ وَعَادُ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطَ ١٤ وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَقَوْمُ ثَبَعٍ كُلُّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ

٣٦/٥٠ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحِيصٍ

٣٤/٧ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ

٤/٧ وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا فَجَاءَهَا بَأْسُنَا بَيِّنًا أَوْ هُمْ قَاتِلُونَ ٥ فَمَا كَانَ دَعْوَاهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا إِلَّا أَنْ قَالُوا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

٣٨/٢٥ وَعَادًا وَثَمُودَ وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا ٣٩ وَكَلَّا ضَرَبْنَا لَهُ الْأَمْثَالَ وَكَلَّا تَبَرَّنَا تَتَّبِعِرَا

٤٥/٣٥ وَلَوْ يُولَئِذِ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا

٥٨/٢٨ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ يَكُنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ ٥٩ وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى حَتَّى يَبْعَثَ فِي أُمَمٍ رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَمَا

bir peygamber göndermedikçe yok etmiş değildir. Zaten Biz, yalnız halkı zalim olan kasabaları yok etmişizdir.

17/58. Kıyamet gününden önce yok etmeyeceğimiz veya çetin bir azaba uğratmayacağımız hiç bir kasaba yoktur.⁴⁹⁹ Bu, Kitap'ta yazılıdır.

10/13. Sizden önce, elçileri kendilerine açık belgeler getirmişken, inanmayarak haksızlık ettikleri zaman nice nesilleri yok ettik. İşte suçlu topluluğu böyle cezalandırırız. 14. Sonra, sizin nasıl davranacağınızı bakmak için onların ardından sizi yeryüzünde onların yerine geçirdik.

10/19. İnsanlar bir tek ümmetti, sonra ayrılığa düştüler. Eğer daha önce Rabbinden verilmiş bir söz olmasaydı, ayrılığa düştükleri şeyler hakkında aralarında hüküm hemen verilir.

10/49. De ki: "Allah'ın dilemesinin dışında ben kendime ne zarar verebilir, ne de yarar sağlayabilirim. Her ümmetin bir süresi vardır. Onların süreleri dolduğu zaman, onu ne bir an geciktirebilirler, ne de bir an öne alabilirler.

11/100. (Ey Muhammed!) Bu sana anlatıklarımız, kasabaların başlarından geçenlerdendir. Onların kimi ayakta, kimi de biçilmiş gibi yerle edilmiştir. 101. Biz onlara haksızlık etmedik, fakat onlar kendilerine yazık ettiler. Allah'tan başka taptıkları tanrıları kendilerine hiç bir yarar sağlamadı. Rabbinin buyruğu gelince, tanrıları onların zararını artırmaktan başka bir işe yaramadı. 102. Senin Rabbin, haksızlık yapan kasabalıları yakalayınca böyle yakalar. O'nun yakalaması şiddetli ve canyakıcıdır. 103. Bunda, ahiret azabından korkana ibret

كُنَّا مُهْلِكِي الْقَرْيَ إِلَّا وَأَهْلَهَا ظَالِمُونَ

٥٨/١٧ وَإِنْ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا

١٣/١٠ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ١٤ ثُمَّ جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ

١٩/١٠ وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِي مَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

٤٩/١٠ قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ

١٠٠/١١ ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْقُرَى نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَانِمٌ وَحَصِيدٌ ١٠١ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتَابُعٍ ١٠٢ وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ ١٠٣ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِمَنْ خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ ذَلِكَ يَوْمٌ مَجْمُوعٌ لَهُ

vardır. O, insanların toplanacağı gündür. O güne tanık olunacaktır.

40/5. Onlardan (Mekkeli müşriklerden) önce Nûh toplumu ve onların ardından, peygamberlere karşı gelen topluluklar da elçilerini yalanlamışlardı; her ümmet elçisini yakalamaya yeltenmişti. Bâtılı hakkın yerine koymak için mücadele etmişlerdi. Bunun üzerine Ben onları yakaladım. Cezalandırmam nasılmış? 6. Rabbinin, inkâr edenlerin ateşlikler olduklarına dair sözü böylece gerçekleşti.

40/82. Yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden sayıca daha çok, daha güçlü, yeryüzünde bıraktıkları eserler daha sağlam olan öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görmüyorlar mı? Kazandıkları onlara bir fayda vermemiştir. 83. Elçileri onlara açık belgelerle gelince, kendilerinde olan bilgiyle sevinip şımardılar da, alaya aldıkları şey onları sarıverdi. 84. Baskınımızı gördüklerinde: "Yalnız Allah'a inandık; O'na koştuğumuz eşleri inkâr ettik" dediler. 85. Ancak, Bizim baskınımızı gördüklerinde inanmaları kendilerine yarar sağlamadı. Bu, Allah'ın kulları hakkında (öteden beri) süregelen uygulamasıdır. İşte inkârcılar o zaman kayba uğradılar.

43/5. (Ey inkârcılar!) Aşırı giden kimse-lersiniz diye, sizi uyarmaktan vaz mı geçelim? 6. Öncekilere nice peygamberler göndermişizdir. 7. Kendilerine gelen her peygamberi mutlaka alaya alırdı. 8. Bunun için biz de, bunlardan daha kuvvetli olanları yok etmişizdir. Öncekilere dâir örnekler geçmiştir.

46/27. Çevrenizde bulunan birçok kasabaları yok etmişizdir. Belki doğru yola dönerler diye ayetleri açıklamışızdır. 28. Allah'tan başka, O'na yakınlık peyda etmek için edindikleri tanrılar kendilerine yardım etmeli değil miydi? Ama tanrıları onlardan uzaklaştılar. Bu, onların yalanı ve uydurup durdukları şeydir.

النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَشْهُودٌ

٥/٤٠ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ فَأَخَذْتَهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ٦ وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ

٨٢/٤٠ أَقْلَمَ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَأَثَارًا فِي الْأَرْضِ فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ٨٣ فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ٨٤ فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ ٨٥ فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سِنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ

٥/٤٣ أَفَنَضْرِبُ عَنْكَ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ ٦ وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيِّ فِي الْأَوَّلِينَ ٧ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ٨ فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَضَى مَثَلُ الْأَوَّلِينَ

٢٧/٤٦ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرَى وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ٢٨ فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

⁴⁹⁹ Bu ifadeden, kıyametten önce, her yerleşim yerinin veya toplumun (karye) yok edileceği veya azaba uğratılacağı değil, -eğer suç işlerlerse- bundan hiç birinin muaf tutulmayacağı anlamı çıkar. "...Biz yalnız, halkı zalim olan kasabaları yok ederiz" (28.Kasas/59).

18/58. Senin Rabbin çok bağışlayıcı ve merhametlidir. Onları yapıp ettikleri yüzünden yakalayacak olsaydı, onlara azabı çabuklaştırırdı. Ama onlara bir vade verilmiştir; ondan kaçıp sığınacak yer bulamazlar. 59. İşte, bu kasabaları haksızlık yaptıkları anda yok ettik. Onların yok oluşları için bir süre koymuştuk.

16/61. Eğer Allah insanları haksızlık yapmalarından ötürü hemen yakalayacak olsaydı, yeryüzünde bir canlı bırakmazdı. Fakat onları belli bir süreye kadar erteler. Süreleri geldiği zaman onu ne bir an geciktirebilirler, ne de bir an öne alabilirler.

21/11. Halkı zâlim olan nice kasabaları kırıp geçirdik ve onlardan sonra başka bir millet var ettik. 12. Onlar bizim bas-kınımızı hissettiklerinde, oradan kaçmaya koyuluyorlardı. 13. Koşup kaçmayın; size sağlanan refâha ve yurt-larınıza dönün, çünkü sorguya çekileceksiniz. 14. Onlar: "Vay başımıza gelenler! Biz haksızlık yapmış kimseler-mişiz" dediler. 15. Onların bu feryatları sürüp giderken, Biz onları biçip, ocaklarını söndürdük.

21/95. Yok ettiğimiz bir kasabanın geri dönmesi imkânsızdır.⁵⁰⁰

23/43. Hiç bir ümmet, kendi süresini ne öne alabilir, ne de erteleyebilir.

69/9. Firavun, ondan öncekiler ve alt üst olmuş kasabalarda oturanlar da suç iş-lemişlerdi. 10. Rablerinin elçisine baş kaldırmışlardı. Bunun üzerine Rableri onları şiddeti arttıkça artan bir ya-

(٥٨/١٨) وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُهم بِمَا كَسَبُوا لَعَجَلْ لَهم الْعَذَابَ بَلْ لَهم مَوْعِدٌ لَّنْ يَجِدُوا مِنْ دُونِهِ مَوْتًا ٥٩) وَتِلْكَ الْقُرَى أَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا

(٦١/١٦) وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ

(١١/٢١) وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ ١٢) فَلَمَّا أَحْسَوْا بِأَسَآئِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ ١٣) لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَىٰ مَا أَتَرَقْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِينَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ ١٤) قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ١٥) فَمَا زِلْتَ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ

(٩٥/٢١) وَحَرَامٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنْ هُمْ لَا يَرْجِعُونَ

(٤٣/٢٣) مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ

(٩/٦٩) وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ١٠) فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخَذَةً رَابِيَةً

⁵⁰⁰ Bu ayetin harfî tercümesi şöyledir: "Helak ettiğimiz bir kasaba için (dönüş) imkânsızdır; onlar geri dönmeyeceklerdir". Burada vurgulanan, helak olan toplumların geri dönmeyecekleridir; ancak bu ayete şöyle anlam verildiği de olmaktadır: "Yok ettiğimiz bir kasabanın (Bize) dönmemesi söz konusu olamaz".

kalayışla yakaladı.

47/13. (Ey Muhammed!) Biz, seni sürüp çıkaran kasabandan daha kuvvetli nice kasabaları yok ettik. Hiç yardım edenleri çıkmadı.

13/32. (Ey Muhammed!) Senden önce de bir çok elçi alaya alınmıştı. İnkâr edenleri bir süre erteledim, sonra onları yakaladım. Cezalandırmam nasılmış?

(١٣/٤٧) وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجْتِكَ أَهْلَكْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهم

(٣٢/١٣) وَلَقَدْ اسْتَهْزَأَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَأَمَلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا ثُمَّ أَخَذْتَهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ

4. Toplumların Yok Oluşlarını Doğuran Nedenler

Kur'an'ın tarihi ele alışında en çok ağırlık verilen konu, toplumların yok oluşları (helak) ve bu yok oluşu hazırlayan faktörlerdir. Söz konusu faktörler Kur'an'da çoğunlukla *israf*, *curm*, *fesâd*, *zulm* gibi ahlaki terimlerle ifade edildiği gibi, zaman zaman aynı etkenlerin *kuf*, *ism*, *zenb*, *tekzib*, *fısk* gibi dinî terimlerle isimlendirildiğini görmekteyiz. Aslında Kur'an'da kullanılan hiç bir terimi dinî muhtevadan tamamen bağımsız ele alma imkanı yoktur. Mesela iktisadî bir ahlaksızlık olan 'israf' aynı zamanda günahtır ve Allah israf edenleri sevmez. Benzer bir şekilde, hukuka aykırı fiilleri ifade eden 'cürm', aynı zamanda ilahî iradeye karşı olumsuz tavır alış da anlatmaktadır. Bu durum Kur'an'da kullanılan bütün ahlaki terimler için geçerlidir. Aynı durum ters yönde de vakidir. Örneğin, bilfiil Allah'ın gönderdiği risaleti yalan saymak anlamına gelen 'tekzib' aynı zamanda bir ahlaksızlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira Kur'an'a göre risaletin mesajı haklı ve hakikati yalanlamak veya yalanlamak ahlaksızca bir davranıştır. Toplumların yok oluşunu doğuran faktörleri anlatan Kur'an pasajları okunurken, Kur'an'daki dinî ve ahlaki terimler arasındaki bu ilişkinin gözönünde bulundurulmasında fayda vardır.

53/50-54. İlk Âd'ı ve Semûd'u yok edip, geri bırakmayan, daha önce de Nûh toplumunu (yok eden) —onlar daha zalim ve daha azgındı— ve altüst olmuş kasabaları yere batıran, onları gömdükçe gömen O'dur.

(٥٠/٥٣) وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَىٰ ٥١) وَتَمُودَ فَمَا أَبْقَىٰ ٥٢) وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلِ إِيَّاهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْفَىٰ ٥٣) وَالْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَىٰ ٥٤) فَغَشَّاهَا مَا عَشَّىٰ

38/12-13. Onlardan (Mekke müşriklerinden) önce Nûh kavmi, Âd, sarsılmaz bir saltanatın sahibi Firavun, Semûd, Lût kavmi ve Eykeliler de peygamberleri yalanlamışlardı. İşte bunlar da peygamberlere karşı birleşen topluluklardır. 14. Hepsî elçileri yalanladılar da azabımı hakettiler.

(١٢/٣٨) كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ ١٣) وَتَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ أُولَئِكَ الْأَحْزَابُ ١٤) إِنْ كُلِّ إِلَّا كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ

28/58. Nimet ve refaha karşı nankörlük eden nice kasabaları yok etmişizdir. İşte yerleri! Kendilerinden sonra pek az kim-

(٥٨/٢٨) وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطَرْتُمْ مَعِيشَتَهَا فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ يَكُنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا

lah onları suçlarıyla yakalamıştır. Allah'a karşı onları koruyan olmamıştır. 22. Bu, onların, kendilerine açık belgelerle gelen elçilerini inkâr etmelerinden ötürüdür. Allah da onları bunun için yakalamıştır. O kuvvetlidir, cezalandırması da şiddetlidir.

مِنْهُمْ قُوَّةٌ وَأَثَارًا فِي الْأَرْضِ فَآخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ (۲۲) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَآخَذَهُمُ اللَّهُ إِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ

16/26. Onlardan (Mekkeli müşriklerden) öncekiler düzen kurmuşlardı. Bunun üzerine Allah onların binalarına temellerinden geldi de tavanları başlarına çöktü. Azap onlara farketmedikleri yerden geldi.

(۲۶/۱۶) قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَآتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ

14/13-14. Inkâr edenler, elçilerine: "Ya bizim dinimize dönersiniz, ya da sizi yurduzdan çıkarınız" dediler. Rableri, peygamberlere: "Andolsun, Biz haksızlık edenleri yok edeceğiz ve sizi onlardan sonra yeryüzüne yerleştireceğiz. Bu, makamımdan korkan ve tehdidimden korkan içindir" diye vahyetti. 15. (Peygamberler) Rablerinden zafer istediler ve her inatçı zorba kaybettii.

(۱۳/۱۴) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُولُنَّ فِي مِلَّتِنَا فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ (۱۴) وَلَنَسْكَنَنَّكَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ (۱۵) وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ

21/41. (Ey Muhammed!) Senden önce bir çok elçi alaya alınmıştı da, onları alaya alanları, alay ettikleri şey çevreleyivermişti.

(۴۱/۲۱) وَلَقَدْ اسْتَهْزَأُ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

30/47. (Ey Muhammed!) Senden önce, birçok elçiyi kendi kavmine gönderdik, onlara belgeler getirdiler; dinlemeyip suç işleyenlerden öc aldık. Çünkü inananlara yardım etmek Bize düşer.

(۴۷/۳۰) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَاِنَّتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرَ الْمُؤْمِنِينَ

29/38. Âd ve Semûd'u da yok ettik. Bu-nu oturdukları yerler göstermektedir. Şeytan onlara işlediklerini güzel gösterdi; onları doğru yoldan alıkoydu. Oysa, kendileri bunu anlayacak durumda idiler. 39. Kârûn'u, Firavun'u ve Hâmân'ı da yok ettik. Andolsun ki, Mûsa kendilerine açık belgelerle gelmişti de, onlar yeryüzünde büyüklük taslamışlardı. Ama geçip gidecek değillerdi. 40. Her birini suçüstü yakaladık; kimine taşlar savuran rüzgarlar gönderdik, kimini bir çılgılık yok etti, kimini yerin dibine geçirdik, kimini

(۳۸/۲۹) وَعَادًا وَثَمُودَ وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِينِهِمْ وَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ (۳۹) وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ (۴۰) فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذُنُوبِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتِ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ

seler oturabilmiştir. Onlara Biz varis olmuşuzdur. 59. Rabbin, kasabaların halkını, kendilerine ayetlerimizi okuyacak bir peygamber göndermedikçe yok etmiş değildir. Zaten Biz, yalnız halkı zalim olan kasabaları yok etmişizdir.

نَحْنُ الْوَارِثِينَ (۵۹) وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى حَتَّى يَبْعَثَ فِي أُمَمٍ رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَى إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ

17/16. Biz bir kenti yok etmek istediğimiz zaman, önce varlıklarına emrederiz, onlar orada yoldan çıkarlar; böylece verilen sözü hakederler. Biz de orasını yerle bir ederiz. 17. Nûh'tan sonra nice nesilleri yok ettik. Kullarının günahlarını gören ve haberdar olarak Rabbin yeter.

(۱۶/۱۷) وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَرْنَاهَا تَدْمِيرًا (۱۷) وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ وَكَفَى بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا

11/117. Senin Rabbin, halkı islah edici olan kentleri, asla haksız yere yok edecek değildir.

(۱۱۷/۱۱) وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ

6/123. Her kentte ileri gelenleri, orada hile yapan suçlular kılmamız da bunun gibidir. Onlar yalnız kendilerine hile yaparlar ama farkına varmazlar.

(۱۲۳/۶) وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَارًا مُجْرِمِينَ لِيُمَكِّرُوا فِيهَا وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ

6/131. Bu, Allah'ın, haberleri yokken kentler halkını haksız yere yok etmeyeceğinden dolayıdır. 132. Herbirinin derecesi yaptıklarına göredir. Rabbin onların yaptıklarından habersiz değildir.

(۱۳۱/۶) ذَلِكَ أَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ (۱۳۲) وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

6/42. Andolsun, senden önceki milletlere peygamberler göndermiştik. Yakarırlar diye onları darlığa ve sıkıntıya uğrattık. 43. Onlara baskınımız geldiğinde olsun yakarsalardı ya! Ama kalpleri katılaştı ve Şeytan da onların yaptıklarını kendilerine süslü gösterdi. 44. Kendilerine hatırlatılan şeyi unuttuklarında, herşeyin kapısını onlara açtık. Kendilerine verilenlerle sevindikleri sırada, ansızın onları yakalayiverdik; şaşkın kalakaldılar. 45. Haksızlık eden toplumun kökü kesildi. Övgü, alemlerin Rabbi Allah'adır.

(۴۲/۶) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَآخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ (۴۳) فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۴۴) فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ (۴۵) فَقَطَّعَ دَابِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

40/21. Yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden daha kuvvetli olan ve yeryüzünde daha çok eser bırakan öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görmeyiz mi? Al-

(۲۱/۴۰) أَوْ لَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ

de suda boğduk. Allah onlara zulmetmiyordu, onlar kendilerine zulmediyorlardı.

8/53. Bu (Firavun ve beraberindekilerin helak edilmesi), bir toplum kendi içini değiştirmedikçe, Allah'ın da o topluma verdiği nimeti değiştirmeyeceğindendir. Allah işitendir, bilendir.

65/8. Biz Rablerinin ve O'nun elçilerinin buyruğu dışına çıkan nice kasabaların halkını, çetin bir hesaba çekmiş, onları görülmedik bir azaba uğratmışızdır. 9. Onlar işlerinin günahını tattılar; işlerinin sonu hüsrân oldu. 10. Allah onlara çetin bir azap hazırlamıştır. Ey inanmış olan akıl sahipleri! Allah'a saygılı olun, Allah size bir öğüt (Kur'an'ı) indirmiştir.

64/5. Daha önce inkar edip de, işlerinin günahını tadan kimselerin haberi sana gelmedi mi? Onlara can yakıcı azap vardır. 6. Bu, kendilerine peygamberleri açık belgelerle geldiğinde: "Bir insan mı bize yol gösterecek?" diyerek inkar edip gerçeğe yüz çevirmelerinden ötürüdür. Allah hiç bir şey muhtaç olmadığını ortaya koymuştur. Allah hiç bir şeye muhtaç değildir, övgüye layıktır.

5. Allah'ın Tarih İçinde İnananlara ve İyilere Yardımı

Kur'an, Allah'ın tarih içinde inananlara ve iyilere yardım ettiği/edeceği fikrini çok sık işler. Bu tür pasajlar, Kur'an'ın bütünü gözardı edilerek parçacı yaklaşımla okunduğunda, kullarına farklı davranan bir Allah telakkisine yol açabildiği gibi, inananları da yersiz bir gevşekliğe ve tembelliğe itebilmektedir. Oysa Kur'an, Allah'ın kendilerine yardım edeceğini vaadettiği mü'minlere, aynı zamanda makul davranmayı ve tedbirli olmayı da önermektedir. Başarılı olmak için gerekli şartları yerine getirmediğince, sadece haklı olmak yeterli değildir. Uhud yenilgisi ilk Müslümanlar'a bu gerçeği öğreten acı bir tecrübe olmuştur. Esasen Kur'an'ın dünya hayatıyla ilgili en temel öğretilerinden birisi de, nesnel gerçekler karşısında bütün insanların eşitliği ilkesidir (17.İsra/20; 53.Necm/39). Kur'an bu ilke gereği, fiziksel donanımdan başka, inanç ve moral güce de, dünya hayatında başarılı olmak için gerekli birer etken olarak yer verir. Ancak, Kur'an'ın kendine özgü ifade biçimi çerçevesinde inanç ve moral güce sahip olan tarafın başarısı, Allah'ın yardımı olarak vasıflandırılır.

26/227. Ancak, inanan ve yararlı iş işleyenler, Allah'ı çok çok ananlar ve hak-

أَعْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْطِيَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

٥٣/٨ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

٨/٦٥ وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَفَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسِبْنَاهَا حَسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نَكِرًا ٩ فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ١٠ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا

٥/٦٤ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ٦ ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى اللَّهُ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ

sızlığa uğratıldıklarında haklarını arayanlar bunun dışındadır. Haksızlık edenler nasıl bir dönüşle (Allah'a) döneceklerini göreceklerdir.

28/5-6. Biz, memlekette güçsüz bırakılanlara iyilikte bulunmak, onları önderler kılmak, onları vâris yapmak. Onları o yere yerleştirmek, Firavun, Hâmân ve her ikisinin askerlerine, çekinmekte oldukları şeylerin ne olduğunu göstermek istiyorduk.⁵⁰¹

12/110. Elçilerimiz umutlarını yitirdikleri ve yalanlandıklarını sandıkları zaman, yardımımız onlara yetişmiştir. Böylece dilediklerimiz kurtarıldı. Güçlü baskımız suçlu toplumdan geri çevrilemez.

37/171-173. Andolsun ki, peygamber kullarımıza söz vermişizdir: Onlar şüphesiz yardım göreceklerdir ve Bizim ordumuz üstün gelecektir.

40/51. Biz elçilerimize ve inananlara hem dünya hayatında, hem de tanıkların ayağa kalkacağı günde yardım ederiz.

14/13-14. İnkâr edenler, elçilerine: "Ya bizim dinimize dönersiniz, ya da sizi yurdumuzdan çıkarırız" dediler. Rableri, peygamberlere: "Andolsun, Biz haksızlık edenleri yok edeceğiz ve sizi onlardan sonra yeryüzüne yerleştireceğiz. Bu, makamımdan korkan ve tehdidimden korkan içindir" diye vahyetti.

21/105. Tevrat'tan sonra Zebûr'da da, yeryüzüne ancak iyi kullarının mirasçı olacağını yazmıştık. 106. Doğrusu, bu Kur'an'da kulluk eden kimselere bir bil-

وَذَكِّرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ عَلَيْهِ مُقْتَدِرُونَ

٥/٢٨ وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ٦ وَتُمْكِنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِي فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ

١١٠/١٢ حَتَّى إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِّبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَشَاءُ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ

١٧١/٣٧ وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ١٧٢ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ ١٧٣ وَإِنْ جُنَدْنَاهُمْ لَغَالِبُونَ

٥١/٤٠ إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ

١٣/١٤ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَذَلِكُنَّ الظَّالِمِينَ ١٤ وَلَنَسَكِّنَنَّكَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ

١٠٥/٢١ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ١٠٦ إِنَّ فِي

⁵⁰¹ Allah, haksızlık edenleri (zalimleri), kendilerine peygamber göndermişse ve mucizelerle desteklenmiş peygamberin açık mesajının reddi sözkonusu ise yok etmektedir. Ancak peygambersiz bir toplumda zalimleri devirecek olan, mazlumların devrimci bilincidir. Bu pasajda Allah, böyle bir duyurulmuş, güvenle atfı yapmaktadır. Ne var ki, mazlumların ahlaki duyarlılıkları ve direnme güçleri işi dış edilmişse, Firavunlar yönetiminde olduğu gibi, zalimler binlerce yıl ayakta kalabilirler.

diri vardır.

هَذَا نَبَلًا لِقَوْمٍ عَابِدِينَ

32/24. Dayandıkları ve âyetlerimize ke-sin olarak kani oldukları zaman, onların içinden, buyruğumuza göre doğru yola götüren önderler yetiştirdik.

(٢٤/٢٢) وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ

8/26. Hatırlayın, hani siz bir zamanlar orada azınlıktaydınız ve horlanıyor, insanların sizi kapıp götürmesinden korkuyordunuz da, Allah sizi barındırmış, sizi yardımıyla desteklemiş ve şükredesiniz diye size temiz rızıklar vermişti.

(٢٦/٨) وَاذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِ وَزَادَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

8/40. Eğer yüz çevirecek olurlarsa, bilin ki, sizin sahibiniz Allah'tır. O ne güzel sahip ve ne güzel yardımcıdır.

(٤٠/٨) وَإِنْ تَوَلَّوْا فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ نِعَمَ الْمَوْلَى وَنِعَمَ النَّصِيرُ

33/27. Onların (Yahudiler'in) yerlerini, yurtlarını, mallarını ve henüz ayağınızı dahi basmadığınız yerleri Allah size mî-ras olarak verdi. Allah herşeye gücü yet-tendir.

(٢٧/٢٣) وَأَوْرَثَكُم أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَمْ تَطْثُوهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا

47/11. Çünkü Allah inananların sahibidir. İnkârcılar ise sahipsizdir.

(١١/٤٧) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ

24/55. Allah, içinizden inanan ve yararlı iş işleyenlere, kendilerinden öncekileri sahip kıldığı gibi, onları da yeryüzüne sahip kılacağına, onlar için beğendiği dini temelli yerleştireceğine ve korkula-rını güvene çevireceğine söz vermiştir. Çünkü onlar Bana kulluk eder, hiç bir şeyi Bana ortak koşmazlar. Bundan son-ra inkâr eden kimseler; işte onlar artık yoldan çıkmış olanlardır.

(٥٥/٢٤) وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

22/38. Allah, şüphesiz inananları savunur. Allah hâinleri ve inkârcıları hiç sevmez.

(٣٨/٢٢) إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

22/40. Onlar: "Rabbimiz Allah'tır" dediler diye, haksız yere yurtlarından çıkarılmışlardır. Allah insanların bir kısmını diğerleriyle savmasaydı, manastırlar, ki-

(٤٠/٢٢) الَّذِينَ أَخْرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ

liseler, havralar ve içinde Allah'ın adı çok anılan câmiler yıkılıp giderdi. An-dolsun ki, Allah'a yardım edenlere O da yardım eder. Allah güçlüdür, üstündür.

بِبَعْضٍ لَهْذِمْتُ صَوَامِعَ وَبَيْعٍ وَصَلَوَاتٍ وَمَسَاجِدَ يُذَكِّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ

22/41. Onları orada iktidar sahibi kılsak, namazı kılarlar, zekatı verirler, uygun ola-nı emrederler ve fenalığı yasaklarlar. İşlerin sonucu Allah'a aittir.

(٤١/٢٢) الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ

6. Hz. Muhammed'in Karşıtlarına Yönelik Helak ve Azap Tehditleri

Kur'an'da anlatılan hemen her helak olayından sonra, Hz. Peygamber'in kavmi de helak olunmakla tehdit edilir. Bunun sebebi, onların içinde bulundukları ahlaki yozlaşmadır. Kur'an'ın ilk hitap çevresini teşkil eden Araplar, belki çağlarının en kötülerini değillerdi, ama en iyileri de değillerdi. Kur'an Hz. Peygamber'in onlara yönelik çabasını, uçuruma yuvarlanmak üzere bulunan bir toplumu kurtarma çabası olarak nitelemektedir. Kur'an'ın eskiye dair anlattığı bütün hikayelerin ve muhataplarına yönelttiği somut azap ve helak tehditlerinin temel hedefi, onlara tarih içindeki sorumluluklarını hatırlatmak ve içinde bu-lundukları durumun vehametine dikkat çekmektir. Kur'an'daki azap tehditlerini iyi anla-yabilmek için dikkat edilmesi gereken önemli bir diğer konu da, okunan pasajdaki tehdi-din ahirete mi, yoksa dünyaya mı yönelik olduğudur. Zira Kur'an'da zaman zaman bu i-kisi içiçe geçmektedir.

68/44. (Ey Muhammed!) Bu sözü (Kur'-an'ı) yalanlayanları Bana bırak; Biz onla-rı bilmedikleri yerden yavaş yavaş (so-na) yaklaştıracamız. 45. Onlara mühlet veriyorum; Benim tuzağım sağlamdır.

(٤٤/٦٨) فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبْ بِهِذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَنْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ (٤٥) وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ

73/15. Firavun'a bir elçi gönderdiğimiz gibi, size de, hakkınızda tanıklık edecek bir elçi gönderdik. 16. Firavun o elçiye karşı gelmişti de, onu çok ağır bir ceza-ya uğratmıştık. 17. Eğer inkâr ederseniz, gençleri ihtiyaçları günden nasıl koru-nacaksınız? 18. O günün şiddetiyle gök bile parçalanır. Allah'ın sözü yerine gelir. 19. Bu bir öğüttür. Dileyen, Rabbine va-ran bir yol tutar.

(١٥/٧٣) إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا (١٦) فَعَصَىٰ فِرْعَوْنَ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا (١٧) فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا (١٨) السَّمَاءُ مَنظُورٌ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا (١٩) إِنَّ هَذِهِ تَذَكُّرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا

102/1-2. Çokluk davası, kabirlere varma-nıza⁵⁰² kadar sizi oyalar. 3. Hayır; ya-

(١/١٠٢) أَلَيْسَ لَكُمُ التَّكْوِيرُ (٢) حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ (٣)

⁵⁰² Burada "kabirlere varmak"tan kastedilen ölümdür.

kinda bileceksiniz. 4. Hayır, hayır; ya-
kinda öğreneceksiniz. 5. Hayır; kesin o-
larak bir bilseniz. 6. Cehennem ateşini
kesin göreceksiniz. 7. Sonra onu gö-
zünüzle kesin olarak göreceksiniz. 8.
Sonra o gün, size verilmiş olan her ni-
metten kesin sorguya çekileceksiniz.

53/55. Rabbinin hangi nimetinden şüp-
heye düşersin? 56. İşte bu da (Muham-
med) ilk uyarılar gibi bir uyarandır. 57.
Yaklaşacak olan yaklaşmıştır. 58. Onu
Allah'tan başka giderecek⁵⁰³ olan da
yoktur. 59. Siz bu söze mi şaşı-
yorsunuz? 60. Açlamıyorsunuz da, gü-
lünüz. 61. Ve burun kıvrıyorsunuz.
62. Artık secdeye varın ve (Allah'a) kul-
luk edin.

85/17-18. (Ey Muhammed!) Firavun ve
Semüd ordularının haberi sana geldi mi?
19. İnkâr edenler, hep yalanlaya-
gelmişlerdir. 20. Oysa, Allah onları ar-
kalarından kuşatmıştır.

50/12-14. Onlardan önce Nûh'un kavmi,
Ressliler, Semüd, Âd, Firavun, Lût'un
kardeşleri, Eykeliler ve Tûbbâ kavmi de
yalanlamışlardı. Bunların hepsi elçileri
yalanlamışlardı da, tehdidim gerçekleş-
mişti.

50/36. (Ey Muhammed!) Bunlardan ön-
ce, bunlardan daha güçlü, diyar diyar
dolaşan nice nesilleri yok etmişizdir.
Kurtuluşu var mı?

54/43. Ey Mekke putperestleri! Sizin in-
kârcılarınız bunlardan (Firavun ve ta-
ifesinden) daha mı iyiler, yoksa kitab-
larda sizin için bir ruhsatname mi var?
44. Yoksa: "Biz muzaffer olacak bir top-
luluğuz" mu diyorlar? 45. Toplulukları
dağıtılacak ve onlar arkalarına dönüp

كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ٤) ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ٥)
كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ٦) لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ٧) ثُمَّ
لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ٨) ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ

٥٥/٥٣ قَبَائِلُ آلِهِ رَبِّكَ تَتَمَارَى ٥٦) هَذَا نَذِيرٌ
مِنَ النَّذْرِ الْأَوَّلِيِّ ٥٧) أَزِفَتِ الْأَرْفَةُ ٥٨) لَيْسَ لَهَا
مِنْ دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ ٥٩) أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ
تَعْجَبُونَ ٦٠) وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَكُونُونَ ٦١) وَأَنْتُمْ
سَامِعُونَ ٦٢) فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا

١٧/٨٥ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ١٨) فِرْعَوْنُ
وَتَمُودُ ١٩) بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ٢٠) وَاللَّهُ
مِنْ زُرَّتِهِمْ مُحِيطٌ

١٢/٥٠ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ
وَتَمُودُ ١٣) وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطَ ١٤)
وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ كُلٌّ كَذَّبَ الرَّسْلَ فَحَقَّ
وَعِيدٌ

٣٦/٥٠ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ
بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحِيصٍ

٤٣/٥٤ أَكْفَرَكُمْ خَيْرٌ مِنْ أَوْلَائِكُمْ أَمْ لَكُمْ بِرَأَاءٍ فِي
الزُّبُرِ ٤٤) أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُنتَصِرُونَ ٤٥)
سَيَهْرَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ٤٦) بَلِ السَّاعَةُ

kaçacaklardır. 46. Kıyamet saati onlara
söz verilmiştir. O ne korkunç, ne acı bir
saattir!

54/51. Sizin benzerlerinizi yok ettik, öğüt
alan yok mudur?

38/15. Bunlar da ancak, dönüşü⁵⁰⁴ olma-
yan tek bir çığlık beklemektedirler. 16.
Bunlar: "Rabbimiz! Bizim payımızı he-
saplaşma gününden önce ver" derlerdi.

7/94. Biz hangi kasabaya bir peygamber
göndermişsek, oranın halkını, yalvarıp
yakarsınlar diye darlık ve sıkıntıya uğ-
ratmışızdır. 95. Sonra kötülüğün yerine
iyiliği koyduk da, insanlar çoğaldılar ve:
"Atalarımız da sıkıntıya ve sevince ka-
vuşmuşlardı" dediler. Bundan dolayı hiç
farkında olmadıkları bir durumda onları
ansızın yakalayiverdik. 96. Eğer bu ka-
sabaların halkı inanıp saygılı olsalardı,
onlara göğün ve yerin bolluklarını açar-
dık. Ama yalanladılar; biz de kazanmış
olduklarına karşılık onları yakalayiverdik.
97. Bu kasabaların halkı uyurlarken ge-
celeyin baskınımızın başlarına gelme-
sinden güvende miydiler? 98. Veya bu
kasabaların halkı, eğlenirlerken, kuşluk
vakti baskınımızın başlarına gelmesin-
den güvende miydiler? 99. Allah'ın dü-
zeninden güvende miydiler? Allah'ın dü-
zeninden ancak kaybedecek toplum gü-
vende olur.

7/181. Yarattıklarımız arasında, Hakka
göre yol gösteren ve adaletle hükmeden
bir topluluk vardır. 182. Ayetlerimizi ya-
lanlayanları ise, bilmedikleri yönden ağır
ağır sonuca yaklaştıracaktır. 183. Onlara
süre veriyorum; Benim tuzağım çetindir.
184. Arkadaşlarında (Muhammed'de) bir
delilik olmadığını düşünmüyorlar mı? O,
ancak apaçık bir uyarıcıdır. 185. Gökle-
rin ve yerin hükümrânlığı ve Allah'ın ya-

مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَذْهَى وَأَمْرٌ

٥١/٥٤ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ

١٥/٣٨ وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَا
لَهَا مِنْ فَوَاقٍ ١٦) وَقَالُوا رَبَّنَا عَجَلْ لَنَا قِطْنًا قَبْلَ
يَوْمِ الْحِسَابِ

٩٤/٧ وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا أَخَذْنَا
أَهْلَهَا بِالْأَسَاءِ وَالضَّرَاءِ لَعَلَّهُمْ يَضُرَّعُونَ ٩٥) ثُمَّ
بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّى عَفَوْا وَقَالُوا قَدْ مَسَّ
آبَاءَنَا الضَّرَّاءُ وَالسَّرَّاءُ فَأَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا
يَشْعُرُونَ ٩٦) وَلَوْ أَنْ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا
لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ
كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ٩٧) أَفَأَمِنْ أَهْلُ
الْقُرَى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَائِمُونَ ٩٨)
أَوَلَمْ يَأْتِ أَهْلَ الْقُرَى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ
يُلْعَبُونَ ٩٩) أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ
إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ

١٨١/٧ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً يَهْتَوُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ
يَعْدِلُونَ ١٨٢) وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ
مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُونَ ١٨٣) وَأُمْلِي لَهُمْ إِنْ كَذَّبِي
مَتِينٌ ١٨٤) أُولَئِكَ يَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِهِمْ مِنْ جُنَّةٍ إِنْ
هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ١٨٥) أُولَئِكَ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ

⁵⁰³ Burada 'giderecek olan' şeklinde çevirdiğimiz *kâşife* kelimesine genellikle 'ortaya çıkacak olan' anlamı verilmektedir. Hitabin mantıki silsilesi açısından bizim verdiğimiz anlamın daha yerinde olduğu kanaatindeyiz (krş. 6. Enam/41).

⁵⁰⁴ Burada 'dönüş' olarak çevirdiğimiz *fevâk* kelimesine, 'kesinti' ve 'son bulma' anlamları da verilebilir.

rattığı şeyler üzerinde düşünüp, belki de ecellerinin yaklaşmış olduğunu (görmüyorlar mı)? Bundan sonra hangi söze inanacaklar?

72/24. Sonunda, kendilerine söz verileni gördükleri zaman, kimin yardımcısının daha güçsüz ve sayısının daha az olduğunu bileceklerdir. 25. (Ey Muhammed!) De ki: "Size söz verilen yakın mıdır, yoksa Rabbim onu uzun süreli mi kılmıştır, ben bilmem".

36/31. Kendilerinden önce nice nesilleri yok ettiğimizi, onların bir daha kendilerine dönmediklerini görmezler mi? 32. Hepsi huzurumuza getirileceklerdir.

36/48. Inkârcılar: "Doğru sözlü iseniz, bu verilen söz ne zamandır?" derler. 49. Çekişip dururlarken kendilerini yakalayacak bir tek çılgılığı beklerler. 50. O zaman, artık ne vasiyet edebilirler, ne de ailelerine dönebilirler.

19/73. Âyetlerimiz onlara apaçık okunduğu zaman, inkâr edenler inananlara: "Bu iki takımdan hangisinin makamı daha iyi ve yeri daha güzeldir?" derler. 74. Onlardan önce nice nesilleri yok ettik; onlar donanımcı ve gösteriş bakımından bunlardan daha iyidiler. 75. De ki: "Kim şaşkınlık içinde ise -Rahman, onu erteledikçe ertelemiş olsa da- sonunda tehdit edildikleri azabı veya kıyamet gününü gördükleri zaman, kimin yerinin daha kötü ve adamlarının daha güçsüz olduğunu bileceklerdir.

19/98. Bunlardan önce nice nesilleri yok ettik. Şimdi onlardan hiç birini duyuyor veya hiç bir ses işitiyor musun?

20/128. Şimdi yurtlarında gezip dolaştıkları, kendilerinden önceki nice nesilleri yok etmiş olmamız, onları doğru yola sevketmedi mi? Doğrusu bunlarda akıl

عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ

(٢٤/٧٢) حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَيَسْأَلُونَ مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ نَاصِرًا وَلَقُلْ عَذَابُ ٱلَّذِينَ ٱلَّذِينَ أَقْرَبُ مَا تُوَعَدُونَ لَمْ يُغَيِّرْ لَهُ رَبِّي أَمَدًا

(٣١/٣٦) أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ (٣٢) وَإِن كُلُّ لَمَّا جَمِيعٍ لَّدَيْنَا مُخَضَّرُونَ

(٤٨/٣٦) وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ (٤٩) مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ (٥٠) فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ

(٧٣/١٩) وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا (٧٤) وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قُرُونٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثَا وَرَبِّنَا (٧٥) قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَٰنُ مَدًّا حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضْعَفُ جُنْدًا

(٩٨/١٩) وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قُرُونٍ هَلْ تَحْسَبُ مِنْهُمْ مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا

(١٢٨/٢٠) أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِينِهِمْ إِن فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي

sahipleri için ibretler vardır. 129. Eğer Rabbimin verilmiş bir sözü ve tayin ettiği bir süre olmasaydı, hemen azaba uğrarlardı.

26/202. Bu (azab) onlara farkında değilken ansızın geliverecektir. 203. O zaman, "Ertelenmez miyiz?" derler. 204. Bizim azabımızı acele mi istiyorlardı? 205-207. Görmedin mi? (Ey Muhammed!) Biz onlara yıllar yılı nimetler vermiş olsak, sonra da kendilerine söz verilen azap başlarına gelse, kendilerine dünyada verilmiş olan nimetler onlara bir fayda sağlamaz.

27/71. Onlar: "Eğer doğru söylüyorsanız, bu sözünüz ne zaman yerine gelecektir?" derler. 72. De ki: "Acele ettiğiniz şeyin bir kısmı belki de ensenizdedir".

17/68. O'nun, karada da sizi yere batırmasından veya başınıza taş yağdırmasından güvende misiniz? Sonra kendinize bir koruyucu da bulamazsınız. 69. Ya da, sizi tekrar denize döndürerek, kırıp geçiren bir kasırgayı üzerinize gönderip, inkar etmenizden ötürü sizi suda boğmasından güvende misiniz? Sonra sizin için Bizden davacı olacak kimse de bulamazsınız.

10/46. Onlara söz verdiğimiz azabın bir kısmını sana ya gösteririz, ya da ruhunu alırsın. Nasıl olsa dönüşleri Bizedir. Sonra, Allah onların yaptıklarına tanıktır. 47. Her ümmetin bir elçisi vardır. Onlara elçileri geldiği zaman, aralarında adaletle hükmedilmiş olur ve onlara zulmedilmez. 48. Diyorlar ki: "Doğru sözlü iseniz, bu söz verilen azap ne zamandır?" 49. De ki: "Allah'ın dilemesinin dışında ben kendime ne zarar verebilir, ne de yarar sağlayabilirim. Her ümmetin bir süresi vardır. Onların süreleri dolduğu zaman, onu ne bir an geciktirebilirler, ne de bir an öne alabilirler. 50. De ki: "Allah'ın azabı size geceleyin veya gündüzün gelse, ne yaparsınız?" Suçlular bunda niye

النَّهْيُ (١٢٩) وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى

(٢٠٢/٢٦) فَيَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (٢٠٣) فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَ (٢٠٤) أَقْبِعْ دَائِبَنَا يَسْتَعْجِلُونَ (٢٠٥) أَفَرَأَيْتَ إِن مَّتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ (٢٠٦) ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ (٢٠٧) مَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَمْتَنُونَ

(٧١/٧٢) وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ (٧٢) قُلْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ رَدِفٌ لَّكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ

(٦٨/١٧) لَقَامَنَّاكَ أَن يَخْصِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا (٦٩) أَمْ أَمْنُكُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَىٰ فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرِّيحِ فَيُغِيرَ قَفَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْهَا بِهٖ تَبِيْعًا

(٤٦/١٠) وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ اللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ (٤٧) وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (٤٨) وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ (٤٩) قُلْ لَا أَمْلَأُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ (٥٠) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِن آتَاكُمْ عَذَابُهُ بَيِّنَاتًا أَوْ نَهَارًا مَاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ الْمُجْرِمُونَ (٥١) أَتُمْ إِذَا مَا وَقَعَ أَمْنُكُمْ

onlar da görecekler. 176. Azabımıza uğramak için acele mi ediyorlar? 177. O azap yurtlarına indiğinde, uyarılmış olanların sabahı ne kötü olur! 178. Bir süreye kadar onlara aldırış etme. 179. Sonra (olacakları) seyret; onlar da görecekler.

34/29. Onlar: "Doğru sözlü iseniz söyleyin, verilen bu söz ne zamandır?" derler. 30. De ki: "Size, bir gün tayin edilmiştir. Ondan ne bir saat geri kalabilirsiniz, ne de öne geçebilirsiniz".

39/25. Onlardan öncekiler de yalanlamışlardı da, farkına varmadıkları yerden onlara bir azap gelip çatmıştı. 26. Allah onlara, dünya hayatında rezilliği tattırdı; ahiret azabı ise daha büyüktür. Keşke bilselerdi!

39/39-40. (Ey Muhammed!) De ki: "Ey kavmim! Durumunuzun gerektirdiğini yapın; doğrusu, ben de yapacağım. Kendisini rezil edecek azap kime gelecek ve sürekli azap kime inecek bileceksiniz".

39/54-58. (Onlara de ki:) "Rabbimize yönelin. Azab size gelmeden önce O'na teslim olun; sonra yardım görmezsiniz. Azabın size ansızın ve hiç farkına varmadığınız bir sırada gelmesinden önce Rabbinizden size indirilen en güzel (söz)⁵⁰⁵ uyun ki, kimse: «Allah'a karşı vurdumduymazlık ettiğim için bana yazıklar olsun! Gerçekten ben alaya alanlardanmışım» demesin; veya kimse: «Allah beni doğru yola erdirtseydi sakınanlardan olurum» demesin; yahut, azabı gördüğünde: «Keşke benim için dönüş imkânı bulunsa da, iyi davrananlardan olsam» demesin".

41/13. (Ey Muhammed!) Eğer yüz çevirirlerse onlara de ki: "Ben sizi, Âd ve Sa-

وَالْبَصِيرَ هُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ۝۱۷۶ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ۝۱۷۷ فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ ۝۱۷۸ وَتَوَلَّى عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ۝۱۷۹ وَالْبَصِيرَ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ

۲۹/۳۴ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ۝۳۰ قُلْ لَكُمْ مِيعَادُ يَوْمٍ لَا تَسْتَأْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ

۲۵/۳۹ كَذَّبَ الَّذِينَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَآتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ۝۲۶ فَأَذَاقَهُمُ اللَّهُ الْخَزْيَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْعَذَابُ الْأَخِيرَ أَكْبَرَ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

۳۹/۳۹ قُلْ يَاقَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝۴۰ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ

۵۴/۳۹ وَأَنْبِئُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلَبُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصِرُونَ ۝۵۵ وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ۝۵۶ أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتَا عَلَىٰ مَا فَرَّقْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّآخِرِينَ ۝۵۷ أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ۝۵۸ أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَىٰ الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةٌ فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

۱۳/۴۱ فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ

⁵⁰⁵ Bu ifadeye çoğu kez: "... Size indirilenin en güzeline uyun" şeklinde anlam verilmektedir. Gramatik açıdan böyle bir anlam belirlemesinin doğruluğunda şüphe yoktur, ancak bu takdirde, indirilenin bir kısmının da güzel olmadığı gibi ikincil bir anlam ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, gramatik açıdan aynı derecede mümkün olan yukarıdaki anlamı tercih ettik.

acele ediyorlar? 51. O hâlde, vuku bulduğu zaman mı ona inanacaksınız? Şimdi mi inanıyorsunuz? Ama siz onu acele istiyordunuz.

10/102. Kendilerinden önce geçen günlerden başka bir şey mi bekliyorlar? De ki: "Bekleyin, ben de sizinle beraber beklemekteyim". 103. Sonra Biz elçilerimizi ve inananları kurtarız. Mü'minleri böyle kurtarız —bu zaten Bize düşer—.

11/8. Onların azabını sayılı bir süreye kadar erteleyecek olsak, kesinlikle: "Onu alıkoyan nedir?" diyeceklerdir. Bilsinler ki, onlara azap geldiği gün artık geri çevrilmez. Alaya alıp durdukları şey onları kuşatacaktır.

11/121-122. (Ey Muhammed!) İnanmayanlara: "Durumunuzun gerektirdiğini yapın; biz de yapacağız. Bekleyin; biz de bekleyeceğiz" de.

12/107. Onlar, Allah'ın azabından (kendilerini) büyüyecek bir belanın gelmesinden, ya da kıyamet saatinin, farkında olmayacakları bir anda ansızın başlarına gelmesinden güvende midirler?

6/133. Rabbin hiç bir şeye muhtaç değildir ve merhamet sahibidir. Dilerse sizi yok eder ve sizi başka bir topluluğun soyundan yarattığı gibi, dilediğini de sizin yerinize getirir. 134. Size söz verilen, şüphesiz yerine gelecektir; siz onun önüne geçemezsiniz. 135. (Ey Muhammed!) De ki: "Ey kavmim! Durumunuzun gerektirdiğini yapın. Ben de yapacağım. Bu dünyanın sonucu kimin olacak, (yakında) bileceksiniz. Çünkü haksızlık edenler kurtulamazlar".

37/171-173. Andolsun ki, peygamber kullarımıza söz vermişizdir; Onlar, şüphesiz yardım göreceklerdir ve Bizim ordumuz üstün gelecektir. 174. (Ey Muhammed!) Bir süreye kadar onlara aldırış etme. 175. Sonra (olacakları) seyret;

بِئَ الْآلَانِ وَقَدْ كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ

۱۰۲/۱۰ فَبَلِّغْهُمْ يَنْتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ قُلْ فَاَنْتَظِرُوا إِلَيَّ مَعَكُمْ مِنَ الْمُنتَظِرِينَ ۝۱۰۳ ثُمَّ نُنْجِي رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا كَذَٰلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نَجِّ الْمُؤْمِنِينَ

۸/۱۱ وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِلَىٰ أُمَّةٍ مَعْدُودَةٍ لَيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُ أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

۱۲۱/۱۱ وَقُلْ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَامِلُونَ ۝۱۲۲ وَانْتَظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ

۱۰۷/۱۲ أَفَأَمِنُوا أَنْ تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

۱۳۳/۶ وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ إِنْ يَشَاءُ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلَفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ كَمَا أَنتَ خَلَفَ مِنْ دَرِيَّةٍ قَوْمٍ آخَرِينَ ۝۱۳۴ إِنْ مَا تَوَعَّدُونَ لَأَتِيَنَّكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ۝۱۳۵ قُلْ يَاقَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ

۱۷۱/۳۷ وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ۝۱۷۲ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ ۝۱۷۳ وَإِنْ جُنَدُنَا لَهُمُ الْعَالِيُونَ ۝۱۷۴ فَتَوَلَّى عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ۝۱۷۵

ğunun gelmesini bekliyorlar. Onlardan öncekiler de böyle yapmışlardı. Allah onlara zulmetmemiştir. Ama onlar kendilerine yazık etmişlerdi. 34. Bundan dolayı, işledikleri kötülükler başlarına geldi ve alay edip durdukları şeyle kuşatıldılar.

يَأْتِي أَمْرُ رَبِّكَ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (٣٤)
فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

16/36. Her millete: "Allah'a tapın, azgınlardan kaçının" (diyen) bir elçi göndermişizdir. Allah, içlerinden kimini doğru yola erdirdi, kimi de sapıklığı hak etti. Yeryüzünde gezin ve yalanlayanların sonlarının nasıl olduğuna bakın!

(٣٦/١٦) وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ

16/45-47. Kötü düzenler kuranlar, Allah'ın kendilerini yere batırmasından veya hiç farkına varmayacakları bir yerden kendilerine azap gelmesinden, ya da koşturup dururlarken veya korku içinde onları yakalamasından güven-de midirler? Rabbin şefkatlidir, merhametlidir.

(٤٥/١٦) أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ (٤٦) أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي تَقْلِبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ (٤٧) أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَى تَخَوُّبٍ فَإِنَّ رَبَّكَ لَرْءُوفٌ رَحِيمٌ

14/19. Allah'ın gökleri ve yeri bir gaye ile yarattığını görmüyor musun? O dilerse sizi yok eder ve yeni yaratıklar var eder. 20. Bu, Allah için güç değildir.

(١٩/١٤) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنَّ يَئْسَ أَوْفَكُكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ (٢٠) وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ

21/37. İnsan aceleci olarak yaratılmıştır. Size âyetlerimi göstereceğim, bunu Benden acele istemeyin 38. İnkârcılar: "Doğru sözlü iseniz bu söz ne zamandır" derler.

(٢٧/٢١) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَجٍ سَأَرِكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ (٣٨) وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

21/42. De ki: "Geceleyin ve gündüzün sizi Rahmân'dan kim koruyabilir?" Ama onlar Rablerini anmaktan yüz çevirmektedirler. 43. Yoksa onları Bize karşı savunacak tanrılar mı var. O tanrılar kendilerine bile yardım edemezler. Katımızdan da dostluk görmezler. 44. Belki Biz, bunlara ve babalarına bol geçimlikler verdik de ömürleri uzadı; şimdi memleketlerine gelip orasını her yandan ek-

(٤٢/٢١) قُلْ مَنْ يَكْلُؤُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَنِ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ (٤٣) أَمْ لَهُمْ آلِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِنْ دُونِنَا لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنْفُسِهِمْ وَلَا هُمْ مِنْهَا يُصْحَبُونَ (٤٤) بَلْ مَتَّعْنَا هَؤُلَاءَ وَآبَاءَهُمْ حَتَّى طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَا

müd'un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırga ile uyardım".

صَاعِقَةٍ عَادَ وَتَمُودُ

43/41-42. Ya seni (onlardan) uzaklaştı-
rıp, onlardan öc alırsın; yahut onlara
vadetteğimizi sana da gösteririz. Biz on-
lara karşı gücü yetenleriz.

(٤١/٤٣) فَإِنَّا نَذْهَبُ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ (٤٢)
أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي وَعَدْنَاهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ

43/66. Farkında olmadıkları bir anda kı-
yametin kendilerine ansızın gelmesini mi
bekliyorlar?

(٦٦/٤٣) هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً
وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

44/9. Hayır; inkârcılar şüphe içinde oya-
lanıyorlar. 10-11 (Ey Muhammed!) Gö-
ğün, insanları bürüyeceği ve gözle gö-
rülen bir duman çıkaracağı günü gö-
zette; bu, can yakan bir azabdır. 12. İn-
sanlar: "Rabbimiz! Bu azabı bizden kal-
dır; artık biz inananlarız" derler. 13-14.
Onlar kim, öğüt almak kim? Kendilerine
gerçeği açıklayan bir elçi gelmişti de,
ondan yüz çevirmişler ve: "Öğretilmiş bir
deli" demişlerdi. 15. Biz sizden azabı az
bir süre için kaldıracamız, siz yine de es-
ki inkârcılığınıza döneceksiniz. 16. Onla-
rı çarptıkça çarpacağımız gün, mutlaka
öcümüzü alırız.

(٩/٤٤) بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ (١٠) فَارْتَقِبْ يَوْمَ
تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ (١١) يَغْشَى النَّاسَ هَذَا
عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٢) رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا
مُؤْمِنُونَ (١٣) أَتَى لَهُمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ
مُبِينٌ (١٤) ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ (١٥)
إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ (١٦) يَوْمَ
نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى إِنَّا مُنْتَقِمُونَ

46/35. (Ey Muhammed!) Elçilerden ka-
rarlılık gösterenlerin dayandığı gibi sen
de dayan. Onlar (inkârcılar) için acele
etme; kendilerine söz verileni gördükleri
gün, (onlara, dünyada) sadece bir gün-
düz saati kalmışlar gibi gelir. (Bu, bir
bildiridir; hiç yoldan çıkmış olanlardan
başkası yok edilir mi?

(٣٥/٤٦) فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَرْشِ مِنَ الرُّسُلِ
وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ
يَلْبُثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ بَلَاغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ
الْفَاسِقُونَ

51/59. Bu zalimlerin de, tıpkı (önceki) ar-
kadaşlarının payları gibi payları vardır.
Onun için, hiç acele etmesinler. 60.
Kendilerine söz verilen günün azabın-
dan dolayı vay o inkâr edenlere!

(٥٩/٥١) فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِثْلَ ذُنُوبِ
أَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونَ (٦٠) فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا
مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي يُوعَدُونَ

16/1. Allah'ın buyruğu gelecektir. Onun
çabuk gelmesini istemeyin. Allah onların
ortak koşmalarından yücedir, uzaktır.

(١/٤٦) أَتَى أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى
عَمَّا يُشْرِكُونَ

16/33. Onlar yalnızca, kendilerine me-
leklerin gelmesini veya Rabbinin buyru-

(٣٣/١٦) هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ

silttiğimizi görmüyorlar mı?⁵⁰⁶ Üstün gelen onlar mıdır?

23/75. Biz onlara acısak ve başlarındaki sıkıntıyı gidersek bile, azgınlıkları içinde yine bocalayıp kalırlar. 76. Biz onları azapla yakalamıştık, yine de Rablerine boyun eğmemiş ve yakarmamışlardı. 77. Sonunda onlara şiddetli bir azap kapısı açtığımız zaman ümitsiz kalıverdiler.

23/93-94. De ki: "Rabbim! Onların tehdid olundukları şeyi bana göstereceksen, o zaman beni bu zalim kavmin içinde bulundurma Rabbim!" 95. Biz onlara vâdettiğimizi sana elbette gösterebiliriz.

32/21. Dönsünler diye, onlara büyük azabdan önce dünya azabını tattırırız.⁵⁰⁷ 22. Rabbinin âyetleri kendisine hatırlatılıp da, onlardan yüz çevirenden daha zalim var mıdır? Şüphesiz suçlulardan öc alacağız.

32/28. (Ey Muhammed!) Onlar: "Doğru söylüyorsanız, bu hüküm ne zaman verilecektir?" derler. 29. De ki: "Hükümün verileceği gün inkârcılara ne inanmaları fayda verir, ne de ertelenirler". 30. Onlardan yüz çevir ve bekle; zaten onlar da beklemektedirler.

52/44. Gökten azap olarak düşen bir parça görseler: "Bulut kümesidir" derler. 45. Çarpılacakları güne erişmelerine ka-

نَاتِي الْأَرْضُ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ

٧٥/٢٣ وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلَجُّوا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ٧٦ وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ٧٧ حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ

٩٣/٢٣ قُلْ رَبِّ إِنَّمَا تَرِيَّتِي مَا يُوْعَدُونَ ٩٤ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ٩٥ وَإِنَّا عَلَىٰ أَنْ تَرِيكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ

٢١/٣٢ وَلَنَذِقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَلَدِيِّ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ٢٢ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ

٢٨/٢٢ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْفَتْحُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ٢٩ قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيْمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ٣٠ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرِ إِنَّهُمْ مُنْتَظَرُونَ

٤٤/٥٢ وَإِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَرْكُومٌ ٤٥ فَذَرْنَهُمْ حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ ٤٦ يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ

dar onları bırak. 46. O gün, düzenleri kendilerine bir fayda vermez; onlar yarım da görmezler. 47. Zulmedenlere, bundan başka bir de azap vardır; fakat onların çoğu bilmezler.

67/16. Gökte olanın sizi yerin dibine geçirmesinden güvende misiniz? –O zaman yer birden sarsılacak–. 17. Veya gökte olanın üzerinize bir kum fırtınası göndermesinden güvende misiniz? –O zaman Benim uyarmamın nasıl olduğunu bileceksiniz–. 18. Bunlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Beni inkâr etmek nasılmış?

67/28. De ki: "Allah, beni ve benimle beraber bulunanları yok eder veya bize merhamet ederse; söyleyin bakalım, o zaman inkarcıları can yakıcı azabdan kim korur?" 29. De ki: "O Rahman'dır; biz O'na inandık ve O'na güvendik. Kimin apaçık bir sapıklıkta olduğunu yakında bileceksiniz". 30. De ki: "Suyunuz çekilse, söyleyin, size kim temiz bir su kaynağı getirebilir?"

70/40-41. Doğuların ve batıların Rabbinde yemin ederim ki, onların yerine daha iyilerini getirmeye Bizim gücümüz yeter; kimse de önümüze geçemez. 42. (Ey Muhammed!) Onları bırak; kendilerine söz verilen güne kavuşmalarına kadar dalıp oynasınlar.

29/52. De ki: "Allah benimle sizin aranızda tanık olarak yeter. O göklerde ve yerde olanı, bātıla inanarak Allah'ı inkâr edenleri bilir". İşte kaybedenler bunlardır. 53. Senden azabı acele istiyorlar. Eğer belirlenmiş bir süre olmasaydı, azap onlara hemen gelirdi. (Azap) onlar farkına varmadan, ansızın başlarına gelecektir. 54-55 Senden azabı acele istiyorlar. Azabın onları tepelerinden ve ayaklarının altından sardığı gün, cehennem inkârcıları kuşatacaktır. O gün (Allah): "Yaptıklarınızın karşılığını tadın" diyecek.

الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ ٤٦ يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ٤٧ وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

١٦/٦٧ أَلَمْ تَنْتَ مِنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ الْأَرْضُ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ١٧ أَمْ أَمِنْتُمْ مِنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ١٨ وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ

٢٨/٦٧ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَمْلَكَنِ اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ أَوْ رَحِمْنَا فَمَنْ يَجْعَلِ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابِ الْيَمِّ ٢٩ قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ أَمَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ٣٠ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ

٤٠/٧٠ فَلَا أَقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ٤١ عَلَىٰ أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمُسْبِقِينَ ٤٢ فَذَرْنَهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوْعَدُونَ

٥٢/٢٩ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ بَيِّنًا وَبَيِّنَةً شَهِيدًا يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ٥٣ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْ أَجَلَ مُسَمًّى لَجَاءَهُمُ الْعَذَابُ وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ٥٤ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ٥٥ يَوْمَ يَغْشَاهُمْ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

⁵⁰⁶ Bu ayet genellikle kutuplardaki basıklık veya dağlardaki toprak kaybı gibi fiziksel durumlarla ilişkilili gösterilmek istenir. Bu tür anlam yansımalarında bulunanların, Kur'an'ın 7. Yüzyılda Araplar'a böyle bir bilgi vermekle neyi hedeflemiş olabileceği sorusuna cevap vermeleri gerekir. Bu soruya cevap verebilmek için ise, Kur'an'ın ilk muhataplarının bu pasajdan kutuplarla ilgili bir bilgi edinmiş olduklarına dair verilere ihtiyaç vardır. Bu tür veriler hiç bir zaman bulunamayacağı gibi, bu pasajdaki *ard* kelimesi, –Kur'an'da genellikle olduğu gibi– 'yeryüzü' anlamında değil, söz konusu 'yer' anlamında kullanılmıştır.

⁵⁰⁷ Bu dünyada karşılaşılabilecek azap, kimi müfessirlerin ifade ettiği gibi, afetlerle sınırlı değildir; inkarcıların, Müslümanlar'ın eliyle savaşlarda yenilgi yoluyla tattıkları azap da buna dahildir. Kur'an, bu dünyada kâfirlerin başına gelen bu tür felaketleri, daha büyük olan ahiret azabından kurtulmaları için bir uyarı ve şans olarak nitelemektedir.

8/25. Aranızdan yalnız haksızlık edenlere erişmekle kalmayacak bir karışıklık çıkmasından sakının ve Allah'ın cezalandırmasının çetin olduğunu bilin.

33/60. İkiyüzlüler, kalplerinde fesad bulunanlar ve Medine'de bozguncu haberler yayanlar⁵⁰⁸ (bu yaptıklarından) vazgeçmezlerse, andolsun ki, seni onlara kışkırtırız; sonra senin yanında ancak az bir zaman komşu kalabilirler. 61. Lanetlenmişler; nerede bulunurlarsa yakalanır ve öldürülürler. 62. Allah'ın geçmiştekilerle ilgili uygulaması budur. Allah'ın uygulamasında bir değişme bulamazsın.

47/13. (Ey Muhammed!) Biz, seni sürüp çıkaran kasabandan daha kuvvetli nice kasabaları yok ettik. Hiç yardım edenleri çıkmadı.

13/31. (İnananlar:) "Keşke kendisiyle dağların yürütüldüğü, yeryüzünün parçalandığı veya ölümlerin konuşturulduğu bir Kur'an olsaydı..." (diye düşünüyorlar). Hayır; bu iş Allah'a aittir. İnananlar, Allah'ın -dilediği takdirde- bütün insanları yola getireceğinden artık umutlarını kesmediler mi? Allah'ın sözünün yerine gelmesi için, yaptıklarından ötürü, inkar edenlerin ya başlarına yahut evlerinin yakınına bir felaket gelecektir. Allah verdiği sözden caymaz.

22/42-44. (Ey Muhammed!) Bunlar seni yalanlıyorlarsa, onlardan önce Nuh kavmi, Âd, Semüd, İbrâhim kavmi, Lût kavmi ve Medyen halkı da peygamberlerini yalanlamış ve Mûsa da yalanlanmıştı. Ama Ben inkârcılara önce süre verdim, sonra da onları yakalayiverdim. Beni tanımamak nasılmış görsünler.

22/47. (Ey Muhammed!) Senden, başlarına acele azap getirmeni istiyorlar. Allah sözünden asla caymayacaktır. Rabbinin katında bir gün, sizin saydıklarınızdan

(٢٥/٨) وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَعَلَّمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

(٦٠/٣٣) لَنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا (٦١) مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا تَقِفُوا أَخَذُوا وَقَتَلُوا تَقْبِيلًا (٦٢) سَنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسَنَةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا

(١٣/٤٧) وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجْنَاكَ أَهْلَكْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ

(٣١/١٣) وَلَوْ أَنْ قَرَأْنَا سُورَتَ بِهِ الْجِبَالِ أَوْ قَطَعْتَ بِهِ الْأَرْضِ أَوْ كُلَّمْ بِهِ الْمَوْتَى بَلْ لِلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا أَفَلَمْ يَنْبَسِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَهْدَى النَّاسَ جَمِيعًا وَلَا يَزَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرْيَانِ مِنْ دَارِهِمْ حَتَّى يَأْتِيَ وَعْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ

(٤٢/٢٢) وَإِنْ يَكْذِبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ (٤٣) وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ (٤٤) وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكَذَّبَ مُوسَى فَأَمَلْنَا لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْنَاهُمْ فَنَقَّبَ كَانَ نَكِيرِ

(٤٧/٢٢) وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنْ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ

⁵⁰⁸ Bazı münafıklar Medine'deki Müslümanlar arasında panik ve endişe yaratmak için, Medine'nin ani bir saldırıya uğrayacağı, müşriklerin mü'minlere karşı büyük bir ordu hazırladıkları ve Müslümanlar'ın yenildikleri gibi yalan haberler yayıyorlardı.

bin yıl gibidir. 48. Nice kasabalara, haksızlık yaptıkları hâlde süre vermiştim; sonunda onları yakalayiverdim. Dönüş ancak Banadır.⁵⁰⁹

58/5. Allah'a ve Elçisi'ne karşı gelenler, kendilerinden öncekiler nasıl tepelendi ise öyle tepeleneceklerdir. Biz, apaçık âyetler indirmişizdir, inkâr edene alçaltıcı azap vardır.

58/20. Allah'a ve Elçisi'ne karşı gelenler; işte onlar, alçakların arasındadırlar. 21. Allah: "Andolsun ki, Ben ve elçilerim üstün geleceğiz" diye yazmıştır. Allah güç-lüdür, üstündür.

B. PEYGAMBER KISSALARI

Kur'an, geçmiş dönemlerde yaşamış peygamberler ve onların toplumlarının tarihleriyle ilgili pek çok örneğe yer verir. Kur'an'ın indiği bölgede yaşayan insanların tarih kültürleri, büyük ölçüde, bilinen Arap tarihi ve Ehl-i Kitap kaynaklı Kitab-ı Mukaddes kıssalarıyla sınırlıydı. Kur'an'da işlenen tarihî örnekler de, işte bu malzeme arasından seçilmiştir. Dolayısıyla, Kur'an'da anlatılan kıssaların coğrafi çerçevesi, kuzeyde Mısır, Şam ve Irak; güneyde ise, Yemen'e kadar bütün Arap yarımadasıdır. Bu olgudan, sık sık yapıldığı gibi, bütün peygamberlerin bu bölgeye gönderildiği gibi bir sonuç çıkarmak şüphesiz büyük bir yanılgı olur. Zira peygamberler tarihi, Kur'an'da anlatılan kıssalardan ibaret değildir: "Senden önce birçok peygamber gönderdik; onlardan bir kısmını sana anlattık, ama onlardan bir kısmını da sana anlatmadık" (40. Mü'min/78). Kıssalarla ilgili -ister peygamber kıssaları olsun, isterse diğer kıssalar olsun- önemli bir konu da, bu kıssaların bütün detaylarının aynıyla gerçekleşip, gerçekleşmediği (vâkı'îliği) sorunudur. Bu sorunun kökleri ilk dönem alimlerine kadar uzanmakla birlikte, içinde yaşadığımız yüzyılda Mısırlı alim M. Ahmed Halefullah'ın *el-Fennu'l-Kasasî fî'l-Kur'âni'l-Kerim* (Kur'an'da Anlatım Sanatı) adlı doktora tezinden sonra, bu konuyla ilgili yoğun bir tartışma ve literatür oluşmuştur. Bu tezin özeti şudur: Kur'an'da anlatılan kıssaların bütün detaylarının aynıyla gerçekleşmiş olması gerekmez. Çünkü Kur'an bu kıssaları tarihî bilgi vermek için değil, ibret, öğüt ve hidayet amacıyla anlatmaktadır. Dolayısıyla, Kur'an muhataplarının muhayyilelerindeki tarihî malumatın yanlışlıklarını düzeltme amacı gütmektedir. Bu tez hâla süren itirazlarla karşılanmıştır. Karşıt tezi savunanların tezine göre ise, kıssalarda anlatılan olaylar aynıyle vakidir.

⁵⁰⁹ Müşrikler, Kur'an kendilerine sürekli olarak önceki toplumların yok oluş hikayelerini anlatarak, onları da benzer bir sonuçla tehdit ettiği halde yok olmayışlarını, bu tehditlerin asılsızlığı ile izah ediyorlardı. Kur'an buna cevaben, inançsız bir toplumun belli bir süre ayakta kalabilmesinin mümkün olduğunu bildirmektedir. Ne var ki, inkarın bizzat kendisi de bir tür ahlaksızlık olduğu için, davranışa yansımaları sonsuza dek ahlaki olma şansından mahrumdur (5. Maide/5; 7. Araf/147; 9. Tevbe/17). Bu da, inançsız bir toplumun ikbalinin geçici olması anlamına gelir. Bu yüzden, inkarcı toplumların ayakta kalmaları Kur'an dilinde 'erteleme' olarak nitelenmektedir (14. İbrahim/41; 16. Nahl/61).

37/181. Peygamberlere selam olsun!..

١٨١/٣٧ (وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ)

1. Hz. Âdem ve Ailesi

Tıpkı Kitab-ı Mukaddes'te olduğu gibi, Kur'an da Hz. Âdem'i yeryüzünde yaşayan insanların ilk atası olarak göstermektedir. O aynı zamanda ilk vahiy alan insan, yani peygamberler zincirinin ilk halkasıdır. Aşağıdaki pasajlarda rahatlıkla gözlemleneceği üzere, halk arasında yaygınlık kazanmış bulunan "Yaratılış kıssası", Kur'an kaynaklı değildir. Hz. Âdem ve oğulları arasında anlatılanlar, genellikle Kitab-ı Mukaddes kökenlidir. Allah'ın selamı Âdem'e olsun!

7/11. Andolsun, sizi yarattık, sonra size şekil verdik. Sonra meleklerle: "Adem'e secde edin!" dedik. Hemen secde ettiler. Ancak İblis secde edenlerden olmadı. 12. Allah İblis'e: "Sana emrettiğim hâlde seni secde etmekten alıkoyan nedir?" dedi. O: "Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın. Ben ondan üstünüm" dedi. 13. Allah ona: "İn oradan! Orada büyükmek sana düşmez. Defol; sen alçaklardan birisin" dedi. 14. İblis: "İnsanların tekrar dirilecekleri güne kadar beni beklet" dedi. 15. Allah: "Artık sen bekletileceklerdensin" dedi. 16-17. "Öyleyse, beni azgınlığa ittiğin için,⁵¹⁰ Senin doğru yolunda onlara karşı oturacağım. Sonra, önlerinden, ardlarından, sağlarından ve soldarından onlara sokulacağım ve çoğunu sana şükredenler olarak bulamayacaksın" dedi. 18. Allah: "Yerilmiş ve kovulmuş olarak oradan çık! Andolsun, onlardan sana kim uyarırsa, hepinizi cehenneme dolduracağım" dedi. 19. Allah: "Ey Adem! Sen ve eşin cennette kalın ve istediğiniz yerden yiye, yalnız şu ağaca yaklaşmayın; yoksa haksızlık edenlerden olursunuz" dedi. 20. Şeytan, gizlenecek yerlerini kendilerine göstermek için onlara fısıldadı ve: "Rabbimizin, bu ağacı size yasaklaması, melek olmanızı veya burada temelli kalmanızı önlemek içindir" dedi. 21. "Ben size öğüt verenlerdenim"

١١/٧ (وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ) ١٢ (قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ) قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ١٣ (قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ) ١٤ (قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ) ١٥ (قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ) ١٦ (قَالَ فِيمَا أُغْوِيْتَنِ لَأَقْعُنَّ لُهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ) ١٧ (ثُمَّ لَا يَنبَغِيهِمْ مِنَ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ) ١٨ (قَالَ أَخْرَجْ مِنْهَا مَذْمُومًا مَذْخُورًا لِمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ) ١٩ (وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ) ٢٠ (فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوَاتِهِمَا وَقَالَ وَقَدْ قَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَتَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ) ٢١ (وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ) ٢٢ (فَدَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوَاتُهُمَا وَطَفِقَا

diye onlara yemin etti. 22. Böylece onları aldatı. Ağaçtan tattıklarında, gizlenecek yerleri kendilerine göründü ve cennet yapıtlarıyla kendilerini örtmeye koyuldular. Rableri onlara: "Ben size o ağacı yasaklamamış mıydım? Şeytan'ın size apaçık bir düşman olduğunu söylememiş miydım?" diye seslendi. 23. "Rabbimiz! Kendimize yazık ettik. Bizi bağışlamaz ve bize acımazsan, şüphesiz kaybedenlerden oluruz" dediler. 24-25. "Birbirinize düşman olarak aşağı inin! Yeryüzünde yerleşecek ve bir süreye kadar geçineceksiniz; orada yaşayacak, orada ölecek ve oradan (diriltilip) çıkartılacaksınız" dedi.

20/115. Biz daha önce Adem'e bir yükümlülük vermiştik,⁵¹¹ fakat o (bunu) unuttu; Biz onda azimlilik bulmadık. 116. Meleklerle: "Adem'e secde edin" demiştik; İblis'ten başka hepsi secde etmiş, ama o çekinmişti. 117-119. "Ey Adem! Bu, senin ve eşinin düşmanıdır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın, yoksa bedbaht olursun. Orada ne acı kırsın, ne de çıplak kalırsın; orada ne susarsın, ne de güneşin sıcağında kalırsın" dedi. 120. Ama Şeytan ona vesvese verip: "Ey Adem! Sana sonsuzluk ağacını ve çökmesi olmayan bir saltanatı götseriyim mi?" dedi. 121. Bunun üzerine ikisi de o ağacın meyvasından yedi, gizlenecek yerleri görünürdü. Cennet yapıtlarıyla örtünmeye koyuldular. Adem, Rabbine baş kaldırdı ve yolunu şaşırdı. 122. Rabbi yine de onu seçip tövbesini kabul etti; ona doğru yolu gösterdi. 123. Onlara şöyle dedi: "Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin. Size Benden bir yol gösteren geldiğinde kim Benim rehberliğime uyarırsa, o ne sapar, ne de bedbaht olur."⁵¹²

يُخَصِّفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلْتُ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ ٢٣ (قَالَ رَبُّنَا ظَلَمَنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ) ٢٤ (قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ) ٢٥ (قَالَ فَيَمَّا نَحْنُ حَوِثُونَ وَفِيهَا تُمُوْتُونَ وَمِنْهَا تَخْرُجُونَ

١١٥/٢٠ (وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلِ قَتْسِي وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا) ١١٦ (وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى ١١٧ (فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكَ مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى ١١٨ (إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَى ١١٩ (وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَصْحَى ١٢٠ (فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَا يَبْتَلَى ١٢١ (فَاكْلًا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوَاتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى ١٢٢ (ثُمَّ اجْنَبَا رَبَّهُمَا عَلَيْهِ وَهَدَى ١٢٣ (قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَيَمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنْ هَذِي فَمَنْ تَبِعَ هَذَا فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى

⁵¹¹ Bizim 'yükümlülük vermek' şeklinde çevirdiğimiz ifade, zaman zaman yanlış olarak 'ahitleşmek', 'sözleşmek' vb. şeklinde çevrilmiştir.

⁵¹² İlk denemelerinde İblis de, Hz. Âdem de kaybetmiştir. Âdem'in kaybetmesi İblis'in teşvikiyle olmuştur; bu da, insanın denenmesinde İblis'e bir rol verilmesinden dolayıdır. İblis'in devreye girmesi, bir mizansen olarak yorumlanamaz. O zaman, İblis'in: "...Beni azgınlığa ittiğin için..." (7/15) şeklindeki haksız ithamının doğru olması gerekir. Görünen o ki, İblis kendi isteği ve Allah'ın da izin vermesi üzerine insanoğlunun -başta Hz. Âdem'in- deneme sürecinde negatif bir rol üstlenmiştir.

⁵¹⁰ İblis'in, Allah'ı itham ederek "...Beni azgınlığa ittiğin için..." şeklinde bir gerekçe göstermesi, yanlış öncüllere dayanan yanlış bir çıkarımdır. İblis'in azgınlığa itilmesi, kendi tekebbürü, isyanda direnmesi ve tövbe etmemesi sebebiyledir. Halbuki, Hz. Âdem de hata işlemiş olmasına rağmen, hatasını anlamış ve tövbe etmiştir.

15/28-29. Rabbin meleklere: "Düzgün çamurun kuru balçığından bir insan yaratacağım. Onu kılığına koyduğum ve ruhumdan ona üflediğim zaman ona secdeye kapanın!" demişti. 30-31. Bunun üzerine bütün melekler topluca secde ettiler. Ancak İblis secde edenlerle beraber olmayı reddetti. 32. Allah: "Ey İblis! Secde edenlerle beraber olmaktan seni alıkoyan nedir?" dedi. 33. İblis: "Düzgün çamurun kuru balçığından yarattığın insana secde edecek değilim" dedi. 34-35. Allah: "Öyleyse yıkıl oradan! Şüphesiz, sen kovulmuş bulunuyorsun. Ceza gününe kadar lânet sanadır" dedi. 36. İblis: "Rabbim! Beni, diriltilecekleri güne kadar beklet" dedi. 37-38. Allah: "Sen, bilinen gün gelene kadar bekletileceklerdensin" dedi. 39-40. (İblis:) "Rabbim! Beni azgınlığa ittiğin için, andolsun, yeryüzünde olan şeyleri onlara süslü göstereceğim ve onların hepsini azdıracam. Ancak, Sana içten bağlanmış kulların bunların dışındadır" dedi. 41-43. (Allah şöyle) buyurdu: "Üzerime aldığım doğru yol şudur: Kullarımın üzerine senin bir gücün yoktur; ancak sana uyacak azgınları hariç. Onların hepsinin toplanacağı yer cehennemdir".

2/30. Rabbin, meleklere: "Ben yeryüzünde bir halife var edeceğim" demişti. Onlar: "Orada bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi yaratacaksın? Oysa, biz Seni överek yüceltiyor ve Seni ulu tutuyoruz" dediler. (Allah:) "Ben sizin bildiklerinizi bilirim" dedi. 31. Ve Adem'e isimlerin tümünü öğretti, sonra onları meleklere gösterip: "Eğer doğru sözlü iseniz şunların isimlerini Bana söyleyin!" dedi. 32. (Melekler:) "Sen yücesin! Senin öğrettiğinden başka bir bilginiz yoktur. Bilen Sensin, Bilge Sensin" dediler. 33. (Allah:) "Ey Adem! Onlara, şunların isimlerini söyle" dedi. (Adem nesnelerin isimlerini onlara bildirince, (Allah:) "Ben

۲۸/۱۵) وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّنْ صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ (۲۹) فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ (۳۰) فَسَجَدَ الْمَلَأِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ (۳۱) إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى أَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ (۳۲) قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ (۳۳) قَالَ لَمْ أَكُنْ لَأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ (۳۴) قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ (۳۵) وَإِن عَلَيْكَ اللَّعْنَةُ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ (۳۶) قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يَبْعَثُونَ (۳۷) قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ (۳۸) إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ (۳۹) قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ (۴۰) إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ (۴۱) قَالَ هَذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ (۴۲) إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ (۴۳) وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ

۳۰/۲) وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ (۳۱) وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَأِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۳۲) قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (۳۳) قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ

size: "Ben göklerin ve yerin gaybını bilirim, ayrıca sizin açıkladığınız ve gizlemekte olduğunuzu da bilirim" dememiş miydiniz?" dedi. 34. Meleklerle: "Âdem'e secde edin!" demiştik. İblis'in dışında hepsi secde ederken, o kaçındı, büyük-lük tasladı ve inkârcılardan oldu. 35. "Ey Âdem! Eşin ve sen cennete yerleşin ve orada olanlardan istediğiniz yerde bol bol yiye, fakat şu ağaca yaklaşmayın; yoksa haksızlık edenlerden olursunuz" dedik. 36. Şeytan ikisinin ayağını da oradan kaydırıp ve onları bulundukları yerden çıkarttı. Biz de: "Birbirinize düşman olarak inin; yeryüzünde yerleşip bir süreye kadar geçineceksiniz" dedik. 37. Ardından, Âdem Rabbinden birtakım sözler öğrendi ve bunun üzerine Allah başışısıyla ona yöneldi. O tövbeleri daima kabul eder ve çok merhametlidir. 38. "Oradan hepiniz inin! Eğer Benden size bir yol gösteren gelirse, artık Benim rehberliğime uyanlara korku olmayacak ve onlar üzülmeyeceklerdir" dedik. 39. İnkâr edenler ve âyetlerimizi yalanlayanlar; işte onlar ateşliklerdir ve onlar orada temelli kalacaklardır.

5/27. (Ey Muhammed!) Onlara Adem'in iki oğlunun olayını doğru olarak anlat. İki kişi birer kurban sunmuşlardı. Birininki kabul edilmiş, diğerininki kabul edilmemişti. (Kurbanı kabul edilmeyen:) "Andolsun, seni öldürecek" demiş, (kardeşi de:) "Allah, yalnız kendisine saygılı olanlarınkini kabul eder" cevabını vermişti. 28-29. "Eğer beni öldürmek için elini bana uzatırsan, ben seni öldürmek için elimi sana uzatmam; ben dünyaların Rabbi Allah'tan korkarım. Ben, hem benim, hem de senin günahınla dönüp ateşliklerden olarsın, isterim. Bu, zalimlerin cezasıdır". 30. Bunun üzerine nefsi, kendisini kardeşini öldürmeye boyun eğdirdi de, kardeşini öldürdü. Böylece kaybedenlerden oldu. 31. Allah, kardeşinin ayıbını (cesedini) nasıl örteceğini ona göstermek üzere, yeri eşeleyen bir karga gönderdi. O: "Bana yazıklar olsun! Kardeşimin ayıbını örtmek için bu karga

وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْذُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ (۳۴) وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَأِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ (۳۵) وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ (۳۶) فَآوَاهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُم لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ (۳۷) فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (۳۸) قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنْهُ هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (۳۹) وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

۲۷/۵) وَأَنْبِئْ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتَتَلَكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ (۲۹) إِلَى أَرِيدُ أَنْ تُبَوِّءَ بِإِثْمِي وَإِثْمَكَ فَتَكُونَ مِنَ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ (۳۰) فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ (۳۱) فَجَعَلَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحِثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْءَ أَخِيهِ قَالَ يُوَارِيئْتَا أَعْجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِي سَوْءَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ

kadar da mı olamadım?" dedi. Böylece yaptığına pişmanlık duyanlardan oldu.

2. Hz. İdris

Kur'an'da kimi peygamberlerin kıssalarına uzun uzun yer verilmiş, kiminden hiç söz edilmemiş, kiminin de sadece adı yadedilmiştir. Hz. İdris de bu son gruba giren peygamberlerdendir. Allah'ın selamı onun da üzerine olsun!

19/56. (Ey Muhammed!) Kitab'da İdris'i de an! O dosdoğru bir insan ve bir peygamberdi. 57. Onu yüce bir yere yükseletmiştik.

٥٦/١٩ (وَذَكَرْنَا فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ٥٧) وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا

21/85. (Ey Muhammed!) İsmâil, İdris, ve Zül-Kifl'i de an! Onların her biri sabredenlerdendi.

٨٥/٢١ (وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِّنَ الصَّابِرِينَ)

3. Hz. Nuh

Kur'an'da kavmiyle mücadelesine yer verilen ilk peygamber Hz. Nuh'tur. Kur'an onun kavmi ve yaşadığı bölgeye ilişkin hiç bir detay vermemektedir. Bu konuda tek bildiğimiz, onun Tek Allah'a çağırısı karşısında ilk tepkiyi gösterenlerin, son peygamberin mücadelesinde de görüldüğü gibi, toplumun önde gelenleri olduğudur. Kur'an'da Nuh'tan önceki peygamberler de anılmakla birlikte, Hz. Muhammed'in bağlı olduğu vahiy geleneği, Nuh Peygamber'le başlatılır. Allah'ın selamı üzerine olsun!

54/9-10. Bunlardan önce Nuh kavmi de yalanlamış, kulumuzu yalanlayarak: "Delidir" demişlerdi; o yıldırılmış ve: "Ben yenildim, bana yardım et" diye Rabbi'ne yalvarmıştı. 11. Biz de bunun üzerine gök kapılarını boşalan sularla açtık. 12. Yeryüzünde kaynaklar fışkırttık; sular, takdir edilen bir ölçüye göre birleşti. 13-14. Onu, tahtadan ve mihtan yapılmış bir gemiye bindirdik; kendisine nankörlük edilmiş olan kişiye (Nuh'a) bir mükafat olarak, nezaretimiz altında yüzüyordu. 15. Biz o gemiyi bir ibret olarak bıraktık; öğüt alan yok mudur? 16. Benim azabım ve uyarmam nasılmış?

٥٤/٩ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدَجَرُوا ١٠ فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرَ ١١ فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُّنْهَرٍ ١٢ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ١٣ وَحَمَلْنَاهُ عَلَى ذَاتِ الْأَوَاحِ وَنَسِرَ ١٤ تَجَرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءَ لِمَنْ كَانَ كُفِرَ ١٥ وَلَقَدْ تَرَكْنَاهُ آيَةً فَهَلْ مِن مَّنْكَرٍ ١٦ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنَذَرِ

7/59. Nuh'u kavmine gönderdik de: "Ey kavmim! Allah'a tapın, O'ndan başka tanrınız yoktur. Yoksa, sizin için büyük bir günün azabından korkarım" dedi. 60.

٥٩/٧ لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ

Kavminin ileri gelenleri: "Doğrusu, biz seni açık bir şaşkınlık içinde görüyoruz" dediler. 61-63. Nuh: "Ey kavmim! Bende bir şaşkınlık yoktur, tam aksine ben alemlerin Rabbi'nin Elçisi'yim. Rabbinin gönderdiklerini size iletiyor ve size öğüt veriyorum. Ben Allah katından sizin bilmediğiniz şeyleri biliyorum. Sizi uyarmak, korunmanız ve merhamete uğramanızı sağlamak için içinizden biriyle Rabbinizden size bir öğüt gelmesine mi şaştınız?" dedi. 64. Onu yalanladılar. Biz de onu ve onunla beraber gemide bulunanları kurtardık. Ayetlerimizi yalanlayanları suda boğduk, çünkü onlar körleşmiş bir kavimdi.

25/37. Nuh kavmi elçilerini yalanladıkları zaman, onları suda boğduk ve kendilerini insanlar için bir ibret kıldık. Haksızlık edenlere can yakıcı azap hazırlamışızdır.

26/105. Nuh'un kavmi peygamberlerini yalanladılar. 106-110. Kardeşleri Nuh onlara: "Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Allah'tan sakının ve bana itaat edin. Buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ecrim ancak alemlerin Rabbi'ne aittir. Artık Allah'tan sakının ve bana itaat edin" dedi. 111. "Sana en alt tabaka uyarken, biz sana mı inanacağız?" dediler. 112-115. Nuh: "Onların yaptıkları hakkında bir bilgim yoktur; hesapları Rabbime aittir, düşünsenize! Ben, inananları kovacak değilim. Ben sadece açık bir uyarıcıyım" dedi. 116. "Ey Nuh! Eğer bu işe son vermezsen, şüphesiz taşlanacaksın" dediler. 117-118. Nuh: "Rabbim! Kavmim beni yalanladı, benimle onların arasında Sen hüküm ver. Beni ve berâberimdeki inananları kurtar" dedi. 119. Bunun üzerine onu ve beraberinde bulunanları, dolu bir gemi içinde taşıyarak kurtardık. 120. Sonra geride kalanları suda boğduk. 121. Doğrusu, bunda bir ibret vardır; ama çoğu inanmamaktadır. 122. Rabbin

عَذَابِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ٦٠ قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ٦١ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ٦٢ أَلْبَعَثْتُ رَسُولَاتٍ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ٦٣ أَوْعَيْتُمْ أَن جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ٦٤ فَكَذَّبُوهُ فَاجْتَنَيْنَا وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكَ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ

٣٧/٢٥ وَقَوْمُ نُوحٍ لَمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ آيَةً وَأَعَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا

١٠٥/٢٦ كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحِ الْمُرْسَلِينَ ١٠٦ إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ١٠٧ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ١٠٨ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا عَمَلِي ١٠٩ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ١١٠ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ١١١ قَالُوا أَنُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبِعَكَ الْأَرْذَلُونَ ١١٢ قَالَ وَمَا عَلَّمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ١١٣ إِنْ حَسَابُهُمْ إِلَّا عَلَى رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ ١١٤ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ١١٥ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ١١٦ قَالُوا لَنْ لَّمْ نَنْتَهُ يَنُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ١١٧ قَالَ رَبِّ إِنِّي قَوْمِي كَذَّبُونِ ١١٨ فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَخَا وَنَجِّنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ١١٩ فَانْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكَ الْمَشْحُونِ ١٢٠ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدَ الْبَاقِينَ ١٢١ إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ ١٢٢ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

üstündür, çok merhametlidir.

10/71-72. (Ey Muhammed!) Onlara Nûh'un haberini oku! O, kavmine: "Ey kavmim! Benim ayağa kalkmam⁵¹³ ve Allah'ın âyetlerini hatırlatmam, size ağır geldiyse, ben Allah'a güveniyorum; siz ve koştuğunuz ortaklar elbirliği edin; yapacağınız iş size bir tasa da vermesin,⁵¹⁴ sonra onu bana uygulayın ve bana süre vermeyin. Eğer yüz çevirirseniz, zaten sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim Allah'a aittir ve bana Müslümanlar'dan biri olmam emrolundu" demişti. 73. Onu yalanladılar. Biz de onu ve gemide onunla beraber bulunanları kurtardık ve onları ötekilerin yerine geçirdik. Âyetlerimizi yalanlayanları suda boğduk. Uyarılmış olanların sonlarının nasıl olduğuna bak.

11/25-26. Biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. "Ben size apaçık bir uyarıcıyım. Allah'tan başkasına tapmayın. Ben sizin hakkınızda can yakıcı bir günün azabından korkuyorum" dedi. 27. Kavminin inkârcı ileri gelenleri: "Senin ancak bizim gibi bir insan olduğunu görüyoruz. Sana ancak bizim ayak takımının uyduğunu görüyoruz. Bize bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz. Sizin yalancı olduğunuzu düşünüyoruz" dediler. 28-31. Nûh şöyle dedi: "Ey kavmim! Eğer Rabbinin katından açık bir belgem varsa ve O bana kendi katından bir rahmet vermiş ve siz bunu görmüyorsanız, istemediğiniz hâlde sizi o rahmete biz mi zorlayacağız? Ey kavmim! Buna karşılık ben sizden bir mal da istemiyorum. Benim ücretim Allah'a aittir. İnananları da kovacak değilim. Çünkü onlar Rableriyle karşılaşacaklar. Fakat ben sizi cahilce davran-

(٧١/١٠) وَأَتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذِكْرِي بَيِّنَاتٍ لِّلَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ (٧٢) فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ إِن أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَأَمْرُتُ أَن أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ (٧٣) فَكَذَّبُوهُ فَجَعَلْنَاهُ وَمَنْ مَّعَهُ فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَائِفَ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُتَكَبِّرِينَ

(٢٥/١١) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ إِنِّي نَكُم نَذِيرٌ مُّبِينٌ (٢٦) أَن لَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ الْيَوْمِ (٢٧) فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا لَنَا بِآدِي الرَّأْيِ وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ (٢٨) قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَأَتَانِي رَحْمَةً مِنْ عِنْدِهِ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمْوهَا وَأَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ (٢٩) وَيَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِن أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَلَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ (٣٠) وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي

nan bir toplum görüyorum. Ey kavmim! Onları kovarsam Allah'a karşı beni kim savunur? Düşünüp öğüt almaz mısınız? Size Allah'ın hazinelerinin benim yanımda olduğunu söylemiyorum. Gaybı da bilmiyorum. Melek olduğumu da söylemiyorum. Gözlerinizin hor gördüğü kimselere Allah iyilik vermeyecektir de diyemem; içlerinde olanı en iyi Allah bilir. Yoksa şüphesiz haksızlık edenlerden olurum". 32. Onlar: "Ey Nuh! Sen bizimle tartıştın, hem de tartışmamızı ileri götürdün. Eğer doğru sözlülerden isen, bizi tehdit ettiğin azabı başımıza getir" dediler. 33-34. Nuh: "Ancak Allah dilerse onu başınıza getirir. Siz onu aciz bırakamazsınız. Allah sizi azdırmak isterse,⁵¹⁵ ben size öğüt vermek istesem de, öğüdümün size faydası olmaz. Sizin Rabbiniz O'dur ve O'na götürüleceksiniz" dedi. 35. (Ey Muhammed!) Yoksa sana: "Kur'an'ı uydurdu" mu diyorlar? De ki: "Eğer onu ben uydurdumsa, suçu bana aittir. Ama ben, sizin işlediğiniz suçlardan uzağım". 36-37. Nûh'a: "Senin kavminden, inanmış olanların dışında kimse inanmayacaktır. Onların yapmış olduklarına üzülmeme. Bizim gözetimimiz altında, sana bildirdiğimize göre gemiyi yap. Haksızlık yapanlar için bana başvurma, çünkü onlar suda boğulacaklardır" diye vahyolundu. 38-39. Nûh gemiyi yaparken, kavminin ileri gelenleri yanından her geçtikçe onunla alay ediyorlardı. O da: "Bizimle alay ediyorsunuz, ama biz de sizin alay ettiğiniz gibi sizinle alay edeceğiz. Rezil edecek azabın kime geleceğini ve süreklî azabın kime ineceğini göreceksiniz" dedi. 40. Sonunda buyruğumuz gelip tandır kaynamaya başlayınca⁵¹⁶: "Her cinsten birer çifti ve aley-

مِنَ اللَّهِ إِن طَرَدْتُهُمْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (٣١) وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَن يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا لِّلَّهِ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ (٣٢) قَالُوا يَانُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَكُتِّرْتَ جَدَلْنَا فَاتَّأَمَّا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (٣٣) قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيَكُمْ بِهِ اللَّهُ إِن شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ (٣٤) وَلَا يَنْفَعُكُمْ نَصْحِي إِن أَرَدْتُ أَن أُنْصَحَ لَكُمْ إِن كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَن يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٣٥) أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِن افْتَرَيْتُهُ فَعَلِّي إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ (٣٦) وَأَوْحِي إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُ لَن يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (٣٧) وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُّغْرَقُونَ (٣٨) وَاصْنَعِ الْفُلْكَ وَكَلِّمَا مَرَّةً عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِن تَسْخَرُوا مِنِّي فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ (٣٩) فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ (٤٠) حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَمَّا هَلْكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ آمَنَ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ (٤١) وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِاسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَمُرْسَاهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ (٤٢) وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَتَادِي

⁵¹³ Yani, eğer iyiliklere ilgisizliğiniz ve kötülüğe ısrarınız yüzünden Allah sizi doğru yoldan alıkoymaya karar vermişse, benim sizin için yapacağım hiç bir şey yoktur. Allah insanları, kendi seçtikleri yolda bırakır ki, diledikleri gibi gitsinler.

⁵¹⁶ Bu ayette 'tandırın kaynaması' ile neyin kastedildiği açık değildir. Bu, işin kızıştığını tasvir eden mecazî bir ifade de olabilir; geminin çalışmasını tasvir eden hakikî bir ifade de olabilir. Her halükarda, kesin olmayan bir anlam belirlemesi üzerine spekülasyon geliştirmenin sakıncalı olacağını düşünüyoruz.

⁵¹³ Bu ifadeye şöyle anlam verenler de vardır: "... benim makamım... size ağır geldiyse". Oysa, burada makâm kelimesinin masdar olarak kullanılmış olması daha muhtemel ve daha anlamlıdır. Çünkü Nuh toplumu nezdinde –kendilerine ağır gelecek– önemli bir makamda değildi; ama onlara ve statükoya karşı baş kaldırmıştı.

⁵¹⁴ Bu ifadeye çok farklı anlamlar verilmiştir: "... işiniz başınıza dert olmasın...", "... işiniz size gizli kalsın..." vb. Ama bu ve benzeri çevirilerin hiç biri bu bağlamda bir anlam ifade etmemektedir.

hine hüküm verilmiş olanın dışında kalan çocukluğunu ve inananları gemiye bindir" dedik. Ancak pek az kimse onunla beraber inanmıştı. 41. Nûh: "Oraya binin; onun yürümesi ve durması Allah'ın adıyladır. Rabbim çok bağışlayıcı ve merhametlidir" dedi. 42. Gemi dağlar gibi dalgalar içinde onları götürürken, Nuh bir kenarda ayrı kalmış oğluna: "Ey oğulcuğum! Bizimle beraber sen de bin, inkârcılarla beraber olma" dedi. 43. Oğlu: "Dağa sığınırım, beni sudan kurtarır" deyince, Nûh: "Bugün Allah'ın buyruğundan, O'nun acıdıkları dışında kurtulacak yoktur" dedi. Aralarına dalga girdi ve oğlu da boğulanlara karıştı. 44. "Ey yeryüzü! Suyunu çek! Ve ey gök! Sen de suyunu tut!" denildi. Su çekildi, iş de böylece bitirildi. Gemi ise Cûdi'ye oturdu. "Haksızlık yapan toplum yok olsun" denildi. 45. Nûh, Rabbine seslendi: "Rabbim! Oğlum benim ailemdendir. Doğrusu, senin sözün yegâne gerçektir. Sen hükmedenlerin hükmedenisin" dedi. 46. Allah: "Ey Nûh! O senin aileden değildir. Çünkü o, doğru olmayan bir iş yapmıştır. Öyleyse, hakkında bilgim olmayan şeyi Benden isteme. Sana cahiller gibi davranmamamı öğütlerim" dedi. 47. Nûh: "Rabbim! Hakkında bilgim olmayan şeyi Senden istemekten Sana sığınırım. Eğer beni bağışlamazsan ve bana acımazsan kaybedenlerden olurum" dedi. 48. "Ey Nûh! Sana ve seninle beraber olan topluluklara, Bizden bir esenlik ve bereket olmak üzere (gemi-den) in. Ama öyle topluluklar da var ki, onların geçimini de sağlayacağız; ama daha sonra onlara Bizden can yakıcı bir azap değecek" denildi. 49. (Ey Muhammed!) Bunlar, sana bildirdiğimiz, gayb haberlerindendir. Sen de kavmin de bundan önce bunları bilmezsiniz. Öyleyse sabret; çünkü sonuç, (Allah'a) saygılı olanlarındır.

37/75. Nûh Bize duâ etmişti de ne güzel kabul etmiştik. 76. Onu ve ailesini büyük sıkıntıdan kurtarmıştık. 77. Onun soyunu sürekli kıldık. 78-79. Sonra gelenler arasında "Âlemlerde, Nûh'a selâm olsun"

نُوحُ ابْنُهُ وَكَانَ فِي مَعْرَلٍ يَابَنِي ارْتَبُ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ ٤٣ قَالَ سَأُوبِي إِلَى جَبَلٍ يَصْبِلُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَا لَا غَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مِنْ رَحْمَةٍ وَخَالِ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ ٤٤ وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكَ وَيَا سَمَاءُ اقْلَعِي وَغِيضَ الْمَاءِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْثَا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ٤٥ وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ ٤٦ قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ٤٧ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ٤٨ قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَى أُمَمٍ مِمَّنْ مَعَكَ وَأَمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ٤٩ تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ

٧٥/٣٧ وَلَقَدْ نَادَانَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ ٧٦ وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ٧٧ وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ ٧٨ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ

diye ona bir ün bıraktık. 80. İşte Biz iyi davrananları böyle ödüllendiririz. 81. O Bizim inanmış kullarımızdandı. 82. Sonra, diğerlerini suda boğduk.

51/46. Daha önce de Nuh kavmini cezalandırmıştık. Çünkü onlar da yoldan çıkmış bir millettir.

71/1. "Kavmine can yakıcı bir azap gelmezden önce onları uyar" diye Nûh'u kavmine gönderdik. 2-4. O da: "Ey kav-mim! Ben size gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım. Allah'a kulluk edin, O'na saygılı olun ve bana itaat edin ki, Allah günahlarını size bağışlasın ve sizi belli bir süreye kadar erte lesin. Allah'ın belirttiği süre gelince geri bırakılamaz; keşke bilseniz!" dedi. 5-20. Nûh dedi ki: "Rabbim! Ben milleti gece gündüz çağırdım, fakat benim çağırma sadece benden kaçışlarını artırdı. Ben Senin onları bağışlayan için kendilerini her çağırışında parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, direndiler, büyüklendikçe büyüklendiler. Sonra, ben onları yine açıkça çağırdım. Üstelik, onlara açıktan açığa da, gizliden gizliye de söyledim. Onlara: «Rabbimizden bağışlanma dileyin; O çok bağışlayıcıdır. Size gökten bol bol yağmur indirsin. Sizi, mallar ve oğullarla desteklesin; sizin için bahçeler var etsin, ırmaklar akıtsın. Ne oluyorsunuz ki, Allah'a âlice-naplığı yakıştıramıyorsunuz? Oysa sizi merhalelerden geçirerek O yaratmıştı. Allah'ın nasıl da kat kat yedi gök yarattığını görmez misiniz? Aralarında aya aydınlık vermiş ve güneşin ışık saçmasını sağ-lamıştır. Allah sizi yerden bitirir gibi yetiştir-miştir. Sonra sizi oraya döndürecek ve sizi yine oradan çıkaracaktır. Yeryüzünde do-laşabilirsiniz, orada yollar ve geniş geçit-lerden geçebilirsiniz için orayı size yayan O'dur» dedim". 21-24. Nûh: "Rabbim! Bun-lar bana başkaldırdılar ve malı, çocuğu kendisine sadece zarar getiren kimseye

٧٩ سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ٨٠ إِنَّا كَذَّلْنَا نَجْرِي الْمُحْسِنِينَ ٨١ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ٨٢ ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ

٤٦/٥١ وَقَوْمٌ نُوحٍ مِنْ قَبْلِ إِنْهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ

١/٧١ إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ٢ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ٣ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا أَوْيَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُخَرِّجْكُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى إِنْ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ٥ قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ٦ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا ٧ وَإِنِّي كَلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لَتَغْفِرْ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَعْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا ٨ ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جَهَارًا ٩ ثُمَّ إِنِّي أَكَلَّتْ لَهُمْ وَاسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ١٠ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ١١ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ١٢ وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَيَبْنِي وَيَجْعَلَ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلَ لَكُمْ أَنْهَارًا ١٣ مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ١٤ وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ١٥ أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طَبَاقًا ١٦ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا ١٧ وَاللَّهُ أَتَيْنَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ١٨ ثُمَّ يُبْعِثْكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجْكُمْ إِخْرَاجًا ١٩ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ بِسَاطًا ٢٠ لِيَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ٢١ قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالًا وَوَلَدَةً إِلَّا خَسَارًا ٢٢ وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا ٢٣ وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا

bindir. Haksızlık yapanlar için Bana baş-vurma, çünkü onlar suda boğulacaklardır. Sen ve beraberindekiler gemiye yerleşince: «Bizi haksızlık yapan toplulardan kurtaran Allah'a hamd olsun. Rabbim! Beni mutlu bir yere kondur. Sen konuklatanların en iyisisin» de!" 30. Doğrusu bunlarda dersler vardır. Biz şüphesiz, (insanları) denemekteyiz.

69/11-12. Su taşıdığı vakit, size bir öğüt olmak üzere ve anlayışlı kulaklar anlasın diye, süzülen gemide sizi Biz taşı-mışızdır.⁵¹⁸

29/14. Nuh'u kavmine gönderdik; aralarında dokuzyüzelli yıl kaldı. Sonunda onlar haksızlık yaparken, tûfan onları yakalayiverdi. 15. Ama Biz, Nuh'u ve gemide bulunanları kurtardık ve bunu âlemlere bir ibret kıldık.

4. Hz. Hud ve Ad Kavmi

Kur'an'da anlatılan kıssalar içerisinde, Nuh'tan sonra gelen en eski peygamber Hz. Hud ve kavmi Ad'dır. Hud Peygamber'in kavmi Kur'an'da 'âd el-ulâ (ilk Ad) ve 'âd-irem (İrem Ad'ı) olarak zikredilir. Kur'an'daki bu 'İrem' ifadesi, Ad kavminin kimliğini tesbit etmek isteyenlerce bir ipucu olarak değerlendirilmiştir. Birkısım tarihçilere göre burada bir isim tamlaması vardır ve İrem, 'Aram'dan bozulma bir kelimedir; dolayısıyla Ad kavmi Aramiler'dendir. Diğer bir grup tarihçi de İrem'i, Ad kavminin yaşadığı yerin adı olarak değerlendirmiş ve bu yerin tesbiti konusunda ayrılmışlardır. Ad kavminin, bilinen Arap tarihinin en eski toplumu olduğu gözönünde bulundurulacak olursa, onların yaşadıkları yer ve zaman hakkında kesin bir şey söylemenin zorluğu takdir olunur.

54/18. Âd kavmi yalanlamıştı; Benim azabım ve uyardım nasılmış? 19-20. Nitekim uğursuzluğu devam eden bir günde, onların üzerlerine, insanları sökülmiş hurma kütüğü gibi kopararak yere seren, dondurucu bir rüzgar gönderdik. 21. Be-

أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفَلَكَ قُلِّ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (٢٩) وَقُلْ رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ (٣٠) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ وَإِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ

(١١/٦٩) إِنْ أَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلَتْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ (١٢) لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُنْ وَاعِيَةً

(١٤/٢٩) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ (١٥) فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ

(١٨/٥٤) كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرِي (١٩) إِنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمٍ نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ (٢٠) تَنْزِعُ النَّاسُ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ (٢١) فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرِي

⁵¹⁸ Bu ayetlerin Tufan olayından bahsettikleri açık olmamakla birlikte, hem ayetin metinsel bağlamı (bkz. 69. Hakka/4-10), hem de 12. ayetteki "size bir öğüt olmak üzere" ifadesi, Tufan olayından bahsedilmekte olduğu ihtimalini güçlendirmektedir. Ancak, unutmamak gerekir ki, Kur'an'da insanların deniz yolculukları (insanların gemilerde taşınmaları) sık sık, Allah'ın varlığının bir delili ve insanlığa bir nimeti olarak anılır.

uydular; birbirinden büyük düzenler kurdular ve (insanlara): «Sakin tanrılarınızı bırakmayın! Ved, Sûva', Yağûs, Ye'ûk ve Nesr'den asla vazgeçmeyin» dediler. Böylece birçoğunu saptırdılar; Rabbim! Sen bu zâlimlerin sadece şaşkınlığını artır" dedi. 25. Onlar günahları yüzünden suda boğuldular, ateşe sokuldular; kendilerine Allah'tan başka yardımcı bulamadılar. 26-28. Nuh dedi ki: "Rabbim! Yeryüzünde hiç bir inkarcı bırakma. Sen onları bırakırsan, Senin kullarını saptırırlar; ancak ahlâksız ve çok inkarcı (nesiller) doğururlar.⁵¹⁷ Rabbim! Beni, ana-babamı, evime inanmış olarak gireni, inanan erkek ve kadınları başışla; yalnız zâlimleri yok et".

21/76. Nuh'u da (an!) Hani o daha önceleri seslenmişti de, onun duâsını kabul edip, kendisini ve ailesini büyük sıkıntıdan kurtarmıştık. 77. Âyetlerimizi yalanlayan kavme karşı ona yardım etmiştik. Doğrusu onlar kötü bir toplumdu; Biz de hepsini suda boğduk.

23/23. Nuh'u kavmine gönderdik; onlara: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin! O'ndan başka tanrınız yoktur; O'na saygılı olmaz mısınız?" dedi. 24-25. Kavminin inkarcı ileri gelenleri: "Bu sizin gibi insandan başka bir şey değildir. Sizden üstün olmak istiyor. Allah dilemiş olsaydı, melekleri gönderirdi. İlk atalarımız hakkında hiç böyle bir şey işitmedik. Bu, cinlenmiş bir adamdan başka bir şey değil. Bir süreye kadar onu gözetleyin" dediler. 26. Nuh: "Rabbim! Beni yalanlamalarına karşılık bana yardım et" dedi. 27-29. Bunun üzerine ona şöyle vahyettik: "Bizim gözetimimiz altında, sana bildirdiğimiz gibi gemiyi yap; buyruğumuz gelip tandır kaynayınca, her cinsten birer çifti ve aleyhine hüküm verilmiş olanı dışında kalan çoluk çocuğunu alıp gemiye

وَلَا سَوَاعًا وَلَا يَفُوتَ وَيَعُوقُ وَنَسْرًا (٢٤) وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا (٢٥) مِمَّا خَطَبْتَهُمْ أَغْرَقُوا فَأَدْخَلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا (٢٦) وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْنِي عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ ذَيَّارًا (٢٧) إِنَّكَ إِنْ تَذَرَهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا (٢٨) رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا

(٧٦/٢١) وَنُوحًا إِذْ نَادَى مِنْ قَبْلٍ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ (٧٧) وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سُوءٍ فَاعْرِقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ

(٢٣/٢٣) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ (٢٤) فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ (٢٥) إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ فْتَرَّبُوا بِهِ حَتَّى حِينٍ (٢٦) قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِي (٢٧) فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعْ الْفَلَكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحَيْنَا فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَلَا تُخَاطَبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُعْرِقُونَ (٢٨) فَإِذَا اسْتَوَيْتَ

⁵¹⁷ Bu cümleler, ahlaki anlamda kötü bir toplumsal çevrenin insanın kişiliği ve davranışları üzerindeki belirleyici etkisinin bir peygamber tarafından dile getirilmesidir. Bu nedenle, bütün peygamberler getirdikleri mesajın metafizik (inanç) ve ahlak ilkelerine bağlı bir toplumsal çevre ve yapı (siyaset, hukuk) kurmaya çalışmışlardır.

nim azabım ve uyarmam nasılmış?

7/65. Âd kavmine de kardeşleri Hud'u gönderdik. O: "Ey kavmim! Allah'a tapın, O'ndan başka tanrınız yoktur. O'na saygılı olmayacak mısınız?" dedi. 66. Kavminden inkar edenlerin, ileri gelenleri: "Biz senin bir budalalık içinde olduğunu görüyor ve senin yalancı olduğunu düşünüyoruz" dediler. 67-69. O: "Ey kavmim! Bende hiç bir budalalık yok; tam aksine, ben alemlerin Rabbi'nin Elçisi'yim. Size Rabbinin gönderdiği bilgileri iletiyorum ve ben sizin için güvenilir bir öğütçüyüm. Sizi uyarmak üzere aranızdan biriyle, Rabbinizden size bir öğüt gelmesine mi şaşıyorsunuz? Nûh kavminden sonra, sizi onların yerine getirdiğini ve vücutta da onlardan üstün kıldığını hatırlayın. Allah'ın nimetlerini anın; belki kurtuluşa erersiniz" dedi. 70. Onlar: "Bize, yalnız Allah'a tapmamız ve atalarımızın taptıklarını bırakmamız için mi geldin? Eğer doğru sözlülerden isen, bizi korkuttuğun şeyi başımıza getir" dediler. 71. Hud: "Hiç şüphesiz, Rabbinizden bir öfke ve pis bir azap başınıza gelecektir. Benimle, Allah'ın kendilerine herhangi bir güç indirmede, atalarınızın ve sizin uyurduğununuz adlar hakkında mı tartışıyorsunuz? Artık bekleyin; ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim" dedi. 72. Biz rahmetimizle onu ve onunla beraber olanları kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayanların ve inanmamış olanların kökünü kazıdık.

26/123. Âd kavmi de elçileri yalanladı. 124-135. Kardeşleri Hüd onlara: "Allah'a karşı saygılı olmaz mısınız? Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim; Allah'a saygılı olun ve bana itaat edin. Buna karşı sizden bir ücret istemiyorum; ecrim ancak âlemlerin Rabbine aittir. Siz her yüksek yere koca bir bina kurup, boş şeylerle mi uğraşırsınız? Temelli kalacağınızı umarak sağlam yapılar mı edirsiniz? Yakaladığınızı zorbaca mı ya-

۶۵/۷) وَإِلَىٰ عَادِ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ ۖ ۶۶) قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ۖ ۶۷) قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۖ ۶۸) أَلْبَغْتُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ۖ ۶۹) أَوْعَجِبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَأَنْتُمْ كَاذِبُونَ ۖ ۷۰) قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ۖ ۷۱) قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ أَتُجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ فَانْتَقِبُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظَرِينَ ۖ ۷۲) فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَقَطَّعْنَا ذَاكِِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ

۱۲۳/۲۶) كَذَّبَتْ عَادَ الْمُرْسَلِينَ ۖ ۱۲۴) إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ۖ ۱۲۵) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۖ ۱۲۶) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۖ ۱۲۸) أَتَيْتُكُمْ بِكُلِّ رِيحٍ آيَةٌ تَعْلَمُونَ ۖ ۱۲۹) وَتَتَخَذُونَ مِصَالِحَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ۖ ۱۳۰) وَإِذَا

kalarsınız?⁵¹⁹ Artık Allah'ı sayın ve bana itaat edin. Bildiğiniz şeyleri size verene saygılı olun; davalarını, oğulları, bahçeleri ve akarsuları size O vermiştir. Ben sizin hakkınızda büyük bir günün azabından korkuyorum" dedi. 136-138. Onlar: "İster öğüt ver, ister öğüt verenlerden olma, bizce birdir. Bu durumumuz öncekilerin geleneğidir. Biz azaba uğratılacak da değiliz" dediler. 139. Böylece onu yalanladılar; Biz de kendilerini yokettik. Bunda, şüphesiz ki bir ders vardır; ama çoğu inanmamaktadır. 140. Senin Rabbin üstündür, çok merhametlidir.

11/50-52. Âd'a kardeşleri Hüd'u gönderdik. "Ey kavmim! Allah'a tapın, O'ndan başka tanrınız yoktur. Siz (Allah hakkında) yalnızca yalan uyduruyorsunuz. Ey kavmim! Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, ancak beni yaratana aittir. Düşünmüyor musunuz? Ey kavmim! Rabbinizden bağışlanma dileyin. Sonra O'na yönelin ki, size gökten bol bol yağmur göndersin, gücünüze güç katsın, suç işleyerek yüz çevirmeyin" dedi. 53-57. Onlar: "Ey Hüd! Sen bize açık bir belge getirmedin. Senin sözünden ötürü, biz tanrılarımızı bırakmayız ve sana da inanmayız. Sana «Seni tanrılarımızdan biri kötü çarpmış» demekten başka bir söz bulamıyoruz" dediler. Hud: "Ben Allah'ı tanık gösteriyorum. Siz de tanık olun ki, ben sizin O'ndan başkasını (Allah'a) ortak koşmanızdan uzağım. Hepiniz bana tuzak kurun, sonra bana süre de vermeyin. Ben, Rabbin ve Rabbiniz olan Allah'a güveniyorum. Hiç bir canlı yoktur ki, Allah onu perçeminden tutmamış olsun⁵²⁰. Rabbin şüphesiz doğru yoldadır. Eğer yüz çevirirseniz, ben size benimle gön-

بَطِشْتُمْ بَطِشْتُمْ جَبَّارِينَ ۖ ۱۳۱) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا ۖ ۱۳۲) وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ ۖ ۱۳۳) أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ ۖ ۱۳۴) وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ۖ ۱۳۵) إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۖ ۱۳۶) قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ ۖ ۱۳۷) إِنْ هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ ۖ ۱۳۸) وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ ۖ ۱۳۹) فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ۖ ۱۴۰) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

۵۰/۱۱) وَإِلَىٰ عَادِ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ ۖ ۵۱) يَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ الَّذِي فَطَرَنِي أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۖ ۵۲) وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ ۖ ۵۳) قَالُوا يَا هُوَذَا مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ۖ ۵۴) إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ۖ ۵۵) مِنْ دُونِهِ فَكِيدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنْظِرُون ۖ ۵۶) إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَىٰ اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنْ رَبِّي عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۖ ۵۷) فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْئًا إِنْ رَبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَافِظٌ ۖ ۵۸) وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ

⁵¹⁹ Hud Peygamber'in bu eleştirilerinden, yeryüzünün imar edilmesi, şehirçilik ve mimarinin gelişmesine karşı olduğu gibi bir anlam çıkarmak yanlıştır. Onun eleştirisi, aşkından, dinden, Allah'tan ve manevi olandan kopuk, seküler (dünyevi) bir yaşam tarzına yöneliktir. Nitekim devam eden ayetler bunu göstermektedir.

⁵²⁰ Yani, hiç bir canlı varlık Allah'ın hükümrancılığı, kudreti ve yasalara dışında değildir.

91/11-12. Semûd kavmi, en azgınlarının öne atılmasıyla, azgınlıkları yüzünden yalanladılar. 13. Allah'ın Elçisi onlara: "Allah'ın bu devesine ve onun su hakkına dokunmayın" demişti. 14. Ama onu yalanladılar ve deveyi boğazladılar. Bunun üzerine Rableri suçlarından dolayı onları kırıp geçirerek yerle bir etti. 15. Bu işin sonucundan Allah korkmaz.

54/23. Semud kavmi uyarıları yalanladı. 24-25. "İçimizden bir insana mı uyaçağız? O zaman biz sapıklık ve delilik etmiş oluruz. Öğüt, aramızdan ona mı verilmiş? Hayır, o utanmaz yalancının biridir" dediler. 26-28. (Salih'e dedik ki:) "Yarın, kimin utanmaz yalancı olduğunu görecekler. Onları denemek üzere dişi deveyi göndereceğiz; sen onları gözetle ve sabret! Onlara, suyun kendileriyle o deve arasında pay edilmiş olduğunu ve her su içme sırasında yalnızca birinin orada bulunacağını bildir". 29. Bir arkadaşlarını çağırdılar, kılıcını çekip deveyi kesti. 30. Benim azabım ve uyarmam nasılmış? 31. Nitekim üzerlerine bir çığlık gönderdik de, açılıcıların kullandığı kurumuş ot gibi oldular.

77/73-74. Semûd kavmine da kardeşleri Sâlih'i gönderdik. O: "Ey kavmim! Allah'a tapın, O'ndan başka tanrınız yoktur. Rabbinizden size açık bir belge geldi. Bu, Allah'ın dişi devesi size bir simgedir. Onu bırakın, Allah'ın toprağında otlasın ve ona bir kötülük etmeyin. Yoksa can yakıcı azap sizi yakalar. Allah'ın sizi Âd kavminin ardından onların yerine getirdiğini, ovalarında köşkler kurup dağlarında kayadan evler yonttuğunuz buraya yerleştiğini hatırlayın. Öyleyse, Allah'ın nimetlerini anın ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın" dedi. 75. Kavminin büyülenen ileri gelenleri, zayıf görülenlere, onların inanlarına: "Sâlih'in Rabbi tarafından gönderildiğini (iyi) biliyor musunuz?" dediler. Onlar da: "Onunla gönderilene inanıyoruz" dediler. 76. Büyüklemler: "Sizin inandığınızı biz inkâr ediyoruz" de-

(۱۱/۹۱) كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا (۱۲) إِذِ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا (۱۳) فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا (۱۴) فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْنَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوَّاهَا (۱۵) وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا

(۲۳/۵۴) كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ (۲۴) فَقَالُوا ابْشِرْنَا مِنْ آدَاجٍ نَتَّبِعُ إِيَّاكَ لَقِي ضَلَالًا وَسُعْرًا (۲۵) أُولَئِكَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌّ (۲۶) سَيَعْلَمُونَ غَدًا مِنَ الْكَذَّابِ الْأَشْرُ (۲۷) إِنَّا مُرْسِلُو النَّاقَةِ فِتْنَةً لَهُمْ فَارْتَمِبْنَاهُمْ وَأَصْطَبِرْ (۲۸) وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شِرْبٍ مُحْتَضَرٌ (۲۹) فَجَادُوا بِصَاحِبِهِمْ فَتَعَاطَى فَعَقَرُ (۳۰) فَكَيفَ كَانَ عَذَابِي وَنَذْرِي (۳۱) إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ

(۷۳/۷) وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ (۷۴) وَادْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُوءِهَا قُصُورًا وَتَتَّخِذُونَ الْجِبَالَ ثُبُوتًا فَادْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ (۷۵) قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتَضَعُّوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ آتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ (۷۶) قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي آمَنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ (۷۷) فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ

diler. 77. Sonra deveyi kestiler ve Rablerinin buyruğuna başkaldırdılar. "Ey Sâlih! Eğer sen gönderilen elçilerden isen, bizi tehdit ettiğin şeyi başımıza getir" dediler. 78. Bu yüzden onları şiddetli bir titreme yakaladı ve oldukları yerde yüzüstü düşürdüler. 79. Sâlih geri döndü ve: "Ey kavmim! Rabbinin buyruğunu size ilettim ve size öğüt verdim. Fakat siz öğüt verenleri sevmiyorsunuz" dedi.

26/141. Semûd kavmi da elçileri yalanladı. 142-152. Kardeşleri Sâlih onlara: "Allah'a karşı saygılı olmaz mısınız? Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim; artık Allah'ı sayın ve bana itaat edin. Ben buna karşı sizden bir ücret istemiyorum; benim ücretim, ancak âlemlerin Rabbi'ne aittir. Burada bahçelerde, pınar başlarında, ekinler ve salkımları sarkmış hurmalıklar arasında güven içinde bırakılacak mısınız? Artık Allah'ı sayın ve bana itaat edin. Yeryüzünü düzeltmeyip, bozgunculuk yaparak aşırı gidenlerin emirlerine itaat etmeyin" dedi. 153-154. Ona: "Sen büyülenmişsin; sen de bizim gibi bir insandan başka bir şey değilsin. Eğer doğru sözlü isen bir belge getir" dediler. 155-156. Sâlih: "İşte (belge) bu dişi devedir. Su içme hakkı belirli bir gün onun ve belirli bir gün de sizindir, sakın ona bir kötülük yapmayın, yoksa sizi büyük günün azabı yakalar" dedi. 157. Onlar deveyi kestiler ve pişman oldular. 158. Bunun üzerine onları azap yakaladı. Bunda elbette bir ders vardır, fakat çoğu inanmamaktadır. 159. Senin Rabbin Üstün'dür, merhamet sahibidir.

27/45. Semûd kavmine "Allah'a tapın" (desin diye) kardeşleri Salih'i gönderdik. Bunun üzerine, çekişen iki takım oluverdiler. 46. Sâlih: "Ey kavmim! Niye iyilikten önce kötülüğü acele istiyorsunuz? Size merhamet edilmesi için Allah'tan başışlanma dileseniz olmaz mı?" dedi. 47. Ona: "Senin

رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ إِنَّا نَحْنُ بِمَا تَعَذَّنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ (۷۸) فَأَخَذْتَهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ (۷۹) فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رَسُولًا مِنْ رَبِّي وَتَصَدَّقْتُ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تَحِبُّونَ النَّاصِحِينَ

(۱۴۱/۲۶) كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ (۱۴۲) إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۴۳) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۴۴) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۴۵) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۴۶) أَتُتْرَكُونَ فِي مَا هَاهُنَا آمِنِينَ (۱۴۷) فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (۱۴۸) وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضْبٌ (۱۴۹) وَتَنَجُّونَ مِنَ الْجِبَالِ يَبُوتًا فَرِهِينَ (۱۵۰) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۵۱) وَلَا تَطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ (۱۵۲) الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ (۱۵۳) قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَخَّرِينَ (۱۵۴) مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا فَأْتِ بَآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۱۵۵) قَالَ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍ (۱۵۶) وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ (۱۵۷) فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ (۱۵۸) فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (۱۵۹) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

(۴۵/۲۷) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ (۴۶) قَالَ يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (۴۷) قَالُوا اطَّيَّرْنَا

ve beraberindekilerin yüzünden uğursuzluğa uğradık" dediler. Sâlih: "Uğursuzlunuz Allah katındadır; siz imtihana çekilen bir toplumsunuz" dedi. 48. O şehirde, yeryüzünde bozgunculuk yapan ve düzeltmeyen dokuz grup vardı.⁵²² 49. Bunlar: "Geceleyin ona ve ailesine baskın yapıp, sonra da onun velisine: « Onun ailesinin yok edilişinde bulunmadık. Biz doğru söylüyoruz » diyeceğimize dair Allah'a yemin edin" dediler. 50. Onlar bir tuzak kurdular, ama onlar farkına varmadan, biz de onlara bir tuzak kurduk. 51. Tuzaklarının sonunun nasıl olduğuna bir bak! Biz onları ve toplumlarının hepsini yerle bir ettik. 52. İşte, haksızlık etmelerine karşılık çökmüş bulunan evleri! Bunda, bilenler için şüphe-siz bir ders vardır. 53. İnanan ve (Allah'a karşı gelmekten) sakınanları kurtardık.

11/61. Semud'a kardeşleri Salih'i gönderdik: "Ey kavmim! Allah'a tapın; ondan başka tanrınız yoktur. Sizi yerden yatan ve orada ömür sürdüren odur. Ondan bağışlanma dileyin, sonra ona yönelin. Doğrusu, Rabbim yakındır, duaları kabul edendir" dedi. 62. Onlar: "Ey Salih! Bundan önce aramızda umut beslenen biriydin. Babalarımızın taptığına tapmaktan bizi men mi ediyorsun? Bizi çağırdığın şeye karşı, kuşku verici bir şüphe içindeyiz" dediler. 63-64. Sâlih: "Ey kavmim! Rabbimin katından açık bir belgem olduğu ve O bana kendi katından bir rahmet verdiği hâlde ben O'na başkaldırırsam, Allah'a karşı beni kim savunabilir? (Böyle bir durumda) siz benim ancak kaybımı artırırsınız. Ey kavmim! Bu Allah'ın devesi size bir simge-dir. Onu bırakın; Allah'ın toprağında otulasın. Ona bir kötülük yapmayın. Yoksa yakın bir azap sizi yakalar" dedi. 65. Buna karşılık, onu kesip devirdiler. O zaman Sâlih: "Yurdunuzda üç gün daha yaşayın. Bu, yalanlanamayacak bir sözdür" dedi. 66. Bizim buyruğumuz gelin-

يك وبمن معك قال طائركم عند الله بل انتم قوم تفنون ٤٨) وكان في المدينة تسعة رهط يفسدون في الارض ولا يصلحون ٤٩) قالوا تقاسموا بالله لنبيتنه واهله ثم لنقولن لولييه ما شهدنا مهلك اهله وانا لصادقون ٥٠) ومكروا مكرا ومكرنا مكرا وهم لا يشعرون ٥١) فانظر كيف كان عاقبة مكرهم انا دمرناهم وقومهم اجمعين ٥٢) فتلك بيوتهم خاوية بما ظلموا ان في ذلك لآية لقوم يعلمون ٥٣) وانجين الذين آمنوا وكانوا يتقون

١١/١١) والى ثمود اخاهم صالحا قال يا قوم اعبدوا الله ما لكم من اله غير ه هو انشاكم من الارض واستعمركم فيها فاستغفروهم ثم توبوا اليه ان ربي قريب مجيب ٦٢) قالوا يا صالح قد كنت فينا مرجوا قبل هذا انت هنا ان نعبد ما يعبد ابائنا وانا لفي شك مما تدعونا اليه مريب ٦٣) قال يا قوم ارأيتم ان كنت على بينة من ربي واتاني منه رحمة فمن ينصرني من الله ان عصيته فما تزيثوني غير تخسير ٦٤) ويا قوم هذه ناقة الله لكم آية فذروها تاكل في ارض الله ولا تمسوها بسوء فيأخذكم عذاب قريب ٦٥) فعفروها فقال تمتعوا في داركم ثلاثة ايام ذلك وعد غير مكذوب ٦٦) فلما جاء امرنا نجينا صالحا والذين آمنوا معه برحمة منا ومن خزي يومئذ ان ربك هو القوي العزيز ٦٧) واخذ الذين ظلموا الصيحة

ce, Sâlih'i ve beraberinde bulunan inananları, katımızdan bir rahmetle o günün rezilliğinden kurtardık. Rabbin güçlüdür, üstündür. 67. Haksızlık edenleri bir çığlık yakaladı; oldukları yerde yüzüstü düşürdiler. 68. Sanki orasını hiç şenlendirmemişlerdi. Evet; Semûd kavmi Rablerini inkâr etmişlerdi. Evet; Semûd kavmi defoldu.

15/80. Hicr⁵²³ halkı da elçileri yalanladılar. 81. Onlara belgelerimizi gönderdik; ama onlar bundan yüz çevirdiler. 82. Onlar dağlarda güvenilir evler yontuyorlardı. 83. Sabahlarılarken onları çığlık yakalayverdi. 84. Elde ettikleri şeyler kendilerine bir yarar sağlamadı.

41/17. Semûd kavmine gelince; Biz onlara doğru yolu göstermiştik, ama onlar körlüğü, doğru yolda olmaya tercih ettiler. Kazandıklarının karşılığı olarak onları alçaltıcı azabın yıldırımı çarptı. 18. İnananları ve (Allah'a karşı gelmekten) sakınanları kurtardık.

51/43. Semud kavminde de (libret vardır). Onlara: "Bir süreye kadar menfaattenin" denmişti. 44. Onlar Rablerinin buyruğundan çıktılar. Bunun üzerine, onları gözleri göre göre yıldırım çarptı. 45. Ayağa kalkacak güçleri kalmadı, yardım da görmediler.

69/4. Semûd ve Âd toplumları tepelerine inecek azabı yalanlamışlardı. 5. Semûd, korkunç bir çığlık ile yok edildi.

فأصبحوا في ديارهم جائعين ٦٨) كان لم يغتوا فيها ألا إن ثمود كفروا ربهم ألا بعدا لثمود

٨٠/١٥) ولقد كذب أصحاب الحجر المرسلين ٨١) واتيناهم آياتنا فكانوا عنها معرضين ٨٢) وكانوا يخفون من الجبال بيوثا آمينين ٨٣) فأخذتهم الصيحة مصبحين ٨٤) فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

١٧/٤١) وأما ثمود فهديناهم فاستحبوا العمى على الهدى فأخذتهم صاعقة العذاب الهون بما كانوا يكسبون ١٨) ونجين الذين آمنوا وكانوا يتقون

٤٣/٥١) وفي ثمود إذ قيل لهم تمتعوا حتى حين ٤٤) فتورا عن أمر ربهم فأخذتهم الصاعقة وهم ينظرون ٤٥) فما استطاعوا من قيام وما كانوا منتصرين

٤/٦٩) كذبت ثمود وعاد بالقارعة ٥) فلما ثمود مأهلوا بالطاغية

⁵²² 'Dokuz grup' (tis'atu raht) ifadesi, dokuz ileri gelen kötü kimse şeklinde de yorumlanmıştır.

⁵²³ Tefsirlerde ve tarih kaynaklarında Hicr, genellikle Semud'un yaşadığı bölgenin ismi olarak geçmektedir. Bu kelime, aynı zamanda onların kayalık bir bölgede yaşadıklarını göstermektedir.

6. İbrâhim Ailesi

Kur'an'daki peygamber kıssaları arasında tarihî seyri takip ettiğimizde, Salih Peygamber ve kavmi Semud'dan sonra, Hz. İbrahim ve onun ailesinden diğer peygamberlerle karşılaşmaktayız. Bunlar onun oğulları Hz. İsmail ve İshak ile, İshak'ın oğlu Yakub ve onun uğlu Yusuf Peygamber'dir. Kur'an, Hz. İbrahim'in putperest kavmiyle mücadelesinden söz etmekle birlikte, onların genel durumlarıyla ilgili ayrıntılı bilgi vermez. Ancak, Hz. Lut'un onunla çağdaş olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Lut kavminin yaşadığı yer ve zamanla ilgili araştırmalar, tarihçilerce, Hz. İbrahim'in ne zaman yaşadığı konusunda önemli bir ipucu olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, Arap ve Yahudi tarihindeki özel konumu itibarıyla da Hz. İbrahim ve ailesi hakkında yoğun bir sözlü gelenek mevcuttur. Bu peygamberler çoğu kez birarada anıldıklarından, fazla tekrara yer vermemek için bazıları birarada vermeyi uygun bulduk.

a) Hz. İbrahim, İsmail ve İshak

38/45. (Ey Muhammed!) Güç ve basiret sahibi kullarımız İbrahim, İshak ve Yakub'u da an. 46. Biz onları, ahiret yurdunu düşünen, içten bağlı kimseler kıldık. 47. Onlar, Bizim katımızda seçkin, iyi kimselerdendirler. 48. (Ey Muhammed!) İsmail'i, Elyesea'yı ve Zülkifl'i de (an)!. Hepsini iyilerdendir. 49. İşte bu güzel bir anmadır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlara güzel bir gelecek vardır.

19/41. Ey Muhammed! Kitab'da İbrahim'i de an; o dosdoğru bir insan ve bir peygamberdi. 42-45. Babasına şöyle demişti: "Babacığım! İştmeyen, görmeyen ve sana bir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun? Babacığım! Bana, sana gelmeyen bir ilim geldi. Bana uy, seni doğru yola eristireyim. Babacığım! Şeytan'a tapma. Çünkü Şeytan Rahman'a baş kaldırmıştır. Babacığım! Sana Rahman katından bir azap gelmesinden ve Şeytan'ın dostu olmandan korkuyorum". 46. Babası: "Ey İbrahim! Sen benim tanırlarımdan yüz mü çeviriyorsun? Bundan vazgeçmezsen mutlaka seni taşlarım; uzun bir süre benden uzaklaş git" dedi. 47-48. İbrahim şöyle cevap verdi: "Sana selam olsun. Senin için Rabbinden mağfiret dileyeceğim, çünkü O bana karşı çok lütfkardır. Sizi Allah'tan başka tapıklarınızla bırakıp çekilir, Rabbime

۴۵/۳۸) وَذَكَرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولَئِی الْأَیْدِی وَالْأَبْصَارِ ۚ إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ۚ وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَیْنَ الْأَخْيَارِ ۚ وَذَكَرْ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِّنَ الْأَخْيَارِ ۚ ۴۹) هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِیْنَ لَحُسْنَ مَّآبٍ

۴۱/۱۹) وَذَكَرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لَأَبِيهِ صَدِيقًا نَبِيًّا ۚ ۴۲) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا ۚ ۴۳) يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا ۚ ۴۴) يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا ۚ ۴۵) يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ۚ ۴۶) قَالَ أَرَأَيْتَ أَنْتَ عَنِ الْهَيْتِ يَا إِبْرَاهِيمَ لَنْ لَمْ تَقْتِهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا ۚ ۴۷) قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا ۚ ۴۸) وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُو رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا ۚ ۴۹)

yalvarırım. Rabbime yalvarışım da mahrum kalmayacağımı umarım". 49. İbrahim onları Allah'tan başka tapıklarıyla başbaşa bırakıp çekilince, ona İshak ve Ya'kub'u bahşettik ve her birini peygamber yaptık. 50. Onlara rahmetimizden bağışta bulunduk ve hayırla yade-dilecekleri yüce bir ün verdik.

19/54. (Ey Muhammed!) Kitab'da İsmail'i de an! O sözünde doğru biri ve (tarafımızdan) gönderilmiş bir peygamberdi. 55. Kendi adamlarına namazı ve zekatı emrederdi. O Rabbinin katında kendisinden hoşnut olunmuş birisiydi.

26/69. (Ey Muhammed!) Onlara İbrâhim'in kıssasını anlat. 70. Hani İbrâhim, babasına ve kavmine: "Nelere tapıyorsunuz?" demişti. 71. Onlar: "Putlara tapıyoruz; onlarla ilgilenip duruyoruz" demişlerdi. 72-73. (İbrâhim: "Bu putlar) çağırduğunuz zaman sizi duyarlar mı veya size bir fayda ve zarar verirler mi?" demişti. 74. Onlar: "Hayır, ama babalarımızı da böyle yaparken bulduk" demişlerdi. 75-89. (İbrâhim şöyle demişti:) "Eski atalarınızın ve sizin nelere tapıklarınızı görüyor musunuz? Doğrusu, onlar benim düşmanımdır. Dostum ancak âlemlerin Rabbidir. Beni yaratan da, doğru yola eristiren de O'dur. Beni yediren de, içiren de O'dur. Hasta olduğumda bana O şifa verir. Beni öldürecek, sonra da diriltecek olan O'dur. Ceza gününde yanılığlarımı bana bağışlamasını umduğum O'dur. Rabbim! Bana hüküm (gücü) ver ve beni iyiler arasına kat. Sonrakilerin beni güzel şekilde anmalarını sağla. Beni nimet cennetlerine varis olanlardan kıl. Babamı da bağışla, o şüphesiz sapıklardandır. İnsanların dirilileceği gün beni rezil etme. O gün, (kimseye) mal ve oğullar fayda vermeyecektir; ancak, kim Allah'a temiz bir kalple gelirse (o yarar görür).

11/69. Elçilerimiz İbrahim'e müjde getirmiş: "Selam olsun" demişlerdi. O da "Selam olsun" demiş ve beklemeden hemen

قَلَمًا اَعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْزُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ۚ ۵۰) وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا

۵۴/۱۹) وَذَكَرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِذْ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ۚ ۵۵) وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا

۶۹/۲۶) وَأَتَىٰ عَلَيْهِمْ نَبَأُ إِبْرَاهِيمَ ۚ ۷۰) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ ۚ ۷۱) قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظُلُّ لَهَا عَاكِفِينَ ۚ ۷۲) قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكَ إِذْ تَدْعُوهُمْ أَوْ يَنْفَعُونَكَ أَوْ يَضُرُّونَ ۚ ۷۳) قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ ۚ ۷۴) قَالَ أَفَأَتَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ۚ ۷۵) أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ الْأَقْدَمُونَ ۚ ۷۶) فَإِنَّهُمْ عَذُو لِي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ ۚ ۷۸) الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ۚ ۷۹) وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ۚ ۸۰) وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ۚ ۸۱) وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ۚ ۸۲) وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ۚ ۸۳) رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَالْحَقِّقِي بِالصَّالِحِينَ ۚ ۸۴) وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ۚ ۸۵) وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ ۚ ۸۶) وَأَغْفِرْ لَأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ ۚ ۸۷) وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُنْفَخُونَ ۚ ۸۸) يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ۚ ۸۹) إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

۶۹/۱۱) وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبَشَرِ قَالُوا

kızartılmış bir buzağı getirmişti. 70. Onların ellerinin ona uzanmadığını görünce, durumlarını beğenmedi ve içine bir korku düştü. Onlar: "Korkma; biz Lût kavmine gönderildik" dediler. 71. Ayakta duran İbrahim'in karısı bunun üzerine güldü. Biz de karısına İshâk'ı ve İshâk'tan sonra Yakub'u müjdeledik. 72. Karısı: "Vay başıma gelen! Ben bir kocakarı, kocam da yaşlı bir adam iken, ben nasıl doğurabilirim? Doğrusu, bu şaşılacak bir şey" dedi. 73. Onlar: "Ey ev hanımı! Allah'ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerinizde iken, Allah'ın işine mi şaşıyorsun? O, övülmeye layık ve yücedir" dediler. 74. İbrahim'den korku gidip de müjde kendisine gelince, Lût kavmi hakkında bizimle tartışmaya başladı.⁵²⁴ 75. İbrahim, içli, yumuşak huylu ve kendini Allah'a vermiş birisiydi. 76. Elçilerimiz: "Ey İbrahim! Bundan vazgeç! Rabbinin buyruğu gelmiştir; onlara, geri çevrilemez bir azap gelecek" dediler.

15/51. Onlara İbrahim'in konuklarından haber ver. 52. Hani İbrahim'in yanına girdiklerinde: "Selâm olsun" demişler, İbrahim de: "Biz sizden korkuyoruz" demişti. 53. Onlar: "Korkma! Biz sana bir oğlanı müjdelemeye geldik" dediler. 54. İbrahim: "Ben yaşlı iken, bana müjde mi veriyorsunuz? Ne ile müjdeliyorsunuz" dedi. 55. "Sana gerçeği müjdeliyoruz. Umutsuzlardan olma!" dediler. 56. İbrahim: "Rabbinin rahmetinden sapıklar dışında kim ümidini keser ki?" dedi. 57. İbrahim: "Ey elçiler! Göreviniz nedir?" dedi. 58-60. Onlar: "Biz, suçlu bir kavme gönderildik. Ancak, karısı dışında Lût'un ailesinin hepsini kurtaracağız. Onun geride kalanlardan olmasını öngördük" dediler.

6/74. İbrahim, babası Azer'e: "Putları tanrı mı ediniyorsun? Ben seni ve kav-

سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ خَنِيذٍ (٧٠) فَلَمَّا رَأَى أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَى قَوْمِ لُوطٍ (٧١) وَأَمْرَاتِهِ قَانِمَةً فَضْحِكَتْ فَبَشَّرْنَاَهَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ (٧٢) قَالَتْ يَا وَيْلَتَا أَأَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ وَهَذَا بَعْلِي شَيْخًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ (٧٣) قَالُوا اتَّعَجِبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحْمَةً لِلَّهِ وَبَرَكَاتَةً عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ (٧٤) فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبُشْرَى يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ (٧٥) إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ (٧٦) يَا إِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ

٥١/١٥) وَتَبَيَّنَهُمْ عَنْ ضَيْفٍ إِبْرَاهِيمَ (٥٢) إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ إِنَّا مِنْكُمْ وَجَلُونَ (٥٣) قَالُوا لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ (٥٤) قَالَ ابْشُرْتُمُونِي عَلَى أَنْ مَسَّيْتُ الْكَبِيرَ فَبِمَ تَبَشِّرُونَ (٥٥) قَالُوا بَشْرْنَاكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْقَانِطِينَ (٥٦) قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ (٥٧) قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ (٥٨) قَالُوا إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَى قَوْمِ مُجْرِمِينَ (٥٩) إِلَّا آلَ لُوطٍ إِنَّا لَمُنْجُوهُمْ أَجْمَعِينَ (٦٠) إِلَّا أَمْرَاتَهُ قَدَرْنَا إِنَّهَا لَمِنَ الْغَابِرِينَ

(٧٤/٦) وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَسْنَمًا

mini açık bir şaşkınlık içinde görüyorum" demişti. 75. İbrahim'e böylece göklerin ve yerin hükümrانlığını gösteriyorduk ki, emin olsun. 76. (İbrahim'in) üzerine gece çökünce bir yıldız gördü: "İşte bu Rabbim!" dedi. Yıldız batınca: "Batanları sevmem" dedi. 77. Ayı doğarken görünce: "İşte bu Rabbim!" dedi. O da batınca: "Eğer Rabbim bana yol göstermezse, andolsun şaşırarlardan olurum" dedi. 78-79. Güneşi doğarken görünce: "İşte bu Rabbim, bu daha büyük" dedi. O da batınca: "Ey milletim! Ben sizin ortak koştuklarınızdan⁵²⁵ uzağım. Ben sizin dininizden ayrılarak, yüzümü, gökleri ve yeri yoktan var edene çevirdim ve ben O'na ortak koşanlardan değilim" dedi. 80-81. Kavmi onunla tartışmaya girişti. (Onlara) dedi ki: "O beni doğru yola ulaştırmışken, siz benimle Allah hakkında tartışıyor musunuz? Rabbimin herhangi bir şeyi dilemesi hariç, ben sizin O'na ortak koştuğunuz şeylerden korkmuyorum. Benim Rabbim her şeyin bilgisini kuşatmıştır. Hâlâ öğüt almayacak mısınız? Siz, Allah'ın hakkında herhangi bir delil indirmediği şeyleri O'na ortak koşarken korkmuyorsunuz da, ben sizin O'na ortak koştuğunuz şeylerden ne diye korkayım ki? Madem biliyorsunuz (söyleyin bakalım), şimdi bu iki gruptan hangisinin korkusuz olması yakışır (sizin mi, benim mi)?" 82. İnanan ve imanına bir haksızlık katmayanlar var ya, işte güvende olanlar onlardır; onlar doğru yoldadırlar. 83. İşte bunlar, kavmine karşı İbrahim'e verdiği delilimizdir. Biz dilediğimizi derece derece yükseltiriz. Rabbin, elbette hikmet ve bilgi sahibidir.

37/83. Şüphesiz İbrâhim de onun (Nuh'un) yolunda olanlardandı. 84. Nitekim Rabbine temiz bir gönülle geldi. 85-87. İbrahim babasına ve kavmine: "Nelere kulluk ediyorsunuz? Allah'ı bırakıp da uydurma tanrılar mı istiyorsunuz? Âlemlerin Rabbi hakkındaki zannınız nedir?"

إِلَهَ إِنِّي أَرَكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (٧٥) وَكَذَلِكَ نَرَى إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَيَكُونُ مِنَ الْمُوقِنِينَ (٧٦) فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أَحِبُّ الْآفَلِينَ (٧٧) فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَنْ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونُ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ (٧٨) فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ (٧٩) إِنِّي وَجْهَتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ (٨٠) وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحَاجُّونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِي وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ (٨١) وَكَتَبَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا لَمْ يَنْزَلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٨٢) الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ (٨٣) وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتِيَانَهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ

(٨٣/٣٧) وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ (٨٤) إِذْ جَاءَهُ رَبُّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ (٨٥) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ (٨٦) أَتَفْكَ إِلَهَ دُونِ اللَّهِ تَرِيدُونَ (٨٧) فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ (٨٨) فَتَنْظُرُ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ

⁵²⁴ Lut kavminden azabın kaldırılmasını veya ertelenmesini istedi. 76. ayette elçilerin: "Ey İbrahim! Bundan vazgeç. Rabbinin buyruğu gelmiştir; onlara, geri çevrilemez bir azap gelecek" demeleri, bu tartışmanın içeriği hakkında bilgi vermektedir.

⁵²⁵ veya "... sizin ortak koşmanızdan..."

demmişti. 88-89. İbrâhim yıldızlara bir göz attı ve "Ben rahatsızım" dedi. 90. Onu bırakıp gittiler. 91-92. O da onların tanrılarına yönelip: "Sundukları yiyecekleri yemiyor musunuz? Ne o konuşmuyor musunuz?" dedi. 93. Sonunda, üzerlerine yürüyüp kuvvetle vurdu. 94. Bunun üzerine, putperestler koşarak ona geldiler. 95-96. İbrâhim onlara: "Yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz? Oysa sizi de yonttuklarınızı da Allah yaratmıştır" dedi. 97. Putperestler: "Onun için bir bina yapın da, onu oradan ateşin içine atın" dediler. 98. Ona tuzak kurmak istediler, ama Biz onları altettik. 99-100. İbrâhim: "Ben Rabbim uğrunda sizi bırakıp gidiyorum; O beni doğru yola erdirtir. Rabbim! Bana iyilerden olacak bir çocuk ver" dedi. 101. Biz de ona yumuşak huylu bir oğlan müjdeledik. 102. (İsmail) onunla beraber yürümeye başlayınca (İbrâhim): "Bak oğlum, ben uykumda seni boğazladığımı görüyorum; bir düşün, ne dersin?" dedi. (İsmail): "Babacığım, sana emredileni yap; inşaallah, sabredenlerden olduğumu göreceksin" dedi. 103-106. İkisi de (Allah'a) teslimiyet gösterip, (babası) onu alnı üzerine yatırınca, Biz: "Ey İbrahim! Rüâyâyı doğruladın, işte Biz iyi davrananları böyle ödüllendiririz" diye

(۸۹) فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ (۹۰) فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ (۹۱) فَرَاغَ إِلَى آلِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ (۹۲) مَا لَكُمْ لَا تَنْطَقُونَ (۹۳) فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ (۹۴) فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزْفُونَ (۹۵) قَالَ لَتَعْبُدُونَ مَا تَحْتُونَ (۹۶) وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ (۹۷) قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ (۹۸) فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْقَلِينَ (۹۹) وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيِّدِينَ (۱۰۰) رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ (۱۰۱) فَبَشِّرْنَاهُ بَعْلَامٍ حَلِيمٍ (۱۰۲) فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَابْنِي إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَآلَيْتَ أَفْعَلُ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ (۱۰۳) فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ (۱۰۴) وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ (۱۰۵) قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (۱۰۶) إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ (۱۰۷) وَقَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ (۱۰۸) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ (۱۰۹) سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ (۱۱۰) كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (۱۱۱) إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ (۱۱۲) وَبَشِّرْنَاهُ

⁵²⁶ Allah'ın rüya yoluyla Hz. İbrahim'den oğlu İsmail'i kesmesini istemesi, dinin temelinin ahlaka, akla ve temel insan haklarına dayanan bir öğreti olması hasebiyle, din felsefesinde ciddi olarak tartışılmıştır. Dindar varoluşçu filozoflardan Kierkegardt, *Korku ve Titreyiş* isimli eserinde, bu olaya dayanarak Hristiyan imanının ahlaki ve akli olana değil, absürde dayandığını açıklamaya çalışmaktadır. İslami açıdan, olay, Hz. İbrahim'in Allah'a teslimiyetinin ölçülmesi olarak yorumlanmıştır. Yalnız, dinsel açıdan savunulamayacak bir eylemi deneme olayı, hayli problemlidir. Fakat olayın anlaşılması hususunda şunlar söylenebilir. Hz. İbrahim'in oğlunu kesmeye karar vermesi, İsmail'in de kesilmeyi kabullenmesi, Kur'an tarafından olumlanmaktadır (37. Saffat/103). Demek ki, Hz. İbrahim'in gördüğü rüya şeytani değil, rahmanidir. Bu sorunla ilgili olarak gözönünde tutulması gereken önemli bir nokta, kesme olayının gerçekleşmemiş olmasıdır. Bundan çok daha önemli olan diğer bir husus ise, olayın Allah ile Hz. İbrahim (Haliullah : Allah'ın sevgili kulu) arasında özel bir konu olmasıdır. Yani insanlardan yapmaları istenen bir şey (şariat) değildir. Bu özel ilişkinin arkaplanına gelecek olursak, Tevrat'ta anlatıldığına göre, Hz. İbrahim, gençliğinde Allah kendisine bir oğul verdiği takdirde onu Allah için kurban edeceğini vaatetmiştir. Rüya olayı, böylesine katlanılamaz bir vaatte bulunmanın cezalandırılması olarak yorumlanabilir. Bir başka yoruma göre de, İbrahim ömrünün uzun bir bölümünü tevhid mücadelesiyle geçirmiş, fakat ihtiyarlığında çocuk sahibi olunca, ona olan düşkünlüğü, Allah'a olan sevgisini gölgelemiştir. Allah da, İbrahim'le olan özel ilişkilerine dayanarak, sadece onun Allah sevgisini çocuk sevgisinin önüne geçirmek istemiştir. Sonuçta kimseye haksızlık yapılmayacağını Allah zaten biliyordu. Eğer olayın İbrahim tarafından hissedilen böyle bir arkaplanı olmasaydı, Lut kavminin cezalandırılması hususunda Allah'ın elçileriyle tartıştığı gibi, bu konuda da itiraz ederdi.

seslendik.⁵²⁶ 107. Ona, fide olarak büyük bir kurbanlık verdik. 108-109. Sonra gelenler arasında "İbrâhim'e selâm olsun" diye bir ün bıraktık. 110. İşte iyileri böylece ödüllendiririz. 111. O, inanmış kullarımızdandı. 112. İyilerden olan İshâk'ı ona peygamber olarak müjdeledik. 113. Onu ve İshâk'ı mübarek kıldık; ikisinin soyundan iyi olan da vardır, açıktan açığa kendisine zulmeden de vardır.

43/26-27. İbrâhim, babasına ve kavmine demişti ki: "Ben sizin taptığınız şeylerden uzağım. Beni yaratana taparım. Beni doğru yola erdirtirecek olan şüphesiz O'dur". 28. İbrâhim ardından geleceklere bu sözü miras olarak bıraktı ki, (doğru yola) dönsünler.

51/24. (Ey Muhammed!) İbrahim'in konuklarının haberi sana geldi mi? 25. Onlar, İbrahim'in yanına girip: "Selam sana" demişlerdi. İbrahim de: "Selam size, yabancılar" demişti 26-27. Hemen ailesine giderek semiz bir buzağı getirdi ve onların önüne sürüp: "Yemez misiniz?" dedi. 28. (Yemediklerini görünce) onlardan endişeye düştü; "Korkma" dediler ve ona bilgin bir oğul sahibi olacağını müjdelediler. 29. Bunun üzerine karısı hayretle seslenerek geldi, elleriyle yüzünü kapayarak: "Kısır bir kocakarı!" dedi. 30. Melekler: "Bu böyledir; Rabbin söylemiştir. O Bilge'dir Bilen'dir" dediler. 31. İbrahim: "Ey Elçiler! Göreviniz nedir?" dedi. 32-34. Elçiler: "Suçlu bir milletin üzerine, Rabbinin katından işaretli olarak, aşırı gidenlere mahsus sert taşlar göndermekle görevlendirildik" dediler. 35. Bunun üzerine, suçlu milletin arasında bulunan mü'minleri çıkardık. 36. Zaten orada, kendini Allah'a vermiş sadece bir tek ev halkı bulduk. 37. Can yakıcı azabdan korkanlar için, o beldede bir işaret bıraktık.

16/120. İbrahim Allah'a yönelen ve O'na boyun eğen bir önderdi. Allah'a ortak koşanlardan değildi. 121. Rabbinin ni-

بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ (۱۱۳) وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَى إِسْحَاقَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ مُبِينٌ

(۲۶/۴۳) وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ (۲۷) إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيِّدِي (۲۸) وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

(۲۴/۵۱) هَلْ أَتَاكَ حَدِيثٌ ضَلَفَ إِبْرَاهِيمَ الْمَكَرَمِينَ (۲۵) إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ (۲۶) فَرَاغَ إِلَى آلِهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ (۲۷) فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ (۲۸) فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشِّرُوهُ بَعْلَامٍ عَلِيمٍ (۲۹) فَأَقْبَلَتْ امْرَأَتُهُ فِي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ (۳۰) قَالُوا كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ (۳۱) قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ (۳۲) قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُجْرِمِينَ (۳۳) لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ طِينٍ (۳۴) مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ (۳۵) فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (۳۶) فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ (۳۷) وَتَرَكْنَا فِيهَا آيَةً لِلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ

(۱۲۰/۱۶) إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ

metlerine şükrederdi. Rabbi de onu seçti ve doğru yola iletti. 122. Dünyada ona güzelliği vermiştik. O ahirette de iyilerdendir.

14/35-41. İbrahim: "Rabbim bu şehri güvenli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut. Rabbim! Bu putlar çok insanları saptırdı. Kim bana uyarsa, o bendendir; kim de bana baş kaldırırsa, Sen çok bağışlayıcı ve merhametlisin. Rabbimiz! Ben çocuklarımdan kimini, namazı kılabilimleri için, Senin Saygın Evin'in yanında, ekin vermez bir vadiye yerleştirdim. Artık birtakım insanların gönülleri onlara yönelt, şükretmeleri için ürünlerden onları rızıklandır. Rabbimiz! Sen gizlediğimizi ve açığa vurduğumuzu bilirsin. Yerde ve gökte hiç bir şey Allah'a gizli değildir. Yaşlılığımda bana İsmail'i ve İshak'ı bağışlayan Allah'a övgüler olsun; Rabbim yakarışları duymaktadır. Rabbim! Beni ve soyumu namaz kılanlar eyle. Rabbimiz! Duâma kabul buyur. Rabbimiz! Hesabın görüleceği günde beni, ana-babamı ve inananları bağışla" demişti.

21/51. Andolsun ki, daha önce İbrahim'e uygunluk vermiştik. Biz onu biliyorduk. 52. İbrahim, babasına ve kavmine: "Bu üzerlerine düştüğünüz heykeller nedir?" demişti. 53. Onlar: "Babalarımızı onlara tapar bulduk" demişlerdi. 54-55. İbrahim: "Andolsun ki, sizler de, babalarınız da apaçık bir sapıklık içindesiniz" deyince, onlar: "Sen bize gerçeği mi getirdin, yoksa oyunbazlardan biri misin?" dediler. 56-57. İbrahim: "Hayır; Rabbiniz göklerin ve yerin Rabbidir; onları O yaratmıştır. Ben de sizin için buna tanıklık edenlerdenim. Allah'a yemin ederim ki, siz dönüp gittikten sonra, putlarınıza bir tuzak kuracağım" dedi. 58. Hepsini parampaça edip, ona başvursunlar diye büyüklerini sağlam bıraktı. 59. Kavmi: "Tanrılarımıza bunu kim yaptı? O zalim-

يَكُنْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۝١٢١) شَاكِرًا لِلنَّعْمَةِ اجْتِنَاءً وَهَذَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝١٢٢) وَأَتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّا فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ

۳۵/۱۴) وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ ۝٣٦) رَبِّ إِنِّي أَضَلُّنَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝٣٧) رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ۝٣٨) رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نَعْلُنُ وَمَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ۝٣٩) الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ ۝٤٠) رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءَ ۝٤١) رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

۵۱/۲۱) وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ ۝٥٢) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ۝٥٣) قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ ۝٥٤) قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝٥٥) قَالُوا أَتَيْنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِينَ ۝٥٦) قَالَ بَلْ رُبُّكُمْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا عَلَىٰ ذَلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ۝٥٧) وَتَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ ۝٥٨) فَجَعَلَهُمْ جَذَاذًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ۝٥٩) قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِالْهَيْتَةِ إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ ۝٦٠) قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ

lerden biridir" dediler. 60-61. Bâzıları: "İbrâhim denen bir gencin onları diline dolağını duymuştuk" deyince: "O hâlde, tanıklık edebilmeleri için, onu halkın gözü önüne getirin" dediler. 62. İbrâhim gelince ona: "Ey İbrâhim! Bunu tanrılarımıza sen mi yaptın?" dediler. 63. İbrâhim: "Belki onu şu büyükleri yapmıştır, konuşabiliyorlarsa onlara sorun" dedi. 64-65. Kendi kendilerine dönüp birbirine: "Doğrusu siz haksızsınız" dediler; sonra: "Bunların konuşmadığını bilirsin" (diyerek) tepe üstü döndürüldüler. 66-67. İbrâhim: "O hâlde, Allah'ı bırakıp da size hiç bir fayda ve zarar veremeyecek olan putlara mı tapıyorsunuz? Size de, Allah'ı bırakıp tapıklarınıza da yuh olsun! Aklınızı kullanmıyor musunuz" dedi. 68. Onlar: "Bir şey yapacaksanız, şunu yakın da, tanrılarınıza yardım edin" dediler. 69. Biz: "Ey ateş! İbrâhim'e karşı serinlik ve esenlik ol" dedik. 70. Ona tuzak kurmak istediler, Biz de onları daha çok kayba uğrattık. 71. Onu da, Lût'u da âlemler için kutsal kıldığımız yere ulaştırıp kurtardık. 72. İbrâhim'e İshak'ı ve ilâve bir bağış olarak Yakub'u verdik; her birini iyi kimseler kıldık. 73. Onları buyruğumuza göre insanlara yol gösteren önderler yaptık; onlara, iyi işler yapmayı, namazı kılmayı ve zekâtı vermeyi vahyettik. Onlar bize kulluk eden kimselerdi.

29/16-17. İbrâhim'i de (gönderdik). Kavmine şöyle dedi: "Allah'a kulluk edin, O'na saygılı olun, eğer bilebilirseniz bu sizin için daha iyidir. Siz Allah'ı bırakıp sadece birtakım putlara tapıyorsunuz ve aslı olmayan sözler uyduruyorsunuz. Allah'tan başka tapıklarınızın size rızık vermeye güçleri yetmez. Artık rızık Allah katında arayın, O'na kulluk edin. O'na şükredin. Siz O'na döndürüleceksiniz".

29/24. İbrâhim'in sözlerine kavminin cevabı sadece: "Onu öldürün, yahut yakın" demek oldu. Ama Allah onu ateşten kurtardı. Doğrusu bunda inanan toplum için dersler vardır. 25. İbrâhim şöyle demişti: "Sırf dünya hayatında aranızdaki sevgiden ötürü, Allah'ı bırakıp putlar edindi-

۶۱) قَالُوا فَاتُوا بِهِ عَلَىٰ عَيْنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ۝٦٢) قَالُوا أَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِالْهَيْتَةِ يَا إِبْرَاهِيمُ ۝٦٣) قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ ۝٦٤) فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنْفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ ۝٦٥) ثُمَّ نُكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَؤُلَاءِ يَنْطِقُونَ ۝٦٦) قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ ۝٦٧) أَفْ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝٦٨) قَالُوا خَرُّوْهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ۝٦٩) قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ۝٧٠) وَأَرْسَلْنَا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ ۝٧١) وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ۝٧٢) وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ۝٧٣) وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ

۱۶/۲۹) وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝١٧) إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ يَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

۲۴/۲۹) فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنْجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝٢٥) وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Sizlerden, Allah'ı ve ahiret gününü uman kimse için, bunlarda güzel örnekler vardır. Kim yüz çevirirse kendi aleyhine olur. Allah kimseye muhtaç değildir, övülmeye layıktır.

22/26. "Bana hiç bir şeyi ortak koşma; tavaf edenler, (namazda) ayakta duranlar, rükû edenler ve secdeye varanlar için Evimi temiz tut" diye İbrâhîm'i Kâbe'nin olduğu yere yerleştirmiştik.⁵²⁸

b) Hz. Yakub ve Yusuf

İsrailoğulları'nın tarihte firavunlarla (Mısır kralları) tanıştıkları dönem, Hz. Yusuf'un yaşadığı dönemdir. Kur'an'ın açıklamalarına göre, İsrailoğulları Hz. Yusuf'un, zamanın firavununun himayesine girmesi ve devlet yönetiminde önemli bir görev üstlenmesi sayesinde Mısır'a yerleşmişlerdir. Bütün bu gelişmelere sahne olan tarih MÖ. XIX. Yüzyıldır. Yakup ve Yusuf kıssası inananların dillerinde asırlardır bir trajedi olarak anlatılagelir. Allah'ın selamı onlara olsun.

19/58. İşte onlar Âdem'in ve Nuh'un beraberinde taşıdıklarımızın soyundan; İbrâhîm ve İsrail'in (Yakub'un) soyundan gelen, kendilerini seçip doğru yola erdirdiğimiz, Allah'ın kendine nimet verdiği peygamberlerdendir. Rahman'ın ayetleri onlara okunduğu zaman, ağılayarak secdeye kapanırlardı.

12/4. Yusuf, babasına: "Babacığım! (Rüyamda) onbir yıldız, güneş ve ayın bana secde ettiklerini gördüm" demişti. 5-6. (Babası:) "Oğlum! Rüyanı kardeşlerine anlatma, sonra sana tuzak kurarlar. Şeytan insanın apaçık düşmanıdır. Böylece, Rabbin seni seçecek, sana rüyaları yorumlamayı öğretecek, daha önce ataların İbrâhîm ve İshâk'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yâkub soyuna da tamamlayacaktır. Senin Rabbin bilendir ve bilgedir" dedi. 7. Yusuf ve kardeşlerinde soranlar için ibretler vardır. 8-9. (Yusuf'un kardeşleri:) "Biz güçlü bir takım olduğumuz hâlde, Yusuf ve kardeşi babamıza bizden daha

الْآخِرَ وَمَنْ يَقُولُ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

(٢٦/٢٢) وَإِذْ يَوْنُسَ إِذْ يَدْعُوَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ لِيُخْرِجَهُ مِنَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكَ بِي شَيْئًا وَطَهَّرَ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ

(٥٨/١٩) أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا

(٤/١٢) إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَخِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ (٥) قَالَ يَبْنَئِي لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُبِينٌ (٦) وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّمَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (٧) لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٍ لِلْمُتَذَكِّرِينَ (٨) إِذْ قَالُوا

çok sevgilidir. Babamız apaçık bir yanılgı içindedir. Yusuf'u öldürün veya ıssız bir yere bırakın! Babanızın sevgisi size kalsın; ondan sonra da iyi bir topluluk olursunuz" demişlerdi. 10. İçlerinden biri: "Yusuf'u öldürmeyin, onu kuyunun derinliklerine bırakın, böyle yaparsanız bir kervan onu bulup alır" dedi. 11-12. Onlar: "Ey babamız! Yusuf'u bize niye güvenemi-yorsun? Oysa biz onun iyiliğini isti-yoruz.⁵²⁹ Yarın onu bizimle beraber gönder; gezsın, oynasın. Şüphesiz, biz onu koruyabiliriz" dediler. 13. Babaları: "Onu götürmeniz beni üzüyor. Siz ondan dalgın olduğunuz bir anda onu kurdun yemesinden korkuyorum" dedi. 14. "Andolsun, biz güçlü bir takım iken, onu kurt yerse, bu durumda biz işe yaramayan kimseler sayılırız" dediler. 15. Yusuf'u götürüp bir kuyunun derinliklerine bırakmayı kararlaştırdıkları vakit, Biz de Yusuf'a: "Kardeşlerinin bu işlerini hiç farkına varmayacakları bir zamanda mutlaka haber vereceksin" diye vahyetmiştik. 16. Akşam üstü ağılayarak babalarına geldiler. 17. "Ey babamız! Biz yarış yapmaya gittiğimiz, Yusuf'u eşyamızın yanına bırakmıştık, onu kurt yedi. Biz (her ne kadar) doğru söylesek de, sen bize inanmazsın" dediler. 18. Yusuf'un -üzerine başka bir kan bulanmış olan- gömleğini getirdiler. Babaları: "Nefsiniz sizi bir iş yapmaya sürükledi. Artık (bana) güzelce sabretmek düşer; bu anlattıklarınıza karşı ancak Allah'tan yardım istenir" dedi. 19. Bir kervan geldi. Sucularını suya gönderdiler. Sucu kovasını kuyuya saldı. "Müjde! İşte bir oğlan!" dedi. Yusuf'u alıp ticaret malı olarak onu sakladılar. Oysa, Allah yaptıklarını bilmekteydi. 20. Yanlarında alıkoymak istemedikleri için, onu düşük bir fiyata, birkaç dirheme sattılar. 21. Onu satın alan

يُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيَّ أَيْنَمَا مَنَا وَتَحْنُ عَصَبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (٩) أَقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهَ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ (١٠) قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَالْقُوَّةَ فِي غِيَابَةِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُه بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ (١١) قَالُوا يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ (١٢) أَرْسَلْنَا مَعَنَا غَدًا يَرْتَعُ وَيَلْعَبُ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (١٣) قَالَ إِنِّي لَيَحْزَنُنِي أَنْ تَذْهَبُوا بِهِ وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الذَّنْبُ وَأَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ (١٤) قَالُوا لَنْ نَأْكُلَهُ الذَّنْبُ وَتَحْنُ عَصَبَةٌ إِنَّا إِذَا لَخَاسِرُونَ (١٥) فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَالْجَمْعُ فِي غِيَابَةِ الْجُبِّ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِأَمْرِ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (١٦) وَجَاءُوا أَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ (١٧) قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَالْكَذْ بُ وَنَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ (١٨) وَجَاءُوا عَلَىٰ قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ (١٩) وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَأَلْتِي دُلُوهَ قَالَ يَبْشُرِي هَذَا غُلَامٌ وَأَسَرُّوهُ بِضَاعَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ (٢٠) وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ (٢١) وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوَاهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا

⁵²⁹ Buradaki *nâsîhûn* ifadesi, çoğu kez yanlış olarak 'öğüt verenler' şeklinde çevrilmiştir. Oysa, nasaha fiili, öğüt vermek (nasihat etmek) anlamına geldiği gibi, daha çok birine karşı içtenlikli, samimi olmak, birinin iyiliğini istemek anlamlarına gelir. Bu pasajda da bu anlamda kullanılmıştır. Türkçe Kur'an çevirilerinde bu kökten türeyen kelimelerin genellikle öğüt vermek şeklinde çevrilmesi gibi yaygın bir yanlışlıkla karşılaşmaktayız. Bu durumda, Türkçe'de nush ve nasihat kelimelerinin sadece 'öğüt' anlamında kullanılmasının rolü vardır. Nitekim çok yaygın olarak iktibas edilen *ed-dînu'm-masîha* hadisi de genellikle, "Din öğüt vermektir" şeklinde anlaşılır ve anlatılır. Oysa bu hadisin anlamı "Din, içtenliktir/samimiyettir" dir.

⁵²⁸ Diğer bir yorumu göre de: "Kabe'nin yerini hazırlamıştık".

Mısırlı, karısına: "Ona iyi bak, belki bize yararı dokunur, belki de onu evlat ediniriz" dedi. Böylece Biz Yûsuf'u o yere yerleştirdik ve ona rüyaların yorumunu öğrettik. Allah, işine hâkimdir. Fakat insanların çoğu bilmez. 22. Büyüyüp olgunlaşınca, ona hüküm ve ilim verdik. İyi davrananları böylece ödüllendiririz. 23. Evinde bulunduğu kadın Yûsuf'un etrafında dolanarak yaltaklandı, kapıları sımsıkı kapadı ve: "Hadi gelsene!" dedi. Yûsuf: "Allah'a sığınırım. Efendim bana güzel baktı. Haksızlık yapanlar kurtuluşa eremezler" dedi. 24. Kadın, Yûsuf'u arzulamıştı. Rabbinin kesin delilini görmeseydi, Yusuf da onu arzu edecekti. İşte böylece kötülüğü ve çirkin işi ondan çevirdik. O, Bize içten bağlı kullarımızdandır. 25. İkisi de kapıya doğru koşuştular. Kadın arkadan Yûsuf'un gömleğini yırttı. Kapının önünde kocasına rastladılar. Kadın: "Ailene kötülük etmek isteyenin cezası nedir? Ya hapsedilmek veya can yakıcı bir azaba çarptırılmak olmalıdır" dedi. 26-27. Yûsuf: "O bana yaltaklandı" dedi. Kadın tarafından bir tanık: "Eğer gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiş, erkek yalancılardandır. Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiş, erkek doğru söyleyenlerdendir" diye tanıklık etti. 28-29. Kocası, Yusuf'un gömleğinin arkadan yırtık olduğunu görünce, karısına: "Bu sizin tuzağınızdır. Sizin tuzağınız büyüktür. Yûsuf! Sen buna al-dırma! Ey kadın! Sen de günahının başı-şışlanmasını dile! Doğrusu, günahkârlardansın" dedi. 30. Şehirde birtakım kadınlar: "Vezirin karısı, uşağına yaltaklanmış, sevgisi bağrını delmiş. Biz onu açık bir şaşkınlık içinde görüyoruz" dediler. 31. Kadın, kadınların suçlamalarını işitince, onlara davetiye gönderip, bir ziyafet hazırladı ve her birine bir bıçak verdi. Yusuf'a: "Karşılarına çık" dedi. Kadınlar Yusuf'u görünce, onu yüce buldular ve ellerini doğrularlar. "Allah esirgesin! Bu bir insan değil; bu olsa olsa değerli bir melektr" dediler. 32. Kadın: "İşte siz beni bunun için kinamıştınız. Ben onun olmak istedim, ama o iffetli davrandı. Ona emrettiğimi yapmazsa, and olsun, hapse tıkalacak ve

o'u tutacağız ve o'nu o'ndan ayıracağız" dedi. 33. Yûsuf: "Rabbim! Hapis benim için bunların istediklerini yapmaktan daha iyidir. Eğer düzenlerini benden çevirmezsen, onlara yönelip bir cahillik yapabilirim" dedi. 34. Rabbi onun yalvarışını kabul etti ve kadınların düzenini ondan savdı. O iştendir, bilendir. 35. Sonra kadının ailesi, delilleri Yûsuf'tan yana gördüğü hâlde, onu bir süre için hapsedmeyi uygun buldu. 36. Onunla beraber hapse iki genç daha girmişti. Biri: "Rüyamda şaraplık özüm sıkıştığı görüyorum" dedi. Öbürü de: "Başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm" dedi. "Bize bunu yorumla, senin güzel davrananlardan olduğunu görüyoruz" (dediler). 37-41. (Yûsuf:) "Rabbimin bana öğrettiği bilgi ile, size verilen yemek daha gelmeden onu size yorumlayacağım. Ben Allah'a inanmayan ve ahireti de inkâr etmekte olan bir toplumun dinini bıraktım. Atalarım İbrahim, İshâk ve Yâkub'un dinine uydum. Herhangi bir şeyi Allah'a ortak koşmak bize yaraşmaz. Bu, Allah'ın bize ve insanlara olan lütfundandır. Fakat insanların çoğu şükretmez. "Ey hapis arkadaşlarım! Aynı ayrı bir sürü tanrılar mı daha iyi, yoksa, karşı konulmaz tek Allah mı? Allah'ı bırakıp tapıklarınız, sizin ve babalarınızın adlandırdığı boş isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlara bir otorite indirmemiştir. Hakimiyet yalnız Allah'a aittir. Kendisine tapmanızı emretmiştir. İşte dosdoğru din budur, fakat insanların çoğu bilmez". Ey hapis arkadaşlarım! Biriniz efendisine şarap sunacak; diğeri ise asılacak ve kuşlar başından yiyecek. Sorduğunuz işin olacağı budur" dedi. 42. İkisinden, kurtulacağını sandığı kimseye: "Efendinin yanında beni an" dedi. Ama Şeytan, efendisine hatırlatmayı ona unutturdu ve Yûsuf, bir kaç yıl daha hapiste kaldı. 43. Hükümdar: "Ben yedi semiz ineği, yedi cıltz ineğin yediğini, yedi yeşil başak ve bir o kadar da kuru başak görüyorum. Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumlamasını biliyorsanız, şu rüya hakkında bana bilgi verin" dedi. 44. "Birtakım karma karışık düşler; biz böyle düşleri yorumlamayı bilmiyoruz" dediler. 45. İki kişiden kurtulmuş olanı, nice zaman sonra Yûsuf'u hatırladı

İBİHNİ (وَأَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ ٣٤) فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٣٥) ثُمَّ بَدَأَ لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَأَوُا آيَاتٍ لِيَسْجُنَنَّهُ حَتَّىٰ حِينٍ (٣٦) وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانٍ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرَانِي أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْرًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبُنَّا بِنَازِلَةٍ إِنَّا تَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ (٣٧) قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِ إِلَّا نَبَاتِكُمَا يَتَأَوَّلُهُ قِيلَ أَنْ يَأْتِيَكُمَا ذَلِكَمَا مِمَّا عَمَلْتُمَا رَبِّي إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ (٣٨) وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ مَا كَانَ لَنَا أَنْ نَشْرِكَ بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ذَلِكَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْنَا وَعَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ (٣٩) يَاصْحَابِي السِّجْنَ أَلَرَأَيْتَ مَتَرَفُوقُونَ خَيْرٌ أَمْ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (٤٠) مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٤١) يَاصْحَابِي السِّجْنَ أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقِي رَبَّهُ خَمْرًا وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُصْلِبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ فَضَيَّي الْأَمْرَ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ (٤٢) وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِنْهُمَا اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ فَأَنْسَاءَ الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِي السِّجَنِ بِضْعَ سِنِينَ (٤٣) وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عَجَافٌ وَسَبْعَ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُؤْيَايَ إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ (٤٤) قَالُوا أَضْغَاتٌ أَلْهَامَ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَلْهَامِ بِعَالَمِينَ (٤٥) وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ فَأَرْسِلُونِ

hatırladı ve: "Ben bunu size yorumlayacağım, ama beni gönderin!" dedi. 46. "Yûsuf! Ey doğru sözlü! Yedi cılız ineğin yediği yedi semiz inek, yedi yeşil başak ve o kadar da kuru başak hakkında bize bilgi ver ki, insanlara döneyim ve onlar da öğrensinsinler" dedi. 47-49. (Yûsuf) dedi ki: "Yedi sene adet olduğu üzere ekin ekersiniz. Biçtiğiniz ekinin yediğinizden artakalanını başağında bırakın. Bunun ardından, yedi kurak yıl gelecek ve saklayacağınız bir miktarı dışında, bu yıllar için önceden biriktirdiklerinizin tamamını yiyip bitirecektir. Sonra onun ardından insanların bol yağmura kavuşacağı bir yıl gelir ve o zaman kurtulurlar". 50. Hükümdar: "Onu bana getirin!" dedi. Elçi Yûsuf'a gelince: "Efendine dön; kadınlar niçin ellerini kesmişlerdi, sor. Doğrusu, Rabbim onların düzenini bilir" dedi. 51. Hükümdar, kadınlara: "Yûsuf'a yaltaklanmak istediğinizde durumunuz ne idi?" dedi. Kadınlar: "Allah esirgesin! Ondan bir fenalık görmedik" dediler. Vezirin karısı: "Şimdi gerçek ortaya çıktı. Ona yaltaklanan bendim. Yusuf dosdoğru kimselerdendir" 52-53. Yûsuf: "Ben sadece, (Vezir) kendisine arkadan ihanet etmediğimi ve Allah'ın ihanet edenlerin tuzaklarını başarıya ulaştırmayacağını bilmesini istedim. Ben kendimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin esirgemesi dışında, nefis kötülüğü emreder. Rabbim çok bağışlayıcı ve merhametlidir" dedi. 54. Hükümdar: "Onu bana getirin; onu kendime (yardımcı olarak) ayırayım" dedi. Onunla konuşunca: "Bugün yanımızda senin önemli bir yerin ve güvenilir bir durumun vardır" dedi. 55. Yusuf: "Beni ülkenin hazinelerine gözcü yap, ben bilgili bir koruyucuyum" dedi. 56. Böylece Yusuf'a o ülkelerde yerleşme imkanı sağladık, istediği yerde oturabilirdi. Biz rahmetimiziilediğimize ulaştırırız. İyi davrananların ücretini zayı etmeyiz. 57. Ancak ahiret ücreti, inanan ve saygılı olanlar için daha iyidir. 58. Yusuf'un kardeşleri gelip yanına girdiler; o onları tanıdı, ama onlar onu tanımadılar. 59-60. Onların yüklerini hazırlatınca: "Baba bir kardeşinizi bana getirin. Benim ölçüyü tam yaptığımı ve benim ko-

(٤٦) يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتَا فِي سِنْعِ بَقَرَاتِ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سِنْعٌ وَعِجَافٌ وَسِنْعٌ سَنَابِلَاتِ خَضِرٍ وَأَخْرَجَ يَابِسَاتٍ لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ (٤٧) قَالَ تَزْرَعُونَ سِنْعَ سِنِينَ ذَأْبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ (٤٨) ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سِنْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَحْصُونَ (٤٩) ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعَصِرُونَ (٥٠) وَقَالَ الْمَلِكُ انْتَوْنِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ أَرْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ (٥١) قَالَ مَا خَطْبُكِ إِذْ رَأَوْتَنِ يُوسُفُ عَنْ نَفْسِهِ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ قَالَتِ امْرَأَةُ الْعَزِيزِ الْآنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ أَنَا رَأَوْتُهُ عَنِ نَفْسِي وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ (٥٢) ذَلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخَذْ بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ (٥٣) وَمَا أَبْرَأُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ (٥٤) وَقَالَ الْمَلِكُ انْتَوْنِي بِهِ أَسْتَخْلِصَهِ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أُمِينٌ (٥٥) قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَقِيقٌ عَلَيْهِمْ وَكَذَلِكَ مَكَانُ يُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُوا مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ نَصِيبٌ بِرَحْمَتِنَا مِنْ شَاءَ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ (٥٦) وَأَلْجَزُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (٥٨) وَجَاءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ (٥٩) وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ قَالَ انْتَوْنِي بِأَخٍ لَكُمْ مِنْ أُيُّكُمْ أَلَا تَرَوْنَ أَنِّي أُوفِي الْكَيْلَ وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ (٦٠) فَإِنْ لَمْ تَأْتُونِي بِهِ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي وَلَا تَقْرَبُونَنِي (٦١) قَالُوا سَوَّاءُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفَاعِلُونَ

nukseverlerin en iyisi olduğumu görmüyor musunuz? Eğer onu bana getirmesenz bundan sonra benden bir ölçek bile almazsınız, bana da yaklaşamazsınız" dedi. 61. Kardeşleri: "Onu babasından almaya çalışacağız; bunu yapacağız" dediler. 62. Yusuf memurlarına: "Getirdikleri malları yüklerine koyun, ailelerine dönünce belki onların farkına varırlar da tekrar gelirler" dedi. 63. Babalarına döndüklerinde: "Ey babamız! Bize bir daha yiyecek almamız yasaklandı, kardeşimizi bizeyle gönder, ölçüp alalım. Doğrusu biz onu koruruz" dediler. 64. "Daha önce kardeşini size nasıl emanet ettimse, onu da öyle (size güvenmeksi zin) emanet ederim. En iyi koruyucu Allah'tır. O merhamet sahiplerinin en merhametlisidir" dedi. 65. Yiyecek yüklerini açtıklarında, sermayelerinin kendilerine geri verilmiş olduğunu gördüler. "Ey babamız! Daha ne istiyoruz. İşte sermayemiz de bize geri verildi. Ailemize onunla yine yiyecek getiririz. Kardeşimizi de korur ve bir deve yükü de artırırız, aslında bu az bir ölçektir" dediler. 66. Babalar: "Hepiniz kuşatılmadıkça, onu bana getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermezseniz, onu sizinle göndermeyeceğim" dedi. Söz vermeleri üzerine de: "Söylediğimize Allah vekildir" dedi. 67. "Ey oğullarım! Tek bir kapıdan değil, ayrı ayrı kapılardan girin. Ben sizi, Allah'a karşı hiç bir şeyden koruyamam. Hüküm ancak Allah'ındır. Ben O'na güveniyorum. Güvencenek olanlar da O'na güvensinler" dedi. 68. Babalarının emrettiği yerden girdiler. Aslında bu, Allah'a karşı onlara bir yarar sağlamazdı. Ne var ki, Yâkub içinde bulunanı açığa vurmuş oldu. O kendisine öğrettiğimiz için (bu konuda) bilgi sahibi idi; fakat insanların çoğu bilmezler. 69. Yusuf'un yanına girdikleri vakit, kardeşini bağrına bastı. "Ben senin kardeşinim; onların yapmış olduklarından artık tedirgin olma" dedi. 70. Yusuf onların yüklerini hazırlatırken su kabını kardeşinin yüküne yerleştirdi. Sonra bir tellala "Ey kervancılar siz hırsızsınız" diye ilân ettirdi. 71. Onlara dönerek: "Ne kaybettiniz?" dediler. 72. "Hükümdarın su kabını anıyoruz. Onu getirene bir deve yükü ödül

(٦٢) وَقَالَ لِفَتَاتِهِ اجْعَلُوا بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا إِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٦٣) فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَى أَبِيهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ فَأَرْسِلْ مَعَنَا آخَانًا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (٦٤) قَالَ هَلْ آمَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمِنْتُكُمْ عَلَى أَخِيهِ مِنْ قَبْلُ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ (٦٥) وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مَا نَبْغِي هَذِهِ بِضَاعَتُنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ أَخَانَنَا وَنَزِدُّكَ كَيْلَ بَعِيرٍ ذَلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ (٦٦) قَالَ لَنْ أَرْسِلَ مَعَكُمْ حَتَّى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتُنِيَنَّ بِهِ إِلَّا أَنْ يَحْطَ بِكُمْ فَلَئِمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ (٦٧) وَقَالَ يَأْبَىي لَا تَدْخُلُوا مِن بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ وَمَا أَغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ (٦٨) وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةٌ فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَاهَا وَإِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ لِمَا عَلَّمَاهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٦٩) وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوَى إِلَيْهِ أَخَاهُ قَالَ إِنِّي أَنَا أَخُوكَ فَلَا تَبْتَئَسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (٧٠) فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السَّاعِيَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيُّهَا الْعَبِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ (٧١) قَالُوا وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقَهُونَ (٧٢) قَالُوا نَفَقْتُ صَوَاعِ الْمَلِكِ وَلِمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ (٧٣) قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْنَا لِنُفْسِ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ (٧٤) قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ (٧٥) قَالُوا جَزَاؤُهُ مَنْ وَجَدَ فِي رَحْلِهِ فَبُهِ جَزَاؤُهُ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ (٧٦) فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ

var. Ben buna kefilim" dediler. 73. Yâkub'un oğulları: "Allah'a yemin ederiz ki, -sizin de bildiğiniz gibi- biz asla burada bozgunculuk yapmak için gelmedik ve biz hırsız da değiliz" dediler. 74. "Yalancı iseniz, cezası ne olsun?" dediler. 75. "Onun cezası, kimin yükünde bulunursa, onun buna karşılık alıkoyulmasıdır. Biz haksızlık yapanları böyle cezalandırırız" dediler. 76. Yûsuf, kardeşinin yükünden önce ötekilerin yüklerini aramaya başladı. Sonra kardeşinin yükünden onu çıkardı. İşte Yûsuf'a böyle bir plân kurdurduk. Hükümdarın kanunlarına göre kardeşini alamazdı. Allah'ın dilemesi başka. Dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Her bilgi sahibinden üstün bir bilen bulunur. 77. "Eğer o çalmışsa, (zaten) daha önce onun kardeşi de hırsızlık yapmıştı" dediler. Yûsuf bunu içinde sakladı, onlara açmadı ve (içinden): "Çok kötü durumdasınız ve Allah anlattığınızı daha iyi bilir" dedi. 78. "Ey Vezir! Onun yaşlı kalmış bir babası vardır. Bizden birini onun yerine al. Senin iyi davrananlardan olduğunu görüyoruz" dediler. 79. "Allah korusun! Biz malımızı kimde bulmuşsak, ancak onu alıyoruz. Yoksa haksızlık etmiş oluruz" dedi. 80-82. Ümitsizliğe düşünce, konuşmak üzere bir kenara çekildiler. Büyüklere: "Babanızın Allah adına sizden kesin söz aldığını ve daha önce Yûsuf'a yaptığınızı işi bilmiyor musunuz? Babam bana izin verene veya hükmedenlerin en iyisi olan Allah benim için hüküm verinceye kadar, bu yerden ayrılmayacağım. Siz babanıza dönün: «Ey babamız! Oğlun hırsızlık yaptı. Biz ne bildiğimizden başka bir şey tanıklık ediyoruz, ne de gizli olanı saklıyoruz. Bulduğumuz kasabanın halına ve beraberinde geldiğimiz kervana da sorabilirsin. Andolsun, biz doğru söylüyoruz» deyin!" dedi. 83. Yâkub: "Nefisleriniz sizi bir iş yapmaya sürükledi. Artık bana güzelce sabretmek kalıyor. Belki Allah hepsini birden bana getirir. O Bilgin'dir, Bilge'dir" dedi. 84. Ve onlardan yüzünü çevirdi. "Vah, yazık Yûsuf'a" dedi. Üzüntüden gözlerine ak düştü. Artık acısını içinde tutuyordu. 85. Oğulları: "Vallahi Yûsuf'u ana ana bitkin düşeceksin veya helâk ola-

veğâe أخيه ثم استخرجها من وعاء أخيه كذلك كدنا ليوسف ما كان ليأخذ أخاه في دين الملك إلا أن يشاء الله نرفع درجات من نشاء وفوق كل ذي علم عليم ٧٧ قالوا إن يسرق فقد سرق أخ له من قبل فأسرها يوسف في نفسه ولم يبدها لهم قال أنتم شر مكانا والله أعلم بما تصفون ٧٨ قالوا يا أيها العزيز إن له أبا شيخا كبيرا فخذ أحدنا مكانة إنا نراك من المحسنين ٧٩ قال معاذ الله أن نأخذ إلا من وجدنا متاعنا عنده إنا إذا لظالمون ٨٠ فلما استئسوا منه خلصوا نجيا قال كبيرهم ألم تعلموا أن أبناكم قد أخذ عليكم موثقا من الله ومن قبل ما فرطتم في يوسف فلن أبرح الأرض حتى يأذن لي أبي أو يحكم الله لي وهو خير الحاكمين ٨١ ارجعوا إلي أبيكم فقولوا يا أبنا إنا ابتك سرق وما شهدنا إلا بما علمنا وما كنا للغيب حافظين ٨٢ واسأل القرية التي كنا فيها والعير التي أقبلنا فيها وإنا لصادقون ٨٣ قال بل سئلتكم أنفسكم أمرا فصبر جميل عسى الله أن يأتيني بهم جميعا إنه هو العليم الحكيم ٨٤ وتولى عنهم وقال يا أسفى على يوسف وابيضت عيناه من الحزن فهو كظيم ٨٥ قالوا تالله تفتأ تذكر يوسف حتى تكون حرضا أو تكون من الهالكين ٨٦ قال إنما أشكو بثي وحزني إلى الله وأعلم من الله ما لا تعلمون ٨٧ يأتيني اذهبوا فتحسسوا من يوسف وأخيه ولا تيسوا من روح الله إنه لا يئس من روح الله إلا القوم الكافرون ٨٨ فلما دخلوا عليه قالوا يا أيها العزيز سنأنا وأهلنا الضراء وجئنا ببضاعة مزجاة فأوف لنا الكيل وتصدق علينا إن الله يجزي

caksın" dediler. 86. Babaları: "Ben tasamı ve üzüntümü yalnız Allah'a anlatırım. Ben Allah katından sizin bilmediklerinizi bilirim" dedi. 87. Yâkub: "Ey oğullarım! Gidin; Yûsuf ve kardeşinden bir şey duymaya bakın. Allah'ın merhametinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü, inkârcılardan başkası Allah'ın merhametinden umudunu kesmez" dedi. 88. Kardeşleri, Yûsuf'un yanına girdikleri zaman: "Ey Vezir! Bize ve ailemize darlık çöktü. Değersiz bir sermaye ile geldik. Ama ölçeği tam yap ve bize sadaka ver. Allah sadaka verenleri ödüllendirir" dediler. 89. Yûsuf: "Siz Yûsuf'a ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz? Siz cahillik yapan kimselersiniz" dedi. 90. "Yoksa sen Yûsuf musun?" dediler. "Ben Yûsuf'um, bu da kardeşim. Allah bize iyilikte bulundu. Kim Allah'a saygılı olur ve sabrederse, Allah iyi davrananların ödülünü zayi etmez" dedi. 91. Kardeşleri: "Allah hakkı için, Allah seni bize tercih etti. Şüphesiz biz suç işlemiştik" dediler. 92 - 93. Yûsuf: "Bugün size sitem yok. Allah sizi bağışlar. O merhamet sahiplerinin en merhametlisidir. Bu gömleğimi götürün, babamın yüzüne örtün de gözleri görsün. Bütün ailenizi bana getirin" dedi. 94. Kervan Mısır'dan ayrılınca, babaları: "Eğer bana bunak demezseniz, inanın ki, Yûsuf'un kokusunu duyuyorum" dedi. 95. "Allah'a andolsun, doğrusu sen eski yanılığındasın" dediler. 96. Müjdeci gelip gömleği yüzüne atınca, Yâkub görmeye başladı. Bunun üzerine: "Size: «Ben Allah katından sizin bilmediğinizi biliyorum» dememiş miydim?" dedi. 97. "Ey babamız! Suçlarımızın bağışlanmasını dile; biz suçluyuz" dediler. 98. "Rabbimden bağışlanmanızı dileyeceğim. O çok bağışlayıcı ve merhametlidir" dedi. 99. Yûsuf'un yanına girdiklerinde, Yûsuf ana-babasını bağrına bastı ve: "Allah'ın dileğince, Mısır'a güven içinde yerleşin" dedi. 100-101. Ana-babasını tahta çıkardı ve hepsi Yûsuf'un önünde eğildiler. Yûsuf: "Babacığım! Bu, görmüş olduğum o rüyanın çıkmasıdır. Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra, beni hapisten çıkaran ve sizi çölden getiren Rabbim gerçekten bana iyi-

الْمُصَدِّقِينَ ٨٩ قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَلْتُمْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ٩٠ قَالُوا إِنَّكَ لَأَنْتَ يُوسُفُ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَهَذَا أَخِي قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ٩١ قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ أَثَرْنَا اللَّهَ عَلَيْنَا وَإِن كُنَّا لَخَاطِئِينَ ٩٢ قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ٩٣ اذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَالْقُوهُ عَلَى وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بِصَبْرٍ وَالتَّوْبَى بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ٩٤ وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلَا أَنْ تَفْتُنُونَنَا ٩٥ قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ ٩٦ فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ أَقْبَاهُ عَلَى وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بِصَبْرٍ قَالِ أَلَمْ نَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ٩٧ قَالُوا يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ ٩٨ قَالَ سَوْفَ اسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ٩٩ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوَى إِلَيْهِ أَبُوهُ وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ إِن شَاءَ اللَّهُ آمِينَ ١٠٠ وَرَفَعَ أَبُوهُ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا وَقَالَ يَا أَبْتِ هَذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايَ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُم مِنَ الْبَدْوِ مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ١٠١ رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيَّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَالْحَقَنِي بِالصَّالِحِينَ ١٠٢ ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَتَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوا أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ

likte bulundu. Rabbim dilediğine lütufta bulunur. O Bilgin'dir, Bilge'dir. Rabbim bana hükümdarlık verdi, bana rüyaların yorumunu öğretti. Ey göklerin ve yerin yaratana! Benim dünyada da, ahirette de mahibim Sensin. Beni Müslüman olarak öldür ve beni iyilere kat" dedi. 102. (Ey Muhammed!) Bu sana anlattıklarımız gayba ait olaylardır. Onlar elbirliği edip düzen kurarlarken sen yanlarında değildin.

2/130. Kendini bayağılaştırandan başka kim İbrahim'in dininden yüz çevirir? Biz dünyada onu seçtik, şüphesiz o ahirette de iyilerdendir. 131. Zira, Rabbi ona: "Teslim ol!" buyurduğunda, o da: "Âlemlerin Rabbine teslim oldum" demişti. 132. İbrahim, bunu kendi oğullarına da vasiyet etti. Yâkub da: "Oğullarım! doğrusu size bu dîni Allah seçti. Siz de ancak Allah'a teslim olarak can verin!" dedi. 133. Yoksa Yâkub'a ölüm geldiğinde siz yanında mıydınız? Oğullarına: "Benden sonra neye tapacaksınız?" diye sormuştu. Onlar da: "Senin Tanrına, ataların İbrahim, İsmâil, İshâk'ın Tanrısı olan Tek Tanrı'ya tapacağız ve biz O'na teslim olmuşuzdur" demişlerdi. 134. Bunlar, gelip geçmiş bir ümmettir. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız da sizedir. Onların yapmış olduklarından siz sorumlu tutulmayacaksınız.

3/93. (Ey Muhammed!) Tevrat'ın indirilmesinden önce, İsrail'in⁵³⁰ kendisine haram ettiğiinden başka bütün yiyecekler İsrailoğulları'na helal idi. De ki: "Doğru söylüyorsanız Tevrat'ı getirin ve onu okuyun".

(١٣٠/٢) وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ (١٣١) إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ (١٣٢) وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ (١٣٣) أَلَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهاً وَاحِداً وَإِلَهاً وَاحِداً وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (١٣٤) تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمُ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

(٩٣/٣) كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حَلَالاً لِبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلَوْهَا إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

⁵³⁰ 'İsrail' ismi Kur'an'da iki yerde geçer. İsrail'in kim olduğu Kur'an'da açıkça belirtilmez; ancak bütün tefsirlerde ve Türkçe Kur'an çevirilerinde İsrail'in Yakub'a verilen bir ünvan olduğu belirtilir. Tefsirlerde genellikle, Hz. Yakub'a neden bu lakabın verildiği konusunda bir açıklama yapılmamaktadır. Bu konu, Tevrat'ın Tekvin 32. babında ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

7. Hz. Lut

Lut Peygamber, Hz. İbrahim'le çağdaştır. Kur'an Hz. Lut'tan, Hz. İbrahim'e inanan bir mü'min olarak söz etmektedir (29.Ankebut/25-26). Kur'an Lut'un kavmi hakkında herhangi bir isim zikretmez, ancak Sodom'un helakiyle ilgili olarak Kitab-ı Mukaddes'te geçen Mahpeka'nın, Kur'an'da altüst olmuş şehir anlamındaki *el-mu'tefikât* ifadesine tekabül ettiği düşünülürse, Lut Peygamber'in kavminin meşhur Sodom olduğu söylenebilir. Müfessirler genellikle bu görüşü benimsemektedirler. Ayrıca, Lut kavminde Sodom'da olduğu gibi, eşcinselliğin yaygınlığı da gözönünde bulundurulacak olursa, böyle bir tesbitin doğruluk derecesi de yükselir.

54/33. Lût kavmi, uyarıcıları yalanladı. 34-35. Biz de üzerlerine, taş yağdıran bir rüzgâr gönderdik. Ancak Lût'un ailesini, katımızdan bir nimet olarak sabaha karşı kurtardık. Biz, şükredenleri işte böyle ödüllendiririz. 36. Lût onları Bizim yakalamamıza karşı uyarmıştı, ama onlar uyarıları şüphe ile karşıladılar. 37. Onlar Lût'un konuklarını (melekleri de) elde etmeye kalkıştılar, bunun üzerine gözlerini kör ettik. "Azabımı ve uyarılarımı(n sonucunu) tadın" (dedik). 38. Sabah erken, önu alınmaz bir azap başlarına geldi. 39. "Azabımı ve uyarılarımı(n sonucunu) tadın" (dedik).

7/80-81. Lût da kavmine: "Âlemlerde sizden önce hiç kimsenin yapmadığı bir hayasızlığı mı yapıyorsunuz? Siz kadınları bırakıp, şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz. Hayır; siz aşırı giden bir toplumsunuz" dedi. 82. Kavminin cevabı, sadece: "Lut'un adamlarını kasabanızdan çıkarın, onlar temiz kalmaya çalışan insanlarmış" demeleri olmuştu. 83. Bunun üzerine Lût'u ve adamlarını kurtardık. Yalnız karısı geride kalanlardan oldu. 84. Üzerlerine bir yağmur yağdırdık; suçluların sonunun nasıl olduğuna bir bak!

26/160. Lût kavmi da elçileri yalanladı. 161-166. Kardeşleri Lût onlara: "Allah'a saygılı olmaz mısınız? Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'ı sayın ve bana itaat edin. Buna karşı sizden bir ücret istemiyorum; benim ücretim ancak âlemlerin Rabbine aittir. Rabbinizin, sizin için yarattığı eşleri bi-

(٢٣/٥٤) كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالَّذِينَ (٣٤) إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ (٣٥) نِعْمَةٌ مِنْ عِنْدِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ (٣٦) وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالَّذِينَ (٣٧) وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَذُوقُوا (٣٨) وَلَقَدْ صَبَحَهمُ بُكَرَةٌ عَذَابٍ مُسْتَقِرٍّ (٣٩) فَذُوقُوا عَذَابِي وَذُوقُوا

(٨٠/٧) وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ (٨١) إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ ذُنُوبِ النَّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ (٨٢) وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَقْطَعُونَ (٨٣) فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ (٨٤) وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ

(١٦٠/٢٦) كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ (١٦١) إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطُ أَلَا تَتَّقُونَ (١٦٢) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (١٦٣) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (١٦٤) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ

rakıp da, insanlar arasında erkeklere mi yaklaşıyorsunuz? Doğrusu, siz azmış bir topluluksunuz" dedi. 167. Onlar: "Ey Lût! Bu sözlerinden vazgeçmezsen, mutlaka kovulacaksın" dediler. 168-169. Lût: "Yaptığına çok kızıyorum. Rabbin! Beni ve ailemi bunların elinden kurtar" dedi. 170-171. Bunun üzerine geride kalan yaşlı bir kadın dışında, onu ve ailesini bütünüyle kurtardık. 172. Diğerlerini yerle bir ettik. 173. Üzerlerine de yağmur yağdırdık. Uyarılanların yağmuru öyle kötü idi ki! 174. Şüphesiz bunda bir ders vardır, ama çoğu inanmamaktadır. 175. Rabbin Üstün'dür, merhametlidir.

27/54-55. Lût'u da gönderdik; kavmine: "Göz göre göre bir hayasızlık mı yapıyorsunuz? Kadınları bırakıp, şehvetle erkeklere mi yaklaşıyorsunuz, evet siz cahilce davranan bir toplumsunuz" dedi. 56. Kavminin cevabı, sadece: "Lût'un ailesini kasabanızdan çıkarın, onlar temiz kalmaya çalışan insanlarmış" demek oldu. 57. Bunun üzerine onu ve ailesini kurtardık, yalnız karısının geride kalanlardan olmasını öngördük. 58. Geride kalanların üzerine bir yağmur yağdırdık. Uyarılanların bu yağmuru ne kötü idi!

11/74. İbrahim'den korku gidip de müjde kendisine gelince, Lût kavmi hakkında bizimle tartışmaya başladı. 75. İbrahim, içli, yumuşak huylu ve kendini Allah'a vermiş biriydi. 76. Elçilerimiz: "Ey İbrahim! Bundan vazgeç. Rabbin'in buyruğu gelmiştir; onlara, geri çevrilemez bir azap gelecek" dediler. 77. Elçilerimiz Lût'a gelince, onların yüzünden üzüldü ve onlardan dolayı göğsü daraldı. "Bu çetin bir gündür" dedi. 78. Kavmi koşarak ona geldi. Daha önce kötü işler işliyorlardı.⁵³¹ Lût: "Ey kavmim! İşte şunlar kızlarım, onlar size helal ve daha te-

العَالَمِينَ ١٦٥) أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ ١٦٦) وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَرْوَاحِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ١٦٧) قَالُوا لَنْ لَمْ تَنْتَهَ بِأَلَوْطَ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَارجِينَ ١٦٨) قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ ١٦٩) رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ ١٧٠) فَجَنَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ١٧١) إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ١٧٢) ثُمَّ دَمَرْنَا الْأَخْرِينَ ١٧٣) وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ١٧٤) إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ لِقَوْمٍ مُؤْمِنِينَ ١٧٥) وَإِنْ رَبُّكَ لَهْوُ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ

٥٤/٢٧) وَلَوْطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ ٥٥) أَنْتُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تَهْتَلُونَ ٥٦) فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوا آلَ لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنْفُسٌ يَتَطَهَّرُونَ ٥٧) فَانْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَرْنَاهَا مِنَ الْغَابِرِينَ ٥٨) وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ

٧٤/١١) فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبَشْرَىٰ إِنجَادِنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ ٧٥) إِنْ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ ٧٦) يَا إِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ٧٧) وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِئَاءَ بِهِمْ وَضَاعَ بِهِمْ ذُرْعًا وَقَالَ هَذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ ٧٨) وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمَنْ قَبْلَ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ قَالَ يَاقَوْمِ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ

midir.⁵³² Allah'a saygılı olun. Konuklarımın önünde beni rezil etmeyin. İçinizde akıllı başında kimse yok mudur?" dedi. 79. "Senin kızlarınla bir işimiz olmadığınızı bilirsiniz. Ve doğrusu, ne istediğimizi biliyorsunuz" dediler. 80. Lût: "Keşke size karşı bir gücüm olsa veya sağlam bir köşeye sığınsaydım" dedi. 81. "Ey Lût! Biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana ilişemeyeceklerdir. Geceleyin, bir ara ailenle beraber yola çık. Eşinin dışında geride kimse kalmamasın. Onların başına gelen, onun da başına gelecektir. Onlara verilen söz gündeğumdür. Gündeğumu yakındır, değil mi?" dediler. 82-83. Buyruğumuz gelince onların altını üstüne getirdik ve üzerlerine de, Rabbinin katında simgeli, yığın yığın çamurdan pişmiş taş yağdırdık. Bunlar, haksızlık yapanlardan uzak olmaz.

15/61-62. Elçiler Lût'un ailesine gelince, Lût: "Siz tanınmayan kimselersiniz" dedi. 63-65. Onlar: "Biz sana, onların şüphe edip durdukları azabı getirdik; biz sana gerçeği getirdik. Şüphesiz, doğru söylüyoruz. Artık gecenin bir kısmında aileni yola çıkar, sen de arkalarından git. Sizden hiç kimse arkasına bakmasın. Size emrolunan yere yürüyün" dediler. 66. Böylece Lût'a, sabahlarlarken bunların sonlarının kesileceğini bildirdik. 67. Şehir halkı sevinerek geldiler. 68-69. Lût: "Bunlar benim konuklarımdır, beni utandırmayın. Allah'tan korkun, beni rezil etmeyin" dedi. 70. Onlar: "Biz seni elâleme karışmaktan menetmemiş miydik?"⁵³³ dediler. 71. Lût: "Eğer (dediğinizi) yaparsanız, işte kızlarım" dedi. 72. (Ey Muhammed!) Senin hayatına andolsun ki, onlar sarhoşlukları içinde bocalıyorlardı. 73. Çılgılık, onları güneş doğarken yakalayiverdi. 74. Yurtlarının altını üstüne getirdik. Üzerlerine çamurdan

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِي فِي ضَيْفِي أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ ٧٩) قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نَرِيدُ ٨٠) قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ٨١) قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصْلَوْا إِلَيْكَ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا امْرَأَتَكَ إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ٨٢) فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مَنضُودٍ ٨٣) مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ

٦١/١٥) فَلَمَّا جَاءَ آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ ٦٢) قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ ٦٣) قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ ٦٤) وَأَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ٦٥) فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَاتَّبِعْ أُنْتَاهُ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ٦٦) وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَلِكَ الْأَمْرَ أَنَّ دَابِرَ هَؤُلَاءِ مَقْطُوعٌ مُصْنَعِينَ ٦٧) وَجَاءَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ ٦٨) قَالَ إِنَّ هَؤُلَاءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُون ٦٩) وَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ ٧٠) قَالُوا أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ ٧١) قَالَ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ٧٢) لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ ٧٣) فَأَخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ ٧٤) فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ ٧٥) إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ

⁵³² "...Onlar sizlere helal ve daha temizdir..", ifadesi, "İşte kızlarım!" önerisinin, gayri meşru bir ilişki teklifi olmadığını gösterdiği gibi, kavmini eşcinsel ilişkiden vazgeçirmeye yönelik bir ikna girişimi olduğunu ifade eder.

⁵³³ veya "Biz sana, hiç kimseye görüşmeyeceksin, dememiş miydik?"

pişmiş taş yağdırdık. 75. Bunlarda, anlayışlı kimselere ibretler vardır. 76. O şehirler, işlek yol üzerinde hâlâ durmaktadır.⁵³⁴ 77. Bunlarda, mü'minlere ibret vardır.

37/133. Şüphesiz, Lût da peygamberlerdendi. 134-135. Geridekiler arasında kalan yaşlı bir kadının dışında, Lût'u ve bütün ailesini kurtarmıştık. 136. Sonra diğerlerini yok etmiştik. 137-138. Ey insanlar! Sabah akşam onların yerleri üzerinden geçiyorsunuz. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?

21/74. Lût'a da hüküm ve ilim verdik; onu, çirkin işler işleyen kasabadan kurtardık. Gerçekten onlar yoldan çıkmış kötü bir toplumdur. 75. Lût'u rahmetimize aldık; o iyilerdendi.

29/28-29. Lût da kavmine şöyle demişti: "Siz sizden önce hiç kimsenin yapmadığı bir hayasızlığı yapıyorsunuz. Erkeklerle yaklaşan, yol kesen ve toplantılarında kötü şeyler yapan sizler değil misiniz?" Kavminin cevabı: "Doğru sözlü isen bize Allah'ın azabını getir" demek oldu. 30. Lût: "Rabbim! Bozgunculara karşı bana yardım et" dedi. 31. Elçilerimiz İbrâhîm'e müjde ile geldiklerinde: "Biz bu beldenin halkını yok edeceğiz, çünkü oranın halkı zâlim kimselerdir" dediler. 32. İbrâhîm: "Ama Lût oradadır" dedi. Elçiler: "Biz orada olanları daha iyi biliriz; onu ve geride kalanlardan olacak karısı hariç, bütün ailesini kurtaracağız" dediler. 33-34. Elçilerimiz Lût'a gelince, o bu yüzden tasalandı ve çok sıkıldı. Ona: "Korkma ve üzülme; Biz seni ve geride kalacaklardan olan karının dışındakileri- bütün aileni kurtaracağız. Bu kasaba halkına, yoldan çıkmalarına karşılık, gökten bir azap indireceğiz" dediler. 35.

لِّلْمُتَوَسِّمِينَ (٧٦) وَإِنَّمَا لَيْسَابِلٌ مُّقِيمٌ (٧٧) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ

١٣٣/٣٧ وَإِنَّ لُوطًا لِّمِنَ الْمُرْسَلِينَ (١٣٤) إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ (١٣٥) إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ (١٣٦) ثُمَّ دَمَرْنَا الْآخَرِينَ (١٣٧) وَإِنكُم لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ (١٣٨) وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

٧٤/٢١ وَلُوطًا أَتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسَقِينَ (٧٥) وَأَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ

٢٨/٢٩ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ (٢٩) أَتُنْكُمُ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيَكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اتَّقُوا عَذَابَ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ مِنَ الصَّادِقِينَ (٣٠) قَالَ رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ (٣١) وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُوا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ (٣٢) قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا لَنَنْجِيَنَّهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا أَمْرًا تَكُنْتَ مِنَ الْغَابِرِينَ (٣٣) وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سَيِّئًا بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنْجِيُكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا أَمْرًا تَكُنْتَ مِنَ الْغَابِرِينَ (٣٤) إِنَّا مَنَزَلْنَاهُ عَلَى أَهْلِ هَذِهِ

Biz düşünen kimseler için bu kasabadan geriye apaçık bir belge bırakmışızdır.

الْقَرْيَةِ رَجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (٣٥) وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

8. Hz. Eyyub

Tefsirler, Hz. Eyyub'un kimliği ve yaşadığı dönemle ilgili olarak, Kitab-ı Mukaddes kaynaklı pek çok bilgiye yer vermektedirler. Çoğu birbiriyle çelişen bu haberlerin değerlendirilmesine burada yer vermemiz mümkün değil. Ancak, aşağıdaki pasajlardan açıkça anlaşılan o ki, o da İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerdendi. Allah'ın selamı ona olsun.

38/41. Ey Muhammed! Kulumuz Eyyub'u da an. Hani o Rabbine: "Şeytan bana yorgunluk ve azap verdi"⁵³⁵ diye seslenmişti. 42. "Ayağını yere vur! İşte yikanacak ve içilecek soğuk bir su" dedik. 43. Katımızdan bir rahmet ve akıl sahiplerine bir öğüt olmak üzere, ona tekrar ailesini ve onların yanısıra bir mislini daha vermiştik. 44. "Ey Eyyub! Eline bir demet sap alıp onunla vur; yeminini bozma" demiştik. Doğrusu, Biz onu sabırlı bulmuştuk. O ne iyi kuldu; daima Allah'a yönelirdi.

٤١/٣٨ وَذَكَرْ عِندَنَا أَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ (٤٢) ارْكُضْ بِرِجْلِكَ هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ (٤٣) وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ (٤٤) وَخَذْ بِيَدِكَ مُغْتَسَلًا فَاضْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنُثْ إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ

6/84-86. Ona (İbrahim'e) İshâk'ı ve Yakub'u bağışladık; her birini doğru yola erıştirdik. Daha önce Nuh'u ve onun soyundan olan Dâvud'u, Süleyman'ı, Eyyüb'u, Yûsuf'u, Mûsa'yı ve Hârûn'u –Biz iyileri böyle ödüllendiririz–; Zekeriya'yı, Yahya'yı, İsa'yı ve İlyâs'ı –hepsi de iyilerdendi–; İsmail'i, Elyesa'yı, Yunus'u ve Lût'u da doğru yola erıştirmiştik. Bunların hepsini bütün insanlardan üstün tuttuk.

٨٤/٦ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (٨٥) وَذَكَرْنَا وَنَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِيلَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ (٨٦) وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ

21/83. Eyyüb da: "Başıma bir bela geldi, Sana sığındım, Sen merhamet sahiplerinin en merhmetlisisin" diye Rabbine seslenmişti. 84. Biz de onun duasını ka-

٨٣/٢١ وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ (٨٤) فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا

⁵³⁴ Mufessirler, bahsedilen bu yerin, Hicaz'dan Suriye'ye giden yol üzerindeki Ölü Deniz (Lut Gölü) olduğu kanaatinde dirler.

⁵³⁵ "Şeytan Rabbin önüne çıktı ve Eyyub'u ayağının tabanından tepesine kadar kötü çibanlarla vurdu" (Eski Ahit, Eyyub 2, 7). Mevdudi, ayette benzeşen bu ifadeye dayanarak, Eyyub'un hastalığının bir tür deri hastalığı olduğunu ileri sürmektedir. 42. ayette, tedavinin suyla yapıldığına işaret edilmese de, bu yorumu desteklemektedir.

bul etmiş ve başına gelenleri kaldırmıştık. Katımızdan bir rahmet ve kulluk edenlere bir hâtıra olmak üzere, ona tekrar ailesini ve onların yanısıra bir katını daha vermiştik.

4/163. (Ey Muhammed!) Biz, Nûh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. İbrahim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a, (İsraili) boylara, İsa'ya, Eyyûb'a, Yunus'a, Hârûn'a ve Süleyman'a da vahyettik ve Dâvud'a Zebur'u verdik.

9. Hz. Şuayb ve Medyenliler

Kur'an'ın önemle üzerinde durduğu eski toplumlardan birisi de, Hz. Şuayb'ın gönderildiği Medyen'dir. Yine bir Arap toplumu olan Medyen halkının yaşadığı dönemle ilgili farklı görüşler vardır. Medyenliler'in tarih sahnesine ne zaman çıktıkları belirlense bile, Hz. Şuayb'ın yaşadığı dönem yine kapalı kalmaktadır. Fakat Hz. Musa Mısır'dan kaçıp, Medyen'e sığındığında onu himaye eden şahıs, müfessirlerin dedikleri gibi Şuayb Peygamber ise, onun Hz. Musa ile çağdaş olduğu ortaya çıkmaktadır. Batlamyus, Medyenliler'in (Modiana) Kızıldeniz sahillerinde yaşadıklarını söylemektedir. Coğrafyacılar Medyen'i, Tebük'ten altı günlük mesafede bir sahil şehri olarak tarif ederler. Medyen, Eyle'den Medine'ye doğru uzanan Hac yolu üzerinde ikinci konak yeri idi. Kuzeyi güneye bağlayan yol üzerinde bulunması, Medyen'e önemli bir ticari konum bağlıyordu. Hz. Şuayb'ın mesajında, ticaret ahlakının ağırlıklı bir yer tutması da, halkın ticaretle uğraştığını göstermektedir.

7/85-87. Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. O: "Ey kavmim! Allah'a tapın, ondan başka tanrınız yoktur. Rabbinizden size açık bir belge geldi. Ölçüyü ve tartıyı tam yapın. İnsanların eşyalarını eksiltmeyin. Düzeltildikten sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Eğer inanıyorsanız, bu sizin için daha iyidir. Allah'a inananları korkutup O'nun yolundan alıkoyarak ve o yolun eğri olmasını isteyerek, her yolun başında pusu kurmayın. Sizler az iken (Allah'ın) sizi çoğalttığını hatırlayın. Bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bakın. Madem ki, içinde benimle gönderilene inanan bir toplum ve inanmamış bir toplum var, böylese Allah aramızda hükmedene kadar sabredin. O hükmlerin en iyisidir" dedi. 88. Kavminin büyülenen ileri gelenleri: "Ey Şuayb! Biz seni

به من ضررٌ وآتيناہ آلهة ومثلہم معہم رحمۃ من عندنا وذکری للعابدين

١٦٣/٤) اِنَّا اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ كَمَا اَوْحَيْنَا اِلَى نُوْحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَاَوْحَيْنَا اِلَى اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْمَاعِيْلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَاَلْسَبَاطَ وَعِيسٰى وَيُوْسٰى وَهَارُوْنَ وَسَلٰيْمَانَ وَاَتَيْنَا دَاوُوْدَ زَبُوْرًا

٨٥/٧) وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَقْسُوا فِي الْاَرْضِ بَعْدَ اِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ٨٦) وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا وَاذْكُرُوا اِذْ كُنْتُمْ قَلِيْلًا فَكَثَرَكُمْ وَاَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ٨٧) وَاِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِنْكُمْ اٰمَنُوا بِالَّذِي اُرْسِلْتَ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَمْ يُؤْمِنُوْا فَاصْبِرُوْا حَتّٰى يَحْكُمَ اللّٰهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِيْنَ ٨٨) قَالَ الْمَلَأُ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يٰشُعَيْبُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا اَوْ

ve seninle beraber olan inananları kentimizden çıkaracağız, ya da dinimize döneneceksiniz" dediler. Şuayb onlara: "İstemezsek de mi?" dedi. 89. "Allah, bizi dininizden kurtardıktan sonra tekrar ona dönecek olursak, Allah'a karşı yalan uydurmuş oluruz. Rabbinizin dilemesi bir yana, dininize dönmek bize yakışmaz. Rabbinizin ilmi herşeyi kuşatmıştır. Biz yalnız Allah'a güveniriz. Rabbiniz! Bizimle toplumumuz arasındaki durumu hak ile açıklığa kavuştur. İşleri açıklığa çıkarıp çözenlerin en iyisi Sensin" dedi. 90. Kavminin inkâr eden ileri gelenleri: "Eğer Şuayb'a uyarırsanız, o durumda siz kaybedersiniz" dediler. 91. Bundan ötürü onları şiddetli bir titreme tuttu ve yurtlarında yüzüstü düşüp kaldılar. 92. Şuayb'ı yalanlayanlar, sanki yurtlarında hiç yaşamamış gibi oldular. Şuayb'ı yalanlayanlar, işte onlar kaybettiler. 93. Şuayb, onlara sırt çevirdi ve "Ey kavmim! Rabbinin gönderdiklerini size ulaştırdım ve size öğüt verdim. Artık inkârçı bir topluma nasıl üzüleyim?" dedi.

26/176. Ormanlık yerde oturanlar da elçileri yalanladılar. 177-184. Şuayb onlara: "Allaha saygılı olmaz mısınız? Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'ı sayın ve bana itaat edin. Ben buna karşı sizden bir ücret istemiyorum, ücretim ancak âlemlerin Rabbine aittir. Ölçüyü tam yapın, eksiltmelerden olmayın. Doğru terazi ile tartın. İnsanların eşyalarını eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. Sizi ve daha önceki nesilleri yaratana saygılı olun" dedi. 185-187. Onlar: "Sen büyülenmiş birisin. Bizim gibi bir insandan başka bir şey değilsin. Biz senin yalancı olduğuna düşünüyoruz. Eğer doğru sözlerden isen, göğün bir parçasını üzerimize düşür" dediler. 188. Şuayb: "Rabbim yaptıklarınızı çok iyi bilmektedir" dedi. 189. Ama onu yalanladılar, Bunun üzerine onları bulutlu bir günün azabı yakaladı. Gerçekten o gün, azabı büyük bir gündü. 190. Doğrusu, bunda bir ders vardır. Fakat çoğu inan-

لَتَعُوْدُنَّ فِيْ مِلَّتِنَا قَالَ اُولَئُوْ كُنَّا كَارِهِيْنَ ٨٩) قَدْ اَفْتَرَيْنَا عَلٰى اللّٰهِ كَذِبًا اِنْ عُدْنَا فِيْ مِلَّتِكُمْ بَعْدَ اِذْ نَجَّانَا اللّٰهُ مِنْهَا وَمَا يَكُوْنُ لَنَا اَنْ نَّعُوْدَ فِيْهَا اِلَّا اَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلٰى اللّٰهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَاَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِيْنَ ٩٠) وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَوْمِهِ لَنِ اتَّبِعْتُمْ شُعَيْبًا اِنْكُمْ اِذَا لَخَسِرُوْنَ ٩١) فَاَخَذْتَهُمُ الرِّجْفَةُ فَاصْتَبَحُوْا فِيْ ذٰرِهِمْ جَاثِمِيْنَ ٩٢) الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا شُعَيْبًا كَاَنْ لَّمْ يَغْنَوْا فِيْهَا الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا شُعَيْبًا كَانُوْا هُمُ الْخٰسِرِيْنَ ٩٣) فَتَوَلٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يٰقَوْمُ لَقَدْ اَتَيْتُكُمْ رِّسٰلًاتِ رَبِّيْ وَتَصَدَّقْتُمْ لَكُم فَكَيْفَ اَسٰى عَلٰى قَوْمٍ كٰفِرِيْنَ

١٧٦/٢٦) كَذَّبَ اصْحٰبُ الْاَيْكَةِ الْمُرْسَلِيْنَ ١٧٧) اِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ اَلَا تَتَّقُوْنَ ١٧٨) اِنِّيْ لَكُمْ رَسُوْلٌ اٰمِيْنٌ ١٧٩) فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوْا ١٨٠) وَمَا اَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِيْ اِلَّا عَلَى رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ١٨١) اَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوْا مِنَ الْمُخْسِرِيْنَ ١٨٢) وَزِنُوْا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيْمِ ١٨٣) وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِيْنَ ١٨٤) وَاتَّقُوا الَّذِيْ خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْاُولٰٓئِيْنَ ١٨٥) قَالُوْا اِنَّمَا اَنْتَ مِنَ الْمُسْحَرِيْنَ ١٨٦) وَمَا اَنْتَ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَاِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَٰذِبِيْنَ ١٨٧) فَاسْبِطْ عَلَيْنَا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ١٨٨) قَالَ رَبِّيْ اعْلَمُ يَمَا تَعْمَلُوْنَ ١٨٩) فَكَذَّبُوْهُ فَاَخَذَهُمْ عَذَابٌ يَوْمَ الظَّلَّةِ اِنَّهٗ كَانَ عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيْمٍ ١٩٠) اِنْ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةٌ وَمَا

mamaktadır. 191. Rabbin, Üstün'dür, merhametlidir.

11/84-86. Medyenlilere de kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin; sizin O'ndan başka tanrınız yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik tutmayın. Ben sizi bolluk içinde görüyorum ve doğrusu, hakkınızda, kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum. Ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı tam dengeli yapın. İnsanlara haklarını eksik vermeyin. Memelekte bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. Eğer inanıyorsanız, Allah'ın bıraktığı kâr sizin için daha iyidir. Ben size beklî değilim" dedi. 87. "Ey Şuayb! Sana, namazın mı babalarımızın yaptıklarını bırakmamızı veya mallarımızda istediğimiz gibi davranmaktan vazgeçmemizi emrediyor? Hâlbuki sen aklı başında yumuşak huylu birisin" dediler. 88-90. Şuayb: "Ey kavmim! Ne dersiniz; ya ben Rabbinden açık bir kanıtı dayanıyor-sam ve bana güzel bir rızık verdimse? Yoksa ben size yasakladığım şeylerde size aykırı düşme hevesinde değilim. Benim, gücüm yettiği kadar düzeltmekten başka bir dileğim yoktur. Ve başarım ancak Allah'ın yardımınıdır. Ben yalnızca O'na güveniyorum ve O'na yöneliyorum. Ey kavmim! Bana karşı gelmeniz, sakın Nuh'un kavmine, Hûd'un kavmine veya Salih'in kavmine gelen felaketin bir benzerini sizin başınıza getirmesin. Lût kavmi de sizden uzakta değildir. Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O'na yönelin; Rabbin acır ve sever" dedi. 91. Onlar: "Ey Şuayb! Söylediklerinizin çoğunu anlamıyoruz ve doğrusu, seni aramızda güçsüz görüyoruz. Eğer yandaşların olmasaydı, inan ki, seni taşladık. Yoksa, bizim nezdimizde bir gücün yok" dediler. 92-93. Şuayb "Ey kavmim! Sizin nezdinizde benim yandaşlarım, Allah'tan daha mı değerli ki Allah'a sırt çeviriyorsunuz. Rabbin yaptıklarınızı kuşatmıştır. Ey kavmim! elinizden geleni yapın; elbette ben de yapacağım. Hakir düşürecek azabın kime geleceğini ve

كَانَ أَكْثَرَهُمْ مُؤْمِنِينَ (۱۹۱) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

(۸۴/۱۱) وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَاقَوْمُ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ وَلَا تَتَّقُوا الْمَكِيلَ وَالْمِيزَانَ إِنِّي أَرَاكُمْ بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُحِيطٍ (۸۵) وَيَاقَوْمُ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ (۸۶) بَعَثَ اللَّهُ خَيْرَ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِخَفِيضٍ (۸۷) قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصْلَافُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ (۸۸) قَالَ يَاقَوْمُ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيْتَةٍ مِّن رَّبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنَا بِمُفَوِّقٍ عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أَنِيبُ (۸۹) وَيَاقَوْمُ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِنْكُمْ بِبَعِيدٍ (۹۰) وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ (۹۱) قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفَقَةَ كَثِيرًا مَّا نَقُولُ وَإِنَّا لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْنَا بَعِزٌّ (۹۲) قَالَ يَاقَوْمُ ارْهَطُوا أَعَزُّ عَلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَاتَّخَذْتُمُوهُ وَرَاءَكُمْ ظِهْرِي إِنْ رَبِّي بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ (۹۳) وَيَاقَوْمُ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ سَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَذِبٌ وَارْتَقِبُوا إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ (۹۴) وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَحْنُ شُعَيْبًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ (۹۵) كَانَ لَمْ

kimin yalancı olduğunu göreceksiniz. Gözetleyin; ben de sizinle beraber gözetleyeceğim" dedi. 94-95. Buyruğumuz gelince, Şuayb'ı ve onunla beraber inanmış olanları, katımızdan bir rahmet olarak kurtardık. Ama haksızlık yapanları bir çığlık yakaladı ve oldukları yerde yüzüstü düşürdiler. Sanki orasını hiç şenlendirmemişlerdi. Semûd kavminin yok olduğu gibi Medyenliler de silinip gitiler.

15/78. Ormanlık yerde oturanlar⁵³⁶ da zulmediyorlardı. 79. Bunun için onlardan üç aldık. Her ikisi de (Eyke ve Sodom) hâlâ açık ana yol üzerindedir.

29/36. Medyen halkına kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. O: "Ey Kavmim! Allah'a kulluk edin, ahiret gününe umut besleyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın" dedi. 37. Ama onu yalanladılar. Bu yüzden onları bir titreme aldı ve oldukları yerde yüzüstü düşürdiler.

10. Hz. Musa, Harun ve İsrailoğulları

Kur'an'da en geniş yer verilen kıssa, Hz. Musa ve İsrailoğulları'nın serüvenidir. Bu serüvenin aşağıdaki pasajlarda yer alan büyük kısmı, İsrailoğulları'nın Hz. Yusuf zamanında yerleşmiş oldukları, ama artık zulüm görmeye başladıkları Mısır'dan, Hz. Musa'nın önderliğinde kurtulmalarından sonraki dönemle ilgilidir.

73/16. Firavun o elçiye karşı gelmişti de, onu çok ağır bir cezaya uğratmıştık.

54/41. Firavun'un adamlarına uyarıcılar gelmişti. 42. Onlar ayetlerimizin hepsini yalanladılar. Bunun üzerine, onları güç ve üstünlük sahibi olana yakışır bir şekilde yakaladık.

يَعْنُوا فِيهَا لَا بُدَّ لِمَدْيَنَ كَمَا بَعِثْتُ شُعَيْبًا

(۷۸/۱۵) وَإِنَّ كَانَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ لَظَالِمِينَ (۷۹) فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ وَلَهُمَا لِيَامَامٌ مُّبِينٌ

(۳۶/۲۹) وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَاقَوْمُ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَتَّبِعُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ (۳۷) فَكَذَّبُوهُ فَآخَذْتَهُمُ الرِّجْفَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ

(۱۶/۷۳) فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا

(۴۱/۵۴) وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النَّذْرُ (۴۲) كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ

⁵³⁶ Arapça metinde geçen *eyke* kelimesi, 'sıkı ormanlık' anlamına gelir. Eyke, Tebük'ün eski ismi olduğu da rivayet edilir. *ashâbu'l-eyke*, Medyenliler, yani Hz. Şuayb'ın halkıdır.

7/103. Sonra onların ardından Musa'yı belgelerimizle Firavun'a ve ileri gelenlerine gönderdik Ama onlar ayetlerimize karşı haksızlık ettiler. Artık, bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bak. 104-105. Musa: "Ey Firavun! Ben âlemlerin Rabbin'in Elçisi'yim. Allah'a karşı bana ancak gerçeği söylemek yaraşır. Size Rabbinizden açık bir belge getirdim. Artık İsrailoğulları'nı benimle gönder" dedi. 106. (Firavun:) "Bir mucize getirdiysen ve doğru sözlülerden isen, onu ortaya koy" dedi. 107. (Mûsa) asasını yere atar atmaz ayan beyan bir yılan oldu. 108. Ve elini çıkardı, bakanlar için bembeyaz oldu. 109-110. Firavun'un kavminin ileri gelenleri: "Doğrusu bu, bilgin bir büyücüdür. Sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Ne buyurursunuz?" dediler. 111-112. "Onu ve kardeşini egle, şehirlere bütün bilgin büyücülerini getirecek toplayıcılar gönder" dediler. 113. Büyücüler, Firavun'a gelip: "Yenen biz olursak, bize bir ödül var, değil mi?" dediler. 114. (Firavun:) "Evet, o zaman siz de gözdelelerden olacaksınız" dedi. 115. (Büyücüler:) "Ey Mûsa! Ya (önce) sen at veya biz atalım" dediler. 116. (Mûsa:) "Siz atın!" dedi. (Büyücüler) atınca, insanların gözlerini büyülediler, onları ürküttüler ve büyük bir büyü ortaya koydular. 117. "Asânı atıver!" diye seslendik. Asâ, birden onların uydurduklarını yutmaya başladı. 118. Gerçek ortaya çıktı ve onların yapmış oldukları boşa gitti. 119. İşte orada yenildiler ve küçük düştüler. 120-122. Büyücüler secdeye kapandılar ve: "Âlemlerin Rabbine, Mûsa ve Harun'un Rabbine inandık" dediler. 123-124. Firavun: "Ben size izin vermedim mi ona inandınız? Bu, halkı şehirden çıkarmak için kurduğunuz bir dündür. Ama şimdi göreceksiniz. Andolsun, ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim. Sonra hepinizi asacağım" dedi. 125-126. Büyücüler: "(Böyle yaparsan) biz sadece Rabbinimize

۱۰۳/۷) ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِم مُوسَى بَيَاتِنًا إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَظَلَمُوا بِهَا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ۱۰۴) وَقَالَ مُوسَى يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۱۰۵) حَقِيقٌ عَلَى أَنْ لَا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقُّ قَدْ جِئْتُكَ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ ۱۰۶) قَالَ إِنْ كُنْتَ جِئْتَ بِآيَةٍ فَلَا تَبْهَأْ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ۱۰۷) فَالْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ ۱۰۸) وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاطِرِينَ ۱۰۹) قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ ۱۱۰) يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ۱۱۱) قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ خَاشِعِينَ ۱۱۲) يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ ۱۱۳) وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ۱۱۴) قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ۱۱۵) قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّمَا أَنْ تُلْقِيَ وَإِنَّمَا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْقِينَ ۱۱۶) قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَزْهَبُوهُمْ وَجَاءُوا بِسِحْرِ عَظِيمٍ ۱۱۷) وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ۱۱۸) فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۱۱۹) فَغُلِبُوا هُنَاكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ ۱۲۰) وَأَلْقَى السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ ۱۲۱) قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۱۲۲) رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ۱۲۳) قَالَ فِرْعَوْنُ أَنْتُمْ بِهَ قِيلَ أَنْ أَتَى لَكُمْ مِنْ هَذَا لَمَكْرٌ مَكْرَتُهُمْ فِي الْمَدِينَةِ لَتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۱۲۴) لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ۱۲۵) قَالُوا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ۱۲۶) وَمَا نَقَمُ مِنْهُ إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِآيَاتِ رَبِّنَا

dönmüş oluruz; Rabbinizin mucizeleri bize gelince onlara inandık diye bizden öc alıyorsun. Rabbiniz! Bize dayanma gücü ver ve Müslüman olarak canımızı al" dediler. 127. Firavun kavminin ileri gelenleri: "Mûsa ve toplumunu, yeryüzünde bozgunculuk yapsınlar, seni ve tanrılarını terketsinler diye mi salıveriyorsun?" dediler. Firavun: "Onların oğullarını öldüreceğiz, kadınlarını sağ bırakacağız. Biz onları ezecek üstünlükteyiz" dedi. 128. Mûsa, kavmine: "Allah'tan yardım dileyin ve sabredin. Bu yer Allah'ındır. Kullarından dilediğini, oraya vâris kılar. Sonuç, Allah'a saygılı olanlarındır" dedi. 129. "Sen bize gelmeden önce de, geldikten sonra da hep eziyet çektik" dediler. (Mûsa da:) "Rabbinizin, düşmanlarınızı yok etmesi ve burada sizi onların yerine geçirmesi umulur. O zaman nasıl davranacağınıza bakar" dedi. 130. Biz de Firavun'un adamlarını, öğüt alıp düşünceleri için yıllarca kuraklığa ve ürün kıtlığına uğrattık. 131. Onlara bir iyilik geldiğinde: "Bu bizden ötürüdür" derler; başlarına bir fenalık geldiğinde ise, Mûsa ve onunla beraber olanların uğursuzluğuna verirlerdi. Bilin ki, onların uğursuzlukları Allah katındadır. Fakat çoğu bunu bilmez. 132. (Firavun'un kavmi Musa'ya:) "Bizi büyülemek için ne mucize gösterirsen göster, sana inanmayacağız" dedi. 133. Bunun üzerine, su baskını, çekirgeyi, biti, kurbağaları ve kanı, birbirinden ayrı mucizeler olarak üzerlerine saldık. Yine de büyüklendiler ve suçlu bir toplum oldular. 134. Pis azap başlarına çokünce: "Ey Mûsa! Sana verdiği söze göre bizim için Rabbin'e yalvar. Eğer bizden bu azabı kaldırırsan, andolsun sana inacağız ve İsrailoğulları'nı seninle beraber göndereceğiz" dediler. 135. Biz, varacakları bir süreye kadar azabı onlardan kaldırıncaya kadar onları caydırıncaya kadar onlardan aldık ve âyetle-

لَمَّا جَاءَتْهُمْ رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَقَّاهُ مُسْلِمِينَ ۱۲۷) وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَدْرُ مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَيَذْكُرَكَ وَلَيْسَ عَلَيْكَ جُنَاحٌ فِي أَنْ يَنْفَعَهُمْ وَنَضَحِيَ بُسَاءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ ۱۲۸) قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ۱۲۹) قَالُوا أَوَدِينَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَمَنْ بَعْدَ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عَذُوبَكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ۱۳۰) وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالسَّيِّئِ وَنَقَصْنَا مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ ۱۳۱) فَإِذَا جَاءَهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ يَطْفِرُوا بِمُوسَى وَمَنْ مَعَهُ أَلَّا يَكُنَّا طَائِفَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۱۳۲) قَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ لِنَسْحَرَنَّ بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ۱۳۳) فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ آيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ۱۳۴) وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لِنَكْشِفَ عَنْ الرِّجْزِ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّكَ إِلَى أَجَلٍ هُمْ بِالْفَوْهِ إِذَا هُمْ يَنْكُتُونَ ۱۳۵) فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ۱۳۶) وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضَعُونَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا

537 Burada elvâh (levhalar) olarak anılan şey, 53.Necm/36 ve 87.A'la/19'da zikri geçen suhuf

(sahifeler) ile aynı şeydir. Bu levhalarda/sahifelerde İsrailoğulları'na uymaları gereken temel tevhit ve ahlaki buyrukları belirtilmiştir.

rimizi yalanladıklarından ve onlara karşı ilgisiz olmalarından dolayı onları denizden boğduk. 137. Hor görülen bu kavmi ise, kutsal kıldığımız bu toprağın doğularına ve batılarına vâris kıldık. Rabbinin İsrailoğulları'na verdiği güzel söz, dayanmalarına karşılık olarak tamamlandı. Firavun'un ve toplumunun yaptıklarını ve yükselttiklerini yerle bir ettik. 138-139. İsrailoğulları'nı denizden karşıya geçirdik. Putlarına gönül veren bir topluma rastladılar. "Ey Mûsa! Onların tanrıları gibi bize de bir tanrı yap" dediler. Mûsa: "Siz bir şey bilmeyen cahil bir toplumsunuz. Bunların içinde bulundukları yıkılacak ve yapmakta oldukları boşa gidecektir" dedi. 140. "Size insanlardan fazla olarak iyilikte bulunan Allah'tan başka bir tanrı mı arayayım" dedi. 141. Sizi, size işkence eden, kadınlarınızı sağ bırakıp oğullarınızı öldüren Firavun'un adamlarından kurtardığımızı bir hatırlayın. Bunda, size Rabbiniz tarafından büyük bir imtihan vardır. 142. Mûsa'yla otuz gece için sözleşti ve ona on gece daha kattık. Böylece Rabbinin verdiği süre kırk geceye tamamlandı. Mûsa, kardeşi Hârûn'a: "Kavmim içinde benim yerime geç, onları düzelt, bozguncuların yolundan gitme" dedi. 143. Mûsa, tayin ettiğimiz vakitte gelince, Rabbin ona konuştu. (Mûsa:) "Rabbim! Kendini bana göster, Sana bakayım" dedi. Allah: "Sen Beni göremezsin, ama dağa bak, eğer dağ yerinde durursa, sen Beni göreceksin" buyurdu. Rabbi dağa görününce onu yerle bir etti ve Mûsa baygın düştü. Ayılınca: "Sen yücesin, Sana tövbe ettim ve ben inananların ilkiyim" dedi. 144. Allah: "Ey Mûsa! (Sana) gönderdiklerimle ve (seninle) konuşmakla, seni insanların hepsine tercih ettim. Sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol" dedi. 145. Ona levhalarda⁵³⁷, öğüt ve herşeyin açıklaması adına ne varsa hepsini yazdık: "Bunları sıkıca tut ve kavmine de onları en güzel tarafı ile almalarını emret!" Size yoldan çıkanların yurdunu göstereceğim. 146. Yeryüzünde haksız yere büyüklenenleri, belgelerimden yüz çevirte-

يَعْرِشُونَ (138) وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ (139) إِنَّ هَؤُلَاءِ مَثْبُورٌ مَّا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (140) قَالَ أَغَيَّرَ اللَّهُ أَبْعِيكُمْ إِلَهًا وَهُوَ فَضْلُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ (141) وَإِنْ أَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُقْتُلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ (142) وَوَأَعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ فَنَتَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ (143) وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ وَلَكِنْ أَنْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ نَرَاكَ فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ (144) قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِي وَبِكَلَامِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ (145) وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَابِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِحُسْنِهَا سَارِيكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ (146) سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغِيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ (147) وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (148) وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ خَلْقِهِمْ عِجْلًا جِثَا لَهُ خَوَارٌ لَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ

ceğim. Her belgeyi görseler, yine ona inanmayacaklar. Doğru yolu görseler, onu yol olarak benimsemeyecekler. Azgınlık yolunu görseler, hemen onu yol edinecekler. Bu, âyetlerimizi yalanlamaları ve ondan habersiz olmalarından ileri gelir. 147. Âyetlerimizi ve ahirette karşılaşmayı yalanlayanların işleri boşa gitmiştir. Yine de yapmış olduklarından başka bir şeyle cezalandırılmayacaklardır. 148. Mûsa'nın ardından kavmi, zinet takımlarından, böğürmesi olan bir buzağı heykelini (put) edindiler. Onun kendileriyle konuşmadığını ve kendilerine yol göstermediğini görmediler mi? Onu benimsediler ve zâlim oldular. 149. İşin aslını anlayıp, sapıtmış olduklarını görünce: "Eğer Rabbiniz bize acımaz ve bizi bağışlamazsa, andolsun kaybedenlerden oluruz" dediler. 150. Mûsa, kavmine kızgın ve üzüntülü olarak dönünce: "Benden sonra ne kötü olmuştunuz! Rabbinizin buyruğunun acele gelmesini mi istiyorsunuz?" dedi. Levhaları attı ve kardeşinin başını tutup kendine doğru çekti; kardeşi: "Ey anamın oğlu! Bu topluluk beni hor gördü, az kalsın beni öldürüyorlardı. Düşmanlarımı sevindirme ve beni haksız toplumla bir tutma" dedi. 151. Mûsa: "Rabbim! Beni ve kardeşimi bağışla ve bizi rahmetine sok. Sen merhamet sahiplerinin en merhametlisisin" dedi. 152. Buzağıyı (put) edinenlere Rablerinden bir öfke ve dünya hayatında bir alçaklık ulaşacaktır. Biz iftiracıları böyle cezalandırırız. 153. Kötülükler işleyip ardından tövbe eden ve inananlar bilsinler ki, Rabbin ondan sonra da çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 154. Mûsa'nın öfkesi dinince, Levhaları aldı. Onlardaki yazıda, Rablerinden korkanlar için bir rehberlik ve rahmet vardı. 155. Mûsa tayin ettiğimiz vakitte kavminden yetmiş kişi seçti. Onları şiddetli titreme tutunca Mûsa: "Rabbim, dileseydin onları ve beni daha önce yok ederdin. Şimdi aramızdaki beynusizlerden yaptıklarından ötürü bizi yok mu edeceksin? Bu Senin sinamandan başka bir şey değildir. Sen

وَكَانُوا ظَالِمِينَ (149) وَلَمَّا سَقَطَ فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ (150) وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي أَعَجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَأَلْقَى الْأَلْوَابَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ قَالَ ابْنَ أُمِّ إِبْنِ الْقَوْمِ اسْتَضْعِفُونِي وَكَانُوا يُقْتُلُونَنِي فَلَا تَشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءُ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (151) قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ (152) إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذَلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ (153) وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَآمَنُوا بِرَبِّكَ مِنْ بَعْدِهَا فَغُفِّرُوا رَحِيمٌ (154) وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأَلْوَابَ وَفِي تَحْتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ لِأَرْبِهِمْ يَرْهَبُونَ (155) وَاخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِمِيقَاتِنَا فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلِ وَإِثْنِي أَهْلَكْنَا بِمَا فَعَلَ السَّاقِيَاءُ مِنَّا إِنْ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَاءُ وَتَهْدِي مَنْ تَشَاءُ أَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ (156) وَكَتَبْنَا لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هُنَا إِلَيْكَ قَالُ عَذَابِي أَصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَاكُنْهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ

onunla istediğini saptırır ve istediğini doğru yola korsun. Sen bizim sahibimizsin; bizi bağışla, bize merhamet et; Sen bağışlayanların en iyisisin" dedi. 156. (Mûsa:) "Bu dünyada ve ahirette bize güzel olanı yaz. Biz sana yöneldik" dedi. (Allah) şöyle buyurdu: "Azabıma dilemiş kimseyi uğrattırım. Ama rahmetim herşeyi kaplamıştır. Onu, sakınanlara, zekatı verenlere ve âyetlerimize inanmış olanlara yazacağım".

7/159. Mûsa'nın kavminden bir topluluk hakka göre hareket eder ve onunla hükmederlerdi. 160. Biz onları (İsrailoğulları'nı) oymaklar hâlinde oniki boya ayırdık. Kavmi Mûsa'dan su isteyince ona: "Asanla taşa vur" diye (seslendik). Ondan oniki pınar fışkırdı. Her oymak içeceği yeri öğrendi. Üzerlerini bulutla gölgeledik ve onlara kudret helvası ve bildircin indirdik. "Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiye" dedik. Aslında onlar bize değil, kendilerine haksızlık ediyorlardı. 161. Onlara: "Şu kasabada oturun, dilediğiniz yerden yiye, «Affet» deyin ve secde ederek kapıdan girin. Biz de yanılmalarınızı bağışlayalım, iyi davrananlara daha da artıracamız" denmişti. 162. Onların arasındaki zalimler, kendilerine söylenilen sözü başkası ile değiştirdiler. Biz de onlara, yaptıkları haksızlıktan dolayı gökten bir azap gönderdik. 163. (Ey Muhammed!) Onlara deniz kıyısındaki kasabanın durumunu sor. Hani cumartesi yasaklarını çiğniyorlardı. Çünkü cumartesi günleri balıkları sürüyle geliyor, cumartesi dışındaki günlerde gelmiyordu. Yoldan çıkmış olmalarından ötürü, onları böylece deniyorduk.⁵³⁸ 164. Aralarından bir topluluk: "Allah'ın yok edeceği veya şiddetli azaba uğratacağı bir millete niçin öğüt veriyorsunuz" dedi. Öğüt verenler: "Rabbimize, hiç değilse bir özür

(١٥٩/٧) وَمِنْ قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ (١٦٠) وَقَطَعْنَاهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى إِذِ اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبَتَهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (١٦١) وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَاتِكُمْ سَنُرِيذِّ الْمُحْسِنِينَ (١٦٢) فَيَذَلُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ (١٦٣) وَاسْأَلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرْعًا وَيَوْمَ لَا تَأْتِيهِمْ إِلَّا جِبِلٌّ فَأَخَذْنَاهُمْ فَغَمَّاهُمْ وَقَالَتْ أُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا اللَّهُ مُلْكُهُمْ أَوْ مَعَدُّهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا مَعَذَرَةٌ إِلَى رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (١٦٥) فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (١٦٦)

⁵³⁸ Cumartesi günü avlanma yasağı konulması ve balıkların diğer günler gözükmediği halde, o gün kıyıya sürüler halinde gelmeleri, yoldan çıkmış olmalarından ötürü, onları cezalandırmak için bir kişiktirmedir. Yasağı çiğnemeleri üzerine cezalandırılmışlardır.

beyan etmiş olmak için; bir de, belki sakınırlar diye" dediler. 165. Kendilerine hatırlatılanı unuttuklarında, kötülüğü menedenleri kurtardık; haksızlık yapanları ise, yapmakta oldukları kötülüklerden dolayı, çetin bir azapla yakaladık. 166. Kendilerine yasaklanan şeylere alıdırış etmeyince, onlara: "Aşağılık maymunlar olun" dedik. 167. Rabbin, kıyamet gününe kadar onların üzerlerine, kendilerine işkence edecek kimseleri gönderceğini duyurmuştu. Rabbinin cezalandırması çabuktur. O çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 168. Biz onları yeryüzünde bölük bölük ayırdık. Aralarında iyi olanlar da vardır, olmayanlar da. İyiliğe dönerler diye onları iyiliklerle ve kötülüklerle sınadık. 169. Onların ardından, Kitab'a varis olan sonrakiler geldiler. Bunlar: "Biz nasıl olsa affedileceğiz" diyerek, bu en aşağı olanın (dünyanın) geçici olanını alırlar ve onun benzeri geçici bir şey daha gelse, ona da sarılırlar. Allah'a karşı ancak gerçeği söyleyeceklerine dair, Kitab üzerine onlardan söz alınmamış mıydı? Üstelik Kitab'da olanları okuyup öğrenmişlerdi. Ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir. Düşünmüyor musunuz? 170. (Allah'a karşı gelmekten sakınanlar) Kitab'a sınıksız sarılırlar ve namazı kıırlar. Biz iyiliğe çalışanların mükâfatını zâyî etmeyiz. 171. Bir zamanlar Tur dağına gölgelik gibi üzerlerine yükseltmiştik; onun, tepelerine düşeceğini sanmışlardı. "Size verdiğimiz Kitab'a sıkıca sarılın ve içinde olanı düşünün ki, (Allah'a karşı gelmekten) sakınasınız" demiştik.

25/35. Musâ'ya Kitab'ı verdik; kardeşi Harun'u da kendisine yardımcı yaptık. 36. "Âyetlerimizi yalanlayan kavme gidi!" dedik. Sonunda o kavmi yerde bir ettik.

19/51. (Ey Muhammed!) Kitab'da Musa'yı da an! O seçkin kılınmış biri ve (tarafımızdan) gönderilmiş bir peygamberdi. 52. Ona Tur'un sağ yanından seslenmiş

فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ (١٦٧) وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مِنْ يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ (١٦٨) وَقَطَعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أُمَمًا مِنْهُمْ الصَّالِحُونَ وَمِنْهُمْ ذُنُوكَ وَبَلَّوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (١٦٩) فَخَلَفَ مِنْ بَعدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَى وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلُ الَّذِي أَخَذُوهُ لَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِثْقَالُ الْحَبِّ أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقُّ وَذَرُّوا مَا فِيهِ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (١٧٠) وَالَّذِينَ يُمَسْكُونُ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ (١٧١) وَإِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظُلَّةٌ وَظَنُّوا أَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

٣٥/٢٥) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَكَرِيمًا (٣٦) فَقُلْنَا أَهْبَا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا فَدَمَّرْنَاهُمْ تَدْمِيرًا

٥١/١٩) وَذُكِّرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا (٥٢) وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ

ve konuşmak için onu yaklaştırmıştık. 53. Rahmetimizden, kardeşi Harun'u da bir peygamber olarak ona bağışlamıştık.

20/9. Musa'nın haberi sana geldi mi? 10. O bir ateş görmüştü de, ailesine: "Durun, ben bir ateş gördüm; ya ondan size bir kor getirir, ya da ateşin yanında bir yol gösteren bulurum" demişti. 11-17. Musa ateşin yanına gelince: "Ey Musa!" diye seslenildi: "Ben şüphesiz senin Rabbinim; ayakındakileri çıkar, çünkü sen Kutsal Vadi Tuva'dasın. Ben seni seçtim; vahyolunanları dinle: Ben Allah'ım, Benden başka tanrı yoktur; Bana kulluk et; Beni anmak için namazı kıl. Herkes işlediğinin karşılığını görsün diye, zamanını gizli tuttuğum kıyamet mutlaka gelecektir. Buna inanmayan ve hevesine uyan kimse seni ondan alıkoymasın, yoksa helak olusun. Ey Musa! Sağ elindeki nedir?" 18. (Musa): "O benim dayanımdır; ona dayanırım, onunla davranıma yaprak silkerim, ondan daha birçok işlerimde faydalanırım" dedi. 19. Allah: "Ey Musa onu at!" dedi. 20. Onu atar atmaz, deynek çırpınan bir yılan oluverdi. 21-24. Allah: "Onu al, korkma; Biz onu yine eski durumuna çevireceğiz. Daha büyük mucizelerimizi sana göstermemiz için elini koltuğunun altına koy da, başka bir mucize olarak, kusursuz, bembeyaz çıksın. Firavun'a git; doğrusu, o azmıştır" dedi. 25-35. Musa: "Rabbim! Göğsümü genişlet, işimi kolaylaştır ve dilimin düğümünü çöz ki, sözümü iyi anlansınlar.⁵³⁸ Allemden birini, kardeşim Harun'u bana vezir yap, beni onunla destekle, onu görevimde ortak kıl ki, Seni daha çok tesbih edelim ve çokca analım. Şüphesiz, Sen bizi görmekteisin" dedi. 36-39. Allah şöyle buyurdu: "Ey Musa! İstediğin sana verildi. Zaten sana başka bir defa da iyilikte bulunmuş ve annene: «Musa'yı bir sandığa koy ve suya bırak; su onu kıyıya atar, Bana da,

الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَفَرَّغْنَا نَجِيًّا ٥٣) وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا

٩/٢٠) وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى (١٠) إِذْ رَأَى نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجْدٍ عَلَى النَّارِ هَذِي (١١) فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ يَامُوسَى (١٢) إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِي الْمُقَدَّسِ طَوًى (١٣) وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَى (١٤) إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي (١٥) إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أَخْفِيهَا لِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى (١٦) فَلَا يَصُدُّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَرْدَى (١٧) وَمَا تَلَكَ بِمِيمِنِكَ يَامُوسَى (١٨) قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا وَأَهُشُّ بِهَا عَلَى غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ أُخْرَى (١٩) قَالَ أَفَلَهَا يَامُوسَى (٢٠) فَأَلْقَاهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى (٢١) قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَى (٢٢) وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَى جَنَاحِكَ تَخْرُجُ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ آيَةً أُخْرَى (٢٣) لِنُرِيكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى (٢٤) إِذْ هَبَّ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى (٢٥) قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي (٢٦) وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي (٢٧) وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي (٢٨) يَقْفُوا قَوْلِي (٢٩) وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي (٣٠) هَارُونَ أَخِي (٣١) اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي (٣٢) وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي (٣٣) كَيْ نَسْبَحَكَ كَثِيرًا (٣٤) وَتَذَكَّرَكَ كَثِيرًا (٣٥) إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا (٣٦) قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَامُوسَى (٣٧) وَلَقَدْ مَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَى (٣٨) إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَى أَمْلِكَ مَا يُوحَى (٣٩) أَنْ أَقْضِيهِ فِي التَّابُوتِ فَأَقْضِيهِ

⁵³⁸ Hz. Musa'nın bu duasından, onun peygamber oluncaya kadar dilinde bir özur olduğu veya fasih konuşma kabiliyeti olmadığı anlaşıyor.

ona da düşman olan biri onu alır» diye, söyleyeceğimizi söylemiştik. Ey Musa! Gözümün önünde yetiştirilmen için seni sevimli kıldım". 40-41. "Kızkardeşin Firavun'un sarayına giderek: «Ona bakacak birini size göstereyim mi?» diyordu. Böylece, annen üzülmesin, sevin sin diye seni ona iade etmiştik. Sen bir cana kıymıştın, seni üzüntüden kurtarmış ve seni birçok musibetlerle denemiştik. Bunun için Medyen halkı arasında yıllarca kalmıştın. Sonra muayyen vakitte dönüp geldin. Seni kendim için yetiştirdim". 42-44. "Sen ve kardeşin, ayetlerimle gidin; Beni anmakta gevşek davranmayın. Firavun'a gidin; doğrusu, o azmıştır. Ona yumuşak söz söyleyin, belki öğüt dinler veya korkar". 45. Musa ve kardeşi: "Rabbimiz! Onun bize kötülük etmesinden veya azgınlığının artmasından korkarız" dediler. 46-48. Allah: "Korkmayın; Ben sizinle beraberim; görür ve işitirim. Ona gidin şöyle söyleyin: «Biz senin Rabbin'in Elçileriyiz. Israiloğulları'nı bizimle beraber gönder; onlara azabetme. Rabbin'den sana bir mucize getirdik. Selam, doğru yola uyan olsun! Bize, yalanlayıp sırt çevirene azap edileceği vahyolundu". 49. (Firavun:) "Musa! Rabbiniz kimdir?" dedi. 50. (Musa): "Rabbimiz herşeye ayrı bir özellik veren, sonra ona yol gösterendir" dedi. 51. (Firavun:) "Öyleyse önceki nesillerin durumu nedir?" dedi. 52-53. Musa: "Onların bilgisi Rabbimin katında bir kitabdadır. Rabbim şaşırmasın ve unutmasın. Sizin için yeryüzünü döşeyen, onda yollar açan, gökten su indiren O'dur." dedi. Biz o su ile türlü türlü, çift çift bitkiler yetiştiririz. 54. İster yiyecek, ister hayvanlarınızı otlatın, onlarda akıl sahipleri için dersler vardır. 55. Sizi yerden yaratmıştık; oraya döndürecekiz ve sizi tekrar oradan çıkaracağız. 56-58. Firavun'a bütün delillerimizi gösterdik de, yalanlayıp, kabulden çekindi ve (Musa'ya): "Sihirbazlığınla bizi yurdumuzdan çıkarmaya mı geldin? Şimdi biz de seninkinin benzeri bir sihrî sana göstereceğiz. Bizimle senin aranda bir vakit tayin et ki, ne se-

فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِي وَعَدُوٌّ لَهُ وَالْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةٌ مَنِي وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي (٤٠) إِذْ تَمْشِي أَخْتُكَ فَقَقُولْ هَلْ أَذْكَكُمْ عَلَى مَنْ يَكْفُلُهُ فَرَجَعْنَاكَ إِلَى أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا فَلَبِثْتَ سِتِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَى قَدَرٍ يَامُوسَى (٤١) وَاصْطَلَمْتُكَ لِنَفْسِي (٤٢) إِذْ هَبَّ أَنْتَ وَالْخُوكُ بَابَاتِي وَلَا تَنِيَّا فِي ذِكْرِي (٤٣) إِذْ هَبَّا إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى (٤٤) فَقَوْلَا لَهُ قَوْلَا لَنَا لَعَلَّكَ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى (٤٥) فَلَا رَبَّنَا إِنَّا نَخَافُ أَنْ يُقْرِطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطْغَى (٤٦) قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمِعْ وَأَرَى (٤٧) فَاتَّبَاهُ فَقَوْلَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تَضْيَعْهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى (٤٨) إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَى مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى (٤٩) قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمْ يَامُوسَى (٥٠) قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى (٥١) قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى (٥٢) قَالَ عَلَّمَهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسَى (٥٣) الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكْ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتَّى (٥٤) كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَى (٥٥) مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى (٥٦) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَى (٥٧) قَالَ أَجَبْتُكَ لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَامُوسَى (٥٨) فَلَنَاتِيَنَّكَ بِسِحْرِ مِثْلِهِ فَأَجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سَوًى (٥٩) قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الزَّيْنَةِ وَأَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُنْحَى (٦٠) فَقَوْلَى فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَى (٦١) قَالَ لَهُمْ مُوسَى وَيْلَكُمْ لَا تَفْقَرُوا عَلَى اللَّهِ

nin ne de bizim caymayacağımız bir yer olsun" dedi. 59. Musa: "Buluşma zamanınız sizin bayram gününüzde, insanların toplandığı kuşluk vaktidir" dedi. 60. Firavun döndü, tuzaklarını toplayıp o gün geldi. 61. Musa onlara: "Size yazıklar olsun! Allah'a karşı yalan uydurmanın, yoksa sizi azabla yok eder. Allah'a iftira eden hüsrana uğrar" dedi. 62. Sihirbazlar işi aralarında tartıştılar ve konuşmalarını gizli tuttular. 63-64. Musa ile Harun'u göstererek: "Bu iki sihirbaz, sihirleriyle sizi yurdunuzdan çıkarmak, sizin en üstün dininizi ortadan kaldırmak istiyorlar; onun için tuzaklarınızı biraraya getirin, sonra sırasıyla gelin. Bugün üstün gelen başarıya erecektir" dediler. 65. (Büyücüler:) "Ey Musa! Sen mi atacaksın, yoksa önce biz mi atalım?" dediler. 66. Musa: "Siz atın" dedi. Birden, değnekleri ve ipleri, sihirleri yüzünden, Musa'ya sanki yürüyorlarmış gibi göründü. 67. Musa bu yüzden içinde bir korku hissetti. 68. "Korkma, sen muhakkak daha üstünsün" dedik. 69. "Sağ elindekiini at da, onların yaptıklarını yutsun; onların yaptıkları sadece sihirbaz düzeyidir. Sihirbaz nereye giderse gitsin başarı kazanamaz" dedik. 70. Sonunda sihirbazlar: "Biz Musa ve Harun'un Rabbi ne inandık" deyip secdeye kapandılar. 71. Firavun: "Ben size izin vermeden mi O'na inandınız? Size sihrî öğreten, büyüünüz odur. Ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim, sizi hurma kütüklerine asacağım. Hangimizin azabının daha çetin ve daha kalıcı olduğunu bileceksiniz" dedi. 72-73. İman eden sihirbazlar: "Seni, gelen apaçık mucizelere ve bizi yaratana üstün tutmayacağız. Ne hüküm vereceksen ver. Sen ancak bu dünya hayatına hükmedebilirsin. Biz, yanılmalarımızı ve bize zorla yaptırdığın sihrî bağışlaması için Rabbimize iman ettik. Allah'ın vereceği mükafat daha iyi ve daha kalıcıdır" dediler. 74. Rablerine suçlu olarak gelen bilsin ki, cehennem onun içindir. Orada ne ölür, ne yaşar. 75-76. Rablerine inanmış ve yararlı iş yaparak gelenlere, işte onlara, en üstün

كُتِبَ فَيُسْحَتُكُمْ بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنْ افْتَرَى (٦٢) فَتَنَّا زَعْوًا أَمْ لَهُمْ بَيْنَهُمْ وَأَسْرُوا النَّجْوَى (٦٣) قَالُوا إِنَّ هَٰذَا لَسَاحِرُونَ يُرِيدَانِ أَنْ يُخْرِجَاكَ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكَ الْمُنَى (٦٤) فَأَجْمِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ اتُّوَا صَفًّا وَقَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنْ اسْتَعْلَى (٦٥) قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَى (٦٦) قَالَ بَلْ أَلْقُوا فَإِذَا حِجَابُهُمْ وَعَصِيُّهُمْ يُخَيِّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أُنْهَى تَسْعَى (٦٧) فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَى (٦٨) قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَى (٦٩) وَأَلْقَى مَا فِي يَمِينِكَ تَلَقَّفَ مَا صَنَعُوا إِمَّا صَنَعُوا كَيْدَ سَاحِرٍ وَلَا يَفْلَحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى (٧٠) فَأَلْقَى السَّحْرَةَ سُجَّدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَى (٧١) قَالَ آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرِكُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحْرَ فَلَأَقْطَعَنَّ آيَاتِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ وَلَتَعْلَمَنَّ إِنِّي أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَى (٧٢) قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرْنَا فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ إِمَّا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (٧٣) إِنْ آمَنَّا بِرَبِّنَا لَبِغْفَرْنَا لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السَّحْرِ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى (٧٤) إِنَّهُ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَا (٧٥) وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الثَّرَجَاتُ الْعُلَى (٧٦) جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَٰلِكَ جَزَاءُ مَنْ تَزَكَّى (٧٧) وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَىٰ مُوسَى أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَى (٧٨) فَاتَّبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِ فَغَشِيَهُمْ مِنَ اللَّيْلِ مَا غَشِيَهُمْ (٧٩) وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدَى (٨٠) يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ قَدْ أَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ عَذُوبِكُمْ وَوَعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ

dereceler, içlerindeki ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları Adn cennetleri vardır. Bu, arınanların mükafatıdır. 77. Musa'ya: "Kullarımı geceleyin yürüt, denizde onlara kuru bir yol aç; düşmanların yetişmesinden korkma ve endişe etme" diye vahyettik. 78. Firavun, ordusuyla onları takip etti, deniz de onları içine alıverdi, hem de ne alış! 79. Firavun, milletini saptırdı, onlara doğru yolu göstermedi. 80. Ey İsrailoğulları! Sizleri düşmanınızdan kurtardık, Tur'un sağ yanında sizinle sözleşti ve üzerinize kudret helvasıyla bildircin indirdik. 81. Size verdiğimiz rızıkların temizlerinden yiye! Bunda aşırı gitmeyin ki, gazabımı haketmeyesiniz. Gazabımı hakeden kimse muhakkak mahvolur. 82. Ben tövbe edenin, inanıp yararlı iş işleyerek doğru yola gireni bağışlarım. 83. "Musa! Seni kavminden daha çabuk gelmeye sevkeden nedir?" dedik. 84. Musa: "Onlar ardımdadır. Rabbim! Hoşnut olman için Sana acele geldim" dedi. 85. Allah: "Biz, senden sonra kavmini sınadık; Samiri onları saptırdı" dedi. 86. Musa, kavmine kızgın ve üzgün olarak döndü. "Ey kavimim! Rabbiniz size güzel bir vaatte bulunmadı mı? Uzun bir zaman mı geçti, yoksa Rabbinizin gazabına uğramak istediniz de, bana verdiğiniz sözden mi caydınız?" dedi. 87. Onlar: "Sana verdiğimiz sözden kendi mallarımız yüzünden caymadık. Bize onların (Mısırlılar'ın) ziynet eşyasından yükler dolusu taşındı. Biz onları (ateşe) attık, aynı şekilde Samiri de attı" dediler. 88. Bunun üzerine Samiri onlara böğüren bir buzağı heykeli ortaya koydu. O ve adamları: "Bu sizin Musa'nın da tanrısıdır, ama o unuttu" dediler. 89. Görmüyorlar mıydı ki, o heykel onlara ne bir söz söyleyebilir; ne de onlara bir zarar veya fayda verebilirdi? 90. Harun da onlara önceden: "Ey kavimim! Siz bu buzağı ile sınıyorsunuz. Sizin gerçek Rabbiniz Rahman'dır. Bana uyun, emrime itaat edin" demişti. 91. Onlar da: "Musa bize dönene kadar buna sarılmaktan vazgeçmeyeceğiz" demişlerdi. 92-93. Musa

الْأَيْمَنَ وَتَرَكْنَا عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ وَالسَّلْوى (٨١) كَلَّوْا مِنْ طَبَآئِبِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي وَمَنْ يَحِلُّ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَى (٨٢) وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى (٨٣) وَمَا أَغْنَىٰ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسَى (٨٤) قَالَ هُمْ أَوْلَاءُ عَلَىٰ أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى (٨٥) قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ (٨٦) فَرَجَعَ مُوسَى إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ يَقَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعَدَا حَسَنًا أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ أَمْ أَرَأَيْتُمْ أَن يُجِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي مِنْ رَبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُمْ مَوْعِدِي (٨٧) قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلَكِنَا وَلَكِنَّا حَمَلْنَا أَوْزَارًا مِنْ زِينَةِ الْقَوْمِ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ (٨٨) فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ قَالُوا هَٰذَا إِلَهُكُمُ وَإِلَهُ مُوسَى فَتَنَسَّى (٨٩) أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّ يَرْجِعَ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا (٩٠) وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي (٩١) قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَى (٩٢) قَالَ يَا هَارُونُ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا (٩٣) أَلَا تَتَّبِعَنِ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي (٩٤) قَالَ يَبْنَؤُمْ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي (٩٥) قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ (٩٦) قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي (٩٧) قَالَ فَادْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَنْ تُخْلَفَهُ وَانْظُرْ إِلَىٰ إِلَهِكَ الَّذِي ظَلَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا (٩٨) إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلُّ شَيْءٍ عِلْمًا (٩٩) كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ مَا قَدْ

gelince: "Harun! Onların sapıttığını gö-rünce seni benim yolumdan gitmekten alıkoyan neydi? Benim emrime karşı mı geldin?" dedi. 94. Harun: "Ey Annemoğlu! Saçımdan sakalımdan tut-ma; doğrusu, senin «İsrailoğulları arası-na ayrılık koydun, sözüme bakmadın» demenden korktum" dedi. 95. Musa: "Ey Samiri! Ya senin yaptığın nedir?" dedi. 96. Samiri: "Onların görmedikleri bir şey gördüm ve o elçinin bastığı yerden bir avuç aldım. Bunu ziynet eşyasının eriti-ldiği potaya attım. Nefsim böyle yaptırdı" dedi.⁵⁴⁰ 97. Musa: "Defol! Artık hayatta: «Bana dokunmayın!» demekten başka yapacağın yoktur."⁵⁴¹ Senin için asla ka-çamayacağın bir ceza daha vardır. Du-rup üzerinde titrediğin tanrına bak; onu yakacağız, sonra denize dökeceğiz" de-di. 98. Sizin Tanrınız, ancak, kendisin-den başka tanrı olmayan Allah'tır. O bil-gice herşeyi kuşatmıştır. 99-100. (Ey Muhammed!) Geçmiş olayları sana böy-le anlatıyoruz. Katımızdan sana da bir Kitab verdik; kim ondan yüz çevirirse bilsin ki, kıyamet günü bir günah yükü yüklenecektir. 101. Devamlı bu yükün al-tında kalacaklardır. Kıyamet günü bu on-lar için ne kötü bir yüküttü!

26/10-11. Rabbin Mûsa'ya: "Haksızlık e-den kavme, Firavun'un kavmine git! Haksızlıktan sakınmazlar mı?" diye ses-lendi. 12-14. Mûsa: "Rabbim! Beni ya-lanlamalarından korkuyorum; göğsüm daralıyor, dilim açılmıyor. Onun için Hâ-run'a da elçilik ver. Üstelik onlara karşı suçluyum. Beni öldürmelerinden korku-yorum" demişti. 15-17. Allah: "Hayır; iki-niz mucizelerimizle gidin. Biz sizinle be-raber dinlemekteyiz. Firavun'a varın: «Biz ikimiz âlemlerin Rabbi'nin elçileri-yiz! İsrailoğulları'nı bizimle beraber gön-

سَبَقَ وَقَدْ آتَيْنَاكَ مِنْ لَدُنَّا ذِكْرًا ۚ (۱۰۰) مَنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وِزْرًا ۚ (۱۰۱) خَالِدِينَ فِيهِ وَسَاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِمْلًا

۱۰/۲۶) وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰ أَنْ ائْتِ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (۱۱) قَوْمَ فِرْعَوْنَ أَلَا يَتَّقُونَ (۱۲) قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِي (۱۳) وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ بَلِي هَارُونَ (۱۴) وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ (۱۵) قَالَ كَلَّا فَإِذْ هَٰذَا بَآيَاتُنَا بِأَمْرِكَ مُتَسَمِعُونَ (۱۶) فَأَتَيْنَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۷) أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ (۱۸) قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا

der!» deyin" demişti. 18-19. Firavun Mû-sa'ya: "Biz seni çocukken yanımıza alıp büyütmedik mi? Hayatının birçok yıllarını aramızda geçirdin. Sonunda yapacağını da yaptın. Sen nankörlerden birisin" de-di. 20-22. Musa: "O işi kasden yapıtıy-sam, sapıklardan biri sayılıyım. Bu yüz-den, sizden korkunca aranızdan kaçtım. Sonra, Rabbim bana hikmet verip, beni peygamber yaptı. Başıma kaktığın bu ni-met, İsrailoğulları'nı kendine köle etti-ğinden ötürüdür" dedi. 23. Firavun: "A-lemlerin Rabbi de nedir?" dedi. 24. (Mu-sa:) "Kesin olarak inanacaksanız, bilin ki, O göklerin, yerin ve ikisinin arasında bulunanların Rabbi'dir" dedi. 25. (Fira-vun) yanında bulunanlara: "İşitmiyor musunuz?" dedi. 26. (Musa:) "O sizin de Rabbiniz, önce geçmiş atalarınızın da Rabbidir" dedi. 27. (Firavun:) "Size gön-derilen peygamberiniz şüphesiz delidir" dedi. 28. (Musa:) "Eğer akledilebilir kim-serseniz, bilin ki, O doğunun, batının ve ikisinin arasında bulunanların Rabbi'dir" dedi. 29. (Firavun:) "Benden başkasını tanrı edinirsen, seni zindanlık ederim" dedi. 30. (Musa:) "Sana apaçık bir şey getirmiş isem de mi?" dedi. 31. (Firavun:) "Doğru sözlülerden isen, hay-di getir" dedi. 32. Bunun üzerine Musa deyneğini attı, apaçık bir yılan oluverdi. 33. Elini çıkardı, bakanlara bembeyaz göründü. 34-35. (Firavun) çevresinde bulunan ileri gelenlere: "Bu, bilgili bir si-hirbaz; sizi sihirle yurdunuzdan çıkarmak istiyor; ne buyursunuz?" dedi. 36-37. "Onu ve kardeşini alıkoy; şehirlere, sana bütün bilgin sihirbazları getirecek toplayıcılar gönder" dediler. 38. Sihirbazlar, belirli bir günün bildirilen vaktinde top-landılar. 39. İnsanlara: "Siz de toplanı-r mısınız?" denildi. 40. İnsanlar: "Büyücüler üstün gelirlerse, biz de belki onlara u-yarız" dediler. 41. Büyücüler geldiklerin-de, Firavun'a: "Biz üstün gelirsek, şüp-hesiz bize bir ödül vardır, değil mi?" de-diler. 42. (Firavun:) "Evet; o takdirde siz gözde kimselerden olacaksınız" dedi. 43. Mûsa onlara: "Ne atacaksanız atın" dedi. 44. Onlar da iplerini ve

مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ (۱۹) وَقَعَلْتَ فَعَلْتِكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ (۲۵) قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْمِعُونَ (۲۶) قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأُولِينَ (۲۷) قَالَ إِنْ رَسُولُكُمُ الَّذِي أَرْسَلَ إِلَيْكُمُ لَمَجْنُونٌ (۲۸) قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ (۲۹) قَالَ لَنْبِ اتَّخَذَتْ إِلَٰهَا غَيْرِي لِأَجْمَلَتُكَ مِنَ الْمُسْتَجِوِينَ (۳۰) قَالَ أُولُو حِجَّتِكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ (۳۱) قَالَ فَاتَّيَبْنَا بِهَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۳۲) فَالْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ (۳۳) وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاطِقِينَ (۳۴) قَالَ لِلْمَلِكِ حَوْلَهُ إِنَّ هَٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ (۳۵) يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكَ مِنْ أَرْضِكَ بِسِحْرِهِ فَمَآذَا تَأْمُرُونَ (۳۶) قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَابْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ (۳۷) يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَابٍ عَالِمٍ (۳۸) فَجَمَعَ السَّحَرَةُ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ (۳۹) وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ (۴۰) نَعَلْنَا نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ إِنْ كَانُوا هُمْ الْغَالِبِينَ (۴۱) فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ إِنَّهُ لَنَا لَآجِرٌ إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ (۴۲) قَالَ نَعَمْ وَإِنِّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْمُتَّقِينَ (۴۳) قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ لَقُولُوا مَا أَنْتُمْ مَلْفُونَ (۴۴) فَالْقُوا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ (۴۵) فَالْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُلَّةٌ مِمَّا يَأْكُفُونَ (۴۶) فَالْقَى السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ (۴۷) قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ (۴۸) رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ (۴۹) قَالَ آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ

⁵⁴⁰ Mevdudî'nin dediği gibi, Samiri'nin bu sözleri, yaptığı puta esrarengiz bir hava vermek için uy-durduğu bir yalandır. Amacı ise, basit halkı kandırmaktır. Bu ayetle ilgili olarak müfessirlere metnin bağlamıyla ilgisi olmayan pek çok yorum getirmişlerdir.

⁵⁴¹ Eski Ahit'e ve bazı müfessirlere göre, Samiri yaptığının dünyadaki cezası olarak -Hz. Musa'nın bedduasıyla-, cüzzam hastalığına yakalanmıştır.

deyreklerini attılar ve: "Firavun'un onuru için, şüphesiz, biz üstün geleceğiz" dediler. 45. Musa da deyneğini attı; o, onların uydurduklarını yutmaya başladı. 46-48. Bunun üzerine büyücüler secdeye kapanarak: "Âlemlerin Rabbine, Musa ve Hârun'un Rabbine inandık" dediler. 49. (Firavun:) "Ben size izin vermeden ona inandınız ha! Doğrusu, o size büyüü öğreten büyüğünüzdür. Şimdi bileceksiniz; ellerinizi, ayaklarınızı çaprazlama kestireceğim; hepinizi astıracağım" dedi. 50-51. Inanan büyücüler: "Zararı yok, biz Rabbimize döneceğiz. Inananların ilki olmamızdan ötürü, Rab-bimizin kusurlarımızı bağışlayacağını umarız" dediler. 52. Biz Musa'ya: "Kul-larımı geceleyin yola çıkar; şüphesiz izleneceksiniz" diye vahyettik. 53-56. Bu arada Firavun şehirlere: "Bunlar bizi öfkelendiren döküntü azınlıklardır; hepimiz tedbirli olmalıyız" diyen haberciler gönderdi. 57-59. Ama Biz Firavun ve adamlarını bahçelerden, pınar başlarından, hazinelerden ve şerefli makamlardan çıkardık. Böylece oralara İsrailoğullarını mirasçı kıldık. 60. Firavun ve adamları, güneş üzerlerine doğarken İsrailoğullarının peşine düştüler. 61. İki topluluk birbirini gördüğünde, Musa'nın adamları: "İşte yakalandık" dediler. 62. Musa: "Hayır; Rabbin benimle beraberdir, bana elbette yol gösterecektir" dedi. 63. Bunun üzerine Biz Musa'ya: "Deyneğinle denize vur" diye vahyettik. Deniz birden ikiye ayrıldı, her parçası yüce bir dağ gibiydi. 64. Oraya, geridekileri de yaklaştırdık. 65. Musa ve beraberinde bulunanların hepsini kurtardık. 66. Öbürlerini suda boğduk. 67. Bunda şüphesiz ders vardır, ama çoğu inanmamaktadır. 68. Rabbin, Üstün'dür, merhametlidir.

27/7. Musa, ailesine: "Ben bir ateş gördüm; size oradan ya bir haber getireceğim, yahut ısınasınız diye tutuşmuş bir kor getireceğim" demişti. 8. Oraya geldiğinde kendisine şöyle seslenildi: "Ateşin yanında olan ve çevresinde bulunanlar mübarek kılınmıştır. Âlemlerin Rabbi o-

فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَأَصْلَبَنَكُمْ أَجْمَعِينَ (٥٠) قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ (٥١) إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطِيئَاتِنَا أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ (٥٢) وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِنَّكَ مُتَّبَعُونَ (٥٣) فَأَرْسَلْنَا فِرْعَوْنَ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ (٥٤) إِنْ هَؤُلَاءَ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ (٥٥) وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَائِظُونَ (٥٦) وَإِنَّا لَجَمِيعٌ خَائِرُونَ (٥٧) فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (٥٨) وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ (٥٩) كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ (٦٠) فَاتَّبَعُوهُمْ مُشْرِقِينَ (٦١) فَلَمَّا تَرَاءَى الْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَىٰ إِنَّا لَمَذْكُورُونَ (٦٢) قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ (٦٣) فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ (٦٤) وَأَرْثَقْنَا ثَمَ الْآخَرِينَ (٦٥) وَأَنْجَيْنَا مُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ (٦٦) ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ (٦٧) إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (٦٨) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

(٧/٢٧) إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لَأَهْلِهِ إِنِّي آنَسْتُ نَارًا سَاتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ بَشِيرٍ قَبْسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ (٨) فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ أَنْ بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٩)

lan Allah yücedir", 9-12. Allah: "Ey Musa! Ben Üstün ve Bilge olan Allah'ım. Deyneğini atl" dedi. Musa deyneğinin yılan gibi hareketler yaptığını görünce arkasına bakmadan dönüp kaçtı. Allah: "Ey Musa! Korkma; Benim huzurumda elçiler korkmaz. Yalnız, haksızlık eden, sonra kötülüğü iyiliğe çeviren kimse bilir ki, Ben çok bağışlayıcı ve merhametliyim. Elini koynuna sok, Firavun ve kavmine gönderilen dokuz mucizeden biri olarak kusursuz, bembeyaz çıksın. Gerçekten onlar yoldan çıkmış bir toplumdur" dedi. 13. Âyetlerimiz gözlerinin önüne serilince: "Bu apaçık bir büyüdür" dediler. 14. Vicdanları kesin olarak kabul ettiği hâlde, zulmederek ve büyüklere onları bile bile inkâr ettiler. Bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bak!

28/3. Ey Muhammed! Inanan bir toplum için, gerçeğe uygun olarak, sana Musa ve Firavun olayını anlatacağız. 4. Firavun memleketin başına geçti ve halkını fırkalara ayırdı. İçlerinden bir topluluğu güçsüz bularak onların oğullarını boğazlıyor, kadınlarını sağ bırakıyordu, çünkü o bozgunculardandı. 5-6. Biz memlekette güçsüz bırakılanlara iyilikte bulunmak, onları önderler kılmak, onları vâris yapmak. Onları o yere yerleştirmek, Firavun, Hâmân ve her ikisinin askerlerine, çekinmekte oldukları şeylerin neler olduğunu göstermek istiyorduk. 7. Musa'nın annesine: "Çocuğu emzir, başına bir şey gelmesinden korktuğun zaman onu suya bırak. Korkma, üzülme; Biz onu sana döndüreceğiz ve onu elçilerden yapacağız" diye bildirmiş-tik. 8. Firavun'un adamları rastlayıp onu almışlardı. İleride onlara düşman ve başlarına dert olacaktı. Firavun, Hâmân ve askerleri yanılmışlardı. 9. Firavun'un karısı: "Benim de senin de gözün aydın olsun! Onu öldürmeyiniz; belki bize faydalı olur, yahut onu evlat ediniriz" dedi. Aslında işin farkında değillerdi. 10. Mü-

يَا مُوسَىٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (١٠) وَلَقِيَ عَصَاكَ فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَا مُوسَىٰ لَا تَخَفْ إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ (١١) إِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلْ حِسَابًا بَعْدَ سُوءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ (١٢) وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخَرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ فِي ثَلَاثِ رَمَلَاتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ (١٣) فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ (١٤) وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَوَقَعَتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعَلُوهُ فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ

(٣/٢٨) نَتْلُو عَلَيْكَ مِنْ نَبَأِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٤) إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيْعًا يَسْتَضَعِفُ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ (٥) وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُم الْوَارِثِينَ (٦) وَنُكِّنْ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِي فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمَا مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ (٧) وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خَفَتْ عَلَيْهِ قَالِقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ (٨) فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ (٩) وَقَالَتْ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ قَرَّةٌ عَيْنٍ لِي وَلَئِنْ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (١٠) وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِغًا إِن كَانَتْ لَتَلْدِي بِهِ لَوْلَا أَنْ رَبَّنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لَتَكُونَ

sa'nın annesi, gönlü bomboş sabahı etti. İnananlardan olması için kalbini pekiştirmeseydik, neredeyse saraya alınan çocuğun kendi oğlu olduğunu açığa vuracaktı. 11. Mûsa'nın ablasına: "Onu izle" dedi. O da, kimse farkına varmadan Mûsa'yı uzaktan gözetledi. 12. Önceden, süt annelerinin memesini kabul etmemesini sağladık. Mûsa'nın ablası: "Size, sizin adınıza ona bakacak, iyi davranacak bir aileyi tavsiye edeyim mi?" dedi. 13. Böylece onu, annesinin gözü aydın olsun, üzülmesin, Allah'ın verdiği sözün gerçek olduğunu bilsin diye, ona geri çevirdik. Fakat onların çoğu bilmezler. 14. Mûsa ergenlik çağına gelip olgunlaşınca, ona hüküm ve ilim verdik. İyi davrananları böyle ödüllendiririz. 15. Mûsa, halkının haberi olmadığı bir zamanda şehre girdi. Birisi kendi adamlarından, diğeri de düşmanlarından olan iki adamın döğüşüğünü gördü. Kendi tarafından olan kimse, düşmanına karşı ondan yardım istedi. Mûsa da ötekine bir yumruk indirdi ve ölümüne sebep oldu. "Bu Şeytan'ın işidir; çünkü o apaçık, saptıran bir düşmandır" dedi. 16. Mûsa: "Rabbim! Ben kendime yazık ettim, beni bağışla" dedi. Allah da onu bağışladı. O, çok bağışlayıcı ve merhametlidir. 17. Mûsa: "Rabbim! Bana verdiğin nimete andolsun ki, bir daha suçlulara arkam çıkmayacağım" dedi.⁵⁴² 18. Şehirde, korku içinde etrafı gözetip dolaşarak sabahladı. Dün kendisinden yardım isteyen kimse bağıarak ondan yine yardım istiyordu. Mûsa ona: "Belki ki, sen azgının birisin" dedi. 19. Mûsa, ikisinin de düşmanı olan kimseyi yakalamak isteyince, o: "Ey Mûsa! Dün bir cana kıydığın gibi beni de mi öldürmek istiyorsun? Sen arabuluculardan olmayı istemiyor, ancak yeryüzünde bir zorba olmak istiyorsun" dedi. 20. Şehrin öbür ucundan koşarak bir adam geldi: "Ey Mûsa! İleri gelenler, seni öldürmek için arala-

رَبِّهِمْ أَمْرًا قَبْلَ أَنْ تَنْزِلَ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءُ وَأُبُونَا شَيْخَ كَبِيرٍ (٢٤) قَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ (٢٥) فَجَاءَهُ إِحْدَاهُمَا تَمْثِيًا عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (٢٦) قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ (٢٧) قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ بِمَا نَعْبُدُ رَبَّنَا عَلَى أَنْ تَأْجُرَني ثَمَانِيَةَ جِجَعٍ فَاِنَّ أُنِمْتْ عِشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكَ عَلَيْكَ سِتْرِي إِنِّي شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّاحِلِينَ (٢٨) قَالَ ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتَ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ وَاللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ (٢٩) فَلَمَّا قَضَى مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ (٣٠) فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِي الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَامُوسَى إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ (٣١) وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تُهْتَزُّ كَانَهَا جَانٌ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَامُوسَى أَقْبَلَ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْأَمِينِينَ (٣٢) اسْلُكْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ وَاضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا فَاسِقِينَ (٣٣) قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ (٣٤) وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسَلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ (٣٥) قَالَ سَنَشُدُّ

rında görüşüyorlar. Hemen uzaklaş. Ben senin iyiliğini istiyorum" dedi. 21. Musa, korku içinde çevresini gözetleyerek oradan çıktı. "Rabbim! Beni zâlim toplumdandan kurtar" dedi. 22. Medyen'e doğru yöneldiğinde: "Rabbimin bana doğru yolu göstereceğini umarım" dedi. 23. Medyen suyuna gelince, davarlarını sulayan bir insan topluluğu buldu. Onlardan başka, hayvanlarını koruyan iki kız gördü. Onlara: "Sıkıntınız nedir?" dedi. "Çobanlar ayrılana kadar biz sulamayız. Babamız çok yaşlıdır onun için bu işi yapıyoruz" dediler. 24. Mûsa onların davarlarını suladı. Sonra gölgeye çekildi: "Rabbim! Bana indireceğin iyiliğe muhtacım" dedi. 25. O sırada, kızlardan biri utana utana yürüyüp ona geldi: "Babam sana sulama ücretini ödemek için seni çağırıyor" dedi. Mûsa ona gelince, başından geçeni anlattı. O: "Korkma; artık zâlim kavimden kurtuldun" dedi. 26. İki kızdan biri: "Babacağım! Onu ücretli olarak tut; ücretle tutuklarının en iyisi bu güçlü ve güvenilir adamdır" dedi. 27. Kızların babası: "Benim için sekiz yıl çalışmana karşılık bu iki kızımdan birini sana nikahlamak istiyorum. Eğer on yıla tamamlarsan o senden bir lütuf olur. Ama sana bir sıkıntı vermek istemem. İnşallah beni iyi kimselerden bulacaksın" dedi. 28. Mûsa: "Bu seninle benim aramdadır. Demek ki, bu iki süreden hangisini doldurursam doldurayım bir düşmanlığa uğramayacağım. Söylediklerimize Allah vekildir" dedi.⁵⁴³ 29. Mûsa süreyi doldurunca ailesiyle birlikte yola çıktı. Tûr tarafından bir ateş gördü. Ailesine: "Durun, ben bir ateş gördüm; belki ondan size bir haber yahut tutuşmuş bir odun getirim de ısınırınız" dedi. 30-31. Oraya gelince, kutlu yerdeki vâdinin sağ yanındaki ağaç cihetinden Mûsa'ya: "Ey Mûsa! Şüphesiz Ben alemlerin Rabbi olan Allah'ım. Deyneğini al" diye seslenildi. Mûsa, (deyneğin) yılan gibi hareketler yaptığını görünce, dönüp

رَبِّهِمْ أَمْرًا قَبْلَ أَنْ تَنْزِلَ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءُ وَأُبُونَا شَيْخَ كَبِيرٍ (٢٤) قَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ (٢٥) فَجَاءَهُ إِحْدَاهُمَا تَمْثِيًا عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (٢٦) قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ (٢٧) قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ بِمَا نَعْبُدُ رَبَّنَا عَلَى أَنْ تَأْجُرَني ثَمَانِيَةَ جِجَعٍ فَاِنَّ أُنِمْتْ عِشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكَ عَلَيْكَ سِتْرِي إِنِّي شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّاحِلِينَ (٢٨) قَالَ ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتَ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ وَاللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ (٢٩) فَلَمَّا قَضَى مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ (٣٠) فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِي الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَامُوسَى إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ (٣١) وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تُهْتَزُّ كَانَهَا جَانٌ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَامُوسَى أَقْبَلَ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْأَمِينِينَ (٣٢) اسْلُكْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ وَاضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا فَاسِقِينَ (٣٣) قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ (٣٤) وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسَلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ (٣٥) قَالَ سَنَشُدُّ

⁵⁴² Bu olaydan ve Hz. Musa'nın ifadelerinden, onun asabi fakat o derecede de adalet duygusu keskin bir kişiliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

⁵⁴³ Bütün bu olaylar, Hz. Musa'nın peygamberlik görevini üstlenmesinden önce olmuştur.

arkasına bakmadan kaçtı. "Ey Mûsa! Dön gel; korkma; şüphesiz güvende olanlardanısın" (denildi). 32. "Elini koyuna koy; lekesiz, bembeyaz çıksın. Ellerini koltuk altına çek, korkun kalsın. Bu ikisi Firavun ve ileri gelenlerine karşı Rabbinin iki delilidir. Onlar yoldan çıkmış bir toplumdur". 33-34. Mûsa: "Rabbim! Ben onlardan bir cana kıydım. Beni öldürmelerinden korkarım. Kardeşim Hârun'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu, beni destekleyen bir yardımcı olarak benimle gönder, çünkü beni yalanlamalarından korkuyorum" dedi. 35. Allah: "Seni kardeşinle destekleyeceğiz; size öyle bir kudret vereceğiz ki, onlar size el uzatamayacaklar. Âyetlerimizle siz ve ikinize uyanlar üstün geleceklerdir" dedi. 36. Mûsa onlara apaçık mucizelerimizle gelince: "Bu sadece uydurma bir büyüdür. Önceki atalarımızdan böylesini işitmemiştik" dediler. 37. Mûsa: "Rabbim, O'nun katından bir doğruluk rehberini kimin getirdiğini, dünyanın sonunun kimin olacağını daha iyi bilir. Haksızlık edenler başarıya ulaşamazlar" dedi. 38. Firavun: "Ey ileri gelenler! Sizin benden başka bir tanrınız olduğunu bilmiyorum. Ey Hâmân! Benim için çamur üzerine bir ateş yak, tuğla hazırla ve bana bir kule yap; çıkıp belki Mûsa'nın tanrısını görürüm. Çünkü ben Mûsa'nın yalancı olduğunu düşünüyorum" dedi. 39. Firavun ve askerleri, memlekette haksız yere büyüklük tasladılar. Gerçekten Bize döndürülmeyeceklerini sandılar. 40. Biz de, onu ve askerlerini yakalayıp suya attık. (Ey Muhammed!) Haksızlık edenlerin sonunun nasıl olduğuna bir bak. 41. Onları, ateşe çağırın önderler kıldık; onlar kıyamet günü de yardım görmezler. 42. Bu dünyada peşlerine lânet taktık; onlar kıyamet gününde de iğrenç kimselerden olacaklardır. 43. Biz, ilk nesilleri yok ettikten sonra, öğüt alsınlar diye insanlar için açık deliller, rehber ve rahmet olarak Mûsa'ya Kitab'ı verdik.

عُصْدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجَّلْ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا يَصْلُونَ
إِلَيْكُمْ بِآيَاتِنَا أَنْتُمَا وَمَنْ اتَّبَعَكُمَا الْغَالِبُونَ (٣٦) فَلَمَّا
جَاءَهُمْ مُوسَى بِآيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا سِحْرٌ
مُفْتَرٍ وَمَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ (٣٧)
وَقَالَ مُوسَى رَبِّي أَعْلَمُ بِمَنْ جَاءَ بِالْهُدَى مِنْ عِنْدِهِ
وَمَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ
(٣٨) وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَأْتِيهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ
إِلَهٍ غَيْرِي فَأَوْقِدْ لِي يَا هَامَانَ عَلَى الطِّينِ فَاجْعَلْ لِي
صَرْخًا لَعَلِّي أَطْلُعُ إِلَى إِلَهِي مُوسَى وَإِنِّي لأظنُّهُ مِنَ
الْكَاذِبِينَ (٣٩) وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ
بَغْيًا لِلْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ (٤٠)
فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ فَاظْطَرُّ كَيْفَ كَانَ
عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ (٤١) وَجَعَلْنَاهُمْ أَيْمَةً يُدْعَوْنَ إِلَى
النَّارِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ (٤٢) وَأَنْتَبِهْنَاهُمْ فِي
هَذِهِ الدُّنْيَا لَعَلَّاهُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ هُمْ مِنَ الْمُنْقِذِينَ
(٤٣) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا
الْقُرُونَ الْأُولَى بَصَائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ
يَتَذَكَّرُونَ

(١٠١/١٧) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى سِتْرَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ

na sor. Kendine Musa geldiği zaman Firavun: "Ey Musa! Ben senin büyülenmiş olduğunu düşünüyorum" demişti. 102. Musa da: "Göklerin ve yerin Rabbinin gözağacı belgeleri olarak bunları indirdiğini biliyorsundur. Ey Firavun! Ben de, senin yok olacağını sanıyorum" dedi. 103. Firavun onları memleketten sürmek istedi. Biz de onu ve beraberindekilerin hepsini suda boğduk. 104. Bundan sonra İsrailoğulları'na: "Burada siz oturun. Ahiretin vakti gelince hepinizi biraraya getiririz" dedik.

17/2-3. Mûsa'ya Kitab'ı verdik ve onu (Kitab'ı) İsrailoğulları'na rehber kıldık: "Benden başkasını vekil tutmayın, ey Nûh'un -o çok şükreden bir kuldu- beraberinde kurtardıklarımızın soyundan gelenler!" 4. Kitap'ta İsrailoğulları'na: "Andolsun, yeryüzünde iki defa bozgunculuk yapacaksınız ve kibirlendikçe kibirleneceksiniz" diye bildirmiştik.⁵⁴⁴ 5. Birincisinin vakti geldiğinde, pek güçlü olan kullarımızı üzerinize saldık ve yurtlarınız arasında dolaştılar. Bu yerine gelecek bir vaad idi. 6. Sonra sizi onlara galip getirdik. Size mallar ve oğullar verdik ve sayınızı artırdık. 7. İyi davranırsanız, kendinize iyi davranmış olursunuz; kötü davranırsanız, kendinize kötü davranmış olursunuz. İkincisinin vakti geldiğinde, size suratınızı astırtırlar, ilk defa girdikleri gibi Mescid'e yine girerler ve ele geçirdiklerini yerle bir ederler. 8. Rabbinizin size acıması umulur. Fakat siz dönerseniz, Biz de döneriz. Cehen-nemi inkârcılara zindan kılmışızdır.

10/75. Sonra, onların ardından da Firavun ve adamlarına açık belgelerimizle Mûsa ve Harun'u gönderdik. Ama onlar

فَأَسْأَلُ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ جَاءَهُمْ فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ إِنِّي
لَأَظُنُّكَ يَا مُوسَى مَسْحُورًا (١٠٢) قَالَ لَقَدْ عَلِمْتُ مَا
أَنْزَلَ هَؤُلَاءَ إِلَّا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بَصَائِرَ
وَإِنِّي لأَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُورًا (١٠٣) فَأَرَادَ أَنْ
يَسْتَفْزِهِمْ مِنْ الْأَرْضِ فَأَعْرَضَهُ وَمَنْ مَعَهُ جَمِيعًا
(١٠٤) وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِهِ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ اسْكُنُوا
الْأَرْضَ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَغِيفًا

(٢/١٧) وَأَتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِي
إِسْرَائِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا مِنْ دُونِي وَكِيلًا (٣) ذُرِّيَّةَ مَنْ
حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا (٤) وَقَضَيْنَا
إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ
مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوقَ كَبِيرًا (٥) فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ
أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ
فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا (٦) ثُمَّ
رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ
وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا (٧) إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ
لِنَفْسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ
لِئْسُوعُوا وَجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ
أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا (٨) عَسَى رَبُّكُمْ
أَنْ يُرْخِمَكُمْ وَإِنْ عُذْتُمْ عُنَدَنَا وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ
حَصِيرًا

(٧٥/١٠) ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَى وَهَارُونَ إِلَى

⁵⁴⁴ İsrailoğulları için Musa Kitab'ında haber verildiği belirtilen bu iki fitne, tarihte -Kur'an'ın nüzulünden önce- vaki olmuştur. Birincisinde, İsrailoğulları'nın doğru yoldan ayrılmaları üzerine Allah'tan bir ceza olarak Babililer Kudüs'e girmiş, Mescid'i yıkmış ve İsrailoğulları'nı sürgün etmişlerdi. Daha sonra İsrailoğulları Kudüs'e dönmüş ve Mescid'i yeniden inşa etmişlerdi. İkinci fitne MS. 70 yılında meydana gelmiştir. Bu kez Romalılar Kudüs'ü işgal etmiş, Mescid'i yıkmış ve İsrailoğulları'nı tekrar sürgün etmişlerdi. Bu ikinci sürgün 20.Yüzyıla kadar sürmüştür. Yahudiler 1948'de Filistin'de İsrail devletini kurmuş ve 1967'deki Yedigün savaşları sonucunda Kudüs'e tamamen hakim olmuşlardır.

17/101. (Ey Muhammed!) Musa'ya dokuz apaçık mucize verdik. İsrailoğulları-

büyüklendiler ve suçlu bir topluluk oldular. 76. Katımızdan gerçek onlara gelince: "Bu düpedüz bir büyüdür" dediler. 77. Musa: "Size gelen gerçeğe dil mi uzatıyorsunuz? Bu büyü müdür? Büyücüler kurtulamazlar" dedi. 78. Onlar (Musa'ya): "Siz bizi babalarımızı üzerinde bulduğumuz yoldan çeviresiniz de, bu ülkede ululuk sizin olsun diye mi bize geldiniz? Biz size inanmıyoruz" dediler. 79-80. Firavun: "Bana bütün bilgin büyücülerini getirin" dedi. Büyücüler gelince, Musa onlara: "Atacağınızı atın" dedi. 81-82. Onlar attıkları zaman Musa: "Bu ortaya koyduğunuz şey büyüçülüktür; fakat Allah onu boşa çıkaracaktır. Allah bozguncuların işini düzeltmez. Suçluların hoşuna gitmese de, Allah sözleriyle gerçeği ortaya koyacaktır" dedi. 83. Musa'ya, kendi toplumundan yalnız birtakım gençler, Firavun ve ileri gelenlerinin işkence etmesinden korka korka inanmıştı. Firavun ülkede hakim bir zorba idi. O aşırı gidenlerden biri idi. 84. Musa: "Ey kavmim! Allah'a inanıyorsanız ve Müslüman iseniz, O'na güvenin" demişti. 85-86. Onlar: "Allah'a güvendik. Rabbimiz! Haksız bir topluluk ile bizi sinama. Rahmetinle bizi inkârcı topluluktan kurtar" dediler. 87. Musa ve kardeşine: "Mısır'da toplumunuza evler hazırlayın. Evlerinizi karşılıklı⁵⁴⁵ yapın, namazı kılın ve inananları müjdeleyin" diye vahyettik. 88. Musa: "Rabbimiz! Sen Firavun'a ve ileri gelenlerine dünya hayatında süsler ve nice mallar verdin. Rabbimiz! Senin yolundan saptırmaları için mi? Rabbimiz! Onların mallarını yok et. Gönüllerini katılaştır ki, acı azabı görmedikçe inanmasınlar" dedi. 89. Allah: "İkinizin duası kabul olundu. Dürüst hareket edin. Bilmeyenlerin yoluna asla uymayın" dedi. 90. İsrailoğulları'nı denizden geçirdik. Firavun ve askerleri haksızlık ve düşmanlıkla peşlerine düştiler. Firavun boğulacağı zaman: "İsrailoğulları'nın inandığından başka tanrı olmadığına inandım; ar-

فرعون وملتبه بآياتنا فاستكبروا وكانوا قوماً مجرمين ٧٦ فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبين ٧٧ قال موسى اتقوا للحق لما جاءكم أسحر هذا ولا يفلح الساحرون ٧٨ قالوا أجئتنا لتلفتنا عما وجئنا عليه آباءنا وتكون لكم الكبرياء في الأرض وما نحن لكم بمؤمنين ٧٩ وقال فرعون اتوني بكل ساحر عليم ٨٠ فلما جاء السحرة قال لهم موسى ألقوا ما أنتم تلقون ٨١ فلما ألقوا قال موسى ما جئتم به السحر إن الله سيضلله إن الله لا يصلح عمل المفسدين ٨٢ ويحق لله الحق بكلماته ولو كره المجرمون ٨٣ فما آمن لموسى إلا ذرية من قومه على خوف من فرعون وملتبه أن يقتلهم وإن فرعون لعال في الأرض وإنه لمن المفسرين ٨٤ وقال موسى يا قوم إن كنتم بالله فعليه تولكوا إن كنتم مسلمين ٨٥ فقالوا على الله تولكنا ربنا لا نجعلنا فتنه للقوم الظالمين ٨٦ ونجنا برحمتك من القوم الكافرين ٨٧ وأوحينا إلى موسى وأخيه أن نبوا لقومك بمصر بيوتا واجعلوا بيوتكم قبلة وأقيموا الصلاة وبشر المؤمنين ٨٨ وقال موسى ربنا إنك أتيت فرعون وملائه زينة وأموالاً في الحياة الدنيا ليضلوا عن سبيلك ربنا اطمس على أموالهم واشدد على قلوبهم فلا يؤمنوا حتى يروا العذاب الأليم ٨٩ قال قد أجيبتم دعوتكم فاستقيموا ولا تتبعان سبيل الذين لا يعلمون ٩٠ وجاوزنا ببني إسرائيل البحر فأتينهم فرعون وجنوده بغيا وعدوا حتى إذا أدركه الغرق قال آمنت أنه لا إله إلا الذي آمنت

tık ben de Müslümanlar'danım" dedi. 91-92. "Şimdi mi? Oysa, daha önce başkaldırmıştın ve bozgunculardandın. Senden sonrakilere bir ders olması için, bugün cesedini kurtaracağız" denildi. Doğrusu, insanların çoğu âyetlerimizden habersizdir. 93. İsrailoğulları'nı iyi bir yere yerleştirdik ve onlara temiz rızıklar verdik. Kendilerine ilim gelene kadar ayrılığa düşmediler. Rabbin onların ayrılığa düşükleri şeylerde kıyamet günü aralarında hüküm verecektir.

11/96-97. Musa'yı mücizelerimizle ve apaçık bir belge ile Firavun'a ve ileri gelenlerine göndermiştik. Firavun'un emri doğruya iletili olmadığı hâlde, Firavun'un emrine uydular. 98. Firavun, kıyamet günü kavminin önünden gidecek ve onları ateşe götürecektir. Varacakları yer ne kötü yerdir! 99. Burada da, kıyamette de peşlerine lânet takılmıştır. Onlara verilen bu armağan, ne kötü bir armağandır! 100. (Ey Muhammed!) Bu sana anlatıklarımız kasabaların başlarından geçenlerdendir. Onların kimi ayaktadır ve kimi de biçilmiş gibi yerle bir edilmiştir.

11/110. Musa'ya Kitab'ı vermiştik de onda ayrılığa düşülmüştü. Rabbinin verilmiş bir sözü olmasaydı, aralarında hükmedilmiş olurdu. Doğrusu onlar, onun hakkında kuşku verici bir şüphe içindedirler. 111. Rabbin onların hepsine işlerinin karşılığını tam ödeyecektir; O onların yaptıklarından haberdardır.

6/146. Yahudi olanlara, tırnaklı her hayvanı haram kılmıştık. Onlara, sığır ve davarın sırt, bağırsak ve kemik yağları dışında kalan iç yağlarını da haram kılmıştık. Aşırı gitmelerinden dolayı onları cezalandırmıştık. Şüphesiz, Biz doğru söyleriz.⁵⁴⁶

به بنو إسرائيل وأنا من المسلمين ٩١ الآن وقد عصيت قبل وكنت من المفسدين ٩٢ فأتيناك بنبيك لتكون لمن خلفك آية وإن كثيرا من الناس عن آياتنا لغافلون ٩٣ ولقد يوأنا بني إسرائيل مبوا صديق ورزقناهم من الطيبات فما اختلفوا حتى جاءهم العلم إن ربك يقضي بينهم يوم القيامة فيما كانوا فيه يختلفون

٩٦/١١ ولقد أرسلنا موسى بآياتنا وسلطان مبين ٩٧ إلى فرعون وملتبه فاتبعوا أمر فرعون وما أمر فرعون برشيده ٩٨ يقدم قومه يوم القيامة فأوردتهم النار وبئس الورد الموزود ٩٩ وأتبعوا في هذه لعنة ويوم القيامة بس الرقذ المرفود ١٠٠ ذلك من أنباء القرى نقصه عليك منها قائم وحصيد

١١٠/١١ ولقد أتينا موسى الكتاب فاختلف فيه ولولا كلمة سبقت من ربك لقضي بينهم وإنهم لفي شك منه مريب ١١١ وإن كلا لما لئوفينهم ربك أعمالهم إنه بما يعملون خبير

١٤٦/٦ وعلى الذين هادوا حرمنا كل ذي ظفر ومن البقر والغنم حرمنا عليهم شحومهما إلا ما حملت ظهورهما أو الحوايا أو ما اختلط بعظم ذلك جزيناهم ببغيهم وإننا لصادقون

⁵⁴⁵ Bu ifade çoğu kez "evlerinizi kibleye karşı yapın" şeklinde çevrilmiştir.

⁵⁴⁶ Tefsirlerde hakim olan genel anlayışa göre, Yahudiler'in haddi aşmaları üzerine Allah onları cezalandırmak amacıyla bu sayılanları yasaklamıştır. Mevdudi, ayetteki *harramnâ* ifadesinin vahiy a-

6/154. Sonra iyi davrananlara (nimetimi zi) tamamlamak ve herşeyi açıklamak üzere; Rablerine kavuşacaklarına inansınlar diye rehber ve rahmet olarak Mûsa'ya Kitab'ı verdik.

37/114. Biz Mûsa ve Hârûn'a iyilikte bulunmuştuk. 115. Onları ve kavimlerini büyük bir sıkıntıdan kurtarmıştık. 116. Onlara yardım etmiştik de üstün gelmişlerdi. 117. Onlara (Musa ve Harun'a) apaçık anlaşılan Kitab'ı vermiştik. 118. Onları doğru yola erdirmişti. 119-120. Sonra gelenler arasında "Mûsa ve Hârûn'a selâm olsun" diye birer ün bıraktık. 121. Biz iyileri böyle ödüllendiririz. 122. Onlar Bizim inanmış kullarımızdandı.

40/23-24. Mûsa'yı mucizelerimiz ve apaçık delillerle Firavun, Hâmân ve Kârûn'a gönderdik. Ama onlar: "Bu yalancı büyücünün biridir" dediler. 25. Mûsa, katımızdan onlara gerçeği getirince: "Onunla beraber inananların oğullarını öldürün, kadınlarını sağ bırakın" dediler. Fakat, inkarcıların tuzağı elbette boşa çıkar. 26. Firavun: "Beni bırakın da Mûsa'yı öldüreyim, o Rabbine yalvaradursun. Onun, sizin dininizi değiştireceğinden veya yeryüzünde karışıklık çıkaracağından korkuyorum" dedi. 27. Mûsa: " Ben, hesap görülecek güne inanan büyüklenenlerin hepsinden, benim de Rabbiniz, sizin de Rabbiniz olan Allah'a sığınırım" dedi. 28-29. Firavun ailesinden olup da inandığını gizleyen bir adam dedi ki: "Rabbim Allah'tır diyen bir adamı mı öldüreceksiniz? Oysa o size Rabbinizden açık belgelerle gelmiştir. Eğer yalancıysa, yalanı kendisinedir; eğer doğru sözlü ise, sizi tehdit ettiklerinin bir kısmı başınıza gelir. Allah aşırı giden yalancıyı doğru yola erdirmez. Ey Kavmim! Bugün memlekette hükümlanlık sizindir, başta olanlar sizsiniz. Ama Allah'ın baskını bize çatınca, O'na

۱۵۴/۶) ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ

۱۱۴/۲۷) وَلَقَدْ مَنَّا عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ وَجَعَلْنَاهُمَا قَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ۝۱۱۶ وَبَصَّرْنَاهُمْ فَنَكَرُوا هُمُ الْغَالِيينَ ۝۱۱۷ وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَقِيمَ ۝۱۱۸ وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝۱۱۹ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ ۝۱۲۰ سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ ۝۱۲۱ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۝۱۲۲ إِنَّمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

۲۳/۴۰) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ۝۲۴ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ۝۲۵ فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ۝۲۶ وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ ۝۲۷ وَقَالَ مُوسَى إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بَيَوْمِ الْحِسَابِ ۝۲۸ وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِظُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ۝۲۹ يَأْقُومُ لَكُمْ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنَ بَاسِ اللَّهِ إِنَّ جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَا

karşı bize kim yardım eder?" Firavun: "Ben size ancak kendi görüşümü belirtiyorum ve ben size ancak doğru yolu gösteriyorum" dedi. 30-35. İnanmış olan adam: "Ey Kavmim! Ben sizin hakkınızda, Nûh, Âd, Semûd kavmi ve onlardan sonra gelenlerin durumu gibi, peygamberleri yalancılayın toplulukların uğradıkları günün benzerinden korkuyorum. Allah kullara haksızlık etmek istemez. Ey Kavmim! Sizin hesabınıza, bağırıp çağırışma gününden korkuyorum. Arkanızı dönüp kaçacağınız gün Allah'a karşı sizi savunan bulunmaz. Allah'ın sapırdığını doğru yola getirecek yoktur. Andolsun ki, Yûsuf da daha önce size belgelerle gelmişti. Size getirdiği şeylerden şüphelenip durmuştunuz. Sonunda Yûsuf ölünce: "Allah onun ardından hiç bir elçi göndermeyecek" demiştiniz. Allah aşırı şüpheli kimseyi işte böyle sapıtır. Bunlar, Allah'ın âyetleri üzerinde kendilerine gelmiş bir delil bulunmadan tartışıyorlar. Bu, Allah katında da, inananların yanında da öfkeyi artırır. Allah, büyüklük taslayan her zorba kalbi işte böyle mühürler" dedi. 36-37. Firavun: "Ey Hâmân! Bana bir kule yap; belki yollara, göklerin yollarına erişirim de, Mûsa'nın Tanrısı'nı görürüm. Ben onun yalancı olduğunu düşünüyorum" dedi. Firavun'a, kötü işi böylece güzel gösterildi ve doğru yoldan alıkondu. Firavun'un düzeni elbette boşa gidecektir. 38-44. O inanan kimse⁵⁴⁷: "Ey Kavmim! Bana uyun; sizi doğru yola erdirmeyim. Ey kavmim! Bu dünya hayatı (geçici) bir menfaattir; ama ahiret, işte o kalınacak yurttur. Kim bir kötülük işlerse onun kadar ceza görür. Kadın veya erkek, kim inanarak yararlı iş işlerse, işte onlar hesapsız şekilde rızıklandırılacakları cennete girerler. Ey Kavmim! Nedir başıma gelen? Ben sizi kurtuluşa çağırıyorum, siz ise beni ateşe çağırıyorsunuz. Siz beni Allah'ı inkâr etmeye, bilmediğim bir şeyi O'na ortak koşmaya çağırıyorsunuz; ben ise sizi, çok ba-

أَرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ ۝۳۰) وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَأْقُومُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ ۝۳۱) مِثْلَ دَابِّ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظَلَمًا لِّلْعِبَادِ ۝۳۲) وَيَأْقُومُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ ۝۳۳) يَوْمَ تَوَلَّوْا مُدْبِرِينَ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۝۳۴) وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِّمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّىٰ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ ۝۳۵) الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كَبِيرٌ مِّمَّا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبٍ مُّتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ۝۳۶) وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانَ ابْنِ لِي صَرْحًا لَّعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْتَبَاتِ ۝۳۷) أَسْتَبَاتِ السَّمَاوَاتِ فَاطْلُغِ إِلَىٰ إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَاذِبًا وَكَذَلِكَ زَيْنُ لِّفِرْعَوْنَ سَوْءَ عَمَلِهِ وَصَدَّ عَنِ السَّبِيلِ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ ۝۳۸) وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَأْقُومُ لَتَبْعُونِي أَهْدِيَكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ ۝۳۹) يَأْقُومُ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ۝۴۰) مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ۝۴۱) وَيَأْقُومُ مَا لِي أَدْعُوَكُمْ إِلَى النَّجَاةِ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ ۝۴۲) تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَأَنَا أَدْعُوَكُمْ إِلَى الْغُرُزِ الْغَفَّارِ ۝۴۳) لَا جَرَمَ لَنَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ وَأَنْ مَرَدْنَا إِلَى اللَّهِ وَالْأَسْرَفِينَ هُمْ

racılığıyla Allah'ın haram kılmasının kastedilmediğini; Yahudiler'in yoldan çıkmaları sonucunda başlarına geçen zalim yöneticilerin koydukları yasakları, Kur'an'ın bu şekilde ifade ettiğini söylemekte-dir.

⁵⁴⁷ 44. ayetin sonuna kadar süren manifesto vari bu söylemin sahibi, Firavun ailesinden ve muhtemelen ileri gelenlerden olup, Hz. Musa'nın peygamberliğini ve mesajını kabul etmiş cesur bir mü'mindir.

ğışlayıcı ve Üstün olan Allah'a çağırıyoruz. Beni kendisine çağırdığınız şeyin, bu dünyada da, ahirette de kendisine çağırılacak bir şey olmadığında, hepimizin Allah'a döneceğinde ve aşırı gidenlerin ateşlikler olduklarında şüphe yoktur. Size söylediğimi hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah'a bırakıyorum. Allah kullarını görmektedir" dedi. 45. Allah o adamı kurmak istedikleri tuzakların kötülüklerinden korudu. 46. Onlar sabah akşam ateşe sunulurlar. Kıyamet koptuğu zaman da. "Firavun'un adamlarını azabın en ağırına sokun!" denir.

43/46. Biz Musa'yı mucizelerimizle Firavun'a ve erkanına göndermiştik. "Ben alemlerin Rabbi'nin Elçisi'yim" demişti. 47. Onlara mucizelerimizi getirdiği zaman, bunlara gülüvermişlerdi. 48. Onlara gösterdiğimiz her mucize diğerinden daha büyüktü, (doğru yola) dönmeleri için onları azaba uğrattık. 49. "Ey büyücü! Sana verdiği söze göre bizim için Rabbin'e yalvar! Biz doğru yolu bulduk" dediler. 50. Ama azabı üzerlerinden kaldırdığımızda, hemen sözlerinden döndüler. 51-53. Firavun, kavmine: "Ey kavimim! Mısır hükümdarlığı ve memleketimde akan bu ırmaklar benim değil mi? Görmüyor musunuz? Yahut, ben zavallı ve neredeyse konuşamayan bu adamdan daha üstün değil miyim? (Eğer o bir peygamberse) ona altın bilezikler verilmeli veya yanında ona yardım edecek melekler gelmeli değil miydi?" dedi. 54. Firavun, kavmini küçümsedi, ama onlar kendisine yine de itaat ettiler. Onlar yoldan çıkmış bir toplumdur. 55. Böylece bizi öfkeliendirince, onlardan üç aldık; hepsini suda boğduk. 56. Onları, sonradan geleceklere bir ibret kıldık.

أَصْحَابِ النَّارِ (٤٤) فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَفَوضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ (٤٥) فَرَقَاهُ اللَّهُ سَبْتَاتٍ مَا مَكَرُوا وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ (٤٦) النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ

٤٦/٤٣ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٤٧) فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ (٤٨) وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا وَأَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٤٩) وَقَالُوا يَا أَيُّهَا السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ إِنَّنَا لَمُهَيْتُونَ (٥٠) فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ (٥١) وَتَدَا فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ (٥٢) أَلَمْ لَنَا خَيْرٌ مِنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ (٥٣) قُلُوبًا لَاقِيَ عَلَيْهِ أَسْرُورَةٌ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ مُقْتَرِنِينَ (٥٤) فَاسْتَحَفَّ قَوْمَهُ فَاطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ (٥٥) فَلَمَّا أَسْقَوْنَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ (٥٦) فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ

44/17-21. Onlardan önce Firavun kavmini denemiştik. Onlara gelen değerli bir elçi demişti ki: "Ey Allah'ın kulları! Bana gelin; ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Allah'a karşı üstün gelmeye çalışmayın; ben size apaçık bir delil getirdim. Beni taşlamanızdan, benim de Rabbiniz, sizin de Rabbiniz olan Allah'a sığındım. Bana inanmıyorsanız başımdan çekilin". 22. Musa: "Bunlar suçlu bir millettir" diye Rabbi'ne seslenmişti. 23-24. Allah da şöyle buyurdu: "Kullarımı geceleyin yola çıkar; şüphesiz takımı oluncaksınız. Denizi, yarılmış hâlde bırak, çünkü onlar boğulacak bir ordudur". 25-27. Orada nice bahçeler, pınarlar, ekinler, güzel konaklar, eğlenip durdukları nimetler bırakmışlardı. 28. İşte böyle; onları başka bir millete miras bıraktık. 29. Gök ve yer, onlar için gözyaşı dökmeyi, onlara süre de verilmedi. 30-31. İsrailoğulları'nı azgın bir zorba olan Firavun'un alçaltıcı azabından kurtardık. 32. Elbette bir bilgiye dayanarak, onları diğer kavimlere tercih ettik. 33. Onlara, her birinde açıkça bir imtihan bulunan mucizeler verdik.

51/38. Musa'da da (alınacak ders vardır). Onu apaçık bir delille Firavun'a gönderdik. 39. Firavun, erkaniyla birlikte hakdan yüz çevirdi ve: "Sihirbazdır" veya "Delidir" dedi. 40. Sonunda onu ve ordularını yakalayıp denize attık. O, kınanmayı haketmişti.

18/60. Musa, uşağına: "Ben iki denizin birleştiği yere ulaşmaya, yahut yıllarca yürümeye devam edeceğim" demişti. 61. İki denizin birleştiği yere ulaştıklarında balıkların unutulmuşlardı. Balık bir delikten kayıp, denizde yolunu tuttu. 62. Oradan ayrıldıklarında, (Musa) uşağına: "Yiyeceğimizi getir! Bu yolculuğumuzda yorulduk" dedi. 63. O da: "Gördün mü? Kayalığa vardığımız zaman, balığı unutulmuşum. Onu hatırlamayı bana unutturan şüphesiz Şeytan'dır. Balık, şaşılabilir."

١٧/٤٤ وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ (١٨) أَنْ أَتَوْا إِلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (١٩) وَأَنْ لَا تَعْتَلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي آتِيكُمْ بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ (٢٠) وَإِنِّي عَذْتُ رَبِّيَ وَرَبِّكُمْ أَنْ تُرْجَمُونَ (٢١) وَإِنْ لَمْ تَوْتِنُوا لِي فَأَعْتَزِلُكُمْ (٢٢) فَدَعَا رَبَّهُ أَنْ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ (٢٣) فَأَسْرَعَ بِعِبَادِي لَيْلًا إِنَّكُمْ مُّتَّبِعُونَ (٢٤) وَاتْرَكَ الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُنْدٌ مُّفْرَقُونَ (٢٥) كَمْ تَرَكَوا مِنْ جَنَاتٍ وَعُيُونٍ (٢٦) وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ (٢٧) وَنَعْمَةً كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ (٢٨) كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ (٢٩) فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ (٣٠) وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ (٣١) مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِنَ الْمُفْسِرِينَ (٣٢) وَلَقَدْ اخْتَرْنَا لَهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ (٣٣) وَأَتَيْنَاهُمْ مِنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُّبِينٌ

٣٨/٥١ وَفِي مُوسَىٰ إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ (٣٩) فَقَتَلَىٰ بِرُكْنِهِ وَقَالَ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ (٤٠) فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ

٦٠/١٨ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَاهُ لَا أُبْرَحُ حَتَّىٰ أَتِلْعَاجُ الْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمُضِيَ حَقِيًّا (٦١) فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنَهُمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا (٦٢) فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِقَاهُ أَتَيْتَا عَذَابِي لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا (٦٣) قَالَ أَرَأَيْتَ إِذْ أَوْتَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتَ الْحُوتَ وَمَا أَنْسَانِيهِ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَتَذَكَّرَ وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا

cak şekilde denizde yolunu tutup gitmiş" dedi. 64. Mûsa: "Zaten istediğimiz buydu" dedi ve hemen izleri üzerine, geldikleri gibi geri döndüler. 65. Orada, katımızdan kendisine rahmet verdiğimiz ve katımızdan kendisine ilim öğrettiğimiz kullarımızdan birini buldular. 66. Mûsa ona: "Sana öğretilmiş olan yolgösterici bilgiden bana da öğretmen için peşinden gelebilir miyim?" dedi. 67-68. O: "Sen benimle beraber bulunmaya dayanamazsın. Bilgice kavrayamadığın bir şeye nasıl dayanabilirsin?" dedi. 69. Mûsa: "İnşallah dayanacağımı göreceksin. Sana hiç bir işte başkaldırmayacağım" dedi. 70. O da: "Eğer peşimden geleceksen, ben sana anlatmadıkça, herhangi bir şey hakkında bana soru sormayacaksın" dedi. 71. Bunun üzerine yola koyuldular. Sonunda bir gemiye bindikleri zaman o, gemiyi deliverdi. Musa: "Gemiye, içindekileri suda boğmak için mi deldin? Sen korkunç bir şey yaptın" dedi. 72. Mûsa'ya: "Sana «Yanımda bulunmaya dayanamazsın» dememiş miydin?" dedi. 73. Mûsa: "Unuttuğum için beni azarlamasın; bu işimden ötürü beni zora itme" dedi. 74. Yine yola koyuldular. Sonunda bir erkek çocuğa rastladılar. O, çocuğu hemen öldürdü. Musa: "Bir cana karşılık olmaksızın, suçsuz bir cana mı kıydın? Gerçekten çok kötü bir şey yaptın" dedi. 75. O, Mûsa'ya: "Sana «Yanımda bulunmaya dayanamazsın» dememiş miydin?" dedi. 76. Musa: "Bundan sonra sana bir şey sorarsam, artık beni yanında tutma; ben ce mazur sayılırsın⁵⁴⁸" dedi. 77. Yine yola koyuldular, vardıkları bir kasabanın halkından yiyecek istediler. Kasabalılar onları misafir etmekten kaçındılar. İkisi orada yıkılmaya yüz tutan bir duvar gördüler. Mûsa'nın arkadaşı onu düzeltiverdi. Mûsa: "İsteseydin, buna karşı bir ücret alırdın" dedi. 78-82. O: "İşte bu, seninle benim aramızın açılmasıdır; dayanmadığın olayların yorumunu sana an-

٦٤) قَالَ ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ فَأَرَادَ عَلَىٰ أَثَرِهِمَا قَصَصًا ٦٥) فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ٦٦) قَالَ لَهُ مُوسَىٰ هَلْ أَتَيْتُكَ عَلَىٰ أَنْ تُلْعِمَنِي مِمَّا عَلَّمْتَ رُشْدًا ٦٧) قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ٦٨) وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خَيْرًا ٦٩) قَالَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا ٧٠) قَالَ فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ٧١) فَانْطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا رَكِبَا فِي السَّفِينَةِ خَرَقَهَا قَالَ أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا إِمْرًا ٧٢) قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ٧٣) قَالَ لَا تُؤْخِذْنِي بِمَا نَسِيتَ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا ٧٤) فَانْطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا لَقِيَا غُلَامًا فَقَتَلَهُ قَالَ أَقْتَلْتَنِي نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نَكْرًا ٧٥) قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ٧٦) قَالَ إِنْ سَأَلْتَهُ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنِّي عُذْرًا ٧٧) فَانْطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمُوا أَهْلَهَا فَأَبَوْا أَنْ يُضَيِّقُوا لَهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقَضَ فَأَقَامَهُ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَاتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا ٧٨) قَالَ هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِيعَ عَلَيْهِ صَبْرًا ٧٩) أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينٍ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ٨٠) وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا ٨١) فَأَرَدْنَا أَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ رَحْمًا ٨٢) وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَكَانَ

latacağım. Gemi denizde çalışan bir kaç yoksulundu. Onu kusurlu kılmak istedim, çünkü peşlerinde, her sağlam gemiyi zorla alan bir kral vardı. Oğlana gelince, onun ana-babası inanmış kimselerdi. Çocuğun onları azgınlığa ve inkâra sürüklemesinden korkmuşuk. Rablerinin, onlara daha temiz ve daha merhametli birini vermesini istedik. Duvar ise, şehirde iki yetim çocuğa aitti. Duvarın altında onların bir hazinesi vardı. Babaları iyi biri idi. Rabbin onların ergenlik çağına ulaşmalarını ve Rabbinin bir rahmeti olarak hazinelerini çıkarmalarını diledi. Bunları kendiliğimden yapmadım. Dayanamadığın işlerin yorumu işte budur" dedi.⁵⁴⁹

14/5. Musa'yı âyetlerimizle: "Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın günlerini hatırlat!" diye göndermiştik. Bunlarda pek sabırlı ve çok şükreden herkes için alınacak dersler vardır. 6-7. Mûsa, kavmine: "Allah'ın size olan nimetlerini anın! Hani O sizi size işkence eden, kadınlarınızı sağ bırakıp oğullarınızı boğazlayan Firavun'un adamlarından kurtarmıştı. Bütün bunlarda Rabbinizden büyük bir imtihan vardır. Rabbiniz size: «Eğer şükrederseniz, size karşılığını arttıracacağım; eğer nankörlük ederseniz, azabım pek çetindir» diye bildirmişti" dedi. 8. Mûsa dedi ki: "Siz ve yeryüzünde olanların hepsi nankörlük etmiş olsanız bile, Allah kimseye muhtaç değildir ve övgüye layıktır".

23/45-46. Sonra Mûsa ve kardeşi Hârun'u Firavun ve ileri gelenlerine mücize-

أُوهُمَا صَالِحًا فَآرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسَخَّرَ جَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ذَلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا

٥/١٤) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ٦) وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنْجَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ وَيُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكَ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ٧) وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ٨) وَقَالَ مُوسَىٰ إِنَّ تَكَفَّرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌ حَمِيدٌ

٤٥/٢٣) ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا

⁵⁴⁹ Pekçok istilâhama yol açan bu kıssa (Hızır Kıssası) üzerine çok zengin bir edebiyat gelişmiştir. Pekçok müslüman düşünür ve ilim adamı, burada verilmek istenen mesaj üzerine düşünmüş ve görüş beyan etmişlerdir. Kanaatimizce, bu kıssanın en önemli yönü, Hızır'ın üç girişimine de insanların ne tepki verdiklerinin anlatılmamış olmasıdır. Örneğin, Musa Hızır'ın gemiye hasar verdiğini gördü ve bu yüzden ona müdahale ediyordu; ama gemideki diğer insanların bu olaya nasıl tepki verdikleri anlatılmadığı için, onların bu olayı nasıl algıladıklarını bilmiyoruz. Büyük ihtimalle, onlar ne Hızır'ı, ne de onun gemiye zarar verdiğini görüyorlar; olayı, nedensellik içerisinde açıklanabilecek bir tarzda algılıyorlardı. Burada Musa'nın farkı, kısa bir süre için, olayların görünmeyen boyutuna tanık edilmesiydi. Bu kıssada verilen önemli bir mesaj da, –başından beri hikmetler aleminde seyretiltiğini bilen– Musa'nın, Hızır'a verdiği söze rağmen, onun üç girişimine de olumsuz tepki göstermesidir. O, her olayın arkasında ilahî bir hikmet olduğuna inansa da, yanlış olduğunu düşündüğü herşeyi eleştirmiştir.

⁵⁴⁸ veya "... benden yeterince özür iştittin (artık özür dileme hakkım kalmadı)".

lerimiz ve apaçık bir belgeyle gönderdik, ama büyüklük tasladılar, zaten onlar büyüklenen bir topluluklardı. 47-48. Bu yüzden: "Kendi kavimleri bizim kölelerimiz iken, bizim gibi iki insana mı inanacağız?" deyip onları yalanladılar. Bu yüzden yok edildiler. 49. Mûsa'ya Kitab'ı, onlar doğru yola girsinler diye vermiştik.

32/23. Biz Mûsa'ya Kitab'ı verdik. (Ey Muhammed!) Sakın ona kavuşmaktan şüphe etme. Onu İsrailoğulları'na da doğruluk rehberi kıldık. 24. Dayandıkları ve âyetlerimize kesin olarak kanı oldukları zaman, onların içinden, buyruğumuza göre doğru yola götüren önderler yetiştirdik. 25. Rabbin kıyamet günü ayrılığa düştükleri konularda onların arasında hüküm verecektir.

79/15. (Ey Muhammed!) Musa'nın haberi sana geldi mi? 16-19., Kutsal Vadi Tuva'da, Rabbi ona şöyle seslenmişti: "Firavun'a gitt; doğrusu, o azmıştır. Ona: «Arınmaya niyetin var mı? Rabbine giden yolu göstereyim ki, O'ndan korkasın» del!" 20. Ona en büyük mucizeyi göstermişti. 21. Firavun ise yalanladı ve başkaldırdı. 22. Geri dönüp yürüdü. 23-24. Adamlarını toplayıp seslendi: "Sizin en yüce efendiniz benim" dedi. 25. Allah bunun üzerine onu dünya ve ahiret azabına uğrattı. 26. Bunda, Alah'tan korkan kimseye ders vardır.

2/49. (Ey İsrailoğulları!) Size işkence eden, kadınlarınızı sağ bırakıp, oğullarınızı boğazlayan Firavun adamlarından sizi kurtarmıştık. Bunda, Rabbinizden büyük bir imtihan vardı. 50. Sizin için denizi yapıp sizi kurtarmış ve gözlerinizin önünde Firavun'un adamlarını boğmuştuk. 51. Mûsa ile kırk gece için sözleşmiştik. Sonra ardından buzağıyı (put) edinerek zulüm işlemiştiniz. 52. Bunun ardından, şükredesiniz diye sizi bağışlamıştık. 53. Doğru yola giresiniz diye, Mûsa'ya

وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ٤٦) إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ ٤٧) فَقَالُوا أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ ٤٨) فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ ٤٩) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ

٢٣/٢٢) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ ٢٤) وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ ٢٥) إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

١٥/٧٩) هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى ١٦) إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِي الْمَقْصُورِ ١٧) أَذْهَبَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ١٨) فَقَالَ هَلْ لَكَ إِلَهٌ إِلَّا أَنَا تَزَكَّىٰ ١٩) وَأَهْدِيكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ ٢٠) فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَىٰ ٢١) فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ٢٢) ثُمَّ أَثْبَرَ يَسْعَىٰ ٢٣) فَحَشَرَ فَنَادَىٰ ٢٤) فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ ٢٥) فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَىٰ ٢٦) إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَنِ يَخْشَىٰ

٤٩/٢) وَإِذْ نَجَّيْنَاكَ مِنَ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكَ سُوءَ الْعَذَابِ يَذْبَحُونَ أَبْنَاءَكَ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكَ وَفِي ذَٰلِكَ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكَ عَظِيمٌ ٥٠) وَإِذْ فَرَقْنَا بَيْنَ الْبَحْرِ فَأَنْجَيْنَاكَ وَآغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ٥١) وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَيْنِهِمْ أَصْنَانًا ٥٢) ثُمَّ عَقَوْنَا عَنكُمُ الْمَنْعَ ٥٣) وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى

Kitab'ı ve (doğruyu yanlışı) ayırabilme gücü vermiştik. 54. Musa, kavmine: "Ey kavmim! Buzağıyı (put) edinmekle kendinize yazık ettiniz. Hemen Yaratanınız'a tövbe edin ve adamlarınızı öldürün." Bu, Yaratanınız katında daha çok iyiliğinize olur ve tövbenizi kabul eder. O tövbeleri daima kabul edendir, çok merhametlidir" demişti. 55. "Ey Mûsa! Allah'ı açıktan açığa görmedikçe sana inanmayacağız" demiştiniz de, bakakalırken sizi yıldırım çarpmıştı. 56. Ölümünüzden sonra sizi tekrar dirilttik. 57. Bulutu üzerinize gölgelik olarak saldık, size kudret helvası ve bildircin indirdik. "Verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiye" dedik. Ama onlar Bize değil, yalnızca kendilerine zulmediyorlardı. 58. "Şu şehre girin, orada olandan dilediğiniz gibi bol bol yiye, boyun bükerek kapısından girin ve: 'Affet' deyin ki, Biz de yarılgılarınızı bağışlayalım; iyi davrananlara daha da artıracakız" demiştik. 59. Ne var ki, zulmedenler kendilerine söylenmiş sözü başka sözle değiştirdiler. Biz de zulmedenlere -doğru yoldan çıkmalarından dolayı- gökten bir azap indirdik. 60. Mûsa, milletine su aramıştı. Ona: "Asanla taş vur" dedik; ondan oniki pınar fışkırdı. Her kabile içeceği yeri öğrendi. Allah'ın rızkından yiye, için, ancak yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. 61. "Ey Mûsa! Biz bir çeşit yemeğe dayanamayacağız. Bizim için Rabbine yalvar, bize yerin bitirdiklerinden; sebze, hıyar, sarmısak, mercimek, soğan yetiştirsin" demiştiniz. Bunun üzerine (Mûsa): "İyi olanı daha düşük olanla mı değiştirmek istiyorsunuz? O hâlde bir şehre inin, (orada) her istediğiniz vardır" dedi. İşte böylece üzerlerine aşağılık ve

الْكِتَابِ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ٥٤) وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِيكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ٥٥) وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ٥٦) ثُمَّ بَعَثْنَاكَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ٥٧) وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَى كُلَّوَا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ٥٨) وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ٥٩) فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رَجْزًا مِنَ السَّمَاءِ يَمَا كَانُوا يُفْسِقُونَ ٦٠) وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَى لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبَهُمْ كُلَّوَا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ٦١) وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تَنْتِبُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسُهَا وَبَصَلَهَا قَالَ أَسْتَسْبِدُّونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ أَهْبَطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَآءُوا بِغَضَبِ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوْا

550 uktulū enfusekum ifadesi, çoğu kez anlaşıldığı gibi "nefeslerinizi öldürün" anlamına gelmez. Kur'an'da başka örnekleri de bulunan bu ifade "içinizden suçlu olanları öldürün" anlamına gelmektedir (Kur'an'daki benzer kullanımlar, bu ifadenin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır; bkz. 2. Bakara/84; 4. Nisa/29, 66; 24. Nur/61; 30. Rum/28; 49. Hucra/11).

551 Bu ayeti, "kendinizin geçtikten sonra, sizi canlandırdık" şeklinde çevirenler de vardır. Buradaki ölüm kelimesinin mecazî anlamda kullanılmış olması oldukça muhtemeldir.

mskinlik çöktü ve Allah'ın öfkesine uğradılar. Çünkü onlar Allah'ın ayetlerini inkâr ediyor, peygamberleri haksız yere öldürüyorlardı. Bu ceza karşı gelmelerinden ve (haddi) aşmalarından dolayı idi. 62. Mü'minler, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiiler'den Allah'a ve ahiret gününe inanıp yararlı iş yapanların ecirleri Rablerinin katındadır. Artık onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir de. 63. Sizden sağlam söz almıştık ve üstünüze Tur dağına yükseltmiştik. "Size verdiğimiz söze kuvvetle sarılın ve onu hatırlayın. Böylece saygılı olursunuz" demiştik⁵⁵² 64. Ama, bundan sonra yine yüz çevirdiniz. Eğer Allah'ın size bol nimeti ve merhameti olmasaydı, zarara uğrayanlardan olurdunuz. 65. İçinizden Cumartesi günü (haddi) aşanları biliyorsunuzdur. Onlara: "Aşağılık birer may-

وَكُنُوا يَحْتَدُونَ ٦٢) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّالِحِينَ وَالصَّابِرِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ٦٣) وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمْ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَادْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ٦٤) ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ٦٥) وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ٦٦) فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ٦٧) وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبُحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ

⁵⁵² Aynı surenin 93. ayeti ve 7. Araf/171. ayette de tekrarlanan "Allah'ın Tur dağına İsrailoğulları'nın üzerine yükseltmesi" ifadesi, müfessirlerce değişik şekillerde yorumlanmıştır. Bazı müfessirler, Allah'ın gerçekten Tur dağına İsrailoğulları'nın üzerlerine kaldırıp, onları tehdit ettiği belirtilirken, diğer bir kısmı da, bunun mecazî bir ifade olduğunu söylemişlerdir. Bu olay Yahudî kaynaklarında da yer almaktadır. Talmud'un Şabat bölümünde, İsrailoğulları'nın, içindeki ağır hükümlerden dolayı Tevrat'ı kabuldten kaçındıkları, bunun üzerine Allah'ın dağı üzerlerine kaldırıp onları tehdit ettiği anlatılmaktadır.

⁵⁵³ Bu emrin, fiziksel bir dönüşüme tekabül ettiği kanaatinde olan müfessirler vardır. Ancak, mecaz, kinaye ve teşbihleri bol bol kullanan Kur'an üslubunu dikkate alırsak, bunun mecaz veya bir deyim olması çok daha muhtemeldir. "Maymun oluş", Yahudiler'in siyasal hakimiyetlerini kaybederek, uzun bir tarih diliminde azınlıklar (ikinci sınıf vatandaş) olarak yaşamalarını ifade edebilir.

⁵⁵⁴ İsrailî haberlere göre, İsrailoğulları öldürülen bir kimsenin katilini bulması için Hz. Musa'ya gelmişler, bunun üzerine o da: "Allah (katili bulabilmeniz için) size, bir siğir kesmenizi emretti" demiştir. Bu haberdan hareketle müfessirler genellikle, 72. ayetten itibaren anlatılan olayı, bu siğir kesme emriyle birlikte ele almışlardır. Oysa 2. Bakara/51-54. ayetlerden anladığımız göre, İsrailoğulları ineği kutsal bir hayvan olarak kabul ediyorlardı (buzağıyı put edinmişlerdi); tarihî kaynaklar da bu bilgiyi doğrulamaktadır. Dolayısıyla "inek kesme" emrinin gerekçesi, açıkça, bu batıl ilikadî ortadan kaldırmaktır. Ineğe perestîş eden bir topluluğa "Bir inek kesin!" demek, putlara tapan bir topluluğa "Putlarınızı kırın!" demek gibidir. İsrailoğulları'nın bu emir karşısında "Sen bizimle eğleniyor musun?" şeklinde tepki göstermeleri ve bu emri yerine getirinceye kadar kırk dereden su getirmelerinin nedeni de, onlar için bu işin zorluğudur.

⁵⁵⁵ Allah bu emri, Yahudiler'de görülen ineğe tapma inancını kırmak için vermiştir. "Az kalsın yapamayacaklardı" ifadesi, bu işi yaparken inançlarından dolayı zorlandıklarını göstermektedir.

⁵⁵⁶ Aynı surenin 67. ayetindeki "inek kesme" emri ile, bu ayetteki ölünün katilini bulma arasında ilişki kurulduğu için, müfessirler genellikle, bu ayetteki "onun bir parçasıyla öldürülen adama vurun" ifadesindeki 'onun' zamirini 'ineğin' şeklinde anlamışlardır. Oysa, ineği kutsal kabul eden bir topluluğa böyle bir öneri getirmenin, onlardaki bu batıl inancı pekiştireceği açıktır. Ayrıca, gramatik açıdan bu ayetteki bir zaminin altı ayet önce geçen bir kelimeye atfedilmesi de bir zorlamadır. Bakara suresinde İsrailoğulları'nın tarihiyle ilgili pek çok kesite yer verilmektedir ve bu kesitler birbirinden iz zarf edatıyla ayrılmaktadır. Dolayısıyla, 68-71. ayetler arasında anlatılan olay ile, 72-74. ayetler arasında anlatılan olay birbirinden bağımsız iki ayrı olaydır. Ancak, bütün bu açıklamalarımıza rağmen, söz konusu zamirle neyin veya kimin kast edildiği sorusu cevapsız kalmaktadır.

mun olun"⁵⁵³ dedik. 66. Bunu, kendilerine ve sonradan geleceklere bir ceza örneği ve Allah'a saygılı olanlara bir öğüt olsun diye yaptık. 67. Musa, kavmine: "Allah size bir siğir boğazlamanızı buyuruyor" demişti de, onlar: "Bizimle eğleniyor musun?" demişlerdi.⁵⁵⁴ Musa: "Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım" dedi. 68. "O hâlde Rabbine bizim için seslen, onun ne olduğunu bize açıklasın" dediler. Musa: "Allah onun ne kart, ne de körpe; ikisi arasında bir siğir olduğunu söylüyor. Size buyurulmuş olanı hemen yapın" dedi. 69. Onlar: "Rabbine bizim için seslen, bize onun rengini bildirsin" dediler. Musa: "Allah onun, bakanların gönlünü açan, parlak sarı renkli bir siğir olduğunu söylüyor" dedi. 70. Onlar: "Rabbine bizim için seslen de, onun ne olduğunu bize anlatsın. Siğirlerin hepsi birbirine benziyor. Allah dilerse, biz doğruyu bulacağız" dediler. 71. Musa: "Allah, onun boyunduruk altına alınıp arazi sürmemiş ve ekin sulamamış, kumsuz, alacası da olmayan bir siğir olduğunu söylüyor" dedi. "İşte şimdi gerçeği söyledin" deyip hemen siğiri boğazladılar. Az kalsın yapmayacaklardı.⁵⁵⁵ 72. Hani siz birini öldürmüş ve bu hususta çekmişsiniz. Oysa, gizlemekte olduğunuzu Allah ortaya çıkaracaktı. 73. Nitekim: "Onun bir parçasıyla, ona (ölüye) vurun!" dedik.⁵⁵⁶ Allah, ölüleri böylece diriltir. Size ayetlerini gösteriyor. Aklınızı kullanacağınız umulur. 74. Bundan sonra yine de kalpleriniz taş gibi, hatta daha da katı kesildi. Zira taşlar arasında kendisinden ırmaklar fışkıran da vardır, yarılıp içinden su çıkan da vardır, Allah korkusundan yuvarlanan da vardır. Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.

2/83. İsrailoğulları'ndan Allah'tan başkasına tapmayacaklarına; ana-babaya, yakınlarla, yetimlere ve düşkünlere iyilik edeceklerine, insanlara güzel söz söyleyeceklerine, namazı kılacaklarına ve zekatı vereceklerine dâir sağlam söz almıştık. Sonra –pek azınız dışında– hep döndünüz. Sizler zaten döneksiniz.

كُونٍ مِنَ الْجَاهِلِينَ ٦٨) قَالُوا اِذْغ لَنَا رَبِّكَ بَيْنَ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بُكْرٌ عَوَازٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ٦٩) قَالُوا اِذْغ لَنَا رَبِّكَ بَيْنَ لَنَا مَا لَوْهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفَرَاءُ فَاقْع لَوْهَا تَسُرُّ النَّظِيرِينَ ٧٠) قَالُوا اِذْغ لَنَا رَبِّكَ بَيْنَ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهَيِّدُونَ ٧١) قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا الْآنَ جِئْتُ بِالْحَقِّ فَذَبُّوْهَا وَمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ٧٢) وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ٧٣) فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِنَعْمِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ٧٤) ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَجَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَقُّ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

٨٣/٢) وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْكُمْ وَأَنْتُمْ

84. Birbirinizin kanını dökmeyeceğinize ve birbirinizi yurduunuzdan çıkarmayacağınıza dâir sizden sağlam söz almıştık. Siz bunu bile bile kabul etmişsiniz. 85. Ve sonra sizler, birbirinizi öldürüyor, aranızdan bir bölüğü yurtlarından ediyor, onlara karşı günah işlemek ve düşmanlık yapmak üzere yardımlaşıyordunuz. Onları yurtlarından çıkarmak size haramken, esir olarak size geldiklerinde fidyelerini vermeye kalkıştıyordunuz. Yoksa Kitab'ın bir kısmına inanıyor ve bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Aranızda böyle yapanların cezası, dünya hayatında rezil olmaktan başka ne olabilir? Onlar kıyamet gününde de en şiddetli azaba uğratılırlar. Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir. 86. İşte onlar, ahiret karşılığında dünya hayatını satın alan kimselerdir. Bunun için onların azabı hafifletilmez ve onlar yardım da görmezler. 87. Mûsa'ya Kitab'ı verdik; sonra onun peşinden ardarda peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya açık belgeler verdik ve onu Kutsal Ruh'la destekledik. Ne zaman bir peygamber size hoşlanmadığınız bir şey getirdiyse, büyüklük taslayarak kimini yalanlayıp kimini öldürmüyor muydunuz? 88. "Kalplerimiz perdelidir" dediler. Hayır; inkârlarından dolayı Allah onları lânetlemiştir. Onlar pek az inanıyorlar. 89. Daha önce, inkârcılara karşı zafer kazanmayı isteyip dururlarken, onlara Allah katından, kendilerinde olanı doğrulayan bir Kitap, tanıdıkları şey gelince onu inkâr ettiler. Allah'ın laneti inkâr edenlere olsun! 90. Allah'ın lütufta bulunarak, kulları içinden dilediğine Kitap indirmesini çekemedikleri için, Allah'ın indirdiğini inkâr etmekle kendilerini ne kötü sattılar! Bu yüzden öfke üzerine öfkeye uğradılar. Artık inkâr edenlere aşağılayıcı bir azap vardır. 91. Onlara: "Allah'ın indirdiğine inanın" denilince, "Bize indirilene inanırız" derler ve başkasını inkâr ederler. Oysa, o kendilerinde olanı doğrulayan gerçektir. Onlara: "İnanıyor idiyse, daha önce Allah'ın peygamberlerini niye öldürüyordunuz?" diye sor! 92. Mûsa a-

مَعْرُضُونَ ۙ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تَخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تَسْهَوُونَ ۝۸۵ ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتَخْرُجُونَ قَرِيبًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَطَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِيمَةِ وَالْعُنْوَانِ وَإِنْ يَأْتِوكُمْ أَصَارُ تَقَاتُوهُمْ وَهُمْ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرْثُونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ۝۸۶ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ۝۸۷ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَإِذْنَاهُ بَرُوحُ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَقَرِيبًا تَقْتُلُونَ ۝۸۸ وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ۝۸۹ وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَهُ اللَّهُ عَلَى الْكَافِرِينَ ۝۹۰ بَشَرًا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَغْيًا أَنْ يَنْزِلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ۝۹۱ وَإِذْ قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۝۹۲ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ۝۹۳ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمْ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ

çık belgeler getirdi. Sonra onun ardından buzağıyı (put) edindiniz. İşte siz böyle zâlimsiniz. 93. Sizden sağlam söz almıştık ve Tû'ru üzerine yükseltip: "Size verdiğimiz kuvvetle tutun ve dinleyin" demiştik, onlar da: "Dinledik ve karşı geldik" demişlerdi. İnkârı yüzünden buzağı sevgisi kalplerine işlemişti. De ki: "Eğer inanıyorsanız, inancınız size ne kötü şey emrediyor".

2/246. Mûsa'dan sonra İsrailoğulları'nın ileri gelenlerini bilmiyor musun? Peygamberlerinden birine: "Bizimle bir hükümdar gönder de, Allah yolunda savaşalım" demişlerdi; o da: "Ya savaş size farz kılınır da savaşmazsanız?" demişti. "Yurtlarımızdan ve oğullarımızdan uzaklaştırıldığımıza göre, Allah yolunda niye savaşmayalım?" demişlerdi. Ancak, savaş onlara farz kılınca –az bir kısmı dışında– yüz çevirdiler. Allah haksızlık yapanları bilir. 247. Peygamberleri onlara: "Allah Talût'u size hükümdar olarak gönderdi" dedi. "Biz hükümdarlığa ondan daha uygun iken ve ona malca da bir genişlik verilmemişken, o bize nasıl hükümdar olabilir?" dediler. "Kuşkusuz, Allah sizin üstünüze onu seçti, bilgice ve vücutca gücünü artırdı. Allah hükümdarlığını dilediğine verir ve Allah herşeyi kuşatır, bilir" dedi. 248. Peygamberleri onlara: "Onun hükümdarlığının işareti size sandığın gelmesidir. Onda Rabbinizden gelen gönül huzuru, Mûsa ailesinin ve Hârûn ailesinin bıraktıklarından kalanlar vardır. Onu melekler taşır. Eğer inanmıyorsanız, bunda size bir işaret vardır" dedi. 249. Talût orduyla beraber yola koyulunca: "Allah sizi bir ırmakla deneyecek. Ondan içen benden değildir. Ondan hiç içmeyen veya kendi avucuyla bir avuçdan başka tatmayan ise bendendir" dedi. İçerinden pek azı dışında, hepsi ondan içti. O ve beraberindeki inananlar ırmığı geçince, bunlar: "Bugün Calut ve ordusuna karşı koyacak gücümüz yok" dediler. Allah'a kavuşacaklarına inananlar ise: "Nice az bir topluluk – Allah'ın izni ile– büyük bir topluluğa üs-

بَشَرًا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيْمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

۲/۲۴۶) أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّهِمْ لَهُمْ إِيْعَظْ لَنَا مَلَكًا نَقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أَخْرَجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَانِنَا فَلَمَّا كَتَبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ۝۲۴۷ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلَكًا قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ فِي اللَّهِ لَاصْطِفَاءً عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مَلَكَةً مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۝۲۴۸ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۝۲۴۹ فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنْ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ۝۲۵۰ وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبَّتْ أَقْدَامُنَا وَانصَرَفْنَا عَلَىٰ

tün gelmiştir. Allah sabredenlerle beraberdir" dediler. 250. Calût ve ordusunun karşısına çıktıklarında: "Rabbimiz! Bize dayanma gücü ver, ayaklarımızı sağlamlaştı, inkarcı topluma karşı bize yardım et!" dediler. 251. Allah'ın izni ile onları bozguna uğrattılar. Dâvud da Calût'u öldürdü. Allah Dâvud'a hükümdarlık, bilgelik verdi ve ona dilediğinden öğretti. Allah, insanları birbirleriyle savmamış olsaydı, yeryüzü bozgunculukla dolardı. Fakat, Allah âlemlere karşı bol lütf sahibidir. 252. (Ey Muhammed!) İşte bunlar, sana gerçek olarak okuduğumuz Allah'ın belgeleridir. Şüphesiz sen de elçilerden birisin.

3/93. (Ey Muhammed!) Tevrat'ın indirilmesinden önce, İsrail'in (Yakub'un) kendisine haram ettiğinden başka bütün yiyecekler İsrailoğulları'na helal idi. De ki: "Doğru söylüyorsanız Tevrat'ı getirin ve onu okuyun". 94. Bundan sonra Allah'a karşı kim yalan uydurursa, işte onlar zâlim kimselerdir.

61/5. Mûsa, kavmine: "Ey kavmim! Benim size gönderilmiş bir Allah Elçisi olduğumu bildiğiniz hâlde, bana niçin eziyet ediyorsunuz?" demişti. Ama onlar yoldan sapınca, Allah da onların gönüllerini saptırmıştı. Allah, yoldan çıkan toplumu doğru yola erdirmez.

5/12. Andolsun, Allah İsrailoğulları'ndan sağlam söz almıştı. Biz onlardan oniki önder⁵⁵⁷ gönderdik. Allah onlara şöyle dedi: "Ben sizinleyim. Namazı kılsanız, zekatı vererseniz, elçilerime inanırsanız, onları desteklerseniz ve Allah'a güzel bir ödünç vererseniz, sizin kötülüklerinizi örteceğim ve sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştireceğim. Artık bundan sonra sizden kim inkâr ederse, düz yol-

الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ٢٥١) فَهَرَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتْلَ دَاوُدَ جَالُوتَ وَأَتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ٢٥٢) تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ

٩٣/٣) كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حَلَالًا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ٩٤) فَمَنْ أَفْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

٥/٦١) وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُوَدُّونَنِي وَقَدْ تَعَلَّمْتُمْ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

٥/١٢) وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ١٣)

⁵⁵⁷ Buradaki *isnâ 'aşera naqî* ile kimlerin kastedildiği tartışmalıdır. Buna bağlı olarak, sözkonusu ifade "oniki önder", "oniki müfettiş", "oniki nazır", "oniki kumandan" gibi anlamlarla çevirilmiş ve yorumlanmıştır.

da şaşırmış olur". 13. Verdikleri sözde durmamalarından dolayı onları lanetledik ve gönüllerini katılaştırdık. Onlar sözcükleri yerlerinden kaydirdılar ve kendilerine hatırlatılardan ders almayı unuttular. İçlerinden pek azı dışında, onlardan hep hainlik görüp durursun. Onları affet ve onlara aldırma. Allah iyi davrananları sever.

5/20-21. Mûsa, kavmine şöyle dedi: "Ey kavmim! Allah'ın size olan nimetini düşünün. İçinizden peygamberler yetiştirdi ve sizi hükümdar yaptı, milletlerden hiç birine vermediğini size verdi. Ey kavmim! Allah'ın size yazdığı kutsal toprağa⁵⁵⁸ girin. Ardınıza dönmeyin, yoksa kaybedenlere dönersiniz". 22. Onlar: "Ey Mûsa! Orada zorba bir toplum vardır. Onlar oradan çıkmadıkça, biz asla oraya girmeyiz; eğer onlar oradan çıkarsa, biz de gireriz" dediler. 23. Korkanların arasından Allah'ın kendilerine iyilikte bulunduğu iki kişi: "Üzerlerine kapıdan yürüyün; oradan giderseniz, üstün gelirsiniz. Eğer inanıyorsanız Allah'a güvenin" demişti. 24. "Ey Mûsa! Onlar orada oldukça, biz asla oraya girmeyeceğiz. Sen ve Rabbin gidin, savaşın. Biz burada oturacağız" dediler. 25. Mûsa: "Rabbim! Ben ancak kendime ve kardeşime sahibim. Artık, bu yoldan çıkmış toplulukla bizim aramızı ayır" dedi. 26. Allah: "Orası kırk yıl onlara yasaktır. Yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşacaklar. Sen yoldan çıkmış toplum için tasalanma" dedi.

5/70. İsrailoğulları'ndan sağlam söz aldık ve onlara elçiler gönderdik. Ne zaman bir elçi onlara canlarının istemediği bir şey getiriyse, onların kimini yalanladılar, kimini de öldürdüler. 71. Bir fitne kopmayacağını sandılar da, kör oldular, sağırlandılar. Sonra Allah, tövvelerini kabul etti. Ama yine de çoğu kör

فِيمَا نَقَضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

٢٠/٥) وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَآتَاكُمْ مَا لَمْ يُوْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ٢١) يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ٢٢) قَالُوا يَا مُوسَى إِن فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَنَدْخُلُهَا حَتَّى يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ ٢٣) قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخْفَوْنَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ ٢٤) قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنَدْخُلُهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ ٢٥) قَالَ رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرِقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ٢٦) قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ

٧٠/٥) لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَارْسَلْنَا إِلَيْهِمْ رَسُولًا كُلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ٧١) وَحَسِبُوا أَنَّ تَكُونَ فِتْنَةً فَعَمَّوْا وَصَمَّوْا ثُمَّ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ

⁵⁵⁸ *el-ardu'l-mukaddese* (Kutsal toprak), Yahudiler'in Mısır'dan çıkarılmalarından sonra Allah'ın onlara vaadettiği ülke, yani Filistin'dir.

ve sağır kaidi. Allah onların işlediklerini görmektedir.

11. Hz. Davud ve Süleyman

Hız. Davud ve Süleyman dönemi, İsrailoğulları tarihinin en parlak sayfalarını teşkil eder. Davud'un gençliğinde Talut (Saul) hükümdardı ve bu dönemde Ürdün, Suriye ve Filistin'in tamamı İsrail Krallığı topraklarına katılmıştı. Davud'un henüz İsrailoğulları'nca kullanılmayan demiri keşfetmesi, bu gücün sürdürülmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu yüzden, Kur'an bu konuya önemle işaret etmektedir. İsrailoğulları'nın Hz. Süleyman döneminde, çağdaşlarını teknoloji alanında da geride bıraktıklarını görüyoruz. Davud'a ve Süleyman'a selam olsun!

38/17. (Ey Muhammed!) Onların söylediklerine sabret; güçlü kulumuz Davud'u hatırla; o daima (Allah'a) yönelirdi. 18-19. Biz, akşam sabah onunla beraber tesbih eden dağları ve toplu hâlde kuşları onun buyruğu altına vermiştik. Herbiri ona yönelmekteydi. 20. Onun hükümlerliğini kuvvetlendirmiştik. Ona hikmet ve anlaşmazlıkları giderme⁵⁵⁹ (yeteneği) vermiştik. 21-23. Sana davacıların haberi ulaştı mı? Ma'bed'in duvarına tırmanıp Davud'un yanına girmişlerdi de, o onlardan ürkmüştü. Şöyle demişlerdi: "Korkma! Biz, birbirinin hakkına tecavüz etmiş iki davacıyız; aramızda adaletle hükmet, ondan ayrılma, bizi doğru yola çıkar. Bu kardeşimin doksandokuz dişi koyunu, benim de tek bir dişi koyunum vardır; «Onu da bana ver» dedi ve tartışmada beni yendi". 24. Davud: "O, senin dişi koyununu kendi dişi koyunlarına katmak istemekle, sana haksızlıkta bulunmuş. Zaten, inanıp yararlı iş işleyenler hariç—sayıları da ne kadar azdır—, ortakların çoğu birbirlerine haksızlık ederler" demişti. Davud kendisini denediğimizi düşünmüş, Rabbinden mağfiret dileyerek eğilip secdeye kapanmış, tövbe edip Allah'a yönelmişti. 25. Böylece onu bağışlamıştık. Katımızda onun yakınlığı ve güzel bir geleceği vardır.⁵⁶⁰ 26. Ey Davud! Seni yer-

عمُوا وَصَمُّوا كَثِيرٌ مِنْهُمْ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ

(١٧/٣٨) اِصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَادْكُرْ عِدَّتَا دَاوُدَ ذَا الْاٰلِیْدِ اِنَّهُ اَوَّابٌ (١٨) اِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مِنْهُ یُسَبِّحُنَ بِالْحَمْدِ وَالطَّیْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَّهٗ اَوَّابٌ (٢٠) وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَاَتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصَّلَ الْخُطَابَ (٢١) وَهَلْ اَتَاكَ نَبَاُ الْخَصْمِ اِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ (٢٢) اِذْ دَخَلُوا عَلٰی دَاوُدَ ففَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغٰی بَغْضَانَا عَلٰی بَعْضٍ فَاحْكَمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تَشْطِطْ وَاهْدِنَا اِلٰی سَوَاءِ الصَّرَاطِ (٢٣) اِنَّ هَذَا اَخِيْ لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُوْنَ نَعْجَةً وَلِيْ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ قَالَا لَكُمْبٰیهَا وَعِزِّيْ فِی الْخُطَابِ (٢٤) قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسْوَٰلِ نَعِیْتِكَ اِلٰی نَعَاجِهِ وَاِنَّ كَثِیْرًا مِّنَ الْخُلَطَآءِ لَیَبْغِیْ بَعْضُهُمْ عَلٰی بَعْضٍ اِلَّا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ وَقَلِیْلٌ مَّا هُمْ وَظَنَّ دَاوُدُ اَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَاَنَابَ (٢٥) فَغَفَرْنَا لَهُ ذٰلِكَ وَاِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفٰی وَحَسَنَ مَّآبٍ (٢٦) یَادَاوُدُ اِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِیْفَةً فِی الْاَرْضِ فَاحْكَمْ بَیْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰی فِیضِلَّكَ عَنْ سَبِیْلِ اللّٰهِ اِنَّ الَّذِیْنَ یضِلُّوْنَ عَنْ سَبِیْلِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ

yüzünde hükümları kıldık; o hâlde, insanlar arasında adaletle hükmet, hevaya uyma! Yoksa seni Allah'ın yolundan saptırır. Allah'ın yolundan sapanlara; işte onlara, hesap gününü unutmalarına karşılık çetin azap vardır. 27. Göğü, yeri ve ikisinin arasında bulunanları boşuna yaratmadık. Bu, inkar edenlerin zannıdır. Ateşe uğrayacak inkarcıların vay hâline! 28. İnanıp yararlı iş işleyenleri, yeryüzünde bozguncularla bir tutar mıyız? Allah'a karşı gelmekten sakınanları, yoldan çıkanlar gibi tutar mıyız? 29. (Ey Muhammed! Bu,) ayetleri üzerinde düşünsünler ve akli olanlar ders alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır. 30. Davud'a Süleyman'ı bahsettik; o ne güzel bir kuldur! O daima Allah'a yönelirdi. 31. Ona bir akşam üstü, çalimli, cins koşu atları sunulmuştu. 32-33. Süleyman: "Ben bu iyi malları, Rabbimi anmayı sağladıkları için severim" demişti. Koşup toz perdesi arkasında kayboldukları zaman: "Artık yeter, onları bana geri getirin" dedi. Bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı. 34. Biz Süleyman'ı denedik, hükümlerliğini zayıf düşürdük; sonra eski hâline döndü. 35. "Rabbim! Beni bağışla; bana benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümlerlik ver! Sen şüphesiz, daima bağışta bulunansın" dedi. 36-38. Bunun üzerine, Biz de istediği yere onun buyruğu ile kolayca giden rüzgarı, bina kuran ve dalgalık yapan şeytanları ve demir zincirlerle bağlı diğerlerini ona boyun eğdirdik. 39. "İşte bağışımız budur; ister ver, ister tut; hesapsızdır" dedik. 40. Onun, katımızda yakınlığı ve güzel bir geleceği vardır.

شَدِیْدٌ بِمَا نَسُوا یَوْمَ الْحِسَابِ (٢٧) وَمَا خَلَقْنَا السَّمَآءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَیْنَهُمَا بَاطِلًا ذٰلِكَ ظَنُّ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا قَوْلٌ لِلَّذِیْنَ كَفَرُوْا مِنَ النَّارِ (٢٨) اَمْ نَجْعَلُ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ كَالْمُفْسِدِیْنَ فِی الْاَرْضِ اَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِیْنَ كَالْفُجَّارِ (٢٩) كِتَابٌ اُنْزِلْنَاهُ اِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِّیَذِّبَ رَوْا اٰیٰتِهٖ وَلِیَذْكُرْ اُولَآءِ الْاَلْبَابِ (٣٠) وَوَهَبْنَا لِداوُدَ سُلَیْمٰنَ نِعَمَ الْعَبْدِ اِنَّهُ اَوَّابٌ (٣١) اِذْ عَرَضَ عَلَیْهِ بِالْعِشَی الصَّافِیٰتُ الْجَبَّارُ (٣٢) فَقَالَ اِنِّیْ اُحِبُّنْتُ حُبَّ الْخَیْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّیْ حَتّٰی تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ (٣٣) رَدُّوْهَا عَلَیْ فَطْفِقْ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْاَعْنَاقِ (٣٤) وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَیْمٰنَ وَالْقَبٰیثَ عَلٰی كُرْسِیِّهِ جَسَدًا ثُمَّ اَنَابَ (٣٥) قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِّیْ وَهَبْ لِّیْ مَلَكًا لَا یَبْغِیْ لِاَحَدٍ مِّنْ بَعْدِیْ اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ (٣٦) فَسَخَرْنَا لَهُ الرِّیْحَ تَجْرِیْ بِاَمْرِهِ رُخَّآءٍ حَیْثُ اَصَابَ (٣٧) وَالشَّیَاطِیْنَ كُلَّ بَنَآءٍ وَعَوَاصٍ (٣٨) وَاٰخَرِیْنَ مَقْرٰتِیْنِ فِی الْاَصْفَادِ (٣٩) هٰذَا عَطَاْنَا فَاْمُنْ اَوْ اْمْسِكْ بِغَیْرِ حِسَابٍ (٤٠) وَاِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفٰی وَحَسَنَ مَّآبٍ

27/15. Dâvud'a ve Süleyman'a ilim verdik. Onlar: "Bize, mü'min kullarının bir çoğundan fazla iyilikte bulunan Allah'a öv-

(١٥/٢٧) وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَیْمٰنَ عِلْمًا وَقَالَا

istiyorlardı. Ancak, yakalanınca, böyle sahte bir yargı sorunu uydurdular. 2. Hz. Davud'un 99 karısı vardı. Kendi komutanlarından Urya'nın karısına göz dikmiş ve onu savaşa göndererek ölümünü sağlamış ve karısını almıştı. Bu kişiler melek olup, Hz. Davud'a, bu yaptığının yanlış olduğunu anlatmak istemişlerdir. 3. Hz. Davud'un, koyun meselesine benzer bir suç işlediği, fakat bu suçun ne olduğunun bilinmediği.

⁵⁵⁹ veya "açık seçik konuşma yeteneği".

⁵⁶⁰ Bu kıssanın tefsirlerde üç yorumu bulunmaktadır: 1. Bu kişiler, Hz. Davud'a suikast düzenlemek

güler olsun" dediler. 16. Süleyman Dâvud'a vâris oldu: "Ey İnsanlar! Bize kuş dili öğretildi ve bize herşeyden bolca verildi. Bu, apaçık bir lütuftur" dedi. 17. Süleyman'ın cinlerden, insanlardan ve kuşlardan oluşan ordusu toplandı. Hepsini topluca gidiyorlardı. 18. Sonunda, karıncaların bulunduğu vâdiye geldiklerinde bir karınca: "Ey Karıncalar! Yerlerinize girin, Süleyman ve ordusu farkına varmadan sizi ezmesin" dedi. 19. Süleyman onun sözüne hafifçe güldü ve: "Rabbim! Beni, bana ve ana-babama verdiğin nîmete şükretme ve hoşnut olacağın işi yapma konusunda istekli kıl; rahmetinle beni iyi kullarının arasına koy" dedi. 20-21. Süleyman kuşları araştırarak: "Hüdhüd'ü niçin göremiyorum! Yoksa kayıplarda mı? Bana apaçık bir delil getirmelidir; yoksa onu ya şiddetli bir azaba uğrattım, yahut keserim" dedi. 22-26. Çok geçmeden Hüdhüd gelip Süleyman'a: "Senin bilmediğin bir şeyi öğrendim. Sana Sebe'den gerçek bir haber getirdim. Oranın halkına hükmeden, herşeyden kendisine bolca verilen ve büyük bir tahta sahip olan bir kadın buldum. Onun ve kavminin Allah'ı bırakıp güneşe secde ettiklerini gördüm. Göklerde ve yerde gizli olanları ortaya koyan, gizlediğiniz ve açıkladığınız şeyleri bilen Allah'a secde etmemeleri için, Şeytan onlara, yaptıklarını güzel göstermiş, onları doğru yoldan alıkoymuş. Bunun için doğru yolu bulamıyorlar. Yüce arşın sahibi olan Allah'tan başka tanrı yoktur" dedi. 27-28. Süleyman: "Doğru mu söylüyorsun, yoksa yalancılardan mısın? Bakacağız. Şu yazımı götür, onlara at; sonra bir yana çekil, varacakları sonuca bak" dedi. 29-32. Sebe Kraliçesi: "Ey ileri gelenler! Bana Süleyman'dan, Esirgeyen Merhametli Allah'ın adıyla başlayan ve: 'Sakin bana karşı baş kaldırmayın ve teslim olarak gelin!' diyen önemli bir mektup bırakıldı. Ey ileri gelenler! Vereceğim emir hakkında bana fikrinizi söyleyin; siz be-

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ (١٦) وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُودَ وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَلِمْنَا مِنْ مَقْطِعِ الطَّيْرِ وَأَوْتَيْنَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ (١٧) وَحَسِبَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودَهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ (١٨) حَتَّى إِذَا أَتَوْا عَلَى وَادِي النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطُمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (١٩) فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدِي وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ (٢٠) وَتَفَقَّصَ الطَّيْرُ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدُودَ أَمْ كَانَتْ مِنَ الْغَائِبِينَ (٢١) لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لَيَأْتِيَنِي بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ (٢٢) فَكَثُرَ مِنْ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ حِطُ بِهِ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَأٍ يَقِينٍ (٢٣) إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ (٢٤) وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَزَيْنُ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالُهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ (٢٥) أَلَا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبَاءَ فِي السَّمَاءَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ (٢٦) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ (٢٧) قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ (٢٨) إِذْ هَبْ بِكِتَابِي هَذَا فَاَلْقَهِ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّى عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ (٢٩) قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ كِتَابٌ كَرِيمٌ (٣٠) إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِإِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (٣١) أَلَا تَعْلَمُونَ عَلَيَّ وَأُتُونِي مُسْلِمِينَ (٣٢)

nim yanımda bulunmadıkça, bir iş hakkında kesin bir hüküm vermem" dedi. 33. İleri gelenler: "Biz güçlü kimseler ve zorlu savaş adamlarıyız; emir senindir, sen ne buyuracağınızı düşün" dediler. 34-35. Kraliçe: "Hükümdarlar bir şehre girdikleri zaman orasını perişan ederler, onurlu kimselerini alçaltırlar. İşte onlar böyle davranırlar. Ben onlara bir hediye göndereyim de, elçilerin ne ile dönceceklerine bakayım" dedi. 36-37. Süleyman'a geldiklerinde: "Bana mal ile yardım etmek mi istiyorsunuz? Allah'ın bana verdiği, size verdiğinden daha iyidir. Ama belki de siz hediyeyle sevinirsiniz. Onlara hediye geri götür. Onlara güç yetiremeyecekleri bir ordu ile gelir, onları oradan alçalmış ve küçük düşmüş olarak çıkartırım" dedi. 38. Süleyman: "Ey ileri gelenler! Bana teslim olarak gelmelerinden önce, hanginiz o kraliçenin tahtını bana getirebilir?" dedi. 39. Cinlerden bir İfrîr: "Sen yerinden kalkmadan önce, onu (Saba kraliçesinin tahtını) sana ben getiririm; ben buna gücü yetecek güvenilir biriyim" dedi. 40. Kitab ilmine sahip olan bir⁵⁶¹: "Ben onu sana, gözünü açıp kapamadan getiririm" dedi. Süleyman, tahtı yanına yerleşmiş görünce: "Bu, şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınavan Rabbimin lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur; fakat nankörlük eden bilsin ki, Rabbim muhtaç değildir, cömerttir" dedi. 41. Süleyman: "Kraliçenin tahtını onun tanımayacağı hâle getirin! Bakalım tanıyabilecek mi, yoksa tanıyamayacak mı?" dedi. 42. Kraliçe geldiğinde: "Senin tahtın böyle miydi?" denildi. O da: "Sanki odur, daha önce bize bilgi verilmişti ve Müslüman olmuştuk" dedi. 43. Kraliçeyi o zamana kadar alıkoymayan, Allah'tan başka taptığı şeylerdi; çünkü kendisi inkarcı bir kavimdendi. 44. O-na: "Köşke gir" dendi; salonu görünce, onu derin bir su sanarak eteğini yukarı çekti. Süleyman: "Bu, camdan yapılmış cilalı bir salondur" dedi. Kraliçe: "Rabbim! Şüphesiz, ben kendime yazık etmişim. Süleyman'la beraber, âlemlerin Rabbi o-

قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّى تَشْهَدُونِ (٣٣) قَالُوا نَحْنُ أَوْلُوا قُوَّةً وَأَوْلُوا بِأَسْرِ شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانْظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ (٣٤) قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعْرَاجَ أَهْلِهَا آذِلَّةً وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ (٣٥) وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَظِرَةً بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ (٣٦) فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَانُ قَالَ أَتُمْنُونَ بِمَالٍ فَمَا أَتَانِي اللَّهُ خَيْرَ مِمَّا أَتَاكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ (٣٧) ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِيلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنَخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا آذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ (٣٨) قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَكُنْ بِأُتُونِي بِعَرِشِهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ (٣٩) قَالَ عَفَرْتُ مِنَ الْجِنِّ أَنَا أَتَيْكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِي أَمِينٌ (٤٠) قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَالشُّكْرُ أَمْ الْكُفْرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَازِيدُ لِلشُّكْرِ فَتَسْجُدْ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ (٤١) قَالَ نَكَرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرُ أَتَهْتَدِي أَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ (٤٢) فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَهَكَذَا عَرْشُكَ قَالَتْ كَأَنَّهُ هُوَ وَأُوتِينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ (٤٣) وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنَ دُونِ اللَّهِ إِنَّمَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ (٤٤) قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِهَا قَالَتْ إِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

⁵⁶¹ Buradaki 'Kitab'ın hangi kitap olduğu ve bu şahsın kimliği hakkında Kur'an'da bilgi yoktur. Bu nedenle, müfessirlerin geliştirdikleri yorumların spekülasyon olmanın ötesinde bir değeri yoktur.

lan Allah'a teslim oldum" dedi.

17/55. Göklerde ve yerde olanları en iyi Rabbin bilir. Peygamberlerin kimine kiminden fazla iyilikte bulunduk ve Davud'a Zebur'u verdik.

34/10. Davud'a katımızdan lütufta bulunduk. "Ey dağlar ve kuşlar onunla birlikte Allah'ı tesbih edin" dedik. 11. "Geniş zırhlar yap, dokumasını sağlam tut" diye ona demiri yumuşak kıldık. Ey insanlar! Yararlı iş işleyin, Ben yaptıklarınızı görmekteyim. 12. Gündüz estiğinde bir aylık mesafeye giden ve akşam da bir aylık mesafeden gelen rüzgarı Süleyman'ın buyruğu altına verdik. Onun için erimiş bakır kaynağını su gibi akıttık. Rabbinin izniyle, cinlerin bazılarını onun buyruğu altına verdik. Bunların içinde buyruğumuzdan çıkan olursa, ona alevli ateşin azabını tattırırız. 13. Onlar Süleyman'a dilediği herşeyi; köşkler, heykeller, büyük havuzlara benzer çanaklar ve taşınması güç, sabit kazanlar yaparlardı. Ey Davud Ailesi! Şükrederek çalışın! Kullarımdan şükredenler pek azdır. 14. (Süleyman'ın) ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun ölümünü cinlere, onun deyneğini yiyen bir ağaç kurdu farkettiler. O ölü olarak yere düşünce ortaya çıktı ki, şayet cinler gaybı bilmiş olsalardı, bu alçak düşüren azap içinde kalmazlardı.⁵⁶²

21/78. Davud ve Süleyman milletin davalarının yayıldığı bir ekin hakkında hüküm verirken, Biz onların hükmüne şahittik. 79. Süleyman'ı davalar konusunda bilgilili kıldık; (onların) herbirine hüküm ve ilim verdik. Davud ile beraber Allah'ı yüceltinler diye, dağları ve kuşları buyruk altına aldık. Bunları Biz yapmıştık. 80. Ona, sizi savaşta korumak için zırh yapma sanatını öğrettik, artık şükreder misiniz? 81. Süleyman'ın emriyle, bereketli kıldığımız yere

۵۵/۱۷) وَرَبُّكَ أَكْبَرُ مِنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَتَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَى بَعْضٍ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا

۱۰/۳۴) وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ مِنَّا فَضْلًا يَا جِبَالُ أَوْبِي مَعَهُ وَالطَّيْرُ وَالنَّارُ لَهُ الْخَضِيدُ (۱۱) أَنْ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَقَدِّرْ فِي السَّرْدِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (۱۲) وَلَسَلِيمَانَ الرِّيحُ غَدُوها شَهْرٌ وَرَوَاحُها شَهْرٌ وَأَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ وَمِنَ الْجِنِّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نَذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ (۱۳) يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبٍ وَتَمَثَّلُوا بِحَبَابٍ وَإِجَابَ كَالْجَوَابِ وَقُدِّرْ رَاسِيَاتٍ اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ (۱۴) فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَاتَهُ فَلََمَّا خَرَّ تَبَيَّنَ الْجِنُّ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ

۷۸/۲۱) وَدَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفِثَتْ فِيهِ غَمَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ (۷۹) فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكَلَّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ (۸۰) وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لَتُخَصِّنَّكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهُوَ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ (۸۱) وَلَسَلِيمَانَ الرِّيحُ عَاصِفَةً تَجْرِي

⁵⁶² Müşriklerin sandığı gibi, eğer cinler gaybı bilselerdi, Hz. Süleyman'ın ölümünün farkına varırlardı. Halbuki, ancak bir ağaç kurdu, Süleyman'ın yaslandığı deyneği kemirip de, Süleyman'ın naaşı yere düşünce onun öldüğünün farkına varabildiler.

doğru esen rüzgarı, onun buyruğuna verdik. Biz herşeyi bilmekteyiz. 82. Onun için dalgıçlık ve bundan başka işler de yapan bazı şeytanları da (onun emrine vermiştik). Onların hepsini gözetiyorduk.

2/251. Allah'ın izni ile onları bozguna uğrattılar. Davud da Calût'u öldürdü. Allah Davud'a hükümdarlık ve hikmet verdi; ona dilediğinden öğretti. Allah insanları birbirleriyle savmamış olsaydı, yeryüzü bozgunculukla dolardı. Fakat Allah âlemlere karşı bol lütufta sahibidir.

2/102. Onlar Süleyman'ın hükümdarlığı aleyhine şeytanların söylediklerine uydular oysa Süleyman kâfir değildi, fakat insanlara büyüculüğü öğreten şeytanlar kafir olmuşlardı ve Babil'deki iki meleğe, Hârut ve Mârut'a indirilene uydular. Bu ikisi: "Biz ancak denemek içiniz; sakın inkâr etme!" demedikçe kimseye bir şey öğretmezlerdi. Ama insanlar bu ikisinden karı kocayı ayıracak şeyler öğreniyorlardı. Ne var ki, Allah'ın izni olmadıkça onunla kimseye zarar veremezlerdi. İnsanlar kendilerine zarar dokunacak ve fayda vermeyecek şeyleri öğreniyorlardı. Onlar büyüü satın alanların ahirette bir nasipleri olmadığını biliyorlardı. Keşke karşılığında kendilerini sattıkları şeyin ne kadar kötü olduğunu bilselerdi. 103. Eğer inansalar ve saygılı olsalardı, Allah katından alacakları ödül daha iyi olurdu. Keşke bunu bilselerdi!

12. Hz. İlyâs, Elyese'a ve Zülkifl

Hız. İlyas, İsrailoğulları'na Hız. Süleyman'dan sonra gönderilen peygamberlerdendir. MÖ. IX. Yüzyılda yaşamıştır. Hız. Elyese'a da, İsrailoğulları peygamberlerindendir ve İlyas'la çağdaştır. Hız. İlyas'ın tebliğ için sefere çıktığında, yerine onu bıraktığı rivayet edilir. Zülkifl, "kısmetli kişi" anlamına gelen bir lakaptır. Araplar arasında Zülkifl lakabıyla bilinen bu tarihî şahsiyetin Kur'an'da da ismine yer verilmediğinden, kimliğinin tesbiti konusunda farklı görüşler ortaya koyulmuştur. Bu yorumlardan bir kısmına göre, "Zülkifl", Hezekiel'in lakabıdır. Doğrusunu Allah bilir. Hepsine selam olsun!

38/48. (Ey Muhammed!) İsmail'i, Elyese'a'yı ve Zülkifl'i de (an)!. Hepsini iyilerdendir.

بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ (۸۲) وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ

۲۵۱/۲) فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مَا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ

۱۰۲/۲) وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَى مَثَلِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينُ كَفَرُوا يَعْلَمُونَ النَّاسَ السَّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يَعْلَمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلَّمُوا لَمَنْ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ وَلَبِثَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (۱۰۳) وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

۴۸/۳۸) وَانْذَرْ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلًّا

مِنَ الْأَخْيَارِ

37/123. İlyâs da peygamberlerdendi. 124-126. Kavmine: "Allah'a karşı saygılı olmaz mısınız? Yaratıcıların en iyisi olan, sizin de Rabbiniz, önceki babalarınızın da Rabbi olan Allah'ı bırakıp da, Baal putuna mı taparsınız?" demişti. 127-128. Bunun üzerine onu yalanlamışlardı. Allah'ın, O'na içten bağlı kulları bir yana, bunların hepsi cehennem götürüleceklerdir. 129-130. Sonra gelenler arasında "İlyâs'a selâm olsun" diye bir ün bıraktık. 131. Biz iyileri böyle ödüllendiririz. 132. O, inanmış kullarımızdandı.

21/85. (Ey Muhammed!) İsmâil, İdrîs ve Zülkiflî de (an)! Onların herbiri sabredenlerdendi. 86. Onları rahmetimize aldık, çünkü onlar iyilerdendi.

13. Hz. Yunus

Hız. Yunus, MÖ. VIII. Yüzyılın sonu ile VII. Yüzyılın başlarında yaşamıştır. O da, Irak bölgesinde yaşayan Asurlular'a gönderilmiştir. Tebliğ faaliyetini büyük ölçüde Ninova kenti ve çevresinde yürütmüştür. Yunus'a selam olsun!

68/48. (Ey Muhammed!) Sen Rabbinin hükmüne kadar sabret; balık sahibi (Yunus) gibi olma! O pek üzgün olarak Rabbine seslenmişti. 49. Rabbi'nin katından ona bir nimet ulaşmasaydı, kınanmış olarak sahile atılacaktı. 50. Rabbi onu seçip iyilerden kıldı.

10/98. Yunus'un toplumu dışında, herhangi bir ülke halkı da inansaydı da, inançları kendilerine fayda verseydi olmaz mıydı?⁵⁶³ Yunus'un toplumu inanınca dünya hayatında rezilliği onlardan kaldırmış ve bir süreye kadar onları ge-

١٢٣/٣٧) وَإِنَّ الْيَأْسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (١٢٤) إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ (١٢٥) أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ (١٢٦) اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ (١٢٧) فَكَذَّبُوهُ فَاتَّبَعَهُ لَمْخَضَرُونَ (١٢٨) إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ (١٢٩) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ (١٣٠) سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ (١٣١) إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (١٣٢) إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

٨٥/٢١) وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَ (٨٦) وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ

٤٨/٦٨) فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَى وَهُوَ مَكْظُومٌ (٤٩) لَوْلَا أَنْ تَدَارَكَا نِعْمَةً مِنْ رَبِّهِ لَئِنْ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ (٥٠) فَاجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ

٩٨/١٠) فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةً آمَنَتْ فَأَفْعَفَهَا إِيْمَانَهَا إِلَّا قَوْمٌ يُونُسَ لَمَّا آمَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ غَافِلَ الْخَزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَتَعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ

⁵⁶³ Hz. Yunus'un gönderildiği Asurlular, Peygamberlerinin haber verdiği azabın belirtilerini görünce iman ettiler. Allah da onlardan azabı kaldırdı ve onları bağışladı. Onların bu davranışları örnek gösterilmektedir.

çindirmişti.

37/139. Yunus da peygamberlerdendi. 140. Dolu bir gemiye kaçmıştı. 141. Gemide olanlarla, karşılıklı kurra çekmişti de, yenilenlerden olmuştu; bu sebeple denize atılmıştı. 142. Yunus kınanacak bir iş yapmışken, onu bir balık yutmuştu. 143-144. Eğer Allah'ı yüceltenlerden olmasaydı, tekrar dirilecekleri güne kadar dirilmemek üzere balığın karnında kalacaktı. 145. Hâlsiz bir durumda iken kendisini dışarı çıkardık. 146. Onun için geniş yapraklı bir bitki yetiştirdik. 147. Onu yüzbin veya daha çok kişiye elçi olarak gönderdik. 148. Sonunda ona inandılar, bunun üzerine Biz de onları bir süreye kadar güzelce çindirdik.

21/87. (Ey Muhammed!) Zü'n-Nûn'u⁵⁶⁴ da (an)! O öfkelenerek giderken, kendisine güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı; fakat sonunda karanlıklar içinde: "Senden başka tanrı yoktur. Sen yücesin, doğrusu ben haksızlık edenlerdenim" diye seslenmişti. 88. Biz de onun duâsını kabul edip, onu üzüntüden kurtarmıştık. İnananları böyle kurtarırsız.

٨٧/٢١) وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ (٨٨) فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ

14. İmrân Ailesi

Kur'an'da İmrân ailesinden şu dört şahsın adına yer verilmektedir: Hz. Zekeriyya, oğlu Yahya, Meryem ve oğlu İsa. Hz. Zekeriyya, Kudüs'teki Mabed'in hizmetlerinden sorumluydu. O, Meryem'in teyzesinin kocası idi. Bu yüzden, Meryem Mabed'e verince, onun veliliğini o üstlenmişti. Allah ona ileri bir yaşta Yahya'yı bahşetti. Allah'ın selamı hepsinin üzerine olsun!

a) Hz. Zekeriyyâ ve Yahyâ

19/1. Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. 2. (Bu) Rabbinin, kulu Zekeriyya'ya olan rahmetini anmadır. 3. O, Rabbine gizli seslenişle yalvarmıştı. 4-6. "Rabbim! Kemiklerim za-

⁵⁶⁴ Zü'n-nûn Arapça'da balık sahibi demektir. Hz. Yunus'un Araplarca bilinen lakabıdır. Balığın karnında kaldığından dolayı bu isim verilmiştir.

⁵⁶⁵ Hz. Yunus, uzun süre kavmini ikna etmeye çalışmıştı. Kavmi yola gelmeyince, faaliyet gösterdiği yerleşim yerini (Ninova) kızarak terketmiş, yani risalet görevini Allah'ın izni olmadan bırakmıştı.

yıfladı, saçlarım ağardı. Rabbim! Sana yalvarmakla hiç bir şeyden mahrum olmadım. Ben, arımdan benim yerime geçeceklerden korkuyorum. Karım da kısır. Tarafından bana bir oğul bağışla! O, bana ve Yâkuboğulları'na mirasçı olsun. Rabbim! Ona rızanı kazandır" dedi. 7. Allah: "Ey Zekerîyya! Adı Yahya olan bir oğlanı sana müjdeliyoruz. Bu adı daha önce kimseye vermemiştik" buyurdu. 8. Zekerîyya: "Rabbim! Karım kısır ve ben de son derece kocamışken, nasıl oğlum olabilir?" dedi. 9. Allah: "Öyle olacaktır" buyurdu: "Bu Bana kolaydır. Seni de, daha önce sen hiç bir şey değilken yaratmıştım" dedi. 10. Zekerîyya: "Rabbim! Öyleyse bana bir işaret ver" dedi. Allah: "Senin işaretin, insanlarla üstüste⁵⁶⁶ (üç gün) üç gece konuşmamandır" dedi. 11. Bunun üzerine Zekerîyya Mabe'd'den çıkıp kavmine: "Sabah, akşam Allah'ı yüceltin" diye işaret etti. 12-14. "Ey Yahya! Kitab'a kuvvetle sarıl!" deyip daha çocuk iken ona hikmet, katımdan bir gönül inceliği ve temizlik verdik. O (Allah'a) saygılı ve anababasına iyilik eden biriydi; başkaldıran bir zorba değildi. 15. Doğduğu gün, öleceği gün ve dirileceği gün ona selam olsun.

21/89. Zekerîyâ da: "Rabbim! Beni tek bırakma, Sen varislerin en iyisisin" diye dua etmişti. 90. Biz de duasını kabul ederek, ona Yahya'yı bahşetmiş, eşini de doğuma elverişli duruma getirmiştik. Gerçekten onlar iyi işlerde yarışıyorlar, çekinerek ve umarak Bize yakarıyorlar ve Bize karşı gönülden saygı duyuyorlardı.

3/37. Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu; onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi ve onun bakımını Zekerîyya üstlendi. Zekerîyya onun yanına, mabe'de her girdiğinde, yanında yiyecek bulurdu. "Ey Meryem, bunlar nereden (geliyor) sana?" dedi. O da, "Bunlar Allah katındandır," dedi -Allah, dilediği kimseyi hesap-

العَظْمَ مِنِّي وَاسْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا (٥) وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا (٦) يَرِثُنِي وَيَرِثْ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا (٧) يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَى لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا (٨) قَالَ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا (٩) قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُنْ شَيْئًا (١٠) قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَ لَيَالٍ سَوِيًّا (١١) فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا (١٢) يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا (١٣) وَحَنَانًا مِنْ لَدُنَّا وَزَكَاةً وَكَانَ تَقِيًّا (١٤) وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا (١٥) وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُنْعَثُ حَيًّا

(٨٩/٢١) وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ (٩٠) فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَى وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ

(٣٧/٣) فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَامَرْيَمُ أَنَّى لَكَ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

sız rızıklandırır. 38. Zekerîyya orada Rabbine seslendi: "Rabbim, bana, kâtından temiz bir nesil ver; Sen duaları işitirsin" dedi. 39. O mabette namaza durmuş hâldeyken melekler ona "Allah seni, Allah'ın bir kelimesini doğrulayacak, efendi, nefisine hakim ve Salihlerden bir peygamber olacak Yahya ile müjdeliyor" diye ünlədiler. 40. O dedi ki: "Rabbim, bana yaşlılık gelip çatmış, karım da kısır iken, nasıl olur da bir oğlum olur?" (Allah) "Allah dilediğini böylece yapar" dedi. 41. (Zekerîyya) "Rabbim, o zaman bana bir alâmet ver" dedi; (Allah) "Senin alâmetin, insanlarla üç gün boyunca işaret diliyle konuşmandır; Rabbini çokça an ve akşam-sabah O'nu tesbih et!" dedi.

b) Hz. İsa ve Meryem

Kur'an, Hristiyanlarla giriştiği polemikte, onların sapışlarının ana merkezi olan Hz. İsa'yı ve annesi Meryem'i gündeme getirmiştir. Kur'an, büyük ölçüde Pavlus ve sonrasında oluşturulan 'Teslis' ve Hz. İsa'nın ilahi bir tabiatı olduğu iddiasını reddederek; sadece, annesine (Meryem'e) ve kendisine mucizeler verildiğini haber vermiştir. Teslis, aslında putperest latinlerin semitik bir dili ve dini kendilerine çevirirken ortaya çıkardıkları bir yanılsamadır. Bu yaptıkları, tarih boyu sürekli tevhide vurgu yapan Yahudi peygamberlerden sonuncusunun (Hz. İsa) davasının mitolojileştirilmesi ve şirke bulanmasıdır.

19/16. Kitap'ta Meryem'i de an! Hani o, ailesinden ayrılmış ve doğu yönünde bir yere çekilmişti. 17. İnsanlarla arasına bir perde germişti. Ona Ruhumuzu (Cebrail'i) gönderdik de, ona tam bir insan şeklinde göründü. 18. Meryem: "Eğer (Allah'tan) sakınan biri isen, senden Rahman'a sığınırım" dedi. 19. (Cebrail): "Ben ancak Rabbimin sana gönderdiği bir elçisiyim, sana temiz bir oğlan başlatmak için geldim" dedi. 20. (Meryem): "Bana bir insan dokunmamışken, ben kötü bir kadın da değilken, nasıl oğlum olabilir?" dedi. 21. (Cebrail): "Bu senin için böyledir" dedi. "Rabbim: «Bu benim için çok kolaydır. Onu insanlara bir âyet ve Bizden bir rahmet kılacağız» buyurdu" dedi. Ve iş olup bitti. 22. Meryem, ona gebe kaldı ve onunla uzak bir yere çekildi. 23. Doğum sancısı onu bir hurma ağacının dibine ge-

(٣٨) هَٰذَاكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ (٣٩) فَدَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَى مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ (٤٠) قَالَ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ (٤١) قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمَزًا وَادَّعَرَ رَبُّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحَ بِالنَّسِيِّ وَالْإِكْبَارِ

(١٦/١٩) وَادَّعَرَ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ اتَّخَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا (١٧) فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا (١٨) قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا (١٩) قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا (٢٠) قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُنْ بِغِيًّا (٢١) قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَلِنَجْعَلَ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مَّا وَكَانَ أَمْرًا مَقْضِيًّا (٢٢) فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا (٢٣) فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جُذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَالْيَتِيبِي مَتَّ قَبْلُ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا نَسِيًّا (٢٤) فَدَادَاهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا (٢٥)

⁵⁶⁶ veya "... sapasağlam olduğun halde..."

tirdi. "Keşke bundan önce ölseydim de, unutulup gitseydim" dedi. 24-26. (Meryem'in) altından (bir ses) kendisine şöyle seslenmişti: "Sakin üzülme! Rabbin, karını olana şerefli kılmıştır. Hurma ağacını kendine doğru silkele, üstüne taze hurma dökülsün. Ye, iç; gözün aydın olsun! İnsanlardan birini göreceksin olursan: «Ben Rahman'a oruç adadım. Bugün hiç bir insanla konuşmayacağım» de!" 27-28. Meryem, çocuğunu kucağında taşıyarak kavmine getirdi. Onlar: "Ey Meryem! Sen şaşılacak bir şey yaptın. Ey Hârun'un kızkardeşi! Baban kötü bir kişi değildi, annen de iffetsiz değildi" dediler. 29. (Meryem) onu gösterdi. Onlar: "Beşikteki çocukla nasıl konuşabiliriz" dediler. 30-33. (Çocuk:) "Ben Allah'ın kuluym. Bana Kitabı verdi ve beni peygamber yaptı. Nerede olursam olayım, beni mübarek kıldı ve sağ oldukça bana namazı, zekatı ve anneme iyi davranmamı emretti. Beni âsi bir zorba kılmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve dirileceğim gün bana selam olsun" dedi. 34. İşte hakkında şüpheye düştükleri Meryem oğlu İsa, gerçek söze göre budur.

43/59. O (İsa) ancak, kendisine nimet verdiğimiz ve İsrailoğulları'na örnek kıldığımız bir kuldur.

43/63-64. İsa açık belgeleri getirdiği zaman: "Size hikmeti getirdim ve ayrılığa düşüğünüz şeylerin bir kısmını açıklamak üzere geldim. Allah'a karşı saygılı olun, bana itaat edin! Allah benim de Rabbidir, sizin de Rabbinizdir. Artık O'na kulluk edin, bu doğru yoldur" demişti. 65. Ama, gruplar ayrılığa düştüler. Can yakıcı günün azabına uğrayacak olan zâlimlerin vay hâline!

21/91. İffetini koruyana (Meryem'e) rûhumuzdan üflemiş, onu ve oğlunu dünyalar için bir mucize kılmıştık. 92. İşte, sizin bu dininiz İslâm, tek bir dindir ve Ben de Rabbinizim, artık Bana kulluk edin.

23/50. Meryem'in oğlunu da, annesini de

وَهَزَى إِلَيْكَ بِجُذُعِ النَّخْلَةِ تَسَاقُطُ عَلَيْكَ رَطْبًا جَنِينًا (۲۶) فِكَلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا (۲۷) قَالَتْ بِهِ قَوْمُهَا تَحْمِلُهُ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا (۲۸) يَا اخْتِ هَارُونَ مَا كَانَ لُبُوكَ امْرَأًا سَوْءَ وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بَغِيًّا (۲۹) فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نَكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا (۳۰) قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِي الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا (۳۱) وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا ذُمْتُ حَيًّا (۳۲) وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا (۳۳) وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا (۳۴) ذَلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ

۵۹/۴۳ (۵۹/۴۳) İN HÜ İLÂ EYDİ AN'EMNÂ ELİHE VEJELNÂH MÛLÂ İBİNİ İSRÂİLİ

۶۳/۴۳ (۶۳/۴۳) وَلَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلَفُونَ فِيهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۶۴) إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (۶۵) فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابٍ يَوْمَ الْيَوْمِ

۹۱/۲۱ (۹۱/۲۱) وَالتِّي أَحْصَيْتَ فَرْجَهَا فَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحًا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ (۹۲) İN HÛDİE AÛKÛM AÛME WÂNA RÛKÛM FÂEÛDÛN ۵۰/۲۳ (۵۰/۲۳) وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَى

mucize kıldık. Her ikisini de, pınarı bulunan, oturmaya elverişli yüksek bir yere yerleştirdik.

2/253. Biz bu elçilerin kimine kiminden fazla iyilikte bulunduk. Allah, içlerinden kimine konuştu, kimini de merteye bakımından yükseltti. Meryemoğlu İsa'ya açık belgeleri verdik ve onu Kutsal Ruh'la destekledik. Allah dileseydi, onlardan sonrakiler kendilerine açık belgeler geldikten sonra birbirlerini öldür-mezlerdi. Fakat anlaşmazlığa düştüler ve onlardan kimi inandı, kimi de inkâr etti. Allah dileseydi, birbirlerini öldür-mezlerdi, fakat Allah istediğini yapar.

3/35. İmran'ın karısı: "Rabbim! Karnımda olanı sırf sana adadım, benden kabul buyur! Sen İştien ve Bilien'sin" demişti. 36. Onu doğurduğunda –Allah onun ne doğurduğunu bildiği hâlde–: "Ya Rabbi! Kız doğurdum. Erkek kız gibi değildir⁵⁶⁷ ve ben ona Meryem adını verdim. Onu da, soyunu da, kovulmuş kötü Şeytan'dan sana güveniyorum" demişti. 37. Rabbi o kızı güzel bir şekilde kabullendi, onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi ve onu Zekerîyya'nın korumacılığına verdi. Zekerîyya Mabel'e her girişinde, onun yanında bir yiyecek bulurdu. "Ey Meryem! Bu sana nereden (geldi)?" derdi. Meryem de: "Bu Allah'ın katındandır" derdi. Allah, dilediğini hesapsızca rızıklandırır.

3/42-43. Melekler: "Ey Meryem! Allah seni seçti, anıttı ve seni bütün kadınlara üstün tuttu. Ey Meryem! Rabbine gönülden boyun eğ, secdeye var, rûkû edenlerle beraber rûkû et!" demişlerdi. 44. (Ey Muhammed!) Bu, sana bildirdiğimiz gayb haberlerindendir. Meryem'e hangisi bakacak diye oklarıyla kurra çekerlerken sen yanlarında değildin. Çekişirlerken de yanlarında değil-

رَبُّوَةً ذَاتَ قُرَارٍ وَمَعِينٍ

۲/۲۵۳ (۲/۲۵۳) تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ

۳۵/۳ (۳۵/۳) إِذْ قَالَتْ امْرَأَةُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۳۶) فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذَرَيْتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ (۳۷) فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَمَرْيَمُ أَنَّىٰ لَكَ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

۴۲/۳ (۴۲/۳) وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَىٰ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ (۴۳) يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ (۴۴) ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَقُولُونَ أَفَلَمْهَمُ إِيَّاهُمْ يَكْفُلْ مَرْيَمَ وَمَا كُنْتَ

⁵⁶⁷ Hz. Meryem'in annesi, çocuğu doğmadan, onu Mabel'e hizmetkar veya din adamı olarak adanmış ve kız çocuğunun da bu hizmetlere uygun olmadığını bildiği için, bu cümle ile bir nevi hayal kırıklığını ifade etmektedir.

din. 45. Melekler: "Ey Meryem! Allah kendi katından bir kelimeyi sana müjdeli; onun adı Meryem oğlu İsa Mesih'tir. O, dünya ve ahirette gözde ve yakın kılınarlardır" demişlerdi. 46. (İsa) insanlarla beşikte iken de, yetişkin iken de konuşacaktır; o iyilerdendir. 47. Meryem: "Rabbim! Bana bir insan dokunmamışken nasıl çocuğum olabilir?" dedi. Melek de: "Senin için bu böyledir. Allah dilediğini yaratır. O, bir işin olmasını dilerse ona 'Ol!' der ve o da olur" dedi. 48-51. Allah ona Kitab'ı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretecek ve İsrailoğulları'na (şöyle diyen) bir elçi kılacaktır: "Ben size Rabbinizden bir belge getirdim. Ben çamurdan kuş şeklinde bir heykel yapıp ona üfleceğim, o da Allah'ın izni ile kuş olacak; anadan doğma körü ve alacalıyı iyi edeceğim; Allah'ın emri ile ölüleri dirilteceğim; yiyeceklerinizi ve evlerinizde sakladıklarınızı bildireceğim. Eğer inanırsanız bunda sizin için ders vardır. Benden önce gelen Tevrat'ı tasdik ederek, size haram kılınanların bir kısmını helal etmem için Rabbinizden size bir belge getirdim. Öyleyse Allah'a saygılı olun ve bana itaat edin. Allah hem benim Rabbim, hem de sizin Rabbinizdir. O'na tapın; doğru yol budur". 52-53. İsa, onların inkâr edeceğini anlayınca: "Allah yolunda bana kimler yardımcı olur?" dedi. Sadık dostları (Havariler): "Allah'ın yardımcıları Biziz; biz Allah'a inandık. Bizim (Allah'a) teslim olduğumuza şahit ol. Rab-bimiz! İndirdiğine inandık ve Elçine uyduk; öyleyse bizi şahitlik edenlerle beraber yaz" dediler. 54. Onlar tuzak kurdular, Allah da tuzak kurdu. En iyi tuzağı Allah kurar. 55-57. Allah demişti ki: "Ey İsa! Senin canını alacağım ve seni kendime yükselteceğim, seni inkârcılardan temizleyeceğim; sana uyanları, kıyamet gününe kadar inkârcılardan üstün tutacağım. Sonra bana döneceksiniz ve anlamadığınız hususlarda aranızda hüküm vereceğim. İnkâr edenlere gelince, onlara dünya ve ahirette çetin bir azapla azap edeceğim. Onların hiç bir yar-

لَذِينَمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ٤٥) إِذْ قَالَتِ الْمَلَأَنُكَ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ٤٦) وَيَكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ ٤٧) قَالَتْ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمَسِّنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ إِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ٤٨) وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ ٤٩) وَرَسُولًا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ أَنِّي أَخْلَقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ وَأُخِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ٥٠) وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَلَأَجْلَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ٥١) إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ٥٢) فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَا مُسْلِمُونَ ٥٣) رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ٥٤) وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ ٥٥) إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنِي مَرْيَمَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ٥٦) فَمَا الَّذِينَ كَفَرُوا فَاغْزَبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ٥٧) وَأَمَّا

dımcısı olmayacaktır. Ama inanıp yararlı işler yapanlara gelince, onların ücretlerini (Allah) kendilerine ödeyecektir. Allah hakkızsızlık yapanları sevmez". 58. Sana bu okuduklarımız, âyetlerden ve hikmetli Kur'an'dandır. 59. Allah katında İsa'nın durumu, Âdemin durumu gibidir.⁵⁶⁸ Adem'i topraktan yaratmıştı. Sonra ona: "Ol!" demiş; o da olmuştu.

4/156-158. Bu, bir de inkârlarından, Meryem'e büyük iftiharlarından ve: "Biz Allah'ın Elçisi Meryem oğlu İsa Mesih'i öldürdük" demelerinden ötürüdür. Oysa, onu öldürmediler ve asmadılar; fakat kendileri öyle sandılar. Doğrusu, anlaşmazlığa düştükleri şeyde şüphededirler. Bu hususta zanna uymaktan başka kesin bir bilgileri yoktur. Onu öldürdüklerini kesinkes bilemediler. Bilakis Allah onu kendisine yükseletti. Allah güçlüdür, Bilgedir. 159. Kitaplılar'dan hiç bir kimse yoktur ki, ölümünden önce ona (İsa'ya) inanmasın.⁵⁶⁹ Kıyamet günü o da onların aleyhine tanıklık edecektir.

4/171. Ey Kitap Ehlil! Dininizde taşkınlık etmeyin. Allah hakkında ancak gerçek olanı söyleyin. Meryem oğlu İsa Mesih,⁵⁷⁰ Allah'ın Elçisi, Meryem'e verdiği sözü ve kendinden bir ruh'tur⁵⁷¹. Allah'a ve elçilerine inanın. "Üçtür" demeyin; iyiliğiniz için bundan vazgeçin. Allah, ancak

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أَجْرَهُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ٥٨) ذَلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْآيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ ٥٩) إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

١٥٦/٤) وَكَفَرَهُمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا ١٥٧) وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا ١٥٨) بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ١٥٩) وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَإِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا

١٧١/٤) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ الْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انْتَهُوا

⁵⁶⁸ Hz. İsa ahirette onların aleyhine tanıklık edeceğine göre, bunlar ona hakkıyla iman etmiş kişiler değildir. Yani ölümünün hemen öncesinde iman etmişlerdir. O zaman, bunlar Hz. İsa döneminde, o hayatta iken yaşayan Yahudiler olabilir. Çünkü sonraki Yahudiler'den hiç birinin ona inanmadığını tarihen biliyoruz. Ona inansalardı, o zaman Hristiyan olurlardı.

⁵⁷⁰ Arapça metindeki, "...ve kelimetun elkâhâ.", ifadesini, Meryem'e verdiği 'emr'i olarak anlamak en doğrusudur. 'Kelime' ifadesi, Kur'an'da birçok yerde (örn. 6/115; 7/137; 10/19 vb.) Allah'ın hükmü, emri anlamında kullanılmaktadır. Ancak, Mevdudî'nin de belirttiği gibi, Hristiyanlar bu kelimeyi 'ilahi Kelam' olarak anladılar ve daha sonra da 'Logos'a çevirdiler. Bu ise Hz. İsa'nın ilahlaştırılmasının başlangıcı oldu.

⁵⁷¹ Arapça metindeki ve *rûhun minhu* ifadesini "Allah'ın Ruhu" olarak anlamak yanlış olur. Hristiyanlar'ın şirki bu anlayıştan doğmaktadır. Doğru anlam "Allah'tan bir ruh"tur. Buradaki 'ruh' Allah'dan bir parça değil, onun kudretinin ve yaratmasının (emrinin) bir çeşididir. Hz. Âdem'i yaratırken de ona canlılık veren şey, ("Ona ruhumdan üfledim"(15/39) aynı özelliiktir. Nitekim, Meryem suresinin 17. ayetinde "...Biz ona ruhumuzu gönderdik de, o kendisine tam bir insan şeklinde göründü..." denmektedir. 21.Enbiya/91'de ise bu olay, 'üfleme' şeklinde anlatılır; tıpkı Âdem'e üflediği gibi: "...Biz ona ruhumuzdan üfledik; onu ve oğlunu bütün toplumlar için ibret kıldık".

⁵⁶⁸ Bir mucize olarak Hz. İsa'nın babasız doğması, Allah'ın güç yetiremeyeceği bir şey değildir. Nitekim, Hz. Âdem de Allah tarafından, ana ve babası olmaksızın yaratılmıştır.

tek bir Tanrı'dır; O çocuk sahibi olmaktan yücedir. Göklerde olanlar ve yerde olanlar O'nundur. Vekil olarak Allah yer. 172. Mesih de, gözde melekler de Allah'a kul olmaktan çekinmezler. O'na tapmaktan kim çekinir ve büyüklük tasarlarsa, (bilsin ki) O onların hepsini huzurunda toplayacaktır.

61/6. Meryemoğlu İsa: "Ey İsrailoğulları! Ben, benden önce gelmiş olan Tevrat'ı doğrulayan, benden sonra gelecek ve adı Ahmed olacak bir elçiyi müjdeleyen, Allah'ın size gönderilmiş bir elçisiyim" demişti. Ama o Elçi (Muhammed) kendilerine açık belgelerle geldiği zaman: "Bu apaçık bir büyüdür" dediler.

5/110. Allah: "Ey Meryem oğlu İsa! Sana ve anana olan nimetimi an!" demişti "Beşikte ve yetişkin iken insanlarla konuşurken seni Kutsal Ruh'la desteklemiştim. Sana Kitab'ı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim. Sen iznimle çamurdan kuş biçiminde bir şekil yapıyor ve ona üflüyordun da, yine Benim iznimle kuş oluyordu. Körü ve alacalıyı iznimle iyileştirmiştin. İznimle ölüleri çıkarıyordun. Sen, İsrailoğulları'na açık belgelerle geldiğin ve onların inkâr edenleri: «Bu, ancak açık bir büyüdür» dedikleri zaman, Ben onlara senden el çektiğim" dedi. 111. Havariler'e: "Bana ve Elçim'e inanın!" diye bildirmiştim. Onlar da: "İ-nandık; bizim Müslüman olduğumuza tanık ol" demişlerdi. 112. Havariler: "Ey Meryem oğlu İsa! Rabbin, gökten bize bir sofrayı indirebilir mi?" demişlerdi de, o: "Eğer inanıyorsanız Allah'a saygılı olun" demişti. 113. Onlar: "Ondan yemeyi, kalplerimizin tatmin olmasını, senin bize doğru söylediğini bilmek ve ona tanık olmak istiyoruz" dediler. 114. Meryem oğlu İsa: "Ey Allahım, Rabbiniz! geçmiş ve geleceklerimiz için bir bayram ve senden bir belge olmak üzere, bize gökten bir sofrayı indir. Bizi rızıklandır. Sen rızık verenlerin en iyisisin" dedi. 115. Allah: "Ben onu size indireceğim. Ama bundan sonra sizden inkâr edene, hiç

خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا (١٧٢) لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَهُهُ جَمِيعًا

٦/٦١ وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَابَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ

١١٠/٥ إِذْ قَالَ اللَّهُ يَاعِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَى وَالِدَتِكَ إِذْ أُوتِيتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تَكَلَّمَ النَّاسُ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَفْخُفُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِي وَتُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَى بِإِذْنِي وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ (١١١) وَإِذْ أُوحِيتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ (١١٢) إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَاعِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (١١٣) قَالُوا نَرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَّقْتَ وَتَكُونُ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ (١١٤) قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ (١١٥) قَالَ اللَّهُ إِنِّي مَنَزَلْتُهَا عَلَيْكُمْ فَلَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ مَنِّكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ

kimseye azap etmeyeceğim bir azabla azap edeceğim" dedi. 116-118. Allah: "Ey Meryem oğlu İsa! Sen mi insanlara: "Beni anamı tanrı edinin" dedin?" demişti de, İsa: "Hâşâ; hakkım olmayan bir sözü söylemek bana yaraşmaz. Şayet (böyle bir şey) söylemiş olsaydım, Sen onu bilirdin. Sen benim içimde olanı bilirsin, ben Senin zatında olanı bilmem, çünkü gaybı ancak Sen bilirsin. Ben onlara ancak: "Benim de Rabbiniz, sizin de Rabbiniz olan Allah'a tapın" diye, bana emrettiğini söyledim. Aralarında bulunduğum sürece onlara gözcü idim. Beni öldürdüğün zaman, onları Sen gözlüyordun. Zaten Sen herşeye tanıksın. Eğer onlara azap edersen, onlar Senin kullarıdır. Eğer onları bağışlasan, şüphesiz Sen Üstün'sün, Bilge'sin" demişti. 119. Allah: "Bugün, doğru olan kimselere doğruluklarının yarar sağladığı gündür. Onlara, altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetler vardır. Allah onlardan hoşnut olur, onlar da Allah'tan hoşnut olurlar. İşte başarı budur" dedi.

5/72. Andolsun "Allah, Meryem oğlu Mesih'in kendisidir" diyenler kâfir olmuşlardır. Oysa Mesih: "Ey İsrailoğulları! Benim de Rabbiniz, sizin de Rabbiniz olan Allah'a tapın; kim Allah'a ortak koşarsa, doğrusu Allah cenneti ona haram eder, onun varacağı yer ateştir, haksızlık edenlerin yardımcısı yoktur" demişti.

5/75. Meryemoğlu Mesih sadece bir elçidir. Ondan önce de elçiler gelip geçmiştir. Onun annesi de dosdoğrudur. Her ikisi de yemek yedi. Onlara âyetleri nasıl açıkladığımıza bir bak, sonra da nasıl (ayartılarak) döndürüldüklerine bak.

أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ (١١٦) وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَاعِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ أَنْتَ قُلْتُ لِلنَّاسِ اتَّخَذُونِي وَأُمِّي إِلهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ إِنْ كُنْتَ قُلْتَهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعَلَّمَ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ (١١٧) مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ عِبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبُ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (١١٨) إِنْ تَعَذَّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (١١٩) قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمَ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْ ذَلِكَ الْفَوْزِ الْعَظِيمِ

٧٢/٥ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَابَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ

٧٥/٥ مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صَدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انظُرْ كَيْفَ بَيَّنَّنَا لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُونَ

C. DİĞER TARİHİ ŞAHSİYETLER, TOPLULUKLAR VE

OLAYLAR

1. Lokman

Lokman hakkında Kur'an'da ayrıntı yer almamaktadır. Araplar arasında bilgeliliğiyle bilinen bu tarihî şahsiyet Kur'an'da, oğluna yaptığı tavsiyeler münasebetiyle anılır. Kur'an tarafından ıktibas edilen Lokman'ın bu tavsiyeleri, dinin özünün sahih bir iman ve güzel ahlak olduğunu, hiç bir yerde ve hiç bir zaman değişmediğini göstermektedir.

31/12. Allah'a şükretmesi için Lokmân'a hikmet verdik. Şükreden kimse ancak kendisi için şükretmiş olur. İnkâr eden ise, (bilsin ki) Allah muhtaç değildir, övgüye layıktır. 13. Lokmân, oğluna öğüt vererek: "Ey oğulcuğum! Allah'a eş koşma! Doğrusu, şirk büyük zulümdür" demişti. 14. Biz insana, ana ve babasını tavsiye etmişizdir. Annesi onu güçsüzlükten güçsüzlüğe uğratarak kamında taşımıştı. Çocuğun süten kesilmesi ise iki yıl sürer. "Bana ve ana-babana şükret" diye ona öğütte bulunmuşuzdur. Dönüş Banadır. 15. (Ey insanoğlu!) Ana-baban seni, körü körüne Bana ortak koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme; dünya işlerinde onlarla güzel geçin; Bana yönelen kimsenin yoluna uy; sonunda dönüşünüz Banadır. O zaman yaptıklarınızı size bildiririm. 16-19. Lokmân şöyle dedi: "Ey oğulcuğum! İşlediğin şey bir hardal tanesi ağırlığına da olsa, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde de bulunsa, Allah onu senin karşına getirir. Allah nüfuz edip, haber alandır. Ey oğulcuğum! Namazı kıl, uygun olanı buyurup kötülükten vazgeçir, başına gelene karşı dayanıklı ol. Bunlar, üzerinde durulmaya değer işlerdir. İnsanları küçümseyip yüz çevirme, yeryüzünde böbürlenerek yürüme; Allah kendini beğenip övünen hiç kimseyi sevmez. Yürüyüşünde tabii ol, sesini kıs! Seslerin en çirkinini eşeklerin sesidir".

(١٢/٣١) وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ (١٣) وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ (١٤) وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهَذَا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالَهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ (١٥) وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (١٦) يَا بُنَيَّ إِنِّهَا إِن تَكُن مِمَّنْ مِتَّالِ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ (١٧) يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزَمِ الْأُمُورِ (١٨) وَلَا تُصَغِرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ (١٩) وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْلُظْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ

2. Zülkarneyn ve Ye'cüc-Me'cüc

Zül'karneyn, Arapça'da 'iki boynuzlu' demektir; anlatılan kişinin Araplar arasında bilinen lakabıdır. Hükümdar olduğu anlaşılan bu şahsın kimliği konusunda ne tarihçiler, ne de müfessirler bir belirlemede bulunabilmişlerdir. Onun Büyük İskender olduğunu iddia edenler olduğu gibi, bir İran hükümdarı (Kisra) olduğunu söyleyenler de vardır.

18/83. (Ey Muhammed!) Sana Zülkarneyn'i sorarlar. "Size onun bir anısını okuyacağım" de! 84-85. Biz onu yeryüzüne yerleştirmiştik ve herşeyin yolunu ona öğretmiştik; ve o bir yol tutmuştu. 86. Sonunda güneşin battığı yere ulaşıncaya, onu kara balçıklı bir suda batıyor gördü. Orada bir kavme rastladı. "Zülkarneyn! Onlara azap da edebilirsin, iyi muamelede de bulunabilirsin" dedik. 87-88. "Haksızlık yapana azap ederiz, sonra o Rabbine döndürülür, O onu görülmemiş bir azaba uğratar. İnanıp yararlı iş işleyene ise, mükafat olarak güzel şeyler vardır; ona buyruğumuzdan kolay olanı söyleriz" dedi. 89. Sonra yine bir yol tuttu. 90. Sonunda güneşin doğduğu yere ulaşıncaya, onu, güneşe karşı kendilerine bir siper yapmadığımız bir kavmin üzerine doğarken buldu. 91. İşte böyle; ondaki herşeyi bilgice kuşatmıştik. 92. Sonra yine bir yol tuttu. 93. Sonunda, iki seddin arasına varınca, orada neredeyse hiç laf anlamayan bir kavme rastladı. 94. Dediler ki: "Zülkarneyn! Ye'cüc ve Me'cüc bu ülkede bozgunculuk yapıyorlar. Bizimle onların arasına bir sed yapman için sana bir vergi verelim mi?" 95-96. "Rabbimin bana verdikleri sizinkinden daha iyidir. Bana gücünüzle yardım edin de, sizinle onların arasına bir sed yapayım. Bana demir kütleleri geti-

(١٨/٨٣) وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْقُرْنَيْنِ قُلْ سَأَتْلُو عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا (٨٤) إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا (٨٥) فَاتَّبَعَ سَبَبًا (٨٦) حَتَّى إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَا ذَا الْقُرْنَيْنِ إِنَّمَا أَنْتَ تُعَذِّبُ وَإِنَّمَا أَنْتَ تُتَخَذُ فِيهِمْ حُسْبًا (٨٧) قَالَ أَمَا مِنْ ظَلَمٍ فَسَوْفَ نَعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَى رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نَكْرًا (٨٨) وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءُ الْحُسْنَى وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا (٨٩) ثُمَّ اتَّبَعَ سَبَبًا (٩٠) حَتَّى إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَى قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا (٩١) كَذَلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا (٩٢) ثُمَّ اتَّبَعَ سَبَبًا (٩٣) حَتَّى إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا (٩٤) قَالُوا يَا ذَا الْقُرْنَيْنِ إِنَّا يَا جُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَى أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا (٩٥) قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا (٩٦) آتُونِي زَبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّى إِذَا سَاوَى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا حَتَّى إِذَا جَعَلَهُ

572 Sefere çıktı.

573 Güneşin battığı yer uzak batıdır. Kur'an, muhataplarının dilini kullanırken, bu tür yanlış bilgi temelli terim ve ifadelerle de zaman zaman yer vermiştir. "Faiz yiyenler, şeytan çarpmış kişinin kalktığı gibi kalkacaktır..." (2. Bakara / 275). Kur'an'ın bu tür ifadelerle yer vermesi, yalnızca 'dil'den kaynaklanan bir zorunluluktur; yoksa, Kur'an'ın bu ifadeleri kullanması, bunların bilgi içeriğini kabul ettiği anlamına gelmez.

574 Zülkarneyn'in Atlas Okyanusu'na kadar gittiği rivayet edilir.

575 Müfessirler, Ye'cüc ve Me'cüc'ün, Orta Asya'da yaşayan Tatarlar, Moğollar, Hunlar ve İskitler olduğu kanaatindedirler.

rin" dedi. Bunlar iki dağın arasını doldurunca: "Körükleyin!" dedi. Demir kor hâline gelince: "Bana erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim" dedi. 97. Artık Ye'cuc ve Me'cuc onu ne aşabildiler, ne de delip geçebildiler. 98. Zülkarneyn: "İşte bu, Rabbinin bir rahmetidir. Rabbinin tayin ettiği zaman gelince, onu yerle bir eder; Rabbinin verdiği söz gerçektir" dedi.

3. Ashâb-ı Kehf

Tefsirlerdeki bilgilere göre, Ashab-ı Kehf, Roma İmparatoru Dekanus zamanında yaşamışlardır. O dönemde Hz. İsa'ya inanan mü'minlere zulmedilmekteydi. Dinlerini terkemeyip, bu zulümlerden kaçarak bir mağaraya sığınan bu gençler, Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığın yayıldığı İmparator I.Theodosius zamanında uyandılar.

18/9. (Ey Muhammed!) Yoksa sen, mağara ve kitabe⁵⁷⁶ adamlarının şaşılacak âyetlerimizden olduklarını mı sandın? 10. Hani o gençler mağaraya sığınmış ve: "Rabbimiz! Katından bize bir rahmet ver ve işimizde bize yol göster" demişlerdi. 11. Bunun üzerine Biz de onları mağaranın içinde yıllarca derin bir uykuya daldırmiştuk. 12. Sonra iki gruptan hangisinin kaldıkları süreyi daha iyi hesap edebileceğini öğrenmek için, onları uyandırdık. 13. Onların olayını sana gerçek olarak anlatıyoruz. Onlar Rablerine inanmış bir kaç gençti, Biz de onların hidayetini artırdık. 14. Onların gönüllerini sağlamlaştırmıştık; kalkmış ve şöyle demişlerdi:⁵⁷⁷ "Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. O'ndan başkasına tanrı olarak yalvarmayacağız. Yoksa, saçma söz söylemiş oluruz". 15. Dediler ki: "İşte şu bizim kavmimiz Allah'ı bırakıp tanrıları edindiler. Onların tanrı olduğuna apaçık bir belge getirmeleri gerekmez mi? Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim vardır?". 16. (Onlara:) "Madem ki,

نَارًا قَالَ أَتَوْنِي أَفْرَغَ عَلَيْهِ قَطْرًا ٩٧) فَمَا اسْتَطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ٩٨) قَالَ هَذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي فَإِذَا جَاءَ وَعَذَّ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ وَكَانَ وَعَذُّ رَبِّي حَقًّا

٩/١٨) أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا ١٠) إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَبْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ١١) فَضَرَبْنَا عَلَى آذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ١٢) ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ أَحْصَى لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا ١٣) نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى ١٤) وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُو مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذَا شَطَطًا ١٥) هَؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِنْ أَفْرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ١٦) وَإِذِ اعْتَرَلْتُمُوهُمْ وَمَا يُخْبِرُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأَوْوَا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرُ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَهْتِيْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مَرَقًا ١٧)

siz bu insanlardan ve onların Allah'tan başka taptıklarından ayrıldınız, öyleyse mağaraya sığınınız; Rabbiniz rahmetini size yaysın ve işinizde de size kolaylık göstereyin" (denildi). 17. Güneş doğduğu zaman, mağaralarının sağından geçtiğini ve battığı zaman da sol taraftan geçtiğini görürdün. Onlar da mağaranın içinde boşlukta bulunuyorlardı. Bu, Allah'ın âyetlerindendir. Allah kimi doğru yola koymuşsa, o doğru yoldadır. Kimi de şaşırtmış ise, ona yol gösterecek bir himayeci bulamazsın. 18. Mağaradakiler uykuda iken sen onları uyanık sanırdın. Biz onları sağa ve sola döndürüyorduk. Köpekleri de dirseklerini eşiğe uzatmıştı. Onları görmüş olsaydın, geri dönüp onlardan kaçardın ve için korku ile dolardı. 19-20. Birbirine sorsunlar diye onları böylece uyandırdık. İçlerinden biri: "Ne kadar kaldınız?" dedi. "Bir gün veya bir gündün de az kaldık" dediler. "Ne kadar kaldığınızı Rabbiniz daha iyi bilir. Birinizi şu para ile şehre gönderin de, yiyeceklerin en iyisine baksın ve size yiyecek getirsin, nâzik davransın ve sakın sizi kimseye duyurmasın. Sizi ele geçirirlerse, ya taşıyarak öldürürler veya dinlerine döndürürler. Bu durumda asla kurtulamazsınız" dediler. 21. Böylece, Allah'ın sözünün gerçek olduğunu ve kıyametin kopacağından şüphe edilemeyeceğini bilmeleri için, insanların onları bulmalarını sağladık. Çünkü halk onların hakkında aralarında çekişiyorlardı. "Onların üzerine bir bina yapın" diyorlardı. Oysa onları en iyi Rableri bilir. Tartışmayı kazananlar: "Onların üzerine elbette bir mescit yapacağız" dediler. 22. Gayb hakkında tahminde bulunarak: "Onlar üç kişidir, dördüncüleri köpekleridir" diyecekler, "Beş kişidir, altıncıları köpekleridir" diyecekler, "Yedi kişidir, sekizincileri köpekleridir" diyecekler. De ki: "Onların sayısını en iyi Rabbin bilir. Onları pek az kimseden başkası da bilmez". Bunun için, onlar hakkında, yüzeysel tartışma dışında (derin) tartışmaya girme ve onlar hakkında kimseden

وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ تَوَارُورُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَتْ تَقَرَّبُ مِنْهُمْ ذَاتَ الشَّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْ ذَلِكَ مِنَ آيَاتِ اللَّهِ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْسِدًا ١٨) وَتَحْسَبُهُمْ لِقَافًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشَّمَالِ وَكَلِّبُهُمْ بِاسِطٍ ذِرَاعِيهِ بِالْوَصِيدِ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَكَلَّمْتُمْ مِنْهُمْ رُعْبًا ١٩) وَكَذَلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هَذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنْظُرْ أَيُّهَا أَزْكَى طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا ٢٠) إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعَذِّبُوكُمْ فِي مَلْتَمِهِمْ وَلَنْ تُفْلِحُوا إِذَا أَبَدًا ٢١) وَكَذَلِكَ أَعْتَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيُعَلِّمُوا أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا إِذْ يَتَنَازَعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِم بُيُوتًا رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَى أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا ٢٢) سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ بِعَدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِمْ مِنْهُمْ أَحَدًا

⁵⁷⁶ Arapça metindeki *rakim* kelimesi, Ashab-ı Kehf'in anısına dikilen kitabe anlamına gelebileceği gibi, bu olayın gerçekleştiği yerin adı da olabilir.

⁵⁷⁷ Rivayetlere göre, bu söylevi Roma imparatoru Dekanus'un huzurunda vermişlerdi.

bilgi isteme!

18/25. Onlar mağaralarında üç yüz veya üçyüz dokuz yıl kaldılar. 26. De ki: "Onların ne kadar kaldığını, göklerin ve yerin görünmeyi kendisinin olan Allah bilir." O, ne kadar güzel görür ve ne kadar güzel işitir. İnsanların O'ndan başka yakın dostu yoktur. O kendi hükmüne kimseyi ortak etmez.

4. Ashâb-ı Uhdûd

Bu olayın nerede ve kimler tarafından gerçekleştirildiğine dair çeşitli rivayetler vardır. En yaygın kabule göre, Yemen'in Yahudi kralı Zû Nuvâs, Yahudiliği kabul etmeyen Necranlı Hristiyanlar'ı, ateş dolu çukurlara atarak, onları işkenceyle öldürmüştür.

85/4-5. Çukurlar (kazıp), tutuşturulmuş ateş (le dolduran) o adamların canı çıkı-sın!⁵⁷⁸ 6-7. Hani (ateş çukurlarının) etrafına kurulmuş, mü'minlere yaptıklarını seyrediyorlardı. 8-9. Sadece göklerin ve yerin hükümrânlığı kendisinin olan övgüye lâyık ve Üstün Allah'a inanmış olmalarından dolayı onlardan öd alıyorlardı. Allah herşeye tanıktır.

5. Ashâb-ı Karye

Tefsirlerde, aşağıdaki pasajda zikredilen beldenin Antakya, elçilerin de Hz. İsa'nın havarileri olduğu belirtilir. Esasen ne Kur'an bu konuda bir ipucu vermektedir, ne de müfessirlerin dayandıkları Hristiyan geleneğinin bilimsel bir temeli vardır. Doğrusunu Allah bilir.

36/13. Onlara şu kasaba halkını örnek ver. Hani onlara elçiler gelmişlerdi. 14. Onlara iki elçi göndermiştik de, onları yalanlamışlardı. Biz de onları üçüncü bir elçiyle desteklemiştik. Onlar: "Biz size gönderilmiş elçileriz" demişlerdi. 15. (Kasabalılar:) "Siz de ancak bizim gibi birer insansınız. Rahmân da bir şey indirmemiştir. Sadece yalan söylüyorsunuz."

(٢٥/١٨) وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا ٢٦ قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا

(٤/٨٥) قَتَلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ٥ النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ٦ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ٧ وَهُمْ عَلَى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ٨ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ٩ الَّذِي لَهُ مَلَكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

(١٣/٣٦) وَاصْطَرَبَ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ ١٤ إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ ١٥ قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ١٦ قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ

nuz" demişlerdi. 16-17. (Elçiler:) "Rabbimiz bizim size gönderildiğimizi bilmektedir; bize düşen ancak açıkça tebliğ etmektir" demişlerdi. 18. (Kasabalılar:) "Sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık. Eğer vazgeçmezseniz, sizi taşılayacağız ve size bizden can yakıcı bir azap dokunacaktır" demişlerdi. 19. (Elçiler:) "Uğursuzluğunuz kendinizdendir. (Bu uğursuzluk) size öğüt verildiği için mi? Hayır; siz aşırı giden bir topluluksunuz" demişlerdi. 20-25. Şehrin öbür ucundan koşarak bir adam gelmiş ve: "Ey Kavmim! Gönderilen elçilere uyun! Sizden bir ücret istemeyenlere uyun. Onlar doğru yoldadırlar. Beni yaratana ne diye kulluk etmeyeyim? Siz de O'na döneceksiniz. O'ndan başka tanrılar edinir miyim? Eğer Rahman olan Allah bana bir zarar vermek isterse, onların şefaati bana fayda vermez, onlar beni kurtaramazlar. O takdirde, apaçık bir sapıklık içinde olurum. Ben Rabbinize inandım; beni dinleyin" demişti. 26-27. Ona: "Cennete gir!" dedi. "Keşke kavmim, Rabbin'in beni bağışladığını ve beni ağırlananlardan biri kıldığını bilse!" dedi. 28-29. Ondan sonra, kavmi üzerine gökten bir ordu indirmedik; zaten indirecek de değildik. Sadece tek bir çığlık koptu; birden sönüp gittiler.

إِنَّا إِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ ١٧ وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ١٨ قَالُوا إِنَّا نَطَّيَّرْنَا بِكُمْ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ١٩ قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ إِنَّنِ ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُشْرِقُونَ ٢٠ وَجَاءَ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ٢١ اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ ٢٢ وَمَا لِي لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ٢٣ أَلَا اتَّخَذَ مِنْ دُونِهِ آلِهَةٌ إِنْ يُرِيدُنِي الرُّحْمَانُ بِضُرٍّ لَا تَغْنِ عَنِّي شِفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونِ ٢٤ إِنِّي إِذَا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ٢٥ إِنِّي آمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمِعُونِ ٢٦ قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ ٢٧ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ٢٨ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ ٢٩ إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَنِيعَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ خَامِلُونَ

6. Tübbâ' Kavmi

Tübbâ' kelimesi bir kavmin adı değil, Yemen'deki Himyer hükümdarlarının ünvanıdır. Tübbâ kavmi de, Sebe'nin bir boyu olarak kabul edilir.

50/14. Eykeliler ve Tübbâ kavmi de (yalanlamışlardı). Bunların hepsi elçileri yalanlamışlardı da, tehdidim gerçekleşmişti.

44/37. Bunlar mı daha üstün, yoksa Tübbâ kavmi ve onlardan öncekiler mi? Onları yok etmişizdir, çünkü onlar suçlu idiler.

(٣٧/٤٤) أَهْمُ خَيْرٌ أَمْ قَوْمٌ تُبَّعَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ

⁵⁷⁸ Ashâb-ı Uhdûd, zulüm gören mü'minler değil, onlara işkence edenlerdir. Bu nedenle, bu ayetlerin "... Ashâb-ı Uhdûd öldürüldü..." şeklinde çevrilmesi yanlıştır.

7. Ress Halkı

'Ress' Arapça'da kuyu anlamına gelen bir kelimedir. Dolayısıyla, Kur'an'da 'Ress Halkı' ifadesiyle hangi toplumun nitelendiği açık değildir. En yaygın iki görüşe göre bunlar Hz. Şuayb'ın kavmi olan Medyenliler'dir veya Semud'un helakinden geriye kalanlardır.

50/12-14. Onlardan önce Nüh'un kavmi, Ressliler, Semüd, Âd, Firavun, Lût'un kardeşleri, Eykeliler ve Tübbâ kavmi de yalanlamışlardı. Bunların hepsi elçileri yalanlamışlardı da, tehdidim gerçekleşmişti.

25/38-39. Âd, Semüd ve Ressliler'e ve bunların arasında bir çok nesillerin her birine misallerle anlattık, ama dinlemeyenleri için hepsini kırdık geçirdik.

8. Sebeliler

Sebe (Saba), Yemen bölgesindedir. Araplar o bölgenin tamamına Sebe derlerdi. Kur'an, Sebeliler'den iki ayrı yerde söz eder. Bunlardan birinde, Hz. Süleyman'la çağdaş olan Kraliçe Belkis dönemindeki durumlarına atıfta bulunmaktadır. Diğeri ise, Kral Şurahbil döneminde meydana geldiği tahmin edilen sel felaketiyle ilgilidir.

27/22-26. Çok geçmeden Hüdhüd gelip Süleyman'a: "Senin bilmediğin bir şeyi öğrendim. Sana Sebe'den gerçek bir haber getirdim. Oranın halkına hükmeden, herşeyden kendisine bolca verilen ve büyük bir tahta sahip olan bir kadın buldum. Onun ve kavminin Allah'ı bırakıp güneşe secde ettiklerini gördüm. Göklerde ve yerde gizli olanları ortaya koyan, gizlediğiniz ve açıkladığınız şeyleri bilen Allah'a secde etmemeleri için, Şeytan onlara, yaptıklarını güzel göstermiş, onları doğru yoldan alıkoymuş. Bunun için doğru yolu bulamıyorlar. Yüce arşın sahibi olan Allah'tan başka tanrı yoktur" dedi. 27-28 Süleyman: "Doğru mu söylüyorsun, yoksa yalancılardan mısın? Bakacağız. Şu yazımı götür, onlara at; sonra bir yana çekil, varacakları sonuca bak" dedi. 29-32. Sebe Kraliçesi: "Ey ileri gelenler! Bana Süleyman'dan, Esirgeyen Merhametli Allah'ın adıyla başlayan ve: 'Sakin bana

(١٢/٥٠) كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ (١٣) وَعَادٌ وَقِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطٍ (١٤) وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَقَوْمُ ثَعْنِبٍ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدُ

(٣٨/٢٥) وَعَادًا وَثَمُودَ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا (٣٩) وَكُلًّا ضَرَفْنَا لَهُ الْأَمْثَالَ وَكُلًّا نَبِّرْنَا نَبِيرًا

karşı baş kaldırmayın ve teslim olarak gelin!' diyen önemli bir mektup bırakıldı. Ey ileri gelenler! Vereceğim emir hakkında bana fikrinizi söyleyin; siz benim yanımda bulunmadıkça, bir iş hakkında kesin bir hüküm vermem" dedi. 33. İleri gelenler: "Biz güçlü kimseler ve zorlu savaş adamlarıyız; emir senindir, sen ne buyuracağını düşün" dediler. 34-35. Kraliçe: "Hükümdarlar bir şehre girdikleri zaman orasını perişan ederler, onurlu kimselerini alçaltırlar. İşte onlar böyle davranırlar. Ben onlara bir hediye göndereyim de, elçilerin ne ile döneceklerine bakayım" dedi. 36-37. Süleyman'a geldiklerinde: "Bana mal ile yardım etmek mi istiyorsunuz? Allah'ın bana verdiği, size verdiğinden daha iyidir. Ama belki de siz hediyenizle sevinirsiniz. Onlara hediyeyi geri götür. Onlara güç yetiremeyecekleri bir ordu ile gelir, onları oradan al-çalmış ve küçük düşmüş olarak çıkartırım" dedi. 38. Süleyman: "Ey ileri gelenler! Bana teslim olarak gelmelerinden önce, hanginiz o kraliçenin tahtını bana getirebilir?" dedi. 39. Cinlerden bir ifrit: "Sen yerinden kalkmadan önce, onu (Saba kraliçesinin tahtını) sana ben getiririm; ben buna gücü yetecek güvenilir biriyim" dedi. 40. Kitab ilmine sahip olan biri: "Ben onu sana, gözünü açıp kapamadan getiririm" dedi. Süleyman, tahtı yanına yerleşmiş görünce: "Bu, şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınavan Rabbimin lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur; fakat nankörlük eden bilsin ki, Rabbim muhtaç değildir, cömerttir" dedi. 41. Süleyman: "Kraliçenin tahtını onun tanımayacağı hâle getirin! Bakalım tanıyabilecek mi, yoksa tanıyamayacak mı?" dedi. 42. Kraliçe geldiğinde: "Senin tahtın böyle miydi?" denildi. O da: "Sanki odur, daha önce bize bilgi verilmişti ve Müslüman olmuştuk" dedi. 43. Kraliçeyi o zamana kadar alıkoyma, Allah'tan başka taptığı şeylerdi; çünkü kendisi inkarcı bir kavimdendi. 44. Ona: "Köşke gir" dendi; salonu görünce, onu derin bir su sanarak eteğini yukarı çekti. Süleyman: "Bu, camdan yapılmış cilalı bir salondur" dedi. Kra-

تَعَلَّوْا عَلَيَّ وَأَتُونِي مُسْلِمِينَ (٣٢) قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّى تَشْهَدُون (٣٣) قَالُوا نَحْنُ أَوْلُوا قُوَّةً وَأُولُوا بَأْسٍ شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانْظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ (٣٤) قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعْرَاجَ أَهْلِهَا آذِلَّةً وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ (٣٥) وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهِدْيَةٍ فَانْظُرِي بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ (٣٦) فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَانُ قَالَ أَتَيْتُكُمْ بِمَالٍ فَمَا آتَانِي اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا آتَاكُمْ بَلْ أَنتُمْ بِهِدْيَتِكُمْ تَقْرَحُونَ (٣٧) ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا أَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ (٣٨) قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَكُنْمْ بِأَتْيَانِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ (٣٩) قَالَ عَفَرْتُ مِنَ الْجِبَنِ أَنَا أَتَيْتُكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٍّ أَمِينٌ (٤٠) قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتَيْتُكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَالشُّكْرَ أَمْ الْكُفْرَ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَُشْكُرْ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ (٤١) قَالَ نَكَرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرُ أَتَهْتَدِي أَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ (٤٢) فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَهَكَذَا عَرْشُكِ قَالَتْ كَأَنَّهُ هُوَ وَأَوْتِنَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ (٤٣) وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ (٤٤) قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِهَا قَالَ إِنَّهُ صَرْحٌ مُضْرَدٌ مِنْ قَوَارِيرَ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسْلَمْتُ مِنْ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

liçe: "Rabbim! Şüphesiz, ben kendime yazık etmişim. Süleyman'la beraber, âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum" dedi.

34/15. Sebeliler için, yurtlarında Allah'ın kudretine bir işaret vardı: "Rabbimizin verdiği rızıktan yiyin ve O'na şükredin! İşte hoş bir şehir ve bağışlayan bir Rab" (diyen) sağlı sollu iki bahçe. 16. Fakat onlar yüz çevirdiler; bunun için Biz de üzerlerine Arim selini gönderdik.⁵⁷⁹ Onların bahçelerini buruk yemişli, acı ilginli ve içinde biraz da sedir ağacı bulunan iki bahçeye çevirdik. 17. İnkârlarından ötürü onları böyle cezalandırdık. Biz inkârcıdan başkasını cezalandırır mıyız hiç? 18. Onlarla, kutlu kıldığımız şehirler arasında, karşı karşıya görünen kasabalar var etmiş, oraları gezi- lecek belirli konak yerleri yapmış ve: "Oralarda geceleri ve gündüzleri güven içinde gezin" demiştik.⁵⁸⁰ 19. Ama onlar: "Rabbimiz! Yolculuk yaptığımız şehirlerin arasındaki mesafeyi uzak yap" deyip kendilerine yazık ettiler. Biz de onları efsane yapıverdik. Onları darmadağın ettik. Bunda, sabreden ve çok şükreden kimseler için dersler vardır. 20. İblis onlar hakkında görüşünü doğru çıkartmış ve inananlardan bir grup dışında, hepsi ona uymuşlardı. 21. Oysa, onun onlar üzerinde bir otoritesi yoktu. Ancak, âhirete inananlarla, ondan şüphede olanları öğrenmek için (böyle yaptık). Rabbim herşeyi gözlemlemektedir.

9. Romalılar

Müşrik Arapların, Romalıların Persler tarafından bozguna uğratılmasını iç politikada müminlere karşı kullanmalarına, Allah'ın geleceği haber vererek müdahale etmesi, Kitap Ehli ile 'ortak cephe' stratejisi bağlamında siyasal hassasiyetin bir başka biçimde ifade edilmesidir.

⁵⁷⁹ Sözkonusu sel, Merib seddinin yıkılmasından kaynaklanan felakettir. Kral Şurahbil b.Ya'fur döneminde cereyan etmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

⁵⁸⁰ Kur'an bu pasaja, meşhur Arap göçlerine atıfta bulunmaktadır.

30/1. Elif, Lâ, Mîm. 2-5. Rumlar yakın bir yerde yenildiler;⁵⁸¹ onlar bu yenilgilerinden sonra bir kaç yıl içinde yeneceklerdir.⁵⁸² —eninde sonunda bu iş Allah'a aittir—. İşte o gün, inananlar, istediğine yardım eden Allah'ın yardımına sevineceklerdir.⁵⁸³ O Üstün'dür, Merhametli'dir. 6. Bunu, Allah söz vermiştir. Allah verdiği sözden caymaz, fakat in- sanların çoğu bilmezler.

10. Fil Olayı

Habeşistan Necaşisi tarafından Yemen'e vali olarak atanan Ebrehe, Mekke'nin dinî ve ticarî prestijini kıskanarak Sana'da 'Kulleys' adını verdiği bir kilise yaptırdı. Hicaz Arapla- rından Kinane kabilesinden bir kişi, geceleyin kilisenin içine pistledi. Ebrehe bu olaya kı- zarak Fil ordusuyla Mekke'ye yürüdü ve Kabe'yi yıkmaya yeltendi. Bu sure, Ebrehe or- dusunun bozgununu anlatmaktadır.

105/1. (Ey Muhammed!) Rabb'in, Fil sahiplerine ne yaptığını görmedin mi? O onların düzenlerini boşa çıkarmadı mı? 3-5. Onların üzerine ateşten çıkmış taş- lar atan sürülerle kuşlar gönderip, onları yenilmiş ekin yaprağına çevirmedin mi?

(۱/۳۰) أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ
وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ (۴) فِي بَضْعِ سِنِينَ
لَهُ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدِ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ
الْمُؤْمِنُونَ (۵) يَنْصُرُ اللَّهُ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ
الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۶) وَعَذَّ اللَّهُ لَا يَخْلِفُ اللَّهُ وَعَدَهُ
وَلَكِنْ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

(۱/۱۰۵) أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ
(۲) أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ (۳) وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ
طَيْرًا أَبَابِيلَ (۴) تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ (۵)
فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ

⁵⁸¹ MS. 613'de Şam, 614'de ise Kudüs, Hristiyan Romalılar'dan Mecusi (müşrik) İranlılar'ın eline geçti.

⁵⁸² MS. 623-627 yılları arasında, Romalılar İranlıları yenerek, kaybettikleri toprakları geri aldılar.

⁵⁸³ Allah müşriklere karşı Ehl-i Kitab'ın yanında yer almıştır.

ONUNCU BÖLÜM MESELLER

Kur'an, mesajını daha anlaşılır kılmak için muhataplarının bildiği kıssaları kullandığı gibi, mesel olarak isimlendirilen, kurgulanmış senaryolara da yer vermektedir. Bazı müfessirler mesellerde anlatılan olayların da gerçekleşmiş olaylar olduğunu düşünmüş ve söz konusu olayların kahramanlarının kimleri olduğunu, nerede ve ne zaman cereyan ettiğini araştırmışlardır. Bunun sonucunda başlı başına bir edebiyat geliştiği söylenebilir. Ancak, söz konusu edebiyatı incelediğimizde, birbiriyle çelişik belirlemelerde bulunduklarını görürüz. Dolayısıyla, bu edebiyatın bir bilgi değeri olduğu söylenemez. Mesellerde önemli olan, ilgili meselle verilmek istenen mesajdır.

MESELLER

2/26. Allah sivrisineği ve ondan küçük olanı misal olarak vermekten çekinmez. İnananlar, bunun Rablerinden bir gerçek olduğunu bilirler. İnkârcılar ise: "Allah bunu misal olarak vermekle neyi (anlatmak) istedi" derler. O, bu misalle bir çoğunu saptırır ve bir çoğunu da yola koyar. Allah onunla, sadece yoldan çıkmışları saptırır.

٢٦/٢ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ

16/60. Ahirete inanmayanlar kötülük örneğidirler; en yüce örnek Allah'ındır. O Üstün'dür, Bilge'dir.

٦٠/٦٠ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

16/74. Allah'a örnekler vermeye kalkışmayın. Allah bilir, siz ise bilmezsiniz.

٧٤/١٦ فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

17/89. Biz bu Kur'an'da insanlara her çeşit örneğe yer verdik. Öyle iken, insanların çoğu yalnızca küfre razı oldular.

٨٩/١٧ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا

18/54. Biz bu Kur'an'da insanlar için her çeşit örneğe yer verdik. (Ama) insan tartışmaya en düşkün varlıktır.

٥٤/١٨ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا

24/34. Size, açıklayıcı âyetler, sizden önce gelip geçenlerden örnekler ve sakinanlara bir öğüt indirdik.

٣٤/٢٤ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ

25/33. (Ey Muhammed!) Onların, sana getirdikleri her bir örneğe karşı, mutlaka Biz sana gerçeği ve en güzel açıklamayı getiririz.

٢٣/٢٥ وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا

25/38-39. Âd, Semûd ve Ressliler'e ve bunların arasında bir çok nesillerin her birine misallerle anlattık, ama dinlemedikleri için hepsini kırdık geçirdik.

٣٨/٢٥ وَعَاذًا وَتَمُودَ وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا ٣٩ وَكُلًّا ضَرَفْنَا لَهُ الْأَمْثَالَ وَكُلًّا نَبِّئْنَا تَنْبِيْرًا

30/58. Bu Kur'an'da insanlar için her türlü örneği vermişizdir. Sen onlara bir mucize getirmiş olsan, inkar edenler: "Siz ancak saçma şeyler ortaya atanlırsınız" derler.

39/27. Biz bu Kur'an'da, belki öğüt alırlar diye, insanlara her türlü örneği verdik.

٥٨/٣٠ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَنْ يَجْتَنِبَهُمْ بِآيَةٍ لَيَقُولُنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ

٢٧/٣٩ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

1. Allah

24/35. Allah göklerin ve yerin ışığıdır. O'nun ışığı, içinde lamba bulunan bir oyuğa benzer. O lamba bir cam içindedir; cam ise, sanki inciden bir yıldızdır; bu, doğuya da batıya da ait olmayan, kutlu bir zeytin ağacından yakılır. Ateş değ-mese bile, neredeyse yağının kendisi aydınlatır! Pırıl pırıldır. Allah dilediğini ışığına iletir; Allah insanlara örnekler verir. O herşeyi bilir.

٣٥/٢٤ اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

2. Allah'ın İlmi

31/27. Eğer yeryüzündeki her bir ağaç kalem, yedi denizle desteklenen bir deniz de mürekkep olsaydı, yine de Allah'ın sözleri yazmakla bitmezdi. Doğrusu, Allah üstündür, bilgedir.

٢٧/٣١ وَلَوْ أَلَمَّا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

3. Kur'an'ın Mesajının Ağırlığı

59/21. (Ey Muhammed!) Eğer Biz Kur'an'ı bir dağa indirmiş olsaydık, sen onun gönülden baş eğerek Allah korkusuyla parça parça olduğunu göürdün. Bu misalleri, düşünsünler diye veriyoruz.

٢١/٥٩ لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

4. Hz. Peygamber ve Arkadaşlarının Durumu

48/29. Muhammed Allah'ın Elçisi'dir. O'nun beraberinde bulunanlar, inkarcılara karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler. Onları Allah'tan bolluk ve hoşnutluk dileyerek rükua varır, secde ederlerken görürsün. Onlar, yüzlerindeki secde izi ile tanınırlar. İşte bu, onların Tevrat'ta anlatılan nitelikleridir. İncil'de de şöyle nitelendirilmişlerdi: Onlar filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ekincilerin hoşuna giden ekin gibidirler. Böylece, Allah onlarla inkarcıları öfkelendirir. Allah, onlardan inanan ve yararlı işler işleyenlere, bağışlama ve büyük ecir söz vermiştir.

٢٩/٤٨ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سَوْبِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

5. Hakkın Kalıcılığı, Batıl'ın Geçiciliği

13/17. Allah, gökten su indirir, dereler onunla dolup taşar; sel, üste çıkan köpüğü götürür. Süs veya yararlı bir şey yapmak için ateşte erittiklerinin üzerinde de buna benzer bir köpük bulunur. Allah hak ile batılı böyle anlatır. Köpük uçup gider, ama insanlara yararlı olacak şey ise yerde kalır. Allah bunun gibi bir çok örnekler verir.

١٧/١٣ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَابِيًا وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَاءَ حُلِيَةٍ أَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِثْلَهُ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ

6. İyiliğin Bereketliliği, Kötülüğün Kısırlığı

14/24. Allah'ın, hoş bir sözü, gövdesi sağlam ve dalları gökte bulunan hoş bir ağaca nasıl benzettiğini görmedin mi? 25. O ağaç Rabbinin izniyle her an meyvelerini verir. Düşünüp öğüt alsınlar diye, Allah insanlara böyle örnekler verir. 26. Kötü bir söz ise, yerden koparılmış, yerinde duramayan kötü bir ağaca benzer.

٢٤/١٤ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ (٢٥) تُؤْتِي أُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٢٦) وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ

7. İnsanın Çevresini Aşabilme Gücü

66/10. Allah, inkar edenlere Nûh'un karısıyla Lût'un karısını misal gösterir. Bunlar, kullarımızdan iki iyi kulun nikâhında iken, onlara ihanet etmişlerdi de, onlar (iki peygamber) Allah'a karşı bunlar için hiç bir şey yapamamışlardı. Bunlara: "Cehenneme girenlerle beraber siz de girin" dendi. 11. Allah, inananlara da Firavun'un karısını misal gösterir. O: "Rabbim! Katında, cennette bana bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun işlediklerinden kurtar; beni bu zâlim millettten kurtar" demişti. 12. Yasak yerini korumuş olan İmran kızı Meryem de bir misaldir. Ona ruhumuzdan üfle-miştik; Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etmişti; o Bize gönülden itaat edenlerdendi.

8. Ölümünden Sonra Dirilme

2/259. Durumu, çatıları çökmüş bir kasabaya uğrayan kişiye benzeyene ne dersin? "Allah bunları ölümlerinden sonra nasıl diriltecek?" dedi. Bunun üzerine Allah onu yüz yıl ölü bıraktı, sonra diriltti ve ona: "Ne kadar kaldın?" dedi. O: "Bir gün veya bir günden az kaldım" dedi. (Allah:) "Hayır; yüz yıl kaldın; yiyeceğine, içeceğine bak, bozulmamıştır. Ama eşeğine bir bak! Seni insanlara bir belge kılalım. Ve kemiklere bir bak, nasıl onları kaldırıp yerli yerine koyduktan sonra onlara et giydiriyoruz" dedi. İşin aslını anlayınca: "Allah'ın herşeye gücünün yettiğini biliyorum" dedi.

35/9. Rüzgarları gönderip, bulutları yürüten, Allah'tır. Biz bulutları ölü bir yere sürüp, onunla toprağı ölümünden sonra diriltiriz. İşte diriliş de böyledir.

١٠/٦٦ (ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأةَ نُوحٍ وَامْرَأةَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ ١١) وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأةَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ١٢) وَمَرْيَمَ ابْنَتْ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقْتَ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَصَدَّقْتَ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكَتَبَ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِنِينَ

٢٥٩/٢ (أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

٩/٣٥ (وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَّاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقَاهُ إِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَٰلِكَ النُّشُورُ

9. Dünya Nimetlerinin Geçiciliği

10/24. Dünya hayatı, gökten indirdiğimiz su gibidir. İnsanların ve hayvanların yiyeceği bitkiler, onunla birbirine örülür. Yeryüzünün süsünü takınıp bezendiği ve yerin sahiplerinin bunlara mâlik olduklarını sandıkları sırada, gece veya gündüz buyruğumuz oraya geliverir de, orayı bilmiş çeviririz ve sanki bir gün önce bir şey yokmuş gibi olur. Biz âyetleri, düşünenlere böyle açıklıyoruz.

18/45. Onlara, dünya hayatı için örnek ver. Tıpkı gökten indirdiğimiz su gibidir; o suyla yerin otları birbirine karışacak şekilde yetişir, ama sonunda rüzgarın savuracağı çöpe dönerler. Allah herşeyin üstünde bir güce sahiptir".

57/20. Dünya hayatının oyun, oyalanma, süslenme, aranızda övünme ve daha çok mal ve çocuk sahibi olma çabasından ibaret olduğunu bilin. Bunların durumu, yağmurun bitirdiği, ekicilerin de hoşuna giden bir bitkiye benzer; sonra kurur, sarımsı olduğu görülür, sonra çerçöp olur. Ahirette çetin bir azap da vardır, Allah'ın hoşnutluğu ve bağışlaması da vardır; dünya hayatı ise sadece aldatıcı bir geçimliliktir.

10. Malını Allah Yolunda Harcayanların Durumu

2/261. Mallarını Allah yolunda verenlerin durumu, yedi başak bitiren ve her başağında yüz dane bulunan tek danenin durumu gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah'ın lütfu geniştir; O herşeyi bilir.

٢٤/١٠ (إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أُنْزِلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْن بِالْأَمْسِ كَذَٰلِكَ نَقُصُّ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

٤٥/١٨ (وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أُنْزِلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَّاحُ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا

٢٠/٥٧ (اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُوَ زِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ

٢٦١/٢ (مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَلْبَنَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

11. Malını Gösteriş İçin Harcayanların Durumu

2/264. Ey inananları Allah'a ve ahiret gününe inananmayan ve malını insanlara gösteriş için sarfeden kimse gibi, iyi-

٢٦٤/٢ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ

liklerinizi başa kakarak ve inciterek boşa çıkarmayın. Böyle olanın durumu, üzerinde biraz toprak bulunan yalçın kayaya benzer. Üzerine sağanak yağdığı anda onu cascavlak bırakır. Böylece ellerinde, kazandıklarından bir şey kalmaz. Allah inkârcı toplumu doğru yola erdirmez. 265. Allah'ın rızasını elde etmek ve gönülleri pekiştirmek için mallarını verenlerin durumu, yükseğe bir tepede bulunan, bol yağmur aldığı anda ürünlerini iki kat veren ve bol yağmur yağmasa bile, bir çisenti alan bir bahçeye benzer. Allah yaptıklarınızı görür. 266. Hangi biriniz, çocukları güçsüz ve kendisine ihtiyarlık çökmüşken, altlarından ırmaklar akan, içinde her çeşit meyveden bulunan hurmalığının ve üzüm bağının ateşli bir karsırganın gelmesiyle yanıp kül olmasını ister? Allah, düşünürsünüz diye size belgelerini böyle anlatmaktadır.

12. Mü'min-Kafir Karşılaştırması

6/122. Küfür içinde ölü iken kendisini diriltip, insanlar arasında kendisine verdiğimiz ışıkla yürüyen kimse, karanlıklarda kalıp çıkamayan kimse gibi olur mu? İşte, inkarcılara yaptıkları böyle süslü gösterilmiştir.

7/58. Rabbinin buyruğu ile iyi toprağın bitkisi yetişir. Çorak toprak ise kavruk bitki çıkarır. Şükredecek topluluğa ayetlerimizi böyle açıklarız.

11/24. Bu iki takımın durumu, kör ve sağır ile gören ve işiten kimsenin durumuna benzer. Bu ikisi eşit olur mu? Hiç öğüt almayacak mısınız?

16/75. Allah hiç bir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köle ile, kendisine katımızdan verdiğimiz güzel rızıktan gizlice ve açıkça veren kimseyi örnek veriyor. Bunlar hiç eşit olur mu? Övgü Allah'a aittir, fakat çoğu bunu bil-

بِالْمَنِّ وَالْأَدَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ (٢٦٥) وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَتَثْبِيتًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بَرْنَوْهَ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَاتَتْ أَكْثُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِنْ لَمْ يُصْبِحْهَا وَابِلٌ فَطُلَّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (٢٦٦) أَلَيْسَ لَكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ ضِعْفًا فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ

١٢٢/٦) أَوْ مَنْ كَانَ مِيتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ زَيْنٌ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٥٨/٧) وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَالَّذِي خَبَثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا كَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ

٢٤/١١) مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَى وَالْأَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

٧٥/١٦) ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنْ رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا هَلْ يَسْتَوُونَ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ

mez. 76. Allah iki adamı örnek veriyor. Biri, hiç bir şeye gücü yetmeyen, efendisine yük olan, bir yere gönderse bir iyilik getirmeyen bir dilsiz; şimdi bu, doğru yolda olup, adaletle iş yapan kimse ile bir olur mu?

28/61. Karşılaşacağı güzel bir vaade bulunduğumuz kimse, dünya hayatında kendisini geçindirdiğimiz, sonra kıyamet günü (sorgulanmak üzere) hazır bulundurulacaklardan olan kimse gibi midir?

13. Kalbin Katılaşması

2/74. Bundan sonra, yine de kalpleriniz taş gibi, hatta daha da katı kesildi. Zira taşlar arasında kendisinden ırmaklar fişkıran da vardır, yarılıp içinden su çıkan da vardır, Allah korkusundan yuvarlanan da vardır. Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.

لَا يَعْلَمُونَ (٧٦) وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلَاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّهُهُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

٦١/٢٨) أَفَمَنْ أَقْنَمَ وَعَدْنَاهُ وَغَدَا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ كَمَنْ مَتَّعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ

٧٤/٢) ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنْ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَشْقُقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

14. Inkarcıların, İlahi Çağrı Karşısındaki Durumları

2/171. İnkâr edenlerin durumu, bağırma ve çağırmanın başka bir şey duymayan hayvana seslenenin durumu gibidir. Onlar sağırdılar, dilsizdirler, kördürler. Bundan dolayı düşünemezler.

١٧١/٢) وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الذِّبِّ يَعْقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءَ وَنِدَاءَ صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ

15. Inkarcıların Yapmış Oldukları İyiliklerin Boşa Çıkması

3/117. Onların bu dünya hayatında sarfettikleri şeylerin durumu, kendilerine haksızlık eden topluluğun ekinlerine vurup yok eden soğuk rüzgarın durumu gibidir. Allah onlara zulmetmemiş, ama onlar kendilerine zulmetmişlerdir.

١١٧/٣) مَثَلُ مَا يُنْفِقُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ

14/18. Rablerini inkâr edenlerin işleri, kasırgalı bir günde rüzgarın sertçe savurduğu küle benzer, kazandıklarından

١٨/١٤) مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا

hiç bir şey ele geçiremezler. İşte derin sapıklık budur.

24/39. İnkâr edenlerin işleri, engin çöllerdeki serap gibidir. Susayan kimse onu su sanır, fakat oraya geldiğinde hiç bir şey bulamaz. Orada Allah'ı bulur ve O da hesabını görür. Allah hesabı çabuk görür. 40. Veya engin denizin karanlıklarına benzer. Onu, üstüste dalgalar ve dalgaların üstünde bulutlar örter; karanlıklar üstünde karanlıklar; insan elini uzattığı zaman, neredeyse onu bile göremez. Allah'ın ışık vermediği kimse-nin ışığı olmaz.

16. Putları Yardıma Çağırانların Durumu

13/14. Gerçek duâ Allah'a yapılır. O'ndan başka çağırdıkları kendilerine hiç bir cevap veremez. Bunlar, suyun ağzına gelmesi için avuçlarını suya açan kimseye benzerler. Hiç bir zaman su ağzına ulaşmaz. İnkârcıların duası da böyle boşuna gitmektedir.

17. Peygamberini Yalanlayan Toplumun Durumu

16/112. Allah, size, güven ve huzur içinde olan, her yandan rızık kendisine bolca gelen, sonra Allah'ın nimetini inkar eden ve bu yaptıklarından dolayı, Allah'ın açlığa ve korkuya bürünmeyi tattırdığı bir kenti örnek vermektedir. 113. Andolsun, onlara içlerinden bir elçi gelmiş ve onu yalanlamışlardı. Onlar haksızlık yaparken azap onları yakaladı.

18. Allah'a Eş Koşanların Durumu

22/31. Allah'a ortak koşmaksızın O'na yönelin. Allah'a ortak koşan kimse, gökten düşüp de, kuşların kapıştığı veya rüzgarın bir derin uçuruma attığı şeye benzer.

كَسَبُوا عَلَىٰ شَيْءٍ ذَٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ

۳۹/۲۴ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَصْحَابُهَا كَصَرْبٍ بِقِيَعَةٍ يُحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوْقَاهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ (۴۰) أَوْ كظلماتٍ في بحرٍ لَّجِيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظَلَمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكِدْ يَرَاهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ

۱۴/۱۳ لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ إِلَّا كَبَاسِطٌ كَفِيهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ وَمَا دَعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ

۱۱۲/۱۶ وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعَمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ (۱۱۳) وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ

۳۱/۲۲ خِفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ

22/73. Ey İnsanlar! Bir misal verilmektedir; şimdi ona kulak verin! Sizlerin Allah'ı bırakıp taptıklarınız bir araya gelseler, bir sinek bile yaratamazlar. Sinek onlardan bir şey kapsa, onu kurtaramazlar; kovalayan da kovalanan da ne kadar güçsüz!

29/41. Allah'tan başka veliler edinenlerin durumu, kendine yuva yapan örümceğin durumu gibidir. Evlerin en dayanıksızı ise şüphesiz örümceğin yuvasıdır. Keşke bilseler. 42. Allah, onların Kendini bırakıp da yalvardıkları şeyleri bilir. O Güçlü'dür, Bilge'dir. 43. Biz bu misalleri insanlara veriyoruz, onları ancak bilenler kavrayabilir.

30/28. Allah size kendinizden bir örnek vermektedir: Emriniz altında olup da verdiğimiz rızıkta size ortak olanların, eşit şekilde hak sahibi olmalarına râzı olur ve birbirinizi saydığınız gibi, bu ortaklarınızı sayar mısınız? Aklını kullanan topluma âyetleri böyle uzun uzadıya açıklarız.

39/29. Allah, geçimsiz efendileri olan bir adamla, yalnız bir kişiye bağlı bir adamı örnek olarak verir. Bu ikisi eşit midir? Övgü Allah'adır, fakat çoğu bilmezler.

19. Münafıkların Durumu

2/17. Onların durumu, ateş yakmak isteyen kimsenin durumu gibidir. Ateş çevresindeki aydınlattığı anda, Allah onların aydınlığını giderir ve onları karanlıklar içinde görmez durumda bırakır. 18. Artık onlar sağır, dilsiz, kördürler bu yüzden geri de dönmezler. 19. Yahut onlar, gök gürlemesi, şimşek çakması ve karanlıklar içinde, gökten boşanan sağanağa (yakalanmış kimseye) benzerler; yıldırım seslerinden dolayı ölüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkarlar.

۷۳/۲۲ يَأْتِيهَا النَّاسُ ضُرْبٌ مَثَلٍ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذَبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ شَيْئًا لَاسْتَغْنُوا مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ

۴۱/۲۹ مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (۴۲) إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۴۳) وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ

۲۸/۳۰ ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

۲۹/۳۹ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَابِهُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

۱۷/۲ مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاعَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ (۱۸) صُمُّ بَكُمْ عَمِّي فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ (۱۹) أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَنُقُرٌّ يُجْعَلُونَ أَصَابِعُهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذِرُ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ (۲۰) يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطِفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ

Allah inkârcıları kuşatmıştır. 20. Şimşegin çakması neredeyse gözlerini alır, onları aydınlattıkça ışığında yürürler, üzerlerine karanlık basınca durakalırlar. Allah dileseydi iştîmelerini ve görmelerini giderirdi. Allah'ın herşeye gücü yeter.

59/15. (Yahudiler) tıpkı, kendilerinden az zaman önce geçmiş ve işlerinin karışılığını tatmış olanlar gibidirler. Onlara can yakıcı bir azap vardır. 16. (İkiyüzlüler de) tıpkı insana: "İnkâr et!" deyip, o inkâr edince de: "Ben senden uzağım; alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım" diyen Şeytan gibidirler.

20. Bilginin Gerektirdiği Sorumluluğu Yerine Getirmeyenlerin Durumu

62/5. Kendilerine Tevrat yüklendiği hâlde, onu taşıyamayanların durumu, sırtına kitap yüklenmiş eşeğin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini yalanlayan topluluğun durumu ne kötü bir örnektir. Allah haksızlık eden toplumu doğru yola erdirmez.

7/175. (Ey Muhammed!) Onlara, kendisine âyetlerimizi verdiğimiz, sonra onlardan sıyrılan ve Şeytan'ın kendi peşine taktığı ve böylece azgınlardan olan kişinin haberini de oku. 176. Dileseydik onu âyetlerimizle üstün kılardık. Fakat o dünyaya meylettii ve hevasına uydu. Bunun durumu, köpeğin durumuna benzer; üstüne varsan da dilini sarkıtıp solur, bırıksan da dilini sarkıtıp solur. İşte, âyetlerimizi yalanlayanların durumu budur. Bu kıssaları anlat da düşünsünler.

21. Allah'ı Unutarak Kendini Yeterli Görenlerin Durumu

18/32. Onlara iki adamı örnek ver. Birine iki üzüm bağı vermiş, yanlarını hurmalıkla çevirmiş ve aralarında ekinler yetiştirmişti. 33. Her iki bahçe de ürünlerini vermişlerdi. Hiç bir şeyi eksik bırakmamışlardı. İkisinin arasından bir de

وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(١٥/٥٩) كَمْثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٦) كَمْثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ

(٥/٦٢) مَثَلُ الَّذِينَ خُمِلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمْثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِمَثَلِ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

(١٧٥/٧) وَإِنَّا عَلَيْنَاهُمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخْ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَالِينَ (١٧٦) وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمْثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحَمَلَ عَلَيْهِ يَلْهَثُ أَوْ تَتْرَكُهُ يَلْهَثُ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

(٣٢/١٨) وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا يَنْتَهِيَةً (٣٣) كُلَّتَا الْجَنَّتَيْنِ آتَتْ أُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ مِنْهُ

irmak fışkırtmıştı. 34. Onun ürünleri de vardı. Bu yüzden, arkadaşıyla konuşurken: "Ben malca senden zenginim ve insan sayısı bakımından da senden güçlüyüm" dedi. 35. Böylece, kendisine yazık edip, bahçesine girerken şöyle dedi: "Bu bahçenin batacağını hiç sanmam". 36. "Kıyametin kopacağını da zannetmiyorum. Eğer Rabbime götürülürsem, orada bundan daha iyisini bulurum" dedi. 37. Kendisiyle konuşan arkadaşına dedi ki: "Seni topraktan, sonra da nutfeden yaratan, sonra da seni adam kılıfına koyan mı inkâr ediyorsun?" 38. "Fakat, o Allah benim Rabbimdir, Rabbime kimseyi ortak koşmam". 39. "Bağına girdiğinde her ne kadar sen beni mal ve çocuk bakımından daha az görüyorsan da: "Allah nazardan saklasın. Maşaallah! Her güç Allah'ın yardımıyla" demeli değildiydin? 40. Umulur ki, Rabbim bana senin bah daha iyisini verir ve seninkinin üzerine de gökten hesap görece bir yıldırım gönderir de, orası kayılacak kuru bir yer olur. 41. Yahut suyu çekilir de, artık bir daha onu elde edemezsin" dedi. 42. Nitekim ürünleri yok edildi. Bağına altüst olmuş çardakları karşısında, harcadığı emeğine içi yanarak ellerini oğuşturup: "Keşke Rabbime kimseyi ortak koşmasaydım" diyordu. 43. Ona Allah'dan başka yardım edecek adamları da yoktu. Kendi kendisini de kurtaramadı. 44. İşte burada hakimiyet, varlığı gerçek olan Allah'ındır. Ödüllendirme bakımından da en iyi odur. Sonuçlandırma yönünden de en iyi olan odur.

22. Allah'ı Unutarak Malından İnfak Etmeyenlerin Durumu

68/17-18. Biz bunları, vaktiyle bahçe sahiplerini denediğimiz gibi denedik. Daha sabah olmadan, bahçeyi devşireceklerine –bir istisna payı bırakmaksızın– yemin etmişlerdi. 19-20. Ama onlar daha uykudayken Rabbinin katından gönderilen bir salgın o bahçeyi sarıvermişti de, bahçe kapkara kesilmişti. 21-

شَيْئًا وَفَجَرْنَا خِلَالَهَا نَهْرًا (٣٤) وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا (٣٥) وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا (٣٦) وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُدِدْتُ إِلَى رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا (٣٧) قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاهُ رَجُلًا (٣٨) لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا (٣٩) وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ إِنَّ تَرَبُّنًا أَنَا أَقَلُّ مِنْكَ مَالًا وَوَلَدًا (٤٠) فَجَسَىٰ رَبِّي أَنْ يُوْتِيَنَّ خَيْرًا مِنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِنَ السَّمَاءِ فَتُصْبِحُ صَنِيدًا لَرَجُلًا (٤١) أَوْ يُصْبِحَ مَأْوَاهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلِبًا (٤٢) وَأَحْيِطْ بِشَمْرِه فَاصْبِحْ يَقْلَبُ كَفْبَهُ عَلَىٰ مَا لَفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا (٤٣) وَلَمْ تَكُنْ لَهُ فِتْنَةٌ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا (٤٤) هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلَّهِ الْحَقِّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا

(١٧/٦٨) إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ (١٨) وَلَا يَسْتَنْوُونَ (١٩) فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ (٢٠) فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ (٢١) فَتَنَادَوْا مُصْبِحِينَ (٢٢) أَنْ اغْدُوا عَلَىٰ حَرْثِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٢٣)

22. Sabah erken: "Ürünlerinizi devşireceksiniz; erken çıkın!" diye birbirlerine seslendiler. 23-24. "Bugün orada, hiç bir düşün kimse yanımıza sokulmasın" diye gizli gizli konuşarak yürüyorlardı. 25. Yoksullara yardım etmeye güçleri yettiği hâlde, böyle konuşarak erkenden gittiler. 26-27. Bahçeyi gördüklerinde: "Herhalde yolumuzu şaşırmış olacağız; yok, biz yoksun bırakıldık" dediler. 28. Ortancaları: "Ben size: «Allah'ı anmanız gerekmez mi?» dememiş miydim?" dedi. 29. "Rabbimizi tenzih ederiz; biz zalim kimselermişiz" dediler. 30. Birbirlerini yermeye başladılar. 31-32. Sonra şöyle dediler: "Yazıklar olsun bize; biz azgın kimselermişiz. Belki Rabbimiz bize bundan daha iyisini verir. Artık, Rabbimizden dilemekteyiz". 33. İşte azap böyledir; ama ahiret azabı daha büyüktür. Keşke bilse-ler!

فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَفَتُونَ (٢٤) أَنْ لَا يَدْخُلْنَهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ (٢٥) وَغَدَوْا عَلَى حَرْدٍ قَادِرِينَ (٢٦) فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا إِنَّا لَضَالُونَ (٢٧) بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ (٢٨) قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ لَوْلَا نُسَبِّحُونَ (٢٩) قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ (٣٠) فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَلَوْمُونَ (٣١) قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا طَاغِينَ (٣٢) عَسَى رَبُّنَا أَنْ يُبَدِّلَنَا خَيْرًا مِنْهَا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا رَاغِبُونَ (٣٣) كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كُنَّا نَعْلَمُونَ

TABLO I: MUSHAF TERTİBİNE GÖRE NÜZUL SIRALARI

Mushaf Tertibi	Nüzul Sırası	
	Osman Mushafı	I. Abbas Mushafı
1	Fatiha	5
2	Bakara	87
3	Al-i İmran	89
4	Nisa	92
5	Maide	112
6	En'am	55
7	A'raf	39
8	Enfal	88
9	Tevbe	113
10	Yunus	51
11	Hud	52
12	Yusuf	53
13	Ra'd	96
14	İbrahim	72
15	Hicr	54
16	Nahl	70
17	İsra	50
18	Kehf	69
19	Meryem	44
20	Taha	45
21	Enbiya	73
22	Hac	103
23	Mü'minun	74
24	Nur	102
25	Furkan	42
26	Şu'ara	47
27	Neml	48
28	Kasas	49
29	Ankebut	85
30	Rum	84
31	Lokman	57
32	Secde	75
33	Ahzab	90
34	Sebe	58
35	Fatır	43
36	Yasin	41
37	Saffat	56
38	Sad	38
39	Zümer	59
40	Mü'min	60
41	Fussilet	61
42	Şura	62
43	Zuhruf	63
44	Duhan	64
45	Casiye	65
46	Ahkaf	66
47	Muhammed	95
48	Fetih	111
49	Hucurat	106
50	Kaf	34
51	Zariyat	67
52	Tur	76
53	Necm	23
54	Kamer	37
55	Rahman	97

56	Vakia	46	111
57	Hadid	94	95
58	Mücadele	105	103
59	Haşr	101	87
60	Mümtahine	91	90
61	Saf	109	107
62	Cum'a	110	100
63	Münafikun	104	102
64	Teğabün	108	106
65	Talak	99	98
66	Tahrim	107	105
67	Mülk	77	74
68	Kalem	2	2
69	Hakka	78	75
70	Me'aric	79	76
71	Nuh	71	68
72	Cin	40	38
73	Müzzemmil	3	4
74	Müddessir	4	5
75	Kıyame	31	29
76	İnsan	98	97
77	Mürselat	33	31
78	Nebe'	80	77
79	Nazi'at	81	78
80	Abese	24	22
81	Tekvir	7	8
82	İnfitar	82	79
83	Mutaffifun	86	83
84	İnşikak	83	80
85	Büruc	27	25
86	Tark	36	34
87	A'la	8	9
88	Gaşiye	68	65
89	Fecr	10	11
90	Beled	35	33
91	Şems	26	24
92	Leyl	9	10
93	Duha	11	3
94	İnşirah	12	12
95	Tin	28	26
96	Alak	1	1
97	Kadir	25	23
98	Beyyine	100	99
99	Zilzal	93	93
100	Adiyat	14	112
101	Kari'a	30	28
102	Tekasür	16	16
103	Asr	13	14
104	Humeze	32	30
105	Fil	19	18
106	Kureyş	29	27
107	Ma'un	17	17
108	Kevser	15	15
109	Kafirun	18	19
110	Nasr	114	110
111	Tebbet	6	7
112	İhlas	22	20
113	Felak	20	113
114	Nas	21	114

TABLO II:
ALFABETİK SIRAYA GÖRE MUSHAF VE NÜZUL SİRALAMALARI

Alfabetik Sıra	Mushaf Sırası	Nüzul Sırası	
		Osman	I. Abbas
Abese	80	24	22
Adiyat	100	14	112
Ahkaf	46	66	63
Ahzab	33	90	88
A'la	87	8	9
Alak	96	1	1
Al-ilmran	3	89	86
Ankebut	29	85	82
A'raf	7	39	37
Asr	103	13	14
Bakara	2	87	84
Beled	90	35	33
Beyyine	98	100	99
Buruc	85	27	25
Casiye	45	65	62
Cin	72	40	38
Cum'a	62	110	100
Duha	93	11	3
Duhan	44	64	61
En'am	6	55	52
Enbiya	21	73	70
Enfal	8	88	85
Fatiha	1	5	6
Fatır	35	43	41
Fecr	89	10	11
Felak	113	20	113
Feth	48	111	91
Fil	105	19	18
Furkan	25	42	40
Fussilet	41	61	58
Gasiye	88	68	65
Hac	22	103	93
Hadid	57	94	95
Hakka	69	78	75
Haşr	59	101	87
Hicr	15	54	51
Hucurat	49	106	104
Hud	11	52	49
Humeze	104	32	30
Ibrahim	14	72	69
Ihlas	112	22	20
Infitar	82	82	79
Insan	76	98	97
İnşikak	84	83	80
İnşirah	94	12	12
İsra	17	50	47
Kari'a	101	30	28
Kadir	97	25	23
Kaf	50	34	32
Kafirun	109	18	19
Kalem	68	2	2
Kamer	54	37	35
Kasas	28	49	46
Kehf	18	69	66
Kevser	108	15	15
Kiyame	75	31	29

Kureyş	106	29	27
Leyl	92	9	10
Lokman	31	57	54
Maide	5	112	108
Ma'un	107	17	17
Me'aric	70	79	76
Meryem	19	44	42
Muhammed	47	95	96
Mutaffifin	83	86	83
Mücadele	58	105	103
Müddessir	74	4	5
Mülk	67	77	74
Mü'min	40	60	57
Mü'minun	23	74	71
Mümtahine	60	91	90
Münafikun	63	104	102
Mürselat	77	33	31
Müzzemmil	73	3	4
Nahl	16	70	67
Nas	114	21	114
Nasr	110	114	110
Nazi'at	79	81	78
Nebe'	78	80	77
Necm	53	23	21
Neml	27	48	45
Nisa	4	92	92
Nuh	71	71	68
Nur	24	102	89
Ra'd	13	96	72
Rahman	55	97	13
Rum	30	84	81
Sad	38	38	36
Saf	61	109	107
Saffat	37	56	53
Sebe	34	58	55
Secde	32	75	101
Şems	91	26	24
Şu'ara	26	47	44
Şura	42	62	59
Taha	20	45	43
Tahrim	66	107	105
Talak	65	99	98
Tarik	86	36	34
Tebbet	111	6	7
Teğabün	64	108	106
Tekasür	102	16	16
Tekvir	81	7	8
Tevbe	9	113	1099
Tin	85	27	25
Tur	52	76	73
Vakıa	56	46	111
Yasin	36	41	39
Yunus	10	51	48
Yusuf	12	53	50
Zariat	51	67	64
Zilzal	99	93	93
Zuhruf	43	63	60
Zümer	39	59	56

TABLO III: MEKKİ SURELERDEKİ MEDENİ AYETLER*

No	Sure Adı	Medenî Ayetler
6	En'am	20, 23, 91, 93, 114, 141, 151-153
7	A'raf	163-170
10	Yunus	40, 94-96
11	Hud	12, 17, 114
12	Yusuf	1-3, 7
14	Ibrahim	28, 29
15	Hicr	87
16	Nahl	126-128
17	İsra	26, 32, 33, 57, 73-80
18	Kehf	38, 83-101
19	Meryem	58, 71
20	Taha	130, 131
25	Furkan	68-70
26	Şuara	197, 224-227
28	Kasas	52-55
29	Ankebut	1-11
30	Rum	17
31	Lokman	27-29
32	Secde	16-20
34	Sebe	6
36	Yasin	45
39	Zümer	52-54
40	Mü'min	56-57
42	Şura	23-25, 27
43	Zuhruf	54
45	Casiye	14
46	Ahkaf	10, 15, 35
50	Kaf	38
53	Necm	32
54	Kamer	44-46
56	Vakıa	81, 82
68	Kalem	17-33, 48-50
73	Müzzemmil	10, 11, 20
77	Mürselat	48
107	Ma'un	4-7

* 1381 Mısır baskısı mushafta İbn 'Abdî'l-Kâfi'ye dayanarak verilen liste esas alınmıştır.

TABLO IV:
OSMAN MUSHAFINA GÖRE BİLİNER NÜZUL TARİHLERİ

Sıra	Sure	Bilinen Nüzul Tarihi
86	Mutaffifin	Mekke'de en son nazil olan sûredir.
87	Bakara	Medine'de ilk nazil olan sûredir. 281. ayet Veda Haccı'nda nazil olmuştur.
95	Muhammed	14. ayet Hicret esnasında nazil olmuştur.
103	Hacc	52-55. ayetleri Mekke-Medine arasında nazil olmuştur.
111	Feth	Hudeybiye anlaşmasının ardından nazil olmuştur.
112	Mâ'ide	3. ayeti Veda Haccı'nda nazil olmuştur.
113	Tevbe	Son iki ayeti Mekke'de nazil olmuştur.
114	Nasr	Veda Haccı'nda nazil olmuştur.

TABLO V:
THEODOR NÖLDEKE'YE GÖRE SURELERİN KRONOLOJİK SIRASI*

Mekkî Sûreler

1. Dönem:

96, 74, 111, 106, 108, 104, 107, 102, 105, 92, 90, 94, 93, 97, 86, 91, 80, 68, 87, 95, 103, 85, 73, 101, 99, 82, 81, 53, 84, 100, 79, 77, 78, 88, 89, 75, 83, 69, 51, 52, 56, 70, 55, 112, 109, 113, 114, 1.

2. Dönem:

54, 37, 71, 76, 44, 50, 20, 26, 15, 19, 38, 36, 43, 72, 67, 23, 21, 25, 17, 27, 18.

3. Dönem:

32, 41, 45, 16, 30, 11, 14, 12, 40, 28, 39, 29, 31, 42, 10, 34, 35, 7, 46, 6, 13.

Medenî Sûreler

2, 98, 64, 62, 8, 47, 3, 61, 57, 4, 65, 59, 33, 63, 24, 58, 22, 48, 66, 60, 110, 49, 9, 5.

* *Geschichte des Qorâns*, F. Schwally tarafından genişletilmiş 2. Basım (Leipzig 1909)'dan alınmıştır. Sure numaraları mushaf sırasına göre verilmiştir.

TABLO VI:
BAZERGAN'A GÖRE KUR'AN PASAJLARININ NÜZUL SIRALAMASI*

Sıra	Sure Adı	No	İnen Ayetler
VAHYİN 1. YILI			
1	Alak	96	1-5
2	Müddessir	74	1-7
3	Asr	103	1-2
4	Zariyat	51	1-6
5	Tekasür	102	1-2
6	Tur	52	1-8
7	İhlas	112	Tümü
8	Ğaşiye	88	1-5, 8-16
9	Tank	86	11-17
10	İnfilat	82	1-5
11	Şems	91	1-10
12	Kevser	108	Tümü
13	A'la	87	1-9 (7 hariç)
14	Buruc	85	1-7, 12-22
15	Tekvir	81	Tümü
VAHYİN 2. YILI			
16	İnşirah	94	Tümü
17	Duha	93	Tümü
18	Nas	114	Tümü
19	Naziat	79	1-26
20	Müddessir	74	8-10
21	Leyl	92	Tümü
22	Maun	107	Tümü
23	Mearic	70	5-18
24	Şems	91	11-16
25	Mürselat	77	Tümü
26	Nebe'	78	1-36
27	Müddessir	74	11-30, 34-55
28	Kureyş	106	Tümü
29	Necm	53	1-25
30	Fecr	89	1-13, 28-31
31	İnşikak	84	Tümü
32	Abese	80	Tümü
33	Hümeze	104	Tümü
34	Kafirun	109	Tümü
VAHYİN 3. YILI			
35	Alak	96	6-19
36	Ğaşiye	88	17-26, 6-7
37	Kiyamet	75	7-13, 20-40
38	Tin	95	Tümü
39	Kiyamet	75	1-6, 14-19
VAHYİN 4. YILI			
40	Vakia	56	Tümü
41	Rahman	55	1-27 (6,7 hariç), 46-77
42	A'la	77	7, 10-19
43	Fatiha	1	Tümü
44	Adiyat	100	Tümü
45	Hakka	63	38-52
46	Naziat	79	27-46
47	Tebbet	111	Tümü
48	Felak	113	Tümü
49	Beled	90	Tümü
50	Tekasür	102	3-8
51	Fil	105	Tümü
52	Kalem	68	1-16
53	Fecr	89	14-27
54	Zilzal	99	Tümü
55	Tank	86	1-10
56	Necm	53	34-62
57	Karia	101	Tümü
58	Saffat	37	Tümü
59	İnfilat	82	6-20
60	Hakka	69	1-3, 13-37
61	Mearic	70	19-35
62	Mutaffifin	83	Tümü
63	Duhan	44	43-59
64	Mü'minin	23	1-11
65	Şuara (1)	26	52-145
VAHYİN 4. YILI			
65	Şuara (2)	26	146-277
66	Sad	38	67-88
67	Hicr	15	1-5, 49-99
68	Hakka	69	4-12
69	Kadir	98	Tümü
70	Zariyat	51	7-60
71	Kamer	54	Tümü
72	Kalem	68	17-52
73	Duhan	44	1-42
74	Mearic	70	1-4
75	Tür	52	9-28
76	Zuhruf	43	66-78
77	Nuh	71	Tümü
78	Rahman	55	28-45, 6, 7, 78
79	Müzzemmil	73	1-19
80	Tahâ	20	1-54

* *Seyr-i Tahavvül-i Kur'ân*'dan alınmıştır.

Sıra	Sure Adı	No	İnen Ayetler
81	Meryem	19	76-98
82	Tûr	52	29-49
83	Hicr (1)	15	6-20
VAHYİN 5. YILI			
83	Hicr (2)	15	21-48
84	Şuara	26	1-51
85	İnsan	76	Tümü
86	Sâd	38	1-24, 29-66
87	Kâf	50	Tümü
88	Yasin	36	Tümü
89	Asr	103	3
90	Mü'minûn	23	12-118
91	Fussilet	41	1-7
92	Zuhruf (1)	43	1-28
VAHYİN 6. YILI			
92	Zuhruf (2)	43	29-65, 79-89
93	Ahzab	33	1-3, 7-8, 41-47, 63-68
94	Enbiya	21	Tümü
95	Cin	72	Tümü
96	Nebe'	76	37-41
97	Buruc	85	8-11
98	Meryem	19	1-34 (16 hariç), 42-75 (59 hariç)
99	Beyyine	98	Tümü
100	Lokman	31	1-10
101	Rum	30	1-26
102	Furkan(1)	25	1-30
VAHYİN 7. YILI			
104	Furkan(2)	25	31-77
103	Taha	20	55-135
104	Mülk	67	Tümü
105	İbrahim	14	43-52
106	Meryem	19	35-41, 16 ve 59
107	Nahl	16	1-34, 43-66
108	Kehf	18	1-7, 59-110
109	Bakara (1)	2	1-19, 148-152, 154-158, 200-205
VAHYİN 8. YILI			
109	Bakara (2)	2	245-26
110	Secde	32	Tümü
111	Müddessir	74	31-34
112	İsra	17	9-50, 63-67, 73-83, 103-111
113	Mü'min	40	1-6, 54-62
114	Neml	28	Tümü
115	Zümer	38	30-38, 54-66
116	Casiye	45	Tümü

Sıra	Sure Adı	No	İnen Ayetler
117	Tegabun (1)	64	1-7
VAHYİN 9. YILI			
117	Tegabun (2)	64	8-18
118	Hüd	11	Tümü
119	Fussilet	41	8-36
120	Rum	30	28-60
121	İsra	17	1-8, 84-102
122	A'raf (1)	7	57-80
VAHYİN 10. YILI			
122	A'raf (2)	7	81-154, 176-205
123	Nûr	24	45-56
124	Hacc	22	18-30, 43-68
125	En'am	6	1-30, 74-82, 105-117
126	Ankebut (1)	29	1-43
VAHYİN 11. YILI			
126	Ankebut (2)	29	44 69
127	Sebe	34	10-40
128	Yunus	10	72-109
129	Yusuf	12	Tümü
130	Kasas (1)	27	1-17
VAHYİN 12. YILI			
130	Kasas (2)	27	18-46, 85-88
131	Müzzemmil	73	20
132	Mü'min	40	7-53, 63-33
133	Necm	52	26-33
134	Sâd	38	25-28
135	Kehf	18	28-58
136	Lokman	31	11-34
137	İbrahim (1)	14	1-40 (6, 26 hariç)
VAHYİN 13. YILI			
137	İbrahim (2)	14	41-42
138	Şûrâ	42	Tümü
HİCRETİN 1. YILI			
139	Bakara	2	28-37, 186-191
140	Fatır	35	4-45 (9,13, 19 hariç)
141	Zümer	39	1-29, 39-52
142	Muhammed	47	Tümü
143	Enfal (1)	8	1-44
HİCRETİN 2. YILI			
143	Enfal (2)	8	45-76
144	Sâff	61	Tümü
145	Fussilet	41	37-54
146	İsra	17	55-62, 68-72
147	Ahkaf	46	1-13, 26-27

Sıra	Sure Adı	No	İnen Ayetler
148	Nahl	16	35-42, 67-91, 108-120
149	Mâide	5	10-14, 23-29, 38-44
150	Cum'a	62	Tümü
151	Âl-i İmran (1)	3	30-78
HİCRETİN 3. YILI			
151	Âl-i İmran (2)	3	79-176
152	Munafikun	63	Tümü
153	Hacc	22	1-17, 31-42, 69-77
154	Âl-i İmran	3	1-29, 177-200
155	Araf (1)	7	1-22
HİCRETİN 4. YILI			
155	Araf (2)	7	23-56, 155-175
156	Haşr	59	Tümü
157	Zümer	39	67-75
158	Sebe'	34	1-9
159	Tevbe	9	38-71
160	Yunus	10	1-71
HİCRETİN 5. YILI			
161	Hadid	57	Tümü
162	Nahl	16	91-99
163	Nur	24	1-34
164	Bakara	2	38-147
165	Ahzab (1)	33	4-6, 9-16
HİCRETİN 6. YILI			
165	Ahzab (2)	33	17-40, 48-52, 56-62, 69-83
166	Nisa	4	47-60, 130-174
167	En'am	6	31-73, 83-104, 118-134, 155-165
168	Rad (1)	13	1-5
HİCRETİN 7. YILI			
168	Rad (2)	13	6-43
169	Tevbe	9	72-130
170	Fetih	48	Tümü
171	Talak	65	8-12

Sıra	Sure Adı	No	İnen Ayetler
172	Mâide	5	56-88
173	Hucurat	49	Tümü
174	Kasas (1)	28	76-80
HİCRETİN 8. YILI			
174	Kasas (2)	28	81-84
175	Nisa	4	1-46, 61-125
176	Kehf	18	8-27
177	Tevbe	9	1-37
178	Ahkaf (1)	46	14-25
HİCRETİN 9. YILI			
178	Ahkaf (2)	46	28-35
179	Nasr	110	Tümü
180	İbrahim	14	6 ve 26
181	Mücadele	58	Tümü
182	Mâide	5	30-36, 89-120
183	Bakara (1)	2	19-27, 153, 160-185, 192-199, 206-243, 255, 263-275
HİCRETİN 10. YILI			
183	Bakara (2)	2	276-283, 244, 159, 247-254
184	Mumtahine	60	Tümü
185	Fatır	35	1-3, 9,12, 19
186	Tahrîm	66	Tümü
187	En'am	6	135-154
188	Talak	65	1-7
189	Nisa	4	46 ve 174, 126-129
190	Nur	24	35-44, 57-64
191	Mâide	5	15-22, 45-55
192	Bakara (1)	2	256-262
HİCRETİN 11. YILI			
192	Bakara (2)	2	284-286
193	Ahzab	33	53-55
194	Mâide	5	1-9

TABLO VII: SURE İSİMLERİNİN TÜRKÇE KARŞILIKLARI

A'lâ (87)	En yüce (Allah'ın ismi)	Kiyâme (75)	Kıyamet
A'râf (7)	Burçlar	Leyl (92)	Gece
Abese (80)	Yüzünü astı (fiil)	Mâ'un (107)	Basit ev eşyaları
Âdiyât (100)	Suluk soluğa koşanlar	Mâide (5)	Sofra
Ahkâf (46)	Kumluk yer, çöl	Me'âric (70)	Yüksek dereceler
Ahzâb (33)	Gruplar	Mü'minün (23)	Mü'minler
Âl-i İmrân (3)	İmrân Ailesi	Mücâdele (58)	Tartışma
Alak (96)	Yapışkan nesne	Müddessir (74)	Örtüye bürünen
Ankebût (29)	Örümcek	Mülk (67)	Hükûmrânlık, iktidar
Asr (103)	Zaman	Mümtahine (60)	Sınanan kadın
Bakara (2)	İnek	Münâfikûn (63)	İkiyüzlüler, münafıklar
Beled (90)	Yöre, ülke	Mürselât (77)	Gönderilenler
Berâ'e/Tevbe (9)	İhtar	Mutaffifin (83)	Ölçü ve tartıda hile yapanlar
Beyyine (98)	Açık belge	Müzzemmil (73)	Örtünüp bürünen
Burûc (85)	Burçlar	Nahl (16)	Balansı
Câsiye (45)	Dizüstü çöken	Nâs (114)	İnsanlar
Gâşiye (88)	Karartan, örtten (Kıyamet)	Nasr (110)	Yardım
Duhâ (93)	Kuşluk vakti	Nâzi'ât (79)	Söküp çıkarılanlar
Duhân (44)	Duman	Nebe' (78)	Haber (Kıyamet haberi)
En'am (6)	Hayvanlar	Necm (53)	Yıldız
Enbiyâ' (21)	Peygamberler	Neml (27)	Karınca
Enfâl (8)	Ganimetler	Nisâ' (4)	Kadınlar
Fâtîha (1)	Giriş (Açış)	Ra'd (13)	Gökğürültüsü
Fâtır (35)	Yaran	Rahmân (55)	Acıyan, Bağışlayan (Allah'ın ismi)
Fecr (89)	Tanyerinin ağarması	Rûm (30)	Romalılar
Felak (113)	Yarıp çıkarmak (Şafak)	Sâd (38)	Bir harf ismi
Feth (48)	Büyük zafer	Sâf (61)	Sıra
Furkân (25)	(Hakkla batılı) Ayırıcı (Kur'an)	Sâffât (37)	Sıra sıra duranlar
Fussilet (41)	Açıklandı (fiil)	Sebe' (34)	Sebelliler (ve yurtları)
Hadîd (57)	Demir	Şems (91)	Güneş
Hâkka (69)	Gerçekleşen (Kıyamet)	Şu'arâ' (26)	Şairler
Haşr (59)	Sürgün	Şûrâ (42)	Danışma
Hicr (15)	Kaya	Tâ-Hâ (20)	2 harf ismi
Hucurât (49)	Odalar	Tahrîm (66)	Yasaklamak
Hûmeze (104)	Diliyle çekıştiren	Talâk (65)	Boşama
İhlâs (112)	İçtenlik, samimiyet	Târık (86)	Gece yıldızı
İnfitâr (82)	Ayrılma, yırtılma	Tebbet (111)	Kurusun (fiil)
İnşikâk (84)	Yarılma	Teğâbun (64)	Aldanma
İnşirâh (94)	Açılma	Tekâsür (102)	Çoklukla övünme
İsrâ' (17)Götürme		Tekvîr (81)	Dürme
Kadr (97)	Ölçme	Tîn (95)	İncir
Kâf (50)	Bir harf ismi	Tûr (52)	Sina Yarımadasında bir dağ
Kâfirûn (109)	Kafirler	Vâkı'a (56)	Gerçekleşecek olay
Kamer (54)	Ay	(Kıyamet)	
Kâri'a (101)	Gürültü koparan (Kıyamet)	Yâ-Sîn (36)	2 harf ismi
Kasas (28)	Hikayeler, Kısaslar	Zâriyât (51)	Esip savuranlar
Kehf (18)	Mağara	Zilzâl (99)	Yerin sarsılması, deprem
Kevser (108)	Bol nimet	Zuhruf (43)	Süs, süsleme
Kureyş (106)	Hız.Peygamber'in kabilesi	Zümer (39)	Zümreler, bölükler

DİPNOTLARDA AÇIKLANAN AYETLER DİZİNİ

Ayet	Dipnot
2. Bakara	
13	455
30	31
31	38
31	79
32	53
45	315
47	118
47	464
53	161
54	550
56	551
63	552
65	553
67	554
71	555
73	556
77	465
78	466
80	119
80	467
102	319
103	73
104	442
106	184
106	185
115	262
136	468
142	469
143	263
148	264
155	92
158	270
173	357
180	350
184	267
187	268
187	269
189	26
189	28

Ayet	Dipnot
189	245
196	271
198	272
207	297
213	187
221	339
226	340
228	341
229	342
238	258
244	369
245	360
253	123
257	102
260	527
282	337
282	361
283	312
283	362
286	291
3. Al-i İmrân	
2	136
3	69
7	178
7	179
7	180
13	375
14	42
20	188
26	10
27	11
28	380
34	142
36	567
44	70
59	568
61	470
74	143
75	313
75	471

Ayet	Dipnot
78	122
79	144
81	145
93	358
93	530
104	305
110	472
119	456
132	300
145	50
146	370
151	114
161	141
164	61
168	485
181	120
183	121
183	400
4. Nisa	
1	32
3	346
3	347
11	351
12	352
12	353
16	335
33	330
33	354
34	321
34	322
34	323
35	348
43	259
78	286
83	80
94	368
98	236
113	418
117	115
123	229

Ayet	Dipnot
127	345
140	459
158	473
159	569
163	146
166	391
171	570
171	571
5. Maide	
2	274
2	275
2	359
6	260
6	261
8	314
8	336
8	366
11	377
12	252
12	557
14	124
15	393
21	558
27	276
43	162
45	477
48	332
60	476
66	478
85	479
90	247
103	246
119	232
6. En'am	
2	47
3	6
35	413
35	414
55	415
59	59

Ayet	Dipnot
59	66
60	7,8
61	48
69	186
71	103
79	525
82	104
91	153
103	134
132	220
136	110
141	365
146	355
150	356
157	168
7. A'raf	
16	57
17	510
31	278
54	4
145	537
146	190
158	3
158	388
163	538
172	89
174	96
176	87
176	97
179	83
190	242
8. Enfal	
12	374
15	481
24	449
25	450
52	482
52	483
63	443
71	484
9. Tevbe	
17	280
19	281

Ayet	Dipnot
31	244
31	282
31	480
37	378
40	371
40	441
43	419
51	288
52	372
60	364
81	492
84	266
91	445
107	279
108	463
117	446
118	447
122	448
10. Yunus	
12	39
16	394
36	82
39	64
43	85
72	513
72	514
78	81
87	545
98	563
106	395
11. Hud	
7	1
34	515
40	516
47	299
49	65
57	520
74	524
78	531
78	532
87	251
111	546
114	256

Ayet	Dipnot
116	88
119	91
12. Yusuf	
2	172
12	529
53	40
13. Ra'd	
7	401
11	54
13	12
37	181
41	138
15. Hicr	
4	496
5	497
16	16
17	17
70	533
76	534
78	536
80	523
87	167
87	423
91	433
16. Nahl	
35	284
49	295
57	112
81	27
84	211
84	212
92	316
102	154
103	155
116	111
116	331
124	117
126	417
17. İsrâ	
4	544
13	218
16	494
28	306

Ayet	Dipnot
31	326
36	78
40	243
46	99
58	58
58	499
60	133
60	402
60	403
71	219
75	412
77	432
77	440
77	495
78	254
79	255
80	298
85	152
101	191
110	250
18. Kehf	
6	416
9	576
14	577
57	100
76	548
82	549
85	572
86	573
86	574
94	575
19. Meryem	
10	566
59	249
65	248
71	209
97	399
20. Taha	
35	539
96	540
97	541
109	234
114	150

Ayet	Dipnot
115	511
122	512
124	210
130	253
21. Enbiya	
10	176
44	506
50	177
87	564
87	565
95	500
107	390
109	205
22. Hac	
5	34
5	35
15	301
15	302
16	183
26	528
29	273
45	307
48	509
54	156
75	55
23. Müminun	
13	107
15	30
67	227
24. Nur	
2	334
9	338
11	408
20	409
22	308
31	310
31	311
35	139
25. Furkan	
1	5
40	430
51	140

Ayet	Dipnot
26. Şuara	
89	233
135	519
215	189
226	75
227	76
27. Neml	
1	159
40	561
48	522
64	129
81	422
82	203
28. Kasas	
6	501
17	542
28	543
31	151
45	63
50	84
78	318
85	389
29. Ankebut	
56	379
61	113
30. Rum	
3	581
4	582
6	583
18	257
60	424
31. Lokman	
15	320
33	224
33	237
34	68
32. Secde	
13	101
13	285
16	296
21	507
23	160

Ayet	Dipnot
33. Ahzab	
4	328
10	486
13	487
19	488
19	489
27	490
34	405
37	327
37	406
38	498
40	329
52	407
53	451
54	404
58	457
60	508
72	292
34. Sebe	
14	562
16	579
18	580
35. Fatır	
9	90
32	116
43	431
43	493
36. Yasin	
39	128
68	45
69	74
37. Saffat	
1	130
2	131
3	132
5	9
10	67
24	221
28	222
32	223
63	241
106	526

Ayet	Dipnot
38. Sad	
2	429
15	504
20	559
25	560
41	535
69	62
86	387
39. Zümer	
23	173
28	505
40. Mümin	
11	225
44	547
60	458
67	49
41. Fussilet	
1	175
5	174
8	238
10	18
10	19
11	20
12	21
25	293
26	434
42. Şura	
7	169
13	126
13	127
20	239
23	294
41	333
50	29
43. Zuhruf	
15	41
31	435
32	436
35	192
58	437
61	204
63	60

Ayet	Dipnot
45. Casiye	
14	367
28	226
46. Ahkaf	
9	381
21	521
31	56
47. Muhammed	
8	230
18	206
21	460
22	461
31	93
85	376
48. Fetih	
10	491
29	392
49. Hucurat	
15	444
50. Kaf	
19	44
51. Zariyat	
8	23
8	24
47	22
52. Tur	
32	86
32	438
53. Necm	
3	148
14	52
37	427
38	214
58	503
55. Rahman	
17	13
19	14
31	231
39	207
56. Vakıa	
8	200
9	201
10	202

Ayet	Dipnot
60	46
80	158
27. Hadid	
3	137
10	363
22	287
58. Mücadele	
1	324
2	325
3	277
8	462
13	453
59. Haşr	
2	474
6	475
7	373
21	182
60. Mümtehine	
10	343
11	344
12	304
12	452
62. Cuma	
9	265
11	454
63. Münafikun	
11	51
64. Tegabun	
17	309
65. Talak	
1	349
12	15
66. Tahrım	
5	410
12	98
67. Mülk	
5	25
12	235
14	135
68. Kalem	
3	382
4	383

Ayet	Dipnot
16	109
16	317
16	426
69. Hakka	
12	518
70. Mearic	
38	439
71. Nuh	
28	517
73. Müzzemmil	
6	386
74. Müddessir	
4	397
6	398
26	95
54	170
75. Kıyamet	
6	194
13	195
13	215
15	196
19	149
23	216
76. İnsan	
1	33
18	240
77. Mürselat	
5	197
7	198
7	199
50	217
79. Naziat	
11	213
80. Abese	
12	411
16	171
21	43
81. Tekvir	
7	208
16	147
24	396
29	283

Ayet	Dipnot
84. İnşıkak	
9	228
19	193
85. Buruc	
5	578
22	157
87. A'la	
6	163
8	164
90. Beled	
4	37
11	303
92. Leyl	
10	106
10	289
13	2
93. Duha	
4	420
94. İnşirah	
1	384
3	385
95. Tin	
5	36
5	290
96. Alak	
13	105
19	425
97. Kadir	
1	165
1	166
98. Beyyine	
3	108
102. Tekasür	
2	502
103. Asr	
1	125
106. Kureyş	
4	428
108. Kevser	
3	421
113. Felak	
2	71
4	72

ALFABETİK KONU DİZİNİ

A

Abdest.....	354	Allah'ın Bağışlaması	292
Ad Kavmi.....	715	Allah'ın Birliği	179
Adaleti Sağlamak (Yönetim İlkesi)	519	Allah'ın Huzurunda Toplanma.....	255
Adam Öldürmek	449	Allah'ın İlmî.....	816
Adam Öldürmenin Cezası	480	Allah'ın İsimleri.....	195
Âdem (as) ve Ailesi	704	Allah'ın Rızık Vermesi.....	498
Âdet Görme	465	Allah'ın Saptırması	104
Adil Olmak.....	430	Allah'ın Sıfatları	183
Ahîret.....	243	Allah'ın Varlığı.....	175
Ahîret Hayatı	243	Allah'ın Varlığının Delilleri.....	175
Ahîrette Cezalandırma	294	Allah'ın Yardımı.....	688
Ahîrette Ödüllendirme	294	Allah'ın Yol Göstermesi.....	104
Ahlâkî Davranışın Oluşmasında		Allah'tan Bağışlanma Dilemek	399
Çevrenin Rolü	386	Allah'tan Özür Dilemek	399
Ahlâkî Sorumluluklar	414	Amel Defteri	288
Ahvâl-i Şahsiyye.....	487	Amellerin Dünyada Tesbiti	287
Aile Hayatı	463	Amme Hukuku	478
Akitler	509	Ana-Baba	463
Aklın Korunması	523	Anlaşmalar	509
Aklın, Arzuların Güdümüne Girmesi.....	84	Antlaşma	542
Akrabalık ve Akrabalar	470	Arabuluculuk Yapmak	428
Alay Etmek	449	A'râf.....	324
Alçakgönüllülük	435	Ashâb-ı Eyke.....	748
Aldatma	514	Ashâb-ı Hicr	719
Alışverişler	508	Ashâb-ı Karye	806
Allah	816	Ashâb-ı Kenf	804
Allah'a Eş Koşanların Durumu	522	Ashâb-ı Uhdûd	806
Allah'a Eş Koşmak	325	Askerî Donanım	535
Allah'a Güvenmek ve Dayanmak	406	Asli Kitap	211
Allah'a İçten Bağlılık.....	396	Atalara Uymak	81
Allah'a Karşı Ahlâkî Sorumluluklar.....	388	Aybaşı Hâli.....	465
Allah'a Karşı Büyükleme	407		
Allah'a Karşı Düşmanlık	409		
Allah'a Karşı Kendini Yeterli Görmek	407		
Allah'a Karşı Minnettarlık	393		
Allah'a Karşı Nankörlük.....	409		
Allah'a Karşı Saygılı Olmak.....	388		
Allah'a Karşı Tekebbür.....	407		
Allah'a Kulluk	345		
Allah'dan Ümit Kesmek.....	412		
Allah'ı Anmak	391		
Allah'ı Sevmek	391		
Allah'ı Unutarak Kendini Yeterli	824		
Görenlerin Durumu	825		
Allah'ı Unutarak Malından İnfak	825		
Etmeyenlerin Durumu	413		
Allah'ı ve İsmi İstismar Etmek	401		
Allah'ı Yardıma Çağırarak	388		
Allah'ın Azabından Sakınmak			

B

Bağışlayıcılık.....	432
Barış	526
Ba'su ba'de'l-Mevt.....	255
Başa Kalkmak	444
Başka Topluluklarla İlişkiler.....	525
Başkalarına Maddî Yardımında	422
Bulunmak	445
Başkalarını Çekiştirmek	427
Başörtüsü.....	325
Batıl İnançlar	621
Bedevîler'le İlişkiler	648
Bedir.....	77
Bilgi Kaynağı Olarak Vahiy	79
Bilgi Vasıtalarını Etkin Kullanmamak	82

Bilginin Gerekirdiği Sorumluluğu	
Yerine Getirmeyenlerin Durumu	824
Bilginin Getirdiği Sorumluluklar	85
Bilgisizliğin Kaynakları	81
Borçlaşma	509
Boşanma	487
Boy Abdesti	354
Bozgunculuk	446
Büyü	72
Büyücülük ve Büyüye Başvurmak	460

C

Camiler	368
Cariye	486
Cehâletin Kaynakları	81
Cehennem ve Cehennemlikler	312
Cenaze Namazı	357
Cennet ve Cennetlikler	299
Ceza Hukuku	479
Cezalar	479
Cezaların Şahsiliği	479
Cihad	529
Cimrilik	443
Cinler	52
Cinsel Sapıklık	451
Cömertlik	422
Cuma Namazı	357

Ç

Çekememezlik	447
Çocuklar	468
Çoğunluğa Uymak	81

D

Dalalet Düşmede Çevrenin Etkisi	109
Dalalet Düşmede İnsanın	
Kendinden Kaynaklanan Etkenler	95
Danışma	518
Davranış Özgürlüğü	379
Davud (as)	786
Denenme	91
Devlet İdaresi	516
Din Adamları	371
Dinde Aşırı Gitmek	413
Dinde Zorlama	522
Dinden Çıkma	667
Doğru Bilginin Kaynakları	77
Dua	401
Dünya Nimetlerinin Geçiciliği	819
Dünya Varlığının Ahirette İşe	

Yaramaması	289
Dünya-Ahiret Dengesini Korumak	439
Dünyaya Aşırı Düşkünlük	453
Düşünce Özgürlüğü	522
Düzenli İbadetler	347

E

Ecel	44
Ehl-i Kitab	146
Ehliyet	521
El-Kitâb	211
Elyese'a (as)	791
Eman	546
Emanete Riayet Etmek	429
Emaneti Ehline Vermek	521
Emr-i bi'l-Maruf ve Nehy-i 'anil-Munker	521
Ensar	608
Esmâ-i Hüsnâ	195
Eşcinselliğin Cezası	482
Eşcinsellik	451
Esirler	536
Evlat Edinme	472
Evlenme	487
Eykeliler	748
Eyyub (as)	747

F

Faiz	515
Ferâ'iz	495
Fesad Çıkarmak	446
Fey'	537
Fitrat Dini	164
Fil Olayı	811
Firavun	751
Fuhuş	450

G

Ganimet	537
Gasb	514
Gayb Bilgisi	67
Gayr-i Müslimlerle İlişkiler	525
Gayrı Meşru İktisadi Davranışlar	513
Gazilik	538
Gece Namazı	247
Geleneğe Uymak	81
Gıybet	445
Gökler	16
Görevi Ehline Vermek	521
Görgülü Olmak	438
Gösteriş Yapmak	450

Gusül	354
Güzel Söz Söylemek	440

H

Habeşistan Hicreti	606
Hacc	360
Haccın Farziyeti	360
Haccın Menasiki	360
Hadler	479
Hahamlar	371
Hakimlik	483
Hakkın Kalıcılığı, Batıl'ın Geçiciliği	817
Haniflik	164
Haram Aylar	541
Haramlar	503
Harb Namazı	358
Harun (as)	751
Hased	447
Haşır	255
Havralar	368
Hayız	465
Helak	480
Helakı Doğuran Sebepler	685
Helaller	503
Hendek	657
Hesap	267
Hevâya Uymak	83
Hristiyanlar	158
Hırsızlığın Cezası	482
Hırsızlık	514
Hicret	608
Hicret Etmek	544
Hicret Etmeyenler	610
Hidayet	95
Hidayete Ulaşmada Çevrenin Etkisi	109
Hidayete Ulaşmada İnsanın	
Kendinden Kaynaklanan Etkenler	96
Hikmet	64
Hilekarlık	514
Hilkat	3
Hirâbe	482
Hoşgörü	432
Hud (as)	715
Hudeybiye Barış Antlaşması	659
Hukukî Düzen	475
Huneyn	663
Hurafeler	340

I

İbâdât-ı Mersûme	347
İbadet	345

İblîs	54
İbrahim (as)	724
İçki	452
İddet Beklemek	487
İdris (as)	708
İffet Korumak	427
İffetin Korunması (Yönetim İlkesi)	524
İfsâd	446
İftira	444
İhlâs	396
İhram Keffareti	367
İhsân	440
İktisadî Düzen	498
İktisadi Sorumluluklar	510
İlahî Bilgi	61
İlyâs (as)	791
İman Esasları	173
İman ve Küfür	95
İmanı Doğuran Etkenler	95
İmrân Ailesi	793
İmtihan	91
İnananlar ve Nitelikleri	114
İnanç Özgürlüğü	522
İnanmayanlar ve Nitelikleri	124
İnanmayanlarla Dostluk	546
İncil	213
İnfâk	422
İnkarcıların Yapmış Oldukları	
İyiliklerin Boşa Çıkması	821
İnkarcıların, İlahî Çağrı	
Karşısındaki Durumları	821
İnsan Davranışlarının Oluşması	375
İnsan Onurunun Korunması	523
İnsanın Çevresini Aşabilme Gücü	818
İnsanın Davranış Özgürlüğü	379
İnsanın Eceli ve Ölüm	44
İnsanın Rızasını Temin İçin Çalışması	501
İnsanın Sorumluluğu	379
İnsanın Yaratılış Amacı	91
İnsanın Yaratılışı	33
İnsanın Yetenekleri	39
İnsanın Zaafırları	40
İnsanlara İyi Davranmak	440
İnsanları Küçük Düşürmek	449
İrade Hürriyeti	379
İrtidad	667
İsâ (as)	795
İshak (as)	724
İslam	164
İsmail (as)	724
İsrâ Olayı	574
İsraf	447
İsrailoğulları	751
İstiğfâr	399

Istignâ.....	407
Istisare.....	518
İyi Ahlâk.....	414
İyilerle Dost Olmak.....	419
İyiliği Ayakta Tutmak.....	521
İyiliğin Bereketliliği,Kötülüğün Kısırlığı.....	817
İylilik ve Doğruluk.....	414
İylilikte Yardımlaşmak.....	421

K

Kâbe.....	363
Kader.....	375
Kadr Gecesi.....	216
Kafirler ve Nitelikleri.....	124
Kalbin Katlaşması.....	821
Kamu Hukuku.....	478
Kardeşlik.....	431
Kardeşlik Akdi.....	473
Karı-Koca İlişkileri.....	465
Kazif Haddi.....	482
Keffaretler.....	366
Kendini Beğenmişlik.....	445
Kible.....	355
Kıyas.....	479
Kıskançlık.....	447
Kıyamet.....	246
Kibir.....	445
Kiliseler.....	368
Kitap Ehli.....	146
Kitaplar.....	211
Köle Hukuku.....	486
Köleyi Özgürleştirmek.....	437
Korku Namazı.....	358
Kötü Ahlâk.....	441
Kötü Zan.....	452
Kötülüğe Karşı Koymak.....	421
Kötülüğü Engellemek (Yönetim lilesi).....	521
Kötülük.....	441
Küçümsemek.....	449
Küfr.....	409
Küfrü Doğuran Etkenler.....	95
Kulluk.....	345
Kumar.....	452
Kur'an.....	216
Kur'an'dan Önce Vahyedilen Kitaplar.....	213
Kur'an'ın Hz. Peygamber'e İndirilişi.....	216
Kur'an'ın Kendinden Önceki.....	
Kitaplarla Bağlantısı.....	222
Kur'an'ın Mesajının Ağırlığı.....	816
Kur'an'ın Nitelikleri.....	224
Kurban Kesmek.....	364

L

Lakap Takmak.....	449
Levh-i Mahfûz.....	61
Livata.....	451
Lokman.....	802
Lut (as).....	743

M

Mabedler.....	368
Malını Allah Yolunda Harcayanların.....	
Durumu.....	819
Malını Gösteriş İçin Harcayanların.....	
Durumu.....	819
Mecûsiler.....	163
Medine'de Hz. Peygamber'in.....	
Müslümanlar'la İlişkileri.....	612
Medine'de Kitap Ehli ile İlişkiler.....	635
Medine'de Müslüman Cemaatin.....	
Genel Durumu.....	612
Medine'de Müslüman Cemaatin.....	
Hız.Peygamber'le İlişkileri.....	617
Medine Devri.....	612
Medyenliler.....	748
Mekke'de Kitap Ehli ile İlişkiler.....	606
Mekke'nin Fethi.....	661
Mekke'nin Fethinden Sonraki.....	
Savaşlar.....	663
Mekke Devri.....	590
Mekke Devri Münafıkları.....	610
Mekkeli Müşrikler'le İlişkiler.....	648
Melekler.....	47
Merhamet.....	432
Meryem.....	795
Mescid-i Dırar.....	368
Mescid-i Haram.....	363
Mescidler.....	368
Meseller.....	815
Meşveret.....	518
Miras Bırakma Yükümlülüğü.....	513
Miras Taksimi.....	495
Mü'min-Kafir Karşılaştırması.....	820
Mü'minler ve Nitelikleri.....	114
Mucize.....	240
Müessir Fiillerin Cezaları.....	480
Muhacirler.....	608
Muhakeme Usulü.....	483
Mülk.....	5
Mülkiyet Hakkı.....	524
Münafıklar'la İlişkiler.....	621
Münafıkların Durumu.....	823
Mürtedler.....	667

Muhammed'e (as) Yönelik Teselliler.....	585
Muhammed'e (as) Yönelik Uyarılar.....	580
Muhammed'in (as) Aile Hayatı ve.....	
Eşleri.....	575
Muhammed'in (as) ve.....	
Müslümanlar'ın Mücadeleleri.....	590
Muhammed'in (as) Allah'tan Aldığını.....	
İletme ve Hakikatı Duyurma Görevi.....	563
Muhammed'in (as) Ayrıcalıklı Yönü.....	553
Muhammed'in (as) Beşeri Yönü.....	551
Muhammed'in (as) Karşıtlarına.....	
Yönelik Helak ve Azap Tehditleri.....	691
Muhammed'in (as) Peygamberliği.....	555
Muhammed'in (as) Uyarma ve.....	
Müjdeleme Görevi.....	565
Muhammed'in (as) Yalnızca Allah'tan.....	
Aldığı Talimata Uyma Yükümlülüğü.....	561
Muhammed'in (as) Yetki Ve.....	
Sorumlulukları.....	555
Muhammed'e (as) Yöneltilen Mucize.....	
Talepleri.....	569
Muhammed'in (as) Kavmiyle İhtilafı.....	590
Muhammed (as) ve Arkadaşlarının.....	
Durumu.....	817
Musa (as).....	751
Müslümanlar'ın Hz.Peygamber'e.....	
İtaat Yükümlülükleri.....	567
Müşrikler.....	139

N

Namaz.....	347
Namaz Vakitleri.....	352
Namazın Farziyeti.....	352
Namuslu Olmak.....	427
Nesh.....	234
Neslin Korunması.....	524
Nikah.....	537
Nübüvvet.....	196
Nûh (as).....	708

O

Olumsuzluklara Karşı Dayanıklı.....	
Olma ve Direnme.....	433
Ordu Kurma.....	535
Oruç.....	358

Ö

Ödünç Verme.....	509
Öksüzler.....	474
Ölçü-Tartı.....	513

Ölüm.....	44
Ölümünden Sonra Dirilme.....	818
Önyargılı Olmak.....	452
Örtünme.....	427
Özel Hukuk.....	487

P

Papazlar.....	371
Peygamber Kıssaları.....	703
Peygamberini Yalanlayan.....	
Toplumun Durumu.....	822
Peygamberlerin Mucizeleri ve.....	
Diğer Olağanüstülükleri.....	240
Peygamberlerin Tebliğ Görevi.....	235
Peygamberlik.....	196
Putatapanlar.....	139
Putları Yardıma Çağırınların Durumu.....	822

R

Rahipler.....	371
Ramazan.....	358
Rehin.....	510
Ress Halkı.....	808
Rızık.....	498
Ribâ.....	515
Ritüeller.....	347
Riyâ.....	450
Romalılar.....	810
Ruhsatlar.....	507
Rüşvet Almak ve Vermek.....	460
Rüya Yorumu.....	75

S

Sâbiiler.....	163
Sabr.....	433
Sadaka.....	511
Sâlih (as).....	719
Sarhoşluk.....	452
Savaş.....	529
Savaş Esirleri.....	536
Savaşa Katılmamasına.....	
İzin Verilenler.....	541
Savaşı Zorunlu Kilan Nedenler.....	527
Savaşmanın Yasak Olduğu Zamanlar.....	541
Savaşmaya Teşvik.....	529
Savaşta İlahi Yardım.....	538
Savurganlık.....	447
Sebeliler.....	808
Sekülerlik.....	453
Semüd Kavmi.....	719

Sevicilik	451
Sığınmacı Almak	546
Sihir	72
Sirkat Haddi	482
Siyasal Egemenlik	517
Siyaset	516
Sorgulama Yetersizliği	81
Sorumluluk	379
Sözünde Durmak	435
Sû-i Zan	452
Süleyman (as)	786
Sulh	542
Sünnetullâh	676
Süt Kardeşliği	471
Sütanneliği	471

Ş

Şahitlik	484
Şefaât	290
Şehitlik	538
Şeytan	54
Şiir	74
Şirk	325
Şuayb (as)	748
Şûrâ	518
Şükr	393

T

Taassub	413
Tabiat	16
Tabiatın Düzeni	19
Tabiatın İnsanın Hizmetine Verilmesi	25
Tabiatın Yaratılışı	16
Tâgût	339
Taklitçilik	81
Takvâ	388
Talak	537
Tanıklık	484
Tarihin Anlatılış Amacı	673
Tarihin İşleyişinde Yasalılık	676
Tebliğ	235
Tebliğde Yöntem	238
Tebük	664
Tefecilik	515
Teheccüd	347
Temel Hak ve Özgürlükler	522
Temsiller	815
Terörün Cezası	482
Tesettür	427
Teşrî Yetkisi	475
Tevâzu	435

Tevbe	399
Tevekkül	406
Tevhîd	179
Tevrat	213
Teyemmüm	354
Ticaret	508
Topluma Uymak	81
Toplumların Yok Oluşları	680
Toplumların Yok Oluşlarını	
Doğuran Nedenler	685
Tufan	708
Tübba' Kavmi	807

U

Ubûdiyet	345
Uhud Savaşı	653
Ummu'l-Kitâb	211
Umre	360

V

Vahiy	207
Varlığın Yönetimi	5
Vasiyet	495
Vellîlik	391
Verâset	513
Vergiler	512
Vesayet	474

Y

Yahudiler	147
Yahyâ (as)	793
Yakub (as)	734
Yalan Söylemek	449
Yanlışlıkla Adam Öldürme Keffareti	368
Yaralamanın Cezası	479
Yaratma	3
Yargıcılık	483
Yargılama Usulü	483
Yargılanma	266
Yaşama Hakkı	522
Yasama Yetkisi	475
Ye'cüc-Me'cüc	803
Yemin Keffareti	366
Yeminini Yerine Getirmek	435
Yeniden Dirilme	255
Yeryüzü	16
Yetimler	475
Yönetim İlkeleri	518
Yunus (as)	734
Yusuf (as)	792

Z

Zanna Uymak	82	Zina	450
Zebur	213	Zina İftirasının Cezası	482
Zekat	511	Zinanın Cezası	481
Zekeriyyâ (as)	793	Zorluk Halinde Namaz	358
Zihar Keffareti	368	Zülkarneyn	803
Zikr	391	Zülkifl (as)	791

AYETLER İNDEKSİ (Soldaki rakam ayet numarası, sağdaki ise sayfa numarasıdır.)

1. Fatıha	40 149	80 636	129 66	168 505	217 541	265 820	23 638	75 152	114 641	165 656
1 402	40 635	81 134	130 166	169 112	217 649	266 820	24 152	75 429	115 120	166 656
2 402	41 149	82 119	130 742	170 82	217 668	267 424	24 638	75 640	115 641	167 656
3 402	41 635	83 364	131 166	171 821	218 118	268 387	25 152	76 152	116 135	168 656
4 402	42 149	83 464	131 732	172 395	218 609	268 424	25 638	76 429	117 135	169 656
5 402	42 635	83 782	131 742	172 505	218 649	269 86	26 11	77 153	117 821	170 538
6 402	43 149	84 782	132 166	173 505	219 424	270 424	26 192	78 153	118 623	171 538
7 402	43 353	85 782	132 732	173 508	219 452	271 424	27 11	79 67	119 623	171 556
2. Bakara	43 511	86 782	132 742	174 149	220 474	272 424	27 192	79 204	120 623	172 538
1 232	43 635	87 782	133 166	175 149	221 487	273 425	28 546	80 204	121 654	172 656
2 232	44 86	88 782	133 742	176 149	222 466	274 425	29 192	81 67	122 654	173 656
3 119	44 149	89 782	134 674	177 417	223 466	275 508	30 284	81 204	123 653	174 656
3 351	44 635	90 782	134 742	178 480	224 413	275 516	31 393	82 205	124 653	175 387
4 119	45 149	91 782	135 166	179 480	224 428	276 516	31 569	83 12	125 653	175 656
5 119	45 351	92 782	135 637	180 495	225 436	277 118	32 476	83 167	126 653	176 136
6 108	45 404	93 783	135 674	181 495	226 487	278 516	32 569	84 167	127 654	177 136
6 134	45 434	94 150	136 166	182 428	227 118	279 516	33 203	84 173	127 653	177 136
7 108	45 635	95 150	136 637	182 495	227 487	280 425	34 203	85 167	128 584	179 71
7 134	46 149	96 151	136 674	183 359	228 487	281 283	35 797	86 668	128 653	180 443
8 621	46 351	97 51	137 166	184 359	229 488	282 484	36 797	87 668	129 192	181 151
9 621	46 404	97 222	137 637	185 359	230 489	283 509	37 794	88 668	130 516	182 151
10 621	46 635	97 411	137 674	186 404	231 488	283 429	38 795	89 668	131 322	182 284
11 621	47 149	98 51	138 167	187 359	232 489	283 485	39 795	90 668	132 410	183 151
12 621	47 635	98 222	138 637	188 460	233 469	283 510	40 795	91 668	132 517	183 673
13 621	48 149	98 411	138 674	188 514	233 471	284 283	41 795	92 418	133 308	184 151
14 622	48 292	99 134	139 167	188 525	234 489	284 293	42 797	92 425	134 120	184 203
15 622	48 635	100 134	139 388	189 24	234 489	285 173	43 797	93 506	134 426	184 215
16 622	49 778	101 134	139 637	189 32	235 489	286 284	44 71	93 742	134 432	184 641
17 622	50 778	102 50	139 674	189 340	236 489	286 384	44 797	93 784	135 120	185 47
17 823	51 778	102 73	140 637	189 418	237 489		45 798	94 784	136 120	185 284
18 622	52 778	102 460	140 674	190 527	238 353		46 243	95 167	137 679	186 95
18 823	53 213	102 791	141 674	190 649	239 353	Al-i İmran	46 243	96 361	138 232	187 151
19 823	53 778	103 74	142 356	191 527	240 490	1 191	47 798	96 364	139 530	188 151
20 823	54 779	103 390	142 638	191 649	241 490	2 71	48 798	97 361	140 654	189 11
20 622	55 779	103 460	143 356	192 527	242 490	2 191	49 798	97 364	141 654	190 179
20 824	56 779	103 791	143 521	192 649	243 528	3 71	50 798	98 640	142 530	191 102
21 346	57 779	104 612	143 612	193 527	244 528	3 224	51 798	99 640	142 654	191 405
22 32	58 779	105 133	144 356	193 649	245 509	4 224	52 798	100 112	143 530	192 405
23 222	59 779	106 234	145 356	194 541	246 783	5 192	53 798	101 112	144 551	193 405
24 222	60 779	107 234	146 356	194 649	247 783	6 192	54 798	101 613	145 530	194 405
25 308	61 779	108 234	146 638	195 423	248 783	7 232	55 798	102 390	145 46	195 405
26 815	62 119	109 636	147 79	196 360	249 783	8 405	56 798	102 613	146 531	196 136
27 134	62 163	110 293	147 203	196 364	250 784	9 405	57 798	103 413	147 531	196 290
27 470	62 173	110 353	147 356	196 367	251 66	10 135	58 798	103 613	148 531	197 136
28 134	62 780	111 148	148 356	197 361	251 784	10 290	59 798	104 119	149 112	197 290
29 32	63 780	111 159	149 357	198 361	251 791	11 135	60 79	104 521	150 112	198 120
29 508	64 780	112 148	150 357	198 508	252 784	12 135	61 339	105 119	151 145	198 308
29 525	65 780	112 159	151 558	199 361	253 159	13 539	62 339	106 119	151 654	199 152
30 36	66 781	112 397	152 395	200 361	253 203	14 43	63 339	107 297	152 655	199 160
30 43	67 733	113 148	153 404	200 458	253 797	15 308	64 339	108 297	153 655	200 422
30 525	67 781	113 159	153 434	201 404	254 424	16 120	65 339	109 297	154 655	200 434
30 706	68 781	114 133	154 538	201 440	255 191	16 398	66 339	110 297	155 655	
31 40	69 781	114 369	155 94	202 440	256 239	17 47	67 339	111 297	156 655	
31 80	70 781	115 356	156 434	203 361	256 339	17 120	68 339	112 297	157 538	
31 706	71 781	116 159	156 94	204 622	256 522	17 398	69 339	113 297	158 531	
32 51	72 781	116 191	156 434	205 622	257 108	18 183	70 339	114 297	159 239	
32 80	73 781	117 191	157 434	206 622	257 134	19 103	71 339	115 297	160 239	
32 706	74 781	118 573	158 360	207 398	257 339	19 152	72 339	116 297	161 203	
33 80	74 821	119 567	159 148	208 526	258 733	20 237	73 339	117 297	162 395	
33 706	75 150	120 637	160 400	209 573	259 818	21 152	74 339	118 297	163 396	
34 58	75 636	121 637	161 133	210 573	260 733	22 152	75 339	119 297	164 66	
34 707	76 150	122 148	162 133	211 149	261 819	23 152	76 339	120 297	165 558	
35 58	76 636	122 820	163 183	211 638	262 444	24 638	77 339	121 297	166 656	
35 707	77 636	123 292	164 179	212 134	263 432	25 152	78 339	122 297	167 656	
36 58	78 150	124 363	165 145	213 203	263 444	26 638	79 339	123 297	168 656	
36 707	78 636	125 363	166 392	213 236	264 445	27 638	80 339	124 297	169 656	
37 707	79 150	126 363	167 283	214 675	264 450	28 638	81 339	125 297	170 656	
38 707	79 636	127 363	167 283	215 423	265 819	29 638	82 339	126 297	171 656	
39 707	80 150	128 363	168 112	216 529	266 398	30 638	83 339	127 297	172 656	

13 496	54 642	99 293	144 546	3 168	47 216	87 507	13 187	64 9	110 572	163 164
14 476	55 155	99 388	145 625	3 506	47 477	88 507	14 188	64 409	111 572	164 181
15 482	55 642	99 545	146 626	4 507	48 224	89 366	14 551	65 9	112 127	164 272
15 485	56 322	100 545	147 396	5 495	48 478	89 436	15 552	65 598	112 199	165 92
16 482	57 308	101 358	148 442	5 507	49 478	89 436	16 552	66 110	113 127	165 181
17 400	58 429	102 358	149 432	6 355	50 478	90 341	17 552	66 238	114 219	1 217
18 400	58 430	103 358	150 136	7 123	51 420	90 452	18 188	66 598	115 187	2 217
19 466	58 483	104 351	150 173	8 431	51 546	90 507	19 557	67 110	116 81	3 217
20 466	58 520	105 476	151 136	8 484	52 546	90 523	19 597	67 238	117 81	4 681
21 466	58 521	105 483	151 173	8 520	53 546	91 452	20 557	68 110	118 503	5 681
22 492	59 517	105 520	152 121	9 287	54 546	91 507	20 635	68 238	119 84	6 269
23 472	59 568	106 584	152 174	10 287	54 669	91 523	21 141	68 387	119 143	7 269
23 492	60 340	106 400	153 163	11 540	55 547	92 518	22 272	69 110	119 503	8 269
24 492	60 568	106 483	153 673	12 351	56 547	93 391	23 272	69 235	119 508	9 269
24 536	61 568	106 520	153 642	12 784	57 547	94 362	24 272	69 238	120 503	10 26
25 492	62 568	106 584	154 153	13 156	57 644	95 362	25 273	70 289	121 503	10 498
26 492	63 568	107 483	154 642	13 645	58 644	95 367	26 273	70 456	122 820	11 34
27 492	64 206	107 520	155 102	13 785	59 644	96 363	27 273	71 110	123 686	11 55
28 43	64 400	107 584	155 153	14 161	60 340	97 363	28 273	71 164	124 572	11 704
28 492	64 568	108 520	155 408	15 560	60 644	97 364	29 273	71 331	125 106	12 6
29 514	65 476	108 584	155 642	15 644	61 644	97 366	29 456	72 164	126 164	12 704
29 515	65 483	109 520	156 102	16 560	62 645	98 195	30 273	73 188	127 164	13 55
30 514	65 568	109 584	156 153	17 15	63 87	99 565	31 273	74 726	128 53	13 704
30 515	66 568	110 400	156 408	17 161	64 157	100 81	32 289	75 727	129 53	14 55
31 293	67 568	110 584	156 642	18 644	64 646	101 413	33 588	76 727	129 53	14 704
31 515	68 568	111 585	156 799	19 560	65 157	102 414	34 588	77 727	129 110	15 55
32 447	69 121	112 444	157 102	19 644	65 162	103 341	35 582	78 727	130 199	15 704
32 502	70 121	112 585	157 153	20 785	65 647	104 82	35 588	79 727	130 235	16 55
32 515	71 536	113 585	157 408	21 785	66 157	105 82	36 79	80 727	130 272	16 704
32 525	72 624	114 398	157 642	22 785	66 162	106 486	36 100	81 727	131 199	17 55
33 474	73 624	114 422	157 799	23 785	66 647	106 497	37 572	82 116	131 199	17 704
33 497	74 531	114 428	158 102	24 785	67 565	107 486	38 17	82 727	131 199	18 55
33 513	74 538	115 668	158 153	25 785	68 645	107 497	38 62	83 727	131 686	18 704
34 466	75 528	116 145	158 408	26 785	69 163	108 486	39 100	84 199	132 272	19 55
35 467	76 340	116 293	158 642	27 366	69 169	108 497	39 106	84 747	132 686	19 704
35 493	76 531	116 337	158 799	27 707	69 174	109 286	40 331	85 199	133 686	20 55
36 418	77 526	117 145	159 154	28 707	70 785	110 800	41 331	85 747	134 686	20 704
36 441	77 531	118 58	159 643	29 707	71 785	111 800	42 686	86 199	135 686	21 55
36 446	78 47	119 58	159 799	30 707	72 162	112 800	43 110	86 747	136 140	21 704
36 465	78 378	120 112	160 154	31 708	72 801	113 800	43 686	87 199	137 140	22 55
36 470	78 532	121 112	160 643	32 448	73 162	114 800	44 93	88 200	138 141	22 704
37 443	79 385	122 284	161 154	32 523	74 162	115 800	44 686	89 65	139 141	23 55
38 450	80 569	123 284	161 643	33 482	75 162	116 287	45 686	89 200	140 141	23 704
39 450	81 625	124 284	162 121	33 518	75 801	116 801	46 597	90 504	140 458	24 55
40 285	82 232	125 168	162 154	34 483	76 162	117 287	47 597	91 78	141 504	24 704
41 285	83 80	126 12	162 643	34 518	76 338	117 801	48 116	91 209	141 512	25 55
42 285	84 532	127 491	163 205	35 533	77 414	118 287	48 195	92 228	142 504	25 704
43 351	85 419	128 466	163 215	36 290	77 645	118 801	48 235	92 228	143 504	26 55
43 355	85 442	128 491	163 748	37 324	78 157	119 287	49 128	92 349	144 504	26 704
44 154	86 439	129 491	164 205	38 482	78 647	119 801	50 79	92 607	145 504	27 55
44 641	87 192	130 491	164 675	39 294	79 157	120 15	50 552	93 210	146 504	27 704
45 154	88 610	131 12	165 205	39 482	79 647	120 15	51 552	94 273	147 504	28 55
45 641	89 113	131 390	165 675	40 16	80 157	1 330	52 583	95 9	148 771	28 81
46 154	89 528	132 12	166 558	41 156	80 647	2 35	53 93	96 9	149 188	29 257
46 641	90 543	133 12	167 136	41 645	81 157	2 45	53 593	96 21	149 376	29 317
47 154	91 528	134 459	168 136	42 156	81 647	3 8	54 400	97 17	149 377	29 397
47 641	92 368	135 483	169 136	42 431	82 158	3 188	54 583	98 35	150 505	29 430
48 293	92 437	135 485	170 174	42 645	82 162	4 128	55 228	99 17	151 415	30 104
48 337	92 480	135 520	171 160	43 156	82 371	5 128	55 583	99 28	151 450	30 109
49 155	92 522	136 173	171 799	43 215	82 647	6 128	56 597	100 53	151 463	31 369
49 641	93 448	137 669	172 160	43 646	83 162	7 53	57 597	100 330	151 505	31 447
50 155	93 480	138 625	172 800	44 156	83 371	7 128	58 597	101 187	152 415	32 413
50 641	94 523	139 420	173 298	44 215	83 647	7 572	59 8	102 187	153 415	32 503
51 155	94 542	139 625	174 232	44 477	84 162	8 53	59 62	103 187	154 772	33 442
51 339	94 526	140 112	175 121	44 646	84 371	8 128	59 70	104 99	155 219	34 676
51 641	95 532	140 387	176 496	45 157	84 647	8 572	60 8	104 381	156 219	34 681
52 155	96 532	140 625	177 160	45 215	85 163	9 53	61 8	105 228	157 219	35 197
52 641	97 388	141 125	178 160	45 477	85 371	9 128	61 45	106 562	158 572	35 235
53 155	97 545	142 351	179 160	45 480	85 647	10 53	62 9	107 141	159 607	36 197
53 642	98 293	142 625	180 160	45 646	86 138	10 128	62 45	107 377	160 272	37 139
54 67	98 388	143 625	181 160	46 216	87 141	11 128	63 9	108 238	161 164	37 269
54 155	98 545	144 420	182 160	46 477	87 478	12 187	63 409	109 572	162 164	38 269

40 269	106 240	147 241	191 326	36 654	3 543	39 535	90 615	8 455	60 244	5 127	66 722	3 69	58 738	12 13	21 279	20 28	57 726	21 143	74 815	128 589	36 65
41 314	106 752	147 268	192 326	37 135	3 654	39 665	90 666	9 302	61 62	6 62	67 723	4 75	59 738	13 13	22 112	21 20	58 726	22 182	75 820	17 158	36 79
42 300	107 240	147 755	193 326	37 654	4 543	40 535	91 541	10 302	61 186	7 4	68 723	4 734	60 738	14 822	22 279	21 28	59 726	23 101	76 430	1 574	36 442
43 105	108 240	149 755	194 326	38 654	5 543	40 665	91 615	11 678	62 392	7 92	69 725	5 75	61 739	15 13	23 306	22 28	60 726	23 408	76 821	2 769	37 65
43 300	108 752	150 755	195 326	38 679	5 664	41 535	92 541	12 409	63 382	7 260	70 726	5 734	62 739	17 817	25 817	22 499	61 745	24 101	77 71	3 769	37 435
44 300	109 240	151 755	196 326	39 654	6 544	41 665	92 616	13 682	64 187	8 696	71 726	6 75	63 739	18 285	26 817	23 21	62 745	24 408	77 251	4 62	37 442
45 300	109 752	152 755	197 326	40 654	6 546	42 665	93 667	15 209	65 587	10 42	72 726	7 734	64 739	19 122	27 107	23 28	63 745	25 101	78 80	4 769	37 446
46 324	110 240	153 755	198 326	40 690	6 664	43 585	94 667	15 218	66 330	10 771	73 726	8 734	65 739	20 122	28 131	24 187	64 745	25 278	79 177	5 769	38 65
47 324	110 752	154 755	199 326	41 537	7 544	43 665	95 667	15 561	67 27	11 434	74 744	9 734	66 739	21 122	29 131	24 261	65 745	25 408	80 30	6 769	38 442
48 324	111 72	155 402	200 109	41 651	8 544	44 665	96 667	16 209	68 147	12 582	75 744	10 735	67 739	22 122	31 349	25 261	66 745	26 687	81 30	7 769	39 65
49 324	111 240	155 755	200 386	42 651	8 662	45 665	97 683	16 218	68 83	13 218	76 726	11 735	68 739	22 309	32 23	27 34	67 745	27 279	82 565	8 769	39 442
50 314	111 752	156 184	201 109	43 77	9 544	46 665	98 683	16 561	69 147	14 218	76 744	12 735	69 739	23 122	32 30	27 53	68 745	28 279	83 130	9 227	40 329
51 314	112 72	156 402	201 386	43 77	9 544	47 666	99 683	16 561	70 147	15 455	77 744	13 735	70 739	23 309	33 23	28 35	69 745	29 279	84 263	10 227	41 140
52 226	112 240	156 756	202 109	44 651	10 544	48 666	100 610	16 564	71 710	16 455	78 744	14 735	71 739	24 122	33 30	28 57	70 745	30 117	85 279	11 41	42 181
53 290	112 752	157 114	202 386	45 530	10 662	49 666	101 683	17 561	72 710	17 115	79 745	15 735	72 739	25 136	34 30	28 76	71 745	30 440	86 279	12 20	42 328
54 6	113 72	157 223	203 225	45 651	11 544	50 666	102 616	17 564	73 710	17 606	80 745	16 735	73 740	26 309	35 30	29 35	72 745	31 305	87 279	12 27	43 181
55 394	113 240	157 568	204 226	46 517	11 662	51 378	103 616	18 330	74 198	18 127	81 745	17 735	74 740	27 309	36 30	29 57	73 745	32 305	88 130	13 271	45 105
56 394	113 752	158 6	204 226	46 517	11 662	52 535	104 616	19 678	75 769	19 127	82 745	18 735	75 740	28 246	37 30	30 35	74 745	33 698	88 320	14 288	46 105
56 446	114 72	158 566	205 393	46 651	12 662	52 538	105 616	19 682	76 242	20 99	83 745	19 735	76 740	29 246	38 190	30 57	75 746	34 383	89 221	15 271	47 596
57 257	114 240	159 756	206 49	47 651	13 544	53 630	106 667	20 571	77 770	21 89	84 750	20 735	77 740	30 501	38 730	30 57	76 746	34 699	89 279	16 288	48 596
58 820	114 752	160 756	206 49	47 651	13 544	54 352	106 683	21 42	78 81	21 127	85 514	21 735	80 740	31 501	39 404	30 706	77 746	35 377	90 417	17 288	48 596
59 708	115 72	161 756	206 49	48 651	13 662	54 350	107 369	22 42	78 81	21 127	86 514	22 736	81 740	32 309	39 730	31 506	78 751	36 236	90 442	18 288	49 260
60 708	115 240	162 756	206 49	48 651	13 662	55 459	107 683	23 42	78 81	21 127	87 514	23 736	82 740	33 309	40 350	31 506	79 751	36 339	90 451	19 288	50 260
61 709	115 752	163 756	206 49	49 651	14 663	55 459	108 370	24 819	79 770	23 118	88 514	24 736	83 740	34 309	40 404	31 506	80 751	36 674	90 470	20 244	51 280
62 709	116 72	164 421	206 49	50 652	15 378	56 630	108 684	25 105	80 770	24 820	89 514	25 736	84 740	35 309	40 404	32 506	81 751	36 999	91 435	21 244	52 260
63 709	116 240	164 756	206 49	51 652	15 534	56 630	109 370	26 271	81 770	25 710	90 514	26 736	85 740	36 309	41 404	33 506	82 751	37 236	92 435	22 244	53 280
64 709	116 752	165 757	206 49	52 652	16 663	57 630	109 684	27 271	82 770	26 710	91 514	27 736	86 740	37 309	42 404	34 506	83 751	38 236	93 435	23 244	54 280
65 716	117 73	166 757	206 49	53 650	16 534	58 630	110 370	28 271	83 770	27 710	92 514	28 736	87 740	38 309	43 404	35 506	84 751	39 236	94 435	24 244	55 280
66 716	117 240	167 757	206 49	54 650	17 663	59 630	110 684	29 271	84 770	28 710	93 514	29 736	88 740	39 309	44 404	36 506	85 751	40 236	95 435	25 244	56 280
67 716	117 752	168 757	206 49	55 650	18 352	60 630	111 523	30 271	85 770	29 710	94 514	30 736	89 740	40 309	45 404	37 506	86 751	41 236	96 435	26 244	57 280
68 716	118 73	169 243	206 49	56 650	18 370	61 630	111 630	31 8	86 770	30 710	95 514	31 736	90 740	41 309	46 404	38 506	87 751	42 236	97 435	27 244	58 280
69 716	118 240	169 757	206 49	57 650	19 370	62 630	112 124	32 99	87 770	31 710	96 514	32 736	91 740	42 309	47 404	39 506	88 751	43 236	98 435	28 244	59 280
70 716	118 752	170 268	206 49	58 650	19 534	63 630	113 465	33 105	88 770	32 711	97 514	33 736	92 740	43 309	48 404	40 506	89 751	44 236	99 435	29 244	60 280
71 716	119 73	170 347	206 49	59 650	20 534	64 630	113 631	34 106	89 770	33 711	98 514	34 736	93 740	44 309	49 404	41 506	90 751	45 236	100 435	30 244	61 280
72 716	119 240	170 757	206 49	60 650	20 545	65 630	114 465	35 106	90 770	34 711	99 514	35 736	94 740	45 309	50 404	42 506	91 751	46 236	101 435	31 244	62 280
73 720	119 752	171 757	206 49	61 650	21 534	66 630	115 195	36 329	91 771	35 711	100 514	36 736	95 740	46 309	51 404	43 506	92 751	47 236	102 435	32 244	63 280
74 446	120 73	172 91	206 49	62 650	21 545	67 630	116 195	37 329	92 771	36 711	101 514	37 736	96 740	47 309	52 404	44 506	93 751	48 236	103 435	33 244	64 280
75 720	120 240	172 97	206 49	63 650	22 534	68 630	117 616	38 330	93 771	37 711	102 514	38 736	97 740	48 309	53 404	45 506	94 751	49 236	104 435	34 244	65 280
76 720	120 752	172 380	206 49	64 650	22 545	69 630	118 616	39 330	94 771	38 711	103 514	39 736	98 740	49 309	54 404	46 506	95 751	50 236	105 435	35 244	66 280
77 721	121 752	173 91	206 49	65 650	23 465	70 630	119 617	40 330	95 771	39 711	104 514	40 736	99 740	50 309	55 404	47 506	96 751	51 236	106 435	36 244	67 280
78 721	122 752	173 97	206 49	66 650	23 663	71 630	120 684	41 330	96 771	40 711	105 514	41 736	100 740	51 309	56 404	48 506	97 751	52 236	107 435	37 244	68 280
79 721	123 752	173 380	206 49	67 650	24 459	72 630	121 288	42 330	97 771	41 712	106 514	42 736	101 740	52 309	57 404	49 506	98 751	53 236	108 435	38 244	69 280
80 451	124 752	174 92	206 49	68 650	24 465	73 630	122 617	43 330	98 771	42 712	107 514	43 736	102 740	53 309	58 404	50 506	99 751	54 236	109 435	39 244	70 280
80 743	125 752	174 380	206 49	69 650	25 540	74 630	123 534	44 330	99 771	43 712	108 514	44 736	103 740	54 309	59 404	51 506	100 751	55 236	110 435	40 244	71 280
81 451	126 752	175 85	206 49	70 650	25 540	75 630	124 104	45 330	100 771	44 712	109 514	45 736	104 740	55 309	60 404	52 506	101 751	56 236	111 435	41 244	72 280
81 743	127 753	175 85	206 49	71 650	26 541	76 630	125 104	46 330	101 771	45 712	110 514	46 736	105 740	56 309	61 404	53 506	102 751	57 236	112 435	42 244	73 280
82 743	128 753	176 85	206 49	72 650	26 663	77 630	126 104	47 330	102 771	46 712	111 514	47 736	106 740	57 309	62 404	54 506	103 751	58 236	113 435	43 244	74 280
83 743	129 753	176 85	206 49	73 650	27 541	78 630	127 104	48 330	103 771	47 712	112 514	48 736	107 740	58 309	63 404	55 506	104 751	59 236	114 435	44 244	75 280
84 743	130 753	176 85	206 49	74 650	27 664	79 630	128 104	49 330	104 771	48 712	113 514	49 736	108 740	59 309	64 404	56 506	105 751	60 236	115 435	45 244	76 280
85 748	131 753	176 824	206 49	75 650	28 370	80 630	129 104	50 330	105 771	49 712	114 514	50 736	109 740	60 309	65						

86 582	30 278	93 803	42 724	95 288	57 759	118 704	39 699	101 306	39 529	6 117	58 389	115 281	42 14	31 197	11 762	77 725	141 721	204 695	31 788	75 62	43 768
87 582	31 306	94 803	43 724	96 301	58 759	119 704	39 131	102 306	39 653	6 350	59 117	116 190	43 14	32 208	12 762	78 185	142 721	205 695	31 808	76 227	44 69
88 227	32 824	95 803	44 724	97 226	59 760	120 704	39 320	103 306	40 369	7 117	59 389	117 336	43 24	32 226	13 762	78 725	143 721	206 695	32 308	76 606	45 69
89 227	33 825	96 803	45 724	97 566	60 760	121 704	40 131	104 251	40 529	7 350	60 117	118 404	44 14	33 815	14 762	79 185	144 721	207 695	32 788	77 227	46 69
89 815	34 825	97 804	46 724	98 694	61 760	122 704	40 320	105 689	41 123	8 117	60 392	24. Nur	44 24	34 315	15 762	79 725	145 721	208 677	32 808	78 587	47 595
90 571	35 825	98 804	47 724	20. Taha	62 760	124 259	41 201	106 689	41 422	8 429	60 423	1 233	45 18	35 757	16 762	80 185	146 721	209 677	33 308	79 587	48 595
91 571	36 825	99 251	48 724	1 226	63 760	125 259	41 687	107 558	41 422	8 436	61 117	2 481	45 25	36 757	17 762	81 185	147 721	210 208	33 789	80 587	49 595
92 571	37 825	100 139	49 725	2 226	64 760	126 259	42 699	108 183	41 521	9 117	61 392	3 451	46 233	37 709	18 763	82 185	148 721	211 208	33 809	81 587	50 84
93 571	38 825	101 310	50 725	3 226	65 73	127 259	43 699	109 252	41 691	10 117	61 423	3 481	47 628	38 681	19 763	83 185	149 721	212 208	34 308	82 249	50 595
94 198	39 825	101 310	51 197	4 226	66 73	128 694	44 699	110 190	42 676	11 117	62 281	4 444	48 628	38 808	20 763	84 185	150 721	213 328	34 789	83 249	51 209
94 571	40 825	101 319	51 757	5 7	66 73	128 694	45 603	110 252	42 702	12 36	62 383	4 481	49 628	39 681	21 763	85 185	151 721	214 238	34 809	84 249	51 595
95 198	41 825	102 130	52 197	6 7	66 760	129 695	46 603	111 252	43 676	13 36	63 281	4 482	50 628	39 808	22 763	86 185	152 721	215 238	35 308	85 249	52 115
95 571	42 825	103 278	52 757	7 61	67 73	130 352	47 280	112 404	43 702	13 133	64 281	4 485	51 123	39 808	23 763	87 185	153 721	216 238	35 789	86 27	53 115
96 571	43 825	104 278	53 198	8 196	67 760	131 454	48 214	22. Hac	44 702	14 36	65 281	5 481	51 477	39 815	24 763	88 185	154 721	217 185	35 809	87 260	54 115
97 105	44 825	105 278	53 758	9 758	68 73	131 587	49 389	1 255	44 702	15 36	66 102	5 482	52 123	40 594	25 763	89 289	155 721	218 185	36 308	88 20	54 433
97 126	45 819	106 278	54 198	10 758	68 760	132 348	50 231	1 390	45 424	15 46	66 281	5 485	53 628	41 594	26 763	90 291	156 721	219 185	36 789	89 295	54 434
97 316	46 245	107 305	54 348	11 758	69 73	132 587	51 730	2 255	46 676	16 264	67 102	6 481	54 569	42 594	27 763	91 291	157 721	220 185	36 809	90 295	55 115
98 316	46 469	108 305	54 725	12 758	69 760	133 570	52 730	3 113	46 85	17 10	67 281	6 485	55 690	43 327	28 763	92 291	158 721	221 74	37 789	91 586	56 564
99 186	47 251	109 190	55 198	13 758	70 73	134 570	53 730	4 113	47 702	18 23	68 102	7 481	56 354	44 327	29 763	93 291	159 721	222 74	37 809	92 566	57 595
100 41	47 278	110 182	55 348	14 348	70 760	135 570	54 730	5 37	48 703	18 31	68 603	7 485	56 518	45 26	30 763	94 291	160 743	223 74	38 789	93 176	58 681
101 242	48 278	110 552	55 725	14 758	71 760	136 570	55 730	6 194	49 567	19 31	69 102	8 481	57 137	46 19	31 763	95 291	161 743	224 74	38 809	94 176	58 681
101 768	49 278	111 552	56 198	15 758	72 760	137 570	56 730	7 255	50 312	20 31	69 603	9 481	58 354	46 26	32 763	96 291	162 743	225 74	39 53	1 212	59 681
102 769	50 58	112 552	56 708	16 758	73 760	138 570	57 730	7 266	51 323	21 31	70 603	9 485	58 438	47 26	33 763	97 291	163 743	226 74	39 789	2 212	59 686
103 769	51 58	113 552	57 708	17 758	74 760	139 570	58 730	8 103	52 211	22 31	71 603	10 481	59 439	48 26	34 763	98 291	164 743	227 74	39 809	3 765	60 439
104 769	52 278	114 552	58 708	18 758	75 760	140 570	59 730	8 408	53 211	23 31	72 603	10 485	60 439	49 26	35 763	99 291	165 743	228 74	40 809	4 765	61 821
105 217	53 320	115 552	59 708	19 758	76 760	141 570	60 731	9 103	54 211	24 31	73 603	11 578	61 439	50 26	36 763	100 315	166 743	229 74	41 809	5 765	62 270
106 217	54 231	116 552	60 708	20 758	77 761	142 570	61 731	9 408	55 211	25 31	74 603	12 578	62 439	51 26	37 763	101 315	167 743	230 74	42 809	6 765	63 270
107 115	54 815	117 552	61 708	21 758	78 761	143 570	62 731	10 286	56 211	26 31	75 700	13 485	63 439	52 26	38 763	102 315	168 743	231 74	43 809	7 765	64 270
108 115	55 679	118 552	62 708	22 758	79 761	144 570	63 731	11 146	57 211	27 31	76 700	13 578	64 439	53 26	39 763	103 315	169 743	232 74	44 809	8 765	65 270
109 115	56 130	119 552	63 708	23 758	80 761	145 570	64 731	12 146	58 211	28 31	77 700	14 579	65 439	54 26	40 763	104 315	170 743	233 74	45 809	9 765	66 270
110 198	56 200	120 552	64 708	24 758	81 761	146 570	65 731	13 146	59 211	29 31	78 395	15 579	66 439	55 26	41 763	105 315	171 743	234 74	46 809	10 765	67 270
110 348	56 236	121 552	65 708	25 758	82 761	147 570	66 731	14 146	60 211	30 202	79 284	16 579	67 439	56 26	42 763	106 315	172 743	235 74	47 809	11 765	68 185
111 181	57 107	122 552	66 708	26 758	83 761	148 570	67 731	15 412	61 211	31 202	80 178	17 579	68 439	57 26	43 763	107 315	173 743	236 74	48 809	12 765	69 185
18. Keh	57 130	123 552	67 708	27 758	84 761	149 570	68 731	16 233	62 211	32 202	81 603	18 579	69 439	58 26	44 763	108 315	174 743	237 74	49 809	13 765	70 185
1 220	58 679	124 552	68 708	28 758	85 761	150 570	69 731	17 163	63 211	33 202	82 603	19 524	70 439	59 26	45 763	109 315	175 743	238 74	50 809	14 765	71 328
1 230	58 684	125 552	69 708	29 758	86 761	151 570	70 731	18 14	64 211	34 202	83 603	19 524	71 439	60 26	46 763	110 315	176 743	239 74	51 809	15 765	72 328
2 220	59 679	126 552	70 708	30 758	87 761	152 570	71 731	19 323	65 211	35 202	84 336	19 524	72 439	61 26	47 763	111 315	177 743	240 74	52 809	16 765	73 328
2 230	59 684	127 552	71 708	31 758	88 761	153 570	72 731	20 323	66 211	36 202	85 336	20 579	73 439	62 26	48 763	112 315	178 743	241 74	53 809	17 765	74 328
3 220	60 775	128 552	72 708	32 758	89 761	154 570	73 731	21 323	67 211	37 202	86 336	21 388	74 439	63 26	49 763	113 315	179 743	242 74	54 809	18 765	75 328
3 230	61 775	129 552	73 708	33 758	90 761	155 570	74 731	22 323	68 211	38 202	87 336	22 432	75 439	64 26	50 763	114 315	180 743	243 74	55 809	19 765	76 328
4 220	62 775	130 552	74 708	34 758	91 761	156 570	75 731	23 312	69 211	39 202	88 336	22 432	76 439	65 26	51 763	115 315	181 743	244 74	56 809	20 765	77 328
4 230	63 775	131 552	75 708	35 758	92 761	157 570	76 731	24 312	70 211	40 202	89 336	23 286	77 439	66 26	52 763	116 315	182 743	245 74	57 809	21 765	78 328
5 335	64 776	132 552	76 708	36 758	93 761	158 570	77 731	25 113	71 211	41 202	90 336	23 444	78 439	67 26	53 763	117 315	183 743	246 74	58 809	22 765	79 328
6 583	65 776	133 552	77 708	37 758	94 762	159 570	78 731	26 137	72 211	42 202	91 336	24 286	79 439	68 26	54 763	118 315	184 743	247 74	59 809	23 765	80 328
7 93	66 776	134 552	78 708	38 758	95 762	160 570	79 731	27 364	73 211	43 202	92 190	24 444	80 439	69 26	55 763	119 315	185 743	248 74	60 809	24 765	81 328
8 251	67 776	135 552	79 708	39 758	96 762	161 570	80 731	28 364	74 211	44 202	93 700	25 286	81 439	70 26	56 763	120 315	186 743	249 74	61 809	25 765	82 328
9 804	68 776	136 552	80 708	40 758	97 762	162 570	81 731	29 364	75 211	45 202	94 700	26 427	82 439	71 26	57 763	121 315	187 743	250 74	62 809	26 765	83 328
10 804	69 776	137 552	81 708	41 758	98 762	163 570	82 731	30 364	76 211	46 202	95 700	27 438	83 439	72 26	58 763	122 315	188 743	251 74	63 809	27 765	84 328
11 804	70 776	138 552	82 708	42 758	99 762	164 570	83 731	31 364	77 211	47 202	96 239	28 438	84 439	73 26	59 763	123 315	189 743	252 74	64 809	28 765	85 328
12 804	71 776	139 552	83 708	43 758	100 762	165 570	84 731	32 364	78 211	48 202	97 239	29 438	85 439	74 26	60 763	124 315	190 743				

5 94	58 407	38 511	19 435	2 581	54 192	31 599	29 115	45 126	17 261	74 142	130 792	15 693	74 34	40 697	20 188	74 318	42 600	38 349	32 601	44. Duhan	7 449
5 611	58 609	39 516	19 802	3 407	54 576	32 261	30 115	46 128	18 142	75 712	131 792	16 693	74 55	41 219	21 686	74 334	43 223	38 416	33 245	1 230	8 129
6 94	59 307	40 337	20 28	3 581	55 576	33 261	31 223	47 126	18 261	76 712	132 792	17 586	75 55	41 381	22 687	75 318	43 229	38 519	33 457	2 230	8 449
6 611	59 407	41 384	20 100	4 473	56 553	34 456	32 147	48 694	19 142	77 712	133 746	17 786	76 55	42 45	23 772	76 318	44 229	39 117	33 500	3 230	9 129
7 293	59 609	41 447	20 332	4 490	56 618	35 456	32 158	49 694	19 249	78 712	134 746	18 786	77 55	43 333	24 772	77 589	45 214	39 421	34 245	4 230	10 129
7 611	60 500	42 384	21 82	5 384	57 578	36 456	33 301	50 694	20 142	79 712	135 746	19 786	78 55	44 333	25 772	78 242	46 382	40 479	34 500	5 230	11 230
8 441	60 609	43 166	22 165	6 495	57 623	36 499	34 301	51 257	20 273	80 713	136 746	20 786	79 55	45 142	26 772	79 28	47 189	41 479	35 245	6 230	12 22
8 464	61 144	44 384	22 397	6 554	58 444	37 456	35 301	52 258	21 142	81 713	137 746	21 786	80 55	46 275	27 772	80 28	47 276	42 527	7 230	12 29	
8 611	62 501	45 384	23 588	6 575	58 578	38 317	36 315	53 258	21 274	82 713	138 746	22 786	81 55	47 275	28 772	81 176	47 334	43 432	35 457	8 182	12 502
9 118	63 144	46 178	24 588	6 618	58 623	39 423	37 315	54 258	22 274	83 727	139 793	23 786	82 55	47 289	29 772	82 678	48 276	44 106	35 500	9 698	13 29
9 118	64 246	46 502	25 332	7 205	59 427	39 499	38 69	55 300	23 274	84 727	141 793	24 786	83 55	48 275	30 773	83 683	48 334	44 318	36 111	10 698	14 526
10 611	65 145	47 687	26 9	7 237	59 578	40 262	38 184	56 300	24 273	85 331	142 793	25 786	83 55	49 410	31 773	83 678	49 412	45 318	36 457	11 698	15 382
11 611	66 145	48 32	27 63	8 205	60 623	40 333	39 98	57 300	25 274	85 727	143 793	26 786	84 55	50 410	32 773	84 678	50 410	46 107	37 457	12 698	16 66
12 132	67 145	49 32	27 816	9 540	60 680	41 262	40 327	58 300	26 274	86 331	144 793	27 787	85 55	51 381	33 773	84 683	51 410	46 318	38 457	13 698	16 214
12 282	67 363	50 265	28 261	10 657	60 702	42 262	41 7	59 109	27 274	86 727	145 793	28 787	86 55	52 499	34 773	85 678	52 600	47 262	39 457	14 698	17 214
13 132	68 145	51 132	29 9	11 657	61 680	43 262	42 333	60 109	28 274	87 331	146 793	29 225	87 225	53 412	35 773	85 683	53 177	48 236	40 101	15 698	18 214
13 283	69 102	52 102	29 21	12 657	61 702	44 262	43 333	61 109	29 274	88 331	147 793	29 787	88 225	54 697	36 773	86 683	54 219	49 412	41 698	16 698	19 214
14 715	69 108	52 132	30 9	13 657	62 623	45 262	44 333	62 109	30 274	89 331	148 793	30 787	89 225	55 697	37 773	87 683	55 219	50 410	42 698	17 775	20 230
15 715	70 108	53 102	31 176	14 657	62 680	46 262	45 333	63 109	31 274	89 331	149 331	31 787	90 225	56 697	38 773	88 683	56 219	51 410	43 698	18 775	21 382
16 731	1 811	53 132	33 274	15 657	62 702	47 262	46 333	64 109	32 274	90 331	150 331	32 787	91 225	57 697	39 773	89 683	57 219	52 410	44 698	19 775	22 93
17 500	2 811	54 36	33 298	16 657	63 72	48 262	47 333	65 109	33 274	91 331	151 331	33 787	92 225	58 697	40 773	90 683	58 219	53 410	45 698	20 775	23 101
17 731	3 811	55 265	33 456	17 657	63 254	49 262	48 333	66 109	34 274	92 331	152 331	34 787	93 225	59 697	41 773	91 683	59 219	54 410	46 698	21 775	24 457
18 236	4 811	56 63	34 70	18 657	64 322	50 262	49 333	67 109	35 274	93 331	153 331	35 787	94 225	60 697	42 773	92 683	60 219	55 410	47 698	22 775	25 457
19 178	5 811	56 265	34 249	19 657	65 322	51 262	50 333	68 109	36 274	94 331	154 331	36 787	95 225	61 697	43 773	93 683	61 219	56 410	48 698	23 775	26 263
20 178	6 811	57 265	35 249	20 657	66 322	52 262	51 333	69 109	37 274	95 331	155 331	37 787	96 225	62 697	44 773	94 683	62 219	57 410	49 698	24 775	26 457
20 191	7 132	58 231	36 249	21 657	67 322	53 262	52 333	70 109	38 274	96 331	156 331	38 787	97 225	63 697	45 773	95 683	63 219	58 410	50 698	25 775	27 251
21 178	7 458	58 816	37 249	22 657	68 322	54 262	53 333	71 109	39 274	97 331	157 331	39 787	98 225	64 697	46 773	96 683	64 219	59 410	51 698	26 775	28 277
21 191	8 132	59 108	38 249	23 657	69 322	55 262	54 333	72 109	40 274	98 331	158 331	40 787	99 225	65 697	47 773	97 683	65 219	60 410	52 698	27 775	28 288
22 191	8 458	60 590	39 249	24 657	70 322	56 262	55 333	73 109	41 274	99 331	159 331	41 787	100 225	66 697	48 773	98 683	66 219	61 410	53 698	28 775	29 277
23 133	9 132	61 590	40 249	25 657	71 322	57 262	56 333	74 109	42 274	100 331	160 331	42 787	101 225	67 697	49 773	99 683	67 219	62 410	54 698	29 775	29 288
23 412	9 458	62 590	41 249	26 657	72 322	58 262	57 333	75 109	43 274	101 331	161 331	43 787	102 225	68 697	50 773	100 683	68 219	63 410	55 698	30 775	30 304
24 731	10 132	63 590	42 249	27 657	73 322	59 262	58 333	76 109	44 274	102 331	162 331	44 787	103 225	69 697	51 773	101 683	69 219	64 410	56 698	31 775	31 277
25 731	10 458	64 590	43 249	28 657	74 322	60 262	59 333	77 109	45 274	103 331	163 331	45 787	104 225	70 697	52 773	102 683	70 219	65 410	57 698	32 775	32 277
26 732	11 265	65 590	44 249	29 657	75 322	61 262	60 333	78 109	46 274	104 331	164 331	46 787	105 225	71 697	53 773	103 683	71 219	66 410	58 698	33 775	33 277
27 732	12 254	66 590	45 249	30 657	76 322	62 262	61 333	79 109	47 274	105 331	165 331	47 787	106 225	72 697	54 773	104 683	72 219	67 410	59 698	34 775	34 277
28 746	12 292	67 590	46 249	31 657	77 322	63 262	62 333	80 109	48 274	106 331	166 331	48 787	107 225	73 697	55 773	105 683	73 219	68 410	60 698	35 775	35 277
29 746	13 254	68 590	47 249	32 657	78 322	64 262	63 333	81 109	49 274	107 331	167 331	49 787	108 225	74 697	56 773	106 683	74 219	69 410	61 698	36 775	36 190
30 746	13 292	69 590	48 249	33 657	79 322	65 262	64 333	82 109	50 274	108 331	168 331	50 787	109 225	75 697	57 773	107 683	75 219	70 410	62 698	37 775	37 190
31 746	14 254	70 590	49 249	34 657	80 322	66 262	65 333	83 109	51 274	109 331	169 331	51 787	110 225	76 697	58 773	108 683	76 219	71 410	63 698	38 775	38 190
32 746	15 307	71 590	50 249	35 657	81 322	67 262	66 333	84 109	52 274	110 331	170 331	52 787	111 225	77 697	59 773	109 683	77 219	72 410	64 698	39 775	39 190
33 746	16 322	72 590	51 249	36 657	82 322	68 262	67 333	85 109	53 274	111 331	171 331	53 787	112 225	78 697	60 773	110 683	78 219	73 410	65 698	40 775	40 190
34 746	17 353	73 590	52 249	37 657	83 322	69 262	68 333	86 109	54 274	112 331	172 331	54 787	113 225	79 697	61 773	111 683	79 219	74 410	66 698	41 775	41 190
35 746	18 353	74 590	53 249	38 657	84 322	70 262	69 333	87 109	55 274	113 331	173 331	55 787	114 225	80 697	62 773	112 683	80 219	75 410	67 698	42 775	42 190
36 751	19 265	75 590	54 249	39 657	85 322	71 262	70 333	88 109	56 274	114 331	174 331	56 787	115 225	81 697	63 773	113 683	81 219	76 410	68 698	43 775	43 190
37 751	20 178	76 590	55 249	40 657	86 322	72 262	71 333	89 109	57 274	115 331	175 331	57 787	116 225	82 697	64 773	114 683	82 219	77 410	69 698	44 775	44 190
38 687	21 178	77 590	56 249	41 657	87 322	73 262	72 333	90 109	58 274	116 331	176 331	58 787	117 225	83 697	65 773	115 683	83 219	78 410	70 698	45 775	45 190
39 687	21 456	78 590	57 249	42 657	88 322	74 262	73 333	91 109	59 274	117 331	177 331	59 787	118 225	84 697	66 773	116 683	84 219	79 410	71 698	46 775	46 190
40 687	22 178	79 590	58 249	43 657	89 322	75 262	74 333	92 109	60 274	118 331	178 331	60 787	119 225	85 697	67 773	117 683	85 219	80 410	72 698	47 775	47 190
41 823	23 178	80 590	59 249	44 657	90 322	76 262	75 333	93 109	61 274	119 331	179 331	61 787	120 225	86 697	68 773	118 683	86 219	81 410	73 698	48 775	48 190
42 191	23 502	81 590	60 249	45 657	91 322	77 262	76 333	94 109	62 274	120 331	180 331	62 787	121 225	87 697	69 773	119 683	87 219</				

27 683	11 659	4 288	7 23	7 252	8 48	52 184	46 248	50 310	38 302	5 12
28 335	12 659	4 592	7 602	8 252	8 207	52 685	46 693	51 310	39 302	6 12
29 54	13 299	5 592	8 23	9 252	9 48	53 184	47 248	52 310	40 302	7 425
30 54	13 659	6 16	8 602	10 252	9 207	53 685	48 248	53 310	41 315	8 174
31 54	14 659	6 19	9 602	11 252	10 48	54 184	48 589	54 310	42 315	9 222
32 129	15 660	7 16	10 602	12 252	10 207	54 685	48 589	55 310	43 315	10 512
33 263	16 660	8 16	11 602	13 320	11 48	55 692	49 3	56 310	44 315	10 613
34 297	17 541	9 16	12 319	14 320	11 207	56 565	49 19	57 310	45 315	11 512
35 589	17 660	9 257	13 319	15 320	12 48	56 692	50 3	58 310	46 315	11 614
35 698	18 660	10 16	14 319	16 320	12 207	57 692	50 5	59 310	47 315	12 298
47.	19 660	10 257	15 117	17 306	13 48	58 692	50 19	60 286	48 315	12 308
Muhammed	20 660	11 16	15 305	18 306	13 207	59 692	51 673	60 310	49 315	12 322
1 285	21 660	11 257	16 117	19 306	14 48	60 692	51 693	61 310	50 315	13 322
2 285	22 660	12 681	16 305	20 306	14 207	61 692	52 268	62 310	51 315	14 323
3 285	22 680	12 692	17 117	21 306	15 207	62 692	53 268	63 310	52 315	15 323
4 532	23 660	12 808	18 117	22 306	16 207	54 300	54 300	64 310	53 315	16 155
4 536	23 680	13 681	19 117	23 306	16 325	55 300	55 300	65 310	54 315	16 160
5 532	24 660	13 692	19 423	24 306	17 207	55.	55.	66 310	55 315	16 393
6 532	25 660	13 808	20 22	25 306	17 325	Rahman	1 222	67 310	56 315	16 396
7 540	26 661	14 681	21 22	26 306	18 207	2 222	2 222	68 310	57 34	17 179
8 285	27 77	14 892	22 22	27 306	18 325	3 37	3 37	69 310	58 34	17 265
9 285	27 661	14 807	23 22	28 306	19 325	4 37	4 37	70 310	59 34	18 425
10 675	27 662	14 808	24 229	29 306	20 325	5 24	5 24	71 310	60 45	19 298
11 675	28 559	15 3	25 729	30 604	21 325	6 24	6 24	72 310	61 45	20 459
11 690	29 399	15 256	26 729	31 604	22 325	7 24	7 24	73 310	62 3	20 819
12 298	29 559	16 33	27 729	32 85	23 83	8 514	8 514	74 310	63 3	21 309
13 590	29 615	16 184	28 729	32 604	23 325	9 514	9 514	75 310	64 3	22 63
13 685	29 817	16 287	29 729	32 221	24 439	10 32	10 32	76 310	65 3	22 378
13 702	17 184	17 287	30 729	33 604	25 439	11 32	11 32	77 310	66 3	23 446
14 85	17 380	17 380	31 729	34 221	26 48	12 32	12 32	78 196	67 3	24 443
14 385	1 391	17 380	32 729	34 221	26 48	13 33	13 33	78 196	68 3	25 206
15 309	1 820	18 184	33 729	34 604	27 83	14 37	14 37	79 310	69 3	25 430
16 626	2 620	18 287	34 729	35 5	27 83	15 54	15 54	80 3	70 3	26 206
17 122	3 620	18 380	35 729	35 36	28 83	16 54	16 54	81 3	71 3	27 160
18 254	4 620	19 44	36 729	35 604	29 453	17 14	17 14	82 3	72 3	27 206
19 401	5 620	20 248	37 729	36 5	30 453	18 14	18 14	83 3	73 3	28 161
20 526	6 80	21 268	38 775	36 604	31 91	19 16	19 16	84 3	74 3	28 174
21 626	6 483	22 268	39 775	37 11	32 91	20 18	20 18	85 3	75 226	28 390
22 626	7 108	23 268	40 775	37 604	33 591	21 18	21 18	86 3	76 226	29 161
23 626	7 620	24 268	41 719	38 71	34 591	22 18	22 18	87 3	77 61	
24 626	8 108	25 268	42 719	38 604	35 591	23 18	23 18	88 3	78 212	
25 626	8 520	26 268	43 723	39 337	36 213	24 18	24 18	89 3	79 212	
26 626	9 428	27 268	44 723	39 604	36 591	25 18	25 18	90 3	80 212	
27 626	9 431	28 268	45 723	40 604	37 213	26 47	26 47	91 3	81 212	
28 626	9 527	29 268	46 713	41 71	37 591	27 193	27 193	92 3	82 212	
29 627	9 529	30 313	47 22	41 604	38 267	28 193	28 193	93 3	83 45	
30 627	10 428	31 299	48 22	42 71	38 379	29 14	29 14	94 3	84 45	
31 95	10 431	32 299	49 23	42 604	38 479	30 14	30 14	95 3	85 45	
31 627	10 527	33 299	50 182	43 337	39 267	31 286	31 286	96 3	86 45	
32 627	11 449	34 299	51 182	43 604	39 379	32 286	32 286	97 3	87 45	
33 518	11 523	35 299	52 200	44 604	39 479	33 743	33 743	98 3	88 302	
34 136	12 445	36 673	52 589	44 700	40 267	34 225	34 225	99 3	89 302	
35 532	12 452	36 681	52 602	45 604	40 379	35 743	35 743	100 3	90 302	
36 440	13 38	36 692	53 200	45 700	41 267	36 254	36 254	101 3	91 302	
36 512	13 391	37 673	53 589	46 604	41 379	37 254	37 254	102 3	92 315	
37 512	13 396	38 16	53 602	46 701	42 243	38 254	38 254	103 3	93 315	
37 512	13 431	39 352	54 589	47 604	43 184	39 254	39 254	104 3	94 315	
48. Fetih	14 614	40 352	54 602	47 701	43 243	40 255	40 255	105 3	95 315	
1 555	15 436	41 257	55 602	48 554	44 184	41 323	41 323	106 3	96 196	
1 682	15 614	42 257	56 93	48 604	44 243	42 323	42 323	107 3	97 196	
2 555	16 615	43 5	56 346	49 604	45 33	43 323	43 323	108 3	98 196	
2 662	17 615	43 257	57 500	53. Necm	45 184	44 323	44 323	109 3	99 196	
3 662	18 195	44 257	58 500	1 207	46 33	45 323	45 323	110 3	100 196	
4 540	18 615	45 563	59 698	2 207	46 184	46 323	46 323	111 3	101 196	
5 138	50. Kaf	45 592	60 698	3 207	47 184	47 323	47 323	112 3	102 196	
5 312	1 252	51. Zariyat	1 252	4 207	48 184	48 323	48 323	113 3	103 196	
6 138	2 592	1 263	2 252	5 48	48 498	49 323	49 323	114 3	104 196	
6 146	2 592	2 263	3 252	5 207	49 184	50 323	50 323	115 3	105 196	
7 15	3 256	3 263	4 252	6 48	50 184	51 323	51 323	116 3	106 196	
8 567	3 592	4 263	5 263	6 207	50 685	52 323	52 323	117 3	107 196	
9 567	4 61	5 263	6 263	7 48	51 184	53 323	53 323	118 3	108 196	
10 659	4 256	6 263	7 252	7 207	51 685	54 323	54 323	119 3	109 196	

21 703	4 533	2 493	4 554	5 719	5 253	4 713	5 207	24 325	23 267	77.
22 123	5 386	3 493	5 554	5 723	6 263	5 713	5 556	25 96	24 267	Mürselat
22 420	5 784	4 494	6 554	6 719	7 253	6 713	6 556	25 325	25 267	1 247
22 614	6 215	5 494	7 379	7 719	8 253	7 713	7 556	26 96	26 44	2 247
59. Haşr	6 800	6 470	8 591	8 719	9 253	8 713	8 391	26 312	27 44	3 247
1 193	7 138	6 472	9 591	9 684	10 253	9 713	8 396	27 312	28 44	4 247
2 643	8 138	6 494	10 139	10 684	11 253	10 713	9 179	28 312	29 44	5 247
3 643	9 168	7 494	10 441	11 715	12 253	11 713	9 406	29 312	30 44	6 247
4 643	9 206	8 688	10 591	12 715	13 253	12 713	10 433	30 48	31 125	7 247
5 643	10 533	9 688	11 139	13 253	14 253	13 713	10 586	30 312	31 295	8 247
6 643	11 533	10 614	11 441	14 253	15 321	14 713	11 312	31 48	32 125	9 247
7 477	12 533	10 688	11 591	15 253	16 321	15 713	11 453	31 312	32 295	10 247
7 537	13 533	11 614	12 139	16 50	17 321	16 713	11 586	32 313	33 125	11 247
8 398	13 540	12 14	12 441	16 253	18 321	17 713	12 312	33 313	33 295	12 247
8 537	14 533	12 18	12 591	17 50	19 443	18 713	12 453	34 313	34 125	13 247
9 122	62. Cuma	66. Tahrir	13 139	17 253	20 443	19 713	13 312	35 313	34 295	14 247
9 426	1 15	1 579	13 441	18 282	21 443	20 713	13 453	36 313	35 125	15 247
9 608	2 559	2 366	13 591	19 282	22 118	21 713	14 246	37 313	35 295	16 247
10 122	3 559	2 579	14 139	19 288	22 350	22 713	15 556	38 379	36 295	17 247
10 405	4 559	3 579	14 441	19 306	22 417	23 713	15 691	39 294	36 380	18 247
10 608	5 87	4 580	14 591	20 282	23 118	24 713	16 691	40 294	37 33	19 247
11 459	5 824	5 580	15 139	20 288	23 350	25 714	16 751	41 294	37 255	20 33
11 627	6 155	6 52	15 442	20 306	23 417	26 714	17 691	42 294	37 295	21 33
12 627	7 156	6 324	15 591	21 288	24 118	27 714	18 691	43 294	38 33	22 33
13 627	8 156	7 324	16 139	21 306	24 350	28 714	19 96	44 294	38 256	23 33
14 627	9 357	8 401	16 442	22 288	24 417	72. Cin	19 691	45 294	39 33	24 267
15 627	10 357	9 533	16 591	22 306	25 118	1 52	20 345	46 294	39 256	25 25
15 824	10 503	10 103	17 825	23 288	25 350	2 52	20 501	47 294	40 256	26 25
16 627	11 621	10 818	18 825	23 306	25 417	3 52	20 511	48 290	76. İnsan	27 25
16 824	63.	11 103	19 825	24 288	26 118	4 52	49 83	1 37	28 267	28 295
17 627	Münafikun	11 818	20 825	24 306	26 350	5 52	50 83	2 37	29 295	30 295
18 390	1 628	12 103	21 825	25 289	27 118	6 52	1 565	51 83	2 40	31 295
19 411	2 413	12 818	22 826	26 289	27 350	6 73	2 565	52 570	3 37	32 295
20 299	2 628	67. Mulk	23 826	27 289	27 389	7 52	3 565	53 570	3 40	33 295
21 233	3 628	1 11	24 826	28 289	28 118	7 73	4 565	54 79	3 385	34 295
21 816	4 628	2 94	25 826	29 289	28 350	8 52	5 565	54 225	4 323	35 295
22 193	5 628	3 23	26 826	30 321	28 389	8 68	6 444	55 79	5 311	36 295
22 196	6 629	4 23	27 826	31 321	29 118	9 52	6 565	55 225	6 311	37 295
23 193	7 629	5 23	28 826	32 321	29 350	9 68	7 565	56 376	7 436	38 295
23 196	8 629	5 71	29 826	33 321	30 118	10 52	8 246	56 389	8 428	39 295
24 196	9 393	6 320	30 826	34 321	30 350	10 68	9 246	75.	8 445	40 295
60.	9 459	7 321	31 826	35 321	31 118	11 52	10 246	Kiyamet	9 426	41 299
Mumtehine	9 470	8 321	32 826	36 321	31 350	12 52	11 25	1 247	9 445	42 299
1 419	10 426	9 321	33 294	37 321	32 118	13 53	11 96	2 247	10 426	43 299
1 661	11 47	10 321	33 826	38 321	32 350	14 52	11 453	3 247	10 445	44 299
2 420	64.	11 321	34 294	39 321	32 429	15 52	12 25	3 256	11 311	45 267
2 681	Tegabun	12 293	35 294	40 321	32 436	16 498	12 96	4 247	12 311	46 266
3 469	1 15	12 297	36 82	41 231	33 118	17 498	12 453	4 256	13 311	47 288
3 470	2 385	13 190	36 294	42 231	33 350	18 326	13 25	5 247	14 311	48 288
3 662	3 38	14 190	37 82	43 231	33 429	18 369	13 96	6 247	15 311	49 266
4 733	4 195	15 31	38 82	44 211	33 484	19 593	13 453	7 247	16 311	50 268
5 733	5 888	15 502	39 82	44 563	34 118	20 581	14 25	8 247	17 311	78. Nebe
6 675	6 688	16 701	40 83	44 565	34 350	20 593	14 96	9 247	18 311	1 253
6 733	7 265	17 701	41 83	45 211	35 118	21 561	14 453	10 247	19 311	2 253
7 526	8 174	18 701	42 255	45 663	35 350	21 593	15 96	11 247	20 311	3 253
8 520	9 266	19 11	43 255	45 585	36 805	22 561	15 453	12 247	21 311	4 253
8 526	10 138	20 11	44 691	46 211	37 605	22 584	16 96	12 267	22 311	5 253
9 528	10 324	21 500	45 691	46 563	38 605	22 593	16 453	13 247	23 222	6 24
10 490	11 15	22 383	46 591	46 565	39 605	23 561	17 96	13 267	23 559	7 31
11 491	11 109	23 36	47 68	47 211	40 605	23 584	18 96	14 247	23 590	8 31
12 418	11 385	23 40	48 585	47 563	40 701	23 593	18 325	14 267	24 559	9 31
12 469	12 518	24 264	48 792	47 565	41 605	24 694	19 96	15 247	25 599	10 31
12 515	13 407	25 252	49 792	48 231	41 701	25 694	19 325	15 267	26 339	11 31
12 619	14 433	26 252	50 792	49 231	42 264	26 68	20 96	16 207	27 44	12 31
13 420	15 95	27 252	51 591	50 231	42 605	27 68	20 325	17 208	27 266	13 31
13 619	15 470	28 701	52 225	51 231	42 701	28 68	21 96	18 208	27 459	14 31
61. Saf	16 391	29 701	69. Hakka	52 231	43 264	73.	21 325	19 208	26 37	15 31
1 15	16 444	30 701	1 252	70. Mearik	44 264	Muzemmil	22 96	20 41	28 266	16 31
2 436	17 426	68. Kalem	2 252	1 253	71. Nuh	1 555	22 325	20 454	29 378	17 31
2 449	18 195	1 554	3 252	2 253	1 713	2 555	23 96	21 41	30 378	18 31
3 436	65. Talak	2 544	4 719	3 253	2 713	3 555	23 325	21 454	31 298	19 31
3 449	1 493	3 554	4 723	4 50	3 713	4 555	24 96	22 267	17 253	

27	18 253	45 254	20 207	31 133	7 34	3 680	8 379	4 554	7 122	1 454	3 179
26	19 253	46 254	21 207	31 307	8 268	4 680	9 39	5 439	8 122	2 443	4 179
25	20 253	80. Abese	22 556	32 133	9 268	5 680	9 41	6 439	8 311	2 454	113. Felak
30	21 321	1 580	23 556	32 307	10 268	6 680	9 379	7 439	1 265	3 443	1 72
31	22 321	2 580	24 563	33 133	11 225	7 680	10 41	8 439	2 265	3 454	1 402
32	23 321	3 580	25 225	33 307	12 225	8 680	10 379	95. Tin	3 265	4 454	1 447
33	24 321	4 580	26 225	34 308	13 225	9 680	11 720	1 39	4 265	5 454	1 480
34	25 321	5 580	27 225	35 308	14 225	10 680	12 720	2 39	5 265	6 454	2 72
35	26 321	6 580	28 225	36 308	15 592	11 681	13 720	3 39	6 265	7 454	2 402
36	27 321	7 580	29 376	84.	16 592	12 681	14 720	4 39	7 265	8 454	2 447
37	28 321	8 580	82. infitar	İnsikak	17 592	13 681	15 720	4 376	8 265	9 454	2 480
38	29 321	9 580	1 282	1 254	87. A'la	14 681	92. Leyl	4 379	100.	105. Fil	3 72
39	30 321	10 580	2 282	2 254	1 195	15 409	1 39	5 39	Adiyat	1 811	3 402
40	31 307	11 580	3 282	3 254	2 3	16 409	2 39	5 376	1 40	2 811	3 447
41	32 307	12 580	4 282	4 254	2 19	17 443	3 39	5 379	2 40	3 811	3 460
42	33 307	13 225	5 282	5 254	3 3	18 443	4 39	6 39	3 40	4 811	4 72
43	34 307	14 225	6 411	6 254	3 19	19 443	4 96	6 376	4 40	5 811	4 402
44	35 307	15 225	7 411	7 282	4 3	20 443	5 96	6 380	5 40	106.	4 447
45	36 307	16 225	8 411	8 282	5 3	21 267	5 114	7 409	6 40	Kureys	4 480
46	37 282	17 41	9 131	9 282	6 216	22 267	5 379	8 409	7 41	1 592	5 72
47	38 282	18 33	10 50	10 282	7 216	23 267	5 422	96. Alak	8 41	2 592	5 402
48	39 282	19 33	10 131	11 282	8 216	24 267	6 96	1 33	9 256	3 592	5 447
49	40 282	20 33	10 288	12 282	9 235	25 313	6 114	2 33	10 256	4 592	5 460
50	79. Naziat	21 44	11 50	13 282	9 566	27 299	6 379	3 77	11 256	107. Maun	114. Nas
51	1 253	22 44	11 131	14 282	10 235	28 299	6 422	4 77	1 125	1 422	1 386
52	2 253	23 25	11 288	15 282	11 235	29 299	7 96	5 77	1 246	2 35	1 402
53	3 253	24 25	12 50	16 245	12 313	30 299	7 114	6 96	2 246	2 422	2 386
54	4 253	25 25	12 131	17 245	13 313	90. Beled	7 379	6 407	3 246	3 125	2 402
55	5 253	26 25	12 288	18 245	14 299	1 39	7 422	7 96	4 247	3 422	3 386
56	6 253	27 25	13 307	19 245	15 299	2 39	8 96	7 407	5 247	3 422	3 402
57	7 253	28 25	14 322	20 132	16 243	3 39	8 125	8 407	6 267	4 347	4 386
58	8 253	29 25	15 322	21 132	16 453	4 39	8 379	9 124	6 299	4 423	4 402
59	9 253	30 25	16 322	22 132	17 243	5 407	8 443	9 590	7 267	4 450	5 386
60	10 264	31 25	17 282	23 132	17 453	5 445	9 96	10 124	7 299	5 347	5 402
61	11 264	32 25	18 282	24 132	18 213	6 454	9 125	10 590	8 267	5 423	5 402
62	12 265	33 256	19 282	25 118	18 222	7 454	9 379	11 124	8 313	5 450	6 386
63	13 265	34 256	83.	85. Buruc	19 213	8 409	9 443	11 590	9 267	6 347	6 402
64	14 265	35 256	Mutaffifin	1 256	19 222	9 409	10 96	12 124	9 313	6 423	
65	15 778	36 256	1 514	2 256	88. Gashiye	10 409	10 125	12 590	10 267	6 450	
66	16 778	37 256	2 514	3 256	1 319	11 409	10 379	13 124	10 313	7 347	
67	17 778	38 256	3 514	4 806	2 319	11 415	10 443	14 125	11 7	7 423	
68	18 778	39 256	4 514	5 806	3 319	12 409	11 443	15 591	11 13	7 450	
69	19 778	40 256	5 514	6 806	4 319	12 415	12 104	16 591	108.		
70	20 778	41 256	6 283	7 806	5 319	12 437	13 5	17 591	Kevser	1 586	
71	21 778	42 256	7 283	8 125	6 319	13 409	14 294	18 591	1 264	2 586	
72	22 778	81. Tekvir	8 283	8 806	7 319	13 415	15 294	19 591	2 586	3 586	
73	23 778	1 246	9 283	9 125	8 305	13 437	16 294	20 294	109.		
74	24 778	2 246	10 283	9 806	9 305	14 409	17 204	21 295	Kafirun	1 591	
75	25 778	3 246	11 283	10 125	10 305	14 415	18 294	22 295	1 591	2 591	
76	26 778	4 246	12 283	11 299	11 305	15 409	19 294	23 295	2 591	3 591	
77	27 32	5 246	13 133	12 184	12 305	15 415	19 396	24 295	3 591	4 591	
78	28 32	6 246	14 102	13 184	13 305	16 409	20 294	25 295	4 591	5 591	
79	29 32	7 255	15 322	14 184	14 305	16 415	20 396	26 295	5 591	6 591	
80	30 32	8 255	16 322	15 184	15 305	17 415	21 295	27 295	6 591	7 591	
81	31 32	9 255	17 322	16 184	16 305	17 433	22 295	28 295	7 591	8 591	
82	32 32	10 255	18 307	17 692	17 177	18 415	23 295	29 295	8 591	9 591	
83	33 32	10 287	19 307	18 692	18 177	19 313	24 295	30 295	9 591	10 591	
84	34 253	11 255	20 307	19 692	19 177	20 313	25 295	31 295	10 591	11 591	
85	35 253	11 287	21 307	20 692	20 177	21 313	26 295	32 295	11 591	12 591	
86	36 253	12 255	22 307	21 61	21 239	22 313	27 295	33 295	12 591	13 591	
87	37 321	12 287	23 307	21 212	21 522	23 313	28 295	34 295	13 591	14 591	
88	38 321	13 265	24 307	22 61	22 239	24 313	29 295	35 295	14 591	15 591	
89	39 321	13 287	25 307	22 212	22 522	25 313	30 295	36 295	15 591	16 591	
90	40 307	14 255	26 307	86. Tanik	23 130	26 313	31 295	37 295	16 591	17 591	
91	41 307	14 287	27 307	1 91	24 130	27 313	32 295	38 295	17 591	18 591	
92	42 254	15 207	28 307	2 91	25 130	28 313	33 295	39 295	18 591	19 591	
93	43 254	16 207	29 307	3 91	26 130	29 313	34 295	40 295	19 591	20 591	
94	44 254	17 207	30 307	4 91	27 130	30 313	35 295	41 295	20 591	21 591	
95	45 254	18 207	31 307	5 34	28 130	31 313	36 295	42 295	21 591	22 591	
96		19 207	32 307	6 34	29 130	32 313	37 295	43 295	22 591	23 591	
97			33 307		30 130	33 313	38 295	44 295	23 591	24 591	
98			34 307		31 130	34 313	39 295	45 295	24 591	25 591	
99			35 307		32 130	35 313	40 295	46 295	25 591	26 591	
100			36 307		33 130	36 313	41 295	47 295	26 591	27 591	
101			37 307		34 130	37 313	42 295	48 295	27 591	28 591	
102			38 307		35 130	38 313	43 295	49 295	28 591	29 591	
103			39 307		36 130	39 313	44 295	50 295	29 591	30 591	
104			40 307		37 130	40 313	45 295	51 295	30 591	31 591	
105			41 307		38 130	41 313	46 295	52 295	31 591	32 591	
106			42 307		39 130	42 313	47 295	53 295	32 591	33 591	
107			43 307		40 130	43 313	48 295	54 295	33 591	34 591	
108			44 307		41 130	44 313	49 295	55 295	34 591	35 591	
109			45 307		42 130	45 313	50 295	56 295	35 591	36 591	
110			46 307		43 130	46 313	51 295	57 295	36 591	37 591	
111			47 307		44 130	47 313	52 295	58 295	37 591	38 591	
112			48 307		45 130	48 313	53 295	59 295	38 591	39 591	
113			49 307		46 130	49 313	54 295	60 295	39 591	40 591	
114			50 307		47 130	50 313	55 295	61 295	40 591	41 591	
115			51 307		48 130	51 313	56 295	62 295	41 591	42 591	
116			52 307		49 130	52 313	57 295	63 295	42 591	43 591	
117			53 307		50 130	53 313	58 295	64 295	43 591	44 591	
118			54 307		51 130	54 313	59 295	65 295	44 591	45 591	
119			55 307		52 130	55 313	60 295	66 295	45 591	46 591	
120			56 307		53 130	56 313	61 295	67 295	46 591	47 591	
121			57 307		54 130	57 313	62 295	68 295	47 591	48 591	
122			58 307		55 130	58 313	63 295	69 295	48 591	49 591	
123			59 307		56 130	59 313	64 295	70 295	49 591	50 591	
124			60 307		57 130	60 313	65 295	71 295	50 591	51 591	
125			61 307		58 130	61 313	66 295	72 295	51 591	52 591	
126			62 307		59 130	62 313	67 295	73 295	52 591	53 591	
127			63 307		60 130	63 313	68 295	74 295	53 591	54 591	
128			64 307		61 130	64 313	69 295	75 295	54 591	55 591	
129			65 307		62 130	65 313	70 295	76 295	55 591	56 591	
130			66 307		63 130	66 313	71 295	77 295	56 591	57 591	
131			67 307		64 130	67 313	72 295	78 295	57 591	58 591	
132			68 307		65 130						

KONULARINA GÖRE

KUR'AN

(Sistematik Kur'an Fihristi)

ISBN 975-7130-10-X